R. P. FERDINANDI
DE
CASTRO PALAO,
LEGIONENSIS,
SOCIETATIS IESV.

SACRÆ THEOLOGIÆ PROFESSORIS,
& ſanctæ Inquiſitionis Qualificatoris & Conſultoris,

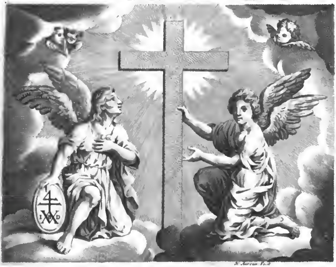
OPERIS MORALIS,

DE VIRTVTIBVS, ET VITIIS CONTRARIIS,
in varios Tractaus, & Diſputationes Theologicas diſtributi,

PARS QVINTA,

CONTINET TRACTATVM SERIE VIGESIMVMOCTAVVM
de Matrimonijs, & Sponſalibus.

CVM INDICIBVS NECESSARIIS.
EDITIO SECVNDA.

LVGDVNI,
Sumptibus IOAN. BAPT. DEVENET,
in vico Mercatorio.

M. DC. XLIX.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI,

F. LVCÆ VVADDINGO

MENAPIENSI:

GENTIS HYBERNICÆ LVMINI: Minorum de Obſeruantia nuncupatorum Commiſſario Generali: Collegij Hybernorum S. Iſidori in Vrbe Antiſtiti. S. Theologiæ olim Profeſſori: Trium Ordinum S. Franciſci Chronographo illuſtri: In ſupremo Tribunali Inquiſitionis Romanæ Cenſori: Et in ſacra Congregatione INDICIS, aliiſque Confeſſibus Conſultori: Viro Religioſiſſimo, Pietate & doctrinâ conſpicuo, ac de Republica Chriſtiana tum libris editis, tum rebus geſtis benè merito,

S. P.

APPELLO Nomen, tum publicè notum, tum priuatim, quod meis cuſum recuſúmque Typis, per Europam totam celebratur. Nam cui ignotus Scriptor S. Franciſci notiſſimus? Qui inuſitato ab omni æuo miraculo, lucem matri, quam ipſa largitur liberis, reddidit. Ita ſanè, PATER REVERENDISSIME, Tu de ſanctiſſimo Patriarcha tuo meritus optimè, quam illi Deus numeroſiſſimam ſubiecit ſobolem, mortalem tamen, & obliuionis telo crudelius interituram quàm mortis; eam, inquam, ſic à tumulo vindi-

cas, ſic à morte, ſic in vitam reſtituis, ſic ab omni fati periculo ſancis, vt in omnium mentibus viua & vegeta, ſit futura orbi coæua. Quo beneficio Deum, quantùm homini fas eſt, aſſequeris; quas enim Animas immortalitate donauit, earum Tu memoriam, perituram aliàs, æternaſti. Opus incomparabile, quo res dignitate ſummas, maieſtate amplas, varietate iucundas, numero immenſas, ſanctitate mirabiles ita complexus es; vt æquale argumento tanto ingenium, nec varietate diſtractum, nec numero obrutum, nec maieſtate præſtrictum, ſanctitati totum ſe applicuerit, quam in legẽtes deinde transfunderet. Id nempe eſt, ad tui Franciſci ſaporem ſcribere, pietatem & amorem Chriſti inſerere, narrare ita vt doceas, docere vt moueas. Sed nec vnis ſcriptis de tuo Ordine totáque Eccleſia ſummè meritus es; quales ſcribis viros, voce & exemplo talem te exhibes; cùm Doctrina clarus & pietate, quod docuiſti verbo, id & vitâ doces; nec efficaciùs profligas vitia, quàm virtutum vſu & amore. Nam tua illa Doctrina in ſcholis, in Tribunalibus Inquiſitorum, in Religioſis conſeſſibus explorata, hoſtes Eccleſiæ domat, triumphat, & in pœnas vocat: at ſumma Pietas, morúmque probitas ſingularis, virtutis hoſtes ſuauiter vincit, & à vitiis transfugas ad ſe abducit; vt Religioni non minus ſanctis artibus quàm aperto Marte, non minus pacis ſtudiis quàm diſtricto ferro inſeruias. Quæ cùm omnibus Romæ tam pateant, quàm ſcripta tua toti Europæ; temerarium fortaſſe eſſet appellare te meo nomine, niſi & pro tua humanitate & pro Animo meo, quem gratum in Te cupio ſummoperè, in ſpem veniſſem, hanc tibi meam non moleſtam fore voluntatem, quæ me cùm iubeat obſtrictiſſimum Tibi profiteri, id etiam ſpero à Te impetrabit, vt ſi quid in eo peccaui, condones, ac me habeas Tibi in perpetuum Addictiſſimum,

IOANN. BAPT. DEVENET.

INDEX

INDEX TRACTATVVM, DISPVTATIONVM, PVNCTORVM, ET PARAGRAPHORVM

Huius quintæ Partis Operis Moralis de Virtutibus & Vitiis contrariis.

TRACTATVS XXVIII.

De Sponſalibus, & Matrimoniis.

DISPVTATIO I.

De Sponſalibus.

De natura ſponſaliorum. *Pun.* 1.
Qualis debeat eſſe promiſſio cuiuſuis contrahentis vt ſponſalia conſtituat. *Pun.* 2.
De acceptatione requiſita vt promiſſio ſponſalia conſtituens vim obligandi habeat. *Pun.* 3.
Quibus verbis vel ſignis ſponſalia cootrahantur. *Pun.* 4.
Qualiter obligentur qui pro alijs ſponſalia promittunt. *Pun.* 5.
De his qui ſponſalia contrahere poſſunt. *Pun.* 6.
De effectu quem ſponſalia valida habent. *Pun.* 7.
Qualitet compellendus eſt qui renuit implere ſponſalja. *Pun.* 8.
De pœna iri ſponſalibus ſeu matrimonijs adiecta pro firmiori eorum obligatione *Pun.* 9.
An pœna conſiſtens in luero acquirendo reijciatur ab ſponſalibus. *Pun.* 10.
An pœna lucri non acquirendi retrahens à nuptijs validè donationi, & legato imponi poſſit. *Pun.* 11.
De arrhis in contractu ſponſalium appoſitis. *Pun.* 12.
Qoaliter arrhæ inſigum ſeu pignus matrimooij contrahendi concedi ab ſponſis poſſiot. §. 1.
Coi; competant arrhæ pignora matrimonij contrahendi. §. 2.
De arrhis in remunerationem pudicitiæ, nobilitatis, & dotis ſponſæ traditis ab ſponſo, vel à viro vxori, §. 3.
In qua quantitate & ex quibus bonis hæ arrhæ concedi poſſiot. §. 4.
An valida ſit arrharum dooatio vltra decimam, præcipuè accedente iuramento. §. 5.
Cui incumbat oous probandi promiſſionem ſeu donationem arrharum, & idem eſt de ſponſalitia largitate non excedere taxam à lege præſcriptam. §. 6.
Quis arrhas promittere poteſt. §. 7.
Qualiter ſponſæ ſeu vxori acquirantur arrhæ. §. 8.
Qualitet vxor arrhas vel ſponſalitiam largitatem obtinens diſtribuere poſſit. §. 9.
De ſponſalitia largitate quæ in ſponſalibus interuenire ſolet. *Pun.* 13.
Quæ dona facta ab ſponſo ſponſæ vel contrà, aut ab eorum conſanguineis vel extraneis cenſeantur ſponſalitia largitas. §. 1.
In qua quantitate & ex quibus bonis ſponſalitia largitas præſtari poſſit. §. 2.
Quo tempore ſponſalitia largitas concedenda ſit. §. 3.
Qualiter ſponſalitia largitas acquiratur ſeu amittatur. §. 4.
An fideiuſſores & pignora ob ſecuritatem ſpoaſalium apponi poſſint. *Pun.* 14.
De pacto ſponſalibus adiecto permanendi io aliquo loco. *Pun.* 15.
Quam obligationem habeat vxot ſequendi maritum, vel maritus vxorem. §. 1.
Ao valeat pactum ſponſalibus adiectum quòd vir teneatur in certo loco commorari. §. 2.
Sponſalia conditionata qualem obligationem inducaot. *Pun.* 16.
Qualiter ſponſalia mutuo conſenſu diſſolui poſſint. *Pun.* 17.
Qualiter religionis ingreſſu ſponſalia diſſoluantur. *Pun.* 18.
Qualitet ordinis ſacri ſuſceptione ſponſalia dirimantur. *Pun.* 19.
Qualiter voto Religionis, Ordiniſue ſacri ſuſcipiendi, vel continentiæ diſſoluantur ſponſalia. *Pun.* 20.
Qualiter matrimonio ſponſalia dirimantur. *Pun.* 21.
Qualiter ſecundis ſponſalibus priora ſoluãtur. *Pun.* 22.
Qualiter ſpooſalia diſſoluantur ob ſponſi abſentiam. *Pun.* 23.
Qualiter diſſoluantur ſponſalia ob lapſum termini præfixi. *Pun.* 24.
Qualiter ex cauſa fornicationis ſponſalia diſſoloantur. *Pun.* 25.
Qualiter ſponſalia diſſoluantur ob ſuperuenieos iuris impedimentum. *Pun.* 26.
Qualiter ſoluantur ſponſalia ob defectum corporis, & animi. *Pun.* 27.
Qualiter ob fortunarum defectum, aliáſve cauſas ſuperuenientes ſoluantur ſponſalia. *Pun.* 28.
An ſi prædictæ cauſæ præceſſerint ſponſalia, & ignorentur, ſponſalia diſſoluant, ac ſi poſtmodum ſuperuenuiſſent *Pun.* 29.

An laborans occulto impedimento quod compartem ab ſponſalibus contrahendis auerteret, poſſit eo tacito ſponſalia contrahere, & ad executionem compartem compellere. *Pun.* 30.
Vtrum ad ſponſalia diſſoluenda iudicis authoritas neceſſaria ſit. *Pun.* 31.
Quæ probatio requiratur pro ſponſalium diſſolutione. *Pun.* 32.
An pars iuſtè ab ſponſalibus reſiliens ob ingreſſum religionis, vel ob aliud impedimentum inculpabile teneatur comparti ſoluere expenſas, ſi quas in parandis nuptiis fecit. *Pun* 33.
Qualiter puella in loco tuto conſtituenda ſit, cùm ab alio exigitur pro ſponſa. *Pun.* 34.

DISPVTATIO II.

De matrimonij eſſentia.

VNde dicatur Matrimonium: Et quid ſit. *Pun.* 1.
Quæ Matrimonia ſint Sacramentum. *Pun.* 2.
Quæ ſit materia & forma Sacramenti Matrimonij. *Pun.* 3.
Quis ſit Sacramenti Matrimonij miniſter. *Pun.* 4.
De conſenſu ad Matrimonium requiſito. *Pun.* 5.
Debeátne prędictus conſenſus vtriuſque contrahentis ſimul exiſtere. *Pun.* 6.
Qualiter conſenſus contrahentis exprimendus ſit. *Pun.* 7.
Quibus verbis, & ſignis hic conſenſus cenſeatur expreſſus. *Pun.* 8.
Qualiter per procuratorem Matrimonium contrahatur. *Pun.* 9.
Quo fine Matrimonium contrahi debeat. *Pun.* 10.
De Matrimonio ſub conditione contracto. *Pun.* 11.
De conditione honeſta temporis præſentis, vel præteriti. §. 1.
De Matrimonio ſub conditione honeſta futuri temporis. §. 2.
De Matrimonio ſub conditione impoſſibili contracto. §. 3.
De Matrimonio ſub conditione turpi contracto. §. 4.
An tempus, cauſa, & modus matrimonio appoſitus obſtet illius valori. §. 5.
De Matrimonio ob metum inito. *Pun.* 12.
De Matrimonio clandeſtino. *Pun.* 13.
Quid ſit Matrimonium legibus ciuilibus, Eccleſiaſticiſque punitum. §. 1.
Qualiter potuerit Eccleſia Matrimonia abſque parocho, & teſtibus celebrata irritare. §. 2.
Qualiter denunciationes matrimonio contrahendo præmittendæ ſint. §. 3.
Qui poſſint in denunciationibus diſpenſare, & quæ ſit cauſa legitima diſpenſationis. §. 4.
An teneatur Ordinarius aliqua ex ſupradictis cauſis concurrente diſpenſare, contrahenteſque poſſint negata diſpenſatione contrahere. §. 5.
An ex prædictis denunciationibus teneatur qui impedimentum agnouit, etiamſi parochus ſit, denunciare. §. 6.
Qua ratione parochus, & Ordinarius ſe gerere debeant, cùm opponitur impedimentum Matrimonio contrahendo, aut ipſi norunt. §. 7.
De præſentia parochi, & teſtium pro Matrimonio contrahendo à Conſilio requiſita. §. 8.
An debeat ad valorem Matrimonij, & licitum illius contractum parochus vtriuſque contrahentis, & in propria parochia aſſiſtere. §. 9.
Quæ conditiones requirantur in parocho, vel eius delegato, vt matrimonio aſſiſtat. §. 10.
Quis ſit Ordinarius valens aſſiſtere Matrimonio, & aſſiſtendi licentiam concedere. §. 11.
Qualiter parochus & ordinarius licentiam aſſiſtendi Matrimonio concedere poſſint, & debeant, §. 12.
De teſtibus pro matrimonio contrahendo à ſacro Concilio requiſitis. §. 13.
De pœnis Matrimonij clandeſtini. §. 14.

DISPVTATIO III.

De bono coniugij, illiuſque ratificatione.

DE vnitate Matrimonij. *Pun.* 1.
De Matrimonij indiſſolubilitate. *Pun.* 2.
Quale ſit Matrimonium legitimum, ratum & conſummatum, & quo iure ſit indiſſolubile. §. 1.
An ex diſpenſatione Pontificis Matrimonium diſſolui poſſit, §. 2.
Qualiter Matrimonium infidelium ſolui poſſit. §. 3.
Qualiter Matrimonium fidelium ſolui poſſit. §. 4.
De tempore conceſſo coniugibus ad liberandum de religionis ingreſſu. §. 5.
De probationibus requiſitis, vt Matrimonium contractum nullum eſſe iudicetur. §. 6.
De filijs gignendis, concupiſcentiaque ſedanda. *Pun.* 3.
De poteſtate petendi debitum, & obligatione reddendi, quam coniuges habent. *Pun.* 4.
Qualiter coniuges petere debitum poſſint, & teneantur reddere. §. 1.
Qualiter coniugibus & ſponſis liceant amplexus, oſcula, & tactus impudici. §. 2.
Qualiter coniuges vti matrimonio debent, vt à culpa immunes ſint. §. 3.
An ratione loci, & temporis impediantur coniuges à debiti petitione, & redditione. §. 4.
An ratione cognationis ſpiritualis priuentur coniuges debiti petitione, & redditione. §. 5.
An ob affinitatem Matrimonio ſuperuenientem impediantur coniuges à debiti petitione & redditione. §. 6.
Qualiter voto caſtitatis emiſſo antè, vel poſt matrimonium impediantur coniuges à petitione redditioneque debiti. §. 7.
Qualiter votum non contrahendi Matrimonium, ſacros Ordines ſuſcipiendi religionémue ingrediendi, impediat debiti petionem & reddittionem. §. 8.
An certitudo, opinio, vel dubium de Matrimonij contracti nullitate impediat eius vſum. §. 9.
Quibus in euentibus excuſeris à debiti redditione. §. 10.
An debitum iniquè petenti poſſis concedere. §. 11.
De mutua coniugum habitatione & effectibus inde ſubſecutis. *Pun.* 5.
Obligantur coniuges ad mutuam habitationem. §. 1.
Qualiter coniuges ſibi inuicem alimenta ſubminiſtrare debeant. §. 2.
Obligantur coniuges ſe inuicem corrigere. §. 3.
De diſſolutione Matrimonij quoad thorum & habitationem. *Pun.* 6.
An ex cauſa fornicationis diſſolutio coniugalis habitationis fieri poſſit. §. 1
Quibus in euentibus non liceat coniugi ob adulterium commiſſum celebrare diuortium. §. 2.
An vxorem in adulterio perſiſtentem teneatur innocens dimittere. §. 3.
An propria authoritate poſſit innocens à coniuge adultero

Index Tractatuum, Diſputationum, &c.

adulrero dinetrere, vel neceſſariò ſententia iudicis requiratur. § 4.
Qualiter coniux innocens procedere debeat diuortium iudicialiter intentans. §. 5.
Qualiter facto diuortio propria authoritate, vel per ſententiam ſe gerere poſſit innocens. §. 6.
An latâ ſententiâ diuortij teneatur coniux dimittens reconciliari innocenti, quandocumque ipſe velit, vt liberum ſit illi Ordines ſuſcipere, vel religionem ingredi. §. 7.
Qualiter ob hæreſim liceat Catholico coniugi diuertere. §. 8.
Qualiter ob alias cauſas, maximè ob ſæuitiam, liceat facere diuortium. § 9.
Facto diuortio, an dos vxor, reſtituenda ſit: & an apud ipſam eiuſque expenſis filij ſint educandi. §. 10.
Qualiter religionis ingreſſu, vel Ordinis ſacri aſſumptione diuortium inter coniuges fieri poſſit. §. 11.
De ratificatione Matrimonij quod nullum fuit. *Pun.* 7.
Qualiter Matrimonium nullum ex defectu veri conſenſus ſit ratificandum. §. 1.
Qualiter reualidandum ſit Matrimonium, nullum ob impedimentum dirimens. §. 2.
An Matrimonium coram Parocho, & teſtibus celebratum, inualidum tamen ob occultum impedimentum, ſit iterum coram parocho, & teſtibus celebrandum. §. 3.

TRACTATVS VI.

De Matrimonij impedimentis, eorúmque diſpenſatione.

PEnes quem ſit poteſtas ſtatuendi impedimenta tum impedientia, tum dirimentia. *Pun.* 1.
Quæ ſint inmpedimenta impedientia tantùm. *Pun.* 2.
Explicantur impedimenta impedientia non orta ex crimine. §. 1.
Expenduntur impedimenta impedientia ex crimine orta. §. 2.
Quæ ſint impedimenta dirimentia, & quam obligationem inducant. *Pun.* 3.
Qualiter error perſonæ impedimentum præſtet Matrimonio contrahendo. *Pun.* 4.
De impedimento conditionis ſeruilis. *Pun.* 5.
Qualiter conditio ſeruilis Matrimonium impediat. §. 1.
Qualiter ſerui inuitis dominis Matrimonium contrahere poſſint. § 1.
Quibus in euentibus ſeruus Matrimonium contrahendo libertatem conſequantur. §. 3.
An filij conditionem patris, vel matris ſequantur. §. 4.
Qualiter votum, & Ordo Matrimoniũ dirimant. *Pun.* 6.
De impedimento conſanguinitatis. *Pun.* 7.
De impedimento affinitatis. *Pun.* 8.
De impedimento cognationis ſpiritualis & legalis. *Pun.* 9.
De impedimento publicæ honeſtatis. *Pun.* 10
De impedimento diſparis cultus. *Pun.* 11.
De impedimento criminis. *Pun.* 12.
De impedimento ligaminis. *Pun.* 13.
Qualiter conſtare debet de coniugis obitu, vt poſſit ſuperſtes aliud Matrimonium inire. §. 1.
Qualiter pœnæ iure ciuili ſtatutæ fœminis, intra annum luctus ſecundò nubentibus, Iure Canonico correctæ ſint. § 2.
Quæ ſint pœnæ iure ciuili ſtatutæ in fauorem filiorum prioris Matrimonij, & an hæ Iure Canonico abrogatæ cenſeantur. §. 3.
Qualiter ſecundum Matrimonium contrahens teneatur reſeruare filijs prioris Matrimonij bona, quæ à primo Matrimonio proceſſerunt. §. 4.
Expenduntur caſus, in quibus coniux tranſiens ad ſecunda vota non tenetur reſeruare filijs prioris Matrimonijs bona, quæ ex coniugis prædefuncti ſubſtantia proceſſerunt. §. 5.
An vidua fornicationem committens incidat in pœnas ſecundò nubentibus ſtatutas. §. 6.
An pœnæ à teſtatore impoſitæ ſecundis nuptijs ſine iure cononico correctæ, locumque habeant in coniuge fornicante. §. 7.
De impedimento impotentiæ. *Pun.* 14.
Quid & qualis ſit impotentia ad Matrimonium. §. 1.
Quæ impotentia impedimentum ſit Matrimonij contrahendi. §. 2.
An impotentia reſpectiua impedimentum ſit Matrimonij contrahendi. §. 3.
An impotentia ex defectu ætatis impedimentum ſit Matrimonij contrahendi. §. 4.
An hermaphroditus impotens ſit Matrimonio contrahendo. §. 5.
Qualiter impotentia perpetua impedimentum ſit Matrimonij contrahendi. §. 6.
Qualiter dubia impotentia impedimentum ſit Matrimonij contrahendi, vel ſaltem illius vſus. §. 7.
Qualiter coniugi tam potenti, quàm impotenti liceat aduerſus Matrimonium proclamare. §. 8.
Quæ probatio requiratur vt Matrimonium diſſolui poſſit ob impotentiam. §. 9.
A quo tempore triennium computandum ſit, & quales debeant eſſe matronæ de virginitate depoſituræ. §. 18.
An coniux propria authoritate recedens ob alterius impotentiam ſit ſtatim reſtituendus. §. 11.
Qualiter prius Matrimonium ob impotentiam diſſolutum reſtaurandum ſit. §. 12.
De diſpenſatione impedimentorum Matrimonij. *Pun. vlt.*
Qui poſſint diſpenſare in impedimentis Matrimonij dirimentibus. §. 1.
Quæ ſint cauſæ ob quas Pontifex in impedimentis Matrimonium dirimentibus diſpenſare licitè poſſit. §. 2.
Quæ expreſſio falſitatis, vel veritatis ſuppreſſio vitiet diſpenſationem in Matrimonij impedimentis. §. 3.

APPROBATIO.

QVintam hanc Partem Operis Moralis, quæ de Sponſalibus, & Matrimoniis Theologicè diſputat, *à R. Patre Ferdinando de Caſtro-Palao*, Societatis noſtræ Theologo compoſitam cenſemus Fide, boniſque moribus conſentaneam, ſimul & prælo dignam: in cuius rei fidem ſubſcripſimus ex eadem Societate IESV Theologi.

CAROLVS DV-LIEV. *IOANNES FERRAND.*

REſpecta à nobis authentica atteſtatione RR. Patrum è Societate IESV Theologorum, ſuper doctrina *Quintæ Partis Operis Moralis, à R. P. Ferdinando de Caſtro-Palao eiuſdem Societatis Theologo*, elucubrata; qua aſſerunt nihil in ea ab ſacræ Fidei documentis alienum contineri; Nos tantorum virorum iudicio inhætentes Typis mandandam quoque cenſuimus. Lugduni 7. Nouembr. 1646.

DEVILLE, Prouicarius Generalis.

Facultas R. P. Prouincialis Societatis IESV, *in Prouincia Lugdunenſi.*

CLAVDIVS MAVCLER, Prouincialis Societatis IESV, in Prouincia Lugdunenſi, iuxta Priuilegium eidem Societati à Regibus Chriſtianiſſimis Henrico III. 10. Maij 1583. Henrico IV. 20. Decemb. 1606. & Ludouico XIII. 14. Febr. 1611. conceſſum, quo Bibliopolis omnibus prohibetur ne libros ab eiuſdem Societatis hominibus compoſitos abſque Superiorum permiſſione imprimant: permittit Ioanni Baptiſtæ Deuenet, vt Librum cui inſcriptio eſt, *Operis Moralis de Virtutibus & Vitiis contrariis in varios Tractatus & Diſputationes Theologicas diſtributi: Parte Quinta de Matrimonio, authore P. Ferdinando de Caſtro-Palao, Legionenſi è Societate* IESV, S. Theologiæ Profeſſore & ſanctæ Inquiſit. Qualificatore, & Conſultore, ad ſex proximos annos imprimere, ac liberè diuendere poſſint. Datum Lugduni 5. Nouemb. 1646.

CLAVDIVS MAVCLER.

Extraict du Priuilege du Roy.

LOVYS PAR LA GRACE DE DIEV, ROY DE FRANCE ET DE NAVARRE; A nos Amez & Feaux Conſeillers les Gens tenants nos Cours de Parlement, Maiſtres des Requeſtes Ordinaires de Noſtre Hoſtel; Baillifs, Seneſchaux, Preuoſts, leurs Lieutenants; à tous autres nos Iuſticiers & Officiers qu'il appartiendra, Salut Noſtre bien-Amé IEAN BAPTISTE DEVENET, Marchand Libraire à Lyon, nous a fait remontrer qu'il auroit entre les mains grand nombre d'vn Liure intitulé, *Ferdinandi de Caſtro Palao Opus Morale de Virtutibus & Vitiis contrariis*, contenant ſix Tomes; Les trois derniers Tomes duquel il auroit cy-deuant mis en lumiere pour la premiere fois, en conſequence de la permiſſion que Nous luy en aurions donnée; mais que le temps du Priuilege des trois premiers eſtans deſia expiré, & les exemplaires venants à manquer il deſirroit les faire reimprimer; ce que ne pouuants faire ſans Noſtre Permiſſion; & craignant qu'apres beaucoup de frairs faits pour l'Impreſſion deſdits Tomes quelques autres ne le vouluſſent entreprendre au preiudice de l'Expoſant, il nous a tres-humblement ſupplié & requis luy octroyer Nos Lettres, ſur ce neceſſaires. A CES CAVSES, deſirans fauorablement traicter ledit Expoſant, Nous luy auons permis & octroyé; permettons & octroyons par ces preſentes, d'Imprimer ou faire Imprimer, vendre & diſtribuer en tous les lieux de Noſtre Obeiſſance, tant leſdits trois premiers Tomes dudit Oeuure, que les trois derniers, en telle marge, volume, charactere, & autant de fois que bon luy ſemblera, durant le temps & eſpace de dix années entieres; à compter du iour que leſdits Tomes ſeront acheuez d'Imprimer par ledit DAVENET, ou autres ayants droict de luy. Pendant lequel temps Nous faiſons tres-expreſſes inhibitions, & deffences à tous Imprimeurs, Libraires & autres perſonnes de quelque qualité & condition qu'elles ſoient, d'Imprimer, vendre, & diſtribuer aucun Tome dudit Oeuure, ſous pretexte d'augmentation, changement de Tiltre, Volumes, Charactere, fauſſe marque, ou autrement, ſans le conſentement dudit Expoſant, ou des ayant cauſe. Deffendons auſſi à tous Marchands Libraires, & Imprimeurs (tant François qu'Eſtrangers) d'apporter, ny vendre en ce Royaume des exemplaires dudit Oeuure Imprimez hors d'iceluy, ou de quelque endroit que ce ſoit, ſans la permiſſion dudit Expoſant, à peine de trois mil liures d'amende, payables par chacun des contreuenants: Confiſcation des Exemplaires contrefaits, & de tous deſpens dommages & intereſts; *à condition qu'il ſera mis deux exemplaires dudit Oeuure en noſtre Bibliotheque Publique, & vne en celle de Noſtre tres-cher & Feal le Sieur Seguier Cheualier, Chancelier de France, auant que les expoſer en vente, à peine de nullité des preſentes*; du contenu deſquelles Nous voulons & Mandons que vous faciez ioüir plainement & paiſiblement ledit Expoſant, ou ceux qui auront droict de luy; ſans ſouffrir qu'il leur ſoit fait aucun empeſchement. VOVLONS AVSSY qu'en mettant au commencement, où à la fin de châque Tome dudit Oeuure vn extraict des preſentes, elles ſoient tenuës pour deuëment ſignifiées, & que foy ſoit adiouſtée aux Coppies collationnées par vn de Nos amés & feaux Conſeillers & Secretairs comme à l'original. MANDONS au premier Noſtre Huiſſier, ou Sergent ſur ce requis, faire pour l'execution des preſentes tous exploits neceſſaires, ſans demander autre permiſſion. CAR TEL EST NOSTRE PLAISIR, nonobſtant oppoſitions, ou appellations quelconques, clameur de Haro, Chartre Normande, priſe à partie, & autres lettres à ce contraires. Donné à Paris le dix-neufiéme iour d'Aouſt, l'An de grace mil ſix cents quarante ſept, & de Noſtre Reigne le cinquiéme

Par le Roy en ſon Conſeil,

DEMONT.

OPVS MORALE
DE VIRTVTIBVS, ET VITIIS CONTRARIIS.
QVINTA PARS.
De virtute Religionis, eíque annexis.

TRACTATVS XXVIII.
DE SPONSALIBVS, *ET* MATRIMONIIS.
PROOEMIVM.

NE Opus hoc de Sacramentis mutilum,& imperfectum videatur, Matrimonij Sacramentum explicandum ſuſcipio, ſin minus ab eo abſtinerem contentus explicatione latiſſima & accuratiſſima edita à Thoma Sanchez; cùm vix vlla difficultas excogitari poſſit, quam ipſe ſatis prudenter, doctè, & ſecurè non diſſoluerit; eius tamen veſtigiis inhærens in quatuor Diſputationes hunc tractatum diuidam. Prima erit de Sponſalibus. Secunda de Matrimonij eſſentia, & natura. Tertia de illius proprietatibus. Quarta de impedimentis, déque illorum diſpenſatione.

DISPVTATIO I.
De ſponſalibus.
PVNCTVM I.
De natura Sponſaliorum.

1 *A quo dicta ſint ſponſalia.*
2 *Triplicem habent ſignificationem ſponſalia.*
3 *Explicantur nomina coniugis, vxoris, & mariti, &c.*
4 *Qualiter ſub nomine mariti, vxoris, ſponſi intelligantur, vel è contra.*
5 *Definiuntur ſponſalia.*

1 SPONSALIA dicta ſunt à ſpondendo: nam moris fuit veteribus ſtipulari, & ſpondere ſibi futuras vxores teſte Iuuenali Satir. 6. *Conuentum tamen & pactum, & ſponſalia noſtra Tempeſtate paras.* Et tradit Vlpian. *leg. 2. & 3. ff. de ſponſalib. & leg. ſponſio ff. de verbor. ſignific.*

2 Triplicem ſponſalia ſignificationẽ habent. Primò & minus vſitatè ſignificant munera ab ſponſo ſponſæ collata iuxta *leg. 1. C. ſi nuptiæ ex reſcripto, &* 1. *Reg.* 18. Non habet Rex ſponſalia neceſſe. Secundò & frequentiùs ſumuntur pro matrimonio de præſenti contracto copula non conſummato. *cap. tertio loco, de præſumpt. c. 2. & cap. fin. de ſponſa duorum, & c. coniuges, c. qui deſponſatam* 27. *q.* 2. *& Matthæi* 1. Cùm eſſet deſponſata Mater Ieſu, Maria Ioſeph. Tertiò communiter, & frequentiſſimè accipiuntur ſponſalia pro futuri matrimonij promiſſione, *cap. noſtrates* 30. *q.* 5. *& leg.* 1. *ff. de ſponſalib.* Vnde qui matrimonium contrahere ſpoponderunt ſponſi propriiſſimè vocantur, plerumque tamen ſic nuncupantur qui matrimonio copulati ſunt, illudque non conſummauerint, quia illius conſummationem ſpondere cenſentur.

3 Prædictis ſponſis matrimonium de præſenti contrahentibus nomen coniugis, vxoris,& mariti adaptatur: (tametſi hæc nomina propriiſſimè ſupponant pro iis qui matrimonium conſummarunt, vti latè probat Sotus *in 4. diſt.27.q.2.art.1.* & Couar. *1.p.de ſponſalib. c.1,n.3.*) etenim cùm nuptias non concubitus,ſed conſenſus faciat. *leg.nuptias, ff. de Regul. iuris*, meritò qui matrimonium contraxerũt, eſto illud non conſummauerint, nuncupari poſſunt vir, ſiue maritus, vxor, & coniux, *c. ſufficit, c.omnes,& aliis,27.q.2.c.conſultationi, c. coniuges, de ſponſalib.* & expreſſiùs *Matt.1.* Iacob genuit Ioſeph virum Mariæ. Et ibi: Noli timere accipere Mariam coniugem tuam. Sed an ſponſis de futuro prædicta nomina competant? Affirmant aliquando, ſed rarò competere Thom. Sanchez *lib. 1. de matr. diſp.1.n.2.* Coninch. *diſp.21.dub.1.* & alij. Mouentur ex illo Geneſ.29. vbi Iacob Rachel ſibi promiſſam vxorem appellauit. Da mihi (inquit) vxorem meam: fauetque textus *in cap. iuuenis, de ſponſalib. iuncta gloſſa verbo coniux*, id eſt ſponſa,& textus *in leg. non ſine, Cod. de bonis quæ liberis*, vbi ſub nomine vxoris ſponſa intelligitur. Sed hæc,vt rectè tradit Couar. *1.p.de matr. c.1. n.4.* Gab.Vaſq. *diſp.4. de matr.* Baſil.Ponce *lib.12. c.1. n.2.* non conuincunt. Non enim Iacob vxorem appellauit Rachel pro eo tempore, quo nondum contractum erat coniugium, ſed pro futuro in quo contrahendum erat, quaſi diceret: da mihi vxorem meam futuram. Textus verò in *cap. iuuenis* appellat puellam illam coniugem, & vxorem non ob coniugium, quod verè contractum ſit, quippe nullum fuit, ſed quia fuit attentatum. Denique textus *in leg. non ſine* ad ſummum probat ad ſponſam contrahentem matrimonium per verba de præſenti nomen vxoris extendi, ſed non ad ſponſam de futuro, quinimo expreſſè ibi diſtinguitur vxor ab ſponſa de futuro,tametſi ſponſę de futuro concedatur ex æquitate quod vxori ibidem conceditur.

4 Ex hac doctrina etſi Sanch. *lib. 1. de ſponſ. diſp.1. n.2.* Coninch *diſp.21. dub.1.* Gutierr. *lib.3.canon.qq.de matr. c.1.à n.5.* & alij communiter inferant in fauorabilibus ſub nomine vxoris, & mariti ſponſos etiam de futuro comprehendi poſſe,iuxta *leg.non ſine, C.de bonis quæ liberis*, vbi ſtatutum diſponens, vt ea, quæ vxor à marito quo ad proprietatem acquirit ſibi, & non patri ſuo acquirat, extendantur ad ſponſos de futuro, non poteſt eſſe vniuerſaliter verum, vt apertè conuincitur *ex c. ſi vero de ſentent.excommunic.* vbi ſecundùm communem ſententiam ab excommunicatione canonis: *Si quis ſuadente diabolo* excuſatur verberans clericum turpiter agentem cùm matre, ſorore, vxore, & filia; quæ tamen diſpoſitio etſi fauorabilis ſit ad verberantem clericum turpiter agentem cum ſponſa de futuro non extenditur, vt ipſe Sanch. Gutierr. & Coninch affirmant. Secùs ſi ſponſa de præſenti fuerit, tametſi à marito non cognita. Neque prædictus textus *in leg.non ſine* contrarium probat, cum non ad ſponſam futuri coniugij, ſed præſentis extendenda eſt. Quocirca (vt rectè tradit Couar. *de matrim. 1.p. c.1. n.4*) quoties aliqua diſpoſitio dubia eſt, qualiter nomen ſponſi, viri, mariti, vxoris, & coniugis ſumendum ſit, præſumi debet, niſi contrarium colligatur, ſumptum eſſe ſecundum communem, & frequentiorem vſum, ita vt nomen ſponſi ad ſponſos de futuro coniugio,& nomen mariti, & vxoris ad coniuges de præſenti referatur, quia verba ſtatuti, legis,& diſpoſitionis ſemper quoad fieri poteſt intelligenda ſunt propriè. *leg.3.§.hæc verba, ff. de negotiis geſtis, cap. in noſtra, de iniuriis.*

5 Igitur ſponſalia in tertia illa ſignificatione ſumpta definiuntur à doctoribus futurarum nuptiarum mutua promiſſio, *c. noſtrates 30. q.5.* Et licèt in hoc textu particula *mutua* non inueniatur, omnino tamen addenda eſt, vt colligitur *ex leg. de ſponſalib.* vbi ſponſalia vocantur futurarum nuptiarũ repromiſſio,& ſatis inſinuatur *in c. præterea, c. de illis, c. ſponſam, de ſponſ.* & alibi ſæpè,& fortè ob hanc cauſam ſponſalia in numero plurali dicuntur, quia continent duplicem promiſſionem. Debet inſuper hæc mutua promiſſio vtrique contrahenti innoteſcere; aliàs non poterit vnus alteri repromittere. Tandem eſt promiſſio futurarum nuptiarum, quia ea promiſſione non celebrantur nuptiæ, ſed promittuntur celebrari, ideoque promittentes, quia ſe inuicem promittunt, promiſſi dicuntur. Quæ omnia Valen. *diſp.10.generali q.1.p.1.* & Tolet. *lib.7.ſum. c.2.* ſua definitione comprehenderunt dicentes, ſponſalia ſunt mutua promiſſio futuri matrimonij ſigno aliquo ſenſibili expreſſa, vti in ſequentibus declarabimus.

Pvnctvm II.

Qualis debeat eſſe promiſſio cuiuſvis contrahentis, vt ſponſalia conſtituat.

1 *Debet eſſe promiſſio directa de matrimonio contrahendo.*
2 *Qualiter promiſſio vera, non ſimulata requiratur.*
3 *Deciditur queſtio, an deflorans virginem ſpe ficta promiſſionis teneatur ducere.*
4 *Libera debet eſſe promiſſio nuptiarum.*
5 *In ſomno, furore, amentia, & ebrietate contrahi non poſſunt ſponſalia.*
6 *Sponſalia metu cadente in conſtantem virum qualiter valida ſint. Reſpondetur remiſſiuè.*
7 *Item ſponſalia debent eſſe circa perſonam determinatam.*
8 *Item promiſſio verbis, vel ſignis exprimi debet. Et quæ verba, vel ſigna requirantur.*
9 *Item debet eſſe promiſſio mutua.*
10 *An obligari poſſis ad ducendam puellam illa non te obligante? Negant aliqui.*
11 *Verius eſt oppoſitum.*
12 *Satisfit oppoſito fundamento.*
13 *Quid ſi puellæ promittas nullam aliam ducturus præter ipſam. Examinatur, an ſint ſponſalia.*
14 *Deciditur an ex promiſſione gratuita obligeris ſub mortali adimplere.*
15 *Aliqui ad validam promiſſionem ſponſaliorum requirunt, ne clandeſtinè fiat. Sed contrarium eſt verius.*

1 Conſtat ex præcedenti Puncto debere eſſe promiſſionem directam de matrimonio contrahendo. Sed qualis debeat eſſe promiſſio, vt ſponſalia conſtituat, & obligationem induat, variant doctores.

2 Primò requiritur promiſſio vera non ſimulata. Simulata promiſſio tripliciter eſſe poteſt. Primò ſi careas animo promiſſum exequendi. Secundò ſi nolis ea promiſſione vllam tibi obligationem imponere. Tertiò ſi noles promittere, ſed promiſſionem diſſimulare. Et quidem omnes doctores conueniunt ob voluntatem non adimplendi promiſſum ab obligatione promiſſionis te non excuſari, ſi animum habeas promittendi & te obligandi, quia hæc obligatio non ex voluntate exequendi promiſſionem, ſed ex natura promiſſionis naſcitur, quæ ſicut obligat promiſſum exequi, obligat illius exequendi voluntatem habere. Secundum autem,& tertium in idem coincidunt. Nam cum de eſſentia promiſſionis ſit obligare promittentem, vt promiſſum præſtet, ne infidelis exiſtat, nequis habere animum promittendi abſque animo te obligandi, vel è contra nequis carere animo te obligandi, & retinere animum promittendi. Quæſtio igitur eſt, an ſi verbo tenus promittas puellæ matrimonium carens animo te obligandi, vel promittendi maneas obligatus? Affirmant Petrus de Ledeſm. *de matr. q.43.art.1. dub.2.* Vaſq. *diſp.6. de matr. c.3.n.27.* Baſil. *lib.12.c.1.*

Gutier.

Gutierr. *lib. 3. canon. qq. de matr. c. 9. in princ.* Monentur, quia quantumcumque ſimules promiſſionem ab ea animum promittendi, aut te obligandi excludens, verè, & in rigore offers fidem de matrimonio contrahendo, quippe hæc obligario ſolis verbis conſtituitur. Ergo manes obligatus ſaltem ex fidelitate promiſſis ſtare. Quod autem etiam ex iuſtitia obligeris, inde conuinci poteſt, quia ſub ea fide data accipis à contrahente veram, & abſolutam promiſſionem, quam nullatenus ipſe præſtaret, ſi ius iuſtitiæ ooo obtineret ad repromiſſionem ſibi factam.

Contrarium aliis relatis defendit Thom. Sanch. *lib. 1. de matr. diſp. 9. n. 2.* Leſſius *de iuſtit. c. 18. dub. 1. n. 5. & c. 40. dub. 1. n. 6.* Coninch *diſp. 21. dub. 2. concl. 1.* Laym. *lib. 5. tract. 10. p. 1. c. 1. n. 10.* Propterea quod nulla lex obligare poteſt, niſi legiſlator velit, cum autem promiſſio ſit quædam priuata lex, quàm ſibi promittens imponit, ſi ipſe nolit ſibi obligationem imponere, oulla erit obligatio. Deinde conditio contraria matrimonij coorractui reddit contractum nullum, vti conſtat ex *c. vlt. de conditionibus appoſitis.* Sed nolle ſe obligare ad promiſſa implenda, eſt conditio ſponſalibus contraria. Ergo reddit ſponſalia nulla.

Cæterùm vtramque ſententiam conciliare potes, ſi affirmes priorem veram eſſe de obligatione fidelitatis, ſecundam de obligatione iuſtitiæ, ac proinde ſponſalia contracta animo non promittendi, vel noo ſe obligandi vera ſponſalia non eſſe, vt pote quæ obligationem iuſtitiæ non indicunt. Et quidem illam externam promiſſionem obligationem fidelitatis promittenti inducere, manifeſtè conuincit ratio ſuperius adducta, quippe hæc obligatio iure ipſo naturali naſcitur ex fide alteri data de re ſibi vtili præſtanda, qoia ius ipſum naturale obligat, vt vetum facias, quod facturum eſſe alteri promiſiſti. Et enim latum diſcrimen inter propoſitum, & promiſſionem de matrimonio contrahendo, nam propoſitum nullam obligationem io futurum inducit, ſed contentum eſt veritate præſenti. At promiſſio non ſolùm exigit præſentem voluntatem exeqoeodi promiſſum, ſed ad ipſam executionem obligat promittentem aliàs reputabitur infidelis. Quare in nullius poteſtate eſt verbis externis promittere & nolle ſe obligare ex fidelitatis virtute ad promiſſa exequenda, ſicuti nemini cooceditur affirmare exterius aliquam propoſitionem, quin obligetur. Quod verò ex illa ſimulata promiſſione non oriatur obligatio ex iuſtitia ſic probo, quia ius iuſtitiæ non cooſets ſolis verbis, ſed præcipuè voluntate, & intentione, qua ius quod habes intendis à te abdicare, & alteri concedere. At cùm promittis matrimonium abſque intentiooe te obligandi, ad minus intendis oon transferre in promiſſarium ius quod à tua voluntate pendet. Ergo oon manes ex iuſtitia obligatus. Neque obſtat quod alius verè, & abſque fictiooe promittat: quia eam promiſſionem tu non acceptas, eſto ſimules acceptare.

3 Hinc decidenda eſt quæſtio an deflorans virginem ſpe fictæ promiſſionis tenearis eam ducere? Non eſt dubium te obligatum eſſe ad damnum illatum ſatisfaciendum, quando ipſa deceptionem non percepit. Etenim ſi probabiliter præſumi poteſt ipſam cognouiſſe deceptionem, nulla nec iuſtitiæ, nec fidelitatis obligatione aſtringeris, vt benè notauit Sanch. *lib. 1. diſp. 10. n. 5.* Vaſq. *diſp. 6.* Baſil. Ponce *lib. 12. de ſponſalib. c. 2. n. 16.* quia eo caſu nulla eſt deceptio, nec promiſſio. Stante verò deceprione obligatus es dotem ita augere vt æquè bene nubere poſſit, ac ſi deflorata non eſſet, quia iniuſtè hoc damnum intuliſti: Quod ſi nec dotis augmento, nec alia via quàm matrimonio damnum illatum reparare potes, teneris ſanè eam ducere, vt rectè notauit Coninch *diſp. 22. dub. 6. concl. 3.* Layman *lib. 5. tract. 10. c. 1. n. 10.* Difficultas autem eſt, an ad matrimonium contrahendum determinatè aſtringaris? Negat Bartholom de Ledeſio. *dub. 19.* te aſtringi, quia ſolùm aſtringi poteras vel ex promiſſiooe, vel ex damno illato. Ex promiſſione autem non teneris, quia ea non intendis ius aliqood in promiſſarium transferre; ex damno illato, ſolùm ad illius compenſatiooem obligaris. Ergo ſi hæc compenſatio alia via quàm matrimonio fieri poteſt, ad matrimonium obligaodus non es.

Omnino dicendum exiſtimo, quoties mulier occaſionem non habuit percipiendæ deceptionis (ex ſolo enim exceſſu nobilitatis, aut diuitiarum percipi ſatis oon poteſt, cum multi viri fœminis infimæ notæ, inæqualiſque conditionis copulentur, vti benè notauit Baſil. Ponce *lib. 12. de ſponſal. c. 2. circa finem, n. 15.*) te obligatum eſſe ad matrimonium, tametſi damnum alia via compenſare poſſis, quia acceptaſti copulam, quæ tibi ſub conditione matrimonij contrahendi, & non aliter conceſſa fuit. Ergo ex ratione copulæ acceptatæ teneris matrimonium contrahere, ſicuti obligatus eſſes domum tradere pro qua pretium accepiſti, & conſumpſiſti. Atque ita doceot ex communi ſententia Silueſt. *verbo luxuria, q. 5.* Armilla, *n. 2.* Rodrig *tom. 2. ſum. c. 108 concl. 8.* Molin. *tract. 3. diſp. 106. n. 4.* Leſſius *lib. 2. c. 10. dub. 3.* Sanch. *lib. 1. diſp. 10. n. 3.* Vaſq. *diſp. 6. de matrim.* Baſil. Ponce *lib. 12. c. 2. circa finem.* Neque ab hac obligatione excuſari potes ex eo quod proteſtationem feceris (ignorante puella) te ſolum ob illam decipiendam, non autem ob coorrahendum matrimonium promittere: quia ipſa copulæ acceptatione hanc proteſtationem elidis, vel ſaltem eam elidere teneris, ſiquidem copulam tanquam pretium obligationis contrahendæ acceptaſti, à qua acceptatione reſilire non potes, ac proinde nequis reſilire ab obligatione matrimonij, ob quam data, & acceptata eſt. Adde in foro externo non obſtante proteſtatione compelleris ſtare promiſſis: ergo etiam in foro cooſcientiæ compellenduses, cùm forum internom ſemper externo conformetur, quoties falſæ præſumptioni non oiritur, vt aliis relatis docet Sanch. *lib. 1. diſp. 5 n. 20. poſt med.*

4 Secundò requiritur, vt promiſſio nuptiarum vera ſponſalia conſtituat, libera ſit libertate ſufficiente ad meritum, & demeritum, quia eſt actus humanus humanam obligationem inducens. Quare ſi furor, ebrietas, aut iracundia non adimunt prædictam plenam libertatem, obligationem ſponſalium non impedient, vti benè docent Nauarr. *c. 18. n. 7.* Sanch. *lib. 1. de matr. diſp. 8.* Vazq. *diſp. 5. c. 1.* Coninch *diſp. 21. dub. 2. n. 18. concl. 6.* Molin. *de iuſtit. diſp. 267. in princ.* Gutier. *de matr. c. 7. à n. 5.* & alij plures. Neque his obſtat reg. iuris *quidquid calore iracundiæ ff. de regul. iuris, leg. 3. ff. de diuortiis, c. diuirtium, de pœnit. diſt. 1. c. ſi quis iratus, 2. q. 3.* quibus cauetur factum calore iracundiæ non prius ratum eſſe, quàm ſi perſeuerantia ſecuta apparuerit indicium animi fuiſſe. Non inquam obſtant, quia hæc de foro externo, & io ſpecialibus caſibus loquuntur, in quo factum calore iracundiæ ratum oon eſt iudicandum ob dubium, & ambiguitatem, niſi ex ipſamet perſeuerantia colligatur iudicium animi fuiſſe, cùm factum fuit. Neque item obſtat lex *licitatio. ff. de publican. & vectigalib.* vbi locatio vectigalium, quam licitator calore iracundiæ vltra modum auxit rata non cenſetur, quouſque ſedata iracundia paratus ſit fideiuſſores dare. Quia in hoc caſu ſpecialiter eſt ſtatutum, ne ſic pollicitantes aduertentes poſt modum oon lucrum, ſed graue damnum ex locatione illis prouenturum cum publica pecunia aufugiant, vt bene notauit Coninch *diſp. 21. dub. 2. concl. 3. n. 24.*

5 Ex his infertur in ſomno, furore, amentia, & ebrietate, quæ plenum vſum rationis impediant, nullatenus ſponſalia contrahi poſſe, vt colligitur ex can. *Neque furioſus 32. q. 7. c. dilectus, de ſponſalib. & leg. 3. tit. 2. part. 4.* Quod adeò verum eſt, vt etiamſi ante eam amentiam, vel ebrietatem cooſenſeris, adhuc nequis in

Digitized by Google

ameotia ſpouſalitium cootractum celebrare, quia oequis celebrare contractum, qui in ſe liber ſit; at cùm obligatio ſpooſaliorum ex ipſómet contractu oriatur, & non ex voluotate illum celebrandi, neceſſariò exigit cootractum in ſe liberum. Neque obeſt, quod ad recipienda Sacramenta intentio virtualis ſufficiat, quia id ex beoignitare Chriſti factum eſt ob fidelium vtilitatem. Prærerquam quod minus requiritur ad recipieodum, quàm ad agendum. Neque ireio prædictis aduerſatur, quòd extra amentiam cootrahere ſponſalia poſſis ſub aliqua cooditione in amentia contingeori, quia eo caſo non contrahuntur ſponſalia, io amentia, ſed extra, tametſi conditio contiogens in amentia requiratur, vr ſpooſalia antea cootracta obligationem abſolutam, & perfectam habeant, vt benè ootauit Coninch. *diſp.* 21. *dub.* 2. *concl.* 6. *n.* 19.

6 Solùm eſt difficultas de ſpooſalibus metu cadente in conſtantem virum celebratis, an valida ſint? Sed de bis egi *tract.* 2. *de peccatis, diſp.* 1. *p.* 9. *n.* 3. Nam eſto iore poſitiuo per ſe, & immediatè non irritentur, ex irritatiooe tameo matrioionij coacti irrita videntur, qoippe obligari non potes per coactionem ad contrahendum matrimonium: ſi autem ſponſalia coacta te obligareot, obligatus ex coactione eſſes ad matrimonium. Non igitur ſponſalia per coactionem celebrata valida eſſe poſſuot.

7 Tertiò debet eſſe promiſſio circa perſonam determinatam, vti ex communi ſententia tradunt Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 26. *n.* 2. Coninch. *diſp.* 21. *dub.* 2. *concl.* 4. Baſil. Ponce *lib.* 12. *c.* 5. *n.* 5. Nam cùm matrimonium contrahi neceſſariò debeat cùm vnica tantùm perſona determinata, nequis ad cootrahendum matrimonium obligari, quouſque obligeris ad contrahendum cum perſona determinata. Quapropter ſi promittas cum vna ex filiabus Petri matrimonium contrahere, ipſæque tibi repromittant, ex hac promiſſione ſponſalia ooo conſurgunt, quia oon es obligatus vnam potiùs, quàm aliam eligere, ſed ſunt ſponſalia conditiooata, pendentia inquam à tua electione tanquam à conditione.

8 Quartò, requiritur promiſſio verbis, vel aliis ſignis ſufficienter expreſſa. Nam cùm bæc promiſſio ſit, virtute cuius alius repromittete debet, oeceſſariò ei debet innoteſcere; aliàs moueri nequit ad repromittendum. Quioimo exiſtimo veriſſimum tam iure poſitioo, quàm naturali promiſſionem alteri ignotam obligatoriam noo eſſe, quia comparatione illius non eſt promiſſio, cùm noo ſit locutio, ac proinde obligationem fidelitatis in promittente ioducere non poteſt: ſicuti docet Sãch. *l. c. diſp.* 3. Vazq. *diſp.* 4. *n.* 34. Coninch. *dub.* 2. *con.* 17.

Quod ſi roges quæ verba, vel ſigna requirantur ad ſponſalia contrahenda? Facilè reſponderur nulla eſſe determioata, ſed ea ſufficere, quæ conſenſum ioternum ſatis expreſſerint. Conſenſus autem internus exprimi poteſt quinque modis, vti notaunt Gutierr. *de matr.* *c.* 3. *n.* 1. de quibus infrà.

9 Quintò promiſſio mutua debet eſſe, vt ſponſalia conſtituat, quia eſt vtriuſque obligatio, vti conſtat ex *leg.* 1. *ff. de ſponſal.* & tradunt omnes. Quare ſi promittas puellæ matrimonium animo contrahendi ſponſalia, ipſa verò non repromittat, neque ipſa, neq; tu contrahis vllam obligationem ſicuti docent ex communi Nauarr. *c.* 22. *n.* 25. Henriq. *lib.* 11. *c.* 23. *n.* 1. Molin. *t.* 2. *diſp.* 263. *verſ. quarto.* Vazq. *de matr. diſp.* 4. *c.* 3. Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 5. Et quidem puellam non cootrahere vllam obligationem apertum eſt, cùm ipſa noluerit ſe obligare, & actus non operantur vltra agentium iotentionem, argum. *c. vlt. de præbend.* To verò noluiſti obligari oiſi obligatione ſpooſalitia, quæ eſt mutua, & reciproca. Ergo hac obligatione ſublata, quia puella obligationem noo contraxir, tu ab obligatiooe liber exiſtis.

10 Difficultas ergo eſt, an poſſis gratis, & liberaliter obligari ad contrahendum cum puella, quæ viciſſim ſe tibi non obligat, ſed ſolùm promiſſionem tuam acceptat? Negant Vazq. *diſp.* 4. *c.* 3. & Baſil. Ponce *lib.* 12. *c.* 4. *n.* 2. Moocotur, quia hæc obligatio non eſt ad donaudum tuum corpus alteri, ſed ad mutuandum cum corpore alterius. Ergo puella acceptans tuam obligationem, acceptat mutuatiooem, ac proinde tacitè ſe obligat ad ſuum corpus tibi tradendum. Et confirmo nequis puellæ te tradere, quin ipſa ſe tibi tradat, ergo nequis obligari ad te illi tradendum, quin ipſa obligetur ſe tibi tradere, quia obligatio vnius videtur ex alterius obligatione pendere.

11 Nihilominus verius exiſtimo te obligari poſſe puellæ ad illam ducendam, quin ipſa obligata ſit, ſic docuit Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 5. *n.* 12. Layman, *lib.* 5. *tract.* 10. 1. *p. c.* 1. *n.* 2. Gutierr. *de matr. c.* 5. *à n.* 1. Moueor, quia nulla in hac obligatione videtur implicatio, nam eſto contractus matrimooij ſit contractus mutuus, ita vt non poſſis te alteri tradere, quin ipſe ſe ibi tradat, ſicuti nõ potes venditionem equi celebrare, quin emptor pretiũ concedat; at optimè potes obligari ad matrimonium contrahendũ, quio ipſa puella ſe tibi obliget, quia obligaris contrahere, ſi puellæ placuerit, ſicuti potes obligari ad vendendum equum, ſi emptor voluerit, quamuis emptor nullam emendi obligatiooem habeat.

12 Hincque ſolutum manet fundamentum oppoſitum: fateor namque tuam obligationem non eſſe ad donandũ tuum corpus, ſed ad mutuandum, puellamq; acceptantem obligationem, acceptare mutuationem, ſed quia illam acceptat non imponendo ſibi obligationem, ſed libertatem retinendo, vt mutuationem præſtet, & matrimonium celebret, quando ſibi placuerit, ea de cauſa obligata oon eſt, tametſi tu obligatus exiſtas. Ad confirmationem dico te poſſe obligari, quin puella obligetur, quia ex puellæ obligatione tua non pendet.

13 Sed quid dicendum, ſi puellæ promittas nullam aliam ducturus præter ipſam, ipſaque promiſſionem acceptet? Plures doctores apud Gutierr. *lib.* 1. *canon. q. c.* 21. *n.* 13. & Sanch. *diſp.* 19. *n.* 5. cenſeot ſponſalia conſtitui, ſi puella eandem promiſſionem præſtiterit, eo quòd exceptio ab illa negatione ſit affirmatio, ita vt faciat hunc ſenſum, te ducã, & nullã aliam; iuxta illud *Luc.* 11. Signum non dabitur ei niſi ſignum Ionæ Prophetæ, id eſt, ſignuoi Ionæ Prophetę dabitur ei, ſed nullom aliud. Cæterùm verios cenſeo prædictis verbis ſpooſalia non conſtitui, quia ſecundùm communem acceptationem, niſi contrarium conſtet, non præſtant ſenſum abſolutum affirmatiuum, ſed conditionalem, hoc eſt, ſi aliquã ducturus ſim, te ducam, & non aliam, ex qua promiſſione abſolutè non aſtringor ad tecum matrimonium cõtrahendum, ſed ſolùm ex ſuppoſitione qood matrimonium velim contrahere, ſicuti cùm promitto non alienaturum fundum extra familiam, non vendituturum domum niſi tibi, non obligor ad alienandum, vel vendẽdum abſolutè, ſed obligor caſu quo alienare, vel vendere velim, ne extra familiam alienem, & ne alteri vendã quàm tibi, vti probat res *in l. ſi ſterilis.* §. *ſi tibi. ff. de act. empt* ibi: ſi ita fundum tibi vendidero, vt oulli alij quã mihi venderes, actio eo nomine ex vendito eſt, ſi alia vendideris. Atque ita tradunt Couarr. 2. *p. epit. c.* 4. §. 1. *n.* 8. Nauar. *conſ.* 7. *de ſponſ. edit.* 2. Gutierr. *lib.* 1. *canon. qq. c.* 21. *n.* 13. & *de matr. c.* 3. *à n.* 13. Henriq. *lib.* 11. *c.* 12. *n.* 7. Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 19. *n.* 5. Coninch *diſp.* 21. *dub.* 3. *n.* 29. Layman, *tract.* 10. *c.* 1. *n.* 2.

14 Supereſt tamen difficultas, an ex prædicta obligatione gratuita abſoluta obligeris ſub mortali ad ducendam puellam, ſi ipſa velit, & ex obligatione illa conditionali non ducendi aliam niſi Floram, obligatus ſis ſub mortali ad Floram ducendam, caſu quo matrimonium celebrare intendis?

Qua in re eſt triplex ſententia. Prima negat te ſub mortali eſſe obligatum: ſic docet generaliter de qualibet promiſſione ſimplici accepta Caiet. 2. 2. *q.* 113

art. 1

art. 1. *dub.* 4. *& in ſum. verbo perfidia, vbi* Armilla *n. vnic.* Sotus *in* 4. *diſt.* 20. *q.* 2. *art.* 2. *ante* §. *at verum.* Franc. Garcia *de contract. lib.* 1. *p. c.* 3. Henriq. *lib.* 11. *de matrim. c.* 13. *n.* 2. *& lib.* 13. *de excommunic. c.* 17. *n.* 5. *&* 6. & probabilem reputat Ledeſma *de matrim. q.* 47. *art.* 5. *dub.* 2. *concl.* 1. *& in ſum. vbi de matrim. c.* 3. *fol.* 32. Mouentur, qoia ex promiſsione ſimplici acceptata comparatione hominum nulla alia obligatio naſcitur, quàm fidelitatis, & veracitatis, ſed hæc ſolùm obligat ſub veniali, quia ſolùm obligat, vt tua facta dictis, & promiſsis conformes, ne hominem cui fidem dediſti decipias, in qoa deceptione ſecluſis aliis circunſtantiis extrinſecis non videtur grauis deformitas, ſicuti eſt in enunciatione mendoſa proximo non præiudicante. Notanter dictum eſt comparatione hominum, quippe comparatione Dei promiſsio ſimplex quæ votum eſt, non te obligat ad promiſſorum executionem ex fidelitate, & veracitate tantùm, ſiquidem Deum decipere non potes, ſed te obligat ex religionis virtute, vt pote qoi in Dei cultum, & honorem promiſsionem feciſti. Negare autem honorem, & reuerentiam grauem Deo debitam, grauis eſt irreuerentia, & quaſi Dei contemptiua, ideoque mortale conſtituit, ſecùs eſt in promiſſione ſimplici homini facta, quæ non eſt facta in eius cultum, & honorem, tametſi in eius vtilitatem facta ſit.

Secunda ſententia, quam veriſſimam exiſtimo, affirmat ex ſimplici promiſſione acceptata materiæ grauis, qualis eſt matrimonij contrahendi obligationem ſub mortali naſci. Sic docent Nauarr. *c.* 18. *n.* 6. Couarruu. *de pactis.* 2. *p.* §. 4. *n.* 13. Nauarra *lib.* 2. *de. reſtit. c.* 2. *n.* 7. *edit.* 2. Thom. Sanch. innumeros referens *lib.* 1. *diſp.* 5. *n.* 20. Gutierr. *de matr. c.* 5. *n.* 9. Vaſq. *diſp.* 5. *n.* 13. Baſil. Ponce *lib.* 12. *c.* 4. Ratio præcipua eſt, quia ex vi prædictæ promiſſionis conceditur promiſſario ius exigendi promiſſum. Ergo ſignum eſt non ex fidelitate, ſed ex iuſtitia promittentem eſſe obligatum; quippe fidelitas nullum ius promiſſario concedit, ſed promittentem arctat ob honeſtatem quæ reperitur in eo quod facta dictis conformia ſint. Quod verò ex ſimplici promiſſione acceptata ius concedatur promiſſario exigendi qood ſibi promiſſum eſt, probat tex. *in cap.* 1. & *c. qualiter de Pactis,* & *leg.* 2. *regia. tit.* 16. *lib.* 5 *noua collect.*

Hæc ſententia procedit caſu quo promittens promiſſionem præſtiterit ſecundùm illius naturam; ſecùs ſi promiſſionem reſtrinxerit intendens ſolùm ex honeſtate, & fidelitate obligari. Et ob eandem cauſam dixit lex regia. 2. pareſçiendo que alguno ſequiſo obligar: vti ootauit Sanch. *d. diſp.* 5. *n.* 21. Gutierr. *c.* 5. *n.* 10. Sed dubium eſt, quando cenſearis promiſſionem reſtringere, ne ex ea vltra fidelitatem obligeris. Cui dubitationi reſpondeo. In foro conſcientiæ tuæ declarationi ſtandum eſt. Si enim nullam reſtrictionem feceris, cenſendus es promiſiſſe ſecundùm naturam promiſſionis, quæ ex ſe ius iuſtitiæ promiſſario concedit, vti colligitur ex Silueſt. *ſum. verbo pactum. quæſt.* 4. Nauarr. *c.* 18. *n.* 6. Matienzo *lib.* 5. *collect. tit.* 16. *leg.* 2. *gloſſ.* 1. *n.* 11. Sanch. *diſp.* 5. *n.* 22. Gutierr. *c.* 5. *de matr. n.* 12. At in foro externo quoties promiſſionis gratuitæ cauſam non exprimis, præſumeris ex errore promiſiſſe, dum contrarium non conſtat, ideoque eſto promiſſio ſubſiſtat, promiſſario tamen non concedit ius exigendi promiſſum, ſed exceptione doli excipi poteſt, vt habetur *leg.* 2. §. *circa. ff. de doli mali, & metus except. & ibi gloſſa,* & pluribus exornat Gutierr. *de iuram. confirmat.* 1. *p. c.* 47. *num.* 1. Thom. Sanch. *diſp.* 5. *n.* 22.

15 Tandem aliqui ad validam promiſſionem ſponſalia conſtituentem requirunt, ne clandeſtinè fiat, ſic Ioann. de Segura *in director. iudic. Eccleſiaſt.* 2. *p. c.* 15. *n.* 6. *& ſeqq.* Albornoz *de arte contractus lib.* 4. *tit.* 1. Matien. *in rub. tit.* 1. *gloſſ.* 1. *n.* 45. *in princ. & n.* 50. *in fine lib.* 5. *noua collect.* Alij prædictam conditionem requirunt, vt licitè fiant, Silueſt. *matrim.* 6. *quæſt.* 7. *dicto.* 5. *&* 6. Armilla *ſponſalia. n.* 14. Caiet. *eodem.* Mouentur primò ex *leg. oratio. ff. de ſponſalib. leg ſi quis tutor. verſ. quamuis. ff. de ritu nuptiarum.* in quibus facta prohibitione matrimonij ſponſalia prohibita cenſentur. Sed matrimonium prohibetur fieri clandeſtinè à Trident. *ſeſſ.* 24. *de reform. matrim. c.* 1. ergo & ſponſalia. Secundò prohibita aliqua re prohibentur ea quæ fuerint media ad illius conſecutionem, ergo prohibito matrimonio prohibentur ſponſalia. Tertiò ex ſponſalibus clandeſtinis ſolent lites; copulæ inceſtuoſæ, aliaque inconuenientia oriri, ob quæ matrimonia clandeſtina fuerunt à concilio annullata. Ergo cenſenda ſunt annullata ſponſalia.

Cæterùm omnino tenendum eſt ad validam, & licitam promiſſionem ſponſaliorum nullam publicitatem requiri. Sic plures referens Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 13. Gutierr. *de iuram. confirm.* 1. *c.* 51. *& de matr. c.* 4. *à n.* 1. Coninch. *diſp.* 21. *dub.* 2. *concl.* 6. Baſil. Ponce *lib.* 12. *c.* 5. *n.* 6. ſæpéque declaratum eſt à ſacra Congregatione teſte Farinac. & Barboſ. *in prædicto loco concilij.* Ratio eſt manifeſta, quia nec iure naturali, vt de ſe conſtat; nec poſitiuo prædicta ſponſaliorum promiſſio clandeſtinè celebrata eſt inualida, aut illicita. Nam omnes has nuptias clandeſtinas prohibentes non de nuptiis futuris, ſed præſentibus, atque adeò de matrimonio loquuntur. Ex prædicta autem irritatione, aut prohibitione non infertur ſponſalia prohibita eſſe, vtpote quæ ſunt omnino diſtincta, & in quibus non adſunt inconuenientia, quæ ex matrimonio clandeſtino, voluit Trident. vitare. Ex quibus illud erat præcipuum, relicta propria vxore qua cum quis clandeſtinè contraxit, in perpetuo adulterio cum alia perſeueret. Quod vero aliquando ex ſponſalibus clandeſtinis oriatur aliquod inconueniens, id ſolum probat diſſuadenda eſſe, non tamen quod ſint per ſe illicita.

Neque fundamenta contrariæ ſententiæ ſunt alicuius momenti. Ad primum dico prohibito matrimonio clandeſtino prohiberi ſponſalia de celebrando matrimonio ſub ea conditione, ſecus de celebrando matrimonio non clandeſtinè: ſed publicè. Nunquam autem ex vi prædictæ prohibitionis cenſentur ſponſalia clandeſtina prohibita, quia clandeſtina ſponſalia non inferunt matrimonium clandeſtinum, neque ad illius conſecutionem ſunt media, per quæ ſolutum eſt ſecundum argumentum. Ad tertium conſtat ex probatione noſtræ ſententiæ.

PVNCTVM III.

De acceptatione requiſita, vt promiſſio ſponſalia conſtituens vim obligandi habeat.

1 *Negant aliqui requiri acceptationem.*
2 *Verius eſt oppoſitum.*
3 *Aliqui limitant in promiſſione infanti facta. Sed reiiciuntur.*
4 *Qualiter promiſſio abſenti facta intimari debet, vt acceptari intelligatur.*
5 *An acceptatio promiſſarij innoteſcere debeat promittenti? ſub diſtinctione reſpondetur.*
6 *Examinatur an poſſit ſtipulari qui non habet ſpeciale mandatum? ſub diſtinctione reſpondetur.*
7 *Cenſeatúrne puella repromittere, ſi tuam promiſſionem de matrimonio acceptet. Affirmant aliqui.*
8 *Verius eſt oppoſitum.*

1 ALiqui doctores cenſent, vt promiſſio matrimonij valida ſit, & obligatoria non indigere acceptatione promiſſarij. Sic docuit Antonin. 3. *p. tit.* 1. *c.* 18. Armilla *ſponſalia, n.* 3. Tabiena, *q.* 3. *n.* 4. *fin.* Mouentur, quia promiſſio ad ſui valorem non requirit acceptationem iure naturali, ſiquidem ſecluſa acceptatione promittens implere promiſſum debet, vt fidelis exiſtat, & ſuis verbis facta confirmet, neque etiam iure poſitiuo, nam eſto iure communi acceptatio neceſſaria

videatur ad promiſſionis firmitatem, *leg. abſenti, ff. de donationib.* At iure canonico cui in hac parte ſtandum eſt, non videtur neceſſaria. Nam io text. *in c. veniens, qui clerici, vel vouentes,* promiſſio abſenti facta ſtatuitur valida, cum tamen ibi nullius acceptationis mentio fiat. Cui deciſioni fauet lex regia Caſtellæ 2. *tit.* 16. *lib.* 5. *recop.* ibi: pariçundo que alguno ſe quiſo obligar à otro por promiſſion, o por algun contrato, o en otra manera ſea tenido de cumplir, y no pueda poner excepçion, que noſue echa eſtipulaçion, oque fue echo el contraro entre abſentes, &c.

2 Nihilominus acceptationem ita neceſſariam eſſe, vt illa ſecluſa promiſſio matrimonij alteri facta nullam firmitatem habeat, ſed reuocari pro libito promittentis poſſit, docent communiter Doctores, quos refert, & ſeqoitur Sanch. *lib.*1. *diſp.* 6. *n.* 24. Vaſq. *diſp.*4. *n.*42. Coninch *diſp.*22. *n.*39. Baſil. Ponce *lib.*12. *de matr. c.* 4. & alij communiter. Colligiturque *ex leg.* 1. *ff de pactis, & §. in his inſtit. de empt. & vendit. leg. contractus, C. de fide inſtrumentor. leg.* 2. *ff. de actionib. & obligat.* & aliis: quibus iuribus cauetur ex nullo contractu obligationem oriri poſſe, niſi mutuus duorum conſenſus accedat, ac proinde quin promiſſarius promiſſionem ſibi factam acceptet, & gratam habeat. Ratio verò eſt, quia ex vi prædictæ promiſſionis neque obligari potes ex fidelitate, neque ex iuſtitia, ex quibus ſolis obligatio oriri poteſt: oon ex fidelitate, nam hæc obligat promittentem exequi promiſſum, ſi promiſſarius velit, dum autem promiſſarius non acceptat, voluntatem non habet, vt ſibi promiſſum concedatur. Ergo ex fidelitate nulla eſt obligatio. Deinde nullus ex fidelitate tenetur promiſſum exequi, ſi promiſſarius promiſſionem remittat, vel nihili æſtimet; at dum promiſſarius non acceptat, promiſſarius cenſetur nihili promiſſum æſtimare, ergo, &c. Quod autem ex iuſtitia non obligeris inde conſtat, quia hæc obligatio naſci non poteſt niſi ex iure in promiſſarium tranſlato: at ius nemini acqoiri poteſt illo ignorante, & forte renuente. Ergo ſecluſa acceptatione obligatio ex iuſtitia eſſe noo poteſt.

Quæ omnia procedunt tametſi promiſſio iurameoto firmetur, quia iuramentum cùm acceſſorium ſit ſequitur naturam priocipalis cui adhæret, atque adeò imbibit conditionem, donec fuerit à promiſſario promiſſio acceptata, ſicuti docent Sanch. *diſp.* 7. *de ſponſalib. n.* 24. 25. & 39. Gutierr. *de matrim. c.* 6. *n.* 16. Ex quibus ſolutum eſt fundamentum oppoſitum.

Ad textum in cap. veniens reſpondeo cum gloſſa *ibi verbo promiſit*, Ioan. Andr. *n.* 1. Hoſtienſ. & Ancharran. factam fuiſſe acceptationem per interpoſitam perſonam, quæ mandatum habebat, aliàs nihil eſſet. Ad legem noſtri regni reſpondeo ibi noo excludi acceptationem, ſed formam ſtipulationis antiquæ, quâ oon obſtante ſi acceptatio interceſſit, obligationem promiſſio parit.

3 Prædictam ſententiam alios referens reſtringit Sanch. *diſp.* 6. *n.* 27. Gutierr. *de matrim. c.* 6. *n.* 11. ne locum habeat in promiſſione infanti facta, hæc enim fauore infantis reuocari non poteſt, quouſque ipſe aptitudinem habeat acceptandi, vel reiiciendi quod ſibi promiſſum eſt. argum. *leg. iubemus, C. de emancipat. liberorum,* ibi, niſi infantes ſint. Sed nullatenus eſt admittenda hæc reſtrictio, neque vllo modo colligitur ex dicta *leg. iubemus*, quæ loquitur in emancipatione, quæ cùm à iure poſitiuo inducta ſit, potuit abſque conſenſu eius cui facta eſt induci. Secùs eſt in promiſſione matrimonij, cuius eſſentia acceptationem promiſſarij poſtular, vt benè Coninch *diſp.* 22. *dub.* 6. *n.* 36.

4 Sed rogabis qualiter promiſſio abſenti facta intimari debet, vt acceptare tuam promiſſionem poſſit? Reſpondeo iure communi ſpectato oeceſſariò intimandam eſſe per epiſtolam, vel nuncium ad id ſpecialiter deſtinatum, neque ſufficere, ſi alius tertius tuam promiſſionem promiſſario declaret, quia non ceoſetur tua voluntas promiſſarij voluntati vnita niſi per medium à te deſtinatum, vti habetur *leg.* 4. *tit.* 4. *p.* 5. ibi, menſajero çierto que le imbie à deçir ſeñaladameote lo que le da, & *leg.* 3. *tit.* 11. *part.* 5. ibi, embiando à deçir, o prometer por ſu carta firmada, o por ſu menſajero çierto: & tradit pluribus relatis Sanch. *lib.* 1. *de ſponſalib. diſp.* 6. *n.* 3. Nouiſſimo tamen iure regni Caſtellæ plures doctores, quos refert, & ſequitur Gutier. *de matr. c.* 6. *n.* 12. & 13 exiſtimant non deſiderari epiſtolam, vel nuncium ad promiſſarium miſſum, ſed quemcumque qui tuam promiſſionem declaret ſufficere, vt acceptare eam poſſit, & tu maneas obligatus irreuocabiliter. Mouentur *ex leg.* 2. *tit.* 16. *lib.* 5. *recopil.* ibi, pareçiendo que ſe quiſo obligar, &c. Cæterùm verius cenſeo cum Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 6. *n.* 19. requiri nuncium, vel epiſtolam, quia non cenſetur promittentem promiſſario loqui niſi loquatur per medium à ſe, & io eum finem aſſumptum. Quare etſi prædicta lex 2. corrigat ſtipulationes, & alias ſolemnitates à iure petitas, nequaquam hanc conditionem corrigit, quia hæc non ad ſolemnitatem, ſed ad naturam promiſſionis, & cootractus eſſentiam neceſſaria eſt.

5 An autem acceptatio promiſſarij promittenti innoteſcere debeat, vt promiſſio firmitatem habeat? Diſtinguendum cenſeo, ſi promiſſio matrimonij gratis fiat, animo ioquam non contrahendi ſponſalia, ſed fidem alteri præſtando independenter ab eius repromiſſione, opus non eſt acceptationem promiſſarij notam eſſe promittenti. At ſi promiſſio facta ſit ſub onere, quod promiſſarius repromiſſionem faciat, quod in promiſſione ſponſalium requiſitum eſt, neceſſariò promittenti repromiſſio nota eſſe debet, aliàs quomodo repromiſſio acceptari poterit, vt benè tradit Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 7. *n.* 35. quidquid in contrarium dicat Gutierr. *de matrim. c.* 6. *n.* 14.

6 Duplex tamen ſupereſt difficultas: prima an alius qui ad acceptandum non habet ſpeciale mandatum poſſit nomine puellæ abſentis ſtipulari, ita vt ex hac ſtipulatione tu obligatus exiſtas, ac ſi ipſa puella acceptaſſet. Gloſſa *in c. vbi non eſt. verbo nihil* 30. *q.* 2. Alexand. de Nero cap. ſicut de ſponſalibus, exiſtimant validam eſſe promiſſionem, ita vt licitum ſibi noo ſit reſilire. Moueri poſſunt ex *cap. ſicut de ſponſalib.* vbi quidam iurauit patri ſe eius filiam ducturum, quod iuramentum cenſetur validum, & conſequenter valida erit promiſſio, cui innititur.

Cæterùm omnino dicendum eſt, ſi matrimonium promittas puellæ abſenti animo contrahendi ſpooſalia (vt ſemper præſumendum eſt) promiſſio firmitatem non habere ante puellæ acceptationem, ſed reſilire potes, quia aotequam puella acceptet tuam promiſſionem, ipſaque repromittat; contractus perfectus non eſt, cum perficiendus neceſſariò ſit puellæ conſenſu, ergo potes tu interim dum puella non acceptat, reſilire. Item tu promittis puellæ matrimonium cum ipſa contrahere, ſi ipſa tibi viciſſim repromittat. Ergo ante ipſius repromiſſionem tua promiſſio obligationem parere non poteſt. Denique puella cui tu matrimonium promittis non eſt obligata ad promittendum, ſed poteſt oolle repromittere. Ergo tu obligatus eſſe non potes promiſſis ſtare, aliàs contractus ooeroſus claudicaret ex vna parte firmitatem habens, ex alia non, contra *leg. Iulianus* 14. *§. ſi quis à colludente ff. de action. empt.* Atque ita docet Sanch. *lib.* 1. *de matr. diſp.* 7. *n.* 31. iuncto *n.* 12.

Si vero promittas matrimonium puellæ abſenti animo liberalem promiſſionem cooſtituendi, Sanch. *dicta diſp.* 7. *n.* 36. exiſtimat, ſi hæc promiſſio facta eſt ſub hac forma. Promitto tibi (ſcilicet parenti, tutori vel curatori, nullus enim alius eſt qui pro abſente ſtipulari poſſit) matrimonium contrahere cum Maria, vel: Promitto matrimonium cum Maria contrahere, quod idem eſt, nullatenus te reſilire poſſe, quouſque Maria obligationem

nem

Digitized by Google

nem remittat. Nam eſto directè obligationem eius patri præſtiteris, facta tamen eſt in eius filiæ fauorem, filiæque ius eſt acquiſitum. Cæterùm hæc ſententia mihi difficilis eſt, veriuſque crederem ex vi prædictæ promiſſionis te oullam obligationem nec fidelitaris, nec iuſtitiæ babere comparatione poellæ. Quia eſto pater, tutor, & curator poſſit pro filiis ſtipulari. At ſi factum perſonæ filij cohæret, neque patri intereſt ea ſtipulatio ſolùm quoad filium valet, non quoad patrem, vt ex Bart. & aliis *ex leg. quod dicitur. ff. de verbor. obligat.* tradit Sanch. *d. diſp. 7. n. 6.* Matrimonium verò quod promittis cum puella contrahendum puellæ adhærere debet, nec eius patri, neque alteri intereſt, quippe eſt factum perſonale, non reale: comparatione autem puellæ ante illius acceptationem valere non poteſt, vt pote quæ fortè exiſtimat tuam promiſſiooem ſibi non eſſe vtilem, ergo quouſque ipſa declaret ſibi vtilem eſſe, oeque ea fidelitate, neque ea iuſtitia obligatus exiſtes. Neque contrarium colligitur *ex c. ſicut de ſponſalib.* Nam ibi parentibus puellæ facta eſt obligatio, ipſique ſe viciſſim obligarunt. Qualiter autem hæc obligatio intelligenda ſit, poſteà dicemus.

7 Secunda difficultas eſt, quámque ſupra tetigimus, an ex eo præcisè quod puella acceptet tuam promiſſionem de matrimonio cum illa celebrando, cenſeatur repromittere, & ſponſalia celebrare? Affirmant Paludan. *in 4. diſt. 27. quæſt. 1.* Vaſq. *diſp. 4. c. 3.* Baſil. Ponce, *lib. 12. c. 4. n. 2.* Mouentur ex eo quod puella acceptare non poteſt tuam promiſſionem de matrimonio cum illa celebrando, niſi volens in futurum tecum matrimooium contrahere, quippe tua promiſſio noo eſt matrimonij præſentis, ſed futuri: Ergo acceptans tuam promiſſionem acceptat matrimooium futurum. Ergo vult matrimonium futurum. Ergo repromittit matrimonium, promiſſio enim eſt affirmatio alteri facta rei in eius gratiam futuræ. Deinde cum matrimonium puellæ promittis, promittis te illi futuro tempore tradere. Sed hæc traditio eſſe non poteſt, quin ipſa puella ſe tibi viciſſim tradat. Ergo ipſa conſentire noo poteſt in hac tua traditione futura, quin in ſui traditionem conſentiat, ac proinde quin repromittat.

8 Cæterùm veriùs cenſeo cum Nauarr. *c. 22. n. 28.* Sanch. *diſp. 5. n. 12.* Layman. *lib. 5. tract. 10. c. 1. n. 2.* Gutierr. *de matr. c. 5. à n. 1.* poſſe puellam acceptare tuam promiſſionem, quin repromittat, quia in ea acceptatione poella non acceptat ex ſua parte matrimonium abſolutè contrahendum, ſed acceptat fidem, quam tu illi præſtas de matrimonio contrahendo, ſi ipſa voluerit. Ergo ea vi huius acceptationis non repromittit, quippe ad repromiſſionem neceſſarium erat, quod ipſa abſolutè matrimonium acceptaret: at ex vi prædictæ acceptationis non acceptat abſolutè matrimonium futurum, ſed acceptat abſolutè datam fidem de matrimonio futuro, noo quidem abſolutè futuro, ſed futuro ſi ſibi placuerit. Et per hæc ſatisfactum eſt oppoſito fundamento. Ad confirmationem reſpondeo te non poſſe puellæ in matrimonium tradi, quin ipſa ſe tibi tradat, & conſequenter noo poſſe velle tuam traditionem abſolutè, quin ſuam abſolutè velit: at acceptans tuam promiſſionem de matrimonio contrahendo, non cogitur velle abſolutè matrimooium contrahendum, ſed contrahendum, ſi ſibi placuerit, tametſi velit abſolutè promiſſionem ſibi eſſe factam, & fidem datam.

Pvnctvm IV.

Quibus verbis, vel ſignis ſponſalia contrahantur.

1 *Nulla ſunt determinata.*
2 *Quid de contractu matrimonij inter impuberes? Proponitur dubitandi ratio.*
3 *Affirmatiuè reſpondetur.*
4 *Extenditur etiamſi clandeſtinum ſit.*
5 *Satisfit rationi dubitandi,* num. 1. *poſita.*
6 *Negat communior ſententia matrimonium contractum clandeſtinè inter puberes non habere vim ſponſalium.*
7 *Extenditur prædicta doctrina, etiamſi iuramento contractus firmatus ſit.*
8 *Contrarium ſpectato iuris rigore probabilius cenſerem.*
9 *Quid dicendum, ſi iuramento firmatus ſit.*
10 *Qualiter ſubharratio annuli ſignum ſit matrimonij, vel ſponſalium.*
11 *Taciturnitas præcisè non eſt ſignum ſufficiens interioris conſenſus.*
12 *Si pater tuo nomine contrahat, tu verò præſens taceas, nec contradicas, conſentire cenſeris.*
13 *Negant plures, ſi parentes abſentibus filiis contraxerint.*
14 *Verius eſt oppoſitum.*
15 *Vt taciturnitas filij ſit ſignum conſenſus, debet filius moneri de contractu facto per nuntium, aut epiſtolam.*
16 *Plures extendunt hanc doctrinam, eſto quilibet alius tertius pro te contrahat.*
17 *Sed verius eſt prædictum ius ſolùm in parentibus habere locum.*
18 *Infertur nullum alium præter parentem poſſe pro filio ſponſalia contrahere.*

1 Conſtat nulla eſſe verba determinata, ſed illa ſufficere, quæ ſufficienter conſenſum internum ipſis contrahentibus exprimant, tametſi aliis non ſignificent. Nam cùm inter ipſos contrahentes tantùm ſponſalia celebrari poſſint, opus non eſt verba quibus celebrantur eſſe aliis perſonis ſignificatiua; ſatis enim eſt ſi ipſis contrahentibus qui obligandi ſunt ſignificatiua exiſtant, vt bene notauit Coninch. *diſp. 21. dub. 3. n. 23.* In foro tamen externo non intentioni contrahentium, ſed communi verborum intelligentiæ ſtandum eſt, vt conſtat *ex cap. ex litteris el. 1. de ſponſalib.* & tradunt omnes reſte Sanch. *lib. 1. diſp. 8. n. 4.* vbi *n. 5.* optimè probat in caſu dubio ſemper ſententiam ferendam eſſe in matrimonij, ſponſaliúmque fauorem. Quod intelligendum eſt, quando eſt dubium de intentione, & conſenſu. Secùs ſi non ſolùm de intentione, ſed etiam de verbis ſeu ſignis dubium oriatur, ita vt ſpectatis circumſtantiis apertè decidi non poſſit verba illa ſeu ſigna eſſe ſponſaliorum ſignificatiua: in hoc eoim caſu non eſt iudicandum ſponſalia eſſe, quia oon adeſt externum ſignum ſufficienter expreſſiuum interioris conſenſus, quod æquè oeceſſarium eſt ad contractus obligationem, ſicuti eſt interior cooſenſus, vti docuit Coninch. *diſp. 21. dub. 3. num. 26.*

2 Quæſtio igitur prima eſt, an contractus matrimonij inter impuberes, vel inter puberem, & impuberem habeat vim ſponſalium? Ratio dubitandi ſumitur ex doctrina Bart. *in leg. 1. §. ſi quis ita n. 5. ff. de verbor. ſignificat.* vbi probat, quoties de contrahenda obligatione agitur, ſi actus non valet eo modo quo fit, nullatenus valere eo modo quo fieri poteſt, & meritò quia actus agentium non debent vltra eorum inteotionem operari. *leg. Non omnis, ff. ſi certum petatur.* Præcipuè cùm in obligationibus inducendis interpretatio non lata, ſed reſtricta facienda ſit. At impuberes matrimonium contraheotes matrimonium contrahere voluerunt, non autem ſpooſalia quæ contrahere poterant. Ergo ſi ille contractus non valuit vt matrimonium, neque vt ſponſalia valere debet. Atque ita docet Petrus de Ledeſm. *de matr. q. 45. art. 5. punct. 2. poſt dub. 4.* & alij antiquiores relati à Couarr. *4. decret. 1. p. c. 3. n. 3.*

3 Nihilominus communis, & vera ſententia eſt matrimonium contractum inter impuberes, vel inter

puberem, & impuberem vim ſponſaliorum habere, vt pluribus relatis firmat Thom. Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 21. *n.* 2. & tradit Coninch. *diſp.* 21. *dub.* 4. *n.* 46. Baſil Ponce, *lib.* 12. *c.* 5. *n.* 4. & deciditur expreſsè *in c. fin. de deſponſat. impuber. & c. vnico* §. *idem quoque eodem tit. in* 6. Ratio ea eſt, quia contrahentes matrimonium etiam ſecluſa omni lege, & conſtitutione eſto expreſsè ſolùm velint alteri tradere ſuum corpus ad matrimonij vſum, virtualiter tamen intendunt, ſi ex aliquo capite ea traditio effectum non habet tradere ius ad traditionem, quia hæc iuris traditio io matrimonij contractu imbibitur, & continetur, ideóque meritò Eccleſia præſumit ſic contrahentes velle ſponſalia contrahere caſu quo matrimonium contrahere non poſſint. Vnde vt hanc præſumptionem elidant, & ab ſponſalibus deobligentur, tam in foro conſcientiæ, quàm externo, debent expreſſam voluntatem habere, eáque declarare ſe tantùm velle matrimonium, & non ſponſalia contrahere. Tum quia cenſeri debent velle contrahere iuxta iuris formam, & illius diſpoſitionem, ſicuti iure antiquo cenſebantur velle matrimonium contrahere qui poſt ſponſalia copulam habebant, *c is qui fidem, de ſponſalib.* Tum quia verè, & in rigore eam voluntatem habent in matrimonij contractu inclusam.

4 Quod adeò verum eſt, vt etiamſi matrimonium inter impuberes contractum clandeſtinum ſit, non obinde impedit ſponſalium obligationem. Quia vt rectè inquit Nauarr. *c.* 22. *n.* 57. Ludouic. Lop. 2. *p. inſtruct. c.* 37. & Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 21. *n.* 5. Trident. *ſeſſ.* 24. *c.* 1. *de reformat.* ea matrimonia irritauit, ab illiſque omnem obligationem ſuſtulit, quæ verè matrimonia iure antiquo erant, at matrimonium clandeſtinum inter impuberes nunquam vim matrimonij, ſed ſponſalium habuit, ac proinde huiuſmodi matrimonium quoad vim ſponſalium incorrectum permanſit.

5 Ad rationem dubitandi reſpondeo doctrinam illam veram eſſe de obligatione quæ contrahi poterat, ſi nullo modo clauditur in obligatione contracta, ſecùs ſi ſub obligatione nulliter contracta comprehendatur obligatio illa, quæ contrahi poterat. Cùm ergo ſub matrimonij obligatione ſponſalium obligatio vtpote præambula contineatur, efficitur ſanè intendentem contrahere matrimonium, à fortiori ſponſalium contractum velle, vt latiùs Couarr. 4. *decret.* 1. *part. c.* 3 *n.* 3. vel dic actum qui nullus eſt non eſſe validum ſub eo modo quo fieri poteſt, quando eſt nullus ex defectu tantùm cauſæ efficientis, cui ius non reſiſtit, vti contingit in matrimonio impuberum, cuius nullitas prouenit non ex defectu formæ, ſed ex defectu contrahentium non habentium legitimam ad contrahendum ætatem.

6 Quæſtio ſecunda; an matrimonium inter puberes contractum clandeſtinè habeat vim ſponſalium? Negat communior ſententia apud Sanch. *lib.* 1. *de ſponſal. diſp.* 20. *n.* 3. & 4. Zerallos *comm. contra commun. q.* 604. *n.* 79. Gutierr. *de iuram. confirm. c.* 51. *à n.* 28. & *de matrim. c.* 11. Mouentur primò, quia Trident. *ſeſſ.* 24. *c.* 1. *de reformat.* ad ſic contrahendum eos omnino inhabiles reddit. Si autem ille contractus valeret, vt ſponſalia, non omnino eſſent redditi inhabiles ad contrahendum, ſed aliquo modo habiles. Ideo enim *in c. vnic. de deſponſat. impuber. in* 6. non aſſeritur impuberes inhabiles eſſe ad contrahendum, quia eorum contractus valet vt ſponſalia. Et confirmatur, quia Trident. decernit contractum illum nullum eſſe, ergo non valet vt ſponſalia, aliàs non eſſet nullus, ſed aliquo modo validus. Secundò quoties ius reſiſtit contractui, nulla ex illo naſcitur obligatio nec naturalis, nec ciuilis, vti probat Sanch. *lib.* 1. *de matr. diſp.* 7. *n.* 16. Sed Trident. reſiſtit non ſolùm prohibendo, ſed annullando prædictum matrimonij contractum. Ergo ex illo nulla oritur obligatio. Tertiò, contractus qui non valet vt ſit, vt valeat eo modo quo valere poteſt, non debet habere defectum in forma, vti probat Bart. *in leg.* 1. §. *ſi quis ita. ff. de verbor. obligat.* Sed prædictus contractus habet defectum in forma, ſiquidem deficit ſolemnitas requiſita. Ergo. Quartò ſic contrahentes puniendi ſunt ob prædictum contractum, neque vnus alterum obligare poterit ad perſeuerandum io prædicto contractu, aut ad denuò celebrandum, ergo ex illo nulla fuit contracta obligatio. Aliàs audiretur in foro externo, & cogeretur promiſſis ſtare.

7 Prædictam ſententiam extendunt Sanch. Gutierr. & alij, etiamſi iuramento prædictus contractus matrimonialis firmatus ſit; quia iuramentum confirmare non poteſt contractum omni iure nullum. Quinimo eſto ſub ea ſpe virginem defloraſſes, affirmat Sanch. aliis relatis, te non eſſe obligatum ad illam ducendam, quia non es obligatus ratione contractus, cùm nullus ſit, neque ratione damni illati, quia nullum præſumitur virgini factum, vt pote quæ ſciebat, vel debebat ſcire ius hoc clariſſimum, & manifeſtiſſimum, ex prædicto contractu nullam oriri obligationem.

8 Cæterùm ſpectato iuris rigore & contrarium probabilius cenſerem *cum* Veracruz *Append. ad ſpeculum, dub.* 9. *concluſ.* 2. Henriq. *lib.* 11. *de matrim. c.* 4. *n.* 5. Cordub. *in ſum. q.* 52. *in fine.* Bartholom. à Ledeſm. *de matr. dub.* 18. Ortiz. *ſum. c.* 16. *de matr. fine.* Vega *lib.* 6. *ſum. caſu* 120. & *lib.* 4. *caſu* 164. Coninch. *diſp.* 24. *dub.* 4. *n.* 47. Laym. *lib.* 5. *ſum. tract.* 10. *c.* 1. *in fine.* Moueor, quia vt conſtat ex ſuperiori quæſtione, conſentiens in matrimonium præſens, eo ipſo conſentit in matrimonium futurum, ſi præſens contrahi non poteſt, ratione cuius inter impuberes contrahuntur ſponſalia ex matrimonio ab ipſis celebrato. Sed Trident. hunc conſenſum in matrimonium futurum non irritauit, tametſi conſenſum in matrimonium præſens annullârit. Ergo prædictus conſenſus validus eſt, & ſponſalia conſtituit. Minorem probo, quia Trident. ſolùm eum contractum irritauit, ad quem contrahentes inhabiles reddit, at ſolùm ad matrimonium clandeſtinum inhabiles reddit contrahentes non ad ſponſalia. Et quidem ſponſalia clandeſtinè contracta valida ſunt. Ergo ſolùm irritauit matrimonij contractum, & non contractum ſponſalium. Quod ſi dicas ex irritatione matrimonij ſponſalia quæ ibi clauduntur irrita eſſe, obſtat: quia ius antiquum matrimonij contractum inter impuberes annullauit, cùm tamen iure naturæ validus eſſet, & nihilominus ex irritatione non cêſentur ſponſalia reddi irrita. Ergo eſto Concilium Trident. irritauerit matrimonium, non infertur ſponſalia irritaſſe. Sunt enim contractus diſtincti, & ſeparabiles. Argumenta verò quæ pro contraria parte addncta ſuot, ſolùm probant matrimonij contractum irritum eſſe, & nullum ſed non contractum ſponſalium, qui ab eo ſeparabilis eſt, & cui ius non reſiſtit.

Dixi ſpectato iuris rigore: nam ſpectata praxi, & conſuetudine recepta, verius cenſeo ſponſalia in matrimonio clandeſtino contenta irrita eſſe forte vt Eccleſia oſtendat contractum clandeſtinum ſe omnino deteſtari. Moueor tum ex communi doctorum ſententia id affirmante. Tum quia non video ex prædicto matrimonio actionem vllam concedi; quia contrahentes cogantur denuo contrahere, ſicuti coguntur impuberes matrimonium contrahere.

9 Ex his deducitur quid dicendum ſit, ſi iuramento prædictus contractus firmetur; ſpectato inquam iuris rigore validum eſſe iuramentum, quo iurares puellam in coniugem perpetuo habiturum; non quia illam habiturus ſis ex vi illius matrimonij, ſed ex matrimonio denuò celebrando, & virtualiter promiſſo in illo matrimonij clandeſtini contractu. At ſpectata praxi iuramentum illud nullum eſt, vtpote adhærens promiſſioni omnino inualidæ. Si autem puellam credentem inuincibiliter prædictum matrimonium validum eſſe, vel ſaltem promiſſionem illius de futuro valere, ſub ea

igno

ignorantia defloraſſes, cenſerem certè te obligatum eſſe ad illam ducendam, quia acceptaſti eius corporis vſum ſub matrimonij ſpe alias non concedendum. Sed hæc ignorantia raro vel nunquam præſumi poteſt, vtpote iuris manifeſtiſſimi, ideóque cenſendum eſt iudicandum ac ſi liberè, & ſecluſo contractu conſenſiſſet.

10 Quæſtio tertia eſt de ſubarrhatione annuli, qua ratione ſignum ſit matrimonij, vel ſponſalium? Breuiter reſpondeo per ſe ſignum non eſſe nec matrimonij, neque ſponſaliorum, quia in ſignum amoris honeſti, vel turpis concedi poteſt abſque vlla matrimonij, vel ſponſaliorum intentione. At ſi ſpectata conſuetudine alicuius loci conceſſio annuli matrimonium, vel ſponſalia ſignificet, illius conceſſione matrimonium, vel ſponſalia cenſebuntur contracta, vt per ſe patet. Et idem eſt, ſi ex circunſtantiis conſenſus in ſponſalia ſignificetur, vti ſignificatur cùm de ſponſalibus agitur, & annulus porrigitur, & acceptatur, quia cenſetur porrigi, & acceptari in ſignum matrimonij contrahendi; & a fortiori ſi præcedente prædicto tractatu manum, vel fidem dederis, ſatis enim ſignificas conſentire. Neque opus eſt, vt præcedens tractatus inter te & ſponſam præcedat, ſufficit ſi præcedat inter amicos, & tu illius conſcius mittas ad ſponſam conſciam eiuſdem tractatus arrhas, vel iocalia, ipſaque acceptet. Quod ſi pater annulum ſponſæ mittat, diſtinguendum eſt, ſi miſerit ex conſenſu filij ſunt ſponſalia, ſecus, ſi abſque illius conſenſu. Quæ omnia latius proſequitur Couart. *de ſponſa. lib.* 2. *p. c.* 4. *in princ.* Menoch. *de præſumpt. lib.* 3. *præſumpt.* 2. *à n.* 1. Maſcard. *de probat. concl.* 1024. Thom. Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 22. Gutierr. *de matr. cap.* 12.

11 Quæſtio quarta de taciturnitate, an ſit ſignum ſufficiens interioris conſenſus? Qua in re aliqua ſunt omnino certa. Etenim certum eſt taciturnitatem præcisè non eſſe ſignum ſufficiens interioris conſenſus, non enim puella cenſenda eſt conſentire in matrimonij repromiſſionem ex eo quod tu illi matrimonium promittas, ipſa verò taceat. Nam eſto in iis, quæ alicui vtilia ſunt, cenſeatur tacendo conſentire ſecus in iis quæ præiudicabilia eſſe poſſunt. Vti docet *Gloſſ. leg. filiusfamilias, verbo non probatur, ff. de procuratorib.* Dinus *reg. is qui tacet* 44. *de reg. iuris in* 6. *n.* 3. Bald. *leg. ſi ſine, n.* 4. *Cod. ad Senatuſconſultum Velleian.* Fuluius Pacian. *lib.* 1. *de probat. c.* 29. *n.* 15. Vide Couart. *pract. c.* 15. Menoch. *de præſumpt. lib.* 3. *præſumpt.* 42. *n.* 4.

12 Secundò eſt certum ſi tuus pater nomine tuo cum puella contrahat ſponſalia, tu verò præſens taceas, nec contradicas eo ipſo cenſeris conſentire. Eſt expreſſa deciſio text. *in c. vnic.* §. *fin. de deſponſat impuber. lib.* 6. ibi. Porrò ex ſponſalibus, quæ parentes pro filiis puberibus, vel impuberibus plerumque contrahunt, ipſi filij ſi expreſsè conſenſerint, vel *tacitè vt ſi præſentes fuerint, nec contradixerint obligantur.* Et eſt idem ſi filij tempore ſponſalium abſentes, & etiam ignorantes eadem ſponſalia poſt ſcientes ratificauerunt tacitè, vel expreſsè, & tradunt omnes doctores. Neque curandum eſt, an pater ſit vel mater quæ prædicta ſponſalia contrahit. Quicunque enim ſiue pater, ſiue mater ſponſalia nomine filij, vel filiæ eo præſente contraxerit, filius tacens nec contradicens obligatus exiſtit, quia in hac diſpoſitione non patria poteſtas, ſed naturalis amor parentum in filios, & illorum in parentes debitus honor, & reuerentia ſpectatur, vt benè notarunt Sanch. *lib.* 1. *de ſponſalib. diſp.* 23. *n.* 9. Gutierr. *de matr. n.* 5. & colligitur ex ipſo textu, cùm ſub numero plurali loquatur de parentibus; aliàs ſi mater excludenda eſſet, nomine ſingulari parentis vſus eſſet. Neque item opus eſt, vt filius ſub patria poteſtate exiſtat, nam eſto emancipatus ſit, eius taciturnitas parte pro filio contrahente ſponſalia conſtituit. Non enim textus diſtinguit de filiis extra patriam poteſtatem, vel ſub patria poteſtate, neque eius deciſio patriæ poteſtati, ſed amori naturali innititur, vt benè aliis relatis docent Sanch. *diſp.* 28. *n.* 10. Gutierr. *n.* 8. Nec denique opus eſt filium legitimum eſſe, aut naturalem, nam eſto ſpurius ſit, & ex coïtu damnato, ſi taceat parte pro ipſo contrahente obligabitur, quippe prædictus textus voce naturali filiorum abſolutè vſus eſt, ſub qua non eſt dubium ſpurios comprehendi; vt tradit Bart. *leg.* 2. *n.* 4. *ff. de accuſationib.* tametſi iure ciuili ſpurij appellari filij non debeant: Authenth. *ex complexu, C. de inceſt. nupt.* ſicuti notauit alios referens Sanch. *d. diſp.* 23. *n.* 11. Gutierr. *n.* 8. Hæc certa.

13 Dubia ſunt. Primum. An cùm parentes pro filiis ignorantibus, vel abſentibus contrahunt, ſi filij præcedentis contractus certiores facti non contradixerint cenſeantur conſentire? Negant Ioan. Andr. Henric. Brunell. Dominic. Butrio. Cardinal. & alij quos referunt, & ſequuntur Sanch. *d. diſp.* 23. *n.* 17. Gutierr. *c.* 13. *de matr. n.* 11. Mouentur ex eo quod textus in dicto *c. vnic. de ſponſ. in* 6. diuerſimodè loquatur de filiis præſentibus, ac de filiis abſentibus, & ignorantibus. Nam cùm filij contractui à parentibus celebrato præſentes ſunt, nihil aliud requirit, vt conſentire præſumat, quàm quod taceant, nec contradicant: at cùm abſentes ſunt requirit, vt ratum habeant tacitè vel expreſsè. Debent ergo vltrà taciturnitatem aliquo alio ſigno ratificare. Subduntque prædicti doctores congruentiam huius ſententiæ. Nam filius præſens ſi contractui diſſentiat præſumitur reclamaturus, ſecùs in abſentia, vel quia obliuiſcitur, vel quia exiſtimat poſtmodum poſſe reclamare cùm conſenſum non præſtiterit.

14 Sed verius exiſtimo taciturnitatem eſſe ſignum ſufficiens conſenſus eodem modo, ac quando ſponſalia in præſentia contracta ſunt: ſicuti docent D. Thom. *in* 4. *diſt.* 27. *q.* 2. *art.* 2. *ad* 1. Paludan. *ibi q.* 1. *art.* 1. *concl.* 1. *n.* 4. Sotus *q.* 2. *art.* 2. *ad* 1. Henriq. *lib.* 11. *c.* 13. *n.* 5. & alij plures relati à Sanch. *d. diſp.* 28. *q.* 3. *n.* 16. Fundamentum eſt quia ſi attentè textus inſpiciatur eandem tacitam ratificationem pro vtroque contractu ſtatuit: nam ſi filius præſens eſt, cenſet textus factum à parentibus ratificare, ſi ſciens expreſsè conſenſerit, vel tacitè, vt ſi præſens fuerit, & non contradixerit: Subditque. Et idem eſt ſi filij tempore ſponſalium abſentes, & etiam ignorantes eadem ſponſalia poſt ſcientes ratificauerunt tacitè, vel expreſsè: expreſsè inquam conſentiendo; tacitè tacendo, nec contradicendo, cùm poſſint.

15 Vt autem hæc taciturnitas, ſeu non contradictio conſenſum exprimat, debet filius à parentibus per ſe, vel per nuntium, aut epiſtolam de contractu ab ipſis facto moneri. Non enim ſatis eſt quod caſu, vel ab aliquo tertio contractum intelligat, quia vt benè inquit Coninch *diſp.* 21. *dub.* 3. *n.* 39. prædicto nuncio reſpondere non tenetur. At ſi à parentibus moneatur, reuerentia illis debita expoſtulat vt reſpondeat reclamando, ſi contractus diſplicet, tacendo ſi placet. Inſuperque debet hæc notificatio filio fieri coram parte, aliàs ſponſalia non erunt, quouſque pars conſcia acceptet, & repromittat, ſiquidem inter ipſos, & non inter parentes ſponſalia celebrantur, ſicuti docuit Coninch. *d. diſp.* 21. *dub.* 3. *in fine.*

16 Secundum eſt, an quod dictum eſt de parentibus pro filiis contrahentibus locum habeat, ſi quilibet alius tertius pro te contrahat? Affirmant Victor. *in ſum. n.* 250. Sotus *in* 4. *diſt.* 27. *q.* 1. *art.* 3. Henriq. *lib.* 11. *c.* 2. *n.* 6. Ludouic. Lop. 2. *part. inſtruct. c.* 39. Petr. de Ledeſm. *de matr. q.* 45. *art.* 2. *dub.* 3. & alij relati à Sanch. *diſp.* 23. *q.* 2. *n.* 6. Mouentur, quia matrimonij contractus fauorabilis eſt; in cauſa autem fauorabili tacens conſentire videtur ex reg. *is qui tacet de regul. iuris in* 6. Deinde quia in textu *in c.* 1. *de matrim. contrah. contra interdicit Eccleſiæ* iudicantur valida fuiſſe ſponſalia, quæ frater pro ſorore præſente, & conſentiente tacitè contraxerat, vti videtur conſtare ex ſignis taciti conſenſus, quæ ibidem

ponde

ponderantur. Ob quem textum fortè Thom. Sanch. *d. diſp.28. q.2. n.7.* quamuis neget taciturnitatem ſufficere aliis à parentibus contrahentibus, in contractu tamen fratris pro ſorore id admittit. Alij affirmant dicta de parentibus procedere in tutore, & curatore, & aliis, quorum curæ filij commiſſæ ſunt, ſic expreſsè docuit Coninch *diſp.21. dub.3.* Eo quod ad hos æquè ac ad parentes pertinet bono filiorum conſulere, & ad filios pertinet eos reuereri, quam reuerentiam non exhiberent, ſi cùm contractus diſplicet, non contradicerent. Ergo non contradicentes cum poſſunt, conſentire cenſentur.

17 Nihilominus verius eſt hoc ius ſpeciale eſſe in parentibus. Vnde ſi alij contrahant, & tu taceas; neque contradicas, non obinde conſentire cenſeris, tenent poſt alios plures, quos referunt Couarr. 4. *decret. 2. p. c.4. initio, n.4.* Gregor. Lop. *leg. 10. verbo no las puede. tit.1. par.4.* Martien. *lib. recopil.* Rub. *gloſſ.1 n.26.* Sanch. *lib 1. de ſponſal. diſp.23. n.7.* Gutiert. *de matr. c.13. n.2.* Ratio ea eſt, quia contractus matrimonij, & ſponſalium ita perſonalis eſt iure naturæ, vt nemo etiam pater eum præſtare poſſit pro filio, niſi ſpeciale ab eo mandatum habeat. Vnde parente ſecluſa lege poſitiua pro filiis præſentibus contrahente, filij non remanerent obligari, quia conſenſus parentis non eſt ſuorum conſenſuum ſignum, cùm non ſit ex eorum mandato; neque eorum taciturnitas eſt contractus à parente facti approbatio, vtpote qui non eſt nomine eorum factus, & fortè eſt illis præiudiciabilis & quia ex aliis cauſis quam ex approbatione contractus ea taciturnitas oriri poteſt, ſcilicet ne parenti diſpliceant, maximè cum videant ſe non non obligari ad contrahendum, quouſque ſigno aliquo manifeſto exprimant ſe conſentire. Ergo taciturnitas filiorum, cùm pater in eorum præſentia contrahit iure naturæ ſponſalia non infert. Infertur ergo ſolo iure poſitiuo, & ex eius diſpoſitione prædictam taciturnitatem ſponſalia conſtituere, quia iure poſitiuo diſpoſitum eſt prædictam taciturnitatem eſſe ſufficiens ſignum conſenſus filiorum approbantium contractum à parentibus celebratum. Cùm ergo ius poſitiuum de ſolo contractu parentum diſponat, affirmandum eſt, ſolùm contractum prædictum, cui filij non contradicunt, ſponſalia pro filiis conſtituere, non alium.

18 Hinc infertur neque tutores, aut curatores pro filiis contrahentes, neque fratrem pro ſorore ſponſalia efficere, quia de nulla alia perſona, quàm de parentibus id iure poſitiuo eſt diſpoſitum, & diſpoſitum in vno, non debet diſpoſitum in alio cenſeri, maximè cùm non ſit æqua ratio, quippe parentes ob nimium amorem filiorum eorum bono maximè conſulunt, ipſique filij quia ab eis viuere acceperunt ſpecialem reuerentiam, & honorem exhibere tenentur, quæ in tutore, aut curatore, neque in fratre comparatione ſororis æquè procedunt, ac proinde meritò ius diſpoſuit, vt filius contrahentibus parentibus pro ipſo, ſi diſpliceat contractus, reclamet, ſin minus approbare contractum cenſeatur. Tradit Gregor. Lop. & Gutierr. *loc. alleg.*

Pvnctvm V.

Qualiter obligentur qui pro aliis ſponſalia promittunt.

1 *Spectato iuris ciuilis rigore nullam inducit hac promiſſio obligationem.*
2 *Excipiuntur aliqui caſus.*
3 *Iure canonico promiſſio facti alieni valida eſt.*
4 *Si vltra promiſſionem facti alieni pœnam adiicias, & omnẽ diligentiã adhibuiſti, non teneris pœnam ſoluere.*
5 *Satisfit obiectioni.*

1 Pendet deciſio huius Puncti ex illa quæſtione, an ex promiſſione alieni facti obligatio aliqua orîatur? Et quidem ſi alieni facti propriè, & in rigore promiſſio eſſet, nulla eſſet promiſſio vtpote de re, quæ ſub promittentis dominio, & poteſtate non eſt. Solus enim Deus alienam voluntatem cogere poteſt, aut illam ita diſponere, vt de facto amplectatur quod ei placitum fuerit. Et ob hanc cauſam iure communi, & antiquo regio Caſtellæ promiſſio alieni facti nullam inducit obligationem. *§. ſi quis alteri, & §. ſi quis aliam. Et §. verſa vice inſtit. de inutilib. ſtipulat. & leg. ſtipulatio. §. iſta habere in princ. & §. ſi quis promittit. ff. de verbor. obligat. & leg. 11. tit.11. par 5.* & tradunt aliis relatis Ant. Gomez. *2. var. c.10. n.23.* Couarr. *de pact. 2. part. §.5. n.1.* Gutierr. *de iuram. 1. par. c.44.* Molin. *de iuſtit. tract.2. diſp.258.* Sanch. *lib.1. diſp 24. n.2.*

2 Verùm eſto iure communi regulariter promiſſio alieni facti nulla ſit, quia accipitur prout verba ſonant, attamen aliquos caſus ius commune exigit, in quibus non eo rigore promiſſio ſumitur, ſed quatenus proprium factum ſignificat, vt videre eſt in triplici caſu, quem prædicta lex regia expreſſit, & in promiſſione alieni facti pœna adiecta, vel iuramento firmata: itemque in promiſſione matrimonij, in quibus omnibus valida eſt, & firma alieni facti promiſſio etiam communi iure ſpectato, vti notarunt Couarr. Gutierr. Molin. & alij apud ipſos.

3 Iure tamen canonico, & regio nouiſſimo Caſtellæ promiſſio facti alieni valida eſt, & firma non quatenus eſt alieni facti, ſed quatenus eſt proprij facti promiſſio. Sonus enim verborum alieni eſt facti, at ſenſus non alieni, ſed proprij facti promiſſio eſt, quippe promittens alienum factum non ipſum, ſed curam, & diligentiam, vt efficiatur promittit, vti pluribus firmant doctores ſuprà relati. Hinc fit ſi promittas Titio vnam ex tuis filiabus in matrimonium, ipſeque promiſſionem acceptet, te obligatum eſſe seriò, & diligenter procurare alicuius filiæ conſenſum, neque ſatisfacies ſi fictè, & ſimulatè, & vt vulgò dicitur por complimento procures, quia ea non eſt procuratio, ſed procurationis ſimulatio, vt benè notarunt aliis relatis Sanch. *lib. 1. diſp. 24. n.12.* Gutierr. *de matr. c.14. n.5. & de iuram. 1 par. c.44. ſub num.3.*

4 Quod ſi vltra promiſſionem facti alieni ſcilicet matrimonij ab alio tertio contrahendi pœnam adiicias, etſi aliqui doctores cenſeant, quorum meminit Sanch. *lib.1. de ſponſal. diſp.25. n.1. & 2.* te obligatum eſſe pœnam ſoluere effectu non ſecuto, tametſi omnem diligentiam, vt ſequeretur appoſueris, verius, & communius eſt nulla te ſoluendæ pœnæ obligatione aſtringi, argum. *leg. fin. idem iuris. ff. ad leg. Rhod. de iacturis*, ibi. Nec per eum ſtaret quominus id faceret, remiſſam ſibi eſſe pœnam ſperaret. Quippe non eſt iuſtum pœna affici eum qui nullius culpæ reus eſt. Atque ita tradunt Gregor. Lopez *leg.84. tit.18. par.3. & leg.11. tit.11. par.5. verbo tenudo.* Matien. *lib.5. recop. tit.16. leg.2. Gloſſ.6. n.6.* Gutierr. *de iuram. 1. par. c.44. n.3. & de matr. c.14. n.6.* Sanch. *lib.1. de matr. diſp.25. n.3.* Molin. Ieſuita *tract.2. de iuſtit. diſp.268. §. quod ſi ti*, & alij apud ipſos.

5 Neque his obſtat leg. regia 11. *tit.12. par.5.* ibi, Y el otro nolo cumpliere, tenudo ſera el de lo cumplir, o de lo pechar con los daños, y menos cabos. Quia id intelligitur, quando promiſſor debitam diligentiam non appoſuit, vt benè aliis relatis probant Gutierr. & Sanch. *loc. alleg.* vel quando promiſit fraudulenter ſciens, vel debens ſcire alienum factum obuenturum non eſſe, nam eo caſu promiſſarium decepit, ideoque merito obligandus eſt æſtimationem rei promiſſæ ſoluere, aliàs deceptioni factæ non ſatisfaceret, vt benè notarunt Molin. *ſupra*, Sanch. *n.5.* Gutierr. *de matrim. d. c.14. n.7.* vel denique intelligenda eſt prædicta lex caſu quo promiſſor intenderit ſe ad ſolutionem pœnæ obligare, in euentu quo effectus non ſequatur, tametſi vt ſequatur omnem diligentiam apponat, quia eo

caſu

Digitized by Google

caſu non obligatur ad ſolutionem illam quatenus pœna eſt, ſed quatenus eſt alieni facti compenſatio, vt benè Couarr. *de pactis*, 2. *part.* §. 5. *n.* 5. *in fine*. Marant. *in practic. quaſt.* 9.7. *n.*23. Auton. Gabriel *tom.* 3. *commun. lib.*3. *de pact. concl.*2. *n.* 9. Gutierr. *de matrim.* c.14. *n.*8. & 9. Sanch. *diſp.*25. *n.*6.

Pvnctvm VI.

De his qui ſponſalia contrahere poſſunt.

1 *Nemo contrahere poteſt ſponſalia qui matrimonio contrahendo perpetuò impeditus eſt.*
2 *Non poſſunt contrahi abſque perfecto rationis vſu.*
3 *Ante ſeptennium iure canonico non poſſunt contrahi ſponſalia.*
4 *Septennium hoc moraliter completum eſſe affirmant plures ſufficere. Verius eſt completum eſſe debere computatione Phyſica.*
5 *Cui computationi obſtat diem incæptum eſſe, etſi aliqui contrarium cenſeant.*
6 *Si ante ſeptennium conſtet aliquem perfecto rationis vſu pollere. Affirmant plures valida eſſe ſponſalia.*
7 *Verius eſt oppoſitum.*
8 *Satisfit oppoſito fundamento.*
9 *Sponſalia ante ſeptennium contracta adueniente ſeptennio ex mutua habitatione ratificantur.*
10 *Qualiter ſit peccatum contrahere ſponſalia inualida.*
11 *Negant plures peccare mortaliter impuberes contrahentes matrimonium per verba de præſenti.*
12 *Probabilius cenſeo oppoſitum.*

1 CErtum eſt neminem contrahere poſſe ſponſalia qui matrimonio contrahendo impeditus perpetuo exiſtat, quia eſſet promiſſio rei iniquæ. Quod ſi aliqui conſanguinei, vel affines, alióve impedimento ligati ſibi mutuo matrimonium promittant impetrata diſpenſatione, ea promiſſio ſponſalia non conſtituit, quouſque diſpenſatio impedimenti impetretur, quia ante eam diſpenſationem nullus ex contrahentibus ius in alterum obtinet ad matrimonij celebrationem. Secùs dicendum eſt, ſi impedimentum temporale ſit, vt contingit in impuberibus, quia eo caſu contrahentes ſe mutuò obligant, & ius ad matrimonium tempore habili celebrandum concedunt.

2 Secundò, ſponſalia contrahi non poſſunt abſque perfecto rationis vſu; nam cùm ex illis obligatio ad rem grauiſſimam, quale eſt matrimonium oriatur, oportebat radicem illius obligationis voluntariè, & liberè adhibere. Cenſeberis autem pollere eo rationis vſu, ſi ad meritum, vel demeritum vitæ æternæ aptus exiſtas, vt communiter doctores tradunt teſte Sanch. *de ſponſ. diſp.*16. *n.*15. *iuncto n.*9. tametſi D. Thom. Petr. de Ledeſm. Henrriq. Ludouic. Lopes, quos refert, & ſequitur Gutier. *de matr. c.*2. *n.*12. inſuper requirant diſcretionem vt de futuris prouideat, ſed eſt abſque fundamento requiſitum, cùm ſolùm ſeptennium ad contrahenda ſponſalia iura expoſtulent, eo quod eo tempore præſumatur contrahentes vſum rationis ſufficienter habere, vti dicitur in *leg.*6. *regia. tit.* 1. *par.*4. ibi: porque entonçes comiençan a auer entendimiento, e ſon de edad que les plaçe las deſpoſadas. Neque vllibi mentio fit de diſcretione, & prouidentia futurorum. Aliàs rarò vel nunquam ſeptennes ſponſalia valida contraherent, ſiquidem in ea ætate vix vllus eſt qui præſentium prouidentiam habeat, quomodo futurorum habere poterit?

3 Tertiò. Iure canonico ante ſeptennium contrahi ſponſalia nequeunt, benè tamen ſeptennio completo, quia eo tempore, & non antea diſcretio præſumitur. *c. literas. c. acceſſit. c. ad diſſoluendum de deſponſat. impub.* & *leg.*6. *regia tit.*1. *par.*4. Neque his obſtat lex *in ſponſalibus*, 14. *ff. de ſponſalib.* ibi: in ſponſalibus contrahendis ætas contrahentium definita non eſt, ſicut in matrimonio, quia vt benè inquit ibi gloſſa, & alij quos ſequitur Sanch. *diſp.* 16. *n.* 3. Gutierr. *c.*2. *de matr. n.*3, non eſt in ſponſalibus ætas contrahentium ſic definita, quin ſæpè contingat deficere ob rationis defectum, ſecùs in matrimonio, vbi ætas præſcripta à iure ſemper ſufficit.

4 Sed eſt difficultas, an hoc ſeptennium ſufficiat moraliter completum eſſe, an requiratur mathematicè compleri? Affirmant plures ſufficere moraliter completum eſſe, vt videre eſt apud Didac. Perez *in leg.*5. *lib.*5. *ordinam. pag.*6. *vers. ſecunda opinio*. Candelab. Aureum 1. *par. de ſponſal. c.*2. *n.*15. & Gutierr. *de matr. c.*2. *n.*7. & 8. & traditur *leg. regia fin. tit.* 1. *par.* 1. ibi: ſiete años o poco menos, quia quod parum diſtat nihil diſtare videtur teſte Philoſopho 1. *phyſic.* & habetur *leg. penult. ff. de milit. teſtam.* Mouentur, quia iura ſolùm expoſtulant compleri ſeptennium, quod cùm phyſicè, & moraliter compleri poſſit, non eſt cur phyſicum complementum expoſtulemus. Deinde ſeptennium iura exigunt, vt rationis vſus præſumatur: at ob defectum duorum, vel trium dierum ceſſare hæc præſumptio non poteſt. Non enim tam breui tempore vſus rationis perfici poterat, ſi antea perfectus non erat. Ergo ſeptennium non phyſicum, ſed morale requiritur. Quorum autem dierum defectus morale complementum impediat, non conueniunt doctores. Nam Ioan. And. *c. literas*, *n.*2. *de deſponſat. impuber.* Henriq. *c. acceſſit, eod. n.*3. & Vega. *lib.*6. *ſum. caſu* 101. aſſerunt ob defectum duorum, vel trium dierum non impediri. Man. Rodriq. 1. *tit. ſum. c.*244. *n.*2. cenſet neque vnius hebdomadæ defectum. Sotus verò *in* 4. *diſt.*27. *q.*2. *art.*2. *ad* 3. Viuald. Candelab. 1. *par. de ſponſalib. c.*2. *n.*15. rem amplius extendunt. Quinimo Gutierr. *d. c.* 2. *n.* 8. audet affirmare dimidij anni defectum impedimentum non eſſe, quin ſeptennium completum eſſe dicatur, vt ſponſalia valida ſint, & præſumantur.

5 Cæterùm longè verius eſt ſeptennium completum eſſe debere non alia computatione, quàm phyſica, vti probat Thom. Sanch. *lib.*1. *de matr. diſp.*16. *n.*4. Baſil. Ponce *lib.*12. *c.*5. *n.*3. Coninch. *diſp.*21. *dub. n.* 51. Ratio eſt, qui menſis per dies, & annus per menſes computatur, in qua computatione ſi vnus dies menſi deficiat, non erit menſis completus, & conſequenter neque annus erit cõpletus qui ex menſibus completis coaleſcit. Et confirmo quoties à iure deſignatur aliquod tempus, phyſicè compleri debet, ita vt neque vnus dies deficiat, vti videre eſt in bimeſtri conceſſo ad deliberandum de religionis ingreſſu, *c. ex publico de conuerſione coniugat.* Et in profeſſione Religionis, ad quam Trid. *ſeſſ.*25. *c.*15. *de regul.* exigit 16. annum completum, & in ætate ad ordinem presbiteratus, qui debet eſſe 24. completus, & ad epiſcopatum, pro quo 30. completos requiritur, & aliis pluribus. Aliàs cuilibet liberum eſſet reſtringere, vel ampliare tempus ſeptennij, quod iura illud præſcribentia, & determinantia vitare intendunt.

6 Huic tamen computationi, & determinationi affirmant plures non obſtare diem vltimum ſeptennij incæptum eſſe, quia fauore matrimonij dies incæptus ex iuris diſpoſitione pro completo habetur. *Argum. leg. qua ætate, ff. de teſtam.* vbi fauore teſtamenti permittitur, vt vltimus dies anni 14. incœptus reputetur, vt in eo condi teſtamentum poſſit, quod ante 14. annum completum condi non poterat. Sic Couarr. *in* 4. *decret.* 1. *p. c.*2. *n.*2. Henrriq. Mandos, Ludouic. Lopez, quos refert, & ſequitur Sanchez *lib.*1. *de ſponſal. diſp.*26. *n.*2. & 4. Gutierr. *de matrim. c.*2. *n.*5. Baſil. Ponce *lib.*12. *de ſponſal. c.*5. *n.*5. Coninch *diſp.*21. *dub.*5. *n.*51. Sed ſalua pace tantorum Doctorum verius crederem ſpectato iuris rigore diem incæptum non ſufficere, ſed neceſſariò completum eſſe debere, quia vſquequo completus ſit, non eſt integer dies, & conſequenter neque integer & completus menſis, qui ex integris, & completis

diebus

diebus coaleſcit. Deinde quia quoties tempus eſt à
iure determinatum, currit de momento ad momen-
tum, *Argum. leg. 3. §. minorem ff. de minorib.* & ibi gloſ-
ſa & Doctores *leg. pater. §. ſexaginta, ff. de adulteriis*,
& ibi Bart. *leg. eos. §. ſin autem, C. de appellationib.* &
ibi Baldus *leg. 2. §. dies, ff. quando appellandum ſit.* & ibi
gloſſa, & probari poteſt ex bimeſtri conceſſo ad deli-
berandum de religionis ingreſſu, *c. ex publico de conuer-
ſione coniugat.* & ex ætate ad profeſſionem requiſita *c. 15.
ſeſſ. 25. de regularib.* in quibus dies incœptus oon ha-
betur pro completo, vti probat Thom. Sanch. *lib. 2.
diſp. 24. n. 21.* Ergo idem eſt dicendum in ſeptennio pro
ſponſalibus requiſito. Neque obſtat textus in *leg. qua
ætate*, quia ibi eſt ſpecialis diſpoſitio, quæ ad alios ca-
ſus extendi non debet, præcipuè cùm non ſit eadem
ratio, quippe teſtamentuo teſtatori fauorabile eſt, &
nullatenus ooeroſum. At ſponſalia, ſicut & religionis
profeſſio partim fauorabilia ſunt contrahentibus, par-
tim ooeroſa: meritò ergo in teſtamento dies incæptus
pro completo reputatur, ſecus in ſponſalibus, & reli-
gioois profeſſiooe.

7 Maior difficultas eſt, an ſi ante ſeptennium con-
ſtet aliquem rationis vſu perfecto pollere (quod à iure
non præſumitur) habilis exiſtat ad ſponſalia contrahen-
da? Affirmant grauiſſimi doctores. Couarr. 4. *decret.* 1,
c. 2. n. 1. Gregor. Lopez *leg 6. verbo, fiete, tit. 1. part. 4.*
Gutierr. *Authent. ſacram. puber. n. 5. & de matrim. c. 2.
n. 10.* Sanch. *lib. 1. diſp. 16. n. 9.* Ægid. de Coninch.
diſp. 21. dub. 5. n. 51. Baſil. Ponce *lib. 12. c. 5. n. 5.* Rebel.
de obligat. inſtit. lib. 4. q. 5. Mouentur: ſeptennium præ-
ſcribitur, quia ante illud tempus vſus rationis perfectos
præſumitur. Si ergo de vſu rationis præſumptio fuerit,
vel potius certitudo, ceſſat finis legis, & conſequenter
illius diſpoſitio. Et fortè ob hanc cauſam dixit Iuris
Conſultus *in leg. in ſponſalibus la 1. ff. de ſponſalib.* ad
ſponſalia ſatis eſſe quòd ſponſi quid agant intelligant.
Et confirmatur exemplo matrimonij, pro quo contra-
hendo, eſto à iore requiſitus ſit in fæminis 12. annus
completus, & in viris 14. At ſi malitia, hoc eſt potentia
generandi, & diſcretio ante illam ætatem alicui adue-
niat, validum matrimonium contrahet, *cap. de illis el 2.
de deſponſat. impuber.* quia in eo ceſſat ratio, ob quam
illa ætas 12. & 14. annorum præſcripta eſt: at eodem
modo ceſſat io habente ante ſeptennium perfectum
vſum rationis. Ergo ſponſalia ab eo cootracta valida
eſſe debent.

8 Nihilominus verius exiſtimo prædicta ſponſalia
ante ſeptennium contracta inoalida eſſe, tametſi perfe-
cto rationis vſu gaudeant, ſic docoit Abbas *in c. iuue-
nes, n. 5. & c. gemma de ſponſalib. n. 6.* Marian. Socin.
conſ. 3. volum. 1. Roſella *impedim. 13. n. 9.* Angel. *verbo
ſponſalia, n. 5. & verbo matrimonium 13. impedimentum
14. n. 2.* Motius *de contractib. tit. de nuptiis in rub. qui
poſſint contrahere ſponſalia, n. 3. & 4. fol. 168.* Andr. Ta-
quiu. *lib. 3. controuerſ. c. 26.* & alij relati à Sanch. *lib. 1.
de ſponſalib. diſp. 16. n. 8.* Moueor primò, quia textus *in
c. litteras, c. acceſſit, c. ad diſſoluendum*, & alij *de deſpon-
ſat. impuber.* non ſolùm decidunt ante ſeptenoium com-
pletum ſponſalia valida non debere præſumi, ſed de
facto inualida eſſe, vt expendenti textus conſtare po-
teſt. Si igitur ante ſeptennium validè ſponſalia contta-
hi poſſunt, non deberent textus decidere ante ſepten-
nium ſponſalia nulla eſſe, ſed nulla eſſe præſumi. Secun-
dò ex oppoſita ſententia infertur fruſtià ſeptennium à
iure præſcriptum eſſe pro ſpooſalibus contrahendis, ſi
ſolus vſus rationis pro eorum valore ſpectatur. Nam
ſtante vſu rationis valent ſponſalia ante ſeptennium;
illo verò deficiente etiam poſt ſeptennium nulla ſunt,
vt quid ergo ſeptennium pro valore ſponſalium deſi-
gnatur? potiùs enim vſus ratioois deſignari deberet.
Quòd ſi dicas deſignari ſeptennium, vt rationis vſus
præſumatur, obſtat; quia textus non præſumptiooem,
ſed ex præſumptione ſponſaliom valorē decidunt. Vnde
præſumptio non eſt materia deciſionis, ſed finis illius.

9 Neque oppoſitæ ſententiæ fundamentum vrget.
Fateor ſeptennium præſcriptum eſſe, quia ante illud
non præſumitur regulariter vſus rationis, qui finis per-
ſeuerat, tametſi aliqui ante ſeptennium vſu rationis
polleaot, quia ſemper verum eſt regulariter vſum ra-
tioois ante ſeptennium oon adeſſe. Lex verò in ſponſa-
libus probat ſpectato iure naturæ ſolùm requiri, vt
ſponſi iotelligaot quid agant. Vel dic ſtante ſeptennio
ſolùm id requiri, ſecus ante illud. Ad confirmationem
reſpondeo, ideo matrimonium ante ætatem puberem
cootractum validum eſſe malitia ſupplente ætatem, quia
ſic eſt iure deciſum, & à regula generali exceptum, cùm
autem in ſponſalibus exceptum oon ſit, abſque funda-
meoto ea exceptio conſtituitur. Neque ex eo quòd
facta ſit exceptio io matrimonio infertur fieri debere
in ſponſalibus, nam eſto ſponſalia via ſint ad matrimo-
nium, noo quidquid in matrimonio diſpoſitum eſt, cen-
ſeri debet io ſponſalibus diſpoſitum, præterquàm quòd
eſt longè diuerſa ratio, nam matrimonio præſcribitur
tempus pubertatis, quia ante illud non præſumuntur
contrahentes potentiam generandi habere, tametſi ha-
beant diſcretionem. Quod ſi poſt pubertatem potentia
geoerandi expedita non ſit, non obiode à matrimonio
conttahendo impediontur, at in ſponſalibus ſi poſt ſe-
ptennium vſus rationis non eluceat, incapaces exiſtunt
ea conttahendi.

10 Illud verò eſt certum, ſi ante ſeptennium ſpon-
ſalia contracta ſint, adueniente ſepteunio ratificantur
ex mutua habitatione iuxta *c. vn. de deſponſat. impuber.
in 6.* Quòd ſi habitatio deficiat, ratificare debent verbo,
vel facto, quibus ſe tanquam ſponſos gerant. Neceſſa-
rium tamen eſt, qood ipſi ſponſi ſciant ſponſalia ante
ſeptennium nulla eſſe, & velint ea rata præſtare; aliàs
ſtante ignorantia ratificatio eſſe non poteſt: vti tradit
Sanch. *lib. 1. diſp. 16. n. 8. & 9.* Gutierr. *de matr. c. 2. n. 15.*
Baſil. Ponce *lib. 12. c. 5. n. 3.*

11 Tandem inquires, an contrahere ſponſalia in-
ualida ſit peccatum? Et quidem ſi inualida ſuot ob im-
pedimentum, quòd matrimonio contrahendo obſtet,
non eſt dubium, eſſe graue peccatum; quippe eſt vo-
luntas contrahendi matrimonium inualidum, coius
contractus peccatum mortale eſt. Si autem ob defe-
ctum ætatis, vel vſus rationis nulla ſint ſponſalia, Nauarr.
c. 22. n. 13. Silueſt. *matrimonium 5. n. 6.* Roſella *eod. 2.
n. 6.* Petr. de Ledeſio. *de matr. q. 43. art. 2. dub. 3.* affir-
mant graue peccatum comoitti ea contrahendo: Mo-
uentur ex *c. 2. de deſponſat. impuberum.* ibi: diſtrictius
inhibemus, ne aliqui, quorum vterque, vel alter ad
ætatem à canonibos determinatam non perueoerint
coniungantur, niſi fortè aliqua vrgentiſſima neceſſi-
tate interueniente, vt pote pro bono pacis talis coniuo-
ctio toleretur. Ergo qui ante ſeptennium ſponſalia con-
ttahunt abſque vrgentiſſima oeceſſitate grauiter delin-
quunt, vtpote qui ante etatem à canonibus determina-
tam coniunguntur. Cæterùm verius eſt vel nullum, vel
leuiſſimum peccatum eſſe ſponſalia ante perfectum
vſum rationis, vel ante ſeptennium conttahere. Sic
docet aliis relatis Sanch. *lib. 1. diſp. 17. n. 4.* Gutierr. *de
matrim. c. 2. n. 14.* Conioch. *diſp. 21. dub. 5. in fin.* Baſil.
Ponce *lib. 12. c. 5. n. 4.* Ratio videtur manifeſta, nam ſi
contrahuntur ante perfectum vſum rationis, non eſt
ſubiectum capax mortalis colpæ. Si verò ante ſepten-
nium perfectus vſus rationis eluxit io ſeoteotia plurium
doctoruo oon ſunt ſponſalia irrita, ſed valida, ac
proinde quæſtiooi præſeoti locus noo eſt. Si verò inua-
lida ſunt (vti vt probabilius defendimus) cum nulla
irreuerentia ſacrameoto fiat, ſiquidem ſpooſalia ſacra-
menta noo ſuot, ſed via ad ſacramentum, neque alicui
tertio præiudicium, cùm nullus ex contraheotibus
obligatus exiſtat. Non eſt vode peccatum præcipuè graue

oriri poſſit, ad ſummum erit quidem actus otioſus, & inutilis, ac proinde veniale peccatum. Neque oppoſitum colligitur ex *c. 2. de deſponſat. impuber.* loquitur enim de matrimonio, non de ſponſalibus, vt colligitur ex illo verbo coniungantur, quod coniunctionem matrimonialem denotat, ſponſalibus namque non coniunguntur ſponſi, ſed promittuntur coniungi.

12. Grauior dubitatio eſt, an impuberes contrahentes matrimonium per verba de præſenti malitia non ſupplente ætatem peccent mortaliter? Negat peccare Sanch. *lib. 1. diſp. 17. n. 6.* Baſil. Ponce *lib. 12. de ſponſalib. c. 5. n. 4.* niſi in copulam conentur. Quia ille contractus non eſt matrimonij, ſed ſponſalium, ac proinde nulla fit ſacramento irreuerentia. Textus verò *in c. vbi non 2. de deſponſat. impuber.* permittens ex vrgentiſſima cauſa prædictos contrahentes coniungi, de coniunctione in copulam videtur loqui, cuius conatum pro bono pacis tolerandum dicit. Quod ſi dicas ob nullum bonum licita eſt, nec permettenda copula inter eos qui vero matrimonio coniuncti non ſunt, reſpondet Sanch. ex vrgentiſſima cauſa permitti poſſe, cum dubium eſt de matrimonij valore, ſicuti eſt cùm dubitatur de potentia generatiua.

13. Nihilominus cenſeo probabilius ſecluſa vrgenti cauſa graue eſſe peccatum impuberes contrahere, per verba de præſenti, tum ex *d. c. 2. de deſponſat. impuber.* cuius verba manifeſtam prohibitionem indicant; non quidem de copula, cuius nulla eſt facta mentio, ſed de coniunctione matrimoniali. Tum ex eo quòd attentare ſacramentum nullum efficere grauis irreuerentia cenſetur religioni facta, at contrahentes per verba de præſenti tametſi ſola ſponſalia contrahant, quantum in ipſis eſt matrimonium contrahere intendunt ad quod contrahendum ſunt impediti. Ergo &c. Neque his obſtat textus *in c. fin. de deſponſat. impuber. & c. vnico §. idem quoque eodem tit. in 6.* & alij in quibus videtur matrimonium inter impuberes eſſe permiſſum, & vim ſponſalium habere, oritique ex eo publicæ honeſtatis impedimentum, qui textus vtpote lati poſt textum *in c. vbi de deſponſat. impuber.* nequaquam derogati cenſeri debent. Non inquam obſtat, quia ſi benè ſupradicti textus, & alij plures expendantur, ſolum factum narrant, declarántque matrimonium non eſſe, ſed ſponſalia: at nullo modo affirmant talem modum contrahendi licitum eſſe. Quod ſi id aliquo modo fuiſſet iudicatum, explicandum eſt ſtante vrgentiſſima cauſa ab ordinario approbanda, vt ſic textus textibus conformes ſint. Cauſa enim illa vrgens irreuerentiam excuſat, quæ in contrahendo matrimonio fortè nullo interuenire poſſet, quippe hic modus contrahendi aſſumendus non eſt, niſi cum eſt probabile ſponſos generationi aptos eſſe: nam ſecluſa hac probabilitate nulla cauſa eſſe poteſt exigens contractum per verba de præſenti, cùm ex eo non matrimonium, ſed ſponſalia tantùm conſtitui poſſint.

Pvnctvm VII.

De effectu quem ſponſalia valida habent.

1 *Sponſalia inducunt obligationem matrimonij contrahendi.*
2 *Quando hæc obligatio exequenda eſt.*
3 *Satisfit obiectioni.*
4 *Negant aliqui ſponſos fornicantes peccare peccato iniuſtitiæ.*
5 *Probabilius eſt oppoſitum.*
6 *Limitat Sanch. ne precedat in ſponſo, ſed diſplicet limitatio.*
7 *Satisfit oppoſito fundamento.*
8 *Prædictum peccatum etſi ſit contra iuſtitiam, non eſt adulterium.*
9 *Satisfit obiectioni.*
10 *Filij concepti ex coitu cum deſponſata non ſunt ſpurij, ſed naturales.*

1. Dvplex effectus ex ſponſalibus oritur; Primus eſt obligatio matrimonij contrahendi. Secundus impedimentum publicæ honeſtatis, de quo effectu, cum de impedimentis matrimonij ſermo fuerit agendum eſt. Nunc de primo effectu. Tametſi iure ciuili vni deſponſata alteri nubere non prohibebatur *l. 1. Cod. de ſponſalib.* At iure canonico, cui ſtandum eſt ferè omnes doctores teſtantur, vti videre eſt in Gutierr. *de iuram. 1. part. c. 51. n. 3. & de matr. c. 15. n. 1.* & Thom. Sanch. *lib. 1. diſp. 28* prædictam legem correctam eſſe, & obligationem contrahendi matrimonij ex ſponſalibus naſci ex textu *in cap.* Atho. *cap. deſponſatas, cap. de coniugali 27. q. 2. c. 2. cap. ex litteris, cap. requiſiuit, de ſponſalib.* prædictamque obligationem grauem eſſe, vtpote quæ eſt de re maximè graui ſcilicet matrimonio, cuius omiſſio parti contrahenti præiudicare non leuiter poteſt. Hoc autem intelligendum eſt de ſponſalibus puberum, nam ab impuberibus contracta cum non ſint firmiter valida, eorum obligatio adueniente pubertate diſſolui poteſt, *cap. de illis, cap. à nobis de deſponſat. impuber.*

2. Solùm eſt dubium, quo tempore hæc obligatio exequenda ſit? Et quidem ſi eſt terminus præfixus, is ſeruandus eſt, quia eſt promiſſus. At quando nullus dies deſignatur credit Sanch. *lib. 1. diſp. 28. n. 2.* quem ſequitur Gutierr. *de matr. c. 15. n. 5.* non ſtatim data opportunitate obligare, ſed cum pars contrahens requiſierit, argum. *l. debitores præſentes C. de pignorib.* & ibi Gloſſa. Generale enim eſt debitorem obligatum non eſſe ſoluere debitum, niſi requiſitum, cum terminus præfixus non eſt, quippe creditor non exigens debitum, cum commodè poſſit, tacitè dilationi conſentit. Secùs ſi ob nimiam verecundiam, ob debiti ignorantiam, ob timorem reuerentiæ debitæ, aut alterius inconuenientis omittat exigere. Quod in ſponſalibus ex parte fœminarum ſæpè contingit, quæ licèt maximè cupiant ſponſalia perfici, petere non audent vel ob naturalem pudorem, vel ob ſponſorum timorem, vel tædio affecti deſiſtant.

Cæterùm verius crederem te eſſe obligatum implere ſponſalia, quibus nullus terminus præfixus eſt ab eo die, quo ea contraxiſti. Vti definitur *in l. in omnibus obligationibus ff. de Regulis iuris.* ibi: in omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præſenti die debetur, *& leg. eum qui §. quoties ff. de verborum obligationibus,* ibi: quod ſine termino præfixo debetur, ſtatim debetur. Probatur, quia non eſt aliqua ſpecialis ratio, ob quam poſt menſem, & non poſt diem impleri ſponſalia debeant, cùm eorum præſentanea executio vtilis contrahentibus eſſe poſſit. Deinde contracta non ſunt ſub conditione, quod pars exigat, ſed abſolutè. Ergo nulla eſt ratio, quare expectare debeas partis poſtulationem. Secùs dicendum eſt in mutuo, & precario, quæ non ſtatim ac contrahuntur, debentur reddi, ſed arbitrio prudentis, aliàs nullius eſſent vtilitatis. Fateor te regulariter ab ſponſalibus, alteriúſue debiti ſolutione excuſatum eſſe, dum creditor non exigit, quia tacitè cenſetur dilationi conſentire, niſi exigere omittat ob grauem verecundiam, ob debiti ignorantiam, ob metum reuerentialem, vel aliam ſimilem cauſam, ſed hæc excuſatio eſt per accidens: quia debitum excepto mutuo, & precario per ſe debetur à die quo contractum eſt, ſic Bartholom. à Ledeſm. *de matr. dub. 13. initio,* Coninch. *diſp. 22. dub. 5. concl. 2.* Baſil. Ponce *lib. 12. cap. 6. n. 1.*

3. Neque aduerſus hanc doctrinam obſtat *lex debitores præſentes, C. de pignorib.* quia ibi non tam de ſolutione debiti, quàm de diſtractione pignoris ſermo eſt, quod propria authoritate diſtrahi non poteſt, quinimo ad eius diſtractionem non ſufficit quod creditor retinens pignus à debitore debitum exigat, mineturque pignoris diſtractionem, ſed inſuper officium iudicis im-

plorari debet, & eius iuſſu ſolemniter, & coram teſtibus diſtractionem pignoris debitori nî ſoluat denunciari, vti habetur §. *in fine inſtit. de actionib.* & *l.* 4. *ff. de pignorat. actione*, ibi: eo moram faciente pignus iuſſu iudicis vendi poteſt. Ex qua doctrina colligi non poteſt, an ſponſalia, quibus terminus præfixus non eſt debeant ſtatim impleri; vel debeant impleri, poſtquam à parte fuerint requiſita.

Ex prædicto effectu, ſeu obligatione contrahendi matrimonium orta ex ſponſalibus oritur obligatio abſtinendi ab omni eo, quod eorum executionem iuſtè impedire poſſit, religionis ingreſſu excepto, vti aduertit Coninch, *diſp.* 22. *dub.* 1. *concluſ.* 2. quippe obligatus ad conſecutionem finis, tacitè obligatur, ne conſecutioni impedimenta præſtet.

4. Hinc oritur grauis dubitatio, an ſponſi cum aliis fornicantes non ſolùm peccato intemperantiæ, ſed iniuſtitiæ pecceot, debeantque hanc circumſtantiam io confeſſione manifeſtare. Negaut Couarru. 4. *decret.* 1. *part. c.* 1. *n.* 14. Viuald. *Candelab. ſacram.* 1. *part. materia de ſponſal. n.* 10. Baſil. Ponce *lib.* 12. *de ſponſal. c.* 6. *n.* 8. Henrriq. *lib.* 11. *c.* 18. *n.* 4. & probabilem reputat Petr. de Ledeſm. *de matr. q.* 43. *art.* 1. *dub. vlt.* Mouentur, quia prædicta fornicatio ſolum habet malitiam intemperantiæ, non autem infidelitatis, aut iniuſtitiæ, ergo non conſtituit circuoſtantiam neceſſariò in confeſſione exprimendam. Antecedens probo, & primò non eſſe infidelitatem, quia non violatur fides in ſponſalibus data, quippe hæc fides ſolùm data eſt de contrahendo inter ſe matrimonio, & noo cum aliis, non autem de non fornicando cum aliis, ſicuti ſi promiſiſſes religionem ingredi, & fornicatus eſſes, non obinde peccares contra fidelitatem debitam promiſſioni. Quod autem neque iniuſtitiam committas inde probatur, quia dum ſponſalia ſunt, corpus tuum non eſt alterius, ac proinde oon tradis alienum. Deinde ſi ob factam fornicationem corpus tuum, quod in matrimonio tradere debes, grauiter vitiaretur, ſicuti ſi ab equo vendito, neque adhuc tradito oculum erueres, deberes emptori in traditione manifeſtare, vt æqualitas io mutatione ſeruetur: at nullus hanc obligationem ſponſis imponit. Ergo ſignum eſt illorum corpus aliena fornicatiooe noo vitiari grauiter.

5. Nihilominus probabiliorem exiſtimo ſententiam affirmantem eſſe peccatum mortale, oon ſolum contra temperantiam, ſed etiam contra fidelitatem & iuſtitiam ſponſos fornicari cum alio. Sic docuit Sarmiento *lib.* 1. *ſelect. c.* 5. *n.* 3. Ludouic. Lopez, 1. *p. inſtruct. c.* 29. §. Ad hæc. Petr. de Ledeſm. *de matr. q.* 43. *art.* 1. *dub. vlt.* Sanch. *lib.* 1. *de ſponſalib. diſp.* 2. *n.* 5. *&* 6. Ægid. de Coninch *diſp.* 22. *dub.* 1. *n.* 6. Layman *lib.* 5. *& tract.* 10. *c.* 1. *n.* 6. Molin. *tom.* 3. *diſp.* 73. *n.* 8. Gutierr. *de matr. c.* 1. *circa finem.* Ratio eſt, quia ſponſi ſibi inuicem fidem tradunt de corpore nemini alteri tradendo, niſi ſibimet: at cum alteri extra matrimonium copulaotur, alteri corpus tradunt, cuius vſus ſponſo erat reſeruatus, ergo violant fidem datam. Deinde violant iuſtitiam: hæc enim violari poteſt ex eo quod vnus ſponſus ius per ſponſalia acquirat, vt ſibimet, & non alteri corpus alterius ſponſi tradatur, tametſi de facto traditio non ſit. Neque valet dicere eſſe acquiſitum ius, ne alteri corpus per matrimonium contractum tradatur, ſed non per copulam fornicariam; quia id falſum eſt; cùm traditio per copulam fornicariam deteſtabilior ſit, quàm matrimonialis traditio. Deinde ſponſus obligatus tradere ſuum corpus in matrimonium alteri ſponſo, conſequenter obligatur ei, & non alteri vſum ſui corporis concedere. Cùm ergo alteri per fornicationem concedit, hanc obligationem iuſtitiæ violat, cuius violatio graue peccatum conſtituere debet; quia eius materia grauis eſt. Et confirmatur, ideo coniuges cum alijs fornicantes iniuſtitiam committunt; quia ſibimet corpus tradiderunt ad coniogalem vſum; qoippe ex hac traditione naſcitur obligatio, ne alijs ſuom corpus tradant non ſolum in coniugalem vſum, quod eſt impoſſibile, ſed neque in vſum fornicarium. At in contractu ſponſalitio hæc corporis traditio promittitor. Ergo promittitur non tradi alijs corpus, neque in coniugium, neque infornicarionem. Ergo fornicatio prædictam promiſſionem lædit, & cùm ſit de obiecto graui, graue peccatum conſtituit.

6. Hanc ſententiam limitat Sanch. *d. diſp.* 2. *n.* 6. Philucius *tract.* 10. *c.* 7. ne procedat in ſponſo cum aliis fornicante, ſed ſolum in ſponſa. Et quoad ſponſam præter rationem ſuperius factam probari poteſt, quia ea fornicatio eſt ſponſo per ſe grauiter iniurioſa non ſolùm ob periculum prolis concipiendæ, ſed ob infamiam, quam contrahit ſponſus eam ducens; hæc enim infamia ita grauis eſt, vt vix eſt vllus tam infimæ ſortis qui ſciens ſponſam ab alio eſſe corruptam ducere velit. Quod verò fornicatio occulta ſit, & ſponſo, alijſque ignota; cum id ſit per accidens non tollit iniuriam, & iniuſtitiam; ſiquidem per ſe nata eſt prædicta damna cauſare. Cæterùm ex parte ſponſi fornicationem non eſſe grauem iniuſtitiam inde probat Sanch. quia communi æſtimatione nulla ſponſæ irrogatur infamia, ex eo quod ſponſus cum alia fuerit fornicatus, neque ſponſa eam iniuſtitiam magni ducit, cum videat id ſponſis ob hominum malitiam frequens eſſe.

Mihi tamen hæc limitatio non probatur, ſed probabilius exiſtimo non ſolùm ex parte ſponſæ, ſed etiam ex parte ſponſi fornicationem graoe peccatum iniuſtitiæ eſſe, vti docuit Gutierr. *de matr. c.* 1. *n.* 10. Coninch, *diſp.* 22. *dub.* 1. *circa finem*, Baſil. Ponce, *lib.* 12. *de ſponſalib. c.* 6. *n.* 8. & probatur tum rationibus adductis pro noſtra ſententia, que communes ſunt tam ſponſo quam ſponſæ, oriuntur enim iuri ex promiſſione acquiſito, quod vtrique æquale eſt. Tum ex eo quod fornicatio tam ex parte ſponſi, quàm ſponſæ præſtat parti innocenti ſufficientem occaſionem, vt delinquentem repudiet; & ſponſalia diſſoluat. *cap. quemadmodum, de iureiurando.* At diſſolutio ſponſalium, & delinquentis repudiatio quid graue eſt, & repulſo non leuiter nocinum. Ergo iniuſtitia ex qua oritur grauis cenſeri debet. Tom quia ex prædicta fornicatione naſci filius poteſt ſumptibus ſponſi alendus, quod in ſponſæ præiudicium cedit. Tum denique, quia per ſe datur ſponſæ occaſio grauis triſtitiæ videns aliam fæminam pluris ab ſponſo diligi, timeréque iuſtè poteſt etiam poſt contractum matrimonium id ipſum faciendum eſſe. Quod verò nulla ex fornicatione ſponſi, ſponſæ infamia irrogetur, non impedit iuris læſionem, in quo iniuſtitia conſiſtit, aliàs iniuſtitia non eſſe adulterium ex parte viri commiſſum, cum rarò ex illo infamia vxori proueniat.

7. Neque obſtant rationes *n.* 6. adductæ. Ad primam dico ſponſos ſibimet promittere oemini alteri corpus traducturos eo vtendum, ac proinde promittunt cum alijs non fornicari. Secùs eſt in promiſſione religionis, ex qua ſolus Deus, oon religio ius acquirit, vt religioni vouens ſe tradat, præterquam quod illa promiſſio non eſt de trahendo corpore religioni ad vſum, ſed ad obſequium, ac proinde vſus illius fornicarius non eſt aduerſus prædictam promiſſionem, tametſi ex illa ius religioni eſſet acquiſitum. Ad ſecundum reſpondeo iniuſtitiam non conſiſtere in eo quod corpus fornicatione vitietur eo vitio, quod obligatus ſit delinquens in matrimonij contractu manifeſtare; ſatis enim eſt quod ius innocentis lædatur traditione alteri facta de corpore ſibi promiſſo, tametſi ex hac traditione non maneat corpus taliter vitiatum, vt delioquens manifeſtare innocenti debeat.

8. Porrò prædictum peccatum etſi contra iuſtitiam ſit, ſpeciem tamen adulterij non conſtituit, quia adulterium eſt alieni tori violatio, *c. lex illa* 36. *q.* 1. *l. inter* §. 1. *ff. ad leg. Iuliam de adulter. l.* 1. *in princ. tit.* 17. *part.* 7.

At

Digitized by Google

At dum corpus ſponſo promiſſum eſt, & non traditum, non eſt illius torum, ſiquidem eo vti non poteſt, ergo illius vſus in fornicatione non eſt violatio alieni tori, ac proinde neque adulterium. Secundò adulterium definit Conſultus, *in leg. inter 6. ff. ad leg. Iuliam de adulter* vt ſit acceſſus ad nuptam, ſponſa autem de futuro nupta non eſt, ſed nuptui promiſſa. Tertiò *ex l. 18. Tauri.* quæ eſt *l. 4. tit. 20. lib, 8. compilat* vbi dicitur. Si alguna mujer eſtando caſada, o deſpoſada por palabras de preſente cometrire adulterio. In quibus indicatur deſponſatam per verba de futuro adulterium committere non poſſe. Atque ita ex communi ſententia tradunt Couarr. *decret. 1. part. n.* 8. Henriq. *lib.* 11. *c.* 13. *n.* 4. Coninch, *diſp.* 22. *dub.* 1. *n.* 4. Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 2. *n.* 2. Gutierr. *de matr. c.* 1. *n.* 16. & alij innumeri apud ipſos.

9. Neque obſtat lex, *ſi vxor* 13. *verſ. diuus. ff. Ad leg. Iul. de adulter.* ibi. etiam in ſponſa hoc idem (ſcilicet crimen) vindicandom, quia neque matrimonium qualecunque, neque ſpem matrimonij violari permittitur, vbi clarè loquitur Conſultus de ſponſa de futuro, cuius coitus eſt ſicut in vxore vindicandus. Quod verò talis coitus appelletur à Conſulto adulterium, probatur ex illis verbis *hoc idem*, quæ cum præcedentibus iungi debent, præcedentia autem erant. Sed in eam vxorem poteſt maritus adulterium vindicare, quæ vulgaris fuerit. Cùm ergo ſtatim ſubiungat lex, *& hoc idem vindicandum* intelligi debet, de quo antea ſermo erat. Cùm autem de adulterio vxoris mentionem fecerit, apertè ſub nomine adulterij coitum ſponſæ de futuro intelligit, vti tradit Sarmient, *lib.* 1. *ſelect. interpretat. c.* 5. *à n.* 1. Riſuentes *in l.* 81. *Tauri, &* Gregor. Lopez, *leg.* 1. *tit.* 17. *part.* 7. *verbo deſpoſada.* Non inquam obſtat, nam vt rectè Couar. Sanch. Gutierr. *hoc. allegat.* aſſeruot verba *hoc idem* non debeut totum quod in præcedenti clauſula continetur implicare; ſatis enim eſt, quod illius rationem communem implicent, præſtentque hunc ſenſom, hoc idem iniuſtitiæ crimen, ſiue adulterium appelletur, ſiue non; in ſponſa de futuro vindicandum eſt, licèt non eo rigore vindicetur, ac vindicantur adulterium.

10. Aduertunt tamen Ægid. de Coninch *d. diſp.* 22. *dub.* 1. *n.* 7. Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 2. *n.* 8. Gutierr. *de matr. c.* 1. *n.* 22. & nos diximus *tract. de benefic. diſp.* 4. *part.* 1. §. 1. *n.* 3. filios conceptos ex coitu cum deſponſata de futuro non eſſe ſpurios, ſed naturales; quia validè, eſto illicitè matrimonium inter ipſos contrahi poteſt.

Pvnctvm VIII.

Qualiter compellendus qui renuit implere ſponſalia.

1 *Compelli poteſt tum in foro conſcientiæ, tum in foro externo, & iudiciali.*
2 *Prius monendus eſt, & poſtea compellendus cenſuris, carcere, alijſque pœnis.*
3 *Compulſio debet eſſe moderata.*
4 *Fit ſatis obiectionibus.*
5 *Si cauſa ſubeſt diſſoluendi ſponſalia non eſt cogendus, debet autem cauſa iudicialiter cognoſci.*
6 *Iudex Eccleſiaſticus, & ſæcularis compellere reſilientem poſſunt.*

1. Dupliciter reſilieos ab ſponſalibus compelli poteſt, primò in foro conſcientiæ, ſecundò in foro externo, & iudiciali. In foro conſcientiæ iniuſtè ab ſponſalibus reſiliens compellitur negatione Sacramentorum, vt pote qui à peccato mortali non vult deſiſtere: de qua coactione vide dicta de Sacramentis in genere, quia hæc communis eſt omnibus in peccato exiſtentibus. De coactione verò in foro externo, & iudiciali per carcerem, per excommunicationem, aliáſue cenſuras, doctores in varias ſententias diuiſi ſunt, vt videre eſt apud Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 29. Gutierr. *de iuram. c.* 51. *n.* 4. *& lib.* 1. *canon. quæſt. c.* 18. *n.* 10. *& de matr. c.* 15. *n.* 2. Alij negant reſilientem prædictis pœnis eſſe cogendum, ſed tantùm monendum ex *c. requiſiuit de ſponſalib.* Alij affirmant eſſe cogendum, ſi monitis non acquieoerit *ex cap. ex litteris, el.* 2. *de ſponſalib.* Alij vtramque ſententiam conciliant, vt ſententia negans eſſe cogeodum intelligatur in ſponſalibus non iuratis: ſententia verò affirmans cogendum eſſe, intelligatur de ſponſalibus iuratis.

2. Cæterùm ſiue ſponſalia iurata ſint, ſiue non, ſponſos abſque legitima cauſa de ſponſalibus recedens monendus prius eſt per iudicem, vt deſiſtat à receſſu, & promiſſis ſatisfaciat, ſin minus compellendus eſt carcere, excommunicatione, alijſque pœnis, vti colligitur expreſsè *ex cap. ex litteris, el.* 2. *de ſponſal.* ibi, quia contra iuramentum venire periculoſum eſt, mandamus, vt eum moneas, & ſi monitis non acquieuerit, cenſura compellas, vt in vxorem recipiat, & tradunt Couart. *decret.* 1. *part. c.* 4. *n.* 3. Henriq. *lib.* 11. *c.* 13. *n.* 4. Coninch. *diſp.* 22. *dub.* 2. Layman *lib.* 5. *tract.* 10. *c.* 1. *n.* 4. Baſil. Ponce *lib.* 12. *c.* 6. *n.* 1. Sanch. Gutierr. *loc. alleg.* vbi innumeros referunt. Ratio ea eſt, quia iudex ex officio tenetur procurare, ne ſubditi iniuriam patiantur, neue ius eis debitum denegetur. Vnde ſi à ſubditis iniuriam patientibus requiſitus fuerit, vt iniuriantem compellat, ne ſic in iniuria facienda proſequatur, obligatus eſt ea compulſione vti, quam prudenter iudicauerit neceſſariam eſſe ad prædictæ iniuriæ remotionem. At ab ſponſalibus reſiliens ſine cauſa graoem irrogat parti quacum contraxit iniuriam; poteſt ergo à iudice compelli, vt ab ea iniuria diſiſtat, & ſponſalia impleat. Quod æquè procedit ſiue ſponſalia iurata ſint, ſiue non; nam in omnibos obligantur ſponſi ius ſibi inuicem conceſſum non denegare, & licet textus in *cap. ex litteris* iuramentum ponderare videatur; deciſio tamen non iuramento nititur, ſed ſponſalium, quæ de facto iurata fuerunt obligationi, tametſi ſtrictiùs cogendi ſunt ſponſi, cum ſponſalia iurata ſunt, & ſtrictiſſimè, ſi puella ſub ea fide deflorata eſt. Neque hæc coactio libertati matrimonij obeſt, quia voluntariè ſe illi ſubiecit; cùm matrimonium promiſit, ac proinde non eſt coactio iniuſta, & ab extrinſeco, quæ matrimooium impedit, ſed coactio iuſta, & ab intrinſeco prouenieos, quæ libertatem matrimonij non minuit.

3. Monent tamen pluribus relatis Sanch. *diſp.* 29. *n.* 7. Gotierr. *de iuram. c.* 51. *n.* 4. *& de matr. c.* 1. *n.* 2. Conart. *decret.* 1. *part. cap.* 4. *initio; n.* 5. Coninch, *diſp.* 22. *dub.* 1. *n.* 10. iudicem procedere debere oon præciſa compulſione, ſed moderata *argum. cap. requiſiuit de ſponſalib,* ibi, cùm matrimonia libera eſſe debeant, monenda eſt potius, quàm cogenda, cùm coactiones difficiles ſoleant exitus habere. Quinimo ſi iudex intelligat nihil profuturum excommunicatione, ab illa imponenda abſtinere debet. Quod ſi ea impoſita videat nihil cenſuram prodeſſe, ſed ſponſum pertinacem eſſe, ab ea abſoluere delinquentem debet, ne ea coactus conſenſum fingat, & ſponſa deflorata diſcedat.

4. Neque aduerſus ſupradicta obſtat textus *in l. ſtipulationes.* §. *Celſus, ff de verbor. obligat.* decidens in obligationibus facti neminem compelli; ſed ſoluto intereſſe liberari. Nam prædicta lex intelligi debet de factis, quæ æſtimationem recipiunt: Horum enim obligatio ex tacita voluntate contrahentium non eſt ad factum præciſè, quia factum ab inuito non rectè præſtatur, ſed eſt obligatio ad factum, vel ad illius intereſſe. Secùs eſt de factis, quæ nullo pretio compenſari poſſunt, vti ſunt ſponſalia, & matrimonium, horum enim obligatio ad factum præciſè eſt, non ad factum, vel intereſſe, cum nullo intereſſe æquari poſſint.

Neque item obſtat textus *in cap.* 2. *de ſponſalib.* aſſerens reſilientes inducendos eſſe, & omnibus modis in-

ducendos, vt ſponſalia exequantur. Cùm ergo nullum verbum de coactione fecerit, videtur inſerri coactione non eſſe vtendum. Non inquam obſtat, quia in prædicto caſu veriſſimum eſt nullam coactionem adhibendam eſſe; quia prædictà ſponſalia ex mutuo conſenſu diſſoluuntur, vt colligitur ex illis verbis: *Si autem ſe adinuicem admittere noluerint.* Ad ſponſalia autem quæ ex mutuo conſenſu diſſoluuntur non coactione, ſed monitione ne diſſoluantur, vtendum eſt. Quod ſi monitis non acquieuerint ſponſi, patienter toleranda eſt eorum inconſtantia non tanquam malum, ſed tanquam minus bonum, vt benè Couarru. 4. *decret.* 1. *part. c.* 5. §. 1. *in principio.* Nec denique obſtat textus *in cap. requiſiuit, de ſponſalib.* vbi ne matrimonia coacta ſint, néue difficiles exitus habeant, monitione potius quàm coactione vtendum eſſe decidit. Nam ex prædicto textu non colligitur vtendum coactione non eſſe, potius contrarium manifeſtè colligitur, vtendum inquam eſſe coactione, ſecundariò tamen, & minus principaliter; nam præcipuè monitione vtendum eſt. Quod ſi monitio non profuerit, vti poterit iudex coactione, moderata tamen; & ad aliquod breue tempus, non abſoluta, & in perpetuum.

5. Illud verò exiſtimo certum, ſi cauſa rationabilis adeſt diſſoluendi ſponſalia, nullatenus reſilientem cogendum eſſe, vti definitur in *cap. ex litteris de ſponſalib.* ibi: niſi rationabilis cauſa obſtiterit, quia eo caſu non recedit iniuſtè: ſed iuſtè. Quam cauſam etſi Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 29. *n.* 6. exiſtimet non eſſe opus iudicialiter cognoſci, ſed ſatis eſſe, ſi iudex ex ijs quæ præ oculis habet, eam intelligat; verius exiſtimo cognitionem iudicialem neceſſariam eſſe, nam cùm ex officio obligatus ſit compellere recedentem abſque cauſa, nequit ab hac obligatione publica liberari, niſi ex cauſa authenticè probata. Præterquam quod nolens compellere cùm ſit à parte requiſitus, manifeſtè indicat vel recedentem ita in malo propoſito pertinacem eſſe, vt nullo modo credatur curandum, vel ſufficientem cauſam recedendi habere, vel ipſum iudicem nolle ſuæ obligationi ſatisfacere. Debet ergo cauſa commiſſæ compulſionis publicè conſtare, ſicuti conſtat compulſionis commiſſio. Atque ita docent Petr. de Ledeſm. *de matr. quæſt.* 43. *art.* 1. *dub.* 3. Gutierr. *de matr. c.* 15. *n.* 2. *circa finem.* Baſil. Ponce *lib.* 12. *cap.* 6. *num.* 5. *in fine.*

6. Iudex autem compulſionis eſt tam eccleſiaſticus, quàm ſæcularis, vterque enim compellere poteſt reſilientem, vt contractum obſeruet, tametſi contractus iuramento firmatus ſit. Excipe tamen niſi de valore ſponſalium, aut de cauſa diſſoluendi illa lis moueatur, quippe eo caſu ſolus Eccleſiaſticus procedere poteſt; quia non de facto, ſcilicet ſponſalium executione, ſed de iure illorum, quod eſt ſpirituale agitur, & quia id regulariter contingit, ideò lex regia 7. *tit.* 1. *part.* 4. inquit. Eſta à premia debe ſer fecha por la ſanta Egleſia. Vti tradunt Abbas *cap. ex litteris, cl.* 2. *de ſponſalib. num.* 4. Roſella *ſponſalia n.* 3. Brunell. *de ſponſalib. concl.* 16. *n.* 6. Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 29. *n.* 9. Baſil. *lib.* 12. *c.* 6. *n.* 5. *fine.* Gutierr. *de matr. cap.* 35. *num.* 8.

Pvnctvm IX.

De pœna in ſponſalibus, ſeu matrimoniis adiecta pro firmiori eorum obligatione.

1 *Nemo obligari poteſt ſub pœna ſoluenda.*
2 *Hanc prohibitionem habere locum in reſiliente iniuſtè communis ſententia affirmat.*
3 *Sed oppoſitum cenſeo verius.*
4 *Affirmant plures pœnam appoſitam ſponſalibus iuramento firmari.*
5 *Alij cenſent obligare iuramentum, ſed non firmare promiſſionem.*
6 *Verius eſt nec iuramentum firmare promiſſionem, nec eſſe obligatorium.*
7 *Soluuntur oppoſita fundamenta.*
8 *Affirmat Sanch. pœnam ſolutam retinere poſſe, dum non petitur.*
9 *Diſtinctione reſpondetur.*
10 *Refertur triplex opinio, an contrahentes poſſint tranſigere de ſatisfactione damni ex receſſu prouenientis.*

1. CErtum eſt apud omnes neminem obligari poſſe ad matrimonium ſub aliqua pœna ſoluenda, id enim pactum prohibitum, & annullatum eſt *in cap. Gemma mulier,* 29. *de ſponſalib.* ibi, cùm itaque matrimonia libera eſſe debeant, & ideo talis ſtipulatio propter pœnæ interpoſitionem ſit meritò improbanda, mandamus, quatenus ſi eſt ita, eundem B. vt ab extorſione prædictæ pœnæ deſiſtat, Eccleſiaſtica cenſura compellas. Idem traditur, *in l. Titia* 134. *ff. de verbor. obligat. & l. fin. C. de ſponſalib. l.* 1. *tit.* 11. *part.* 4. *& l.* 39. *tit.* 11. *part.* 5. Quod adeò verum eſt, vt quælibet pœnæ appoſitio inter ſponſorum cognatos, & amicos, tutores, vel dominos niſi matrimonium contrahatur irrita ſit, quia horum damnum ſponſorum damnum eſt, ſponſóſque mouere poteſt ad contrahendum. Secùs ſi inter extraneos motu proprio (& non ex mandato ſponſorum, aut illorum parentum) pœna appoſita eſſet ob contrariam rationem, vti pluribus firmat Sanch. *lib.* 1. *de ſponſal. diſp.* 30. *à n.* 2. Gutierr. *de matr. cap.* 17. *à n.* 2. Neque hanc prohibitionem, & irritationem impedit quod pœna appoſita leuis ſit, quia iura indiſtinctè prohibent pœnam in ſponſalibus apponi, & quælibet pœna quantumuis minima ex ſe libertatem ad matrimonium requiſitam diminuit. Quod ſi in aliquo caſu ea libertas non minuatur, per accidens eſt quod iura non attendunt, ſed ea quæ frequenter contingunt ſpectant, vti benè tradit Abbas *d. cap. gemma, num.* 8. Couarr. 4. *decret.* 2. *part. cap.* 3. §. 7. *num.* 5. Gregor. Lop. *leg.* 39. *tit.* 11. *part.* 5. *verſ. la pena.* Sanch. *diſp.* 30. *num.* 11. Gutierr. *de matr. cap.* 17. *num.* 5.

2. Triplex tamen eſt difficultas, an prohibitio prædicta pœnæ locum habeat in reſiliente ab ſponſalibus iniuſtè, & perfidè? Communis ſententia affirmat, quia relati textus præcipuè in *cap. Gemma* indiſtinctè prohibent pœnæ interpoſitionem, ne matrimonij libertas minuatur.

3. Oppoſitum tamen probabilius exiſtimo cum Ægid. de Coninch. *diſp.* 22. *dub.* 5. *concl.* 2. *num.* 29. Suar. *tom.* 2. *de relig. lib.* 2. *de iuram. cap.* 23. *num.* 5. Gab. Vaſq. *opuſc. de teſtam. cap.* 3. *dub.* 2. *n.* 28. Layman *lib.* 5. *tract.* 10. *cap.* 1. *num.* 8. Baſil. Ponce, *lib.* 12. *de ſponſalib. cap.* 19. *n.* 8. Gotofr. *in l. Titia ff. de verbor. obligat. verbo, quia inhoneſtum.*

Ratio eſt, quia nec iure naturali, nec poſitiuo prohibetur pœnam apponi iniuſtè reſilienti. Quod ſic probo: Et quidem de prohibitione à iure naturali facta certum eſt, cùm hæc pœna matrimonij libertatem non impediat, vt pote quæ non ab alio, ſed ab ipſiſmet contrahentibus ortum habeat, cuius ſolutioni ſe voluntariè ſubiecerunt. Poſitiuo autem iure ſolùm prohibetur apponi iuſtè reſilienti, vti conſtat *ex dicta leg. Titia, de verborum obligat. & ex dicta leg. fin. Cod. de ſponſalib.* Antiquo enim iure Romanorum conceſſum erat non ſolùm ab ſponſalibus reſilire, ſed etiam matrimonio contracto renunciare, ſeu diuortium inſtituere, modò reſiliens vellet pœnam legibus ſtatutam ſubire, ſcilicet amiſſionem arrhæ, dotis, & donationis propter nuptias, vt habetur *leg.* 1. *Cod. de ſponſalib. & toto tit. ff. de diuortijs, & leg. neque ab initio, Cod. de diuortijs,* vbi ne matrimonia ad neceſſitatem transferrentur, ſtatutum erat, ne alia pœna contrahentes aſtringerentur, vt habetur *leg. ſi ſtipulatio, ff. de verbor. obligationib.* Cæterùm cùm lege Euangelica hæc libertas recedendi ab ſponſalibus, & matrimonio ſublata ſit, meritò ſublata eſt prohibitio

apponendi

appooendi pœnam iniuſtè reſilienti, vti ſtatutum eſt in Nouella 18. Leonis Imperatoria, in qua reſte Gotoſredo abrogatur diſpoſitio *l. Tuia* 134. *ff. de verbor. obligat.* in ea namque Nouella inquit Imperator. At ſane ne vt fieri aſſolet, ſponſalia ſurſum, deorſumque ferantur. Hoc mihi quemadmodum dixi maiorem obtinere vim videtur: ſolua enim arrhæ perditio, quæ in eum qui dedit, ac deinde ſponſalibua non acquieſcit conſtituta eſt, eiúſque in duplum reſtitutio, quam mulctamia qui arrham accepit, deindéque io pacto cooueoto non perſiſtit, ſuſtinet, vt propter pœnæ leuitatem ad pactorum reſciſſionem qui id facere cogitant facilius ferantur, facit. At ex pacto defioitæ pœnæ grauius damnum ſibi obuenire videns, inconſtans ille tardior omnioo ad diuellenda ſponſalia fiet. Quod ſanè nos etiam ouptialibus contractibua magis conducibile fore animaduertentes qood ex conſuetudine fieri ſolet, in legitimam conſtitutionem traducimus. Ex arrhæ ſiquidem perditione facilea ſponſalium euerſiones video, ex pœnæ perſolutione non item. Nam grauius diſpendium (pacto enim conſtitutæ pœnæ arrha maior prorſua, atque grauior eſt) vel inuitum inhibens animi inconſtantiam acquieſcere illis, quæ antea de ſponſalibua placuerunt, compellet. Hactenus Imperator. Id ipſum conſtat ex *cap. gemma de ſponſalib.* vbi ſponſalia coorracta erant ante ſeptennium à quibus licitè poterat contrahens reſilire, ideóque iuſtum non erat pœoæ ſolutione obligari ad perſeuerandum in ſponſalibus. Nullus ergo textus eſt, quo prohibeatur pœnam imponi iuſtè reſilienti, ſed ſolòm reſilienti iniuſtè. Neque item ex ratione decidendi textus *in cap. gemma de ſponſalib.* colligi poteſt pœnam imponi non poſſe iniuſtè reſilienti; quippe textus mouetur ad prohibendum pœnam, ne matrimonio contrahendo libertaa adimatur, vel aliqualiter minuatur; at ex eo quod iniuſtè reſilieoa pœnæ ſolutiooe moueatur matrimonium celebrare, non miouitur eius libertas, ſicuti minuitur ex eo quod excommunicatiooe, carceris recluſione, pœnæ pecuniariæ exactione compellatur. Tum quia compellitur ad id quod iure naturali; & diuino aſtrictus eſt. Tum quia iure ipſo nullam habet poteſtatem, ſeu libertatem à matrimonio abſtinendi. Ergo nulla eſt libertas licita, & honeſta, quæ prædicta ſolutione pœnæ minuatur. Præterea conuentio de ſoluendis arrhia duplum, vel quadruplum ſtatuta iure ciuili iniuſtè reſilienti non corrigitur ex dicto *cap. gemma*, vti tradunt omnes ex communi ſententia. Sed hæc eſt quædam pœna, & grauior fortè quàm ea quæ ſæpè ex conuentione partium imponitur, ergo pœnæ appoſitio iniuſtè reſilienti nec minuit matrimonij libertatem, neque vllo modo prohibita eſt. Deinde licitom eſt teſte Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 30. *n.* 9. & 10. Gutierr. *de matr. cap.* 17. *n.* 7. & 8. pœnam apponere, ne coniux concubinam habeat, neve abſque cauſa legitima diuortium faciat; quia hæc in fauorem matrimonij cedit, ergo etiam licita erit pœnæ conuentio, ne ab ſponſalibus ſine cauſa diuertat, ſiquidem hæc conuentio in matrimonij promiſſi fauorem cedit.

4. Secunda difficultas eſt, an pœna appoſita iuſtè reſilienti, & ſecundùm communem ſententiam reſilienti iniuſtè firmetur iuramento, vel ſaltem debeatur eo iuramento appoſito? Plures relati à Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 32. *n.* 20. quos ſequitur Coninch. *diſp.* 22. *dub.* 5. *n.* 25. affirmant non ſolùm iuramentum de ſoluenda pœna obligare ad illius ſolutionem, ſed promiſſionem factam firmare: quia hæc promiſſio non videtur primariò prohibita ob bonum publicum, ſed ob bonum priuatum, ne reſiliens pœnæ ſolutione ductus matrimonium minua liberè contrahat. At quoties ob bonum priuatum, primariò actus prohibetur, iuramento confirmari poteſt, vti pluribus firmat Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 32. *num.* 8. Secundò hæc promiſſio ſoluendi pœnam, eſto ſit contra bonos mores ciuiles, non tamen contra bonos mores naturales, non enim iure naturæ prohibita eſt, ergo firmari iurameoto poteſt. Tertiò promiſſio ſoluendi pecuniam ludo vetito amiſſam irrita eſt iure poſitiuo, & tamen iuramento firmatur, quia nullam turpitudinem continet, ergo ſimiliter firmari poterit promiſſio pœnæ ſponſalibus appoſitæ.

5. Alij verò, ſcilicet Alexand. de Nero, *d. cap. gemma de ſponſalib. n.* 10. Humbertus de Bonueco *repert. Auth. Sacram. puberum. n.* 133. *C. ſi aduerſus.* Mol. Ieſuita *tom.* 2. *de iuſtit. tract.* 2. *diſp.* 151. *pag.* 863. Leſſius *de iuſtit. lib.* 2. *c.* 17. *dub.* 7. *n.* 56. ſentiunt prædictum iuramentum obligare, tametſi promiſſionem non firmet. Mouentur, quia eſto promiſſio de ſoloenda pœna in ſponſalibus appoſita peccatom ſit vt pote prohibita in *d. c. gemma*, at ſolutio illiua prohibita non eſt. Ergo iuramentum de illa ſoluenda validum erit, & obligatorium, ſicoti quia ſolutio pecuniæ ob homicidium factum licita eſt, iuramentum de illa ſoluenda validum exiſtit.

6. Nihilominus verius exiſtimo iuramentum non ſolùm noo firmare promiſſionem aliàs inoalidam, & prohibitam de pœna in ſponſalibus appoſita ſoluenda, ſed neque obligatorium eſſe. Sic docent pluribus relatis Couar. *Rub. de teſtament.* 2. *part. n.* 17. Anton. Gomez, 2. *var. c.* 14. *n.* 24. Thom. Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 32. *n.* 21. Gutierr. *de matr. c.* 17. *n.* 21. Baſil. Ponce *lib.* 12. *c.* 19. *n.* 7. Et quidem non firmari iuramento prædictam promiſſionem conſtat ex his quæ diximus *tract. de iuram. punct.* 9. præcipuè §. 3. Ad firmandum namque contractum aliàs nullum & prohibitum, neceſſe eſt quod iure ſic diſponente vitium purgetur, vti ibidem probauimus, eo quòd iurameotum de non retractaodo contractu nullo, & prohibito ioiquum ſit, niſi ius ipſum nullitatem, & prohibitionem tollat. At nullibi ſtante iuramento inuenitur ſublata nullitas, & prohibitio apponendi pœnam ſponſalibua, ergo iuramentum non poteſt confirmare prædictam promiſſionem oullam. Quod verò iuramentum de ſoluenda pœna obligatorium oon ſit, inde probo. Quia ius interdicens promiſſionem pœnæ in ſponſalibus, non tam promiſſionem, quàm ſolutionem illius interdit, quia pœna non tam promiſſa, quàm ſoluta libertatem matrimonij diminuit. Ergo ioramentum de illa ſoluenda obligare non poteſt, vt pote de re illicita, & prohibita. Et confirmo. Solutio pœnæ etſi per ſe mala non ſit, at quatenus in ſponſalibus promiſſa eſt, ioiqua eſt eius ſolutio, quia eſt promiſſionis iniquæ approbatio. Secùs verò eſt, in ſolutione vſuratum, & pecuniæ per metum extortæ, quia earom promiſſio ob redemptionem vexationis licita eſt. Et idem eſt de ſolutione pecuniæ ob homicidium patratum, cuius promiſſio non per ſe, ſed ex accidenti ſcilicet ex motione ad peccatum iniqua eſt, ac proinde ſublata ioiquitate obligat ad ſui executionem. Secùs eſt in pœna ſponſalibus appoſita, quæ ratione ſui prohibetur, ac proinde neque eios promiſſio, nec ſolutio honeſtari vlla ratione poteſt.

7. Et ex hia ſoluta ſunt oppoſita fundamenta. Ad primnm primæ ſententiæ nego prædictam prohibitionem non ſpectare bonum publicum, quippe ſpectat libertatem matrimonij. *cap. gemma*, *cap. requiſiuit*, *de ſponſalib. & leg. fin. Cod. eodem. tit.* quæ ſine dubio bonum publicum eſt. Adde eſto bonum priuatum reſpiceret; confirmare contractom non poſſet iuramentum, niſi à iure ſublata eſſet nullitas, & prohibitio, quod in præſeoti factum non eſt. Ad ſecundum; ſufficit eſſe contra bonos mores ciuilea, vt oequeat iuramento contractus firmari, dum vitium non purgatur. Ad tertium, admiſſo promiſſionem ſoluendæ pecuniæ ludo vetito amiſſæ eſſe nullam, & prohibitam, conſequenter dicendum eſt illius ſolutionem illicitam eſſe, neqoe confirmari iuramento poſſe. Fundamentum verò ſecundæ ſententiæ ex probatione noſtræ concluſionia ſolutum eſt,

6. Tertia difficultas, an ſtante promiſſione ſoluendi pœnam in ſponſalibus appoſitam nulla, ſi de facto eam ſoluas, poſſit recipiens eam retinere, quouſque à iudice compellatur reſtituere? Affirmant Sanch. *lib.* 2. *diſp.* 31. *n.* 2. Leſſius *lib.* 2. *de iuſtit. c.* 17. *dub.* 7. *n.* 56. Coninch. *diſp.* 22. *dub.* 5. *n.* 26. Mouentur, quia iura ſolùm annullant promiſſionem, non tamen ſolutionem irritant, neque recipientem inhabilem reddunt. Et confirmatur ex eo quod plures doctores relati à Sanch. cenſent recipientem pecuniam ludo vetito acquiſitam obligatum non eſſe reſtituere, tametſi ſoluens nullam obligationem haberet, quia leges ſolùm liberant perdentem ab obligatione ſoluendi, ac recipientem non reddunt inhabilem ad pecuniæ ſolutæ retentionem. Alij è contra exiſtimant obligatum eſſe recipientem nulla expectata ſententia reſtituere pœnam ſolutam, ſicuti tenetur recipiens luctum pecunia credita comparatum in regno Caſtellæ, vbi hi contractus irritantur. *l.* 8. *& 9. tit.* 7. *lib* 8. *compilat.* Hi ſunt, Sotus, *lib.* 4. *de iuſtit. q.* 5. *art.* 2. *fine, ante ſolutionem argum.* Alcozer. *lib. de ludo, c.* 30. Medina *lib.* 1. *ſum. c.* 14. §. 29 Gutierr. *de iuram.* 1. *part. cap.* 53. *n.* 1. Ludouic. Lop. *lib.* 2. *de contractib. c.* 22. *fol.* 387. Probant primò, quia promiſſio ſoluendi pœnam in ſponſalibus irrita eſt, & nulla vt conſtat *ex c.* ſin. *C de ſponſalib.* & tradunt omnes. Ergo ſolutio virtute illius promiſſionis factæ nulla eſt, quippe promiſſio non tam propter ſe, quàm ob ſolutionem irritatur. Secùndo ſoluens pecuniam metu cadente in conſtantem virum promiſſam, eo quod credit ad illius ſolutionem obligati, ſolutio nulla eſt, nec transfert dominium in recipientem, vti probat Molina, *tom.* 2. *tract.* 2. *diſp.* 267. illa enim pecunia cùm debita non ſit, non poteſt titulo debiti concedi. Ergo ſoluens pœnam ſponſaliorum, credens debitam eſſe quæ debita non eſt, dominium in recipientem non transfert.

9. In hac difficultate diſtinguendum cenſeo cum Ioann. Gutierr. *c.* 17. *de matr. n.* 15. *& ſeqq.* ſi ſoluas pœnam vt promiſſis etiam nullis ſtes, ſciens indebitam eſſe, poterit recipiens eam retinere, quouſque ad reſtitu[illegible]em compellatur; quia eo caſu non ſoluis pœnam promiſſam, quatenus virtute promiſſionis debita eſt, ſed donas pœnam promiſſam, eo quod promiſſa fuit; iura autem non donationem, ſed ſolutionem virtute promiſſionis prohibent, & annullant. At ſi ſoluas pœnam ſponſalium, eo quod credas te obligatum eſſe, cùm tamen non ſis, nullo modo poterit recipiens eam retinere; quia non habet titulum ratione cuius eam retinere poſſit: quippe ſolo titulo debiti, qui nullus eſt, ei fuit conceſſa. Quod verò [illegible] uit Sanch. *diſp.* 31. *n.* 3. hanc pœnam aliquo modo debitam eſſe, verum non eſt: quia ſolùm deberi potuit virtute promiſſionis, quæ prorſus nulla fuit iure ſic diſponente. Ea verò quæ pro aliis ſententiis adduximus ex probatione noſtræ ſententiæ ſoluta manent.

10. Quarta difficultas. An eſto pœna ſponſalibus adiecta minimè debeatur, poſſint nihilominus contrahentes tranſire, vt reſiliens iniuſtè alteri contrahenti compenſet damnum, quod innocenti prouenit ex receſſu? In qua difficultate triplicem ſententiam recenſet Sanch. *l.* 1. *diſp.* 30. *n.* 15. Primam affirmantem obligari contrahentes poſſe tam ad compenſationem damni emergentis, quàm lucri ceſſantis; quia hæc compenſatio non videtur conſtitui in pœnam, ſed in pactum conditionale. Secundam negantem quodlibet pactum de prædicto damno, aut lucro; quia omnis alia ſtipulatio præter arrharum promiſſionem nulla eſt, *l. fin. C. de ſponſalib. & l. Titia ff de verbor. obligationib.* & libertatem matrimonij diminuit. Tertiam, quam ipſe Sanch. *d. diſp.* 30. *n.* 15. & Gutierr. *de matr. c.* 17. *n.* 14. veriorem exiſtimant diſtinguentem inter lucrum ceſſans, & damnum emergens; affirmat namque damnum emergens innocenti ex eo quod reſiliens promiſſis non ſteterit, poſſe in pactum compenſandum deduci. Secùs verò lucrum ceſſans: quæ ſententia mihi maximè probatur, etenim reſiliens iniuſtè à ſponſalibus iniuſtitiam committit aduerſus innocentem. Ergo damnum quod innocenti prouenit ex prædicto receſſu, quale eſſet, ſi aliquas expenſas fecit in ſponſalibus contrahendis, vel ob eam cauſam alia ſponſalia ſibi non leuiter vtilia amiſit, tenetur iniuſtè reſiliens compenſare etiam ſecluſa omni pactione. Poterit ergo hoc damnum deduci in pactum, quia non ex pacto, ſed ex iniuſtitia violatæ fidei debetur, ius autem poſitiuum irritat compenſationem aliàs non debitam, ſecùs verò quæ iure naturali debita eſt. Nullatenus verò deduci in pactum poteſt lucrum, quod innocenti proueniret ex matrimonio cuius erat promiſſio. Ponamus ergo ſponſum recedentem locupletiſſimum eſſe, neque alium æquè locupletem ab innocente inueniri, quo caſu non eſt dubium innocenti maximum lucrum ceſſare ex receſſu delinquentis. Ad hoc igitur lucrum compenſandum nequeunt contrahentes ſe mutuò obligare, quia obligarentur ad ſoluendam pœnam aliàs indebitam, cùm ad illud lucrum non habeant ius niſi poſt matrimonium contractum. Hac diſtinctione facilè ſoluuntur, quæ ex aliis ſententiis adduximus, ita vt ſigillatim non ſit neceſſe ea explicare.

PVNCTVM X.

An pœna conſiſtens in lucro acquirendo reiiciatur ab ſponſalibus.

1 *Qualiter hæc pœna conſtitui poſſit.*
2 *Ex rationabili cauſa hæc promiſſio valida eſt.*
3 *Promiſſio facta à viro vxori propter nuptias tenet nuptiis ſequutis.*
4 *Donatio, ſeu promiſſio contrahentibus facta ab alio tertio firmitatem habet.*
5 *Neque infirmatur dicta promiſſio, eſto contrahentes ſint conſanguinei.*
6 *Reiicitur prædicta conditio, ſi legitimè opponatur.*
7 *Legatum virgini relictum ſub conditione, vt Titio nubat, non efficitur caducum, ſi alteri nubat ex patern[illegible] iuſſu.*
8 *Examinatur, an legatum relictum ſub conditione vt nobilem ducas, poſſis obtinere, ſi prima vice no[illegible] lem ducas, tametſi ſecunda i[illegible].*
9 *Grauatus aliquam ducere in vxorem amittâtne legatum, ſi requiſitus renuat, etiam ſi poſtmodum velis.*
10 *An grauatus Mariam ducere, amittat legatum ducta alia, ſi viduus effectus Mariam ducere velit.*
11 *Quid ſi Maria recuſauit, & poſtea velit.*
12 *An aſtrictus ducere Mariam, ſi ipſa renuat, perdat hereditatem? Negat communis ſententia.*
13 *Apponitur quædam limitatio.*
14 *Quid de teſtatore relinquente legatum Mariæ, ſi Titius eum ea contraxerit, & Titius recuſauerit.*
15 *Perdátne legatarius legatum relictum ſub conditione, ſi conditio caſu deficiat.*
16 *Apponuntur variæ limitationes.*
17 *An legatum relictum puellis maritandis concedi poſſit religionem ingredientibus? Proponitur ratio dubitandi.*
18 *Sub diſtinctione reſpondetur.*
19 *Excipitur ab hac diſtinctione legatum relictum puellis conſanguineis teſtatoris.*
20 *Quare ius præſumit teſtatorem legatum certæ perſonæ relictum velle concedere, ſi religionem ingrediatur, non autem relictum perſonis incertis.*

1. HÆc pœna conſtitui poteſt tum à contrahentibus, tum ab alio tertio: à contrahentibus conſtituitur, ſi vir promittat fæmi[illegible], vel è contra certam qua[illegible] ſi ipſi nupſerit. Ab aliis verò conſtituitur,

tuitur, vt ſi eam quaotitatem promittant viro, vel fœminæ, ſi matrimonium contrahant, & non aliter. Qua in re communis eſt ſententia eam promiſſionem factam ab aliquo ex contrahentibus nullam eſſe, niſi ex aliqua rationabili cauſa fiat, quia præſumitor facta affectu libidinis, & ob eam cauſam reprobatur in leg. *ſi ita ſtipulatus fuero, §. ſi tibi nupſero. ff. de verbor. obligat.* ibi: ſi tibi oupſero decem dare ſpondes, cauſa cognita denegandam actionem puto, nec rarò probabilis cauſa huiuſmodi ſtipulationis eſt. Idem ſi vir à muliere eodem modo non in dotem ſtipulatus eſt, & tradit ibi Bart. Couar. 4. *decret. 2. part. c. 3. §. 3. n.* 1. Sanch. *lib. 1. diſp. 33. n.* 3. Gutierr. *de matr. c.* 20. *n.* 2. & alij apud ipſos.

2. Verùm ſi ex rationabili cauſa prædicta promiſſio à contrahentibus fiat, valida eſt, vt deciditur expreſſè *cap. de illis de conditionib. appoſitis.* Cenſetur autem ex rationabili cauſa promiſſio fieri, ſi fiat à fœmina viro, quia præſumitur facta in dotem. Deinde ſi fiat à viro ſene, vel ignobiliore puellæ nobiliori, quia cenſenda eſt in compenſationem iuuentutis, & nobilitatis fieri, vt docent relati doctores.

3. Illud verò eſt certum promiſſionem factam à viro vxori cauſa donationis propter nuptias validam eſſe, & ſequutis nuptijs confirmari, quia non eſt donatio gratuita, ſed remuneratoria dotis receptæ. Et habetur *leg. ſi conſtante, C. de donationib. ante nuptias,* & tradit Bart. *in l. ſi ita ſtipulatus fuero. §. ſi tibi nupſero, n. vnico ff. de verbor. obligationib.* Couar. *decret. 2. part. c. 3. §. 3. n.* 2. & 3. Sanch *diſp. 33. n.* 5. Gutierr. *c.* 20. *n.* 3.

4. Si autem ab alienis donatio, ſeu promiſſio fiat contrahentibus de lucro acquirendo, ſi matrimonium contrahant valida eſt donatio, ſeu promiſſio; quia hæc non eſt pœna, ſed præmium matrimonij contrahentibus propoſitum, vti docet Molin. *l. 2. de primog. c* 13. *à n.* 1. Mantic. *de coniectur. vltim. volunt. l.* 11. *tit.* 18. *n.* 1. Couar. *dicto §.* 3. *n.* 6. Sanch. *dicta diſp.* 33. *n.* 6. Gutierr. *c.* 20. *n.* 4. Quod adeo verum eſt, vt ſi donea, vel leges Mariæ hæreditatem ea conditione, vt Titio nubat aliàs amittendam, valida ſit diſpoſitio, quia non priuas Mariam hæreditate abſolutè acquiſita, ſed acquirenda ſub ea conditione, vt Titio nubat, vt benè aliis relatis Sanch. *n.* 7. Gutierr. *n.* 5. Quinimo ſi inſtituas Mariam hæredem ſub eo modo, vt Titio nubat, ſin minus eam hæreditate priuas, tenet inſtitutio; quia non priuas hæreditate plenè acquiſita, ſed adquiſita ſub eo modo, ſicuti notauit Sanch. *n.* 8. Gutierr. *n.* 5.

5. Neque hanc inſtitutionem infirmat, tametſi Titius cui Maria nuptura eſt ſit illius conſanguineus intra quartum gradum, quia eſto Pontificis diſpenſatio requiratur, ea diſpenſatio non eſt impoſſibilis, ſed poſſibilis, & facilis, cùm paſſim obtineatur, ergo non debet vt impoſſibilis reijci. Hoc autem intelligendum cenſet Thom. Sanch. aliis relatis *lib. 5. diſp. 5. n.* 19. & 26. vt procedat, ſi teſtator, vel donans diſpenſationem expreſſerit, ſecùs ſi ea omiſſa inſtitutionem fecerit. Mouetur *ex l. regia* 14 *in fine, tit* 4. *part.* 6. ibi: fueras ende ſi aquelcon quien le mandaba que caſa ſe fueſe pariente della. Sed rectius Molin. *lib. 2. de Hiſpanor. primog. c.* 13. *n.* 1. Gutierr. *de matr. c.* 26. *n.* 6. credunt diſpoſitionem ſubſiſtere, tametſi diſpenſationis Pontificiæ non meminerit; quia præſumendus eſt illam velle. Non enim eſt credendum, velle teſtatorem, vt Maria nubat Titio contra iuris ordinem, vel eius inſtitutionem caducam fieri. Vnde lex regia intelligi debet, niſi is quocum Maria nuptura eſt talis ſit, quocum Pontifex rarò, difficillimèque diſpenſet, vt ſi eſſet in ſecundo gradu conſanguinitatis, quia eo caſu reijcienda eſt ea conditio, niſi teſtator diſpenſationis Pontificiæ obtinendæ meminerit.

Quod ſi diſpenſationis meminit, variant doctores an ſit reijcienda? Affirmant Molin. *lib. 2. de primog. c.* 13. *n.* 12. & 13. & Henriq. *lib. 12. de matr. c.* 10. *n.* 4. reijciendam eſſe prædictam conditionem vtpote fermè impoſſibilem, & legatum purum ſubſiſtere. Sed rectius Acoſta *lib. 1. ſelect. interpret. c.* 8. *n.* 14. Mol. *in annotat. appoſitis ad finem libri, n.* 12. Sanch. *lib. 5. de matr. diſp.* 5. *n.* 20. Gutierr. *de matr. c.* 20. *n.* 7. negant prædictam conditionem reijci debere, quia eſto difficillimè diſpenſatio impetretur, abſolutè impoſſibilis non eſt, cum ſæpè videamus concedi. Non igitur reijci debet ea conditio, vt impoſſibilis.

6. Conueniunt tamen doctores reijci prædictam conditionem, ſi legitimæ, vel aliàs debitæ hæreditati apponatur, quia nequit grauari quod liberè debitum eſt, vt benè Couar. 4. *decret. 2. part. cap. 3. §. 3. n.* 7. Mantica *de coniectur. vltim. volunt. tit.* 18. *n.* 12. Molin. *lib. 2. de primogen. cap.* 13. *n.* 4. Sanch. *diſp.* 33. *n.* 10. Gutierr. *cap.* 20. *n.* 8. *ex l. quoniam in prioribus, C. de inoffic. teſtam.* Secundò reijcitur, ſi nuptiæ indignæ ſint hærede, vel legatario. Nam ob difficultatem grauem, quam paſſurus eſſet legatarius in ea conditione implenda, ius eam conditionem vt impoſſibilem reijcit. *leg. cum ita legatur. ff. de condit. & demonſtrat. & l.* 14. *tit.* 4. *part.* 6. ibi: con quien no podia, ni debia caſar, & *l.* 32. *tit.* 9. *part.* 9. & tradunt omnes doctores teſte Sanch. *diſp.* 33. *n.* 11. Gutierr. *c.* 20. *n.* 9. Hoc autem intelligendum eſt inquit Sanch. & Gutierr. modò fœmina, cui prædictum grauamen imponitur vidua non ſit, nam ſi vidua eſt, eſto non tenetur indigno nubere, tenetur tamen à nuptijs abſtinere, quia in ea diſpoſitione duo imbibuntur, primum expreſsè, nempe, vt nubat indigno quod reijcitur, ſecundum tacitè, vt nemini alteri nubat, quod in viduo, & vidua ſuſtinetur *l. cum tale ff. de condit. & demonſt.* vnde ſi alteri nubat perdit legatum.

7. Ex his inferunt Mantic. *de coniectur. vlt. volunt. lib.* 11. *tit.* 18. *in fine.* Molin. *lib. 2. de primog. c.* 13. *n.* 22. Couar. 4. *decret. 2. part. c.* 3. §. 8. *n* 2. Thom. Sanch. *diſp.* 33. *n.* 13. Gutierr. *c.* 20. *n.* 21. & alij apud ipſos legatum virgini relictum ſub conditione, vt Titio nobat non effici caducum, ſi alteri nubat ex paterno iuſſu, quia prædicta conditio ſubintelligenda erat, quatenus deceret, & honeſte impleri poſſet. At non eſt decens, neque honeſtum, vt virgo alicui nubat contra patris voluntatem. Ergo eo caſu non eſt cenſenda obligata Titio nubere, & conſequenter nec legatum amittere.

8. Pro prædictorum intelligentia enodant Sanch. *diſp.* 33. *à n.* 14. & Gutierr. *de matr. c.* 20. *à n.* 12. aliquot difficultates, quas ſuo ordine proponemus. Prima eſt, an legatum tibi relictum ſub conditione vt nobilem ducas, aliàs legatum amittas, ſatisfacias huic diſpoſitioni, ſi prima vice nobilem ducas, tametſi viduus effectus ignobilem duxeris? Rationem dubitandi præſtat regula illa communis: Sermo ſimpliciter prolatus de prima vice eſt intelligendus, *l. boues §. hoc ſermone, ff de verbor. obligat.* quod maximè verum habere debet in ijs quæ odioſa ſunt, & libertatem matrimonij aliquo modo diminuunt, vt eſt in præſenti. Atque ita docent Acoſta *in l. cum tale. §. ſi arbitratu ampliat.* 3. *n.* 10. *ff. de condit. & demonſtrat.* Sed omnino tenendum eſt te prædictæ diſpoſitioni non ſatisfacere, eo quod finis diſpoſitionis ne ſcilicet hæreditas ad ignobilem deueniat, æquè in ſecundo matrimonio, ac in primo procedit, cùm æquè ex vtroque filij procreari poſſent. Atque ita affirmans eſſe omnium docet Peralta *in l. vnum ex familia § etſi fundum, num.* 31. *ff. de legat.* 2. Mantica *de coniect. vlt. volunt. lib.* 11. *tit.* 18. *n.* 3. Sanch. alios referens *lib. 1. diſp.* 33. *n.* 14. Gutierr. *de matr. c.* 20. *n.* 22. Neque obſtat *lex boues. §. hoc ſermone,* quæ intelligenda eſt, cùm non procedit eadem ratio in ſecunda vice, ac in prima. Secùs ſi eadem ratio militat, ob quam in diſpoſitione affirmatiua ducendi nobilem, negatiua conditio clauditur ne ignobilis ducatur.

9. Secunda difficultas; an grauatus aliquam ducere in vxorem, ſi requiſitus renuat, amittat legatum, vel

hæreditatem, ita vt pœnitentia ductus illud recuperare non poſſit? In qua difficultate optimè diſtinguit Pelaez *de maiorat. 1. part. q. 50. n. 13.* quem ſequitur Sanch. *d. diſp. 33. n. 15.* Gutierr. *de matr. c. 20. n. 13.* Si legans, ſeu inſtituens voluit ipſo iure priuare hæredem, vel legatarium nolentem diſpoſitioni acquieſcere hæreditate, vel legato, & ſucceſſori applicare, nullatenus poterit id recuperare, eſto pœniteat, qoia ſucceſſor non poteſt ob nouam legatarij pœnitentiam iure ſibi quæſito priuati. Excipe niſi minor ſit legatarius, cui conceditur beneficium reſtitutionis in integrum, quia eo caſu ſucceſſori non eſt plenè ius quæſitum. Si autem non priuet ipſo iure hæreditate, vel legato, poterit optime pœnitere, quia nemini quæſitum ius eſt, ſed omnia integra ſunt.

10. Tertia difficultas, an hæres, vel legatarius grauatus Mariam ducere amittat legatum, vel hæreditatem, ſi aliam duxerit, tametſi viduus effectus Mariam ducere velit? Communis reſolutio eſt legatum, & hæreditatem amittere, quia non ſatisfacit diſpoſitioni, quæ de primis nuptiis, non de ſecundis intelligitur, *l. matrimonij ff. qui, & à quibus, & l. quod ait §. proinde ff. de diuortiis. l. hæc conditio filiæ meæ, & l. cum ita, §. 1. & l. hoc genus, ff. de conditionib. & demonſtrat.* Quod intelligendum eſt, ſi tempore delatæ hæreditatis, vel legati aliam à Maria duxit. Secùs ſi hæreditas, vel legatum delatum eſt tempore viduitatis, quo Mariam ducere intendit, quia tempus delatæ hæreditatis, vel legati ſemper reſpiciunt conditiones appoſitæ, vti dicitur *l. interuenit, ff. de legat. præſtandis.* Atque ita docent Acoſta, *leg. cum tale §. ſi arbitratu, limit. 3. n. 2. & ſeqq. ff. de conditionib. & demonſtrat.* Molina *lib. 2. de primogen. c. 13. n. 16.* Sanch. *diſp. 33. n. 17.* Gutierr. *de matr. c. 20. n. 15.* Quod ſi hoc tempore Maria cum alio nubat, hæres, vel legatarius hæreditatem, ſeu legatum non amittet, quia per ipſum non ſtetit conditionem implere. Quinimo eam viduam factam non tenetur ducere, quia conditio de primis, & immediatis nuptiis intelligi debet, vt benè tradunt Doctores nuper relati.

11. Quarta difficultas, an perdat legatum grauatus Mariam ducere, ſi ipſa nuptias primò recuſauit, & poſtmodum annuat, grauatus autem eo tempore nolit? Qua in re Sanch. *diſp. 33. n. 18.* approbat diſtinctionem Manticæ *de coniect. vlt. volunt. lib. 11. tit. 18. à n. 38.* & Menoch. *lib. 4. de præſumpt. præſump. 183. à n. 2.* ſi tempore quo Maria ducenda erat, & noptias recuſauit, hæres, vel legatarius alias contraxit nuptias, vel hæreditatem, ſeu legatum adit, vel ſi non adit, eſt legatum non quantitatis, ſed ſpeciei, quod ſtatim in legatarij dominium tranſit, non amittet legatum, quia conditio habetur pro impleta. argum. *leg. 1. C. de inſtit. & ſubſtitutionib.* At ſi nullas contraxit nuptias, nec hæreditatem adit, neque hæreditas eſt ſpeciei ſcilicet domus, vel fundus ſed quantitas, nempe pecunia, vel aliqui modij tritici perdet legatum, ſi Maria denuo conſentiente ipſe renuat, quia omnia ſunt integra.

12. Quinta difficultas, an aſtrictus Mariam ducere ſub pœna priuationis hæreditatis hæreditatem amittat, ſi ipſa requiſita nolit nubere? Communis eſt ſententia, quam tradit Molin. *lib. 2. de Hiſpanor. primog. c. 13. n. 14.* Molina Ieſuita *tract. 2. diſp. 206. in fine. & diſp. 207. circa medium.* Mantica *de coniectur. vltim. volunt. lib. 11. tit. 18. n. 37.* Menoch. *de præſumpt. lib. 4. præſumpt. 183. n. 25.* Sanch. *lib. 1. diſp. 33. n. 19. & 20.* Gutierr. *de matr. c. 20. n. 8.* negans hæreditatem amittere, eo quod videatur ad illud matrimonium grauari non abſolutè, ſed Maria conſentiente, quare illa renuente ceſſat grauamen impoſitum, & conditio reputatur impleta. *ex l. 1. C. de inſtit. & ſubſtitutionib. & l. 14. tit. 4. par. 6.* Neque opus eſt ad liberandum grauatum à conditione ſibi impoſita ducendi Mariam, quod ipſa expreſsè recuſet nuptias. Satis enim eſt, quod virtualiter eas recuſet impedimentum malitioſè apponens, ne à grauato requiratur, vt benè tradit Molina Iuriſta, Gutierr. & Sanch. *ſuprà.* Debet tamen grauatus hanc proteſtationem ſuæ intentionis ex mandato iudicis præſtare ad domum ipſius mulieris, eiúſque conſanguineis notam facere, vt mulieris malitia, & recuſatio, & grauati diligentia nota ſit, vti tradunt prædicti Doctores.

13. Prædicta limitant communiter ſcribentes teſte Gregor. Lopez *in d. l. 14. tit. 4. part. 6. verbo eno ſele enbagara.* Eman. Acoſta *l. cum tale. §. ſi arbitratu limit. 3. n. 18.* Molin. *de primogen. c. 13. n. 19.* Sanch. *lib. 1. diſp. 33. n. 21.* Gutierr. *de matr. c. 20. n. 19.* ne procedant in contractu irreuocabili inter viuos, ſed ſolùm in vltimis voluntatibus. Credunt enim fauore vltimarum voluntatum introductum eſſe *in l. 1. C. de inſtit. & ſubſtit.* & aliis, vt diſpoſitionis conditio cenſeatur impleta, quoties per grauatum non ſtat grauaminis executio. Quod ad contractus (inquiunt) intra viuos trahi non debet, ſed neceſſariò conditio in ſpecifica forma implenda eſt, aliàs donatum deficiet, niſi aliud à donante exprimatur. Cæterùm etſi hoc commune ſit, & vt commune conſulendum, probabile ſatis eſt, & æquitati non parum conforme, vt videre eſt apud Molin. *ſuprà*, donatarium cui donatum conceditur ſub aliqua conditione ab alterius voluntate pendente retinere donatum poſſe, ſi per ipſum non ſteterit, quo minus conditio executioni mandetur: quia ſubintelligendum eſt donatum concedi ſub conditione non impoſſibili, ſed poſſibili, & rationabili, ac proinde quatenus à donatario pendet.

14. Sexta difficultas; quid ſit dicendum, ſi teſtator Mariæ legatum reliquit ſub hac forma: Lego Mariæ, ſi Titius cum ea contraxerit, an Titio recuſante obtineat Maria legatum, ſi per ipſam non ſteterit? Variant Doctores, vti conſtat ex adductis ab Acoſta. *leg. cum tale §. ſi arbitratu, limit. 6. n. 27. ff. de condit. & demonſtrat.* Menoch. *de præſumpt. lib. 4. præſumpt. 183. à n. 32.* Mantica *de coniectur. vltim. volunt. lib. 11. tit. 18. n. 37.* Sed rectiùs Gregor. Lopez *d. l. 14. verbo ſi caſare, tit. 4. part. 6.* quem ſequitur Sanch. *diſp. 33. n. 22.* Gutierr. *cap. 20. de matr. num. 20.* aſſerit inſpiciendum eſſe cuius intuitu, & fauore teſtator matrimonium contrahi voluerit, nam ſi fauore Mariæ legatariæ obtinebit legatum. Secùs ſi fauore Titij.

Hinc inferunt Sanch. *n. 23.* Gutierr. *n. 21.* ſi tibi legatum, ſeu donatio fiat, vt facias aliquod matrimonium contrahi, eo non contracto non obtinere legatum, aut donationem, tametſi omnem diligentiam præſtiteris, vt matrimonium contraheretur, qoia non eſt pœna, ſed præmium, quod non cenſetur oblatum, niſi effectu ſequuto. Cæterùm iuxta ſuperiùs dicta, crederem legatum re retinere poſſe; quia in vltimis voluntatibus conditio impleta cenſetur, quoties in culpa non es exequendi conditionem, ſecùs verò donatum, quia in donationibus ex communi ſententia non diligentia, ſed effectus ſequutus ſpectatur.

15. Septima difficultas, an ſi prædicta conditio mixta, pendens inquam à plurium voluntate caſu deficiat, perdat hæres, ſeu legatarius hæreditatem, vel legatum. V. g. inſtituta eſt Maria hæres, vel legataria ſub conditione, vt Titio nubat, antequam id potuerit præſtare mortua eſt, vel Titius; debéturne illi legatum, ſeu hæreditas? Molina Ieſuita *tract. 2. diſp. 106. & diſp. 207.* cenſet, ſi Titius moriatur, & ipſa ſuperuiuat, deberi hæreditatem, ſeu legatum; quia non eſt æquum priuari ob defectum conditionis abſque eius culpa contingentem. Secùs verò ſi ipſa decedat; cùm hæreditas non fuerit ipſi radicata, vt ad ſucceſſores tranſire poſſet. Communis tamen reſolutio eſt teſte Molina Iuriſta *lib. 2. de Hiſpan. primogen. c. 13. n. 23. & ſeqq.* Mantica *de coniectur. vltim. volunt. 11. tit. 18. n. 37.* Menoch. *de præſumpt. lib. 4. præſump. 183. n. 40. & 41.* Thom. Sanch. *lib. 1. diſp. 33. n. 24.* Gutierr. *de matr. c. 20. n. 22.*

in vtroque caſu perire hæreditatem, ſeu legatum: quia conceſſum fuit ſub conditione nuptiarum, qua conditione, ſublata legatum perit, niſi à iure conditio ſuppleatur, vti contingit cùm ex malitia pars non grauata nuptias recuſat. *l. 1. C. de inſtit. & ſubſtit.* Atque ita habetur expreſsè *l. legatum C. de conditionib. inſert.* ibi: cùm motiuo filio priuſquam matrimonium cum eo contraheres, conditio defecerit, nulla ratione deberi tibi exiſtimas. *Et l. in teſtamento la 2. ff. de condit. & demonſtrat. & l. regia 14. tit. 4 part. 6.* ſi acaecieſe que la muger ſe muera, o aquelcon qoien la mandaba caſar antes que ſe cumpla la condiçion no vale el eſtablicimiento, o la manda que aſi fueſe fecha.

16. Huic doctrinæ, vt conſtat ex Menoch. Mantic. Molin. Sanch. Gutierr. *locis allegatis*, plures limitationes adhibentur. Prima, ne procedat in maioratus inſtitutione, hæc enim inſtitutio ex præſumpta teſtatoris voluntate ſubſiſtere videtur, caſu quo inſtitutus ſuperuiuat, tametſi moriatur is, quocum matrimonium contrahendum erat, quia non petitur matrimonium vt conditio; ſed vt modus, quo deficiente non perit diſpoſitio, vti tradit Molin. *d. lib.* 2. *c.* 13. *n.* 25. Sed hoc ſublimitat duobus modis Molin. & benè *in annotat. ad d. c.* 13. *n.* 13. *in fine operis*, quem ſequitur Gutierr. *n.* 24. primò ne procedat, quando extraneus eſt inſtitutus, & perſona quacum contrahere debebat ex familia inſtitutoris. Secundò ſi fœmina vocata eſſet ſub ea conditione, vt agnato nuberet, idque ob conſeruandam agnationem, quia in his caſibus ceſſat præſumptio, cùm manifeſtum ſit non aliter teſtatorem voluiſſe inſtitutionem ſubſiſtere, quàm conditione obſeruata. Secundò limitatur, ne procedat in legato alimentorum. Quippe fauore alimentorum conditio caſu deficiens cenſetur impleta, quapropter ſi puellæ pauperi legatum in dotem relictum ſit, vt Titio nubat, & antequam id præſtare poſſit Titius deficiat, legatum obtinebit, quia cenſetur quaſi in alimenta conceſſum, vti tradit Menoch. *d. præſumpt.* 183. *n.* 42. Mantic. *lib.* 11. *tit.* 22. *n.* 32. Sanch. *d. diſp.* 33. *n.* 25. Gutierr. *c.* 20. *n.* 25. Tertiò limitatur in legato libertatis, quia fauore libertatis conditio caſu deficiens reputatur impleta, vt benè Menoch. *n.* 43. Quartò in legato ob cauſam piam, quæ fauores libertatis obtinet. Menoch. *num.* 44. Quintò in legato, cuius conditio partim impleta eſt, quia reputatur integrè impleta, ne diſpoſitio pereat. Menoch. *num.* 45. Sextò ſi matrimonium contrahendum non vt conditio, ſed vt modus poſtulatum eſt, non perit legatum, ſi deficiat is, quocum legatarius contrahere debet, vt benè Molin. Sanch. Gutierr. Menoch. *locis relatis* tradunt. Ex verbis autem inſtitutionis colligendum eſt, an ſub conditione, vel ſub modo grauamen appoſitum fuerit. Septimò quoties conditio deficit ex legantis defectu. V. g. legauit centum Eccleſiæ teſtator, ſi ibi fuerit ſepultus, mortuus eſt excommunicatus, obtinet Eccleſia legatum, vt optimè docent alijs relatis Menoch. *d. præſumpt.* 183. *n.* 46. Sanch. *diſp.* 33. *n.* 26. quia æquum non erat priuari Eccleſiam legato ob non conceſſam ſepulturam, quam iure concedere non poterat. Quoties verò conditio deficit ex impedimento appoſito ab aliquo tertio, quia ſcilicet impedit matrimonium contrahendum, conditio non reputatur impleta, ſed legatarius actionem habet aduerſus impedientem, vt damnum, quod ex impedimento ei prouenit, & lucrum, quod ceſſat ſatisfaciat. Quod intelligendum eſt modò ab impediente ſatisfactionem obtinere poſſis, ipſéque teneatur eam præſtare, neque ſit ex cuius conſenſu conditio, vt latiùs tradunt Molin. Menoch. & Sanch. *locis ſæpe alleg.*

17. Octaua, & grauiſſima difficultas, an relictum puellis maritandis concedi poſſit religionem ingredientibus? Ratio difficultatis eſt, quia religio eſt quoddam ſpirituale matrimonium, & ſub eo nomine continetur, iuxta illud 1. *ad Timoht.* 5. cùm luxuriatæ fuerint in Chriſto nubere volunt; & colligitur ex *cap.* 2. *& vlt. de tranſlat. prælat. cap. ex publico, de conuerſ. coniugat.* & tradit Bart. *authent. de ſanctiſſim. epiſcop. §. ſed & hoc præſenti, collat.* 9. *n.* 2. & Bald. Cynos, Paul. de Caſtro *in authent. niſi rogati, C. ad Senatuſconſult. Trebellian.*

18. Sed diſtinguendum eſt, ſi legatum relictum ſit alicui determinatæ perſonæ, vt matrimonium contrahat, poterit concedi ſi religionem ingrediatur ex expreſſa deciſione textus. *§. ſed & hoc præſenti, Authent. de ſanctiſſi. Epiſcop. collat.* 9. *& Authent. niſi rogati, C. ad Senatuſconſ. Trebell.* & tradunt poſt alios antiquiores Couarr. 1. *Var. c.* 19. *n.* 10. Mantica *de coniectur. vltim. volunt. lib.* 11. *tit.* 18. *n.* 26. Menoch. *lib.* 4. *præſumpt.* 148. *à n.* 13. Gutierr. *conſ.* 26. *n.* 13. *& lib.* 1. *can. quæſt. n.* 20. *& de matr. c.* 20. *n.* 27. Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 33. *n.* 29. Molina. *tom.* 1. *tract.* 2. *diſp.* 207. *concl.* 1. Rationem aliqui Doctores reddunt, ne via ſtatui perfectionis præcludatur. Sed eſt friuola ratio; nam prædicta diſpoſitio viam perfectioni non præcludit, tametſi matrimonij ſtatum foueat, quod bonum eſt. Nemo enim obligatur in opera perfectiora ſuas diuitias expendere, ſufficit, ſi eas expenderit in opus boneſtum, quale eſt puellas pauperes dotare, neque puella ex hac diſpoſitione impeditur à religione, cùm poſſit legato relicto religionem amplecti. Quapropter fundamentum huius deciſionis eſt ſola præſumptio à iure facta voluntatis teſtatoris, qui creditur in legato relicto determinatæ perſonæ in matrimonium collocandæ ſolùm ſpectaſſe quod ipſi perſonæ vtile ſit, eamque in ſtatum decentem collocare. Cùm ergo religionem ingrediens ſtatum decentem, & maximè vtilem aſſumat, ex præſumpta teſtatoris voluntate legatum obtinebit. Secùs erit ſi non ſolùm legatum relictum ſit determinatæ perſonæ vt matrimonium contrahat, ſed vt contrahat cum perſona determinata; quia eo addito ſatis exprimit non ſpirituale matrimonium, ſed carnale velle. Quod ſi ea perſona, cui puella nubere debet obijſſet, antequam ipſa eſſet in mora, neceſſariò alteri nuptura eſt, vt poſſit legatum obtinere; quia non conceditur legatum ob ſolam vitam cælibem, ſed ob matrimonium; ei autem religionem ingredienti & legatum concedetur ex præſumpta teſtatoris voluntate. Cùm enim ceſſauerit matrimonium cum determinata perſona contrahendum, & ſolùm relinquatur obligatio contrahendi matrimonij, recidet iuris præſumptio velle teſtatorem ad nuptias tam carnales, quàm ſpirituales legatum concedere.

At ſi legatum relictum ſit non perſonæ determinatæ, ſed indefinitè pro puellis maritandis, nequaquam concedi poterit religionem ingredientibus, quia diſpoſitio textus *Anthent. de ſanctiſſi. Epiſcop. §. ſed hoc præſenti collat.* 9. ſolùm eſt de legato relicto certæ perſonæ, ibi, ſiue reliquerit ſuis liberis, ſiue alij cuicunque perſonæ. Ergo trahi non debet ad legatum incertis perſonis relictum, quia eſt diſpoſitio à iure communi exorbitans, quod exigit, vt conditiones in forma ſpecifica, & propria, & non ficta impleantur. *l. Mœuius, & l. qui heredi, ff. de condit. & demonſtrat.* At religio ſolùm fictione iuris matrimonium vocatur, non propriè, ergo legatum relictum ſub conditione matrimonij contrahendi non poterit religionem ingredientibus concedi. Atque ita docent Gutierr. Mantica, Couar. Menoch. Sanch. *num. præced. relati.*

19. Ab hac tamen doctrina excipiendum eſt legatum relictum pro puellis conſanguineis teſtatoris, hæ enim obtinebunt legatum relictum pro illis maritandis, tametſi religionem ingrediantur, quia propter affectionem teſtatoris, latam interpretationem legatum recipit, vt dicitur *in leg. Aurelius, §. Titius teſtamento facto, ff. de liber. legat.* cenſetúrque ac ſi certæ perſonæ legatum factum eſſet: ſicuti docet Sanch. *d. diſp.* 33. *n.* 32. Mantica *lib.* 8. *de coniectur. vltim. volunt. tit.* 5. *num.* 22. Gutierr. *de matr. num.* 27. *in fine.*

20. Quòd

20. Quòd ſi inquiras, quare ius præſumpſit teſtatorem velle ſuum legatum certæ perſonæ maritandæ relictum concedi, ſi religionem ingrediatur, non autem relictum perſonis incerti? Ratio eſt, quia ſi legatum certæ perſonæ relictum alteri concedatur, eo quòd ipſa religionem ingreditur, legatum in ſpecifica forma non impletur, ſecùs verò incertis relictum. Nam eſto hæc, vel illa religionem ingrediatur, alijs concedi poteſt, vt matrimonium incant. Ob quam cauſam Tiraquel. *de cauſa ceſſante limit.* 18. *n.* 4. Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 33. *ſub n.* 32. Gutierr. *de matr. c.* 20. *n.* 28. & alij apud ipſos affirmant legatum relictum certæ perſonæ, vt in matrimonium collocaretur concedi poſſe ipſi, tametſi tempore conditi teſtamenti nupta eſſet, ne diſpoſitio teſtatoris irrita cenſeatur, ſecùs verò incertis perſonis relictum, non enim dari poſſet nuptis, ſed nubendis.

Pvnctvm XI.

An pœna lucri non acquirendi retrahens à nuptijs validè donationi, & legato imponit poſſit?

1 *Pœna lucri non acquirendi à nuptijs retrahens in vltimis voluntatibus appoſita ei qui nunquam matrimonium contraxit, nec conſummauit, nulla eſt.*
2 *Appoſita verò in contractu irreuocabili inter viuos vitiat contractum.*
3 *Reijcitur conditio teſtatoris maiorem quantitatem apponens fœminæ non nubenti, quàm nubenti.*
4 *Idem eſt ſi leges virgini centum, ſi non nupſerit.*
5 *Quid de legato facto alicui tertio ſub ea conditione, ſi virgo non nupſerit.*
6 *Item reijcitur à legato conditio nubendi ex alterius conſenſu, & arbitrio.*
7 *Limitatur doctrina, ne procedat quando legans expreſſit ſuam voluntatem verbis negatiuis priuantibus hæreditate, vel legato.*
8 *Sed rectius eſt prædictam conditionem eſſe excludendam. Et fit ſatis argum. oppoſitis.*
9 *Deinde reijcitur à diſpoſitione vltima voluntatis conditio auertens à liberis procreandis.*
10 *Supradicta conditio appoſita viduæ, vel viduo non reijcitur.*
11 *Plures cenſent æquè vitiare contractum inter viuos conditionem ab ſtatu clericali, vel religioſo auertentem.*
12 *Contraria ſententia verior eſt.*
13 *Valida eſt conditio ingrediendi religionem legatis appoſita.*
14 *Aliqui cenſent debere in religione profiteri.*
15 *Verius eſt ſatisfacere, ſi recto animo religionem ingrediatur.*
16 *Satisfit fundam. oppoſitis.*
17 *Subſiſtit conditio ſub priuatione hæreditatis virgini appoſita, ne nubat extra familiam, vel extra oppidum. Et ſatisfit rationi dubij.*
18 *Suſtinetur conditio prohibens nuptias pro aliquo determinato tempore.*

1. DVo ſunt in hoc puncto ferè ab omnibus recepta teſte Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 34. *à n.* 2. & Gutierr. *de matr. cap.* 21. *à n.* 1. Primum eſt pœnam lucri non acquirendi à nuptiis retrahentem in vltimis voluntatibus appoſitam ei, qui nunquam matrimonium contraxit, & conſummauit, nullam eſſe, & hæreditatem, ſeu legatum ſub ea pœna relictum purum remanere excluſa prædicta pœna, vt impoſſibili, niſi fortè fauore libertatis fuerit appoſita: habetur expreſsè *leg. quoties* 22. *leg. cum tale* 71. §. *Meuia.* & *leg. Titia ſi non nupſerit, ff. de condit. & demonſtrat. & §. impoſſibilis inſtit. de hæredib. inſtituendis.*

2. Secundum æquè receptum eſt, prædictam pœnam appoſitam ei, qui nunquam matrimonium contraxit, & cõſummauit ex contractu irreuocabili inter viuos non excludi à contractu, ſed contractum omnino vitiare, vti colligitur *ex §. ſi impoſſibilis, inſtit. de inutilibus ſtipulationib.* ibi, ſi conditio impoſſibilis obligationibus adijciatur, nihil valet ſtipulatio, & ex *l. non ſolùm ff. de actionib. & oblig. l. ſi ſuper impoſſibili, ff. de fideiuſſorib. l. impoſſibilium ff. de regul. iuris.* At prædicta pœna vt bono reipublicæ contraria, cui expedit filiorum procreatione ex legitimo matrimonio augeri à iure reprobatur *l.* 2. *C. de indicta viduit. tollend.* Conditiones autem reprobatæ à iure impoſſibiles reputantur *l. conditiones quæ contra bonos mores ff. de conditionib. inſtitutionum.* Ergo prædicta pœna impoſſibilis eſt, & contractui per modum conditionis adiecta illum vitiat. Quod ſi roges quare prædicta pœna in modum conditionis appoſita ab vltimis voluntatibus excluditur, non verò à contractibus, ſed illos vitiat? ea eſt præcipuè, ne diſpoſitio teſtatoris, quàm ipſe emendare non poterat corrueret. At cum promittens, & donans vt pote qui poſt contractum ſuperſtes eſt, emendare ſuum contractum poſſit, noluit ius prædictum contractum ſuſtinare conditione reiecta, ſed potius ſtatuit prædictum contractum nullum eſſe, vt integrè à contrahente emendaretur.

Ex his infertur primò legatum, ſeu hæreditatem tibi in teſtamento relictam ſub conditione ne matrimonium ineas te obtinere poſſe, tametſi primò, & ſecundò ineas matrimonium; quia eſto obligari poſſes, ne ſecundas nuptias contraheres, at cum ex modo, & forma, quo prædicta conditio apponitur nuptiæ tibi interdicantur, conditio illa vt turpis, & impoſſibilis reiicitur, & legatum purum ſubſiſtit, vti benè aduertit Acoſta *in l. cum tale, §. ſi arbitratu limit. vlt. n.* 5. docet Sanch. *d. diſp.* 34. *num.* 5. Gutierr. *cap.* 21. *num.* 8.

3. Secundò reiicienda eſt illa conditio, qua teſtator maiorem quantitatem fœminæ non nubenti, legat, quam nubenti, quia ille exceſſus à nuptiis retrahit; eſtque contra expreſſam deciſionem textus, *in l. Titia ſi non nupſerit ff. de condit. & demonſtrat.* & tradit alios referens Couar. *lib.* 1. *var. cap.* 19. *n.* 9. & 10. Sanch. *diſp.* 34. *num.* 6.

4. Tertiò ſi ſub ea forma legatum facias, lego virgini centum ſi non nupſerit, quod ſi nupſerit, Titio reſtituat, poterit virgo illa centum retinere, nec tenebitur reſtituere; quia eſt conditio retrahens à nuptiis, ac proinde à legato reiicienda, vt probat textus *l. quoties ff. de condit. & demonſtrat.* Sanch. aliis relatis, *d. diſp.* 34. *num.* 9. Gutierr. *cap.* 21. *num.* 11.

5. Quartò ſi legatum factum ſit alicui tertio ſub ea conditione, ſi virgo non nupſerit, diſtinguendum eſt, ſi ille tertius ſit virgini conſanguinitate, affinitate, amicitia, vel alio modo coniunctus, ita vt meritò præſumi poſſit retrahendam eſſe à nuptiis, ne ille tertius legatum amittat, reiicitur conditio à legato, & illud obtinebit legatarius, tametſi virgo nupſerit. Secùs verò ſi ita extraneus ſit, vt nulla ratione moueri poſſit virgo ob legati amiſſionem. Sanch. *num.* 10. Gutierr. *num.* 12.

6. Quintò reiicitur à legato conditio nubendi ex alterius conſenſu, & arbitrio ex *l. cum tale, §. reſcriptum, ff. de condit. & demonſtrat.* eo quod libertas matrimonij minuitur, & legatarius à matrimonio ea conditione retrahitur, cum poſſit alter ſuum arbitrium, & conſenſum denegare in eam perſonam, quæ legatario placuit. Sic Acoſta *in d. §. reſcriptum. n.* 7. Molin. *de Hiſpanor. primogen. c.* 13. *n.* 35. Sanch. *diſp.* 34. *n.* 19. & 20. Secùs eſſet, ſi legatum factum eſſet ſub obligatione petendi conſilium, nam hæc petitio à propria voluntate pendet, & cum non aſtringatur legatarius conſilium ſequi, eius libertas in matrimonio contrahendo non minuitur, vt benè plures referentes docent Molin. *lib.* 2. *de primog. c.* 13. *n.* 37. Couarr. 2. *part. decret. c.* 3. §. 8. *n.* 3. Sanch. *diſp.* 34. *n.* 24. Gutierr. *de matr. c.* 21. *n.* 25. Quod ſi is à quo eſt petendum conſilium abſens ſit, & periculum in mora, vel alia via nequeat commodè ab eo conſilium requiri,

requiri, poterit legatarius & matrimonium contrahere, & legatum obtinere conſilio irrequiſito, quia per ipſum non ſtat conditionis executio, vt bene aliis relatis docent Sanch. *n.* 25. *&* 26. Gutierr. *c.* 21. *n.* 22. Ex qua tatione infertur ſi viuo teſtatore decedat is, à quo conſilium eſt petendum, legatum obtinere, & matrimonium cootrahere poſſe legatarium; quia cùm per legatarium non ſtet conditionis executio habetur pro impleta, vt benè adoerſus alios tradunt Mantica *de coniectur. vlt. volunt. l.* 11. *t.* 18. *n.* 11. Sauch. *lib.* 1. *diſp.* 34. *n.* 27. Gutierr. *cap.* 21. *num.* 30.

7. Hanc doctrinam limitant Ioann. Lupus, *cap. per veſtras notab.* 3. §. 21. *n.* 4. *de donat. inter vir. & vxor.* Palaez de Mieres *de maior.* 1. *part. q.* 50. *n.* 8. Indicat Mantica *de coniect. vltim. volunt. lib.* 11. *tit.* 18. *num.* 8. Burgos de Paz *conſ.* 20. *n.* 5. Gutierr. *de matr. cap.* 21. *à n.* 18. *& ſeqq.* ue procedat quando legans expreſſit ſuam voluuratem verbis negatiuis priuantibus hæreditate, vel legato eum qui abſque conſcuſu alterius nupſerit, præcipuè ſi is cuius eſt conſenſus requirendus, ſit pater, vel mater, vel tutor, aut ſimilis. Mouentur primò, quia honeſtiſſimum eſt, ne filius contra parentum voluutatem matrimonium ineat, ſed ex illius conſenſu ſtatum eligat. Ergo non eſt præſumendum iura hanc houeſtiſſimam conditionem improbare. Secundò non reiicitur à legato coodirio nubendi cum determinata perſona, quia hæc conditio directè oon retrahit à nuptiis, ſed ad nuptias determioatas inuitat, ſicuti docent aliis relatis Couarr. 4. *de ſponſalib.* 2. *part. c.* 3. §. 3. *n.* 6. Molin. *de primogen. c.* 13. *n.* 3. Pelaez *q.* 50. *n.* 1. Gutierr. *de matr. c.* 21. *n.* 20. & probat lez regia 14. *tit.* 4. *part.* 6. *& leg.* 22. *tit.* 9. *part.* 6. Ar eadem videtur eſſe conditio nubendi ex conſenſu alterius quippe ex prædicta conditione noo priuatur legatarius matrimonio, ſed adſtringitur ad matrimonium alteri gratum. Quod ſi dicas id verum fore, ſi alter oeceſſariò ſuum conſenſum eſſet præſtiturus, at cùm libere negare poſſit, aſtringitur legatarius à matrimooio abſtinere, vel abſque alterius conſenſu illud inire? obſtat: quia eo caſu ad iudicem, & ſoperiorem recurrere legatarius debet, qui conſenſum iniquè denegatum ſuppleat, argum *leg.* 1. *C. de nuptiis*, ibi, cùm de nuptiis puellæ quæritur neque inter tutorem, & matrem, & propinquos de eligeudo futuro marito conuenit, arbitrium præſulis prouinciæ neceſſarium eſt. Et fauet Acoſta *in d. leg. cum tale*, §. *ſi arbitratu ampliat. vlt. n.* 6. Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 34. *n.* 32. Loquens de vidua, cui talis conditio appoſita eſt. Neque his obeſt textus *in l. cum tale*, §. *reſcriptum ff. de condit. & demonſtr.* excludens à legato prædictam conditionem, quia intelligi debet excludere conditionem ſimpliciter oppoſitam, non conditionem replicatam, hoc eſt quando teſtator vlterius proceſſit priuando hæreditate, vel legato qui conditioni poſitæ non paruerit.

8. Cæterùm verius cenſeo prædictam conditionem etiam ſub expreſſa priuatione hæreditatis omnino à legato eſſe excludendam. Quia prædicta conditio ex ſe, & non ex addita priuatione hæreditatis minuit libertatem matrimooij, & à nuptiis retrahit. Ergo ſi ſimpliciter appoſita reiicitur à legato, etiam addita priuatione reiici debet. Atque ita doceot ex communi ſententia Acoſta *in d. l. cum tale*, §. *ſi arbitratu ampliat. vlt. n.* 2. *& ſeqq.* ſpecialiter *n.* 13. Molina *lib.* 2. *de primogen. c.* 13. *n.* 34. alter Molin. *t.* 1. *tract.* 2. *diſp.* 207. Henriq. *lib.* 1. *de matr. c.* 12. *num.* 6. *& c.* 12. *num.* 6. Sauch. *lib.* 1. *diſp.* 3. *à num.* 21.

Argumenta verò in contrarium ſi aliquid probarent, conuincerent conditionem requirentem pareotum cooſenſum ſub verbis ſimplicibus appoſitam reiiciendam non eſſe, vt conſideranti facilè inooteſcere poteſt. Si igitur omnes Doctores hanc conditiooem à legato reiiciunt, reiicere illam debent, tametſi vlterius teſtator procedat priuationem legati addens. Quapropter ad primum reſpondeo: etſi honeſtiſſimum ſit filios in matrimonio eligendo parentum voluntati, præcipuè cùm rationabilis eſt, conformari; at noluit ius in fauorem libertatis matrimonij teſtatoribus concedere poteſtatem imponendi eam obligarionem ſuis hæredibus, & legatariis. Ad ſecundom: admitto obligari hæredem, & legatarium poſſe ſub priuatiooe hæreditatis, vel legati acquirendi ad matrimonium cum determinata perſona; nego tameo eſſe eandem rationem de obligatione ad contrahendum matrimonium ex alterius conſenſu, cùm ex vi huius diſpoſitionis non oeceſſariò alterius conſenſus ponendus ſit, tametſi officio iudicis ſuppleatur.

9. Sextò reiicitur à diſpoſitione vltimæ voluntatis conditio auertens à liberis procreandis, vt ſi leges Titio, vel alteri ei coniuncto centum, ſi non habuerit filios, vel ſi ſine liberis deceſſerit; gratiâ namque procreandæ ſobolis reiicitur conditio à matrimonio auertens, ergo à fortiori reiicienda eſt directè auertens à ſobole procreanda. Atque ita docent relato Socino & Acoſta, Sanch. *diſp.* 34. *n.* 7. Gutierr. *de matr. c.* 23. *n.* 9.

10. Notanter dixi reiici prædictam conditiooem ab hæreditate, & legato appoſitam ei qui ounquam matrimonium contraxit, & conſummauit, nam ſi viduo, vel viduæ apponatur prædicta conditio, non reiicitur, ſed exequenda eſt attento iure nouo Authenticorum, quos ius antiquum digeſtorum corrigitur, vt conſtat ex *authent. de nupt.* §. *quæ verò, collat.* 4. & ex *Authent. cui relictum, C. de indicta viduit. tollend.* Honeſtum enim eſt à ſecundis ouptiis abſtinere *cap. fin.* 30. *q.* 1. Tum ne videatur voluptati indulgere. Tum ne priorem coniugem minus æſtimare videatur, & traduot aliis relatis Ant. Gomez *in l.* 16. *Tauri, n.* 8. *&* 1. *tom. var. reſol. c.* 12. *n.* 78. Matieoz. *in l.* 3. *gloſſ.* 2. *n.* 14. *tit.* 1. *lib.* 5. *compilat.* Molina Ieſuita *tract.* 2. *diſp.* 207. Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 34. *n.* 29. *& ſeqq.* Gutierr. *lib.* 2. *can. quæſt. c.* 25. *n.* 3. *& de matr. c.* 21. *n.* 32. *& ſeqq.* Præterea dixi niſi fauore libertatis prædicta pœna, ſeu conditio appoſita fuerit, vt ſi legares Mariæ centum ſub conditione ne nubat, ſi nupſerit applicentur pro libertate alicui ſeruo concedenda, tenet quidem conditio, & Maria nubens amittit legatum, & libertati obtinendæ conceditur: vti colligitur ex *l. Titio.* §. *ſeruis vſuſfructus*, *ff. de condit. & demonſtrat.* per qoem textum plurea, quos refert, & ſequitur Tiraquel. *de priuileg. piæ cauſæ, priuileg.* 18. Mantica *de coniectur. vltim. volunt. lib.* 11. *tit.* 18. *n.* 8. *& tit.* 19. *n.* 11. Gratian. *reg.* 83. *n.* 16. Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 34. *n.* 34. Gutierr. *de matr. c.* 21. *n.* 36. ceoſent conditionem nuptias prohibilem ſuſtineri fauore piæ cauſæ, vt ſi legares centum Mariæ ſub cooditione ne nubat, quod ſi nupſerit applicentur pauperibus, alteriſue loco pio; quia à libertate ad piam cauſam validum eſt argumentum teſte Euerardo *in ſuis locis, loco à libertate ad piam cauſam.*

11. Supereſt tamen triplex quæſtio. Prima, an valida ſit conditio in vltima voluntate, vel in contractu inter viuos appoſita auertens ab ſtatu clericali, vel religioſo. V. g. ſi dones, vel leges alicui centum ea conditiooe, ne clericus, vel religioſus fiat? Plures quorum meminit Sanch. & Gutierr. *locis allegatis* cenſeot prædictam conditiooem æquè vitiare contractum inter viuos, & ab vltima voluntate reiici, ſicuti reiicitur conditio à matrimonio carnali auertens. Primò valet argumentum à matrimonio carnali ad ſpirituale, vt latè probat Euerard. *loco à matrimonio carnali ad ſpirituale*, & colligitur ex *Authent. de ſanctiſſ. Epiſcop.* §. *ſed & hoc præſenti*, *collat.* 9. vbi legatum relictum virgini maritandæ conceditur religionem ingredienti. Secundò hoo eſtiſſimum, & perfectiſſimum eſt ad religionem inuitare, ergo inhoneſtum, & imperfectum erit à religione auertere. Ergo coodirio auertens à religione vt pote turpis à legato reiicienda eſt.

12. Nihilominus contraria ſententia verior eſt, quam defendit Couar. 1. *var. c.* 19. *n.* 10. Mantica *de coniectur.*

conicctur. vltim. volum. lib. 11. *tit.* 18. *n.* 31. Menoch. *de præſumpt. lib.* 4. *præſumpt.* 83, *n.* 18. *& ſeqq.* Molina Ieſuira *tract.* 2. *diſp.* 207. *ad finem.* Sanch. *diſp.* 34. *n.* 11. Gutierr. *lib.* 2. *qq. canon. c.* 25. *n.* 5. *& de matr. c.* 21. *n.* 14. Ratio eſt, quia conditiones appoſitæ in contractibus, & in vltimis voluntatibus licitæ, & honeſtæ exequendæ ſunt, dum à iure non reprobantur. At prædicta conditio licita eſt, & honeſta; quia non eo fine apponitur, vt à religione, ſtatúque clericali donatarium, vel legatarium auertat; ſed vt familia conſeruetur & reſpublica ſobolis procreatione augeatur. Deinde, nullibi inuenitur à iure reprobata. Nam eſto in dicta *Authent. de ſanctiſſ. Epiſcop.* religio matrimonio æquiparetur, ſolùm eſt in aliquo ſpeciali caſu, neque ad alios trahenda eſt, cùm à iure communi exorbitet. Argumentum autem à matrimonio carnali ad ſpirituale validum eſt, cùm in vtroque adeſt finis legis, & nemini diſpoſitio præiudicat, quod in præſenti ceſſat; quippe finis ob quem conditio retrahens à matrimonio carnali reiicitur, eſt, ne ſoboli procreandæ impedimentum præſtetur néue reſpublica minuatur, qui finis in matrimonio ſpirituali non procedit, ſed illi contrarius eſt. Ex alia parte lex irritans contractus ſub conditione retrahente à nuptiis, prohibénſque ne vltimis voluntatibus apponatur, & appoſitam reiiciens contrahentium, & teſtantium voluntati aduerſatur. Non igitur debet ad alios caſus præter expreſſos extendi, maximè cùm religio non propriè, ſed impropriè & fictione iuris matrimonium nũcuperur. Et confirmari poteſt ex praxi communiter recepta, quia primogenia, & meliorationes inſtituuntur ea cõditione, ne ſuccedat clericus, vel religioſus, quia non eo fine fiunt vt à religione, ſtatúque clericali poſſeſſores auertant, ſed vt familia conſeruetur, vt bene notarunt Gutierr. *d. c.* 25. *n.* 6. & *de matr. n.* 16. Sanch. *d. diſp.* 34. *n.* 14. Ex his inferunt prædicti Doctores aduerſus plures alios validam eſſe, & obſeruandam diſpoſitionem, qua pater concederet, vel legaret filiæ ducenta ſi nuberet, & centum ſi religionem ingrederetur, quia non animo auertendi à religione facta eſt diſpoſitio, ſed quia ad onera matrimonij ſuſtinenda plus indiget.

13. Secunda quæſtio, an reiici debeat conditio ingrediendi religionem legatis appoſita. Vt ſi virginem hæredem, ſeu legatarium inſtituas ea conditione, vt religionem ingrediatur? Negat Bart. *conſ.* 45. Riminald. *conſ.* 215. *ãn.* 176. moti ea ratione, quia prædicta conditio æquiualet conditioni nuptias non contrahendi, quæ nullatenus admittitur. Ratio namque ſtatus eſt nuptias omnino excludens. Nihilominus tenendum eſt validam, & obſeruandam eſſe prædictam conditionem, quia eſto religio ſit ſtatus excludens nuptias, id teſtator per ſe, & directè non intendit. Per ſe namque ſolùm intendit incitare ad ſtatum religionis perfectiſſimum. Quod verò inde contingat hæredem, ſeu legatarium à nuptiis retrahi id ſolum eſt indirectè, & conſequenter. Textus autem reprobantes conditionem à nuptiis retrahentem de retractione per ſe, & directa loquuntur, vti videre eſt *in l. quoties. l. cum tale. l. Titia l. obtinuit. ff. de condit. & demonſtrat. & §. impoſſibilis, inſtit. de hæredib. inſtit.* Atque ita docent Conar. 1. *var. c.* 19. *n.* 10. Anton. Gomez *var. cap.* 12. *n.* 78. Mol. *de iuſt. tract.* 2. *diſp.* 207. Sanch. aliis relatis *lib.* 1. *diſp.* 34. *n.* 15.

14. Sed an cenſeatur hæres, vel legatarius huic conditioni ſatisfacere ingrediens religionem animo perſeuerandi, tametſi anno nouitiatus ante profeſſionem exeat? Difficultate non caret, nam Paulus *leg. ſi quis hæredem, n.* 3. *C. de inſtit. & ſubſtit.* & ibi Alexand. *n.* 2. *& leg. in ſubſtitutione, n.* 12. vbi Imola, *n.* 4. *ff. de vulgari*, & in ſimili Bald. *d. l. ſi quis hæredem, n.* 7. & Salicet. *n.* 3. negant ſatisfacere prædictæ conditioni; quia teſtatoris intentio videtur eſſe, vt legatarius ſtatum religionis aſſumat firmiter, & perſeueranter, verúſque religioſus ſit; aliàs non diſponeret ſub conditione abſoluta religioſi ſtatus, ſed ſub conditione probandi illum, maximè cùm probario religionis ſubſequuta dimiſſione nihil teſtatoris intentioni deſeruiat. Secundò adducit Sanch. *l. reprehendẽda.* 5. *C. de inſtit. & ſubſtit.* vbi non requiritur perſeuerantia in diuortio facta, vt mulier retineat hæreditatem ſub ea conditione ſibi relictam, quia ea conditio eſt turpis. Ergo ſi eſſet honeſta, ſicuti eſt religionis ingreſſus, perſeuerantia neceſſaria eſſet.

15. Nihilominus etſi ſupradicta ſententia ſatis probabilis ſit, probabilior eſt affirmans prædictæ conditioni hæredem, vel legatarium ſatisfacere, retinetque hæreditatẽ, vel legatum poſſe eo ipſo quo bona fide, & animo perſeuerandi religionem fuerit ingreſſus, tametſi poſtmodum retrocedat, eo quòd religio probata ſibi non placet. Moneor, quia teſtator etſi intentionem habeat, quod hæres, vel legatarius in religione aſſumpta perſeueret, id tamen in diſpoſitione non expreſſit, ſed contentus fuit aſſumptione habitus religioſi, quia ea aſſumptione & religionem ingreditur, & religioſus fit iuxta communem loquendi modum, qui in legibus, & diſpoſitionibus vltimarum voluntatum ſpectandus eſt: aliàs ſi ad perſeuerantiam, ſeu perpetuitatem aſtringere hæredem, ſeu legatarium vellet, id exprimeret, neque vteretur verbis vniuerſalibus, & communibus ingrediendi religionem, vel eſſe religioſum, ſed ſpecialibus, & expreſſis videlicet perſeuerandi in religione, eſſéque propriè religioſum, ſiquidem perſeuerantia ab ingreſſu communiter diſtinguitur. *ex cap. qui poſt votum, de Regularib. in* 6. Ergo hæres, vel legatarius religionis habitum aſſumentes ſatisfaciunt prædictæ conditioni, ac proinde hæreditatem, vel legatum obtinebunt, quia ad horum conſecutionem ſolum requiritur quod conditio aliquo temporis momento impleta ſit. Argum. *l. ſi quis hæredem.* 7. *C. de inſtit. & ſubſtit.* Et confirmari poteſt ex doctrina D. Thom. ab omnibus recepti. 2. 2. *quæſt. vlt. art.* 4. aſſerentis voto ingrediendi religionem ſatisfieri, ſi animo perſeuerandi ingrediatis, tametſi poſtmodum exeas, modò exeas ex cauſa rationabili; quia ſubintelligitur te vouere religionis ingreſſum, qualis à iure eſt præſcriptus: at à iure præſcriptus eſt cum libertate egreſſus, ſi religio diſpliceat. Ergo ſimiliter conditio de religionis ingreſſu à teſtatore petita intelligenda eſt de ingreſſu prout à iure præſcribitur. Non enim præſumendum eſt teſtatorem diſponere contra iuris ordinem, neque verba in alia ſtrictiori ſignificatione ſumere, quàm à iure communi ſumuntur.

16. Ex his ſolutum eſt primum argumentum. Ad ſecundum *ex l. reprehendenda*, Sanch. *d. diſp.* 34. *n.* 17. *fine*, plures ſolutiones refert, ea mihi verior videtur vxori reuertenti ad maritum hæreditatem concedi, non quia reuertitur, ſed quia conditio diuortii ibidem poſtulata turpis erat, ideoque nulla, ac proinde eſto non diuertiſſet, hæreditatem retineret. Secùs eſt in conditione ingrediendi religionem, quæ vtpote iuſta, & honeſta non reiicitur, ſed neceſſariò exequenda eſt; mandatur autem executioni ſolo ingreſſu bona fide facto, tametſi poſtmodum egreſſus contingat.

17. Tertia difficultas: an ſubſiſtat conditio ſub priuatione hæreditatis à teſtatore virgini puſita, ne nubat extra familiam, vel oppidum, vel ne nubat ignobili: vel deſcendenti ex Iudæis, Sarracenis, aliiſve ſanguine infectis? Alicui poſſet videri reiiciendam eſſe hanc conditionem, vtpote libertati matrimonij derogantem. Si enim conditio retrahens in totum à nuptiis reiicitur, cur non ea, quæ ex parte retrahit? Sed prædicta conditio omnino ſuſtinenda eſt, vt deciditur expreſsè *l. cum ita, & ſeqq. ff. de condit. & demonſtrat.* nam vt ibidem dicitur; eſtò quoad perſonas, quibuſcum matrimonium contrahendum eſt, reſtringatur poteſtas, abſolutè tamen non reſtringitur; cùm liberum ſit virgini, cui eſt facta ea prohibitio aliis nubere, & abſque graui difficultate id præſtare poteſt, aliàs vt benè aduertunt Doctores ſtatim

referendi,

referendi, eſſet matrimonij plena, & integra prohibitio, & reiicienda. Atque ita docent Acoſta *in l. cum tale. §. ſi arbitratu, ampliat.* 8. *n.* 1. Molin. *tract.* 2. *diſp.* 207. *circa finem.* Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 34. *n.* 39. Gutierr. *c.* 21. *n.* 40. *&* 41. Prædictáque coditio prohibens nuptias extra oppidum, extra familiam, vel cum ignobili, aut ex ſanguine infecto non ſolùm de primis, ſed de ſecundis, & reliquis nuptiis intelligenda eſt; quippe in omnibus eadem ratio procedit, ne ſcilicet teſtatoris bona extraneis, vel ſanguine infectis deueniant: vti docuit Pelaez *de maior.* 1. *p.* *q.* 51. *n.* 36. Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 34. *n.* 42. Gutierr. *de matr. c.* 21. *n.* 41. Proceditque dummodò matrimonium validum ſit, eſto non fuerit conſummatum: quia ſatis eſt conſummari potuiſſe, vt notatunt prædicti Doctores.

Neqne ratio dubitandi vrget, nam conditio retrahens à nuptiis non iure naturali, ſed poſitiuo ab vltimis voluntatibus reiicitur. At ius poſitiuum ſolùm reiicit conditionem à nuptiis abſolutè retrahentem, non verò retrahentem à nuptiis ſingularibus, & determinatis. Ergo hæc conditio reiicienda non eſt. Ratio autem quare non reiiciatur conditio retrahens à nuptiis determinatis, benè tamen à nuptiis abſolutè, ea eſt; quia ex prohibitione abſoluta nuptiarum impeditur ſobolis procreatio, & reipublicæ augmentum, ſed non ex prohibitione aliquarum nuptiarum. Adde hanc prohibitionem ſpecialē vtilē eſſe teſtatori, ſecùs generalē, & abſolutam.

18. Ex his infertur ſuſtinendam eſſe conditionem prohibentem nuptias pro aliquo determinato tempore, modò non ſit ita longum, vt eo tranſacto commodè matrimonium inueniri non poſſit, aliàs eſſet prohibitio perpetua, ſicuti definitur *in l. ſed ſi hoc §. fin. ff. de condit. & demonſtrat* & tradit aliis relatis Acoſta *in d. leg. cum tale. §. ſi arbitratu limit.* 8. *à n.* 1. Mantica *de coniect. vltim. volunt. lib.* 11. *tit.* 19. *n.* 9. Henriq. *lib.* 11. *de matr. c.* 6. *n.* 6. Sanch. *diſp.* 34. *num.* 6. Gutierr. *c.* 21. *n.* 37. Nam cùm nuptiæ non niſi conſultò celebrandæ ſint, meritò ius permitit pro aliquo tempore interdici, ne abſque matura conſideratione fiant. Quod autem tempus moderatum ſit arbitrio iudicis relinquitur, penès quem erit nimis latum reſtringere, & quod eſt moderatum approbare, vti benè docent Sanch. & Gutierr. *ſuprà.* Illud certum prohibitionem nuptiarum vſque ad ætatem 25. annorum iuſtam eſſe, quia ea dilatio à iure approbata eſt, vt tradunt Mantic. Henriq. Sanch. & Gutierr. *loc. alleg.*

Pvnctvm XII.

De arrhis in contractu ſponſalium appoſitis.

Mvltiplicitet arrhæ ſumuntur, primò pro ipſiſmet ſponſalibus, ita vt ſponſalia ipſa arrhas iuris Doctores appellent. *l.* 1. *C. ſi nuptiæ ex reſcripto petantur. Et tit. de ſponſalib. in Cod. Theodoſiano*, in quo hic ſtat titulus. Si prouinciæ Rector, vel ad eum pertinentes ſponſalia dederunt. Secundò & magis propriè vocatur arrha quod ab ſponſo ſponſæ, vel è contra datur in ſignum, & pignus matrimonij promiſſi contrahendi. *l.* 3. *& l. fin. C. de ſponſalib.* Tertiò ſumitur arrha pro donatione facta ab ſponſo ſponſæ in remunerationem pudicitiæ, nobilitatis, vel dotis ſponſæ, quámque ſponſa lucratur matrimonio ſoluto, in quo maximè differt ab antiqua donatione propter nuptias, quæ diſſoluto matrimonio redibat ad virum donantem, ſicuti ab vxore viro tradita redeunt vxori ſoluto matrimonio. *cap. fin. de donationib. inter vir. & vxor.* At prædictæ donationi, quæ iam in deſuetudinem venit teſte Anton. Gomez *leg.* 11. *Tauri*, *n.* 11. ſucceſſit hæc arrharum donatio, vt habetur expreſsè *l.* 1. *in fine*, *tit.* 11. *part.* 4. ibi: Et al donacion como eſta diçen en Eſpaña propiamente arrhas. De prima arrharum acceptione vtpote minùs propria nihil eſt dicendum. De ſecunda acceptione primò agemus, & poſtmodum de tertia.

§ I.

Qualiter arrhæ in ſignum; ſeu pignus matrimonii contrahendi concedi ab ſponſis poſſint.

1 *Explicatur natura arrharum, & quare in contractu ſponſalium permittantur.*
2 *Arrhæ neceſſariè debent tradi.*
3 *Qualiter probentur eſſe tradita.*
4 *Negant plures conſtitui poſſe in quauis quantitate. Alij cenſent excedere non debere quantitatem dotis.*
5 *Verior eſt ſententia affirmans in quauis quantitate poſſe concedi ſpectato iure communi.*
6 *Conſtitui poſſunt in ſpecie, & non neceſſariè in quantitate numerata, etſi aliqui contrarium cenſeant.*
7 *Negant plures vtrimque conſtitui arrhas poſſe.*
8 *Verius eſt oppoſitum.*

1. Ea eſt natura arrharum, quæ conceduntur in ſignum, ſeu pignus matrimonij contrahendi, vt fidei violator eas amittat *l. arrhas, & l. fin. C. de ſponſalib. & l. regia.* 1. *tit.* 11. *part.* 4. *& l.* 84. *tit.* 18. *part.* 3. & pluribus firmat Couar. *de ſponſalibus.* 2. *part. c.* 7. *n.* 6. Congruentia autem, quare à iure permittuntur arrhæ amittendæ, non verò ſecundùm communem ſententiam pœna ſponſalibus adjecta, cùm hæc arrharum amiſſio quædam pœna ſit, ea eſt præcipua; quia arrhæ, vt pote neceſſariò ſtatim tradendæ in exigua quantitate, & matura deliberatione ſolent concedi. Secùs verò pœna, quæ quia non traditur, ſed tradenda promittitur facilè, & incautè, & in magna quantitate offertur, quippe faciles ſunt homines ad promittendum, difficiles ad tradendum. Accedit quod regulariter amiſſio arrharum minùs impedit libertatem, quàm pœna promiſſa non ſolùm quia in minori quantitate conſtituitur, ſed quia minor ſubeſt timor amittendi arrhas vtpotè iam traditas, quàm amittendi pœnam, quæ nondum tradita eſt.

2. Ex his fit arrhas in prædicta ſignificatione ſumptas neceſſariò tradendas eſſe, aliàs à pura pœna non differrent, vt expreſsè habetur *in l. mulier. & l. arrhas, & l. fin. C. de ſponſalib. & §. item lapilli, inſtit. de rerum diuiſione, & l. regia* 84. *tit.* 18. *part.* 3. ibi: los quales maravedis paſaron à ſeu poder, è otorgo que era pagado dellos, & tradit Couar. *de ſponſalib.* 2. *part. cap.* 7. *n.* 7. *&* 9. Anton. Gom. *leg.* 50. *Tauri*, Thomas Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 35. *n.* 3. Gutierr. *de matr. c.* 18. *n.* 3. Coninch *diſp.* 22. *dub.* 3. *n.* 13. Poſſent autem arrhæ promitti, & loco illarum pignus æquiualens dati, vt colligitur ex his quæ tradit Sanch. *diſp.* 38. *n.* 4. Coninch *ſuprà*, quia ratione pignoris æquiualentis cenſentur arrhæ traditæ.

3. Et licèt Immola *in l. Titia in princ. n.* 7. *& ibi* Angel. *n.* 1. Paul. *n.* 4. *ff. de verbor. obligat.* ſentiant arrhas non probari recipientis confeſſione vt pote perſonæ ſuſpectæ; & de re prohibita; argum. *leg. qui teſtamentum ff. de probationib.* Verius tamen eſt confeſſioni recipientis ſtandum eſſe, dum contrarium non probatur, argumen. *leg. Publ. §. fin. ff. depoſiti*, quia arrhæ cùm de facto traduntur prohibitæ non ſunt; ac proinde recipiens in earum confeſſione ſuſpectus eſſe non debet, vt benè Bart. *in d. leg. Titia. num.* 7. Couar. *in* 4. *decret.* 2. *part cap.* 3. *§.* 7. *n.* 10. Matienzo *lib.* 5. *recop. tit.* 2. *Rubr. gloſſ.* 2. *n.* 3. Sanch. aliis relatis *diſp.* 35. *n.* 5. Gutierr. *de matr. c.* 18. *n.* 5. Quod ſi vtraque pars arrhas fateretur, affirmant Bart. & Couar. eſſe maximam fraudis præſumptionem, ſed meritò eos reprobat Gutierr. *d. n.* 5. eo quòd vtile per inutile non vitiatur, iuxta regulam iuris, & quia arrhæ recipi non poſſunt, niſi tradantur. Ergo confeſſio tra-

tis fraudis præſūptionem inducere nõ poteſt. His poſitis.

4. Triplex eſt quæſtio. Prima an arrhæ conſtitui poſſint in quauis quantitate? Negant Ioann. Andr. *in cap. gemma, de ſponſalib. n. 9. & ibi* Abbas *n.* 8. Henricus *in fine.* Alexand. de Neuo *n.* 15. Ayuns *in d. l. Titia, in princ. ff. de Verbor. oblig.* Roſella *verbo, ſponſalia, n. 7. & ibi* Angel. *n.* 12. Silueſt. *q.* 9. *dicto* 2. Brunellus *de ſponſalib. concl.* 16. *n.* 4. Mouentur, quia ideò conceduntur arrhæ, & reprobatur pœna ſponſalibus appoſita; quia arrhæ non cenſentur minuere libertatem, vt pote quæ plerunque in exigua quantitate conceduntur. Secùs verò pœna quæ quia promiſſa eſt, & non tradita in magna quantitate præmittitur, ac proinde libertatem contrahendi matrimonij impedit. Si autem arrhæ in quauis quantitate permittuntur, ceſſat prædicta ratio legis, & libertatem matrimonij æquè ac pœna diminuit. Non igitur concedendæ ſunt in tam magna quantitate, vt conſiderata conditione contrahentium impediant eorum libertatem in matrimonio contrahendo.

5. Alij verò ſcilicet Bart. *in d. l. Titia in princ. n.* 5. & ibi Alciat. *n.* 13. Salicet. *in d. leg. fin. n.* 15. *C. de ſponſalib.* Anton. *in d. cap. gemma, n.* 8. Suarez *lib.* 3. *fori, tit. de las arrhas, l.* 1. *initio.* Anton. Cuchus *lib.* 5. *inſtit. maior. tit.* 12. *n.* 20. *& ſeqq.* cenſent arrharum quantitatem excedere non debere quantitatem dotis, vel donationis propter nuptias, & iis ceſſantibus quantitatem præſcriptam à *l. iubemus, ff. de repudiis*, ſcilicet tertiam bonorum partem. Mouentur, quia diſſoluens matrimonium contractum apud Romanos tantùm amittebat dotem, ergo æquum non eſt ob diſſolutionem ſponſalium, quæ ſunt minoris momenti maiorē quantitatem amitti.

6. Nihilominus verior eſt ſententia affirmans arrhas pignora matrimonij contrahendi in quauis quantitate concedi poſſe: quia leges permittentes prædictas arrhas indiſtinctè, & abſque vlla limitatione loquuntur; quapropter etſi in eis militaret eadem ratio ac in pœna, non obinde eſſet extendenda diſpoſitio pœnæ ſponſalibus appoſitæ ad arrhas, quia leges reſtrictiuæ, & odioſæ ex ſola identitate rationis ad ſimiles caſus non extenduntur, vti latiùs dixi *tract. de legib. diſp.* 5. *punct.* 3. §. 4. vbi de legum interpretatione. Præterquam quòd in præſenti eſt diſpar ratio, nam arrhæ raro conſtituuntur in magna quantitate, & plerunque in exigua. Ex alia parte arrhæ vt pote traditæ faciliùs, & ſuauius amittuntur, pœnæ difficiliùs. Et ex his ſolutum eſt fundamentum primæ ſententiæ. Ad fundamentum ſecundæ ſententiæ, nego eſſe contra æquitatem, quòd ex ſponſalium diſſolutione deperdatur maior quantitas, quàm olim ex diſſolutione matrimonij, quia quantitas quæ olim ex diſſolutione matrimonij amittebatur, erat puta pœna lege præſcripta, ideóque durior: at hæc arrharum quantitas quæ ex ſponſalium violatione deperditur à propria voluntate concedentis arrhas ortum habet.

7. Secunda quæſtio: an arrhæ pignora conſtitui poſſint in ſpecie vt in fundo, vel neceſſariò conſtituenda ſunt in quantitate numerata? Affirmant neceſſariò conſtituendas eſſe in quantitate numerata Bart. *in d. l. Titia, in princ. n.* 10. & Anton. de Butrio *in d. c. gemma, n.* 8. & ibi Anchar. *n.* 10. Abbas *n.* 8. Alexand. de Neuo *n.* 26. Roſella *verbo ſponſalia n.* 7. Brunell. *de ſponſal. concl.* 10. *n.* 3. Suarez *l.* 1. *in princ. tit. de las arrhas, lib.* 3. *fori*, eo quòd in ſpecie neque tradi commodè poſſunt, nec duplicari ab accipiente prout ſæpè neceſſarium eſt. Oppoſitum tamen verius, & receptius eſt conſtitui arrhas poſſe in ſpecie. Nam eſto *in leg. fin. C. de ſponſalib.* tantùm fiat mentio arrharum in quantitate; at nulla lege arrhæ in ſpecie conſtitutæ reprobantur. Quinimo *in leg.* 84. *tit.* 18. *part.* 3. permittuntur. Neque verum eſt tradi non poſſe earum poſſeſſionem, poteſt vtique tradi vel verè, & realiter, vel etiam fictè per clauſulam conſtituti, ſicuti traditur in contractu emptionis, & venditionis; poteſt etiam duplicari ſi non in eadem ſpecie, ſaltem in æſtimatione. Atque ita tenent alios referentes Couar. *de ſponſalib.* 2. *p. c.* 3. §. 7. *n.* 7. Gregor. Lopez *d. leg.* 84. *in gloſſ. verbo, tal vena.* Anton. Cuchus *lib.* 5. *inſtit. moral. tit.* 12. *n.* 203. *&* 207. Matienzo *in rub. tit.* 2. *gloſſ.* 2. *n.* 2. *lib.* 5. *compilat.* Azebedo *l.* 2. *eiuſdem tit. n.* 6. Sanch. *diſp.* 35. *n.* 12. Gutierr. *de matr. c.* 18. *n.* 7.

8. Tertia quæſtio, an vtrinque arrhæ pignora conſtitui poſſint. Communis ſententia teſte Sanch. *diſp.* 35. *n.* 13. negat eo quòd hæc arrharum mutua traditio videatur ſuperflua. Superfluum enim eſt aliquid dare, vt tantundem recipiatur, argum. *l. qui ſic.* 55. *ff. de ſolutionib.* ibi: non alienantur nummi qui ſic dantur, vt recipiantur. Atque ita docent Bart. *l. Titia, n.* 9. *ff. de verbor. obligat.* Anton. *cap. gemma de ſponſalib. n.* 8. vbi Abbas *n.* 8. Alexand. de Neuo, *n.* 25. Præpoſitus dicens communem *num.* 10. Roſella *ſponſalia n.* 7. Angel *n.* 13. Silueſt. *quaſt.* 9. *dicto* 3. Villalob. *in communibus, litt. P. n.* 8. Brunell. *de ſponſalib. concl.* 26. *n.* 3. Matienzo *lib.* 5. *recopil. tit.* 2. *Rub. gloſſ.* 2. *n.* 3. quos omnes refert Sanch. & affirmat eſſe communem, & valde probabilem ſententiam.

9. Nihilominus verior, & probabilior eſt contraria ſententia, quam defendunt aliis relatis Couar. *d.* §. 7. *n.* 7. *&* 8. Gregor. Lopez *d. l.* 84. *tit.* 18. *verbo tal viña* per textum ibi Sanch. *dicta diſp.* 35. *n.* 14. Gutierr. *de matr. c.* 18. *n.* 8. Coninch. *diſp.* 22. *dub.* 13. *n.* 15. Baſil. Ponce *lib.* 12. *c.* 19. *in princ.* Ratio eſt, partim quia leges mutuam arrharum traditionem non reprobant, partim quia hæc mutua arrharum traditio vtilis eſt, ſiquidem violans fidem perdit arrhas datas, & reſtituit acceptas, alio recuperante à ſe datas, & retinente acceptas. Et hæc ratio probat, eſto arrhæ in eadem ſpecie, & quantitate vtrimque conſtituantur. Neque lex *Qui ſic*, contrarium probat: loquitur namque de alienatione in qua tantundem recipitur abſque obligatione reddendi illud.

§ II.

Cui competant arrhæ pignora matrimonij contrahendi.

1. *Prædicta arrhæ pignora matrimonio contracto reddenda ſunt concedenti.*
2. *Pœnam dupli, vel quadrupli adiectam arrharum traditioni aliquibus placet ſpectato iure communi, excluſam eſſe.*
3. *Verius eſt oppoſitum.*
4. *Hæc pœna non debetur ante iudicis ſententiam.*
5. *Proponitur obiectio, & ſoluitur.*

1. CVm prædictæ arrhæ traditæ ſint in ſigna, & pignora matrimonij contrahendi, contracto matrimonio reddendæ neceſſariò ſunt ei qui eas conceſſit ex *l. fin. C. de ſponſalib.* quia iam rationem pignoris, & ſigni matrimonij contrahendi habere non poſſunt. At ſi matrimonium ob culpam tradentis arrhas non contrahatur, eas amittit, ſi verò ob culpam recipientis, neque tradentis arrhas matrimonium ceſſet, tenetur arrhas & tantundem ac arrhæ æſtimantur ex proprio patrimonio reddere ei à quo arrhas accepit, vti habetur in *d. l. fin.* & meritò id ſtatutum eſt ne arrhas concedens ſubiret periculum illas amittendi iniuſtè reſiliens, nullum ſubeunte qui eas recepit, nec tradidit. A qua lege, & diſpoſitione excipiuntur minores 25. annorum qui veniam ætatis non impetrarunt; ij enim ſi arrhas non tradiderunt, ſed receperunt, ſatisfaciunt, ſi reddant receptas neque tenentur tantundem reddere. Et idem eſt ſi eorum nomine parentes, vel tutores reciperent promittendo matrimonium. Secùs ſi ipſimet parentibus, vel tutoribus concedentibus, ipſique nomine proprio ad matrimonium obligarentur; eo namque caſu obligati eſſent arrhas reſtituere; & tantundem ac arrhæ æſtimantur, ſi per ipſos ſtetit quominus matrimonium non contrahe-

retur.

tetur. Secùs ſi ob culpam filiotum, vt benè alijs telatis docnit Sanch. *diſp.* 36. *in fine.* Ægid. *diſp.* 22. *dub.* 3. *n.* 17. Baſil. Ponce *lib.* 12. *cap.* 19. *n.* 4. Præterea in *d. leg. fin.* petuiſſum eſt contrahentibus niſi minores ſint inter ſe conuenire non ſolùm de reſtitutinne arrharum, ſed reddendo duplum, vel triplum vltra arthas & in his ferè omnes Doctores conueniunt.

2. Duplex tamen eſt difficultas. Prima an hæc pœna dupli, vel quadrupli adiecta arrharum traditioni habeat locum ſpectato iure canonico? Ratio dubitandi eſt, quia *in cap. gemma, de Sponſalibus*, reptnbatur obligatio de pœna ſoluenda ſponſalibus adiecta. At hæc ſolutio dupli, vel quadrupli eſt pura pœns ſponſalibus adiecta. Ergn Doctores aſſetentes reprobari pœnam ſponſalibus adiectam reſilienti abſque cauſa hanc pœnam tenentur reprobare. Præterea in huiuſmodi pœna eadem ratio prohibitionis videtur procedere, ac procedit in cuiuſlibet alterius pœnæ cnnſtitutione, cùm te ipſa tempore contractus non tradatur, & ob timorem illius matrimonij libertas minui pnſſit. Atque ita in hanc opinionem quamuis dubius inclinat Gregor. Lnpez *d. leg.* 84. *tit.* 18. *part.* 3. *verbo, e todas.*

3. Sed verior eſt communis ſententia iure canonico correctam non eſſe prædictæ pœnæ appoſitionem, vt pluribus firmat Ssnch. *diſp.* 36. *n.* 11. Gutiert. *cap.* 18. *de matr. n.* 17. Duaren. *de ſponſalib. ad tit. ff. ſoluto matrimonio, §. 4. in fin.* Ægid. de Coninch *diſp.* 22 *dub.* 3. *n.* 14. Baſil. Ponce *lib.* 12. *cap.* 19. *n.* 2. Nam correctio legum vitanda eſt quoad fieri poſſit, at eius ciuile expreſsè hanc pœnam arrhis adiectam permittit, & omnem aliam, vt matrimonia libera ſint, excludit. Ergo ius canonicum reprobans pœnam ſponſalibus adijci, intelligi debet de pœna per ſe ſumpta, & propria ſponſalium, quæ à iure ciuili reprobatur, non de pœna atrharum contractui coniuncta, & à iure ciuili approbata, vt ſic iura iuribus conformia ſint. Neque verum eſt eandem eſſe rationem prohibitionis in hac pœns dupli, vel quadrupli arrharum, ac eſt in mæta pœna ſponſalibus appoſita, quia hæc plerunque in magna quantitate erit, cùm nihil tempore contractus tradatur, ex quo limitationem recipiat. At pœna dupli, vel quadrupli plerumque erit in exigua quantitate, cùm ex arrhis traditis recipiat reſtrictionem.

4. Secunda difficultas, & grauior eſt, an hæc pœna dupli, vel quadrupli debeatur in foro conſcientiæ ante ſententiam iudicis? Pendet huius difficultstis deciſio ex illa quæſtione, an pœna conuentionalis debeatur ante iudicis ſententiam ſaltem declaratoriam; Quam latè examinaui. 1. *p. tract. de leg. diſp.* 2. *punct.* 3. vbi probabilius cenſui non deberi ante iudicis ſententiam, niſi aliud expreſſis verbis conuentum ſit. Quapropter in præſenti idem eſt dicendum non deberi pœnam dupli, vel quadrupli, quouſque ſententia iudicis accedat; neque ſatis eſſe, ſi à parte petatur. Et quidem de pœna quam *lex fin. Cod. de ſponſalib.* ſtatuit, vt recipiens, nec tradens arrhas, ſi iniuſtè reſiliat, reddat arrhas, & illarum valorem, communis ſententia defendit teſte Sanch. *diſp.* 37. *num.* 1. Gutierr. *de matr. cap.* 18. *num.* 18. non deberi ante ſententiam iudicis, quia non eſt pœna conuentionalis, ſed legalis. Verùm admitto non deberi ante ſententiam iudicis, non quia eſt purè pœna legalis, hoc enim nnn credo. Nam vt rectè notauit Coninch. *diſp.* 22. *dub.* 4. *num.* 18. lex illa non ſtatuit vltra arrhas valorem reddere in pœnam alicuius culpæ, ſed vt æqualitas in contractu ſeruaretur, ne trsdens arrhas illas amitteret, nihil ex proprijs amittens qui illas reciperet. At contrahentes præſumi debent contrahere iuxta æquitatem à iure præſcriptam, ergo recipiens arrhas cenſendus eſt obligari ex contractu ad illas, & illarum valorem reddendum, ac proinde valor illarum debitus eſt non ex legè tantùm, ſed ex conuentione, ſed quia eſt conuentio de pœna ſoluenda nb violatam fidem, ideo ſententiam iudicis requirit.

5. Solùm obijci poteſt, tradens arrhas, & iniuſtè reſiliens eas amittit nulla expectata iudicis ſententis, ergo recipiens, illas illsrúmque valorem, & duplum, vel triplum ex conuentione debitum amittete ante ſententiam debet: quia non eſt præſumendum tradentem arrhas velle ſe obligare ad illarum amiſſionem abſque iudicis ſententia, & nolle vt recipiens ſe nbliget sd illsrum valorem, & ad duplum, vel triplum amittendum; aliàs nec ſatis ſibi proſpiceret, nec ſuam cauſam æquam, & iuſtam faceret. Reſponden, hoc argumentum probate non ſolùm non poſſe expectandam ſententiam iudicis, vt arrhæ, illarúmque valor, & duplum illud; vel triplum reddatur, ſed neque partis petitionem; nam ſi abſque nouo conſenſu tradentis arthss, & iniuſtè à contractu reſilientis retinentur ab eo qui eas recepit, ſic abſque noua illius petitione, illas, & earum valorem; & duplum, & qusdruplum cnnuentum reddere debet recipiens, ſi iniuſtè reſiliat: hoc autem pauci ſunt qui admittant. Nsm communiter petitionem partis vt neceſſariam exigunt ad obligationem iungendam, ſicuti videre eſt vltra Doctores *in eo tract. de legib.* relatos in Ægid. de Coninch, *diſp.* 22. *dub.* 4. *num.*... Leſſin *cap.* 20. *n.* 135. Baſil. Ponce *lib.* 12. *cap.* 19. *num.* 5. Gutierr. *cap.* 18. *num.* 19. Quapropter reſpondeo recipientem arrhas, & iniuſtè à contractu reſilientem obligatum eſſe eas reddere nulla expectata ſententia iudicis, neque partis petitinne: quia hæc non eſt pœna contractui adiecta, ſed eſt ipſius cnntractus natura, & eſſentia; quippe natura pignoris in ſecuritarem matrimonij contrahendi conceſſi petit ipſo iure reddi ad concedentem, ſi per ipſum matrimonium non ſteterit, quia non abſolutè donauit, ſed ſub conditione, quod culpabiliter, & iniuſtè committat cnntractus promiſſi executionem. At vltra pignus illius valorem reddere, & à fortiori duplum, & triplum accidentarium eſt contrsctui, & ſolùm ex mutua conuentione debitum, ac proinde in pœnam; ſiquidem minores contrahere poſſunt, & arrhas pignora recipere abſque obligatione reddendi illarum valorem, vel duplum, aut triplum. Cùm igitur expediens ſit vt omnis pœna conuentionalis in illius executione legalem imitetur, & hæc ſententiam iudicis requirat, illa etiam pœna reddendi arrhatum valorem, & duplum, vel triplum, quæ conuentionalis eſt iudicis ſententiam requirere debet. Neque præſumendum eſt aliter contrahentes velle, niſi apertè exprimant. Satis enim ſibi proſpiciunt, & ſuam cauſam æquam, & iuſtam reddunt, eo ipſo quòd recipiens arrhas, & iniuſtè reſiliens eas ſtatim reddere teneatur, & accedente iudicis ſententia obligetur sd reddendum illarum valorem, & duplum, & triplum.

§ III.

De arrhis in remunerationem pudicitiæ, nobilitatis, & dotis ſponſæ traditis ab ſponſo, vel à viro vxori.

1 *Explicantur huiuſmodi arrhæ.*
2 *An ſponſa retinere arrhas poſſit, ſi virgo non ſit.*
3 *Affirmatiuè reſpondetur.*
4 *Concedi poſſunt hæ arrhæ antè, & poſt matrimonium.*

1. HVcuſque de arrhis ſpectsto iure communi loquuti ſumus, nunc de arrhis ſpectato iure noſtro regio. Arrhæ igitur in Hiſpania donationi propter nuptias ſucceſſerunt, vt habetur *l.* 1. *tit.* 11. *part.* 4. tametſi sb ea donatione, vt initio huius puncti aduerti, longè diſtent. Hæ igitur arrhæ conceduntur ab ſponſo ſponſæ non in ſignum, & pignus matrimonij contrahendi, cum etiam à msrito poſt cnntractum matrimonium dari poſſint, ſed in præmium virginitatis ſponſæ ab ſponſo lædendæ, & in compenſationem, ſeu remnnerarionem nobilitatis ipſius, & dotis receptæ, vti colligitur *ex l.* 50.

& *ſeqq. Tauri*, & tradit Sanch. *lib. 6. de matr. diſp. 1. n.* 5 Quapropter non ſolùm virgini, ſed etiam viduæ concedi poſſunt, quia non neceſſariò conceduntur in præmium virginalis pudicitiæ, ſed in præmium pudicitiæ vidualis, & remunerationem dotis receptæ concedi potuerunt, vt probat *lex 1. tit. 2. lib. 3. fori*, & docent Gregor. Lopez *l. 87. verbo ſegun fuero tit.* 18. *part.* 3. *& l.1. verbo en Eſpaña ad finem, tit.* 11. *part.* 4. Anton. Gomez *l. 52. Tauri, n.* 13. Gutierr. *de matr. c.* 19. *n.* 9.

m2. Ex quibus illa grauis quæſtio deciditur, an ſponſa, quam virginem eſſe ſponſus credebat, cùm tamen non ſit, retinere arrhas ſibi traditas poſſit? Et licet aliqui Doctores, vt Caſtillo *leg. 56. Tauri, n.* 20. Cordub. *in ſum. q.* 135. Ludouic. Lopez 1. *part. inſtructor. cap.* 76. *§. præterea.* Vega *lib. 1. ſum. caſu* 387. Man. 1. *t. ſum. c.* 208. *n.* 12. negare videantur, eoquòd ipſi in præmium virginitatis fuerint conceſſæ argum. *leg. res vxoris, Cod. de donat. inter vir. & vxor.* Sublata autem virginitate ceſſat cauſa finalis conceſſionis, argum. *leg. 2. §. fin. de donationib.* At communis ſententia contrarium firmat, vt multis comprobat Sanch. *lib. 6. de matr. diſp.* 27. *à n.* 4. Gutierr. *de matr. cap.* 19. *n.* 8. ea præcipuè ratione, quia arrhæ non tam in præmium virginitatis, quàm in remunerationem nobilitatis ſponſæ, & dotis receptæ conceduntur, ſiquidem ſuccedunt antiquæ donationi propter nuptias, quæ ob prædictas cauſas concedebatur. Quando autem cauſa finalis adæquatè non ceſſat, nullatenus ceſſat diſpoſitio, vti probaui *tract. de legib. diſp. 5. punct.* 1. Neque ex eo quòd tradens arrhas non foret illas traditurus, ſi ſciret ſponſam virginem non eſſe, inferendum eſt traditionem nullam eſſe; quia eſt error ad ſummùm circa cauſam minus principalem, vel vt meliùs dicam circa impulſiuam, & extrinſecam, ex quo non vitiatur actus, ſicuti non vitiatur eleemoſina data pauperi, cui non dares, ſi ſcires virum religioſum non eſſe, quia pauperis probitas non eſt cauſa finalis eleemoſinæ, ſed impulſiua. Quod adeò verum eſt, vt etiam ſi in inſtrumento donationis ſola appoſita fuerit cauſa virginitatis ad arrhas concedendas, id exiſtimandum eſt ex ſtylo imperito tabellionum fieri, & non ex voluntate contrahentium, ac proinde donationem non immutare, vti docet Gregor. Lopez *l. 87. tit. 18. par. 3. verbo, ſegun fuero,* Valaſc. *conſ. 2. n.* 4. & conducunt tradita per Tiraquel. *l. ſi vnquam in præfat. n.* 126. *Cod. de reuocand. donat.* Anton. Gomez. 2. *var. cap.* 4. *numero* 22. Gutierr. *Authent. Sacramenta puberum, n.* 101. Couar. *rub. de teſtam.* 2 *p. num.* 14.

3. Hæ arrhæ concedi poſſunt ante, & poſt initum matrimonium ex *leg.* 87. *tit.* 18. *par.* 3. ibi: arrhas, y donaçiones façem los maridos a ſus mujeres, *& leg. 2. tit. 11. part.* 4. dicitur, las dotes, e las donaçiones que façe el marido a la mojer &c. *l. 5. Tauri*; ibi el marido dar mas arrhas a ſu mujer. Et *leg.* 52. ibi no auiendo arrhas en el tal caſamiento, è matrimonio. At iuxta communem vſum non niſi poſt cõſummatum matrimonium maritus, & vxor appellantur, nec matrimonium dicitur, niſi quod per verba de præſenti contrahitur, ergo, &c. Deinde donatio arrharum etſi multum diſtet ab antiqua donatione propter nuptias, in illius tamen locum ſucceſſit, vt deciditur *in l. 1. tit. 11. par.* 4. At iure communi donatio propter nuptias conſtante matrimonio fieri poterat, *l. inter eos ff. de donat. inter vir. & vxor. & leg. ſi conſtante, & l. cum à matre, Cod. de donationib. ante nupt.* Ergo donatio arrharum conſtante matrimonio fieri poterit. Tertiò donatio, quæ prohibetur inter coniuges eſt liberalis, & gratuita, vt colligitur ex *l. 3. §. ſciendum. ff. de donat. inter vir. & vxor. & ex cap. fin. eodem tit.* At hæc arrharum donatio non ſic ſe habet, cum non ex mera liberalitate procedat, ſed in remunerationem pudicitiæ, nobilitatis, & dotis ſponſæ. Ergo licita eſt: ſi quidem inter coniuges licita eſt remuneratoria donatio, vti multis comprobat Sanch. *lib. 6. de matr. diſp. 6. à n.* 2 Atque ita tradunt alijs relatis Ant. Gomez *l. 52. Tauri n.* 12. Couar. 4. *decret. 2. part. cap. 3. §. 7. n.* 12. Matien. *lib. 1. 5. recopil. tit. 2. l. 2. gloſſ. 2. n.* 2. Gutierr. *lib. 3. pract. quæſt. 43. num. 5. & de matr. cap. 19. n.* 13. Sanch. *lib. 6. de matr. diſp. 29. n.* 2. tametſi Gregor. Lopez *d. leg. 1. verbo. en Eſpaña tit. 11. part.* 4. & Molin. Ieſuita *t. 2. de iuſtit. diſp. 431. §. dubium*, contrarium ſentire videantur.

§. IV.

In qua quantitate, & ex quibus bonis hæ arrhæ concedi poſſint.

1 *Prædictæ arrhæ excedere non poſſunt ſpectato iure noſtro regio decimam bonorum partem donantis.*
2 *Quæ bona qualiter computanda ſint ad huiuſmodi exceſſum.*
3 *Plures cenſent ad decimæ computationem bona quæ concedens bona fide poſſidet eſſe computanda.*
4 *Verius eſt ſola ea quæ propria ſunt computanda eſſe.*
5 *Satisfit oppoſitis.*
6 *Qualiter in poſſeſſore maioratus bona computanda ſint.*
7 *An arrhæ promiſſæ a marito habente filios prioris matrimonij extrahendæ ſint ex cumulo hæreditatis, vel ſolùm de quinta bonorum parte? Aſſeritur ex ſola quinta bonorum parte.*

1. POrrò prædicta arrharum donatio excedere non poteſt ſpectato iure regio Hiſpaniæ decimam bonorum partem donantis, ne hac via coniuges ſe mutuò ſpolient, vt habetur *l. 1. tit. 2. lib. 3. fori. & l. 50. Tauri*, quæ hodie eſt lex 2. *tit. 2. lib. 5. compilat.* vbi expreſſè cauetur huic legi renunciari non poſſe. Quod intelligendum eſt, quando donans promittens arrhas eſt is qui ſponſalia, vel matrimonium contrahit, ſecùs ſi alius tertius nomine proprio promitteret, vel donaret non quidem ex bonis ſponſi, hoc enim eſſet, ac ſi ipſe ſponſus promitteret, ſed ex bonis proprijs. Quia *lex tit. 2. de las arrhas lib. 3. fori*, quæque approbatur *l. 50. Tauri* ſolùm comparatione contrahentis reſtrinxit, ne decimam excederet, ibi: todo home que caſare no puede dar mas arrhas a ſu mujer del diezmo. Ergo reſpectu aliorum, qui arrhas donare, vel promittere poſſunt ius commune intactum manet. At iure communi nulla eſt facta reſtrictio in arrharum conceſſione. Ergo alij ab ſponſo concedentes arrhas nomine proprio, & ex propriis bonis poterunt in qualibet quantitate concedere, vti comprobat Sanch. *lib. 6. diſp. 29. num.* 18. Gutierr. *de matr. cap. 19. num.* 25.

2. Vt autem conſtet, an arrharum conſtitutio excedat, vel non excedat decimam bonorum partem ipſius conſtituentis, ea tantùm bona computanda ſunt, quæ donans habet tempore donationis, ſeu promiſſionis arrharum, non quæ poſtmodum habiturus eſt niſi aliud fuerit expreſſum, vt rectè aliis relatis docent Gutierr. *l. 3. pract. quæſt. 42. n. 2. & de matr. c. 19. n.* 18. Sanch. *lib. 6. diſp. 29. n.* 6. Non enim noſtra reputanda ſunt niſi ea quæ actu poſſidemus, maximè in obligationibus inducendis *l. ſi ſtipulatus 76. §. 1. ff. de verbor. obligat. & l. ſi mandauero. §. is cuius ff. mandati & l. ſi ita legatum, C. quæ res pignori.* Neque his obſtat *lex fin. C. quæ res pignori & l. 5. tit. 13. part.* 5. vbi ſub hypotecha bonorum non ſolùm præſentia, ſed etiam futura intelliguntur. Nam vt rectè Sanch. *d. diſp. 29. n.* 7. inquit id eſt ſpeciale in hypotheca: eo quòd ex comprehenſione bonorum futurorum non extendatur obligatio, ſed obligationis ſecuritas. Secùs verò eſt dicendum vbi ex comprehenſione futurorum bonorum obligatio eſſet extendenda, vt in præſenti contingit. Quocirca ſi tempore promiſſionis arrharum nulla bona habeas, tametſi ea habeas tempore quo arrhas concedis, nulla eſt promiſſio, nec donatio, vt rectè tradunt Sanch. & Gutierr. *ſuprà* aduerſus Baeza, & Azebedo, quia

non ex futuro euentu, ſed ex præſenti promiſſio regulanda eſt; ſi quidem promittis arrhas ex tuis bonis, bona autem futura tua non ſunt, ſed erunt. Verùm ſi expreſsè de bonis non ſolùm præſentibus, ſed futuris arrhas promitteres, ſicuti facere potes *ex l. 2. tit. 1. de las arrhas, lib. 3. fori*, donatario data eſt facultas eligendi tempus, in quo bonorum computatio fiat, ne decimam partem illorum excedat, vt rectè Ant. Gomez *leg. 50. Tauri n.* 13. Gutierr. *lib. 3. pract. q. 42. n. 2. & de matr. c. 19. n. 17.* Sanch. *diſp. 29. n. 5.* Bona autem tradentis, vel promittentis arrhas ſunt quæ remanent deducto ære alieno; quia ea quæ aliis debentur, noſtra cenſeri non debent. *l. ſubſignatum ff. de verbor. ſignific.* & multis comprobat Gutierr. *q. 24. fere per totum.* Sanch. *diſp. 29. n. 11. & 12.* Inter hæc autem bona computari debent officia tabellionatus, rectoris vrbium, & quælibet alia vendibilia, quia cum vendi poſſint, & pretio æſtimari; vt pars bonorum habenda ſunt. Item computari debent omnia illa bona, quæ tibi debentur, & ad quæ recuperanda habes actionem, quia moraliter tua ſunt. *l. bonorum. ff. de verbor. ſignific.* & tradit Sanch. *n.* 13. & Gutierr. *d. num.* 17.

3. Sed an ad decimæ computationem ſufficiat bona fide tempore promiſſionis bona tanquam propria poſſidere, tametſi poſtea euincantur, vel aliàs conſtet propria non eſſe? Grauis eſt controuerſia, in qua Roderic. Suar. *l. 1. tit. 2. lib. 3. fori verſ. nota tamen,* Anton. Gomez, *l. 51. Tauri, n. 13.* Baëza *de non meliorandis filiabus ratione dotis, cap. 31. n. 12.* Matien. *l. 2. tit. 2. lib. 5. compilat.* gloſſ. 2. *n. 4.* Azebedo *d. l. n. 23.* Molin. Ieſuita, *tom. 2. tract. 1. diſp. 431. §. illud eſt obſeruandum*, affirmant id ſufficiens eſſe. Ducuntur primò ex *l. bonorum appellatio 49. ff. de verbor. ſignificat.* vbi expreſſe deciditur bona noſtra eſſe quæ bona fide poſſidemus, tametſi aliena ſint, ibi *In bonis autem noſtris computari ſciendum eſt non ſolum quæ dominij noſtri ſunt, ſed & ſi bona fide à nobis poſſideantur.* Secundò *ex leg. 1. §. ſed cùm aliquis, C. de teſtam.* vbi validum reputatur teſtamentum, in quo teſtis ſeruus adfuit; eo quòd vt liber fuerit reputatus, quia error communis vitium ſupplet, & veritati æquiualet; argum. *l. Barbarius Philippus, ff. de officio prætoris, c. ad probandum de re iudicata, cap. fin. qui filij ſint legitimi.* Tertiò ex *cap. conſultationibus, in 1. part. de iure patronatus,* vbi inſtitutus ab eo qui ius patronatus bona fide poſſidebat non remouetur, tametſi poſtea à poſſeſſione, ìtéque patronatus remoueatur; quia non ſpectatur quid futurus euentus pariet, ſed quid præſens ſtatus poſtulet; at præſens ſtatus promittentis arrhas poſtulare videtur; vt omnia bona, quæ bona fide tanquam propria poſſidet, in computationem veniant. Ergo ex euictione poſtmodum ſubſecuta hæc computatio immutanda non eſt.

4. Nihilominus etſi prædicta ſententia ſit ſatis probabilis, contrariam veriorem reputo; ſcilicet bona, quæ verè aliena ſunt, & alteri debita, tametſi vt propria poſſideas, non venire in computationem, ſic tenet Ayora *de partitionib. 1. p. cap. 7. à num. 22.* Gutierr. *lib. 3. pract. quæſt. 42. à num. 12. & de matrim. cap. 19. num.* 27. Sanch. *lib. 6. diſp. 30. num. 2.* Idémque aſſerunt intelligendum eſſe de ſponſalitia largitate, quæ octauam partem dotis ſponſæ excedere non poteſt, & conſequenter regulanda eſt iuxta quantitatem dotis non euictæ. Probatur concluſio primò *ex dicta leg. 2. tit. 2. lib. 3. for.* approbata à *leg. 2. tit. 2. lib. 5. compilat. noua.* ibi enim dicitur: que el marido no pueda dar mas en arrhas a ſu mujer de la deçima parte de ſus bienes. Expendendum enim eſt verbum illud *de ſus bienes*, quod in propria ſignificatione ſuſcipi debet; argum. *leg. 3. §. hæc verba ff. de negot. geſtis*: at quod alteri debes non eſt verè tuum, ſed alienum, tametſi ob ignorantiam proprium eſſe credas. Ergo illud pro bonis tuis propriis computandum non eſt, maximè in computatione, quæ tibi præiudicat. Secundò lex reſtringens, ne promiſſio, vel datio arrharum decimam bonorum donantis excedat lata eſt tum in fauorem ipſius promittentis, ne ob prædictam donationem pauper remaneat, tum in eius conſanguineorum fauorem, ne hæreditate obuentura priuentur, ob quam cauſam eis conceditur actio repetendi exceſſum. *leg. 1. tit. 3. lib. 3. fori.* Sed prædicti fauores ceſſant computatis bonis alienis, ac ſi propria eſſent: ponamus namque omnia bona præter illas arrhas à te ſubſtrahi, quia aliena erant, manifeſtum eſt te pauperem remanſurum, & conſanguineos omni hæreditate priuari. Ergo bona quæ verè aliena ſunt non debent computari. Tertiò appellatione naturali bona alicuius ſunt, quæ ſuperſunt deducto ære alieno. *leg. mulier bona. ff. de iure dotium, leg. ſubſignatum. §. bona ff. de verbor. obligat.* At in contractibus bona ſumuntur appellatione naturali, vt tradit Rebuff. *dicta leg. bonorum appellatio.* Ergo in hoc contractu arrharum bona ſumenda ſunt deducto ære alieno. Quartò conuincitur *ex leg. 1. §. ſi hæres percepto fundo. ff. ad Trebellian.* vbi iuſſus reſtituere hæreditatem retento fundo qui fuit pignori, vel hypothecæ datus, ob quam cauſam poſtmodum euincitur; retinere ex hæreditate æſtimationem fundi poteſt, quia ea æſtimatio detrahenda eſt ex hæreditate. Sic igitur in computatione bonorum pro arrhis conſtituendis deducenda ſunt quæ poſtmodum fuerint euicta.

5. Neque obſtant contraria. Ad primum *ex leg. bonorum*, reſpondeo non dixiſſe legem bona noſtra eſſe quæ bona fide poſſidemus, ſed in bonis noſtris computari, quod minus eſt; ad quem effectum ſufficit bona fides. Adde in fauorabilibus, & ad ciuiles effectus ſcilicet ad actionem, & exceptionem, ad præſcriptionem; ad poſſidendum reipublicæ officium, quod ſtatuto, & lege cauetur, ne vllus poſſidere poſſit qui mille in bonis non habeat, bona propria cenſeri; ſecus in præiudicantibus quales ſunt promiſſiones, & obligationes. Ad ſecundum dico, ob fauorem publicum, qui adeſt in teſtamentorum firmitate ſuſtinetur teſtis aliàs inhabilis, habilis reputatus. At computare bona aliena pro arrhis ſtatuendis bono communi non expedit, ſed potius contrarium. Ad tertium ex *cap. conſultationibus* admitto inſtitutum à poſſidente patronatum remouendum non eſſe, quia præſentatio, eſt fructus patronatus, qui bonæ fidei poſſeſſori debetur: at conſtitutio arrharum non eſt fructus bonorum, ſed illorum alienatio. Non igitur ex patronatus præſentatione deſumi poteſt argumentum bona quæ propria creduntur, & re vera aliena ſunt, vt bona propria computari debere.

6. In poſſeſſione autem vinculi, ſeu maioratus omnes Doctores conueniunt non eſſe ſpectandum maioratus valorem, vt liquidari poſſit decima, quam attingere donatio arrharum poteſt, ſed ſpectandos eſſe fructus, ſeu annuos redditus, quia iis donans gaudere debet, & de his diſponere poteſt, non verò de maioratus valore, argum. *leg. hæreditatum. ff. Ad leg. Falcidiam.* Et tradit Molin. Ieſuita, *tract. 2. diſp. 431. verſ. circa hoc,* Sanch. *lib. 6. diſp. 31. n. 1.* Gutierr. *lib. 2. pract. quæſt. 17. num. 2. & de matr. cap. 19. num.* 28. Sed qualiter ij annui redditus, & fructus computandi ſunt, non eſt conſtans inter Doctores; cùm incertum ſit quot annis poſſeſſor maioratus victurus ſit; ideoque aliqui dicunt arbitrio prudentis computandos eſſe iuxta numerum annorum qui creditur victurus. Qua computatione facta vtpote legitima retractari non debet ex futuro poſtmodum euentu iuxta *leg. ſancimus. Cod. de adminiſtrat. tutor. leg. nec enim. ff. de itinere, actúque priuato.* Alij ſentientes hanc computationem eſſe nimis fallacem affirmant tempus mortis ſpectandum eſſe, & tunc examinandum; an donatio arrharum exceſſerit decimam partem omnium fructuum, & redditum, quos donans in vita perceperit, & ſi excedere repertum ſit, detrahatur is exceſſus, & ad æqua-

litatem decimæ partis fructuum reſtituatur dooatio, quæ videtur ſub hac conditione à principio facta, niſi inter partes aliud conuentum fuerit, vt rectè conueniri poteſt ob incertitudinem: ſic tradit Gloſſa *in d. l. hereditatem, verbo triginta*. Bart. *ibidem, verſ. quero ſic*. Couar. *lib. 3. variar. c. 9. n. 9.* Gutierr. *lib. 1. pract. q. 17. n. 8. & de matr. c. 19. n. 29.* Sed rectior, & facilior computatio eſt, quam aſſignat Molina Iuriſta *lib. 1. de primogen. c. 19. n. 41.* Azebedo, *lib. 5. recopil. tit. 2. l. 2. n. 18.* Gutierr. *d. q. 17. à n. 8. & de matr. c. 29. n. 31.* Sanch. *lib. 6. de matr. diſp. 31. n. 3. & 4.* vt fructus, & redditus maioratus æſtimentur iuxta æſtimationem cenſus vitalitii, quippè comparatione poſſeſſoris maioratus eius redditus ſunt quaſi redditus cenſus vitalitatii, Vnde cùm cenſus vitalitius ad rationem vnius pro decem iuxta oouam Philippi III. pragmaticam conſtitutus ſit, & perpetuus ad rationem vnius pro viginti, efficitur ſanè, ſi maioratus annui redditus mille aurei perpetui ſint; ad vitam duo millia eſſe deberent, arrharumque valor duo millia excedere noo poteſt.

7. Verùm arrhæ promiſſæ à marito habente filios prioris matrimonii, vel illis ceſſantibus aſcendentes legitimos, an extrahendæ ſint, ſicut & alia debita de corpore hæreditatis, vel ſolùm de ea parte, de qua libere diſponere poteſt, ſcilicet de quinta bonorum parte, ſi deſcendentes legitimos habeat, vel tertia, ſi illis careat, & habeat aſcendentes? Non eſt leuis controuerſia, in qua Azebedo *l. 2. tit. 2. n. 30. lib. 5. recopil.* & Agora *de partitionib. 2. part. c. 44.* affirmant ex corpore hæreditatis extrahendas eſſe, eo quòd conſtitutio arrharum non eſt gratuita, & liberalis donatio, ſed remuneratoria dotis ſponſæ, illiúſque nobilitatis, at donatio remuneratoria vtpote ex honeſtate debita ex cumulo hæreditatis extrahenda eſt. Ergo ex eodem cumulo extrahi debet arrharum donatio. Sed rectiùs contrarium cenſent Spino *specul. teſtament.* Gloſſ. 18. *n. 94. & 95.* Azebedo ſibi contrarius *l. 12. n. 4. tit. 6. lib. 5. recopilat.* Angulo *de meliorationib. leg. 12. gloſſ. 1. n. 22.* Sanch. *lib. 6. diſp. 38. n. 15.* Gutierr. *lib. 3. pract. queſtio 43. n. 22. & ſeqq. & de matr. c. 19. n. 39.* eo quod nullo iure conſtringitur ſponſus arrhas ſponſæ aſſignare, ſed earum aſſignatio tametſi aliquo modo remuneratoria ſit, eſt tamen voluntaria, ſed ob donationem voluntariam æquum non erat legitimam filiorum, aut aſcendentium, quæ ex rigore iuſtitiæ debita eſt minuere. Ergo &c. Secus eſt dicendum, ſi tempore quo arrhas promiſiſti aſcendentibus, vel deſcendentibus careres, eo caſu ex toto cumulo hæreditatis ſunt extrahendæ, neque natiuitate filiorum arrharum donatio reuocatur, aut aliquo modo reſtringitur vt pote quæ non eſt omnino liberalis, ſed remuneratoria, & per quam eſt ius ſponſæ quæſitum, vt latè Sanch. & Gutierr. ſupra confirmant.

§. V.

An valida ſit arrharum donatio vltra decimam præcipuè accedente iuramento.

1. *Valida eſt arrharum promiſſio quoad eam partem, quæ decimam attingit. Secus quoad exceſſum.*
2. *Examinatur, an promiſſio arrharum vltra decimam valeat in foro conſcientiæ, ita vt accipiens non habeat obligationem reſtituendi.*
3. *Reſoluitur in vtroque foro inualidas eſſe promiſſiones, & donationes arrharum vltra decimam.*
4. *Satisfit rationi oppoſitæ.*
5. *Plures cenſent adiecto iuramento validam eſſe promiſſionem, vel donationem arrharum excedentem decimam.*
6. *Contrariam opinionem docuerunt plures.*
7. *Alij cenſent firmari iuramento ſponſalitiam largitionem.*
8. *Reſoluitur neque promiſſionem arrharum, neque ſponſalitiam largitionem vltra octauam firmari iuramento.*
9. *Soluuntur oppoſita fundamenta.*

1. SI arrhas vltra decimam bonorum, de quibus diſponere potes, promiſeris, vel donaueris, promiſſio, ſeu donatio inualida eſt quoad exceſſum tantum, valida tamen quoad eam partem, quæ decimam attingit. Colligitur *ex l. 1. tit. 2. de las arrhas lib. 3 fori*, concedente, vt ſi donans prædictam quantitatem exceſſerit, eius conſanguinei repetere exceſſum poſſint, io quo tacitè indicatur dooationem ſolùm quoad exceſſum vitioſam eſſe, alioquin omne donatum eſſet repetendum, vti notarunt Anton. Gomez *leg. 50. Tauri, num. 13.* Matien. *lib. 5. recopil. tit. 8. l. 3. Gloſſ. 7. n. 3.* Molin. *t. 2. tract. 2. de iuſtit. diſp. 431. §. illud.* Sanch. *lib. 6. de matr. diſp. 29. n. 14.* Gutierr. *de matr. c. 19. n. 24.* Quod adeò verum eſt, vt etiam ſi arrhæ in ſpecie indiuiſibili v. g. in fundo excedente decimam bonorum partem conſtituantur, non obinde earum conſtitutio nulla eſt, quia præſtat actui valorem potius, quàm nullitatem dare, ſed ea valida ſubſiſtente ſolum quoad æſtimationem exceſſus nullitatem habet, quam æſtimationem recipieos fundum reſtituere debet fundò ſibi recepto, vt aliis relatis dixerunt Sanch. *num. 16.* Gutierr. *num. 24.*

2. Sed an promiſſio arrharum vltra decimam valida ſit, obligationemque inducat, & earum donatio firmitatem habeat in foro conſcientiæ, ita vt recipiens reſtituere acceptum noo teneatur? Difficultate non caret, eo quod plures, grauéſque Doctores, Alexia *in taxa panis con. 61. n. 42.* Cordub. *in ſum. q. 124. in fine.* Henriq. *lib. 11. de matr. c. 20. n. 4.* Ludouic. Lopez *1. part. inſtructor. cap. 175. & de contract. lib. 2. cap. 42. in princ.* Rodrig. *tom. 2. ſum. cap. 97. n. 3.* quos refert & ſequitur Sanch. *lib. 6. de matr. diſp. 33. n. 1. & 3.* affirmant meliorationem filiæ cauſa dotis factam validam eſſe in foro conſcientiæ, ſolúmque in foro externo actionem concedi. Et *l. 50. Tauri*, quæ hodie eſt 1. *tit.* 2. *lib. 5. compilat.* vſu quoad forum conſcientiæ eſſe derogatam, ſiquidem paſſim hæ meliorationes fiunt, nec tamen à confeſſoribus vllus ſcrupulus inicitur nec meliorantibus, nec melioratis. Ob quam cauſam dixit Padilla *Authent. res quæ, n. 23. C. communia, de legat.* ſibi renunciatum eſſe apud vtriuſque prætorij æquiſſimos iudices, hanc legem diſſimulatione quadam exoleuiſſe. At eodem tenore, quo melioratio prohibetur, prohibita eſt io eadem lege ſponſalitia largitas vltra octauam bonorum partem, & in *lege ſequenti* arrharum donatio vltra decimam. Ergo omoes hæ donationes validæ erunt, quouſque à iudice fuerint infirmatæ.

3. Cæterùm omnino tenendum eſt in vtroque foro inualidas eſſe promiſſiones, & donationes arrharum vltra decimam, & ſponſalitiam largitatem vltra octauam, ſicuti aliis relatis docet Sanch. *lib. 6. de matr. diſp. 33. à n. 1. & 3.* Gutierr. *c. 19. n. 34.* Quia prædictæ leges non ſolùm dictum exceſſum prohibent, ſed in contrarium factum anonllant ob multa, & grauia inconuenientia, quæ inde naſci poſſunt, grauéque filiorum, & hæredum præiudicium, neque vllus eſt Doctor, qui cenſeat prædictas leges quoad arrhas, ſponſalitiáoque largitatem vſu abrogatam eſſe. Quinimo Thom. Sanch. qui in melioratione filiæ cauſa dotis cenſet prædictas leges io foro conſcientiæ non obligare, de arrhis ſponſalitiáqoe largitate contrarium ſentit.

4. Neque ratio in contrarium vrget: nam eſto leges eodem teoore meliorationem cauſa dotis, & conſtitutiooem arrharum vltra decimam, ſponſalitiámque largitatem vltra octauam prohibuerint, & annullauerint, potuit tamen vſus, & conſuetudo legem quoad meliorationem abrogare, immutatam relinquens quoad arrhas, ſponſalitiámque largitatem, cùm ſint res omnino diſtinctæ. Præterea falſum exiſtimo legem de non meliorandis filiabus cauſa dotis vſu, & conſuetudine eſſe abrogatam etiam in foro conſcientiæ, vt latè probat Bieza *de non meliorand. filiab. rat. dot. c. 29. n. 1. & 2.* Tell. Fernand. *l. 26. Tauri ad finem, verſ. vlt.* Rolas *in epitom. de ſucceſſionib.*

ſucceſſionib. c. 3. n. 41. Angulo *de meliorat. in leg. 10. gloſſ. 9. n. 3.* Azebedo *l. 1. n. 8. tit. 2. lib. 5. noua collect.* Gutierr. affirmans nunquam ſpatio 40. annorum vidiſſe in praxi de hoc dubitari *cap. 19. de matr. n. 35.* & probari poteſt ex ſtylo, quem ſolent parentes dotando filias obſeruare, cauent enim maximè, ne vllo modo meliorationis cauſa dotis inſinuetur; tum ob prohibitionem legis, tum vt euitent nullitatem. Et ob eandem rationem viri matrimonium contracturi fideiuſſores, ſeu aſſecuratores dotium expoſtulant. Signum ergo eſt prædictam legem eſſe in viridi obſeruantia. Neque confeſſariorum aliquorum negligentia, ſi aliqua eſt probat legis abrogationem, & minus teſtimonium Padillæ cùm ſit non de viſu, ſed de auditu, qui facilè decipi potuit. Adde prædictam conſuetudinem caſu quo vigeret ſufficienter derogatam eſſe a Philippo *II. illa lege initio nouæ collectionis poſita*, qua præcipit leges in illa recopilatione contentas ab omnibus iudicibus obſeruari non obſtante conſuetudine contraria.

5. At ſi promiſſioni, vel donationi arrharum terminum permiſſum excedenti iuramentum adiicias, plures Doctores grauiſſimi, Anton. Gomez *l. 52. Tauri & l. 64. n. 4. & lib. 2. variar. c. 14. n. 26.* Menchaca, *de ſucceſ. creat. lib. 3. §. 28. n. 33. & §. 26. n. 43.* Gomez Arias *leg. 48. Tauri, n. 13.* Anton. Gabr. *tom. 1. commun. lib. 1. verbo arrha fol. 57.* Ayoza *de partit. 1. part. c. 7. n. 19.* propendet Molin. *tract. 2. diſp. 431. fine*, & alij relati à Sanch. *lib. 6. diſp. 34. n. 1.* cenſent iuramento firmari. Ducuntur primò ex *l. 12. tit. 1. lib. 4. nouæ recopilat.* vbi permittitur in contractu arrharum apponi iuramentum, quod ſuperuacaneè apponeretur niſi vim haberet firmandi promiſſionem, & donationem alioquin inualidam. Secundò quia hoc iuramentum non eſt contra bonos mores ciuiles, ergo ſeruandum eſt, argum. *cap. cùm contingat de iureiurando.* Tertiò contractus principaliter ob priuatam vtilitatem, & minus principaliter ob publicam firmatur iuramento, ex doctrina Bart. communiter recepta *leg. ſi quis pro eo, n. 8. ff. de fideiuſſorib.* quam pluribus firmat Couar. *de pact. 2. part. §. 1. n. 5. & 6.* At promiſſio, & donatio arrharum vltra decimam principaliter interdicitur ob priuatam vtilitatem; neque enim bono publico refert, quod ex ciuibus hic potiùs quàm ille diuitias habeat. Ergo, &c. Quartò donatio inter coniuges firmatur iuramento, vti comprobat Sanch. *lib. 6. diſp. 11. n. 2.* Sed ob eandem rationem hæc donatio interdicitur, ac interdicitur arrharum donatio excedens decimam, nempe ne coniuges ſe mutuo amore ſpolient. Ergo ſicut vna firmatur iuramento, ſic & alia.

6. Contrariam opinionem, ſcilicet promiſſionem, ſeu donationem arrharum non firmari iuramento docuerunt Couar. *de pact. 2. part. §. 2. n. 8.* Gaſpar Baeza *de non meliorand. filiab. c. 29. n. 6. & 12.* Matien. *lib. 5. recopil. tit. 2. l. 2. gloſſ. 3. n. 6.* Gutierr. *2. pract. quæſt. 16. & de iuram. 1. part. c. 14. n. 2.* & Authent. *ſacramenta puberum, n. 44. & de matr. c. 19. n. 37.* Sanch. alios plures referens *lib. 6. diſp. 34. n. 2.* Duplici fundamento ducti. Primò in prædicta *leg. 1. tit. 2. lib. 3. fori* cauetur promiſſionem, ſeu dationem arrharum vltra decimam ita eſſe nullam, vt nulla ratione prædictæ legi renunciari poſſit, at ſi oppoſitione iuramenti valeret promiſſio, ſeu donatio, iam hac via legi renunciari poſſet. Secundò prohibitio arrharum vltra decimam non ſolùm cedit in fauorem promittentis, & donantis arrhas, ſed illius conſanguineorum; quibus defertur ius repetendi exceſſum; at quoties lex vitare intendit tertij præiudicium, contractus aduerſus eam legem factus iuramento non firmatur, *cap. quamuis pactum, de Pactis in 6. cap. cum contingat de iureiurando.* Ergo talis promiſſio arrharum iuramento non firmatur.

7. Secùs verò affirmant Sanch. *d. diſp. 34. n. 3.* & Gutierr. *de iuram. de matrim. locis allegat.* in ſponſalitia largitate, credunt namque ſponſalitiam largitatem vltra octauam partem dotis ſponſæ iuramento firmari, eò quòd *in l. 1. tit. 2. lib. 5. recop.* non caueatur prædictæ legi renunciari non poſſe. Secundò & præcipuè, quia hæc donatio non cedit in præiudicium alterius à donante; ſiquidem nemini defertur ius repetendi exceſſum. Quod intelligunt Gutierr. & Sanch. quando ſponſalitiam largitatem concedens non haberet hæredes neceſſarios ſiue deſcendentes, ſiue aſcendentes, nam eo caſu exceſſus vltra octauam partem bonorum, de quibus liberè diſponere poterat nullatenus iuramento firmaretur, vtpote qui in præiudicium cederet.

8. Ego verò dicendum exiſtimo neque promiſſionem, ſeu donationem arrharum vltra decimam, neque ſponſalitiam largitatem vltra octauam partem dotis, tametſi nulli adſint hæredes neceſſarij iuramento confirmari poſſe. Nam vt latiùs *tract. de iuram. punct. 9. §. 2. & 3.* dixi iuramentum confirmatorium contractus eſt iuramentum de perſeuerando in contractu, ſeu de non contraueniendo illi. Ergo ſi contractus iure ipſo nullus eſt, & irritus, iuramentum perſeuerandi, ſeu non contraueniendi tali contractui bonum eſſe non poteſt, ſed potiùs malum, & iniquum. Quapropter vt iuramentum vim habeat firmandi contractum alioquin inualidum; oportet, vt lege diſponente purgetur nullitatis vitium. At nullibi cauetur adueniente iuramento purgari vitium promiſſionis, ſeu donationis arrharum ſponſalitiæque largitatis excedentium terminum à lege præſcriptum, Ergo confirmari iuramento non poſſunt.

9. Argumenta prioris ſententiæ aſſerentis promiſſionem arrharum vltra decimam iuramento firmari leuia ſunt. Nam primum deſumptum *ex l. 12. tit. 1. lib. 4. recopilat.* ſolùm probat hunc contractum eſſe ex illis in quibus permittitur iuramentum apponi, fortè quia annectitur matrimonio, quod ad iudices Eccleſiaſticos pertinet; non quia apponi poſſit in promiſſione, ſeu donatione legis terminos excedente. Ad ſecundum dico, eo ipſo quo iuramentum eſt aduerſus leges, ſeu mores ciuiles eſſe etiam aduerſus leges, ſeu mores naturales, ſi interdictum ciuilis legis non ceſſat. Ad tertium nego ſatis eſſe ad contractum iuramento firmandum quod contractus bonum priuatum reſpiciat, requiritur prætereà, ne adueniente iuramento prohibitus ſit, vti factum eſt in alienatione fundi dotalis, *cap. cùm contingat de iureiurando*, & in contractu minorum *Authent. ſacramenta puberum. C. ſi aduerſus vendit.* de quibus *d. tract. de iuram.* latè diſſeruimus. Ad quartum ob eandem rationem negandum eſt donationem inter coniuges firmari iuramento poſſe vltra caſus in quibus ſecluſo iuramento permiſſa eſt.

§. VI.

Cui incumbat onus probandi promiſſionem, ſeu donationem arrharum, & idem eſt de ſponſalitia largitate non excedere taxam à lege præſcriptam.

1. Sanch. *varias ſententias refert.*
2. *Certum eſt vxori arrhas poſſidenti non competere onus probandi ſub decima bonorum mariti contineri.*
3. *Maritus, vel eius hæredes condamnantur in ea quantitate arrharum, quæ ab vxore iure petitur.*
4. *Verius cenſeo in nullo caſu vxorem, vel eius hæredes obligari ad probandum intra limites decimæ partis bonorum mariti contineri.*

1. IN hac quæſtione Sanch. *lib. 6. diſp. 35.* varias ſententias refert, cui conſonat Gutierr. *cap. 19. n. 38.* Prima aſſerit Vxori, eiúſque hæredibus competere onus probandi intra decimam partem bonorum mariti arrhas contineri, quia arrharum promiſſio, & donatio ad ſui

valorem exigit contineri ſub prædicta decima. Ergo dum vxor, eiúſve hæredes hanc qualitatem non probauerint, non poſſunt ſuam intentionem fundatam habere iuxta doctrinam gloſſæ communiter approbatæ *in l. ſi verò*, §. *qui pro rei qualitate ff. qui ſatis dare cogant.* & *l. cùm de lege, ff. de probationib.* & tradit Roderic. Soar. *in leg. 1. n. 15. tit. de las arrhas lib. 3. fori.* Anton. Gomez *leg. 50. Tauri n.* 13. Matien. *leg. 2. gloſſ. 2. n. 9. tit. 2. lib. 6. compilat.* & eam eſſe receptam teſtatur Couar. *lib. 2. var. c. 6. num. 7.*

Secunda cenſet prædictam ſententiam procedere, quando vxor, eiúſue hæredes petunt arrhas promiſſas, quia petere non poſſunt, niſi probent maritum tot bona habuiſſe, quot ſufficerent ad illas arrhas conſtituendas intra decimam, cùm hæc continentia ſit ſuæ petitionis fundamentum. Secùs verò quando ipſa vxor non petit arrhas, ſed ab ea poſſeſſas exigit maritus, eiúſve hæredes, eo quòd exceſſerit decimam bonorum partem, quia eo caſu cùm ipſe maritus, vel eius hæredes agant allegantes inopiam, eam probare debent, vt fundamentum ſuæ intentionis. Sic vltra Doctores ſuperiori ſententia relatos, qui ſolùm de petitione arrharum promiſſarum loquuntur, docet Azebedo *eadem l. 2. n. 19. tit. 2. lib. 5. compilat.* Pelaez *de maior. 2. part. q. 52. n. 13. & 17.*

2. In hac controuerſia primò certum eſt, quando vxor arrhas poſſidet, nequaquam ipſi competere onus probandi ſub decima bonorum mariti contineri, ſed id competere marito, vel eius hæredibus vtpote intendentibus infirmare vxoris ius lege, & poſſeſſione acquiſitum.

3. Secundò eſt certum maritum, vel eius hæredes condemnari in quantitate arrharum, quæ ab vxore iure petuntur, tametſi ea non probet arrhas promiſſas intra limites partis decimæ bonorum mariti contineri, ſi præſumptiones, & coniecturæ adſint, quibus iudices quodammodo ſibi perſuadent promiſſam quantitatem decimam bonorum mariti non exedere, quia ea condemnatio non ſolùm eſt in fauorem vxoris, ſed etiam mariti, ne eius promiſſio nulliter eſſe facta declaretur. Debet ergo in caſu dubio pro valore promiſſionis ſententia ferri. Atque ita defendunt Couar. Gutierr. Sanch. *loc. alleg.*

4. Deinde probabilius cenſeo cum prædictis Doctoribus, & pluribus aliis ab eiſdem relatis in nullo caſu vxorem, vel eius hæredes arrhas promiſſas poſtulantes obligari ad probandum intra limites decimæ partis bonorum mariti contineri, ſed eam obligationem ſubire maritum, vel eius hæredes renuentes ſoluere. Ratio videtur aperta, nam eo ipſo quo maritus eam quantitatem promiſit, præſumitur promittere potuiſſe, dum contrarium non probatur, ne præſumatur delictum. Ergo vxor petens promiſſionis executionem, ſuam habet intentionem fundatam, quia fundatur in promiſſione ſibi facta, & à iure approbata. Et confirmari poteſt exemplo legatariorum, qui petentes ab hærede legata ſibi facta, non tenentur probare hæreditatem ſufficere: id enim præſumendum eſt, dum ab hærede contrarium non probatur, vti decidit *lex cùm lege, ff. de probation.* ſed facta arrharum promiſſione ſimiliter præſumitur bona promittentis ſufficientia eſſe, ergo promiſſarius non tenetur vllam de ſufficientia probationem facere.

§. VII.

Quis arrhas promittere poteſt.

1 *Sponſus, eius parentes, imo extraneus arrhas promittere poteſt.*

2 *Qualiter minor, & filius familiàs arrhas valeat promittere. De bonis immobilibus nulla eſt promiſſio, niſi fuerit authoritate iudicis facta.*

3 *Filius familiàs pubes inconſulto patre arrhas promittere poteſt de bonis, quorum ipſe dominium, & adminiſtrationem habet.*

4 *Qualiter bona computanda ſunt, ne decimam excedat promiſſio.*

5 *Promittens arrhas excuſatur ab obligatione illas ſoluendi, ſi dos ſibi promiſſa culpabiliter non ſoluatur.*

1. ARrhas plerunque ſponſus, vel eius parentes, & conſanguinei nomine ipſius ſponſi promittunt, vti conſtat ex ſupradictis legibus. Aliquando tamen è contrà accidere poteſt vt ſponſa, vel eius parentes nomine ipſius ſponſo arrhas concedant in præmium nobilitatis, & diuitiarum exceſſus, vti notauit Azebedo, *lib. 5. recopil. tit. 2. leg. 2. n. 1.* Thom. Sanch. *lib. 6. diſp. 29. n. 4.* Gutierr. *de matr. c. 19. n. 16.* Præter ipſos, & alios ipſorum nomine quilibet extraneus arrhas promittere poteſt, vti *ſuperiori* §. diximus, ea tamen differentia, vt ſi ex propriis bonis, & nomine proprio arrhas promiſerit, excedere poſſit decimam ſuorum bonorum. Secùs verò ſi nomine ſponſorum, vel ex eorum bonis.

2. Solùm igitur eſt difficultas, qualiter minor, & filiusfamiliàs arrhas valeant promittere? Quam difficultatem latè verſat Sanch. *d. lib. 6. diſp. 38. præcipuè q. 3. n. 37.* & *diſp. 39. per totam*, & ex doctrina breuiter accipe. Si minor & iam curatore carens arrhas promittat, vel donet de bonis immobilibus, vel mobilibus, quæ ſeruando ſeruari poſſunt, nulla eſt eius promiſſio, aut donatio, niſi fuerit authoritate iudicis facta, quia prædictis minoribus horum bonorum alienatio abſque iudicis decreto interdicitur. *leg. non ſolùm leg. prædia, C. de Prædiis minor.* & *l. fin. C ſi maior factus alienationem*, & *l. quæ tutores. C. de adminiſtrat. tutor.* ſic Roderic. Soar. *l. 1. n. 65. tit. 2. de las arrhas, lib. 3. fori,* Gregor. Lopez *leg. 1. verbo en España tit. 11. part. 4.* Anton. Gomez *l. 52. Tauri, n. 14.* Azebedo *lib. 5. recopil. tit. 2. l. 2. n. 12.* Matien. *ibi gloſſa 2. n. 3.* Barboſa *l. ſi ante 6. ff. ſoluto matrimonio n. 23.* Sanch. *d. diſp. 38. n. 37.* At ſi poſt ætatem perfectam 25. annorum quinquennium tranſeat, ipſo iure ratificatur, & confirmatur donatio, vel promiſſio arrharum, ſicuti ſi alienaretur res immobilis titulo oneroſo, vti *ex l. fin. C. ſi maior factus alienationem factam ſine decreto iudicis ratam habuerit.* Probant Bart. Bald. Salizet. Roderic. Soar. teſte Anton. Gomez *dicta leg. 52. num. 14.* Matien. Azebedo, & Sanch. *loc. alleg.* ſi verò minor 25. annorum arrhas ex rebus mobilibus, quæque ſeruando ſeruari non poſſunt, promitteret, vel donaret in ea quantitate, quam leges permittunt, valida eius promiſſio, aut donatio eſt, nec reſtitui poteſt, quia fecit illud quod quilibet maior, & prudens feciſſet, vti benè notarunt Soar. Ant. Gomez, Matien. *loc. alleg.* Sanch. *n. 41. argum. l. non videtur, C. de in integrum reſtit.* & *l. 1. C. ſi aduerſus donationem, leg. cùm plures §. fin. ff. de adminiſtrat. tutor.* Neque ad hanc promiſſionem, ſeu alienationem requiritur iudicis decretum, benè tamen curatoris authoritas, ſi minor curatorem habeat, aliàs nulla erit eius promiſſio, vel donatio, vti colligitur *ex l. 2. & l. mulier, C. de iure dotium*, & *l. ſi curatorem, C. de in integr. reſtit.* & tradunt Ant. Gomez, Matien. Azebedo, & Sanch. *loc. alleg.* Verùm ſi minor prædictam promiſſionem, ſeu donationem arrharum iuramento confirmet, valida eſt eius promiſſio, aut donatio, ac ſi à maiore procederet, quia præſtito iuramento ex diſpoſitione iuris *in Authent. Sacramenta puberum, C. ſi aduerſus vendit.* maior efficitur, & vitium nullitatis purgatur, vt benè notauit Sanch. *d. diſp. 38. num. 43.*

3. Filiusfamiliàs pubes inconſulto patre arrhas promittere poteſt de bonis quorum ipſe dominium, & adminiſtrationem habet. Nam vt dicitur *in l. filiusfamiliàs 38. ff. de actionib. & obligationib.* filiusfamiliàs ex omnibus cauſis tanquam paterfamiliàs obligatur, & ob id agi cum eo tanquam cum patrefamiliàs poteſt, & docuit ex omnium ſententia Sanch. *lib. 6. de matr. diſp. 39. n. 11.* Dixi: *filiusfamiliàs pubes*: nam impubes etiam

ex

ex licentia patris nec promittere, nec donare arrhas poteſt, neque alium celebrare contractum, vti habetur expreſsè *in §. pupillus, inſtit. de inutilib. ſtipulat*, ibi: ſed qui in poteſtate parentis eſt impubes, ne authore quidem patre obligatur, & tradit Molin. *tit.* 2. *diſp.* 261. §. *filiusfamiliâs*.

Dixi de bonis, quorum ipſe filius dominium, & adminiſtrationem habet. Nam ex bonis, quorum pater habet adminiſtrationem, ſeu vſumfructum, nequaquam poteſt abſque parentis licentia arrhas promittere, aliúmve celebrare contractum, vt deciditur expreſsè *l. fin. §. filius autem, C. de bonis, quæ liberis*, ibi, Filiis autem familiâs in iis duntaxat caſibus, in quibus vſusfructus apud parentes conſtitutus eſt, donec parentes viuunt, nec de his rebus teſtari permittimus, neque citra voluntatem eorum, in quorum poteſtate ſunt vlla licentia eis concedenda dominium rei ad eos pertinentis alienare, vel hypothecæ titulo dare, vel pignori aſſignare. Patris tamen accedente licentia optimè poteſt, vt benè notauit Molin. *tit.* 2. *de iuſtit. diſp.* 261. Sanch. *d. diſp.* 39. *n.* 7. Etenim ob ſolam reuerentiam patris alienatio bonorum, quorum ipſe pater habet vſumfructum filiisfamiliâs interdicitur, cùm tamen reliquis omnibus conceſſa ſit. *l.* 2. *Cod. vſumfructum alienari poſſe, proprietatem vſufructuario irrequiſito.* Neque hæc lex quoad contractus inter viuos correcta eſt in regno Caſtellæ, vt rectè probat Sanch. *diſp.* 39. *n.* 9. ſiquidem *lex* 5. *Tauri* ſolùm permittit filiisfamiliâs via teſtamenti diſponere, ibi: el hijo que eſta en poder de ſu padre pueda hacer teſtamento, como ſi eſtubiera ſuera de ſu poder: neque vllam de contractu inter viuos mentionem fecit. Nam eſto in *l.* 6. *Tauri*, quæ hodie eſt *lex* 1. *tit.* 8. *lib.* 5. *recopilat.* conceſſum ſit aſcendentibus ſuccedere in omnia bona deſcendentium, ipſíſque deſcendentibus permittatur de tertia bonorum parte in vita, & in morte diſponere, hoc intelligendum eſt de deſcendentibus qui ſunt ſui iuris, non de iis, qui ſub patria poteſtate exiſtunt, quia correctio legum, & iuris communis derogatio inducenda non eſt abſque expreſſis verbis, manifeſtiſſimóque fundamento,

4. Bona autem computanda, vt conſtet an donatio arrharum decimam excedat affirmat Sanch. *dicta diſp.* 39, *num.* 11. eſſe bona, quæ filiusfamiliâs poſſederit tempore quo vxor elegerit, ſi de bonis præſentibus, & futuris arrhas conceſſerit; at ſi ſolùm de bonis ſuis abſolutè promiſerit, computanda eſſe bona quæ actu poſſidet, & valorem aduentitiorum deducto vſufructu, quem pater percepturus eſt, qui in regno Caſtellæ nullius erit conſiderationis, cum matrimonio contracto, ſuſcepiſque velationibus Eccleſiæ ſtatim extinguatur. *leg.* 47. *&* 48. *Tauri*, quæ hodie eſt *lex* 8. *&* 9. *tit.* 1. *lib.* 5. *recopil.* Verùm, eſto hæc doctrina ſuſtinenda ſit, negare tamen non poſſum computationem aduentitiorum mihi difficilem eſſe, nam cùm de aduentitiis inconſulto patre diſponere filius nulla ratione poſſit, non eſt cur eorum valor in computationem veniat, ſicuti nec valor vinculi, ac maioratus computatur, ſed ſolùm vſusfructus percipiendus, de quo actu diſponere poteſt. At cùm ante benedictiones Eccleſiæ filiusfamiliâs nec de proprietate aduentitiorum, nec de illorum vſufructu diſponere poſſit, efficitur aduentitia computanda non eſſe.

5. Monuerim tamen promittentem arrhas ſiue minor, ſiue maior ſit, ſiue iuramento promiſſionem firmauerit, ſiue non, excuſatum eſſe ab obligatione illa ſoluendi, ſi dos ſibi promiſſa culpabiliter non ſoluatur, vel ſi non ſoluatur integrè, excuſari ab integra arrharum ſolutione; quia prædicta promiſſio arrharum cenſetur facta in dotis remunerationem. Quod verum eſt, tametſi à principio fuerint arrhæ promiſſæ nulla facta promiſſione dotis, ſed poſtmodum ſubſecuta, quia ſemper arrhæ promittuntur in dotis remunerationem, ſi de facto fuerint promiſſæ. Præterquam quòd violanti fidem, fides ſeruanda non eſt. *Reg. fruſtra.* 75. *de Regul. Iuris in* 6. *cap. venit el.* 2. *de iureiurando leg.* 28. *tit.* 11. *part.* 3. Arrhæ enim eo caſu retinentur quaſi in pignus, & depoſitum dotis debitæ & non ſolutæ. Atque ita docent Gama *dec.* 370. *n.* 2. Valaſc. *cap.* 1. *conſ.* 3. *num.* 5. Roland. à Valle, *tit.* 1. *conſ.* 10. *à n.* 1. *& ſeqq.* Molina Ieſuita, *tit.* 1. *tract.* 2. *de iuſtit. diſp.* 431. §. *dubium.* Sanch. *lib.* 6. *de matr. diſp.* 37. *n.* 2. Gutierr. *de matr. cap.* 19, *n.* 41.

§. VIII.

Qualiter Sponſæ, ſeu vxori acquirantur arrhæ.

1 *Ante conſummatum matrimonium arrhæ non acquiruntur ſponſæ irreuocabiliter.*

2 *Quid dicendum, ſi oſculum interceſſit? Proponitur difficultas.*

3 Sanch. & Gutierr. *tuentur ſponſam non lucrari per oſculum medietatem arrharum, ſed ſolùm medietatem ſponſalit. largit.*

4 *Alij cenſent per oſculum medietatem arrharum lucrari; ſponſalit. largit. non interueniente; ea verò interueniente dari ſponſæ optionem.*

5 *Quid inter has extremas ſententias eligendum ſit?*

6 *Satisfit fundam.* Sanch.

7 *Aliorum fundam. fit ſatis.*

8 *Conſummato matrimonio lucratur ſponſa, vel eius heredes totum quod à ſponſo acceperit, niſi arrhæ interuenerint.*

9 *Electione facta ab vxore, vel eius heredibus non licet variare.*

10 *Si intra* 20. *dies non elegerint, purgare moram non poſſunt.*

1 ANte conſummatum matrimonium nullatenus arrhæ acquiruntur ſponſæ irreuocabiliter, quia plerunque dantur in præmium pudicitiæ violandæ, vt rectè Couar. 4. *decret.* 2. *part. cap.* 3. §. 7. *num.* 12. Quare diſſolutis ſponſalibus, vel matrimonio ante conſummationem per mortem, vel ingreſſum religionis, vel ob aliam cauſam abſque culpa promittentis, vel donantis arrhas, arrhæ reddendæ ſunt, ſicuti cauetur *leg.* 5. *tit.* 2. *de las ganançias lib.* 3. *fori*, ibi, ſi arrhas la dio, e no hubo que ver con ella, torne las, & ſupponit vt certum Couar. *ſuprà* Gomez Arias *leg.* 49. *Tauri ad finem.* Caſtillo *leg.* 51. *Tauri. num.* 1. Sanch. *lib.* 6. *diſp.* 22. *num.* 18. *in med.* Notanter dixi ſi abſque culpa, nam ſi promittens, vel donans arrhas in culpa extitit, ob quam matrimonium non fuerit cõſummatum, ſponſa arrhas lucrabitur eo modo ac ſi matrimonium cõſummatum eſſet, quia ſponſi iniuſtitia impedire non poteſt ius ſponſæ obuenturum, cùm ipſe ſponſus ratione iniuſtitiæ teneatur damnum ſponſæ emergens ex matrimonio non ſequuto reparare.

2. Solùm eſt difficultas, an ſolutis ſponſalibus, vel matrimonio ante conſummationem lucretur ſponſa ſi oſculata fuit medietatem arrharum ſponſalitia largitate non interueniente. Si verò ſponſalitia largitas ſimul cum arrhis interueniat, poſſit ſponſa vtriuſque medietatem lucrari, vel eligere medietatem arrharum, vel medietatem ſponſalitiæ largitatis. Punctus difficultatis conſiſtit in intellectu legis 52. *Tauri*, quæ hodie eſt lex 4. *tit.* 2. *lib.* 5. *Compilat.* quæ ſic ſe habet. Qualquiera eſpoſa ora ſea de preſente ora ſea de futuro ſuelto el matrimonio gane, ſi el eſpoſo la hubiere veſado la mitad de todo lo que el eſpoſo la hubiere dado antes de conſumado el matrimonio ora ſea precioſo o no: y ſi no la hubiere veſado, no gane nada de lo que la hubiere dado, torna ſe a los herederos del eſpoſo: pero ſi qualquierà dellos muriere deſpues de conſumado el matrimonio, que la mujer, y ſus herederos ganen todo lo que ſiendo deſpoſados la hubiere el eſpoſo dado, no auiendo arrhas en el tal caſamiento, y

matrimonio. Pero ſi arrhas hubiere, que ſea eo eſcogimiento de la mujer, o de ſus herederos ella muerta tomar las arrhas, o dexarlas, y tomar todo le que eſmarido la hubo dado ſiendo con ella deſpoſado, loqual ayan de eſcoger dentro de veinte dias deſpues de requeridos por los herederos del marido. Y ſino eſcogieren dentro del dicho termino, que los dichos herederos eſcojan.

3. Sanch. *diſp.* 38. *num.* 8. cui adhæret Gutierr. *de matr. cap.* 19. *n.* 94. validiſſimis argumentis negatiuam partem tuetur, ſcilicet ſponſam oon lucrari per oſculum medietatem arrharum, ſed ſolùm medietatem ſponſalitiæ largitatis, ſiue arrhæ interuenerint, ſiue oon. Mouentur primò, & præcipuè, quia prædicta lex in prima eius parte non loquitur de arrhis, ſed ſolùm de ſponſaliria largitate: In ſecunda verò, quæ incipit. Poro ſi qualquiera dellos &c. loquitur de arrhis, & probat tum ex illa dictione *ſed* abſque copula, quæ eſt aduerſatiua, & ioducit diuerſum ius, & factum ex doctrina Bart. *leg. patris, & filij*, 10. *ff. de Vulgari.* Iaſon *ibi n.* 6. At in prima parte ſtatuitur lucrari per oſculum medietatem ſponſalitiæ largitatis. Ergo in ſecunda parte vbi eſt ſermo de arrhis ſtatui non poteſt arrharum medietatem per oſculum lucrari. Tum ex diuerſo modo, quo lex loquitur in prima, & ſecunda parte. Nam io prima parte., cùm de lucro ſponſalitiæ largitatis loquitur vocat eos ſponſos qualquiera eſpoſa, & *ibi*, ſi el eſpoſo, quaſi ſentiens dum ſponſi ſunt, lucrari poſſe per oſculum dimidiam partem ſponſalitiæ largitatis. Io ſecunda verò parte vbi de arrhis memioit, maritum & vxorem eos appellar, *ibi* que la mujer, *ibi* loque el marido, quaſi apertè ſignificans arrhas non niſi poſtquam ſunt facti voa caro, & ſic vir & vxor lucrari poſſe. Secundò probat, quia lex illa io prima eius parte nihil aliud diſponit quàm quod iure communi ſtatutum erat *leg. ſi à ſponſo, Cod. de donationibus ante nupt.* & *leg.* 11. *part.* 4. & ſolùm extendit prædicta iura loquentia de ſpoofis de futuro, vt intelligantur etiam de ſponſis de præſenti: Cùm ergo prædicta iura noo loquantur de arrhis, nec per oſculum earum medietatem concedant, non eſt dicendum ooſtram legem id coocedere. Tertiò probat, quia verba debeot intelligi iuxta ſubiectam materiam, & naturam contractus. *leg. damni infecti. ff. de damno infecto leg. ſi vno. ff. locati, & ibi* Bart. At natura arrharum eſt, vt deotur in præmium pudicitiæ amiſſæ per matrimonium vti ſæpe dictum eſt. Ergo ante matrimonium conſummatum lucrari non poſſunt. Neque valet dicere id eſſe intelligendum de integris arrhis, ſecùs de medietate, quæ oon in præmium pudicitiæ amiſſæ, ſed ob aliam cauſam cócedi poteſt, quia voa & eadem res diuerſo iure cenſeri non debet. *leg. eum qui ædes, ff. de vſucapionibus* Si igitur arrhæ integræ non concedantur io præmium pudicitiæ amiſſæ per matrimonium, nec illarum medietas alio titulo concedi debet, præcipuè cùm eadem ſit ratio de totis arrhis; ac de parte. *argum. leg. qua de tota ff. de rei vindicat.* Tandem probat, quia quando lex vnum diſponit, & alterũ præſupponit, debet prius verificari præſuppoſitum, vt multis comprobat Menoch. *de recuper. poſſeſſ. rem.* 9. *n.* 161. Gutierr. *Conſ.* 21. *n.* 6. *& lib.* 3. *pract. quæſt.* 22. *n.* 3. Sed lex 52. *Tauri* præſupponit quando acquirantur arrhæ, de hoc enim noo agit, ſed agit de concedenda electione arrharum, vel ſponſalitiæ largitatis. Ergo ſupponit arrhas eligendas acquiri poſſe, at hæ noo acquiruntur niſi matrimonio. Ergo &c.

4. Nihilominus Gomez Arias *leg.* 50. *Tauri n.* 29. cenſet ſponſam per oſculum medietatem arrharum lucrari poſſe ſponſalitia largitate non interueoiente, ea verò eſiſtente dari ſponſæ optionem, vt medietatem arrharum, vel ſponſalitiæ largitatis quam maluerit, lucretur, ſicuti conſummato matrimonio cóceditur vel integras arrhas, vel integram ſponſalitiam largitatem lucrari. Probat ſuam ſententiam pluribus argumentis, quibus meo iudicio Sanch. ſatisfacit. Primum argumentum deſumebatur *ex leg. qua de tota ff. de rei vindicat.* Vbi ſtatuitur idem ius eſſe de toto quoad totum, ac de parte quo ad partem. At conſummato matrimonio poteſt ſponſa totas arrhas eligere reiecta ſponſaliria largitate. Ergo ante illius cóſummationem poterit eam electiooem quoad medietatem arrharum, & ſponſalitiæ largitatis facere. Secundò ex eo quòd leges iuris communis, & regni io hoc caſu diſponuor in ſponſæ fauorem, quæ ob oſculum ruborem paſſa eſt, ac proiode ſuot exteodendæ, vt concedant medietatis arrharum electionem, & acquiſitionem per oſculum. Tertiò quia voa determinatio reſpicit plura determinabilia, eáque pariformiter determinat prout vnicuique conuenit, *leg. iam hoc iure ff. de vulg. & pupillari, leg. fin. Cod. de ſentent. & re iudic.* Ac in prædicta lege adeſt vna determinatio in illis verbis, pero ſi arrhas hubiere pueda eſcoger. Ergo hæc determinatio determinat duos caſus in ea lege contentos, ſcilicet vt detur electio medietatis arrharum, ſi adſit oſculum, & integrarum ſi copula. Et confirmat, quia clauſula in fine poſita refertur ad omnia præcedentia *cap. ſecundo requiris de appellat.* Ergo clauſula, qua eligendi poteſtas cooceditur ad omnia præcedentia referenda eſt, ac proinde ioterueoiente oſculo dabitur ſponſæ electio medietatis arrharum, vel ſponſalitiæ largitatis. Quartò ſi in hoc caſu, quo ſponſalitia largitas deficit, non lucraretur ſpooſa per oſculum medietatem arrharum, ruborem pateretur abſque vlla recompenſatione. Quintò aperiretur ſponſis via, vt cooſtitutis arrhis nullam darent ſponſæ ſpooſalitiam largitatem, nc illa per oſculum aliquid lucraretur.

5. Inter has extreioas ſententias ſi aliqua eligenda eſt, prima Sanch. & Gutierr. eligi debet. At ego alia via procedendum exiſtimo, credo namque per oſculum lucrari ſpooſam medietatem omnium, quæ ab ſponſo illi data fuerunt, ſiue ſint arrhæ, ſiue ſponſalitia largitas abſque vlla electione, conſummato autem matrimonio lucrari integras arrhas, vel integram ſpooſalitiam largitatem, prout ſibi placitum fuerit. Priorem partem huins concluſionis, de qua eſt controuerſia mihi perſuadeo, primò: ex eo quòd prædicta lex *Tauri* abſque vlla reſtrictiooe dixerit ſponſam per oſculum lucrari medietatem omoium quæ ab ſponſo acceperat: ibi, gane, ſi el eſpoſo la hubiere veſado la mitad de todo loque el eſpoſo la hubiere dato antea de conſumado el matrimonio. Ponderanda enim eſt dictio *omnis*, quæ nihil excludit. Cùm ergo non ſolùm cooſuonnato matrimonio, ſed plerumque ante conſummatiooem arrhæ ab ſponſo ſponſæ concedantur, efficitur ſanè medietatem arrharum ſimul cum medietate ſponſalitiæ largitatis, ſi hæc interueoiat, ſponſam per oſculum lucrari. Secundò: conſummato matrimonio inquit lex ſpooſam lucrari totum quod ſpooſus dederit, dummodò arrhæ io dicto matrimonio non fuerint. Ergo ſub illis verbis *totum quod ſponſus dederit*, quæ etiam io prima parte legis fuerunt appoſita arrhæ contineotur, aliàs fruſtranea eſſet exceptio. At dum lex ſponſæ concedit per oſculum medietatem omnium, quæ ſponſus dederat, arrhæ oon excipiuntur, ergo medietas arrharum ſponſæ concedenda eſt. Quòd ſi dicas inde inferri ſponſam per oſculum idem, vel amplius lucrum reportare, quam ex matrimonij conſummatiooe; ſiquidem ioterceden te oſculo acquirit medietatem arrharum, & ſponſalitiæ largitatis, quorum medietas æqui valere poteſt integris arrhis, vel integræ ſponſalitiæ largitati, quæ conſummato matrimonio acquirit. Reſpondeo id non eſſe inconueniens, cùm priuata ſit matrimonij conſummatione, cuius ioitium per oſculum acceperat. Secondò reſpondeo negando idem lucrum regulariter reportare. Tum quia non ſemper interueniuot arrhæ, & ſponſalitia largitas. Tum quia conſummato matrimonio datur electio integræ ſpooſalitiæ largitatis, vel

arrharum,

arrharum, quorum vnum cùm ſit ab ſponſa eligendum præſtat vtriuſque medietate.

6. Argumenta vero Sanch. quæ noſtram ſententiam oppugnant, non eſt difficile ſoluere. Ad primum concedo dictione illa aduerſatiua *Sed* diuerſum factum & diuerſum ius conſtitui, ac in præcedenti clauſula conſtitutum eſt, ſponſam interueniente oſculo lucrari medietatem omnium, quæ ab ſponſo acceperat, oſculo verò non intercedente nihil lucrari. In ſecunda parte ſtatuitur conſummato matrimonio integrum lucrari, ſi arrhæ non interceſſerint: ſi autem hæ adfuerint, electio ſponſæ conceditur, quod ſine dubio eſt diuerſum ius, & factum à præcedenti. Nomina item illa ſponſi & ſponſæ, mariti, & vxoris, ex quibus Sanch. infert in prima parte legis non eſſe ſermonem de arrhis, benè tamen in ſecunda id certè non indicant. Tum quia etiam in ſecunda parte; vbi eſt facta mentio arrharum vtitur lex nomine ſponſi, *ibi*: Peroſi qualquiera dellos muriere deſpues de conſumido el matrimonio, que la mujer, y ſus herederos ganen todo le que ſiendo deſpoſados la hubo *el eſpoſo* dado, no auiendo arrhas enel tal caſamiento: Tum & præcipuè, quia hæc nomina ſponſi, & ſponſæ, mariti, & vxoris non ex arrhis, quæ ab ſponſis ante conſummatum matrimonium conceduntur, ſed ex matrimonij cóſummatione, vel non cóſummatione ſumuntur. Ad ſecundum admitto *leg. 52. Tauri* in illa prima parte approbare quod diſpoſitum erat iure communi. *leg. ſi à ſponſo, Cod. de donationib.* Sed non inde infertur nihil de arrhis diſponere, quinimo contrarium per ſe colligitur, nam arrhæ ſucceſſerunt antiquæ donationi propter nuptias, quæ iam in deſuetudinem abiit, vt teſtatur ipſemet Sanch. *lib. 6. de matr. diſp. 1. num.* 1. At medietatem donati propter nuptias interueniente oſculo acquirebat ſponſa, ergo etiam acquirere debet mediatem arrharum, quæ locum prædictæ donationis tenent. Ad tertium concedo verba legis ſumenda eſſe iuxta ſubiectam materiam, & naturam contractus, & inſuper naturam arrharum eſſe, vt concedantur in præmium pudicitiæ licitè amittendæ ſiue per matrimonij conſummationem, ſiue per ſponſaliorum vſum, cùm igitur per matrimonij conſummationem integrè ſponſa pudicitiam amittat, per oſculum verò inchoatè, æquum erat, vt ratione huius amiſſionis arrha quæ in præmium pudicitiæ conceditur dimidiatè ſaltem concederetur. Adde arrhæ, vt ex ipſomet Sanch. *ſuperius* docuimus non ſolùm in præmium pudicitiæ, ſed in compenſationem nobilitatis, & diuitiarum conceduntur, ideóque poſſunt ab ſponſa ſponſo donari. Non igitur ad earum acquiſitionem neceſſarium eſt matrimonium cóſummari. Ad vltimum fateor legem illam 52. *Tauri* in vltima eius parte nihil de acquiſitione arrharum agere, ſed ea acquiſitione ſuppoſita tractare qualiter inter arrhas, & ſponſalitiam largitatem ſit electio facienda. At inde non infertur in prima illius legis parte non eſſe actum de arrharum acquiſitione, ſiquidem ibi conceditur ſponſæ per oſculum medietas omnium, quæ ab ſponſo acceperat.

7. Argumenta verò adducta pro ſententia Gomez Arias, quatenus noſtræ officiunt leuis ſunt conſiderationis. Ad primum omiſſa ſolutione Sanch. reſpondeo idem iuris eſſe de toto quoad totum, ac de parte quo ad partem, quando aliter de parte, & de toto expreſsè diſdiſpoſitum non eſt, ſicuti contingit in præſenti, cùm per oſculum diſpoſitum ſit lucrari ſponſam arrharum, & ſponſalitiæ largitatis mediatem, per matronij verò conſummationem vnum ex illis quod elegerit integrum. Quòd ſi vrgeas, quare vtrumque integrè non conceditur, cùm per oſculum vtriúſque medietas concedatur, ea eſt congruentia; ne ſponſus grauem iacturam patiatur amittens tum arrhas, tum ſponſalitiam largitatem. Secundum argumentum probat noſtram ſententiam, ſcilicet legem *illam* 52. concedentem ſponſæ medietatem bonorum, quæ fuerunt ab ſponſo donata non ſolùm ad ſponſalitiam largitatem, ſed ad arrhas extendi debere, præcipuè cùm in legibus antecedentibus æquè de arrhis, ac de ſpouſalitia largitate ſermo habitus ſit. Ad tertium nego eſſe vnam determinationem in prædicta lege, ſed duas diuerſas, vti probatum eſt. Ad affirmationem admitto clauſulam poſitam in fine diſpoſitionis ad omnia in ea diſpoſitione contenta referri, at in prædicta lege non eſt vna, ſed duplex diſpoſitio, & omnino diuerſa, vt conſtat ex illa dictione aduerſatiua *ſed*; ac proinde clauſula in vna diſpoſitione contenta ad aliam diſpoſitionem referri non debet. Quartum & vltimum argumentum ſunt optimæ congruentiæ in fauorem noſtræ ſententiæ.

8. Illud verò eſt certum conſummato matrimonio lucrari ſponſam, vel eius hæredes totum quod ab ſponſo acceperit, niſi arrhæ interuenerint, nam interuenientibus arrhis conceditur ſponſæ, vel eius hæredibus intra 20. dies poſtquam fuerint requiſiti vt eligant quid retinere voluerint an integras arrhas, vel integram ſponſalitiam largitatem, & facta vnius electione aliud ſponſo reddendum eſt iuxta æſtimationem quam habebat tempore receptionis, aliàs non redderetur idem quod acceptum eſt. Quod ſi vſu ſponſæ deterius factum eſt, vti contingit in veſtibus, reddere tenetur vxor quanti illæ veſtes æſtimabantur tempore quo illas recepit, deductis iis quæ neceſſariò vir conſumpturus erat cum vxore durante matrimonio, niſi prædictam ſponſalitiam largitatem dediſſet, vt benè aduertit Sanch. *lib. 6. diſp. 32. n.* 5. & Gutierr. *de matr. cap.* 19. *num.* 48.

9. Supradicta electione facta ab vxore, vel eius hæredibus nequaquam variare licet, argum. *leg. ſeruus electione in princ. ff. de legat. 1. & leg. apud Aufidium* 20. *ff. de optione legata. leg. 25. tit. 9. part.* 6. & tradit alijs relatis Sanch. *lib. 6. diſp. 22. n.* 2. Gutierr. *cap.* 19. *n.* 51. Excipe niſi electio ob aliquam cauſam fuerit ſuo effectu deſtituta, quia eo caſu reputatur ac ſi facta non eſſet, *argum. cap. non præſtat. De Regul. iuris in 6.* & *leg. ſi aut nullam, Cod. de legitim. Hæredib. leg.* 4. §. *condemnatum ff. de ſentent. & re iudic.* & tradit Sanch. & Gutierr. *ſuprà* Quod ſi intra illos 20. dies vxor, vel eius hæredes non elegerint purgare moram non poſſunt, quia eſt terminus à lege conſtitutus quæ ipſo iure transfert poteſtatem eligendi marito, vel eius hæredibus, quo caſu moræ porgatio non admittitur, ne tertio præiudicium fiat. *argum. leg. ſi is cui ff. de legat.* 2. & tradit Sanch. & Gutierr. *locis alleg.* Neque probo ſententiam Gutierr. *num.* 52. reſtringentis prædictam doctrinam, ne procedat ſpectato iure canonico, ex cuius æquitate aſſerit moram purgari poſſe quoties ius alterius non eſt factum deterius & res eſt integra per ea quæ tradit *de iuram 3. par. cap.* 17. *à num.* 5. Non inquam probo, quia in præſenti caſu hæc locum habere non poſſunt; ſiquidem ex purgatione moræ deterius redditur ius conceſſum marito eiuſque hæredibus, priuarentur enim poteſtate eligendi in ipſos tranſlata.

§. IX.

Qualiter vxor arrhas vel ſponſalitiam largitatem obtinens diſtribuere poſſit.

1 *Si alteri non nubit poteſt æquè de arrhis, & ſponſalitia largitate, ac de alijs proprijs bonis, diſponere.*

2 *Si ad ſecundas nuptias tranſeat negat communis ſententia poſſe de illis, ac de proprijs bonis diſponere.*

3 *Probabilius eſt oppoſitum.*

4 *Secus dicendum de ſponſalitia largitate.*

5 *Satisfit oppoſitis fundam.*

1. EQuidem ſi alteri non nubit poteſt æquè de arrhis, & ſponſalitia largitate diſponere ac de reliquis ſuis bonis, quia verè bona illius ſunt, neque per vllam legem eorum diſpoſitio ſpecialiter reſtricta eſt. Nam eſto

in leg.

Digitized by Google

in leg. 1. *tit.* 2. *de las arrhas*, *lib.* 3. *Fori.* ſtatutum ſit mulierem habentem filios ſolùm de quarta parte arrharum diſponere poſſe, & reliquas filiis reſeruari, cum prædictæ leges fori non obligent, niſi legibus recopilationis nouæ approbentur, vel vſu confirmentur, neque prædicta lex fori quoad eum diſpoſitionis modum reperiatur alicubi approbata, vſúve confirmata, efficitur ſanè obſeruandam non eſſe, ſed vxorem æquè de arrhis ſponſalitiaque largitate, ac de aliis bonis diſponere poſſe, ac proinde in regno Caſtellæ poteſt cuilibet extraneo quintam illarum partem relinquere iuxta *leg.* 30. *Tauri*, quæ hodiè eſt 13. *tit.* 6. *lib.* 5. *compilat.* & in quinta, & tertia illarum parte meliorare quemcumque ex deſcendentibus iuxta *leg.* 17. & 18. *Tauri* hodie *leg.* 1. & 2. *tit.* 6. *lib.* 5. *compilat.* etſi ſolùm aſcendentes habeat, tertiam illarum partem liberè diſtribuere iuxta *leg.* 6. *Tauri* hodie *leg.* 1. *tit.* 18. *lib.* 5. *compil.* Atque ita docent Mol. *lib.* 2. *de primogen. cap.* 10. *num.* 64. Mol. Ieſuita, *tract.* 2. *diſp.* 431. § *de arrhis.* Matien. *lib.* 5. *recopil. tit.* 2. *leg.* 3. Gloſſ. 1. Gutierr. 2. *pract. q.* 18. *num.* 5. & *lib.* 3. *q.* 45. *à n.* 24. & *de matr. cap.* 19. *à num.* 43. Sanch. *lib.* 6. *diſp.* 40. *à n.* 4. & *ſeqq.* tametſi alij ab eo relati, *num.* 3. contrarium ſentiant.

2. Verùm ſi ad ſecundas nuptias tranſit, grauis eſt difficultas, an poſſit de illis, ac de proprijs bonis diſponere? Negat communis ſententia vt videre eſt apud Mol. *lib.* 2. *de primogen. cap.* 10. *num.* 62. Gutierr. *lib.* 2. *pract. quæſt.* 18. *in fine*, & *lib.* 3. *quæſt.* 43. *n.* 25. & *de matr. cap.* 19. *n.* 44. Sanch. *lib.* 6. *de matrim. diſp.* 41. *n.* 3. vbi plures refert. Ducitur, quia arrhæ non conceduntur vxori titulo oneroſo, ſed lucratiuo, quippe conceduntur in præmium pudicitiæ per matrimonium amittendæ, & ad quam amittendam, cùm obligetur matrimonio contracto, non cenſetur aliquod onus ſubire ratione cuius dicatur titulo oneroſo concedi. At de bonis conceſſis à marito ſiue donatione inter viuos, ſiue in teſtamento, nullatenus diſponere liberè poteſt vxor tranſiens ad ſecundas nuptias, ſi filios habeat prioris mariti, ſed neceſſariò ea illis reſeruare debet retento ſibi vſufructu, vti expreſsè habetur *leg. fœmina* 3. *Cod. de ſecund. nuptiis*, & Authent. *ex teſtamento*, *Cod. eodem tit.* tenetúrque inter ipſos ea æqualiter diuidere, neque poteſt aliquem meliorare, vt decidit Authent. *lucrum. Cod. de ſecund. nupt.* & §. *venient*, *authent. de nuptiis*, & tradit Ant. Gumez *leg.* 15. *Tauri n.* 3. Molin. Gutierr. & Sanch. *loc. alleg.* ergo de arrhis nequit ac de proprijs bonis diſponere, ſed filiis prioris matrimonij reſeruare debet. Secundò omnes Doctores conueniunt non poſſe vxorem tranſeuntem ad ſecundas nuptias, & filios prioris matrimonij habentem diſponere de ſponſalitia largitate, ſed neceſſariò prædictis filiis reſeruari ſolo vſufructu ſibi retento iuxta dictam legem *fœmina* approbatam per *leg.* 26. *tit.* 13. *part.* 5. At *leg.* 52. *Tauri* hodie 4. *tit.* 2. *lib.* 5. *compilat.* permittitur vxori accipienti arrhas, & ſponſalitiam largitatem, vt eligat quod ex illis maluerit reddito altero hæredibus mariti, cenſet ergo prædicta lex arrhas eodem iure, ac ſponſalitiam largitatem vxori competere.

3. Cæterùm etſi hæc ſententia communis ſit, probabiliorem cenſeo affirmantem arrhas, earumque dominium vxori competere ſicut & reliqua alia bona propria, eſto filios habeat prioris matrimonij, ſic docuit Aluar. Valaſc. *conſ.* 16. *n.* 6. Molin. Ieſuita *tract.* 2. *de iuſtit. diſp.* 431. §. *contrarium*, & ſatis probabilem reputat Sanch. *d. diſp.* 41. *n.* 2. Moueor quia ſolùm ea quæ à marito titulo donationis inter viuos, vel ex teſtamento vxori conceduntur, reſeruantur filiis mariti, vt expreſsè cauetur *in dicta authent. hoc lucrum. Cod. de ſecund. nupt.* & dicta *leg. fœmina*, *Cod. eodem*, ibi: donationibus factis, vel cuiuſlibet munificæ largitatis præmio. At arrhæ non conceduntur donatione liberali, & munifica, quæ propriè donatio eſt, *leg.* 1. *ff. de Donationib.* ſed potius quaſi permutatione conceduntur, quippè conceduntur ſponſæ in compenſationem pudicitiæ, nobilitatis, & dotis marito traditæ, ac proinde reputatur quædam remuneratoria donatio, quæque conſtante matrimonio permittitur, vti latè probat Sanch. *dicto lib.* 6. *diſp.* 6. *per totam.* Et confirmo: arrhæ plerumque deducuntur in pactum, ita vt concedens etſi in contrahendo voluntarius, & liber extiterit, at celebrato contractu non liberè, ſed ex obligatione donat, ſæpè namque vxor vt matrimonium contrahat exigit tot arrhas ſibi concedi aliàs non contractura & ſub ea conditione maritus illi arrhas concedit, ergo concedit non ex liberalitate, ſed ea obligatione ob conſenſum vxoris in matrimonium. Quæ autem eo titulo vxori conceduntur non reſeruantur filijs mariti, ſed de his tanquam de bonis propriis poteſt vxor liberè diſponere, vti multis comprobat Ant. Gab. *tit.* 3. *commun. opin. lib.* 3. *de ſecund. nupt. concl.* 1. *num.* 40. Valaſc. *tit.* 1. *conſ.* 16. *n.* 7. Mol. Ieſuita *tractatu* 2. *diſp.* 431. *verſ. contrarium.* Ergo de arrhis vtpotè hoc titulo oneroſo acquiſitis poteſt mulier ad ſecunda vota tranſiens diſponere. Secundò dotem conceſſam à marito vxori adoleſcentiori, & nobiliori non tenetur vxor tranſiens ad ſecundas nuptias filijs prioris matrimonij reſeruare, ſed de ea dote tanquam de proprijs bonis diſponere poteſt, vti docuit ipſe Sanch. *diſp.* 8. *num.* 2. Sed eadem eſt ratio de arrhis in compenſationem virginitatis, nobilitatis, aut diuitiarum conceſſis, tametſi Sanch. *diſp.* 41. *in fine* conetur differentiam aſſignare, quam ego percipere non poſſum. Ergo &c.

4. Secùs verò dicendum eſt de ſponſalitia largitate, & de lecto viduali, & ſimilibus, quia hæc non titulo oneroſo, ſed lucratiuo tantùm conceduntur; quippè ſponſalitia largitatis non in compenſationem alicuius obligationis, quam ſubeat ſponſa conceditur à marito, ſed in ſignificationem amoris, quem erga ipſam habet, & ob eandem cauſam eo decedente conceditur lectum, tum inſignum amoris ſponſi præcedentis, tum vt ipſa viduitatem facilius ſuſtinere poſſit. Atque ita docent Ayora *de part.* 3. *par. q.* 15. Anton. Gomez, *l.* 15. *Tauri*, *n.* 3. Matien. *lib.* 5. *recopil. tit.* 1. *leg.* 3. *gloſſ.* 2. *n.* 4. Mol. *tract.* 2. *de iuſtit. diſp.* 431. §. *contrarium* Sanch. *lib.* 6. *diſp.* 41. *num.* 4.

5. Argumenta verò ſententiæ communis non vrgent. Ad primum negare poſſumus arrhas concedi in præmium pudicitiæ proſtituendæ; nam vt ex ipſomet Sanch. *ſuperius* diximus, præcipuè in compenſationem exceſſus nobilitatis, vel diuitiarum conceduntur, ac proinde non ex pura munificentia, ſed ea obligatione ſaltem antidotali, quæ virum probum, & honeſtum decet. Non ergo reſeruandæ ſunt filiis prioris matrimonij. Admiſſo tamen arrhas ſolùm concedi in compenſationem pudicitiæ ab vxore proſtituendæ, adhuc exiſtimo dignam eſſe remuneratione non quidem poſt matrimonij contractum celebratum, nam vt rectè ait Sanch. fruſtraneum eſſet matrimonium in quo vxor pudicitiam non proſtitueret, in ipſo enim contractu hæc obligatio continetur; benè tamen ante contractum matrimonium, tunc enim poteſt ipſa vxor nolle ſuam pudicitiam in matrimonium proſtituere, niſi arrhis ſibi deſignatis, & frequenter ita contingit. Quo caſu manifeſtum eſt arrhas concedi non ex pura munificentia, ſed ob rem maximo pretio dignam. Ad ſecundum reſpondeo ex illa lege ſolùm inferri arrhas, & ſponſalitiam largitatem vxori competere, ſed an eodem, vel diuerſo iure non colligitur, id enim colligendum eſt ex cauſis ob quas vxori competunt, prædicta namque lex tantum attendit, ne vxor vtrunque retineat, ideoque poteſtatem eligendi illi concedit; quare ſi arrhis electis ſponſalitiam largitatem eligat, filijs mariti reſeruare debet tranſiens ad ſecundas nuptias, quia per ipſam electionem natura ſponſalitiæ largitatis non mutatur, ſed ſponſalitia largitate in ſuo eſſe perſeuerante, & ſimiliter arrhis permittitur ea vxori, vt eligat quid ex illis duobus velit retinere altero hære-

dibus

mariti reddito. Adde cum Molin. *dicta diſp* 431. §. *contrarium* facta electione ſponſalitiæ largitatis poſſe vxorem de ſponſalitia largitate diſponere, ſicuti de arrhis quoad quantitatem inquam valoris, qui arrhis correſponderet, quia loco arrharum ſucceſſit in ea parte.

Pvnctvm XIII.

De Sponſalitia largitate, quæ in ſponſalibus interuenire ſolet.

SPonſalitiam largitatem Doctores appellant donationem, quam mittit ſponſus, vel è contra animo, & ſpe matrimonij contrahendi, & ob eius cauſam, vt conſtat *ex toto tit. ff. & Cod. de donationib. ante nupt.* & optimè explicuit Matienzo, *lib. 5. compilat. tit. 2 in rub. Gloſſ. 3.* Quamque hiſpanè vocamus. Las donas y ioyas que ſe embian los deſpoſados in ſignificationem amoris, & ſpem quam habent matrimonij contrahendi, eſtque donatio (vt aliis placet) ante nuptias. Pro cuius explicatione examinanda ſunt primò quæ dona facta ab ſponſo ſponſæ, vel è contra, aut ab eorum conſanguineis, aut extraneis cenſeantur ſponſalitia largitas? Secundò in qua quantitate, & ex quibus bonis præſtari poſſit? Tertiò quo tempore? Quartò qualiter acquiratur, aut amittatur.

§ I.

Quæ dona facta ab ſponſo ſponſæ, vel contrà aut ab eorum conſanguineis, vel extraneis cenſeantur ſponſalitia largitas?

1 *Vtroque iure antiquo, & nouo cenſet* Anton. Gomez *omnia tradita ab ſponſo ante conſummatum matrimonium eſſe ſponſalit. largit.*
2 *Contrarium docuit* Mol. Ieſuita.
3 *Diſtinctione vtendum eſt in hac controuerſia.*
4 *Si adſit conſuetudo, vt miſſa ab ſponſo fiant ſponſæ, illi ſtandum eſt.*
5 *Fit ſatis fundam. contrar.*
6 *Quid dicendum ſpectato iure nouo regni Caſtellæ.*
7 *Quid dicendum in muneribus à ſocero miſſis.*
8 *Quid de donatis à conſanguineis ſponſi.*
9 *Soluuntur aliquæ obiectiones.*
10 *Examinatur, an donata à conſanguineis, vel amicis ſponſi ſponſæ, vel è contrà cenſeantur ſponſalitia largitas.*

1. QVando de animo donantis conſtat nulla eſt quæſtio, tunc enim ipſi qualibet alia præſumptione excluſa ſtandum eſt, vti docuit Bart. *leg. penult. §. ſeruis vxoris n. 3. ff. ſoluto matrim.* ibi Immola, *n.* 10. Iulius Clar. *lib. 4. receptar. §. donatio. quæſt.* 10. Gutierr. *lib. 2. pract. quæſt* 19. *n.* 5. Sanch. aliis relatis, *lib* 6. *diſp.* 25. *numer.* 2. At quando non conſtat de prædicto animo, ſed coniecturis eſt agendum, eſt difficultas an omnia quæ ſponſus ſponſæ mittit eo ipſo cenſeantur ſponſalitia largitas? Et quæſtio procedere poteſt ſpectato iure communi, & antiquo regni Caſtellæ, vel ſpectato iure nouiſſimo recopilationis. Et quidem vtroque iure cenſet Anton. Gomez. *leg.* 52. *Tauri. n* 4. & Matien. *lib* 5. *recopilat. tit. 2. leg. 4. gloſſ. 5. n.* 2. tradita ſiue ordinaria, ſiue pretioſa ab ſponſo ſponſæ ante conſummatum matrimonium verè donata eſſe, efficique ſponſæ integrè matrimonio conſūmato, quoad medietatem oſculo interueniente. Mouentur, quia in his quæ à marito vxori traduntur ea tantum cenſentur donata quæ quotidiana ſunt, & vxori iuxta ſuam qualitatem neceſſaria *Argum. leg. ex annuo. 6. ff de donationib. inter virum, & vxor.* eo quòd vir obligatus eſt vxorem alere. *leg. ſi cum dotem. §. ſin autem ff. Soluto matrimonio*, alimenta autem non commodantur, ſed donantur. Quæ verò pretioſa ſunt, & ſolùm ad maiorem ornatum conducunt, cenſentur commodata, vt colligitur *ex leg. hoc legatum. ff de legat. 3. mortis ſuæ ff. de Donationib. leg. id veſtimentum ff de peculio*, & pluribus exornat Anton. Gomez *d. leg. 52. Tauri. n. 4.* Gutierr *pract. 2. quæſt. 19. n. 2.* Sanch. *lib. 6. diſp. 25. n.* 10. eo quod de horum donatione nulla adeſt vrgens coniectura; & ex alia parte ſola commodatione, & vſu conceſſo & vxori prouiſum eſt, & marito conſultum. At in his quæ ſponſus ſponſæ tradit adeſt coniectura efficax donationis ob cauſam matrimonij & in recompenſationem dotis, honeſtatis, & virginitatis, cùm ſponſa poſſit non nubere per ingreſſum religionis, aut alias, ergo in dubio ſic eſt præſumendum.

2. Contrarium docuit Mol. *tract. 2. diſp. 290. §. quartum dubium*, referens Iulium Clarum & Gamam, qui potius ſententiam (quam ſtatim referemus) cenſentur approbare. Inquit igitur Molin. ea omnia, quæ ſponſus ſiue de præſenti, ſiue de futuro ſponſæ mittit, cenſenda ſunt miſſa, vt ſponſa ornatior ad virum accedat, atque ad eam honorandam, animique affectum illi oſtendendum, qualiter matrimonij tempore ſit ab eo tractanda, non vt dominium earum rerum ad eam pertranſeat. Nam donatio nunquam præſumi debet quoties ex alia cauſa, quam donationis intelligi poteſt collatum, vt tradit Gloſſa *leg. cum quid ff. ſi certum petatur* & plurimus firmat Gregor. *leg. 36. verbo bienes. tit. 12. part. 5.* Maſcard. *de probat. concl.* 555. At in præſenti ex prædictis cauſis relatis præſumi poſſunt collata quæ ab ſponſo ſponſæ mittuntur. Non igitur præſumenda ſunt donata. Secundò in his quæ traduntur gratia tradentis non præſumitur donatio. *leg. ſi vt certo. §. ſi duobus ſi commodati*; at ſponſus gratia ſui mittit ſponſæ munera, tum vt ad ipſum ornatior accedat, tum ne ipſe vilis & auarus reputetur.

3. Cæterùm diſtinguendum eſt, aut munera, quæ mittit ſponſus ſponſæ, ſunt ita exigua, vt ſi conſtante matrimonio darentur, cenſerentur donata, & non commodata, vel ſunt ita magna, & pretioſa, vt ſi darentur conſtante matrimonio non cenſerentur donari, ſed illorum vſum commodari, eo quòd non ad communem vxoris ornatum, ſed ad ſingularem, & extraordinarium deſeruiant. Si munera prioris ſint generis præſumenda ſunt donata, ſecùs ſi poſterioris. Sic videtur docere Gregor. Lopez, *leg. 23. verbo paños tit* 11. *part* 4 Villalob. *in communib. opinion. litt.* V. *verbo. veſtes. n. 47. & 48.* Gama 1. *part. deciſ. 71. n. 1. & 4 &. deciſ. 125 n. 1 & 2.* Iulius Clar. *lib. 4. recept. §. donatio. quæſt. 10. in fin.* Sanch. aliis relatis, *lib. 6. de matr. diſp. 25. n.* 28. Moueor, quia hæc munera mittuntur ab ſponſo ſponſæ in ſignum amoris, & teſtimonium qualiter conſtante matrimonio ab eo tractanda ſit, vt ipſe Molina fatetur. At ſi ſolum vſum, & non dominium muneris cuiuſuis exigui concedit, ſignum exigui amoris præbet, & teſtimonium manifeſtum aperè conſtante matrimonio eſſe ſponſam tractandam. Quæ ratio non procedit in muneribus pretioſis, & quorum dominium conſtante matrimonio non conceditur, ſed ſolus vſus. Et confirmo ſi munera quæ mittuntur ab ſponſo eius generis ſunt, vt & conſtante matrimonio neceſſaria reputentur ſponſæ ad eius communem, & decentem ornatum, cùm hæc maritus vxori concedere teneatur, præſumendum eſt conceſſa tempore ſponſaliorum anticipatè voluiſſe concedere.

4. Monuerim tamen, ſi adſit conſuetudo in ea regione vt quæ ſponſus mittit eſto pretioſa ſint non repetantur, cenſendus eſt ſponſus ea donare cùm mittit, quia præſumendus eſt mittere ſecundùm regionis conſuetudinem, cùm aliud non exprimit, vt ex doctrina Baldi *leg. 2. n 2. Cod de iure dotium* comprobat aliis relatis Sanch. *lib. 6. diſp. 25 n. 16.* qui *n.* 17. idem eſſe dicendum cenſet quando mittuntur munera ab ſponſo, quorum nulla eſt conſuetudo, vt mittantur, vel mittuntur abundantiora, & pretioſiora quàm eſt conſuetudo; eo namque ipſo quo præter conſuetudinem munera ſponſus mittit, ſponte mittit, & donare cenſendus eſt argum. *l. donare ff de Reg. iuris*. Sed diſplicet hoc vltimum aſſertum vtpote omnino euertens concluſionem poſitam aſſerentem munera pretioſa commodari non donari, quia in horum ſolius

vſus conceſſione abundè liberalitas exercetur. Libentiùs tamen probarem quod *n.* 18. Sanch. ſubiungit munera ab ſponſo miſſa præſumi donata, ſi ſponſa ei aliqua miſit, quia adeſt præſumptio remunerationis, *argum. l. ſi vero non remunerandi, §. inde*, Papinianus *ff. mandati.* At deberet cõſtare ſponſam animo donãdi mittere, eáq; ſponſum non ſatis remunerari ſolo vſu pretioſorũ conceſſo.

5. Fundamenta oppoſitarum ſententiarum non vrgent. Nam ad prioris ſententiæ fundamentum negamus in muneribus pretioſis adeſſe ſufficientem coniecturam donationis, cum non in præmium virginitatis, nobilitatis, & dotis concedantur, ſed in ſignum amoris, & ob ſpem matrimonij, ad quem finem ſatis eſt horum pretioſorum commodatio, eſto non ſit donatio. Ad ſecundæ ſententiæ primum fundamentum admitto hæc munera concedi ab ſponſo ſponſæ in ſignum ſui affectus, & ad eam honorandam, &c. Nego tamen inde inferri non præſumi donata, ſi munera eius qualitatis ſint, vt niſi donentur non ſatis tradentis affectum exprimunt, nec ſatis ſponſam honorant. Et eodem modo reſpondendum eſt ad ſecundum, donationem non præſumi in his, quæ gratia tradendis conceduntur, niſi ipſum tradentem deceat præſumi donationem, vt in præſenti contingit comparatione munerum exigui valoris.

6. Verùm ſpectato iure nouiori regni Caſtellæ, etſi Gregor. Lop. *l.* 23 *tit.* 11 *part.* 4. *verbo paſſos* dubius ſit, an *lex* 52. *Tauri*, quæ hodie eſt 4. *tit.* 2. *l.* 5. *recopilat.* ius commune correxerit, & Molina *d. diſp.* 290. §. *quartum dubium* abſque vlla dubitatione negauerit, longè verius eſt, & omnino tenendum ius commune correctum eſſe, & quælibet ſiue vilia, ſiue pretioſa ab ſponſo ſponſæ conceſſa, vel è contrà donata eſſe cenſenda, atque adeò ſponſalitiam largitatem, vt manifeſtè probare videtur lex 52. *Tauri* Todo lo que el eſpoſo la hubiere dado antes de conſumido el matrimonio agora ſea precioſo, agorano, & tradit in *d. l.* Caſtillo *n.* 21. Anton. Gom. *n.* 4. Gomez Arias. *l.* 50. *Tauri*, *n.* 16. Matien. *l.* 5. *compil. tit.* 2. *l.* 4. gloſſ. 5. *n.* 2. Azebedo *n.* 29. Barboſa *l. qua dotis* 34. *n.* 81. *ff. Soluto matrim.* Sanch. aliis relatis *lib.* 6. *diſp.* 25. *num.* 30.

7 Ex his infertur quid dicendum ſit in muneribus, quæ ſocer nurui conceſſerit, an inquam cenſeantur donata nurui, vel ſolùm commodata ad vſum, & ſponſo acquiſita? In qua difficultate cum nihil ſit nouo iure Caſtellæ ſtatutum ex legibus iuris communis eius deciſio ſumenda eſt. Quapropter exiſtimo omnia illa munera, quæ ſpectato iure communi crederentur ſponſæ ab ſponſo donata, eadem cenſenda ſunt donari à ſocero; quia ſocer contemplatione ſponſi ea munera ſponſæ tradit; ac proinde reputandus eſt, ac ſi ipſemet ſponſus tradidiſſet, quæ verò ſponſus commodaret, & ad vſum concederet; eadem cenſendus eſt ſocer commodare, & eorum dominium ſponſo filio ſuo transferre, & ſic tranſlata eſſe in legitimam computanda, ſic aliis relatis docent Gutiert. *l.* 2. *pract. q.* 10. *n.* 1. Sanch. *lib.* 6. *diſp.* 25. *n.* 33. *& ſeqq.*

8. Secundò infertur, an donata à conſanguineis, vel amicis ſponſi, vel è contrà cenſeantur donatario acquiri, vel potius acquirantur ei, cuius donans conſanguineus, vel amicus eſt. Notanter coniunxi amicitiã cum cõſanguinitate, quia vtraque cauſa eandem præſumptionem infert, vt manifeſtè probat lex *ſed ſi plures* §. *in arrogato ff. de Vulgar. ibi:* ſi arrogatoris amicus, vel cognatus, *&* *l.* 3. *tit.* 9. *l.* 5. *compilat.* ibi: donadio de pariente o amigo, & ibi Azebedo *n.* 6. Matien. *gloſſ.* 4. *n.* 1. & pluribus exornãt Gutierr. *l.* 2. *pract. q.* 280. *n.* 8. *&* 9. Sanch. *l.* 6. *de matr. diſp.* 26. *n.* 2. Qua in re cùm conſanguineus, vel amicus ſponſi vtrique ſcilicet ſponſo, & ſponſæ donat, non eſt difficultas vtrique acquiri, & inter vtrumque eſſe donatum diuidendum, ſatis enim donans ſuam voluntatem expreſſit, aliàs ſi vni tantùm vellet donatum explicari non vtrique coniunctum donatum concederet, vt benè aduertit Gutierr. *l.* 2 *pract.* 9. *q.* 120. *n.* 9. Anton. Gom. *l.* 52. *Tauri*, *n.* 67. Molin. *tract.* 2. *diſp.* 430. *concl.* 1. Sanch. *l.* 6. *diſp.* 26. *n.* 3.

Similiter ſi donans vni tantùm ex ſponſis, ſibique conſanguineo donaret, ei tantùm acquireretur, niſi aliter de donantis mente conſtaret, quia tunc pro donatario adeſt ipſius donationis, & conſanguinitatis præſumptio. Neque hanc præſumptionem infirmat, eſto ſit donans vtriuſque ſponſi conſanguineus in eodem gradu, ſatis enim eſt, quod ſit donatarij conſanguineus, vt pro illo tantum ſit præſumptio, ſicuti docuerunt Gutierr. *d. q.* 120. *n.* 9. *&* 12. Sanch. *diſp.* 26. *n.* 4. *&* 5. Idem eſt ſi ex parte donatarij ſint aliquæ ſpeciales cauſæ, quæ ad donationem ipſi faciendam mouere poſſint, vt amicitia ſpecialis, obſequium aliquod donatori, vel eius conſanguineis præſtitum, quia eo caſu eſto donans non ſit illius conſanguineus præſumi debet ipſi in remunerationem obſequij, & amicitiæ ſignum donare, vti colligitur *ex leg. ſocium, qui in eo* §. *fin. ff. pro ſocio*, & docet plures referens Sanch. *dicta diſp.* 26. *a num.* 6.

Verùm ſi nulla ex ſupradictis cauſis exiſtit, ſed ſola adeſt conſanguinitas ſponſi, dubitant Doctores, an eo caſu donatio facta ſponſæ acquiratur ſponſæ, vel potius acquiratur ſponſo & ſponſæ ſolus vſus concedatur? Cui dubitationi breuiter reſpondeo verius, & probabilius eſſe ſponſo acquiri, cuius contemplatione ſponſæ donum factum eſt, nam cum conſanguineus ſponſi ob fauorem, quem ſuo conſanguineo præſtare intendit eius ſponſæ donet, ea donatio potius cenſenda eſt fieri ſponſo quàm ſponſæ. At ſi ſponſæ non ſolùm vſus, ſed dominium donati concederetur, integrè ea dõnatio in fauorem ſponſæ fieret, & nullo modo ſaltem immediatè in ſponſi fauorem. Atque ita docent poſt alios antiquiores Nauarr. *c.* 7. *n.* 166. Anton. Gom. *l.* 52. *n.* 67. Iulius Clarus, *l.* 4. *recept. verbo donatio*, *q.* 10. *verſ. ſed nunquid.* Maſcard. *de probat. concl.* 564. *à n.* 5. Ioann. Gutiert. *lib.* 2. *pract. q.* 120. *n.* 9. Molin. *tract.* 2. *diſp.* 430. *concl.* 2. plures alios referens *lib.* 6. *diſp.* 26. *n.* 11. & colligitur *ex l. aditio, ff. de acquirenda hæredit.* vbi acquiſita alicuius contemplatione dicuntur acquiſita ex re ipſius, ac proinde ipſi cedere, & *ex l. ſed ſi plures.* § *in arrogato ff. de Vulgar.* vbi quidquid filius contemplatione arrogatoris ab aliis donatione acquirit, arrogatori acquiritur. Et ex *leg. ſi quid earum, verſ. ex quibus ff. de legat.* 3. vbi vir legat vxori quæ ſui cauſa comparata ſunt.

9. Neque obſtat lex *ſi ſeruum communis, ff. de donation. inter vir. & vxor.* vbi vir donans vxori ſeruum qui ſuus & duorum fratrum erat, qua parte erat fratrum ſtatim vxori acquiritur, quia in ea donatione ſatis vir expreſſit ſuam voluntatem, vt ille ſeruus acquireretur vxori, ſiquidem ipſemet conſentientibus fratribus donauit. Neque item obſtat lex *ſi te in vacuam, Cod. de donat. inter vir. & vxorem*: vbi deciditur valere ſtatim irreuocabiliter donationem factam à ſocero nurui: Et idem habetur *l. mater, l. ſe conſtante, Cod. donat. ante nuptias*, quia hæ leges non decidunt cui acquiratur donatio, ſed decidunt acquiſitionis modum ſcilicet eſſe diuerſum ab eo qui repetitur in donationibus inter virum, & vxorem, vbi modus eſt reuocabilis, cùm tamen modus acquirendi à conſanguineis irreuocabilis ſit. Neque item obſtat *l. fin. Cod. de vſufructu*, vbi teſtator relinquens filio vſumfructum potiùs contemplatione filij, quàm patris præſumitur reliquiſſe; quia ibi nulla erat ſpecialis coniectura in patris fauorem, ſicuti eſt cum conſanguineus ſponſi ſponſæ donat. Neque item obſtat doctrina Bart. *in l. ſi verò* 1. *ff. ſoluto matrim.* decidentis donata ambaſiatoribus ipſis acquiri, tametſi contemplatione mittentis concedantur, quia id prouenit ex conſuetudine recepta: at eſto ſit conſuetudo quod conſanguinei ſponſi ſponſæ munera mittant, & è contrà conſanguinei ſponſæ ſponſo: at non eſt regulariter conſuetudo, quod donatario acquirantur, niſi dona exigui valoris ſint. Nec denique obſtat donatum filio ſui iuris effecto etſi contemplatione patris donetur, filio integrè acquiri, & donatum amico Petri à Petri conſanguineis non Petro ſed donatario acquiri, quia filius ſui

iuria

iuris effectus non communicat cum patre in boois, neque amicus Petri cum Perto. Secùs eſt in marito, & vxore & in ſponſo, & ſponſa in iis, quæ ipſis conceduntur ſub tacita conditione matrimouij, quam conditionem imbibunt omnia donata à conſanguineis ſponſi ſponſæ, & è contra. *Argumen. leg. cùm veterum Cod. de donat. ante nupt.* & notauit ibi Cynus? Ioann. Lupus, *Rub. de donat.* §. 3. *n.* 5. Caſtillo *leg.* 52. *Tauri, num.* 8. Gomez Arias *leg.* 50. *Tauri n.* 3. quos refert, & ſequitur Sanch. *lib.* 6. *diſp.* 26. *num.* 28.

10. Supereſt dicendum, ao prædicta donata à conſanguineis, vel amicis ſponſi ſponſæ, vel è contra cenſeantur ſponſaliria largitas, & more ſponſalitiæ largitatis acquirantur? Et qoidem ſi vera eſt ſententia, quam plures, grauéſque Doctores relati à Sauch. *lib.* 6. *de matrim. diſp.* 26. *n.* 10. docent donatario integré acquiri, certum eſt ſponſalitiam largitatem non eſſe, cum non ſit donatio inter ſponſos, id eſt vnius ſponſi alteri facta, tametſi à matrimonio contrahendo omnino pendeat, ſub ea enim conditione ſit. At retenta noſtra ſententia aſſerente donata ſponſæ à conſanguineis ſponſi ſponſo acquiri, & ſponſæ ſolum vſum concedi, docent eſſe ſponſalitiam largitarem Ioann. Lup. *Rub. de donat.* §. 45. *n.* 19. & *leg.* 52. *Tauri, n.* 11. ibi Caſtillo. *n.* 8. Azebedo *lib.* 5. *recopilat. tit.* 2. *leg.* 4. *n.* 17. Ioann. Garc. *de coniugali acquiſit. à n.* 107. eo quòd ſponſus eam donationem ſuæ ſponſæ factam approbare videatur, ſuaque approbatione ſponſæ concedere donati domioium, quod ſibi competebat. Sed rectius contrarium cenſent Gutierr. *lib.* 2. *pract. quæſt.* 120. *n.* 10. Molina *tract.* 2. *de iuſt. diſp.* 430. *concl.* 3. Sanch. *lib.* 9. *diſp.* 26. *n.* 22. Quia etſi ſponſus approbet donationem ſuæ ſponſæ factam, nou inde infertur ſua approbarione ſponſæ concedere quod ſibi eſt conceſſum, ſed ſolùm approbare dooationem iuxta modum quo facta eſt, ac proinde retinere ſibi donati dominium; quippe in hoc approbationis modo ſibi conſulit. Præterea negari non poteſt ſub dubio eſſe, an ſponſus approbans donationem ſponſæ à ſuis conſanguineis, vel amicis factam velit donatum àcquiri ſponſæ, vel ſibi retinere; ſed in caſu dubio nemo præſumendus eſt donare *leg. cum de indebito ff. de probationib.* & pluribus exornat Maſcard. *concl.* 555. Menoch. *lib.* 2. *de arbitrar. caſu.* 88. Ergo in præſenti non præſumendum ſponſum velle ſponſæ concedere dominium illorum quæ à ſuis conſanguineis ſponſæ donata ſuur. Ergo ea donara nequaquam ſunt ſponſalia largitas, neque moræ ſponſalitiæ largitatis acquirenda ſunt ab ſponſa, ſed diſſoluto matrimonio ſunt ſponſo reddenda.

§. II.

In qua quantitate, & ex quibus bonis ſponſalitia largitas præſtari poſſit.

1. *Spectato iure communi nulla eſt impoſita taxa ſponſalitiæ largitati. Secùs in Caſtella regno.*
2. *Hæc taxa ſit pro ſponſalitia largitate tradita ab ſponſo ſponſæ, non autem econtrà.*
3. *Dos cuius octauæ parti ſponſalitia largitas menſuranda eſt, debet eſſe ab ſponſo recepta.*
4. *Affirmant plures ſponſalitiam largitatem ab ſponſo conceſſam ſponſæ nullam dotem afferenti validam eſſe.*
5. *Oppoſitum verius exiſtimo.*
6. *Detrahenda eſt ſponſalitia largitas ex bonis de quibus quis poteſt liberè diſponere.*

1. CErtum eſt ſpectato iure communi nullam eſſe taxam ſponſalitiæ largitati impoſitam, ſed in qualibet quantitate fieri poſſe, vt videre eſt *toto tit. ff. & Cod. de donationib. ante nuptias.* At in caſtellæ regno octauam partem dotis vxoris excedere nequit, iuxta *leg.* 1. *tit.* 2. *lib.* 5. *nouæ collect.* ibi: Mandamos que de aqui adelante ninguno, ni alguno deſtos nueſtros reynos que ſe deſpoſaren, o caſaren no pueda dar, ni de a ſu eſpoſa y mujer en los dichos veſtidos y ioyas ni en otra coſa alguna, mas de lo que montare la octaua parte de la dote que con ella reçibiere y porque con eſto, çeſen todas las fraudes mandamos que todos los contractos, pactos, y promiſſiones que ſe hiçieren en fraude de lo ſuſo dicho ſean en ſi ningunos y de ningun valor, y effecto.

2. Circa quam legem primò notaodum eſt hanc taxam fieri pro ſponſalitia largitate tradita ab ſponſo ſponſæ, non autem pro ea quam ſponſa ſponſo tradit, quippè ſponſa non ſolet in his donationibus excedere, præterquam quòd hæc ſponſalitia largitas menſuraoda eſt ex quantitate dotis. Non igitur habere poteſt locum in ipſa quæ dotem tradit. Deinde non procedit in donatis à conſanguineis ſponſi ſponſæ, hi enim non prohibentur octauam partem dotis in ſua donatione excedere, & meritò; quia ea donatio non eſt ſponſalitia largitas, neque in ea ſolet eſſe exceſſus, qui in donationibus ſponſi propter nimium amorem reperitur, vti docuit alijs relatis Matien. *leg.* 1. *tit.* 2. *lib.* 5. *recopil. gloſſ.* 6. *n.* 2. Neque item procedit in ſponſalitia largitate conceſſa ab extraneis huius regni, nam lex expreſsè lata eſt pro regnicolis, vt conſtat ex illis verbis *ninguno deſtos nueſtros reynos*, & tradit Matien. *ibi, gloſſ.* 5. Sanch. *diſputatio* 24. *n.* 5. Naturalibus enim intendit Rex hac ſua lege conſulere, ne ſua bona dilapideut exceſſiua munera ſponſis conferendo. Ab hac doctrina excipit Sanch. exterum qui puellam huius regni duceret, quem credit obligatum eſſe octauam acceptæ dotis partem non excedere. Sed verius oppoſitum cenſeo, quia in eo qualitas requiſita à lege non verificatur vt pote qui non eſt huius regni. Quod ſi regnicola extra Hiſpaniæ regna ſponſalia contrahat, ibique promittat, & concedat ſponſalitiam largitatem, etſi Pelaez *de maior.* 1. *part. quæſt.* 58. *n.* 38. Azebedo *dicta leg.* 1. *n.* 28. aſſerant aſtringi obligatione prædictæ legis. At probabiliùs Sanch. *dicta diſp.* 24. *n.* 5. cenſuit excuſatum eſſe; eo quòd leges nec Ciuiles, neque Eccleſiaſticæ extra territorium legiſlatoris vim obligandi non habent, vt pluribus firmaui *tract. de legib. diſp.* 1. *punct.* 24. §. 5. Notanter dixi ſi ſponſalitiam largitatem promittat, & concèdat; nam ſi ſolùm promiſerit non poterit in regno exiſtens conceſſionem excedentem taxam præſtare, quia ad hanc cõceſſionem nunquam vi promiſſionis ſe obligauit, aliàs obligaretur ad conceſſionẽ legibus aduerſam, & iniquam.

3. Secundò nota dotem, cuius octauæ parti ſponſalitia largitas menſuranda eſt, debere eſſe ab ſponſo receptam; vt conſtat ex illis verbis, mas de lo que montare la octaua parte de la dote que con ella reçibiere. Vnde ſi promiſſa ſunt in dotem octo millia aureorum, & ſolùm de quatuor millium numeratione conſtet, non valebit ſponſalitia largitas quingentos aureos excedens, vt benè aduertit Matien. *d. l.* 1. *tit.* 2. *l.* 5. *compilat. gloſſ.* 6. *n.* 3. Auend. *de exequẽd. mandat.* 1. *part. c.* 15. *n.* 2. Sanch. *l.* 6. *diſp.* 24. *n.* 3. Quod autem hioc infert Petr. Nunios de Auendano *n.* 2. requiri dotem realiter receptam eſſe, nec ſufficit eſſe promiſſam, vt ſponſalitiam largitatem ſponſa lucrari poſſit, verum non eſt, vt rectè tradit Matien. *d. gloſſ.* 6. *n.* 4. Sanch. *diſp.* 24. *n.* 3. Nam eſto lex exigat dotem recipi ab ſponſo, verè cenſendus eſt eam recipere ab eo puncto quo ſibi promiſſa eſt, tametſi ſolutionis dies non aduenerit, vti colligitur *ex l. cedere diem ff. de verbor. ſignificat.* Quare ſi antequam ſolutioni dies deſtinatus adueniat matrimonium diſſoluatur, ſponſalitiam largitatem ſponſa obtinebit, quia veram dotis promiſſionem fecit, nec per ipſam ſtetit quominus executioni mandaretur; ac proinde priuari non debet iure ſponſalitiæ largitatis quæſito. Secùs eſſet, ſi dotis ſolutionem termino aduenieote denegaret, vel iam ſoluta euinceretur, quia eo caſu effectus probat promiſſionem fictitiam fuiſſe, nullóque modo verificari poteſt dotem eſſe receptã, vt prædicta lex regia poſtulat.

Tertiò nota ſi ſponſalitia largitas octauam dotis partem excedat, non obinde tota vitiatur, ſed ſolùm quo ad exceſſum, qui tamen exceſſus etiam iuramento accedente firmari non pôteſt, vti puncto præcedenti loquens de arrhis dixi, vbi qualiter computandus eſt valor dotis in vinculo, & maioratu conſiſtens, vt octaua pars liquidò conſtare poſſit.

4. Dubium igitur eſt, an ſponſalitia largitas ab ſponſo conceſſa ſponſæ nullam dotem afferenti valida ſit, ita vt ſponſa per oſculum, aut matrimonij copulam eam lucretur? Affirmant Auendan. *de exeqnend. mandat.* 1. *part. cap.* 15. *n.* 2. *&* 3. Azebedo *lib.* 5. *recopil. tit.* 2. *leg.* 4. *n.* 15. Sanch. *lib.* 6. *diſp.* 24 *in fine n.* 6. Mouentur, quia prædicta lex regia ſolùm intendit modum præſcribere ne exceſſus fiant in his muneribus concedendis, vt conſtat ex illis verbis. Y porque los que ſe deſpoſan ſuelen dar a ſus eſpoſa joyas y veſtidos exçeſiuos, non autem intendit ſponſaliriam largitatem moderam prohibere, ſiquidem tacitè eam approbat definiens, ne octauam dotis partem excedat. Quod ſi nulla dos aſſignata eſt, eam ſponſaliriam largitatem approbat, quæ non excederet octauam dotis partem, quæ à fœminis illius qualitatis deſignari ſolet.

5. Verùm etſi hæc ſententia ſit ſatis probabilis, probabiliorem exiſtimo, quæ negat prædictam ſponſalitiam largitatem valere, ſponſamque eam per oſculum, aut per copulam lucrari. Moueor, quia eſto finis huius legis non fuerit ſponſalitiam largitatem moderatam prohibere, ſed ſolùm exceſſiuam, attamen vt finis prædictus exactè obtineretur ſtatuit, ne ſponſalitia largitas excedat octauam partem dotis, quod ſimul cum ſponſa ſponſus reciperet. At vbi nullam dotem ſponſus recipit probare non poteſt ſponſalitiam largitatem intra limites octauæ partis contineri. Secundò lex prædicta non taxauit ſponſalitiam largitatem per reſpectum ad dotem prudentis arbitrio concedendam, ſed per reſpectum ad dotem, quæ verè ab ſponſo reciperetur, at vbi nulla recipitur, ceſſat hic reſpectus, ergo ceſſat ſponſalitiæ largitatis conceſſio. Tertiò ſi ſcires fictè tibi dotem moderatam promitti, & iuxta illius menſuram ſponſalitiam largitatem concederes, ea conceſſio nulla eſſet, vt ipſemet Sanch. *diſp.* 14. *num.* 3. ex omnium ſententia fatetur. At hæc nollitas non aliunde prouenit, niſi quia dictæ ſponſalitiæ largitati deficit reſpectus ad dotem receptam à lege expoſtulatus. Sed idem reſpectus deficit, cum nulla adeſt promiſſio, ergo eodem modo ſponſalitia largitas nulla eſt. Atque ita docet Matien. *lib.* 5. *recopil. tit.* 2. *leg.* 1. *gloſſ.* 6 *in fine.*

6. Quoad bona ex quibus ſpõſalitia largitas concedi poteſt conſtat eſſe de quibus poteſt liberè diſponere in Caſtella, nempe de quinta bonorum parte, ſi filios habeat ex priori matrimonio, ſi verò ſolos aſcendentes de tertia. Si autem filiis, & aſcendentibus careret tempore promiſſionis extrahi debet de corpore hæreditatis, ſicuti de arrhis prædictum eſt, & notauit Gutierr. *de matr. cap.* 19. *n.* 40. Sanch. *diſp.* 36. *num.* 17. Qualiter verò minor iudicis authoritatem vel tutoris conſenſum requirat, & filius familiâs patris conſenſum, vt ſponſalitiam largitatem concedere poſſit præcedenti puncto diximus, cum de arrhis locuti ſumus, eſt enim eadem ratio.

§ III.

Quo tempore ſponſalitia largitas concedenda ſit.

1 *Concedi debet poſt ſponſalia contracta.*
2 *Antecedere debet matrimonij conſummationem, & eius contractum ſpectato iure antiquo, ſecus regni Caſtellæ.*
3 *Affirmant plures concedi poſſe ante Eccleſiæ velationes ſi matrimonium conſummatum ſit.*
4 *Verius eſt oppoſitum.*
5 *Satisfit oppoſitis fundam.*
6 *Affirmant plures lucrari ſponſam munera miſſa ab ſponſo, etiãſi ſponſus ante receptionẽ matrimonium cõſummauerit.*
7 *Veriorem oppoſitam ſententiam exiſtimo. Et ſatisfit fundamento oppoſito.*
8 *Qui dicendum de veſtibus pretioſis datis ſponſæ in ipſo nuptiarum die? Negant plures eſſe ſponſalitiã largitatẽ.*
9 *Verius eſt oppoſitum.*

1. NEceſſariò ſponſalitia largitas concedi debet poſt ſponſalia contracta, quia eſt cõceſſio inter ſponſos ſub ſpe matrimonij contrahendi, & ob eius cauſam. Quare ſi ante celebrata ſponſalia ei quam ſperas in ſponſam habere munera mitteres animo ſtatim donandi, nequaquam ea munera ſponſalitia largitas nuncupanda eſſent, neque ad terminum octauæ partis dotis reſtringi deberent, vti aduertit Auendano *de exequend. mandat.* 1. *p. cap.* 15. *n.* 2. Sanch. *lib.* 6. *de matr. diſp.* 24. *num.* 2. Anton. Gomez, *leg.* 52. *Tauri n.* 6. Matien. *leg.* 4. *tit.* 2. *lib.* 5. *collect. gloſſ.* 3. *initio.*

2. Deinde ſpectato iure communi, & antiquo regni Caſtellæ antecedere debet hæc ſponſalitia largitas non ſolùm matrimonij conſummationẽ, ſed eius contractum, quia matrimonio contracto omnis donatio inter coniuges prohibita erat vtpote facta inter virum, & vxorem. *leg. ſi ab ſponſo, Cod. de donationib. ante nupt. leg. inter eos ff. de donation. inter vir. & vxor.* argum. *leg.* 1. *ff. de ſponſal.* & habetur *leg.* 3. *tit.* 11. *p.* 4. At ſpectato iure nouiori regni Caſtellæ tradito *l.* 52. *Tauri*, hodie 4. *tit.* 2. *l.* 5. *noua collect.* ſponſalitia largitas concedi poteſt non ſolùm ante contractum matrimonium poſt inita ſponſalia, ſed etiam matrimonio ipſo contracto modò conſummatũ non ſit, vt notant omnes expoſitores in ſupradictis legibus. Quapropter his vt omnino certis ſtatutis quæ dubia ſunt veniunt examinanda.

3. Primò, an ſpectato hoc iure nouo Caſtellæ poſſit ſponſalitia largitas concedi poſt matrimonij copulam ante Eccleſiæ velationes, ſeu benedictiones? Affirmant & ſatis probabiliter Anton. Gomèz *leg.* 52. *Tauri n.* 6. Azebedo *dicta leg.* 4. *n.* 14. *tit.* 2. *lib.* 5. *compilat.* Barboſa *ff Soluto matr. Rub.* 3. *p. n.* 112. Ayora *de part.* 1. *p. c.* 7. *n.* 37. Auendan. *de exeq. mand.* 1. *p. c.* 15. *n.* 4. *&* 5. Gutierr. *lib.* 3. *p. q.* 44 *n.* 2. *& ſeqq.* Mouentur primò, quia ſiue copula præcedat munera, ſiue munera copulam, eadem militat ratio, ob quam hæc munera ſponſæ conceduntur, ſcilicet in præmium pudicitiæ amiſſæ. Ergo eadem in vtroque caſu debet eſſe diſpoſitio. *leg. cum pater.* §. *dulciſſimis ff. de leg.* 2. *cum ſimilibus.* Secundò cenſendus eſt ſponſus cùm copulam habet animũ, & voluntatẽ habere ſponſalitiam largitatẽ concedendi, ſed libidine incenſus à copula incæpiſſe, & donationis executionem diſtuliſſe. Ergo illa donatio potius ante copulam, quam poſt copulam cenſeri debet facta. Tertio, & principaliter, quia prædicta lex concedit ſponſæ, eiúſque hæredibus conſummato matrimonio lucrari omnia, quæ ſponſus dedit, cum deſponſati fuerunt: at iuxta communem, & vſitatum modum in Hiſpania loquendi ſponſi nuncupantur ante Eccleſiæ benedictiones, tametſi matrimonium conſummatũ ſit. Ergo concedit ſponſæ lucrari per copulam quidquid ante benedictiones Eccleſiæ fuerit ab ſponſo conceſſum, quippè verba legis, & præcipuè fauorem continentis ſecundùm communem vſum, etſi non ita proprium accipiẽda ſunt, *Argum. leg librorum* §. *quod tamen.* Caſius *ff de legat.* 3. & *leg. labeo ff. de ſuppellect. legat.* & tradit Bart. *leg. non dubium. n.* 11. *Cod. de legib.* Gloſſ. *cap. nonnulli, verbo vltra de Reſcriptis.* Quartò, ſponſa lucratur iocalium medietatem per oſculum ſiue ſubſequens, ſiue antecedens. Ergo lucrari ea debet integrè per copulam ſiue antecedentem, ſiue ſubſequentem, quia prædicta lex *Tauri* æquè concedit ſponſæ lucrari omnia iocalia per copulam, ac concedit lucrari medietatem per oſculum. Neque his obſtat, quòd *lex* 52. *Tauri* dicat, qualquiera eſpoſa ora ſea de preſente, ora ſea de futuro ſu elto el matrimonio gane, ſiel eſpoſo la hubiere veſado la mitad de todo loque el eſpoſo la hubiere dado antes de conſumido el matrimonio

trimonio, quaſi poſt conſummatum matrimonium noo ſit lucro locus. Non ioquam obſtat, quia de dimidiato lucro, quodper oſculum obtinetur, veriſſimum eſt poſt cõſummatum matrimooium eſſe non poſſe, ſecùs verò de lucro integro, quod cooſummato matrimooio obtinendum eſt: & fortè cùm de hoc lucro lex loqueretur conſũmatioois matrimonij pro munetibus donatis non meminit, ſed tantum dixit. Pero ſi qualquiera dellos muriere deſpues de conſumido el matrimonio que la mujer, y ſus herederos ganen todo loque fundo deſpoſados *le hubo el eſpoſo dado.*

4. Cæterùm verius cenſeo ſponſalitiam largitatem eſſe ooo poſſe matrimonio cõſummato, ſed donatiooem eo tempote factam eſſe donationem inter coniuges; & iuxta illius naturam regulari debere: ſic Gregor. Lopez *leg.* 3. *tit.* 11. *part.* 4. *verbo veſado.* Ioann. Lup. *leg.* 52. *Tauri n.* 2. *fine* & *n.* 14. *in fine.* Caſtillo ibi *n.* 17. Gomez Arias, *leg.* 50. *Tauri. n.* 20. Matieo. *leg.* 4. *tit.* 2. *lib.* 5. *compilat. g loſſ.* 3. *n.* 2. Azebedo ſibi contrarius ea *leg. n.* 25. *&* 26. Sanch. *lib.* 6. *diſp.* 23. *n.* 4. Moueor: lex prædicta *Tauri* quatenus concedit validam eſſe donarionem inter ſponſos de præſenti ius commune, & antiquum regni Caſtellæ corrigit, quibus ea dooatio vtpote facta ioter coniuges, prohibebatur, vti notarunt Couar. 4. *decretal.* 1. *p. cap.* 4. §. 1. *n.* 14. Barboſ. *leg. qua dotis* 34. *n.* 83. *ff. Soluto matrim.* Anton. Gomez *leg.* 52. *Tauri n.* 4. Caſtillo ibi *in princ.* Matienz. Gregor. Lop. Gomez Arias *ſuprà.* Sanch. *n.* 1. At verba legis correctoria in ſignificatione propria, ſtrictéque, & noo amplè ſumenda ſunt, quia correctio iuris quoad fieri poteſt viranda eſt. *leg. pracipimus Cod. de appellat.* Ex verbis autem prædictæ legis in ſigoificatione propria ſumptis nequaquam infertur ſponſam lucrari poſſe quæ ſibi data fuerint poſt matrimoniom cooſummatum, ſed ſolùm quæ data fuerint ante matrimooij conſummationem. Nam in priori clauſola inquit lex: qualquiera eſpoſa ora ſea de preſenre ora de ſumro ſualto el matrimooio gane, ſi el eſpoſo la hubiere veſado la mitad de todo lo que el eſpoſo la ſubiere dado antes de conſumido el matrimonio, y ſino la ſubiere veſado no ganeua da torneſe a los herederos del eſpoſo. Quibus verbis manifeſtum eſt ooo concedi ſponſæ aliquod lucrum de datis poſt matrimonium conſummatum, quioimo per argumentum à contrario tacitè indicator nihil ſponſæ poſt matrimonium conſummatum dari poſſe, cuius lucrandi poteſtatem habeat. In ſecunda verò parte vbi inquit lex. Pero ſi qualquiera dellos muriere deſpues de conſumido el matrimouio que la mujer, y ſus herederos ganeo todo loque ſiendo deſpoſados le hubo el eſpoſo dado oo auiendo arrhas enel tal caſamiento y matrimooio, nullo modo ſignificatur poſſe ſponſam lucrati aliquid, quod poſt conſummatum matrimoniom illi datum ſit, quin potius contrarium non leuiter colligitur ex illis verbis, *lo que ſiendo deſpoſados,* quaſi diceret lucretur mulier poſt matrimonium conſummatum totum id quod ei ſponſus dedit rempore quo deſponſati fuerint, diſtinguit enim tempus deſponſatioois à rempore matrimonij conſummati. Præterea non abſque cauſa lex cùm lucri ab vxore, eiúſque hæredibus obtioendi ob matrimonii conſummatiooem memioit, vtitur nomine mulieris ibi, *que la mujer y ſus herederos.* Cùm autem de donatis ab ſpooſo ſermonem facit, non vtitur nomine viri, vel mariti, quod coniugibus poſt matrimonii conſummationem competit, ſed vtitur nomine ſponſi, quod nullo modo niſi impropriè competit his qui matrimonium conſummarunt.

5. Neque argumenta prioris ſententiæ vrgeot. Ad primum dico, etſi munera poſt conſummatum matrimonium ob eundem finem concedantur ſponſæ, ac conceduntur ante conſummationem, non obinde infertur eandem diſpoſitionem io vtraque donatione eſſe ſeruandam, quia ante conſummatiooem permittitur ea donatio, ſecùs poſt conſummationem. Aliàs datum poſt benedictiones Eccleſiæ, & matrimonii conſummationem poſſet ſponſa lucrari, ſiquidem ob eundem finem pudicitiæ amiſſæ dari poteſt. Ad ſecundum admitto ſponſum habuiſſe ante copulam animum donandi, ſed quia non donauit niſi tempore inhabili donatio non ſubſiſtit. Ad tertium coocedo regulariter ante velationes Eccleſiæ ſponſos ouncupari, quia non præſumitur carnali copula commixtos eſſe. At ſi de ea copula conſtaret, non ſponſi, ſed coniugea vocarentur. Ad quartum oeganda eſt conſequentia, & ad probationem dico legem *Tauri* æquè concedere ſponſæ lucrari medietatem iocalium per oſculum, ac iotegrè per copulam, iocalium inquam, quæ ante matrimonij conſummatiooem data fuerint. Neque obſtat per oſculum ſiue antecedens, ſiue ſubſequens donationem, prædictam medietatem lucrari, non tamen per copulam, quia oſculum oon conſummat matrimonium, ſecùs verò copula, ac proinde non poteſt copula donationem præcedere. Ad vltimum ex explicatione legis ſumptum conſtat ex probatione noſtræ ſeotentiæ: illa enim verba, *antes de conſumido el matrimonio* cùm immediatis verbis connectenda ſunt, ſcilicet cum illis *lo que el eſpoſo le hubiere dado,* non cum mediatis, & remotis, ſcilicet cum illis *gane ſi el eſpoſo la hubiere veſado,* quia eſt violeota litteræ permotatio, & omnino inutilis, ſiquidem io ea lege lucrum per oſculum à lucro per conſummationem matrimonii diſtinguitur, ac proinde affirmante lege per oſculum medietatem iocalium ſponſam lucrari neceſſariò intelligebatur debere fieri per oſculum conſummationem matrimonii antecedeos. Non igitur neceſſarium erat exprimere illa verba, *antes de conſumido el matrimonio,* ſed omnino ſuperfluerent. Debent ergo illa verba referri, & connecti cum verbis immediatis, ita vt præſtent huuc ſeoſum, lucretur ſponſa per oſculum medietatem lucri ab ſponſo ante matrimonii conſummationem recepti.

6. Secundo decidendum eſt, an ſi ſponſus ſponſæ miſerit mundos mulicbres, & aotequam illos ſponſa receperit ipſe acceſſit, & matrimonium cõſummauit lucretur ſponſa munera prædicta? Matien. *lib.* 5. *recopil. tit.* 2. *leg.* 4. *gloſſ.* 3. *n.* 4. Gutierr. *lib.* 3. *pract. q.* 44. *num.* 8. affirmant ſiue ea munera miſſa ſint per ountium ſponſi, ſiue per ſpooſæ nontium vtroque caſu ſpouſam ea lucrari ſpectato iure noſtro regio. Mouentur ex *leg.* 2. *tit.* 16. *lib.* 5. *recopil.* vbi deciditur quemcunque obligatum manere alteri eo ipſo quo apparet voluiſſe ſe illi obligare ſiue in præſentia, ſiue io abſentia, ibi: pareçiendo que alguno ſe quiſo obligar a otro por promiſioo o por algun contrato, o en otra manera ſea teuudo de complir, y no pueda poner excepçion que no fue echa eſtipulaçion, o que fue fecho el contraro entre abſentes, o que fue fecho a otta perſona priuada en nombre de otro entre abſentes, mandamos que toda via vala la dicha obligaçion, y contrato. At conſtat ſponſum munera ſponſæ mittentem voluiſſe contractu donationis ſe illi obligare, ergo cùm hæc obligatio ante copulam, matrimoniique conſummatiooem cootingat, poterit ſponſa taliter ſibi dooatum acquirere.

7. Cæterùm longè veriorem exiſtimo ſenrentiam Ioan. Lupi *leg.* 52. *Tauri n.* 14. & ibi Didacij del Caſtillo, *n.* 13. *&* 14. Sanch. *lib.* 6. *diſp.* 23. *n.* 7. diſtinguentium ioter nuntium ſponſi, & ſponſæ. Si enim (inquiuot) ſponſus nuntio ſponſæ tradiderit iocalia ſponſæ deferenda, valida erit prædicta iocalium dooatio vtpote facta ſponſæ ante matrimonii conſummationem, quippe eo ipſo quo eius nuntius ea receperit, cenſeuda eſt ſponſa ea recepiſſe; ſi quidem ad illorum receptionem prædictum nuntium deſtinauir, vti ſupponendum eſt, aliàs non erit ſponſæ oomine acceptatio, vt colligitur *ex leg. ſi ſponſus in princ.* & ibi Gloſſa *ff. de donat. inter vir. & vxor.* Si autem ſponſus nuntio à ſe deſtinato iocalia tradiderit, & antequam ad ſpooſam nuntius peruenerit, ipſe ſponſus peruenit, & matrimonium conſummauit nulla eſt ioca-

lium donatio, vtpote matrimonij conſummationem ſubſequens. Nam cùm donatio, vt ex dictis in principio huius tractatus liquet effectum non habeat, quouſque à donatario acceptetur. *leg. qui abſenti, ff. de acquir. poſſeſſ.* & antequam nuntius ſponſi ad ſponſam perueniat, ſponſa vtpote ignara doni ſibi miſſi illud acceptare non poſſit, nequit ea donatio valida eſſe. Neque obſtat *dicta lex* 2. *tit.* 16. *lib.* 5. cui *in citato loco* ſatisfecimus, nam ex illis verbis *pareçiendo que alguno ſe quiſo obligar* apertè colligitur acceptationem donatarii ad valorem donationis requiri, quia nemo præſumendus eſt velle beneficium alteri conferre; niſi quatenus illi gratum eſt, ac proinde quatenus illud acceptat, tametſi modus acceptationis iure communi introductus *leg. ſtipulatio. §. ſi ſtipuler. ff. de verbor. obligat. & leg. multum, Cod. ſi quis alteri* correctus ſit, ita vt interueniente acceptatione opponi non poſſit abſentia donatarij ad infirmandam donationem, vel promiſſionem, ſicuti poterat iure communi opponi.

8. Tertium, & difficilius, an veſtes & alia ornamenta pretioſa ante conſummationem matrimonij data ſponſæ in ipſo nuptiarum die, vel illi proximo cenſeantur ſponſalitia largitas, ac proinde ſponſa eorum medietatem per oſculum acquirat, & integrè per copulam, vel potius marito, eiúſue hæredibus diſſoluto matrimonio ſint reſtituenda? Negant ſponſalitiam largitatem eſſe cenſendam Azebedo *lib.* 5. *recopil. tit.* 2. *leg.* 4. *n.* 27. & 32. Gutierr. *lib.* 2. *pract. quæſt.* 19. *n.* 1. quibus fauet Gregor. Lopez *leg.* 23. *ad finem. tit.* 11. *part.* 4. Mouentur, quia hæc præſumi debent donata, & collata in tempus matrimonij iuxta legem *quod ſponſa Cod. de donat. nupt.* Cùm enim videat ſponſus ſtatim ſubiturum eſſe obligationem alendi ſponſam, tradit illi veſtes, & ornamenta vt prædictæ obligationi ſatisfaciat, & ſponſa eo die nuptiarum honoretur, ergo horum traditio ſponſalitia largitas cenſeri non poteſt, quia non eſt facta ſponſæ vt ſponſæ, ſed potiùs ſponſæ vt vxori; ſiquidem non eſt facta ea præcipua intentione vt ſponſæ tempore ſponſalium ea munera deſeruiant, ſed vt deſeruiant tempore matrimonij. Vnde cùm lex 52. *Tauri* inquit, gane la eſpoſa la mitad de todo lo que el eſpoſo la hubiere dado antes de conſumido el matrimonio, & infra ganen todo lo que ſiendo deſpoſados le hubo el eſpoſo dado, intelligi debet de his quæ præcipuè dantur pro tempore quo ſponſalia durant, ſecùs de his quæ potius pro tempore matrimonij conferuntur, ſicuti cenſenda ſunt data eo die nuptiarum, aliàs antea data eſſent.

9. Nihilominus veriorem cenſeo ſententiam affirmantem prædictas veſtes, & ornamenta ſponſalitiam largitatem eſſe, eorumque medietatem lucrari ſponſam per oſculum, & per copulam integrè. Sic Anton. Gomez *leg.* 52. *Tauri n.* 5. Auendano *de exequend. mandat. lib.* 1. *cap.* 15. *n.* 5. Matien. *leg.* 4. *tit.* 2. *lib.* 5. *compilat. gloſſ.* 6. *n.* 4. Gutierr. ſibi contrarius *allegat.* 11. *n.* 7. Sanch. *lib.* 6. *diſp.* 28. *n.* 9. Ratio eſt, quia prædicta lex *Tauri* 52. expreſsè aſſerit ſponſam lucrari quidquid ipſi ab ſponſo datum fuerit ante conſummationem matrimonij. Ergo dum non conſtat de contraria donantis intentione credendum eſt donare iuxta legis diſpoſitionem, ac proinde ea intentione vt ſponſa donatum lucretur. Secundò dum matrimonium conſummatum non eſt, verè ſunt ſponſi, & dona eo tempore facta cenſentur dona inter ſponſos, tametſi eo die nuptiarum conceſſa ſint, vt habetur expreſsè *leg. inter eos, ff. de donationib. inter vir. & vx.* ibi: inter eos qui matrimonio cõiuncti ſunt ante nuptias donatio facta iure conſiſtit, etiamſi eodem die fuerint conſequutæ. At prædicta lex 52. *Tauri* decidit lucrari ſponſam quidquid ab ſponſo acceperit ante nuptias. Tertiò hæc lex concedit vxori, & eius hæredibus, vt poſtquam matrimonium diſſolutum eſt, ſi in eo matrimonio arrhæ interuenerint eligant vnum è duobus vel ſponſalitiam largitatem, vel arrhas, at ſponſalitia largitas, quæ arrhis digna ſit comparari regulariter ſola eſt (vt benè notauit Anton. Gom.) quæ tempore nuptiarum, & velationum conceditur, nam extra hoc tempus leuia ſunt, & parui valoris quæ ab ſponſis donantur. Ergo tradita tempore nuptiarum ſponſalitia largitas ſunt cenſenda, & ſponſam tanquam ſponſalitiam largitatem ea lucrari. Solùm ab hac doctrina excipit Caſtillo *in leg.* 52. *Tauri, in fine.* Sanch. *lib.* 6. *diſp.* 23. *n.* 10. annulum ſponſæ datum in Eccleſia tempore benedictionum, quia hic non ex voluntate donandi, ſed ex voluntate ſeruandi Eccleſiæ ritum cenſendus eſt conferri. Ex his ſolutum eſt oppoſitum fundamentum: negamus namque ſponſum dare eas veſtes, & munera ea præcipuè intentione, vt obligationi quam ſtatim ſubiturus eſt alendi vxorem ſatisfaciat; ſi enim id intenderet debebat exprimere, alioqui præſumitur contuliſſe animo ſignificandi ſuum amorem, & vt ipſa eo die nuptiarum honoretur.

§. IV.

Qualiter Sponſalitia largitas acquiratur, ſeu amittatur.

1 *Spectato iure antiquo irreuocabiliter acquiritur matrimonio conſummato.*
2 *Excipe niſi ſponſa ante conſummatum matrimonium oſculata ſit, nam tunc acquirit iocalium medietatem.*
3 *Oſculum debet ſubſequi ſponſalia.*
4 *Copula debet ſubſequi matrimonium.*
5 *Diſſolutis ſponſalibus, vel matrimonio ante conſummationem, ſponſus iocalia repetens obligatus eſt tantùm probare ea dona tempore ſponſaliorum tradidiſſe.*
6 *Ad acquirendam ſponſalitiam largitatem non indiget inſinuatione.*
7 *Aliqui affirmant eodem modo ac per oſculum ſponſalitiam largitatem acquiri amplexu.*
8 *Verius cenſeo oppoſitum.*
9 *Ob tactus vel copulam ſponſalitia largitas acquiritur, etſi aliqui contrarium ſentiant.*
10 *Quando ſponſalia ſunt nulla qualiter ſponſalitia largitas retineri poſſit. Certum eſt ſi ſponſus ſciat impedimentum retinere ſponſam poſſe. Secus ſi ſponſus ignorauit, & ſponſa impedimentum ſciuit.*
11 *Quando vterque eſt ignarus impedimenti plures affirmant.*
12 *Verius cenſeo oppoſitum.*
13 *Fit ſatis oppoſit. fundam.*
14 *Quid ſi vterque impedimenti conſcius fuerit? Proponitur duplex ſententia.*
15 *Probabilius eſt donatarium retinere donatum poſſe.*
16 *Si ſponſalia diſſoluuntur abſque vlla culpa non poſſunt retineri donata.*
17 *Apponitur quadam limitatio.*
18 *Secus ſi ob culpam alicuius: nam tunc retinere innocens poteſt.*

1. PRoponamus certiora, & communiter à Doctoribus approbata, vt gradum faciamus ad ea quæ difficultatem aliquam continent, & in quibus Doctores in varias ſententias ſunt diuiſi. Conueniunt autem Doctores ſponſalitiam largitatem iure antiquo Digeſtorum, & Codicis ante Imperatorem Conſtantinum acquiri ſtatim donatario irreuocabiliter, eſséque donationem ſimplicem, & puram, niſi in ea expreſſum eſſet fieri ob matrimonium contrahendum, & ob eius cauſam, ſicuti habetur *leg.* 1. *verſ. igitur, ff. de Donationibus* & *leg.* 2. *leg. ſi filia, leg. ſi tibi, Cod. de donationibus ante nupt.* At poſt Conſtantinum hæc conditionis expreſſio non requiritur, ſed ex ipſa legis diſpoſitione, & ex præſumpta partium voluntate prædicta conditio ſi matrimonium ſequitur ſubintelligitur *ex leg. cùm veterum, Cod. de donationibus ante nupt.* & *leg. regia* 3. *tit.* 11. *part.* 4. Nec proinde hæc donatio refertur in tempus contracti matrimonij

aliàs

aliàs eſſet donatio inter coniuges,& reprobata, *leg. quod ſponſa 4. de donationib. ante nupt.* ibi : quod ſponſæ ea lege donatur,vt tunc dominium eius adipiſcatur,cùm nuptiæ fuerint ſequutæ, ſine effectu eſt. Quippe idem eſt rem fieri tempore inhabili,vel prohibito,& conferri in tempus inhabile, vel prohibitum. *leg. in tempus ff. de hæredib. inſtit. l. eum qui ff. de iuriſdict. omn. iudic.* Sed eo ipſo quo hæc donatio fit habet effectum, & quæritur donatario ſub onere tamen ne matrimonium contrahere omittat. Quare matrimonio contracto pleno iure donatio fit donatarij,at eo non contracto diſtinguendum eſt,ſi facto,& culpa donantis contingat, donatum amittit, & reddit ſi aliqnid ab alio accepit : ſi verò facto, & culpa donatarij, donatarius quod ſibi donatum eſt,teſtituere debet,ſicuti hæc omnia habentur *in leg. cùm veterum. Cod. de donation. ante nupt.*

2. Ab hac doctrina excipiendum eſt,niſi ſponſa ante conſummatũ matrimonium oſculata ſit,nam eo caſu ratione oſculi dati ſponſo lucratur iocalium medietatem,vt deciditur *in l. ſi à ſponſo C. de donat ante nupt.* & ibi Gloſſ. & *leg. regia 3. tit. 11. p. 4.* ipſe verò ſponſus ob oſculum datum, vel receptum hanc iocalium medietatem non lucratur, vti expreſsè colligitur ex ſupradictis legibus, & tradunt omnes. Quod ſi roges cauſam ob quam ſponſæ hæc iocalium medietas applicetur non verò ſponſo? triplex eſt. Prima, quia frequentiùs ſponſus iocalia donat ſponſæ,quàm è contrà,vt aducrrit textus *in d. l. ſi à ſponſo, §. 1. C. de donat. ante nupt.* Secunda, quia vt inquit Gloſſa *in d. l. ſi à ſponſo §. 1.* ſemper cenſetur ſponſa oſculum dare, non recipere, proinde ipſa eſt præmio digna,non ſponſus. Tertia, ſponſus ex oſculo ſponſæ voluptatem acquirit,& in nullo grauatur;ar ſponſa ruborem, & verecundiam ſuſtinet, & non leuem honeſtatis diminutionem patitur,ideóque decedente ſponſo,à quo conſtat deoſculatam eſſe,alium ſponſum non ita facilè inueniet. Meritò ergo in recompenſationem huius damni, quod nullatenus ſponſo accidit,lucratur ſponſa acceptorum medietatem per oſculum,non verò ſponſus.

At in copula quæ matrimoniũ conſummat,cùm vterque ſponſus & ſponſa æquales ſint, & ex illa æquale ius, & obligatio prodeat, iocalium lucrum æquè ſponſo, & ſponſæ competit,vt colligitur apertè *ex l. ſi à ſponſo C. de donat. ante nupt.* & *l. 3. tit. 11. p. 4.* per argumentum à contrario ſenſu,quod validiſſimum eſt,cum non eſt contrarium à iure deciſum,vt bene probat Euerard. *loco à contrario ſenſu n. 1.* ex *l. 1. §. huius rei ff. de officio eius cui mandata eſt iuriſdictio:* ſed præcipuè colligitur ex *l. cum veterum C. de donat. ante nupt.* ibi:quę ſimiliter ſeruari oportet,etſi ex patre ſponſæ donatio facta ſit. Quod in his quæ data ſunt ſponſo ab ſponſa de futuro certiſſimum exiſtimo. Nam eſto regulariter fœminæ donare non præſumantur. *l. ſi à ſponſo l. ſi ſtipulata § vxor. ff. de donat. inter vir. & vxorem. l. ſi ergo ff ad Senat. Conſult. Velleian. leg. 3. tit. 11. p. 4.* at eo ipſo quo ſponſalium tempore ſponſo iocalia mittit, ea donare præſumitur, dum contrarium non exprimit, quia præſumitur ea ſponſo mittere iuxta iocalium naturam, quæ eſt illorum dominium in donatarium transferre ſub ſpe matrimonij contrahẽdi,& ob illius cauſam. Atque ita docent Ioann. Lupus *Rub. de donat. §. 4. initio.* & *l. 52. tauri n. 13.* vbi Caſtillo *n. 11. & 12.* Anton. Gomez, *n. 3.* Matien. *lib. 5. recopil. tit. 2. leg. 4. gloſſ. 4. n. 4.* Auendano *de exeq. mandat. lib. 1. c. 15. n. 3. in fine.* Gutier. *3. lib. pract. q. 44. in fin.* Sanch. *l. 6. diſp. 19. n. 8.* In his verò quæ data ſunt ab ſponſa ſponſo de præſenti ante matrimonij conſũmationem,veriua credo ſpectato iure noſtro regio ſponſum conſũmatione matrimonij ea integrè lucrari,ſicut lucratur ſponſa quæ ſibi eo tempore ab ſponſo donata ſunt,vt optimè probat Sanch. *dicta diſp. 19. num. 10.* & indicarunt Anton. Gomez,Matien. & Gutierr. *loc. allegat.* Propterea quod in hac parte ſponſus,& ſponſa æquales ſint, æquéque ſibi corpus tradant,& obligationem æqualẽ ſubeant. Neque obſtat legem 52. *Tauri* hodie legem 4. *tit. 2. lib. 5. compilat.* corrigentem commune ius meminiſſe tantùm ſponſæ de præſenti,decidiſſéque lucrari per conſũmationem matrimonij quæ ſibi fuerint ab ſponſo donata, vt inde inferas ſponſum lucrari non poſſe quæ ab ſponſa poſt contractum matrimoniũ ante illius conſummationem accepit,vt deciſum erat iure communi. Non inquam obſtat, quia prædicta lex concedens ſponſam ob matrimonij conſummationẽ lucrari donata ſibi ab ſponſo de præſenti, eo ipſo concedit ſponſum lucrari ob matrimonij conſummationẽ quæ ſibi ab ſponſa de præſenti data fuerint;ſponſus enim & ſponſa correlatiua ſunt & diſpoſitum in vno correlatiuo in alio cenſetur diſpoſitum, quando eſt eadem ratio,vt diximus *tract. de legib. diſp. 5. p. 3. §. 4. n. 9.* Præcipuè quia lex de donatis ab ſponſo ſponſæ meminit,quia id frequentiùs accidit, non quia vellet illius diſpoſitionem ad ſola donata ſponſæ reſtringere, cùm eius finis ſit diſpoſitum iure communi in ſponſis de futuro ad ſponſos de præſenti extendere.

3. Oſculum autem ratione cuius ſponſa acceptorum medietatem lucratur ſponſalia ſubſequi neceſſariò debet,nec enim ſufficit anteceſſiſſe, quippè requiritur eſſe oſculum ſponſi,vt colligitur apertè ex *l. ſi à ſponſo, Cod. de donat. ante nupt* & *l. 52. Tauri* ibi : gane ſi el eſpoſo la hubiere veſado. Quod oſculum eſſe non poteſt,niſi ſponſalibus contractis, vt benè aliis relatis docuerunt Anton. Gom. *d. l. 52. Tauri. n. 6.* Caſtillo *n. 6.* Gutier. *3. pract. q. 44. n. 7.* Matien. *lib. 5. tit. 2. l. 4. gloſſ. 3. num. 3.* Couar. *4 decret. 1. part. c. 4. §. 1. n. 14.* Sanch. *lib. 6. diſp. 19. num. 6.* Quod autem oſculum præcedat vel ſubſequatur donationem, parum refert,vt rectè Anton. Gom. Matien. & Sanch. notarunt, cùm ſponſa ex illo iure ſiue antecedente,ſiue ſubſequente donationem æquè ruborem patiatur, exponatúrque periculo non ita facilè alium ſimilẽ ſponſum inueniendi.

4. Copula autem,ob quam ſponſi integra iocalia acquirunt contractum matrimonium ſubſequi debet,illudque perficere, & conſummare,quia quò vſque ſponſi per copulam vna ſint caro effecti, non cenſetur eorum matrimonium eſſe omnino perfectum, ſiquidem ingreſſu religionis diſſolui poteſt,ideóque lex 52. *Tauri* ad prędicta iocalia integrè acquirenda expreſſit matrimonij conſummationem,ibi: Pero ſi qualquiera dellos murieſe deſpues de conſumido el matrimonio. Quapropter non ſufficit, vt donatarius integrè iocalia acquirat matrimonium eſſe contractum,niſi perfectum, & conſummatum fuerit, neque copulam matrimonium præcedere, quia ea copula vtpote antecedens matrimonium, matrimonium perficere non poteſt. Atque ita docet ex communi ſententia Sanch. *d. diſp. 19. à n. 1.*

5. Hinc fit diſſolutis ſponſalibus, vel matrimonio ante conſummationẽ ſponſum iocalia repetentem obligatum tantùm probare ea dona tempore ſponſaliorum tradidiſſe,ſponſæ verò, vel eius hæredibus prædicta iocalia integrè, vel ex parte ſponſo negantibus incumbit onus probandi oſculum, vel copulam poſt contractum matrimonium interueniſſe;quia iis niti debet eorum exceptio;aliàs ſponſus obtinebit vt pote cui prædicta reddenda ſunt ſecluſo oſculo, vel copula,aliáue ſpeciali inter partes conuentione,ſicuti docuerunt Ioan. Lup. *l. 52. Tauri n. 12.* Caſtillo *num. 9.* Matien. *lib. 5. compil. tit. 2. l. 4. gloſſ. 4. n. 1.* *lib. 6. diſp. 18. n. 9.*

6. Ad extremum Doctores conueniunt non eſſe neceſſariam,vt ſponſa, vel ſponſus ſponſalitiam largitatem luctetur inſinuationem, tametſi excedat valorem quingentorum ſolidorum, qui abſque inſinuatione donari nequeunt iuxta *leg. ſancimus, C. de donat.* quia vt colligitur ex *leg. 52. Tauri,* nihil aliud expoſtulatur,niſi quod oſculum, vel copula matrimonium perficiens præceſſerit, & ne ſponſalitia largitas octauam dotis partem excedat: ſic docuit Molin. *tract. 2. de iuſtit. diſp. 290. §. quintum eſt.*

7. Dubiæ autem quæſtionis eſt, an ſicut ſponſa medietatem iocalium acquirit interueniente oſculo eam acquirat interueniente amplexu? Aliqui neque improba-

biliter affirmant, eo quòd amplexus oſculo æquipatatur, vt colligitur ex S. Thom. 2. 2. *queſt.* 154. *argum.*4. & ex gloſſ. *in Clem. fin. de hæreticis*, & ex doctrina Bart. *in leg.* 2. *de adulter.* inferentis eandem adulterij præſumptionem ex amplexu vxoris, ac ex oſculo, ergo diſpoſitum in oſculo cenſeri debet in amplexu diſpoſitum iuxta ea quæ tradunt Doctores *in leg.* 1. *ff. de officio eius cui mandata eſt iuriſdictio*, præcipue cùm etiam ex amplexu ruborem ſponſa ſuſtineat, & periculo exponatur non inueniendi æqualem ſponſum, quæ eſt ratio, ob quam oſculo iocalium medietatem lucretur.

8. Cæterùm verius cenſeo oppoſitum cum Ioanne Lupo, *leg.* 52. *Tauri n.* 18. Caſtillo *n.*23. Azebedo *l.* 5. *recopil. tit.* 2. *leg.* 4. *n.* 31. Sanch. *lib.* 6. *diſp.* 18. *num.* 8. Moueor, quia lex *ſi à ſponſo Cod. de donat. ante nupt.* & lex 52. *Tauri* ſolius oſculi meminerunt: ſi autem vellent diſpoſitionem ad amplexus extendere, facilè illius meminiſſe poterant. Quinimo non leuiter colligitur legem illam *Tauri* amplexus excludere voluiſſe, & ſoli oſculo lucrum concedere, ſiquidem per verbum negatiuum inquit: no gane nada, ſi el eſpoſo nola hubiere veſado. Præmaximè cùm ſit diuerſa ratio in amplexu, ac in oſculo, nam oſculum carnem mulieris immediatè tangit, amplexus veſtes, item oſculum continet amplexum, cùm rarò quis mulierem deoſculetur, quin ſimul eam amplectatur, amplexus verò oſculum non continet. Item ex oſculo maiorem ruborem ſponſa patitur, quàm ex amplexu. Ergo diſpoſitum in oſculo ad amplexus extendi non debet iuxta ea quæ tradit Bald. *in leg. conuenticula. Cod. de Epiſcop. & cleric.* Et ex his ſoluitur oppoſitum fundamentum, nam eſto amplexus oſculo aſſimiletur, non tamen integrè, & perfectè, ideóque non eſt æquè indecens ac oſculum, neque ita perfectam præſumptionem copulæ inducit.

9. Sed quid ſi non oſculum, ſed tactus impudicus & copula interueniat? Alicui videbitur nec improbabiliter non præbere ſponſæ cauſam lucrandi iocalium medietatem. Tum quia ſoli oſculo leges concedunt. Tum quia prædicta ſunt omnino illicita, & ob actum illicitum, & pœna dignum non eſt ſponſa præmio afficienda. Cæterùm verius credo ob prædictos tactus, & à fortiori ob copulam ſubſequentem ſponſalia, & antecedentem matrimonium lucrari ſponſam iocalium medietatem, ſicuti per oſculum. Moueor, quia ratio ob quam lex medietatem iocalium ſponſæ concedit, quæ eſt ob ruborem, quem in oſculo patitur, & ob periculum cui ſe exponit non inueniendi alium ſponſum æqualem, ſi præſens deficiat, efficaciùs procedit in tactibus impudicis, & in copula. Ergo credendum eſt diſpoſitum in oſculo eſſe in tactibus, & in copula diſpoſitum. Neque obeſt quod prædicti tactus, & copula ſint illiciti, & pœna digni coram Deo, ſecùs verò oſculum, quia lex in conceſſione iocalium non attendit an oſculum licitum, vel illicitum eſſet, ſed an ex illo grauaretur ſponſa, quæ cùm ex tactibus, & copula amplius grauetur, aſſerendum eſt conceſſum oſculo, tactibus, & copulæ concedi.

10. Secundò dubitatur, an quando ſponſalia ſunt nulla ob impedimentum aliquod affinitatis, vel conſanguinitatis lucretur ſponſa medietatem iocalium per oſculum, & integrè per copulam apparenter coniugalem? Qua in re certum eſſe debet, ſi ſponſus ſciens impedimentum ſponſæ ignoranti dedit, ſponſa retinere poterit non in vi ſponſalitiæ largitatis, cùm verè ſponſa non ſit, ſed ob deceptionem ſponſi, & iniuriam ab illo acceptam, & ob voluntatem quam abundè ſignificauit donandi. Sic Anton. Gomez, *leg.* 52. *Tauri n.* 7. Ioann. Lup. *n.* 5. Matien. *leg.* 5. *compilat. tit.* 2. *leg.* 4. *gloſſ.* 2. *n.* 2. Sanch. *lib.* 6. *diſp.* 20. *n.* 10. Econtrà verò ſi ſponſus ignarus impedimenti ſponſæ conſciæ illius dedit, nulla eſt donatio vtpote ex falſa cauſa, ipſáque ſponſa acceptum reddere tenetur; ſiquidem ob eius culpam ſponſalia effectu carent: ſicuti notarunt Ioann. Lup. Anton. Gomez, Matienz. & Sanch. *locis alleg.*

11. Quapropter controuerſia inter Doctores eſt, quando vterque eſt ignarus, vel conſcius impedimenti? Et quidem quando vterque eſt ignarus ignorantia non craſſa, & ſupina (hæc enim ſcientiæ æquiualet) ſed probabili, & iuſta affirmant Ioann. Lup. *de donation.* §. 36. *n.* 7. & *leg.* 52. *Tauri n.* 4. Matien. *dicta leg.* 4. *gloſſ.* 2. *n.* 2. Azebed. *ibi, n.* 10. Sanch. *diſp.* 20. *n.* 3. Ducuntur primò ex *leg.* 3. *tit.* 11. *part.* 4. ibi: pero ſiempre ſe entiende que el debe tornar aquello que recibe, ſi por culpa ſinca que el matrimonio no ſe ſiga. Quibus verbis indicatur ſolùm in caſu quo donatarius culpabilis exiſtit, ne matrimonium ſequatur, obligatum eſſe acceptum reddere. At quando ignarus fuit impedimenti non ſtat per ipſum quominus matrimonium ſequatur. Ergo, &c. Secundò hoc lucrum conceditur ſponſæ in præmium amiſſi pudoris: at pudorem inculpabiliter amittit, debet ergo ei lucrum concedi.

12. Cæterùm etſi prædicta ſententia probabilis ſit, probabiliorem cenſeo ſponſam nihil lucrari per oſculum, aut copulam, ſponſalitiámque largitatem nullam eſſe, vti docuerunt Salixet. *leg. ſi à ſponſo, n.* 2. *Cod. de donationib. ante nupt.* & ibi gloſſ. & Fulgoſ. Anton. Gomez *leg.* 52. *Tauri, n.* 7. Ziſuentes *ad finem.* Moueor primò, datum ob cauſam, cauſa non ſubſiſtente nullum eſt, ſed donanti reddendum, Argum. textus *in leg. cùm hic ſtatus*, §. *fin. ff. de Donation. inter vir. & vx. leg. ſi ex voluntate, Cod. eodem tit. leg. ea quæ, Cod. de donation. ob cauſam.* At ſponſi ſponſalitiam largitatem ſibi concedunt ſub ſpe matrimonij veri, non ficti, & ob illius cauſam, ergo cùm matrimonium verum nec ſubſiſtit, nec ſubſiſtere poſſit, donatum ob illius cauſam non tenet, ſed reddendum eſt. Secundò donatio iocalium habet tacitam conditionem ſi matrimonium ſequatur, vt deciditur *leg. cùm veterum, Cod. de donationibus. ante nupt.* & diximus *ſuprà.* Sed in præſenti matrimonium eſſe non poteſt ob iuris impedimentum, ergo donationi deficit conditio ſub qua facta eſt, ac proinde ſubſiſtere non poteſt. Tertiò verba legis impropriand a non ſunt, ſed in proprio ſenſu ſumenda, maximè in contractibus, vt probat lex *ſi vno. ff. locati, leg. ſi ſtipulatus ff. de vſuris.* At leges omnes loquentes de ſponſalitia largitate expreſsè requirunt ſponſalia adeſſe, eſſéque ſponſos, vti conſtat ex *leg. ſi à ſponſo.* & *dicta leg.* 52. *Tauri*, & *aliis.* Ergo ſponſalia, & ſponſi non putatiui, ſed veri cenſendi ſunt, ac proinde cum in præſenti ſolùm quoad exiſtimationem, & non quoad veritatem eſſe poſſint, ſponſalitia largitas locum non habet. Quartò, vt apertiùs veritas eluceat, ponamus iocalia ab ſponſa ſponſo conceſſa eſſe, quis ergo ſibi perſuadeat matrimonio inualidè celebrato, & ſponſam à viro cognitam voluntatem habuiſſe, ne ſibi poſt amiſſum pudorem, & matrimonium diſſolutum iocalia reddeentur? Quintò arrhæ conceſſæ ſtante prædicta ignorantia reddendæ ſunt donanti ſponſalibus, ſeu matrimonio diſſoluto, vt docuerunt Barboſa *leg.* 2. *in princ. part.* 1. *num.* 158. *ff. ſoluto matr.* Sanch. *diſp.* 20. *num.* 3. At eadem eſt ratio de ſponſalitia largitate, nam ſicue arrharum donatio imbibit conditionem matrimonij non putatiui, ſed veri, ſic donatio ſpóſalitiæ largitatis, & ſicue arrhæ dantur in præmium pudicitiæ amittendæ, ſic ſponſalitia largitas. Ergo ſi arrhas fatetur Sanch. non lucrari ſponſam ex copula coniugali putatiua, idem fieri debet de ſponſalitia largitate.

13. Ad primum oppoſitæ ſententiæ deſumptum *ex leg.* 3. *tit.* 11. *part.* 4. reſpondeo illam deciſionem veriſſimam eſſe poſito quod fuerint ſponſi, veráque ſponſalia, ſecùs cùm ſponſalia deficiunt, & non ſunt ſponſi. Ad ſecundum dico, probare æquiſſimum fore, vt noua conſtitueretur lex quæ ſponſæ putatiuæ, ſed non ſponſo ſponſalitiam largitatem concederet. At cum leges loquentes de ſponſalitia largitate æquè ſponſo, & ſponſæ communes ſint, nequaquam ſponſalitia largitas conceditur,

ditur,niſi ob oſculum veræ ſponſæ,& ob copolam verum matrimonium perficientem, vt conſtat ex illis verbis legis 52. *Tauri*, *Conſumido el matrimonio*, quæ non fictionem,ſed veritatem denotant.

14. Verùm ſi vterque impedimenti conſcius fuerit, graues Doctores,ſcilicet Ioan. Lup. *Rub. de donat.* §.36. *n.*7. Ant.Gom.*l.*52 *Tauri*,*n.*7. Caſtillo *n.*7. Matien.*lib.*5. *recopil.tit.*2.*l.*4. *gloſſ.*2. *n.*2. Azebedo *ibi*,*n.*10. exiſtimant donatarium etiam ſponſam nihil lucrari,neque donanti reddendum eſſe,ſed fiſcum vendicare. Ducuntur *ex l. cùm hic ſtatus*,33.§.*fin.ff.de donation.inter vir.& vxorem*. ibi:& putem etiam ſponſalia improbanda, & quaſi ab indignis ea quæ donata ſunt ablata fiſco vendicari. Item *ex l. qui contra*,*C.de inceſt.nupt.*& ibi Gloſſ.& *ex* Gloſſ.*in leg.cùm qui duas.ff.de adulteriis*.

Alij cenſent nequaquam ſponſam retinere ſic donatum poſſe. Tum quia datum eſt ob matrimonium contrahendum,quod ſcit eſſe impoſſibile. Tum quia per ipſum ſtat,quominus matrimonium perficiatur,non tamen eſſe obligatam tradere fiſco,quouſque ſententia iudicis accedat,ſed debere ſponſo donanti reddere.

15. Nihilominus etſi prædictæ ſententiæ ſint ſatis probabiles, vt rectè inquit Sanch. *lib.*6. *diſp.*20. *num.*7. probabilius eſt donatarium retinere donatum poſſe non in vi ſponſalitiæ largitatis, quæ impoſſibilis eſt,ſed in vi donationis gratuitæ, & liberalis ad ſimilitudinem ſponſalitiæ largitatis, quia ſciens matrimonium eſſe impoſſibile, ſi ob illius cauſam donet,cenſendus eſt purè donare, & ſolùm in apparentia donare ex cauſa, ac proinde nequit repetere,vti probat lex *cuius per errorem*,*ff.de Reg. iuris*. Et *leg.*1.*ff.de condict.indebiti*,& *leg.*30.*tit.*14. *part.*5. Vnde eſt doctrina Bart. communiter recepti *Authent. ingreſſi*,*C.de ſacroſanct.Eccleſ.* aſſerentis ſi te tuáque monaſterio offeras ſciens ingredi non poſſe monaſterium te excluſo tua retinere,nec locum eſſe recuperationi. Notanter dixi ad ſimilitudinem ſponſalitiæ largitatis: non enim credo putatiuam ſponſam,quæ antequam pudorem per oſculum,aut copulam amittat ab iniquis ſponſalibus recedit,vel aliundè diſſoluuntur retinere prædictum donatum poſſe,ſed ſicut ſponſalitia largitas diſſolutis ſponſalibus ante oſculum abſque copula donantis nihil iocalium concedit ſponſæ, & interueniente oſculo conceditur medietas, copula verò accedente conceduntur omnia,ſic in hoc donatio dicendum eſt.

Neque obſtat dicta lex *cùm hic ſtatus*,*& leg.qui contra*, quia cùm pœnales ſint iudicis ſententiam requirunt, ac proinde dum ea ſententia non accedit,donatarium retinere donatum poſſe, quia non eſt datum ob cauſam, & ſpem matrimonij veram,ſed apparentem,& licèt per donatarium ſtet,quominus matrimonium perficiatur, quia æquè ſtat per donantem, ideò donanti non eſt donatum reddendum.

16. Tertiò dubitatur, quando ſponſalia diſſoluuntur ob ingreſſum religionis,ob caſtitatis votum, ob fornicationem alterius,ob abſentiam diuturnam, &c. qualiter ſponſus,& ſponſa iocalia acquirant?

Dicendum eſt primò ſi ſponſalia diſſoluantur abſque culpa vtriuſque ſponſi, vt quia ſponſus, vel ſponſa religionem ingreditur,vel votum caſtitatis emittit, ſponſus nihil acquirit ea his quæ ab ſponſa accepit, ſed integrè reddere tenetur, tametſi ſponſam oſculatus fuerit, quia prædicta conceduntur ſub ſpe matrimonij perficiendi,& ob illius cauſam, qua ceſſante ceſſat conceſſio,vt apertè colligitur *ex l ſi à ſponſo*,*Cod.de donat.ante nupt.*& *leg.*3. *tit.*11. *part.*4. & cùm ratione oſculi ſponſo nihil concedatur,nihil retinere poterit Idem dicendum eſt de ſponſa ſi oſculum non conceſſit, vt conſtat ex prædictis legibus,& ex *l.cùm veterum*,*C.de donat.ante nupt.* & ex *l.*52. *Tauri*,& ex ſupradicta ratione. At ſi oſculum conceſſit, ſiue ipſa,ſiue ſponſus religionem ingrediatur, medietatem iocalium acquirit, ſicut ſi morte ſponſalia diſſoluerentur. Nam eſto lex *ſi à ſponſo*,& lex 3.*tit.*11. *p.*4. & lex 52. *Tauri* ſolius diſſolutionis ſponſalium per mortem meminerint,id factum eſt, quia frequentiùs hac via diſſoluuntur, non quia diſpoſitio ad eam tantùm diſſolutionem aſtringenda ſit, maximè cùm conceſſio medietatis iocalium oſculo vt cauſæ innitatur,quo intercedente quoties ſponſa non eſt in culpa,quin matrimonium perficiatur, eam medietatem pleno iure conſequitur, vt optimè tradunt Ioan. Lupus, *leg.*52: *Tauri num.*3. & ibi Zifuentes & Caſtillo *n.*3. Ant.Gom.*n.*8. Gregor. Lopez, *l.*3.*verbo,la mitad*, *tit.*11.*p.*4. Couar.*decret.*2. *p.c.*7.§ 4. *n.*12. Matien.*leg.*4.*gloſſ.*2.*n.*1. *tit.*2.*lib.*5. *compilat.* & ibi Azebedo,*n.*9.*&* 17. Molin. *tract.*2.*diſp.*290.§.*habent verò locum*. Sanch.*lib.*6. *diſp.*21. *n.*3.*&* 4. & colligitur ex *cap. decreta legalia*,27.*queſt.*2.& leg. *Deo nobis*, *Cod. de epiſc. & cleric.*

17. Limitant autem prædictam doctrinam Cynus Iacob de Aret. Salicet. in leg. *cùm veterum*. *Cod.de donat. ante nupt.* Angel §.*eſt & aliud*,*el.*2.*n.*2.*inſtit.de donationib.* Ioan.Lup.*Rub.de donat* §.3. *n.*5. Caſtillo *l.*52. *Tauri n.*4. Gomez Arias *l.*50.*Tauri num.*4. quos refert,& ſequitur Sanch.*lib.*6. *diſp.*21. *n.*6. ne procedat, quando ſponſalia mutuo vtriuſque conſenſu diſſoluuntur, quia eo ipſo videntur tacitum pactum inire, vt quilibet eorum alteri accepta reſtituat, Argum.*l.ſi diuerſa Cod.de tranſactionib.* ibi: ſi diuerſa pars contra placitum agere nitatur,æquitatis ratio ſuadet refusâ pecuniâ (cùm & tu hoc deſideres) cauſam ex integro agi,vbi Gloſſ. verbo *refusâ*, & verbo *pecunia* ait,id eſt reſtituta pecunia tranſactionis nomine data,ſed non caret ſcrupulo hæc limitatio. Nam eſto veriſſima ſit,quando diſſoluuntur ſponſalia abſque eo quòd ſponſam fuerit ſponſus oſculatus,at interueniente oſculo non videtur ſponſa amittere iocalium medietatem, quæ per oſculum acquiſiuit. Solùm enim præſumenda eſt remittere,quæ ratione prioris contractus acquiſiuit, quia in ea parte eſt æqualis cum ſponſo,& id probat prædicta lex *ſi diuerſa*. Secùs verò de iis quæ alia via neque ſponſo communi acquiſita ſunt, nempe ratione amiſſi pudoris, ideóque plures ex relatis Doctoribus generaliter decidunt diſſolutis ſponſalibus ex mutuo conſenſu reddenda eſſe ex vtraque parte accepta, ſed non exprimunt quando oſculum interuenit, quia tunc eſt diuerſa ratio, nè teneatur ſponſa medietatem acceptorum ob oſculum acquiſitam reddere.

18. Dico ſecundò,ſi ſponſus,vel ſponſa ab ſponſalibus recedunt ob alterius culpam nempe ob fornicationem,vel ob abſentiam indebitam vel ob matrimonij repulſam innocens accepta acquirit,& à ſe donata recuperat, vt conſtat ex *l.cùm veterum*,*Cod.de donat.ante nupt.*& *l.*3.*tit.*11.*p.*4.& tradit Caſtillo *l.*52.*Tauri num.*5. Sanch. *diſp.*21.*n.*8. Solùm eſt dubium, ſi antea quàm innocens ratam habeat prædictam diſſolutionem, nocens cauſam diſſolutionis emendet rediens ex itinere,vel denuo conſentiens poſſit poſtmodum reſiliens accepta acquirere,& à ſe donata recuperare? Negant Cynus, Iacob de Aretio, & Gomez Arias, ducti ex *l.illud*,17.*ff.de peric.*& *commodo rei vend.*& leg.*ſi mora* 10.*ff.ſoluto matrim.* vbi cauetur moram purgari poſſe, quod maximè verum eſt, quando non eſt ius contrariæ parti quæſitum,vti videtur contingere in præſenti caſu,cùm innocens cauſam diſſolutionis ſponſalium ab alio præſtitam non acceptauerit. Sed rectius oppoſitum docuerunt Angel. Ioan. Lupus, Caſtillo, Salicet.& Sanch.*num. præcedenti* relati, eo quòd vno ex contrahentibus iniquè reſiliente, alter libertatem ipſo iure obtinet,& ius acquirit tum retinendi accepta, tum recuperandi donata,ex dicta leg. *cùm veterum*, *Cod. de donat.ante nupt.*& *l.*3.*tit.*11.*part.*4. Neque ad huius iuris acquiſitionem indiget innocens acceptatione expreſſa repulſæ ab alio factæ, ſed ſolùm quod prædictam repulſam expreſsè non remittat,quippe prædictum ius lege ſic diſponente conceditur innocenti. Quapropter lex *illud*, & lex *ſi mora*, concedentes moræ purgationem locum habent, quando executio non eſt à lege, vti docuerunt

Bart.

Batt. Alexand. & Angel. *in leg. ſi inſulam, ff. de Verbor. obligat.*

Pvnctvm XIV.

An fideiuſſores, & pignora ob ſecuritatem ſponſalium apponi poſſint.

1 *Apponi poſſunt fideiuſſores.*
2 *De pignoribus triplicem referunt ſententiam* Sanch. & Gutierr.
3 *Quid ſit dicendum.*

1 CErtum eſt fideiuſſores pro ſecuritate matrimonij contrahendi apponi poſſe, quia nullibi contrarium cautum eſt, vt aliis relatis docent Sanch. *lib. 1. de matr diſp.* 38. *n.* 1. Gutier. *de matr. c.* 22. Hi autem fideiuſſores ſolùm obligari poſſunt ad ſoluendum intereſſe, & damnum, quod ea violatione ſponſalium parti innocenti prouenit, non tamen ad ſoluendam aliquam pœnam, quia non poſſunt obligari in amplius, quàm contrahentes iuxta §. 1. *inſtit. de fideiuſſor.* & tradũt Doctores relati.

2 Quoad pignora verò triplicem Sanch. & Gutierr. *ſuprà* referunt ſententiam. Prima negat concedi poſſe, niſi pro intereſſe præſtando, & eo ſoluto reſtituenda eſſe, eo quòd lex *fin. Cod. de ſponſalib.* omnem pœnam demptis arrhis excludat. Secunda admittit pignora, id eſt arrhas, iuxta *leg. 1. Cod ſi rector prouinciæ,* verbo *pignora,* vel pro arrharum promiſſarum ſecuritate, & loco illatum. Tertia, quam ipſe Sanch. & Gutierr. veriorem reputant, inquit, ſi præcedat ſtipulatio pœnæ, & tradantur pignora nullam eſſe horum traditionem, quia reputantur tradita pro pœnæ ſoluendæ ſecuritate, cuius obligatio ad pœnam cùm nulla ſit, iuxta *cap. gemma de Sponſalib.* nulla eſſe debent quæ pro illius ſecuritate traduntur. Econtrà valent pignora, ſi arrharum ſtipulatio præcedat, nam cùm hæc ſtipulatio permittatur, permittuntur quæ pro illius ſecuritate conuenienter apponuntur, & in caſu dubio in hunc finem cenſenda ſunt apponi, quia præſumptio quoad fieri poſſit ſumi debet quæ delictum excludat, & actui valorem concedat.

3. Ego verò dicendum exiſtimo pignora in ſponſalibus excludi tantùm pro ſecuritate pœnæ ſoluendæ, admitti tamen non ſolùm pro ſecuritate arrharum, ſed etiam pro intereſſe, quod innocens amitteret, & pro damno quod pateretur ex fide ſibi violata. Prior pars concluſionis conſtat ex probatione tertiæ ſententiæ: nam corruente principali, ſcilicet obligatione ad pœnam corruere debet acceſſorium, nempe pignus in illius ſecuritatem ex reg. *acceſſorium.* 42. *de Reg. Iuris in 6. reg. cùm principalis* 138. *ff. de Regul. iuris.* Secunda pars ex oppoſita ratione conſtat, nam cùm in contractu ſponſalium obligari contrahentes poſſint non ſolùm ad ſoluendas arrhas promiſſas, ſed etiam ad ſoluendum intereſſe, & damnum ſiquod accidat ex ſponſalium violatione, fideiuſſoréſque in hunc finem apponi poſſint, meritò pignora admittenda ſunt.

Pvntvm XV.

De pacto ſponſalibus adiecto permanendi in aliquo loco.

§. I.

Quam obligationem habeat vxor ſequendi maritum, vel maritus vxorem.

1 *Vxor obligata eſt ſequi maritum.*
2 *Eximitur ab hac obligatione, ſi probabiliter timeat ibidem eſſe malè tractandam.*
3 *Tametſi vir domicilium non mutet, ſed aliò ſe transferat, animo ibi aliquantulum permanendi, tenetur vxor eum ſequi.*
4 *Quod verum eſt etiamſi maritus ob pœnam delicti in exilium mittatur.*
5 *Secùs eſt ſi maritus hinc inde vagari cupit.*
6 *Limitatur, ne procedat ſi tempore matrimonij ſolitus erat vagari.*
7 *Quando maritus teneatur vxorem ſequi.*

1. PActum, quo vir aſtringitur habitare in aliquo loco difficultatem habet, an licitum ſit ob obligationem naturalem, quam habet vxor ſequendi ipſum quocunque iuerit, ideò hæc obligatio priùs explicanda eſt, vt inde conſtet, qualiter ex pacto remitti poſſit.

Vxorem obligatam eſſe ſub culpa lætali ſequi maritum aliò domicilium transferentem docuit S. Auguſt. ab omnibus receptus. *cap. vnaquæque* 13. *q.* 2. Cùm enim coniuges ex matrimonij contractu teneantur ad mutuum obſequium, illúdque præſtare nequeant niſi ſimul habitent, efficitur obligatos eſſe ſimul habitare: eligere autem habitationem non mulieri, ſed viro competit; vtpote qui illius eſt caput, & penès quem eſt gubernatio domeſtica. Quod adeò verum eſt, vt etiamſi abſque vlla ſpeciali cauſa ſolùm pro libito velle domicilium mutare, teneatur vxor illum ſequi quia in hac mutatione vir liber eſt, & vxor eſt illi ſubiecta, vti tradit Gloſſ. *cap. 1. de coniugio leproſor. verbo, ſequatur,* & ibi Hoſtienſ. Ancharran. *num.* 6. Abbas *in c. de illis n. 4. de ſponſalib.* & aliis relatis Sanch. *lib. 1. diſp.* 41. *n.* 5. Gutierr. *de matr. c.* 23. *n.* 5.

2. Ab hac tamen obligatione eximitur vxor, ſi probabiliter timeat ibidem eſſe malè tractandam, vel ad peccatum pertrahendam, vel aliud graue damnum paſſuram, quia priùs debet, ſe ſuáque iura integra, & indemnia ſeruare, quàm mariti, vt benè aliis relatis docuerunt Sanch. *diſp.* 41. *n.* 3. *&* 4 Gutierr. *c.* 23. *n.* 4. *&* 5.

3. Quod ſi vir non domicilium mutet, ſed aliò ſe transferat animo ibi aliquo tempore commorandi, & poſtmodum ad domicilium reuertendi, ſi id fiat ex cauſa honeſta (vt præſumi debet) obligata eſt vxor illum ſequi, vti tradunt in *dicto cap. de illis de ſponſalib.* Henriq. Alexand. de Neuo, Abbas, & alij plures, quos ſequitur Sanch. *d. diſp.* 41. *n.* 10. Gutierr. *dicto. c.* 23. *num.* 3. Quippe ſemper vxor in obſequio mariti, cui per matrimonium ſe ſubdidit, eſſe debet.

4. Solùm eſt difficultas, an ſi maritus ob pœnam delicti commiſſi mittatur in exilium, debeat vxor illum comitari? Et licèt plures, grauéſque Doctores relati à Sanch. *lib. 1. diſp.* 41. *n.* 11. & à Gutierr. *dicto c.* 23. *num.* 11. negent hanc obligationem, ne vxor innocens patiatur incommodum culpæ viri, & ob eius delictum puniatur, at verius eſt, & probabilius obligatam eſſe, vti pluribus relatis ſuſtinent Sanch. & Gutierr *ſuprà,* eo quòd vxor teneatur viri infortunium ſequi. *leg. ſi cum dotem.* §. *ſin autem, ff. ſolut. matr.* Neque inde fit puniri vxorem ob delictum viri, ſed virum ponitum obligatam eſſe ſequi ob debitam ſubjectionem, quam in illam habet, & ob debitum obſequium, quod ei præſtare tenetur.

Hinc inferunt pluribus relatis Sanch. *l. 1. diſp.* 41 *n.* 13. & Gutierr. *dicto c.* 23. *n.* 12. vxorem obligatam eſſe maritum bannitum inopem alere ex bonis ſuis dotalibus, vel paraphernalibus, quia hæc bona ad ſuſtinenda matrimonij onera conferuntur, cuius obligatio ob bannum non ceſſat.

5. Verùm ſi maritus neque domicilium, neque habitationem diuturnam alicubi ſtatuit, ſed hincinde vagari cupit; nequaquam tenetur vxor illum comitari; quia duriſſimum eſt hanc obligationem fœminis imponere, & longè ab earum conditione alienam, vti aliis relatis docuerunt Couar. 4. *decret. 2. p. c. 7. in princ. n.* 5. Sanch. *d. diſp.* 41. *n.* 6. Gutier. *dicto c.* 23. *n.* 6. Addúntque ob eandē rationem non obligari vxorem comitari virum longam peregrinationem inſtituentem, ſecùs biennem.

6. Hoc autem limitant prædicti Doctores, ne procedat quando tempore contracti matrimonij ſolitus erat

vir

vir vagari,& vxor huius conſuetudinis conſcia fuit;quia eo caſu obligata eſt enim comitari, eo quò contrahens matrimonium, neque excipiens vagationem notam cùm poſſet,tacitè ſe illi ſubiecit; debet tamen vagatio ex honeſta cauſa ſumi, non temerè, & abſque vllo delectu, aliàs eum ſequi deobligaretur, vt benè relati Doctores docent.

7. Maritus verò vxorem ſequi tenetur, illámque comitari,quando vxor neceſſitate legis,ſalutis, alteriúſve cauſæ grauis compellitur alicubi habere domicilium, qui cùm ſibi inuicem obſequi debeant,inſimúlque habitare,tenetur maritus in locum vxoris ſe conferre; ſiquidem ipſa nequit ab eo recedere. Atque ita tradit Gloſſa in *c. 1. verbo, ſequitur, de coniugic lepreſ.* & ibi Hoſtienſ. Innocent. Anton. Ancharran. & alij quos ſequitur Sanch. *d. diſp. 41. n. 14.* Gutierr. *de matr. c. 23. n. 13.*

§. II.

An valeat pactum ſponſalibus adiectum, quòd vir teneatur in certo loco commorari.

1 *Si pactum ſit non de habitatione in perpetuum, ſed pro determinato tempore licitum eſt.*
2 *De habitatione perpetua plures inualidum eſſe cenſent.*
3 *Verius eſt oppoſitum.*
4 *Infertur ex ſupradictis obligari poſſe maritum ad non mutandum domicilium ſub aliqua pœna, eámque ſoluere debere interueniente ſententia iudicis.*
5 *Si maritus diſcedat iniuſtè à loco promiſſo, poteſt ab vxore vindicari.*
6 *De obligata eſt vxor illum comitari.*
7 *Affirmant plures ſatisfacere maritum ſuæ obligationi ſoluendo vxori intereſſe.*
8 *Diſplicet eorum ſententia.*
9 *Procedit prædicta doctrina, dummodò noua cauſa non emergat mutandi domicilium.*
10 *Soluuntur fundamenta* num. 2. *adducta.*
11 *Valet conditio maioratibus appoſita, vt illius ſucceſſor teneatur certo loco habitare.*
12 *Valet pactum, ne vir in aliquam ciuitatem ingrediatur.*

1. SI pactum fiat non de habitatione in perpetuum, ſed pro determinato tempore; ferè omnes Doctores conueniunt licitè apponi tam contractui ſponſalium, quàm matrimonij, obligarique virum ſub graui culpa ad illius obſeruationem. *Argum. c. ex reſcripto de iureiurando*, vbi Bald. *n. 1.* Innocent. & Hoſtienſ. *n. 2.* docent poſſe debitorem ſe creditori obligare ad permanendum in aliquo loco, neque ab illo abſque licentia creditoris recedendum, & *leg. 3. tit. 13 part. 5.* deciditur poſſe quemlibet ſe in obſidem dare, Ergo obligatio permanendi in aliquo loco pro determinato tempore ob honeſtam cauſam ex propria voluntate aſſumptam, libertati naturali contraria non eſt. Poteſt ergo in contractu ſponſalium, & matrimonij apponi, cùm nullibi reprobetur.

2. At ſi pactum ſit de habitatione perpetua; plures, graueſque Doctores ſentiunt inualidum eſſe, & pœnam impoſitam illud non ſeruanti non deberi. Sic Dinus, Bart. Bald. & Alberic. *in l. Titio centum, §. eodem, ff. de condit. & demonſtrat.* Couar. *4. decret. 2. p. c. 7. initio, n. 7.* Ant. Gomez, *2. var. c. 10. n. 24.* Salzed. *addit. ad reg.* 800. Bernard. Diaz Azebedo *l. 5. recopil. tit. 6. l. 11. n. 21.* Ludouic. Lopez, *2. p. inſtruct. c. 54. in fine* Cujat. *lib. 14. obſeruat. c. 27.* Capicius *deciſ.* 135. & alij.

Mouentur primò, & præcipuè, ex dicta *l. Titio centum.* vbi inquit Iureconſultus: Titio centum relicta ſunt, ita vt de monumento meo non recedat, vel in illa ciuitate domicilium habeat, poteſt dici non eſſe locum conditioni, per quam ius libertatis infringitur. Sed in defuncti libertis alio iure vtimur. Ergo ſimiliter in ſponſalibus non erit huic conditioni locus. Et confirmo ex ratione textus, qui cenſet ius libertatis infringi ex obligatione appoſita commorandi in aliquo loco: cùm enim proprium ſit hominis liberi habere poteſtatem eundi quò voluerit *l penul. C. de operis libertor.* & hæc poteſtas prædicto pacto reſtringatur, efficitur libertatem infringi, vel potiùs adimi, contra *legem, Nec ſi volens leg. interrogatam, Cod. de liberali cauſa.* Secundò mouentur ex *l. 3. § nec tamen ff. de vſu fructu*, & *l. antiquus C. eodem*, vbi reprobatur operarum locatio perpetua, ne ſit inutilis libertas. Tertiò pactum, quo ſe quis vinculis, & carceri obligaret, non tenet. Sed prædictum pactum de commorando in aliqua ciuitate eſt quidam carcer. Ergo, &c.

3. Sed prædictum pactum tam in matrimonio, quàm in quolibet alio contractu validum eſſe firmant vt verius & probabilius Additionator *ad Bartol. in d. leg. Titio*, Hoſtienſ. *in ſum. de coniugio ſeruor. n. 5.* Ioan. Andr. Præpoſit. Ancharran. Butrius *in cap. 1. qui matrim. accuſ. poſſ.* Zabarella *cap. 2. eodem tit.* Silueſt. *verbo, vxor, q. 8.* Gregor. Lopez, *l. 2. tit. 5. p. 4.* Rebuff. *de priuileg. Scholaſt. 77. in fine.* Nauarr. *c. 14. n. 20.* Baſil. Ponce, *lib. 12. de ſponſal. c. vltim. num. 3. &* 8. & alij plures quos refert, & ſequitur Sanch. *lib. 1 diſp. 40. n. 2. & ſeqq.* Gutierr. *c. 23. de matr. num. 15.* & deciditur in lege *regia 89. tit. 18. p. 3.* ibi: otro ſi primero por ſi e por ſus hijos de morar en tal heredamiento para ſiempre iamas.

Fundamentum eſt, primò, quia prædictum pactum nec iuri naturali eſt aduerſum, nec poſitiuo reprobatum, ergò ſeruandum eſt iuxta textum *in leg. 1. ff. de Pactis.* Quod verò iuri naturali aduerſum non ſit, eſt manifeſtum; ſiquidem ex hoc pacto non adimitur libertas, etſi aliqualiter reſtringatur: quæ reſtrictio propria voluntate admiſſa licita eſt: iure autem poſitiuo reprobatum non eſt, vt conſtabit ex oppoſitorum ſolutione, quinimo approbatur in *leg. cùm ſcimus Cod. de agricolis, & cenſitis*, vbi deciditur poſſe quemuis ſe efficere colonum aſcriptitium obligatum fundi culturæ perpetuò inſiſtere, neque inde abſque licentia domini recedere iuxta legem, *Originarios, leg. ſeruos, Cod. de Agricolis, & cenſitis, leg. 89. tit. 18. part. 3* itemque colligitur *ex leg. cùm decurionatus, Cod. de Decurionib. lib.* 10. vbi quis ſponte ſe curialem conſtituere poteſt, cùm tamen ſic conſtitutus recedere à curia non poſſit *leg. ſi quis decurio. leg. curialis. leg. quidam, Cod. de decurionib* & *leg. vnica, Cod. ſi curialis relicta ciuit. leg. 1 ff. de Decurionib.*

Secundò ſpecialiter probatur in contractu ſponſalium, & matrimonij validum eſſe, & ſeruandum prædictum pactum, quia vnuſquiſque poteſt rem propriam tradere ſub ea conditione, quæ ſibi placeret. *cap. verum de conditionib. appoſit. leg. in traditionibus ff. de Pactis*, modò tamen conditio illa nec iure naturali, nec poſitiuo reprobata ſit. At prædicta conditio ſcilicet, ne vir è tali ciuitate domicilium mutet neque eſt iure naturali, neque poſitiuo reprobata, ergo poterit vxor cum ſe illi tradit hanc ab eo exigere conditionem. Minorem probo, quia eſto vxor viro ſubdita ſit, illumque teneatur ſequi vbi domicilium conſtituere voluerit, attamen ipſe vir obligari vxori poterit, quòd extra talem locum domicilium non cõſtituet, nulla enim in hac obligatione eſt turpitudo. Nam eſto eius libertatem diminuat, ea diminutio ob traditam ſibi vxorem, & bonum quod inde accipit honeſtatur, ſicuti honeſtatur obligatio, quam moniales præſtant in certo monaſterio commorandi. Matrimonio autem hæc conditio aduerſa non eſt, quinimo fauorabilis; ſiquidem vnius domicilij electio, & retentio indiuiduam, & inſeparabilem coniugij vitam fouet, & vxor gratior viro exiſtit, & ad illius obſequium promptior.

4 Hinc fit, ſi ſub aliqua pœna obligetur maritus ad non mutandum domicilium teneri interueniente ſententia illam ſoluere, quia ſola pœna appoſita pro ſecuritate ſponſalium reprobatur in *c. gemma De ſponſalib.* non verò quæ in matrimonij fauorem, & mutuam coniugum habitationem conſtituitur, ſicuti eſt præſens, vt benè notarunt Abbas *in c. 1. qui matr. accuſ. poſſ. n. 5.* Anton. *num. 9.*

Alexand.

Alexand. de Neno *n.*6. Baſil. Ponce, *c.* 20. *n.* 8. Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 40 *n.* 5. Gutierr. *c.* 23. *n.* 16.

5. Secundò ſit maritum diſcedentem iniuſtè à loco promiſſo poſſe ab vxore vindicari, vt in loco promiſſo demoretur, quia vxori iniuriam infert illam deſerens, vt optimè probat Antonius Capucius *deciſ. Neapolit.* 135. & tradit Lara *de anniuer. & capellan. lib.* 2. *cap.* 8. *n.* 70. Gutierr. *dicto cap.* 23. *de matr. n.* 16 Auendan. *reſp.* 8. *n.* 11.

6. Tertiò ſit deobligatam eſſe vxorem virum ſic diſcedentem comitari, quia hoc pactum præcipuè factum eſt, ne obligetur vxor patriam relinquere, à ſuiſque parentibus, & conſanguineis ſeparari, quod eſt nimis durum, & acerbum. *leg. liberorum ff. de Verbor. ſignificat.* vti aduerſus Calderin. *cap.* 1. *de coniugio leproſor.* tradunt quamplures Doctores, quos refert, & ſequitur Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 40. *n.* 6. Gutierr. *d. cap.* 23. *num.* 18.

7. An autem maritus ſuæ obligationi ſatisfaciat ſoluendo vxori intereſſe, tametſi in eo loco promiſſo non habitet? Affirmat ex communi ſententia Couar. 4. *decret.* 2. *part. c.* 7. *n.* 5. Gregor. Lopez *l.* 89 *tit.* 18. *part.* 3. *& l.* 2. *tit.* 5. *part* 4. Ant. Gom. 2. *var. c.* 10. *n.* 24. Aaebedo *l.* 5. *recopil. tit.* 6. *leg.* 11. *n.* 22. & *leg.* 9. *tit.* 15. *lib.* 4. *n* 34. Gutierr. *c.* 23. *n.* 16. Mouentur ex eo quod promittens factum, ſi ſoluat quod intereſt, ab obligatione liberatur. *leg. in ſtipulationibus, leg. ſtipulationis,* §. *Celſus ff. de Verbor. obligat.*

8. Sed ſalua pace prædictorum Doctorum nullatenus cenſeo hoc eſſe admittendum; primò: quia optimè poteſt quis ad factum præcisè obligari, vt multis comprobat Gutierr. *de iuram. confirmat.* 1. *part. c.* 19. *n.* 5. & Gregor. Lopez *leg.* 35. *tit.* 11. *part.* 5. *& leg.* 3. *tit.* 14. *eadem part.* hæc enim obligatio eſt iuri naturali conformis, vt ex dictis conſtat, eſt etiam iure ciuili permiſſa *leg.* 1. *leg. iuris gentium* 7. *ff. de Pactis*, & iure canonico approbata. *cap. qualiter de Pactis.* & tradit Abbas *in cap. per tuas de Arbitris*, ſæpe enim, paſciſcenti intereſt factum, quo caſu inquit Bald. *in leg. cum precibus Cod. de rerum permutat. n.* 1. ſatisfieri non poteſt ſolutione pecuniæ, quia nulla pecunia ſolui intereſſe facti poteſt. At vxori paſciſcenti, ne maritus ex tali loco diſcedat ſatisfieri non poteſt pecunia huic obligationi, quia omnibus diuitijs habitationem mariti eo in loco præfert, atque ita obligatum eſſe maritum habitare in loco promiſſo, nec ſatisfacere ſoluendo intereſſe docuit expreſsè Baſil. Ponce *lib.* 11. *de ſponſalib. cap.* 20. *num.* 7.

9. Prædicta doctrina procedit, dummodò noua cauſa non emergat mutandi domicilium, vt quia ille locus eſt nimis viri ſaluti contrarius, vel in eo capitales contraxit inimicitias, vel ob aliam grauem cauſam; nam eo caſu non tenetur promiſſis etiam iuramento firmatis ſtare, ſed abſque vlla obligatione ſoluendi pœnam, vel intereſſe poterit ab illo loco recedere, vti plures referens docuit Tiraquel *leg. connub. Gloſſ.* 1. *part.* 1. *n.* 39. Sanch. *diſp.* 40. *n.* 3. Gutierr. *c.* 28. *n.* 17. Baſil. Ponce *n.* 8. Vxor verò obligata erit virum comitari illis euentibus in quibus eſſet obligata, ſi pactum non interceſſiſſet; quia prædictum pactum cùm ceſſet, diminuere obligationem non poteſt, ſicuti rectè notauit innumeris relatis Sanch. *dicta diſp.* 40. *num.* 6. *fine.* Gutierr. *cap.* 23. *num.* 19.

10. Supereſt reſpondere fundamentis *n.* 2. adductis. Ad primum ex *leg. Titio centum*, reſpondet Bart. ibi; *n.* 4. Acoſta *lib.* 2. *ſelect. interpr. cap.* 19. *n.* 5. Lara *de capellan. l.* 2. *c.* 8 *n.* 67. & alij plures, quos refert, & ſequitur Sanch. *diſp.* 40. *n.* 2. Gutierr. *c.* 23. *n.* 15. *in medio*, Baſil. Ponce *l.* 12. *cap.* 20. *n.* 4. prædictam conditionem vanè, & inutiliter appoſitam omnino eſſe à legato reiiciendam. Secùs verò quando iuſtè, & vtiliter, & in alicuius fauorem ſtatuitur, vt in præſenti contingit, cedit enim hæc conditio in maximum vxoris fauorem, ne patria deſerta, & conſanguineis relictis cogatur inter extraneos vitam ducere. Secundò reſpondeo prædictam conditionem habitandi in aliquo loco approbandam eſſe, cum exigitur ab eo qui in eam perſonam, à qua eam exigit, ius aliquod obtinet, vel obtinebit, ſicuti indicauit *lex regia* 4. *tit.* 5. *part.* 4. ibi: Eeſto es porque a derecho en el. At vxor ius habet in maritum, poterit ergo ab eo eam exigere conditionem. Neque obſtat quod inde aliqualiter ius libertatis diminuatur, quia id ex iuſta cauſa optimè fieri poteſt. Obſeruant autem, & benè Acoſta *dicto c.* 19 *n.* 5. Sanch. *n.* 8. Gutierr. *n.* 21. diuerſum eſſe, ſi teſtator leget centum Titio ſub conditione quod in tali oppido habitet, vel leget dum in tali oppido fuerit. Nam in priori legato reiicitur conditio, & ſubſiſtit legatum, ſi in nullius fauorem ea conditio cedat, vt pote quæ ſeruitutis ſpeciem continet: at in ſecundo caſu retinetur conditio, tametſi in nullius vtilitatem cedat, quia non grauatur legatarius ob legatum ad onus ſuſtinendum, ſed ſpe obtinendi legati allicitur ad portandum onus. Ad ſecundum, & tertium fundamentum dico prædicta pacta eſſe longè diuerſa, quippe libertatem adimunt. Secùs eſt pactum habitandi in determinato loco, quod eſtu libertatem diminuat, non tamen illam adimit.

11. Ex his infert Pelaez de Mieres *de maiorat.* 1. *part. quæſt.* 57. per totam Et Aacbedo loquens de melioratione tertij & quinti *lib.* 5. *recopil. tit* 6. *leg* 11. *n.* 22. Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 40. *n.* 7. Gutierr. *cap.* 23. *n.* 20. validam eſſe conditionem appoſitam in maioribus, vt illius ſucceſſor teneatur in loco certo habitare, alioqui maioratum amittat; quia eſt conditio in fauorem inſtituentis appoſita, quippe cedit in illius memoriam, & honorem, quæ facilè aboleatur ſucceſſore aliò migrante. Quod intelligendum eſt (inquiunt prædicti Doctores) cum non adeſt iuſta cauſa recedendi, ſicuti dictum eſt de viro, & vxore. Subdunt tamen Pelaez, & Sanch. iuſtam eſſe in præſenti caſu cauſam, ſi mulier maioratus ſucceſſor nubat alienigenæ, & iuſſu viri domicilium mutet; quia ea mutatio non eſt ſpontanea, ſed ex neceſſitate ob viri mandatum, cui parere tenetur, ac proinde non eſt illi culpa tribuenda, neque maioratu priuanda. Sed meritò prædicti Doctores cenſent hanc cauſam non carere ſcrupulo, ſiquidem mulier alienigenæ nubens tacitè vult domicilium proprium deſerere, & conditionem maioratui appoſitam non exequi, poterit ergo eo priuari.

12. Ad extremum dubitabis, an è contrà valeat pactum, ne vir in aliquam ciuitatem ingrediatur? Ratio dubitandi eſt, quia hoc pactum videtur reipublicæ obeſſe, cui expedit liberis hominibus abundare, *leg. fin. Cod. de indicta viduitate tollenda*: eſt etiam quædam pœna, ad quam nemo niſi per ſententiam obligari poteſt. Atque ita docuerunt Anchartan. *conſ.* 75. *n.* 3. Alciat. *l.* 5. *conſ.* 34. *n.* 3. Sed omnino tenendum eſt, licitum, & validum eſſe prædictum pactum cauſa iuſta intercedente, vti docuit Gama *deciſ.* 64. Baſil Ponce *lib.* 12. *de matr. cap.* 20. *n.* 9. Ratio eſt manifeſta; quia abſtinere ab ingreſſu ciuitatis, ex quo diſcordiæ excitari poſſunt, & reipublicæ pax turbari, aliique grauia incommoda oriri honeſtum eſt, & reipublicæ conueniens, ergo potes te obligare. Quid enim obſtat? Non quod reipublicæ expediat liberis hominibus abundare; quia nunquam reipublicæ expedit abundare hominibus liberis, qui pacem ipſius reipublicæ turbare poſſunt. Neque etiam quòd hæc priuatio ſit quædam pœna, quia non eſt propriè pœna cùm non ſit contra voluntatem inflicta, ſed ſponte aſſumpta.

Pvnctvm XVI.

Sponſalia conditionata qualem obligationem inducant.

1 *Variæ ſunt conditiones, quæ contractui ſponſalium, matrimonij apponi poſſunt.*

2 *Conditio neceſſariè futura non impedit valorem ſponſalium.*

3 *Impoſſibiles, & turpes cenſent plures ab ſponſalibus, ſicut à matrimonio reiici.*

4 *Verius eſt impoſſibiles vitiare contractũ, turpes ſuſpẽdere.*

5 *Conditiones*

5 *Conditiones contingentes, poſſibiles & honeſtæ ſponſalibus adiici poſſunt.*
6 *Conditio, ſi pontifex diſpenſauerit, reputatur impoſſibilis ex plurium ſententia.*
7 *Verius eſt reputandam eſſe poſſibilem, & honeſtam.*
8 *Explicatur concluſio, & ſatisfit fundamentis oppoſitis.*
9 *Affirmant aliqui quemlibet ex his contrahentibus ante, & poſt imperatam diſpenſationem reſilire poſſe.*
10 *Oppoſitum eſt tenendum.*
11 *Examinatur, an conditione aduenіente conſtituantur ſponſalia.*
12 *Qualiter promittens conſanguineæ matrimonium ſupradicta conditione teneatur diſpenſationem procurare.*

1. VAriæ ſunt conditiones, quæ contractui ſponſalium ſicut & matrimonio adiici poſſunt, aliæ ſunt neceſſariæ, aliæ contingentes, aliæ poſſibiles, aliæ honeſtæ, aliæ turpes.

2. Si ſponſalibus adiiciatur conditio neceſſariò futura, V. g ſi ſol oriatur cras, æquè valida ſunt, ac ſi nulla conditio adhibita eſſet: quia ratione neceſſitatis reputatur quoad obligationem executioni mandata. §. *conditiones, inſtit. de verbor. obligat*: ibi: quæ enim per rerum naturam ſunt certa, non morantur obligationem. At non teneris ea ſponſalia exequi quouſque conditio adueniat, quia eſto illa conditio non ſuſpendat ſponſalium obligationem, ſuſpendit tamen eorum executionem.

3. Impoſſibiles verò conditiones, & turpes, quæ à matrimonio excluduntur, & habentur pro non adiectis ob illius fauorem, *cap. fin. de conditionibus appoſitis*, plures Doctores, quos refert, & ſequitur Sanch. *lib.* 5. *diſp.* 17. *n.* 2. cenſent etiam reiici ab ſponſalibus, eo quòd ſponſalia ſint diſpoſitio, & via ad matrimonium, ac proinde diſpoſitum in matrimonio, in ſponſalibus cenſeri debet diſpoſitum, vti dicitur in *leg. oratio, ff. de ſponſalibus.*

4. Sed ſpectato iuris rigore verius cenſeo conditiones impoſſibiles vitiare ſponſalium cōtractum, turpes verò ſuſpendere, quouſque conditio ponatur: ſic docuit Rebel *lib.* 1. *de matr. quæſt.* 10. *ſect.* 5. Baſil. Ponce, *lib.* 2. *de ſponſal. cap.* 7. *n.* 3. & probabilem reputat Petr. de Ledeſma *de matrim. quæſt.* 47. *art.* 5. *ad finem*, refértque doctiſſimos Salmanticenſes tenuiſſe. Ratio ea eſt: iure naturæ conditio impoſſibilis cuilibet contractui adiecta illum vitiat, turpis eius obligationem ſuſpendit: at hoc ius naturæ in ſponſalibus correctum non eſt, ſed in matrimonio. Ex eo autem quòd in matrimonio corrigatur, non infertur corrigi in ſponſalibus, aliàs quæ diſponuntur de matrimonio clandeſtino de illius diſſolutione; cenſerentur de ſponſalibus diſpoſita; quod conſtat eſſe falſum. Neque his obſtat lex *oratio*, quæ ſolùm probat diſpoſitum in matrimonio in ſponſalibus diſpoſitum eſſe, quando eſt eadē ratio, ſicuti eſt in perſonis inhabilibus, & impeditis ad contrahendum, quę ſicut non poſſunt matrimoniū validè contrahere, neq; etiam poſſunt ſponſalia.

5. Conditiones verò contingentes poſſibiles, & honeſtæ optimè poſſunt ſponſalibus adiici, vt tradunt omnes. Et licèt ille contractus, quouſque conditio eueniat, non conſtituat ſponſalia, quia non inducit obligationem matrimonij contrahendi, inducit tamen obligationem abſolutam expectandi conditionis euentum, ob quam cauſam ſi interim alia ſponſalia abſoluta contrahas, nullus eſt contractus, quia priori obligationi obſtat, quam elidere non potes: ſicuti docuit Sanch. *lib.* 5. *diſp.* 8. Ægid. *diſp.* 29. *dub.* 1. *n.* 21. Baſil. Ponce *lib.* 3. *c.* 13. & *lib.* 12. *cap.* 7. *n.* 1. Superſunt tamen aliquot difficultates.

6. Prima, quando aliqui impediti contrahunt ſub hac conditione, ſi Pontifex diſpenſauerit, an hæc conditio reputetur contingens, & honeſta, vel potiùs impoſſibilis? Plures, grauéſque Doctores quos plena manu refert Sanch. *lib.* 5. *de matr. diſp.* 5. *n.* 5. docuerunt prædictam conditionem reputandam eſſe impoſſibilem. Mouentur, quia ea quæ pendent à voluntate principis cenſentur quaſi impoſſibilia ex *leg.* 1. *l. ſtipulatio. leg. continuus ff. de verbor. obligat.* & *leg. idem Iulianus ff. de legat.* 1. Neque obeſt quòd aliquando ius mutari poſſit, quia non ſecundùm tempus futurum, ſed ſecundùm præſens ſtipulatio menſuranda eſt, vti habetur in *leg. inter ſtipulantem*, §. *ſacram ff. de verbor. obligation.* ob quam cauſam ſtipulatio de re ſacra, publica, vel homine libero nulla eſt, tametſi res ſacra fieri poſſit profana, publica priuata, & homo liber ſeruus. Alij, è quorum numero eſt Henriq. *lib.* 12. *de matr. cap.* 10. *n.* 4. etſi non reputent hanc conditionem impoſſibilem, reputant eam minus honeſtam, ſeu turpem, eo quòd ea poſita ius commune derogetur: at honeſtius eſt ius commune ſeruare, quàm illius diſpenſationem procurare. Ergo hæc conditio tanquam turpis reputanda eſt, & ſicut poſita conditione turpi nulla eſt obligatio expectandi conditionis euentum, ſed ſtatim ab ſponſalibus ſic contractis reſilire potes, ſic poteris ab iis ſponſalibus: fauétque lex *ſi ſtipuler, verſ. item quod leges ff. de verbor. obligat.* vbi deciditur ſtipulationem factam de eo quod leges prohibent nullam eſſe; tametſi cauſa impedimenti non ſit perpetua, vt ſi promittas ducere ſororem adoptiuam tempore quo adoptiua eſt, quia vt textus inquit ab initio, ea ſtipulatio eſt cōtra bonos mores.

7. Cæterùm etſi prædicta ſententia probabilis eſt, longè veriorem cenſeo, quæ aſſerit prædictam conditionem inter poſſibiles, & honeſtas connumerandam eſſe, ſi in ea Pontifex ſolitus ſit diſpenſare etſi cum difficultate, & contrahentes cauſam habeant legitimam diſpenſationis, ſic ex communi ſententia tradit Sanch. *dicto l.* 5. *diſp.* 5. *à n.* 12. & 13. Rebell. *l.* 2. *de matr. q.* 10. *ſect.* 6. Coninch. *diſp.* 29. *dub.* 1. *concluſ.* 5. *n.* 18. Baſil. Ponce *l.* 3. *de matr. cap.* 15. *n.* 2. & *l.* 12. *c.* 7. & alij. Ducor, quia illud reputandum eſt poſſibile, & honeſtum, quod ſæpè honeſte fieri ſolet: at poſita cauſa legitima diſpenſationis ſæpè ſolet Pontifex in matrimonij impedimentis diſpenſare, quinimo aliquando tenetur, ergo conditio de hac diſpenſatione neque impoſſibilis, neque turpis eſt iudicanda: facit lex *apud Iulianum* 40. *ff. de legat.* 1. ibi: quoniam commercium eorum niſi iuſſio principis non eſt, cum diſtrahi non ſoleant. Ergo ſtante iuſſu principis de illis poteſt eſſe commercium. Item in *leg. quidam relegatus ff de rebus dub.* deciditur valere legatum teſtatoris ſub ea conditione, ſi aliquis ex ſuis hæredibus, vel amicis ei impetrauerit reſtitutionem, & antequam ei gratias egerit deceſſerit. Item valida eſt inſtitutio filij ſpurij ſub ea conditione, ſi princeps legitimauerit, vti ex communi ſententia docent Couarru. 4. *decret.* 2. *part. c.* 8. §. 5. *n.* 12. Molin. *l.* 2. *de primogen. c.* 7. *n.* 40. Matienzo *l.* 5. *recopilat. tit* 8. *l.* 6. *gloſſ.* 8. *n.* 19. *ex l. Gallus.* §. *inſtituēs ff. de liberis, & poſthum.* Itē votum factum ab Epiſcopo ingrediendi religionem, ſi Pontifex diſpenſauerit validum eſt, vti diximus ex communi ſententia *tract. de voto.* Item litigantes ſuper beneficio licitè paciſcuntur de penſione concedenda ſi Pontifex permiſerit.

8. Notanter dixi, ſi Pontifex ſolitus ſit diſpenſare, adſitque legitima cauſa diſpenſationis, nam ſi Pontifex non ſolet diſpenſationem concedere, meritò impoſſibilis reputari debet conditio, ſi verò cauſa diſpenſandi non adſit, turpis reputanda eſt. Quo ſenſu intelligendæ ſunt lex 1. lex *ſtipulatio* & lex *continuus* in contrarium adductæ; Ad legem *inter ſtipulantem* dico ſtipulationem rei ſacræ, publicæ, hominiſve liberi relatam in tempus, quo res ſacra fiat profana, & publica priuata, & homo liber ſeruus, eſſe nullam, quia eſt conditio inciuilis, & triſtis derogans dignitatem, & ſtatum hominis liberi, rei ſacræ, & publicæ, ſimilis autem conditio potiùs timenda, quàm expectanda eſt, *leg. cum tale in initio ff. de condit. & demonſtrat.* Ad rationem, qua mouetur Henriq. concedo prædictam conditionem per ſe, & ſecluſo pacto eſſe minùs honeſtam, nego tamen eſſe inhoneſtam, aut turpem. Pōſita autem mutua contrahentium obligatione honeſtiſſima eſt. Neque obeſt lex *ſi ſtipuler.* quæ intelligi debet

de promiſſione abſoluta, non conditionata; in qua non exprimitur ea conditio, ſi princeps voluerit diſpenſare, nam eo caſu regulanda eſt ſtipulatio ſecundum tempus præſens, & cùm eo tempore ſint inhabiles ad contrahendum, promiſſio nulla eſt. Neque refert dicere ſubintelligi prædictam conditionem, quia cùm ſit extrinſeca contractui, & aliena à iure, nequit ſubintelligi, ſed oportet exprimi ex *leg. conditiones extrinſecus, ff. de condit. & demonſtrat.* aliàs abſolutè contrahentes in gradu prohibito non incurrerent excommunicationem latam *in Clement. vnica de conſanguinit.* ſicuti non incurrunt, cùm exprimunt conditionem, ſi Pontifex diſpenſare voluerit. Atque ita tradunt Gloſſ. *c. 1. §. ille verò de ſponſalib. in 6.* Couaru. 4. *decret. 2. part. c. 3. initio n. 7.* Gutierr. *lib. 1. canon. quæſt. cap. 22. n. 17.* Sanch. *lib. 5. de matrim. diſp. 5. q. 3. n. 26.* Rota apud Seraphinum *deciſ.* 1156. Baſil. Ponce *lib. 3. de matr. c. 15. n. 7. & l. 12. c. 7. n. 1.* Riccius *praxi deciſ* 248. aduerſus Gutierr. *canon. quæſt. lib. 1. cap. 22. num. 24. & de matr. cap. 78. num.* 4.

9. Secunda difficultas, an quilibet ex his contrahentibus ante & poſt impetratam diſpenſationem reſilire poſſit altero inuito? Affirmat Gutierr. *lib. 1. canon. quæſt. cap. 22. n. 17. & ſeqq. & de matr. cap. 78. n. 1. & 2.* Manuel Rod. *1. tit. ſum. cap. 244. n.* 9. Mouentur ex eo quòd prædictus conſenſus eſt longè debilior, quàm conſenſus impuberum, qui reuocari poteſt pubertate adepta. Ergo etiam ſublato impedimento per diſpenſationem reuocari poterit prædictus conſenſus inhabilium. Ergo à fortiori poterit reuocari ſtante impedimento, cùm nullibi cautum ſit contrarium, ſicuti eſt impuberibus, qui durante impubertate impediuntur à reuocatione, ne paſſim contrahant, & reuocent.

10. Sed oppoſitum omnino tenendum eſt, nemini ex dictis contrahentibus licitum eſſe reſilire, neque ante nec poſt impetratam diſpenſationem: ſic tradit Sanch. *lib. 5. de matr. diſp. 5. n.* 13. Rota apud Seraphin. *deciſ.* 724. *n.* 57. *& deciſ.* 838. *n.* 10. *& deciſ.* 1157. *n.* 4. Baſil. Ponce *lib. 3. de matr. cap. 15. n.* 21. Ratio eſt manifeſta; contrahentes ſub conditione ſibi inuicem obligantur ad rem promiſſam non abſolutè, ſed pendenter à conditione: at ſi pro libito vnoſquiſque reſilire poſſet ab obligatione, ſibi inuicem obligati non eſſent. Neque obſtat quod impuberes obligentur, & nacta pubertate reſiliri poſſint, quia id non iure naturæ, ſed fauore ætatis à iure poſitiuo conceſſum eſt, quod durante impubertate non permittitur.

11. Tertia difficultas, an conditione adueniente, ſub qua contrahentes obligarunt ſint vera ſponſalia abſque nouo conſenſu? Certum eſt ante impletam conditionem ſponſalia non eſſe, quia non eſt obligatio abſoluta, & directa matrimonij, quod neceſſariò ad ſponſalium valorem, ex quibus oriatur impedimentum publicæ honeſtatis requiritur, vt deciditur in *cap. 1. de ſponſalib in 6.* Poſt conditionem impletam affirmat Henriq. *lib. 12. de matr. cap. 13. in fine.* Angles *floribus 1. part. quæſt. 2. de conſenſu conditionato, art. vnico, dub.* 3. & *quæſt. 12. de impedimento diſparis cultus, dub.* 2. nouum conſenſum neceſſarium eſſe, vt prædictus contractus ſponſalium obligationem conſtituat, eo quòd conſenſus antecedens ortus ab impeditis inhabilis eſt, ergo tractu temporis conualeſcere non poteſt. Sed oppoſitum omnino tenendum eſt cum Sanch. *lib. 5. diſp. 5. n.* 24. Baſilio Ponce, *lib. 3. cap. 14. n.* 7. Coninch. *diſp. 29. dub. 1. n.* 21. Ratio eſt, quia obligatio conditionalis poſita conditione tranſit in abſolutam, & licèt illa obligatio fiat à perſonis inhabilibus, & impeditis, ſed non quatenus inhabiles, & impediti ſunt, non fit pro tempore, quo ſunt inhabiles, ſed pro tempore quo habiles ſunt futuri, quippè cenſendum eſt fieri tempore habili, quod in tempus habile refertur, ſicut è contrà cenſetur fieri tempore inhabili, quod refertur in tempus inhabile.

12. Quarta difficultas, an promittens conſanguineæ matrimonium ſub prædicta conditione, ſi Pontifex diſpenſauerit, teneatur diſpenſationem procurare? Affirmant Tabiena *verbo ſponſalia quæſt. 8. n.* 9. Armilla *n.* 11. Petr. de Ledeſm. *de matr. quæſt. 47. art. 5. dub.* 2. quos refert, & ſequitur Sanch. *lib. 5. de matr. diſp. 5. quæſt. 6. num.* 36. Ducuntur, quia matrimonium illud promiſſum perfici non poteſt abſque diſpenſatione. Ergo promittens matrimonium, tacitè promittit quæ ad illius conſecutionem neceſſaria ſunt.

Sed verius eſt nullam eſſe obligationem procurandi diſpenſationem, tametſi ſub prædicta promiſſione matrimonij virginem violaſſes, ſicuti docuit Nauarr. *lib. 4. conſil. tit. de ſponſalib. conſil.* 25. in prima edit. (licèt in 2. edit. *tit. de conſanguinit. conſ.* 5. limitauerit ſententiam, caſu quo virgo violata ſit.) Coninch. *diſp. 29. dub. 2. num.* 35. Moueor, quia poſito quòd diſpenſationem procurare non promiſeris, non potes ad illam procurandam obligari, niſi quatenus te obligaſti ad contrahendum matrimonium: at ad contrahendum matrimonium non te obligaſti abſolutè, ſed poſita diſpenſatione, quam tamen non promiſiſti, ergo illam procurare non es obligatus. Sicuti cùm promittis matrimonium ſub conditione, ſi pater conſentiat, non obinde teneris conſenſum patris procurare, procuret autem ille cui intereſt. Si tamen cùm promiſiſti puellæ matrimonium dixeris facilè te poſſe diſpenſationem impetrare, & ſub ea ſpe puella deflorationi conſenſit, teneris ſine dubio diſpenſationem procurare, quia eo caſu tacitè, vel potiùs expreſsè eam procurationem promiſiſti, vt benè notauit Coninch. *dicto dub. 2. n.* 35. Non tamen videris obligatus tuis ſumptibus eam impetrare diſpenſationem, niſi ad id te obligaueris expreſsè, quia negotium commune eſt, & conſequenter ſumptus communes eſſe debent, vt dixit Sanch. *dicto lib. 5. n.* 37. nec diſſentit Coninch. *loc. cit.*

Pvnctvm XVII.

Qualiter ſponſalia mutuo conſenſu diſſolui poſſint.

1 *Sponſalia multipliciter diſſolui poſſunt.*
2 *Diſſoluuntur ex mutuo conſenſu.*
3 *Satisfit quibuſdam obiectionibus.*
4 *Supradicta doctrina intelligitur, etiamſi iuramento ſponſalia confirmata ſint.*
5 *Impuberes ſponſalia contrahentes reſilire non poſſunt, quouſque pubertatem attingant.*
6 *Si pubes cum impubere contraxerit, puberi non permittitur reſilire.*
7 *Si parentes pro filiis impuberibus ſponſalia contrahant, filiis non eſt datum reſilire, quouſque puberes ſint.*
8 *Negant plures reſilire poſſe impuberes, ſi ſponſalia iurauerunt.*
9 *Verius eſt oppoſitum.*

1. HVcuſque egimus de ſponſalium natura, nunc de illorum diſſolutione agendum eſt. Sponſalia namque cùm non ſint Sacramentum, ſed via ad Sacramentum matrimonij ſuſcipiendum, poſſunt ſicut & alii contractus variis modis diſſolui.

2. Primò, & præcipuè diſſoluuntur ex mutuo contrahentium conſenſu, ex textu *in c. 2. de ſponſal.* vbi Innocent. inquit; Videtur quod inſtar eorum qui ſocietatem interpoſita fide contrahunt, & poſtea eandem ſibi remittunt, hoc poſſit in patientia tolerari. Res enim per quaſcunque cauſas naſcitur per eas diſſolui poteſt, ſi ſolubilis eſt, vt eſt regula iuris, & *c. omnis res, 27. q. 2.* & obligationes quæ conſenſu contrahuntur, cõtraria voluntate diſſoluuntur. *§. vlt. inſtit. quib. mod. oblig. tollunt.* Debet autem huiuſmodi remiſſio ſponte fieri non coactè, aliàs nulla erit. Item debet eſſe alteri nota, & ab eo acceptata. Non enim diſſentiens liber ab obligatione eſſe poteſt, quouſque eius diſſenſus alteri gratus ſit, vt benè notauit Baſil. Ponce *lib. 12. de ſponſal. cap. 9. num.* 1. ex omnium ſententia.

3. Neque

3. Neque his obeſt, quod in prædicto *cap. 2. de ſponſal.* dicatur eos qui de matrimonio contrahendo fidem dederunt adinonendos eſſe, vt præſtitam fidem ſeruent. Si autem ſe adinuicem admittere noluerint, ne fortè inde deterius contingat eſſe in patientia tolerandum. Si igitur hæc diſſolutio patienter toleranda eſt, iure ipſo nequit fieri, aliàs monendi non eſſent, vt fidem præſtitam ſeruent, ſi nullam illius ſeruandæ obligationem habent, ſicuti ponderauit Ioann. Andr. *cap. de illis n. 1. in fine de ſponſal.* Lancelot. *inſtit. iuris canonici, lib. 2. tit. de ſponſalib. verbo, tolerari.* Non inquam obeſt, nam vt tradunt Innocent. Hoſtienſ. Henriq. & alij plures apud Sanch. *lib. 1. de ſponſalib. c. 52. n. 2. & 6.* & Gutierr. *c. 24. de matr. n. 5.* Pontifex ſic reſpondit ſpectata vulgi opinione exiſtimantis vinculum ſponſalium offendi, ſi ex mutuo conſenſu diſſoluatur, non quia verè offenderetur, aliàs non induceret ſimilitudinem ſocietatis, quæ ſecundùm omnes mero iure ſolo mutuo conſenſu diſſolui poteſt. Aliis è quorum numero eſt Layman *l. 5. ſum. tract. 10. cap. 2. num. 1.* placet Innocentium dixiſſe prædictam diſſolutionem tolerandam eſſe eo caſu quo mulier cupit ſibi fidem ſeruari: at ſponſus ab illa abhorrens modis omnibus renuit, & procurat ſibi remiſſionem fieri; quia tunc moneri debet; quod ſi non acquieſcat, nec bonus exitus ſperetur toleranda eſt remiſſio, quæ ex parte mulieris fit, non mera voluntate, ſed inuoluntario admixto, & non ſine peccato ex parte viri quod toleratur, & permittitur, ſed non approbatur. Sed diſplicet mihi hæc explicatio, vtpote eneruans fundamentum, quo omnes Doctores mouentur aſſerere ſponſalia mutuo conſenſu licitè diſſolui poſſe; omnes enim, ipſéque Layman ex ipſo textu id colligunt. At ſi prædicta explicatio vera eſſet, prædictus textus diſſolutionem ſponſalium ex mutuo conſenſu non probaret, nam conſenſus mulieris nullus eſt vtpote inuoluntario admixtus, ac proinde ex illo conſenſu non diſſoluuntur, ſed diſſoluuntur ex timore grauioris mali, & iniqui exitus. Ego verò exiſtimo Pontificem aſſeruiſſe prædictos ſponſos monendos eſſe, vt fidem ſeruent, quando nullam rationabilem cauſam habent reſiliendi ab ſponſalibus, quia eſt quædam leuitas & inconſtantia, & obloquiorum occaſio. Quod ſi noluerint; nè deterius contingat, eorum diſſolutionem mutuo conſenſo factam tolerandam eſſe.

4. Addi verò prædictæ doctrinæ debet, etiamſi iuramento ſponſalia confirmata ſint, poſſunt enim ex mutuo conſenſu diſſolui, quia iuramentum, quod in fauorem alterius factum eſt tacitam imbibit conditionem, niſi alius remiſerit. Quod adeo verum eſt, vt etiamſi intuitu pietatis, & in honorem Dei iuraueris fœminam pauperem ducere, illius remiſſione ab obligatione prædicta liber exiſtas, quia neceſſariò tale iuramentum conditionem imbibit, ſi fœminæ pauperi matrimonium gratum fuerit, vnde illa matrimonium reſpuente iuramenti materia ceſſat, & obligatio, vt benè aliis relatis docent Coninch. *diſp. 23. dub. 1.* Sanch. *lib. 1. diſp. 52. à num. 7.* Baſil. Ponce *lib. 12. cap. 9. num. 2.* Gutiert. *de matr. cap. 24. num. 1.*

5. Prædicta intelligenda ſunt de ſponſalibus puberum, nam de impuberum ſponſalibus alia eſt diſpoſitio, vt conſtat, ex *cap. de illis, el. 1. cap. à nobis de deſponſ. impuber.* quippe impuberes ſponſalia contrahentes reſilire non poſſunt, quouſque pubertatem nacti ſint, & meritò: ne paſſim reſiliant, & paſſim contrahant. Adueniente pubertate qui prius illam attigerit reſilire poteſt, neque opus habet expectare pubertatem alterius, cùm ſolùm ex eius diſſenſu poſt pubertatem permiſſio ſponſalia diſſoluantur. Quinimo ſtatim ac pubertatem attigerit, reclamare debet: alioquin ſponſalia firmauit, ac ſi poſt pubertatem illa contraxiſſet, vti benè aduertunt pluribus relatis Sanch. *diſp. 51. num. 14.* Baſil. Ponce *cap. 9. num. 4.* Gutierr. *cap. 29. num. 3.* & colligitur manifeſtè ex dicto *cap. de illis*, ibi; ſicum ad annos pubertatis venerint, reclamauerint, ſeparentur, ſeparandi ergo non ſunt, ſi non reclamarunt: ſtatim autem reclamare cenſentur, ſi intra triduum, poſtquam agnouerunt pubertatem attigiſſe, reclamauerint, argum. textus in *leg. fin. Cod. de errore aduocati* ibi in continenti & *leg. fin. Cod. de iudiciis.* ibi: illico autem id eſt intra triduum, & ibi Bald. & Felio. *in cap. veniens el. 2. num. 15. de Teſtibus.* Mandos. *de monitorijs, quæſt. 31. num 8.* Sanch. *dicta diſp. 51. num. 14.* Gutierr. *cap. 29. num. 3.* Baſil. Ponce *dicto cap. 9. num. 4.* & alij apud ipſos. Hic tamen diſſenſus, & reclamatio eſto Thom. Sanch. *num. 16.* & Gutierr. *num. 7.* cenſeant pro foro conſcientiæ ſufficere, ſi interius fiat; mihi contrarium placet, nam ſicut ad contrahenda ſponſalia, non ſufficit interior conſenſus, niſi exteriùs manifeſtetur: ſic nunc ſufficere poteſt ad contracta diſſoluenda diſſenſus interior niſi manifeſtetur exteriùs, vti notauit Baſil. Ponce *dicto cap. 9. num. 5.* Manifeſtari autem expedit coram epiſcopo, vel eius vicario, & ipſis deficientibus coram honeſtis perſonis iuxta textum *in cap. fin. de appellationib.* & tradit alijs relatis Sanch. *lib. 1. diſp. 51. num. 17.* Gutierr. *cap. 29. num. 7.*

6. Quod ſi pubes cum impubere contraxerit, puberi non permittitur reſilire, ſed expectare tenetur an impubes pubertatem nactus reſpuat, quod ſi non reſpuerit, firma perſiſtent ſponſalia, vt deciditur expreſsè *dicto cap. el. 1. de deſponſat. impuber*, & ibi Gloſſa Doctores communiter apud Couaru. *decret. 1. part. cap. 5. §. 1. num. 5.* Sanch. *diſp. 51. num. 10.* Gutiert. *cap. 29. num. 8.*

7 Cùm verò parentes pro filijs impuberibus ſponſalia contrahunt filijs non eſt datum reſilire quouſque puberes ſint, ſi ſponſalia valida fuerint; ſecùs ſi fuerint inualida, vti dixit Ioann. Andr. *dicto cap. de illis num. 4.* Anchart. *ibi num. 4.* & alij, quos ſequitur Sanch. *diſp. 51. num. 12.* Gutierr. *cap. 29. num. 10.* Neque his obſtat textus *in cap. 1. de deſponſat. impuber.* inquiens. Poteſt pater filium nondum adultum, cuius voluntas diſcerni non poteſt cui vult matrimonio tradere, & poſtquam filius peruenerit ad perfectam ætatem omninò debet hoc adimplere; quia vt inquit *ibi* Gloſſa, & Panormit. debet filius eam voluntatem non ex neceſſitate, ſed ex honeſtate adimplere, ſeu vt placet Caniſio; *ibi*; debet factum patris approbare, dum cauſam reclamandi iuſtam non habet. Et licèt in hac parte non videatur textus differentiam inter filium puberem, & impuberem conſtituere; cùm vterque teneatur ex quadam decentia, & honeſtate patris voluntatem ſequi; dum cauſam rationabilem non habet ab ea diſcedendi; at pubes non tenetur aliam ætatem maturiorem expectare ad conſenſum præſtandum, benè tamen impubes.

8. Sed quid dicendum ſi impuberes ſponſalia iurauerint, poteruntne pubertatem adepti ab eis reſilire? Negant pluribus relatis Couaru. *4. decret. 1. part. cap. 5. §. 1. n. 3.* & de pactis *3. part. §. 1. n. 3.* Sanch. *diſp. 51. quæſt. 3. n. 23. & 24.* Gutierr. *cap. 29. n. 12.* Mouentur ex *cap. ex literis 10. de ſponſalib.* vbi inquit textus eos impuberes quia ſponſalia contraxerunt, & iuramento confirmarunt cogendos eſſe ad contrahendum matrimonium. Ergo ſignum eſt iuramentum vitium ætatis purgare, & contractum firmum, & irreuocabilem efficere. Subdunt tamen prædicti Doctores impuberem debere eſſe pubertati proximum; aliàs eius iuramentum contractum non firmaret.

9. Cæterùm longè verius exiſtimo impuberem ſponſalia iuramentum poſſe nacta pubertate ab ſponſalibus reſilire, ſicuti ſi iurata non eſſent. Ducor; quia iuramentum ſequitur naturam actus, cui adhæret, niſi à iure contrarium diſpoſitum ſit; at nullibi eſt diſpoſitum, quòd iuramentũ ſponſalia firmet impuberũ, nã prædictus textus *in c. ex litteris* id non conuincit, illi enim impuberes, qui ibidem dicuntur cogendi, ſunt impuberes ita proximi pubertati, vt matrimonium de præſenti contrahere poſſent,

Digitized by Google

quinîmo ſponſalia firma; ergo iuramentum illud non propriè confirmat ſponſalia impuberum, ſed puberum. Atque ita docent Antonin. *cap. de illis el.* 1. *de deſponſat. impuber. num.* 5. & ibi Cardinal. *num.* 2. Henriq. *cap.* 2 *de ſponſalib. num.* 9. Paludan. *num.* 4. *d.* 27. *quæſt.* 1. *art.* 3. *caſu* 10. *n.* 18. Baſil. Ponce, *lib.* 12. *de matrim. cap.* 9. *num.* 8. & probabilem reputat Sanch. *dicta diſp.* 51. *num.* 21. *quæſt.* 3.

PVNCTVM. XVIII.

Qualiter religionis ingreſſu ſponſalia diſſoluantur.

1 *Non ſolum per profeſſionem, ſed per ingreſſum affirmant plures diſſolui ſponſalia ex parte vtriuſque.*
2 *Alij negant ex parte alicuius ſponſalia dirimi.*
3 *Verius eſt diſſolui ex parte eius qui in ſæculo remanet.*
4 *Negant plures ſponſalibus iuratis poſſe iurantem ingredi religionem.*
5 *Contrarium eſt omnino tenendum.*
6 *Explicatur* textus *in* cap. commiſſum de ſponſalibus.
7 *Peccas ſi contrahas matrimonium animo ingrediendi religionem, ſponſæ eo animo non manifeſtato.*
8 *Deciditur quæſtio, an adſtrictus ſponſalibus iuratis, ſi poſtmodum religionis votum emittas poſſis matrimonium inire animo ingrediendi religionem ante conſummationem.*
9 *Quid ſi votum emiſſum ſit ante ſponſalia, & fœminam defloraſti ſub fide data de matrimonio contrahendo.*

1. CErtum eſt religionis ingreſſu, & profeſſione ſequuta diſſolui ſponſalia ſicut & matrimonium ratum ex textu *in cap.* 2. *de conuerſione coniugator.* Controuerſia autem inter Doctores eſt, an per ſolum ingreſſum ſponſalia diſſoluantur? Affirmant diſſolui tam ea parte manentis in ſæculo, quam ea parte ingredientis religionem Silueſt. *ſponſalia quæſt.* 10. *caſu* 2. Sotus *in* 4. *diſt.* 27. *quæſt.* 2. *art.* 5. Tolet. *lib.* 7. *cap.* 21. innumeros referens Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 42. *num.* 2. Gutierr. *cap.* 25. *num.* 1. Mouentur primò. Profeſſio matrimonium ratum diſſoluit ea *dicto cap.* 2. *de conuerſ. coniugat.* Ergo nouitiatus qui eſt via ad profeſſionem diſſoluet ſponſalia matrimonij inita. Secundò profeſſione matrimonium dirimitur ob ſtatus aſſumpti perfectionem, ſed illam perfectionem aliqualiter nouitiatus participat, ergo participabit poteſtatem dirimendi ſi non matrimonium ſaltem ſponſalia. Tertiò poteſt ingrediens religionem proteſtari ſe nolle ſponſalibus renunciare, ſed velle illia perſiſtere caſu quo religio non placeat. At non obſtante ea proteſtatione ſponſalia diſſoluta cenſentur religionis ingreſſu. Ergo non ea renunriatione, & ceſſione facta ab ingrediente religionem diſſoluuntur. Deinde neque ex mutatione ſtatus hæc diſſolutio prouenit, ſiquidem vtroque religionem ingrediente hæc mutatio ceſſaret. Efficitur ergo ſola perfectione ſtatus aſſumpti ſponſalia dirimi, ac proinde ea parte vtriuſque diſſolui. Quartò votum religionis ceſſat per ingreſſum in religionem bona fide factum, ergo ceſſare debent ſponſalia, cùm minus vinculum ſit, quàm religionis votum.

2. Secunda ſententia prædictæ oppoſita negat ea parte alicuius ſponſalia dirimi. Sic Couarruu. 4. *decret.* 2. *part. cap.* 5. *in princ. num.* 11. Cuchus *lib.* 5. *inſtit. maiorat. tit.* 10. *num.* 57. Motius *de ſponſalib. tit. quot mod. ſponſal. diſſoluant num.* 6. Durand. *in* 4. *d.* 27. *q.* 3. *art.* 3. ibi Paludan. *quæſt.* 1. *art.* 3. *caſu* 5. *num.* 23. & ibi Caietan. *quæſt.* 3. Petr. de Ledeſma. *de matr. quæſt.* 41. *art.* 3. *num.* 2. & *in ſum. de ſacram. matrim. cap.* 3. *fol.* 45. & alij plures relati à Sanch. *diſp.* 42. *num.* 2. Gutierr. *de matr. cap.* 25. *num.* 1. Ducuntur, quia nullus eſt textus qui hanc diſſolutionem concedat, & ea natura rei non diſſoluuntur; ſiquidem poteſt ingrediens religionem ad ſæculum rediens ſponſalia exequi.

3. Tertia ſententia, quam veriorem, & probabiliorem reputo diſtinguit inter eum qui manet in ſæculo, & eum qui religionem ingreditur, aſſeritque diſſolui ſponſalia ea parte eius qui in ſæculo remanet; firma verò manere ea parte religionem ingredientis, vt ſi poſtmodum egrediatur poſſit à manente in ſæculo compelli promiſſis ſtare, ſic ſupplementum Gabrielis *num.* 4. *d.* 27. *quæſt.* 2. *art.* 1. *caſu* 6. Henriq. *lib.* 11. *cap.* 14. *num.* 3. Man. 1. *tit. ſum. cap.* 245. *num.* 1. Rebellus *lib.* 4. *de matr. quæſt.* 6. *ſect.* 6. Baſil. Ponce *lib.* 12. *de matr. cap.* 10. *num.* 3. Layman. *lib.* 5. *tract.* 10. *cap.* 1. *num.* 2. Ægid. de Coninch. *diſp.* 23. *dub.* 3. *concl.* 4. & alij. Et quidem non diſſolui ex parte ingredientis religionem videtur manifeſtum, ſiquidem ea natura rei non diſſoluuntur, vt de ſe conſtat, cùm poſſit à religione retrocedere, & ſponſalia implere; ius autem poſitiuum nullum eſt hanc diſſolutionem concedens; neque ex eo quòd illam concedat profeſſioni comparatione matrimonij, infertur concedere nouitiatui comparatione ſponſalium; quia in his, quæ à iure poſitiuo pendent, non eſt deſumendum argumentum ex vno caſu ad alium, maximè cùm diuerſa ratio in eo ſit, nam profeſſio conſtituit ſtatum perfectionis, quem deſerere religioſus non poteſt; at nouitiatus neque eſt ſtatus, neque eſt via firma ad ſtatum; cùm eam aſſumens poſſit pro libito deſerere, deſerens ergo, & retrocedens dignus non eſt religionis fauore, ſed potius expedit, vt ad ſæculum redeat eiſdem obligationibus aſtrictus, quibus antea tenebatur. Quod verò ea parte manentis in ſæculo ſponſalia diſſoluantur hac conſideratione conuinco: negari namque non poteſt ex prædicto ingreſſu notabiliter res mutari, quippe manẽs in ſæculo obligatus eſt expectare totum nouitiatus tempus, quod eſt graue onus, ipſe verò ingrediens non eſt æquè aptus ad nuptias poſt habitus deſertionem, ac erat ante ingreſſum; defert enim ſecum quandam notam leuitatis, & inconſtantiæ ob habitum deſertum. At ſponſalium obligatio, & matrimonij contrahendi promiſſio tacitam imbibit conditionem, ne notabilis contingat mutatio, néue ſponſus deterior fiat. Vnde ſiue animo vero ſiue ficto religionem ingrediens, ſiue cedat obligationi ſiue non, præſtat ſufficientem cauſam manenti in ſæculo ſponſalia diſſoloendi ob prædictam ineptitudinem ad matrimonium, quam ex ingreſſu religionis contrahit. Argumenta primæ ſententiæ nullam habent difficultatem, & ea probatione noſtræ ſententiæ diſſoluuntur, vt conſideranti facile eſſe poteſt.

4. Sed quid dicendum, ſi iuramento ſponſalia firmata ſint, poteritne iurans ſponſa deſerta religionem ingredi? Negant Rebell. *lib.* 4. *de matr. quæſt.* 8. *ſect.* 6. *concl.* 2. Richard. Nauarr. Ledeſm. Mayol. Angles, Vega relati à Sanch. & Gutierr. locis referendis. Mouentur *ex cap. commiſſum,* 16. *de ſponſalibus,* vbi cùm quidam ſub iuramento fidem fœminæ dediſſet de matrimonio contrahendo, velletque religionem intrare, conſultus Alexander III. quid faciendum eſſet? reſpondit tutius eſſe religione iuramenti ſeruata prius contrahere, & poſtea ſi elegerit ad religionem migrare. Deinde iuramentum ſeruandum eſt, quoties non vergit in diſpendium ſalutis æternæ, *cap. debitores de iureiurando*: at hoc iuramentum ſeruari poteſt, quin ex eius obſeruatione ſtatus religionis impediatur, cùm poſſis matrimonio contracto ante conſummationem religionem ingredi: Ergo, &c.

5. Cæterùm omnino tenendum eſt per ſe nullam eſſe tibi obligationem matrimonij contrahendi, ſed poſſe illo non contracto ad religionem migrare. Sic ea communi ſententia Henriq. *lib.* 11. *cap.* 13. *num.* 3. & *cap.* 14. *num.* 3. Couarruu. *decret.* 1. *part. cap.* 5. *in princ. num.* 11. Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 43. *à num.* 3. Gutierr. *cap.* 25. *de matr. num.* 2. Ægid. de Coninch. *diſp.* 23. *dub.* 2. Baſil. Ponce *lib.* 12. *capite* 10. *à num.* 9. & alij plures apud ipſos. Ratio præcipua eſt, quia iuramentum

rum ſequitur naturam actus; cui adhæret, *cap. quemadmodum de iureiurando, leg. fin. Cod. de non numerat. pecun.* At natura promiſſionis matrimonij, cui iuramentum adhæret imbibit conditionem, niſi promittens velit religionem ingredi, quæ conditio cùm non inſit ſponſalibus ex iure poſitiuo, ſed ex naturali, aut diuino priuilegio nequit ab Eccleſia ab ſponſalibus iuratis excludi; ſiquidem ſponſalia iurata exequi non eſt ita perfectum, ac eſt religionis ſtatus, aliàs ex matrimonio rato iurato non eſſet licitus tranſitus ad religionem, quod non eſt dicendum.

Limitat tamen hanc ſententiam Henriq. Sanch. & Gutierr. ne procedat, quando alteri ex contrahentibus intereſſet, vt matrimonium prius contraheretur, eo quod contracto honori fœminæ conſulitur, & proles ex ea nata legitimatur. Sed hæc obligatio non ex iuramento, ſed ex damni reparatione prouenit.

6. Ad textum in *cap. commiſſum* reſpondent optimè Couarrub. Sanch. Gutierr. Baſil. Ægid. *loc. alleg.* prædictum ſponſum nondum de religionis ingreſſu firmiter deliberaſſe, vt colligitur ex illis verbis textus, & poſtea ſi elegerit, quaſi nondum elegiſſet, inſtaſſéque tempus iuramenti exequendi, ne igitur protrahendo matrimonium ſub religionis tepido deſiderio, periculo exponeretur violandi iuramentum, dixit Pontifex tutius eſſe prius contrahere, & poſtea ſi velit ad religionem tranſire, quod non dixiſſet, ſi videret ſponſum firmo animo velle religionem ingredi. Vel ſecundò reſponde in prædicto caſu fortè eſſe aliquam cauſam, quæ obligaret matrimonium prius contrahere nempe ob ſponſæ honorem, & prolis legitimationem, & tunc ſponſa monita de voluntate religionis matrimonium contrahendum eſt. Neque obſtat dixiſſe Pontificem *tutius eſſe*, quia ſæpè comparatiuum pro poſitiuo ſumitur. Ad rationem reſpondeo illud verum eſſe, niſi iuramentum haberet conditionem, niſi religionem elegero, nam hac electione poſita iuramentum impletur. Præterquam quod ipſo matrimonij contractu ſtatus religionis aliqualiter impeditur, non enim ductam vxorem ita facile eſt relinquere, & religionem ingredi.

7. An verò econtrà poſſis matrimonium inire animo ingrediendi religionem ante conſummationem; difficultate non caret; eo quòd vtaris iure tibi conceſſo; neque enim cenſendus es iniuriam puellæ irrogare ſic contrahendo, cùm ipſi etiam bimeſtre concedatur ad deliberandum de religionis ingreſſu, aliàs neque Pontifex diceret in dicto *cap. commiſſum* tutius eſſe contrahere, ſi contractus illicitus eſſet. Atque ita tradunt Anton. Abbas, Alexand. Præpoſit. & alij relati à Sanch. *diſp.* 43. *num.* 2. & 11. Sed longè verior eſt ſententia, quam ſequitur ipſe Sanch. *num.* 12. & Gutierr. *cap.* 25. *num.* 5. nempe te peccaturum contra charitatem, ſeu miſericordiam, ſi eo animo cõtrahas ſponſæ non manifeſtato, quia præſumi poteſt ſponſam non conſenſuram contractui, ſi eum animum ſciret, tum ob ſuſpicionem notæ, quam incurrit ſe eſſe ob aliquod vitium à te deſertam, tum quia cogis illam eſſe abſque nuptijs, quouſque profitearis, vel te religionem deſerente eſſe vxorem monachi cum non leui dedecore. Vnde non peccas, quia contrahis matrimonium eo animo; ſed quia eum animum non manifeſtas, quem manifeſtare ex charitate debebas, niſi fortè ex eius manifeſtatione, aliquod tibi damnum immineat, ob cuius cauſam excuſeris. Et per hæc ſatisfactum eſt rationi pro contraria ſententia adductæ.

8. Ex his dedicitur quæſtio non leuiter inter Doctores controuerſa, an ſponſalia contrahens, & iurans ſi poſtmodum te religionis voto adſtringas, poſſis matrimonium inire animo ingrediendi religionem ante conſummationẽ: Et licèt plures Doctores, quos refert Sanch. *diſp.* 43. *n.* 6. affirmatiuam partem defendant, verior, & probabilior eſt negatiua, quam ipſe Sanch. *num.* 7. pluribus alijs relatis firmat, & Gutierr. *cap.* 25. *num.* 4. ex quòd ſic contrahens manifeſtiſſimo periculo te exponas non exequendi votum, cui periculo te obijcere illicitum eſt, niſi aliqua cauſa graui excuſeris, qualis eſſet ſi alia via non tibi pateat aditus ſecurus religionem ingrediendi, vel honori fœminæ, aut prolis bono conſuli non poſſit.

de Ferd. Caſtro, Sum. Mor. Pars V.

9. Grauior dubitatio eſt, ſi prius religionis, vel caſtitatis votum emiſeris, & poſtmodum honeſtam fœminam ſub fide data de matrimonio contrahendo defloraueris, an poſſis fœminam ducere omiſſo voto? Negant Nauarr. *lib.* 4. *conſil. tit. de ſponſalib. conſ.* 21. aliàs *conſ.* 1. *tit. Qui clerici, vel vouentes.* Rodrig. *ſum.* 1. *tit. cap.* 208. *num.* 11. Candelabrum aureum 3. *part. de ſacram. cap.* 14. *num.* 65. Ducuntur, quia poſterior promiſſio iniquè facta eſt, & contra ius Deo quæſitum, nequit ergo priorem promiſſionem infirmare.

Sed oppoſitum verius cenſeo cum Sanch. *diſp.* 45. *num.* 3. *& ſeqq.* Gutierr. *de matr. cap.* 25. *num.* 7. Leſſius *lib.* 2. *cap.* 10. *dub.* 4. Coninch. *diſp.* 23. *dub.* 3. *concl.* 6. Chapeauilla *cap. vlt. ſui tract. quæſt.* 17. Vazq. *de reſtit. cap.* 3. *in fine.* Layman. *lib.* 5. *tract.* 10. 1. *part. cap.* 2. *num.* 4. alijſque viris doctiſſimis non ſolùm te poſſe, ſed & teneri ducere prædictam fœminam non ob promiſſionem præcisè, ſed ob traditionem ſui corporis tibi bona fide factam ſub conditione, & pacto matrimonij futuri, & ſub illius ſpe: æquitas namque naturalis non patitur vt cum tanto damno proximi in Deum liberalis exiſtas. Si enim equum Titio liberaliter promiſſum poſtea Sempronio ex contractu oneroſo obligaſſes; cui contractui nullatenus ſatisfacere poſſes, niſi equum tradendo, ſine dubio obligatus eſſes equum Sempronio tradere. *Argumentum. legis ignoti, Cod. de reuocand. donation.* quia non expedit cum vnius iactura, & damno alteri te liberalem oſtendere. Adde ob matrimonium non extingui religionis votum, ſed ſuſpendi. Huius autem ſuſpenſio, & dilatio ex cauſa rationabili fieri poteſt. Si enim ob neceſſitatem parentum ſuperuenientem, ob debita pecuniaria ſoluenda ſæpe fit, à fortiori videtur fieri poſſe ob honorem puellæ deceptæ ſeruandum. Notanter dixi *bona fide*, nam ſi puella ſciens votum religionis ſuum tibi corpus tradidiſſet ſub promiſſione matrimonij, nequaquam illam ducere poteris, ſed obligatus eris ea relicta religionem ingredi, vtpote quæ particeps fuit tuæ promiſſionis iniquæ, ex qua nullum potuit ius acquirere, ſicuti tanquam certum prædicti Doctores tradunt.

PVNCTVM XIX.

Qualiter Ordinis ſacri ſuſceptione ſponſalia dirimantur.

1 *Plures cenſent dirimi.*

2 *Verius eſt illicitè ſacros Ordines ſuſcipi renuente ſponſa.*

1. NOn eſt dubium ordinis ſacri ſuſceptione ſponſalia dirimi, quia aſſumis ſtatum, quo te matrimonio contrahendo inhabilem reddis. Controuerſia autem eſt an eum ſtatum licitè ſuſcipere poſſis, ſicuti potes aſſumere ſtatum religioſum? Affirmant Sotus *in* 4. *d.* 27. *quæſt.* 1. *art.* 5. Nauarr. *cap.* 22. *num.* 25. Gutierr. *cap.* 26. *n.* 2. Baſil. Ponce, *lib.* 12. *cap.* 11. *n.* 3. Henriq. *lib.* 11. *cap.* 14. indicat Layman. *lib.* 5. *tract.* 10. 1. *part. cap.* 2. *num.* 7. & alij plures. Mouentur, quia in ſponſalibus tacitè videtur ineſſe ea conditio, niſi ſtatum perfectiorem matrimonio elegeris. Ergo illius ſtatus electione nullam promiſſario iniuriam irrogas matrimonium non contrahendo, vtpote qui non promiſiſti matrimonium caſu quo velles ſtatum perfectiorem eligere.

2. Cæterùm ſponſalibus obſtrictum illicitè ad ſacros ordines renuente ſponſa aſcendere docet vt probabilius

Sanch.

Sanch. aliis relatis *diſp.* 47. Egid. de Coninch. *diſp.* 23. *dub.* 3. *n.* 25. Rebell. *lib.* 4. *de matrim. q.* 8. *ſect.* 5. Ratio eſt, quia nec iure diuino, nec naturali, nec poſitiuo ſoon conceſſum eſt ordini ſacro ſponſalia dirimere, ſicuti conceſſum eſt religioſo ſtatui; aliàs ſicut religioſus ſtatus dirimit matrimonium ratum, ſusceptio ordinis ſacri illud dirimeret contra *extrauag. Antiqua de voto*. Sed ſponſalia per ordinem ſacrum dirimuntur, quia te matrimonio contrahendo inhabilem præſtitiſti, ſicuti dirimerentur matrimonio cum alia contracto. Nequis ergo ſponſalibus relictis ordinem ſacrum aſſumere, ſicut nequis matrimonium cum alia celebrare. Et confirmo. Ideò in ſponſalibus conditio ſtatus religioſi ſubintelligitur excepta, quia vel iure diuino, vel ſaltem Eccleſiaſtico ſponſalia dirimit ob eius perfectionem, at cum ordo clericalis, nec iure diuino, nec poſitiuo ſponſalia dirimat, non eſt cenſenda ea conditio excepta. Quod enim ſtatus clericalis præſtantior ſit quàm coniugium, non inde inferri poteſt in promiſſione coniugij ſtatum clericalem excipi: aliàs omnia inſtamenta in fauorem hominis præſtita poſſes non exequi, affirmans imbibi in illis conditionem, niſi perfectius quid elegeris, quod falſiſſimum eſt, vt latius diximus *tract. de iuram.* ddi poteſt in huius partis confirmationem praxis recepta, quæ de initiando ſacris inquiritur, an fidem alicui de matrimonio contrahendo, quæ tamen inquiſitio pro religionis ingreſſu non fit. Signum ergo eſt ſponſalibus contractis neminem poſſe licitè ad ſacros ordines promoueri renuente ſponſa, benè tamen religioſum ſtatum aſſumere.

PUNTUM XX.

Qualiter voto religionis, ordiniſue ſacri ſuſcipiendi, vel continentiæ diſſoluantur ſponſalia.

1 *Si aliquod ex his votis emittas ſufficientem prabes cauſam ſponſæ dirimendi ſponſalia.*
2 *Prædictis votis dirimuntur ſponſalia æquè ac dirimuntur habitus religioſi ſuſceptione.*
3 *Illicitè, & inualidè fit votum de ordine ſacro aſſumendo, etſi plures contrarium cenſeant.*
4 *Votum religionis ſuſcipiendæ licitum eſt, & ſponſalia diſſoluit.*
5 *Votum continentiæ ſponſalia diſſoluere docent plures.*
6 *Verius eſt oppoſitum.*
7 *Satisfit fundam. oppoſit.*
8 *Adſtrictus ante, vel poſt ſponſalia caſtitatis voto, tenetur ingredi religionem ex plurium ſententia.*
9 *Verius eſt oppoſitum.*
10 *Adſtrictus voto caſtitatis poſt ſponſalia obligatus eſt ea implere.*

1. Et quidem ſi aliquod ex prædictis votis ſponſalia præcedit, manifeſtum eſt apud omnes ea irrita reddere, etiamſi iuramento firmentur, vti decidıtur *cap. Rurſus, qui cleric. vel vouentes*, quippè promitterent rem illicitam. Controuerſia igitur eſt de voto ſponſalia ſubſequente, an ea diſſoluere poſſit? Qua in re illud eſt certum, ſi voueas ſacrum ordinem, & religionem, vel continentiam, eo ipſo ſponſæ præſtas ſufficientem cauſam, vt ab ſponſalibus reſiliat, quia tacitè iuri acquiſito renuncias, vti aduertit Sanch. *diſp* 46. *n.* 5. & *diſp.* 47. *n.* 4.

2. Secundò eſt certum voto religionis, vel ſacri ordinis ſuſcipiendi dirimi non poſſe ſponſalia efficaciùs quàm dirimuntur habitus religioſi aſſumptione ante profeſſionem, vt benè aduertit Baſil. Ponce *lib.* 12. *de ſponſalib. cap.* 12. *num.* 2. His poſitis.

3. Dico primò. Doctores qui cenſent ordine ſacro ob illius perfectionem ſponſalia diſſolui, licitèque aſſomi, conſequenter affirmant votum ſuſcipiendi ordinem ſacrum validum, & licitum eſſe, & æquè ſponſalia diſſoluere, ac diſſolui votum religionis ſuſcipiendæ. At cùm nos tanquam probabilius iudicauerimus illicitè poſſe ſponſalia ordinem aſſumi, conſequenter affirmamus illicitè, & inualidè de illo aſſumendo votum fieri, ſicuti pluribus relatis tradit Sanch. *lib.* 1. *de matr. diſp.* 47. *n.* 3. Coninch. *diſp.* 23. *dub.* 3. *num.* 25.

4. Dico ſecundò. Votum religionis ſuſcipiendæ licitum eſt, & ſponſalia præcedentia dirimit, vti ex communi ſententia docent Henriq. *l.* 11. *de matr. c.* 14. *num.* 4. Sanch. *l.* 1. *diſp.* 46. *n.* 2. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. 1. *part. cap.* 2. *n.* 4. Gutierr. *de matr. c.* 26. *n.* 3 Baſil. Ponce *l.* 12. *de matr. cap.* 12. *n.* 2. & alij apud ipſos. Etenim cùm huiuſmodi ingreſſus licitus ſit, & à iure permiſſus, licitum tibi erit illum vouere. At cùm eo voto ante profeſſionem ſtatum non conſtituas, credo ex parte tua ſponſalia non diſſolui, quouſque profeſſionem emittas. Quare ſi ab eo voto liber eſſes, eo quòd in nullam religionem admittaris, vel admiſſus non perſeueraueris, ſponſalibus adimplendis obligatus es ſponſa id volente, quia nullibi cautum eſt prædicto voto, ſicuti nec habitus religioſi ſuſceptione profeſſione non ſecuta ſponſalia diſſolui.

5. At ſi votum continentiæ emiſeris ex vi illius integrè ſponſalia diſſolui docent pluribus relatis Gutierr. *de matr. c.* 26. *num.* 1. Azor. 1. *part. l.* 11. *cap.* 21. *quæſt.* 10. Suar. *lib.* 2. *de voto cap.* 4. *num.* 13. Gab. Vazq. *opuſc. de reſtit. cap.* 3. §. 3. *dub.* 6. *n.* 17. Baſil. Ponce *lib.* 12. *de matr. cap.* 12. *n.* 4. Henriq. *lib.* 11. *cap.* 14. *n.* 4. Ducuntur primò ex *cap. veniens. Qui clerici, vel vouentes*, vbi quædam mulier ſponſalia contraxit cum alio abſente, cuius ſæuitiâ perterrita ex conſilio cuiuſdam Eremitæ votum caſtitatis emiſit. Quo emiſſo vir ad alias nuptias tranſiuit, ipſa verò alteri nubere volebat ob incontinentiæ periculum, conſultus de hac re Alexand. III. reſpondit. Nos itaque attendentes tutius eſſe, vt præfata mulier poſt fidem, & votum ſimpliciter oblatum matrimonium contrahat, quàm fornicationis reatum incurrat, mandamus quatenus ſi plus non proceſſit ſibi de fide mentita, & voto violato ſatisfactionem indicas, & ei cui vult nubere in Domino licentiam concedere non poſtponas. Ex quo textu exiſtimat Baſil. Ponce, prædictam ſententiam planè confirmari, ſiquidem prædictum votum validum fuit, aliàs diſpenſatione non indigeret. Et licèt in prædicto textu indicetur, ſponſalia facto voto valere; ſiquidem fœminæ pœnitentia imponitur, ob violatam fidem, id inquiunt Baſil. & Azor. proceſſiſſe quoad forum externum, in quo nondum de voto conſtabat; eo verò probato diſpenſationem fuiſſe conceſſam. Secundò *ex c. peruenit* 2. *De iureiurando*, vbi non cenſetur promiſſum infringere qui in melius commutat. Sed ſtatus continentiæ matrimonio præſtat, ergo matrimonij promiſſionem non infringis in ſtatum continentiæ commutans. Tertiò in promiſſione matrimonij continentiæ ſtatum, ſicuti & ſtatum religioſum ob illius perfectionem cenſeris excipere, atque adeo nolle te obligare ad matrimonium caſu quo ſtatum continentiæ amplectaris. Tandem vbi duo vincula incompatibilia, & valida concurrunt, fortius præualet. *cap. ſi inter de ſponſalib.* At vinculum religionis, & voti fortius eſt fidelitatis vinculo ex ſponſalibus contractos Ergo, &c.

6. Nihilominus etſi prædicta ſententia probabilis ſit, probabiliorem exiſtimo prædicto voto cõtinentiæ ſponſalia non diſſolui, vti pluribus relatis firmat Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 46. *n.* 9. Coninch. *dub.* 3. *concl.* 7. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. 1. *part. c.* 2. *n.* 6. & colligitur ex *d. c. veniens. Qui clerici vel vouentes*, ibi enim Pontifex pœnitentiam præcepit iniungi fœminæ pro voto violato, id eſt pro voluntate, quam habebat violandi votum alteri nubendo, ſicuti inquit ibi gloſſ. & pro fide ſponſo mentita. Conſtitit ergo Pontifici votum, & vi illius ſponſalium violatio; ſiquidem pro vtriuſque violatione pœnitentiam iniungit. Ergo ex illo voto non cenſet Pontifex ſponſalia diſſolui; aliàs illo facto non eſſet fides ſponſalium violata.

Neque

Neque inde ſit votum inualidum eſſe, nam eſto inualidum ſit, quatenus continet obligationem non contrahendi matrimonium cum eo cui fidem dederat, at validum eſt, quatenus continet obligationem non petendi ab eo debitum matrimonio contracto, neque cum altero contrahendi. Nec mirum eſſe debet, quod votum continentiæ ex vna parte inualidum ſit, & ex alia validum, quia reſpicit obiecta diuiſibilia, vt decidit textus in *cap. placet de conuerſione coniugat.* ibi: licèt votum eius vſquequaque non tenuerit, eatenus tamen obligatorium fuit, quatenus te potuit obligare. Ratio eſt, quia ea conditio, niſi voluero cælibem vitam degere; non ſubintelligitur in contractu ſponſalium ex natura rei, aliàs ſubintelligeretur in qualibet promiſſione homini facta excepta conditio de meliori bono, quod eſt abſurdum. Neque etiam ſubintelligitur ex iure poſitiuo, cùm ſolùm religioſus ſtatus inueniatur exceptus ob eius ſingularem perfectionem, quæ exceptio ad alios caſus extendenda non eſt, cùm cedat extenſio in præiudicium iuris parti acquiſiti. Neque denique ex mutuo contrahentium conſenſu prædicta conditio præſumi poteſt ſubintelligi, cùm nihil minus contrahentes intendant, quàm ius ſeruandæ caſtitatis ſibi reſeruare. Præterea ſponſus tenuens ſponſalia implere compellitur à iudice, tametſi affirmet ſe caſtitatis voto obſtrinxiſſe, niſi religionem ingrediatur, vti docent Paludan. *in 4. diſt.* 27. *q.* 1. *caſu* 5. Silueſt. verbo *ſponſalia q.* 7. Abul. 1. *p. lib.* 11. *c.* 21. *q.* 10. vel ſaltem vt placet Soto, *lib.* 7. *q.* 1. *art.* 3. Henriq. *lib.* 11. *c.* 14. *n.* 4. ordinem ſacrum aſſumat. Ergo ſignum eſt votum caſtitatis non iudicari ſufficiens ad diſſoluenda integra ſponſalia.

7. Neque argumenta oppoſitæ ſententiæ vrgent. Primum ex *c. veniens* potius noſtram ſententiam firmat, vt ex probatione concluſionis colligi poteſt. Ad ſecundum ex *cap. peruenit*, dico promiſſum non infringere qui in melius commutat ex voluntate creditoris, vt contingit in votis, & obligationibus ſoli Deo factis, ſecùs in iis, quæ in hominum fauorem fiunt, quibus non ſemper meliora placent. Ad tertium nego ſubintelligi exceptum continentiæ ſtatum, neque ex natura rei, neque ex iure poſitiuo, neque ex mutuo contrahentium conſenſu. Ad quartum dico maiorem eſſe veram, quando vtrumque vinculum validum eſt: at votum continentiæ ſubſequens ſponſalia inualidum eſt, qua parte ſponſalibus præiudicat.

8. Supereſt dicendum, an qui ante, vel poſt ſponſalia, aut matrimonium ratum obſtrictus eſt caſtitatis voto teneatur religionem ingredi, vel ſaltem ordinem ſacrum aſſumere? Placet Paludan. *in 4. diſt.* 27. *queſt.* 1. *art.* 3. *caſu* 5. *n.* 23. Silueſtr. *ſponſalia, q.* 7. Nauarr. *cap.* 22. *n.* 15. Cordub. *ſum. q.* 136. *p* 4. Ludouic. Lopez, 2 *part. inſtruct. c.* 38. Vega *lib.* 6. *ſum. caſu* 41. *part.* 4. teneri eo quòd alia via non poteſt perfectè votum implere.

9. Sed longè verius eſt neque ad religionem, neque ad ordinem obligari, quia non tenetur medio ita arduo, & difficili vti ad voti obſeruationem, ſicuti ex communi ſententia docent Sanch *diſp.* 46. *n.* 13. Gutierr. *de matr. c.* 26. *n.* 1. *in fine.* Coninch. *diſp.* 23. *dub.* 3. *n.* 17. Laym. *lib.* 5. *ſum.* 5. *tract.* 10. 1. *part. c.* 2. *n.* 9. Leſſius *lib.* 2. *c.* 41. *n.* 52. & alij. Et videtur manifeſtè colligi ex *Extrauag. Antiquæ de Voto*, vbi qui matrimonio contracto ſacrum ordinem ſuſcepit cogitur conſummare, niſi religionem ingredi vellet. Non igitur ob perfectam voti obſeruationem tenetur religionem ingredi.

10. Ex his infertur adſtrictum voto caſtitatis poſt ſponſalia obligatum eſſe ſponſalia implere niſi pars altera obligationem remittat. Matrimonio verò contracto reddere debitum debet, tametſi petere non poſſit; expedit autem ab epiſcopo, aut aliis priuilegium habentibus diſpenſationem pro debiti petitione obtinere, quæ facilè concedi debet ob incontinentiæ periculum, vt benè Coninch. Layman. & alij notârunt.

Pvnctvm XXI.

Qualiter matrimonio ſponſalia dirimantur.

1 *Ex parte illius qui matrimonium non contraxit diſſoluuntur ſponſalia.*
2 *Ex parte contrahentis matrimonium ſuſpenditur ſponſalium obligatio.*
3 *Diſſoluto eo matrimonio negant plures teneri cum prima contrahere, ipſa volente.*
4 *Verius eſt oppoſitum.*
5 *Satisfit fundam. contrariis.*

1. Certa res eſt ex parte illius qui matrimonium non contraxit ſponſalia diſſoluta eſſe, quia contrahens matrimonium ſponſalibus renunciauit, & iuſtiſſimam alteri parti cauſam reſiliendi præſtitit. Quod verum eſt, tametſi inualidè matrimonium contraxiſſet, vt benè aduertit Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 48. *n.* 1. Gutierr. *c.* 27. *n.* 2. Coninch. *diſp.* 23. *dub.* 4. *concl.* 1. *num.* 28.

2. At ex parte illius qui matrimonium contraxit durante matrimonio ſponſalium obligatio etiam iurata ſoluta eſt, vel ſaltem ſuſpenſa *cap. ſicut cap. ſi inter virum*, & aliis, *de ſponſalib. c.* 1. *de ſponſa duorum. cap fin.* 27. *q.* 2. *lege regia* 8. *tit.* 1. *part.* 4. Quippe nequit eo matrimonio durante ſponſalium obligationem exequi. Si autem matrimonium irritum eſſet à priori ſponſalium obligatione non eſſet ſolutus, quia non præſtat impedimentum quod de iure non ſortitur effectum. *Regula non præſtat, de Regul. iuris in* 6. & tradit Nauarr. *cap.* 22. *n.* 23. & pluribus relatis Sanch. & Gutierr. *locc. cit.*

3. Difficultas igitur eſt, an contrahens cum ſecunda matrimonio diſſoluto morte, vel profeſſione ſecundæ teneatur cum prima contrahere ipſa volente? Negant Palud. *in 4. d.* 28. *q.* 1. *art.* 1. *concluſ.* 4. *n.* 8. Azebedo *l.* 1. *n.* 13. *tit.* 1. *lib.* 5. *noua collect.* Rodrig. 1, *2. ſum. c.* 245. *n.* 8. Henriq. *lib.* 11. *c.* 14. *n.* 2. Sanch. plures referens *lib.* 1. *de ſponſalib. diſp.* 48. *n.* 3. Gutierr. *cap.* 27. *de matr. n.* 3. Paul Laym. *lib.* 5. *ſum. tract.* 10. *p.* 1. *c.* 2. *in fine.* Mouentur primò, quia obligatio ſemel extincta non reuiuiſcit. *leg. qui res § aream, de ſolutionib c. quæris de conſecrat. diſt.* 4. At obligatio ſponſalium matrimonio cum alia contracto extinguitur, vt colligitur ex *cap. ſicut, cap. ſi inter.* & aliis *ſuprà* relatis; ergo. Secundò obligatio fortior ſuperueniens extinguit obligationem priorem eiuſdem rationis, vt probat textus *in cap. qui poſt* 5. *de Regularib. in* 6. vbi votum profitendi in ſtrictiori religione extinguitur profeſſione in laxiori.

4. Sed verius exiſtimo diſſoluto matrimonio cum ſecunda obligatum eſſe cum priori contrahere, ſi ipſa velit, quæ fuit ſententia Adriani *in* 4. *q.* 2. *de matr. ad* 2. *in fine.* Petr. de Ledeſm. *quæſt.* 43. *art.* 6. *dub.* 2. *ad* 2. Coninch. *diſp.* 23. *dub.* 4. *concluſ.* 3. *n.* 32. Vega *l.* 6. *ſum. caſu* 125. Baſil. Ponce *lib.* 12. *c.* 13. *n.* 4. Moueor, matrimonium ſuperueniens etſi eo durante ſponſalium executionem impediat, at illorum obligationem non extinguit nec iure poſitiuo, nec naturali. Non iure poſitiuo; ſiquidem prædicti textus ſolùm decidunt contrahentem matrimonium cum aliqua debere cum illa manere, an verò ſoluatur à priori obligatione ita vt ſoluto matrimo morte, vel profeſſione ſecundæ non teneatur cùm priori contrahere nihil decidunt. Ergo ex iure poſitiuo colligi non poteſt obligationis priorum ſponſalium extinctio. Minus autem colligi poteſt ex iure naturali; ſiquidem ſponſalium obligatio optimè perſiſtere poteſt matrimonio cum alia contracto, non quidem vt eo tempore executioni mandetur, ſed vt mandetur executioni eo matrimonio diſſoluto, ac proinde durante matrimonio ſuſpenditur ſponſalium obligatio, at matrimonio diſſoluto reuiuiſcit. Quod quidem conuenientiſſimum eſt, ne matrimonium malitioſè contrahens commodum abſque neceſſitate ex ſua iniuſtitia reportet, & pars relicta damnum, & iuris ſibi debiti priuationem. Secundò religionem vouens ſi ma-

trimonium contrahar, obligatus eſt eo diſſoluto religionem intrare, ſi aptus inuenſatur, quia obligatio religionis eſto fuerit ſuſpenſa tempore matrimonij, non tamen fuit extincta, quia id neceſſarium non erat. At ſimiliter neceſſarium non eſt ſponſalium obligationem extingui ob matrimonium cum alia contractum, ergo. Quòd ſi dicas, obligationem voti religionis non extingui matrimonio; quia eſt diuerſæ rationis, extingui verò obligationem ſponſalium, quia eſt eiuſdem rationis cum matrimonio, obſtat; quia eſſe eiuſdem, vel diuerſæ rationis parum refert, quandoquidem perſonæ diuerſæ ſunt, & ſecunda obligatio non cedat in prioris creditoris commodum, ſed potiùs in illius damnum. Quod hoc exemplo illuſtratur, ſi enim Petro equum promittas, vel vendas, qua promiſſione, vel venditione nonobſtante Franciſco equum venderes, & traderes, Franciſci equus eſt, vti deciditur *leg. quoties* 15. *Cod. de rei vindicat.* At ſi Franciſcus tibi equum reddiderit; cui dubium erit te obligatum eſſe Petro equum tradere, & priorem promiſſionem, & venditionem exequi, ſi quidem id facere potes?

5. Ex his ſolutum eſt primum oppoſitæ ſententiæ fundamentum. Ad ſecundum *ex cap. 5. de Regularib. in 6.* dico primò id prouenire ex iuris poſitiui diſpoſitione, vt pax monaſteriorum, & profitentium ſeruetur, quod ius in præſenti non adeſt. Secundò, quia ibi eſt idem creditor ſcilicet Deus, cui res præſtantior conceditur profeſſione in religione laxiori, quam quod conceſſum erat voto ſtrictioris aſſumendæ. At hîc ſunt creditores diuerſi, & vnius commodum in alterius damnum cedit. Tertiò profeſſio eſt vinculum per ſe perpetuum, quod ſola profitentis morte extingui poteſt: at matrimonium ſolui poteſt morte, vel profeſſione alterius contrahentis, quo ſoluto aptus eſt priorem ſponſalium obligationem implere.

Pvnctvm XXII.

Qualiter ſecundis ſponſalibus priora ſoluantur.

1 *Contrahens ſecunda ſponſalia abſque iuramento, vel copula non eſt ſolutus à priorum obligatione.*
2 *Quod procedit, etiamſi ſecunda ſponſalia iuramento firmentur. Niſi legitima cauſa ſubſit recedendi à prioribus.*
3 *Si prima ſponſalia ex aliquo caſu ceſſent firmant plures te obligatum eſſe ſecundis.*
4 *Verius eſt ex hac promiſſione nullam obligationem naſci.*
5 *Si poſterioribus ſponſalibus copula accedat, negant plures prioribus derogatum eſſe.*
6 *Verius cenſeo priora ſponſalia diſſoluta eſſe.*
7 *Satisfit fundamentis prioris ſententiæ.*
8 *Examinatur, an illis in locis, in quibus Trident. receptum non eſt ſecunda ſponſalia copula ſubſequente dirimant priora tanquam per verum matrimonium.*

1. Certa ſententia eſt contrahentem ſponſalia poſteriora abſque iuramento, vel copula non eſſe ſolutum à priori ſponſalium obligatione; quia ea ſecunda ſponſalia nulla ſunt, vtpote promiſſio rei illicitæ; quippe promittitur matrimonium quod alteri debitum eſt. Ex parte verò ſponſi repulſi ſponſalia diſſoluuntur. Tum quia contrahens ſecunda ſponſalia prioribus renunciare cenſetur. Tum quia alteri ſufficientem cauſam præſtat ab ſponſalibus recedendi, ſiquidem ipſe conatus eſt ab illis recedere.

2. Si verò ſecunda ſponſalia iuramento firmentur, etſi Innocent. *in cap. veniens n. 1. de iureiurando n.* 1. & Immola *ibi, n.* 4. & Abbas antiquus, teſte Antòn. de Burrio *in c. ſicut de ſponſalib. in fine.* docuerint ſecunda ſponſalia ob religionem iuramenti præualere prioribus non iuratis. At communis, & certa ſententia docet ſecunda ſponſalia iurata nullius valoris eſſe, vtpote quæ ſunt de re iniqua, & in præiudicium tertij, cui per priora ſponſalia eſt ius quæſitum, *argum. cap. cum contingat de iureiurando,* & *cap. quamuis pactum, de Pactis, in 6.* & tradit Couar. 4. *decret.* 1. *p. cap.* 4. *initio n.* 3. Sanch. innumeros referens *lib.* 1. *diſp.* 50. *num.* 2. Gutierr. 1. *part. de iuram. cap.* 51. *n.* 6. & *de matr. cap.* 28. *n.* 1. Excipe niſi dum ſecunda ſponſalia contrahuntur, ſubſit legitima cauſa à prioribus recedendi; nam eo caſu ſecunda ſponſalia etiam non iurata valida ſunt, vtpote quæ rem licitam, & honeſtam promittunt, vti docuit Silueſt. *ſponſalia, q.* 10 *dicto* 3. Sanch. *dicta diſp.* 50. *n.* 4. Baſil. Ponce *lib.* 12. *c.* 14. *n.* 2. Gutierr. *de matr. cap.* 28 *num.* 1. *in fine.*

3. Quod prima ſponſalia ex aliquo caſu ceſſent, vel quia ante contractum matrimonium moritur ſponſa, vel obligationem remittit, vel religionem ingreditur, contrahens ſecunda ſponſalia obligatus eſt illa implere ſecundùm Couar. 4 *decret.* 1. *part. c.* 4. §. 1. *n.* 10. & Rebell. *lib.* 4. *q.* 8. *ſect.* 8. *concl.* 4. *in fine.* & lios, eo quòd ſecunda promiſſio etſi pro tempore priorum ſponſalium illicita ſit, at pro tempore, quo illa promiſſio in ſecundis ſponſalibus facta videtur extendi, cum ſit promiſſio abſoluta, & abſque vlla temporis limitatione.

4. Sed verius cenſeo nullam ex ea promiſſione etiam iuramento firmata obligationem contrahendi cum ſecunda naſci, quod docuit Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 50. *n.* 6. Gutier. *dicto c.* 28. *de matr. in fine.* Baſil. *lib.* 12. *c.* 14. *n.* 2. Coninch. *diſp.* 23. *dub.* 4. *num.* 29. & docuerat *diſp.* 22. *dub.* 6. *num.* 43. *concl.* 8. Ratio eſt manifeſta, quia durante valore priorum ſponſalium nemo poteſt validè ſecunda ſponſalia contrahere, quia nequit alteri ſe tradendum obligare, cùm obligatus exiſtat. Quòd ſi dicas id eſſe verum durante priori obligatione, ſecus illa diſſoluta, obſtat; quia contrahens ſecunda ſponſalia abſolutè ſe obligare intendit non ſub conditione, quod priora ſponſalia diſſoluantur. Sed abſoluta obligatio eſt impoſſibilis, ergo ex ſecundis ſponſalibus nulla contrahitur obligatio. Et confirmari poteſt exemplo illius qui contracto matrimonio, illóque conſummato abſque licentia coniugis religionem profitetur, quia non cenſetur religioni obſtrictus pro tempore quo matrimonium diſſolutum fuerit, *cap. placuit* & *cap. quidam de conuerſ. coniugat.* quia dum profeſſionem emiſit ſe religioni obligare non potuit, & conditionalem illam obligationem omnino iura reprobant vt pote contrariam vinculo matrimonij, quod de ſe perpetuum eſt. Secùs verò eſt de voto caſtitatis, quia ad ipſum ſeruandum, quatenus includit abſtinentiam à debiti petitione, & acceſſu ad alias fœminas durante matrimonio re aſtringere potuit, & ex his ſolutum eſt fundamentum oppoſitum Couar. & Rebell.

5. Grauior difficultas eſt, an ſi poſterioribus ſponſalibus copula accedar priora ſponſalia cenſeantur ſoluta? Supponimus prioribus ſponſalibus copulam non acceſſiſſe, aliàs hæc deberent præualere, quia ſunt tempore priora, ac proinde potiora in iure iuxta vulgarem regulam. Et præterea ſupponimus ſponſam ſe permittentem deflorari ſub promiſſione coniugij ignaram eſſe priorum ſponſalium, aliàs particeps eſſet delicti, & iniquitatis promiſſionis, & illius nullitatis conſcia. Controuerſia igitur eſt quando priora ſponſalia nullam qualitatem ſpecialem habent, & ſecunda contrahuntur cum fœmina priorum ignara, & ſub eo contractu copula extorquetur, an inquam hæc ſecunda ſponſalia derogent prioribus? Negant derogare Sotus *in* 4. *d.* 27. *q.* 2. *art.* 4. *dub.* 3. Henrr. *lib.* 11. *de matr. c.* 13. *n.* 3. Man. Rodrig. 1. *t. capite* 245. *n.* 8. Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 49. *num.* 5. Gutierr. *cap.* 27. *in fine num.* 7. Mouentur, quia ſecunda ſponſalia non derogant prioribus ratione promiſſionis, quæ nulla eſt, nec ratione damni illati, quod conſtitutione dotis, vel alia via reſarciri poteſt. Ergo priora ſponſalia firma perſiſtunt, atque adeò exequenda. Et confirmatur, quia æquum non eſt ob iniuriam ſecundæ ſponſæ factam priuari priorem ſponſam iure ſibi quæſito, Temperant autem Henrriq. Sanch. & Gutierr.

Gutierr. ſuam ſententiam, ne procedat caſu quo ſecunda fœmina graue damnum pateretur, ſi ſponſalia cum ea contracta non mandentur executioni, prior verò fœmina nullum, vel leue damnum, quia eo caſu ipſa tenetur obligationem remittere, vt graue damnum ſui proximi euitetur, indéque poterit ſic contrahentem compellere ad contrahendum cum ſecunda omiſſa prima.

6. Nihilominus veriùs reputo ſponſalia priora diſſolui ea parte vtriuſque, obligatumque eſſe ſecundam fœminam ducere, quod docuit Maior. *in 4. d. 27. quæſt. 5.* Rebell. *lib. 4. de oblig. iuſtit. quæſt. 8. ſect. 8. num. 56.* Ægid. de Coninch. *diſp. 23. dub. 4. concl. 4. n. 34.* Baſil. Ponce *lib. 12. de ſponſal. c. 14. n. 4.* & alij. Mouetur, quia obligatio, quam habes contrahendi cum ſecunda eſt obligatio ex contractu oneroſo ob vſum corporis ſponſæ ſub ea conditione tibi traditum, quem vſum nullatenus reddere potes; priorum verò ſponſalium obligatio eſt omnino liberalis, & gratuita. Ergo hæc obligationi oneroſæ cedere debet; quippe obligatio liberalis eſt de concedendo lucro, oneroſa verò de damno vitando, cui ſemper fauendum eſt. Exemplo res illuſtratur. Si enim equum Petro liberaliter promiſſum Ioanni vendas pretio accepto, & conſumpto equum Ioanni tradere obligaris, *argum. leg. quoties 15. C. de rei vindicat.* vbi res promiſſa vni, & alteri vendita & tradita huic debetur. At prioribus ſponſalibus te in matrimonium promiſiſti, ſecundis verò ſponſalibus te quaſi vendidiſti recepto pretio, quinimo & tradidiſti ſi non quoad dominium ſaltem quoad vſum, ergo hæc ſecunda ſponſalia exequi debes non priora. Præterea quoties damnum notabile ſecundæ fœminæ aduenit, eo quòd matrimoniũ cum illa non contrahatur, cenſent plures Doctores primæ ſententiæ & priorem fœminam cedere debere, & iudicem interpellatum te obligaturum fore ad contrahendum cum ſecunda. At hoc damnum ferè ſemper contingit, cùm rarò ſecunda fœmina ſponſum æqualem inueniat.

7. Ad fundamentum prioris ſententiæ reſpondeo ob vſum corporis à ſecunda fœmina acceptum ſub promiſſione coniugij eſſe obligatum, cui nequis alia via inata voluntatem ſponſæ ſatisfacere niſi te in coniugium tradendo. Et licèt inde contingat priuari priorem ſponſam iure ſibi quæſito, id ſuſtinendum eſt, ne ſecunda ſponſa grauiùs lædatur.

8. Ad extremum dubitabis, an in illis partibus in quibus concilium Tridentinum receptum non eſt, ſecunda ſponſalia copula ſubſecuta dirimant priora tanquam per verum matrimonium contractum, & conſummatum? Ratio difficultatis eſt, quia ante copulam non ſunt vera ſponſalia, ergo non poſſunt in matrimonium tranſire copula ſubſequente. Cæterùm dicendum eſt, ſi conſtat ſponſos hoc modo contrahere matrimonium voluiſſe, non eſt dubiũ prioribus ſponſalibus derogatum eſſe; non quidem per poſteriora ſponſalia quæ non fuerunt, ſed per verum matrimonium, quod celebratum eſt. At cùm de intentione contrahentium non aliter conſtat quàm ex eo quòd ſecunda ſponſalia contraxerunt, & poſtmodum copulam habuerint, etſi aliqui cenſere poſſint affectu non coniugali, ſed fornicatio acceſiſſe. At longè verius eſt præſumi debere affectu maritali copulam habitam eſſe, & antecedenter ad illam ſuos conſenſus de præſenti explicaſſe, quippe præſumptio delicti quoad fieri poteſt omnino vitanda eſt, ob cuius cauſam Eccleſia præſumit ſponſos de futuro ſe cognoſcentes contractum matrimonij copulæ præmiſiſſe, ſicuti benè docent Nauarr. *c. 22. n. 26. caſu*... Henriq. *lib. 11. de matr. c. 13. n. 3.* Sanch. *lib. 1. diſp. 49. n. 1.* Baſil. *lib. 12. c. 14. in fine.*

PVNTVM XXIII.

Qualiter ſponſalia diſſoluantur ob ſponſi abſentiam.

1 *Si ſponſus inſcia ſponſa; vel ea non conſentiente terram dimittit; & in remotam ſe transferat, ſponſa ſoluta eſt à lege ſponſalium.*

2 *Secus ſi ex cauſa neceſſaria, vel ex conſenſu ſponſæ diſcedat, citò reuerſurus.*

3 *Qualiter prædicta intelligantur.*

4 *Dicta de abſentia ſponſi à fortiori procedunt in abſentia ſponſæ.*

1. QVando ſponſus inſcia ſponſa vel ea non conſentiente terram dimittit, & in remotam ſe transfert, ſponſa à lege ſponſalium ſoluta eſt, partim quia ſic diſcedens videtur ſponſalibus renunciaſſe, partim quia ſponſa non tenetur ſponſum domicilium mutantem ſequi. Eſt enim graue onus, cui per ſponſalia non ſe ſubiicit, niſi aliter inter ipſos eſſet conuentum. Sic tanquam omnino certum tradit Sanch. *lib. 1. de ſponſalib. diſp. 54. in fine n. 14.* Gutierr. *de matr. c. 30. in fine.* Baſil. Ponce *l. 12. c. 15. n. 1.* Coninch. *diſp. 23. dub. 6. concl. 6.* Paul. Laym. *l. 5. tract. 10. 1. p. c. 2. n. 15.* colligitúrque apertè *ex c. de illis de ſponſalib.* ibi: de illis autem qui præſtito iuramento promittunt ſe aliquas mulieres ducturos, & poſtea eis incognitis dimittunt terram ſe ad alias partes transferentes; hoc tibi volumus innoteſcere quod liberum erit mulieribus ipſis, ſi non eſt amplius in facto proceſſum, ad alia ſe vota transferre, recepta tamen de periurio pœnitentia; ſi per eas ſteterit quominus fuerit matrimoniũ conſummatum. Ponderandúmque eſt verbum illud *liberè*, quod ſatis indicat non eſſe opus ſponſæ in prædicto caſu expectare biennium, aut triennium iuxta ius ciuile ſtatim referendum, ſponſiue licentiam. *argum. Gloſſ. in Clement. dudum de ſepultur.* verbo, *liberè*, & tradit Sanch. *lib. 1. diſp. 54. n. 6.* Gutierr. *c. 30. n. 3.* Andr. Fachin. *l. 3. controuerſ. c. 30.* Paul Laym. *lib. 5. tract. 10. 1. p. c. 2. num. 15.* Coninch. *diſp. 28. dub. 6. concl. 6.* Baſil. *dicto c. 15. n. 2.* Neque item neceſſariam eſſe iudicis authoritatem, ſed eo ipſo quo conſtet ſponſum aliò ſe transferre domicilium mutando, poterit ſponſa liberè ad alia vota tranſire: dictio namque *liberè* alterius conſenſum, & authoritatem tanquam neceſſariam excludit, iuxta *Gloſſ. in c. cum plures, verbo, liberè de officio deleg.* Bald. *in c. quæ in Eccleſiarum n. 6. de conſtitut.* Tiraquel. *in leg. ſi vnquam, verbo, reuertatur n. 134. Cod. de reuocand. donat.* Gutierr. *dicto cap. 30. n. 4.* Sanch. *d. diſp. 54. n. 6.* Quod procedit etiamſi iuramento ſponſalia fuerint ſtabilita, vt apertè probat textus in dicto *c. de illis.* Neque obeſt quod ibi fœminis imponatur pœnitentia pro periurio, quia id intelligendum eſt, vt ipſemet textus explicat; quando ipſæ in cauſa fuerunt abſentiæ ſponſi matrimonium tempore debito non contrahendo; vt notauit Laym. *d. c. 2. n. 15.* Quod verò prædictus textus *in c. de illis* loquatur tantùm de ſponſis domicilium mutantibus tradit Abbas *ibi n. 2.* Caniſius *§. huius deciſionis.* Baſil. Ponce *d. c. 15. n. 2.* Paul. Laym. *l. 5. tract. 10. 1. p. c. 2. n. 15.* ex illis verbis *terram dimittunt ad alias ſe transferentes*, neque enim qui negocij gerendi, vel ſtudiorum cauſa aliò ſe confert, terram dimittit. *leg. clam. poſſidere 6. §. qui ad nundinas ff. de acquir. vel amitt. poſſeſſ.* & *leg. 2. Cod. de incolis.*

2. Verùm ſi ſponſus ex cauſa aliqua neceſſaria, vel voluntaria diſcedat reuerſurus, ſi id factum eſt ea conſenſu ſponſæ, tenetur ipſa expectare ſponſum toto eo tempore, quo inter ipſos conuentum eſt, ſi autem ea inſcia, vel non conſentiente diſceſſerit, ſi cauſa diſceſſus neceſſaria ſit, puta ob ægritudinem, ob parentum mortem, ob graue aliquod negocium; iure ciuili ſtatutum eſt *in leg. ſæpè ff. de ſponſalib.* expectandum eſſe negocij finem: ſi autem ea cauſa honeſta; ſed voluntaria ſit diſceſſus intra prouinciam expectandum eſſe biennium *leg. 2. Cod. de ſponſalib.* ſi fuerit extra prouinciam triennium. *leg. 2. Cod. de repudiis.*

Prædictæ leges iure canonico correctæ non ſunt, quia textus *in d. c. de illis* loquitur tantum de ſponſo domiciliũ

mutantè

Alexand. de Neno *n.6.* Baſil. Ponce, *c.20.n.8.* Sanch. *lib.1. diſp.40 n.5.* Gutierr. *c.23.n.16.*

5. Secundò fit maritum diſcedentem iniuſtè à loco promiſſo poſſe ab vxore vindicari, vt in loco promiſſo demoretur, quia vxori iniuriam infert illam deſerens, vt optimè probat Antonius Capucius *decif. Neapolit.* 135. & tradit Lara *de anniuer. & capellan. lib. 2. cap. 8. n. 70.* Gutierr. *dicto cap. 23. de matr. n.16* Auendan. *reſp.8.n.11.*

6. Tertiò fit deobligatam eſſe vxorem virum ſic diſcedentem comitari, quia hoc pactum præcipuè factum eſt, ne obligetur vxor patriam relinquere, à ſuiſque parentibus, & conſanguineis ſeparari, quod eſt nimis durum, & acerbum. *leg. liberorum ff. de Verbor. ſignificat.* vti aduerſus Calderin. *cap. 1. de coniugio leproſor.* tradunt quamplures Doctores, quos refert, & ſequitur Sanch. *lib. 1. diſp. 40. n. 6.* Gutierr. *d. cap. 23. num. 18.*

7. An autem maritus ſuæ obligationi ſatisfaciat ſoluendo vxori intereſſe, tametſi in eo loco promiſſo non habitet? Affirmat ex communi ſententia Couar. *4. decret. 2. part, c. 7. n. 5.* Gregor. Lopez *l. 89 tit. 18. part. 3. & l. 2. tit. 5. part 4.* Ant. Gom. *2. var. c. 10. n. 14.* Azebedo *l. 5. recopil. tit. 6. leg. 11. n. 22. & leg. 9. tit. 15. lib. 4. n* 34. Gutierr. *c. 23. n.* 16. Mouentur ex eo quod promittens factum, ſi ſoluat quod intereſt, ab obligatione liberatur. *leg. in ſtipulationibus, leg. ſtipulationis, §. Celſus ff. de Verbor. obligat.*

8. Sed ſalua pace prædictorum Doctorum nullatenus cenſeo hoc eſſe admittendum; primò: quia optimè poteſt quis ad factum præcisè obligari, vt multis comprobat Gutierr. *de iuram. confirmat. 1. part. c. 19. n. 5.* & Gregor. Lopez *leg. 35. tit. 11. part. 5. & leg. 3. tit. 14. eadem part.* hæc enim obligatio eſt iuri naturali conformis, vt ex dictis conſtat, eſt etiam iure ciuili permiſſa *leg. 1. leg. iuris gentium 7. ff. de Pactis*, & iure canonico approbata. *cap. qualiter de Pactis.* & tradit Abbas *in cap. per tuas de Arbitris*, ſæpe enim, paſciſcenti intereſt factum, quo caſu inquit Bald. *in leg. cum precibus Cod. de rerum permutat. n. 1.* ſatisfieri non poteſt ſolutione pecuniæ, quia nulla pecunia ſolui intereſſe facti poteſt. At vxori paſciſcenti, ne maritus ex tali loco diſcedat ſatisfieri non poteſt pecunia huic obligationi, quia omnibus diuitijs habitationem mariti eo in loco præfert, atque ita obligatum eſſe maritum habitare in loco promiſſo, nec ſatisfacere ſoluendo intereſſe docuit expreſsè Baſil. Ponce *lib. 11. de ſponſalib. cap. 20. num. 7.*

9. Prædicta doctrina procedit, dummodò noua cauſa non emergat mutandi domicilium, vt quia ille locus eſt nimis viri ſaluti contrarius, vel in eo capitales contraxit inimicitias, vel ob aliam grauem cauſam: nam eo caſu non tenetur promiſſis etiam iuramento firmatis ſtare, ſed abſque vlla obligatione ſoluendi pœnam, vel intereſſe poterit ab illo loco recedere, vti plures referens docuit Tiraquel *leg. connub. Gloſſ. 1. part. 1. n. 39.* Sanch. *diſp. 40. n. 3.* Gutierr. *c. 28. n. 17.* Baſil. Ponce *n. 8.* Vxor verò obligata erit virum comitari illis euentibus in quibus eſſet obligata, ſi pactum non interceſſiſſet; quia prædictum pactum cùm ceſſet, diminuere obligationem non poteſt, ſicuti rectè notauit innumeris relatis Sanch. *dicta diſp. 40. num. 6. fine.* Gutierr. *cap. 23. num. 19.*

10. Supereſt reſpondere fundamentis *n. 2.* adductis. Ad primum ex *leg. Titio centum*, reſpondet Bart. ibi; *n. 4.* Acoſta *lib. 2. ſelect. interpr. cap. 19. n. 5.* Lara *de capellan. l. 2. c. 8 n. 67.* & alij plures, quos refert, & ſequitur Sanch *diſp. 40. n. 2.* Gutierr. *c. 23. n. 15. in medio.* Baſil. Ponce *l. 12. cap. 20. n. 4.* prædictam conditionem vanè, & inutiliter appoſitam omnino eſſe à legato reiiciendam. Secùs verò quando iuſtè, & vtiliter, & in alicuius fauorem ſtatuitur, vt in præſenti contingit, cedit enim hæc conditio in maximum vxoris fauorem, ne patria deſerta, & conſanguineis relictis cogatur inter extraneos vitam ducere. Secundò reſpondeo prædictam conditionem habitandi in aliquo loco approbandam eſſe, cum exigitur ab eo qui in eam perſonam, à qua eam exigit, ius aliquod obtinet, vel obtinebit, ſicuti indicauit *lex regia 4. tit. 5. part. 4.* ibi: Eſto es porque a derecho en el. At vxor ius habet in maritum, poterit ergo ab eo eam exigere conditionem. Neque obſtat quod inde aliqualiter ius libertatis diminuatur, quia id ex iuſta cauſa optimè fieri poteſt. Obſeruant autem, & benè Acoſta *dicto c. 19 n. 5.* Sanch. *n. 8.* Gutierr. *n. 21.* diuerſum eſſe, ſi teſtator leget centum Titio ſub conditione quod in tali oppido habitet, vel leget dum in tali oppido fuerit. Nam in priori legato reiicitur conditio, & ſubſiſtit legatum, ſi in nullius fauorem ea conditio cedat, vt pote quæ ſeruitutis ſpeciem continet: at in ſecundo caſu retinetur conditio, tametſi in nullius vtilitatem cedat, quia non grauatur legatarius ob legatum ad onus ſuſtinendum, ſed ſpe obtinendi legati allicitur ad portandum onus. Ad ſecundum, & tertium fundamentum dico prædicta pacta eſſe longè diuerſa, quippe libertatem adimunt. Secùs eſt pactum habitandi in determinato loco, quod eſto libertatem diminuat, non tamen illam adimit.

11. Ex his infert Pelaez de Mieres *de maiorat. 1. part. queſt. 57.* per totam Et Azebedo loquens de melioratione tertij & quinti *lib. 5. recopil. tit 6. leg. 11. n. 22.* Sanch. *lib. 1. diſp. 40. n. 7.* Gutierr *cap. 23. n. 20.* validam eſſe conditionem appoſitam in maioribus, vt illius ſucceſſor teneatur in loco certo habitare, alioqui maioratum amittat, quia eſt conditio in fauorem inſtituentis appoſita, quippe cedit in illius memoriam, & honorem, quæ facilè abolentur ſucceſſore aliò migrante. Quod intelligendum eſt (inquiunt prædicti Doctores) ubi non adeſt iuſta cauſa recedendi, ſicuti dictum eſt de viro, & vxore. Subdunt tamen Pelaez, & Sanch. iuſtam eſſe in præſenti caſu cauſam, ſi mulier maioratus ſucceſſor nubat alienigenæ, & iuſſu viri domicilium mutet; quia ea mutatio non eſt ſpontanea, ſed ex neceſſitate ob viri mandatum, cui parere tenetur, ac proinde non eſt illi culpa tribuenda, neque maioratu priuanda. Sed meritò prædicti Doctores cenſent hanc cauſam non carere ſcrupulo, ſiquidem mulier alienegenæ nubens tacitè vult domicilium proprium deſerere, & conditionem maioratui appoſitam non exequi, poterit ergo eo priuari.

12. Ad extremum dubitabis, an è contrà valeat pactum, ne vir in aliquam ciuitatem ingrediatur? Ratio dubitandi eſt, quia hoc pactum videtur reipublicæ obeſſe, cui expedit liberis hominibus abundare. *leg. fin. Cod. de indicta viduitate tollenda*: eſt etiam quædam pœna, ad quam nemo niſi per ſententiam obligari poteſt. Atque ita docuerunt Ancharran. *conſ. 75. n. 3.* Alciat. *l. 5. conſ. 34. n. 3.* Sed omnino tenendum eſt, licitum, & validum eſſe prædictum pactum cauſa iuſta intercedente, vti docuit Gama *decif. 64.* Baſil Ponce *lib. 12. de matr. cap. 20. n. 9.* Ratio eſt manifeſta; quia abſtinere ab ingreſſu ciuitatis, ex quo diſcordiæ excitari poſſunt, & reipublicæ pax turbari, aliàque grauia incommoda oriri honeſtum eſt, & reipublicæ conueniens, ergo potes te obligare. Quid enim obſtat? Non quod reipublicæ expediat liberis hominibus abundare; quia nunquam reipublicæ expedit abundare hominibus liberis, qui pacem ipſius reipublicæ turbare poſſunt. Neque etiam quòd hæc priuatio ſit quædam pœna, quia non eſt propriè pœna cùm non ſit contra voluntatem inflicta, ſed ſponte aſſumpta.

Pvnctvm XVI.

Sponſalia conditionata qualem obligationem inducant.

1 *Varia ſunt conditiones, quæ contractui ſponſalium, matrimonij apponi poſſunt.*

2 *Conditio neceſſariè futura non impedit valorem ſponſalium.*

3 *Impoſſibiles, & turpes cenſent plures ab ſponſalibus, ſicut à matrimonio reiici.*

4 *Verius eſt impoſſibiles vitiare contractũ, turpes ſuſpẽdere.*

5 *Conditiones*

5 *Conditiones contingentes, poſſibiles & honeſta ſponſalibus adiici poſſunt.*
6 *Conditio, ſi pontifex diſpenſauerit, reputatur impoſſibilis ex plurium ſententia.*
7 *Verius eſt reputandam eſſe poſſibilem, & honeſtam.*
8 *Explicatur concluſio, & ſatisfit fundamentis oppoſitis.*
9 *Affirmant aliqui quemlibet ex his contrahentibus ante, & poſt impetratam diſpenſationem reſilire poſſe.*
10 *Oppoſitum eſt tenendum.*
11 *Examinatur, an conditione aduenienti conſtituantur ſponſalia.*
12 *Qualiter promittens conſanguinea matrimonium ſupradicta conditione teneatur diſpenſationem procurare.*

2. VAriæ ſunt conditiones, quæ contractui ſponſalium ſicut & matrimonio adiici poſſunt, aliæ ſunt neceſſariæ, aliæ contringentes, aliæ poſſibiles, aliæ honeſtæ, aliæ turpes.

2. Si ſponſalibus adiiciatur conditio neceſſariò futura, V. g ſi ſol oriatur cras, æquè valida ſunt, ac ſi nulla conditio adhibita eſſet: quia ratione neceſſitatis reputatur quoad obligationem executioni mandata. §. *conditiones, inſtit. de verbor. obligat*: ibi: quæ enim per rerum naturam ſunt certa, non morantur obligationem. At non teneris ea ſponſalia exequi quouſque conditio adueniat, quia eſto illa conditio non ſuſpendat ſponſalium obligationem, ſuſpendit tamen eorum executionem.

3. Impoſſibiles verò conditiones, & turpes, quæ à matrimonio excluduntur, & habentur pro non adiectis ob illius fauorem, *cap. fin. de conditionibus appoſitis*, plures Doctores, quos refert, & ſequitur Sanch. *lib. 5. diſp.* 17. *n.* 2. cenſent etiam reiici ab ſponſalibus, eo quòd ſponſalia ſint diſpoſitio, & via ad matrimonium, ac proinde diſpoſitum in matrimonio, in ſponſalibus cenſeri debet diſpoſitum, vti dicitur in *leg. oratio, ff. de ſponſalibus*.

4. Sed ſpectato iuris rigore verius cenſeo conditiones impoſſibiles vitiare ſponſalium cõtractum, turpes verò ſuſpendere, quouſque conditio ponatur: ſic docuit Rebel *lib. 1. de matr. quæſt.* 10. *ſect.* 5. Baſil. Ponce, *lib. 2. de ſponſal. cap. 7. n.* 5. & probabilem reputat Petr. de Ledeſma *de matrim. quæſt.* 47. *art.* 5. *ad finem*, refertque doctiſſimos Salmanticenſes tenuiſſe. Ratio ea eſt: iure naturæ conditio impoſſibilis cuilibet contractui adiecta illum vitiat, turpis eius obligationem ſuſpendit: at hoc ius naturæ in ſponſalibus correctum non eſt, ſed in matrimonio. Ex eo autem quòd in matrimonio corrigatur, non infertur corrigi in ſponſalibus, aliàs quæ diſponuntur de matrimonio clandeſtino de illius diſſolutione; cenſerentur de ſponſalibus diſpoſita; quod conſtat eſſe falſum. Neque his obſtat lex *oratio*, quæ ſolùm probat diſpoſitum in matrimonio in ſponſalibus diſpoſitum eſſe, quando eſt eadẽ ratio, ſicuti eſt in perſonis inhabilibus, & impeditis ad contrahendum, quę ſicut non poſſunt matrimoniũ validè contrahere, neq; etiam poſſunt ſponſalia.

5. Conditiones verò contingentes poſſibiles, & honeſtæ optimè poſſunt ſponſalibus adiici, vt tradunt omnes. Et licèt ille contractus, quouſque conditio eueniat, non conſtituat ſponſalia, quia non inducit obligationem matrimonij contrahendi, inducit tamen obligationem abſolutam expectandi conditionis euentum, ob quam cauſam ſi interim alia ſponſalia abſoluta contrahas, nullus eſt contractus, quia priori obligationi obſtat, quam elidere non potes: ſicuti docuit Sanch. *lib. 5. diſp.* 8. Ægid. *diſp.* 29. *dub.* 1. *n.* 21. Baſil. Ponce *lib. 3. c.* 13. *& lib.* 12. *cap.* 7. *n.* 1. Superſunt tamen aliquot difficultates.

6. Prima, quando aliqui impediti contrahunt ſub hac conditione, ſi Pontifex diſpenſauerit; an hæc conditio reputetur contingens, & honeſta, vel potiùs impoſſibilis? Plures, grauéſque Doctores quos plena manu refert Sanch. *lib. 5. de matr. diſp.* 5. *n.* 5. docuerunt prædictam conditionem reputandam eſſe impoſſibilem. Mouentur, quia ea quæ pendent à voluntate principis cenſentur quaſi impoſſibilia ex *leg.* 1. *l. ſtipulatio. leg. continuus ff. de verbor. obligat.* & *leg. idem Iulianus ff. de legat.* 1. Neque obeſt quòd aliquando ius mutari poſſit, quia non ſecundùm tempus futurum, ſed ſecundùm præſens ſtipulatio menſuranda eſt, vti habetur in *leg. inter ſtipulantem*, §. *ſacram ff. de verbor. obligation.* ob quam cauſam ſtipulatio de re ſacra, publica, vel homine libero nulla eſt, tametſi res ſacra fieri poſſit profana, publica priuata, & homo liber ſeruus. Alij, è quorum numero eſt Henriq. *lib.* 12. *de matr. cap.* 10. *n.* 4. etſi non reputent hanc conditionem impoſſibilem, reputant eam minus honeſtam, ſeu turpem, eo quòd ea poſita ius commune derogetur: at honeſtius eſt ius commune ſeruare, quàm illius diſpenſationem procurare. Ergo hæc conditio tanquam turpis reputanda eſt, & ſicut poſita conditione turpi nulla eſt obligatio expectandi conditionis euentum, ſed ſtatim ab ſponſalibus ſic contractis reſilire potes, ſic poteris ab iis ſponſalibus: fauétque lex *ſi ſtipuler, verſ. item quod leges ff. de verbor. obligat.* vbi deciditur ſtipulationem factam de eo quod leges prohibent nullam eſſe; tametſi cauſa impedimenti non ſit perpetua, vt ſi promittas ducere ſororem adoptiuam tempore quo adoptiua eſt, quia vt textus inquit ab initio, ea ſtipulatio eſt cõtra bonos mores.

7. Cæterùm etſi prædicta ſententia probabilis eſt, longè veriorem cenſeo, quæ aſſerit prædictam conditionem inter poſſibiles, & honeſtas connumerandam eſſe, ſi in ea Pontifex ſolitus ſit diſpenſare etſi cum difficultate, & contrahentes cauſam habeant legitimam diſpenſationis, ſic ex communi ſententia tradit Sanch. *dicto l. 5. diſp.* 5. *à n.* 12. *&* 13. Rebell. *l. 2. de matr. q.* 10. *ſect.* 6. Coninch. *diſp.* 29. *dub.* 1. *concluſ.* 5. *n.* 18. Baſil. Ponce *l. 3. de matr. cap.* 15. *n.* 2. & *l.* 12. *c.* 7. & alij. Ducor, quis illud reputandum eſt poſſibile, & honeſtum, quod ſæpè honeſte fieri ſolet: at poſita cauſa legitima diſpenſationis ſæpè ſolet Pontifex in matrimonij impedimentis diſpenſare, quinimo aliquando tenetur, ergo conditio de hac diſpenſatione neque impoſſibilis, neque turpis eſt iudicanda: facit lex *apud Iulianum* 40. *ff. de legat.* 1. ibi: quoniam commercium eorum niſi iuſſio principis non eſt, cum diſtrahi non ſoleant. Ergo ſtante iuſſu principis de illis poteſt eſſe commercium. Item in *leg. quidam relegatus ff. de rebus dub.* deciditur valere legatum teſtatoris ſub ea conditione, ſi aliquis ex ſuis hæredibus, vel amicis ei impetrauerit reſtitutionem, & antequam ei gratias egerit deceſſerit. Item valida eſt inſtitutio filiji ſpurij ſub ea conditione, ſi princeps legitimauerit, vti ex communi ſententia docent Couarru. 4. *decret.* 2. *part. c.* 8. §. 5. *n.* 12. Molin. *l. 2. de primogen. c.* 7. *n.* 40. Matienzu *l.* 5. *recopilat. tit.* 8. *l.* 6. *gloſſ.* 8. *n.* 19. *ex l. Gallus.* §. *inſtituẽs ff. de liberis, & poſthum.* Itẽ votum factum ab Epiſcopo ingrediendi religionem, ſi Pontifex diſpenſauerit validum eſt, vti diximus ex communi ſententia *tract. de voto.* Item litigantes ſuper beneficio licitè paciſcuntur de penſione concedenda ſi Pontifex permiſerit.

8. Notanter dixi, ſi Pontifex ſolitus ſit diſpenſare, adſitque legitima cauſa diſpenſationis, nam ſi Pontifex non ſolet diſpenſationem concedere, meritò impoſſibilis reputari debet conditio, ſi verò cauſa diſpenſandi non adſit, turpis reputanda eſt. Quo ſenſu intelligendæ ſunt lex 1. lex *ſtipulatio* & lex *continuus* in contrarium adductæ; Ad legem *inter ſtipulantem* dico ſtipulationem rei ſacræ, publicæ, hominiſve liberi relatam in tempus, quo res ſacra fiat profana, & publica priuata, & homo liber ſeruus, eſſe nullam, quia eſt conditio inciuilis, & triſtis derogans dignitatem, & ſtatum hominis liberi, rei ſacræ, & publicæ, ſimilis autem conditio potiùs timenda, quàm expectanda eſt, *leg. cum tale in initio ff. de condit. & demonſtrat.* Ad rationem, qua mouetur Henriq. concedo prædictam conditionem per ſe, & ſecluſo pacto eſſe minus honeſtam, nego tamen eſſe inhoneſtam, aut turpem. Pòſita autem mutua contrahentium obligatione honeſtiſſima eſt. Neque obeſt lex *ſi ſtipuler.* quæ intelligi debet

de promiſſione abſoluta, non conditionata; in qua non exprimitur ea conditio, ſi princeps voluerit diſpenſare, nam eo caſu regulanda eſt ſtipulatio ſecundum tempus præſens, & cùm eo tempore ſint inhabiles ad contrahendum, promiſſio nulla eſt. Neque refert dicere ſubintelligi prædictam conditionem, quia cùm ſit extrinſeca contractui, & aliena à iure, nequit ſubintelligi, ſed oportet exprimi ex *leg. conditiones extrinſecus, ff. de condit. & demonſtrat.* aliàs abſolutè contrahentes in gradu prohibito non incurrerent excommunicationem latam *in Clement. vnica de conſanguinit.* ſicuti non incurrunt, cùm exprimunt conditionem, ſi Pontifex diſpenſare voluerit. Atque ita tradunt Gloſſ. *c. 1. §. ille verò de ſponſalib. in 6.* Couarr. 4. *decret. 2. part. c. 3. initio n.* 7. Gutierr. *lib. 1. canon. quæſt. cap. 22. n.* 17. Sanch. *lib. 5. de matrim. diſp. 5. q. 3. n. 26.* Rota apud Seraphinum *deciſ.* 1156. Baſil. Ponce *lib. 3. de matr. c. 15. n. 7. & l. 12. c. 7. n. 1.* Riicius *praxi deciſ.* 248. aduerſus Gutierr. *canon. quæſt. lib. 1. cap. 22. num. 24.* & *de matr. cap. 78. num.* 4.

9. Secunda difficultas, an quilibet ex his contrahentibus ante & poſt impetratam diſpenſationem reſilire poſſit altero inuito? Affirmat Gutierr. *lib. 1. canon. quæſt. cap. 22. n. 17. & ſeqq.* & *de matr. cap. 78. n. 1. & 2.* Manuel Rod. 1. *tit. ſum. cap. 244. n.* 9. Mouentur ex eo quòd prædictus conſenſus eſt longè debilior, quàm conſenſus impuberum, qui reuocari poteſt pubertate adepta. Ergo etiam ſublato impedimento per diſpenſationem reuocari poterit prædictus conſenſus inhabilium. Ergo à fortiori poterit reuocari ſtante impedimento, cùm nullibi cautum ſit contrarium, ſicuti eſt impuberibus, qui durante impubertate impediuntur à reuocatione, ne paſſim contrahant, & reuocent.

10. Sed oppoſitum omnino tenendum eſt, nemini ex dictis contrahentibus licitum eſſe reſilire, neque ante nec poſt impetratam diſpenſationem: ſic tradit Sanch. *lib. 5. de matr. diſp. 5. n.* 13. Rota apud Seraphin. *deciſ.* 724. *n.* 17. & *deciſ.* 838. *n.* 10. & *deciſ.* 1157. *n.* 4. Baſil. Ponce *lib. 3. de matr. cap. 13. n.* 21. Ratio eſt manifeſta; contrahentes ſub conditione ſibi inuicem obligantur ad rem promiſſam non abſolutè, ſed pendenter à conditione: at ſi pro libito vnuſquiſque reſilire poſſet ab obligatione, ſibi inuicem obligati non eſſent. Neque obſtat quod impuberes obligentur, & nacta pubertate reſiliri poſſint, quia id non iure naturæ, ſed fauore ætatis à iure poſitiuo conceſſum eſt, quod durante impubertate non permittitur.

11. Tertia difficultas, an conditione adueniente, ſub qua contrahentes obligantur ſint vera ſponſalia abſque nouo conſenſu? Certum eſt ante impletam conditionem ſponſalia non eſſe, quia non eſt obligatio abſoluta, & directa matrimonij, quod neceſſariò ad ſponſalium valorem, ex quibus oriatur impedimentum publicæ honeſtatis requiritur, vt deciditur in *cap. 1. de ſponſalib. in 6.* Poſt conditionem impletam affirmat Henriq. *lib. 12. de matr. cap. 13. in fine.* Angles *floribus 1. part. quæſt. 2. de conſenſu conditionato, art. vnico, dub.* 3. & *quæſt. 12. de impedimento diſparis cultus, dub.* 2. nouum conſenſum neceſſarium eſſe, vt prædictus contractus ſponſalium obligationem conſtituat, eo quòd conſenſus antecedens ortus ab impeditis inhabilis eſt, ergo tractu temporis conualeſcere non poteſt. Sed oppoſitum omnino tenendum eſt cum Sanch. *lib. 5. diſp. 5. n.* 24. Baſilio Ponce, *lib. 3. cap. 14. n.* 7. Coninch. *diſp. 29. dub. 1. n.* 21. Ratio eſt, quia obligatio conditionalis poſita conditione tranſit in abſolutam, & licèt illa obligatio fiat à perſonis inhabilibus, & impeditis, ſed non quatenus inhabiles, & impediti ſunt, non fit pro tempore, quo ſunt inhabiles, ſed pro tempore quo habiles ſunt futuri, quippè cenſendum eſt fieri tempore habili, quod in tempus habile refertur, ſicut è contrà cenſetur fieri tempore inhabili, quod refertur in tempus inhabile.

12. Quarta difficultas, an promittens conſanguineæ matrimonium ſub prædicta conditione, ſi Pontifex diſpenſauerit, teneatur diſpenſationem procurare? Affirmant Tabiena *verbo ſponſalia quæſt. 8. n.* 9. Armilla *n.* 11. Petr. de Ledeſm. *de matr. quæſt. 47. art. 5. dub.* 2. quos refert, & ſequitur Sanch. *lib. 5. de matr. diſp. 5. quæſt. 6. num.* 36. Ducuntur, quia matrimonium illud promiſſum perfici non poteſt abſque diſpenſatione. Ergo promittens matrimonium, tacitè promittit quæ ad illius conſecutionem neceſſaria ſunt.

Sed verius eſt nullam eſſe obligationem procurandi diſpenſationem, tametſi ſub prædicta promiſſione matrimonij virginem violaſſes, ſicuti docuit Nauarr. *lib. 4. conſil. tit. de ſponſalib. conſil.* 25. in prima edit. (licèt in 2. edit. *tit. de conſanguinit. conſ.* 5. limitauerit ſententiam, caſu quo virgo violata ſit.) Coninch. *diſp. 29. dub. 2. num.* 35. Moueor, quia poſito quòd diſpenſationem procurare non promiſeris, non potes ad illam procurandam obligari, niſi quatenus te obligaſti ad contrahendum matrimonium: at ad contrahendum matrimonium non te obligaſti abſolutè, ſed poſita diſpenſatione, quam tamen non promiſiſti, ergo illam procurare non es obligatus. Sicuti cùm promittis matrimonium ſub conditione, ſi pater conſentiat, non obinde teneris conſenſum patris procurare, procuret autem ille cui intereſt. Si tamen cùm promiſiſti puellæ matrimonium dixeris facilè te poſſe diſpenſationem impetrare, & ſub ea ſpe puella deflorationi conſenſit, teneris ſine dubio diſpenſationem procurare, quia eo caſu tacitè, vel potiùs expreſsè eam procurationem promiſiſti, vt benè notauit Coninch. *dicto dub. 2. n.* 35. Non tamen videris obligatus tuis ſumptibus eam impetrare diſpenſationem, niſi ad id te obligaueris expreſsè, quia negotium commune eſt, & conſequenter ſumptus communes eſſe debent, vt dixit Sanch. *dicto lib. 5. n.* 37. nec diſſentit Coninch. *loc. cit.*

PVNCTVM XVII.

Qualiter ſponſalia mutuo conſenſu diſſolui poſſint.

1 *Sponſalia multipliciter diſſolui poſſunt.*
2 *Diſſoluuntur ex mutuo conſenſu.*
3 *Satisfit quibuſdam obiectionibus.*
4 *Supradicta doctrina intelligitur, etiamſi iuramento ſponſalia confirmata ſint.*
5 *Impuberes ſponſalia contrahentes reſilire non poſſunt, quouſque pubertatem attingant.*
6 *Si pubes cum impubere contraxerit, puberi non permittitur reſilire.*
7 *Si parentes pro filiis impuberibus ſponſalia contrahant, filiis non eſt datum reſilire, quouſque puberes ſint.*
8 *Negant plures reſilire poſſe impuberes, ſi ſponſalia iurauerunt.*
9 *Verius eſt oppoſitum.*

1. HVcuſque egimus de ſponſalium natura, nunc de illorum diſſolutione agendum eſt. Sponſalia namque cùm non ſint Sacramentum, ſed via ad Sacramentum matrimonij ſuſcipiendum, poſſunt ſicut & alii contractus variis modis diſſolui.

2. Primò, & præcipuè diſſoluuntur ex mutuo contrahentium conſenſu, ex textu *in c. 2. de ſponſal.* vbi Innocent. inquit; Videtur quod inſtar eorum qui ſocietatem interpoſita fide contrahunt, & poſtea eandem ſibi remittunt, hoc poſſit in patientia tolerari. Res enim per quaſcunque cauſas naſcitur per eas diſſolui poteſt, ſi ſolubilis eſt, vt eſt regula iuris, & *c. omnis res. 27. q. 2.* & obligationes quæ conſenſu contrahuntur, cõtraria voluntate diſſoluuntur. *§. vlt. inſtit. quib. mod. oblig. tollant.* Debet autem huiuſmodi remiſſio ſponte fieri non coactè, aliàs nulla erit. Item debet eſſe alteri nota, & ab eo acceptata. Non enim diſſentiens liber ab obligatione eſſe poteſt, quouſque eius diſſenſus alteri gratus ſit, vt benè notauit Baſil. Ponce *lib. 12. de ſponſal. cap. 9. num.* 1. ex omnium ſententia.

3. Neque

3. Neque his obeſt, quod in prædicto *cap. 2. de ſponſal.* dicatur eos qui de matrimonio contrahendo fidem dederunt admonendos eſſe, vt præſtitam fidem ſeruent. Si autem ſe adinnicem admittere noluerint, ne fortè inde deterius contingat eſſe in patientia tolerandum. Si igitur hæc diſſolutio patienter toleranda eſt, iure ipſo nequit fieri, aliàs monendi non eſſent, vt fidem præſtitam ſeruent, ſi nullam illius ſeruandæ obligationem habent, ſicuti ponderauit Ioann. Andr. *cap. de illis n. 1. in fine de ſponſal.* Lancelot. *inſtit. iuris canonici, lib. 2. tit. de ſponſalib. verbo, tolerari.* Non inquam obeſt, nam vt tradunt Innocent. Hoſtienſ. Henriq. & alij plures apud Sanch. *lib. 1. de ſponſalib. c. 52. n. 2. & 6.* & Gutierr. *c. 54. de matr. n. 1.* Pontifex ſic reſpondit ſpectata vulgi opinione exiſtimantis vinculum ſponſalium offendi, ſi ex mutuo conſenſu diſſoluatur, non quia verè offenderetur, aliàs non induceret ſimilitudinem ſocietatis, quæ ſecundùm omnes mero iure ſolo mutuo conſenſu diſſolui poteſt. Aliis è quorum numero eſt Layman *l. 5. ſum. tract. 10. cap. 2. num. 1.* placet Innocentium dixiſſe prædictam diſſolutionem tolerandam eſſe eo caſu quo mulier cupit ſibi fidem ſeruari: at ſponſus ab illa abhorrens modis omnibus renuit, & procurat ſibi remiſſionem fieri; quia tunc moneri debet; quod ſi non acquieſcat, nec bonus exitus ſperetur toleranda eſt remiſſio, quæ ex parte mulieris fit, non mera voluntate, ſed inuoluntario admixto, & non ſine peccato ex parte viri quod toleratur, & permittitur, ſed non approbatur. Sed diſplicet mihi hæc explicatio, vtpote eneruans fundamentum, quo omnes Doctores mouentur aſſerere ſponſalia mutuo conſenſu licitè diſſolui poſſe; omnes enim, ipſeque Layman ex ipſo textu id colligunt. At ſi prædicta explicatio vera eſſet, prædictus textus diſſolutionem ſponſalium ex mutuo conſenſu non probaret, nam conſenſus mulieris nullus eſt vtpote inuoluntario admixtus, ac proinde ex illo conſenſu non diſſoluuntur, ſed diſſoluuntur ex timore grauioris mali, & iniqui exitus. Ego verò exiſtimo Pontificem aſſeruiſſe prædictos ſponſos monendos eſſe, vt fidem ſeruent, quando nullam rationabilem cauſam habent reſiliendi ab ſponſalibus, quia eſt quædam leuitas & inconſtantia, & obloquiorum occaſio. Quod ſi noluerint; nè deterius contingat, eorum diſſolutionem mutuo conſenſu factam tolerandam eſſe.

4. Addi verò prædictæ doctrinæ debet, etiamſi iuramento ſponſalia confirmata ſint, poſſunt enim ex mutuo conſenſu diſſolui, quia iuramentum, quod in fauorem alterius factum eſt tacitam imbibit conditionem, niſi alius remiſerit. Quod adeo verum eſt, vt etiamſi intuitu pietatis, & in honorem Dei iuraueris fœminam pauperem ducere, illius remiſſione ab obligatione prædicta liber exiſtas, quia neceſſariò tale iuramentum conditionem imbibit, ſi fœminæ pauperi matrimonium gratum fuerit, vnde illa matrimonium reſpuente iuramenti materia ceſſat, & obligatio, vt benè aliis relatis docent Conioch. *diſp. 23. dub. 1.* Sanch. *lib. 1. diſp. 52. à num. 7.* Baſil. Ponce *lib. 12. cap. 9. num. 2.* Gutierr. *de matr. cap. 54. num. 1.*

5. Prædicta intelligenda ſunt de ſponſalibus puberum, nam de impuberum ſponſalibus alia eſt diſpoſitio, vt conſtat, ex *cap. de illis, el. 1. cap. à nobis de deſponſ. impuber.* quippe impuberes ſponſalia contrahentes reſilire non poſſunt, quouſque pubertatem nacti ſint, & meritò: ne paſſim reſiliant, & paſſim contrahant. Adueniente pubertate qui prius illam attigerit reſilire poteſt, neque opus habet expectare pubertatem alterius, cùm ſolùm ex eius diſſenſu poſt pubertatem permiſſio ſponſalia diſſoluantur. Quinimo ſtatim ac pubertatem attigerit, reclamare debet: alioquin ſponſalia firmauit, ac ſi poſt pubertatem illa contraxiſſet, vti benè aduertunt pluribus relatis Sanch. *diſp. 51. num. 14.* Baſil. Ponce *cap. 9. num. 4.* Gutierr. *cap. 29. num. 3.* & colligitur manifeſtè ex dicto *cap. de illis*, ibi; ſi cum ad annos pubertatis venerint, reclamauerint, ſeparentur, ſeparandi ergò non ſunt, ſi non reclamarunt: ſtatim autem reclamare cenſentur, ſi intra triduum, poſtquam agnouerunt pubertatem attigiſſe, reclamauerint, argum. textus in *leg. fin. Cod. de errore aduocati* ibi in continenti & *leg. fin. Cod. de indiciis*, ibi: illico autem id eſt intra triduum, & ibi Bald. & Felin. *in cap. veniens el. 2. num. 15. de Teſtibus.* Mandos. *de monitorijs, quæſt. 31. num 8.* Sanch. *dicta diſp. 51. num. 14.* Gutierr. *cap. 29. num. 3.* Baſil. Ponce *dicto cap. 9. num. 4.* & alij apud ipſos. Hic tamen diſſenſus, & reclamatio eſto Thom. Sanch. *num. 16.* & Gutierr. *num. 7.* cenſeant pro foro conſcientiæ ſufficere, ſi interius fiat; mihi contrarium placet, nam ſicut ad contrahenda ſponſalia, non ſufficit interior conſenſus, niſi exteriùs manifeſtetur: ſic nunc ſufficere poteſt ad contracta diſſoluenda diſſenſus interior niſi manifeſtetur exteriùs, vti notauit Baſil. Ponce *dicto cap. 9. num. 5.* Manifeſtari autem expedit coram epiſcopo, vel eius vicario, & ipſis deficientibus coram honeſtis perſonis iuxta textum *in cap. fin. de appellationib.* & tradit alijs relatis Sanch. *lib. 1. diſp. 51. num. 17.* Gutierr. *cap. 29. num. 7.*

6. Quod ſi pubes cum impubere contraxerit, puberi non permittitur reſilire, ſed expectare tenetur an impubes pubertatem nactus reſpuat, quod ſi non reſpuerit, firmà perſiſtent ſponſalia, vt deciditur expreſsè *dicto cap. el. 1. de deſponſat. impuber*, & ibi Gloſſa Doctores communiter apud Couaru. *decret. 1. part. cap. 5. §. 1. num. 5.* Sanch. *diſp. 51. num. 10.* Gutierr. *cap. 29. num. 8.*

7 Cùm verò parentes pro filijs impuberibus ſponſalia contrahunt filijs non eſt datum reſilire quouſque puberes ſint, ſi ſponſalia valida fuerint; ſecùs ſi fuerint inualida, vti dixit Ioann. Andr. *dicto cap. de illis num. 4.* Anchart. *ibi num. 4.* & alij, quos ſequitur Sanch. *diſp. 51. num. 12.* Gutierr. *cap. 29. num. 10.* Neque his obſtat textus *in cap. 1. de deſponſat. impuber.* inquiens. Poteſt pater filium nondum adultum, cuius voluntas diſcerni non poteſt cui vult matrimonio tradere, & poſtquam filius peruenerit ad perfectam ætatem omninò debet hoc adimplere; quia vt inquit *ibi* Gloſſa, & Panormit. debet filius eam voluntatem non ex neceſſitate, ſed ex honeſtate adimplere, ſeu vt placet Caniſio, *ibi*; debet factum patris approbare, dum cauſam reclamandi iuſtam non habet. Et licèt in hac parte non videatur textus differentiam inter filium puberem, & impuberem conſtituere; cùm vterque teneatur ex quadam decentia, & honeſtate patris voluntatem ſequi; dum cauſam rationabilem non habet ab ea diſcedendi; at pubes non tenetur aliam ætatem maturiorem expectare ad conſenſum præſtandum, benè tamen impubes.

8. Sed quid dicendum ſi impuberes ſponſalia iurauerint, poteruntne pubertatem adepti ab eis reſilire? Negant pluribus relatis Couaru. *4. decret. 1. part. cap. 5. §. 1. n. 3.* & de pactis *3. part. §. 1. n. 3.* Sanch. *diſp. 51. quæſt. 3. n. 23. & 24.* Gutierr. *cap. 29. n. 12.* Mouentur ex *cap. ex literis 10. de ſponſalib.* vbi inquit textus eos impuberes quia ſponſalia contraxerunt, & iuramento confirmarunt cogendos eſſe ad contrahendum matrimonium. Ergo ſignum eſt iuramentum vitium ætatis purgare, & contractum firmum, & irreuocabilem efficere. Subdunt tamen prædicti Doctores impuberem debere eſſe pubertati proximum; aliàs eius iuramentum contractum non firmaret.

9. Cæterùm longè verius exiſtimo impuberem ſponſalia iuramentum poſſe nacta pubertate ab ſponſalibus reſilire, ſicuti ſi iurata non eſſent. Ducor; quia iuramentum ſequitur naturam actus, cui adhæret, niſi à iure contrarium diſpoſitum ſit; at nullibi eſt diſpoſitum, quòd iuramentũ ſponſalia firmet impuberũ, nã prædictus textus *in c. ex literis* id non conuincit, illi enim impuberes, qui ibidem dicuntur cogendi, ſunt impuberes ita proximi pubertati, vt matrimonium de præſenti contrahere poſſent,

quinimò ſponſalia firma; ergo iuramentum illud non propriè confirmat ſponſalia inpuberum, ſed puberum. Atque ita docent Antonin. *cap. de illis el.* 1. *de deſponſat. impuber. num.* 5. & ibi Cardinal. *num.* 2. Henriq. *cap.* 2. *de ſponſalib. num.* 9. Paludan. *num.* 4. *d.* 27. *quæſt.* 1. *art.* 3. *caſu* 10. *n.* 28. Baſil. Ponce, *lib.* 12. *de matrim. cap.* 9. *num.* 8. & probabilem reputat Sanch. *dicta diſp.* 51. *num.* 21. *quæſt.* 3.

PVNCTVM. XVIII.

Qualiter religionis ingreſſu ſponſalia diſſoluantur.

1 *Non ſolùm per profeſſionem, ſed per ingreſſum affirmant plures diſſolui ſponſalia ex parte vtriuſque.*
2 *Alij negant ex parte alicuius ſponſalia dirimi.*
3 *Verius eſt diſſolui ex parte eius qui in ſæculo remanet.*
4 *Negant plures ſponſalibus iuratis poſſe iurantem ingredi religionem.*
5 *Contrarium eſt omnino tenendum.*
6 *Explicatur* textus *in* cap. commiſſum de ſponſalibus.
7 *Peccas ſi contrahas matrimonium animo ingrediendi religionem, ſponſa eo animo non manifeſtato.*
8 *Deciditur quæſtio, an adſtrictus ſponſalibus iuratis, ſi poſtmodum religionis votum emittas poſſis matrimonium inire animo ingrediendi religionem ante conſummationem.*
9 *Quid ſi votum emiſſum ſit ante ſponſalia, & fœminam defloraſti ſub fide data de matrimonio contrahendo.*

1. CErtum eſt religionis ingreſſu, & profeſſione ſequuta diſſolui ſponſalia ſicut & matrimonium ratum ex textu *in cap.* 2. *de conuerſione coniugator.* Controuerſia autem inter Doctores eſt, an per ſolum ingreſſum ſponſalia diſſoluantur? Affirmant diſſolui tam ex parte manentis in ſæculo, quam ex parte ingredientis religionem Silueſt. *ſponſalia quæſt.* 10. *caſu* 1. Sotus *in* 4. *diſt.* 27. *quæſt.* 2. *art.* 5. Tolet. *lib.* 7. *cap.* 21. innumeros referens Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 42. *num.* 2. Gutierr. *cap.* 25. *num.* 1. Mouentur primò. Profeſſio matrimonium ratum diſſoluit ex *dicto cap.* 2. *de conuerſ. coniugat.* Ergo nouitiatus qui eſt via ad profeſſionem diſſoluet ſponſalia matrimonij inita. Secundò profeſſione matrimonium dirimitur ob ſtatus aſſumpti perfectionem, ſed illam perfectionem aliqualiter nouitiatus participat, ergo participabit poteſtatem dirimendi ſi non matrimonium ſaltem ſponſalia. Tertiò poteſt ingrediens religionem proteſtari ſe nolle ſponſalibus renunciare, ſed velle illis perſiſtere caſu quo religio non placeat. At non obſtante ea proteſtatione ſponſalia diſſoluta cenſentur, religionis ingreſſu. Ergo non ex renuntiatione, & ceſſione facta ab ingrediente religionem diſſoluuntur. Deinde neque ex mutatione ſtatus hæc diſſolutio prouenit, ſiquidem vtroque religionem ingrediente hæc mutatio ceſſaret. Efficitur ergo ſolâ perfectione ſtatus aſſumpti ſponſalia dirimi, ac proinde ex parte vtriuſque diſſolui. Quartò votum religionis ceſſat per ingreſſum in religionem bona fide factum, ergo ceſſare debent ſponſalia, cùm minus vinculum ſit, quàm religionis votum.

2. Secunda ſententia prædictæ oppoſita negat ex parte alicuius ſponſalia dirimi. Sic Couarruu. 4. *decret.* 2. *part. cap.* 5. *in princ. num.* 11. Cuchus *lib.* 5. *inſtit. maiorat. tit.* 10. *num.* 57. Motius *de ſponſalib. tit. quot mod. ſponſal. diſſoluant num.* 6. Durand. *in* 4. *d.* 27. *q.* 3. *art.* 3. ibi Paludan. *quæſt.* 1. *art.* 3. *caſu* 5. *num.* 23. & ibi Caietan. *quæſt.* 3. Petr. de Ledeſma. *de matr. quæſt.* 41. *art.* 3. *num.* 2. & *in ſum. de ſacram. matrim. cap.* 3. *fol.* 45. & alij plures relati à Sanch. *diſp.* 42. *num.* 2. Gutierr. *de matr. cap.* 25. *num.* 1. Ducuntur, quia nullus eſt textus qui hanc diſſolutionem concedat, & ex natura rei non diſſoluuntur; ſiquidem poteſt ingrediens religionem ad ſæculum rediens ſponſalia exequi.

3. Tertia ſententia, quam veriorem, & probabiliorem reputo diſtinguit inter eum qui manet in ſæculo, & eum qui religionem ingreditur, aſſeritque diſſolui ſponſalia ex parte eius qui in ſæculo remanet; firma verò manere ex parte religionem ingredientis, vt ſi poſtmodum egrediatur poſſit à manente in ſæculo compelli promiſſis ſtare, ſic ſupplementum Gabrielis *num.* 4. *d.* 27. *quæſt.* 2. *art.* 1. *caſu* 6. Henriq. *lib.* 11. *cap.* 14. *num.* 3. Man. 1. *tit. ſum. cap.* 245. *num.* 1. Rebellus *lib.* 4. *de matr. quæſt.* 6. *ſect.* 6. Baſil. Ponce *lib.* 12. *de matr. cap.* 10. *num.* 3. Layman. *lib.* 5. *tract.* 10. *cap.* 2. *num.* 2. Ægid. de Coninch. *diſp.* 23. *dub.* 3. *concl.* 4. & alij. Et quidem non diſſolui ex parte ingredientis religionem videtur manifeſtum, ſiquidem ex natura rei non diſſoluuntur, vt de ſe conſtat, cùm poſſit à religione retrocedere, & ſponſalia implere; ius autem poſitiuum nullum eſt hanc diſſolutionem concedens; neque ex eo quòd illam concedat profeſſioni comparatione matrimonij, infertur concedere nouitiatui comparatione ſponſalium; quia in his, quæ à iure poſitiuo pendent, non eſt deſumendum argumentum ex vno caſu ad alium, maximè cùm diuerſa ratio in eo ſit, nam profeſſio conſtituit ſtatum perfectionis, quem deſerere religioſus non poteſt; at nouitiatus neque eſt ſtatus, neque eſt via firma ad ſtatum; cùm eam aſſumens poſſit pro libito deſerere, deſerens ergo, & retrocedens dignus non eſt religionis fauore, ſed potius expedit, vt ad ſæculum redeat eiſdem obligationibus aſtrictus, quibus antea tenebatur. Quod verò ex parte manentis in ſæculo ſponſalia diſſoluantur hac conſideratione conuinco: negari namque non poteſt ex prædicto ingreſſu notabiliter res mutari, quippe manés in ſæculo obligatus eſt expectare totum nouitiatus tempus, quod eſt graue onus, ipſe verò ingrediens non eſt æquè aptus ad nuptias poſt habitus deſertionem, ac erat ante ingreſſum; defert enim ſecum quandam notam leuitatis, & inconſtantiæ ob habitum deſertum. At ſponſalium obligatio, & matrimonij contrahendi promiſſio tacitam imbibit conditionem, ne notabilis contingat mutatio, néue ſponſus deterior fiat. Vnde ſiue animo vero ſiue ficto religionem ingrediens, ſiue cedat obligationi ſiue non, præſtat ſufficientem cauſam manenti in ſæculo ſponſalia diſſoluendi ob prædictam ineptitudinem ad matrimonium, quam ex ingreſſu religionis contrahit. Argumenta primæ ſententiæ nullam habent difficultatem, & ex probatione noſtræ ſententiæ diſſoluuntur, vt conſideranti facile eſſe poteſt.

4. Sed quid dicendum, ſi iuramento ſponſalia firmata ſint, poteritne iurans ſponſa deſerta religionem ingredi? Negant Rebell. *lib.* 4. *de matr. quæſt.* 8. *ſect.* 6. *concl.* 2. Richard. Nauarr. Ledeſm. Mayol. Angles, Vega relati à Sanch. & Gutierr. locis referendis. Mouentur *ex cap. commiſſum,* 16. *de ſponſalibus,* vbi cùm quidam ſub iuramento fidem fœminæ dediſſet de matrimonio contrahendo, velletque religionem intrare, conſultus Alexander III. quid faciendum eſſet? reſpondit tutius eſſe religione iuramenti ſeruata prius contrahere, & poſtea ſi elegerit ad religionem migrare. Deinde iuramentum ſeruandum eſt, quoties non vergit in diſpendium ſalutis æternæ, *cap. debitores de iureiurando*: at hoc iuramentum ſeruari poteſt, quin ex eius obſeruatione ſtatus religionis impediatur, cùm poſſis matrimonio contracto ante conſummationem religionem ingredi: Ergo, &c.

5. Cæterùm omnino tenendum eſt per ſe nullam eſſe tibi obligationem matrimonij contrahendi, ſed poſſe illo non contracto ad religionem migrare. Sic ex communi ſententia Henriq. *lib.* 11. *cap.* 13. *num.* 3. & *cap.* 14. *num.* 3. Couarruu. *decret.* 1. *part. cap.* 5. *in princ. num.* 11. Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 43. *à num.* 3. Gutierr. *cap.* 25. *de matr. num.* 2. Ægid. de Coninch. *diſp.* 23. *dub.* 2. Baſil. Ponce *lib.* 12. *capite* 10. *à num.* 9. & alij plures apud ipſos. Ratio præcipua eſt, quia iuramen-

tum

tum ſequitur naturam actus, cui adhæret, *cap. quemadmodum de iureiurando, leg. fin. Cod. de non numerat. pecun.* At natura promiſſionis matrimonij, cui iuramentum adhæret imbibit conditionem, niſi promittens velit religionem ingredi, quæ conditio cùm non inſit ſponſalia ex iure poſitiuo, ſed ex naturali, aut diuino priuilegio nequit ab Eccleſia ab ſponſalibus iuratis excludi; ſiquidem ſponſalia iurata exequi non eſt ita perfectum, ac eſt religionis ſtatus, aliàs ex matrimonio rato iurato non eſſet licitus tranſitus ad religionem, quod non eſt dicendum.

Limitat tamen hanc ſententiam Henrriq. Sanch. & Gutierr. ne procedat, quando alteri ex contrahentibus intereſſet, vt matrimonium prius contraheretur, eo quod contracto honori fœminæ conſulitur, & proles ex ea nata legitimatur. Sed hæc obligatio non ex iuramento, ſed ex damni reparatione prouenit.

6. Ad textum in *cap. commiſſum* reſpondent optimè Couarrub. Sanch. Gutierr. Baſil. Ægid. *loc. alleg.* prædictum ſponſum nondum de religionis ingreſſu firmiter deliberaſſe, vt colligitur ex illis verbis textus, & poſtea ſi elegerit, quaſi nondum elegiſſet, inſtaſſéque tempus iuramenti exequendi, ne igitur protrahendo matrimonium ſub religionis tepido deſiderio, periculo exponeretur violandi iuramentum, dixit Pontifex tutius eſſe prius contrahere, & poſtea ſi velit ad religionem tranſire, quod non dixiſſet, ſi videret ſponſum firmo animo velle religionem ingredi. Vel ſecundò reſponde in prædicto caſu fortè eſſe aliquam cauſam, quæ obligaret matrimonium prius contrahere nempe ob ſponſæ honorem, & prolis legitimationem, & tunc ſponſa monita de voluntate religionis matrimonium contrahendum eſt. Neque obſtat dixiſſe Pontificem *tutius eſſe*, quia ſæpè comparatiuum pro poſitiuo ſumitur. Ad rationem reſpondeo illud verum eſſe, niſi iuramentum haberet conditionem, niſi religionem elegero, nam hac electione poſita iuramentum impletur. Prætereaquam quod ipſo matrimonij contractu ſtatus religionis aliqualiter impeditur, non enim ductam vxorem ita facile eſt relinquere, & religionem ingredi.

7. An verò econtrà poſſis matrimonium inire animo ingrediendi religionem ante conſummationem; difficultate non caret; eo quòd vtariſque tibi conceſſo; neque enim cenſendus es iniuriam puellæ irrogare ſic contrahendo, cùm ipſi etiam bimeſtre concedatur ad deliberandum de religionis ingreſſu, aliàs neque Pontifex diceret in dicto *cap. commiſſum* tutius eſſe contrahere, ſi contractus illicitus eſſet. Atque ita tradunt Anton. Abbas, Alexand. Præpoſit. & alij relati à Sanch. *diſp.* 43. *num.* 2. *&* 11. Sed longè verior eſt ſententia, quam ſequitur ipſe Sanch. *num.* 12. & Gutierr. *cap.* 25. *num.* 5. nempe te peccaturum contra charitatem, ſeu miſericordiam, ſi eo animo cõtrahas ſponſæ non manifeſtato, quia præſumi poteſt ſponſam non conſenſuram contractui, ſi eum animum ſciret, tum ob ſuſpicionem notæ, quam incurrit ſe eſſe ob aliquod vitium à te deſertam, tum quia cogis illam eſſe abſque nuptijs, quouſque profiteatis, vel te religionem deſerente eſſe vxorem monachi cum non leui decore. Vnde non peccas, quia contrahis matrimonium eo animo; ſed quia eum animum non manifeſtas, quem manifeſtare ex charitate debebas, niſi fortè ex eius manifeſtatione, aliquod tibi damnum immineat, ob cuius cauſam excuſeris. Ex per hæc ſatisfactum eſt rationi pro contraria ſententia adductæ.

8. Ex his deducitur quæſtio non leuiter inter Doctores controuerſa, an ſponſalia contrahens, & iurans ſi poſtmodum te religionis voto adſtringas, poſſis matrimonium inire animo ingrediendi religionem ante conſummationem: Et licèt plures Doctores, quos refert Sanch. *diſp.* 43. *n.* 6. affirmatiuam partem defendant, verior, & probabilior eſt negatiua, quam ipſe Sanch. *num.* 7. pluribus alijs relatis firmat, & Gutierr. *cap.* 25. *num.* 4. ex quòd ſic contrahens manifeſtiſſimo periculo te exponas non exequendi votum, cui periculo te obijcere illicitum eſt, niſi aliqua cauſa graui excuſeris, qualis eſſet ſi alia via non tibi pateat aditus ſecurus religionem ingrediendi, vel honori fœminæ, aut prolis bono conſuli non poſſit.

9. Grauior dubitatio eſt, ſi prius religionis, vel caſtitatis votum emiſeris, & poſtmodum honeſtam fœminam ſub fide data de matrimonio contrahendo defloraueris, an poſſis fœminam ducere omiſſo voto? Negant Nauarr. *lib.* 4. *conſil. tit. de ſponſalib. conſ.* 21. aliàs *conſ.* 1. *tit. Qui clerici, vel vouentes.* Rodrig. *ſum.* 1. *tit. cap.* 208. *num.* 11. Candelabrum aureum 3. *part. de ſacram. cap.* 14. *num.* 65. Ducuntur, quia poſterior promiſſio iniquè facta eſt, & contra ius Deo quæſitum, oequit ergo priorem promiſſionem infirmare.

Sed oppoſitum verius cenſeo cum Sanch. *diſp.* 45. *num.* 3. *& ſeqq.* Gutierr. *de matr. cap.* 25. *num.* 7. Leſſius *lib.* 2. *cap.* 10. *dub.* 4. Coninch. *diſp.* 23. *dub.* 3. *concl.* 6. Chapeauilla *cap. vlt. ſui tract. quaſt.* 17. Vazq. *de reſtit. cap.* 3. *in fine.* Layman. *lib.* 5. *tract.* 10. 1. *part. cap.* 2. *num.* 4. alijſque viris doctiſſimis non ſolùm te poſſe, ſed & teneri ducere prædictam fœminam non ob promiſſionem præcisè, ſed ob traditionem ſui corporis tibi bona fide factam ſub conditione, & pacto matrimonij futuri, & ſub illius ſpe: æquitas namque naturalis non patitur vt cum tanto damno proximi in Deum liberalis exiſtas. Si enim equum Titio liberaliter promiſſum poſtea Sempronio ex contractu oneroſo obligaſſes; cui contractui nullatenus ſatisfacere poſſes, niſi equum tradendo, ſine dubio obligatus eſſes equum Sempronio tradere. *Argumentum. legis ignoti, Cod. de reuocand. donation.* quia non expedit cum vnius iactura, & damno alteri te liberalem oſtendere. Adde ob matrimonium non extingui religionis votum, ſed ſuſpendi. Huius autem ſuſpenſio, & dilatio ex cauſa rationabili fieri poteſt. Si enim ob neceſſitatem parentum ſuperuenientem, ob debita pecuniaria ſoluenda ſæpe fit, à fortiori videtur fieri poſſe ob honorem puellæ deceptæ ſeruandum. Notanter dixi *bona fide*, nam ſi puella ſciens votum religionis ſuum tibi corpus tradidiſſet ſub promiſſione matrimonij, nequaquam illam ducere poteris, ſed obligatus eris ea relicta religionem ingredi, vtpote quæ particeps fuit tuæ promiſſionis iniquæ, ex qua nullum potuit ius acquirere, ſicuti tanquam certum prædicti Doctores tradunt.

Pvnctvm XIX.

Qualiter Ordinis ſacri ſuſceptione ſponſalia dirimantur.

1 *Plures cenſent dirimi.*
2 *Verius eſt illicitè ſacros Ordines ſuſcipi renuente ſponſa.*

1. Non eſt dubium ordinis ſacri ſuſceptione ſponſalia dirimi, quia aſſumis ſtatum, quo te matrimonio contrahendo inhabilem reddis. Controuerſia autem eſt an eum ſtatum licitè ſuſcipere poſſis, ſicuti potes aſſumere ſtatum religioſum? Affirmant Sotus *in* 4. *d.* 27. *quaſt.* 1. *art.* 5. Nauarr. *cap.* 22. *num.* 25. Gutierr. *cap.* 26. *n.* 2. Baſil. Ponce, *lib.* 12. *cap.* 11. *n.* 3. Henrriq. *lib.* 11. *cap.* 14. indicat Layman. *lib.* 5. *tract.* 10. 1. *part. cap.* 2. *num.* 7. & alij plures. Mouentur, quia in ſponſalibus tacitè videtur ineſſe ea conditio, niſi ſtatum perfectiorem matrimonio elegeris. Ergo illius ſtatus electione nullam promiſſario iniuriam irrogas matrimonium non contrahendo, vtpote qui non promiſiſti matrimonium caſu quo velles ſtatum perfectiorem eligere.

2. Cæterùm ſponſalibus obſtrictum illicitè ad ſacros ordines renuente ſponſa aſcendere docet vt probabilius

Sanch. aliis relatis *diſp.* 47. Egid. de Coninch. *diſp.* 23. *dub.* 3. *n.* 25. Rebell. *lib.* 4. *de matrim. q.* 8. *ſect.* 5. Ratio eſt, quia nec iure diuino, nec naturali, nec poſitiuo conceſſum eſt ordini ſacro ſponſalia dirimere, ſicuti conceſſum eſt religioſo ſtatui; aliàs ſicut religioſus ſtatus dirimit matrimonium ratum, ſuſceptio ordinis ſacri illud dirimeret contra *extrauag. Antiquæ de voto.* Sed ſponſalia per ordinem ſacrum dirimuntur, quia te matrimonio contrahendo inhabilem præſtitiſti, ſicuti dirimerentur matrimonio cum alia contracto. Nequis ergo ſponſalibus relictis ordinem ſacrum aſſumere, ſicut nequis matrimonium cum alia celebrare. Et confirmo. Ideò in ſponſalibus conditio ſtatus religioſi ſubintelligitur excepta, quia vel iure diuino, vel ſaltem Eccleſiaſtico ſponſalia dirimit ob eius perfectionem, at cum ordo clericalis, nec iure diuino, nec poſitiuo ſponſalia dirimat, non eſt cenſenda ea conditio excepta. Quod enim ſtatus clericalis præſtantior ſit quàm coniugium, non inde inferri poteſt in promiſſione coniugij ſtatum clericalem excipi: aliàs omnia iuramenta in fauorem hominis præſtita poſſes non exequi, affirmans imbibi in illis conditionem, niſi perfectius quid elegeris, quod falſiſſimum eſt, vt latius diximus *tract. de iuram.* ddi poteſt in huius partis confirmationem praxis recepta, quæ de initiando ſacris inquiritur, an fidem alicui de matrimonio contrahendo, quæ tamen inquiſitio pro religionis ingreſſu non fit. Signum ergo eſt ſponſalibus contractis neminem poſſe licitè ad ſacros ordines promoueri renuente ſponſa, benè tamen religioſum ſtatum aſſumere.

Pvnctvm XX.

Qualiter voto religionis, ordiniſue ſacri ſuſcipiendi, vel continentiæ diſſoluantur ſponſalia.

1 *Si aliquod ex his votis emittas ſufficientem prabes cauſam ſponſæ dirimendi ſponſalia.*
2 *Prædictis votis dirimuntur ſponſalia æquè ac dirimuntur habitus religioſi ſuſceptione.*
3 *Illicitè, & inualidè fit votum de ordine ſacro aſſumendo, etſi plures contrarium cenſeant.*
4 *Votum religionis ſuſcipiendæ licitum eſt, & ſponſalia diſſoluit.*
5 *Votum continentiæ ſponſalia diſſoluere docent plures.*
6 *Verius eſt oppoſitum.*
7 *Satisfit fundam. oppoſit.*
8 *Adſtrictus ante, vel poſt ſponſalia caſtitatis voto, tenetur ingredi religionem ex plurium ſententia.*
9 *Verius eſt oppoſitum.*
10 *Adſtrictus voto caſtitatis poſt ſponſalia obligatus eſt ea implere.*

ET quidem ſi aliquod ex prædictis votis ſponſalia præcedit, manifeſtum eſt apud omnes ea irrita reddere, etiamſi iuramento firmentur, vti decidirur *cap. Rurſus, qui cleric. vel vouentes*, quippè promitterent rem illicitam. Controuerſia igitur eſt de voto ſponſalia ſubſequente, an ea diſſoluere poſſit? Qua in re illud eſt certum, ſi voueas ſacrum ordinem, & religionem, vel continentiam, eo ipſo ſponſæ præſtas ſufficientem cauſam, vt ab ſponſalibus reſiliat, quia tacitè iuri acquiſito renuncias, vti aduertit Sanch. *diſp* 46. *n.* 5. & *diſp.* 47. *n.* 4.

2. Secundò eſt certum voto religionis, vel ſacri ordinis ſuſcipiendi dirimi non poſſe ſponſalia efficaciùs quàm dirimuntur habitus religioſi aſſumptione ante profeſſionem, vt benè aduertit Baſil. Ponce *lib.* 12. *de ſponſalib. cap.* 12. *num.* 2. His poſitis.

3. Dico primò. Doctores qui cenſent ordine ſacro obſtitus perfectionem ſponſalia diſſolui, licitèque aſſumi, conſequenter affirmant votum ſuſcipiendi ordinem ſacrum validum, & licitum eſſe, & æquè ſponſalia diſſoluere, ac diſſoluit votum religionis ſuſcipiendæ. At cùm nos tanquam probabilius iudicauerimus illicitè poſſe ſponſalia ordinem aſſumi, conſequenter affirmamus illicitè, & inualidè de illo aſſumendo votum fieri, ſicuti pluribus relatis tradit Sanch. *lib.* 1. *de matr. diſp.* 47. *n.* 3. Coninch. *diſp.* 23. *dub.* 3. *num.* 25.

4. Dico ſecundò. Votum religionis ſuſcipiendæ licitum eſt, & ſponſalia præcedentia dirimit, vti ex communi ſententia docent Henriq. *l.* 11. *de matr. c.* 14. *num.* 4. Sanch. *l.* 1. *diſp.* 46. *n.* 2. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. 1. *part. cap.* 2. *n.* 4. Gutierr. *de matr. c.* 26. *n.* 3 Baſil. Ponce *l.* 12. *de matr. cap.* 12. *n.* 2. & alij apud ipſos. Etenim cùm huiuſmodi ingreſſus licitus ſit, & à iure permiſſus, licitum tibi erit illum vouere. At cùm eo voto ante profeſſionem ſtatum non conſtituas, credo ex parte tua ſponſalia non diſſolui, quouſque profeſſionem emittas. Quare ſi ab eo voto liber eſſes, eo quòd in nullam religionem admittaris, vel admiſſus non perſeueraueris, ſponſalibus adimplendis obligatus es ſponſa id volente, quia nullibi cautum eſt prædicto voto, ſicuti nec habitus religioſi ſuſceptione profeſſione non ſecuta ſponſalia diſſolui.

5. At ſi votum continentiæ emiſeris ex vi illius integrè ſponſalia diſſolui docent pluribus relatis Gutierr. *de matr. c.* 26. *num.* 1. Azor. 1. *part. l.* 11. *cap.* 21. *quæſt.* 10. Suar. *lib.* 2. *de voto cap.* 4. *num.* 13. Gab. Vazq. *opuſc. de reſtit. cap.* 3. §. 3. *dub.* 6. *n.* 17. Baſil. Ponce *lib.* 12. *de matr. cap.* 12. *n.* 4. Henriq. *lib.* 11. *cap.* 14. *n.* 4. Ducuntur primò ex *cap. veniens. Qui clerici, vel vouentes*, vbi quædam mulier ſponſalia contraxit cum alio abſente, cuius ſæuitiâ perterrita ex conſilio cuiuſdam Eremitæ votum caſtitatis emiſit. Quo emiſſo vir ad alias nuptias tranſiuit, ipſa verò alteri nubere volebat ob incontinentiæ periculum, conſultus de hac re Alexand. III. reſpondit. Nos itaque attendentes tutius eſſe, vt præfata mulier poſt fidem, & votum ſimpliciter oblatum matrimonium contrahat, quàm fornicationis reatum incurrat, mandamus quatenus ſi plus non proceſſit ſibi de fide mentita, & voto violato ſatisfactionem indicas, & ei cui vult nubere in Domino licentiam concedere non poſtponas. Ex quo textu exiſtimat Baſil. Ponce, prædictam ſententiam planè confirmari, ſiquidem prædictum votum validum fuit, aliàs diſpenſatione non indigeret. Et licèt in prædicto textu indicetur, ſponſalia facto voto valere; ſiquidem fœminæ pœnitentia imponitur, ob violatam fidem, id inquiunt Baſil. & Azor. proceſſiſſe quoad forum externum, in quo nondum de voto conſtabat; eo verò probato diſpenſationem fuiſſe conceſſam. Secundò *ex c. peruenit 2. Deiureiurando*, vbi non cenſetur promiſſum infringere qui in melius commutat. Sed ſtatus continentiæ matrimonio præſtat, ergo matrimonij promiſſionem non infringis in ſtatum continentiæ commutans. Tertiò in promiſſione matrimonij continentiæ ſtatum, ſicuti & ſtatum religioſum ob illius perfectionem cenſeris excipere, atque adeo nolle te obligare ad matrimonium caſu quo ſtatum continentiæ amplectaris. Tandem vbi duo vincula incompatibilia, & valida concurrunt, fortius præualet. *cap. ſi inter de ſponſalib.* At vinculum religionis, & voti fortius eſt fidelitatis vinculo ex ſponſalibus contractos Ergo, &c.

6. Nihilominus etſi prædicta ſententia probabilis ſit, probabiliorem exiſtimo prædicto voto cõtinentiæ ſponſalia non diſſolui, vti pluribus relatis firmat Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 46. *n.* 9. Coninch. *dub.* 3. *concl.* 7. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. 1. *part. c.* 2. *n.* 6. & colligitur ex *d. c. veniens. Qui clerici vel vouentes*, ibi enim Pontifex pœnitentiam præcepit iniungi fœminæ pro voto violato, id eſt pro voluntate, quam habebat violandi votum alteri nubendo, ſicuti inquit *ibi* gloſſ. & pro fide ſponſo mentita. Conſtitit ergo Pontifici votum, & vi illius ſponſalium violatio; ſiquidem pro vtriuſque violatione pœnitentiam iniungit. Ergo ex illo voto non cenſet Pontifex ſponſalia diſſolui; aliàs illo facto non eſſet fides ſponſalium violata.

Neque

Neque inde fit votum inualidum eſſe, nam eſto inualidum ſit, quatenus continet obligationem non contrahendi matrimonium cum eo cui fidem dederat, at validum eſt, quatenus continet obligationem non petendi ab eo debitum matrimonio contracto, neque cum altero contrahendi. Nec mirum eſſe debet, quod votum continentiæ ex vna parte inualidum ſit, & ex alia validum, quia reſpicit obiecta diuiſibilia, vt decidit textus in *cap. placet de conuerſione coniugat.* ibi: licèt votum eius vſquequaque non tenuerit, eatenus tamen obligatorium fuit, quatenus te potuit obligare. Ratio eſt, quia ea conditio, niſi voluero cælibem vitam degere; non ſubintelligitur in contractu ſponſalium ex natura rei, aliàs ſubintelligeretur in qualibet promiſſione homini facta excepta conditio de meliori bono, quod eſt abſurdum. Neque etiam ſubintelligitur ex iure poſitiuo, cùm ſolùm religioſus ſtatus inueniatur exceptus ob eius ſingularem perfectionem, quæ exceptio ad alios caſus extendenda non eſt, cùm cedat extenſio in præiudicium iuris parti acquiſiti Neque denique ex mutuo contrahentium conſenſu prædicta condictio præſumi poteſt ſubintelligi, cùm nihil minus contrahentes intendant, quàm ius ſeruandæ caſtitatis ſibi reſeruare. Præterea ſponſus renuens ſponſalia implere compellitur à iudice, tametſi affirmet ſe caſtitatis voto obſtrinxiſſe, niſi religionem ingrediatur, vti docent Paludan. *in 4. diſt. 27. q. 1. caſu 5.* Silueſt. verbo *ſponſalia q. 7.* Abol. *1. p. lib. 11. c. 21. q. 10.* vel ſaltem vt placet Soto, *lib. 7. q. 1. art. 3.* Henriq. *lib. 11. c. 14. n. 4.* ordinem ſacrum aſſumat. Ergo ſignum eſt votum caſtitatis non iudicari ſufficiens ad diſſoluenda integra ſponſalia.

7. Neque argumenta oppoſitæ ſententiæ vrgent. Primum ex *c. veniens* potius noſtram ſententiam firmat, vt ex probatione concluſionis colligi poteſt. Ad ſecundum ex *cap. peruenit*, dico promiſſum non infringere qui in melius commutat ex voluntate creditoris, vt contingit in votis, & obligationibus ſoli Deo factis, ſecùs in ijs, quæ in hominum fauorem fiunt, quibus non ſemper meliora placent. Ad tertium nego ſubintelligi exceptum continentiæ ſtatum, neque ex natura rei, neque ex iure poſitiuo, neque ex mutuo contrahentium conſenſu. Ad quartum dico maiorem eſſe veram, quando vtrumque vinculum validum eſt: at votum continentiæ ſubſequens ſponſalia inualidum eſt, qua parte ſponſalibus præiudicat.

8. Supereſt dicendum, an qui ante, vel poſt ſponſalia, aut matrimonium ratum obſtrictus eſt caſtitatis voto teneatur religionem ingredi, vel ſaltem ordinem ſacrum aſſumere? Placet Paludan. *in 4. diſt. 27. quæſt. 1. art. 3. caſu 5. n. 13.* Silueſtr. *ſponſalia. q. 7.* Nauarr. *cap. 22. n. 25.* Cordub. *ſum. q. 136. p. 4.* Ludouic. Lopez, *2 part. inſtruct. c. 38.* Vega *lib. 6. ſum. caſu 41. part. 4.* teneri eo quòd alia via non poteſt perfectè votum implere.

9. Sed longè verius eſt neque ad religionem, neque ad ordinem obligari, quia non tenetur medio ita arduo, & difficili vti ad voti obſeruationem, ſicuti ex communi ſententia docent Sanch *diſp. 46. n. 13.* Gutierr. *de matr. c. 26. n. 1. in fine.* Coninch. *diſp. 23. dub. 3. n. 17.* Laym. *lib. 5. ſum. 5. tract. 10. 1. part. c. 2. n. 9.* Leſſius *lib. 2. c. 41. n. 52.* & alij. Et videtur manifeſtè colligi ex *Extrauag. Antiqua de Voto*, vbi qui matrimonio contracto ſacrum ordinem ſuſcepit cogitur conſummare, niſi religionem ingredi vellet. Non igitur ob perfectam voti obſeruationem tenetur religionem ingredi.

10. Ex his infertur adſtrictum voto caſtitatis poſt ſponſalia obligatum eſſe ſponſalia implere niſi pars altera obligationem remittat. Matrimonio verò contracto reddere debitum debet, tametſi petere non poſſit; expedit autem ab epiſcopo, aut aliis priuilegium habentibus diſpenſationem pro debiti petitione obtinere, quæ facilè concedi debet ob incontinentiæ periculum, vt benè Coninch. Layman. & alij notârunt.

Pvnctvm XXI.

Qualiter matrimonio ſponſalia dirimantur.

1 *Ex parte illius qui matrimonium non contraxit diſſoluuntur ſponſalia.*
2 *Ex parte contrahentis matrimonium ſuſpenditur ſponſalium obligatio.*
3 *Diſſoluto eo matrimonio negant plures teneri cum prima contrahere, ipſa volente.*
4 *Verius eſt oppoſitum.*
5 *Satisfit fundam. contrariis.*

1. Certa res eſt ex parte illius qui matrimonium non contraxit ſponſalia diſſoluta eſſe, quia contrahens matrimonium ſponſalibus renunciauit, & iuſtiſſimam alteri parti cauſam reſiliendi præſtitit. Quod verum eſt, tametſi inualidè matrimonium contraxiſſet, vt benè aduertit Sanch. *lib. 1. diſp. 48. n. 1.* Gutierr. *c. 27. n. 2.* Coninch. *diſp. 23. dub. 4. concl. 1. num. 28.*

2. At ex parte illius qui matrimonium contraxit durante matrimonio ſponſalium obligatio etiam iurata ſoluta eſt, vel ſaltem ſuſpenſa *cap. ſicut cap. ſi inter virum*, & aliis, *de ſponſalib. c. 1. de ſponſa duorum. cap. fin. 27. q. 2. lege regia 8. tit. 1. part. 4.* Quippe nequit eo matrimonio durante ſponſalium obligationem exequi. Si autem matrimonium irritum eſſet à priori ſponſalium obligatione non eſſet ſolutus, quia non præſtat impedimentum quod de iure non ſortitur effectum. *Regula non præſtat, de Regul. iuris in 6.* & tradit Nauarr. *cap. 22. n. 23.* & pluribus relatis Sanch. & Gutierr. *loc. cit.*

3. Difficultas igitur eſt, an contrahens cum ſecunda matrimonio diſſoluto morte, vel profeſſione ſecundæ teneatur cum prima contrahere ipſa volente? Negant Palud. *in 4. d. 28. q. 1. art. 1. concluſ. 4. n. 8.* Azebedo *l. 1. n. 13. tit. 1. lib. 5. noua collect.* Rodrig. *1. t. ſum. c. 245. n. 8.* Henriq. *lib. 11. c. 14. n. 2.* Sanch. plures referens *lib. 1. de ſponſalib. diſp. 48. n. 3.* Gutierr. *cap. 27. de matr. n. 3.* Paul Laym. *lib. 5. ſum. tract. 10. p. 1. c. 2. in fine.* Mouentur primò, quia obligatio ſemel extincta non reuiuiſcit. *leg. qui res § aream, de ſolutionib. c. quæris de conſecrat. diſt. 4.* At obligatio ſponſalium matrimonio cum alia contracto extinguitur, vt colligitur ex *cap. ſicut, cap. ſi inter.* & aliis *ſuprà* relatis: ergo. Secundò obligatio fortior ſuperueniens extinguit obligationem priorem eiuſdem rationis, vt probat textus *in cap. qui poſt 5. de Regularib. in 6.* vbi votum profitendi in ſtrictiori religione extinguitur profeſſione in laxiori.

4. Sed verius exiſtimo diſſoluto matrimonio cum ſecunda obligatum eſſe cum priori contrahere, ſi ipſa velit, quæ fuit ſententia Adriani *in 4. q. 2. de matr. ad 2. in fine.* Petr. de Ledeſm. *quæſt. 43. art. 6. dub. 2. ad 2.* Coninch. *diſp. 23. dub. 4. concluſ. 3. n. 32.* Vega *l. 6. ſum. caſu 125.* Baſil. Ponce *lib. 12. c. 13. n. 4.* Moueor, matrimonium ſuperueniens etſi eo durante ſponſalium executionem impediat, at illorum obligationem non extinguit nec iure poſitiuo, nec naturali. Non iure poſitiuo; ſiquidem prædicti textus ſolùm decidunt contrahentem matrimonium cum aliqua debere cum illa manere, an verò ſoluatur à priori obligatione ita vt ſoluto matrimo morte, vel profeſſione ſecundæ non teneatur cùm priori contrahere nihil decidunt. Ergo ex iure poſitiuo colligi non poteſt obligationis priorum ſponſalium extinctio. Minus autem colligi poteſt ex iure naturali; ſiquidem ſponſalium obligatio optimè perſiſtere poteſt matrimonio cum alia contracto, non quidem vt eo tempore executioni mandetur, ſed vt mandetur executioni eo matrimonio diſſoluto, ac proinde durante matrimonio ſuſpenditur ſponſalium obligatio, at matrimonio diſſoluto reuiuiſcit. Quod quidem conuenientiſſimum eſt, ne matrimonium malitioſè contrahens commodum abſque neceſſitate ex ſua iniuſtitia reportet, & pars relicta damnum, & iuris ſibi debiti priuationem. Secundò religionem vouens ſi ma-

Gutierr.ſuam ſententiam, ne procedat caſu quo ſecunda fœmina graue damnum pateretur, ſi ſponſalia cum ea contracta non mandentur executioni, prior verò fœmina nullum, vel leue damnum, quia eo caſu ipſa tenetur obligationem remittere, vt graue damnum ſui proximi euitetur, indéxque poterit ſic contrahentem compellere ad contrahendum cum ſecunda omiſſa prima.

6. Nihilominus veriùs reputo ſponſalia priora diſſolui ex parte vtriuſque, obligatumque eſſe ſecundam fœminam ducere, quod docuit Maior. *in 4. d. 17. quaſt.* 5. Rebell. *lib. 4. de oblig. inſtit. quaſt.* 8. *ſect.* 8. *num.* 56. Ægid. de Coninch. *diſp.* 23. *dub.* 4. *concl.* 4. *n.* 34. Baſil. Ponce *lib.* 12. *de ſponſal. c.* 14. *n.* 4. & alij. Moueor, quia obligatio, quam habes contrahendi cum ſecunda eſt obligatio ex contractu oneroſo ob vſum corporis ſponſæ ſub ea conditione tibi traditum, quem vſum nullatenus reddere potes; priorum verò ſponſalium obligatio eſt omnino liberalis, & gratuita. Ergo hæc obligationi oneroſæ cedere debet; quippe obligatio liberalis eſt de concedendo lucro, oneroſa verò de damno vitando, cui ſemper fauendum eſt. Exemplo res illuſtratur. Si enim equum Petro liberaliter promiſſum Ioanni vendas pretio accepto, & conſumpto equum Ioanni tradere obligaris, *argum. leg. quoties* 15. *C. de rei vindicat*. vbi res promiſſa vni, & alteri vendita & tradita huic debetur. At prioribus ſponſalibus te in matrimonium promiſiſti, ſecundis verò ſponſalibus te quaſi vendidiſti recepto pretio, quinimo & tradidiſti ſi non quoad dominium ſaltem quoad vſum, ergo hæc ſecunda ſponſalia exequi debes non priora. Præterea quoties damnum notabile ſecundæ fœminæ aduenit, eo quòd matrimoniũ cum illa non contrahatur, cenſent plures Doctores primæ ſententiæ & priorem fœminam cedere debere, & iudicem interpellatum te obligaturum fore ad contrahendum cum ſecunda. At hoc damnum ferè ſemper contingit, cùm rarò ſecunda fœmina ſponſum æqualem inueniat.

7. Ad fundamentum prioris ſententiæ reſpondeo ob vſum corporis à ſecunda fœmina acceptum ſub promiſſione coniugij eſſe obligatum, cui nequis alia via iuxta voluntatem ſponſæ ſatisfacere niſi te in coniugium tradendo. Et licèt inde contingat priuari priorem ſponſam iure ſibi quæſito, id ſuſtinendum eſt, ne ſecunda ſponſa grauiùs lædatur.

8. Ad extremum dubitabis, an in illis partibus in quibus concilium Tridentinum receptum non eſt, ſecunda ſponſalia copula ſubſecuta dirimant priora tanquam per verum matrimonium contractum, & conſummatum? Ratio difficultatis eſt, quia ante copulam non ſunt vera ſponſalia, ergo non poſſunt in matrimonium tranſire copula ſubſequente. Cæterùm dicendum eſt, ſi conſtat ſponſos hoc modo contrahere matrimonium voluiſſe, non eſt dubiũ prioribus ſponſalibus derogatum eſſe; non quidem per poſteriora ſponſalia quæ non fuerunt, ſed per verum matrimonium, quod celebratum eſt. At cùm de intentione contrahentium non aliter conſtat quàm ex eo quòd ſecunda ſponſalia contraxerunt, & poſtmodum copulam habuerint, etſi aliqui cenſere poſſint affectu non coniugali, ſed fornicario acceſiſſe. At longè verius eſt præſumi debere affectu maritali copulam habitam eſſe, & antecedenter ad illam ſuos conſenſus de præſenti explicaſſe, quippe præſumptio delicti quoad fieri poteſt omnino vitanda eſt, ob cuius cauſam Eccleſia præſumit ſponſos de futuro ſe cognoſcentes contractum matrimonij copulæ præmiſiſſe, ſicuti benè docent Nauarr. *c.* 21. *n.* 26. *caſu*... Henriq. *lib.* 11. *de matr. c.* 13. *n.* 3. Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 49. *n.* 1. Baſil. *lib.* 12. *c.* 14. *in fine.*

PVNTVM XXIII.

Qualiter ſponſalia diſſoluantur ob ſponſi abſentiam.

1 *Si ſponſus inſcia ſponſa; vel ea non conſentiente terram dimittit, & in remotam ſe transferat, ſponſa ſoluta eſt à lege ſponſalium.*

2 *Secùs ſi ex cauſa neceſſaria, vel ex conſenſu ſponſæ diſcedat, citò reuerſurus.*

3 *Qualiter prædicta intelligantur.*

4 *Dicta de abſentia ſponſi à fortiori procedunt in abſentia ſponſæ.*

1. QVando ſponſus inſcia ſponſa vel ea non conſentiente terram dimittit, & in remotam ſe transfert, ſponſa à lege ſponſalium ſoluta eſt, partim quia ſic diſcedens videtur ſponſalibus renunciaſſe, partim quia ſponſa non tenetur ſponſum domicilium mutantem ſequi. Eſt enim graue onus, cui per ſponſalia non ſe ſubiicit, niſi aliter inter ipſos eſſet conuentum. Sic tanquam omnino certum tradit Sanch. *lib.* 1. *de ſponſalib. diſp.* 54. *in fine n.* 14. Gutierr. *de matr. c.* 30. *in fine.* Baſil. Ponce *l.* 12. *c.* 15. *n.* 1. Coninch. *diſp.* 22. *dub.* 6. *concl.* 6. Paul. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. 1. *p. c.* 2. *n.* 15. colligitúrque apertè *ex c. de illis de ſponſalib.* ibi: de illis autem qui præſtito iuramento promittunt ſe aliquas mulieres ducturos, & poſtea eis incognitis dimittunt terram ſe ad alias partes transferentes, hoc tibi volumus innoteſcere quod liberum erit mulieribus ipſis, ſi non eſt amplius in facto proceſſum, ad alia ſe vota transferre, recepta tamen de periurio pœnitentia, ſi per eas ſteterit quominus fuerit matrimoniũ conſummatum. Ponderandúmque eſt verbum illud *liberè*, quod ſatis indicat non eſſe opus ſponſæ in prædicto caſu expectare biennium, aut triennium iuxta ius ciuile ſtatim referendum, ſponſiue licentiam. *argum. Gloſſ. in Clement. dudum de ſepultur.* verbo, *liberè*, & tradit Sanch *lib.* 1. *diſp.* 54. *n.* 6. Gutierr. *c.* 30. *n.* 3. Andr. Fachin *l.* 3. *controuerſ. c.* 30. Paul Laym. *lib.* 5. *tract* 10. 1. *p. c.* 2. *num.* 15. Coninch. *diſp.* 18. *dub* 6. *concl.* 6. Baſil. *dicto c.* 15. *n.* 2. Neque iterũ neceſſariam eſſe iudicis authoritatem, ſed eo ipſo quo conſtet ſponſum aliò ſe transferre domicilium mutando, poterit ſponſa liberè ad alia vota tranſire: dictio namque *liberè* alterius conſenſum, & authoritatem tanquam neceſſariam excludit, iuxta *Gloſſ. in c. cùm plures, verbo, liberè de officio deleg.* Bald. *in c. quæ in Eccleſiarum n.* 6. *de conſtitut.* Tiraquel. *in leg. ſi vnquam, verbo, reuertatur n.* 134. *Cod de reuocand. donat.* Gutierr. *dicto cap.* 30. *n.* 4. Sanch. *d. diſp.* 54. *n.* 6. Quod procedit etiamſi iuramento ſponſalia fuerint ſtabilita, vt apertè probat textus in dicto *c. de illis.* Neque obeſt quod ibi fœminis imponatur pœnitentia pro periurio, quia id intelligendum eſt, vt ipſemet textus explicat; quando ipſæ in cauſa fuerunt abſentiæ ſponſi matrimonium tempore debito non contrahendo; vt notauit Laym. *d. c.* 2. *n.* 15. Quod verò prædictus textus *in c. de illis* loquatur tantùm de ſponſis domicilium mutantibus tradit Abbas *ibi n.* 2. Caniſius §. *huius deciſionis.* Baſil. Ponce *d. c.* 15. *n.* 2. Paul. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. 1. *p. c.* 2. *n.* 15. ex illis verbis *terram dimittunt ad alias ſe transferentes*, neque enim qui negocij gerendi, vel ſtudiorum cauſa aliò ſe confert, terram dimittit. *leg clam. poſſidere* 6. §. *qui ad nundinas ff. de acquir. vel amitt. poſſeſſ.* & *leg.* 2. *Cod. de incolis.*

2. Verùm ſi ſponſus ex cauſa aliqua neceſſaria, vel voluntaria diſcedat reuerſurus, ſi id factum eſt ex conſenſu ſponſæ, tenetur ipſa expectare ſponſum toto eo tempore, quo inter ipſos conuentum eſt; ſi autem ea inſcia, vel non conſentiente diſceſſerit, ſi cauſa diſceſſus neceſſaria ſit, puta ob ægritudinem, ob parentum mortem, ob graue aliquod negocium, iure ciuili ſtatutum eſt *in leg. ſæpè ff. de ſponſalib.* expectandum eſſe negocij finem; ſi autem ex cauſa honeſta, ſed voluntaria ſit diſceſſus intra prouinciam expectandum eſſe biennium *leg.* 2. *Cod. de ſponſalib.* ſi fuerit extra prouinciam triennium. *leg.* 2. *Cod. de repudiis.*

Prædictæ leges iure canonico correctæ non ſunt, quia textus *in d. c. de illis* loquitur tantum de ſponſo domiciliũ mutante

mutante, non de eo qui diſcedit reuerſurus, vti Baſil. Ponce, & Layman *locis allegatis* notarunt. Ex quo probabiliter inferunt Hoſtienſ. Ioann. Andr. Anton. Caniſ. *in c. de illis de ſponſalib.* Menoch. *de arbitra. l. 2. caſu* 455. *n.* 7. Matien. *l. 5. recop. tit.* 1. *Rub gloſſ.* 1. *n.* 48. Rebell. *l.* 4. 9. 8. *ſect* 3. *n.* 2. *&* 3. Layman *l. 5. tract.* 10. *part.* 1. *c.* 2. *n.* 14. & alij plures relati à Sanch. *dicta diſp.* 54. *n.* 5. prædictas leges ciuiles obſeruandas eſſe, & retinendas iure canonico, eo quòd in his, quæ iure canonico ſtatuta non ſunt, ius ciuile ſeruandum eſt, ſi ibi deciſa reperiantur, *iuxta textum in cap.* 1. *de operis noui nuntiat.* maximè cùm ſponſalia non ſint ſacramentum, ſed quidam policiti contractus, tametſi ad ſacramentum ordinentur.

Sed verius cenſeo prædictas, leges non eſſe neceſſariò obſeruandas, vt expreſsè tradit Baſil. Ponce, *l.* 12. *c.* 15. *n.* 4. & docent omnes illi qui ſentiunt corrigi ex dicto *c. de illis*; quos plena manu refert, & ſequitur Sanch *diſp.* 54. *n.* 6 Gutierr. *c.* 30. *n.* 3. Ratio ea eſt, quia prædictæ leges ſtatuentes biennium, vel triennium expectandum id decidunt, non vt ſponſa poſſit ſponſalia diſſoluere, & ad alia vota tranſire abſolutè, id enim præſtare poterat ſolo ſuo diſſenſu, quo ſponſalia ſpectato iure ciuili diſſoluebantur, ſed vt id poſſit retentis arrhis, ſeu donatis ab ſponſo, quæ retinere non poterat, niſi conſtaret ſponſum culpabilem eſſe in ſponſalium executione. At cùm iure canonico obligatio ſponſalium ita firma ſit, vt nequeat pro cuiuſque arbitrio diſſolui, ſed neceſſariò veniant diſſoluenda non aliter, quàm ſi ſponſus grauem cauſam diſſolutionis præbeat, quæ tamen eſſe poteſt biennio, vel triennio non expectato, deciſio iuris ciuilis non eſt neceſſariò obſeruanda, quippe ſponſa poteſt periculum incontinentiæ habere, ſi tamdiu nuptiæ differantur: poterit ergo tunc diſſolutis ſponſalibus ad alia vota tranſire.

3. Vt autem id prudenter fiat, debet certa eſſe ſponſa non eſſe ſponſum de proximo rediturum; alioquin ſponſum expectare deberet, vt benè notarunt Abbas *in dicto c. de illis, in fine*, Præpoſit. *n.* 5. Henriq. *l.* 11. *c.* 14. *n.* 5. Sanch. *l.* 1. *diſp.* 54. *n.* 12. Gutierr. *c.* 30. *n.* 7. Deinde ſi eſt in loco propinquo debet ſponſum requirere, vt intra certum tempus ad matrimonium celebrandum accedat. Quòd ſi iuſto impedimento detineatur, penès iudicem Eccleſiaſticum erit inſpecta qualitate ſponſæ, periculo incontinentiæ, alijſque circumſtantijs iudicare an adſit ſufficiens cauſa ſponſalia diſſoluendi, vt docuerunt Couaru. 4. *decret.* 1. *part. c.* 5. *n.* 7. Sanch. *n.* 11. Gutierr. *n.* 2. *&* 6. Neque enim fas eſt cuilibet ſe propriæ cauſæ iudicem conſtituere.

4. Quæ dicta ſunt de abſentia ſponſi, à fortiori procedunt in ſponſæ abſentia. Tum quia ſponſus, & ſponſa ſunt correlatiua, & diſpoſitum in vno, in alio cenſetur diſpoſitum, quando ſubeſt eadem ratio vt in præſenti, vt probat Euerard. *loco à correlatiuo*, *n.* 8. Tum quia ex abſentia ſponſæ ſiniſtra ſuſpicio concipi ſolet, & tradunt Cynees, & Bald. *leg.* 2. *in fine, Cod. de ſponſal.* Alexand. de Neuo *c. de illis n.* 16. *de ſponſal.* Sanch. *diſp.* 54. *n.* 1. Gutierr. *c.* 30. *n.* 1. & approbatur à *lege regia* 8. *tit.* 1. *part.* 4. *ibi*: quando alguno de los deſpoſados ſe va à otra tierra: leges autem ciuiles, & canonicæ ſponſæ abſentiæ non meminerunt: quia rarò, vel nunquam ſponſa abeſt, & leges attendunt quæ frequentiùs contingunt, vti notauit Sanch. *locis alleg.*

PVNCTVM XXIV.

Qualiter diſſoluantur ſponſalia ob lapſum termini præfixi.

1 *Si contrahantur abſque certo die implenda diſſolui non poſſunt, niſi ob moram, ex qua prudenter iudicetur ſponſalibus renunciare.*

2 *Si ſponſalibus certus dies deſignatus eſt, diſtinguitur modus obligationis.*

3 *Explicatur, quando cenſeatur terminus appoſitus ad finiendam obligationem.*

4 *Termino deſignato cauſa ſollicitandæ obligationis non eſt liber ab obligatione ex eo quod alter omiſerit ſponſalia exequi die deſignato.*

5 *Si terminus deſignetur cauſa finiendæ obligationis, diſſoluere ſponſalia non poteſt is per quem ſtetit, quominus obligatio exequatur.*

6 *Paratus ſponſalia exequi ſolutus eſt ab eorum obligatione, alio culpabiliter omittente.*

7 *Negant plures moram inculpabilem præſtare alteri comparti ſufficientem cauſam reſiliendi.*

8 *Oppoſitum verius eſt ſpectato iuris rigore.*

9 *Soluuntur oppoſita fundamenta.*

1. DVpliciter ſponſalia contrahuntur, primò nullo deſignato die executioni. Secundò certo die deſignato. Si contrahantur abſque certo die implenda diſſolui non poſſunt, niſi ob eam ſponſi moram, ex qua prudenter colligi poſſit ſponſalibus renunciare, aut fidem datam violare. Sed quæ mora ſit, ex qua id colligi prudenter poſſit? non ſponſæ arbitrio relinquendum eſt, ne proprio amore decepta iniquè iudicium ferat, ſed interpellandus eſt iudex, qui negocio prudenter examinato declaret moram eſſe ſufficientem diſſolutioni. Id ipſum faciendum eſt, quando ſponſa grauatur in expectando ſponſum etiam ob cauſam neceſſariam impeditum, iudex enim adiri debet, qui ſponſo terminum aſſignet ſponſalibus adimplendis, ſin minus ſponſam ab obligatione liberet; neque enim præſumi poteſt ſponſam ſe voluiſſe obligare longo tempore vitæ abſque nuptiis eſſe, vti benè notauit Egid. de Coninch. *diſp.* 23. *dub.* 6. *n.* 43. *&* 44.

2. Si verò ſponſalibus exequendis certus dies deſignatus ſit, ſpectandum eſt qualiter hic dies deſignatur; Quippe dupliciter hic dies deſignari poteſt; primò ad differendam vſque ad illum diem obligationem, & exinde ſollicitandam, vti contingit in obligationibus ſoluendi pecunias, quibus dies ſolutioni deſignatur, non vt extinguatur obligatio, ſi ſolutio facta non ſit, ſed vt ſoluens intelligat vſque ad illum diem ſibi permitti ſolutionem differre, eo verò adueniente obligari, à qua obligatione non eximitur ob elapſum terminum ſolutioni deſtinatum, tametſi non potuerit ſoluere, quia ille terminus non fuit deſignatus ad finiendam obligationem, ſed ad obligationem exequendam, & ab illo die ſollicitandam, ſicuti probat textus in *leg. continuus. §. ſecundo de verbor. oblig.* Quod in diem debetur, ante ſolui poteſt, licèt peti non poſſit. Quippè in prædicta obligatione vt conſtat *ex leg. Celſus. §.* 1 *ff. de recept. arbitr.* & tradit Abbas *in cap. cùm dilecti de dolo, & contumac.* duo continentur, vnum ſoluendi abſolutè, aliud ſoluendi eo die, & licèt hoc vltimum omittatur, prior tamen obligatio vtpote abſoluta, & à ſecunda independens perſeuerat. Secundò deſignari poteſt dies cauſa finiendæ obligationis, vti regulariter contingit in votis, & præceptis, quorum obligatio ceſſat termino pro illorum executione tranſacto, quia non fuit obligatio abſoluta, ſed prædicto termino annexa, & ab eo pendens, de qua obligatione loquitur lex *fideiuſſor. §. fin. ff. mandati*, iuncta gloſſa *in leg. obligationum ſa* 2. *poſt princ.* & ibi gloſſa *verbo, dare ff. de actionib. & obligat.* Igitur ſi ſponſalibus dies aſſignatus ſit non ad finiendam obligationem, ſed ne vltra obligatio differatur, non obinde liber ab obligatione eſt qui eo die deſignato ſponſalia non impleuit. At ſi dies fuerit aſſignatus cauſa obligationis finiendæ, is per quem non ſtetit ſponſalium executio ab eorum obligatione liberatur, vti deciditur *cap. ſicut de ſponſal.* ibi, niſi iuramento ſuo certum terminum præfixit, intra quem dictam duceret in vxorem, & per eum non ſtetit, quin ad ſtatutum terminum matrimonium conſumment.

3. Quod ſi roges, quando cenſeatur terminus appoſitus ad finiendam obligationem, vel potius ad finiendam

eundam illius dilationem, & obligationem ſollicitandam. Quando de intentione non conſtat, & verba ambigua ſunt, duas regulas tradit Sanch. *dicta diſp.* 53. *n.* 3. quæ non ſunt omnino firmæ, vt benè probat Baſil. Ponce *lib.* 12. *de ſponſal. cap.* 16. *n.* 3. Quare exiſtimo recurrendum eſſe ad cauſas, & motiua, ob quæ terminus fuerit aſſignatus, & ex illis colligendum, an aſſignatus fuerit cauſa finiendi obligationem, an cauſa illam ſollicitandi. Nam vt optimè inquit Ægid. de Coninch. *diſp.* 23. *dub.* 6. *n.* 42. Si vtraque pars, vel ea quæ cùpit diem adiici mouetur ad aſſignandum terminum ſponſalibus exequendis, quia ſibi expedit vel cum alia fœmina, quæ ſibi offertur contrahere intra illud tempus, eo quod timet omiſſis illis matrimoniis non inuenturus poſtea aliud ita commodum. Certè dies aſſignatur ad finiendam obligationem ex parte illius, per quem non ſteterit, quominus contractus perficiatur, ſiue dies tempore contractus, ſiue poſtmodum adjectus fuerit. At ſi dies à partibus adiiciatur, ne aliqua ratione matrimonium, quod maximè cupiunt impediatur, ſiue adjectus ſit ab initio, ſiue poſtea non liberantur ab obligatione ſponſalium ob elapſum terminum, quia terminus non finit obligationem, ſed obligationem vrget, & ſollicitat.

4. Ex dictis colliges termino deſignato cauſa ſollicitandæ obligationis te non eſſe liberum ab obligatione ex eo quod alter omiſerit ſponſalia exequi die deſignato, quia ei ſo culpabilis fuerit, ſi tamen paratus ſit breui tempore impleturus, non eſt cenſendus culpam grauem commiſiſſe, nec fidem notabiliter violaſſe, quod neceſſariò requiritur, vt poſſis ſponſalia diſſoluere, ſicuti notauit Coninch. *diſp.* 23. *dub.* 6. *n.* 45. *concl.* 3. Quocirca vt tutiò in hac parte procedere poſſis iudicem adire debes, vt ex eius authoritate cauſa diſſoluendi ſponſalia definiatur, neque enim tibi iudicium in propria cauſa committendum eſt, vti in *princ. huius puncti* diximus.

5. Si verò terminus deſignetur cauſa finiendæ obligationis, is per quem ſterit obligationem implere diſſoluere ſponſalia non poteſt alio volente; quia æquum non eſt, vt ex ſua iniquitate commodum reportet; vti docuit Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 53. *n.* 6. Gutierr. *de matr. c.* 24. *n.* 10. & alij apud ipſos. Quod ſi culpa vacet in ſponſalibus non implendis eo quòd ægritudine, vel alia de cauſa detentus fuerit, etſi alicui videri poſſet ab obligatione liberari; vtpote quæ diei certo annexa eſt, omnino tenendum eſt contrarium. Quippe eo in euentu tenetur non in vi ſponſalitiæ promiſſionis, quæ iam ceſſauit, neque in vi alicuius iniuriæ alteri factæ, cùm nulla fuit, ſed in vi rei alienæ acceptæ, & retentæ: retinet enim ſeipſum, quia alteri ad contrahendum matrimonium debitus erat, nec fuit traditus. Neque enim æquum erat alterum iure quæſito ob ſuum defectum etiam inculpabilem priuare, ſicuti tradit Coninch. *diſp.* 23. *dub.* 6. *n.* 46. *concl.* 4. & colligitur ex Sanch. *d. diſp.* 53. *n.* 7. *&* 8. Gutierr. *c.* 24. *n.* 10.

6. Paratus autem ſponſalia exequi ſolutus eſt ab eorum obligatione alio culpabiliter omittente, vt docent omnes Doctores ex expreſſa deciſione textus *in cap. ſicut de ſponſal.* Quod verum habet etiamſi ſponſalia iurata ſint, vti erant quæ referuntur in *dicto cap. ſicut.* Quare ſi vterque culpabilis eſt, vterque diſſoluere ſponſalia poteſt, vt notauit Baſil. Ponce, *lib.* 12. *de ſponſalib. cap.* 16. *n.* 4. *in fine.* Coninch. *diſp.* 23. *dub.* 6. *n.* 49. Sanch. *diſp.* 53. *n.* 6. Gutierr. *cap.* 24. *circa finem.*

7. Difficultas eſt, an mora inculpabilis præſtet alteri comparti ſufficientem cauſam reſiliendi? Negant Paludan. *in* 4. *diſt.* 27. *quæſt.* 1. *art.* 3. *caſu* 4. *n.* 20. Sanch. *diſp.* 53. *n.* 7. Gutierr. *de matr. cap.* 24. *n.* 10. Baſil. Ponce *lib.* 12. *cap.* 16. *in fine n.* 4. Mouentur primò ex *cap. ſicut de ſponſal.* vbi Pontifex ad eximendum ab obligatione ſponſalium ſponſum paratum, ponderat; quòd non ſteterit per ipſum, quominus matrimonium perficeretur; at qui iuſto impedimento detentus ſponſalia non implet, dici non poteſt per ipſum ſtare, *argum. regula iuris.* 66. *in* 6. ibi: cùm non ſtat per eum ad quem pertinet, quominus conditio impleatur, haberi debet perinde ac ſi impleta eſſet, & *reg.* 41. *eodem lib.* imputari non debet ei per quem non ſtat, ſi non faciat, quod per eum fuerat faciendum. Secundò, legitimè impedito non currit tempus, vt deciditur *cap. quia diuerſitatem, de conceſſ. prebend.* & *leg.* 1. *§. fin. Cod. de annali except.* Authent. *niſi tricenali Cod. de bonis matern.* & ibi Pinel. *num.* 32.

8. Nihilominus ſpectato iuris rigore verius credo ex quacunque mora alterius paratum ſponſum liberum eſſe ab ſponſalium obligatione, quod docuit Nauarr. *cap.* 22. *n.* 27. *caſu.* 11. Ægid. de Coninch. *diſp.* 23. *dub.* 6. *n.* 47. Paul. Layman. *lib.* 5. *ſum. tract.* 10. 1. *p. cap.* 2. *n.* 17. & non leuiter colligitur ex *dicto cap. ſicut,* vbi Pontifex declarat liberum ab obligatione eum per quem non ſtat ſponſalia perfici, neque meminit, an alia pars culpabilem moram habuerit. Fauet lex *ſi conuenerit* 14 *ff. pro ſocio,* ibi: Nec tenebitur pro ſocio qui ideò renunciauit, quia conditio quædam, qua ſocietas erat coita ei non præſtatur, vbi lex ſolùm ſpectat conditionis defectum, non culpam. Ratio eſt, quia ſponſis præfigentibus terminum ſponſalibus, ne diutius à nuptiis abſtineant, neue occaſionem commodam ſibi oblatam contrahendi matrimonij committant, quam timent poſtea non inuenturi, æquè damnoſum eſt, ſiue pars culpabiliter, ſiue inculpabiliter omittat contrahere. Ergo credendum eſt pro vtroque caſu terminum appoſitum eſſe, & ſub ea conditione contractum eſſe celebratum, vt reſilire liceat ei per quem non ſtetit, quominus ſponſalia perficerentur. Præterea ſi ſponſus paratus ab obligatione ſponſalium non eximitur, niſi ob moram alterius culpabilem fruſtra terminus eſt appoſitus cauſa finiendæ obligationis, ſiquidem termino appoſito cauſa obligationis ſollicitandæ ob moram alterius culpabilem paratus ſponſus ab obligatione liberatur.

9. Neque obſtant in contrarium adducta. Nam textus in *cap. ſicut,* potiùs noſtram ſententiam probat. Etenim ille ob cuius cauſam ſponſalia non perficiuntur, dicendus eſt ſtare per ipſum, tametſi in ea cauſa ſit inculpabilis, vt ſi religioſus fieret. Regula autem illa iuris 66. habet locum in promiſſione libertatis, legatis, teſtamentis, & inſtitutionibus, in quibus ius benignè voluntatem concedentis interpretatur, ne velit donatione priuare eum, ſine cuius culpa conditio requiſita non ponitur. Hoc autem extendi non debet ad contractus maximè onetoſos, vti eſt contractus ſponſaliorum, ſicuti notauit Sanch. plures referens *lib.* 1. *diſt.* 33. *n.* 21. illa verò *reg.* 41. *imputari non debet,* &c. loquitur de trahenda pœna ſiue ex conuentione, ſiue à lege: hæc enim non afficit eum per quem culpabiliter non ſtetit facere quod erat faciendum. Et ad idem eſt argumentum ſumptum *ex cap. quia diuerſitatem,* & *leg.* 1. *Cod. de annali except.* &c. Nemini enim legitimè impedito currit tempus, vt iure quæſito priuetur. At in preſenti non priuatur matrimonio qui ſponſalibus adimplendis legitimè impeditus eſt in pœnam alicuius delicti, ſed quia in conditione contractus à ſe conſtituta defecit, iuxta *dict. leg. ſi conuenerit.* Monent tamen optimè Præpoſit. *dicto cap. de illis n.* 5. *caſu* 5. *de ſponſal.* Sanch. *diſp.* 53. *n.* 9. Gutierr. *de matr. cap.* 24. *in fine,* quoties à iudice deſignatur terminus matrimonio contrahendo ob periculum fornicationis, vel alia de cauſa cenſeri appoſitum ad finiendam obligationem; ita vt eo tempore elapſo, is per quem non ſtetit, liber exiſtat ab ſponſalium obligatione: aliàs petenti terminum deſignari non eſſet ſatis conſultum.

PVNCTVM XXV.

Qualiter ex cauſa fornicationis ſponſalia diſſoluantur.

1 *Ob fornicationem ſequentem ſponſalia diſſoluantur.*
2 *Extenditur doctrina ad fornicationem ſponſi.*

3 *Prædicta*

3 *Prædicta diſſolutio eſt in fauorem innocentis.*
4 *Ob fornicationem violentam aliqui negant diſſolui.*
5 *Verius eſt oppoſitum.*
6 *Intelligendum eſt de copula violenta cum ſponſa.*
7 *Oſcula, tactuſque impudici præſtant innocenti ſufficientem cauſam diſſoluendi ſponſalia, ſi fuerint ex parte ſponſæ. Secus ex parte ſponſi in opinione plurium.*
8 *Verius eſt à quocunque admittantur præſtare innocenti ſufficientem cauſam diſſoluendi.*
9 *Vtroque ſponſo fornicante communis eſt ſententia ſolum ſponſum reſilire poſſe.*
10 *Verius eſt oppoſitum.*
11 *Quæ dicta ſunt de fornicatione carnali locum habent in ſpirituali, ſcilicet hæreſi.*

1. CErta res eſt ſponſalia diſſolui ob fornicationem ſequentem. Si enim hæc cauſa ſufficiens eſt mutuam coniugum habitationem diſſoluere, à fortiori ſufficiet diſſoluere obligationem tenentem ad prædictam habitationem, vti dicitur *cap. quemadmodum, de iureiurando*, & *leg. 8. tit. 4.* & *ibi* Gregor. Lopez. Quod verum habet, tametſi ſponſalia iurata ſint, quia iuramentum ſequitur naturam actus, cui adhæret, ſicuti notatur in *dicto cap. quemadmodum*: & tradit vt omnino certum Sanch. *lib. 1. diſp. 55. concl. 1.* Gutierr. *de matr. c. 31. n. 1.* Coninch. *diſp. 23. dub. 7. concl. 4.* Baſil. Ponce *lib. 12. de ſponſal. cap. 17. n. 2.* Paul. Layman. *lib. 5. ſum. tract. 10. 1. p. cap. 2. à num. 10.*

2. Et licèt dictus *textus in cap. quemadmodum* loquatur tantùm de ſponſa fornicante, omnes Doctores extendunt ad ſponſi fornicationem, ob quam ſponſa innocens diſſoluere ſponſalia poterit, quia in hac parte pares ſunt, cùm vterque ob ſponſalium contractum obligatus ſit ſuum corpus nemini tradere, ſed comparti ſeruare in matrimonij vſum, quam obligationem violat ille qui fornicatur, ſicuti docent poſt alios antiquiores Menoch. *de arbitrar. caſ. 455. n. 5.* Couar. *4. decret. 1. p. c. 5. in princ. ſub n. 2.* Henriq. *lib. 11. cap. 14. n. 6.* Sanch. *lib. 1. diſp. 55. n. 4.* Gutierr. *de matr. cap. 31. n. 1.* Paul. Laym. Baſil. & Coninch. *loc. alleg.*

3. Prædicta ſponſalium diſſolutio eſt ſolùm in fauorem innocentis, & ex parte illius. Quare fornicans aſtrictus eſt ſponſalium obligationi, ſi alter perficere contractum velit, quia æquum non erat, vt ex ſua iniquitate commodum reportaret, & innocentem ſuo iure quæſito priuaret, ſicuti aduertunt aliis relatis Couar. *dicto n. 2.* Sanch. *n. 6.* Gutierr. *n. 2.* Baſil. *n. 3.* Coninch. *dub. 7. concl. 1.* Laym. *d. cap. 2. n. 10.* Superſunt tamen aliquot quæſtiones.

4. Prima, an prædicta doctrina verum habeat, ſi fornicatio violenta fuerit? Negant Tabiena *verbo ſponſalia, quæſt. 9. n. 10. caſu 6.* Armilla *eodem n. 12.* eo quòd ob ſimilem cauſam non ſeparantur coniuges quoad torum, ex qua ſeparatione textus in *cap. quemadmodum de iureiurando* intulit ſponſalium ſeparationem. Deinde ſic fornicationem patiens non violat fidem, neque ſuſpicionem ingerit conſtante matrimonio violaturus. Ergo non eſt cur iure ſibi debito priuetur.

5. Nihilominus communior ſententia, & probabilior docet ob copulam violentam cum ſponſa poſſe ſponſum ab ſponſalibus reſilire. Non quia ſponſa violauerit fidem, aut ſuſpecta reddatur de futura violatione. Sed quia reddita eſt notabiliter vilior, eamque ducenti probroſum ſit, periculóque exponatur alienam prolem pro ſua alendi. Ob quas cauſas *in cap. raptor. 27. quæſt. 2.* permittitur ſponſo ſponſam ſine culpa raptam ducere, vel dimittere prout ſibi placuerit. Atque ita docent Silueſt. *ſponſalia, n. 10. caſu 7.* Nauarr. *cap. 22. n. 27.* Henriq. *lib. 11. cap. 14. n. 6.* Couar. *dicto cap. 5. n. 2.* Sanch. *diſp. 55. n. 7.* Gutierr. *n. 2.* Coninch. *dub. 7. concl. 2.* Laym. *d. cap. 2. n. 10.* & alij apud ipſos.

6. Notanter dixi ob copulam violentam cum ſponſa. Nam eſto gloſſa *in cap. ſic quippe 27. quæſt. 2. in fine.* & Gutierr. *cap. 31. de matr. num. 3.* quibus fauet Nauarr. *cap. 22. num. 27. verſ. 9.* exiſtiment ſponſo patiente vim poſſe ſponſam ſponſalia diſſoluere, eo quòd videatur fœminæ probroſum eſſe ſic ſtupratum ducere. At communior ſententia apud Sanch. *diſp. 55. num. 8.* Baſil. Ponce, *cap. 17. num. 3.* contrarium cenſet, eo quòd communi hominum æſtimatione nulla nota infamiæ viro accreſcat, eo quòd per vim coactus fuerit aliquam fœminam cognoſcere, ſi fortè id euenire poteſt, vti dubitauit Toler. *lib. 5. ſum. cap. 10. verſ. alter caſus*, & Gutierr. *6. ſuprà.* Secùs crederem, ſi per vim ſodomiticè cognoſceretur; quia negari non poteſt ob prædictum ſtuprum viliorem eſſe redditum, & probroſum eſſe fœminæ ſic ſtupratum ducere.

7. Secunda: an oſcula, tactuſque impudici ſponſi, vel ſponſæ cum alijs præſtent innocenti ſufficientem cauſam diſſoluendi ſponſalia? Si ex parte fœminæ prædicta oſcula, & tactus fuerint admiſſi, affirmat ea communi ſententia Couarru. *2. part. 7. §. 6. num. 3.* Sanch. *diſp. 55. num. 5.* Gutierr. *cap. 31. de matrim. num. 2.* Coninch. *diſp. 23. dub. 7. num. 56.* Baſil. Ponce *lib. 12. cap. 17. num. 3.* Paul. Layman. *dicto cap. 2. num. 10.* præſtare ſponſo ſufficientem cauſam diſſoluendi ſponſalia, eo quòd cenſeatur impudica, & ita vilis, vt abſque nota non poſſit eam ducere. Secùs verò cenſent Sanch. Baſil. Coninch. & Laym. eſſe dicendum de viro, qui ob prædicta oſcula, & tactus vilior redditus non eſt, nec probrum eſt fœminæ cum illo contrahere. Excipiunt tamen Coninch. & Layman, niſi oſcula, & tactus ſint frequentes, vt indicent propenſum valde ſponſi in alteram animum, vt meritò timeri poſſit, quod ſponſam non ſit amaturus, aut fidem non ſeruaturus.

8. Mihi tamen probabilius videtur à quocumque ſiue ſponſa, ſiue ſponſo oſcula, vel tactus impudici admittantur præſtare innocenti ſufficientem cauſam ſponſalia diſſoluendi: quod docuit Ochagauia *de ſponſalib. quæſt. 23.* inclinat Gutierr. *de matrim. cap. 31. num. 1. in fine*, & doctiſſimi neoterici. Moueor quod prædictis oſculis, & tactibus fides in ſponſalibus data violatur. Quippe contrahentes ſponſalia promittunt alteri corpus ſuum non tradere nedum in matrimonij vſum, ſed ſibi inuicem reſeruare, vt matrimonio contracto eo vti poſſint, quam tamen ſponſionem admittens oſcula, & tactus violat, ergo illi fides non eſt neceſſariò ſeruanda, quia frangenti fidem fides ſeruanda non eſt. Præterea eſto ex prædictis oſculis, & tactibus ſponſus ſpectata hominum conditione non reputetur vilior, ſicuti reputatur ſponſa, at negari non poteſt reputari impudicum, & ſuſpicionem non leuem ingerere ſponſam minus eſſe amaturum, & fidem non ſeruaturum, quæ videntur ſufficere ad ſponſalium diſſolutionem.

9. Tertia, an vtroque ſponſo fornicante liceat vtrique reſilire, ſed illa delicta mutua compenſatione tollantur, *argum. cap. intelleximus de adulterijs*, docuit Paludan. *in 4. diſt. 27. quæſt. 7. art. 3. num. 17. verſ. Quartò in compenſando.* Etenim in cauſa matrimonij, & ſponſalium vterque ſponſus æqualis eſt. Communis tamen ſententia docet ſolum ſponſum, ſed non ſponſam reſilire poſſe. Sic Henriq. *lib. 11. de matr. cap. 14. num. 6.* Sanch. *diſp. 55. num. 9.* Gutierr. *cap. 31. num. 4.* Coninch. *diſp. 23. dub. 7. concluſ. 6.* Paul. Layman. *lib. 3. ſum. tract. 10. 1. part. cap. 2. num. 11.* Baſil. Ponce *lib. 12. de ſponſalib. cap. 17. num. 3.* Ducuntur, quia, eſto quoad fidei, iuriſque promiſſi violationem ſit vtriuſque ſponſi fornicatio æqualis: at quoad notam, & infamiam æqualis non eſt, quippe fornicatio ſponſæ fœdior, & vilior eſt, & ſponſo deteſtabilior, *argum. l. etſi crimine, Cod. ad l. Iul. de adulter. l. palam, ff. de ritu nuptiar.* & pluribus exornat Tiraquel. *l. 1. Connub. n. 45.* Ob quam cauſam parenti concubinario permittitur filiam luxurioſè viuentem exhæredare, quod tamen matri eodem vitio affectæ nequaquam conceſſum eſt, quia vt colligitur *ex l. in arenam, C. de inoff. teſtam.*

ita

in pari vitio turpitudinis verſatur mater, non tamen pater, ſicuti notauit Couar. *c. Raynutius initio num. 15. de teſtament.* Molina *t. 1. tract. 2. diſp. 176.* Neque his obſtat quod conſtante matrimonio hæc delicta mutuò cōpenſentur, quia matrimonij obligatio quo ad torum (inquiunt Sanch. Layman. Gutierr. & alij) difficiliùs ſoluitur, quàm obligatio ſponſalium, quæ ex quauis rerum mutatione ſuperueniente permittitur.

10. Mihi verò aliter occurrit dicendum, exiſtimo namque non ſolùm ſponſum fornicatum reſilire poſſe ob ſponſæ fornicationem, ſed ipſam ſponſam ob fornicationem ſponſi. Nam eſto fornicatio ſponſæ fœdior ſit, & viro deteſtabilior (vt eſt apertum) at ſponſus ſua fornicatione fidem datam violat, præſtatque ſponſæ ſufficientem cauſam, vt ſponſalia diſſoluat quæ tamen non videtur tolli ex eo quòd ſponſa fornicetur. Nam textus in *dicto cap. intelleximus*, quo cauetur paria delicta mutua compenſatione tolli, non habet locum in præſenti ex ſententia Sanch. Henriq. Gutierr. Layman. & aliorum, eo quòd delicta paria non ſint & præcipuè quia eſt deciſio pro ſtatu matrimonij, cuius vinculum vtpote inſolubile, expedit, ne quoad habitationem tollatur niſi ex grauiſſima cauſa, ideóque in illius fauorem compenſatio delictorum etſi inæqualia ſint admittitur, quod tamen ad ſponſalia, quorum vinculum facilè ſoluitur trahi non debet. Præterea, vt ex *ſupradicto puncto* conſtat, & tradit tanquam certum Sanch. *diſp. 53. n. 6* & Gutierr. *c. 24. n. 10.* quando vterque ſponſus culpabilis eſt in ſponſalium executione vtrique ſponſo permiſſum eſt reſilire, neque vnius culpa alterius culpa compenſatur, ergo idem dicendum eſt in cauſa fornicationis. Deinde ponamus poſita ſponſi fornicatione ſponſam velle ab ſponſalibus reſilire vti facere poteſt. Qua voluntate declarata ob fornicationem poſtmodum ipſius ſuperuenientem ſponſalibus nequit aſtringi, vtpote quæ iam fuerunt ſoluta. Et idem eſt argumentum, ſi ſponſæ fornicatio præceſſit, & ſponſus ab ſponſalium obligatione receſſit, ſuitque prædictus receſſus ab ſponſa admiſſus. Quod ſi tempore ſecundæ fornicationis non fuerint ob priorem ſponſalia diſſoluta, non obinde impeditur eorum diſſolutio, nam ſecundò fornicans non tollit, quin prior infidelis extiterit, quam infidelitatem ſua fornicatione non cenſetur ex natura rei remittere: ex iure autem poſitiuo ſolùm in matrimonio pro tori ſeparatione hæc remiſſio inducitur. Ergo ob fornicationem ſponſi poteſt ſponſa fornicaria reſilire.

11. Quarta, an dicta de fornicatione carnali locum habeant in ſpirituali, ſcilicet in hæreſi? ferè omnes Doctores affirmant, vti videre eſt in Sanch. *diſp. 55. num. 3.* Gutierr. *c. 31. in fine n. 5.* Baſil. Ponce *lib. 12. cap. 17. num. 3.* Sed hoc intelligendum eſt, tum quando hæretici cohabitatio eſt innocenti periculoſa. Tum quando hoc delictum contingit illis in partibus, in quibus delinquentem infamem reddit, vt in Hiſpania, aliiſq; Catholicis regnis.

PVNCTVM XXVI.

Qualiter ſponſalia diſſoluantur ob ſuperueniens iuris impedimentum.

1 *Ob impedimentum tantum impediens non diſſoluuntur.*
2 *Ob impedimentum dirimens diſſoluuntur ex parte innocentis.*
3 *Affirmant plures obligatum eſſe diſpenſationem procurare, qui impedimentum appoſuit. Alij negant. Alij media via procedunt.*
4 *Eligitur prima ſententia.*
5 *Satisfit fundam. oppoſit.*

1. Etſi aliqui Doctores, quos refert, & ſequitur Gutierr. *de matr. c. 31. n. 2.* exiſtiment ob impedimentum tantùm impediens ſponſalia diſſolui ex parte innocentis; verius tamen eſt oppoſitum: eo quòd probabiliſſimum ſit excepto religionis, & caſtitatis voto nullum aliud impedimentum ex his, quæ tantùm impedientia nuncupantur, matrimonium impedire, diſpenſationéque indigere, vt optimè Sanch. *lib. 1. diſp. 56. num. 3.* Coninch. *diſp. 23. dub. 5. num. 36.*

2. At ſi impedimentum ſit dirimens v. g. affinitatis, vel cognationis, &c. ſoluuntur ſponſalia abſolutè ex parte innocentis; quia impedimentum apponens ſatis ſufficientem cauſam præſtitit innocenti ab ſponſalibus reſiliendi, reddens matrimonium impoſſibile. Vnde non tenetur admittere diſpenſationem, tametſi à nocente liberaliter offeratur, quia ius reſiliendi acquiſiuit, vti benè aduertit Coninch. *diſp. 23. dub. 5. concl. 2. num. 37.* Ex parte verò apponentis impedimentum etſi eo tempore, quo impedimentum perſeuerat, ſponſalium obligatio ſuſpenſa ſit, ab ea tamen non eſt integrè ſolutus, ſed ſublato impedimento per diſpenſationem tenetur promiſſis ſtare, ſi innocens voluerit. Quia æquum non eſt, vt immunitatem à fide præſtita ex delicto acquirat contra textum *in cap. 2. de tranſlat. prælat.* ſicuti dixit Coninch. *ſuprà*, Thom. Sanch. & Gutierr. ſtatim referendi.

3. Difficultas eſt, an is cuius cauſa impedimentum contractum eſt teneatur diſpenſationem illius procurare altero exigente? Affirmant indiſtinctè, & abſque vlla limitatione Petr. de Ledeſm. *de matr. 4. 43. art. cauſa 3.* Ochagauia *q. 23.* eo quòd ex iuſtitia tenebatur matrimonium contrahere, & conſequenter impedimentum illi contrahendo non apponere. Ergo appoſitum obligatus eſt ex iuſtitia remouere. Filiucius *de matr. c. 8. quæſt. 8.* excuſat ab hac obligatione delinquentem, niſi pars altera notabile damnum patiatur ex matrimonij omiſſione. Et probari poteſt, quia diſpenſatio eſt quædam iuris læſio, ad quam procurandam nemo videtur adſtrictus. Item eſt fauor, & priuilegium, quo nullus tenetur vti. Deinde ea quæ pendent à voluntate principis reputantur quaſi impoſſibilia *leg. continuus 137. §. cum quis ff. de verbor. obligationib.* ibi: vbi omnino conditio impleri non poteſt, & ſi velit facere ei non liceat, nullius momenti fore ſtipulationem, perinde ac ſi ea conditio quæ natura impoſſibilis eſt inſerta eſſet. Neque ad rem pertinet, quòd ius mutari poteſt, & id quod nunc impoſſibile eſt, poſtea ſit poſſibile fieri; non enim ſecundùm futuri temporis ius, ſed ſecundùm præſentis æſtimari debet ſtipulatio: & aliis probat Sanch. *lib. 5. de matr. diſp. 5. n. 5.* Media quaſi via procedit Sanch. *lib. 1. diſp. 56. in fine.* Ægid. Coninch. *diſp. 23. dub. 5. n. 37.* Gutierr *c. 32. n. 1.* & alij: affirmant namque ſic impedimentum matrimonio ponentem conſtituentem obligatum eſſe illius diſpenſationem procurare, ſi facile poſſit, hoc eſt abſque magnis expenſis, aliaue graui difficultate. Secùs econtrà niſi fortè fœmina ſub ſpe matrimonij obtinendi defloratа eſſet, grauémque famæ iacturam pateretur, niſi nuptiæ ſequantur. Priorem partem probant, quia obligatio ex ſponſalibus contracta vrget ſponſum, vt ſaltem ea media quæ neceſſaria ſunt, & facilia ad executionem apponat: non verò vrget ad media extraordinaria, & difficilia apponenda. Exemplo illius qui poſt votum caſtitatis matrimonium contraxit, qui non tenetur ingredi religionem, vt caſtitatem ſeruet, quia eſt medium nimis durum, & extraordinarium, ad quod aſſumendum nunquam eſt cenſendus obligatus quis, niſi expreſſè declaret.

4. Ex his ſententiis prima mihi verior apparet, nam qui voluntariè matrimonio contrahendo impedimentum apponit, ius compartis lædit, tenetur ergo illud reparare: At nullus alius modus reparationis aptior eſt, quàm ſi impedimentum tollat, tenetur ergo illud tollere, ſi poteſt. At poteſt diſpenſationem procurando, tenetur ergo illam procurare. Neque obſtat, quod ea diſpenſatio impetranda ſit magnis expenſis, ſi eæ expenſæ ſolitæ ſint fieri pro illius impedimenti diſpenſatione, eo namque ipſo apponens iniuſtè impedimentum, & obligatus ex iuſtitia illud remouere, obligatur eas expenſas pro illius remotione facere, ſiquidem non ſuppetit alia via præ-

ctum in pe limentum remouendi, & ius alterius læſum reparanet.

5. Neque fundamenta oppoſita vrgent. Nam quæ in fauorem Fiducij adduximus, probant procurandam non eſſe diſpenſationem, etiamſi fœmina notabile damnum ex dimiſſione nuptiarum pateretur, vt intuenti conſtare poteſt. Quare dicendum eſt per ſe neminem eſſe obligatum diſpenſationem legis communis procurare, eáque diſpenſatione, & fauore vti. Secùs verò per accidens ratione alicuius damni dati, cuius reparatio eam diſpenſationem per ſe poſtulat. Neque ea diſpenſatio cenſenda eſt impoſſibilis, etiamſi à voluntate principis pendeat, tametſi ſit difficilis, ob cuius cauſam quaſi impoſſibilis nuncupatur: & ad legem *continuus* reſpondeo probare non poſſe eſſe ſtipulationem ex his, quæ ad ſui executionem mutari ius requirunt, non verò probat non poſſe eſſe damnificationem, quæ ad prædicti iuris mutationem, ſeu potius diſpenſationem procurandam obliget. Adde ſtipulationem abſolutam eſſe non poſſe, benè tamen conditionatam ſub conditione inquam, quod prædicti iuris communis relaxatio obtineatur. Ad fundamentum verò Sanch. & aliorum reſpondeo, ex lege ſponſaliorum neminem obligatum eſſe ad impedimenti dirimentis diſpenſationem procurandam: benè tamen ex iniqua, & iniuſta impedimenti appoſitione, comparatione cuius diſpenſatio non eſt medium extraordinarium, ſed ordinarium, & per ſe requiſitum.

Pvnctvm XXVII.

Qualiter ſoluantur ſponſalia ob defectum corporis, & animi.

1 *Ob fœditatem notabilem ſuperuenientem diſſoluuntur ex parte illius qui illæſus eſt.*
2 *Item ob paralyſim, lepram, aliúmve morbum contagioſum.*
3 *Ob morbum Gallicum ſuperuenientem reſilire poteſt qui ſanus eſt.*
4 *Si ſponſa tempore ſponſalium pulcherrima extit erit, & poſtmodum fuerit facta deformis, negat* Couar. *reſilire poſſe ſponſum.*
5 *Verius cenſet oppoſitum.*
6 *Satisfit oppoſit. fundam.*
7 *Ob deformitatem animi ſponſalia ſoluuntur. Explicanturque in particulari caſus.*

1. Conſtat ex *cap. quemadmodum*, 25. *de iureiurando* fœditate notabili ſuperueniente diſſolui ſponſalia etiam iuramento firmata ex parte illius qui illæſus eſt, quia vt in prædicto textu dicitur, promiſſio ſubintelligitur rebus in eodem ſtatu permanentibus. Quare ſi aliquis ex ſponſis oculos, aures, vel nares amittat, vel aliquam aliam ſimilem turpitudinem patiatur, poterit illæſus ab ſponſalibus reſilire. Et licèt textus in dicto *cap. quemadmodum* videatur vtriuſque oculi amiſſionem exigere, ſiquidem in numero plurali loquitur, vti placuit Paludan. *in 4. diſt.* 27. *quæſt.* 1. *art.* 3. *caſu* 7. *num.* 25. Rectiùs Sanch. aliis relatis *diſp.* 57. *numero* 3. Gutierr. *capite* 32. *numero* 3. Baſil. Ponce *lib.* 12. *capite* 17. *numero* 4. Coninch. *diſp.* 23. *dub.* 8. *num.* 66. affirmant vnius oculi amiſſionem ſufficere, quia cenſetur grauis deformitas, & rerum mutatio, quódque iudicauit *lex* 8. *tit.* 1. *part.* 4. ibi; ſi alguno dellos çegaſe.

2. Rurſus ob paralyſim, lepram, aliúmve morbum contagioſum optimè poſſunt ex parte illæſi ſponſalia diſſolui, quia nemo præſumi poteſt voluiſſe ſe obligare ad contrahendum matrimonium prædicto morbo ſuperueniente, quia eſſet obligatio ad rem ſummè difficilem, nec ſub priori intentione comprehenſam, vti deciditur in dicto *cap. quemadmodum*, & *dicta leg.* 8. & tradunt omnes.

3. Ex his infertur ob morbum Gallicum alteri ſuperuenientem poſſe qui ſanus eſt ab ſponſalibus reſilire; quia eſt infirmitas contagioſa, & quæ horrorem cauſat, & rarò ea affectus ſanitatem recuperat. Sic Nauarr. *cap.* 22. *num.* 27. *caſu* 8. Henriq. *lib.* 11. *cap.* 14. *num.* 6. Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 17. *num.* 2. Gutierr. *cap.* 32. *num.* 3. Quinimo huius morbi vehemens ſuſpicio etſi non plenè probetur, præſtat ſufficientem cauſam ſponſalia diſſoluendi ſecundum Seraphinum, *deciſ.* 1113. *num* 8. & 9. Riccium *deciſ.* 232. *num.* 4. *in fine.* Baſil. *lib.* 12. *de ſponſalib. cap.* 17. *num.* 4. quia ſola ea ſuſpicio arceret in principio à matrimonio contrahendo. Idem dicendum eſt de qualibet alia infirmitate incurabili, vt epilepſia, quia reddit matrimonium notabiliter difficilius, vt benè aliis relatis Sanch. *dicta diſp.* 57. *num.* 2. Gutierr. *cap.* 32. *num.* 3. Coninch. *dub.* 8. *num.* 67. Sub prædicta infirmitate annumerari debet oris graueolentia, quando arte medici ſubueniri non poteſt, quia pro mutua cohabitatione vix ſuſtineri poteſt, indiciumque eſt cuiuſdam habitualis moleſtiſſimi morbi, vt conſtat ex *leg. qui clarum*, § *fin. ff. de ædilitio edicto*, & tradunt Baſil. Ponce *lib.* 11. *cap.* 17. *n.* 4. Sanch. & Gutierr. *locis allegatis*, & alij apud ipſos.

4. Solùm eſt difficultas, an ſi ſponſa tempore ſponſalium pulcherrima extiterit, & poſtmodum notabiliter fuerit deformis, poſſit ſponſus ob eam deformitatem ab ſponſalibus reſilire? Negant Couar. 4. *decret.* 1. *part. c.* 5. *initio, num.* 6. Alexand. Carrer. *lib.* 1. *de ſponſal. cap.* 15. *in fine*, Matien. *lib.* 5. *recop. tit.* 1. *Rub. Gloſſ.* 1. *num.* 47. Ludouic. Lopez 2. *part. inſtruct. de matr. cap.* 38. Gutierr. *de matr. cap.* 32. *num. vlt.* Ducuntur, quia textus in *dicta cap. quemadmodum* loquitur de deformitate proueniente ex mutilatione membrorum, veluti amiſſione oculorum, naſi, aurium, &c. non in deformatione longè inferiori, quæ ſolùm pulchritudini aduerſatur, vt colligitur ex illis verbis, *vel quidquid ei turpius eueniret*, tacitè indicans deformitatem, quæ ſponſalia diſſoluere deberet maiorem ea deformitate expreſſa eſſe debere. Quod apertiùs explicuit *dicta lex regia* 8. ibi; ole auinieſe otra coſa mas deſaguiſada, que algunas deſtas ſobredichas: aliàs vt inquit Gutierr. ex ſolis febribus ordinariis, & debilitate faciei, & corporis abſque alia grauitate nociua morbi ſponſalia diſſolui poſſent, quod videtur abſurdum, & contra mentem Pontificis in *dicto cap. quemadmodum.* Et confirmatur, nam deformitas, quæ in *prædicto c.* ſponſalia diſſoluit communis eſt tam fœminæ, quàm viro, at defectus pulchritudinis in viro non præbet fœminæ ſufficientem cauſam ſponſalia diſſoluendi. Ergo neque defectus pulchritudinis in fœmina eam cauſam viro præbere debet. Neque obſtat, quod Innocent. in *dicto cap. quemadmodum n.* 3. & ibi. Hoſtienſ. *verbo profectò* explicantes prædictum textum dixerint diſſolui ſponſalia, quando ſuperuenit notabilis deformitas, quia non manent res in eodem ſtatu, cùm non ſit fœmina apta facere id propter quod dicitur, ſcilicet tollere viro occaſionem fornicandi; quia ad eam tam deformem accedere non valet; non inquam obſtat; quia intelligendum eſt de deformitate ibi expreſſa, ſimili, vel maiori, non de deformitate longè inferiori, qualis eſt pulchritudinis defectus, cùm paſſim viri ad fœminas non pulchras accedant, relicta pulcherrima coniuge.

5. Nihilominus verius exiſtimo ob prædictam cauſam notabilis deformitatis diſſolui poſſe ſponſalia ab alia comparte, quod docuit Sanch. aliis relatis, *diſp.* 57. *num.* 4. Baſil. Ponce *lib.* 12. *c.* 17. *num.* 5. Coninch. *dub.* 8. *num.* 66. Ratio deſumitur ex eo quòd res ſint notabiliter mutatæ, neque præſumi poſſit priorem intentionem ad hunc caſum ita difficilem extenſam fuiſſe. Quippe ſponſus, qui poſt ſponſalia contracta notabiliter deformis effectus eſt, alteri placere non poteſt, non igitur aptus erit tollere ab eo occaſionem fornicandi. Neque obſtat viros relicta coniuge pulchra, cum deformi fornicari, quia id eſt per accidens; per ſe tamen mulier pulchra amorem conciliat, deformis auertit. Quæ autem ſit deformitas notabilis arbitrio iudicis decidendum eſt, non

ſponſi ob periculum errandi, neque enim quilibet defectus pulchritudinis cenſendus eſt notabilis, aliàs paſſim ſponſalia diſſoluerentur, ſed ille tantùm, qui quemlibet hominem prudentem eius generis, & conditionis à matrimonio contrahendo abſterreret.

• 6. Ex his ſoluuntur fundamenta oppoſita. Fateor in dicto *cap. quemadmodum* ſolam deformitatem ex defectu membrorum, illáque maiorem exprimi, at in ratione decidendi etiam inferiorem deformitatem contineri, ſi talis ſit, vt ob eam deformis notabiliter alteri diſpliceat, & prudenter infœlices exitus ex matrimonio contracto timeantur. Ad confirmationem nego ob deformitatem ſponſi non poſſe ſponſam reſilire, poteſt vtique, vt benè notauit Coninch. *d. diſp.* 23 *dub.* 8. *num.* 66. ſed ſponſi deformitas, quæ cauſam reſiliendi præſtet maior eſſe debet, ea ſcilicet quæ horrorem cauſet.

7. Ex parte animi ſolui ſponſalia ob eius deformitatem docent ferè omnes Doctores, quippe animus corpore præſtantior eſt, ideóque illius deformitas validiorem cauſam præſtat ſponſalibus diſſoluendis. Quapropter ſi alicuius grauis delicti aliquis ex ſponſis infametur, innocens reſilire poterit, vti certiſſimum tradidit Anton. Cuchus, *lib.* 5. *inſtit. maior. tit.* 50. *n.* 63. Sanch. *diſp.* 57. *n.* 2. Gutierr. *c.* 32. *n.* 3. quia eſt grauis mutatio, quæ in contrahendo matrimonio quemlibet prudentem auerteret. Secundò ſponſalia ſoluuntur, ſi ebrietati, ſcortationibus, alióve ſimili vitio reperiatur ſponſus deditus. Tum quia probroſum eſt illum ducere. Tum quia infœlices exitus ex tali matrimonio timeri poſſunt, vt benè notauit Coninch. *d. diſp.* 23. *dub.* 8. *num.* 67. Sanch. *diſp.* 63. *in fine*. Baſil. Ponce *lib.* 12. *c.* 17. *n.* 6. Tertiò ob morum aſperitatem, vel ob ſæuitiam denuò cognitam poterit altera pars reſilire. Si enim hæc cauſa ſufficiens eſt ad diuortium. *c. ad literas de reſtit. ſpoliat.* à fortiori ſufficiet ad ſponſalia diſſoluenda, ſicuti tradit Abbas *in c. veniens. Qui clerici, vel vouentes, n.* 2. & ibi Alexand. de Neuo. *n.* 2. Sanch plures referens *diſp.* 38. *n.* 2. Gutierr. *c.* 33. *num.* 1. Coninch. *diſp.* 23. *dub.* 8. *n.* 67. Neque obſtat textus in *c. veniens*, vbi mulier ab ſponſalibus reſiliens, eo quòd audierat plura de ſponſi ſeneritate, cenſetur fidem violaſſe, quia non eſt cenſenda fidem violaſſe, eo quòd ob ſeneritatem ſponſi ab ſponſalibus receſſerit, ſed quia receſſit abſque ſufficienti notitia illius ſeneritatis, fuit enim vana in credendo, vt aduertit Gloſſa ibi *verbo ſeneritate*. Et Abbas, *n.* 2. Sanch. & Coninch. *loc. allegatis*. Quartò ob graues inimicitias ortas inter ſponſos diſſoluuntur ſponſalia ex parte vtriuſque, quia vtrique executio ſponſalium facta eſt notabiliter durior, & ex tali matrimonio infœlix exitus timeri poteſt, ſicuti dicitur *in c.* 2. *c. requiſiuit de ſponſalib.* & tradit plures referens Sanch. *dicta diſp.* 58. *n.* 3. Gutierr. *c.* 33. *n.* 2. Quintò ſi alterius partis parentes obſtinatè contradixerint, ex qua contradictione timeri meritò poſſit diſcordia grauis inter parentes, ſeu conſanguineos ſponſorum, & à fortiori inter ipſos ſponſos, vterque ab ſponſalibus ſoluitur, quia in eo euentu vtrique durus eſt contractus, & graui periculo expoſitus mali exitus, vt benè notauit Nauarr. *c.* 16. *n.* 18. *in fine*. Coninch. *diſp.* 23. *dub.* 8. *n.* 68. Paul. Laym. *lib.* 5. *ſum. tract.* 18. 5. *p. c.* 2. *n.* 18 Cautè tamen in hac cauſa procedendum eſt: ſæpè enim vt benè inquit Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 14. *n.* 3. *circa finem*, variæ minæ iactantur, terroréſque opponuntur, & diſcordiarum pericula intentantur, quę tamen experientia teſte vbi deferbuit ille impetus, & matrimonium celebratur, in nihilum recidunt, faciléque animi conciliantur, & ſedatur omnis tempeſtas.

PVNCTVM XXVIII.

Qualiter ob fortunarum defectum, aliáſve cauſas ſuperuenientes ſoluantur ſponſalia.

1. *Ob defectum dotis promiſſæ ſoluuntur ſponſalia ex altera parte.*
2. *Si dos promiſſa non eſt, plures cenſent non diſſolui ob ſuperuenientem ſponſæ paupertatem.*
3. *Verius eſt oppoſitum.*
4. *Si vterque in paupertatem deueniat, vtrique datur ſufficiens diſſolutionis cauſa.*
5. *Ob ſuperuenientem diuitiarum copiam nec cogitatam ab altero contrahente, non deobligatur promiſſis ſtare.*
6. *Cauſa, quæ ſponſalium executionem reddit notabiliter difficiliorem ſufficiens eſt ad ea diſſoluenda.*
7. *Procedit, etiamſi prædicta cauſa ſuperueniat, poſtquam alius fuit in mora.*

1. ET quidem ob defectum dotis promiſſæ ſponſalia diſſolui ex altera parte docet communis ſententia aduerſus Bald. *in c. quemadmodum, n.* 8. *de iureiurando*, & Alexand. de Neuo *n.* 16. eo quòd dotis promiſſio eſt conditio, ſub qua ſponſalia celebrantur, ac proinde deficiente conditione etiam citra culpam obligatio ſponſaliorum ceſſat: ſic Couar. 4. *decret.* 1. *p. cap.* 5. *initio, n.* 4. Menoch. *lib.* 2. *de arbitrar. cauſ.* 455. *n.* 6. Sanch. *diſp.* 39. *n.* 2. Gutierr. *c.* 33. *n.* 3. Paul. Laym. *lib.* 3. *ſum. tract.* 10. *c.* 2. *num.* 18. Coninch. *diſp.* 23. *dub.* 8. *n.* 70. & habetur *c. de illis* 3. *de condit. appoſit.*

2. Quòd ſi dos promiſſa non eſt, multi Doctores, quos plena manu referunt Sanch *dicta diſp.* 59. *n.* 3. Gutierr. *d. c.* 33. *n.* 3. cenſent ſponſalia non diſſolui ob ſuperuenientem ſponſæ paupertatem. Mouentur, quia non eſt cenſenda mulier nubens omnia ſua bona in dotem offerre, niſi id exprimat, vti aliis relatis docet Couar. 4. *decret.* 5. *p. cap.* 5. *initio, n.* 5. Maſcard. *de probationib. concl.* 577. *n.* 2. Barboſa *in Rub. ff. ſoluto matrim.* 4. *p. n.* 3. Ergo promittens matrimoniũ ſponſæ diuiti dote non promiſſa illi obligatur, ac ſi nulla bona haberet. Si enim ſub conditione bonorum, quæ de præſenti habet, vellet obligationem ſponſaliorum intelligi, cur id non expreſſit, & cur non poſtulauit illa bona in dotem conſtitui?

3. Sed verius eſt in prædicto euentu ſponſalia diſſolui, vt docuit Abbas in *dicto cap. quemadmodum, n.* 12. *de iureiurando*. Silueſt. *ſponſalia, quæſt.* 10. *caſu* 9. Nauarr. *c.* 22. *n.* 27. Anton. Cuchus *lib.* 5. *inſtit. maiorat. tit.* 10. *n.* 71. Henriq. *lib.* 11. *c.* 14. *n.* 6. Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 50. *n.* 4. Gutierr. *c.* 33. *n.* 4. Paul. Layman. *lib.* 5. *ſum. tract.* 10. 1. *p. cap.* 2. *n.* 18. Coninch. *diſp.* 23. *dub.* 8. *n.* 69. Baſil. Ponce, *lib.* 12. *c.* 17. *n.* 8. Moueor, quia ſatis receptum eſt mulierem nubentem omnia bona ſua in dotem promittere, tametſi id non exprimat, vt aduerſus Doctores *n. præcedenti* relatus docet Bart. *in repetit. leg. ſi conſtante. num.* 78. *ff. ſoluto matrim.* Aliis, vt Antonio Gomez, *leg.* 50. *Taur. n.* 17. de quo Menoch. *lib.* 3. *præſumpt.* 6. per totam. Et iure Caſtellæ id videtur certum ex *lib.* 4. *compilat. tit.* 46. initio. Sed eſto id verum non ſit; negari tamen non poteſt grauem eſſe mutationem, quæ ſi à principio eſſet, quemlibet prudentem à matrimonio contrahendo auerteret. Etenim in promiſſione matrimonij maximè attenditur patrimonium contrahentis, an amplum ſit, an exiguum, vt onera matrimonij ſuſtentari poſſint. Quare illa promiſſio matrimonij ſubintelligitur ſub illo diuitiarum ſtatu, vnde ſi ab illo cadit, obligatio ceſſat.

4. Ex qua doctrina infert rectè Seraphin. *deciſ.* 1258. *n.* 1. & 2. Riccius *deciſ.* 132. Baſil. Ponce *c.* 17. *n.* 8. timorem iuſtum, & probabilem exhæreditationis, eſſe ſufficientem cauſam ſponſalia diſſoluendi, quia eſt timor cadendi ab ſtatu tempore ſponſaliorum habito. Quod ſi vterque in paupertatem deueniat, vtrique datur ſufficiens diſſolutionis cauſa, minus enim apti ſunt ad onera matrimonij ſuſtinenda, neque in hac parte eſt compenſationi locus, vt benè notauit Rebell. *lib.* 4. *de oblig. inſtit. q.* 8. *ſect.* 8. *num.* 70. Baſil. Ponce, *lib.* 12. *c.* 17. *n.* 8.

5. At ſi tempore ſponſalium ingens diuitiarum copia vni ex ſponſis eueniat, quà tamen à principio non cogitauit, altero ſponſo in eodē ſtatu manēte, etſi alicui videri poſſet deobligatum eſſe ab ſponſalibus, eo quòd earum executio

executio illi fiat notabiliter durior, & quam à principio non præſtaret, ſi ſe ita ditem videret. At longè verius cenſeo, & forè certum obligatum eſſe promiſſis ſtare, quia pars quacum contrahit non eſt deterior facta. Ergo nullum præſtat reſiliendi fundamentum. Ergo non debet ſuo iure priuari ob diuitias alteri parti ſuperuenientes. Atque ita docent Sanch. *dub.*8.*diſp.*59.*in fine. n.*7.Gutier. *c.*33.*n.*4.Coninch. *diſp.*23.*dub.*8.*n.*69.Neque obeſt,quod executio ſponſaliũ illi durior fiat,quia non fit durior per ſe,ſed ex eo quòd impeditur ab aliis ſponſalibus ditioribus contrahendis,alias quorics ſponſalia ditiora offerrentur,poſſent minus ditiora ſolui,quod non eſt dicendum.

6. Supradictæ cauſæ ſunt,quæ in ſponſalium diſſolutione præcipuè occurrere poſſunt. Sed quia enumerari ſigillatim omnes,eſt ferè impoſſibile; ideo Doctores regulam generalem ſtatuunt dicentes quoties contractis ſponſalibus ſuperuenit aliqua cauſa, quæ eorum executionem notabiliter reddit difficiliorem, quæque ſi à principio exiſteret quemlibet alium eiuſdem conditionis,à contrahendis prudenter auerteret, ceſſat eorum obligatio ex parte illius, cui contractus redditus eſt difficilior, eo quòd à principio factus fuerit ſub ea conditione, ne res notabiliter mutentur. iuxta textum in *dicto c. quemadmodum de iureiurando.* Sic Nauarr. *c.*22.*n.*27.& *lib.*4.*conſ.* 34. alias 9. *de ſponſalib.* Sanch. *lib.*1.*diſp.*62.*n.*3. Gutierr. *c.*33.*n.*6.Baſil. Ponce *c.*17 *n.*2.Coninch.*diſp.*23 *dub.* 8. *in princ.*Paul. Layman.*lib.*5 *ſum.tract.*10.*c.*2.*n.*18.& alij plures apud ipſos.

7. Quod procedit, tametſi illa noua cauſa ſuperueniat, poſtquam alius fuit in mora implendi ſponſalia, quia prædicta mora etſi inducens obligationem ſatisfaciendi damnis ex illa ſequutis, alteri comparti non tollit efficaciam cauſæ diſſolutiuæ ſponſalium ſuperuenientis,vt benè notauit Sanch. *d.diſp.*62.*n.*5.Gutierr.*c.*33.*n.*8

Pvnctvm XXIX.

An ſi prædictæ cauſæ præceſſerint ſponſalia, & ignorentur, ſponſalia diſſoluant, ac ſi poſtmodum ſuperueniſſent.

1 *Affirmatiuè reſpondendum eſt.*
2 *Procedit quando ignorantia cauſa dedit cauſam contrahendi.*
3 *Procedit etſi ſpõſalia fuerint iurata.Et ſatisfit obiectioni.*
4 *Ob fornicationem ſponſæ, quam eſſe virginem exiſtimabas,potes ab ſponſalibus etiam iuratis reſilire.*
5 *Eſſe viduam, quam putaſti virginem alicui videbitur, non eſſe ſufficientem cauſam diſſoluendi.*
6 *Sed probabilius eſt oppoſitum.*
7 *Fornicatio ſponſi precedens non dat ſponſæ ſufficientem cauſam diſſolutionis.*
8 *Excipe, niſi cum pluribus eſſet fornicatus.*
9 *Deinde ſi ex fornicatione prolem haberet.*
10 *Prædicta cauſa ignorata reddit contractum non ipſo iure nullum ſed irritandum.*
11 *Conſcius cauſæ ſufficientis ad diſſoluenda ſponſalia cenſetur iuri reſiliendi cedere, ſi coniugem cognoſcat.*

1. Notanter dixi,ſi prædictæ cauſæ ſponſalium diſſolutiuæ ignorentur, nam ſi illis cognitis ſponſalia contrahantur, omnes Doctores firmant nullam ſupereſſe facultatem reſiliendi; quia iam liberè conſenſiſti, quo conſenſu poſito ius alteri parti eſt quæſitum,quo priuari non debet. At aliqua ex prædictis cauſis ignorata, poteris illa cognita ab ſponſalibus reſilire,vt ex cõmuni ſententia aduerſus Palud.*n.*4.*d.*27.*q.*1.*art.*3.*n.*33.& ſupplement. Gab. *eodem d.q.*1.*art.*3.docent Henriq. *lib.* 11.*c.* 14. *n.*6. Thom.Sanch.*lib.*1.*diſp.*63.*n.*2.Gutierr.*c.*34.*de matr. n.*2. Coninch. *diſp.*23.*dub.*8.*n.*57. & *dub.*9 *n.*71. Paul. Layman. *lib.* 5. *ſum.tract.*10.1.*p c.*2.*num.*18.Baſil. Ponce *lib.*12.*de ſponſal.c.*18.*a n.*1.Ratio eſt manifeſta,quia comparatione tui res notabiliter mutantur, ſiquidem de nouo apparet vitium, quo tecum contrahens vilior eſt, quàm à principio exiſtimaſti. Etenim illud vitium comparatione tui tunc apponitur, quando tibi manifeſtatur, quia tunc eſt cenſenda res fieri,quando innoteſcit. *Argum.c. paſtoralis de exceptionib.*ſicut è contrà tunc cenſetur non eſſe quando non apparet. *leg. in lege ff. de contrahenda empt.* Et præterea in generali, ſimplicique obligatione non cenſentur comprehenſa quæ cogitata ab obligatione prudenter auerterent,*leg obligatione generali 6.ff.de pignorib.* & *leg.*1.*Cod.quæ res pignori obligari poſſunt, leg.ſi libertus,de oper, libert.c. veniens de iureiuran.*

2. Hæc tamen procedunt,quando ignorantia cauſæ dedit cauſam contrahendi: ſecùs quando ita affectus eſſes, vt eſto prædictam cauſam cognoſceres, adhuc contraheres (quod nunquam eſt præſumendum, niſi expreſſeris) quia in eo euentu non eſt facta vlla mutatio comparatione tui conſenſus, quæ à contrahendo auerteret,vti docuit Sanch. *lib.*1. *diſp.* 65.*n.*2. Baſil. Ponce,*lib.* 12.*de ſponſal.c* 18.*n.* 4. Coninch.*diſp.*23.*dub.*7.*n.* 60. Poſita autem ſufficienti cauſa ad ſponſalia diſſoluenda, & non aliter, ſtandum eſſe aſſertioni cuiuſque, ſe minimè conſenſurum,ſi eam ſciret;quia de eius voluntate non aliter quàm eius teſtimonio conſtare poteſt,vti aliis relatis docuit Sanch. *diſp.*62.*in fine,n.*6. Gutierr. *c.*33.*num.*9.

3. Deinde procedunt ſupradicta etſi ſponſalia fuerint iurata, quia vt ſæpè dictum eſt,iuramentum ſequitur naturam actus, cui adhæret, ſicuri in præſenti tradit alios referens Sanch.*diſp.*62. *n.* 4.& *diſp.*64.*n.*7. Gutierr.*c.*33. *n.* 7.Coninch. *diſp.*23.*dub.*7.*num.*61.

3. Neque his obſtat textus *in c. quemadmodum*, vbi deciditur ob fornicationem præcedentem ſponſalia non poſſe diſſolui, quia vt explicat *ibi* Gloſſa, & Anton. & communiter Doctores intelligitur de fornicatione præcedenti nota, ſecùs ignorata.

4. Hic fit ob fornicationem ſponſæ; quam virginem eſſe exiſtimabas te poſſe ab ſponſalibus etiam iuratis reſilire ob rationem factam notabilis mutationis, & quia bigamus fieres, vnde diſſoluto coniugio non poſſes abſque diſpenſatione ad ordines promoueri,quod eſt graue onus. Atque ita cum communi docet Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 64.*n.*5.Gutierr.*c.*34.*n.*3.Baſil. Ponce,*lib.*12.*c.*18.*n.*2. Coninch.*diſp.*23.*dub.*7.*concl.*3.*n.* 57. Quam doctrinam meritò prædicti Doctores extendunt contra alios ad fornicationem viduæ. Quia negari non poteſt probroſum eſſe viro viduam inhoneſtam ducere, quo à principio cognito ab ſponſalibus abſtinuiſſet.

5. An verò eſſe viduam, quàm reputaſti virginem ſit ſufficiens cauſa diſſoluendi ſponſalia difficultate non caret ob ea quæ adducit Coninch. *diſp.*13.*dub.*7.*n.*58.Nam eſto in matrimonio bigamus fias, non videtur hoc multum referre, cùm contrahens matrimonium nihil minus cogitet quàm ad ordines promoueri; præcipuè cùm ob defectum doctrinæ, & ob alias cauſas ſæpè irregularis exiſtas. Et præterea quia illius qualitatis ignorantia probabilis eſſe non poteſt, ſi de ſtatu ſponſæ inquiſitionem feciſti, ad quam faciendam videbaris obligatus. Ob quas rationes cenſet Coninch.*loco citato* te non poſſe ab ſponſalibus reſilire, niſi fortè habitum clericalem geſtares, & priuilegio clericali priuandus eſſes, vel ſi illa tanquam virginem ſe tibi venditaſſet.

6. Sed probabilius cenſeo cum Sanch. *diſp.*63.*n.*3.Gutierr.*c.*34.*n.*4. Baſil.*lib.*12.*c.*18.*n.*2. in quolibet euentu te poſſe reſilire,eo præcipuè quia in communi hominũ æſtimatione vidua cẽſetur inferioris conditionis,quàm virgo ad matrimonium contrahendum, minúſque virum decet. Ergo eſt facta comparatione tui notabilis mutatio. Neque obeſt quod obligatus fueris inquiſitionem facere de ſponſæ ſtatu, ſi de facto non feceris ob aliquam probabilem rationem, nempè quia ipſa non geſtabat vidualem habitum, nam tunc cenſeodus non es eius qualitatem contrahendo approbaſſe.

7. Sponſi verò fornicationem præcedentem Ignoratam

tam præſtare ſponſæ ius reſiliendi indicauit Nauarr. c. 22. n. 27. eo quòd hæc ſubſequens ius reſiliendi præſtat, ergo præſtare debet, eſto præcedat ob rationes in principio factas. Sed omnino tenendum eſt oppoſitum cum Sanch. *diſp.* 63. *n.*9. Gutierr. *c.* 34.*n.*7. Coninch.*diſp.* 23. *dub.*7.*n.*26.Baſil. Ponce *lib.*12.*c.*18.*n.* 2. Ratio eſt: fornicatio ſponſi præcedens ſponſalia non habet eam qualitatem, ob quam ſubſequens dirimit. Quippe ea dirimit eo tantùm, quia fidem datam violat, & ſuſpectum reddit de futuri tori violatione; quæ tamen in fornicatione præcedenti non procedunt. Secùs verò eſt in fornicatione ſponſæ, quæ non ſolùm ob fidem violatam, & ſuſpicione violandi torum ſponſalia diſſolui facit, ſed quia ipſa fornicatione vilior, & contemtibilior facta eſt, quod tamen in fornicatione ſponſi non procedit. Non enim ob hoc delictum minoris æſtimationis fit, neque vllam notam incurrit fœmina, eo quòd nubat viro qui aliam cognouit.

8. Excipe tamen, niſi vir cum pluribus fornicatus eſſet, ita vt cenſeretur maximè huic vitio deditus, quod antea ſponſa ignorabat, quia eo caſu probroſum fœminæ eſt illum ducere, & meritò timere poteſt contracto matrimonio ſimilia patraturum: ſic notauit Sanch. *d. diſp.* 63.*n.*9.*&* 10.Gutierr.*c.*34.*n.*7. Coninch. *diſp.*23.*dub.*7. *n.*62.Baſil.Ponce *c.*18.*num.*2.

9. Secundò excipe, niſi ex fornicatione prolem haberet, quia redditur matrimonium difficilius, tum ob obligationem ei alimenta præſtandi, tum quia cauſa diſcordiarum eſſe ſolet, vti benè notauit Ægid.Coninch. *d. dub.*7. *concl.*5.*n.* 62. extenditque prædictam doctrinam, tametſi proles legitima eſſet ob eaſdem rationes.

10. Supereſt duplex difficultas. Prima, an ignorantia cauſæ ſufficientis ad ſponſalium diſſolutionem, cuius ignorantia dedit cauſam contractui reddat contractum ipſo iure nullum; vel irritandum ex parte decepti? Et breuiter reſpondeo ex his quæ latè dixi *tract. de iuram. diſp.* 2. *p.* 5. prædicta ſponſalia non reddere contractum irritum, ſed irritandum, eo quòd ignorantia, ſeu error ſolùm verſetur circa qualitatem contractus, non circa ſubſtantiam illius; quippè ſubſtantia illius contractus perſonam reſpicit abſolutè, & in eam conſentit abſque eo quòd ille conſenſus formaliter feratur in qualitates, quæ perſonam afficere poſſunt, quæque illi poſſunt euenire, tametſi eo pacto, & modo fiat, vt ſi poſtmodum eueniat, vel appareat aliquid, quod contractum difficiliorem notabiliter reddat; ius ſit comparti reſiliendi. Ex quo conſtat contractum validum eſſe, competere tamen decepto ius reſcindendi, vt optimè probat Leſſius *lib.* 2. *c.*17.*dub.*5.*n.*31.Coninch.*diſp.*23.*dub.*9.*à n.*72.& videtur conuinci ex *leg. Iulianus.*13.*ff. de actionib. empt. leg. qui vas,* §.*vlt.ff.de furtis.leg.rem alienam.* 28.*ff.de contrahend. empt.*

11. Secunda, an conſcius cauſæ ſufficientis ad diſſoluenda ſponſalia cenſeatur iuri reſiliendi cedere, ſi ſe mutuò cognoſcant? Cui difficultati affirmatiuè reſpondendum eſt. Si enim ob prædictam copulam cenſentur matrimonio contracto ius diuortij remittere: à fortiori cenſebuntur remittere ius ab ſponſalibus reſiliendi. Quod non ſolùm habet verum in foro externo, ſed etiam in foro conſcientiæ; nam, eo ipſo quo alteri copulatur ſciens reſilire poſſe, renunciat iuri reſiliendi, & contractum approbat, tametſi vitio illo affectum, vti ex communi ſententia comprobat Sanch. *diſp.* 66. *n.* 2. Gutierr. *c.*34.*n.*9. Coninch.*diſp.*23.*dub.*10.*à n.*75. Baſil.Ponce *lib.*12.*c.*18. *n.*4. Paul. Laym. *lib.*5.*ſum. tract.*10.1.*p.c.*2.*n.* 20. & alij

Pvnctvm XXX.

An laborans occulto impedimento, quod compartem ab ſponſalibus contrahendis auerteret, poſſit eo tacito ſponſalia contrahere, & ad executionem compartem compellere.

1 *Præmittuntur aliqua pro explicatione quæſtionis.*

2 *Si impedimento labores, nuptias minus commodas, ſed non incommodas reddente, poteris tacito eo vitio ſponſalia contrahere.*

3 *Per accidens impediri potes.*

4 *Si impedimentum ſit poſterioris generis, vt lepra, morbus gallicus, &c. aliqui cenſent te poſſe occultare.*

5 *Verius eſt te obligatum eſſe vel à contrahendis deſiſtere, vel defectum manifeſtare.*

6 *Ex his deciditur quæſtio.*

7 *Illis in euentibus, quibus potes ſponſalia contrahere, & contracta perficere, negat* Baſil. Ponce, *te poſſe compartem ad contrahendum compellere.*

8 *Verius eſt oppoſitum.*

9 *Satisfit oppoſit. fundam.*

1. PRo quæſtionis explicatione præmitti debet cum Ægid.de Coninch.*diſp.*23.*dub.*12.*n.*91. Baſil.Ponce *lib.*12.*de ſponſalib.c.*18.*n.*5.& aliis ob duplicem cauſam ius reſiliendi ad ſponſalibus tibi concedi: prima ſubſequitur ſponſalia neceſſariò, alia antecedere, & ſubſequi poteſt. Cauſa neceſſariò ſubſequens eſt quæ fidem ſponſaliorum violat, vt ſi alter poſt contracta ſponſalia fornicatur, vel ea exequi omittit cùm obligatus eſt. Hæc cauſa non poteſt ſponſalia contrahenda impedire, quia non antecedit, ſed ſubſequitur, tametſi poſſit impedire illorum executionem. Cauſa verò, quæ tam antecedere, quàm ſubſequi poteſt eſt in duplici differentia, alia quæ nuptias minus commodas reddit comparti prædicto impedimento carenti, alia quæ non ſolùm reddit nuptias minus commodas, ſed poſitiuè incommodas, & damnoſas. Prioris cauſæ exempla ſunt, ſi mulier ſit corrupta, ſiue ſponte, ſiue vi, vel ſit notabiliter deformis, aut ſiue ipſa ſiue vir pauper ſit, & ignobilis, cùm tamen nobilis, aut diues putaretur. Item ſi non ſit bonæ famæ, aut improbis moribus, feroci ingenio, à quibus ſtatuit ſe corrigere. Hæc enim matrimonio non officiunt, etſi minus commodum reddant, non enim ex eo quòd fœmina corrupta ſit, vel pauper, aut ignobilis fuerit, vel mores perditos, corrigendos tamen habuerit; impeditur ſocialis vita, generatio, vel honeſta prolis educatio. Poſterioris cauſæ exempla ſunt, paralyſis, lepra, morbus gallicus, aliúſve contagioſus, mores perditi abſque animo corrigendi, infamia ex genere, vel ex delicto proueniens, quæ honeſtam familiam deturpare poſſet; hæc enim vel generationem impediunt, vel à ſociali vita auertunt, vel honeſtæ educationi prolis officiunt.

2. Si impedimento labores nuptias minus commodas, ſed non incommodas reddente, poteris tacito eo vitio ſponſalia contrahere: quia ſatis vſu, & conſuetudine receptum eſt neminem teneri prædictum impedimentum manifeſtare, ſed parti incumbere aliàs de illo inquirere: quinimo ſi impedimentum in diminutionem tui honeſti ſtatus, & famæ cedat, non ſolùm poteris id vitium tegere, ſed interrogatus diſſimulare æquiuocè reſpondendo; ſibi enim imputare debet pars, quod fuerit decepta, cùm exploratum habere deberet, te obligatam eſſe impedimentum manifeſtare, quod matrimonio contrahendo non nocet, & in tui honoris detrimentum cedit, vt optimè docuit Ægid.de Coninch.*diſp.*23.*dub.*12.*concl.*1.*&* 2.*à n.* 82.Turrian.2.2.*diſp.*78.*dub.*2. Baſil. Ponce *lib.*12.*c.*18.*n.* 6. Sanch.*lib.*6.*de matr. diſp.*27.*n.*8.*concl.*1. Quare recens nupta, quæque virgo reputatur, cùm tamen non ſit, poterit aliquibus mediis, vti ad ſuum vitium occultandum, ne deprehenſa à viro iniquè tractetur; in hoc enim viro non nocet, & ſibi fauet, vt dixerunt Ægid.& Sanc.*ſuprà.*

3. Per accidens autem impediri potes ab ſponſalibus contrahendis eo defectu non manifeſtato, & à fortiori à matrimonio contrahendo, ſi prudenter timeres matrimonio contracto defectum cognoſcendum eſſe, & compartem ægerrimè laturũ, grauéſque diſcordias inde eſſe prouenturas: charitas enim exigit, ne tuum commodum cũ tam graui proximi damno procures. Sic Nauarr.*cap. inter*

verba corollar. 16.*n.*60.*concl.* 1.*in* 2.*edit.* Sanch.*l.*6. *diſp.*27. *concl.* 3.*n.*10. Coninch. *dub.* 12.*concl.* 1.*&* 2. Baſil. Ponce, & Turrian. *ſuprà.* Illud verò exiſtimo certum nunquam tibi licitum eſſe fingere te nobilem, diuitem, bonæ famæ, vt alium ad contrahendum induceres, quia eſſet doloſa, & fraudulenta inductio, vti notauit Ægid *dicto dub.* 12, *numer.* 93.

4. Quod ſi impedimentum ſit poſterioris generis, non deſunt Doctores, qui cenſeant te ſimiliter occultare poſſe, quia communi contrahentium aſſenſu receptum eſt neminem obligatum eſſe propria vitia detegere, ſed penès compartem eſſe ea aliunde inueſtigare. Vnde ſi plenè non inueſtiget ſibi imputare debere: ſic expreſsè Gaſpar Hurtado *diſp.*2. *de matr. difficult.* 17, *n.*62. & fauet Sanch *lib.* 1. *diſp* 68. *num.* 7. exemplum ponens in morbo Gallico. Et *lib.*6. *diſp.*27. *q.*2. de omnibus impedimentis generaliter loquitur.

5. Sed rectius Baſil. Ægid. Turrian. *loc. allegatis* docent te obligatum eſſe vel à contrahendis ſponſalibus deſiſtere, vel defectum manifeſtare, niſi fortè altera pars eodem defectu laboret, quia eo vitio affectus non es aptus matrimonij vſui, ad quem experteris; ac proinde contra iuſtitiam peccas, ſicuti peccares, ſi venderes ligna putrida credenti eſſe ſana, & commoda, cùm tamen incommoda ſint, vti dicitur *leg. Iulian.* 13. *ff. de actionibus empti.* & *leg.* 1. *ff. de ædilit. edict.*

6. Ex his infertur ad poſteriorem quæſtionis partem deciſio, qualiter impedimento laborans, quo cognito alius reſiliret; poſſit ad matrimonium contrahendum compellere? Et quidem illis euentibus, in quibus obligatus es ab ſponſalibus contrahendis abſtinere, vel à contractis deſiſtere, manifeſtum eſt te non poſſe alium compellere ad matrimonium contrahendum.

7. Quinimo illis in euentibus, quibus potes ſponſalia contrahere, & contracta perficere docet Baſil. Ponce, *lib.* 12.*c.* 18.*num.* 7. & reputant probabile Ægid. & Sanch. *loc. allegatis* te non poſſe alium ad contrahendum compellere; eo quòd ſtante illo defectu etiam incognito pars altera ius habeat, vt ſe indemnem ſeruet, & proprium damnum euitet, cui iuri tu non poteris derogare. Item contractus ſponſalium ſub hac conditione fieri videtur, vt ſi ex altera parte violetur fides, vel aliquid adſit, quod notabiliter reddat contractum difficiliorem, alter habeat ius ab ſponſalibus reſiliendi. Ergo eo poſito etſi ignorato innocens nullam iniuſtitiam committit reſiliens, ergo compelli non poteſt. Præterea adulter non poteſt exigere debitum à coniuge innocente tanquam debitum, eo quòd innocens poſito adulterio ius acquiſierit negandi debitum, vt tenent plures Doctores apud Sanch. *diſp.*68. *q.*1.*n.*3. ergo à fortiori non poterit ad contrahendum matrimonium compellere.

8. Cæterùm communior ſententia, & verior tenet te poſſe partem compellere ad contrahendum, ipſamque obligatam eſſe compulſioni obedire, dum occaſione reſiliendi cognita, & obiecta obligationem priorem non elidit. Sic docet Sanch. *lib.* 1. *de ſponſalib. diſp.*68. *num.* 8. Ægid. de Coninch. *dicto dub.* 12. *concl.* 4. *&* 5. Gutierr. *c.*34. *n.*10. Ratio eſt, quia defectus ille ſiue antecedens, ſiue ſubſequens ſponſalia non impedit illorum valorem, ergo eo non obſtante ius habes compellendi compartem ſtare promiſſis. Quippe hoc ius ſponſalia valida neceſſariò ſubſequitur. Ergo alter obedire tenetur, ne prædictum ius inutile ſit. Quod amplius confirmabitur ex ſolutione oppoſitarum rationum.

9. Ad primam dico compartem poſito illo defectu habere ius vitandi proprium damnum media illius exceptione, & obiectione, ſed non aliter, quare dum illum defectum non obiicit, nec proprium incommodum vitare, nec reſilire poteſt. Ad ſecundam eodem modo reſpondeo, ſponſalia ſub ea conditione fieri, vt ſi aliquid eueniat, quod difficiliorem contractu reddat poſſint diſſolui non vtcumque, ſed per illius exceptionem, & obiectionem. Ad tertiam nego cum pluribus aliis Doctoribus, quos refert, & ſequitur Sanch. *d. diſp.*68. *n.*4. adulterum non poſſe exigere debitum ab innocente, dum ſibi adulterium non obiicitur; poteſt vtique; quia in pœnam fidei violatæ priuatur, quam pœnam non incurrit, quouſque à iudice condemnetur, vel à parte delictum clarè, & manifeſtè obiiciatur, & non leuibus indiciis ducta, vt benè Sanch. & Gutierr. docent.

PVNTVM XXXI.

Vtrùm ad ſponſalia diſſoluenda iudicis authoritas neceſſaria ſit?

1 *Stante certa cauſa iure, & facto nulla requiritur authoritas iudicis ad diſſoluenda ſponſalia.*
2 *Ratione vitandi ſcandali aliquando requiritur.*
3 *Prudenter in aliquibus diœceſibus ſtatutum eſt, ne vlla ſponſalia publica propria authoritate diſſoluantur.*
4 *Quid ſit faciendum, cùm ſponſalia publica ſunt, & cauſa diſſolutionis ſecreta.*

1. COmmunis, & vera reſolutio eſt ſtante certa cauſa, iure, & facto diſſoluendi ſponſalia nullam iudicis authoritatem requiri, quia nullibi cauetur neceſſariam eſſe, & diſſoluens iure proprio vtitur. Aliquando tamen ratione vitandi ſcandali iudicis authoritas exigitur. Sic *Silueſt. ſponſalia q.* 11. Nauarr. *cap.* 22. *n.* 28. Sanch. *diſp.*69. *n.*3. Gutierr. *c.*35. *n.*4. Valen. *diſp.*10. *q.*2. *p.*5. Rebell. *lib.*4. *q.*8. *ſect.*9. Baſil. Ponce *lib.* 12. *c.* 18. *in fine.* Notanter dixi ſtante certa cauſa iure & facto, certitudine inquam morali, quæ ex fama, ex teſtibus, ex experientia habetur, quæque prudentem mouere poteſt ad iudicium, vti notauit Sanch. *lib.* 1. *diſp.*69. *num.* 9. & *diſp.*71. 72. *&* 73. Coninch. *diſp.*23. *dub.* 11. *n.* 82. Nam ſi ſolùm dubia cauſa ex iure ſit, eo quòd ſatis exploratum non eſt eſſe ſufficientem; vel ex facto, quia non tibi moraliter conſtat eam adeſſe, nequaquam poteris ab ſponſalibus reſilire; quia nequis priuare alterum iure quæſito certo ob cauſam dubiam, ſicuti aliis relatis docet Sanch. *d. diſp.*69. *n.*8. Gutierr. *cap.*35. *num.* 7.

2. Dixi aliquando ratione vitandi ſcandali iudicis authoritatem neceſſariam eſſe, quod ſolùm contingere poteſt, quando ſponſalia publica ſunt, & cauſa diſſolutionis ſecreta, nam ſi cauſa diſſolutionis iure certa eſt, & facto publica, nullum ſcandalum iuſtè timeri poteſt, vt bene Nauarr. *c.* 22. *n.* 28. Gregor. Lopez, *leg.* 8. *tit.* 1. *part.* 4. *verbo, mas en todas*, Sanch. *lib.* 1. *diſp.*69. *n.*4. Gutierr. *c.*35. *n.*5. Baſil. Ponce, *lib.* 12. *c.* 18, *n.*8.

3. In aliquibus tamen diœceſibus prudenter ſtatutum eſt, ne vlla ſponſalia publica propria authoritate diſſoluantur, ſed interpellato iudice: tum vt cauſa diſſolutionis exactius inueſtigetur, tum vt omnis ſuſpicio mali remoueatur, quam conſuetudinem teſte Layman. *c.*2. *de ſponſalib. in fine* approbat D. Thom. *in* 4. *diſt.*27. *q.*2. *art.* 1. Richard. ibi *art.* 3. *q.*3. Paludan. *q.*2. S. Anton. 3. *par. tit.* 1. *cap.* 18. §. 1.

4. Rogabis igitur quid in eo euentu facere debeas, ſi cùm ſunt ſponſalia publica, cauſa diſſolutionis ſecreta ſit? Et idem eſt quoties compelleris promiſſis ſtare, & habes iuſtam cauſam reſiliendi? Reſpondeo monere partem debes, & comminàri publicationem defectus, quod ſi non acquieſcat, deferre poteris ad iudicium defectum occultum, quia illa delatio eſt tui iuris defenſio, vti benè probat aliis relatis Sanch. *lib.* 1. *diſp.*70. *n.*2. Paul. Laym. *lib.*5. *ſum. tract.* 10. 2. *p. c.*2. *n.* 12. *verſ. quæres.* Baſil. Ponce, *lib.* 12. *c.* 18. *n.*8. Coninch. *diſp.*23. *dub.* 11. *n.*83. Rebell. *lib.*4. *q.* 8. *ſect.* 9. Teſteſque id crimen ſcientes reuelare tenentur, vt ius quod habes reſiliendi obtineas, ſicuti docuit Coninch. & Sanch. *loc. alleg.*

Quod ſi crimen ita occultum ſit, vt in iudicio probare non poſſis, vel quia nemini alteri notum eſt, vel eſto alicui notum ſit, recuſat ferre teſtimonium, poteris eo

caſu

caſu propria authoritate ab ſponſalibus reſilire, quia obligatio repellendi iudjcem ceſſat: ſiquidem ea interpellatio tibi pernicioſa eſſe poteſt, quippe ob defectum probationis cogi poteris ſtare ſponſalibus, quibus non teneris, ſicuti aduertit Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 69. *n.* 7. Layman. *lib.* 5. *tract.* 10. 2. *p.* 4. 2. *n.* 12.

Verùm ſi pars non te permittat reſilire, & à iudice compellaris, cùm hæc compulſio in te iniuſta ſit, falſæque præſumptioni nitatur, in foro conſcientiæ non es obligatus parere, ſed mediis omnibus ſubterfugere mandatum poteris.

Ad extremum aduerto iudicem pro ſponſalium diſſolutione ſolùm eſſe Eccleſiaſticum ordinarium, vel delegatum, non parochum, qui in foro externo iuriſdictionem non habet, vti docuit Paludan. *in* 4. *d.* 27. *q.* 1. *n.* 38. Sanch. *diſp.* 69. *n.* 1. Gutierr. *c.* 35. *in fine.*

PVNCTVM XXXII.

Quæ probatio requiratur pro ſponſalium diſſolutione.

1 *Ex triplici capite probatio deſumitur.*
2 *Si vterque contrahens teſtetur adeſſe cauſam, iudex ſententiam pro diſſolutione ferat. Et idem eſt, quando vnus qui optat matrimonium prædictam cauſam teſtaretur.*
3 *Vnus teſtis iuratus ſufficit ad impediendum matrimonium.*
4 *Explicatur prædictum dictum.*
5 *Si ſponſalia ſint iurata, negant plures vnicum teſtem deponentem ex certa ſcientia ſufficere ad eorum diſſolutionem.*
6 *Verius eſt oppoſitum. Et ſatiſfit obiectioni.*
7 *Fama à fide dignis orta præbet ſufficientem cauſam diſſoluendi ſponſalia etiam iurata.*
8 *Quid dicendum, cùm cauſa quæ allegatur non impedit matrimonium, ſed concedit alteri ius reſiliendi.*

1. EX triplici capite deſumi poteſt probatio cauſæ pro ſponſalibus diſſoluendis requiſita: primò ex teſtimonio ipſorum contrahentium, ſecundò ex aliorum dictis, tertiò ex fama. Deinde allegari poteſt cauſa ad ſponſalia diſſoluenda matrimonij contrahendi impeditiua, vt ſi allegetur impedimentum conſanguinitatis, affinitatis, cognationis, aut ſimilium, vel allegetur cauſa, quæ matrimonium non impedit, ſed ea poſita licitè contrahi poteſt, qualis eſt fornicatio, dos non ſoluta, paupertas ſuperueniens, contagioſa infirmitas, &c. His poſitis.

2. Si vterque contrahens teſtetur adeſſe cauſam diſſoluendi ſponſalia, optimè iudex ſententiam pro diſſolutione ferre poteſt; quia eſto cauſa vera non ſit, ſed ficta, eo dicto contrahentes ſibi inuicem obligationem remittunt, & in ſponſalium diſſolutione conſentiunt, vti dixit Menoch. *lib.* 2. *de arbitrar. caſu* 103. *n.* 2. Sanch. *lib.* 1. *diſ.* 72. *n.* 2. Gutierr. *c.* 36. *num.* 18. Coninch. *diſp.* 23. *dub.* 11. *n.* 77. Maſcard. *de probation. concl.* 1035. *n.* 17. & 18. Quod idem eſt dicendum, quando prædictam cauſam adeſſe teſtaretur vnus ex contrahentibus, qui matrimonium celebrare optat. Ex *cap. atteſtationes de deſponſat, impuber.* nam ſuo teſtimonio matrimonium recuſat celebrari, qua recuſatione iuncta cum diſſenſu alterius partis, vtraque pars ad diſſoluenda ſponſalia concurrit, & conſequenter ex vtriuſque conſenſu diſſoluentur, vt benè obſeruarunt Menoch. Maſcard. Gutierr. Sanch. & Coninch. *locis allegatis.* Secùs eſſet ſi teſtaretur impedimentum qui matrimonium renuit celebrare, non enim eſt illi eredendum cùm ſit confeſſio in ſui fauorem, & in alterius præiudicium, ſicuti dixerunt prædicti Doctores.

3. Si verò ex aliorum teſtimonio probatio ſumenda ſit, probandáque ſit cauſa impediens matrimonium, vnus teſtis iuratus qui deponat ſe certò impedimentum ſcire ſufficit, tametſi criminoſus ſit, ſuamque turpitudinem fateatur, nec fuerit citatus, ſed à parte productus, vel ex generali mandato parochi reuelandi impedimentum coactus, nec publicè, & parte citata teſtimonium ferat, ſed clam, & abſque nominis publicatione, niſi ſponſalia eſſent iurata, quia ob firmiorem iuramenti obligationem exactius teſtimonium requiritur, ac proinde nomen teſtis coram partibus publicari debet; aliàs ad prædicta ſponſalia diſſoluenda inſufficiens iudicabitur, ſicuti hæc omnia colliguntur ex *capite ſuper eo, el.* 1. *de Teſtibus, cap. præterea el.* 1. *de ſponſalib.* & *leg.* 18. *tit.* 19. *part.* 4. & tradunt aliis relatis Maſcard. *de probat. concluſ.* 1035. *à n.* 3. Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 71. *à n.* 2. Gutierr. *de matr. c.* 36. *à n.* 2. Coninch. *diſp.* 23. *dub.* 11. *n.* 77. Etenim cùm in præſenti agatur de impediendo peccato, quod ſponſi impedimenti committerent contrahendo contra Eccleſiæ prohibitionem, minori probatione ius contentum eſt. Neque obeſt, quòd poſt matrimonium contractum ad illud diſſoluendum, ſeu declarandum nullum, duo teſtes omni exceptione maiores requirantur, *c. licèt de Teſtibus. c.* 1. *de conſanguinit. & affinit.* nam eſto ibi agatur de impediendo peccato, quod contrahentes committunt, ſi impediti à matrimonio in eo perſeuerent, agitur ſimul de iure quæſito, ſeu poſſeſſo tollendo, & de diſſoluendo vinculo, quod per ſe inſolubile eſt. Quo caſu mirum non eſt, quod vrgentiores probationes requirantur.

Dixi teſtem debere eſſe iuratum, nam eſto agatur de peccato vitando; agitur etiam de tertij præiudicio, in quo nemini niſi iurato creditur, *cap. tua de cohabitat. clericor.* & tradunt aliis relatis Couar. 4. *decret.* 2. *p. cap.* 6. §. 10. *n.* 21. Sanch. *diſp.* 71. *n.* 10. Gutierr. *lib.* 1 *canon. qq. c.* 11. *n.* 31. & *de matr. cap.* 36. *num.* 8. Item debet deponere de impedimento ex certa ſcientia, aliàs eius teſtimonium de audiru non ſufficit. Tum quia non iurat ſubeſſe impedimentum, ſed audiuiſſe. 2. Tum quia eius teſtimonium non poteſt eſſe firmius eo, à quo impedimentum audiuit, qui tamen de hoc impedimento non præſtitit iuramenum: ſicuti rectè dixit Coninch. *dicto dub.* 11. *n.* 79. Sanch. *diſp.* 71. *n.* 10. Gutierr. *c.* 36. *num.* 9. Excipi tamen debet, niſi teſtetur de impedimento conſanguinitatis, vel affinitatis, nam eo caſu ſi deponat ſe adiuiſſe ſaltem à duobus ſuis maioribus, diſtinguátque apertè gradus ab vtraque parte iuxta textum in *cap. licet ex quadam de Teſtibus* ei fides adhibetur: qui ea aperta gradus computatio æquiualet depoſitioni certæ de impedimento, ob quam cauſam in *dicto cap. licet* requiruntur duo teſtes de audita conſanguinitate deponentes; quia agebatur de matrimonio contracto diſſoluendo, pro cuius diſſolutione duo teſtes neceſſarij ſunt. Cùm ergo pro ſponſalium diſſolutione vnicus ſufficiat; ſi hic deponat de audita conſanguinitate diſtinguens apertè gradus ab vtraque parte plenam probationé conſtituet. Secundùm Couar. 4. *decret.* 2. *part. c.* 7. §. 10. *n.* 21. Gutierr. *canon. qq. lib.* 1. *c.* 11. *num.* 34. & *de matr. c.* 36. *num.* 10. Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 71. *n.* 11. Maſcard. *d. concluſ.* 1035. *n.* 10. & alios. Denique deponens debet eſſe perſona honeſta, non vilis; hæc enim neque ad denunciandum admittitur, niſi factum ita clandeſtinum ſit, vt aliter non poſſit probari, *Argum. textus* cum Gloſſa *c. cum dilecti de electione c. præterea, de Teſtibus:* cui teſtimonio quantum deferri debeat, iudicis arbitrio relinquendum eſt, vt latè tradit Menoch. *de arbitrar. l.* 2. *caſu* 96. & notatunt Sanch. *d. diſp.* 71. *n.* 12. Gutierr. *d. cap.* 36. *num.* 12.

5. Difficultas autem non leuis eſt, an ſi ſponſalia iurata ſint, ſufficiat vnicus teſtis deponens ex certa ſcientia de impedimento? Negant Gloſſ. *cap. ſuper eo de conſanguinit. & affinit. verbo fama,* & *c. præterea cl.* 2. *de ſponſal. verbo, niſi.* Gregor. Lopez, *leg.* 18. *tit.* 9. *part. verbo iura.* Paludan. *in* 4. *d.* 27. *q.* 1. *art.* 3. *caſu* 9. *num.* 27. & alij relati à Sanch. & Gutierr. ſtatim referendis. Mouentur tum ex *d. c. præterea,* vbi dicitur vnius teſtimonium ſufficere ad diſſoluenda ſponſalia, niſi ſint iurata. Tum ex *d. l.* 18. ibi:

mas ſi tal deſpoſorio como ſobredicho es fueſe firmado por iura, no ſeria creido en ſu cabo ninguno deſtos ſobredicos. Tum ex *c. cùm in tua* 27. *de ſponſalib.* ibi: vltra teſtem fama requiritur, eo quòd illa ſponſalia iurata erant. Tum ex ratione, quia ideò vnicus teſtis deponens de impedimento ſufficit ad ſponſalia non iurata diſſoluenda, quia agitur de peccato ſponſorum vitando, quod maximè fauorabile eſſe debet; at cùm ſponſalia iurata ſunt, agitur de impedienda iuramenti obſeruatione, ergo hæc obſeruatio vtpote certò debita omittenda non eſt ob impedimentum incertum, nec plenè probatum.

6. Nihilominus verius, & probabilius eſt ſufficere vnicum teſtem integrum de cauſa impeditiua matrimonij deponentem. Sic alijs relatis docent Couaru. 4. *decret.* 2. *part. c.* 7. §. 10. *n.* 22. Maſchard. *de probat. concl.* 1035. *n.* 10. Sanch. *diſp.* 71. *n.* 8. Gutierr. *de matr. c.* 36. *n.* 7. Mouentur; probatio famæ de impedimento ſufficiens eſt ad ſponſalia etiam iurata diſſoluenda, vt deciditur *c. ſuper eo de conſanguinit. & affinit.* Sed vnus teſtis integer æquè, imo efficacius ac fama probat, vt eſt in confeſſo apud omnes, vt videre eſt in Maſcard. *de probationib. concl.* 753. Sanch. *lib.* 1. *de matr. diſp.* 45. *n.* 27. Ergo, &c. Deinde in *c. ſuper eo de teſtib.* expreſsè dicitur vnius teſtimonium ſufficere ad diſſoluenda ſponſalia, neque reſtringitur deciſio ad ſponſalia non iurata. Ergo non eſt à nobis reſtringenda, præcipuè cùm adducta pro contraria parte non vrgeant.

Nam teſtis, cujus mentio fit in *cap. præterea* non erat omni exceptione maior, quia nomine non publicato deponebat, allegabátque turpitudinem ſuam, cùm tamen ad diſſoluenda ſponſalia iurata nomen teſtis coram partibus publicandum eſſet. Idem dici poteſt ad *leg.* 18. teſtis enim ibi adductus conſanguineus eſt contrahentis, & ob eam cauſam aduerſus ſponſalia iurata non plenè probat. Teſtis verò relatus in *cap. cùm in tua* non depoſuit, ſed ſolùm denunciauit impedimentum, ideóque mirum non eſt, quòd vltra eius denunciationem fama impedimenti probata requiratur, vt benè ex Alexand. de Neuo ibi, *n.* 9. notarunt Sanch. *d. diſp.* 71. *n.* 14. Gutierr. *cap.* 36. *n.* 13. Ad rationem autem reſpondeo ſiue ſponſalia iurata ſint, ſiue non, ſemper agi de vitando peccato ſponſorum ne impediti matrimonium contrahant, neque ibi agitur de impedienda iuramenti obſeruatione, ſicuti nec de impediendo iure alterius quæſito, quia ſtante ea probatione de impedimento, obſeruatio iuramenti, & ius ſponſorum ſibi quæſitum ceſſat.

7. Tertiò ex fama à fide dignis orta ſumitur ſufficiens probatio ad ſponſalia etiam iurata diſſoluenda, vti deciditur, *c. ſuper eo de conſanguinit. & affinit.* & tradunt aduerſus Paludan. ex communi ſententia Couaru. 4. *dec.* 2. *p. c.* 7. §. 10. *n.* 2x. Sanch. *diſp.* 71. *n.* 14. Gutierr. *de matr. c.* 36 *n.* 13. Vt autem fama probet debet eſſe allegata, & probata, quia iudex non aliter iudicare poteſt. Quare non credo quod ait Sanch. *d. diſp.* 71. *n.* 15. ſufficere eſſe impedimentum notorium, niſi eſſe notorium probetur, aliàs iudex ſententiam ferret ex priuata notitia, & non publica, vt benè notauit Gutierr. *n.* 14. Iudex autem priuata famæ notitia dictus poterit per ipſam de plano, & abſque ordine vllo iudiciario, & abſque vlla participatione de impedimento inquirere, ſicuti alijs relatis dixerunt Sanch. *d. diſp.* 71. *n.* 5. Gutierr. *cap.* 36. *n.* 14. Et licèt Sanch. probauerit in hac ſpecie opus non eſſe, vt teſtes iurent, rectiùs Gutierr. affirmauit id neceſſarium eſſe, eo quòd teſti non iurato in præiudicium tertij credi non debet, vt *ſuperius* diximus, & docuit ipſe Sanch. *n.* 16. Deinde debet eſſe forma non infirmata alijs clarioribus probationibus contrarijs ex textu, *in cap. cùm in tua de ſponſalib.* & *ibi* gloſſ. *verbo, famam.* Maſcard. *d. concl.* 1035. *n.* 14. Sanch. *d. diſp.* 71. *n.* 16. Gutierr. *cap.* 36. *n.* 15. Infirmatur autem prædicta fama conſanguineorum iuramento ex *dicto cap. cùm in tua*, & *ibi* Abbas, & Alexand. de Neuo. Sanch. *n.* 17. & Gutierr. *ſuprà n.* 15. imo & ipſorum contrahentium iurantium ſe non eſſe conſanguineos, arbitrióque iudicis relinquitur, quantum huic iuramento deferendum ſit, vt ex Maſcard. *n.* 16. Sanch. & Gutierr *loc. cit.* conſtat.

Et licèt Anton. *cap. ſuper eo de eo qui cognouit conſanguin. n.* 7. & ibi Præpoſit. *n.* 4. cenſeant rumorem ſufficere ad impediendum matrimonium, verius tamen inſufficientem eſſe, vt colligitur ex *cap. ſuper eo.* Tantùm enim famæ, quæ eſt acclamatio, ſeu opinio maioris partis viciniæ, in qua ad minus habitant decem conceditur hæc poteſtas, vt virtute illius diſſolui ſponſalia poſſint; non autem rumori, qui eſt opinio minoris partis, vti ex gloſſ. Cardin. Alexand. de Neuo docuit Sanch. *d. diſp.* 71. *in fine, n.* 18. Gutierr. *d. cap.* 36. *n.* 16.

8. Hucuſque loquuti ſumus de probatione cauſæ impedientis matrimonium; ac ſi cauſa quæ ad ſponſaliuṁ diſſolutionem allegatur, matrimonij impeditiua non eſt, ſed ſolùm concedit alteri ius reſiliendi, eſto Paludan. *in* 4. *diſp.* 27. *quæſt.* 1. *art.* 3. *caſu* 1. *n.* 17. exiſtimet vnicum teſtem, vel famam iuxta ſupradicta ſatis eſſe, vt iudex ſponſalia diſſoluat, meritò contrarium docet Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 71. *n.* 7. Gutierr. *cap.* 36. *n.* 17. Coninch. *dub.* 11. *concluſ.* 4. *n.* 81. Layman. *lib.* 5. *tract.* 10. 1. *part. cap.* 2. *n.* 12. *verſ. Dico* 3. eo quòd in dicto euentu non agitur de peccato vitando, ob cuius rationem conceſſum eſt in *dicto cap. ſuper eo,* & *cap. præterea,* quod vnus teſtis, vel fama ſufficiant. Sed tractatur de ſolo tertij præiudicio, vbi neceſſarij ſunt duo teſtes, ſicut in omnibus aliis cauſis ex *leg. vt iuriſiurandi, Cod. de teſtibus cap. licèt ex quadam, cap. veniens cap. in omni negocio de Teſtibus* Excipit tamen Layman. *dicto n.* 12. niſi timerentur infœlices exitus, & ſcandala ex tali matrimonio, quia eo caſu vnius teſtimonium ſufficiens eſſet, ſed eſt fruſtranea exceptio, nam ſtante eo timore probabili ſponſalia diſſolui poſſent nulla alia cauſa comprobata. Illud verò certum eſſe debet pro foro conſcientiæ ad diſſoluenda ſponſalia vnicum teſtem fide dignum etiam non iuratum ſufficere, quia ex vi illius teſtimonij probabiliter, & prudenter iudicare poteſt impedimentum adeſſe, vti dixit Sanch. *diſp.* 73. *n.* 2. Gutierr. *cap.* 36. *n.* 17.

PVNCTVM. XXXIII.

An pars iuſtè ab ſponſalibus reſiliens ob ingreſſum religionis, vel ob aliud impedimentum inculpabile teneatur comparti ſoluere expenſas, ſi quas in parandis nuptiis fecit.

1 *Affirmant plures.*
2 *Verius eſt nullam eſſe obligationem iuſtè reſilienti.*

1. Affirmant Gutierr. *lib.* 2. *canon. qq. cap.* 22. *à n.* 19. & *de matr. cap.* 78. *n.* 3. Henriq. *lib.* 12. *de matrim. cap.* 10. *in fine,* Paul. Layman. *lib.* 5. *ſum. tract.* 10. 1. *part. c.* 2. *n.* 9. ducti ex eo quòd contrahentes tacitè obligentur ſe ſeruare indemnes caſu quo abſque culpâ ſponſalia ſoluantur, Argum. *textus in leg. ſi pecuniam* 5. *ff. de conditione cauſa data.* vbi dans pecuniam alicui vt iret Capuam altero nondum profecto pœnitere poteſt, ita tamen vt profecturo ſoluat expenſas, ſi quas fecit, neque enim æquum erat, vt profecturus damnum pateretur, cùm nullum ex diſſolutione contractus commodum reportaret, potius enim illud damnum pati debebat qui ob ſuū commodum contractum diſſoluit. Ergo ſoluens ſponſalia abſque alterius culpa alterum indemnem ſeruare debet.

2. Cæterùm etſi hæc ſententia ſatis probabilis ſit, probabiliorem exiſtimo affirmantem nullam iuſtè reſilienti obligationem eſſe ſoluendi expenſas ab alio factas, quam tenet Petr. de Ledeſm. *de matr. quæſt.* 47. *art.* 5. *dub.* 2. Sanch. *lib.* 5. *de matr. diſp.* 5. *n.* 33. eo quòd nullo iure cautum ſit ſic reſilientem obligatum eſſe ad prædictas expenſas:

expenſas : nam lex *ſi pecuniam* id non probat, nam dans pecuniam profecturo Capuam ideò obligatur ſeruare indemnem profecturum, ſi ante profectionem pœniteat, quia ipſe pœnitere poteſt, non tamen profecturus, & cum ſit inæqualis conditio, meritò obligatur ſoluere profecturo expenſas ſi quas in parãdo itinere fecit; quippè non in ſui fauorem, ſed in fauorem dantis pecuniam ſupponentur factæ. Secus vero eſt in ſponſalibus, in quibus æqualis eſt vtriuſque ſponſi conditio, vterque enim iuſtè reſilire poteſt impedimento appoſito, vel religionis ingreſſu. Non igitur ex vi iuris poſitiui vnus alteri obligatur expenſas ſoluere. Ex natura autem contractus hæc obligatio non infertur neceſſariò, ſiquidem poteſt fieri abſque eo quòd vnus alteri ad prædictas expenſas obligetur, quinimo ſic videtur fieri, dum hæc obligatio non exprimitur, & ius liberè reſiliendi cuilibet eſt conceſſum. Et per hæc ſit ſatis oppoſitæ rationi.

PVNCTVM XXXIV.

Qualiter puella in loco tuto conſtituenda ſit cùm ab alio exigitur pro ſponſa.

1 *Quoties eſt timor alicuius violentiæ, ſi in domo parentum exiſtat puella, debet iudex eam in loco tuto conſtituere.*
2 *Ibi conſtituta examinanda eſt interpoſito iuramento de fide data.*
3. *Examinata puella, ſi nubere velit vno contendente, ſtatim ei tradenda eſt. Secus ſi negauit fidem datam.*
4 *Idem eſt dicendum, ſi in poteſtate matris, vel tutoris exiſtat.*

1. POteſt exigi à duobus ſimul contendentibus de fide data, vel ab vno tantùm. In vtroque caſu ſi probabilis ſit timor alicuius violentiæ, ſi puella in domo parentum, ſeu conſanguineorum commoretur, poteſt, & debet iudex eccleſiaſticus eam in loco tuto, vt in monaſterio monialium, vel alia domo conſtituere; quia ad ipſum pertinet, ne damnum innocenti inferatur, neue matrimonia coactè fiant, ſicuti habetur *cap. cùm locum*. 14. *de ſponſalib.* & tradit ibi Abbas, Præpoſit. & Doctores communiter.

2. Conſtituta puella in eo loco examinanda eſt à iudice interpoſito iuramento de fide data cuinam ex illis duobus viris fidem dederit, factáque illius declaratione non ſtatim illi viro tradenda eſt, tametſi velit, ſed concedendum eſt alteri colitiganti tempus probandi prius ſibi fidem datam eſſe, & iuxta illius probationem cauſa decidenda eſt, interim tamen permanere debet puella in eo loco, vt colligitur ex *dicto cap. cùm locum*; ibi : faciat puellam de cuius matrimonio quæritur in domo, in qua nihil eam timere oporteat honeſtè teneri, donec prædicta cauſa terminata fuerit, & ſententia ſine contradictione cuiuſque valeat executioni mandari, & notauit Gutierr. *de matrim. cap.* 37. *poſt med. verſ. rurſus num.* 3.

3. Quod ſi vnus tantùm contendat, ſitque probabilis timor violentiæ, vel ab ipſo, eiúſve conſanguineis, vel à puellæ parentibus : conſtituta in loco tuto, neminique ſuſpecto examinanda eſt, eiuſque liber conſenſus explorandus. Quo explorato ſi nubere velit contendenti ſtatim abſque vlla mora iudex Eccleſiaſticus ſumpta ſummaria informatione nullum inter ipſos impedimentum adeſſe, eos coniunget, vel coniungi faciet. Verùm ſi ipſa fidem aſſertam negauerit, remanere debet in depoſito, quouſque ſententia ferenda ſine contradictione cuiuſque executioni mandari poſſit, iuxta prædictum textum *cùm locum*. Probabile tamen eſt (vt inquit Gutierr. *dicto cap.* 37. *n.* 3. *circa finem*,) reddi poſſe parentibus interim dum lis agitatur, & exactior ſponſalium probatio fit, & impoſito illis præcepto ſub cenſura, ſumptíſque fideiuſſoribus idoneis competentis pœnæ pecuniariæ ſoluendæ, ne durante lite alteri puella nubat, neque ex illo loco exibit, cuius decreti parochi illius loci monendi ſunt, & ſub cenſuris, aliíſve pœnis aſtringendi, ne contra faciant.

4. Ob eandem cauſam, ſi mater legitima tutrix filiam impuberem alicui in matrimonium promiſerit, remouenda eſt ab eius conſortio, & in loco tuto collocanda, quouſque pubes facta liberum conſenſum de matrimonio contrahendo præſtet, quia exiſtens ſub poteſtate matris tutricis præſumi poteſt coactè conſenſura ei, cui à matre promiſſa eſt. Sic Paul. de Caſtro, *concl.* 127. *volum.* 1. Couar. 4. *decretal.* 2. *part. cap.* 3. §. 6. *n.* 2. Gutierr. *dicto cap.* 37. *verſ. in tertio caſu*. Qui cenſent ob prædictam cauſam non eſſe matrem à tutela remouendam, tametſi ab educatione filiæ remoueatur.

DISPVTATIO II.

De matrimonij eſſentia.

PVNCTVM I.

Vnde dicatur matrimonium : Et quid ſit.

1 *Vnde dicatur matrimonium.*
2 *Matrimonium multipliciter ſumitur, & eius definitio propria expenditur.*
3 *Satisfit obiectioni, & declaratur, qualiter Beatiſſima Virgo matrimonium contraxerit.*
4 *Triplex eſt matrimonium.*
5 *Quo tempore matrimonium eſt inſtitutum in ratione contractus.*
6 *Quo tempore in ratione ſacramenti, & à quo fuerit inſtitutum.*
7 *Matrimonium Sacramentum virtutem habet conferendi gratiam ex opere operato.*

MATRIMONIVM dicitur teſte Auguſt. *lib.* 19. *contra Fauſtum, cap.* 26. & Aulo Gellio *lib.* 18. *cap.* 6. quia fœmina nubit, vt mater efficiatur. Vocatur connubium, ſeu nuptiæ, quia virgo quaſi nube obtegitur, & velatur cùm nubit in ſignum ſubiectionis viro, & erubeſcentiæ iuxta illud *Geneſ.* 20. hoc erit in velamen oculorum ad omnes qui tecum ſunt. Fateor tamen nuptias potius ſolemnitatem, & celebritatem contractus coniugalis, quàm ipſum coniugium ſignificare, vti dixit Vveſembeq. *in para. tit. de ritu nuptiar. n.* 1. Denique appellatur coniugium, quia duos in carne vna coniungit. Quod ſi roges, quare matrimonium potius à matre nomen acceperit. Plures congruentias adducit Nicol. Motius *de matr. in princ. n.* 1. duæ mihi videntur potiſſimæ. Prima, quia prolis, ad quam matrimonium dirigitur mater certa parens eſt. *leg.* 5. *ff. de in ius vocando*, cùm tamen ſæpe pater incertus ſit. *leg. filium ff. de his qui ſunt ſui, vel alien. iuris.* Secunda, quia fœmina in matrimonio grauius onus ſuſtinet, quippe prolem in vtero, & extra vterum ſua ſubſtantia alit, donec per ſe quodammodo ſtare poſſit.

2. Deinde matrimonium aliquando ſumitur pro ipſo contractu, quo ſponſi ſibi inuicem mutuam in corpora poteſtatem concedunt ad matrimonij vſum, frequentiùs tamen pro ipſa poteſtate, & ſic ſumptum communiter definitur. Coniunctio maritalis viri, & fœminæ inter legitimas perſonas indiuiduam vitæ conſuetudinem retinens, vti colligitur ex Modeſtino *leg.* 1. *ff. de Ritu nuptiar.* §. 1. *inſtit. de patria poteſt. cap.* 1. *illud, in fine de præſumpt.* & *in ſumma* 27. *q.* 2. *leg. regia.* 1. *tit.* 2. *part.* 4. & tradunt omnes Doctores apud Couar. *in* 4 *decret.* 2. *part. in princ. n.* 1. Matien. *leg.* 5. *compilat. in Rub. tit.* 1. *n.* 1. Thom. Sanch. *lib.* 2. *de matr. diſp.* 1. *n.* 1. Baſil. Ponce, *lib.* 1. *de matr. cap.* 2. Dicitur *coniunctio maritalis*, quia ex mutua traditione manent coniuges vniti, & ligati, & quaſi vnum effecti.

effecti *Viri, & fœminæ*, vt exprimantur perſonæ coniungendæ, quæ debent eſſe legitimæ, hoc eſt nullo impedimento aſtrictæ. *Indiuiduam vitæ conſuetudinem retinens*, id eſt inſolubilem: in quo matrimonium ab aliis contractibus longè differt, qui mutuo conſenſu celebrati mutuo conſenſu diſſoluuntur, non ſic matrimonium ex diuina inſtitutione: tum vt proles aptiùs generetur, & educetur: tum vt coniunctio Chriſti cum Eccleſia ſignificetur.

Verùm quia prædictus contractus à Chriſto Domino in ſacramentum eleuatus eſt, ſic placet Toleto *lib.7.ſum. cap.5.* eſſe definiendum, vt ſit contractus viri, & fœminæ legitimus, quo mutua corporum poteſtas traditur gratiæ ſpiritualis collatiuus: conſentit Gregor. de Valen. *4.t. diſp.10. quæſt.1.part.1.* Baſil. Ponce *lib.1.de matr.cap.2. num.10.*

3. Quòd ſi obiicias. Beatiſſima Virgo voto caſtitatis adſtricta teſte Auguſt. *lib.de virginit. cap.* 4. ex diuino mandato (aliter enim non poterat) matrimonium contraxit cum Ioſeph, *Matth.1 Luca.1.* cui tamen non videtur in ſuum corpus poteſtatẽ ad copulam conceſſiſſe: ergo de eſſentia matrimonij non eſt hæc poteſtas. Reſpondeo cum Gratiano *in cap.beata, 27.q.2.* beatiſſimam Virginem conceſſiſſe Ioſeph prædictam poteſtatem, ſed quia diuino ſpiritu ſecura erat ea poteſtate nunquam fore vſurum, potuit matrimonium contrahere; quia de eſſentia matrimonij non eſt generatio, ſed poteſtas ad generandum, & conſequenter neque conſenſus in generationem, ſed in illius poteſtatem. Quod ſi iterum obijcias, ſæpè coniuges non poſſunt ſibi mutuò petere, nec reddere debitum, vt contingit cùm confirmato matrimonio ex communi conſenſu profeſſionem in religione approbata emittunt, & tamen matrimonium perſeuerat. Ergo matrimonium non eſt poteſtas ad vſum generationis. Reſpondeo negando conſequentiam, quia verè poteſtatem habent tametſi extrinſecè impeditam ob caſtitatis votum, ſicuti ſi à ſuperiore ob aliquas cauſas eſſet illis copulas prohibita non tollit poteſtatem. Quare ſic impediti peccarent contra ſuperioris præceptum, vel votum, ſed non contra iuſtitiam, cùm re propria vterentur, eſt enim acceſſus ad ſuam non ad alienam.

4. Triplex eſt matrimonium, legitimum, ratum, & conſummatum. Legitimum eſt, quia ſecundùm leges fit, ſeu legitimo conſenſu contrahitur, quod commune eſt omni matrimonio, tam in lege naturæ, quàm gratiæ: ratum appellatur, quia ſacramento fidei, ſcilicet baptiſmo ſignatur, ſicuti definiuit Innocent. III. *cap.quanto de Diuortijs* ibi: Nam etſi matrimonium verum inter infideles exiſtat, non tamen eſt ratum; inter fideles autem verum, & ratum exiſtit matrimonium, quia ſacramentum fidei, quod ſemel eſt admiſſum nunquam amittitur, ſed ratum efficit coniugij ſacramentum, vt iam in coniugibus illo durante perduret. Conſummatum verò nuncupatur, quia copula ſubſequente cõſummatur, & perficitur, ſicuti venditio traditione rei venditæ. Præterquam quòd matrimonium legitimum fauore fidei ſolui poteſt, cum alter ad fidem conuertitur alio renuente, ratùm verò profeſſione religionis, at conſummatum nunquam diſſoluitur, ideóque ex Innocent. III. *in c.debitum de Bigamis*, & Eugenio IV. *in decreto vlt. Florent. Concilij* colligitur matrimonium triplicem ſignificationem habere; ſignificat enim primò quatenus eſt legitimus contractus coniunctionem Dei cum anima fideli per gratiam. Secundò quatenus, eſt ſacramentum ſignat coniunctionem Chriſti cum tota Eccleſia per baptiſmum. Tertiò quatenus eſt ſacramentũ conſummatum coniunctionem denotat hypoſtathicam Verbi diuini cum Humana natura, quæ omni ex parte inſolubilis eſt, ſicut matrimonium conſummatum.

5. Quando autem matrimonium inſtitutum ſit tam in ratione contractus, quàm ſacramenti non ſatis conſtat. Probabilius eſt in ratione contractus, & in officium naturæ inſtitutum eſſe, cùm à Deo fuerunt Adamus, & Eua creati; nam eo ipſo illis fuit conceſſum poſſe matrimonium contrahere, & ſibi inuicem poteſtatem in corporis vſum concedere, ſicuti tradit Adrian. *in4.quæſt.1.de matrim.§.quoad primum.* Petr. de Ledeſm. *de matr.quæſt.41.art.1.dub.1.* Gab. Vazq. *diſp.1.de matr.c.3.* Baſil. Ponce, *lib.1.c.3.à n.3.* & colligitur *ex c.ius naturale diſt.1.* Vt autem noſtri parentes eam poteſtatem, quam ex ipſa natura habebant ad executionem reducerent præceptum illis Deus impoſuit *Geneſis* 1. cùm dixit *Creſcite, & multiplicamini*, quod præceptum executi ſunt *Geneſ.* 2. cùm Adam dixit Euæ, *Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea*, &c. Quibus verbis credebile eſt ex parte Euæ alia ſimilia correſpondiſſe ſicque vtrinque conſenſum declaratum eſſe. Contraxerunt igitur matrimonium ante peccatum in officium naturæ hoc eſt in generis humani propagationem, poſt peccatum verò illemet contractus, qui antea ſolùm erat in officium naturæ, fuit in remedium concupiſcentiæ. Porrò hoc præceptum non fuit latum abſolutè, & indifferenter pro omni tempore, ſed pro tempore, quo adfuerit neceſſitas genus humanum propagandi Cùm ergo genus humanum in præſenti ſatis propagatum ſit, ceſſat huius præcepti obligatio abſque prædicti præcepti reuocatione, vt optimè aduertit Petr. de Ledeſm. *d.quæſt.41.art.1.dub.1.* Baſil. Ponce *lib.1. de matr.cap.4.n.8.*

6. In ratione Sacramenti certum de fide eſt à Chriſto Domino eſſe inſtitutum, vt expreſsè definitur à Concilio Florent. ſub Eugenio IV. *in decreto fidei poſt vltimam ſeſſionem*, & à Trident. *ſeſſ.24. cap. vlt.* & pluribus exornant D. Thom. *2.2.quæſt.100.art.1.* & *in4.d.26.quæſt.2.art.2.in corp.* Rebell. *de obligat.iuſtit.lib.2. de matr. q.3.* Couar. *4.decret.2.p.c.1 §. vnico n.3.* Bellarmin. *de matrim. lib.1.c.2.* Sanch. *lib.2.diſp.4.* Gab. Vazq. *diſp.1. de matrim. cap.4.* Baſil. Ponce, *lib.1.c.5.per totum.* Coninch. *diſp.2. dub.2.n.14.* Paul. Layman. *lib.5.ſum.tract.10.capite 2.*

Quando autem Chriſtus matrimonium in Sacramentum eleuauerit incertum eſt, probabilius cùm eius inſeparabilitatem præcepit, & commendauit *Math.19.* dicens: *Quod Deus coniunxit homo non ſeparet*: Sicuti iudicauit Trident. *ſeſſ.24.in princ.* loquens de huius Sacramenti inſtitutione, & tradit alijs relatis Sanch. *lib.2. de matr. diſp.4.* Paul. Layman. *lib.5.ſum. tract.10.2.part. cap.1.n.1.* Baſil. Ponce, *lib.1.cap.6.* Quare cum *Ioann.2.* non Sacramentum inſtituit, ſed inſtituendum approbauit.

7. Ex his infertur eam virtutem matrimonium Samentum habere, quæ omnibus Sacramentis nouæ legis ineſt, ſcilicet conferre gratiam ex opere operato dignè ſuſcipientibus, vti colligitur ex Trident. *ſeſſ.7.can.6.* & *7.* & *dicta ſeſſ.24. in princ.* An autem exiſtenti in peccato mortali, & bona fide exiſtimanti ſe contritum eſſe, cùm tamen ſolùm attritus ſit primam gratiam conferat, piè credendum ex Dei benignitate. Cùm receptum apud Doctores ſit Sacramenta ſuos conferre effectus non ponentibus obicem. Hìc autem qui inuincibiliter in mortali accedit, obicem non eſt cenſendus apponere.

PVNCTVM II.

Quæ matrimonia ſint Sacramentum.

1 *Poſt Chriſti inſtitutionem matrimonium à fidelibus contractum eſt Sacramentum.*
2 *Affirmant aliqui matrimonium fidelium non ſolùm in fieri, ſed in facto eſſe verum Sacramentum.*
3 *Verius eſt in facto eſſe veram Sacramenti rationem non habere, & ſatisfit obiectioni.*
4 *Aliqui affirmant poſſe fideles matrimonium contrahere, quin Sacramentum ſuſcipiant.*
5 *Verior eſt oppoſita ſententia.*
6 *Soluuntur rationes contrariæ.*

7. *Negant*

7 *Negant aliqui matrimonium fidelium per procuratorem contractum eſſe Sacramentum.*
8 *Oppoſitum tenendum eſt.*
9 *Satisfit fundam. oppoſit.*
10 *Affirmat* Sotus *fidelem baptizatum contrahentem cum infideli ſuſcipere verum Sacramentum.*
11 *Oppoſitum certum eſt.*
12 *Satisfit rationi contrariæ.*
13 *Communis ſententia defendit vtroque coniuge infideli ad fidem conuerſo eorum matrimonium ſuſcepto baptiſmo fieri Sacramentum.*
14 *Verius exiſtimo nunquam Sacramentum effici.*

1. TAmetſi matrimonia legis naturæ, & ſcriptæ ſint Sacramentũ,latè tamẽ & minus propriè quatenus erant ſigna coniunctionis Dei cum homine per gratiam vti colligitur *ex cap. gaudemus de Diuortijs. cap. debitum de bigamis*,& tradit Leo *epiſt.92.ad Ruſticum.* Auguſt. *lib. 1.de nupt.cap.*21. At cùm virtutem non haberent ſanctificandi coniuges ante Chriſti inſtitutionem; ea de cauſa propriè Sacrameorum non debent nuncupari. Poſt inſtitutionem verò Chriſti illud ſolùm matrimonium Sacramentum eſt, quod eſt à fidelibus, hoc eſt à baptizatis ſuſceptum; nam cùm baptiſmus ianua ſit, & neceſſaria diſpoſitio ex diuina inſtitutione ad reliqua omnia Sacramenta ſuſcipienda, nequit vllus qui baptizatus non ſit Sacramentom matrimonij ſuſcipere, tametſi in matrimonium copuletur. Neque obſtat, quòd Inoocent. III. *in cap. veniens de clerico non baptizato* dixerit non baptizatum ſuſcipere poſſe matrimonium, & Euchariſtiam: id enim intelligi debet de ſuſceptione matrimonij in ratione contractus, & de ſuſceptione Euchariſtiæ materiali. Prætetquam quòd ibi Innocent. non definiendo, ſed dubitando ea verba protulit, ſicuti aduertit Rebell. *lib. 2.de matr.quæſt.*3.*n.*16.Baſil. Ponce, *lib.*1.*cap.*6.*n.*5.

2. Sed an ipſum matrimonium fidelium non ſolùm in fieri, ſed in facto eſſe ſit verum Sacramentum? nonnulla eſt difficultas. Affimant eſſe Bellarm.*lib. 1. de matr.c.*6.Sanch.*l.2.diſp.*5.*n.*7.Ferdinand.Rebell.*l. 2. de matr.q.*4.Paul.Laym.*l.*5.*tract.*10.2.*p.c.*2.*n.*4.Ducuntur,quia celebrato matrimonio coniuges inter ſe perpetuò vniti, & copulati ſignificant vniooem Chriſti cum Eccleſia,vel Verbi cum Natura humana. Quinimo matrimonium in fieri hanc vnionem ſignificare non poteſt, cùm citò tranſeat. Nec mirum hoc eſſe debet, cùm Euchariſtia non tantùm in fieri, ſed in facto eſſe Sacramentum ſit.

3. Cæterùm omnino dicendum eſt matrimonium in facto eſſe veram, & propriam Sacramenti rationem noo habere. Nam ſacramentum à Chriſto inſtitutum eſt ſignum practicum gratiæ ſanctificantis,id eſt,quod ſuo vſu ex opere operato ſuſcipientem ſanctificet, vt dixit Concil.Florentin. *in decreto Eugenii*, & colligitur ex Trident. *ſeſſ.7.per totam.* At coniuges vſu matrimonij non ſanctificantur ex opere operato, vt ferè omnes Doctores contendunt. Ergo matrimonium in facto eſſe Sacramentum propriè non eſt: ſic docuit Coninch. *diſp.24.dub.2.n.*11.

Neque obeſt, quòd matrimonium in facto eſſe ſignificet vnionem Chriſti cum Eccleſia, quia id ſolùm probat eſſe Sacramentum ſumpto Sacramento latè pro ſigno rei ſacræ diuinitus inſtituto, non tamen probat eſſe propriè Sacramentum, quatenus eſt ſignum practicum gratiæ; hoc enim habet matrimonium, quatenus ſit, non quatenus factum eſt. Secùs eſt de Euchariſtia, quæ quatenus ſit non Sacramentum, ſed ſacrificium eſt, facta verò Sacramentum eſt, quia ſuo vſu ex opere operato ſuſcipientem ſanctificat.

4. Poſito autem contractum ipſum matrimonij à fidelibus factum ſacramentum eſſe, dubium eſt primum, an poſſint fideles matrimonium contrahere, quin Sacramentum ſuſcipiant? Affirmant Ferdinand. Rebell. *de oblig. 2.p. lib. 2. quæſt.* 5. *concl.* 1. Vazq. *tit.* 2. *in.* 3. *p. diſp.*138. *cap.* 5. Baſil. Ponce, *lib.* 1. *cap. 9. num.* 3. Gaſpar Hurtado, *lib.de matr.diſp.3.difficult.*19. Mouentur, quia neque ex conciliis, neque ex Patribus, aut ſacra ſcriptura conſtat Chriſtum Dominum ita coniunxiſſe Sacramentum contractui matrimoniali fidelium, quin ipſi fideles poſſent contractum à Sacramento ſeparare. Nam eſto contractus ita ſit eſſentialis Sacramento matrimonij,vt nequeat Sacramentum eſſe; quin ſit legitimus contractus,quia eſt eius materia, & forma: at contractui ea Sacramenti neceſſitas non videtur eſſentialis, ſicuti non eſt eſſentialis abſolutioni, & prolationi verborum Baptiſmi eſſe Sacramentum,cùm conſiſtere poſſit abſque Sacramento ex defectu ſolum intentionis. Neque item hæc conjunctio conſtat ex communi ſenſu Doctorum, ſiquidem plures antiqui docuerunt matrimonia clandeſtina fidelium eſſe legitima in ratione contractus ſed non in ratione Sacramenti, & multò plures matrimonium inter abſentes per epiſtolam, vel per procuratorem celebratum etiam poſt Trident. eſſe legitimum in vi contractus, carere tamen Sacramenti ratione. Ergo abſque fundamento negatur fideles ſeparare non poſſe contractum matrimonij à Sacramento. Secundò, quia contractus matrimonij valere reputandus eſt, dum iure non inuenitur irritus: at nullibi reperitur irritus contractus fidelium abſque intentione Sacramenti, quinimo ex *cap.fin.de conditionib.appoſit.*contrarium colligitur; ſiquidem ibi conditiones turpes, & impoſſibiles à matrimonij contractu reiiciuntur. Ergo illa conditio, quod ille contractus matrimonium non ſit,vt potè turpis, & impoſſibilis pro non adjecta habenda eſt. Tertiò fauet huic ſententiæ praxis inquiſitorum, iudicom, & communis ſenſus Eccleſiæ: matrimonia enim illorum fidelium,qui ad Iudaiſmum deflectunt vera eſſe reputantur, cùm tamen conſtet noo contraxiſſe animo faciendi, quòd facit Eccleſia, cum id potius irrideant, & ob eam cauſam ſecreto prius contrahunt, & poſtmodum in Eccleſia ſe fingunt more Catholicorum contrahere.

5. Nihilominus longè verior eſt ſeotentia negans poſſe fideles baptizatos verum matrimonium contrahere, & non Sacramentum. Sic Petr.de Ledeſm. *de matr.q.42.art.1.dub.7.in ſolut.ad* 1.*&* 2.Sanch.*lib.2.de matr.diſp.*10.*n.*6.Coninch.*diſp.24.dub.6.concl.*4.Ratio ea eſt, quia Chriſtus Dominus contractum matrimonialem fidelium in Sacramentum eleuauit. Ergo fideles intendentes verum matrimonialem contractum inire,conſequenter intendunt Sacramentum conſtituere; quia hoc ex diuina inſtitutione habetur, neque poſſunt vnam intentionem ab alia ſeiungere. Et confirmo, tota eſſentia matrimonij Sacramenti conſiſtit in legitimo fidelium contractu, quo ſibi inuicem corpora ad cooiugalem vſum tradunt. Ergo fideles intendentes celebrare prædictum contractum, neceſſariò intendunt celebrare matrimonium Sacramentum. Secundò Trident. & Florent. concil. expreſsè definiunt matrimonia fidelium Sacramentum eſſe, ſed hæc eſt vniuerſalis,& indefinita definitio. Ergo omnia matrimonia fidelium comprehendit,ergo nequit dari verum matrimonium fidelium, quòd Sacramentum non ſit. Tertiò prædicta matrimonia ſunt omnino indiſſolubilia, non ſolùm quia ſuſceptione baptiſmi ſolui non poſſunt, ſed quia ſignificant coniunctionem Chriſti cum Eccleſia,Verbique diuini cum natura Humana;ſed hanc ſignificationem ſola matrimonia Sacrameota habeot; iuxta illud Pauli *ad Epheſ.*5.Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto,& in Eccleſia. Ergo nullum eſt matrimonium fidelium, quod Sacramentum non ſit. Quartò ex oppoſita ſententia duo non leuia inconuenientia inferuntur: primum, matrimonia quæ olim clandeſtinè celebrabantur, non eſſe vera Sacramenta, cùm tamen Concilium,*ſeſſ.24.cap.*1. *de reformat.* ea rata appellauerit; quo nomine ſola matrimonia Sacramenta nuncupantur. Sequelam probo, quia ſic contrahentes ſolùm contractum ciuilem intendebant eſſicere, non tameo Sacramentum; quippè ſi huius intentionem

tionem haberent, non ita irreuerenter contraherent. Secundum, & præcipuum inconueniens eſt, licitum eſſe fidelibus matrimonia celebrare in ratione contractus, & non in ratione Sacramenti, ſiquidem nulla lex diuina, neque humana oſtendi poteſt, quæ eos aſtringat ad vtrumq; cõiungendũ, ſi verè ſeparari hæ rationes poſsũt.

6. Neque oppoſitæ rationes vrgent. Ad primam conſtat ex dictis conſtare inquam ex Florent. & Trident. Chriſtum Dominum fidelium contractui rationem Sacramenti annexuiſſe. Secunda probaret matrimonium illud non ſolùm eſſe verum in vi contractus, ſed etiam in ratione Sacramenti: nam conditiones turpes, & impoſſibiles æquè à Sacramento matrimonij, ſicuti à contractu reijciuntur. Quapropter dicendum eſt, ſi contrahentes ita vellent inire matrimonium, vt nullo modo Sacramentum ſuſcipere intendant, neutrum efficiunt; at ſi efficaciter, & abſolutè volunt matrimonium inire; nolunt tamen Sacramentum ſuſcipere, quia errore ducti exiſtimant matrimonium à Sacramento ſeparari poſſe, verum Sacramentum ſuſcipiunt, quia illa voluntas non ſuſcipiendi Sacramentum inefficax eſt ſtante voluntate abſoluta, & efficaci celebrandi matrimonij contractum, cui annectitur ex Chriſti inſtitutione Sacramentum. Ad tertium ſimiliter reſpondeo matrimonia illorum verè eſſe Sacramenta, quia verè, & abſolutè intendunt facere, quod Eccleſia requirit, vt Sacramentum matrimonij conſiſtat, nempè intendunt ſibi inuicem corpora ad vſum coniugalem tribuere, quod eſt ab Eccleſia pro Sacramento matrimonij requiſitum, tametſi ea non præſtent, vt Eccleſiæ catholicæ conformentur.

7. Secundò dubitatur, an matrimonium fidelium per nuntium, vel epiſtolam, vel procuratorem celebratum ſit verum Sacramentum? Supponimus ex *infrà* dicendis verum matrimonium inter abſentes celebrari poſſe, ſolùm in præſenti dubitamus, an ſit verum Sacramentum? Negant eſſe Canus *lib. 8. de locis theolog. c. 5. ad* 3. & *in relect. de pœnit. p. 5.* Baſſolis *in 4. d. 27. q. 1. art.* 1. Caiet. *in opuſc. de matr. quæſt.* 1. Victor *in ſum. n.* 244. Viguer. *in inſtitutionib. theologor. c.* 16. §. 7. *verſ.* 4. Martin. Ledeſm. 2. *part.* 4. *quæſt.* 44. *art.* 4. probabilem iudicant Petr. Ledeſm. *de matr. q. 42. art. 1. difficult. 7. concl.* 1. Ferdinand. Rebell. *de obligat. iuſtit. 2. part. lib. 2. quæſt. 5. concl.* 2. Ducuntur primò, quia verba videntur neceſſaria in quolibet Sacramento, cùm Florentinum dixerit omnia Sacramenta conſtare rebus tanquam materia, & verbis tanquam forma, at inter abſentes verba intercedere non poſſunt. Secundò nullum aliud Sacramentum medio nuntio, epiſtola, aut procuratore celebrari poteſt. Ergo neque matrimonium. Tertiò miniſtratio Sacramenti, illiúſve ſuſceptio debet eſſe ab homine libero, & in ſtatu gratiæ exiſtente; at ſi medio procuratore, nuntio, vel epiſtola matrimonium celebrari poteſt, miniſtratio ſacramenti, illiúſque ſuſceptio ſæpe fiet ab homine ebrio, dormiente, vel amente, & in peccato exiſtente. Non igitur eſt concedenda ratio ſacramenti prædicto matrimonio.

8. Communior tamen ſententia, eáque veriſſima affirmat matrimonium per procuratorem, nuntium, vel epiſtolam celebratum à baptizatis verum Sacramentum eſſe, ſicuti docuit Innocent. *in cap. iuuenis de ſponſalib. n.* 5. Couar. 2. *de matr. c. 1. §. vnico, n.* 5. Nauarr. *in c. fratres de pœnit. d. 5. n.* 45. Gregor. de Valen. 4. *t. diſp. 10. q. 1. p. 6. in ſolut. ad* 4. Sanch. *lib. 2. diſp. 11. n.* 27. Bellarm. *lib. 1. de matr. c. 5. ad* 1. Henriq. *lib. 11. c. 2. n.* 2. Baſil. Ponce, *lib. 1. c. 10. n.* 3. Gutierr. *de matr. c. 43. n* 8. Coninch. *diſp. 24 dub. 2. concluſ. 5. n.* 23. & alij plures apud ipſos. Ratio eſt, quia vt *ſuprà* probauimus fideles optimè poſſunt per nuntium, epiſtolam, vel procuratorem matrimonium contrahere. At quodlibet matrimonium fidelium declarauit Trident. *ſeſſ. 24. c.* 1. eſſe Sacramentum, neque vllam fecit exceptionem. Ergo prædictum matrimonium eſt verum Sacramentum. Et confirmatur, quia Chriſtus Dominus naturam contractus non immutauit, ſed verum, & legitimum contractum ad eſſe Sacramenti eleuauit, ſed per procuratorem verus contractus matrimonij celebrari poteſt, ergo verum Sacramentum conſtituit. Præterea quoties de huius contractus valore lis agitatur, non iudex ſæcularis, ſed Eccleſiaſticus cognoſcit: at ſi prædictum matrimonium Sacramentum non eſſet, ſed ſolùm ciuilis contractus, nulla eſſet cauſa, ob quam ad iudicem ſæcularem eius cognitio non pertineret. Ergo ſignum eſt Eccleſiam vnanimi conſenſu ſentire prædictum matrimonium Sacramentum eſſe.

9. Rationes in contrarium leuiſſimæ ſunt. Prima probaret mutum non poſſe matrimonium inire, ſiquidem nequit verba proferre. Quare dicendum eſt, cùm Florent. dixit omnia Sacramenta conſtare verbis, matrimonium excipiendum eſt, vt placuit Paludan. *in 4. de* 27. *quæſt. 2. art. 3. concluſ.* 1. vel ſi matrimonium comprehendit, id intelligi debet verbis formalibus, vel æquiualentibus, vel denique intelligendum eſt regulariter non præcisè, vti colligitur manifeſtè ex ipſomet concilio dicente, cauſam efficientem matrimonij eſſe mutuum conſenſum regulariter per verba expreſſum. Ad ſecundum neganda eſt conſequentia; quia quodlibet Sacramentum celebratur iuxta ipſius naturam. Cùm ergo matrimonij natura ſita ſit in contractu, qui medio procuratore ſæpe fit, Sacramentum matrimonij eodem modo celebrari poteſt. Ad tertium nego eſſe neceſſarium, vt ſuſcipiens Sacramentum actualem habeat libertatem, ſufficit, ſi illam habuerit, vt contingit in eo, qui dormiens baptizatur, eo quòd antea baptiſmum petierit. Concedo tamen ad miniſtrandum Sacramentum, quod per propriam perſonam miniſtrandum eſt oportere miniſtrum actuali libertate gaudere. At cùm Sacramentum matrimonij miniſtrari poſſit per interpoſitam perſonam, ea de cauſa non requiritur, vt actualem libertatem habeat, cùm de facto miniſtratur. At vt dignè prædictum Sacramentum ſuſcipiatur, debet non procurator, ſed ille cuius nomine matrimonium contrahitur in gratia eſſe eo tempore, quo probabiliter credit matrimonium à ſuo procuratore celebrandum eſſe.

10. Tertiò dubitatur, an fidelis baptizatus contrahens ex diſpenſatione Pontificis cum fideli ſuſcipiat verum ſacramentum? Affirmat Sotus *in 4. d. 26. quæſt. 2. art. 3. in fine.* Leſſius *Hom.* 73. *de Sacram.* Moueri poſſunt, quia fidelis verè contrahit, ſed contractum fidelium eleuauit Chriſtus in Sacramentum. Ergo ille contractus ex parte fidelis Sacramentum eſt, & fortè ob hanc cauſam dixit Paul. 1. *Corinth.* 7. virum infidelem ſanctificatum eſſe per mulierem fidelem. Et econtrà.

11. Nihilominus certa ſententia eſt prædictum contractum Sacramentum non eſſe; vt benè aliis relatis docuerunt Sanch. *lib. 2. diſp. 8. n.* 2. Gutierr. *de matr. cap. 42. n.* 4. Gab. Vaſq. *de matrim. diſp. 2. cap* 4. *n.* 10. & *cap. 10. n.* 115. Coninch. *diſp. 24. dub. 2. concl.* 6. 24. Baſil. Ponce, *lib. 1. cap.* 6. *n.* 7. Ratio eſt manifeſta, quia Sacramentum matrimonij vnicum, & indiuiſibile eſt, ſicuti eſt vnicus, & indiuiſibilis cõtractus virum, & fœminam afficiens: at ſecundùm omnes non afficit infideles: ergo neque fidelem afficere poteſt. Neque eſt vllum inconueniens, quòd vnicum, & indiuiſibile accidens mortale ſit in duobus ſubiectis, ſi inter ſe ad vnum referuntur, vt patet in poteſtate capituli, quæ vnica, & indiuiſibilis ita ſingulis communicatur, vt dependenter ab aliis communicetur.

12. Ad rationem in contrarium reſpondeo, fidelem in eo caſu verè contrahere: nego tamen illum contractum eſſe fidelis ſimpliciter, cùm etiam ſit infidelis: Chriſtus autẽ Dominus illum contractum ad eſſe Sacramenti eleuauit, qui abſolutè, & ſimpliciter contractus fidelis eſt. Neque Paul. 1. *Corinth.* 7. dixit virum infidelem ſanctificatum eſſe per mulierem fidelem, ex eo quòd mulieris fidelis matrimonium ſit Sacramentum, ſed ex eo quòd eius conuerſione ſperatur infidelem virum conuertendum, & ſanctificandum eſſe.

13. Quartò

13. Quartò dubitatur, an cùm vterque coniux infidelis ad fidem conuertitur ſuſcepto baptiſmo eorum matrimonium Sacramentum efficiatur? Communior ſententia affirmat, vt videre eſt ex pluribus, quos refert, & ſequitur Sanch. *l.* 2. *diſp.* 9. *n.* 5. Rebell. *lib.* 2. *de matr. quæſt.* 6. *concl.* 1. Bellarmin. *lib.* 1. *cap.* 51. *in fine* & *cap.* 15. Paul. Layman. *lib.* 5. *ſum. tract.* 10. 2. *part. cap.* 3. *n.* 6. Gutierr. *de matr. cap.* 42. *n.* 5. Mouentur ex eo quòd matrimonium antea ſolubile baptiſmo fit ratum, & inſolubile, & coniunctionem Chriſti cum Eccleſia ſignificat: ergo eſt Sacramẽtum. Differunt autem prædicti Doctores: nam Sanch. Gutierr. & alij cenſent ex eo quòd infideles baptizentur abſque alio nouo conſenſu Sacramentum effici. Alij, vt Bellarmin. & Paul. Layman. requirunt nouum conſenſum, ſeu antiqui approbationem ſignis, nutibus, copulàve maritali.

14. Nihilominus verius exiſtimo nunquam ſacramentum effici, quæ eſt ſententia Gab. Vaſq. 2. *t. in* 3. *part. diſp.* 138. *c.* 5. & 4. *t. diſp.* 2. *de matr. c.* 10. Ægid. de Coninch. *diſp.* 24. *dub.* 2. *concl.* 7. Baſil. Ponce, *lib.* 1. *c.* 9. *n.* 8. Moueor, quia infideles ad fidem conuerſi in eodem vinculo matrimonij quo antea aſtringebantur, perſeuerant ſiue denuo conſentiant, ſiue diſſentiant, quia neque ex diſſenſu vinculum diminuitur, neque conſenſu augetur, ergo ex nouo conſenſu non poteſt matrimonium effici. Secundò ſacramentum matrimonij tunc eſt, quando baptizati ſibi mutuò corpora tradunt ad coniugalem vſum: at infideles fideles facti, renouanteſque conſenſus non ſibi inuicem corpora tradunt, quia ſunt tradita, ſolùm enim poſſunt traditionem factam approbare, at approbatio traditionis non eſt traditio, neque nouus contractus matrimonij, ergo nequit eſſe ſacramentum; aliàs quoties fideles contractum prius factum approbarent, nouum ſacramentum matrimonij ſuſciperent, quod eſt abſurdum. Quòd ſi dicas ea approbatione ab infidelibus denuò baptizatis facta contractum priorem reddi ratum, & inſolubilem, & coniunctionem Chriſti cum Eccleſia ſignificare, cùm tamen antea non eſſet, ergo eſt verum ſacramentum. Obſtat, quia prædictus contractus (ſeu vt melius dicam) vinculum ex dicto contractu relictum non fit ratum, & inſolubile ex eo quòd à denuò baptizatis approbetur, ſed ex eo quòd ceſſet baptiſmo ſuſcepto cauſa ob quam diſſolui poterat; quippè ſolùm ob ſuſceptionem baptiſmi diſſolui poterat alio renuente conuerti. Præterea fideles cõſummantes matrimonium reddunt contractum omnino inſolubilem, repræſentantémque vnionem Verbi diuini cum natura Humana, quam inſolubilitatem, & repræſentationem ante cõſummationem non habebat, ſed ingreſſu religionis, vel diſpenſatione Pontificis ſolui poterat, & tamen non obinde fideles conſummantes matrimonium, denuò ſacramentum ſuſcipiunt, quia denuò non ſibi corpus tradunt, nec denuò contrahunt, ſed corpore tradito vtuntur, & contractum factum perficiunt, ſic à fortiori infideles facti ſuorum conſenſuum approbatione matrimonium ſacramentum efficere non poſſunt, quia non efficiunt nouum contractum, ſed antea factum approbant, & baptiſmo perficiunt. Et ex his fit ſatis fundamento communis ſententiæ.

Pvnctvm. III.

Quæ ſit materia, & forma ſacramenti matrimonij.

1 *Referuntur variæ ſententiæ.*
2 *Conſenſus vtriuſque contrahentis eſt materia, & forma.*
3 *Quod intelligendum eſt tam in ratione contractus, quàm ſacramenti.*

1. VAriæ ſententiæ de hac re referuntur à Thom. Sanch. *lib.* 2. *diſp.* 5. *per totam.* Breuiter colligam, & quæ mihi probabiliores videntur ſubiiciam. Prima eſt *Ferd. de Caſtro, Sum. Mor. Pars V.* Cani, *lib.* 8. *de locis cap.* 5. *in ſolut. ad* 3. aſſerentis verba contrahentium eſſe materiam, formam verò verba ſacerdotis. Sed eſt improbabilis ſententia; aliàs ſequeretur matrimonia clandeſtina olim ſacramenta non fuiſſe, contra Trident. *ſeſſ.* 24. *cap.* 1. *de reformat.* & matrimonium celebratum coram teſtibus, & parocho nulla verba proferente ſacramentum non eſſe. Secunda eſt Gloſſæ *in cap. Tuæ de Sponſalib. verbo, nec forma.* & Abbat. *ibi n.* 10. Præpoſit. *in fine.* Alexand. de Neuo. *n.* 25. Silueſt. *verbo matrimonium* 1. *quæſt.* 1. Nauarr. *cap.* 22. *n.* 20. Gregor. de Valent. *tom.* 4. *diſp.* 10. *quæſt.* 1. *part.* 6. Rebell. *lib.* 2. *quæſt.* 4. *ſect.* 3. & aliorum conſenſum contrahentium eſſe materiam; verba autem, quibus ille conſenſus exprimitur eſſe formam, quia conſenſus verbis informatur. Sed hæc ſententia facilè refellitur, nam ſi ſumatur conſenſus vt diſtinctus à verbis, ſeu à ſignis, quibus exprimitur, & declaratur, vt neceſſariò ſumi debet, ne materia cum forma confundantur eſt omnino inſenſibilis; At materia contractus humani, & politici nequit eſſe integrè, & totaliter inſenſibilis. Ergo. Neque obeſt, quòd in Sacramento pœnitentiæ contritio ſit materia proxima, quia non eſt integra, ſed verbis, vel ſignis expreſſa. Præterea verba non determinant conſenſum, ſed illum declarant; ſiquidem neque amplius, neque minus ſignificant quàm id quod conſenſu interiori ſignificabatur. Tertia ſententia econtra procedit aſſerens verba eſſe materiam, eo quòd conſenſus perficiat verba, quæ ſecluſo conſenſu nullius eſſent momenti: ſic docuit Maior *in* 4. *d.* 26. *quæſt.* 1. Sed hæc ſententia eiſdem rationibus, ac præcedens reiicienda eſt. Neque obeſt, quòd verba abſque conſenſu nullius ſint momenti, nam etiam conſenſus abſque verbis nihil prodeſt, inde enim tantùm infertur vtrumque eſſe neceſſarium. Quarta ſententia eſt Richardi *in* 4. *d.* 26. *art.* 4. *quæſt.* 2. Aſtenſ. *in ſum. lib.* 8. *tit.* 7. *art.* 1. *quæſt.* 3. Angeli, *matrimonium*, 1. Victor *in ſum. de matr. n.* 245. & probabilem reputat Henriq. *lib.* 11. *cap.* 2. caſo quo ſucceſſiuè verba à contrahentibus proferantur. Sed omnino diſplicet hic modus dicendi, quippe non deſignat materiam determinatam, ſed arbitrio contrahentium relinquit, & præterea non conſtituit materiam pro eo caſu quo ſimul ab vtroque contrahente verba proferrentur. Quinta ſententia, quæ veritati proximior eſt aſſerit mutuos conſenſus verbis expreſſos ſibi inuicem eſſe materiam, & formam ſub diuerſa conſideratione, quatenus enim corporum traditionem continent, ſunt materia, quatenus verò illorum acceptionem ſignificant ſunt forma. Nam cùm in quolibet contractu ſit traditio, & acceptatio, & traditio ineſficax ſit, quouſque acceptatione compleatur, & perficiatur; meritò contractus prout traditionem ſignificat, rationem materiæ determinabilis habere debet; & rationem formæ prout acceptationem denotat. Sic Sotus *in* 4. *diſt.* 26. *quæſt.* 2. *art.* 1. Franciſc. Suar. *tit.* 3. *de Sacram. diſp.* 2. *ſect.* 1. Bellarm. *lib.* 1. *de matr. cap.* 6. Thom. Sanch. *lib.* 2. *diſp.* 5. *n.* 6. Alexand. Peſant. *in addit. ad* 3. 3. *p. q.* 42. *art.* 1. *diſp.* 2. Coninch. *diſp.* 24. *dub.* 3. *concl.* 1. *n.* 33. Gutierr. *de matrim. cap.* 41. *n.* 1. *circa finem*, & alij apud ipſos. Sed huic ſententiæ obſtat, quia contractus ſi attentè conſideretur non conſtat ex acceptatione, & traditione rei, ſed illam habet pro obiecto, formaliter autem, & intrinſecè in mutuo conſenſu verbis, ſeu ſignis expreſſo conſiſtit: quippè ex mutuo hoc conſenſu oritur traditio, & acceptatio tanquam illius effectus, & fortè ob hanc rationem Florentin. concil. *in decreto Eugenij* dixit cauſam efficientem matrimonij regulariter eſſe mutuum conſenſum per verba de præſenti expreſſum, apertè indicans nihil aliud præter conſenſum expreſſum matrimonij eſſentiam conſtituere. Præterea ea ſupradicta ſententia non ſatis explicari poteſt, qualiter hoc Sacramentum, ſicut & reliqua perficiatur verbis tanquam forma, & rebus vt materia, ſiquidem traditioni, & acceptationi, quæ ex conſenſu verbis, ſeu ſignis expreſſo fit, verba conuenire non poſſunt. Deinde non ſatis diſtingui poſſunt

verba à rebus, & econtià, quod Concil. expreſsè voluit diſtinguere, definiens omnia ſacramenta perfici verbis tanquam forma, & rebus vt materia.

2. Quapropter eſt ſexta ſententia verior, & probabilior aſſerens conſenſus vtriuſque contrahentis verbis, ſeu ſignis expreſſos eſſe formam, tam in ratione contractus, quàm ſacramenti, traditionem verò, & acceptationem corporum eſſe materiam proximam, remotam verò corpora: materiam inquam non ex qua contractus coaleſcat, ſed circa quam contractus verſetur, & qua ipſe contractus perficiatur, ideóque Florentin. notanter dixit omnia ſacramenta *perfici* rebus tanquam materia; & verbis vt forma: tacitè indicans non eſſe neceſſarium quòd intrinſecè rebus, vel verbis conſtent, aliàs dixiſſet *conſtare*, non *perfici*: Et exemplum eſt manifeſtum in Euchariſtia, in qua à Florent. panis, & vinum ſunt aſſignata pro materia, & verba conſecrationis pro forma, cùm tamen neque ex conſecrationis verbis, neque ex pane, & vino intrinſecè coaleſcat Euchariſtia, ſed ex ſpeciebus ſacramentalibus, & ex Chriſto Dño, ſic matrimonij materia eſſe poteſt mutua traditio, & acceptatio corporum, non ex quibus matrimonij contractus conſtet, ſed circa quas verſetur, & quas vt obiectum reſpiciat, & efficiat. Moueor ad hunc modum dicendi, quia eſt aptior reliquis ad explicandam materiam, & formam ſacramenti matrimonij, & qualiter ipſum ſicut reliqua Sacramenta rebus tanquam materia, & verbis tanquam forma perficitur, ſiquidem verbis exprimentibus conſenſus perficitur vt forma, traditione, & acceptatione corporum tanquam materia. Et præterea quia hac via conuenit matrimonium cum reliquis alijs contractibus, quorum forma eſt conſenſus expreſſus ipſorum contrahentium: materia eſt quam prædictus conſenſus reſpicit, & circa quam verſatur? V. g. donatio, emptio, venditio, commodatio, &c. Atque ita docent Paludan. *in 4. d. 26. q. 4. art. 3. ad 2.* Couar. 2. *part. de matr. cap.* 1. §. *vnico. n.* 8. Gab. Vazq. *in 3. part. t.* x. *diſp.* 129. *cap.* 3. & *diſp.* 3. *de matr. c.* 5. Paul. Comitol. 1. *part. de contractib. cap.* 4. *num.* 9. Baſil. Ponce, *lib.* 1. *cap.* 7. *num.* 12. Gaſpar Hurtado. *diſp.* 3. *de matr. diffic.* 21. Gutiett. *lib. de matr. c.* 41. *n.* 1. *verſ. tertia ſententia*, & alij apud ipſos, præcipuè apud Sanch. *diſp.* 5. *num.* 4.

3 Notanter dixi tam in ratione contractus, quàm Sacramenti, quia eadem eſt materia, & forma matrimonij prout eſt contractus, & prout eſt Sacramentum. Quippè Chriſtus Dominus Sacramentum matrimonij inſtituens non mutauit contractum, ſed contractui matrimoniali immutato Sacramenti rationem annexuit, vt docent omnes.

Pvnctvm IV.

Quis ſit Sacramenti Matrimonij miniſter.

1 Melchior Cano *affirmat eſſe ſacerdotem, quatenus eſt Sacramentum.*
2 *Certiſſimum eſt eſſe ipſos contrahentes.*
3 *Satisfit rationib. oppoſit.*
4 *Cum matrimonium per procuratorem contrahitur, non ipſe procurator, ſed eum conſtituens eſt miniſter.*

1. MElchior Cano *lib.* 8. *de locis, cap.* 5. contendit matrimonij miniſtrũ quatenus eſt Sacramentũ eſſe ſacerdotem, tametſi quatenus eſt contractus ſint ipſi contrahentes, adducit in ſui fauorem plures Doctores, ſed vt rectè expendit Vazq. *diſp.* 3. *de matr. cap.* 3. ei non fauent. Probat primò, quia Eugen. IV. *in decreto fidei*, §. *ſeptimum* definit omnia Sacramenta verbis tanquam forma perfici. At verba contrahentium neceſſaria non ſunt, cùm ſuppleri ſignis poſſint. Ergo affirmandum eſt verba ſacerdotis neceſſaria eſſe, illiſque Sacramentum perfici, ſicuti alia omnia Sacramenta perficiuntur. Secundò probat, quia matrimonia clandeſtina ex defectu ſacerdotis præſentis Sacramentum non erant, non enim contrahentes intendebant facere quæ Eccleſia facit. Tertiò, actio Sacramentalis eſt actio ſacra, requirit ergo miniſtrum ſacrum. Quartò contrahentes in peccato non credunt duplex peccatum mortale committere, aliud recipiendo Sacramentum, aliud miniſtrando, quod neceſſariò videretur dicendum, ſi ipſi eſſent miniſtri.

2. Cæterùm certiſſima ſententia eſt miniſtrum huius Sacramenti eſſe ipſos contrahentes, & nullatenus ſacerdotem, neque opinio Cani vllam probabilitatem habet: ſic pluribus relatis docet Sanch. *lib.* 2. *diſp.* 6. *n.* x. Petr. de Ledeſm. *de matr. q.* 42. *art.* 1. *difficult.* 4. Baſil. Ponce, *lib.* 1. *cap.* 8. *n.* 3. Gutierr. *c.* 41. *n.* 2. & paſſim omnes. Et ſumitur en Florentino Concilio aſſerente in *dicto decreto Eugenij* cauſam efficientem matrimonij regulariter eſſe mutuum conſenſum per verba de præſenti expreſſum, ſed mutuus conſenſus expreſſus regulariter per verba non procedit à ſacerdote, ſed ab ipſis contrahentibus, ergo ipſi contrahentes ſunt cauſa efficiens matrimonij, atque adeo Sacramenti, quippe Florentinum de matrimonio vt Sacramentum eſt loquebatur, vt conſiderari fieri poteſt manifeſtum. Præterea colligitur ex Trident. *ſeſſ.* 24. *cap.* 1. *de reformat.* irritante matrimonia abſque præſentia parochi, & teſtium, ſupponebat ergo prædicta matrimonia vera eſſe non ſolùm in vi contractus, ſed in ratione Sacramenti. Ratio verò eſt aperta: ille eſt miniſter Sacramenti qui materiam, & formam Sacramenti apponit, at contrahentes tantùm, apponunt formam, & materiam Sacramenti matrimonij, ſiquidem exprimunt mutuum conſenſum de mutua ſuorum corporum traditione, & acceptatione, in quibus dictum eſt materiam, & formam huius ſacramenti conſiſtere. Et confirmo; negari non poteſt contrahentes eſſe miniſtros matrimonij quatenus eſt quidam ciuilis, & naturalis contractus, ergo quatenus eſt Sacramentum. Quippè Chriſtus Dominus non aliam materiam, aut formam Sacramenti matrimonij inſtituit præter eam, quæ contractui neceſſaria erat.

3. Rationes verò pro ſententia Cani adductæ nullius ſunt momenti. Ad primam reſpondeo verba in matrimonio regulariter adeſſe, tametſi ſignis celebrari poſſit. Ad ſecundum nego matrimonia clandeſtina Sacramenta non fuiſſe, fuerunt vtique; vt colligitur ex Trident. & communi ſententia Doctorum. Ad tertium dicimus actionem Sacramentalem ſacram eſſe, quia eſt cauſa Sacramenti, & gratiæ ſanctificantis, non quia procedit à miniſtro conſecrato, aliàs baptiſmus collatus à Layco non eſſet Sacramentũ, cùm Laycus non ſit ad id cõſecratus. Ad quartum plures Doctores, quos ſequitur Sotus *in 4. d.* 1. *quæſt.* 5. *art.* 6. Thom. Sanch. *lib.* 2. *diſp.* 6. *num.* 4. Coninch. *diſp.* x4. *dub.* 3. *num.* 34. Gutierr. *capite* 41. *num.* 3. negant contrahentes quatenus ſunt miniſter Sacramenti matrimonij peccare ſaltem mortaliter, eo quòd ad id munus non ſint cõſecrati. Sed rectiùs Nauarr. *cap.* 1. §. *ſacerdos. num.* 10. *de pœnit. diſt.* 6. *in ſolut. ad* 5. Petr. de Ledeſm. *de matr. quæſt.* 42. *art.* 3 *ad vlt.* Gab. Vazq. *t.* 2. *in* 3. *p. diſp.* 136. *cap.* 3. Baſil. Ponce, *lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 11. & alij exiſtimant eſſe peccatum mortale, eo quòd ſint Chriſti inſtrumentum ad gratiam conferendam: decet autem inſtrumentum cauſæ principali eſſe conforme, vti diximus *tract. de Sacrament. in genere. p.* 5. *num.* 11.

4 Rurſus cùm Sacramentum matrimonij per procuratorem contrahitur, non ipſe procurator eſt Sacramenti miniſter, ſed miniſtri inſtrumentum, quippe ipſe non pro ſe contrahit, ſed pro eo cuius habet mandatum, & cuius conſenſum exprimit, ob quam rationem non tenetur in gratia eſſe, vt benè Baſil. Ponce, *lib.* 1. *cap.* 10. Vazq. *diſp.* 3. *de matr. n.* 86. Gaſpar Hurtado *diſp.* 3. *de matrim. difficult.* 22. *num.* 83.

Pvnctvm V.

De conſenſu ad matrimonium requiſito.

1 *Conſenſus contrahentium neceſſarius eſt.*
2 *De potentia Dei abſoluta poteſt vinculum, & obligatio matrimonij coniugibus concedi abſque eorum conſenſu.*
3 *Noſtri primi parentes conſenſerunt in matrimonio.*
4 *Tria in matrimonio requiruntur.*
5 *Conſenſus in mutuam corporum traditionem, obligationemque iuſtitiæ ad copulam coniugalem neceſſarius eſt.*
6 *Preponitur obiectio, & fit ſatis.*
7 *Contrahentem falsò exiſtimantem ſubeſſe impedimentum dirimens, aliqui affirmant poſſe validè conſentire.*
8 *Oppoſitum verius eſt.*
9 *Satisfit rationibus* oum. præced. *allatis.*

1. CONſenſum contrahentium neceſſarium eſſe ad matrimonium deciditur expreſsè *cap. ſufficit* 27. *quæſt.* 2. *cap. cum apud*, & *cap. cùm locum*, *de ſponſalib.* & *cap. tua einſdem tit.* & à Floreot. *in decreto fidei.* §. *ſeptimum.* ibi : cauſa efficiens matrimonij eſt conſenſus vtriuſque contrahentis regulariter per verba de præſenti expreſſus. Idem colligitur ex Trident. *ſeſſ.* 24. *cap.* 1. *de reformat.* & tradunt omnes. Hic autem conſeoſus liber eſſe debet, libertate inquam ſufficiente ad peccatum mortale, ſiqoidem cauſa eſt transferendi dominium proprij corporis, & ſubeundi grauem obligationem.

2. Ao verò de potentia Dei poſſit matrimonium conſiſtere abſque prædicto contrahentium libero conſenſu? Incertum eſt, vt conſtat ex bis quæ refert Petr. de Ledeſm. *de matr. quæſt.* 45. *art.* 1. *dub.* 1. Sanch. *lib.* 2. *diſp.* 26. *num.* 5. Probabilius tamen eſt matrimonium ſumptum pro vinculo, & obligatione ad cohibitationem mutuam poſſe à Deo coniugibus abſque eorum conſenſu concedi. Quæ enim repugnantia eſſe poteſt in eo, quòd Deus ſuppleat id quod conſenſus præſtare debebat, tradátque coniugibus mutuò dominium in propria corpora? Certè nulla eſt. Nam quod Baſil. Ponce, *lib.* 2. *cap.* 3. *per totum* objicit non poſſe hoc dominium coniugibus concedi, quio ipſi acceptent, & conſequenter abſque eorum conſenſu, quia nihil eſſe poteſt proprium alicuius eo inuito, leuis momenti eſt. Fateor namque nihil alicui acquiri abſque illius voluntate regulariter, at ex diuina potentia non implicat. Quinimo ex poteſtate ciuili poſſe dominium alicui quæri contra eius voluntatem non videtur improbabile. Atque ita doceot ex communi ſeoteotia Petr. de Ledeſm. *ſuprà concl.* 3. Henriq. *lib.* 11. *cap.* 1. *num.* 3. Sanch. *lib.* 2. *diſp.* 26. *num.* 5. Gutierr. *de matr. cap.* 46. *num.* 1. Cooinch *diſp.* 24. *dub.* 5. *concl.* 1. & 2.

3. Quinimo aliqui exiſtimant de facto Deum coniunxiſſe primos noſtros parentes abſque eorum conſenſu, indicaſsèque Chriſtum *Matth.* 19. cùm dixit, Quod Deus coniunxit Homo non ſeparet. Sed rectiùs Thom. Sanch. *n.* 4. Gutierr. *n.* 2. Coninch. *dub.* 5. *num.* 49. & alij oppoſitum cenſent; expediebat enim primum matrimooium, quod aliorum exemplar futurum erat proprio conſeoſu contrahi. Neqoe illa verba Matthei contrarium probant, cùm de omni matrimonio dicta ſint, vt patet ex ipſo contextu, & ſolùm indicent Deum excitare cooiuges ad contrahendum, eorúmque cootractum approbare. Illud verò certiſſimum eſt oulli humanæ poteſtati conceſſum eſſe aliquos in matrimonium coniungere abſque proprio conſenſu, quia neque Eccleſia, oeque vllus ſæcularis princeps dominium in ooſtra corpora habet maximè ad matrimonij vſum, vt latè probat Thom. Sanch. *lib.* 2. *diſp.* 27. *à num.* 1. Gutierr. *dicto cap.* 46. *num.* 3. Coninch. *dub.* 5. *concl.* 3. Quod ſi objicias textum in *cap. ſi qui fidem de ſponſalib.* vbi decernitur ſponſalia per copulam ſubſequentem tranſire in matrimonium, & *textum in cap. fin. De conditionib. appoſit.* vbi matrimonium ſub conditione impoſſibili declaratur validum eſſe, cùm tamen in hia ſæpè conſenſus deficiat. Reſpondeo prædictos textus oon definire matrimonium deficiente conſenſu conſiſtere, contrarium enim dicitur *in cap. fine. De ſponſa duorum*, ſed quia ita vehementer præſumunt conſenſum adfuiſſe, vt nullam in contrarium admittant probationem, ea de cauſa declarant prædicta matrimonia valida eſſe.

4. Grauior autem dubitatio eſt, qualis conſenſus in matrimonium requiratur, tum vt validè, tum vt licitè fiat? Pro cuius deciſione ſupponendum eſt tria in matrimonio cootioeri, primum eſt traditio mutua corporum ad coniugalem vſum; ſecundum carnalis coniunctio, habitatióque mutua, prolis generatio, & educatio; tertium abſtinentia ab altero alio concubitu; conſenſus in hæc omnia expreſſus oeceſſarius non eſt, an verò debeat virtualis eſſe, ſupereſt explicandum.

5. Et quidem conſenſus io mutuam corporum traditionem, obligationémque iuſtitiæ ad coniugalem copulam, & abſtinendi à qualibet alia oeceſſarius eſt: quia matrimonium conſenſu contrahentium efficitur, ſed in hac traditione, & obligatione eſſentia matrimonij conſiſtit, ergo conſenſus neſſariò in hanc traditionem, & obligationem ferri debet. Econtrà verò quia carnalis copula, mutua habitatio, & fidelitatis obſeruatio non ſunt de eſſentia matrimooij, neque illud neceſſariò, & ineuitabiliter conſequuotur, ideò neceſſarium non eſt, quòd coniugum conſenſus in prædicta feratur. Quinimò ſtare matrimonium poteſt, quamuis coniuges contrarium velint, nempe negare ſibi inuicem debitum, mutuam habitationem, & fidelitatem.

6. Sed his videtur obſtare, quia ſæpè matrimonium conſiſtit abſque obligatione vlla ad copulam, vt coontingit quando cooiuges mutuò conſenſu caſtitatem voueot, vel ſibi inuicem promittunt noo petituri debitum, ergo conſenſus in obligationom ad copulam non videtur ſingliciter neceſſarius ad valorem matrimonij. Reſpondeo ex contractu matrimonij non oriri obligationem iuſtitiæ ad copulam petitam pro omni occaſione, ſed quoties alius non fuerit impeditus petere. Cùm ergo coniuges poſſint ſe priuare iure libero petendi vel ex voto, vel ex mutuo conſenſu, ſæpè coniuges excuſari poſſunt ab obligatione reddendi debitum, quia debitum nou eſt, manente tamen obligatione reddendi debitum petitum, quoties alter coniux ex accidenti impeditus oon fuerit petere, in qua obligatione eſſentia matrimonij ſita eſt. Ex quo fit neceſſarium eſſe ad matrimonium habere conſenſum in obligationem reddeodi debitum petitum, quoties iuſtè petitum fuerit, non tamen eſſe neceſſarium habere cooſeoſum in obligationem reddeodi actualiter debitum, caſu quo iuſtè non petatur, quia hanc obligationem matrimonium non exigit. Et in his ex parte conuenit Sanch. *lib.* 2. *de matr. diſp.* 29. *quæſt.* 2. Gutierr. *cap.* 26. *num.* 6. expreſſiùs Ægid. de Conioch. *diſp.* 24. *dub.* 4. *num.* 43. Rebell. *de iuſtit.* 2. *part. lib.* 2. *quæſt.* 10. *n.* 19. Baſil. Ponce, lib. 1. *cap.* 10. *à n.* 4.

7. Quod ſi roges, an contrahens falsò exiſtimans ſubeſſe impedimentum dirimens poſſit validè in matrimonium conſentire? Conat. 4. *decret.* 2. *part. cap.* 3. §. 7. Sanch. plures referens *l.* 2. *diſp.* 33. *n.* 2. Gutierr. *c.* 47. *n.* 1. reſpondent affirmatiuè. Probant, poteſt conſentire in matrimonium caſu quo habilis ſit. Cùm ergo de facto ſit habilis, de facto in matrimonium conſentit. Antecedens probatur primò *ex c. vnico de ſponſalib. in* 6. vbi conſanguinei ex errore contrahentes ſponſalia, incurruot impedimentum publicæ honeſtatis. Ergo validus fuit cooſenſus. Secundò ex *Clement. vnica de conſanguinit.* vbi excommunicantur qui ſcientes cum conſanguineis contrahunt, ergo poſſunt habere verum conſenſum. Secundò probant exemplo hæretici, qui firmiter credit baptiſmum non eſſe Sacramentum, & tamen validè baptizat, quia baptizat ſub conditione, ſi fortè ſit Sacramentum.

8. Sed rectiùs Nauarr. *cap.* 22. *n.* 56. *&* Ægid. *diſp.* 14. *dub.* 6. & plures relati à Sanch. *dicta diſp.* 33. *n.* 1. negant eſſe verum matrimonium ex defectu conſenſus: quippè certò, & abſque formidine (vt ſupponendum eſt) credens ſubeſſe impedimentum, credit matrimonium ſibi eſſe impoſſibile, ſed ſtante hac falſa cognitione nequit ſeriò velle matrimonium non ſolùm abſolutè, vt de ſe conſtat, & concedunt oppoſitæ ſententiæ Doctores: ſed neque ſub conditione ſi poſſibilis eſt, quia ad hanc voluntatem debebat credere in aliquo caſu poſſibile eſſe matrimonium. Secundò *ex leg. is qui putat ff. de acquirenda heredit.* vbi qui putat ſe neceſſarium hæredem eſſe, cùm tamen voluntarius hæres ſit, repudiare non poteſt hæreditatem, quia opinio veritati præfertur. Ergo putans ſubeſſe impedimentum ad matrimonium, cùm tamen non ſit, non poterit contrahere. Quod ſi dicas cum Couar. *dicto* §. 7. *n.* 2. & Sanch. *n.* 4. ideò hæreditatem repudiari non poſſe, quia opus erat ſcire ex qua cauſa, & quo iure repudianda eſſet, quod tamen ad contrahendum matrimonium non videtur neceſſarium, obſtat quia etiam ad matrimonium neceſſarium eſt ſcire qualiter contrahendum ſit, aliàs error, & ignorantia matrimonio contrahendo non obſtarent. Tertiò ex doctrina Abbatis *in cap. cùm in Apoſtolica, de ſponſ. n.* 6. dicentis eum qui credit ſubeſſe impedimentum, quod tamen non ſubeſt, non contrahere matrimonium quoad Deum, & ex Vincentio *in ſupradicto capite* quem ſequitur Præpoſitus *ibi, n.* 3. & alij, affirmante maritum errantem in facto, eo quòd contrahens ſecundum matrimonium credens primum validum eſſe, quod poſtea nullum eſſe declaratur, cogitur cùm ſecunda contrahere. Ergo ſignum eſt à principio non contraxiſſe.

9. Ad primum oppoſitæ ſententiæ negandum eſt antecedens, ad probationem deſumptam ex *capite vnico* dico ibi contraxiſſe ſponſalia, quia non credebat firmiter ſubeſſe impedimentum. Ad textum *ex Clem. de conſanguin.* dico ibi excommunicari, non quia verè contrahunt, ſed quia attentarunt exterius contrahere animo voluptati vacandæ. Ad ſecundum concedo hæreticum validè baptizare, non quia baptizat ſub conditione ſi eſt Sacramentum, hanc enim conditionem non ſubintelligit, cùm firmiter credat Sacramentum eſſe non poſſe, ſed quia intendit facere, quod Chriſtus fecit, ſub qua intentione voluntas conferendi baptiſmum continetur, & conſiſtere poteſt cum credulitate, & errore, quo exiſtimat Sacramentum non eſſe, vt latiùs *Tract. de Sacram. baptiſmi* dixi.

Pvnctvm VI.

Debeátne prædictus conſenſus vtriuſque contrahentis ſimul exiſtere?

1 *Referuntur variæ ſententiæ.*
2 *Quid ſit tenendum.*
3 *Refellitur* Sanch. *&* Coninch.

1. VAriæ ſunt de hac re ſententiæ, quas referunt Sanch. Ægid. Baſil. ſtatim referendi. Prima eſt Panormit. *in cap. dilectus de ſponſalibus* & Ant. de Butrio *conſ.* 64. aſſerentium vtrumque conſenſum ſimul debere exiſtere, quia vterque complet contractum, & eſt cauſa traditionis, & acceptationis. Secunda ſententia præcedentem limitat, ne procedat his in locis, in quibus Trident. eſt promulgatum, quia non poteſt conſtare parocho & teſtibus de conſenſu alterius an reuocatus ſit, ſi ſimul cum alio conſenſu non exiſtit. Tertia docet nihil referre, etſi multo tempore vnius conſenſus ab alio diſtet, modò reuocatus non ſit: ſic Maior. *in* 4. *d.* 27. *quæſt.* 1. *in ſolut. ad* 3. Nauarr. *cap.* 22. *num.* 8. Quarta requirit ſimultatem moralem, ne inquam multum temporis inter vnum, & alium conſenſum intercedat: ſic Sotus *in* 4. *d.* 27. *quæſt.* 1. *art.* 3. *verſ. ſed alia.* Couar. 4. *decret.* 2. *p. cap.* 4. *initio*, *num.* 7. Henrriq. *lib.* 11. *cap.* 3. *num.* 6. Petr. de Ledeſm. *quæſt.* 45. *art.* 3. *dub.* 2. alijs relatis Sanch. *diſp.* 32. *quæſt.* 2. *num.* 7. neque diſſentit Ægid. de Coninch. *diſp.* 24. *dub.* 7. *concl.* 1. *&* 2. *can.* 55. Baſil. Ponce, *lib.* 2. *cap.* 16. *à num.* 2. variant tamen ij Doctores in aſſignanda diſtantia vnius conſenſus ab alio, vt cenſeatur moraliter exiſtere. Nam Sotus exiſtimat vſque ad ſeptennium extendi poſſe. Henriq. verò vſque ad biennium. Petr. de Ledeſm. vſque ad annum. Sanch. Baſil. Ægid. & alij arbitrio prudentis relinquunt.

2. Ergo verò dicendum exiſtimo primam, & ſecundam ſententiam falſam eſſe, ſi de conſenſu actuali, & non habituali intelligatur. Nam vtriuſque conſenſus Phyſicus, & actualis nec ratione Sacramenti, nec ratione contractus ſimul eſſe requiritur. Non ratione Sacramenti, ad quod conſtituendum ſufficit, quòd partes inter ſe moraliter coniungantur, vt patet in Sacramento pœnitentiæ, ordinis, & confirmationis, &c. Neque item ex ratione contractus, in quo moralis coniunctio facilius admittitur. *leg.* 1. 8. *qui præſens. ff. de verbor. obligationib.* & *leg.* 1. §. *ſed verior. ff. de contrahenda empt.* Et in præſenti eſt manifeſtum, cùm per epiſtolam, vel procuratorem contractus matrimonij celebretur, in quo conſenſus contrahentium ſimul phyſicè non exiſtit. Atque ita docent omnes Doctores tertiæ, & quartæ ſententiæ, quæ ſi benè perpendantur inter ſe non pugnant, ſed veriſſimæ ſunt. Pro quarum explicatione aduerto matrimonium contrahi poſſe conſenſu phyſicè præterito habitualiter permanente, neque opus eſſe vt permaneat in aliquo effectu producto, qui cauſa contrahendi ſit, quia nihil phyſicum efficere debet, ſed ſolùm hunc moralem effectum, ſcilicet mutuam traditionem corporum, mutuámque obligationem, ad quam præſtandam ſufficit perſeuerantia moralis habitualis, ſicuti in alijs contractibus (ſtipulatione excepta ob eius ſingularem naturam. *leg. continuus ff. de verbor. obligat.*) Quapropter etſi multum temporis inter vnum, & alium conſenſum intercefferit, ſi tamen de facto expreſsè, nec tacitè reuocatus non eſt, ſufficiet ad contrahendum matrimonium. Cenſebitur autem reuocatus, ſi in aliam perſonam conſentit. Item ſi conſentit pro determinato tempore, eo tranſacto, quem terminum regulariter omnes contrahentes cenſendi ſunt apponere maiorem, vel minorem iuxta negocij qualitatem. Nemo enim credendus eſt (inquit Coninch.) velle perpetuò alterius conſenſum expectare, & de ſuo ſtatu ſuſpenſum eſſe.

Prædicta locum habere poſſunt, vt inquit Coninch. *dicto dub.* 7. *concl.* 4. Baſil. Ponce, *lib.* 2. *cap.* 16. *num.* 5. etiam vbi viget Trident. ſi prior conſenſus coram parocho, & teſtibus habitus ſit, & alio die ſequenti idem parochus, & teſtes alterius conſenſui aſſiſtant, tametſi neſciant, an prior conſenſus reuocatus ſit, id enim neceſſarium non eſt, ſicuti non eſt neceſſarium, cum matrimonio per procuratorem contracto aſſiſtuor, ſcire prædictum mandatum reuocatum non eſſe.

3. Quod verò Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 32. *num.* 9. quem ſequitur Coninch. *diſp.* 24. *dub.* 7. *concl.* 3. *in fine*, & Gutierr. *cap.* 46. *num.* 14. aſſerit te fictè conſentientem altero legitimum conſenſum præſtante poſſe denuò conſentire, quin aliùs denuò conſentiat, quia prædictus conſenſus alterius legitimus habitualiter perſeuerat mihi non probatur, eo quòd prædictus conſenſus poſt factum contractum neque formaliter, neque habitualiter perſeuerat, quia fuit conſenſus de contrahendo tali tempore, non alio, in quo credit ſibi eſſe impoſſibile denuò contrahere. Præterea prædictus conſenſus non ſolùm ex tua parte nullus fuit ob fictionem, ſed etiam alterius conſenſum nullum reddit, quia nemo conſentit in traditionem ſui corporis, ni-

ſi alter

ſi alter eandem ſui corporis traditionem faciat; eſt enim hic contractus mutuus & oneroſus, ergo ex perſeuerantia prædicti conſenſus vtpote nullius valoris conualeſcere matrimonium non poteſt. Requiritur ergo nouus conſenſus. Qualiter hic præſtandus ſit poſtmodum examinabimus.

Pvnctvm VII.

Qualiter conſenſus contrahentis exprimendus ſit.

1 *Vtriuſque conſenſus verbis, vel ſignis exprimendus eſt.*
2 *Aliqui affirmant eſſe verba neceſſaria.*
3 *Non ſunt neceſſaria neceſſitate ſacramenti.*
4 *Satisfit rationi oppoſitæ.*
5 *Nec etiam ſunt neceſſaria neceſſitate præcepti.*

1. Certum eſt vtriuſque conſenſum verbis, vel ſignis exprimendum eſſe. Tum quia eſt contractus reſpectiuus, humanus, & politicus, qui ſola mente celebrari non poteſt. Non enim poteſt eſſe vltrò citróque obligatio, quin conſenſus contrahentium ſibi inuicem manifeſtentur, & fauet *lex traditionibus*, *Cod. de Pactis*, ibi: Traditionibus, & vſucapionibus, non nudis pactis rerum dominia transferuntur. Tum quia conſtituit Sacramentum, quod neceſſariò eſt ſignum ſenſibile gratiæ ſanctificantis. Colligitúrque hæc veritas ex Concilio Florent. *in decreto Eugen.* & ex Trident. *ſeſſ. 24. cap. 1. de reformat.* & pluribus comprobat Sanch. *lib. 2. diſp. 30.* Neque obſtat textus *in cap. cum locum de Sponſalib.* vbi inquit Pontifex, matrimonium à ſolo conſenſu contrahitur, id eſt à ſolo conſenſu libero expreſſo, non coacto, non enim expreſſionem conſenſus intendebat Pontifex excludere, ſed coactionem, vt ex contextu conſtat. Neque item obſtat *cap. tuæ fraternitatis*, *eodem tit.* vbi dicitur, matrimonium in veritate contrahitur per legitimum viri, & mulieris conſenſum: ſed neceſſaria ſunt quantum ad Eccleſiam verba conſenſum exprimentia de præſenti, intelligendum enim eſt eſſe neceſſaria verba, & non ſufficere nutus, vt facilius Eccleſiæ conſtare poſſit matrimonium eſſe contractum. Neque item obſtat quod *in c. ſufficiat. 27. q. 2.* & *c. fin. de ſponſa duorum*, dictum ſit ſolo conſenſu expreſſore abſque copula, hanc enim ab eſſentia matrimonij excludere intendebant, non tamen conſenſus expreſſionem.

2. Sed an prædictus conſenſus verbis neceſſariò exprimendus ſit ſaltem neceſſitate præcepti? variant Doctores. Nam plures, quorum meminit Sanch. *lib. 2. diſp. 31. n. 2.* Zeball *t. 3. commun. opin quæſt.* 750. *n.* 21. Gutierr. *cap. 46. n.* 10. Coninch. *diſp. 24. dub.* 8. Baſil. Ponce, *lib.* 2. *cap.* 7. exiſtimant non ſolùm eſſe verba neceſſaria præcepti in eis qui loqui poſſunt, ſed eſſe neceſſaria pro valore Sacramenti. Mouentur ex *cap. Tuæ de ſponſalib.* ibi: ſed neceſſaria ſunt quoad Eccleſiam verba, id eſt ex inſtitutione Eccleſiæ, & ex *cap. licèt, eodem* ibi: ita vt vnus alterum verbis conſuetis recipiat. Et *cap. conſultationi eodem.* ibi; cùm verba proceſſiſſent. Et efficaciùs ex Concilio Florent. *in decreto Eugenij*, vbi poſtquam decidiſſet omnia ſacramenta tribus perfici, verbis tanquam forma, rebus tanquam materia, & miniſtro, loquens de matrimonio prædictam propoſitionem reſtrinxit dicens: cauſa efficiens matrimonij eſt conſenſus regulariter per verba de præſenti expreſſus, tacitè indicans non ſemper eſſe neceſſarium conſenſum per verba exprimi, eſſe tamen regulariter ſcilicet in valentibus loqui. Neque mirum eſſe debet, quod in aliquibus verba neceſſaria ſint, & non in aliis: nam cùm huiuſmodi Sacramentum conſiſtat in contractu, optimè potuit Eccleſia pro valore contractus verba exigere in valentibus loqui, cùm tamen in non valentibus ſigna reputet eſſe ſufficientia.

3. Ceterùm omnino tenendum eſt tam in non valentibus loqui, quàm valentibus verba non eſſe neceſſaria neceſſitate Sacramenti: ſic pluribus firmant Sanch *diſp. 31. n. 5* Gab. Vazq. *diſp. 3. de matr. c. 7.* Couar. *2. p. de matr. c. 4. n. 1.* Gutierr. *c. 46. n.* 10. Coninch. *dub.* 8. *concl.* 2. Baſil. Ponce, *dicto lib. 2. c. 7. n. 4.* Et quidem pro non valentibus loqui, eſt deciſio expreſſa in *c. cum apud*, & *c. tuæ de ſponſal.* Et colligitur ex dicto Concilio Florent. At pro valentibus loqui colligi poteſt ex *cap. vnico. §. fin. de deſponſat. impub. lib.* 6. vbi pro puella præſente, & tacente præſtat pater conſenſum, & verum matrimonium conſtituit, quia puella medio illo ſilentio conſenſum paternum approbat, vt inquit D. Thom. *in 4. d. 27. quæſt. 1. art. 2. quæſtiuncula 2. ad 3.* Item *ex cap. fin. de coniugio ſeruor.* ibi: nec facto, verbo conſenſit. Et *ex cap. veniens. cap. is qui. cap. per tuas. cap. illud*, & alijs *de Sponſalib.* vbi dicitur ſponſalia copula ſubſequuta tranſire in matrimonium. Ratio eſt, quia ſi verba in aliquo caſu eſſent neceſſaria pro valore Sacramenti matrimonij Concilium Florent. quod ita exactè materias, & formas Sacramentorum declarauit, ſine dubio expreſſiſſet. Ex illo autem verbo *regulariter* id non colligitur; cùm ſatis commodè explicetur, ſi dicamus conſenſum qui regulariter per verba exprimitur eſſe cauſam efficientem, non quaſi neceſſarium ſit neceſſitate Sacramenti regulariter per verba exprimi, ſed quia hic modus explicandi conſenſum regulariter contingit. Et fortè ob hanc cauſam Trident. *ſeſſ. 24. de reformat. cap. 1.* dixit parochus viro, & muliere interrogatis, & *eorum conſenſu intellecto:* notanter dixit *intellecto*, quin verborum meminerit tacitè indicans ſignis intelligi poſſe, eſſéque ſufficientia.

4. Neque textus in *cap. tuæ fraternitati* contrarium probat dicens verba quo ad Eccleſiam eſſe neceſſaria, quia id dictum eſt, quia ſunt neceſſaria, vt facilius Eccleſiæ conſtet de matrimonio contracto. Textus verò in *capite licèt. Capite conſultationi*, conuincunt regulariter verbis matrimonium perfici, non quaſi ea neceſſaria ſint, ſed quia ſunt ſigna aptiora conſenſus. Ad argumentum ex Concilio Florent. deductum conſtat ex probatione noſtræ ſententiæ.

5. Supereſt dicendum, an verba ſint neceſſaria ſaltem neceſſitate præcepti? Et quidem nullibi eſſe latum præceptum probat Sanch. *lib. 2. diſp. 31. n.* 10. Baſil. Ponce, *lib. 2. cap. 7. n.* 14. Ægid. Coninch. *diſp.* 24. *dub.* 8. *concl.* 4. Gutierr. *cap. 46. n.* 11. ideóque non probo quod Sanch. & Gutierr. affirmant eſſe peccatum veniale, ſi verba omittantur, quia vbi non eſt lex, nec præuaricatio eſſe poteſt, vt inquit Paul. Fateor tamen eſſe maximè decens, vt contrahentes ſuos conſenſus verbis exprimant, vti dixit Alphonſus Rex, *leg. 5. tit. 2. part.* 4. Quinimo aliquando ratione ſcandali, & ne dubius reddatur contractus, ſub peccato mortali neceſſarium erit.

Pvnctvm VIII.

Quibus verbis, & ſignis hic conſenſus cenſeatur expreſſus.

1 *Spectanda eſt propria ſignificatio verborum, cùm dubia ſunt.*
2 *Explicantur aliqua verba, quæ conſenſum de præſenti denotant.*
3 *Qualiter ſignis exprimatur conſenſus.*
4 *Copula ſignum eſt præceſſiſſe matrimonium vbi* Concilium *non eſt receptum.*
5 *Quid ſi cum duabus copulam habeas.*
6 *Stante* Trident. *aliqui affirmant ſponſalia tranſire in matrimonium copula coram parocho, & teſtibus habita. Sed oppoſitum verius eſt.*
7 *Ob attentationem copula matrimonium non præſumitur.*
8 *Neque ex oſculis, amplexibus, tactibúſve turpibus.*
9 *Qualiter ex traductione puellæ in domum ſponſi matrimonium præſumatur.*

10 *Ex longa cohabitatione, qua vir, & mulier ſe tractant vt coniuges matrimonium præſumitur.*

11 *Item ſi præceſſit de matrimonio tractatus, & mittatur ſpõſa annullus, aliqui affirmant, alij rectius aſſerunt inſpiciendam eſſe conſuetudinem.*

1. HVic quæſtioni ex parte ſatisfecimus *diſp. præcedenti punct.* 2. vbi declarauimus aliqua difficiliora verba, quibus ſpooſalia contrahuntur. Quatenus ad verba attinet ſpectandus eſt communis illorum ſenſus, cùm dubia ſunt, quia vt inquit Iuriſcoonſult. *in leg. ſi quis in fundo, 4. ff. de legat. & fideicommiſſ.* 1. rerum vocabula immutabilia ſunt, hominum mutabilia ex *leg. Labeo, 7. ff. de ſupellect. legat. leg. anniculus* 132. *ff. de verbor. ſignificat. cap. ex litteris* 1. *de ſponſalib.* Quod ſi verba plures ſignificationes habeant, propria ſpectanda eſt, non impropria. *leg. non aliter* 69. *ff. de legat.* 3. Si omnes æquè propriæ ſunt fauendum eſt matrimonio, ſi contractum ſit. Argum. *cap. ex litteris de Sponſalib.* & *cap. videtur. Qui matrim. accuſ. poſſit. cap. licèt de teſtibus*, & tradit Decius *conſ.* 162. *n.* 13. At ſi nullam ſignificationem propriam habeant, iudicandum eſt aduerſus eum qui ſic ambiguè loquus eſt iuxta textum *in cap. contra, cùm de Reg. Iuris, in 6.* Vide Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 18. *à n.* 1. *& ſeqq.* Baſil. Ponce, *lib.* 2. *cap.* 8. *per totum.*

2. Ea his infertur verba illa, accipio te in meam, habeo te in vxorem, tibi vt vxori prouidebo, ſeruabo fidem abſque vlla dubitatione, cenſenda ſunt conſenſum de præſenti ſignificare, vt colligitur ea *cap. ex parte, cap. penult. de ſponſalib.* Idem cenſerem de illis verbis. Volo te habere vxorem, volo te tractare pro vxore, habebo te ex nunc pro vxore: cùm enim huiuſmodi contractus ex ſola voluntate explicata naſcatur, ſatis his verbis voluntas exprimitur: illa autem forma; Habebo te vxorem abſque addita particula *ex nunc* dubia ſatis eſt, an ſola ſponſalia, an etiam matrimonium conſtituat. Nam Innocent. Cardinal. & Abbas. *cap. ex parte de ſponſalib.* Petr. Gregor. *lib.* 9. *ſyntagm. iuris c.* 5. *in princ.* Baſil. Ponce, *lib.* 2. *cap.* 9. *n.* 3. & alij exiſtimant matrimonium conſtituere, ea præcipuè ratione ducti, quia denotant executionem contractus, & illius obligationem ab eo puncto, quo proferuntur, ſicuti ſi dixiſſes, habebo te nunc in vxorem. Nam in contractibus, in quibus dies non ſignatur, incontinenti naſcitur obligatio, *leg. in omnibus ff. de Regul. iuris.* Ergo ex illis verbis habes obligationem ab eo puncto habendi fœminam in vxorem, ſi autem ſola ſponſalia contrahere obligatus eſſes ab eo puncto habere non vt vxorem, ſed vt ſponſam. Sed rectiùs Couar. 4. *decret.* 2. *part. cap.* 4. § 1. *n.* 3. Thom. Sanch. plures referens, *lib.* 1. *diſp.* 18. *n.* 18. cenſent non matrimonium, ſed ſponſalia conſtituere, quia non conſenſum de præſenti, ſed de futuro ſignificant, præſtant enim hunc ſenſum, habebo te in vxorem, quando tibi placuerit, ſicut ſi diceres, accipiam te in vxorem. Neque obſtat ab eo puncto naſci obligationem habendi fœminam in vxorem, quia non naſcitur abſoluta obligatio, ſed conditionalis, poſita in quam voluntate fœminæ, quare ſi fœmina ſtatim ſignificaret ſe velle haberi in vxorem, credo matrimonium contractum eſſe, quia illa verba matrimonij executionem ſignificant, non illius celebrationem. De illis verbis, in quibus continetur dictio excluſiua, *niſi, tantum, præter*, ſatis prædicto loco diximus.

3. Quoad ſigna attinet, quibus conſenſus de præſenti explicatur, etiam communis vſus, & iuridicus ſpectandus eſt. Si enim patre contrahente pro filia impubere præſens ipſa taceat, illo ſilentio ſatis ſuum conſenſum exprimit. *Cap. vn.* § *fin. de deſponſat. impuber. in 6.* Item ſi cùm fœmina interrogatur, an velit tecum matrimonium inire, ipſa capite annuat, non eſt dubium ſatis ſuum explicare conſenſũ. Quocirca de quadruplici ſigno eſt cõtrouerſia, qualiter denotet matrimoniũ eſſe contractum; primò de copula, ſecũdò de illius attẽtatione, tertiò de traductione fœminæ in domum ſponſi. Quartò de annuli miſſione, ſeu ſubarrhatione. Aliqua ex his ſignis ſi rectè conſiderentur non ſunt ſigna conſenſum exprimentia, ſed ſigna conſenſum aliàs expreſſum ſignificantia. Quippè copula, illiuſve attentatio non eſt ſignum exprimens conſenſum in matrimonium, ſed eſt ſignum denotans matrimonium contractum eſſe, aliàs illa copula non coniugalis, ſed fornicaria eſſet. Præterea aduerto ſtante Trident. diſpoſitione his ſignis rarò, vel nunquam eſſe locum, ſiquidem matrimonium eſſe contractum ex parocho, & teſtibus, qui contrahendo neceſſariò aſtiterunt, probandum eſt.

4. Primò ergo copula inter ſponſos de futuro ſignum eſt illis in locis, in quibus Trident. non eſt receptum matrimonium eſſe contractum, ſignum inquam non ex natura rei, ſed præſumptione iuris, quia ius piè præſumit matrimonium ante copulam illos ſponſos contraxiſſe, ne illa copula fornicaria ſit, & pœna digna. Etenim cùm illi ſponſi de futuro poſſint inter ſe copulari animo fornicario, vel affectu coniugali, Eccleſia ne iudicet illos delinquere, credit affectu maritali ſe copulaſſe, voluiſſéque promiſſionem matrimonij contrahendi ad executionem reducere: habetur *c. veniens, c. is qui fidem, c. fin. de Sponſalib.* Quare ſi ſponſalia contracta non ſunt, copula ſignum eſſe non poteſt matrimonij, quia nullum eſt fundamentum, ex quo Eccleſia præſumere poſſit matrimonium præceſſiſſe.

5. Dubium ergo eſt, an ſponſalibus cum Maria contractis, ſi illa renuente cum Franciſca ſponſalia contrahas, & copulam habeas cum vtraque, ſit aliquod ex his matrimoniis cenſendum? Reſpondeo nequaquam eſſe cenſendum matrimonium cum ſecunda, eo quòd ſponſalia cum ſecunda nulla fuerunt, ac proinde ex copula cum ea habita præſumi non poteſt matrimonium eſſe contractum: ex copula autem cum prima non abſque fundamento dubitat Præpoſit. *in dicto cap. is qui fidem n.* 5. *de ſponſalib.* an poſſit præſumi matrimonium, eo quòd ab ſponſalibus cum ea celebratis cenſearis receſſiſſe, ſi non quoad effectum, ſaltem quoad voluntatem per ſponſalia contracta cum ſecunda. Veriùs tamen exiſtimo præſumi debere matrimonium cum prima eſſe contractum; quia eſto voluntatem habueris recedendi ab eius ſponſalibus contrahendo cum ſecunda, de facto non receſſiſti, & copulam cum ea habens cenſendus es prædictum contractum approbaſſe, & attentatum receſſum emendaſſe, ſicuti docet Baſil. Ponce, *lib.* 2. *de matr. c.* 12. *n.* 6.

6. Grauior dubitatio eſt, an ſtante Trident. diſpoſitione ſponſalia celebrata tranſire poſſint in matrimonium copula coram parocho, & teſtibus habita. Affirmat Sanch. *lib.* 3. *diſp.* 40. *n.* 7. Henriq. *lib.* 11. *c.* 3. *n.* 7. Gutierr. *c.* 41. *n.* 13. ducti, quia copula eſt ſufficiens ſignum conſenſus coniugalis, poſtquam ſponſalia præceſſerunt. Ergo parochus & teſtes tali ſigno, & ſponſalibus aſſiſtentes de conſenſu matrimonij teſtari poſſunt.

Sed rectiùs contrarium docet Coninch *diſp.* 21. *n.* 21. ea ratione, quia copula (vt dixi) non exprimit conſenſum conſtituentem matrimonium. Ergo ſi parochus, & teſtes non aſtiterunt conſenſui matrimonium conſtituenti verè non aſtiterunt matrimonio. Quinimo ſtante diſpoſitione Trident. illa copula nequit eſſe ſignum coniugalis conſenſus, quia non poteſt eſſe ſignum conſenſus coram parocho, & teſtibus habiti, quod neceſſariò requiritur ad matrimonium conſtituendum.

7. Secundò: ex copulæ attentatione videtur ius præſumere poſſe matrimonium eſſe contractum, ſi enim ex copula præmiſſis ſponſalibus matrimonium præſumit ob vitandam culpæ præſumptionem, ob eandem rationem obligatur ad præſumendum matrimonium ex copulæ attentatione. Fauetque textus *in c. iuuenis de ſponſalib.* vbi ſecundum matrimonium cenſetur inualidum, eo quòd cum priori deſponſata attentauerit copulam habere. Nihilominus certa ſententia eſt ob attentationem co-

pulæ

pulæ non præſumi matrimonium eſſe contractum, vti deciditur *c. adoleſcens. fin. de Sponſalib.* ibi: nam licèt ſæpè nixus fuerit, eam carnaliter non cognouiſſe; neque valet dicere non potuiſſe illam cognoſcere, quia erat impubes, & tempore impubertatis legitimus conſenſus haberi non poteſt: gratis namque dicitur impuberem eſſe, neque id colligitur ex textu, nam quod non potuerit illam cognoſcere prouenire potuit, vel quia comparatione illius erat arcta, vel quia reſtitit, aut alia de cauſa; non quia impubes. Ratio autem eſt, quia iure non eſt inducta præſumptio de matrimonio ex attentatione copulæ, ſed ex copula. *c. veniens, c. is qui fidem. c. finali de ſponſalib.* Ergo abſque fundamento extenditur præſumptio ad copulæ attentationem. Neque obſtat in prædicta attentatione culpam committi, quia non ſolùm ob vitandam culpam vtcumque præſumitur matrimonium ex copula, ſed ob vitandam talem culpam ex qua fœmina amittit ſui corporis integritatem quæ apud ipſam maximi habetur.

8. Hinc à fortiori infertur ex oſculis, amplexibus, tactibúſve turpibus matrimonium præſumi non poſſe, cùm non ſint copula, ſed ad ſummum illius initium. Et tradit Couar. *4. decret. 1. p. c. 4. §. 2. n. 2.* Baſil. Ponce, *lib. 2. c. 12. n. 14.* & colligitur apertè *ex c. 3. de matr. contract. contra interd. Eccleſ.*

9. Tertiò ex traductione puellæ in domum ſponſi aliquibus videtur matrimonium præſumi poſſe. Quod ſuſtineri poteſt inſpecto iure ciuili *ex l. mulierem ff. de ritu nuptiar. l. ſi cui. l. cum fuerit. ff. de condit. & demonſtrat.* & *leg. cùm in te C. de donationib. ante nuptias.* Verùm attento iure canonico nequaquam ex ſola traductione matrimonium contractum eſſe præſumitur, vt docuit Couar. 4. *decret. 1. p. c. 4. §. 2. n. 1.* Menoch. *l. 3. præſump. 1. n. 55.* Gutierr. *de matr. c. 41. n. 4.* Baſil. Ponce, *l. 2. c. 11. n. 9.* & alij, quia ius canonicum ſolùm ex copula inter ſponſos habita conſenſum matrimonij præſumit, quæ diſpoſitio vtpote à iure exorbitans non debet ad alios caſus extendi. Ab hac tamen regula excipiunt prædicti Doctores, & meritò traductionem ſponſæ ea ſolemnitate factam, qua attenta conſuetudine ſolent vxorem ad domum mariti deducere, nam eo caſu ſignum eſſet matrimonium eſſe contractum. Argum. *cap. vidua de Regular.*

10. Quartò præſumitur matrimonium ex longa cohabitatione, qua vir, & mulier ſe tractant vt coniuges, quia inſpecta hominum opinione credendum eſt, dum contrarium non probatur matrimonium eſſe cõtractum. Argum. textus *in c. illud de præſumptionib.* & tradunt latè Maſcard. *t. 2. de probat. concl.* 1022. & *t. 3. concl.* 1317. Menoch. *de præſumpt. l. 3. præſumpt.* 1. Gutierr. *de matr. c. 40 à n. 6.* Quod à fortiori procedit, cùm agitur de probanda filiorum legitimatione, & maximè ſi parentes ſint defuncti, quia non debet præſumi in peccato mortali deceſſiſſe, ſed potiùs ante mortem matrimonium contraxiſſe.

11. Quintò ſi tractatus de matrimonio contrahendo præceſſit, & ſponſus annulum ſponſæ mittat, ipſáque acceptet, aliquibus videtur matrimonium præſumendum eſſe. Sed rectiùs alij affirmant inſpiciendam eſſe conſuetudinem; ſi enim immiſſio annuli, & ſubarrhatio matrimonij ſignum fuerit, præſumi debet eſſe contractum, ſecùs ſi ſolùm ſponſaliorum confirmatio fuerit, ſicuti tradit Sanch. *l. 1. de matr. diſp. 22. à n. 1.* Baſil. Ponce, *l. 2. c. 11. à n. 2.* Et idem eſt dicendum de porrectione manuum. Vide Couar. *2. p. de ſponſal. c. 4. à n. 4. & ſequentib.*

Pvnctvm IX.

Qualiter per procuratorem matrimonium contrahatur.

1 *Plura requiruntur.*
2 *Specialiter requiritur, vt conſtituens procuratorem perſeueret in conſenſu, cum matrimonium contrahitur.*
3 *Item ne limites mandati excedat.*
4 *Aliqui cenſent conſtituendũ eſſe corã parocho, & teſtibus.*
5 *Sed verius eſt oppoſitum.*
6 *Satisfit rationibus.*
7. *Non eſt opus ſcriptura, ſed verbis tantùm conſtitui poteſt.*
8 *Matrimonium per procuratorem fieri poteſt tam in ratione contractus, quàm Sacramenti, vbi* Concilium *non eſt receptum.*
9 *Imò certiſſimum eſt etiam vbi* Trident. *eſt receptum.*
10 *Proponuntur obiectiones, & fit illis ſatis.*
11 *Per epiſtolam, ſicut per procuratorem matrimonium contrahi poteſt.*
12 *Satisfit cuidam obiectioni.*

1. VT matrimonium per procuratorem contrahatur plura requiruntur, vti colligitur *ex cap. fin. de procurator. in 6.* Primò, vt procurator habeat ſpecial mandatum ad matrimonium: cùm enim matrimonium res ſit grauiſſima, ex qua totius vitæ ſtatus pendet, oportebat ſpecialiter committi. Secundò prædictum mandatum debet eſſe circa perſonam determinatam, aliàs non erit ſignum mutui amoris. Tertiò procurator per ſe ipſum mandatum perficere debet, neque ſubſtituere poteſt, niſi id expreſsè contineatur in mandato, quia eſt electa induſtria perſonæ. Hæc omnia expreſsè habentur dicto *cap. fin de procurator. in 6.* & tradunt omnes Doctores, teſte Couar. 2. *part. de ſponſal. cap. 4. initio à n.* 8. Sanch. *lib. 2. diſp. 11. à n. 1. & ſeqq.* Gutierr. *de matr. cap. 43. per totum.* Coninch. *diſp. 24. dub. 9. num. 67. & ſeqq.* Baſil. Ponce *lib. lib. 2. de matrim. cap. 15. à num. 2.*

2. Quartò conſtituens procuratorem perſeuerare debet in conſenſu cùm matrimonium contrahitur, aliàs ſi tempore matrimonij contrahendi conſenſus reuocatus eſt, tametſi reuocatio procuratori nota non ſit, matrimonium nullum eſt, eo quòd eſſentialis ſit matrimonio conſenſus contrahentium, quem Eccleſia, vel Reſpublica ſupplere non poteſt, ſicuti poteſt in aliis contractibus humanis, & politicis, ideóque alij contractus validè fiunt per procuratorem reuocatum, dum reuocatio nec parti, nec procuratori nota eſt: ſicuti habetur *leg. ſi mandaſſem. 15. ff. mandati,* & *leg. 1. ff. quod iuſſu. §. 2.* & colligitur *ex cap. ex parte de Reſcript.* & Clement. *vnic. de renunciat.* Quod adeò verum eſt, vt etiamſi iuraſſes non reuocare, ſi de facto reuoces etiam interius, matrimonium quod procurator tuo nomine contrahit nullum eſt, quia eſt abſque tuo conſenſu, quem Eccleſia, nec procurator ſupplere poteſt. Non eſt autem neceſſaria reuocatio expreſſa, ſufficit tacita, vt ſi poſtquam dediſti mandatum contrahendi cum Maria, ſponſalia cum alia celebres, vel mandatum dederis cum alia contrahendi, tacitè cenſetis prius mandatum reuocare, vt rectè affirmant Couar. *p. de ſponſal. c. 4. initio n. 11.* Sanch. *diſp. 11. n. 10.* Coninch. *2. dub. 9. n. 71.* Gutierr. latè probans *dicto c. 43. n. 28.* Verùm ſi tempore contractus conſentias, tametſi intermedio tempore poſtquam mandatum dediſti diſſentias validum eſt matrimonium, quia mandatum firmum cum conſenſu perſiſtit, vti docet Sanch. *lib. 2. diſp. 11. num.* 11. Coninch. *diſp. 24. dub. 9. num. 72.* Gutierr. *cap. 43. n.* 15. Quòd ſi tempore quo mandatum dediſti conſenſum ſimulaſti, etſi Henricq. *lib. 11. de matr. cap. 2. n. 2.* Sanch. *diſp. 11. num. 13.* Gutierr. *dicto cap. 43. num.* 15. exiſtiment validè poſſe matrimonium contrahi, ſi tempore quo matrimonium per procuratorem celebratur conſentias. Rectius oppoſitum ſentit Coninch. *diſp. 24. dub. 9. num. 72.* eo quòd prima illa conſtitutio procuratoris nulla fuit ob ſimulationem, nequit ergo ſolo interno conſenſu reualidari, ſed neceſſarium eſt denuò fieri, & legitimo conſenſu expreſſo conſtitui. Illud verò eſt certum non oportere, vt tempore quo procurator tuo nomine contrahit conſentias, ſufficit, ſi non diſſentias, quia in virtute prioris conſenſus non reuocati, quo procuratorem conſtituiſti matrimonium fit, tametſi dormias, vel in alia

negotia ſis diſtractus, vt Sanch. Gutierr. Coninch. & alij *ſuprà* notârunt. Ex qua doctrina reiiciendum eſt quod Baſil. Ponce *lib.* 2.*cap.*15 *num.* 14. affirmat, ſi tempore quo matrimonium procurator tuo nomine contrahit incidas in amentiam, nullum eſſe matrimonium, nam eſto eo tempore tu non poſſis contrahere, non obeſt; quia etiam cùm dormis nequis proprio nomine contrahere, & tamen rectè per procuratorem potes. Satis enim eſt quod poſſis per alium contrahere, quod rectè præſtare potes, quia non in virtute conſenſus tunc expreſſi, ſed in virtute conſenſus dati tempore quo procuratorem conſtituiſti contrahis, vti rectè Sanch. Coninch. Gutierr. *loc. alleg.* docent.

3. Quintò ne procurator limites mandati excedat, quia in eo quòd excedit non agit vt procurator, ſed vt priuatus, ac proinde deficit contrahentis conſenſus, idcóque nihil actum eſt, vt colligitur *ex leg. diligenter, ff. mandati*, & tradit Sanch. *d. lib.* 2. *diſp.* 11. *numero* 17. Gutierr. *cap.* 43. *num.* 19. Baſil. *capite* 15. *num.* 6. Hoc tamen intelligendum eſt, quando exceſſus eſt in conditione, ſeu forma ſubſtantiali, ſecùs quando exceſſus eſt in accidentali forma, & conditione, vt ſi Petro dediſti mandatum contrahendi matrimonium ſeruata forma Trident. non obinde contractus vitiatur, ſi denunciationes omittantur, quia credendum eſt denunciationes poſtulatas eſſe eo modo, & forma, qua iure communi requiruntur, ſicuti docet Sanch. *lib.*3.*diſp.* 33.*num.*3. Gutierr. *cap.*43.*num.*10. Baſil. *ſuprà*.

4. Sextò aliqui requirunt, vt procurator conſtituatur coram parocho, & teſtibus illis in locis, in quibus Trident. eſt receptum, primò quia Trident. exigit pro forma, vt parochus, & teſtes deponere poſſint de matrimonio, quam depoſitionem nequeunt præſtare niſi aſſiſtant prædicto mandato; aliter enim non poſſunt teſtari contrahentes conſentire. Secundò ex doctrina Riminaldi, *conſ.*467. *num.*78. *& ſeqq. volum.* 1. affirmantis ſolemnitatem requiſitam ad aliquem actum eſſe neceſſariam ad dandam commiſſionem faciendi illum actum, & ita prohibente ſtatuto donationem fieri abſque quinque teſtibus, cenſeri prohibitum mandatum donandi abſque illis, *ex leg. oratio, ff. de ſponſalib.* Tertiò prohibito fine prohibentur media quæ ſunt ad finem, ſed prohibetur matrimonium clandeſtinum, ergo prohibetur commiſſum clandeſtinum, vt pote illius medium, & confirmatur *ex leg.* 39. *Tauri*, hodiè *lex* 13. *tit.* 14. *lib.* 5. *noua recopilat.* vbi eadem ſolemnitas requiſita eſt pro mandato conficiendi teſtamentum, quæ pro teſtamento requiritur. Quartò mulier eo quòd nequit abſque conſenſu viri contrahere, nequit abſque illius conſenſu procuratorem conſtituere, vt habetur *leg.* 55. *Tauri*: ſed nullus abſque parocho & teſtibus contrahere matrimonium poteſt, ergo neque procuratorem conſtituere ad contrahendum.

5. Sed omnino tenendum eſt validum, eſſe mandatum ad contrahendum clandeſtinè conceſſum, modò tamen ita conceſſum ſit, vt probari poſſit, & Eccleſiæ conſtare tale mandatum datum eſſe; quia Trident. ſolùm ad contrahendum matrimonium requiſiuit parochi, & teſtium præſentiam, non tamen ad conſtituendum procuratoré, ergo procuratoris conſtitutio ſub diſpoſitione iuris communis incorrecta manet iuxta *leg. commodiſſimè ff. de liberis, & poſthum.* Si autem parochi, & teſtium præſentia neceſſaria eſſet in procuratore conſtituendo, ſine dubio concilium expreſſiſſet. Argum. *leg. vnica*, §. *vbi autem verſ. nam ſi contrarium, Cod. de Caduc. tollend. leg. item apud Labeonem*, §. *ait prætor, ff. de iniur. cap. ad audientiam de renunciat.* & ita vt certum, & indubitatum tradunt Sanch. *lib.* 2.*diſp.* 11.*num.* 23. Gutierr. *cap.*43. *num.* 13. Coninch. *diſp.*24.*dub.*9.*num.* 78.

6. Neque obſtant oppoſitæ rationes. Ad primam optimè parochum, & teſtes teſtari de matrimonio poſſe, tametſi non teſtentur de commiſſionis factæ valore, quia Concilium non poſtulauit, vt teſtarentur de valore matrimonij, ſed ſolùm de matrimonij exteriori contractu. Quo teſtimonio ſimul teſtantur de conſenſu contrahentium non in ſe, ſed in procuratore, ſicuti contingit in matrimonio medio interprete contracto, in quo parochus, & teſtes teſtari non poſſunt de conſenſu contrahentium in ſe, cùm illis ſit ignotus, ſed teſtantur de conſenſu contrahentium in interprete expreſſo. Ad ſecundum reſpondeo, illam doctrinam Riminaldi veriſſimam eſſe, quando eadem ratio procedit in actu ac in commiſſione, ſecùs quando diuerſa, vt in præſenti, non enim ex mandato clandeſtino eadem inconuenientia ſequuntur quæ conſequuntur ex clandeſtino contractu, vt de ſe patet. Ad tertium eodem modo reſpondendum eſt, prohibito fine prohiberi media, quæ illum neceſſariò inferunt: at clandeſtinum mandatum non infert neceſſariò matrimonium clandeſtinum, ſed publicum; quippè mandatum non datur ad matrimonium clandeſtinè contrahendum ſed vt contrahendum publicè. Ad confirmationem deſumptam *ex leg.* 39. *Tauri* dico eſſe ſpecialem diſpoſitionem in eo caſu, tum ob vitandas commiſſariorum fraudes, vti conſtat *ex leg.* 31. *Tauri.* hodie 5. *tit.* 4. *lib.* 5. *noua recopilat.* ibi: y los tales comiſarios haçen muchas fraudes. Tum quia mandatum ad teſtandum eſt ſpecies quædam teſtamenti, ſiquidem continet hæredis inſtitutionem, ſubſtitutionem, exhæredationem, meliorationem, tutorum deſignationem, quæ ſi à commiſſario non fiant, ipſo iure facta manent *ex leg.* 35. *Tauri*, hodie 7. *tit.* 4. *lib.* 5. *noua recopil.* At in mandato ad matrimonium contrahendum neque inconuenientia quæ in matrimonio clandeſtino procedunt adeſſe poſſunt, neque matrimonij contractus aliquo modo continetur. Ad quartum dico prohiberi mulieri mandatum concedere abſque licentia viri, ne legi regiæ præiudicium fieret, at ex mandato clandeſtino non fit præiudicium decreto Trident. ſiquidem coram parocho, & teſtibus matrimonium eſt à commiſſario contrahendum.

7. Hinc à fortiori fit ad prædictum mandatum concedendum non eſſe opus ſcriptura, ſed verbis tantùm conſtitui poſſe, ſicuti de quocunque procuratore generaliter dicitur *leg.* 13. *tit.* 5. *part.* 3. ibi: y quando lo hiçiere de palabra. *Gloſſ. leg. maritus* verbo *præſcripſerit, Cod. de procuratorib.* & ibi Doctores *Iaſon leg.* 1. *num.* 7. *Cod. eodem tit.* & plures allegans Didal. Perez, *leg.* 3. *verſ. vtrùm autem, tit.* 4. *lib.* 3. *ordinam.* Et tradit in præſenti Sanch. *lib.* 2. *diſp.* 11. *num.* 14. Gutierr. *cap.* 43. *num.* 16. Neque item eſt neceſſaria ſexuum diuerſitas in procuratoribus ad matrimonium, ſed duo viri, vel duæ fœminæ hoc officium gerere poſſunt, quia ipſi non proprio nomine, ſed alieno contrahunt, vt rectè aduertit Sanch. *ſuprà num.* 15. Gutierr. *num.* 17. His poſitis.

8. Dico primò matrimonium ante Trident. & illis in locis, in quibus modò Trident. receptum non eſt, optimè poteſt tam in ratione contractus, quàm Sacramenti per procuratorem contrahi, ſicuti definitur, *cap. fin. de procuratorib. in* 6. & *cap. honorantur* 32. *quæſt.* 2. Et ratio eſt manifeſta, quia iure naturæ celebrari matrimonium ſicut & alius contractus poteſt: at Chriſtus Dominus matrimonij naturam non mutauit, ſed ad eſſe Sacramenti euexit. Ergo, &c.

9. Dico ſecundò etiam illis in locis in quibus Trident. receptum eſt, certiſſimè eſt affirmandum matrimonium per procuratorem contrahi poſſe tam in ratione contractus, quàm Sacramenti, ita vt oppoſitum meritò plures Doctores temeritatis nota inurunt: ſic pluribus relatis Henriq. *lib.* 11. *cap.* 2. *n.* 1. Sanch. *lib.* 2. *diſp.* 11. *num.* 20. Gutierr. *cap.* 43. *num.* 10. Coninch. *diſp.* 24. *dub.* 9. *num.* 67. Et colligitur tum ex praxi Eccleſiæ quæ paſſim maximè inter nobiles, & principes matrimonium contrahi per procuratorem permittit. Tum quia Trident. matrimonia clandeſtina deteſtatum eſt: at matri-

monium

nium per procuratorem coram parocho,& teſtibus contractum non eſt clandeſtinum, ſed publicum. Ergo matrimonium per procuratorem contractum coram parocho, & teſtibus Trident. non obſtat.

10. Sed aduerſus hanc concluſionem obiicies primò. Trident. exigit præſentiam parochi, & teſtium pro forma ad valorem matrimonij: quando autem aliquid exigitur pro forma, & vt quid neceſſarium exequi debet ſpecificè, & non per æquipollens, *leg.* 1. *§. ſi quis ita ff. de verbor. obligationib.* & *leg. obligari*, *§. tutor ſtatim, ff. de authorit. & conſenſu tutorum*, & *§. tutor autem inſtit. eodem tit.* Præſentia autem parochi, & teſtium conſenſui procuratoris non eſt præſentia conſenſui contrahentium ſpecificè, ſed ſolùm æquipollenter, non igitur ſufficit. Vnde cùm in ſupradicta *leg. obligari*, requiritur, vt tutor præſens ſit contractibus minoris, non ſufficit vt adſit per procuratorem, & cum in alienatione rerum Eccleſiæ canonicorum præſentia requiratur plures Doctores cum Rebuffo *de alien. rerum Eccleſiæ num.* 92. affirmant non poſſe canonicos per epiſtolam conſentire. Ergo cùm præſentia parochi & teſtium conſenſui contrahentium adeſſe debeat, non ſufficit, ſi procuratoris conſenſui adſit. Secundò: parochus,& teſtes aſſiſtentes procuratoris conſenſui teſtari non poſſunt de valore matrimonij, quia neſciunt, an concedens mandatum conſenſum reuocauerit, & an procurator mandatum finxerit. Tertiò non leuia inconuenientia inferuntur ex matrimonio per procuratorem contracto; quippe contingere poteſt, & ſæpè contingit aliquem ex contrahentibus tempore quo celebratur mortuum eſſe, vel conſenſum reuocaſſe, vel cùm non habeat perſonam quacum contrahat ſatis cognitam, poſtmodum pœniteat, & duram vitam gerere cogitur. Ergo ſi ob inconuenientia clandeſtinum matrimonium prohibetur, etiam hoc matrimonium prohiberi debet.

Hæc tamen leuia ſunt. Ad primum reſpondeo Concilium non dixiſſe parochum, & teſtes præſentes eſſe debere conſenſui contrahentium, ſed contractui matrimonij. At ſi parochus, & teſtes ſint cùm matrimonium per procuratorem celebratur, contractui matrimonij præſentes exiſtunt. Secundò dico, quoties præſentia alicuius requiritur vt forma nequit impleri per æquiualens, ſed debet impleri ſpecificè, niſi iuri communi obſtet, aut verbis expreſſis habeatur: obſtat autem iuri communi quod præſentia parochi, & teſtium formaliter aſſiſtere debeat conſenſui contrahentium, ſiquidem matrimonia per procuratorem celebrata ſemper approbauit, & ex alia parte verbis expreſſis non habetur præſentiam parochi, & teſtium conſenſui contrahentium formali aſſiſtere debere, ſufficit ergo vt prædicto conſenſui per procuratorem expreſſo aſſiſtant. Tutoris verò, & canonicorum præſentia in ſupradictis caſibus requiritur, quia eligitur induſtria tutoris, & canonicorum, vt rebus pupilli, vel Eccleſiæ melius prouideatur. Tertiò reſpondeo Concilium non immutaſſe, neque innouaſſe conſenſus contrahentium, ſed illis addidiſſe vt formam præſentiam parochi, & teſtium. Cùm autem ante Concilium conſenſus per procuratorem fuerit ſufficiens, & poſtea debet eſſe, ſi ipſi ſuperaddatur conditio requiſita de præſentia parochi, & teſtium. Ad ſecundum non eſt neceſſarium, quòd parochus, & teſtes teſtentur de matrimonij valore: ſufficit ſi teſtentur de eius contractu, ad quod neceſſarium videtur quod illis conſtet procuratorem mandatum habere ad contrahendum, quia non proprio nomine, ſed alieno contrahit, vt rectè probat Coninch. *diſp.* 24. *dub.* 9. *num.* 78. tametſi contrarium firmet Gutierr. *cap.* 44. *num.* 100. Non tamen eſt opus, vt illis conſtet mandatum reuocatum non eſſe, id enim ſemper præſumere debent, quoties de reuocatione non conſtat: ſicuti ſemper præſumunt contrahentes verè, liberè, & abſque vllo impedimento contrahere, cùm matrimonio contrahendo aſſiſtunt. Ad tertium probat ad ſummum ob illa inconuenientia debere hunc modum contrahendi irritari, non tamen de facto irritum eſſe. Adde omnem contractum humanum aliquibus incommodis ſemper expoſitum eſſe.

11. An verò per epiſtolam, ſicut per procuratorem poſſit matrimonium celebrari, communis ſententia defendit etiam ſtante Trident. fieri poſſe, vt videre eſt apud Nauarr. *lib.* 4. *conſil. tit. de cognat. ſpirit. conſ.* 2. aliàs 6. *num.* 9. Sanch. *diſp.* 12. *n.* 3. Molin. *de iuſtit. t.* 3. *diſp.* 254. Henriq. *lib.* 11. *cap.* 2. *num.* 6. Gutierr. *cap.* 45. *num.* 4. Coninch. *diſp.* 24. *dub.* 9. *num.* 80. Quippe per epiſtolam fieri traditio, & acceptatio poteſt, vti fiebat ſpectato iure antiquo, *leg. mulierem ff. de Ritu nuptiar.* Quod tamen Tridentino mutatum non eſt. Debet autem traditio, & acceptatio vtriuſque contrahentis coram eodem parocho, & teſtibus fieri, aliàs non poſſent teſtari de matrimonio, id verò fiet, ſi ſcribas Mariæ te ipſum in maritum ei tradere, eamque in vxorem ex tunc accipere, ipſaque legens litteras coram parocho, & teſtibus affirmet ſe etiam tibi tradere, & traditionem à te factam acceptare. En tibi traditio & acceptatio vtriuſque contrahentis fit coram eodem parocho, & teſtibus. Alius ſimilis caſus adducitur à Sanch. *ſuprà*. Exiſtimo tamen neceſſarium eſſe, quòd parochus, & teſtes agnoſcant tuas litteras, vt ſic ſciant cuius traditionem mulier acceptat, vti notauit Coninch. *dicto dub.* 9. *in fine, num.* 8.

12. Quod ſi dicas, nullus poteſt miniſtrare Sacramentum, quando non ſibi conſtat diſpoſitum eſſe recipientem tum ad illius receptionem, tum ad illius effectum: at contrahenti per procuratorem vel epiſtolam non conſtat, an alius capax ſit Sacramenti, vel ſit ritè diſpoſitus, ergo non poterit ſaltem licitè ſic contrahere. Reſpondeo præſumere debere morali certitudine alium eſſe diſpoſitum tum ad Sacramentum, tum ad illius effectum.

Pvnctvm IX.

Quo fine matrimonium contrahi debeat.

1 *Triplex eſt finis matrimonij.*

2 *Contrahere ob finem extraneum primò & per ſe aliqui dicunt eſſe mortale, alij veniale.*

3 *Sub diſtinctione reſpondetur.*

1. TRiplex eſt finis matrimonij eſſentialis, accidentalis, & extraneus. Eſſentialis eſt mutua corporum traditio, & radicalis obligatio ad reddendum debitum. Accidentalis, ſed matrimonij proprius, eſt ſobolem generare *Geneſ.* 1. & concupiſcentiæ remedium habere iuxta Paul. 1. *Corinth.* 7. propter fornicationem vnuſquiſque vxorem ſuam habeat, & vnaquæque ſuum virum. Extraneus finis eſt voluptas, diuitiæ, honor, pax inter conſanguineos, &c. ſæpe ex matrimonio conſecuta. Finis eſſentialis ſeruandus eſt non ſolùm vt matrimonium licitè, ſed etiam validè contrahatur, vti diximus *hac diſput. punct.* 1. & tradunt omnes apud Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 29. Hoc fine ſaltem virtualiter retento contrahere expreſsè ob ſobolis generationem, quando aptus es generare, nemini dubium eſſe poteſt licere, quippè ad hunc finem ab authore naturæ matrimonium ordinatum eſt. Contrahere autem ob vitandam fornicationem quando periculum illius adeſt conſilium eſt Pauli, nequit ergo eſſe finis indebitus: ceſſante autem potentia ad generandum, & periculo fornicationis ſi contrahas ob mutuam obſequiorum communicationem, ex honeſto fine contrahis, quippè ad hunc finem matrimonium inſtitutum eſt.

2. Quapropter ſolùm eſt difficultas de fine extraneo, an ob illum primò, & per ſe matrimonium contrahere peccatum ſit? Affirmant eſſe mortale Angel. *verbo matrimonium* 2. *num.* 25. Conax. 2. *part. de matr. cap.* 1. *num.* 7. Sed dura ſententia, quia non matrimonium quatenus

Saetamentum, ſed quatenus eſt contractus dirigit ad prædictos fines obtinendos, quod non videtur eſſe nimia inordinatio. Communior tamen ſententia etſi neget eſſe mortale ad prædictos fines estrinſecos contrahere; admittit tamen eſſe veniale peccatum, eo quòd inordinstum ſit finem ſecundarium, & matrimonio extraneum primò & per ſe intendere, cùm ſecundario tantùm, & per accideus appetendus eſſet. Sic D. Antonin. 3. *part. tit.* 1. *c.* 19. §. 9. Paludan. *in* 4. *diſt.* 30. *quæſt.* 2. *art.* 3. Sylneſt. *matrimonium* 4. *quæſt.* 4. Nauarr. *cap.* 22. *num.* 79. Sanch. *lib.* 2. *diſp.* 29. *num.* 26. Layman. *lib.* 5. *tract.* 10. *cap.* 4. *num.* 2. & 3.

3. Cæterùm diſtinguendum cenſeo inter fines extrinſecos. Alij enim ſunt qui per ſe honeſtatem moralem cōtinent, quales ſunt pax reipublicæ, charitas & amor inter conſanguineos, illuſtris familiæ conſeruatio. Alij verò ſunt in quibus nulla moralis honeſtas relucet, vti eſt voluptas, diuitiæ, & honor. Si contrahas ob fines moralem honeſtatem continentes nullum peccatum committis, ſed actum virtutis moralis exerces. Quippe finis illius actionis honeſtus eſt, & medium, quo ad illum obtinendum vteris etiam eſt honeſtum, ergo es nullo capite ea actio vitiari poteſt. Nam eſto illa actio habeat alium finem, ſeu effectum magis proprium, & præcipuum, illum expreſsè intendere non obligaris: ſatis enim eſt ſi illum non excludas, vt manifeſtiſſimis exemplis probat Conich. *diſp.* 25. *dub.* 2. *num.* 14. Oculi (inquit) dati ſunt primò ad videndum, ſecundò ad explicandos conceptus. Si igitur nacta occaſione oculis vti velis, vt tuos conceptus exprimas, nihil de primario fine cogitans, quis dicet te peccaturum? Idem eſt de lingua, quæ data eſt primò ad conceptus esplicandos, ea tamen abſque vllo peccato vti potes ad cantandum, aliúmve finem extrinſecum. Atque ita contrahere matrimonium ob pacem aliquam obtinendam, ob fraternam charitatem fouendam, ob familiam illuſtrem conſeruandam licitum & honeſtum eſt, ſicuti dixit Coninch. *dicta diſp.* 25. *dub.* 2. *concl.* 4. *num.* 18. Baſil. Ponce, *lib.* 1. *de matr. cap.* 21. *num.* 13.

Si verò ob fines nullam moralem honeſtatem continentes contrahas, etſi probabile ſit peccatum veniale committi, eo quòd alienum ſit à rationali natura operari abſque fine virtutis, attamen probabilius cenſeo nullum in præſenti adeſſe peccatum, ſicuti docuerunt Baſil. & Coninch. *ſuprà*. Moueor, quia contractus matrimonij per ſe eſt actus honeſtus, tum in ratione contractus, cùm ad generandam prolem, vitandam fornicationem, & mutuam obſequiorum communicationem dirigatur, tum in ratione Sacramenti à Chriſto inſtituti ad gratiam conferendam: velle autem obtinere aliquid temporale actu per ſe honeſto inhoneſtum non eſt: ergo nullum eſt peccatum vellè contrahere matrimonium retinendo illius fines, vt illo contracto vxoris pulchritudine, & dote, copulæque voluptate fruatis, quia eo caſu non operatis abſque fine virtutis, qui in ipſo opere intrinſecè imbibitur, quem in esecutione ipſius operis intendis, cùm illum non excludis, ideóque Caietan. *tom.* 1. *opuſc. tract.* 12. *de matrim. q.* 3. Nauart. *c.* 22. *n.* 79. Couar. 4. *decret.* 2. *part. c.* 1. §. *unico n.* 7. Sanch. *lib.* 2. *diſp.* 19. *n.* 25. Gutiert. *c.* 46. *n.* 7. affirmant regulariter nullum peccatum committere contrahentem ob vxoris dotem & pulchritudinem, quia eſto horum conſecutionem medio matrimonio ita expreſsè intendat, vt niſi hæc adeſſent, non contraheret, at quia fines ipſius operis non excludit, horum bonorum conſecutio reputari debet non tam finis operis, quàm motiuum, & excitatiuum illius.

Pvnctvm XI.

De matrimonio ſub conditione contracto.

Svb multiplici conditione contrahi matrimonium poteſt. Sub conditione inquam præſenti, præterita, & futura, eſque neceſſaria, contingenti, vel impoſſibili, turpi, vel honeſta, vel contra matrimonij ſubſtantiam, pendente à propris voluntate, vel abſoluta.

§. I.

De conditione honeſta temporis præſentis, vel præteriti.

1 *Conditio ſpectans tempus præſens, vel præteritum non infert matrimonium conditionale.*

2 *Aliqui requirunt matrimonium contractum ſub hac conditione vtrique contrahenti notam eſſe debere, vt matrimonium valeat.*

3 *Oppoſitum verius eſt.*

1. Contractus, qui ſub conditione ſpectante tempus præteritum, vel præſens celebratur, propriè non eſt conditionalis, quia de natura, & eſſentia conditions eſt ſuſpendere actum vſque ad illius euentum, §. *ſub. conditione, inſtit. de verbor. obligat.* at ſi conditio præſens eſt, vel præterita ſuſpendere actum non poteſt, ſed purum conſtituit.

2. Solùm eſt difficultas, an requiratur ad valorem matrimonij, quòd ea conditio vtrique contrahenti nota ſit. V. g. contrahis cum Maria ſub conditione, quòd nobilis ſit, quòd habeat tantam dotem, quod eius pater obtinuerit tale officium, ignoras autem an de facto ea conditio in te exiſtat? Ægid. Coninch. *diſp.* 29. *dub.* 1. *num.* 6. negat te matrimonium contrahere, quouſque agnoſcas conditionem appoſitam eſſe. Mouetur, quia ad matrimonium neceſſariò requiritur, vt conſenſus contrahentium vtrique natus ſit, at qui ſub conditione ſibi, vel alteri ignota conſentit, neſcit an verè conſentiat, vel potiùs diſſentiat, ſiquidem eius diſſenſus, vel conſenſus ex conditione pendet, cuius exiſtentiam ignorat, æquiualet namque appoſitio conditionis ignoratæ illi modo contrahendi quo diceres, accipio te in vxorem, vel non accipio, ex quo nemini dubium eſſe poteſt nullum matrimonium contrahi, quia ex illis verbis æquè aſſenſus, & diſſenſus colligitur, ſic videtur dicendum in præſenti.

3. Sed rectiùs Sanch. *lib.* 5. *diſp.* 7. & Gaſp. Hurtado *diſp.* 7. *difficult.* 2. cenſent prædictum matrimonium valere: nam eſto nota non ſit conditionis exiſtentia, eſt tamen vtrique contrahenti notus conſenſus ſub exiſtentia conditionis, non ſub conditionis notitia: non enim conſentis in matrimonium ſub conditione nobilitatis notæ, ſed ſub conditione nobilitatis exiſtentis: ergo conſenſus vtrique notus eſt caſu quo nobilitas exiſtat. Secùs eſt de illa forma contrahendi: Accipio te in meam, vel Non accipio, quæ nec conſenſum, nec diſſenſum determinatè ſignificant. Et probari optimè poteſt *ex* §. *conditiones.* 6. *inſtit. de verborum obligationib.* & *leg. cum ad* 37. *de Rebus creditis*, vbi deciditur ex ſtipulatione ſub conditione rei præteritæ naſci obligationem, tametſi contrahentes ignorent appoſitam eſſe conditionem, naſci inquam obligationem nom ſolùm non reuocandi conſenſum, & expectandi conditionis notitiam: ſed etiam naſci obligationem de re ſtipulata, aliàs nulla eſſet differentia inter contractus ſub conditionibus præteritis ignoratis, ac ſub conditionibus contingentibus futuris.

§. II.

De matrimonio ſub conditione honeſta futuri temporis.

1 *Si conditio eſt neceſſaria non impedit matrimonij valorem.*

2 *Idem eſt de conditione contingente infallibiliter futura.*

3 *Secus de conditione abſolutè contingente.*

4 *Adueniente conditione matrimonium ſubſiſtere abſque nouo conſenſu negant plures.*

5 Veritas

5 *Verius eſt oppoſitum.*
6 *Fit ſatis rationibus* num. præced. *allatis.*
7 *Quando cenſeatur impleta conditio, ſi patri placuerit.*
8 *Satisfit fundam. ſecundæ ſententiæ* num. 4. *relata.*
9 *Non arctantur contrahentes ad procurandam conditionis executionem.*
10 *Illis in locis in quibus Trident. receptum eſt, negat* Sanch. *parochum, & teſtes aſſiſtere debere conditionis executioni.*
11 *Contrarium verius exiſtimo.*

1. COnditio honeſta futuri temporis alia eſt neceſſaria, alia contingens. Si ſub conditione neceſſaria contrahas, eiuſque neceſſitatem cognoſcas, tametſi Baſil. *lib. 3. de matr. cap. 1. n. 12.* cenſeat ſuſpendi conſenſum, & matrimonium vſque ad conditionis euentum, verius eſt oppoſitum, eo quòd prædicta conditio non tam ad ſuſpendendum conſenſum, quàm ad eius certitudinem demonſtrandam cenſeri debet appoſita, vt rectè tradit Henriq. *lib. 11. cap. 2.* Sanch. *lib. 5. diſp. 2. n. 6.* Rebell. *2. part. de obligat. iuſtit. lib. 2. quæſt. 10. n. 13.* Ægid. de Coninch. *diſp. 29. dub. 1. num. 8.*

2. Idem dicendum eſt de conditione contingenti infallibiliter futura, qualis eſt, ſi Antichriſtus venerit, quia ratione ſuæ infallibilitatis reputatur quaſi neceſſaria, ideóque non cenſeri debet appoſita ad ſuſpendendum conſenſum, ſed ad eius certitudinem demonſtrandam, vti docet Sanch. *ſuprà,* & Rebell. *num. 14.* Neque obeſt eſſe nobis incertum, quo die Antichriſtus venturus ſit, ob quam incertitudinem placuit Conar. *2. part. cap. 2. §. 2. n. 11.* Henriq. *lib. 11. de matr. cap. 12. n. 4.* Baſil. Ponce, *lib. 3. c. 1. n. 13.* conſenſum ſuſpendi vſque ad conditionis euentum, quia vt bene Sanch. & Rebell. docent, non contrahis ſub hac incertitudine, non enim dicis te Mariam in coniugem ſuſcipere, ſi Antichriſtus intra tale tempus naſcatur, ſed ſolùm dicis; ſi Antichriſtus naſcatur, quod certum eſt, & infallibile, & à te ſic cognitum. Quare non in vi conditionis cenſeri debent ea verba poſita, ſed in vi demonſtrationis, & cauſalitatis, ita vt præſtent hunc ſenſum, ſicuti eſt certum Antichriſtum venturum eſſe, ſic certum eſſe vis, te Mariam ſuſcipere.

3. Si verò ſub conditione contingenti, & honeſta contrahas manifeſtũ eſt matrimonium ſuſpendi vſque ad conditionis euentum, quia vſque ad illud tempus non habes animũ tradendi corpus, vt etiam colligitur expreſsè *ex cap. de illis cap. ſuper eo. cap. fin. de conditionib. appoſitis.* & *leg. 1. & 3. tit. 4. part. 4.*

4. Difficultas autem eſt, an adueniente conditione matrimonium ſubſiſtat abſque nouo conſenſu? Negant Bonauent. *in 4. d. 28. quæſt. 3.* Durand. *ibidem, quæſt. 2. ad 2.* Sotus *in 4. diſt. 29. quæſt. 2. art. 1. concl. 3.* Henriq. *lib. 11. cap. 11.* Baſil. Ponce aliis relatis, *lib. 3. cap. 14. n. 3.* Mouentur primò *ex cap. ſuper eo de condit. appoſitis,* vbi conſentientem ſub conditione futuri temporis dicitur non eſſe cenſendum de præſenti conſentire, neque cogendum ad contrahendum vſque ad conditionis euentum, ergo adueniente conditione cogi debet, aliàs matrimonium non ſubſiſtet, cùm abſque conſenſu de præſenti ſubſiſtere non poſſit. Secundò in *cap. per tuas, eodem,* deciditur talem contrãctũ ſponſalia cõſtituere, ergo non matrimonium.

Prædictæ ſententiæ adhærent Roſella *matrimonium 5. n. 14.* Silueſt. *eodem 2. n. 13.* Victoria, *n. 258.* & alij, cùm matrimonium ſub prædicta conditione futura celebratur ab inhabilibus. V. g cùm conſanguinei, alióue impedimento ligati contrahunt ſub conditione, ſi Pontifex diſpenſauerit, quia matrimonium conſtitui non poteſt alio conſenſu quam legitimo, conſenſus verò elicitus ab inhabilibus illegitimus eſt.

5. Nihilominus etſi prædictæ ſententiæ probabiles ſint, probabilior eſt affirmans matrimonium conſtitui adueniente conditione abſque nouo conſenſu, vti docuerunt. *cap. ſuper eo de condit. appoſitis, in fine.* Abbas, *cap. de illis eodem n. 5.* Nauarr. *cap. 22. n. 63. & 64.* Paludan. *in 4. d. 29. quæſt. 2. art. 5. ſub finem.* Sanch. aliis relatis, *lib. 5. diſp. 8. n. 5.* Ægid. Coninch. *diſp. 29. dub. 1. concl. 3. & 5.* Deſumitúrque *ex leg. potior 11. ff. qui potiores in pignore.* & *leg. hæc venditio 7. ff de contrahend. empt.* vbi ſtatuitur contractum initum ſub conditione, ea adueniente firmum, & ſtabilem reddi abſque vlla additione. Sed nihil ſpeciale eſt in matrimonio ſtatutum. Ergo matrimonium ſub conditione futura initum ea adueniente firmum eſt. Et ratio eſt, quia conſentiens ex tunc in matrimonium ſub conditione futura, verum conſenſum de præſenti habet, qui ſi adueniente conditione reuocatus non ſit, præſens moraliter eſt, & omnino perfectus, & abſolutus. Ergo ſufficiens eſt ad matrimonium conſtituendum. Quod optimè explicari poteſt ex modo quo matrimonium de præſenti communiter contrahitur, priùs enim ſuum conſenſum exprimit vir ſub conditione tamen in ſe imbibita, quòd mulier conſentiat, qua conſentiente opus non eſt, vt vir denuò conſentiat, ſed eius conſenſus qui in ſe conditionalis erat ante mulieris conſenſum, redditur abſolutus, & perfectus mulieris conſenſu adueniente.

6. Neque his obſtant oppoſitæ ſententiæ fundamenta. Ad primum *ex cap. ſuper eo* reſpondeo. Pontificem ſolùm definiſſe ante aduentum conditionis cogendum non eſſe ad contrahendum, ea verò poſita indeciſum relinquit, an cogendus ſit contrahere. Adde ibi non tam de contractu, quàm de cõſummatione ſermo erat, ad quam adueniente conditione optimè cogi poteſt. Ad ſecundum reſpondeo ex prædicto textu *in c. per tuas,* nihil colligi: nam ibi mulier allegauit iuuenem ſecum de præſenti contraxiſſe; econtrà iuuenis dixit ſolùm ſponſalia ſub beneplacito parentis celebraſſe. Pontifex verò decidit ob copulam habitam à conditione receſſum eſſe, ac proinde verum matrimonium præſumi debere.

7. Quod ſi roges, quando cenſeatur impleta ea conditio communiter apponi ſolita, ſi patri placuerit? Breuiter reſpondeo, ſi rogatus pater ita firmiter diſſentiat, vt præſumi non poſſit breue tempus arbitrio prudentis, eius conſenſum obtinendum eſſe, conditio abſolutè deficit, ſecùs verò ſi conſenſus eius obtinetur intra breue tempus, tametſi rebellis primum extiterit ſicuti cenſetur impleta conditio, ſi Pontifex diſpenſauerit, tametſi primæ, & ſecundæ petitioni non acquieuerit, ſi poſtmodum diſpenſationem conceſſit, vti docent Nauarr. *c. 22. n. 61.* Petr. de Ledeſm. *quæſt. 47. art. 5. dub. 7.* Ægid. de Coninch. *diſp. 29. dub. 2. n. 18.* Illud verò certum eſſe debet, vt tradit Sanch. *lib. 5. diſp. 7. n. 19.* Coninch. *diſp. 29. dub. 2. n. 29.* ſi pater obiuit conditionem cenſendam eſſe impletam, quia ſpectato communi curſu ea conditio ſolùm apponitur, ne matrimonium contra voluntatem patris cedat, néue illum offendat, quod eo mortuo ceſſat, vt benè Ægid. & Sanch. *ſuprà* notarunt.

8. Ad fundamentum ſecundæ ſententiæ nego conſenſum illum eſſe illegitimum, quia eſto ſit conſenſus inhabilium, non tamen pro tempore quo inhabiles exiſtunt, ſed potiùs pro tempore quo habiles eſſe debent, quippe poſita diſpenſatione, & ſublato impedimento omnis inhabilitas tollitur. Quod ſi vrgeas illam conditionem, ſi Pontifex diſpenſauerit eſſe impoſſibilem, & reiiciendam vtpote pendentem à voluntate principis iuxta *leg. apud Iulianum,* aliàs *idem Iulianus 4. § fin. ff de legatis*? Reſpondeo id eſſe verum, quando princeps non ſolet diſpenſationem concedere, ſecùs quando ſolitus eſt diſpenſare tametſi cum difficultate, vt diximus *Diſp. præced.* vbi de ſponſalibus conditionatis ſermo habitus eſt.

9. Procurare autem executionem conditionis, ſcilicet conſenſum parentis, vel Pontificis diſpenſationem nemini ex contrahentibus per ſe incumbit, niſi ad id ſe ſpecialiter obligauerit, ſed ſolùm ei incumbit qui cupit contractum perfici, vt rectè Coninch. notauit *diſp. 29. dub. 2. in fine*: expenſæ autem vtrique communes eſſe debent, quia negotium vtriuſque commune eſt.

10. Secun

10 Secunda difficultas eſt, ao illis in locis, in quibus Trident. receptum eſt debeant parochus, & teſtes oon ſolùm conditionato conſenſui, ſed conditionis impletioni aſſiſtere? Negat Sanch *l.5.diſp. 8.n.24* & affirmant ſatis eſſe, ſi conſenſui aſſiſtant, taoetſi conditionis impletioni noo aſtiterint. Mouetur, quia noo debent teſtes, & parochus plenè de matrimonio teſtari, ſed ſatis eſſe, ſi de mutuo conſenſu de præſenti teſtentur; vt patet cùm matrimonium per procuratorem celebratur, in quo opus non eſt quod parocho, & teſtibus conſtet de mandato conceſſo, neque item cùm conſanguinei contrahunt opus eſt parocho, & teſtibus diſpenſationem oſtendere, neque item puberes de quibus oon ſatis conſtat, an obriouerint pobertatem, tenentur parocho & teſtibus id probare: ergo licèt parochus, & teſtes, conditionis executionem oon videant, ſufficit ſi conſenſui mutuo præſentes fuerint, quia ille cooſeoſus poſita conditione matrimonium conſtituit.

11. Cæterùm verius cenſeo cum Ægid. *diſp. 29. n. 15.* Gaſpar Hurtado, *diſp.7.de matr.difficult.7 n.24.* debere parochum, & teſtes conditionis executioni aſſiſtere, aliàs non aſſiſtent matrimonio, quia ille conſenſus matrimonium non conſtituit, niſi eo tempore, quo conditio impletur, ergo ſi impletioni conditionis parochus, & teſtes præſentes oon fuerint, nequaquam dici poſſunt præſentes fuiſſe conſenſui, quateous matrimonium conſtituit, atque adeò nec matrimonio præſentes fuiſſe. Secùs verò eſt in illis exemplis adductis, ſiquidem poſito mandato, diſpenſatione, & pubertate, tametſi parocho, & teſtibus ignota ſint, præſeotes adſunt cooſenſui matrimonium conſtituenti.

§. III.

De matrimonio ſub conditione impoſſibili contracto.

1 *Matrimonium non vitiatur ex conditione impoſſibili.*
2 *Subintelligitur de conditione impoſſibili per naturam.*
3 *Non de conditionibus impoſſibilibus perplexitatis.*
4 *Item non intelligitur de conditionibus impoſſibilibus ex accidenti.*
5 *Neque de conditionibus impoſſibilibus de preſenti, nec de preterito.*

1. CErtum eſt omnes contractus excepto matrimonio, & vltimæ voluntatis diſpoſitione nullos eſſe appoſita conditione impoſſibili, *ex §. ſi impoſſibilis inſtit. de inutilib. ſtipulat.* ibi: ſi impoſſibilis conditio ſtipulatiouibus adiiciatur, nihil valet ſtipulatio. Et ex *leg. non ſolum 31.ff.de actionib. & obligat*: & rationem ſubdit lex, quia omnium ea cogitatio eſt, vt nihil agi exiſtimeot appoſita ea impoſſibili conditiooe. At in matrimooio ob eius fauorem ioquit Gregor. IX. *c.fin. de conditionib. appoſitis* contrarium dicendum eſt, quia ex *prædicto c.* conditio impoſſibilis reiicitur, & habetur pro noo adiecta, ac proinde contractus porus remanet. Quòd ſi dicas Pontificem non poſſe conſeoſum loco diſſeoſus ſubrogare, qui autem ſub conditione impoſſibili cootrahit, manifeſtè diſſentit contractui, ergo nequit Pontifex iudicare matrimonium validum eſſe? Reſpondeo, ſi manifeſtè conſtaret contrahentem vel ignorare impoſſibilitatem conditionis appoſitæ, vel legem reiicientem à contractu prædictam conditionem, vel tandem coodicionem appoſuiſſe animo illi inhærendi, Pontifex matrimonium validum noo præſumeret: at quia credit Pontifex contraheotem ignarum non eſſe impoſſibilitatis conditionis, oec legis reiicientis illam à contractu, meritò præſumit non ſeriò, ſed iocò ſimilem conditionem apponere, ideóque præſumit matrimonium validum eſſe. Quapropter vt matrimonium, cui conditio impoſſibilis appoſita eſt validum præſumator, debet præſumi contrahens conſcius eſſe, tum impoſſibilitatis conditionis, tum legis reiicientis eam à contractu coniugali. Atque ita aliis relatis docent Couar. *4.decret.2.p.cap.3.§.2.* Sanch. *lib.5.diſp.3.n.11.* Coninch. *diſp.2.n 42.* Baſil. Ponce, *lib.3.cap.3.n.3*

2. Hæc tamen ſententia, & deciſio Pontificis limitanda eſt, ne procedat in conditionibus impoſſibilibus de facto, ſed ſolùm io conditionibus impoſſibilibus per naturam. Nam ea quæ ſpectata hominum natura poſſibilia ſunt, non abſolutè debeot impoſſibilia vocari, ſed difficilia. Cùm igitur deciſio hæc Pontificis ius commune corrigat extendenda noo eſt, ſed potiùs limitanda. Præterea in diſpoſitiooe vltimæ voluntatis ius ciuile ſolùm conditiones per naturam impoſſibiles reiicit, oon autem eas, quæ tantùm de facto impoſſibiles ſunt, vt manifeſtè conuincit *§. ſi impoſſibilis, inſtit. de inutilib. ſtipulat.* ibi: cui natura impedimento eſt. Et docuit aliis relatis Molin. *lib.2.de primogen.cap.12 n.37.* At Pontifex cenſendus eſt eas conditiones impoſſibiles reiicere à matrimonio, quas ius ciuile reiicit ab vltima voluntate, vt ſic iura iuribus conformia ſint. Ergo. Et ita docet Couar. 4. *decret.2.part.c.3.§.2.* Baſil. Ponce, *l.3.de matr.c.3.n.15.*

3. Secundò limitatur à Baſilio, *n.* 17. oe procedat in conditionibus impoſſibilibus perplexitatis ex *leg. ſi Titius ff. de conditionib. inſtit.* vbi dicitur, ſi Titius hæres erit, Seius hæres eſto, nequit enim vtrique hæreditas competere, idcóque inſtitutionem vitiat. Cùm ergo ab vltima voluntate hæc impoſſibilitas ooo reiiciatur, neque à matrimonio cenſenda eſt reiici.

4. Tertiò limitat idem Baſil. *dicto c. 3. n.18.* Sanch. aliis relatis *lib. 5. diſp. 4. n.* 16. oe procedat in conditionibus impoſſibilibus ex accidenti, & lapſu temporis, Argum. *leg. cùm tale, 72. ff.de condit.& demonſtr.* Et ratio eſſe poteſt, quia ea quæ ex accidenti impoſſibilia ſunt, ſimpliciter non ſunt impoſſibilia. Non igitur decretum correctorium ad ea impoſſibilia exteodendum eſt.

5. Quartò limitat Baſil. *c.4. n.* 12. ſequens Petr. de Ledeſm. *de matr. quæſt. 47. art. 5. dub. 1. §. hoc poſito fundamento.* Rebellum *de oblig.iuſt.l.2.quæſt.10.ſect 4.in fine,* ne procedat in conditionibus impoſſibilibus de præſenti, vel de præteritò, quia hæ non ſunt propriè conditiones, ſed demonſtrationes, Pontifex autem ſolùm reiicit à matrimonio conditiones impoſſibiles, non igitur cenſeri debent reiectæ eæ quæ propriè cõditiones non ſunt. Neque obeſt quod prædictæ conditiones, ſeu demonſtrationes reiiciantur ab vltima voluntate *ex leg. ſi Mania, 45.ff. de heredib. inſtituend.* vbi ea conditio ſi filia teſtatoris viuit reiicitur caſu quo teſtator nunquam filiam habuerit, quo argumento mouentur Couar. *4.decret.2.part. c.3.§.2.n.2.* Sanch. aliis relatis, *l.5.diſp.4. n.* 3. ad aſſerendum prædictas conditiones à matrimonio reiici. Non inquam obeſt, quia in his quæ pendent à iure poſitiuo non licet argumentũ ſumere ad extendendum correctorium decretum, & faciunt ea quæ ſtatim in *§. ſequenti* dicam.

§. IV.

De matrimonio ſub conditone turpi contracto.

1 *Conditio turpis ſubſtantiæ, boniſque matrimonij non repugnans reiicitur.*
2 *Ea conditio:* Si te in concubitu virginem inuenero, *vt turpis reiicienda eſt.*
3 *Conditio turpis ſubſtantiæ, boniſque matrimonij repugnans matrimonium vitiat.*
4 *Quæ cenſeantur conditiones matrimonio contrariæ.*
5 *Si contrahas ſub conditione nunquam reddendi debitum, negant plures ſubſiſtere matrimonium.*
6 *Verius eſt oppoſitum, ſi attentè conſideretur.*
7 *Satisfit oppoſitis rationibus.*
8 *Quid ſi contrahas ſub obligatione vitandi prolem.*
9 *Si conditio matrimonio contraria ab vno ex contrahentibus apponatur, tametſi ab alio non acceptetur, matrimonium vitiat.*

1. CONditionem turpem, quæ ſubſtantiæ, boniſque matrimonij non repugnat decreuit Pontifex *in dicto cap. fin. de conditionib. appoſit.* habendam eſſe pro non adiecta, eo quòd præſumit non ſeriò, ſed iocosè appoſitam fuiſſe. Quapropter ſi contrahas cum Maria ea conditione, vt tecum furetur, aliáve peccata committat, valet contractus ſtatim reiecta illa conditione. Prætérquam quod hæc conditio reputari debet vt impoſſibilis, quia id poſſumus, quod iure poſſumus. Et licèt in aliis contractibus hæ conditiones turpes non reiiciantur, neque vt impoſſibiles reputentur, at in matrimonio vtpote Sacramento æquum non erat id admittere, ideóque ob eius fauorem fuerunt à Pontifice reiectæ. Quod intelligendum eſt de conditionibus futuris, non præſentibus, vel præteritis. Nam ſi cum Maria contrahas ſub ea conditione, ſi furtum commiſit, prædicta conditio non reiicitur, quia non eſt propria conditio, neque ad peccatum inducit, vti dixit Sanch. *diſp.* 15. *num.* 5. Leſſius, *lib.* 2. *de iuſtit. cap.* 18. *num.* 121.

2. Ex his decidendum eſt, an ea conditio: Si te in concubitu virginem inuenero: Si mihi in concubitu placueris, reiicienda ſit vt turpis? Et reſpondeo ſemper vt turpem eſſe reiiciendam (quidquid Thom. Sanch. *diſp.* 16. *n.* 5. dicat) quia nunquam intelligi poteſt de concubitu licito, ſiquidem concubitus licitus eſſe nequit ante matrimonium. At prædictus concubitus vtpote ſub conditione ad matrimonium expoſtulatus neceſſariò matrimonium antecedere nequit, ergo, nequit eſſe licitus, vt benè notauit Baſil. Ponce, *lib.* 3. *cap.* 8. *à n.* 3. 5. *&* 7.

3. Dixi conditionem turpem, quæ ſubſtantiæ, boniſque matrimonij non repugnat reiiciendam eſſe, vt tacitè inſinuarem conditionem ſubſtantiæ matrimonij contrariam à matrimonij contractu non reiici, ſed illum omnino vitiare, vt expreſsè habetur in dicto *c. fin. de conditionib. appoſit.* & tradunt omnes. Et ratio eſt manifeſta, quia apponens conditionem matrimonio contrariam manifeſtè conuincitur non verum matrimonium contrahere velle.

4. Illæ autem conditiones cenſendæ ſunt matrimonio contrariæ, quæ cum matrimonio, eiúſque vinculo conſiſtere non poſſunt. Quocirca cùm matrimonium eſſentialiter contineat perpetuam, & mutuam corporum traditionem ad coniugalem copulam, & mutuam obligationem ſeruandi fidem, reddendi debitum quoties legitimè fuerit petitum, idémque obligationem non impediendi generationem, & prolem Christianè educandi, quælibet conditio, quæ prædictis contraria ſit matrimonium vitiat, vti tradunt omnes Doctores. Quare ſi contrahas cum Maria ſub ea conditione donec pulchriorem, ditioremve inuenias, manifeſtè vitias contractum, quia non intendis te Mariæ in perpetuum tradere, quod eſt de eſſentia matrimonij. Idémque eſt ſi contrahas ſub ea obligatione, vt ſterilitatem procuret, prolem enecet, alteri ſe copulandam tradat, quia hæ illicitæ obligationes excludunt directè obligationes, quæ ex matrimonio proueniunt. Sub iis conditionibus enumerandam cenſeo obligationem abiiciendi prolem aliis alendam, ſi de abiectione illicita ſermo ſit, quippè iure naturæ parentes prolem alere tenentur, cùm poſſunt neque alij ſunt, qui voluntariè hoc munus ſuſcipiant.

5. Solùm eſt difficultas, ſi contraheres ſub conditione nunquam reddendi debitum an ſubſiſtat matrimonium? Negat ſubſiſtere Sotus *in* 4. *d.* 29. *q.* 2. *art.* 3. Couar. 4. *decret.* 2. *part. cap.* 3. §. 1. Henriq. *lib.* 11. *cap.* 4. Sanch. *lib.* 5. *diſp.* 10. Laymand. *lib.* 5. *tract.* 10. *cap.* 7. *n.* 9. Mouentur, quia hæc obligatio ſubſiſtere non poteſt cum obligatione reddendi debitum, quam ſecum trahit matrimonium. Item obligatio vitandi prolem contraria eſt matrimonio ſecundùm communem ſententiam: at obligatio nunquam ſe copulandi eſt virtualis obligatio vitandi prolem, cum abſque copula proles eſſe non poſſit.

6. Nihilominus verius eſt prædictam conditionem, ſi ſano modo ſumatur contrariam non eſſe matrimonio, quippè matrimonium ex ſua eſſentia includit obligationem iuſtitiæ reddendi debitum, quoties legitimè fuerit petitum, at iuſtè non petitur, ſi contrahens iuri petendi ceſſit ſimplici ſua promiſſione, vel voto. Ergo obligatio non reddendi debitum ſuppoſita ceſſione iuris petendi obligationi coniugali non obſtat. Si enim poſt contractum matrimonium ex mutuo conſenſu cedere poſſunt iuri petendi, & ea ceſſione facta nullus alteri obligatur reddere, cur à principio eam ceſſionem præſtare non poterunt: & ab obligatione reddendi excuſari? Atque ita docent Rebell. *lib.* 2. *quæſt.* 10. *ſect.* 3. Ægid. *diſp.* 24. *dub.* 4. Gaſpar Hurtado *diſp.* 7. *matrim. difficult.* 9. *num.* 33.

7. Ex quibus ſolutum eſt oppoſitæ ſententiæ fundamentum. Non enim quælibet exemptio à redditione debiti eſt contraria obligationi reddendi debitum, quæ ex matrimonio conſurgit; aliàs contracto matrimonio non liceret ob vnius fornicationem diuortium, neque ex vnius conſenſu poſſet alter religionem ingredi, neque ſibi inuicem cedere iuri petendi, nam in his omnibus ceſſat obligatio actualis reddendi ob illegitimam petitionem, manente obligatione per ſe reddendi quoties legitimè fuerit debitum petitum. Ad confirmationem nego quamlibet obligationem vitandi prolem eſſe matrimonio contrariam, ſed ſolùm obligationem iniquè vitandi prolem, hæc enim eſt quæ opponitur obligationi generandi.

8. Notanter dixi, *ſi contrahis ſub obligatione vitandi prolem, &c.* nam ſi contrahis non ſub obligatione, ſed ſub conditione propria prolis iniquè vitandæ, Ludouic. Lopez, 2. *part. instruct. cap.* 42. & plures relati à Sanch. *lib.* 5. *diſp.* 9. *num.* 8. cenſent contractum ſubſiſtere reiecta illa conditione vtpote turpi. Sed verius eſt oppoſitum, eo quòd illa conditio conſenſum requiſitum ad matrimonium deſtruat. Nam eo ipſo quo vis contrahere ſub ea conditione vitandi prolem, vis contractum non eſſe perfectum, quouſque proles vitetur, aliàs non eſſet appoſita ſub conditione rigoroſa. E contrà verò prolem vitare intendis poſt matrimonium contractum. Ergo hæ voluntates ſibi mutuò repugnant, ac proinde matrimonium vitiant, ſicuti docent Couar. 2. *part. cap.* 3. §. 1. *n.* 7. Sanch. *lib.* 5. *diſp.* 9. *num.* 9. Coninch. *diſp.* 29. *dub.* 3. *num.* 40. Baſil. Ponce, *lib.* 3. *cap.* 9. *à n.* 11.

9. Sed quid ſi conditio matrimonio contraria ab vno ex contrahentibus apponatur, & ab alio non acceptetur? Couar. 4. *decret.* 2. *part. cap.* 3. § 2. *num.* 11. cenſet non vitiare contractum, quia ſecluſa acceptatione nullam vim conditio habet, ſed reiecta cenſetur. Cæterùm verius cenſeo cum Sanch. *lib.* 5. *diſp.* 13. *n.* 5. matrimonium vitiare, nam eſto ab alio qui conditionem acceptare debebat reiecta ſit, nullámque habeat vim obligandi, at denotat apponentem illam conditionem velle ſub illa tantùm conſentire, & non aliter dominium ſui corporis transferre, ideóque ex defectu conſenſus matrimonium non ſubſiſtet.

§. V.

An tempus, cauſa, & modus matrimonio appoſitus obſtet illius valori.

1. *Tempus futurum adiectum matrimonij contractui æquè ſuſpendit matrimonium, ac conditio.*
2. *Cauſa, ſeu demonſtratio non obeſt valori matrimonij, niſi ſit error in perſona, vel conditione.*
3. *Modus matrimonij eſſentiæ contrarius contractum non vitiat, etſi alij contrarium ſentiant.*

1. TEmpus futurum adiectum matrimonij contractui per verba de præſenti æquè matrimonium ſuſpendit, quouſque adueniat tempus, ac conditio futura, quia in vtroque caſu non eſt conſenſus perfectus antè aduentum temporis, vel conditionis. V. g. contrahis

cum Maria in quadrageſima per verba de præſenti, illamque accipis in vxorem à die paſchatis; eo paſcatis aſſignatione conſtat te oolle Mariam in coniugem ante habere, benè tamen adueniente paſchate.

2. Cauſa verò, ſeu demonſtratio matrimooij valori non obeſt, oiſi ſit error in perſona, vel libertatis qoalitate. Quocirca, ſi contrahas cum Maria, quia credis nobilem, diuitem, &c. quæ ſic non eſt, aliàs non cootracturus, matrimonium tenet, quia cauſa nobilitatis, & diuitiarum exiſtimata non eſt finis, & obiectum conſenſus, ſed cauſa illius motiua, cuius error licèt io aliis contractibus præſtet ſufficientem diſſolutionis cauſam, ſecùs in matrimonio, in quo ſolus error perſonæ iure oaturæ matrimonium vitiat, quia eſt error conſenſus in obiectum; & iure poſitiuo error in conditiooe libertatis, tametſi cauſa conſenſus motiua ſit.

3. Modus matrimonji eſſentiæ contrarius contractum vitiat ſecundum Sanch. *lib*. 5. *diſp*. 19. & Ægid. Conioch. *diſp*. 29. *dub*. 4. *concl*. 6. Laym. *l*. 5. *tract*. 10. *cap*. 7. *circa finem*, eo quòd ſic contrahens conſentit in matrimonium ſub intentiooe quod alter ſubeat obligationem matrimonio contrariam. Sed rectiùs Sotus *in* 4. *d*. 29. *q*. 2. *art*. 1. & Petr. de Ledeſm *quæſt*. 47. *art*. 5. *dub*. 3. contrarium firmant; nam ea eſt differentia inter conditionem, & modum, quòd conditio ſoſpendit conſenſum quouſque adueoiat; modus autem conſenſum non ſuſpendit, ſed potiùs perfectum ſupponit: at matrimonio perfectè conſtituto nequit ex vllo modo diſſolui. Ergo. Et explicatur amplius. Contrahis cum Maria ea intentione, vt ipſa obligetur vitare prolem ſterilitatis venena ſumens, contractus ſine dubio tenet ipſa noo obligata, quia illius obligationem non poſtolaſti vt conditionem ad conſenſum, ſed tuo conſenſu voluiſti Mariam excitare ad eam obligationem ſubeundam, quàm ipſa contractu admiſſo prudeotiſſimè reiicit.

Pvnctvm XII.

De matrimonio ob metum inito.

1 *Qui metus, & qualiter reddat irritum matrimonium.*
2 *Cogens ad matrimonium peccat mortaliter.*
3 *Coactus non peccat, ſi ex animo verba proferat.*
4 *Princeps Eccleſiaſticus, vel ſecularis cogere minis, vel terroribus ad matrimonium nequit.*
5 *Excommunicantur ſeculares principes ad matrimonium cogentes.*
6 *Parentes non poſſunt cogere filios ad matrimonium, ſi velint religionis, vel cælibatus ſtatum eligere.*
7 *Ex ſuppoſitione quod velint filij matrimonium contrahere, affirmant plures obligari à parentibus poſſe ad determinatum matrimonium.*
8 *Oppoſitum verius eſt.*
9 *Explicatur doctrina.*
10 *Satisfit* cap. 1. de deſponſat. impuber.
11 *Qualiter filij obligati ſint conſilium à parentibus requirere, cùm matrimonium volunt contrahere.*
12 *Qualiter parentes poſſint filios contra ſuam voluntatem nubentes exhæredare.*
13 *Plures exiſtimant leges exhæredantes filios iure canonico eſſe abrogatas.*
14 *Contrarium conſeo probabilius.*
15 *Soluitur oppoſita ratio.*
16 *Cauſa iuſta exhæredationis ſufficiunt, vt alimenta denegentur præter ea quæ neceſſaria ſunt ſuſtentationi.*
17 *Filia minori* 25. *annis nubenti abſque patris conſenſu, & ſine promiſſione dotis, non tenetur pater dotem conſtituere.*
18 *Si filia maior ſit* 25. *annorum tenetur pater eam dotare.*

1. Plura, quæ in hoc puncto eſſent tractanda pro tenuitate noſtra deciſa reliquimus 1. *part. tract.* 2. *de peccatis diſp.* 1. *à punct.* 6. ibi enim explicui quis ſit metus grauis, quis leuis, & quæ illum conſtituant, & qoaliter probetur, & an ex illo reſcindatur contractus, vel veniat reſcindendus, quáque ratione metus grauis obſtet, reddátque contractum oullum. nam eſto in aliis contractibus metus graois iniuſtè incuſſus nullitatem ipſo iure ooo ioducat, indicit tamen in matrimonio, *cap. cùm locum*, 14. *cap. veniens de ſponſalib.* & *cap.* 2. *de eo qui duxit conſanguin. vxor.* & tradunt omnes, eo quòd alij contractus etſi validi reſciodi poſſunt authoritate iudicis, at matrimonium ſemel validum nulla authoritate humana reſcindi poteſt. Dixi *metus grauis*, nam metus leuis nec matrimonium annullat, neque alios contractus reſcindit; vt *loco citato* latiùs probaui, & colligitur apertè ex *cap. cùm dilectus* 6. *de his quæ vi, metúſve cauſa fiunt, leg. nec timorem* 6. *ff. de eo quod metus cauſa*. Aliàs omnia eſſent incerta, cùm rarò à metu leui contractus excuſentur. Inſuper dixi *iniuſtè incuſſus*, nam iuſtè, & licitè incuſſus contractum inualidare nequit, quia tunc metus noo tam infertur ab extrinſeco, quàm ab ipſo patiente metum qui illius cauſam dedit, oeque tam incutitur metus ad extorquendum contractum, quàm contractus proponitur vt medium vitandi metum, cuius cauſam ipſe dedit.

2. Quocirca quadruplex difficultas enodanda venit. Prima, quæ obligatio oriatur in cogente ad matrimonium, & tam ipſe, quàm coactus pecceot ſic contrahendo? Qua in re certum eſt cogentem ad matrimonium peccare mortaliter, eo quòd per ioiuriam extorqueat ab alio rem grauem, & difficilem, qualis eſt matrimooium, non tamen videtur obligatus io matrimonium conſentire, coacta poſtmodum liberè volente, niſi fortè ad iniuriam factam reparandam iudicatum fuerit oeceſſarium, quia ſolùm ex ratione ioiuriæ, & damni illati obligari poteſt, non ex contractu, qoi etiam in exteriori foro nullus eſt, ergo ſi aliunde iniuria, & damnum datum reparari poteſt, noo tenebitur cogens matrimonium inire, vt benè notauit Sanch. *l*. 4. *diſp*. 15. *n*. 15. Ochagauia *de matr. tract*. 3. *quæſt*. 30. Gaſpar Hurtado *diſp*. 6. *difficult*. 4. aduerſus Nauarr. *cap*. 22. *num*. 51. Henriq. *lib*. 11. *cap*. 10. Coninch. *diſp*. 28. *num*. 7. Baſil. *lib*. 4. *cap*. 17. cootrarium ſentientes.

3. Coactus tameo noo peccat matrimonium contrahendo, ſi proferat verba animo ſe obligandi, etiamſi cognoſcat ſe obligatum non eſſe, quia tunc nullum committit mendacium, cùm idem quòd habet in mente verbis proferat, vult enim quantum eſt ex ſe, ſe obligare, & hanc voluntatem verbis explicat. Ex alia parte nullam iniuriam Sacramento irrogat, quia contractus metu extortus irritus eſt, & conſequenter nec materia, nec forma Sacramenti eſſe poteſt. Secùs cootingit, quando quis compelleretur proferre formam Sacramenti ſuper materiam indebitam, quia tunc iniuriam irrogat Sacramento, cùm eius formam irritam faciat, ſicuti docuit Nauarr. *c*. 28. Sotus *in* 4. *d*. 29. *q*. 1. *art*. 3 *verſ. vtrum verò*. Coninch. *diſp*. 28. *dub*. 3. Sanch. aliis relatis *l*. 4. *diſp*. 16. *n*. 6. Si verò non verè, ſed fictè verba proferret nulla reſtrictione mentis retenta peccatum committeret ob mendacium: leue tamen; quia non tenetur conſentire, à quo peccato poſſet facilè excuſari, ſi cum æquiuocatione, reſtrictionéque intellectus ea verba proferret, ſcilicet: Accipio te in meam, ſi teneor, vt benè notarunt Sanch. *dicta diſp*. 16. *num*. 2. Conioch. *diſp*. 28. *dub*. 3. *initio*. Baſil. *lib*. 4. *cap*. 16.

4. Secunda difficultas, qualiter princeps Eccleſiaſticus, vel ſæcularis cogere ſubditos poſſit ad matrimonium? Et quidem minis, & terroribus cogere illicitum eſt, & inutile, cùm matrimonium metu contractum nullum ſit.

5. Quapropter Concilium *ſeſſ*. 24. *c*. 9. *de reformat*. dominos temporales iniuſtè cogentes ad matrimonium anathematis pœna ipſo facto incurrenda punit: & licèt Alphonſ. *auenerum*. *in appendic. ad ſpecul. coniug*. 1. *part*.

Digitized by Google

1.*part.art.9.concl.6.*cenſeat hanc pœnam eſſe maledictionem quandam ſolemnem, non excommunicationem, ſiquidem Concil. *eadem ſeſſ. 6. cap.* 6. volens raptorem pœna excommunicationis ſerire id expreſſit. Nihilominus verius & receptius eſt Concilium nomine anathematis excommunicationem intellexiſſe: quia nomine anathematis excommunicatio maior intelligitur, Argum. textus, *in cap.debent* 11.*quæſt*.3.& *cap fin*, 30.*quæſt*.4. Tum quia maledictio ſolemnis cùm à iudice ferenda ſit non poteſt ipſo facto incurri. Atque ita tradunt Sanch. *lib*.4. *diſp.* 22. *n.* 8. Suar. *de cenſur. ſect*.2. Gutierr.*cap*.79.*n*.10. Coninch.*diſp*.28.*dub*.5.*n*.48.

Notanter dixi, *Cogentes ad matrimonium*, non enim impedientes matrimonium hac pœna excommunicationis feriuntur, vt benè aduertit Henriq. *lib*. 11. *cap*. 6. Gaſpar Hurtado *diſp*.6.*difficult*.7.*n*. 26. Deinde *Cogentes iniuſtè*, nam iuſtè nulla pœna digni ſunt, cùm nullam iniuſtitiam committant. Quare ſi obligatus ſis contrahere matrimonium, vel quia promiſiſti, vel quia virginem violaſti, vel alia de cauſa, & Princeps ſecularis te mediis iuſtis cogat, nulla pœna afficitur, quia pœna ſupponit culpam, quæ in tali coactione nulla eſt. Præterea non omnes cogentes hanc pœnam excommunicationis incurrunt, ſed ſolùm domini temporales iuriſdictionem in foro ſæculari habentes, aduerſus enim hos excommunicatio fertur, quia de illis tantùm eſt ſermo in *prædicto c.* Si ergo tenebantur ex proprio officio ſubditos à coactione tueri, meritò ergo puniuntur, ſi coactionem inferant. Quocirca neque parentes cogentes filios ad matrimonium hanc excommunicationem incurrunt, quia iuriſdictionem in foro ſeculari non habent, neque item parochus ob eandem rationem, neque Epiſcopus qui Dominus temporalis non eſt, vt benè notarunt Sanch. *l*.4.*diſp*.21.*n*.9.Coninch.*diſp*.28.*dub*.5.Henriq. *l*.11.*c*.6. Gutierr.*cap*.79.*n*.12.aduerſus Lodouic. Lopez 1.*part.inſtruct.c*.44.Albornoz,*lib*.4.*de arte contractuum*,*cap*.1. Neque item Rex, aut Imperator, nam eſto ſint Domini temporales propter eorum dignitatem debebant neceſſariò exprimi, vt excommunicatione innodarentur iuxta Trident. *ſeſſ.* 22.*cap*. 11.*de reformat*. & in *Bulla cœna*, & tradit Henriq. Sanch. & Gutierr. *loc. alleg.*

6. Tertia difficultas, qualiter poſſint parentes cogere filios ad matrimonium contrahendum, ipſique teneantur obedire? Si filij aliàs non tenentur matrimoniũ cõtrahere,ſed volunt religionis, vel cælibatus ſtatũ eligere,nequaquam poſſunt parentes etiam leuiter eos ad matrimonium contrahendum obligare, quia iniuſta eſt obligatio, quæ ſtatus melioris electionem impedit,ſicuti benè docent ex communi ſententia Sanch.*diſp*.23.*n*.4. Gutierr. *de matr. cap*.79.*n*.17. Econtra verò ſi filij matrimonium contrahere tenentur, vel quia promiſerunt, vel quia id neceſſarium eſt, vt graui parentum neceſſitati ſuccurrere poſſint, aut ob aliam cauſam, poſſunt à parentibus coactione moderata obligari, quia poteſtatem habent obligandi filios, vt iure naturæ debitis ſatisfaciant, vt rectè aduertit Ægid. Coninch.*diſp*.28.*de matr. dub*.5.*n*.50. Gutierr.plures referens *de matr.c*.79.*n*.16.

7. Ex ſuppoſitione autem, quòd filij nolunt ſtatum religionis, aut cælibatus eligere, neque obligationem habeant cum determinata perſona matrimonium contrahendi affirmant Sotus, *in* 4. *d*. 19. *quæſt*. 1. *art*.4.*colum*. 3. Nauarr. *in ſum. cap*. 14. *num*. 15. Rodrig. 1. *tit. ſum. in* 2. *edit. cap*. 231. *num*. 6. Ludouic. Lopez, *in ſuo inſtruct*. 1. *part. cap*. 54. §. *ſed aduertitur*. Capua, *lib*. 2. *deciſ. cap*. 55. *num*. 19. Rebell. *quæſt*. 14.*ſect*.2.Bellarm. *lib*. 1. *de matr. cap*. 19.obligatos eſſe filios ſub culpa læthali illud matrimonium inire, quod vel parentes promiſerunt, vel aliàs iudicant conueniens, & vt ſic contrahendum præcipiunt. Mouentur ex textu *in cap*. 1. *de deſponſat. impuber. in fine*, vbi de matrimonio, quod à parentibus promiſſum eſt, inquit Pontifex:& poſtquam filius peruenerit ad perfectam ætatem omnino debet hoc adimplere. Notandum enim eſt verbum *debet*,quod neceſſitatem, & obligationem importat ex Gloſſa in *cap. propoſuit. verbo, non debet, de appellationib*. & in *Clement. attendentes de Statu monachor. in princ. verbo, debeant*, & aliis relatis à Sanch. *lib*. 4. *diſp*. 23. *num*. 2. Neque hoc alienum iudicandum eſt à poteſtate parentum, quibus incumbit filiorum nuptias procurare,quique ſolent grauiſſimè offendi,ſi contra eorum voluntatem filij audeant matrimonium inire.

8. Rectiùs tamen Richard. *in* 4. *d*. 29. *art*. 1. *quæſt*. 4. Abulen. 1. *Reg. cap*. 18. *quæſt*. 24. Sanch. aliis relatis, *lib*. 4. *diſp*. 23. *n*. 3. Gutierr. *de matrim. cap*. 79.*n*.15. Coninch. *diſp*. 28. *dub*. 5. *n*. 50. cenſent nulla per ſe obligatione aſtringi filios ad matrimonium contrahendum, quod vel parentes ſpoponderunt,vel contrahi præcipiunt, eo quòd matrimonium eſt quædam perpetua ſeruitus grauiſſima ſecum onera adducens, quam non decet aliena,ſed propria voluntate ſubire,præcipuè cùm debeat hæc ſeruitus ſub mutuo coniugum amore conſtitui, qui rarò habetur ex matrimonio aliena voluntate contracto.

9. Notanter dixi *per ſe*, nam per accidens obligari filij poſſunt ad matrimonium, quod parentes contrahere præcipiunt ex ſuppoſitione quòd velint matrimonialem ſtatum eligere. Si enim rationabiliter præſumant ob ſpretam voluntatem parentum rixas, odia, aliáve grauia inconuenientia ſubortura eſſe, tenentur ſub graui culpa ex lege charitatis hæc vitare, ſi commodè poſſunt, vt benè notauit Sanch. *lib*.4 *diſp*.23 *n*.10.& 11.Gutierr. *de matr. cap*. 79. *n*. 20. Coninch. *diſp*. 28. *de matrim. dub*. 5. *in fine*.

10. Neque his obſtat textus adductus ex *cap*. 1. *de deſponſat. impuber.* nam vt rectè Gloſſ. *ibi*: Hoſtienſ. *in fine*. Ioann. Andr. *n*. 8. Sanch. *diſp*. 23. *n*. 3. Gutierr. *cap*. 79. *n*. 14. verbum *debet* non de præcepti, ſed de honeſtatis debito intelligendum eſt propter ſubiectam materiam, quæ ſummam libertatem expoſtulat. Et licèt parentibus incumbat prouidere filiis nuptias,ſicut & alium ſtatum, non tamen tenentur filij eorum voluntatem ſequi, ſicuti non tenentur religionem ingredi, quam parentes optant, etſi velint eum perfectiſſimum ſtatum eligere, nam in electione ſtatus etiam determinati, quilibet eſt ſui iuris.

11. Communiter verò Doctores affirmant obligatos eſſe filios nuptias contrahere volentes ſub graui culpa conſilium à parentibus, vel eorum locum tenentibus inquirere, eſto illud ſequi non teneantur; quia cenſetur grauis contemptus in re ita graui conſilium eorum ſpernere, quibus à natura incumbit filiorum bono proſpicere,quique credendi ſunt ſanum, & conueniens conſilium eſſe daturi. Sic Sanch. *diſp*. 23. *in fine*. Gutierr. *lib*. 1. *can. qq. cap*. 20. *n*. 3. & *de matrim. cap*. 79. *n*. 20. Ægid. *d. diſp*. 28. *dub*. 5. *concl*. 3. Quod intelligendum eſt, quando filij indifferentes ſunt ad hoc, vel illud matrimonium ineundum: nam ſi in vnum determinati exiſtant; tametſi parentes contrarium conſulant; nullatenus credo obligari filios conſilium à parentibus requirere, vtpote nullius fructus, & quod parentibus grauioris offenſionis occaſionem præbere poteſt, ideóque prædicti Doctores conſultò dicunt hanc filiis obligationem ineſſe,conſilium à parentibus requirendi, cùm nulla in contrarium rationabilis cauſa exiſtit.

12. Quarta difficultas, qualiter poſſint parentes filium, aut filiam contra ſuam voluntatem nubentem exhæredare, dotémque negare? licèt aliqui exiſtiment iure communi, & regni Caſtellæ filiam indigno nubentem inuitis parentibus exhæredari ab eis poſſe, vt conſtat ex his, quæ adducit Gutierr. *lib*. 2. *pract*. *q*. 1. & 5. Sanch. *lib*. 4. *de matr. diſp*. 24.& 25. At oppoſitum probabilius eſt, niſi ſit puella quæ vigintiquinque annos nondum attigerit, & luxurioſam vitam degat relicto matrimonio à parentibus propoſito, vt expreſsè

traditur Authent. *vt cùm de appellat. cognoſc.* §. *aliud quoque ad finem*, & *leg. regia*, 5 *tit.* 7. *part.* 6. *ibi.* Otroſi quando el padre qui ſieſe caſarſu fija, e la dotaſe ſegun la riqueça que el ouieſe, e ſegun que perteneçieſe a ella ea aquel conquien la queria caſar. Si ella contra voluntad del padre dixeſe que no queria caſar, e deſpues deſto ficieſe vida de mala mujer en puteria, poder laia el padre desheredar por tal raçon. Péro ſi el padre alongaſe el caſamiento deſu fiza de manera que ella paſaſe de edad de veynte yçinco años, ſi deſpues deſto fiçieſe ella yerro, o eneniga deſu cuerpo, o ſe caſaſe contra voluntad de ſu padre, non podria el desheredarla por tal raçon. Et licèt aliquæ leges noſtri regni videantur affirmare poſſe filiam inuitis parentibus nubentemexheredari ob hanc præcisè rationem, præcipuè cùm à parentibus matrimonium aptum, decens, & conueniens offertur, vti decidi videtur *leg.* 10. *tit.* 1. *part.* 4. ibi: maguer que la no pueda a premiara que cumpla lo que el ania prometido puede la desheredaz, &c. E eſto ſe entiende ſi deſpues deſto ſe caſare ella con otro contra la voluntad de ſu padre, o fiçieſe maldad de ſu cuerpo. Et *leg.* 11. extenditur ad filios. Verùm leges hæ per *lib.* 8. *tit.* 7. *part.* 6. correctæ ſunt, ſiquidem ibi dicitur. Mas ſi por alguna otra raçon qualquier que no fueſe de las ſobredichas en eſtas leyes desheredaſe el padre a ſu fijo, noualdria el tal desheredamiento, & ita tenet Sanch. *lib.* 4. *diſp.* 24. Molin. Theolog. *tract.* 2. *de inſtit. diſp.* 176. *pag.* 1039.

13. Dubitant autem Doctores, & meritò, an leges hæ, & aliæ ſimiles loquentes de pœnis appoſitis contrahenti matrimonium contra rationabilem voluntatem parentum iure canonico ſint abrogatæ. Affirmant abrogatas eſſe Panormit. aliiſque relatis Couar. 2. *p. de matr. cap.* 3. §. *n.* 5. Cujat. 3. *obſeruat. cap.* 6. Azor. 1. *p. lib.* 5. *inſtit. cap* 25. *pag.* 473. Sanch. *lib.* 4. *diſp.* 25. *n.* 2. Vazquez *diſp.* 4. *de matr. c.* 2. *n.* 14. Gaſpar Hurtado *diſp.* 6. *difficult.* 9. *n.* 35. Mouentur, quia ius Canonicum ſummam libertatem in matrimonio contrahendo requirit, ideóque pœnam ſponſalibus appoſitam annullat *cap. gemma de ſponſal.* Exhæredatio autem grauiſſima pœna eſt libertati matrimonij maximè obſtans. Præterea condere leges circa matrimonium, & illarum obſeruatione iudicium ferre poteſtatis Eccleſiaſticæ eſt, non ciuilis, *cap. tuam de Ordine cognit.* & *cap. cauſam el* 2. *Qui filij ſint legitimi. cap.* 1. *de ſponſalib.*

14. Verùm contraria ſententia mihi probabilior eſt, quàm defendunt Iulius Clarus *pract. q.* 82. *n.* 12. Sotus *in* 4. *d.* 29. *q.* 1 *art.* 4. *ad.* 4. Ant. Gomez *ad leg.* 49. *Taurinum.* 2. Molina Ieſuita, *tract.* 2. *de inſtit. diſp.* 176. *n.* 24. *pag.* 1043. Ferdinand. Rebell. *de matr. q.* 14. *ſect.* 3. Petr. Gregor. *lib.* 1. *ſintagm. c.* 3. *n.* 21. Baſil. Ponce, *lib.* 2. *de matr. cap.* 1 *n.* 29. & alij plures ab eiſdem relati. Mouent, quia appoſitio pœnæ filiæ nubenti contra voluntatem parentis rationabilem, maximè ſi nubat indigno, & luxurioſam vitam degat, non eſt cauſas matrimoniales iudicare, neque matrimonij contractum impedire, ſed bono filiorum prouidere & coniugij abuſus impedire, inimicitiás, odia, & diſſenſiones vitare, quæ regulariter ex matrimonio contra voluntatem parentum inito oriri ſolent. Adde hanc exhæredationem non pœnam, ſed præmij negationem eſſe iudicandam, quippe filiis iure naturæ ſolùm debentur alimenta quæ illis ad vitam neceſſaria fuerint: hæreditas autem, & ſucceſſio iure poſitiuo eſt introducta. Meritò ergo ius ipſum poſitiuum prædictam ſucceſſionem denegare poteſt filiis voluntati parentum iuſtæ in re tam graui contradicentibus, ſicuti ſolent maioratus denegari iis qui impares nuptias contrahunt.

15. Hinc contraria ratio ſoluta manet, nam eſto exhæredatio pœna ſit, non tamen eſt conſtituta ad impediendum matrimonium, ſed ad impediendum illius abuſum. Neque textus *in cap. gemma, de ſponſal.* nobis aduerſatur, ibi enim prohibetur pœna conuentionalis appoſita recedentibus à matrimonio vtcunque contracto, ex qua prohibitione non licet inferre prohibitam eſſe pœnam appoſitam nubentibus contra iuſtam voluntatem parentum, quia hæc appoſitio pœnæ nullum matrimonio præiudicium affert, ſed potiùs eius finem promouet, & contrahentium bono, reipublicæque paci conſulit.

16. Cauſæ autem iuſtæ, vt filia à parentibus exhæredari poſſit, ſufficiunt vt ei alimenta denegentur, præter ea quæ ad vitæ ſuſtentationem ſunt neceſſaria, vt rectè docuit Molina Ieſuita, *diſp.* 168. *in fine.* & *diſp.* 176. *n.* 20. *pag.* 1050. Quinimo inquit Molina Iuriſta, *l.* 2. *de primogen. cap.* 16. *n.* 3. & probabile reputat Sanch. *lib.* 4. *diſp.* 26. *n.* 1. licitum eſſe prædictæ filiæ alimenta denegare. Sed rectiùs Couar. 4. *decret.* 2. *p. c.* 8. §. 6. *n.* 17. Sanch. *lib.* 4. *de matr. diſp.* 26. *n.* 1. Molin. Theolog *ſuprà.* Gutierr. *de matr. cap.* 79. *n.* 4. contrarium firmant, eo quòd alimenta iure naturæ debita ſunt, quæ denegari non debent ob id quod licitè filij præſtare poſſunt.

17. Filiæ verò minori 25. annis nubenti abſque patris conſenſu, & ſine promiſſione dotis non tenetur pater dotem conſtituere, etſi digno nubat, ſi aliunde habeat bona, quibus ſuſtentari poſſit, vti probabilius defendit Couar. 2. *p. decret. c.* 3. §. 8. *n.* 8. Sanch. *diſp.* 26. *n.* 17. Colligitúrque *ex leg.* 8. *tit.* 1. *part.* 4. Eo quòd reuerentiam debitam patri non habuit. Sed contrarium ſatis probabile eſt, ſiquidem dos non ſolùm ad vitæ ſuſtentationem conceditur, ſed vt onera matrimonij portari poſſint faciliùs iuxta textum *in cap. ſalubriter, de vſuris.* At pater tenetur dotare filiam, etiamſi aliunde habeat alimenta, & dotem non promiſerit, vt docet Gloſſa, *in cap. de raptoribus, in fine* 36. *q.* 1. & decidi videtur *leg.* 8 *tit.* 11. *part.* 4. ibi: el padre quando caſa ſufija en ſu poder, quier aya ella algo de ſuyo o de otra parte o non, tenudo es el padre de la caſar, e de la dotar. Ergo ipſa nubens digno rectè negotium patris geſſit, fecit enim quod ipſe pater facere tenebatur. Non ergo conqueri poteſt de matrimonio contracto à filia abſque eius conſenſu, & conſequenter nec pœnam priuationis dotis luere debet.

18. Verùm ſi filia maior ſit 25. annorum, etiamſi indigno abſque patris conſenſu nubat, tenetur pater eam dotare, quia ipſi patri tribuendum eſt quod indigno nupſerit, cùm tam longo tempore matrimonium diſtulerit; fauétque lex regia 5. *tit.* 7. *part.* 6. Et tradit aliis relatis Sanch. *dicta diſp.* 26. *n.* 11. Quod cenſerem limitandum, vt ſolùm concederetur dos neceſſaria ad vitæ ſuſtentationem tam ipſius, quàm viri, quia licet culpam mortalem in contrahendo matrimonio cum indigno non commiſit ciuilem, & politicam graui nota parentem, & familiam afficiens, ob quam cauſam meritò poteſt priuari alimentis, & dote, quæ nec promiſſa eſt, nec iure naturæ debetur, vt bene iudicat. Sanch. *n.* 18. *in fine.* Vide Couar. & Gutierr. & Molinam *loc. alleg.*

Pvnctvm XIII.

De matrimonio clandeſtino.

§. I.

Quid ſit matrimonium legibus Ciuilibus, Eccleſiaſticiſque punitum.

1 *Duplex eſt ſpecies matrimonij clandeſtini.*
2 *Quæ ſit differentia inter has ſpecies.*
3 *Matrimonium omiſſis denunciationibus culpabiliter celebratum pœnis clandeſtini matrimonij afficitur.*

1. ETſi aliqui Canoniſtæ plures ſpecies matrimonij clandeſtini enumerent, verior ſententia affirmat ſolam duplicem ſpeciem legibus ciuilibus, Eccleſiaſticiſque punitam enumerandam eſſe, nempe ſi matrimonium fiat ſine parocho, vel teſtibus, vel ſi fiat

omiſſis

omiſſis denunciationibus, vt benè comptobant Sotus, *in 4.d.28.q.1.art.1.*paulò poſt *princ.* Salzedo *in pract.crimin. c.73.in princ,*Sanch.*l.3.diſp.1.n.3.*Gutiett.*lib.2.pract.q.4. n.13.*& *de matr.c.55.n.1.* Coniuch. *diſp.27. in princ.* Neque ab hac clandeſtiuitate excuſatur matrimoniū publicè celebratum, ſi ei parochi, vel teſtium præſentia, denunciationúmve præmiſſio deſit, quippe eſt factum omiſſis à iute requiſitis, quod ſufficit, vt clàm factum eſſe dicatur iuxta doctrinam Bart.*in leg.fin.in princ. verſ.qualiter ff. de ritu nuptiar.* Et tradit Gloſſa *c. fin. verbo, clandeſtina, de clandeſtina deſponſat.* Et *c 2.verbo publicè. Qui filij ſint legitimi.* Et docuit Gutierr. *lib2.pract.q.4.ſub n.3.* Et *de matr. cap. 55. num. 7.*

2. Inter has ſpecies clandeſtini matrimonij duplex eſt differentia; Prima, & præcipua, quod matrimonium ſine parocho, vel teſtibus contractum illis in locis, in quibus Trident. Concilium publicatum eſt nullum eſt, & irritum; ſecùs verò contractum omiſſis denonciationibus. Secunda differentia eſt, quod pœnæ impoſitæ tum in *leg. 49. Tauri exharedationis*, quæ eſt lex 1. *tit. 1. lib. 5. recopilat.* tum in aliis antiquis textibus *tit. de clandeſtina deſponſat.* locum non habeant comparatione matrimonij clandeſtini, quod nullum eſt, quia ſpectabant matrimonium clandeſtinum, quod verum matrimonium eſſet, non verò matrimonium quod nullum eſt, nullámque obligationem parit, vt rectè conſiderarunt Didac. Perez, *leg.1.tit.1.l.5.ordin.§.item ſolent.* Palaçios Rubios *leg. 49. Tauri.n. 3.*& 4. Et ibi Caſtillo *n.17.* Matienzo *leg.1.tit. 1. lib.5.recopilat.gloſſ.7.in fine.* Et ibi Azebedo, *n.46.* Molina Ieſuita, *t.1.tract.2.diſp.179.§.obſerua.* Sanch. *lib.3. diſp. 2. n.5.* Gutierr.*lib.* a *pract.q.4.à n.1.*& *de matr. c.55.n.3.* aduerſus Gratian. *reg.83.n.11.*& *reg. 194. n. 9.* Zeballos *in pract.qq. q.5.n.13.*

3. Matrimonium verò præſente parocho & teſtibus celebratum omiſſis culpabiliter denunciationibus, quia ex communi ſententia clandeſtinum eſt, pœnas omnes contrahit, quæ matrimonio clandeſtino iure antiquo impoſitæ erant, vt colligitur *ex c.fin.§.ſi quis verò de clandeſt. deſponſ.* ibi enim matrimonium clandeſtinum appellatur, cui monitiones non præmittuntur. Neque à Concilio Trident. hac in parte aliquid mutatum eſt, quin potiùs coofirmatum *c.1.& 3.ſeſſ.24. de reformat. matrim.* illis verbis: Et Lateranenſ. Concilij veſtigiis inhærendo. Et tradit aliis relatis Sanch. *lib.3.de matr. diſp. 1.n.7.* Gutierr.*lib.2.pract.q.4.n.8.*& *de matr.c.55.n.5.* Quapropter filij nati ex prædicto matrimonio illegitimi cenſendi ſunt ex textu *in cap.cùm inhibitio.§. ſi quis verò, de clandeſt. deſponſat.* ſicuti pluribus relatis docet Zeball. *in ſuis qq.pract.q.697.n.4.* Sanch.*lib.3.diſp.1.n.12.* Gutierr.*c.55. de matr.n.8.* Sed vide quæ diximus *2.p.tract.13. de benefic. diſp.4.pun.1.§.1.& ſeqq.* & quæ ſunt dicenda *§.vlt. huius Punct.* vbi de pœnis clandeſtini matrimonij.

Dixi omiſſis culpabiliter denuntiationibus, quippè ſi ex diſpenſatione Epiſcopi, vel aliàs ob cauſam vigentem omittantur, matrimonium clandeſtinum cenſendum non eſt, nec clandeſtini matrimonij pœnis afficiendum, vt benè aduertit Sanch.*lib.3.diſp.1.n.5.* Gutierr. *de matr. cap.55.num.4.*

§. II.

Qualiter potuerit Eccleſia matrimonia abſque parocho, & teſtibus celebrata irritare.

1 *Matrimonia abſque parocho, & teſtibus celebrata valida fuiſſe, & eſſe illis in locis, in quibus* Concil. *non eſt receptum.*

2 Concil. Trident. *irrita fecit.*

3 *Qualiter hac poteſtate irritandi matrimonium gaudeat* Concil.

4 *Satisfit obiectionibus, quæ proponi poſſunt.*

1. CErtum de fide eſt ante Trident. prædicta matrimonia valida fuiſſe, eſſéque in præſenti illis in locis, quibus Trident. publicatum non eſt, colligitur apertè ex Alexand. 3. *cap.2. de clandeſtin. deſponſat.* Et ex Trident.*ſeſſ.24.c.1.de reformat.* Culpa tamen læthalis ex præcepto Eccleſiæ erat ſic contrahere, ſicuti denotat Trident. *loc. alleg.* dicens: Eccleſia ſemper hæc matrimonia deteſtata eſt. Dixi *ex præcepto Eccleſiæ*, iure namque naturæ verius eſt contractum clandeſtinum prohibitum non eſſe, vt indicauit D. Thom. *in 4. d. 28. art. 2. ad 3.* Sotus *ibi, q.1.art.2.Concluſ.1.* Et Caiet.*t.1. opuſcul. tract. 12.de matr.quæſt.2.* Coninch. *diſp. 27. dub. 1.n.4. concl.1.* Licèt enim ex prædicto contractu plura inconuenientia regulariter oriantur, id tamen non eſt ratione ipſius contractus, ſed ex prauo hominum affectu, & malitia; quod non eſt ſufficiens, vt ipſe contractus in ſe malus reddatur, ſicuti ex ludo, & ex portatione armorum nocturna plura ſolent damna accidere, non tamen inde fit ſecluſa lege poſitiua eſſe peccatum ludere, aut arma noctu portare, maximè ſi bonus aſſiſtat finis. Quare infideles clàm contrahentes non peccant mortaliter, ſi ex tali contractu nullum graue damnum timeatur, vt benè Sotus *ſuprà, concl. 1.* Petr. de Ledeſm. *d.45.art.5.pag. 171.* Caietan. & Coninch. *loc. alleg.*

2. Hæc igitur matrimonia clandeſtina Trident. Concilium irrita fecit non abſolutè, ſed illis io locis, quibus ipſum Concilium publicatum eſt poſt menſem à die publicationis, vt conſtat ex *ſeſſ.24. cap. 1. de reformat*, ibi: Qui aliter quàm præſente parocho vel alio ſacerdote de ipſius parochi, ſeu ordinarij licentia & duobus, vel tribus teſtibus matrimonium contrahere attentabunt, eos ſancta Synodus ad ſic contrahendum omnino inhabiles reddit, & huiuſmodi contractus irritos, & nullos eſſe decernit, prout eos in præſenti decreto irritos facit, & annullat, & in fine inquit, Decernit inſuper, vt huiuſmodi decretum in vnaquaque parochia ſuum robur poſt triginta dies habere incipiat à die primæ publicationis in eadem parochia factæ numerandos. Ex quibus verbis conſtat duplici ex capite Eccleſiam hæc matrimonia clandeſtina irrita feciſſe, primò directè, annullando ipſũ contractũ, ſecundò indirectè inhabilitando perſonas.

3. Quod autem Eccleſia hac gaudeat poteſtate conuincitur hac ratione. Reſpublica ciuilis nulla alia de cauſa irritare ſubditorum contractus poteſt, niſi quia ei ſubduntur in ordine ad commune bonum, politicámque gubernationem, ideóque impediuit, ne minores abſque authoritate tutorum dominium ſuorum bonorum in alios transferre poſſent, néve maioratu gaudentes illum alienarent. Sed Eccleſia poteſtatem habet ſuper fideles, vt eos regere, & gubernare poſſit prout ipſis, communique bono expedire iudicauerit, poterit ergo in ordine ad huiuſmodi finem contractus aliàs validos, & legitimos irritos, & nullos facere, vti fecit irritam commutationem ſymoniacam beneficiorum, *c.olim*, & *c. quæſitum de rerum permutat.* & profeſſionem in religione emiſſam ante decimum ſextum annum, & nouitiatum expletum, vt habetur in Trident.*ſeſſ.25. de Regularib. c. 16.* Simili modo probatur habere Eccleſiam poteſtatem reddendi perſonas inhabiles ad ſic contrahendum. Cùm reſpublica ob poteſtatem quam erga ſubditos habet reddere poſſet aliquos inhabiles ad contractus, vt patet in muliere, quæ non poteſt abſque licentia viri. & in minoribus, & prodigis, qui nequeunt abſque authoritate tutorum celebrare contractus, ſuntque inhabiles ad ſic contrahendum. Quid mirum ſi Eccleſia ſuos ſubditos inhabiles reddiderit ad matrimonia clandeſtina contrahenda, præcipuè cùm notum omnibus ſit conſanguineos ex conſtitutione Eccleſiæ redditos eſſe inhabiles ad contrahendum inter ſe abſque diſpenſatione, *toto tit. de cognat. ſpirit.* Et *tit. de conſang. & affinit.*

4. Neque his obeſt quòd matrimoniũ non tantùm ſit cõtractus, ſed etiam ſit Sacramentũ, & Eccleſia ſubſtantiã Sacramentorũ mutare nõ poſſit, vt deciſũ eſt in Trident. *ſeſſ.21.c.2.* Non enim poteſt Eccleſia facere vt panis, & vi-

nũ materia Euchariſtiæ non ſit. At cõtractus celebratus inter virũ, & fœminam abſque parochi, & teſtiũ præſentia materia & forma fuit Sacramenti matrimonij, ergo Eccleſia non videtur potuiſſe prædictam ſufficientiam derogare. Non inquam obeſt, fateor námque non potuiſſe Eccleſiam mutare materiam, & formam Sacramentorum: at contractus clandeſtinus abſque parochi, & teſtium præſentia non fuit materia, & forma Sacramenti matrimonij, niſi ex ſupppoſitione quòd eſſet contractus legitimus, & à legitimis, & habilibus perſonis ad ſic contrahendum celebratus. Cùm ergo potuerit Eccleſia prædictum contractum illegitimum reddere, & perſonas ad ſic contrahendum inhabiles conſtituere, potuit materiam Sacramenti matrimonij non proximam, & formalem, ſed remotam mutare. Sicuti ſi poſſet Eccleſia efficere, vt hic panis iam non eſſet panis, & hæc vox *Corpus* non ſignificaret corpus, conſequenter efficere poſſet indirectè, & remotè, vt id quod erat materia Sacramenti iam non eſſet, non quidem per mutationem materiæ, ſed per illius fundamentalem deſtructionem.

Neque item obeſt, quod præſentia parochi, & teſtium ad ſolemnitatem contractus videatur requiſita non ad illius eſſentiam, ſicuti plures conditiones requiruntur in teſtamentis, & in alienatione rerum Eccleſiæ. Non inquam obeſt: nam eſto ad ſolemnitatem contractus matrimonij requiratur præſentia parochi, & teſtium; requiritur tamen ad ſolemnitatem non extrinſecam, ſed intrinſecam & eſſentialem ipſius contractus, & ſine qua contractus validus eſſe nequit. Secùs verò contingit in aliorum contractuum ſolemnitatibus, quæ non tam pro foro interno, quàm externo exiguntur, ideóque etſi validi ſint in foro interno, ſolui in externo poſſunt: at matrimonium ſemel in foro conſcientiæ validum, nequit in exteriori foro ſolui.

§. III.

Qualiter denunciationes matrimonio contrahendo præmittendæ ſint.

1 *Proponitur decretum* Trident.
2 *Ter contrahentes denunciandi ſunt in propria parochia.*
3 *Item tribus diebus continuis, vel feſtiuis ſunt denunciandi.*
4 *Sub qua culpa prædicta obligent.*
5 *Aliquando abſque culpa poſſunt contrahentes propria authoritate omiſſis denunciationibus contrahere.*

1. TRident. *ſeſſ.* 24. *c.* 1. *de reformat. matrimonij* veſtigijs ſacri Concilij Lateranen. inhærens præcipit, vt in poſterum antequam matrimonium contrahatur ter à proprio contrahentium parocho tribus continuis diebus feſtiuis in Eccleſia inter Miſſarum ſolemnia publicè denuncietur, inter quos matrimonium ſit contrahendum, quibus denunciationibus factis ſi nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrandum matrimonium in facie Eccleſiæ procedatur.

2. Ex quo textu conſtat ter contrahentes denunciandos eſſe in propria parochia. Vnde ſi contrahentes ad diuerſas parochias pertineant, in vtraque parochia denunciandi ſunt, aliàs non eſſet contrahens in propria parochia denunciatus, neque fini Concilij ſatisfactum, qui eſt, vt impedimentum ſi fortè adſit detegatur, quod rectè non præſtaretur, ſi tantùm in aliena parochia vbi quis ignotus eſt publicaretur, vt rectè aduertit *ex declarat. Cardinalium* Segura 2. *part. direct. iudic. cap.* 16. *n.* 19. Henriq. *lib.* 11. *de matr. cap.* 7. *n.* 2. Petr. Ledeſm. *tract. de matr. quæſt.* 45. *art.* 5. *punct.* 3. & in *ſum.* 1. *part. de Sacram. matrimonij cap.* 6. *concluſ.* 7. *verſ. aſcde aduertir.* Zerola *prax. Epiſcop.* 1. *part. verbo matrimonium.* § 3. Sanch. *lib.* 3. *diſp.* 6. *num.* 4. Rebell. *lib.* 2. *de matr. quæſt.* 7. *num.* 19. Reginald *prax. lib.* 31. *num.* 225. Coninch. *de Sacram. t.* 2. *diſp.* 27. *num.* 46. *dub.* 5. Gutierr. *de matr. cap.* 56. *num.* 5. Gaſpar Hurtado *diſp.* 5. *de matr. diffic.* 18. *num.* 61. Excipe tamen niſi in aliquo loco contrarium eſſet conſuetudine receptum, quod mihi eſt ignotum, tametſi de aliquibus teſtetur Laym. *lib.* 5. *tract.* 10. *de matr.* 2. *part. cap.* 4. *n.* 9.

3. Secundò conſtat tribus diebus continuis, & feſtiuis denunciandos eſſe: continuis inquam qui ſibi non ſuccedunt immediatè, aptiùs enim detegetur impedimentum, ſi inter vnam, & aliam denunciationem tempus aliquod etſi breue intercedat, vti benè docuit Ægid. Coninch. *diſp.* 27. *num.* 47. *dub.* 5. Petr. Zeuedo *collect. ad decret.* 5. *num.* 58. *dub.* 11. Sanch. *diſp.* 6. *n.* 8. Gutierr. *cap.* 56. *n.* 6. Hurtado *difficult.* 18. *n.* 60.

Tertiò conſtat debere fieri in Eccleſia inter Miſſarum ſolemnia à parocho, vel alio ex parochi licentia, tum ob decentiam, & maiorem matrimonij Sacramenti reuerentiam. Tum quia regulariter omnes parochiani ibi aſſiſtunt, qui impedimentum (ſi eſt) denunciare poſſunt.

4. Sed an prædicta omnia ſub graui culpa obſeruanda ſint; non conueniunt Doctores. Quippè omiſſionem vnius tantùm denunciationis ante vel poſt, ante conſummationem matrimonij, quando non præſumitur impedimentum, cenſent aliqui graues Doctores leuem eſſe materiam, neque excedere venialem culpam, vt videre eſt in Petro de Ledeſm. *tract. de matr. quæſt.* 45. *art.* 5. *pun.* 3. *dub.* 1. *concl.* 3. Sanch. *lib.* 3. *diſp.* 5. *n.* 7. Rebell. *lib.* 2. *quæſt.* 7. *n.* 10. Gaſpar Hurtado *difficult.* 18. *n.* 59. At vt benè Ægid. Coninch. *diſp.* 27. *dub.* 5. *concl.* 3. abſque graui cauſa hæc doctrina admitti facilè non debet. Deinde ſi vno, vel altero die feſto etiam non immediato denunciationes intermittantur, vel econtrà ſi ita continuè, & ſucceſſiuè denunciationes fiant, vt nullius diei ſit intermiſſio, non videtur grauis materia ad peccatum mortale ſufficiens, ſicuti docet Sanch. & alij nuper relati. Quinimo à mortali excuſandum eſt, ſi tribus diebus etiam non feſtiuis, ſed feriatis ſtante magno populi concurſu proclamationes fierent, vti docuit Sanch. *lib.* 3. *diſp.* 6. *num.* 9. Reginald. *lib.* 31. *n.* 227. Gutierr. *tract. de matr. cap.* 56. *n.* 8. Hurtado *dicta difficult.* 18. Layman. *tract.* 10. *de matr.* 2. *part. cap.* 4. *n.* 10. Qui id ipſum docent, eſto proclamationes fierent extra Eccleſiam in locis competentibus, vt in prædicationibus magna populi copia confluente, eo quòd fini Concilij qui eſt, vt matrimonium contrahentium ad multorum notitiam perueniat fiat ſatis, ſi diebus feriatis, vel in loco publico, vbi ingens populi concurſus adeſt publicentur.

5. Quod ſi contingat caſus, in quo matrimonium ſtatim contrahi bono communi, vel ſpeciali contrahentium expediat maximè, neque ſit recurſus ad Ordinarium, qui in prædictis denunciationibus diſpenſet, poterunt contrahentes abſque vlla culpa matrimonium contrahere coram parocho, & teſtibus, parochúſque, & teſtes adeſſe poterunt, quia leges Eccleſiaſticæ non cenſentur eo rigore obligare, vt benè docent Sotus *in* 4. *d.* 28. *q.* 1. *art.* 2. *concluſ.* 3. § *ex his* Ludouic. Lopez 2. *p. inſtruct. cap.* 39. § *ex prædictis.* Coninch. *diſp.* 27. *de matr. dub.* 5. *n.* 52. Sanch. *alijs relatis, lib.* 3. *diſp.* 10. *n.* 27. Paul. Layman. *tract.* 10. 2. *part. cap.* 4. *n.* 10. Indicat Gutierr. *cap.* 57. *de matr. num.* 6.

§. IV.

Qui poſſint in denunciationibus diſpenſare, & quæ ſit cauſa legitima diſpenſationis.

1 *Ordinarius poteſtatem habet in denunciationibus diſpenſandi.*
2 *Vicarius Epiſcopi hanc poteſtatem habet ex vi vicariatus, etſi alij negent.*
3 *Parocho non eſt datum in his denunciationibus diſpenſare.*
4 *Poteſtas diſpenſandi in his denunciationibus delegari poteſt.*
5 *Nequit Ordinarius diſpenſare abſque cauſæ cognitione.*
6 *Non eſt opus iudiciali cognitione.*

7. *Quæ*

7 *Quæ ſint cauſæ iuſtæ ad diſpenſandum.*
8 *Proponantur ſigillatim cauſæ diſpenſationis.*
9 *Quid Ordinarium obſeruare debeat, antequam diſpenſet.*

1. CONcil. Trident *ſeſſ.* 24.*c.*1. hanc poteſtatem concedit Ordinario, ibi: niſi ordinarius ipſe expedire iudicauerit, vt denuntiationes omittantur. Nomine Ordinarij non ſolùm Epiſcopus, vt de ſe conſtat, ſed Abbates, Priores, aliique plures iuriſdictiooem quaſi Epiſcopalem habentes intelliguntur, vt bene tradunt Nauarr. ſub *tit. de ſponſalib.in* 1.*edit.conſ.*5. & ſub *tit. de clandeſtina deſponſat. in* 2.*edit. conſ.*2. Henriq.*lib.*11.*cap.*5.*num.*5.Rodrig.1.*ſum.c.*217.*n.*4.*in* 3.*edit,* Sanch.*diſp.*7.*num.* 4. Quocirca Magiſter ſcholæ Salmanticenſis poterit in his denunciationibus diſpenſare cum ſcholaſticis, qui in matricula deſcripti ſunt, vt docuerunt Rodrig. & Sanch. *ſuprà.*Et Gutierr. *de matr. cap.*56.*num.* 9. Idem teſtatur de commendatario perpetuo ob iuriſdictionem quam habet Nauar. *dicto conſ.* 2. *de clandeſtina deſponſat.* Gonzalez *ad reg.*8.*cancell. gloſſ.*5. §. 8 *numero* 28.

2. Vicario Epiſcopi ex vi vicariatus abſque ſpeciali delegatione hanc poteſtatem denegant Henriq. *lib.*11. *de matr.cap.*5.Baſil.Ponce,*lib.*5.*cap.*3. Anton. Gomez *in explicat. cruciat.c.*4.*quæſt.*4.Menoch.*conſ.*69.*n.*55. *volum.* 1.& *lib.*2.*de arbitr. caſu,*453.*n.* 5. Cephalus *conſ.*422.*à n.* 72.*volum.*3. Pazin.*ſua pract.*2.*t. præludio* 3.*in fine.* Spino, *in ſpeculo teſtament.gloſſ.*15.*n.*29.Sed rectiùs eam illi concedunt Sanch. *lib.*3.*diſp.*7.*num.*10. Ægid.Coninch. *diſp.* 27.*dub.*6,*num.*55.Riccius *in prax.deciſ.*259.Gaſpar Hurtado *diſp.*5.*difficult.*19.*num.* 63. Zeballos *in ſuis pract.qq. q.*604.*n.*92.*ad finem.* Gutierr.*c.*56.*num.*11.quia vicariùs Epiſcopi eſt Ordinarius, quippè idem cum Epiſcopo tribunal conſtituit.

3. Parochum autem ſtante ſuſpicione malitioſi impedimenti poſſe in denunriationibus diſpenſare docuerunt Veracruz *in appendic.ad ſpeculum,dub.* 1. Candelab. aureum, 1.*part. de matrim num.* 243. Petr.de Ledeſm. *de matrim.q.*45.*art.*5.*circa* 3.*punct. dub.* 1. eo quòd Trident. parocho commiſiſſe videatur. Nam poſtquam Concilium dixit parochum debere coorrahentes coniungere nullo oppoſito legitimo impedimento, ſubdit. Quòd ſi aliquando probabilis fuerit ſuſpicio matrimooium malitioſè impediri poſſe, ſi tot præceſſerint denunciationes, tunc vel vna tantùm denuntiatio fiat, vt ſaltem parocho, & duobus, vel tribus teſtibus præſentibus matrimonium celebretur. Cùm ergo nullam Ordinarij mentionem fecerit Concilium, videtur negotium hoc parocho remittere. Contrarium tamen omnino tenendum eſt, non poſſe parochum in his denunriationibus diſpenſare, quia ante Trident. omnes fatentur non poſſe. Tridentinum verò decreta Lateranenſis Concilij non mutauit,ſed potiùs illis inhærens deciſionem conſtituit. Neque verba relata contrarium indicant; ſupponunt namque denuntiationum diſpenſationem factam eſſe ab Ordinario, cuius iudicio ipſum Concilium negotium paulò inferiùs remittit, ibi; niſi Ordinarius ipſe expedire iudicauerit, vt denunciationes remittantur, vel vrgere caſum matrimonij contrahendi, & diſpenſationem obtineri non poſſe, iuxta ea quæ diximus §. *præcedenti in fine.* Atque ita ex declaratiooe Cardinalium docuit Henriq.*lib.*11.*cap.*5.*n.*5. Menoch. *volum.conſil. con.*6.*num.*61. Sanch.*lib.*3.*diſp.*7.*num.*17. Gutierr. *lib.*1.*canon.quæſt.cap.* 19. *num.*6.Et *de matrim. cap.*56.*n.* 12. Coninch. *diſp.* 27. *dub.*5. *in fine,num.*53.Paul.Layman.*tract.*18.*de matrim.*2. *part.cap.*4.*num.*10.

4. An autem poſſit Epiſcopus, aliique Prælati iuriſdictionem quaſi epiſcopalem habentes poteſtatem diſpenſandi in his denuneiationibus delegare? Negant Menoch. *dicto conſ.*69.*à n.*55.*volum.*1. eo quòd videatur electa induſtria perſonæ, ſiquidem eius iudicio, & prudentiæ Concilium hanc diſpenſationem remittit;at quoties ad aliquod munus induſtria perſonæ eligitur, nequit id munus delegari: *cap.fin.* §. *is autem, de offic. deleg.* Item negotium hoc vtpote tangens cauſam matrimonialem videtur eſſe arduum, ergo cenſetur ad illud induſtria perſonæ eligi, vt pluribus comprobat Menoch. *de arbitr.lib.*1.*q.*54.*n.*11.& *q.*68.*n.*15.Et colligitur *ex cap.is cui. de offic. deleg. lib.* 6. Sed rectiùs firmant contrarium Spino *de teſtament.gloſſ.*15.*n.*29.Sanch.*lib.*3.*diſp.*7.*n.* 20. Zeballos *in ſuis qq.pract.q.* 604.*num.*93. & 99. Gutierr. *de matr.cap.*56.*n.*13.Reginald.*lib.*31.*n.* 235.*in princ.* Ægid. Coninch. *diſp.*27.*num.*55. *concl.* 3. Quippe hæc poteſtas non Ordinariis quatenus perſonæ ſingulares ſunt, ſed quatenus iuriſdictione ordinaria gaudent, conceditur, ac proinde delegari poteſt. Non enim cenſetur electa induſtria perſonæ ex eo quòd negotium arduum ſit, eiúſque prudentiæ commiſſum, ſi delegatio perſonæ incognitæ, & indeterminatæ fiat, ſicuti contingit in præſenti, fit enim omnibus Ordinariis tam præſentibus quàm futuris. Adde ipſum etiam Vicarium generalem Epiſcopi poſſe hanc poteſtatem delegare, nam eſto non poſſit alium vicarium conſtituere, *cap. clericos de officio Vicarij*; at poteſt vnam, vel alteram cauſam delegare, vt docet Gloſſa *cap.* 1. *de officio vicar.in* 6. *verbo, ipſius.* Et tradit Sanch. *dicto lib.*3.*diſp.*7.*num.*21. Gutierr.*de matr.c.* 56. *num.*13. Coninch. *diſp.*27.*dub.*6.*num.*55.

5. Hanc autem diſpenſationem nequit Ordinarius facere abſque iuſtæ cauſæ cognitione. committitur enim à Concilio illius prudentiæ, & iudicio. Quæ verba arbitrium prudentiale, & ratione regulatum important, vt benè Menoch. *de arbitrar.lib.*1. *q.*8.*n.*26. quod nequit conſiſtere abſque iuſtæ cauſæ cognitione. Atque ita tenet idem Menoch.*conſ.*69.*num.*62. Salcedo *pract.c.*73.§. *diſpenſet.* Zeball.*pract.quæſt.communn. contra commun.quæſt.* 604.*n.*103.Sanch.*lib.*3.*diſp.*8.*num.*1.Gutierr.*lib.*1. *canon. qq.c.*19.*n.*4. & *de matr. cap.*57.*n.* 1. & alij plures ab eiſdem relati. Quocirca ſi abſque vlla cauſa Ordinarius omnes denunciationes omittendas permitteret, credo mortaliter peccaturum, quia poteſtate ſibi conceſſa abutitur, vt benè Sanch.*dicta diſp.*8.*n.*2. Neque eius doctrinæ aduerſatur (quidquid dicat Gutierr.*d.c.* 57.*n.*1.) quòd aliquando permittitur parocho abſque graui culpa aſſiſtere matrimonio, cui vna denūtiatio omiſſa eſt, & proceribus conceditur nulla præmiſſa denunciatione matrimonium celebrare, quia omiſſio vnius denuntiationis leuis materia cenſetur, dignitas verò procerum cauſam indulgentiæ præſtat.

6. Prædictæ iuſtæ cauſæ cognitio aliquibus Doctoribus videtur iudicialis futura, eo quòd non ſolùm pro conſcientiæ foro, ſed etiam pro foro externo deſeruiat, ſic docuerunt Henriq. *lib.*11. *cap.* 5.Et Segura Daualos *director.iudic.*2.*part.c.*16.*n.* 17. Sed oppoſitum vt probabilius defendunt Zeballos *in ſuis qq.pract.q.*604.*num.* 104. Sanch.*lib.*3.*diſp.*8. *n.* 4. Gutierr.*de matrim.c.* 57.*n.* 2. Et *lib.*1.*canon. qq. cap.*19.*num.* 12. quia Concilium arbitrio Ordinarij remittit, quod ſufficienter ratione regulari poteſt, ſi ex teſtibus etiam non iuratis agnoſcant adeſſe cauſam remittendi denunciationes. Neque hinc fit nullam eſſe differentiam inter hanc diſpenſationem, & eam quæ datur pro conſcientiæ foro: eſt enim lata differentia, quippè diſpenſatio pro conſcientiæ foro ex ſola relatione petentis, & affirmantis cauſam eſſe legitimam conceditur; ſecùs verò hæc diſpenſatio, quæ aliunde, quàm ex contrahentibus conſtare Ordinario debet cauſam diſpenſandi iuſtam ſubeſſe.

7. Quæ ſint cauſæ iuſtæ ad diſpenſationem tradunt Doctores, vt videre eſt in Syluеſt.*verbo matrimonium* 6.*q.* 7.Zerola *in praxi* 1.*part. verbo matrimonium* §.9.Ludouic. Lopez 1.*part.inſtruct.c.*87.Stephan.Gratian. *diſceptat. forenſ.cap.*83.*num.*15.Henriq.*lib.* 11.*cap.* 16. Sanch. *lib.* 3. *diſp.*9.Reginald.*lib.*31.*num.* 214. Coninch.*diſp.* 27. *dub.* 6.*num.*57.*concl.* 5. Gutierr.*de matrim.cap.*57.*à n.*3. Paul. Layman *lib.*5 *tract.* 10.2. *part. cap.* 4.*num.*11.Baſil. Ponce

lib.5. cap. 32. & aliis. Nam licèt Concilium ſolùm timorem malitioſi impedimenti vt cauſam iuſtam deſignauerit, quia tamen arbitrio Epiſcopi reliquit hanc diſpenſationem, poteſt Epiſcopus aliis ex cauſis vtpote iuſtis, & legitimis diſpenſationem concedere. Aduerto tamen aliquando cauſam adeſſe iuſtam, vt denuntiationes ad matrimonij contractum omnino omittantur, aliquando vero vt ſolùm poſtponantur contractui, præmitantúrque conſummationi.

8. Prædicti Doctores plures ſpecialiter cauſas deſignant, prima eſt, quam tradit Concilium, timor malitioſi impedimenti, id eſt quando iniquè, & contra rationem timetur matrimonium impediendum, hæc eſt ſufficiens, vt poſtponantur denunciationes. Secunda cauſa, vt omnino omittantur eſt infamia, qualiter contingit, ſi diu exiſtimati coniuges publicentur, vt benè teſtatur Gutierr. *de iuram. confirmat. cap.* 51. *num.* 12. Stephan. Gratian. *diſceptat. forenſ cap.* 83. *n.* 27. Coninch. *diſp.* 27. *dub.* 6. *num.* 56. Valer. Reginald. *lib.* 31. *num.* 235. Tertia eſt diſparitas conditionis, ætatis, diuitiarum, & qualitatis, vti docent Nauarr. *cap.* 22. *num.* 70. Salcedo, *pract. cap.* 73. *ad finem*. Spino *de teſtam. gloſſ.* 15. *n.* 18. Sanch. *diſp.* 9. *num.* 3. Stephan. Gratian. *diſceptat. forenſ. cap.* 83. *n.* 25. eo quòd paſſim in circulis de eorum facto ſermo habetur, quod pudorem ingerit, quæ cauſa regulariter eſt ſufficiens, ad omnimodam denunciationum omiſſionem. Quarta & ſufficiens ad integram diſpenſationem eſt periculum animæ ſiue proprium, ſiue alienum, quale cenſetur eſſe timor grauis ſcandali, quod inito ſtatim matrimonio vitari poteſt, vel ſi contrahentes prauo ſe amore fuerint proſecuti, timeantúrque in eo perſeueraturos, niſi matrimonium nulla dilatione facta contrahatur. Et idem eſt de meretrice in lupanari expoſita, oportet enim permittere, vt matrimonium ſtatim contrahatur, tum vt à malo ſtatu deſiſtat, tum ne ipſa, vel ſponſus voluntatem contrahendi mutent. Sic Sanch. *diſp.* 9. *num.* 17. aliíque Doctores *ſuperius* relati. Quinta ſufficiens ad poſtponendas denunciationes eſt legitimatio prolis in mortis articulo, & ſecuritas decedendi in bono ſtatu, vt ex communi omnium ſententia teſtatur Couar. 2. *part. de ſponſalib. c.* 6. *n.* 11. Sarmiento, *lib.* 1. *ſelect. cap.* 6. *num.* 7. Henriq. *lib.* 11. *cap.* 5. §. 5. Sanch. *diſp.* 9 *num.* 19. Gratian. *cap.* 83. *num.* 16. Sexta ſufficiens ad omnimonam diſpenſationem eſt periculum conſummandi matrimonium ante benedictioné nuptiarum, eo quòd ſit vicinum tempus, in quo benedictiones nuptiales prohibentur, vt tradit Zerola, *prax. epiſc.* 1. *part. verbo matrimonium* §. 9. Reginald. *lib.* 31. *num.* 235. Sanch. *diſp.* 9. *num.* 14. Ægid. Coninch. *diſp.* 27. *dub.* 6. *num.* 56. Septima ſufficiens ad integram diſpenſationem denuntiationum eſt fauor in bonum Eccleſiæ cedens, qualis ſæpè cenſetur magnatibus factus, ſi ab onere publicationis eximantur, vbi concedit Nauarr *cap.* 16. *n.* 36. Sotus *in* 4. *d.* 28. *quæſt.* 1 *art.* 2. *poſt* 3. *concluſ.* Coninch. *diſp.* 27. *dub.* 6. *num.* 57. Tandem quæcunque notabilis contrahentium commoditas ſiue temporalis, ſiue ſpiritualis præſtat cauſam iuſtam omittendi, vel ſaltem poſtponendi denunciationes, vt ex Doctoribus *ſuprà* relatis facilè colligitur. Illud verò eſt omnino aduertendum obligatum eſſe Ordinarium antequam diſpenſet ne præmittantur denunciationes inueſtigare diligenter, tum an cauſa, quæ illi proponitur adſit, tum ne contrahentes ſint aliquo impedimento ligati, ſicuti aduertit Sanch. *diſp.* 9. *num.* 20. Coninch. *diſp.* 27. *dub.* 6. *num.* 57.

§. V.

An teneatur Ordinarius aliqua ex ſupradictis cauſis concurrente diſpenſare, contrahentéſque poſſint negata diſpenſatione contrahere.

1 *Non eſt obligatus Ordinarius diſpenſare, niſi quando bono communi, vel particulari contrahentium maximè expedit.*

2 *Satisfit cuidam obiectioni.*

3 *Quæ cauſa bono communi, vel particulari contrahentium maximè expediant.*

4 *Si Ordinarius obligatus concedere diſpenſationem deneget, poterunt contrahentes omiſſis denunciationibus contrahere.*

5 *Non poteſt Ordinarius pro iis diſpenſationibus aliquam mulctam imponere.*

6 *Aliquando denunciationes ante conſummationẽ matrimonij debent præmitti, ſi anteà præmiſſa non fuerint.*

7 *Probabile videtur non eſſe peccatum mortale cõſummare matrimonium non præmiſſis his denuntiationibus, ſi contrahentes certi ſunt nullum ſubeſſe impedimentum.*

8 *Non eſt peccatum mortale conſummare matrimonium ante benedictiones Eccleſiæ.*

9 *Quibus coniugibus hæ benedictiones concedendæ ſint.*

1. Etſi plures Doctores relati à Sanch. *lib.* 3. *diſp.* 10. *num.* 2. cenſeant exiſtente legitima cauſa diſpenſationis obligatum eſſe ordinarium diſpenſare: at verius & receptius eſt ſolùm hanc obligationem ineſſe quoties bono communi, vel particulari contrahentium maximè expediat prædictam diſpenſationem concedere, vti benè docuerunt Sanch. *lib.* 3. *diſp.* 10. *n.* 6. Gutierr. *lib.* 1. *canon. qq. cap.* 20. *num.* 23. & *de matrim. cap.* 52. *num.* 4. Coninch. *diſp.* 27. *dub.* 6. *num.* 57. Baſil. Ponce, *lib.* 5. *cap.* 32 *poſt medium*. Quippe prælatus ex officio tenetur bono communi, & ſpeciali ſubditorum prouidere, quare ſi diſpenſationem huic bono conuenientem deneget contra proprium munus grauiter delinquit, proteritque à denegatione facta appellari ſaltem quo ad effectum deuolutiuum, vt rectè notauit Gutierr. *de matr. dicto cap.* 57. *n.* 5. Quòd ſi penſatis omnibus non grauiter bono communi, vel ſubditorum diſpenſatio conducit, ſed leuiter, tantùm cenſenda eſt gratioſa diſpenſatio, eo quòd hæc leuis commoditas abundè compenſetur obſeruatione rigida legis communis. Probaríque poteſt hæc doctrina duplici textu, primò *ex cap. expoſtulati de cleric. excommun. miniſtr.* vbi inquit Pontifex, niſi fortitan cum eis fuerit miſericorditer diſpenſatum. Expendo verbum *miſericorditer*, quod gratiam denotat, non obligationem, tametſi cauſa iuſta diſpenſandi ſubſit, aliàs diſpenſatio concedi non poſſet, eſſet enim diſſipatio, & abuſio poteſtatis. Itemque *cap. at ſi clerici, de iudiciis*, §. *de adulteriis*, libertati Epiſcopi relinquit diſpenſationem, vbi Gloſſa ait, diſpenſationem aliquando eſſe debitam, aliquando gratis fieri. Econtrà verò *cap. cum ex eo, de Elect. in* 6. vbi conceditur Epiſcopo, vt poſſit cum clerico diſpenſare, ne ſeptennio reſidat ob ſtudiorum cauſam? Doctores communiter aſſerunt eſſe obligationem grauem diſpenſandi ob bonum commune, & ſpeciale ſubditi, & quia in textu cauſa exprimitur. Sic Ioan. Andr. Archidiac, & Franc. ibi.

2. Neque obeſt, quod Concilium in grauiſſima cauſa malitioſi impedimenti arbitrio ordinarij diſpenſationem remittat, vt inde inferatur nunquam Ordinarium obligatum eſſe diſpẽſare, quia Concilium Ordinario remittit iudicare, an malitioſo impedimento ſtante expediat, vel non expediat denunciationes omittere, eo quòd alia via malitioſum impedimentum auferri poſſit. Non autèm Ordinario concedit libertatem negandi diſpenſationem, eo ipſo quò iudicet matrimonium expedire, & malitioſum impedimentum alia via non poſſe tolli.

3. Quod ſi roges, quæ cauſæ ex ſupradictis expreſſis grauiter, vel leuiter bono communi, vel particulari contrahentium conducat? Breuiter reſpondeo omnes cauſas *ſuperius* aſſignatas grauiter bono communi, vel ſpeciali contrahentium conducere, excepta tertia quæ oritur ex verecundia ob diſparitatem ætatis, conditionis, nobilitatis, vel diuitiarum, & excepta ſeptima de gratia, & fauore magnatibus faciendo: quippe hæ duæ cauſæ

ctæ

etſi inſtæ ſint non tamen ita graues, quin ſæpè gratius vrgeat, & Eccleſiæ conuenientius ſit legem hanc Eccleſiaſticam de denunciationibus præmittendis obſeruare, vti tradunt Sanch. Coninch. Gutierr. Baſil. & alij *ſuprà*.

4. Verùm ſi ſtante iuſta cauſa, ob quam grauiter bono communi vel particulari ſubditorum expediat diſpenſationem concedere, Ordinarius deneget, poterunt contrahentes omiſſis denunciationibus contrahere: quia leges Eccleſiaſticæ non obligant cum graui iactura, vt benè docent Nauarr. *c.* 12. *n.* 70. Sotus in 4. *d.* 28. *q.* 1. *art.* 2. *concl.* 3. Henriq. *lib.* 11. *c.* 5. *n.* 5. & aliis relatis Sanch. *diſp.* 10. *n.* 27. Gutierr. *de matr. c.* 57. *num.* 6. Coninch. *diſp.* 27. *dub.* 6. *num.* 59.

5. Modus ab Ordinario obſeruandus in hac diſpenſatione, liberalis eſſe debet, atque adeò nullam pecuniariam mulctam imponere poteſt, vti generaliter deciſum eſt à Trident. *ſeſſ.* 25. *cap.* 18. *de reformat.* Neque valet dicere gratis diſpenſationem concedi, tametſi præcipiatur diſpenſando, vt eleemoſynam alicui pio loco tribuat, quia eſto diſpenſando nihil recipiat, at ob eius actionem onus diſpenſando imponitur: non igitur gratis conceditur, ſicut non concederetur gratis ſacrum ei qui ſtipendium alteri dandum obligaretur, ideóque omnes Doctores conueniunt non poſſe Epiſcopum concedentem dimiſſorias ad Ordines obligare ordinandum, vt pro dimiſſoriis eleemoſynam pio loco elargiatur, qui non eſſet liberalis, & gratioſa dimiſſoriarum conceſſio, vt exigit Trident. *ſeſſ.* 21. *c.* 1. *de reformat.* Quod ſi inſtes, cui eſt data poteſtas diſpenſandi, & commutandi conceditur *ex Reg. cui licet, quod, plus licet, vtique quod eſt minus, de Regul. iuris in* 6. Ergo eſto via diſpenſationis non poſſit diſpenſaturo Ordinarius mulctam pecuniariam imponere, poterit via commutationis? Reſpondo ea conceſſa facultate diſpenſandi in legem commutare poſſe: aliàs poſſet Epiſcopus denuntiationum omiſſionem permittere ex eo ſolùm quòd in pium opus obligationem commutaret. Et ratio eſt, quia ad commutationem legis requiritur, vt commutans poteſtatem habeat imponendi legem. Cùm verò hanc non habeat inferior Pontifice, nequit legem à Pontifice latam in aliam materiam transferre. In voto autem licèt ipſe qui diſpenſat, & commutat, non habeat poteſtatem imponendi alteri obligationem voti, at ipſe cui fit commutatio ſibi imponit, legem vero nequaquam imponere poteſt. Vnde ea conceſſione ad diſpenſandum in lege non conceditur poteſtas ad illius commutationem. Pontifex verò, quia eſt ſupremus legiſlator poteſt in ſuis legibus diſpenſare, earúmque obligationem in aliam materiam commutare, quod eſt nonam legem edere iuxta textum *in cap. licèt de feriis.* Cum hoc tamen ſtat, ſi diſpenſatio fiat ob aliquam cauſam ortam ex culpa imponi poſſe obligationem alicuius pecuniæ elargiendæ, non quidem pro diſpenſatione, ſed pro culpa commiſſa, & in pœnitentiam illius pro qua conceditur, ſicuti aduertit Sanch. *d. diſp.* 10. *num.* 10.

6. Ad extremum aduertendum eſt, ſi diſpenſatio facta eſt ab Ordinario non integrè, ſed ſolùm pro matrimonij contractu obligatos eſſe contrahentes ſub peccato mortali denunciationes ante cõſummationem præmittere, niſi fortè aliqua graui, & vrgenti cauſa excuſentur: vt docuit Nauarr. *cap.* 16. *n.* 38. Sanch. *lib.* 3. *diſp.* 11. *num.* 5. Gutierr. *de matr. cap.* 58. *n.* 1. & 2. Et colligitur ex Trid. *dicta ſeſſ.* 24. *cap.* 1. vbi præcepit denuntiationes ante cõſummationem præmitti, niſi Ordinarius cõtrarium expedire iudicauerit, quod præceptum cùm materiam grauem reſpiciat ſub culpa mortali videtur obligare. Quare contrahentes quoties petunt, reddúntque debitum, mortaliter peccant, vtpote qui contra legem grauem Eccleſiaſticam procedunt, & quantum eſt ex ſe periculo fornicationis exponuntur, eo quòd poterunt eſſe impediti ad contrahendum, neque diligentiam iuridicam præſtiterint, qua ſe ſecuros reddere debent.

7. Verùm etſi prædicta ſententia omnino tenenda, & conſulenda ſit, oppoſitam tamen ſcilicet non eſſe peccatum mortale matrimonium cõſummare, quando contrahentes certi ſunt nullum impedimentum ſubeſſe, vt probabilem defendit Man. Rodrig. *in ſum. cap.* 222. *num.* 1. & pluribus relatis Sanch. *diſp.* 11 *num.* 2. eò quòd Concilium iubeat denuntiationes præmitti, vt faciliùs detegi impedimentum poſſit, ſi in fortè adſit. Quando verò contrahentes certi ſunt nullum impedimentum adeſſe, ceſſat ratio legis, & conſequenter ipſa lex videtur ceſſare. Sed negari poteſt rationem legis ceſſare, quippè lex de denunciationibus præmittendis non hunc, vel illum caſum ſingularem ſpectat, ſed omnes, in quibus morale periculum eſt conſummari matrimodiũ ab impeditis, ſi denunciationes non præmittantur: aliàs ſi prædicta ratio efficax eſſet ad excuſandum contrahentes à denuntiationibus præmittendis cõſummationi matrimonij, eadem excuſari poſſent à præmittendis contractui, quod nullus dicet. Henriq. verò, *lib.* 11. *cap.* 16. *num.* 1. aliique plures etſi admittant eſſe peccatum mortale cõſummare matrimonium abſque denunciationibus, quando in eis integrè diſpenſatum non eſt, at affirmant ſolùm in prima copula, quando matrimonium conſummatur peccatum committi, ſed non in reliquis, eo quòd ceſſet tale præceptum, & vtuntur exemplo ieiunij, quod à bis comedente obſeruari nequit, ideóque non peccat, etſi pluries poſtea comedat. Tridentinum námque ſolùm videtur imperaſſe denunciationes præmitti tum matrimonij contractui tum illius conſummationi: at poſtquam conſummatum eſt nullum de denunciationibus præmittendis præceptum impoſuit.

8. Quantum ad benedictiones Eccleſiæ vulgo *velaciones* attinet, exiſtimo ex ſe, & ſecluſo ſcandalo peccatum mortale non eſſe, imo nec veniale conſummare matrimonium illis non præmiſſis: eo quòd Trident. *ſeſſ.* 24. *c.* 1. loquens de iis benedictionibus hortatur fideles, vt eas conſummationi præmittant. Ergo non præcipit, ſed conſulit, conſilium autem omittere ex ſe peccatum non eſt. Idémque videtur deciſum *cap. noſtrates.* 30. *q.* 5. vbi Nicolaus Papa poſtquam enumerauit concurrentia ad nuptias, & inter ea benedictiones ſolemnes, inquit; hæc omnia non ſeruare non eſt peccatum. Atque ita docent Nauarr. *cap.* 22. *num.* 38. *&* 83. Couar. 4. *decret.* 2. *part. cap.* 9. §. 2. *n.* 2. Sotus *in* 4. *d.* 28. *q.* 1. *art.* 2. *in corp ad finem.* Petr. de Ledeſm. *de matr. q.* 48. *art.* 5. *pun.* 3. *dub.* 1. Sanch. aliis relatis *lib.* 3. *diſp.* 11. *n.* 7. Coninch. *diſp.* 27. *dub.* 8. *in princ.* vbi ſolùm ratione ſcandali peccatum agnoſcit Gutierr. *c.* 58. *de matr. num.* 3. Paul. Laym. *lib.* 5. *ſum. tract.* 10. 2. *part. cap.* 4. *num.* 13.

9. Hæ benedictiones ex antiquiſſima Eccleſiæ conſuetudine primas nuptias, non ſecundas contrahentibus conferuntur, vt multis comprobat Laym. *dicto c.* 4. *n.* 13. Et probat textus *c. vir.* 3. *de ſecundi nuptiis*, nam vt *ibidem* dicitur, res ſemel benedicta iterum benedici non debet. Conſuetudo tamen obtinuit, vt quoties aliquis ex contrahentibus primò nubat, etiamſi alius viduus ſit, eius nuptiæ benedicantur, quinimo ſi vnus ex ſponſis etiamſi vidui ſint benedictiones non receperit, vterque benedici poterit ex conſtitutione Ioann. XXII. ſicuti probat Henriq. *lib.* 11. *c.* 2. *n.* 3. Couar. 2. *part. de ſponſal. c.* 8. §. 11. *n.* 2. Nauarr. *c.* 22. *n* 83. Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 82. *num.* 11. Eman. Saa, verbo *benedictio, n.* 2. Paul. Laym. *dicto c.* 4. *n.* 13. Coninch. *diſp.* 27. *dub.* 8. *n.* 72. Vide Gutierr. *c.* 106. *per totum*, latè hanc materiam diſputantem.

§. VI.

An ex prædictis denuntiationibus teneatur qui impedimentum agnouit etiamſi, parochus ſit, denunciare.

1 *Impedimentum publicum, vel quod probari facilè poteſt obligatus eſt quilibet denunciare.*

2 *Si impedimentum occultum fuerit, impetrataque fuerit diſpenſatio pro conſcientiæ foro, nulla eſt obligatio denunciandi.*
3 *Si ſolùm ex auditu nouiſti, nec recordaris à quo acceperis, non es obligatus.*
4 *Si tu ſolus noſti impedimentum, & eſt infamatorium, plures negant te eſſe obligatum denunciare.*
5 *Oppoſitum verius eſt.*
6 *Contrahens tenetur fateri impedimentum vel à contractu deſiſtere.*
7 *Soluuntur fundamenta* num, 4. *adducta.*

1. CErtum eſt ſi impedimentum publicum ſit, vel probari facilè poſſit obligatum eſſe quemlibet illius conſcium denuntiari; ſiquidem denunciatione impeditur, ne coniuges impediti contrahant. Sic Baſil. Ponce, *lib.* 5. *cap.* 34. *num.* 3.

2. Secundò eſt certum, ſi impedimentum occultum ſit, impetratáque fuerit diſpenſatio pro conſcientiæ foro nullam eſſe denunciandi obligationem, quia nullum eſt impedimentum, ad cuius denuntiationem præceptum fertur, ſecùs verò ſi publica eſſet vox de prædicto impedimento, quia eo caſu dipenſatio non prodeſt, ſicuti aduertit Sanch. *lib.* 3. *diſp.* 14. *à n.* 4. Gutierr. *de matr. cap.* 59. *num.* 13.

3. Tertiò eſt certum, ſi ſolùm ex auditu nouiſti impedimentum, nec recordaris à quo acceperis non eſſe obligatum denunciare, quia ea denuntiatio nullius eſt vtilitatis, vti tradit Farinac. *de teſtib.* 2. *part. q.* 69. *num.* 75. *& ſeqq.* Sanch. *lib.* 3. *diſp.* 121. *num.* 7. Gutierr. *cap.* 59. *n.* 12. quod procedit maximè quando impedimentum eſt infamatorium, nam ſi nullam infamiam irrogat, optimè poteris illud denunciare, quia nullum eſt periculum in ea denunciatione, & fortè veritas manifeſtabitur, vt rectè aduertit Sanch. & Gutierr. *ſuprà.* E contrà verò ſi recordaris à quo impedimentum acceperis, diſtinguendum eſt, ſi accepiſti à perſona fide digna obligatus es denunciare, quia poterit prælatus illam perſonam fide dignam citare, eiúſque teſtimonium recipere, vt benè tradit Nauarr. *cap.* 15. *num.* 45. Ex *cap. inter verba, corol.* 66. *num.* 290. *& ſeqq.* Sanch. *diſp.* 13. *num.* 7. Gutierr. *cap.* 59. *n.* 10. Baſil. Ponce, *lib.* 5. *cap.* 34. *num.* 1. Si verò à perſona ſuſpecta impedimentum acceperis, nulla tibi eſt obligatio denunciandi, maximè ſi impedimentum inſamatorium ſit, quia nullum eſt prædictum teſtimonium, Argum. *c. licèt ex quadam de Teſtibus.* Et docuit Farinac. *dicta q.* 69. *num.* 85. Nauar. Sanch. Gutierr. & Baſil. *loc. cit.* Coninch. *diſp.* 27. *num.* 62.

4. Quare difficultas eò procedit, an tenearis denuntiare, ſi tu ſolus impedimentum noueris? Negant te eſſe obligatum, ſi impedimentum ex peccato procedit. Supplementum Gabrielis *d.* 28. *q.* 2. *art.* 3. *dub. penult.* Maior. 4. *d.* 21. *quæſt.* 2. *argum.* 3. Et de quocunque impedimento docet Eman. Saa, verbo, *matrimonium*, *num.* 23. Baſil. Ponce, *lib.* 5. *cap.* 34. *à n.* 6. Mouentur primò, quia commune eſt neminem obligatum eſſe denunciare quod probare non poteſt ob periculum reputandi impoſtoris, & calumniatoris, vti docuit Nauarra, *de reſtit. lib.* 3. *c.* 1. *in ſecunda edit. num.* 358. Et aliis relatis Gutierr. *lib.* 1. *canon. qq. c.* 11. *num.* 21. Secundò vel coniuges bona fide procedunt ignorantes ſe eſſe impedimento ligatos, vel mala fide procedunt, ſi adeſt bona fides nullum peccatum committunt in eo contractu, nullámque irreuerentiam Sacramento præſtant, aut iniuriam irrogant, cùm nullum efficiatur Sacramentum, proli autem nullum damnum inferunt, ſiquidem legitima eſt. Ergo ex nullo capite obligari potes ad denunciationem faciendam. Si verò ex mala fide procedant coniuges, adhuc non videris obligatus, quia ex tuo dicto tantùm nec probari impedimentum poteſt, nec matrimonium impediri: *Cap. licèt ex quadam, de teſtib.* Quod efficaciùs procedit, ſi impedimentum ex delicto procedat, non enim abſque fructu alicui eſt irroganda infamia.

5. Cæterùm verius eſt, & omnino conſulendum te impedimenti conſcium obligatum eſſe reuelare, ſi præmiſſa correctione fraterna reuelationem præſtare potes abſque tuo damno, tametſi impedimentum probare nequeas. Sic Nauarr. *c.* 22. *num.* 83. Couar. *in* 4. *decret.* 2. *part. c.* 6. §. 10. *num.* 21. Henriq. *lib.* 11. *cap.* 14. *n.* 5. Sanch. aliis relatis. *lib.* 3. *diſp.* 13. *num.* 2. Gutierr. *de matrim. cap.* 59. *num.* 9. Coninch. *diſp.* 27. *dub.* 7. *concl.* 1. *n.* 61. Gaſpar Hurtado *de matrim. diſp.* 5. *difficult.* 21. *num.* 75. Moueor, quia tuum dictum etſi inſufficiens ſit diſſoluere coniunctos, at ſufficiens eſſe videtur impedire, ne coniungantur ex textu *in cap. ſuper eo.* 22. *de Teſtib.* ibi: ſuper illa verò quæſtione, quam feciſti, an mulier coniungenda non ſit viro pro eo quòd ſola mater alterutrius eos eſſe conſanguineos confitetur. Reſpondemus quod ſi non eſt firmatum inter eos matre aſſeuerante ipſos eſſe conſanguineos non debent coniungi, quia præſumptio eſt non modica, quod ſe linea conſanguinitatis attingant. Si verò matrimonium eſt firmatum, non debent ſine plurium iuramento diſſolui. Vnde Gloſſa *ibi* inquit ad dictum vnius impeditur matrimonium contrahendum. Deinde præcepto reuelandi impedimentum aſtringeris, quoties commodè potes reuelare, tum ne contrahentes peccent, ſi mala fide procedant, tum ne irreuerentia ſacramento fiat, tum ne proles ſit illegitima. Si verò procedant bona fide aſtringeris ad impedimenti reuelationem, ne contrahentes materiale peccatum committant, néve ſit Sacramenti fictio, & proles ex ſe illegitima, & vitetur difficultas, quæ in ratificatione matrimonij interuenire ſolet detecto poſtmodum impedimento. Hæc enim omnia ſufficienter honeſtant impedimenti reuelationem, tametſi ſub ſecreto acceperis iuraueriſque non reuelaturum, vti benè notarunt Sanch. Gutierr. Coninch. & alij *ſuprà.*

Notanter dixi, *ſi abſque graui tuo incommodo* reuelare impedimentum poſſis; quia ſi ex reuelatione facienda graue damnum times excuſaris, quippè leges Eccleſiaſticæ eo caſu ceſſant: eſt enim lex euangelica iugum ſuaue, & onus leue, ſicuti aduertit Sanch. *dicta diſp.* 13. *n.* 10. *&* 23 Petr. Nauarra *lib.* 2. *de reſtit. c.* 4. *n.* 228. Baſil. Ponce, *lib.* 5. *c.* 34. *n.* 2. Coninch. *d.* 27. *dub.* 7. *n.* 61. Gutierr. *de matrim. c.* 79. *n.* 4. & alij ab eiſdem relati. Deinde dixi correctioné fraternam præmittendam eſſe, ſi ſperatur ex ea fructus, id enim exigit charitatis regula, vitare inquam inconuenientia cum minori damno proximi, quo fieri poſſit, iuxta doctrinam D. Thom. 2. 2. *q.* 33. *art.* 8. Et tradit Sanch. *dicta diſp.* 13. *num.* 3. Gutierr. *de matrim. cap.* 79. *num.* 3. Petr. Nauarr. *&* Baſil. Ponce, *ſuprà.*

6. Ex quibus manifeſtè infertur etiam ipſum contrahentem ſi impedimenti conſcius eſt teneri fateri, vel à contractu deſiſtere, quia iniquè, & iniuſtè ſe ingerit contractui, quem celebrare iure nequit, vti benè comprobant variis textibus, & ratione Henriq. *lib.* 10. *de ſacramento Ordinis cap.* 18. *num.* 2. Sanch. *lib.* 3. *de matrim. diſp.* 14. Ægid. Coninch. *diſp.* 27. *dub.* 7. *concl.* 2. *num.* 63.

7. Neque argumenta *num.* 4. adducta vrgent. Ad primum fateor illam doctrinam veram eſſe, cùm ad punitionem proceditur, ſecùs quãdo ad vitanda damna, vel peccata lex fertur, & obligatio reuelationis imponitur. Ad ſecundum conſtat ex probatione noſtræ ſententiæ ad impediendum matrimonium ſufficiens eſſe dictum vnius teſtis. Adde etſi ad impediendum matrimonium non ſufficeret vnius teſtis dictum, ſufficit autem, vt iudex ex officio contrahentes vrgeat, & inquiſitionem diligentiorem faciat, quibus fortè detegetur impedimentum. Tandem impedimentum, quod credis te ſolum noſſe fortè eſt alius qui agnoſcat, cuius manifeſtatione optimè probabitur. Quare vt ſententia Baſil. Ponce aliquam probabilitatem videatur habere, debes certus eſſe nullum alium à te impedimentum noſſe, tuámque reuelationem nullius fore vtilitatis, quòd vix accidere poteſt. Ex quo

conſtat

conſtat quàm leui fundamento ductus proceſſerit Baſilius aduerſus communem, certámque ſententiam: neque hoc mirum eſſe debet, cnius finis in ſcribendo non tam veritatem inueſtigare, quàm Thom. Sanch. dictis contradicere videtur.

§. VII.

Qua ratione parochus, & Ordinarius ſe gerere debeant, cùm apponitur impedimentum matrimonio contrahendo, aut ipſi norunt.

1 *Nullo impedimento oppoſito factis denunciationibus ad matrimonium procedendum eſt.*

2 *Appoſito impedimento debet parochus contrahentibus matrimonium interdicere.*

3 *Si parochus nouit impedimentum extra confeſſionem, & matrimonium publicè petatur, negare tenetur, & rem ad Ordinarium deferre præmiſſa correctione fraterna.*

4 *Soluitur quædam obiectio.*

5 *Si in confeſſione tantùm nouit impedimentum, poteſt matrimonium contrahentibus denegare.*

6 *Delato impedimento ad Ordinarium ipſi incumbit veritatem inueſtigare.*

7 *Si Ordinario conſtat de impedimento non ex alterius relatione ſed ex propria notitia, nequit contrahentes à matrimonio remouere.*

1 CONſtat ſi nullum apponatur impedimentum factis denunciationibus teneri parochum ex proprio officio contraheotes io matrimonium iungere iuxta Trident. *ſeſſ.* 24. *c.* 1. ibi: Quibus denunciatinnibus factis ſi nullum legitimum opponatur impedimeotum, ad celebrationem matrimonij in facie Eccleſiæ procedatur. Io facie Eccleſiæ, id eſt coram parocho, & teſtibus, Eccleſia enim dicitur congregatio fidelium: *Cap. Eccleſia de conſecrat. diſt.* 1. *& cap. relatum el* 2. *de teſtament. verſ. nomine autem Eccleſia.* Quocirca noo eſt neceſſe, vt in Eccleſia materiali vel limine, aut cæmeterio celebretur, vt bene Nauarr. aduertit, *cap.* 22. *n.* 70. *initio.* Sanch. *diſp.* 15. *n.* 20. Gutierr. *c.* 60. *n.* 1. Matrimonio celebrato debet parochus ſcribere nomina contrahentium, & teſtium, locum, & tempus cootracti matrimonij in libro ad hunc finem deputato ſecundùm formam à Trident. præſcriptam: & licèt Trident. non vtatur verbis adeò rigidis, ſed ſolùm dixerit, habeat parochus librum, &c. ex fine tamen quem intendit ſcilicet vt Eccleſiæ conſtet de matrimooio, & lites quæ ſuboriri ſolent vitentur, colligitur ſub mortali obligare voluiſſe ad hanc diligentiam præſtandam, vt benè docuit Henriq. *l.* 11. *c.* 7. *n.* 4. Sanch *l.* 3. *de matrimon. diſp.* 15. *n.* 22. Gutierr. *c.* 60. *n.* 9. Baſil. Ponce, *lib.* 5. *cap.* 36. *n.* 8.

2. Verùm ſi facta denunciatione impedimentum apponatur coram parocho ſiue ab vno ex contrahentibus, ſiue ab alio tertio obligatus eſt parochus matrimonij celebrationem intercidere, non tamen poteſt inueſtigare, an illud impedimentum de facto ſubſit, verúmque ſit, ſed deferenda rea eſt ad Ordinarium vt ipſe cognoſcat, quia parochus iudicialem poteſtatem non habet, quam tamen requirit cogoitio impedimenti matrimonij iuxta textum *in c. fin. de clandeſt. deſponſat.* iuncto textu *in c.* 1. *de conſanguinit.* ibi: Non ſunt cauſæ tractandæ per quoſlibet, ſed per iudices qoi poteſtatem habeant. Ioterdictio autem facta à parocho noo eſt iudicialis, ſed extraiudicialis. Sic Hoſtienſ. Gregor. Lopez, Segura, & alij, quos refert, & ſequitur Sanch. *diſp.* 15. *n.* 3. Guierr. *cap.* 60. *num.* 2.

3. Quod ſi parochus ſolus nouit impedimentum extra confeſſiooem, & publicè matrimonium petatur, negare tenetur, & rem ad Ordinarium deferre, cuius eſt veritatem inueſtigare: ſi enim quilibet alius iuxta dicta §. *præcedenti* tenetur impedimentum denonciare, ne ligati contrahant, à fortiori parochus, cui ex officio incumbit ſaluti ſubditorum, & illorum bono conſulere: præcipuè cùm commune ſit eius teſtimonio matrimonium impediri: debet tamen prius fraternè, & ſecretò contrahentes monere, quòd ſi ipſi monitioni non acquieſcunt, ſibi imputent, ſi ex reuelatione impedimenti aliqua eis nota proueniat; vti benè aduertunt Henriq. *lib.* 1. *de ſacram. c. vlt. n.* 6. Sanch. *diſp.* 15. *n.* 6. Gutierr. *c.* 60. *n.* 10. Coninch. *diſp.* 27. *dub.* 7. *concl.* 3. *&* 4. *n.* 65. *&* 66. quidquid in contrarinm dicat Baſil. Ponce, *l.* 5. *c.* 35. *n.* 6.

4. Quod ſi dicas occulto peccatori indignè ſacramentum petenti miniſtrandum eſt, ſi publicè petat, vti Chriſtus proditori Euchariſtiam creditur miniſtraſſe, ergo parochus impedimento occulto ligatos iungere matrimonio debet, ſi publicè petant, neque ſecretò deſiſtere velint?

Reſpondeo cum Sanch. *dicta diſp.* 15. *à n.* 15. Gutierr. *c.* 60. *n.* 5. *& ſeqq.* Coninch. *diſp.* 27. *dub.* 7. *n.* 67. *&* 68. dupliciter contrahentes impediri poſſe à matrimooio; primò ex impedimento, quod reddit Sacramenti ſuſceptionem indignam neque vlteriùs procedit, quale ſolùm eſt peccatũ mortale. Secundò ex impedimẽto, quod præter ſuſceptionẽ indignã occaſionem præſtat pluriũ damnorũ pluráque peccata poſtmodũ committendi, vti eſt quodliber impedimentum dirimens matrimonij, & etiam votum caſtitatis impediens. Si primo tantùm impedimento contrahentes afficiantur, & publicè petant, parochus eorum matrimonio aſſiſtere debet, ſecùs verò ſi ſecundo impedimento ligati exiſtant, eo quòd primum impedimentum cedere tantùm videatur in occulti peccatoris damnum; at ſecundum impedimentum in aliorum damnum cedit, & plurium peccatorum occaſio exiſtit, cùm tamen primum impedimentum vnico peccato commiſſo abſoluatur.

5. Dixi *extra confeſſionem*, ſi enim in confeſſione tantùm parochus impedimentum nouerit, etſi plures Doctores quorum meminit Sanch. *dicta diſp.* 15. *à num.* 6. *& ſeqq.* Gutierr. *c.* 60. *à n.* 10. cenſeat poſſe, imò teneri denegare contrahere volentibus aſſiſtentiam, ſi abſque fractiooe ſigilli id facere poſſit. Verius tamen eſt non poſſe; quia nequit confeſſarius vti notitia in confeſſione accepta ad exteriores actus, ex quibus confeſſio onerosa pœnitenti reddi poteſt, iuxta ea quæ latiùs diximus *tract. de pœnit. diſp. de obſeruat. ſigilli*, & tradit Suar. *tom.* 4. *in* 3. *part. diſp.* 33. *ſect.* 7. *n.* 10. Saoch. *diſp.* 16. *n.* 14. Gutierr. *c.* 60. *de matr. n.* 11. Coninch. *diſp.* 27. *dub.* 7. *n.* 70. An autem pœnitentem monere teneatur, vel poſſit ibidem diſputauimus, vbi concluſimus ex communi ſententia debere priùs petere à pœnitente licentiam, vt eum de auditis in confeſſione moneat: ſi vt inquit Coninch. *diſp.* 27. *dub.* 7. *concl. vlt. n.* 70. creditur monitio profutura. Et pœnitens non ægrè laturus ſibi veniam peti, probabile tamen eſſe hanc obligationem petendi licentiam non habere, ſed omnino ſe gerere poſſe ac ſi in eius notitiam nihil deueniſſet, vti præter ibi citatos approbat Gutierr. *dicto c.* 60. *in fine.*

6. Delata re ad Ordinarium ipſe ex officio tenetur veritatem diſcutere, & impedimeotum appoſitum inueſtigare, cui ſi dicatur impedimentum ſublatum eſſe per diſpenſationem, videre debet, an diſpenſatio lata fuerit pro ſolo conſcientiæ foro, an etiam pro foro externo. Si diſpenſatio lata eſt pro ſolo conſcientiæ foro nullius eſt effectus, vt poſſit illos cooiungere; quia pro impedimento ad forum contentioſum delato non prodeſt prædicta diſpenſatio; quia non operatur vltra intentionem concedentis, iuxta *leg. non omnis ff. ſi certum petatur.* Quod adeò verum eſt, vt etiam ſi poſt cõtractum matrimonium apponatur impedimentum dirimens, cuius diſpenſatio ſolùm pro foro conſcientiæ obtenta eſt, ſeparare Ordinarius debet coniuges, vt cælibem vitam degant, quouſque pro foro externo diſpenſatio obtineatur, vt benè aduertit Sanch. *diſp.* 16. *n.* 15. Gutierr. *c.* 60. *n.* 6n. Coninch. *diſp.* 27. *dub.* 7. *n.* 64. Quod ſi contrahens falſis teſtibus probauerit impedimentum ſibi appoſitum nullum eſſe, poterit iudex eos matrimonio iungere, tametſi falſitatem agnoſcat, quia eo caſu publicitas fori externi ſublata eſt, ſicuti aduertit Baſil. Ponce, *l.* 5. *de matrim. c.* 36. *n.* 7.

7. His addendum eſt, ſi Ordinario conſtaret de impedimento oon ex alterius relatione, ſed ex propria noritia obligatum eſſe coniungere contrahentes, tametſi ignoraret diſpenſationem obrentam eſſe: quia nequit ſimul eſſe teſtis, & iudex: ac proinde eius ſcientia nullius eſt efficaciæ, vt poſſit matrimonium impedire. Et conſtat in irregulari petente publicè Ordines, quem Epiſcopus non videtur repellere poſſe ex irregularitate ſibi tantùm nota iuxta textum *in cap. ex tenore, de Temporib. ordinandor.* & *ibi* Gloſſa. Et tradit in præſenti Sanch. *diſp.* 15. *n.* 14. Gutierr. *c.* 60. *n.* 5. Coninch. *diſp.* 17. *dub.* 7. *n.* 59. *&* 67. Ex quo inferendum eſt, ſi Ordinarius præcipiat parocho ſcienti impedimentum, vt matrimonio aſſiſtat, quia alius ab impedimeoto appoſito ſe purgauit, obligatum eſſe obedire, quia caret iure repellendi, eo quòd ſcieotia impedimenti oullius ſit efficacitatis.

§. VIII.

De præſenta parochi, & teſtium pro matrimonio contrahendo à Concilio requiſita.

1 *Proponitur decretum* Concilij.
2 *Nullum eſt matrimonium, etiamſi publicè, & coram omni populo contrahatur, ſi parochus abſit.*
3 *Contrahentes in illa parochia, in qua* Concilium *publicatum non eſt, nec eius decretum receptum, validè abſque parocho & teſtibus contrahunt.*
4 *Procedit etſi contrahentes incolæ ſint locorum vbi* Concilium *receptum ſit.*
5 *Incolæ locorum, in quibus* Concilium *publicatum non eſt ſi diuertant ad locum in quo eſt publicatum contrahere debent coram parocho, & teſtibus.*
6 *Infideles non arctantur hac lege Concilij.*
7 *Fideles etiam ignorantes lege Concilij aſtringuntur.*
8 *Item qui commorantur in pagis, vbi nullus eſt Paſtor, aut vicem eius obtinens, quidquid alij contrarium ſentiant.*
9 *Ob vrgentem neceſſitatem omitti non poteſt obſeruatio prædicti decreti.*
10 *Matrimonium quod in facie Eccleſiæ celebratum eſt, & fuit nullum ob occultum impedimentum, reualidari poterit abſque parocho, & teſtibus.*
11 *Qualiter parochus, & teſtes præſentes eſſe debeant.*
12 *Quæ verba parochus aſſiſtens matrimonio proferre debeat.*

1. HVcuſque actum eſt de denunciationibus matrimonio præuiis, nunc agendum de ſolemnitate à Concilio præſcripta. Concilium namque Trident. *ſeſſ.* 24. *c.* 1. *de reformat. matrimonij* ſtatuit, ne deinceps matrimonium contrahatur, quin parochus, & duo vel tres teſtes aſſiſtant ſub decreto irritante contractum, & inhabilitante perſonas ad aliter contrahendum, ſubdit tamen prædictum decretum vim eſſe habiturum poſt triginta dies à die primæ publicationis in qualibet parochia.

2. Hinc fit nullum eſſe matrimonium, tametſi publicè, & coram omni populo contrahatur, ſi parochus abſit, quia deficit ſolemnitas requiſita à Concilio, vt benè ex communi ſententia aduertunt Nauarr. *c.* 25. *n.* 144. Henriq. *l.* 11. *c.* 3. *n.* 5. Sanch. *diſp.* 17. *n.* 7. Gutierr. *de matrim. cap.* 61. *num.* 8.

3. Secundò fit contrahentes matrimonium in illa parochia, in qua Concilium publicatum non eſt, vel eius decretum non eſt receptum, aut ſi receptum fuit eſt tameo conſuetudine abrogatum validè contrahere abſque parochi, & teſtium præſentia, quia Concilium exigit publicationem decreti in qualibet parochia, vt vires habeat, & robur obtineat: ſi autem poſt publicationem receptum non ſit, vel conſuetudine abrogatum, cenſendum eſt ac ſi publicatum non eſſet ex textu *in c.* 1. *de treuga, & pace.* Et conſtat ex dictis *tract.* 3. *de legib. diſp.* 1. Et in præſenti tradit Sanch. *l.* 3. *diſp.* 18. *n.* 1. Gutierr. *c.* 61. *in fine n.* 12. Coninch. *diſp.* 27. *dub.* 1. *n.* 10.

4. Neque his obeſt, quod ſic contrahentes incolæ ſint locorum, vbi Concilij decretum receptum eſt, animóque contrahendi in ea loca diuertant, quia hoc decretum non perſonas vtcumque afficit, ſed contrahentes in locis, vbi Concilium publicatum eſt, neque cenſendi ſunt in hoc contractu fraudem vllam committere, cùm nulla lege prohibeantur illis in locis contrahere, ſed iure proprio vtantur. Si tamen omnioo clandeſtinè cootraxerint peccabunt, ſicuti peccant incolæ illorum locorum clandeſtinè contrahentes, ſic firmant ex communi ſententia Sanch. Gutierr. & Coninch. *ſuprà.* Et Rebell. *lib.* 2. *quæſt.* 7. *sect.* 3. Gaſpar Hurtado *diſp.* 5. *de matr. difficult.* 4. *num.* 15.

5. Econtrà verò incolæ locorum, in quibus Concilium publicatum non eſt, ſi ad loca vbi eſt prædictum decretum publicatum, & receptum diuertant animo matrimonij contrahendi, tenentur abſque dubio contrahere, parocho, & teſtibus præſentibus, aliàs inualidè contrahent: tum quia ſecundùm probabiliorem ſententiam peregrini tenentur legibus quà tranſeunt, vti diximus *tract.* 3. *de leg. diſp.* 1. *pun.* 24. §. 3. Tum quia eſto non tenerentur legibus bonum ſubditorum ſpeciale ſpectantibus: at tenentur legibus bonum commune reſpicientibus, quæque non tam perſonas, quàm eorum actiones afficiunt. Ob quam doctrinam ferè ab omnibus receptum eſt in materia contractuum quemlibet obligatum eſſe contrahere iuxta conſuetudinem, & legem illo in loquo receptam, quia ratione contractus ſortitur forum, iuxta textum *in c. vlt. de foro competent.* Et *leg. ſi fundus* 6. *ff. de euictionib.* Et tradit Sanch. *d. diſp.* 18. Coninch. *dub.* 1. *in fine.* Baſil Ponce, *dicto l.* 5. *c.* 7. §. 1. *n.* 6. *& ſeqq.*

6. Supereſt dicendum, an ſint aliqui caſus à prædicta doctrina excepti: Et nemini eſt dubium de infidelium matrimonio, tametſi Eccleſiæ ſint temporaliter ſubiecti, quia legibus Eccleſiaſticis qualis hæc eſt non alligantur.

7. De fidelibus verò commorantibus in locis, vbi Trident. publicatum eſt aliquos caſus Doctores excipiunt. Primò excipiunt aliqui, quos tacito nomine refert Coninch. *diſp.* 27. *dub.* 1. *n.* 11. ignorantes prædictá legem, nam ſicut liberantur à culpa, & à pœna irritationis liberari debent. Sed rectiùs contrarium cenſet ipſe Ægid. de Coninch. *ibi*, & pluribus relatis Sanch. *l.* 3. *diſp.* 17. *n.* 10. Gutierr. *c.* 61. *à n.* 10. Baſil. Ponce, *l.* 5. *c.* 6. *in fine n.* 18. quia irritatio actus non in pœnam contrahentium clandeſtinè imponitur, ſed in odium talis contractus, vt inconuenientia inde orta vitentur, ac proinde ſiue ignoranter, ſiue ſcienter matrimonium clandeſtinè contrahatur, nullius eſt valoris. Argum. textus *in c.* 1. *de conceſſ. præbendæ in* 6. ibi, ſiue ignorauerit, ſiue non, non valebit.

8. Secundò excipiuntur contrahentes vbi nullus paſtor, aut vicem eius obtinens haberi, aut in proximis locis adiri poteſt ob declarationem Clement. VIII. teſte Coninch. *dicta diſp.* 27. *dub* 1. *n.* 12. Quem approbare videtur Gaſpar Hurtado, *diſp.* 5 *de matr. difficult.* 3. *n.* 10. dicens hanc declarationem diſpenſationem fuiſſe. Sed contrarium cenſeo omnino dicendum cum reliquis Doctoribus. Tum quia non conſtat authenticè de prædicta declaratione, vel diſpenſatione. Tom quia eſto conſtaret, debebat publicari publicatione legis, oe legem vniuerſaliter latam reſtringeret, vt ex communi firmauimus *Tract. de leg. diſp.* 1. *punct.* 10. *n.* 5.

9. Tertiò excipi ſolet caſus vrgentis neceſſitatis, videlicet quando in mortis articulo, vel extra maximè expedit matrimonium contrahi, neque adeſt parochus qui aſſiſtat: quia non eſt credendum Pontificem voluiſſe hunc caſum ſua lege comprehendere: ſic tenet tanquam probabile Veracruz *in append. ad ſpeculum coniug. dub.* 5. *ſolut.* 2. *ad obiectionem poſitam poſt* 7. *concluſ.* Vega *l.* 3. *ſum. caſu* 361. Capua *l.* 2. *deciſ.* 85. *n.* 8. Et ſub dubio Azebedo *in leg.* 1. *n.* 38. *tit.* 1. *l.* 5. *nouæ collect.* Oppoſitum tamen communiter Doctores defendunt, vt videre eſt apud Henriq. *lib.* 11. *cap.* 8. *n.* 5. *&* 8. Sanch. *d. lib.* 3. *diſp.* 17. *n* 4.

17.*n*.4. Gutierr.*c*.61. *de matr. à n.* 7. Zeballos *in ſuis qq. communib. quæſt*.604 *n*.63.*&* 73. Coninch. *diſp*. 27. *dub*. 1. *n*.11. Bxſil. Ponce, *l*.5.*c*.6.*n*.3. & plures alios ab eiſdem relatos. Mouentur ex eo quòd præſentia pxrochi, & teſtium fuerit à Concilio vt forma contrxctui xppoſita, quæ xd valorem contrxctus xd vnguem ſeruandx eſt ex textu *in c.cùm dilecti de Reſcript*. maximè in præſenti caſu, in quo nulla epicheix admitti debet, quix pluris præſtat viam eſſe præcluſam clxndeſtinis coniugijs, quàm quòd aliqui damnum aliquod patiantur ex mxtrimonio non contracto. Quod xdeò verum eſt, vt neque Epiſcopus in caſu dictæ neceſſitatis, in quo Pontifex conſuli nequit diſpenſare poſſit, vt benè Nxuarr.*c*.22.*n*.70. Sanch. *diſp*. 17.*n*.6. Gutierr.*c*.61 *n*.7.*in fine*. Baſil. Ponce, *c*.6.*n*.16. Zeballos *dicta quæſt*.604. *n*. 100. Et colligitur manifeſtè ex ipſo Concilio, quod cùm poteſtatem diſpenſxndi in denunciationibus concedat, txcitè exm negat in præſentia parochi, & teſtium. Argum. *c.Nonne de præſumption*. ſicuti probat Gloſſa *in c.ad audientiam, verbo, vt duo de clericis non reſidentib*.

10. Quartò excipitur mxtrimonium, quod prius in facie Eccleſiæ celebratum eſt, fuit autem nullum ob occultum impedimeotum: hoc autem matrimonium ratificari poterit abſque pxrochi, & teſtium præſentix. Sed hic caſu vt poſtea dicemus noo comprehenditur ſub prædicto decreto, ac proinde non eſt cenſendus à regula exceptus.

11. Modus autem, quo parochus, & teſtes præſeotes eſſe debent matrimonio humanus, & moralis requiritur, quia per ipſos Eccleſiæ cõſtxt de matrimonio contrxcto: ſicuti ex comuuni ſententix reſoluunt Ledeſm. *de matr. quæſt*.45 *art*.5. *Verſ. eſt ſecundũ dub*. Henrriq.*l*.11. *capite* 3.§.1. Gutierr. *de matr. cap*.69. Zenedo *pract. qq.l*.1. *quæſt*.30. *à n*.33. Coninch. *diſp*.27. *n*. 44. Non eſt xutem opus, vt rogati, vocatíque ſint, voluntariéque xſſiſtant, quia id à Concilio non requiritur, ſed eſto vi, vel dolo mxtrimonio aſſiſtere cognantur matrimonium valet, eo quòd iniurix non impedit, quin parochus, & teſtes de matrimonio teſtari poſſint, qui eſt finis Concilij, apertéque probxt lex *coram Titio* 209. *de verbor. ſignificat*. Et *leg*.11.*ff.de Teſtib*. Sic docent Saceldo *ad pract.c*.73. *verſ. tertio*. Petr. de Ledeſm. *dicto tract. de matr. quæſt*. 45. *art*. 5. *punct*. 3. *dub*. 2. *verſ. quo ſuppoſito*. Zeballos *pract. qq. quæſt*. 604.*n*.70. Gutierr.*c*.60.*n*.10. Sxnch. *lib*.3 *diſp*.39.*n*.9. Rebell. *de obligat. iuſtit*. 2.*part*.*l*.2.*quæſt*.8.*n*. 4. Peccabunt tamen mortxliter contrahentes, ſi xbſque graui cxuſx pxrochum cogant matrimonio vi, vel dolo aſſiſtere, tum ob grauiſſima inconuenientia, quæ ex txli aſſiſtẽtia oriri ſolent: tum quia intendunt matrimonium celebrxre xbſque approbatione Eccleſiæ, cuius vices pxrochus gerit. Atque ita cenſent Sxnch. *diſp*.39 *n*.12. Coninch. *diſp*. 27. *n*.44.*&* 45.*in fine*. Gutierr.*c*. 69. *n*. 13. Dolo autem teſtes inducere vt aſſiſtxnt ſecluſa iniuria affirmant Sxnch. & Gutierr. *ſuprà* peccatum mortale non eſſe, quod firmum noo videtur, cùm tam ipſi, quam parochus nomine Eccleſiæ matrimonio aſſiſtant, tametſi noo æquè principaliter. Et ratio generalis deductx ab incoouenientibus, quæ per ſe ex tali deceptione naſcuntur æquè in pxtocho, & teſtibus procedit.

12. Parochus prædicto matrimonio aſſiſtens coniuges benedicere debet, ea verba proferens: Ego vos iu mxtrimonium coniungo in nomioe Pxtris, & Filij, & Spiritus ſancti. Quæ licèt non ſiur de eſſentix Sacramenti, ſiquidem parochua non eſt miniſter, vt ex declaratione Cardinalium probant Sanch.*l*.3.*diſp*.38.*n*.4. Zeballos *in ſuis qq. practicis*, *d*.2.*quæſt*.604.*n*.53. Gutierr.*c*. 69.*n*. 3. At peccatum eſt veniale illorum omiſſio, cùm ſub præcepto à Concilio lxto cootinexntur, ſed quia alia plurx continentur, ideò Sanch.*n*.6.*& ſeqq*. Gutierr.*n*.15. cenſent horum verborum omiſſionem leuem eſſe mxteriam.

§. IX.

An debeat ad valorem matrimonij, & licitum illius contractum parochus vtriuſque contrahentis, & in propria parochia aſſiſtere.

1 *Parochus vnius contrahentis, ſi in eius parochia matrimonium celebratur validè, & licitè matrimonio aſſiſtit.*
2 *Parochum extra propriam parochiam aſſiſtentem aliqui cenſent nec validè, nec licitè aſſiſtere.*
3 *Verius eſt validè aſſiſtere.*
4 *Soluitur oppoſitum fundamentum.*
5 *Licitè extra propriam parochiam aſſiſtit, etſi alij contrarium ſentiant.*
6 *Negant plures validè aſſiſtere Sacerdotem extra propriam parochiam contrahentis.*
7 *Oppoſitum verius eſt.*
8 *Quam habitationem contrahentes habere debeant in parochia, vt eos parochus coniungere poſſit. Proponuntur varia placita.*
9 *Quid ſit tenendum.*
10 *Parochus illius parochia, in qua decernis maiore parte anni habitare te in matrimonio poteſt coniungere.*
11 *Vagantium parochus eſt ille in cuius parochia tranſeunter commorantur.*

1. COmmunia eſt ſententia pxtochum vnius contrahentis, ſi in eius pxrochia matrimonium celebretur vxlidè mxtrimonio xſſiſtere, eo quòd matrimonium eſt vinculũ indiuiduum duo extrema coniungens. Nequit ergo parochus poteſtatem habere ſuum pxrochianum alteri iungendi, quin conſequenter habeat poteſtxtem alienum iungendi ſuo parochiano. Cui enim aliqux iuriſdictio conceditur, conceduntur ea, ſine quibus iuriſdictio conſiſtere non poteſt, inxta *leg*. 2.*ff.de iuriſdict. omnium iudic*. Et *cap. præterea de officio delegati*: xt pxrocho cooceditur iuriſdictio ſuum pxrochianum in matrimonium iungendi, ergo cenſetur conceſſa iuriſdictio alienum cum ſuo ſubdito coniungendi, ex eo namque quòd ſit vnius parochus, eſt parochus vtriuſque, vt ex declxratione Cardinalium teſtatur Nauarr.*c*.25.*in fine*. Henrriq.*l*.11.*de matr*.*c*.3.*n*.2. Saceldo *pract.c*. 73.*verſ. decimo quarto*. Caualcan. *deciſ*.12.*n*.21. Spino *de teſtam. gloſſ*. 15.*n*.41. Zerola *praxi Epiſcop*. 2.*part*. verbo, *parochus*. §. 1. Sxnch. *diſp*.19.*n*. Zebxllos *in ſuis qq. pract. quæſt*.604.*n*.16. Gutierr.*c*.62.*n* 4. Coninch. *de matr. diſp*.27.*n*. 19. Comitol. *reſponſ. moral*.*l*.1.*quæſt*.131.*n*.2. Baſil. Ponce, *l*.5 *c*.16. *n*.2. & conuincitur argumento ex *leg. ſi communem ff. quemadmodum ſeruitutes amittant*. ibi: ſi communem fundum ego & pupillus haberemus, licèt vterque non vteretur, tamen propter pupillum, & ego viam retineo.

2. Verùm ſi ille parochus non in proprix pxrochia, ſed extrx xſſiſtat, cenſent Nauarr. *c*. 25. *n*. 144. Ludouic. Lopez. 1.*p. inſtruct.c*.86.§ *præterea*. Et 2.*part. de matr.c*.39. Henrriq.*l*.11.*c*.3.*n*.2. Rodrig. 1.*p. ſum.c*.218.*n*.5. Zeballos *d.quæſt*.604.*n*.60. Baſil. Ponce, *l*.5.*c*.16.*n*.4. nec licitè, nec validè matrimonio aſſiſtere. Moueotur ex eo quòd Concilium nou ſit cenſendum parocho extrx propriam parochiam concedere iuriſdictionem, præcipuè cum id neceſſarium non ſit inquit Baſil. Ponce. Nam ſi contrxhentes peregrinantur parochus illius loci qux trxnſeunt eoa coniungere poterit, ſi verò in pxrochia fœminæ vir exiſtat, parochus fœminæ eos coniungere poterit. Nullx ergo eſt cauſa, ob quàm parochus in aliena parochia mxtrimonio aſſiſtat. Quòd ſi dicas in præſenti iuriſdictionem voluntariam exerceri, cuius exercitium extra territorium permittitur? obſtxt: quix id verum eſt, quxndo iuriſdictio voluntaria exerceri poteſt extra territorium abſq; iuſta querela illius qui in eo territorio iuriſdictionem habet. At parochus illius territorij iuſtè conqueri poteſt, quod alienus ibi aſſiſtat, cùm ipſe poſſit aſſiſtere.

Præterea aſſiſtentia parochi non eſt actus iotiſdictionis, ſed cuiuſdam authenticæ teſtificationis, quæ cùm præiudicio tertij non eſt cenſenda à Concilio conceſſa. Cui doctrinæ videntur fauere declarationes Cardinalium relatæ à Baſilio *dicto lib. 5. cap. 16. n. 4.* dicentes, quando matrimonium contrahitur inter virum, & mulierem diuerſarum parochiarum, parochum viri in eius parochia, & parochum fœminæ in eius parochia debere ſponſos benedicere. Expendo verbum *debet*, quod neceſſitatem importat.

3. Cæterùm verius eſt, & omnino tenendum parochum viri in parochia fœminæ, vel extra vtriuſque parochiam validè aſſiſtere eorum matrimonio: ſic ex communi ſenteotia docent Spino *de teſtam. Gloſſ. 15. n. 42.* Sanch. *lib. 3. diſp. 19. n. 8. & 14.* Coninch. *diſp. 27. n. 22.* Gutierr. *tract. de matr. capite 62. n. 5.* Ratio videtur manifeſta, nam Concilium ſolùm exigit parochi aſſiſtentiam, non autem exigit quòd in propria parochia aſſiſtat, neque eius fini neceſſarium erat, cùm ex eius aſſiſtentia vbicunque matrimonium celebretur clandeſtinæ nuptiæ vitantur, ob cuius cauſam aſſiſtentia parochi à Concilio poſtulatur.

4. Neque fundamentum Baſilij vrget, nam prædicta aſsiſtentia eſto non ſit actus iuriſdictionis voluntariæ, nullo modo eſt actus iuriſdictionis contentioſæ, neque illam vllo modo imitatur, ac proinde extra territorium exerceri poteſt. Et licèt non eſſet neceſſarium prædictam quaſi iuriſdictionem parocho concedere, fuit tamen conuenientiſsimum, vt ſic faciliùs matrimonium celebrari poſſet conceſſa pluribus parochis facultate ei aſsiſtendi. Neque declarationes Cardinalium contrarium probant: nam explicari poſſunt non de aſsiſteotia præcisè, ſed de benedictione in Eccleſia inter Miſſarum ſolemnia facienda. Et eſto de aſsiſtentia intelligantur, ſolùm conuincunt parochum viri in propria parochia aſsiſtere debere, non ex neceſsitate, ſed ad maiorem matrimonij ſecuritatem, & certitudinem.

5. Sed an licitè extra propriam parochiam aſsiſtat? Negant Salced. *pract. cap. 73. §. vndecimo; in noua edit.* Henriq. *lib. 11. c. 3. n. 2.* Rodrig. *1. t. ſum. c. 219. n. 7.* Baſil. Ponce, *dicto lib. 5. c. 16. n. 11.* Coninch. *diſp. 27. dub. 2. n. 19.* Mouentur, quia nequit ſponſos ibidem benedicere, ergo neque eorum matrimonio aſsiſtere. Verius tamen ceſſante ſcandalo oppoſitum exiſtimo cum Spino *gloſſ. 15. n. 42.* Segura Daualos *director. iudic. Eccleſiaſt. 2. part. c. 15. n. 49.* Sanch. *lib. 3. diſp. 19. n. 18. & 19.* Gutierr. *c. 62. n. 6.* eo quòd prædicta aſsiſtentia nullibi prohibita inueniatur, & licèt ſponſos benedicere non poſsit, vt tradit Concil. *ſeſſ. 6. c. 5. & c. 24. ſeſſ. 1. de reformat.* non inde infertur eorum matrimonio non poſſe aſsiſtere, cùm hæc aſsiſtentia magìs vrgeat, & benedictioni ſolemni neceſſariò coniuncta non ſit.

6. Grauius tamen dubium eſt, an validum ſit illorum matrimonium, cui ſacerdos ex commiſsione parochi aſsiſtit extra parochiam cõmittentis? Negant plures relati à Sanch. *l. 3. diſp. 34. n. 1.* Mouentur primò; quia eſto Ordinarius exercere poſsit extra territorium iuriſdictionem voluntariam, at delegatus inferioris à principe eam exercere nequit, vt ex *leg. 2. de officio proconſul.* tenent Bart. *in leg. 1. n. 40. Cod. de ſumma Trinit. & fide cathol.* Et in dicta *leg. 2. n. 2.* Franciſc. Marchio *deciſ. Delphinat. 117. in fine, 2. part.* Et Sanch. *dicta diſp. 34. n. 1.* Secundò Epiſcopus tanquam ordinarius poteſt extra diœceſim beneficia conferre, non tamen eius Vicarius, cui hæc poteſtas delegata fuerit, ſicuti docent Franciſcus Marchio *vbi ſuprà*. Et Anaſtaſ. Germon. *de indultis Cardinal. §. tibi quoad vixeris, n. 88.* Tertiò confeſſores Ordinarii in loco ſuæ iuriſdictionis audire confeſsiones poſſunt, ſecùs delegati, vt docet Nauarr. *conſ. 14. clandeſt. deſponſat. n. 3. edit. Lugdunen.*

7. Sed longe verius eſt, & omnino tenendum æquè delegatum aſsiſtere matrimonio poſſe extra parochiam committentis, ac poteſt committens, quia ſuam illi poteſtatem delegat, neque eſt vllus textus, aut ratio, ex quibus hæc delegatio reſtricta cenſeatur, vt pluribus firmat Gutierr. *dicto c. 62. de matr. n. 10.* Neque verum eſt iuriſdictionem voluntariam, quàm hæc aſsiſtentia imitatur non poſſe extra locum committentis delegatum exercere; poteſt vtique tum in audiendis confeſsionibus, tum in conferendis beneficiis, vt probabilior fert ſententia apud Sanch. *lib. 3. diſp. 34. à n. 2.*

8. Supereſt dicendum de habitatione, quam contrahentes habere debent in parochia, vt parochus eos in matrimonium coniungere poſsit? Aliqui minus ſtrictè io hac materia loquuntur, affirmantes neceſſariò contrahi domicilium debere, vt poſsit parochus illorum matrimonio aſsiſtere. Sic Rota *in nouiſſ. deciſ. 643. n. 2. & 3. volum. 1.* Segura, *2. part. director. iudic. c. 15. n. 48.* Man. Rodrig. *1. t. ſum. 2. edit. c. 219. n. 6.* Henriq. *lib. 11. de matr. c. 3. n. 3.* Spino *ſpeculo teſtament. gloſſ. 15. n. 41.* Petr. de Ledeſm. *de matr. quæſt. 45. art. 5. punct. 3. poſt dub. 4. §. dico tertio.* Mouentur, quia habitantes alicubi animo redeundi ad propriam domum, tametſi diuturno tempore habitauerint hoſpites ſunt, & peregrini, vt manifeſtè videtur probare *leg. 1. §. hac autem verba. verſ. hoſpes. ff. de his qui deiecerunt.* ibi, tantùm autem intereſt inter habitatorem, & hoſpitem, quantum intereſt inter domicilium habentem, & peregrinantem. At hoſpites, & peregrini contrahere matrimonium non poſſunt coram parocho illius parochiæ in qua peregrinantùr, vt dicemus. Ergo ad contrahendum matrimonium habitatio domiciliaris requiritur. Et confirmatur ex *c. is qui de Sepultur. in 6.* vbi dicitur transferentem ſe ad villam, vel ruralia recreationis causâ, non effici villæ parochianum.

Alij verò contrà nimis extendunt habitationis iura; cenſent námque parochum illius parochiæ, in qua etiam per tranſitum habitat eſſe tuum parochum, vt te poſſit in matrimonium iungere: Sic docet Baſil. Ponce, *de matr. lib. 5. c. 15. §. 1.* Mouetur, quia ille eſt proprius parochus ad matrimonium qui fuerit ad confeſſionem, & Euchariſtiam miniſtrandam, quia Concilium nihil aliud exigit, niſi quòd parochus præſens aſsiſtat, vel alius de de eius licentia: ſicuti idem dicit *cap. omnis vtriuſque ſexus de pœnitent. & remiſſion.* & pluribus comprobat Sanch. *lib. 3. de matr. diſp. 23. n. 10.* At peregrinorum aliorúmque hoſpitum proprius parochus ad confeſsionem, & Euchariſtiam eſt parochus illius parochiæ, in qua etiam breui tempore commorantur teſte Eugen. IV. relato in *Compend. priuileg. mendicant.* verbo *abſolutio. 1. quoad ſæculares, n. 5.* Ergo, &c.

Cæterùm hæc poſtrema ſententia Baſilij nullam ſpeciem probabilitatis habet. Tum quia eſt aduerſus communem ſententiam, & praxim receptam, grauiſsimiſque incommodis ſubiecta, ſi quilibet poſſet fugiens domicilii parochum contrahere matrimonium coram parocho cuiuſlibet loci. Neque eius fundamentum alicuius eſt efficacitatis: nam eſto Sacramenta confeſsionis, & Euchariſtiæ miniſtrare parochus poſsit commorantibus in ſua parochia peregrinationis cauſa, id ex delegatione Pontificis habetur in fauorem peregrinorum ob horum Sacramentorum neceſsitatem, ſed noo quia illorum parochus conſtituatur, alias non poſſunt religioſi prædictis Euchariſtiam in paſchate miniſtrare abſq; licentia illius parochi, ſed in excommunicationem inciderent iuxta *Clement. 1. de priuileg.* quod nullateuus eſt dicendum. Primam verò ſententiam probabiliſsimam cenſeo, tum ob eius rationem, tum ob authoritatem Doctorum.

9. At media via cenſeo proeedendum, atqoe adeò affirmandum oon ſolùm illum verum parochum tui eſſe ad matrimonium, in cuius parochia habes domicilium, id eſt habitationem animo perpetuò manendi, dum commodior non ſe obtulerit, ſed etiam illum in cuius parochia decernis maiori parte anni commorari animo poſtmodum in proprium domicilium reuertendi,

qualiter

qualiter procedunt ſcolaſtici in vniuerſitate, & mercatores, in curia, & mercenarij locantes operas: ſic latè probat pluribus relatis Sanch. *lib.* 3. *diſp.* 23. *à n.* 12. Gutierr. *cap.* 63. *de matr. à n.* 13. Moueor in hanc ſententiam, quia eſto ex tali habitatione proprium domicilium non acquiras; acquiris tamen quaſi domicilium, ibiq; cõueniri poteſt, vt probat *lex hæres abſens*, §. *proinde in fine*, *ff. de iudicijs*. Et *leg.* 2. *Cod. vbi de crimine agi oportet*. Et *leg. quiſquis Cod. ſi certũ petatur*: at habitatio cõſtituens quaſi domiciliũ ſufficit per ſe parochianũ cõſtituere, Argum. *c. fin. de Parochiis*. Et *cap. in noſtra, de ſepultur.* & probat praxis recepta, quippe ſcholaribus, & mercenarijs diuturno tempore habitantibus in parochia ſolus illius parochiæ parochus Euchariſtiam, & extremam vnctionem miniſtrat. Ergo ſignum eſt illorum parochum eſſe cenſendum; ex qua ratione fundamentum primæ ſententiæ ſolutum eſt.

10. Notanter dixi te in matrimonium coniungere poſſe parochum illius parochiæ, in qua decernis maiori parte anni habitare, quia non eſt opus, vt de facto habites, ſatis enim eſt, ſi eo animo habitare incipias, Argum. *leg. domicilium. ff. ad Municipal.* iuncta Gloſſ. verbo *domicilium*, vt benè notauit Sanch. aliis relatis *dicta diſp.* 23. *n.* 14. Neque eſt vllum inconueniens coram duplici parocho te contrahere poſſe, altero domicilij altero habitationis diuturnæ, ſicuti ab eiſdem confeſſionis, & Euchariſtiæ Sacramenta recipere vales, vt colligitur ex *cap.* 2. *de ſepultur. in* 6. Et probat Sanch. *diſp.* 24. *n.* 5. & Gutierr. *cap.* 64. *num.* 4.

11. Verùm quia ſunt alij, qui nec domicilium alicubi habent, neque ex animo habitationem diuturnam, ſed modò hîc, modò illic aſſiſtunt, & hinc inde vagantur; horum enim parochus ſine dubio eſt in cuius parochia tranſeunter commorantur, quia nullus alius eſt, cui ſubiici poſſint. Et idem eſt dicendum de iis, qui deſerto domicilio ad nouum acquirendum proficiſcuntur extra illam ciuitatem, dum enim ſunt in via, vagari cenſendi ſunt, & quaſi vagi iudicandi: ſic docet Sanch. *diſp.* 25. *num.* 13. Gutierr. *diſp.* 65. *num.* 2. *&* 14. At vt prædictus parochus abſque peccato mortali horum matrimonio interſit, debet priùs licentiam ab Ordinario petere iuxta Trident. *ſeſſ.* 24. *cap.* 7. *de reformat.* Quod verum eſt, etiamſi vnus tantùm ex contrahentibus vagus ſit, alius verò firmum domicilium habeat, vt notauit Sanch. *lib.* 3. *diſp.* 25. *n.* 9. Gutierr. *cap.* 65. *n.* 8. Qui rectè aduertunt in ordine ad licentiam petendam ab Ordinario non eſſe cenſendum vagum qui ex vna parochia, vel oppido domicilium mutauit, & in aliam parochiam tranſit non animo ibidem permanendi, ſed inquirendi locum commodiorem, hic enim notus eſt ea in parochia, in qua longo tempore habitauit, ibique denunciationes fieri poſſunt, ceſſátque finis, ob quem Concilium præcepit parochis, ne vagos abſque licentia Ordinarii matrimonio coniungerent, ſcilicet quia ſunt ignoti, & fortè alicubi erunt matrimonio copulati.

§. X.

Quæ conditiones requirantur in parocho, vel eius delegato, vt matrimonio aſſiſtat.

1 *Aliqui exigunt in parocho Sacerdotalem dignitatem.*
2 *Verius eſt oppoſitum.*
3 *Satisfit oppoſito fundam.*
4 *Parochus non Sacerdos matrimonio licitè aſſiſtit, eſto contrà cenſeat* Petrus de Ledeſm.
5 *Qui ex commiſſione parochi matrimonio aſſiſtit, neceſſariò debet eſſe Sacerdos.*
6 *Parochus eſto excommunicatione innodatus ſit, validè matrimonio aſſiſtit.*
7 *Idem dicendum eſt, ſi ob eius crimen priuatus ſit adminiſtratione Sacramentorum.*
8 *Prædictus parochus excommunicatus, & interdictus validè concedit licentiam aſſiſtendi matrimonio.*
9 *An ſufficiat parochum eſſe ſic communiter exiſtimatum.*
10 *Parochus beneficium parochiale obtinens inualidè matrimonio poteſt aſſiſtere.*
11 *Item Sacerdos, cui parochus verbis tantùm abſque intentione licentiam conceſſit.*

1. ALiqui exigunt in parocho ſacerdotalem dignitatem, vt validè matrimonio aſſiſtat, moti ex decreto illo Concilij *ſeſſ.* 24. *cap.* 1. dicente: Qui aliter quàm præſente parocho, vel *alio* ſacerdote. Dictio namque *aliud* eſt ſimilium repetitiua. Iuxta *leg. quidam relegatus, ff. de rebus dubiis*. Et tradit Gloſſa *in Authent. Qui ſemel. Cod. quomodo, & quando iudex*, in verbo *aliud* Et in *leg. ſi fugitiui. Cod. de ſeruis fugitiuis.* Archidiacon. *cap. vlt. de Regularib. in* 6. Menoch. *de arbitrar. lib.* 1. *q.* 80. *num.* 121. Et pluribus comprobat Sanch. *lib.* 3. *de matr. diſp.* 20. *num.* 2. At in delegato omnes requirunt ſacerdotalem dignitatem, ergo etiam in parocho delegante, præcipuè cùm ex antiqua Eccleſiæ conſuetudine neceſſariò ſacerdos nuptiis aſſiſtebat. Vt conſtat ex his, quæ congerit Gratian. 30. *q.* 5. Atque ita docent Nauarr. *lib.* 1. *conſ. tit. de officio Ordin. conſ.* 1. aliàs *lib.* 4. *tit. de clandeſt. deſponſat. conſ.* 10. Salcedo *pract. cap.* 73. *verſ. decimo quarto, in noua edit.* Alphonſ. à Vemerum. *in append. ad ſpecul. coniug. dub.* 5. *concluſ.* 2. Et probabilem reputat Petr. de Ledeſm. *de matr. quæſt.* 45. *art.* 5. *punct.* 3. Sanch. *dicta diſput.* 20. *num.* 2.

2. Sed rectiùs contrarium cenſent idem Nauarr. *lib.* 4. *conſil. tit. de ſponſalib. conſ.* 30. aliàs *tit. de clandeſt. deſponſat. conſ.* 9. Henriq. *lib.* 11. *cap.* 3. *num.* 5. Zeball. *qq. pract. q.* 604. *n.* 56. *&* 57. Sanch. *lib.* 3. *diſp.* 20. *n.* 3. Gutierr. *de iuram. confirm.* 1. *p. cap.* 14. *num.* 13. Et *de matr. cap.* 62. *num.* 16. Zenedo *pract. lib.* 1. *q.* 30. *n.* 54. *& ſeqq.* & alij apud ipſos. Ratio eſt, quia hoc decretum Concilij cùm ſit iuris communis correctiuum, eius verba non amplianda ſunt, ſed potiùs reſtringenda. At *in prædicto cap.* ſæpè mentionem parochi fecit, nulla facta mentione ſacerdotij. Non igitur ea qualitas expoſtulanda eſt, quæ ſi neceſſaria eſſet, non omitteretur à Concilio. Adde præſentia parochi requiritur, vt Eccleſiæ conſtet de matrimonio, quòd optimè præſtari poteſt à parocho non ſacerdote.

3. Neque fundamentum contrarium vrget. Fateor namque dictionem *alius*, vel *aliud* aliquando repetere ſimilia, aliquando diſſimilia, quod ex ſubiecta materia colligendum eſt, vt benè comprobat Gloſſa *in cap. cœnomanenſis. diſt.* 36. & *cap. ſedes de reſcript.* verbo, *maiores ad finem*. Et in *leg. non ſolum. ff. de procuratorib.* §. *quatuor.* Petr. textum *ibi*. Et in *leg.* 1. *ff. de conſtituta pecun.* §. *debitum*. Et *in leg. in cauſa*, verbo, *competere ff. de Minoribus.* Quare in *Autent. vt defuncti, ſeu funera eorum, collat.* 5. *in princ.* dicitur milites, & ſeruos alios plurimos, cùm tamen ſerui milites eſſe nequirent. *Leg. ſuper ſeruis Cod. qui militare poſſunt, vel non lib.* 12. Et in *Authent. de mandat. princip.* §. *oportet. collat.* 3. inquit textus, nulla alia actio, niſi officium iudicis, cùm tamen officium Iudicis actio non ſit. Et *in ſacris litteris, Matth.* 2. Marc. 15. Et Lucæ, 21. *Ducebantur alij duo nequam. Crucifixi ſunt cum eo alij duo latrones.* Non igitur ex prædicta dictione rectè colligitur parochum ſacerdotem eſſe debere, præcipè cum aſſiſtentia parochi in matrimonio non ex ordine, ſed ex officio parochi, & quatenus parochus eſt iuriſdictionem habet, illi competat. Adde etſi concedamus dictionem *alius* in præſenti decreto eſſe repetitiuam ſimilium, dicendum eſt factum fuiſſe non ex neceſſitate, ſed quia frequenter, & regulariter contingit parochum ſacerdotem eſſe. Sicuti *c. omnis vtriuſq; ſexus, de pœnitent. & remiſſion.* cauetur neminem poſſe alieno ſine licentia proprij ſacerdotis confiteri, cùm tamen parochus non ſacerdos hanc licentiã conce-

dere poſſit. Et *cap. nuper, de ſentent. excommun. verſ. In ſecundo verò caſu*, committitur abſoluto ab excommunicatione non reſeruata proprio ſacerdoti, cùm tamen parochus non ſacerdos eam præſtare poſſit. Et eandem licentiam poteſt concedere parochus non ſacerdos Religioſo, vt Sacramenta miniſtret, vitétque excommunicationem latam *in Clem. 1. de priuileg.* tametſi ibi caueatur, ne religioſus abſque licentia presbiteri parochialis Euchariſtiam miniſtret. Vtuntur enim prædicti textus nomine *ſacerdotis* non ex neceſſitate, ſed ratione frequentioris vſus, vt benè comprobat alijs relatis Sanch. *diſp. 20. à n. 2.* Gutierr. *de matr. cap. 62. à n. 17.*

4. Sed an licitè parochus non ſacerdos matrimonio aſſiſtat? difficultate non caret. Nam Petr. de Ledeſm. *quæſt. 45. de matr. art. 5. punct. 3. dub. 3. concl. 3.* cenſet eſſe peccatum mortale, partim quia non poteſt coniugibus benedicere, partim, quia eſt cauſa quòd contrahentes materia probabili vtantur in matrimonij contractu, reddántque Sacramentum nullum; cùm negari non poſſit probabile eſſe requiri à Concilio præſentiam parochi ſacerdotis. At contrarium tenendum eſt cum Sanch. *dicta diſp. 20. n. 4.* Gutierr. *dicto c. 62. n. 20.* eo quòd benedictio quæ non fit inter Miſſarum ſolemnia vulgò *velaçiones*, ſed priuatim prolatione illorum verborum: *Ego vos coniungo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*, optimè à non ſacerdote præſtari poteſt. Vſus autem materiæ probabilis in adminiſtratione Sacramentorum non eſt per ſe illicitus, ſed ſolùm quando ex ſpeciali Eccleſiæ præcepto, vel conſuetudine vim legis obtinente prohibetur, vt latè probauimus *tract. 1. de conſcientia, diſp. 2. punct. 5.* Quare non ſolùm licitè, & validè aſſiſtere matrimonio parochus non ſacerdos poteſt, ſed licentiam aſſiſtendi alteri concedere, vt præfati Doctores aduertunt, quia cùm in hac poteſtate vtatur iuriſdictione ordinaria, poteſt eam alteri delegare.

5. Ille verò cui parochus aſſiſtendi matrimonio concedere licentiam poteſt neceſſariò ſacerdos eſt futurus, eo quòd Concilium expreſſerit, Vel alio ſacerdote, & verba intelligenda ſunt propriè, & iuxta communem vſum, *c. ex litteris, el. 1. de ſponſalib.* Non tamen opus eſt eſſe ab Ordinario approbatum ad Sacramenta miniſtranda, quia Concilium eam approbationem non exegit; ſic docent alijs relatis Sanch. *diſp. 20. n. 10.* Zeball. *in ſuis qq. pract. commun. contra commun. quæſt. 604. n. 58.* Gutierr. *cap. 62. num. 22.*

6. Secundò alij exigunt in parocho, ne aliqua cenſura innodatus exiſtat maximè excommunicatione denunciata, qua iuriſdictione priuatur. Sed oppoſitum verius exiſtimo, eo quòd excommunicatus, ſuſpenſus, vel irregularis non eo ipſo beneficij poſſeſſione priuatur, ſed verè parochus eſt. Concilium autem ſolùm requirit parochi præſentiam. Ergo ſiue ſit excommunicatus ſiue ſuſpenſus, & irregularis; ſufficit. Præterea aſſiſtentia parochi requiſita eſt à Concilio, vt authoritatem præſtet contractui, non vt actum iuriſdictionis exerceat, cùm eſto inuitus aſſiſtat, validè aſſiſtit, iuriſdictio autem ſemper voluntariè exercenda eſt. Neque his obſtat, quod excommunicatus nominatim nequeat eſſe teſtis, eiuſque teſtimonium nullum ſit, *Cap. veniens, el. 2. de Teſtibus, & atteſtationib.* & *c. decernimus de ſentent. excommunicat.* Et ibi Doctores, vti refert. Maſcard. *de probat. concl. 705.* Non inquam obſtat, quia eſto communiter, & regulariter excommunicatus à teſtimonio proferendo repellatur, admittitur tamen in aliquibus caſibus, in quibus infames admittuntur, cùm autem ob fauorem matrimonij etiam infames admittantur in teſtes, vt dicemus, & parochus excommunicatus admitti poterit, vt benè docuit Maſcard. *loc. alleg.* Atque ita in terminis docent Petr. de Ledeſm. *dicta quæſt. 45. art. 5. punct. 3. dub. 3.* Henrriq. *lib. 11. de matr. c. 3. n. 4. & 5.* Sanch. *lib. 3. diſp. 21. num. 4.* Zeball. *qq. pract. quæſt. 604. n. 65.* Gutierr. *cap. 62. num. 23.*

7. Quinimo eſto parochus ob eius ignorantiam, vel crimen priuatus generaliter ſit adminiſtratione Sacramentorum, vel ob aliquam ſpecialem cauſam, ne has, vel illas perſonas matrimonio cõiungat, non obinde matrimonium nullum erit, ſi de facto aſſiſtat, quia illa prohibitio tantùm reddit actum illicitum, ſed non inualidum, cùm non auferat parochi qualitatem, quæ ſolùm eſt à Concilio requiſita, vt bene *ex congregat. Cardinal.* tradit Salcedo *in pract. crimin. c. 73. verſ. primum igitur dubium, in noua edit.* Henrriq. *lib. 11. de matr. c. 3. n. 4.* Zeball. *dicta quæſt. 604. num. 71.* Sanch. *lib. 3. diſp. 21. num. 11.* Gutierr. *cap. 62. de matrim. n. 25.* & alij apud ipſos.

8. Hinc infero aduerſus aliquos Doctores, quorum meminerunt Sanch. Zeball. Gutierr. & alij referendi prædictum parochum excommunicatum, & interdictum validè concedere alteri Sacerdoti etiam excommunicato, & interdicto licentiam matrimonio aſſiſtendi, ſiquidem Concilium eam poteſtatem communicandi licentiam permittit parocho, qui aſſiſtere matrimonio poteſt, neque in Sacerdote, cui parochus licentiam concedere debet aliam qualitatem præter Sacerdotium Concilium exigit. Neque eſt verum quod tradit Coninch. *diſp. 27. dub. 2. n. 25.* conceſſionem licentiæ eſſe actum iuriſdictionis, vel dominij, quo excommunicatus nominatim priuatur; eo quòd Sacerdotem non parochum qualificatum, & aptum reddat ad ſolemnem matrimonij aſſiſtentiã, ad quam ſecluſa illa licentia ineptus erat. Nam eſto ſit actus dominij, & poteſtatis, ſicuti eſt ſuorum bonorum communicatio; at iuriſdictionis non videtur eſſe, cùm nec ſententiam ferat, nec iuriſdictionem communicet. Excommunicatus autem non toleratus etſi omnino priuatus ſit iuriſdictionis vſu, non tamen dominij communicatione, quod in alium validè transferre poteſt. Atque ita vt probabilius defendunt Nauarr. *cap. placuit de pænit. diſt. 6. num. 73.* Et aliis relatis Sanch. *diſp. 21. num. 8.* Zeball. *dicta quæſt. 604. num. 120.* Gutierr. *c. 62. num. 24.* Henrriq. *lib. 11. cap. 3. n. 5.* Et *lib. 13. cap. 7. num. 7.*

4. Tertiò ſolet ab aliquibus poſtulari in parocho, vt validè matrimonio aſſiſtat, vt verè parochus ſit, non exiſtimatus. De qua conditione plurima congerit Sanch. *diſp. 22. per totam*, quorum examinatio potiùs ad *tractatum de excommunicat.* vel *pænitentia* pertinet, quàm ad *præſentem*. Breuiter tamen aperiam quid in hac parte tenendum ſit. Et quidem ſi parochus intruſus ſit in beneficium abſque titulo à legitimo ſuperiore conceſſo, communis ſententia tenet nullatenus valere matrimonium, cui ipſe aſſiſtit, quia deficit titulus coloratus, quem ius requirit, vt geſta ab inhabili valida reputentur, vt latè probat Sanch. *d. diſp. 22. num. 49. & 50.* tametſi probabile ſit, & rationi conſonum ſolùm communem populi errorem ſufficere ad iuriſdictionem concedendam, vt latè probat Baſil. Ponce, *lib. 5. cap. 20. à num. 2.* quia præſcriptione, & conſuetudine iuriſdictio acquiritur, eámque tribuere poteſt qui eſt in poſſeſſione delegandi, tametſi verum titulum non habeat. Argum. textus *in Authent. de Tabellionib.* ſeu *nouella 44. cap. 1. in fin.* ibi docentis propter vtilitatem contrahentium non infirmandis, quippè vtilitati publicæ maximè expedit, ne geſta ab eo qui communiter potens exiſtimatur inualida ſint, cùm Reſpublica defectum supplere poſſit.

10. Illud verò eſt certum, ſi parochus beneficium parochiale obtinuit inualidè tamen: quia excommunicatus, vel irregularis erat, vel ſi validè obtinuit, poſtea fuit illo titulo priuatus, vel à iure, vel per ſententiam, ſed non beneficio ſpoliatus ſtante communi errore vulgi putantis probabiliter ipſum verum parochum eſſe, tam matrimonium, quàm alia geſta per ipſum valida ſunt: iuxta *leg. Barbarius Philippus, ff. de officio prætor.* Et *cap. infamis, 3. quæſt. 7.* Et pluribus

comprobat

Digitized by Google

comprobat Henrriq. *lib.* 11. *cap.* 3. *n.* 4. Rodrig. 1. *ſ. ſum. c.* 219. *n.* 8. Sanch. *diſp.* 22. *n.* 5. 13. 60. *&* 62. Gutierr. *cap.* 61. *n.* 26. *&* 27. Ius namque propter vitanda ſcandala, grauiaque inconuenientia, quæ ex nullitate actuum oriri poſſunt, tribuit poteſtatem iis, qui communiter habere iuriſdictionem exiſtimantur. Quod verum eſt tametſi à contrahentibus inhabilitas cognoſcatur, quia ſingularis ſcientia communem errorem non impedit, ob quem iuriſdictio conceditur. Argum. *leg. nam ad ea. ff. de legib.* Vt notauit Sancb. *dicta diſp.* 22. *num.* 42. Gutierr. *cap.* 62. *num.* 26.

11. Ex qua doctrina inferes validè matrimonio aſſiſtere ſacerdotem, cui parochus verbis tantùm abſque intentione licentiam aſſiſtendi conceſſit, quia adeſt communis error, cùm nullitas tituli occulta ſit, vti aduerſus Petr. de Ledeſm. *q.* 45. *art.* 5. *punct.* 3. *dub.* 4. *colum.* 2. tradit Sanch. *dicta diſp.* 22. *n.* 62. Gutierr. *cap.* 62. *n.* 28. Quinimo valere matrimonium, eſto verè ſacerdos non ſit, ſed tantùm communiter exiſtimatus, quia licèt parochus non poſſit licentiam aſſiſtendi non ſacerdoti concedere; at ea conceſſa adeſt titulus præſumptus ſcilicet licentia, & inſuper communis error, ob quem Eccleſia defectum iure humano inductum ſupplet, vt optimè docent Sanch. *n.* 27. & Gutierr. *n.* 26.

§. VI.

Quis ſit Ordinarius valens aſſiſtere matrimonio, & aſſiſtendi licentiam concedere.

1 *Qui ſint Ordinarij ex recepta omnium ſententia.*
2 *Vicarium generalem ſecluſa ſpeciali conſuetudine negant plures eſſe Ordinarium.*
3 *Verius eſt oppoſitum.*
4 *Soluuntur oppoſita fundamenta.*

1. Conueniunt omnes Epiſcopum, vel Archiepiſcopum in ſua diœceſi eſſe Ordinarium, non tamen comparatione ſubditorum ſuffraganeorum, quia comparatione horũ Ordinarius non eſt niſi in caſibus ſpecialibus, vt dicitur *cap. paſtoralis in princ. de officio Ordinarij.* Caſus autem ſpeciales ſunt primò, ſi actu viſitaret ſuffraganeos; etenim eo tempore Ordinarius cenſetur, teſte Henrriq. *l.* 19. *c.* 13. *n.* 3. Sanch. *lib.* 3. *diſp.* 28. *n.* 3. *&* 4. Suar. *t.* 4. *in* 3. *p. diſp.* 25. *ſect.* 1. *n.* 14. Coninch. *de matr. diſp.* 27. *n.* 17. Secundò extra tempus viſitationis, denegata ab Epiſcopo licentia, fueritque cauſa ad Archiepiſcopum per appellationem deuoluta: tunc enim cauſa cognita, & ſententia prolata cui locus appellationi non ſit, poterit eo matrimonio aſſiſtere, vel licentiam concedere, ſicut reſoluunt Spino *de Teſtam. gloſſ.* 15. *n.* 39. Segura *director. iudic. Eccleſiaſt.* 2. *p. cap.* 15. *n.* 50. aliis relatis Sanch. *lib.* 3. *diſp.* 28. *n.* 4. Gutierr. *de matr. cap.* 66. *n.* 3. Deinde cenſetur Ordinarius Cardinalis reſpectu ſubditorum Eccleſiæ ſui tituli, quia habet iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem ex textu *in cap. his quæ de maiorit. & obedient.* Et tradunt Nauarr. *lib.* 4. *conſil. tit. de ſponſal. conſ.* 47. aliàs *tit. de clandeſtina deſponſat. conſ.* 14. *n.* 1. Sanch. *dicta diſp.* 28. *n.* 7. Gutierr. *c.* 66. *n.* 9. Item ſunt Ordinarij omnes legati Pontificis in Prouincia ſuæ legationis, poſſunt enim quidquid poteſt Epiſcopus; vt probat Sanch. *n.* 8. Gutierr. *n.* 10. Et *lib.* 1. *canon. qq. c.* 11. *n.* 6. Coninch. *diſp.* 27. *dub.* 2. *n.* 16. Præterea cenſeri Ordinarium capitulum Sede vacante, ſeu eius vicarium reſoluunt Coninch. *n.* 17. Gutierr. *dicto c.* 66. *n.* 5. Sanch. *loc. alleg.* & alij communiter. Item Ordinarius cenſetur Abbas Eccleſiæ nulli Epiſcopo ſubiectæ, vt colligitur ex *c. Ioannes de Teſtament.* & tradit Henrriq. *lib.* 11. *de matr. c.* 3. *n.* 4. Petr. de Ledeſm. *de matr. q.* 45. *art.* 5. *punct.* 3. *paulò ante dub.* 4. Sanch. *dicta diſp.* 28. *n.* 6. Gutierr. *c.* 66. *n.* 6. Denique omnes illi qui iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem habent comparatione ſubditorum Ordinarij cenſentur, vt benè comprobant Sanch. Gutierr. Coninch. *loc. alleg.*

2. Supereſt difficultas de prouiſore, ſeu vicario generali Epiſcopi, an ſecluſa ſpeciali commiſſione poſſit matrimonio aſſiſtere, & ſacerdoti licentiam concedere? Negant Sotus *in* 4. *d.* 18. *q.* 4. *art.* 3. *verſ. circa conceſſiones.* Anton. Gomez *in bulla cruciata c.* 4. *circa* 4. *q. num.* 21. Mouentur, quia vicarius inſtituitur ab Epiſcopo, ab eóque recipit iuriſdictionem pro libito Epiſcopi reſtringendam, vel ampliandam. Ordinarius autem à ſupremo principe ſcilicet Pontifice, vel Rege ſi ſæcularis ſit iuriſdictionem recipit, vt conſtat *ex cap. à iudicibus.* 2. *q.* 1. & docet Gloſſ. *in c.* 2. verbo, *conſtituuntur. Ne prælati vices ſuas.* Secundò. Vicarius vices Epiſcopi gerit, *c. Romana inuic de appellat. in* 6. ibi: eorum vices ſupplendo cognoſcunt. At Ordinarius non vices alterius gerit, ſed officio proprio fungitur, *leg.* 1. *§. qui mandatum ff. de officio eius cui mandata eſt iuriſdictio.* Tertiò mortuo Epiſcopi iuriſdictio vicarij perit: at ordinaria iuriſdictio mortuo inſtituente perſeuerat, ſecùs delegata. *cap. gratum, c. relatum. cap. licèt de officio deleg.*

3. Nihilominus dicendum eſt nomine Ordinarij vicarium generalem Epiſcopi, & capituli ſede vacante comprehendi, eo quòd vicarius generalis Epiſcopi vnum tribunal cum Epiſcopo, vnámque iuriſdictionem conſtituat, *ex c. Romana de appellationib. in* 6. & *c.* 2. *de conſuetudine in* 6. ideóque de vicario Epiſcopi ad Epiſcopum non eſt appellatio, vt ex eiſdem textibus conſtat, niſi in cauſis, quæ ex ſpeciali commiſſione vicario conceduntur, & in quibus ipſe eſt delegatus. Quòd ſi obiicias ex vi vicariatus ſolùm habere iuriſdictionem in cauſis ciuilibus, & contentioſis, *c.* 2. *de officio Vicarij in* 6. quæ non videtur eſſe aſſiſtentia matrimonialis, & fortè ob hanc rationem inquit Trident. *ſeſſ.* 24. *c.* 20. *de reformat.* cognitionem cauſarum matrimonialium ad ſolum Epiſcopum pertinere tacitè eius vicarium excludens? Reſpondeo negando vicarium habere tantùm iuriſdictionem in cauſis ciuilibus, & contentioſis, habet enim in cauſis ſpiritualibus adminiſtrationi Sacramentorum pertinentibus, neque contrarium probat textus *in dicto c.* 2. *de officio Vicarij*: ibi enim cùm dicitur tantùm habere iuriſdictionem in cauſis ciuilibus: non ſpirituales, & matrimoniales excluſit, ſed criminales, quas ex vi vicariatus iudicare non poteſt. Neque item obeſt Trident. quia eſto aſſerat ad ſolos Epiſcopos pertinere cauſarum matrimonialium cognitionem, non obinde vicarium excludit, oportebat namque expreſsè illum excludere, vti factum eſt *ſeſſ.* 24. *c.* 6. ibi: eis tantùm, non eorum vicariis ſit permiſſum, ſicuti annotauit Flamin. *lib.* 3. *de reſignat. benefic. q.* 12. *n.* 20. *&* 21. Sancb. *lib.* 3. *diſp.* 29. *num.* 16. Gutierr. *c.* 69. *n.* 7. Adde etſi ex ratione vicariatus non haberet cauſas matrimoniales vicarius Epiſcopi cognoſcere, adhuc non infertur validè aſſiſtere matrimonio non poſſe, ſiquidem parochus cauſas matrimoniales non cognoſcit, & tamen validè aſſiſtit, & licentiam concedit, quia eſt Ordinarius. Quapropter tenendum eſt Vicarium Epiſcopi, & Capituli, & eſſe Ordinarium, & poſſe licitè, & validè matrimonio aſſiſtere, & licentiam alteri ſacerdoti aſſiſtendi, concedere, vt benè ex communi ſententia docuerunt Petr. de Ledeſm. *in ſum.* 1. *p. de Sacram. matrim. c.* 4. *concl.* 4. *dub.* 17. Henrriq. *lib.* 11. *c.* 3. *n.* 4. Sanch. *lib.* 3. *diſp.* 29. *n.* 18. Gutierr. *canon. qq. lib.* 1. *q.* 19. *n.* 13. Et *tract. de matr. c.* 66. *n.* 12. Et *c.* 69. *n.* 9. Coninch. *diſp.* 27. *dub.* 2. *n.* 17. Laym. *lib.* 5. *ſum. tract.* 10. 2. *p. c.* 4. *n.* 5. Baſil. Ponce, *lib.* 5. *c.* 11. *n.* 1. Gaſpar Hurtado *diſp.* 5. *de matr. diffic.* 9. *n.* 32.

4. Ex his facilè argumenta oppoſita ſoluuntur. Ad primum concedo pertinere ad Epiſcopum deſignare vicarium, at eo nominato non ab Epiſcopo, ſed à iure, ſupremóque capite iuriſdictionem recipit. Quod autem aliquando latiorem, ampliorémque iuriſdictionem habeat, id eſt quia ab Epiſcopo ſpecialiter conceditur poteſtas,

poteſtas, & iuriſdictio vltra à iure conceſſam, quæ iuriſdictio ſi ſpecialiter committatur huic perſonæ quatenus talis eſt, eſt iuriſdictio delegata: at ſi committatur ratione vicariatus, vt ſi in litteris diceret Epiſcopus: huic noſtro Vicario, & Officiali concedimus, &c. Aut eius iuriſdictio ordinaria volumus, vt ad hanc, vel illam cauſam cognoſcendam extendatur; tunc iuriſdictio non delegata, ſed ordinaria erit vt benè comprobat Sanch. *l.* 3. *diſp.* 29. *n.* 8. quia principalis iuriſdictio trahit ad ſe minus principalem, eíque anexam, *c. quod in dubiis de conſecrat. Eccleſia.* Et expreſſe dicitur *cap. tranſlato de conſtitutionib.* ibi: quia ſimul ab eodem, & ſub eadem ſponſione vtraque data fuit, quod de vno dicitur, neceſſe eſt quod de altero intelligatur. Ad ſecundum reſpondeo delegatum vices gerere delegantis in diuerſo tribunali, at vicarius non gerit vices Epiſcopi in diuerſo, ſed in eodem tribunali, vt conſtat ex *dicto cap. Romana*, ob quod non conceditur appellatio à vicario Epiſcopi ad Epiſcopum, niſi in cauſis in quibus vicarius fuerit delegatus. Ad tertium: quando iuriſdictio ordinaria non eſt eadem cum inſtituente perſeuerat eo mortuo: at cùm iuriſdictio vicarij eadem ſit cum iuriſdictione Epiſcopi, mortuo Epiſcopo finitur vicarij iuriſdictio etiam quoad negocia cæpta, vt multis probat Sanch. *l.* 3. *diſp.* 30. *n.* 2. *&* 3. Gutierr. *de matr. cap.* 69. *num.* 14.

Notanter dixi vicarium generalem, vt excluderem foraneum; hic enim neque ordinarius eſt, nec per ſe aſſiſtere matrimonio poteſt, aut licentiam concedere, niſi ea poteſtas ei fuerit ſpecialiter commiſſa, vt ex communi ſententia docet Sanch. *d. diſp.* 29. *n.* 20. Gutierr. *cap.* 67. *n.* 16. Et *cap.* 69. *num.* 12.

§. XII.

Qualiter parochus, & Ordinarius licentiam aſſiſtendi matrimonio concedere poſſint, & debeant.

1 *Valet licentia generaliter, & verbo tenùs conceſſa.*
2 *Item metu, vel dolo obtenta.*
3 *Tacitam licentiam inſufficientem eſſe firmarunt plures.*
4 *Sub diſtinctione reſpondetur.*
5 *Qualiter ratihabitio ſufficiat.*
6 *Licentia ſacerdoti conceſſa ſub generalibus verbis, vel ſpecialiter debet ipſi ſacerdoti conſtare.*
7 *Sacerdos non debet credere contrahentes impetraſſe licentiam.*
8 *Viceparochus poteſt hanc licentiam ſicut & parochus concedere.*
9 *Parochus interdictus ab Ordinario ne licentiam concedat, ſi de facto eam conceſſerit, valida eſt.*
10 *Licentia ſemel delata reuocari poteſt.*

1. NOn eſt opus licentiam in particulari concedi, aut in ſcripto, ſed verbo tenus, & generaliter concedi poterit, vt deciſum refert à *Congregat. Cardinal.* Farinac *volum.* 4. *pag.* 67. Henriq. *l.* 11. *de matrim c.* 3. *n.* 5. Sanch. *l.* 3. *diſp.* 35. *n.* 10. Zenedo, *pract.* 9. *lib.* 1. *queſt.* 30. *n.* 80. Baſil. *l.* 5. *c.* 29. *n.* 12. eo quòd Concilium ſolùm exegerit licentiam, neque addiderit in particulari, aut in ſcriptis. Cenſentur autem generaliter conceſſa, ſi ſacerdoti committas, vt exerceat omnia parochi munia. An autem conceſſione miniſtrandi omnia Sacramenta cenſeatur concedi? variant Doctores. Nam Coninch. *diſp.* 27. *dub.* 3. *n.* 10. Henriq. *l.* 11. *c.* 3. *n.* 5. Gaſpar Hurtado *diſp.* 5. *difficult.* 11. *n.* 37. negant eo quòd matrimonium non adminiſtretur à parocho, vel ſacerdote. Sed rectiùs meo iudicio procedit Baſil. Ponce, *l.* 5. *c.* 19. *in princ.* affirmans ſufficienter prædictis verbis licentiam aſſiſtendi matrimonio eſſe conceſſam, quia eſto in rigore matrimonium non adminiſtretur à parocho, vel ſacerdote, impropriè tamen miniſtratur, quatenus eius præſentia nomine Eccleſiæ matrimonij adminiſtrationi neceſſaria eſt, ſicque fuit à *ſacra Congregat.* deciſum, teſte Farinac. *volum.* 4. *pag.* 275. ibi: requiritur commiſſio generalis adminiſtrandi Sacramenta, vel ſi hæc abſit expreſſa, vel ſpecialis licentia.

2. Rurſus valere prædictam licentiam etſi metu vel dolo obtenta ſit, firmarunt Sanch. *l.* 3. *diſp.* 35. *n.* 13. *&* 14. Coninch. *diſp.* 27. *n.* 37. Gutierr. *de matr. c.* 69. *n.* 14. *&* 15. Gaſpar Hurtado *de matrim. diſp.* 5. *difficult.* 11. *in fine*, eo quòd per hanc licentiam nihil concedatur ſacerdoti, quod in eius dominium tranſeat, quippè ſolùm conceditur eius perſonali aſſiſtentiæ valor, vt matrimonium firmet, cùm ergo prædicta licentia ſic extorta non irritetur à iure, efficitur validam eſſe.

3. Difficultas autem eſt, an tacita licentia ſufficiat? Negant Menoch. *de arbitrar. caſu* 453. *n.* 13. *&* 14. Et *conſ.* 188. *n.* 7. Petr. de Ledeſm. 1. *part. ſum. de ſacram. matrim. c.* 6. *concl.* 4. *dub.* 14. Henriq. *l.* 11. *c.* 3. *n.* 5. *litt. V.* Zeballos *in ſuis qq. communib queſt.* 604. *n.* 114. Zenedo *pract. canon. l.* 1. *queſt.* 30. *n.* 79. *in fine.* Gonzalez *ad reg.* 8. *cancellar. gloſſ.* 47. *n.* 52. teſtatúrque à ſacra Congregatione deciſum in hæc verba. Non ſufficit tacita licentia, quæ reſultat ex tolerantia. Mouentur, quia Concilij verba expoſtulantis licentiam propriè ſunt intelligenda.

4. Cæterùm diſtinguendum eſt in tacita licentia, & affirmandum tacitam licentiam de præſenti, quam cenſetur parochus concedere videns ſacerdotem nomine ſuo ſe diſponere ad matrimonio aſſiſtendum, cùm facilè poſſet impedire ſufficientem eſſe: ſic ex communi ſententia docent Sanch. *l.* 3. *diſp.* 35. *n.* 20. Coninch *diſp.* 27. *dub.* 3. *n.* 31. Baſil Ponce, *l.* 5. *c.* 29. *n.* 1. Gaſpar Hurtado *diſp. c. difficult.* 11. *n.* 38. Etenim ille tacitus conſenſus ſigno illo exteriori expreſſus vera licentia eſt actum matrimonij antecedens, ergo ſufficit. At ſi licentia tacita non antecedat matrimonium, ſed illud ſubſequatur, quæque vocatur ratihabitio de futuro, nullatenus ſufficit ad valorem matrimonij, vt rectè docent Zenedo *dicto l.* 1. *queſt.* 30. *n.* 78. Sanch. Coninch. Baſil. Hurtado *loc. alleg.* ſiquidem matrimonium non fit præſente parocho, vel ſacerdote qui à parocho habeat licentiam, ſed qui habiturus eſſet, ſi peteret, præſumítque ſuam aſſiſtentiam non fore illi ingratam, cùm tamen Concilium exigat aſſiſtentiam parochi, vel alterius ſacerdotis ex licentia parochi.

5. Quod ſi obiicias ratihabitionem retrotrahi, & mandato comparari, *regula ratihabitionem de Regulis iuris in* 6. at ſi mandatum matrimonio præceſſiſſet validum eſſet matrimonium ex mandato parochi celebratum, ergo etiam ex ratihabitione poſtea ſubſequente? Et confirmari poteſt, quia ad miniſtranda Sacramenta Euchariſtiæ, & extremæ Vnctionis ratihabitio ſufficit de futuro, ergo etiam ſufficere debet ad matrimonium, ſiquidem omnia hæc abſque parochi licentia miniſtrari nequeunt. Clement. *dudum.* §. *verùm ne parochialis de ſepultur.* Et Trident. *ſeſſ.* 24. *c.* 13. *de reformat.* Reſpondeo ratihabitionem mandato comparari, & retrotrahere ipſum actum, quando valor actus pendet ex ſola voluntate mãdantis, at contractus matrimonij pendet à multis capitibus, ſcilicet à conſenſu contrahentium, à teſtium, & parochi, vel alterius ſacerdotis ex licentia parochi præſentia, quæ cùm hæc non adſit, inualidus eſt actus, nequit ergo ex voluntate parochi tantùm reddi poſtea validus. Ad confirmationem dico eſſe latum diſcrimen inter adminiſtrationem Euchariſtiæ, & matrimonij præſentiam. Nam licentia parochi pro miniſtranda Euchariſtia non exigitur, vt validè miniſtretur, ſed vt licitè, ideóque non eſt neceſſe, quod præcedat miniſtrationem, ſed ſufficit probabilis præſumptio illius futuræ. Secùs in matrimonij præſentia ad cuius valorem licentia parochi poſtulatur, cùm igitur illam non habeat, ſed ſolùm habeat ſpem & præſumptionem dandam fore, non poterit validè aſſiſtere, & ſic intelligenda eſt declaratio Cardinalium.

6. Hæc inquam licentia ſacerdoti conceſſa ſub generalibus

neralibus verbis vel ſpecialiter, & in particulari vt valeat neceſſariò debet couſtare ipſi ſacerdoti, vel per epiſtolam, vel nuncium miſſum à concedente: eſt enim quoddam priuilegium, & quaſi quædam donatio, quæ non prodeſt quouſque acceptetur, acceptari autem non poteſt, niſi agnoſcatur. Argum. textus *cap. ſi tibi abſenti, de prabend. in 6.* Et *cap. 1. ad medium verſ. ex parte, de conceſſ. prabenda in 6.* Solùm eſt dubium, an ſufficiat, quod nuntius à ſacerdote miſſus licentiam acceptet, vt ipſe ſacerdos validè matrimonio aſſiſtat, tametſi ignoret licentiam datam eſſe, & à ſuo nuncio acceptatam? Negat Gaſpar Hurtado *diſp. 5. de matrim. diffic. 13.* Et Baſil. *c. 29. n. 8.* moti ea ratione, quia non eſt credendum Trident. & parochum velle, vt licentia valeat, quouſque is, cui conceditur ea licitè vti poteſt: at ignorans licentiam ea illicitè vtitur vt de ſe conſtat. Rectiùs tamen contrarium cenſent Sanch. *dicta diſp. 36. n. 2.* Coninch. *diſp. 27. dub. 3. n. 3.* Quorum ratio eſſe poteſt, quia cuiuſlibet beneficij, priuilegij, diſpenſationis, facultatis, & gratiæ conceſſio à puncto acceptationis factæ à nuncio ad id ſpecialiter deſtinato habet effectum, vt communiter Doctores tradunt, & colligitur *ex cap. ſi tibi abſenti, de prabend. in 6.* Ergo idem eſt dicendum de prædictæ licentiæ conceſſione, cùm nullum ſit fundamentum aliam conditionem nouam exigendi: nam quod ſacerdos ea vti non poſſit licitè, quouſque ſibi innoteſcat eſſe conceſſam per accidens eſt, neque valorem licentiæ impedit, ſicut neque cuiuſuis alterius facultatis.

7. Monent tamen communiter Doctores Baſil. *l. 5. c. 29. n. 8.* Sanch. *l. 3. diſp. 37. n. 2.* Coninch. *diſp. 27. dub. 3. in fine*, ſacerdotem regulariter non debere credere affirmantibus ab Ordinario, vel parocho impetraſſe licentiam matrimonio aſſiſtendi, præcipuè ſi velint contrahere abſque denunciationibus, quia inde grauiſſima inconuenientia oriri poſſunt, niſi fortè perſonæ eſſent tam grauis authoritatis, vt nulla fraudis ſuſpicio adeſſet. Neque obſtat affirmanti ſe habere facultatem à proprio ſacerdote alteri confitendi credi debere, vt inde inferas idem eſſe dicendum in matrimonio: eſt enim diuerſa ratio. Nam pœnitentiæ Sacramentum ſolùm reſpicit pœnitentis ſalutem, ideóque non eſt veriſimile ibi fallaciam ſubeſſe: at matrimonium & ad forum externum pertinet, & plura emolumenta temporalia ex eo appeti poſſunt, quæ facilè ſolent mentes hominum euertere.

8. Prædictam licentiam non ſolùm parochus, & Ordinarius concedere poſſunt alteri ſacerdoti, ſed etiam viceparochus ad breue tempus conſtitutus, quia eſto ſint delegati, ſunt tamen delegati ad vniuerſitatem cauſarum, ideóque vnam, vel alteram cauſam ſubdelegare poſſunt: Argum. *leg. 1. §. ab eo ff. quis, & à quo.* Et *cap. cum cauſam*, verbo *delegatus*, *de appellationib.* alium tamen vicecuratum conſtituere non poteſt, niſi aliter conſuetudo obtineat, vt obtinere ad breue tempus teſtatur Adrian. & Metimna, quos refert, & ſequitur Sanch. *diſp. 31. n. 15.* qui poterit alteri ſacerdoti licentiam ad aſſiſtendum matrimonio concedere, quia non eſt delegatus à delegato, ſed ab Ordinario tacente, & conſentiente in tali conſuetudine, vt per abſentiam vicecurantis alius ad breue tempus ſubſtituatur, vt benè Sanch. *ſuprà*, quibus conſentit Gaſpar Hurtado *diſp. 5. difficult. 10. n. 34. & 35.*

9. Sed quid ſi parocho interdictum ſit ab Ordinario, ne vlli ſacerdoti licentiam ad aſſiſtendum matrimonio concedat? Reſpondeo conceſſionem ſi fiat illicitam fore; validam tamen eſſe, dum prohibitioni non eſt adiectum decretum irritans, vt deciſum à congregatione Cardinalium teſtatur Sanch. *l. 3. diſp. 31. n. 2.* Salcedo, *cap. 73. ſue practica §. primum igitur dubium.* Zeball. *quaeſt. 604. n. 71.* Gutierr. *c. 67. per totum.* Et colligitur manifeſtè *ex c. 2. de matrim. contracto contra interdict. Eccleſ.* Idem cenſeo dicendum de licentia conceſſa ſacerdoti ſub onere præmittendi denunciationes, indagandi impedimentum, aliámve diligentiam præſtandi, dum enim non additur decretum irritans, cenſeri debet prædictam diligentiam præcipi non in vi conditionis, ſed oneris, & obligationis maximè ſi ſit diligentia, quam ius commune poſtulat, vti tradit Sanch. *dict. diſp. 32. & 33.* & Coninch. *diſp. 27. dub. 3. à num. 33.*

10. Ad extremum licentia ſemel data reuocari poteſt, at non eſt cenſenda reuocata, quouſque reuocatio per epiſtolam, vel certum nuntium ſignificata ſit ei cui eſt licentia conceſſa, vt benè docuit Sanch. *l. 3. diſp. 36. n. 9.* Coninch. *diſp. 27. dub. 3. n. 32. verſ. ſexto.* Gaſpar Hurtado *diſp. 5. diffic. 13. in fine n. 45.* Quod ſi aliquis poſt contractum matrimonium opponat ſacerdotem caruiſſe licentia, vel quia fuit reuocata, tenetur probare, aliàs credi non debet, vt notat Maſcard. *de probat. concl. 982.*

§. XIII.

De teſtibus pro matrimonio contrahendo à ſacro Concilio requiſitis.

1 *Quid Concilium de teſtibus decernat.*
2 *Aliqui affirmant teſtes omni exceptione maiores requiri.*
3 *Oppoſitum omnino tenendum eſt.*
4 *Satisfit fundamento* num. 2. *adducto.*

1. SAcrum Concilium Trident. *ſeſſ. 24. c. 1. de reformat. matrimonij* exigit, vt ſimul cum parocho, vel alio ſacerdote de licentia parochi duo, vel tres teſtes aſſiſtant matrimonio contrahendo, aliàs contractus irritus, & nullus ſit. Hos tamen teſtes neceſſarium non eſt eſſe rogatos, quia ea qualitas à Concilio non exigitur, vt benè notarunt Gregor. Lop. *leg. 1.* verbo, *ſin teſtigos, tit. 3. part. 4.* Caldas Pereira *de empt. & vend. c. 6. n. 21.* Henriq. *l. 11. c. 3. n. 9.* Sanch. *l. 3. diſp. 41. n. 7.* Gutierr. *de matrim. cap. 44. n. 77.* Et *c. 55. in fine.* Quinimo ſufficiunt, quamuis vi detenti, & repugnantes interſint, modò percipiant contractum celebratum, ſicut de parocho diximus, quia ea vis non impedit, quin poſſint de matrimonio teſtari, vti tradit Zeball. *in ſuis qq. pract. quaeſt. 604. n. 82.* Sanch. *l. 3. diſp. 39. n. 9.* Coninch. *diſp. 27. n. 44.* Cenedo *pract.* Et *canon. qq. l. 1. quaeſt. 30. n. 108. ad finem.*

2. Dubium tamen eſt, an ij teſtes debeant eſſe omni exceptione maiores? Affirmant aliqui Neotherici, eo quòd Concilium eorum præſentiam exigat, vt de matrimonio conſtet ex eorum teſtimonio, at teſtes minus idonei non plenè probant. Quinimo ſæpe à teſtimonio dicendo repelluntur, vti ſunt infames, aut alio vitio notati. Vt ergo fini Concilij fiat ſatis, neceſſariò teſtes omni exceptione maiores debent adhiberi, quales, ſpectato iure antiquo ad probationem matrimonij requirebantur iuxta textum *in c. ſuper eo el 2. de teſtibus.* Et *leg. 16. tit. 9. part. 4.* Et tradit aliis relatis Maſcard. *de probat. concluſ. 1013. n. 4.* Anton. Gab. *tom. 3. commun. opin. l. 1. tit. de teſtib. concluſ. 8. n. 3. verſ. contrarium.* Adde cauſa matrimonialis eſt cauſa ardua, & grauis, neque debet tractari per quoſcunque iudices ex textu *in c. 1. in fine de conſanguinit. & affinit.* At in cauſa ardua non admittitur teſtis, cuius fides ob aliquam rationem infirmari poſſit, *Cap. licet. §. quamquam autem de probat.* Ergo.

3. Cæterùm communis ſententia, & omnino tenenda aſſerit quoſcunque teſtes modò rationis vſum habeant ſufficientes eſſe ad matrimonij valorem, illiúſque probationem, tametſi conſanguinei, & parentes ſint contrahentium, vel illorum ſerui, & familiares, vel eſto ſint fœminæ, infames, & excommunicati, quia Concilium ſolùm exegit duorum teſtium præſentiam nulla illis addita qualitate, ergo non eſt à nobis addenda, maximè cùm hoc decretum ſit correctorium iuris communis, vbi nulla teſtium præſentia pro valore matrimonij requiſita erat, ac proinde interpretandum eſt, vt quam minus fieri poſſit prædictum ius commune corrigat. Præterea eſto teſtes per ſe admittendi non eſſent ad matrimonium ob

eorum vitium & defectum, quia tamen admittuntur ſimul cum parocho ex eius præſentia eorum vitium ſuppletur, vt multis comprobat Anton. Gab. *loc. cit. concl.* 5. *n.* 1. Denique ſuppletur eorum defectus, quia regulariter ſunt à contrahentibus electi, & rogati, vt ex communi ſententia teſtatur Farinac. *de oppoſit. contra teſtes, quæſt.* 54. *n.* 40. Et *quæſt.* 62. *n.* 110. Sanch. *diſp.* 41. *n.*5. Gutierr. *cap.* 44. *n.* 74.

4. Ex his facilè ſoluitur oppoſitum fundamentum, teſtes namque requiſiti à Concilio non ſunt ad probationem matrimonij aliàs contracti; ſed ad probationem matrimonij, quod ex eorum præſentia contrahitur, de cuius probatione nihil iura ſtatuerunt, ideóque ſtandum eſt naturali legi, quæ cuiuſvis teſtimonio rationis vſum habentis contenta eſt. Adde eorum vitium ex præſentia parochi ſuppleri.

§. *Vlt.*

De pœnis Matrimonij clandeſtini.

1 *Probabile eſt matrimonium, omiſſis denunciationibus clandeſtinum non eſſe, nec ſubiectum pœnis: Sed oppoſitum eſt probabilius.*

2 *Pœna contrahentium clandeſtinè eſt quòd filij illigitimi ſint.*

3 *Requiritur eſſe matrimonium in gradibus prohibitis contractum.*

4 *Item vt ſoboles ſuſcepta ſit durante inhabilitate, & clandeſtinitate.*

5 *Matrimonium clandeſtinum validum legitimat prolem.*

6 *Secunda pœna contrahentium clandeſtinè eſt ne coniux ſpoliata viro ei reſtituatur.*

7 *Tertia, vt matrimonium publicum præferendum ſit clandeſtino.*

8 *Quarta vt ſpe diſpenſationis careant contrahentes, ſi in gradibus prohibitis contraxerint.*

9 *Quinta redduntur inhabiles ad ſic contrahendum.*

10 *Subduntur grani pœnæ arbitrio Ordinarij imponendæ. Imo iudex ſæcularis ſic contrahentes punire poteſt.*

11 *Qualiter exhæredationis pœna afficiantur contrahentes clandeſtinè.*

12 *Parochus, vel alter ſacerdos de eius licentia aſſiſtens matrimonio omiſſis culpabiliter denunciationibus trienniò ſuſpendendus eſt.*

13 *Non eſt extendenda hæc pœna ad Sacerdotes vagos abſque Ordinarij licentia coniungentes.*

14 *Ab hac triennali ſuſpenſione nequit Epiſcopus abſoluere, etſi alij contrarium ſentiant.*

15 *Parochus, vel alius ſacerdos aſſiſtens matrimonio non ſibi ſubditorum, aut prædictos ſponſos benedicens ſuſpenſus eſt, quouſque Ordinario illius parochi viſum fuerit.*

1 PLurimùm pendet deciſio huius quæſtionis ex his quæ §.1. diximus, quodnam ſit matrimonium clandeſtinum. Nam ſi propriè, & in rigore clandeſtinum cenſendum ſit, quod eſt præſente parocho, & teſtibus celebratum, vt diximus *illo* §.1. communem eſſe ſententiam, pœnis antiquo iure impoſitis matrimonio clandeſtino affici dicendum eſt: ſed quia prædictum matrimonium clandeſtinum non eſſe docuerunt Palacios *in* 4. *d.* 28. *diſp.* 3. Petr. de Ledeſm. *q.* 45. *art.* 5. Mol. *t.* 1. *de iuſtit. tract.* 2. *diſp.* 176. Gaſpar Hurtado *diſp.* 5. *difficult.* 22. Candelab. aureũ, 1. *p. n.* 245. Ideo probabile eſt ab illis pœnis prædictum matrimonium excuſari. Ex his ſententijs prior vtpote communior nobis probatur, quam docent Sanch. alijs relatis, *lib.* 3. *diſp.* 1. *n.* 7. Henriq. *lib.* 11. *c.* 6. *n.* 1. Gutierr. *c.* 75. *per totum*. Baſil. Ponce, *lib.* 5. *c.* 37. *n.* 6. Coninch. *diſp.* 27. *dub.* 9. *in fine*. Moueor ex *c. fin.* §. *ſi quis vero, de clandeſt. deſponſat.* vbi clandeſtina coniugia appellantur, quæ prætermiſſis denuntiationibus contrahuntur, tametſi publicè contrahantur, quia contrahuntur abſque ſolemnitate à iure requiſita, vt benè Bart. *in leg. fin. ff. de Ritu nuptia.* Neque obſtat Concilium *ſeſſ.* 24. *cap.* 1. matrimonia clandeſtina irritans, & annullans, cùm tamen celebrata præſente parocho, & teſtibus omiſſis denuntiationibus non irritauerit, quia non irritauit quodlibet clandeſtinum, ſed clandeſtinum abſque ea ſolemnitate factum, tametſi coram omni populo fieret. Neque item obſtat quod *dicta ſeſſ.* 24. *cap.* 1. pœnam apponens contrahentibus in gradu prohibito non præmiſſis denuntiationibus, nullam clandeſtini matrimonij mentionem fecerit; quia non negauit: præterquàm quod id factum eſt, vt locus daretur opinioni neganti propriè clandeſtinum eſſe, & in pœnam appoſitam in *dicto cap. fin.* incidere. Cùm ergo ab antiquo iure recedendum non ſit, niſi quatenus nouo ſit expreſsè correctum, efficitur ſanè clandeſtinum matrimonium dici, quod omiſſis denuntiationibus celebratur, ſiquidem in Trident. non inuenitur expreſsè correctum. Hoc poſito.

2. Prima pœna, quæ contrahentibus clandeſtinè, hoc eſt ommiſſis denuntiationibus ipſo iure apponitur, eſt illegitimitas filiorum, qui ex tali matrimonio concepti fuerint, ſi fortè contraxerint in gradibus ab Eccleſia prohibitis. Habetur expreſsè *c. fin. de clandeſt. deſponſat.* ibi: ſi quis verò huiuſmodi clandeſtina, vel interdicta coniugia inire præſumpſerit in gradu prohibito etiam ignoranter, ſoboles de tali coniunctione concepta prorſus illegitima cenſetur de parentum ignorantia nullum habitura ſubſidium; cùm illi taliter contrahendo non expertes ſcientiæ, vel ſaltem affectatores ignorantiæ videantur. Pari modo proles illegitima cenſetur, ſi ambo parentes impedimentum ſcientes legitimum præter omne interdictum etiam in conſpectu Eccleſiæ contraxere præſumpſerunt.

3. Circa hanc pœnam aduerte requiri matrimonium eſſe inualidum, vt conſtat ex illis verbis *ſi quis in gradibus prohibitis*. Aliquibus tamen placet ex quocunque capite hæc nullitas proueniat, hanc pœnam habere locum.

Nam eſto in *prædicto cap. fin.* ſolùm apponatur pœna contrahentibus in gradibus prohibitis, ratio verò decidendi eadem eſt in quocunque impedimento, quod per denunciationes manifeſtari poterat, cùm parentes cenſeantur affectatores ignorantiæ, ſi impedimento aliquo ligati, quòd denunciationibus agnoſci poterat, contrahant omittentes denunciationes. Secundò *c.* 2. *&* 14. *Qui filij ſint legitimi* deciditur eos legitimos eſſe, qui bona fide ſaltem vnius coniugis ſuſcepti ſunt, & in facie Eccleſiæ. Tacitè ergo à legitimitate excluduntur filij qui mala fide ſuſcipiuntur, vt contingit in his qui omiſſis denuntiationibus impedimento ligati contrahunt. Atque ita tenet Coninch. *diſp.* 27. *dub.* 9. *à n.* 77. Sanch. *lib.* 3. *diſp.* 42. *n.* 4. Sed rectiùs Baſil. Ponce, *lib.* 5. *de matr. c.* 37. *n.* 7. cenſet hanc pœnam illegitimitatis ſolùm habere locum in contrahentibus clandeſtinè in gradu prohibito, ſcilicet conſanguinitatis, vel affinitatis, quia textus *in dicto c. fin.* id tantùm expreſſit, & pœnæ extendendæ ſunt, tametſi eadem ratio procedat. Neque obſtant textus in contrarium allegati. Fateor namque eſſe indicandos legitimos, quia bona fide parentum ſuſcepti ſunt; inde tamen ſolùm inferri poteſt omnes ſuſceptos mala fide parentum illegitimos eſſe cenſendos, ſed non eos qui ex mala fide præſumpta ſuſcipiuntur, quales ſunt ſuſcepti omiſſis denunciationibus à parentibus qui credebant nullum impedimentum ſubeſſe.

4. Secundò nota ad prædictam pœnam incurrendam requiri ſobolem ſuſceptam eſſe de tali coniugio inualido durante inhabilitate, & clandeſtinitate. Si enim tollitur clandeſtinitas, quia publicatur nimis matrimonium, & inſuper per ſententiam ab Eccleſia validum iudicatur, filij nati poſt talem publicationem, & approbationem legitimi eſſe cenſentur, etiamſi fortè poſtmodum detegatur impedimentum, quia caſu, & per accidens

antea

antea detectum non fuit, habetur expreſsè *cap. quod nobis, qui filij ſint legitimi.* ibi: ſi qui de matrimonio clandeſtino poſtmodum ab Eccleſia comprobato nati fuerint; eos legitimos iudices filios, & hæredes, id eſt ſi generati fuerint aut nati ex clandeſtino matrimonio, ab Eccleſia tamen tempore conceptionis, vel natiuitatis vt valido comprobato. Et *cap. 2. de clandeſt. deſponſat.* inquit textus. Verùm ſi perſonæ contrahentium hæc voluerint publicare, niſi rationabilis cauſa præpediat ab Eccleſia recipienda ſunt & comprobanda tanquam à principio in conſpectu Eccleſiæ contracta. Quod ſi obiicias filij nati à coniugibus impedimenti conſcijs etiamſi publicè contrahant, & ab Eccleſia eorum matrimonium poſtmodum per diſpenſationem approbetur, non efficiuntur legitimi, quia tempore conceptionis, vel natiuitatis non poterant validè contrahere *cap. tanta, qui filij ſint legitimi*: Sed qui prætermiſſis denunciationibus inualidè contraxerunt tanquam conſcij impedimenti iudicandi ſunt; cùm mala fide, & ignorantiæ affectatores proceſſerint. Ergo quantumcunque poſtea eorum matrimonium ab Eccleſia approbetur, filij inde nati non ſunt iudicandi legitimi impedimento detecto? Neganda inquam eſt conſequentia, & ratio differentiæ eſt, quia matrimonium illorum qui conſcij erant impedimenti tam de facto, quàm ſecundùm eorum exiſtimationem inualidum erat. Secùs verò matrimonium illorum, qui ignorantes in gradibus prohibitis contrahunt, quia ſaltem quoad eorum exiſtimationem eſto culpabilem validè contrahunt. Quapropter nihil mirum ſi talis defectus approbatione Eccleſiæ ſuppleatur, à qua ſimilia matrimonia, vt inquit textus *in c. 2. de clandeſt. deſponſat.* recipienda ſunt, & comprobanda, niſi rationabilis cauſa præpediat, hoc eſt niſi aliquod impedimentum tali approbationi offeratur.

5. Tertiò eſt notandum matrimonium clandeſtinum validum legitimare prolem ſuſceptam à parentibus, qui tempore conceptionis; vel natiuitatis prolis habiles erant ad contrahendum; quia in *ſupradicto cap. fin.* ſolùm redduntur illegitimi filij qui ex matrimonio clandeſtino in gradibus prohibitis ſuſcepti ſunt. Quod extendendum non eſt ad caſum diſſimilem, vt pluribus comprobat Sanch. *lib. 3. diſp.* 44.

6. Secunda pœna contrahentium clandeſtinè ex iure antiquo eſt ne coniux ſpoliata viro ei reſtituatur ante omnia. Nam eſto regulariter ſponſaliatus debeat ante omnia reſtitui, *cap. ex conqueſtione, Capite litteras de reſtit. ſpoliat.* at in pœnam clandeſtinitatis hoc beneficio priuatur iuxta Gloſſ. verbo *legitimè, in cap. ex tranſmiſſa; de reſtit. ſpoliat.* & tradunt ibi Doctores apud Sanch. *d. lib. 3. diſp. 45.*

7. Tertia eſt vt matrimonium publicum præferendum ſit clandeſtino, niſi hoc efficaciter probetur. Sed huic duplici pœnæ poſito Trident. ferè non eſt locus; nam ſi matrimonium contractum eſt abſque parocho, & teſtibus cùm matrimonium non ſit, nunquam ſpoliatus reſtituendus eſt, neque eius matrimonium præferendum. Si verò, & teſtibus præſentibus ſit celebratum, eſto omiſſis denunciationibus ante omnia coniux alteri reſtituitur; neque aduerſus hoc matrimonium legitimè probatum aliud quodcunque poſtea ſubſequens vim habere poteſt.

8. Quarta pœna contrahentium clandeſtinè, hoc eſt abſque præuijs denunciationibus præſentibus tamen parocho, & teſtibus à Concilio requiſitis eſt, vt ſpe diſpenſationis careant, ſi fortè in gradibus prohibitis etiam ignoranter contraxerunt, quia vt inquit Concil. *ſeſſ. 24. c. 5. de reformat. matrimonij.* Non eſt dignus qui Eccleſiæ benignitatem facilè experiatur, cuius ſalubria præcepta contempſit. Quod ſic debet intelligi, vt Pontifex non cenſendus ſit diſpenſaturus ex qualibet cauſa, ſed graui, & vrgenti, ne gubernationi communi Eccleſiæ præiudicet, cui conuenit ſe in hac parte difficilem oſtendere, ideóque diſpenſandus debet mentionem talis delicti faceret: aliàs diſpenſatio impetrata nulla erit, vt benè Sanch. *diſp. 45. n. 3.* Coninch. *diſp. 27. dub. 9. n. 81.* Gutierr. *de matr. cap. 75. num. 2.*

9. Quinta pœna contrahentibus clandeſtinè abſque parocho, vel teſtibus ſtatuitur à Concilio *ſeſſ. 24. cap. 1. de reformat.* vt inhabiles ſint ad ſic contrahendum, hoc eſt ad contrahendum eo clandeſtino modo. Quare ſi volunt poſtmodum publicè, & iuxta Eccleſiæ ritum contrahere; non eſt dubium, quin habiles exiſtant, vt pluribus firmant Gutierr. *c. 75. n. 4.* Sanch. *ſuprà, diſp. 46. n. 2.* Baſil. *lib. 5. c. 37. n. 13.* Coninch. *diſp. 27. dub. 9. n. 80.*

10. Inſuper ſubduntur graui pœnæ arbitrio Ordinarij imponendæ, ita vt Ordinarius ſub graui culpa eos punire teneatur, vt conſtat ex illis verbis Concilij, quæ præceptum ſignificant. Necnon & ipſos contrahentes arbitrio Ordinarij grauiter puniri præcipit, & notarunt Sanch. *dicta diſp. 46. n. 7.* Gutierr. *c. 75. n. 3. & 9.* Coninch. *dub. 9. n. 82.* Quinimo non ſolùm Ordinarius, ſed etiam iudex ſæcularis poteſt prædictos cōtrahentes punire, ſicuti relatis Gutierr. Azebedo, & alijs docuit Sanch. *d. l. 3. diſp. 54. n. 4.* eo quòd ſæcularis iudex habet iuriſdictionē in perſonā, & ex alia parte conſtat de delicto. Si verò neceſſariū fuerit prius cognoſcere, an contrahentes clandeſtinè contraxerint placet Couar. 4. *decret. 2. part. cap. 8. §. fin. n. 2.* cognitionem remittendam eſſe iudici Eccleſiaſtico. Sed oppoſitum eſt ſatis probabile, nam eſto cauſæ matrimonialis cognitio per ſe ſolùm Epiſcopis concedatur: attamen cùm cognitio non eſt de iure, ſed de facto an ſcilicet clandeſtinè contraxerint, non eſt cur laicis hæc poteſtas denegetur. Non enim ipſi cognoſcunt, an validum ſit matrimonium, vel non, vel quale matrimonium clandeſtinum ſit dicendum; ſed his poſitis, ab Eccleſiáque definitis procedunt inquirentes, an contractum ſit matrimonium contra Eccleſiæ ſtatuta. Vnde quæſtio per ſe non eſt de iure, ſed de facto: in qua quæſtione vt inquit Sanch. *loc. cit.* poteſt iudex ſæcularis ferre ſententiam.

11. Vltra prædictas pœnas clandeſtinè contrahentibus impoſitas iure ciuili regio additur exhæredatio, quàm facere poſſunt parentes filijs ſic contrahentibus: ſicuti habetur *leg. 49. Tauri,* quæ eſt lex *1. tit. 1. lib. 5. noua recopil.* ibi: y puedan deſheredar ſi quiſieren a ſus hijos, y hijas, que tal matrimonio (hoc eſt) el que la yglesia tubiere por clandeſtino contraxeren. Circa quam legem notandum eſt ob matrimonium abſque parocho, vel teſtibus celebratum non incurri hac pœnam illis in partibus, in quibus Concilium Trident. receptum eſt, quia eſto ſit clandeſtinè factum; non tamen eſt matrimonium, ac proinde non habet effectum; paria enim ſunt non eſſe, & eſſe nullum, *leg. duo ſunt Titij. ff. de Teſtament.* & quod de iure non ſortitur effectum, non præſtat impedimentum. *Regula non præſtat, de Reg. iuris in 6.* Et tradit Sanch. *lib. 3. de matr. diſp. 2. & 47. per totam.* Gutierr. *l. 2. pract. qq. q. 1. & ſeqq.* Vnde hæc pœna ſolùm habet locum ſtante opinione communi aſſerente matrimonium celebratum coram parocho, & teſtibus omiſſis denuntiationibus eſſe dicíque ab Eccleſia clandeſtinum. Nam eo caſu filij ſic contrahentes exhæredari poſſunt à parentibus. Quod tamen intelligendum eſt, ſi abſque parentum conſenſu matrimonio copulentur. Hæc enim lex non tam pro clandeſtinitate ſtatuta eſt, quàm quia reuerentia debita parentibus contempta fuerit eo contrahendi modo. Quocirca, ſi aliqua cauſa vrgeat, ne hæc licentia à parentibus poſtuletur; eo quod parentes malitioſè matrimonium impedient, non poterit filius, aut filia exhæredari, vt benè Sanch. *d. diſp. 47. n. 8.* Gutierr. *ſuprà.* Hæc exhæredatio filiorum poteſt à parentibus ante iudicis ſententiam fieri, ſed non habebit effectum, quouſque ipſi parentes, vel eorum hæredes probent habuiſſe cauſam legitimam exhæredandi, vt patet *ex leg. 10. tit. 7. part. 6.* ibi. Ha meneſter que quando el padre quiſiere que vala ſu teſtamento, o hubiere ſabor de desheredar a ſu hijo

quæ

que mueſtre raçon porque lo face ; pero no debe ſer creido a menos de lo probar el miſmo o a quellos que eſtableçiere por herederos. Hucuſque de pœnis contrahentium clandeſtinè.

12. Parocho autem, vel alteri ſacerdoti de eius licentia aſſiſtenti matrimonio omiſſis culpabiliter denuntiationibus triennalis ſuſpenſio ab officio indicenda eſt ex textu in *cap. fin. de clandeſt. deſponſat.* ibi : *Suſpendatur*, quod verbum non latam ſententiam, ſed ferendam indicat; vt aliis relatis probat Sanch. *diſp.* 48. *n.* 2. Gutierr. *c.* 75. *n.* 13. Baſil. *lib.* 5. *c.* 37. *n.* 11.

13. Eandem pœnam extendit Sanch. quotieſcunque interfuerit matrimonio à iure interdicto, quale eſt ſi vagos abſque Ordinarij licentia coniungat, contempſeritve ſimiles coniunctiones impedire. Sed oppoſitum verius credo : nam textus *in c. fin.* tantùm loquitur de matrimoniis, quæ ob ſuſpenſionem impedimenti dirimentis interdicta ſunt. Illud verò tenendum omnino eſt prædictam pœnam ſuſpenſionis non incurrere parochum, vel alium ſacerdotem matrimonio aſſiſtentem abſque ſufficienti numero teſtium, quia non aſſiſtit matrimonio cùm nullum ſit, ſed loco ſuſpenſionis in *dicto c. fin.* impoſitæ arbitrio Ordinarii puniendus eſt, vt optimè aduertunt Sanch. Gutierr. Baſil. & Coninch. *loc. alleg.*

14. Ab hac autem triennali ſuſpenſione ab Epiſcopo impoſita poſſe ipſum Epiſcopum abſoluere docuerunt Hoſtienſ. *dicto c. fin. verſ. per triennium.* Ioann. Andr. *n.* 11. Præpoſit. *n* 12. Barthalom. à Ledeſm. *dub.* 21. *de matr. poſt.* 6. *concl.* Tum quia Epiſcopus eam imponit, commune autem eſt cenſuram tollere poſſe qui eam impoſuit. Tum quia non eſt reſeruata in *d. c. fin.* A cenſuris autem non reſeruatis poteſt Epiſcopus abſoluere ex textu in *c. nuper de ſentent. excommunic.* Tum denique quia ita in Trident. *ſeſſ.* 24. *c.* 6. *de reform.* conceditur Eſpicopis poteſtas, vt ab omnibus cenſuris etiam reſeruatis Summo Pontifici poſſint abſoluere in foro conſcientiæ. Sed rectiùs alii Doctores hanc poteſtatem Epiſcopis denegant, vt pluribus comprobat Sanch. *lib.* 3. *diſp.* 52. *n.* 2. Gutierr. *c.* 75. *n.* 21. Baſil. Ponce, *lib.* 5. *c.* 37. *n.* 11. eo quòd illa ſuſpenſio triennalis à Concilio generali lata ſit, ac proinde ab ipſo Concilio præfinitum eſt tempus, quo ſuſpenſio durare debet. Nequit ergo Epiſcopus qui inferior eſt legem à ſuperiore latam relaxare. Secùs verò eſt in cenſuris nullo determinato tempore præfinitis, in quibus Epiſcopus diſpenſare poterit, quia nihil contra ſuperioris legem agit, cùm ſuperior ſolùm tulerit cenſuram, non autem declarauit tempus, quo deberet legare. Et ex his ſoluitur ratio dubitandi : non enim ab Epiſcopo lata eſt triennalis ſuſpenſio tanquam à principali, ſed tanquam à miniſtro Concilii generalis, ideóque nequit eam relaxare, neque in omnibus cenſuris poteſt diſpenſare etiam ſtante Trident. conceſſione, ſed ſolùm in his, quæ publicæ fuerint, neque ad forum exterius deductæ : at hæc triennalis ſuſpenſio cùm non incurratur ipſo facto, ſed per ſententiam iudicis, iam eſt cenſura publica, ad forumque externum deducta.

15. Verùm ſi parochus, vel alius ſacerdos ſine legitima facultate matrimonio non ſibi ſubditorum aſſiſtat, aut prædictos ſponſos benedicere auſus fuerit, tam diu ſuſpenſus eſt ab officio, & beneficiis quouſque Ordinario illius parochi qui debebat aſſiſtere viſum fuerit, vt expreſsè habetur *in dicto decreto Trident.* Et tradunt Sanch. Gutierr. & Coninch. *ſuprà.* A qua ſuſpenſione excuſat ignorantia modò craſſiſſima non ſit vt benè Sanch. *n.* 7. Gutierr. *n.* 16. Teſtes verò aſſiſtentes matrimonio abſque parocho, vel aſſiſtentes matrimonio in quo denunciationes fuerint culpabiliter omiſſæ arbitrio Ordinarii puniendi ſunt, vt benè tradit Sanch. *diſp.* 46. *num.* 7. Gutierr. *cap.* 75. *num* 9.

DISPVTATIO III.

De bono coniugij, illiúſque ratificatione.

Coniugivm plura ſecum affert bona, de quibus S. Auguſt. librum edidit, cuius titulus eſt *De bono coniugij*, ea tamen ſub iis capitibus comprehenduntur, quod ſit vnum non plura, illúdque inſolubile, aptum ad ſobolem gignendam, concupiſcentiam ſedandam, pariens obligationem coëundi, ſimúlque habitandi. De quibus omnibus ſigillatim dicemus, ac tandem qualiter matrimonium, quòd à principio irritum, & nullum factum eſt, ratificari poſsit.

Pvnctvm I.

De vnitate Matrimonij.

1 *Vnitati matrimonii non obſtat, quòd diſſoluto vinculo per mortem aliud contrahatur.*
2 *Vnitati matrimonii obſtat pluralitas vxorum.*
3 *Illicitum fuit à principio plures habere vxores, tametſi in lege antiqua fuerit diſpenſatum.*
4 *Qualiter hæc diſpenſatio ſubſiſtere potuit.*
5 *Lege Euangelica abrogata eſt conceſſio plurium vxorum.*

1. Vnitati matrimonij non obeſt, quòd diſſoluto vinculo matrimonij morte vnius coniugis aliud matrimonium cõtrahatur, quia ille contractus eſt vnius cum vna, verúmque habet illud *Geneſ.* 2. Erunt duo in carne vna, ſicuti pluribus exornant aduerſus aliquos hæreticos Bellarmin. *lib.* 1. *de matr. c.* 9. Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 81. Coninch. *diſp.* 26. *dub.* 1. *n.* 2. Paul. Laym. *lib.* 5. *ſum. tract.* 10. 3. *p. c.* 6. *q.* 2. Neque his obeſt quod ſecundis nuptiis denegentur benedictiones, non enim denegantur, quia illicitæ ſunt, ſed ne repetitæ benedictiones vileſcant. Neque item obeſt quod in Concil. Laodiceno, *can.* 1. imponatur pœnitentia ad ſecundas nuptias tranſeuntibus, quia hæc imponitur ob eorum præſumptam intemperantiam. Neque denique obeſt, quòd ſic tranſeuntes afficiantur irrigularitate; ea namque afficiuntur, quia eorum matrimonium deficit à perfecta ſignificatione conjunctionis Chriſti cum Eccleſia. Quare vnitati matrimonii ſolùm obſtat, ſi vir vnus plures vxores ſimul habeat, & à fortiori ſi vnica vxor plures viros.

2. Et licèt aliqui hæretici licitam eſſe polygamiam plurium vxorum ſimul aſſerant : at Catholica veritas definita in Trident. *ſeſſ.* 24. *can.* 2. id non permittit, inquit enim Trident. Si quis dixerit licere Chriſtianis plures ſimul habere vxores, & hoc nulla diuina lege eſſe prohibitum anathema ſit. Quippè Chriſtus Dominus *Math.* 19. decidit adulterum eſſe, qui dimiſſa prima vxore aliam duxerit, at non eſſet adulter, ſi viuente prima vxore plures ducere poſſet, ſicuti tradit Bellarm. *lib.* 1. *de matr. c.* 10. Gregor. de Valencia, *diſp.* 10. *generali de matr. q.* 1. *punct.* 3. Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 89. & alij communiter.

3. Quinimo ex diuina lege à principio mundi publicata illicitum fuit plures ſimul habere vxores, vt conſtat ex illo *Geneſ.* 2. Erunt duo in carne vna. Si enim vir plures habere ſimul vxores poſſe non duo, ſed plures in vna carne diuiderentur, vt optimè colligit Innocent. III. *in c. gaudemus.* 8. *de diuortiis.* In qua lege cum Iſraëlitico populo diſpenſatũ fuit eo quòd exiguus erat, vt multiplicaretur. Vti ſupponitur *Deuteron.* 21. Et colligitur tum ex *dicto c. gaudemus, de diuortiis*, tum ex exemplo Abraham, Iſaac, Iacob, Dauid, aliiſque ſanctiſſimis patriarchis, quà plures ſimul vxores habuerunt, quod nullatenus facerent

rent

rent, ſi aduerſus legem diuinam procederent, vt optimè tradit. Hierorym. *in epiſt. ad Oceanum.* Et Auguſt. *lib.* 3. *de doctrina Chriſtiana*, c. 12. & habetur *c. obiiciuntur.* 32. q. 4. Neque his obeſt, quòd ſola vnica appelletur vxor, reliquæ verò concubinæ dicantur, quia id factum eſt, vt indicaretur primam aſſumptam eſſe tum ad prolis generationem, tum in familiæ gubernationem; reliquas verò ſolùm ad prolem generandam. Præterquàm quod ſæpè concubinæ vxores appellabantur, vt conſtat ex illo *Geneſ.* 16. & 25. *n.* 1. & 6. & *Iudic.* 19. vbi vnica vxor leuitæ concubina dicta eſt. Exemplo igitur Iſraëlitici populi gentiles plures accipiebant vxores, non quia cum illis eſſet diſpenſatum, ſed quia licitum ſibi eſſe credebant ob Iſraëlitici populi exemplum, vt colligitur ex *c.* 26. & 28. *Geneſ.* & notauit Auguſt. *lib.* 16. *de ciuit. c.* 38. & *lib.* 22. *contra Fauſtum, c.* 47. de quo Couar. 2. *p. decret. c.* 7. §. 3. *à n.* 1. Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 80. *à n.* 13.

4. Difficultas autem eſt, qualiter hæc diſpenſatio potuit ſubſiſtere: Nam eſto aliqui Doctores, vt Abulenſ. 1. *Reg. c.* 8. *q.* 25. Durand. *in* 4. *diſt.* 33. *q.* 1. Palaçios ibi. *diſp.* 1. Caiet. *c.* 16. *in Geneſ.* & 1. *ad Thim.* 3. in illa verba: Oportet Epiſcopum eſſe vnius vxoris virum. Et *Marc.* 10. Quicunque dimiſerit vxorem, &c. Vemerum 2. *p. ſpeculi art.* 15. cenſeant non naturali lege, ſed tantùm diuina pluralitatem vxorum interdici, quibus fauet Auguſt. *lib.* 16. *de ciuit. Dei. c.* 38. dum inquit pluralitatem vxorum nulla lege fuiſſe prohibitam ſcilicet naturali: attamen communior ſententia defendit non ſolùm diuina lege, ſed naturali pluralitatē vxorum prohiberi, vt videre eſt apud Couar. 2. *p. c.* 7. §. 3. Bellarm. *l.* 1. *de matr. cap.* 11. Henrriq. *lib.* 12. *c.* 6. Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 80. *à n.* 12. Gutierr. *de matr. c.* 106. *n.* 3. Coninch. *diſp.* 26. *dub.* 2. *à n.* 13. Baſil. Ponce, *l.* 7. *c.* 46. *à n.* 2. Paul. Laym. *l.* 5. *tract.* 10. 3. *p. c.* 6. *q.* 2. Gaſpar Hurtado *diſp.* 29. *difficult.* 1. *n.* 3. & alios; & colligitur ex *c. gaudemus de diuortus*, ibi: nemini vnquam licuit plures habere vxores, niſi cui fuit ex diuina reuelatione conceſſum. Quippe pluralitas vxorum libidinem fouet, vt de ſe conſtat; prolis generationem minuit ſæpè, vt contigit in Salomone; concupiſcentiæ vxoris non ſatis conſulit, cùm vir in alias diuiſus minus potens ſit debitum reddere; ſocialem cohabitationem labefactat: non enim integrè cum viro domina, & gubernatrix familiæ conſtituitur, rixas, diſcordiáſque inter vxores excitat, tum ob zelotypiam amoris, tum quia quælibet prætendet domus gubernationem integrè ſibi deberi: tollit æqualitatem huius contractus; ſiquidem quælibet vxor integrè ſe tradit viro, ſecùs vir cùm in plures diuidatur. Econtrà vir integrè familiam gubernat, ſecùs vxor; quæ omnia oſtendunt naturali iuri, & legi pluralitatem vxorum aduerſari. Quo ſuppoſito.

Omiſſis aliis dicendi modis placet mihi quem tradit Sanch. Ægid. Baſil. Hurtado, Paul. Laym. *loco alleg.* videlicet Deum ipſum penès quem noſtrorum corporum eſt dominium non aliter poteſtatem corporum ad vſum generationis conceſſiſſe, niſi medio coniugio vnius cum vna ob ſupradicta inconuenientia: at ob fauorem Iſraëlitici populi de quo naſciturus erat permiſiſſe, vt vir ſe dimidiatè cuilibet vxori traderet, cùm tamen vxor viro integrè tradita ſit. Neque enim rationi naturali aduerſatur ob aliquem honeſtum finem pericula aliquorum damnorum permittere. Si enim Deus occiſionem innocentis, & bonorum alienorū acceptionem concedere poteſt ob aliquos honeſtos fines: quia tum noſtrorum bonorum, tum vitæ dominus eſt, quare non poterit vſum corporum in matrimonium hoc vel illo modo concedere: Qua conceſſione facta omnis inordinatio ceſſat. Ex quo fit non ſolùm potuiſſe Deum concedere matrimonium vnius viri cum pluribus vxoribus, ſed plurium vxorum cum vno viro, vt benè comprobant Sanch. Coninch. Baſil. Hurtado & Laym. *ſuprà*, tametſi hoc nunquam conceſſum ſit.

5. Illud verò eſt certum à lege Euangelica conceſſionem plurium vxorū ceſſaſse, vt conſtat ex illo *Matth.* 5. & 19. vbi Chriſtus Dominus matrimonium reduxit ad primæuam ſui inſtitutionem, & conſtat ex *c. gaudemus, de diuort.* Et ex Trident. *ſeſſ.* 24. *can.* 2. & diximus *ſuprà.* Deinde eſt certū non poſſe Pontificem in hac vxorum pluralitate diſpenſare, cùm neque ipſe ſit dominus noſtrorum corporum, neque Chriſtus Dominus hanc illi poteſtatem conceſſit, neque vlla huius conceſſionis congruentia apparet, vti omnes Doctores tradunt.

PVNCTVM II.

De matrimonij indiſſolubilitate.

§. I.

Quale ſit matrimonium legitimum, ratum, & conſummatum; & quo iure ſit indiſſolubile.

1 *Quod ſit matrimonium ratum, & conſummatum expenditur.*
2 *Copula extra bimeſtre, & etiam intra bimeſtre vi extorta conſummat matrimonium.*
3 *Si intra bimeſtre conſummatio fiat non impeditur à religionis ingreſſu.*
4 *In foro externo matrimonium cenſetur conſummatum, quando ſponſa non virgo traducta eſt in domum viri.*
5 *Matrimonium ratum vinculum eſt perpetuum, & indiſſolubile ex ſe.*
6 *Quo iure habeat hanc inſolubilitatem.*

1. CVm matrimonium ratum ex pluribus cauſis diſſolui poſſit, vt videbimus, & matrimonium conſummatum ſi Sacramentum ſit ſola morte coniugis diſſoluatur, præmittendum eſt quod ſit matrimonium ratum, quod conſummatum. Ratum matrimonium appellamus, quod baptiſmo ſuſcepto legitimo contrahentium conſenſu perficitur nulla carnali copula ſubſequuta. Dixi baptiſmo ſuſcepto, nam ante baptiſmum, eſto infidelium matrimonium dicatur legitimum, ratum tamen non appellatur, vti docuit Innocent. III. *in c. quanto de diuortus* ibi: Nam etſi matrimonium verum inter infideles exiſtat, non tamen eſt ratum; inter fideles autem verum, & ratum exiſtit matrimonium, quia Sacramentum fidei, quod ſemel eſt admiſſum nunquam amittitur, ſed ratum efficit coniugij Sacramentum, vt iam in coniugibus illo durante perduret. Et tradit Magiſt. *in* 4. *d.* 39 *q. vlt.* Paludan. *ibi q.* 1. *concl.* 3. Richard. *art.* 1. *q.* 2. Maior *q. vnica.* Alenſ. 4 *p. q.* 9. *memb.* 5. *art.* 2. §. 1. *quaſtiunc.* 2. *ad argum.* Antonin. 3. *p. tit.* 1. *c.* 6. & alij. Neque deſinit eſſe ratum tantùm ex eo quòd vir vas fœminum penetrauerit, ſi tamen intra illud ſemen non effuderit, quia vſquequo ſemen ibi effuſum ſit non efficiuntur coniuges vna caro, vt colligitur ex *c. lex* 27. *q.* 2. quippe matrimoniū ad generationē ordinatur, debet ergo conſummari copula generationi apta, quæ nullatenus eſt abſq; ſeminatione, vt pluribus firmat Sanch. *dicta diſp.* 21. *n.* 5. Gutierr. *c.* 54. *n.* 24. Quapropter vt matrimonium ſit, neceſſariò requiritur, & ſufficit, vt vir intra vas fœmineum ſeminauerit, tametſi factum fuerit abſque vaſis fœminei penetratione. Etenim ea copula generationi ſufficit, & coniuges vna caro efficiuntur, vti ex communi ſententia docet Silueſt. *verbo matrimonium q.* 15. *dicto* 2. Dominic. Sot. *in* 4. *d.* 27. *q.* 1. *art.* 4. *verſ. cauſa.* Gregor. Lopez, *leg.* 5. verbo *carnalmente, tit.* 6. *part.* 4. Sanch. *lib.* 2. *diſp.* 21. *n.* 2. Gutierr. *de matr. c.* 54. *n.* 21. Neque ad hanc conſummationem opus eſt, quod fœmina ſeminauerit, nam eſto aliqui Doctores, quorum meminit Sanch. *d. diſp.* 21. *n.* 11. non improbabiliter aſſerant ſemen fœmineum generationi neceſſarium eſſe, conſequenter matrimonij conſummationi, contrarium communi Doctorum ſententia firmatum eſt, teſte eodem Sanch. & Gutierr. *loc. alleg.* quibus fauet Franciſc. Suar. *t.* 2. *in* 3. *p. q.* 32. *art.* 1. *diſp.* 10. *ſect.* 1.

ſect. 1. affirmans ex ſanguine à fœmina miniſtrato generationem confici. Debet autem hæc copula matrimonium cõſummans ſubſequi eius contractum, non præcedere. Nam copula præcedens matrimonij contractũ matrimonialis non eſt, ſed fornicaria. Non igitur conſummare matrimonium poteſt, vt optimè probat Couar. *in* 4. *decret.* 1 *p.c.*4.§.1.*n.*15.*&*16.Menoch. *de præſumpt.l.*3.*præſumpt.*1. Nauarr.*c.*22.*n.*84.Sanch.*diſp.*21.*n.*13.Gutierr.*c.*54.*n.*25.Neque obſtat, quod filij ex copula fornicaria nati ſubſequenti matrimonio legitimentur, *c.Tanta, qui filij ſint legitimi*, quia id factum eſt in fauorem prolis, quæ non deliquit.

2. Quæſtio eſt, an ſufficiat copula, vi vel metu extorta ad matrimonium conſummandum? Et quidem ſi copula ſit poſt bimeſtre datum ad deliberandum de religionis ingreſſu, matrimonium conſummare, ita vt neutri liceat ad religionem tranſitus, fatentur ferè omnes Doctores, vt refert Sanch. *lib.*2. *diſp.* 22. *n.*1. Gutierr. *de matr.c.*54.*n.* 16. Qoippè ex nullo capite impediri poteſt conſummatio, maximè nulla ſubſiſtente cauſa denegandi debitum petitum, ſicut; nulla eſt tranſacto bimeſtri. At ſi copula intra bimeſtre extorqueatur, etſi aliquibus videri poſſit inſufficiens ad conſummandum matrimonium, communis ſententia contrariũ firmat cum Sanch. & Gutierr. *loc. alleg.* Et Coninch. *diſp.*26. *dub.* 4. *n.* 53. eo quòd efficiuntur vna caro, *c. debitum de Bigamis*, eſtque acceſſus non ad alienam, ſed ad propriam, naſcitúrque ex tali copula affinitas, *cap. diſcretionem de eo qui cognouit conſangnin. vxor.* Negaríque non poteſt ex parte viri ſufficientem eſſe ad matrimonium conſummandum, ſiquidem eſt liberè facta. At conſummato matrimonio ex parte vnius, neceſſariò ex parte vtriuſque conſummatum eſt, quia eſt vnicum vinculum reſpiciens duo extrema.

3. Iode tamen inferunt Ioann. Andr. *in reg. quæ contra ius, de Regul. iur. in* 6. Cardinal. *in cap.* 2.*q.*2. *de conuerſ. coniugat.* Præpoſit. *in c. fin.* 55. *diſt.* Silueſt. *in ſum.* verbo *diuortiũ.q.*5.& ibi Armilla *n.*6. Gregor. Lop. *in leg.* 4. *in fine. tit.*1.*part.*4. Gutierr. *c.* 54.*n.*28.*&*29. vxorem non poſſe religionem ingredi, quia talis ingreſſus ante conſummationem permiſſus erat, ſed non matrimonio conſummato. Rectiùs tamen ſentit plures referens Sanch. *dicta diſp.* 21.*n.*6.*&* 13. Coninch. *diſp.*26.*dub.*4.*n.* 53. poſſe religionem ingredi, ſicuti poterat ante conſummationem, quia æquum non eſt, vt licentia, & facultas à iure conceſſa de religionis ingreſſu abſque ſua culpa priuetur. Argum. *c. diſcretionem ad finem, de eo qui cognouit conſanguineam.* Adde ob adulteriũ, hæreſim, aliáve crimina poteſt coniux innocens religionem ingredi, ergo poterit ob hanc iniuriam, quæ matrimonio contraria eſt. Per accidens tamen impediri poteſt, ſi damnum graue proli ſequatur ex eius ingreſſu, ſicuti notant prædicti Doctores. Sponſus verò qui copulam vi extorſit nullo modo poteſt religionem intrare renuente ſponſa, quia ex parte eius matrimonium liberè conſummatum eſt, ac proinde ceſſit iuri ingrediendi, vt benè aduertit Sanch. *dicto diſp.* 22. *num.* 5. *&* 8.

4. In foro autem externo matrimonium conſummatum cenſetur, quando ſponſa non virgo traducta eſt in domum viri, præſumuntur enim ſe cognouiſſe, neque illis in contrarium creditur, etſi iurent, Argum. *c. ſuper eo, de eo qui cognouit conſanguin. vxor.* ſicuti docent Bald. *in leg. Deo nobis in princ. n.*7. *Cod. de Epiſc. & cleric.* Hoſtienſ. *in ſum. tit. de conuerſ. coniugat. n.*9. *verſ. quod ſi quis.* Ancharran. *in c. ex publico de conuerſ. coniugat. n.*3. Sanch. *lib.*2.*diſp.*23.*n.* 1. *&* 2. Gutierr. *c.* 54. *in fine.* Si tamen virgo erat, & poſtmodum aſpecta ſic appereat, tametſi in domum viri fuerit traducta, creditur matrimonium non conſummaſſe, quia quælibet præſumptio ceſſat viſu contrarium probante, vt benè relati Doctores docent.

5. Quoad inſolubilitatem attinet nemini eſt dubium matrimonium etiam non conſummatum ex ſe vinculum eſſe perpetuum, ita vt libero contrahentium conſenſu nequeat diſſolui, vt colligitur ex illo *Geneſ.* 2. Propter hanc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Et ex illo *Matth.* 19. Quos Deus conjunxit, homo non ſeparet. Et *ad Rom.* 7. Mulier viuente viro alligata eſt legi. Et tradit Gregor. *in c. fin. de conditionib. appoſit.* Et Trident. *ſeſſ.* 24. *in princ. de reform. matr.* Et ratione ab inconuenienti conuincitur. Si enim matrimonium libero contrahentium conſenſu contrahi, & ſolui poſſet ſicut alij contractus, malitiam fornicationis facilè quis vitare poſſet accedens ad propriam, quam vt talem ſolùm pro eo tempore accepit, Quod nullatenus eſt dicendum. Eſt igitur omnino certum, & omnium ſententia firmatum quodcunque matrimonium inſolubile eſſe.

6. Quo autem iure hanc habeat indiſſolubilitatem? Variant Doctores. Nam alij hanc inſolubilitatem aſſerunt prouenire ex diuina inſtitutione poſitiua, alij partim ex iure naturali, alij ex ſolo iure naturali. Sed matrimoniis fidelium inſolubilitatem concedunt, tum ex diuina lege, tum ex ſignificatione, quam habet vnionis hypoſtaticæ Verbi cum carne aſſumpta. Quas omnes ſententias latè refert Sanch. *lib.*2.*diſp.*13.*à n.*4. Baſil. Ponce, *de matr. lib.* 1.*c.*12. *per totum.* Gutierr. *c.* 53. Coninch. *diſp.* 26.*dub.*2. Ex his ſentẽtiis ea ſemper mihi probabilior fuit, quæ hanc inſolubilitatem ex iure naturali affirmat matrimonio conuenire, quam docuerunt Couar. 2.*p. decret. c.*7.§.3.*n.*5. Viguerius *in inſtitut. Theolog. c.*16. § 7. *verſ.* 9. Cordub. *l.*1.*qq.q.*25.§. *ſecunda opinio.* Petr. de Ledeſm. *de matr. q.*67.*art.* 1.*dub.*1. Ioann. Azor. *t.* 1. *inſtit. moral. lib.* 6. *q.*3. *in fine.* Ioann. de Salas *de legib. diſp.* 5 *ſect.* 81. *in fine.* Gab. Vazq. *diſp.*1. *de matr. c.*2.*n.*17. *& diſp.* 2. *c.* 7. Baſil. Ponce *lib.*1. *de matr. c.* 13. *per totum.* Bellarmin. *lib.* 1. *de matr. c.*12. Rebell. *lib.*2. *de obligat. iuſtit. lib.* 2.*q.* 15. *ſect.* 1. Gaſpar Hurtado, *diſp.* 8. *de matr. difficult.* 2. *à n.* 4. Paul. Layman *lib.*5. *tract.*10.3.*p.c.*6.*q.*1. *concl.*2. Moueor, quia matrimonium ex ſua natura ordinatur, tum ad coniugum mutuum amorem fouendum, tum ad prolem generandam, illamque benè inſtituendam, quæ ſine dubio ex ſe perpetuitatem exigunt, ideóque Deus rerum omnium Dominus cùm à principio conceſſit mutuã corporũ traditionẽ ad coniugalem vſum, non aliter conceſſit, quàm perpetuam vtpote conuenientem ad conſequendos fines in coniugio intentos. Huic tamen conceſſioni, & inſtitutioni non obeſt, quod aliquando ob aliquam grauem cauſam permiſerit Deus vinculum matrimonij diſſolui, ſicuti in lege ſcripta factum eſt Iudæis permittens libellum repudij, & in lege Euangelica concedit in fauorem fidei matrimonia infidelium diſſolui, & matrimonia rata fidelium in fauorem ſtatus religioſi. Hæ namque ſolubilitates extrinſecæ ſunt, neque naturam coniugii mutant, ſicuti non mutat perpetuitatem ſtatus religioſi, quod poſſit aliquando ſolui. Quapropter perpetuitas intrinſeca matrimonii æquè matrimonio rato, ac conſummato competit, & æquè matrimonio infidelium, ac fidelium. Sed hanc perpetuitatem ſola matrimonia fidelium conſummata integrè retinent, reliquorum verò matrimoniorum perpetuitas fauore fidei, vel religionis ſuſpenditur.

§. II.

An ex diſpenſatione Pontificis matrimonium diſſolui poſſit.

1 *Matrimonia conſummata fidelium, & qualibet infidelium ſolui non poſſunt.*
2 *Plures Doctores affirmant matrimonium ratum fidelium ſolui ex Pontificis diſpenſatione poſſe.*
3 *Verior eſt oppoſita ſententia.*
4 *Satisfit fundamentis* num. 2. *adductis.*

1. CONueniunt omnes Catholici matrimonia conſummata fideliũ nullam ob cauſam ſolui à Pontifica

fice poſſe; quia nullibi inuenitur hæc conceſſa facultas, oeque expediebat concedi, vt ſic aliquo matrimonio ſignificaretur aptius, & perfectius voio Chriſti cum Eccleſia per carnem aſſumptam, quam nunquaio dimiſit. Deinde conueoiunt, matrimonia infidelium ſiue conſummata, ſiue non, diſſolui à Pontifice non poſſe, eo quòd Pontifex nollam extra Eccleſiam poteſtatem habeat. De illis verò conuerſis, qualiter coroin matrimooium diſſolui poſſit, *inferius* dicemus.

2. Quocirca controuerſia inter Doctores verſatur circa matrimonium ratum fidelium, an ex Pontificis diſpenſatiooe ſolui poſſit? Affirmant Caietan. *t.* 1. *opuſcul. tract.* 28. *quæſt. vnica.* Antonin. 3. *p. tit.* 1. *c.* 21. Henrriq. *lib.* 11. *c.* 8. *n.* 11. Nauarr. *c.* 22. *n.* 21. Sanch. *lib.* 2. *diſp.* 14. *n.* 2. Leſſius, *lib.* 2. *c.* 40. *n.* 146. Gutierr. *ex parte lib.* 1. *canon. qq. c.* 11. *&* 17. Et *de matr. c.* 53. *n.* 3. Hurtado *diſp.* 8. *de matr. difficult.* 3. *n.* 11. Gab. Vazq. 1. 2. *diſp.* 165. *c.* 7. Mouentur, quia matrimonium ratum fidelium non ſignificat vnionem Chriſti cum Eccleſia per carnem aſſumptam, ſed per gratiam, quæ ſæpè in hominibus diſſoluitur. Neqoe de hoc matrimonio, ſed de matrimonio conſummato dictum eſt à Chriſto Domino *Matth.* 19. Quod Deus coniunxit homo non ſeparet. Nulla igitur cauſa eſt, ob quam credi non poſſit Ponrifici relictam eſſe poteſtatem prædictom matrimonium diſſoloendi; maximè cum hæc diſſolutio paci, & tranquillitati reipublicæ ſæpè necrſſaria ſit. Quippe ſolet matrimonium primò contrahi ſecretò, & eo non obſtaote publicè celebrari ſecundum, & cooſummari; quo caſu ſi Pontifex non diſpenſat, graues rixæ, diſſentiones, & odia naſcentur. Vt ergo iis omnibus remedium adhibeatur, diſſoloit Pontifex matrimonium ratum, & cogit in ſecundo conſummato perſiſtere, vti ſæpè fecit, teſte Antonino, 3. *p. tit.* 1. *c.* 21. §. 3. Nauarr. *c.* 22. *n.* 25. Heurriq. *lib.* 11. *c.* 8. *n.* 11. Affirmare aotem io re tam graui Pontificem erraturum, valdè temerarium eſt, inquit Valen. 3. *p. diſp.* 10. *q.* 1. *punct.* 7. Quod ſi roges ex qua cauſa poſſit Pontifex hanc diſſolutionem matrimonij coocedere? Reſpondet Sanctius, & ferè omnes alij Doctores eam ſufficientem eſſe, ſi graues diſcordiæ, & rixæ ioter coniuges, vel conſanguineos timerentur, vel ſi mutua cohabitatio eſſe non poſſet, eo quòd vnus eſt lepra affectus, vel ſterilis.

3. Cæterùm etſi prædicta ſententia probabiliſſima ſit, veriorem exiſtimo, quæ Pontifici negat hanc facultatem, quam docent ferè omnes Theologi, ſpecialiter Scotus *in* 4. *diſt.* 31. *q.* 1. *verſ. tertio.* Bonauent. *diſt.* 27. *art.* 3. *quæſt.* 2. Victor. *de matr. in ſum. n.* 281. Dominic. Sot. *lib.* 7. *de iuſt. q.* 2. *art.* 5. *verſ. & licet peregrè.* Et *in* 4. *d.* 27. *q.* 1. *art.* 4. Gregor. de Valen. *in* 4. *t. diſp.* 10. *q.* 1. *p.* 7. Baſil. Ponce, *lib.* 9. *c.* 3. *n.* 3. Ducor hac ratione, cùm matrimonium ſiue ratum, ſiue conſummatum iure diuino, & naturali inſolubile ſit, nequit niſi Deo concedente diſſolui, vt expreſsè decidit Innocent. III. *in cap. ex parte de conuerſ. coniugat.* Ex quo matrimonium inter legitimas perſonas contrahitur in nullo caſu illis viuentibus diſſolui poteſt, niſi fortè ſecùs fuerit ex reuelatione diuioa. At neque ex Eccleſiæ traditione, oeque ex vllo textu cooſtat Deum Pontifici conceſſiſſe facultatem, ergo aſſerenda non eſt. Id ipſum probatur *ex cap. hi qui matrimonium*, 32. *q.* 7. vbi Nicolaus Papa inqoit; Ob furorem, amentiam, aliámve infirmitatem ſuperuenientem coniugia ſoloi non poſſunt. Nec valet dicere loqui Pontificem de coniugiis conſummatis, quia nullum eſt verbum, qoo id iodicetur. Præterea ſi in fauorem ſtatus clericalis, & cœlibatus nequit Pontifex matrimonium fidelium ratum diſſoluere, quomodo ob ſedandas inimicitias, ob vitandam ſterilitatem, aliáque minora mala hæc facultas cenſenda eſt concedi? Adde omnia argumenta, quibus Doctores oppoſitæ ſententiæ mouentur ad aſtruendam hanc poteſtatem in matrimonio rato procedunt in matrimonio conſummato. Si igitur in conſummato matrimonio denegatur hæc poteſtas, etiam in matrimonio rato denegari debet. Vt ergo aſſumptum probemus, ſatisfaciamus ſigillatim prædictis fundameotis.

4. Ad primum. Satis dubium eſt matrimonium ratum fidelium aſſumptum non eſſe ad ſignificandam vnionem Verbi cum natura aſſumpta; poteſt enim hanc ſignificare, ſicut in plurium Doctorum ſententia eam vnionem ſignificat matrimonium infidelium conſummatum; quinimo matrimonium in ſua primæua inſtitutione. Sed noo obinde conoincitur in nullo caſu ſolui poſſe, ſed ſolùm à poſteriori, & tanquam à ſigno conuincitur ex ſe inſolubile eſſe. Sed demus matrimonium ratum aſſumptum non eſſe ad ſignificandam voionem Chriſti cum natura aſſumpta, ſed vnionem Verbi cum fidelibus per gratiam, inde ſolùm fit matrimonium ratum ſolui aliquando poſſe, ſcilicet religionis ingreſſu, Deique diſpenſatione, non tamen ex diſpenſatione Pontificis. Ad ſecundum oego verba illa Chriſti *Matth.* 19. Quos Deus coniunxit homo non ſeparet, non eſſe intelligenda de matrimonio rato. Sunt etenim: etſi principaliter de matrimonio conſummato intelligantur. Nam vt ex contextu conſtat Chriſtus Dominus voluit libellum repudij, & polygamiam plurium vxorum Iudæis permiſſa auferre, & matrimonium in primæuum ſtatum reducere, vt conſtat ex illis verbis: Non legiſtis quia qui fecit hominem ab initio, maſculum, & fœminam fecit eos, & propter hanc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Ex quo exemplo concludit. Quos Deus coniunxit homo noo ſeparet, vt latiùs proſequitur Baſil. Ponce, *lib.* 1. *cap.* 13. *à n.* 4. Noo igitur ex ſignificatiooe vnionis hypoſtaticæ, ſed ex natura primæva matrimonij ſtatuta eſt à Chriſto eius indiſſolubilitas. Ad tertium dico, ſi ob vitanda aliqua incoouenientia fatendum eſſet Pontificem poteſtatem habere diſſoluendi matrimonium ratùm, cùm ferè eadem inconuenientia ex matrimooio conſummato ſequi poſſunt, vt expendenti facilè conſtabit, affirmandum eſſet circa matrimonium conſummatum eadem poteſtate gaudere. Cùm ergo circa matrimonium conſummatum nullus affirmet, neque de matrimonio rato aſſerenda eſt. Quartum probat maximè probabilitatem illius opinionis, cui Pontifices adhærentes ſæpè in matrimonio rato diſpenſarunt. Inde tamen non conuincitur omnino eſſe certum Pontificem hac gaudere poteſtate, ſed ſolùm eſſe valdè probabile: quippe hæc probabilitas ſufficit, vt Pontifices diſpenſando ſecurè, tutáque conſcientia procedant, nullúmque errorem in praxi committant, tametſi ſpeculatiuè loquendo errent, quod non eſt inconueniens, cùm error non ſit de iure, ſed de facto, & non communi, ſed particulari.

§. III.

Qualiter matrimonium infidelium ſolui poſſit.

1 *Durante vtriuſque infidelitate ſolui nequit.*

2 *Si vterque ad fidem conuertatur, etſi aliqui probabiliter cenſeant eorum matrimonium ſolui poſſe ex Pontificis diſpenſatione. Verius eſt oppoſitum.*

3 *Si vnus infidelis ad fidem conuertatur alio renuente conuerti, triplici in euentu coniugium diſſoluitur.*

4 *Aliqui cenſent eo ipſo, quo vnus ad fidem conuertitur, alio renuente conuerti, diſſolui coniugium.*

5 *Verius eſt non diſſolui, quouſque fidelis ſecundum matrimonium contrahat.*

6 *Fit ſatis fundam.* num. 4. *adducto.*

7 *Vt fidelis conuerſus licitè ſecundum matrimonium ineat, debet ei conſtare infidelem nolle conuerti.*

8 *Si infidelis non diſcedit à fideli, nec eius cohabitatio cedit in contumeliam creatoris, affirmant plures non poſſe fidelem diſſoluere matrimonium alio inuito.*

9 *Verius cenſeo oppoſitum.*
10 *Satisfit fundam. contrariis.*
11 *Matrimonium fidelis conuerſi Ordine aſſumpto, non diſſoluitur.*
12 *Item nec profeſſione religionis diſſoluitur, tametſi contrarium cenſeat* Sanch.
13 *Diſſoluto matrimonio à fideli aliqui negant poſſe infidelem licitè aliud matrimonium inire.*
14 *Verius eſt poſſe validè, & licitè.*

1. MAtrimonium infidelium durante vtriuſque infidelitate, tametſi conſummatum non ſit, nullatenus ſolui poteſt. Quia nec ſolui poteſt authoritate principis, cui infideles ſubiiciuntur, cùm in diſſolutione matrimonij nullam à Deo poteſtatem acceperint, neque item authoritate Pontificis, cùm eius poteſtas extra Eccleſiam non extendatur.

2. Si verò vterque ad fidem fuerit conuerſus, aliqui nec improbabiliter cenſent eorum matrimonium etiam conſummatum authoritate Pontificis diſſolui poſſe cauſa iuſta intercedente: ſic docuit Nauarr. *lib. 3. conſtit. de conuerſ. infidel. conſ.* 1. aliàs 3. *in ſolut. ad* 2. *dub. n.* 12. Sanch. *lib.* 2. *diſp.* 17. *n.* 2. Et mouentur, quia matrimonium infidelium etiam conſummatum cùm Sacramentum non ſit, non habet eandem firmitatem, ac matrimonium ratum fidelium, vt colligitur *ex cap. fin.* 28. *quaeſt.* 1. Et ex Innocent. III. *cap. quanto de Diuort.* vbi inquit matrimonium fidelium inſolubile eſſe, quia eſt Sacramentum. Cùm ergo fidelium matrimonium Sacramentum non ſit, non ſic erit inſolubile. At matrimonium fidelium ratum ſolui poteſt authoritate Pontificis iuxta probabilem opinionem, ergo etiam ſolui poterit matrimonium infidelium etiam conſummatum. Sed oppoſitum verius, & probabilius eſt, ſicuti ex communi ſententia teſtatur Azor. 2. *part. lib.* 5. *cap.* 2. §. *His poſitis.* Ægid. Coninch. *diſp.* 26. *dub.* 5. *n.* 66. Baſil. Ponce, *lib.* 9 *cap.* 4. *n.* 15. Nam matrimonium ſolui non poteſt niſi in caſibus à iure expreſſis, vt inquit Panormit. *in cap. ex parte de conuerſione coniugat. verſ. Nos autem.* At nullibi eſt expreſſum matrimonium conſummatum fidelium ſolui poſſe: illud autem matrimonium etſi in infidelitate fuerit contractum, iam eſt matrimonium fidelium, & conſummatum, nulla ergo via ſolui poteſt. Neque obeſt, quod Sacramentum non ſit, nam eſto id admittamus, quod plures negant poſt vtriuſque conuerſionem, non inde efficitur ſolubile eſſe, cùm nullus iam adſit caſus, in quo à Chriſto ſolutio concedatur: conceditur autem prædicto matrimonio caſu quo coniux vnus ad fidem conuertatur alio renuente conuerti, in quo à matrimonio, quod eſt Sacramentum differt.

3. Quod ſi vnus infidelis ad fidem conuertatur alio renuente conuerti, coniugium quoad vinculum diſſoluitur triplici in euentu. Primò, ſi infidelis non ob aliam cauſam legitimam, quàm quia alter conuerſus ad fidem eſt, diſcedat nolitque cum fideli habitare, habetur expreſsè *in cap. ſimili modo. Cap. ſi vxor.* 28. *quaeſt.* 1. *Cap. quanto.* Et *cap. gaudemus de Diuort.* Secundò: ſi velit habitare contumeliam tamen creatori irrogans, quod præſtat, ſi nomen Chriſti deſpicit, eius laudes prohibet, conuerſionem domeſticorum impedit, vti deciditur *cap. infidelis* 28. *quaeſt.* 2. Et *dicto cap. ſimili modo. Cap. quanto.* Et *cap. gaudemus.* Tertiò ſi infidelis incitat fidelem ad aliquod peccatum committendum; quia tunc etiam indirectè creatori irrogatur iniuria, vt colligitur *ex cap. idololatria cap. non ſolùm. cap. ſi vxor.* 28. *quaeſt.* 1. Et *cap. quanto.* Et *cap. gaudemus de Diuortiis.* In his igitur euentibus ex Chriſti diſpenſatione à Paulo promulgata 1. *Corinth.* 7. matrimonium diſſoluitur, inquit enim Paulus. Quod ſi infidelis diſcedit, diſcedat: neque enim ſeruituti (id eſt coniugij vinculo, quod ſeruitutem vocat) ſubiectus eſt ſoror, aut frater conuerſus, quin poſſit ad alia vota tranſire: diſceſſio autem infidelis phyſica, & moralis eſſe poteſt, & de vtraque Paulus locutus eſt, vt conſtat *ex textibus allegatis.* Diſceſſio phyſica contingit, ſi nolit infidelis cum fideli habitare: moralis, ſi nolit habitare pacificè, ſed creatori irrogans contumeliam, cùm enim Eccleſia poteſtatem non habeat coercendi infidelem, meritò fidelem ab eius ſeruitute liberat.

4. Sed an eo ipſo, quo alius ad fidem conuertitur, alio conuerti renuente diſſoluatur coniugium? Non eſt conſtans Doctorum ſententia. Nam Gloſſa *in cap. quantò de Diuort.* Et *ibi* Panormit. *n.* 6. & 7. Et *in cap. gaudemus eodem. n.* 15. Richard. *in* 4. *diſt.* 39. *art.* 2. *quaeſt.* 2. Angel. verbo *matrimonium* 3. *n.* 3. Rodrig. 1. *tom. ſum. cap.* 250. affirmant, & videtur colligi ex Paulo 1. *Corinth.* 7. affirmante ob diſceſſum infidelis fidelem coniugij vinculo ſubiectum non eſſe, ergo à puncto diſceſſionis ſolutus fidelis eſt. Et fortè ob hanc cauſam dictum eſt *in cap. infidelis* 28. *quaeſt.* 2. contumelia creatoris ſoluit ius matrimonij in eo qui relinquitur. Ratione verò probari hæc ſententia poteſt, quia matrimonium à fideli relicto contrahi validè non poteſt priori matrimonio cum infideli non diſſoluto. Cùm igitur à puncto diſceſſionis infidelis poſſit fidelis validè nouum matrimonium contrahere, neceſſariò dicendum eſt ab eo puncto matrimonium eſſe diſſolutum.

5. Cæterùm omnino dicendum eſt, prædictum matrimonium non diſſolui, niſi fidelis ſecundum contrahat, ab eo enim puncto, & non anteà, quo fidelis ſecundum matrimonium contrahit, primum diſſolutum eſt. Sic D. Thom. *in* 4. *diſt.* 39. *quaeſt.* 2. *art.* 5. Paludan. *ibi q.* 1. *art.* 2. *concluſ.* 3. Maior. *q. vnica.* Sotus *q. vnic. art.* 4. Silueſt. *matr.* 8. *quaeſt.* 10. *caſu* 6. Armilla, *eodem n.* 63. Gregor. de Valenc. *diſp.* 10. *quaeſt.* 1. *punct.* 7. Coninch. *diſp.* 26. *n.* 63. Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 75. *n.* 4. Rebell. 2. *part. de obligat. iuſtit. lib.* 3. *quaeſt.* 10. *ſect.* 2. Baſil. Ponce, *lib.* 7. *cap.* 48. *n.* 17. Et *lib.* 9. *de matrim. cap.* 4. *n.* 17. Gaſpar Hurtado, *diſp.* 8. *de matrim. difficult.* 13. *n.* 48. Et colligitur apertè *ex cap. gaudemus, de diuortiis,* vbi Innocent. III. inquit. Quod ſi conuerſum ad fidem & illa conuerſa ſequatur, antequam per cauſas prædictas legitimam ille ducat vxorem, eam recipere compellatur. Si igitur poſt conuerſionem ad fidem compellendus eſt fidelis recipere vxorem denuò conuerſam, ſi matrimonium nondum eſt contractum, manifeſtè infertur vinculum primi matrimonij ſolutum non eſſe. Nam eſto Gloſſa *dicto cap.* reſpondeat in fauorem fidei matrimonium diſſolutum reſtitui iure poſtliminij, id verum eſſe non poteſt, cùm matrimonium non niſi contrahentium conſenſu libero perficiatur: at conuerſus ad fidem abſque nouo conſenſu compellitur vxorem denuò conuerſam recipere, ſi aliud matrimonium denuò contractum non ſit.

6. Ad fundamentum oppoſitum reſpondemus, fidelem conuerſum alio in infidelitate perſeuerante, ſubiectum non eſſe matrimonij vinculo, non quia matrimonij vinculum ſolutum ſit, ſed quia eo non obſtante nec tenetur cum infideli cohabitare, neque impeditur à nouo matrimonio contrahendo. Et in eo ſenſu dictum eſt *in cap. infidelis* contumeliam creatoris ius matrimonij ſoluere. Ad rationem autem dico ſecundum matrimonium contrahi non poſſe, niſi primo diſſoluto; quæ diſſolutio fit, cùm ſecundum contrahitur, ſicuti introductione formæ ſubſtantialis denuò aduenientis præcedens expellitur.

7. Vt autem fidelis conuerſus licitè poſſit ſecundum matrimonium inire; debet ei conſtare infidelem nolle conuerti, quia non alia via hoc illi priuilegium conceditur, niſi quatenus infidelis ab eo diſcedit. Quapropter ſi commodè fieri poteſt, debet prius moneri, & conſultum eſt, eſto non neceſſarium, vt monitio coram teſtibus, & authoritate iudicis fiat, vt non ſolùm in foro interiori, ſed etiam in foro exteriori conſtet de obſtinata infidelis voluntate, vt la-

ctùs

tiùs proſequitur Sanch. *lib. 7. diſp. 74. à n. 11.* Baſil. Ponce, falſò referens Sanch. pro contraria ſententia, *lib. 9. c. 4. n. 22.* Coninch. *diſp. 26. dub. 5. n. 62.* & colligitur apertè ex *litteris Pij V.* relatis à Sanch. Et *ex litteris Gregor. XIII.* quas Baſil. refert

8. Sed quid ſi infidelis non diſcedit à fideli conuerſo, neque eius habitatio cedit in contumeliam creatoris, aut eſt occaſio, & incitamentum alicuius peccati, poteritne tunc fidelis conuerſus diſſoluere matrimonium alio inito? Affirmant Henriq. *lib. 11. cap. 8.* Rebell. *2. part. de oblig. inſtit. lib. 3 quæſt. 10. ſect. 2.* Sanch. *lib. 7. diſp. 74.* vbi plures refert. Coninch. *diſp. 26. dub. 5. n. 62.* Mouentur, tum quia eſto primis Eccleſiæ temporibus poſſet infidelis cum fideli habitare abſque contumelia creatoris, vel pertractione ad peccatum, quinimo cum probabili ſpe conuerſionis, ideóque dixit Paulus mulierem infidelem ſanctificatam eſſe per virum fidelem, & econtrà, hoc eſt diſpoſitam ſanctificari. At in præſenti tempore, quando infidelium animi ſic obſtinati ſunt, vt ferè nulla ſubſit ſpes conuerſionis, eorum habitatio cedit in contumeliam creatoris, & moraliter incitat ſuo exemplo coniugem, & domeſticos ad peccatum. Ergo poteſt fidelis eo relicto matrimonium inire, quia verè infidelis moraliter diſcedit. Et confirmari poteſt ex concilio Toletano 4. *can. 62.* prohibente, ne vxor Iudæa ad fidem conuerſa cum viro Iudæo in infidelitate permanente habitet: quod decretum ad omnes fideles conuerſos ex quacunque ſecta extendi firmarunt plures Doctores, quos refert, & ſequitur Baſil. Ponce, *lib. 9. cap. 4. n. 10.* Sanch. *lib. 7. diſp. 73. à n. 7. & ſeqq.* Quod ſi fidelis nequit cum infideli habitare, iam cogitur recedere, & conſequenter videtur priuilegium à Paulo conceſſum ſibi competere.

9. Cæterùm verius exiſtimo in prædicto caſu fidelem conuerſum non poſſe aliud matrimonium inire: quia hæc poteſtas diſſoluendi coniugium conceditur fideli ex eo præciſè, quod infidelis diſcedat, vt conſtat ex verbis Pauli ſæpè relatis. At ex eo præciſè, quòd in ſua infidelitate perſeuerare velit, non infertur quòd diſcedat nec phyſicè, nec moraliter irrogando creatori contumeliam, aut coniugem pertrahendo ad peccatum, vt ex *eodem loco* Pauli ſatis colligitur, dum conſulit, ne fidelis infidelem dimittat, ſi infidelis velit pacificè cum eo habitare, ſanctificatus eſt enim, &c. Supponiturque in *cap. quanto.* Et *cap. gaudemus, de Diuortiis.* Quapropter niſi verbis, aut frequenti vſu ſuæ perfidiæ cenſeatur moraliter coniugem, aut filios ad infidelitatem pertrahere, nullatenus cenſeo fidelem poſſe aliud matrimonium inire, tametſi non teneatur cum fideli habitare: ſic docent Silneſt. *matrimonium* 8. *quæſt. 10. dicto 6.* Nauarr. *cap. 22. n. 49.* Valen. *de matrim. diſp. 10. quæſt. 1. punct. 7. circa princ.* Toler. *lib. 7. ſum. cap. 7. n. 3.* & alij plures relati à Sanch. *lib. 7. diſp. 74. n. 8.*

10. Argumentis in contrarium reſpondeo, non ſolùm primis illis Eccleſiæ temporibus, ſed etiam in præſenti poſſe fidelem cum fideli habitare abſque morali periculo perueſionis, ſed potiùs cum ſpe fructus, vti in India, & Æthiopia contingit. Neque decretum illud concilij Toletani vniuerſale fuit, ſed prouinciale ſuam diæceſim aſtringens, neque omnes ad finem conuerſos ſpectat, ſed ſolùm conuerſos ex Iudaiſmo, imo neque hos, ſed ſolùm vxores in quibus ob ſubiectionem viri erat ſpeciale periculum. Adde, eſto omnibus conuerſis eſſet hæc communicatio interdicta, non inde infertur infidelem diſcedere ſed diſcedere fidelem non ob infidelitatem alterius, ſed ob ſingulare præceptum ſibi impoſitum: quod cùm per accidens ſit, ius diſſoluendi coniugium non concedit.

11. Supereſt tamen duplex difficultas: prima, an prædictum matrimonium fidelis conuerſi ſolui poſſit Ordine ſacro aſſumpto, vel profeſſione in religione emiſſa? Supponimus non poſſe fidelem hos ſtatus aſſumere, quin ei de infidelis obſtinatione conſtet: quia vſque in fidelis diſcedat, non habet ius fidelis conuerſus ſtatum diuerſum aſſumendi, vt optimè ex communi ſententia tradit Sanch. *lib. 7. diſp. 76. n. 1. & ſeqq.* Quod ſi infidelis monitus conuerſionem reſpuat, poterit conuerſus fidelis ad Ordines, & Religionem tranſire, illis verò ſumptis etſi poſtmodum infidelis conuertatur non eſt ei fidelis conuerſus reſtituendus, vt notauit Sanch. *dicta diſput. 76. num. 6.* Ægid. Coninch. *diſput. 26. dub. 5. numero 62.* quia iure, & legitimè ſtatum incomparabilem aſſumpſit, ſicut ſi celebrato diuortio innocens ad religionem, vel Ordines tranſiret. Placet tamen mihi quod inquit Sanch. *dicta diſp. 76. n. 7.* ſi tempore conuerſionis infidelis primò conuerſus nondum profeſſionem emiſerit, ſed ſolùm habitum aſſumpſerit eſſe infideli conuerſo reſtituendum; quia nondum aſſumpſit ſtatum incompatibilem, & cauſa diuortij omnino ceſſat. Hoc ſuppoſito. Etſi aliqui Doctores non infimæ notæ cenſeant Ordine ſacro aſſumpto vinculum matrimonij in infidelitate contractum diſſolui: at communis ſententia oppoſitum veriſſimè firmat, vt videre eſt apud Sanch. *dicta diſp. 76. circa finem*: quia nullibi inuenitur hoc priuilegium ſtatui clericali conceſſum, maximè cùm matrimonium ratum fidelium eo ſtatu aſſumpto non diſſoluatur.

12. Profeſſione autem religionis pluribus relatis probat Sanch. *dicta diſp. 76. n. 9.* diſſolui, ea præcipuè ratione motus, quia profeſſio religionis ſoluit matrimonium ratum fidelium, quod eſt vinculum fortius, & efficacius, cùm ſit non ſolùm contractus, ſed Sacramentum, ergo diſſoluet matrimonium conſummatum infidelium, Argum. textus *in leg. de accuſationibus. 14. ff. de diuerſ. & temporal. præſcriptionib.* Qui enim vincit vincentem, vincit victum.

Sed verius oppoſitum exiſtimo cum Abulenſ. 1. *Reg. cap. 8. quæſt. 68.* & 74. Coninch. *diſp. 26. dub. 5. n. 65.* Baſilio Ponce, *lib. 9. cap. 4. n. 19.* Gaſpar Hurtado *de matrim. diſp. 8. difficult. 14. n. 52.* eo quòd diſſolutio matrimonij fieri non poteſt niſi ex diuina conceſſione. At nullibi inuenitur conceſſum profeſſione religionis dirimi matrimonium conſummatum infidelium. Nam eſto matrimonio contracto dirimatur, id prouenit, ne coniux conuerſus cogatur vel cælibem vitam degere, vel habitare cum infideli obſtinato, & periculum peruerſionis inducente, reddatúrque ei conuerſio oneroſa. Quæ ratio omnino ceſſat religione aſſumpta, cùm iam ipſe liberè aſſumat vitam cælibem. Non igitur ex priuilegio conceſſo dirimendi matrimonium alio matrimonio aſſumpto inferri poteſt dirimi religionis profeſſione. Neque item cenſenda eſt hæc diſſolutio conceſſa ex conceſſione diſſolutionis matrimonij rati fidelium. Tum quia eſt caſus diuerſus. Tum quia non militat eadem ratio? aliàs ſicut poteſt fidelis non obſtante matrimonio rato ad religionem tranſire, poterit etiam infidelis conuerſus poſt matrimonium conſummatum, tametſi alius conuertatur, quod meritò ipſemet Sanch. *diſp. 76. n. 3. & 7.* negat. Quare lex *illa de accuſat.* intelligenda eſt de caſibus iure ordinario, & naturali contingentibus, non de iis, quæ à iure poſitiuo, & extraordinario proueniunt.

13. Secunda difficultas eſt, an diſſoluto matrimonio à fideli conuerſo poſſit infidelis non ſolùm validè quod certum eſt, ſed licitè aliud matrimonium inire? Negat D. Thom. *in 4. dicto 37. quæſt. 2. art. 5. ad* 3. Bonauent. *ibi, art. 2. quæſt. 2.* Turrecremata *in cap. ſimili modo* 28. *quæſt. 2. ad 3. argument.* Baſil. Ponce, *lib. 9. cap. 4. num. 25.* Plures relati à Sanch. *diſp. 77. n. 3. &* 4. Ex his Authoribus alij cenſent non poſſe infidelem contrahere nouum matrimonium, niſi conuertatur, bene tamen ſubſequente conuerſione, alij verò cenſent etiam poſt conuerſionem indigere diſpenſatione. Ducuntur, quia infidelis renuens conuerti peccat in Deum, & in matrimonium, vt dixit Am-

broſ. *cap. ſi infidelis.* 28. *quæſt.* 2. meritò ergo non iure Eccleſiaſtico, ſed Diuino arcetur à nouo coniugio contrahendo.

14. Rectius tamen Gloſſa *in cap. fin.* 28. *quæſt.* 2. verbo, *& in matrimonium.* Durand. *in* 4. *d.* 39. *quæſt.* 2. *n.* 25. Abulenſ. 1. *Reg.* 8. *quæſt.* 127. Henrriq. *lib.* 11. *cap.* 8. *n.* 15. Et aliis relatis Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 77. *n.* 6. Gaſpar Hurtado *diſp.* 8. *difficult.* 13. *in fine*, cenſent licitè poſſe infidelem obſtinatum diſſoluto iam matrimonio à fideli aliud matrimonium inire. Quia nullo textu, nec ratione firma oſtendi poteſt ademptam illi eſſe hanc poteſtatem. Si enim mortuo fideli coniuge omnes fatentur poſſe nouum matrimonium inire, etiam poterit illud inire diſſoluto coniugio per aliud matrimonium à fideli initum; æquè enim, ac per mortem diſſolutum eſt.

§. IV.

Qualiter matrimonium fidelium ſolui poſſit.

1 *Ordine ſacro aſſumpto matrimonium etiam ratum fidelium non ſoluitur, ſed ſolùm profeſſione Religionis.*
2 *Profeſſionem ſolemnem dirimere ex ſe matrimonium ratum affirmant aliqui.*
3 *Alij cenſent ex iure diuino poſitiuo.*
4 *Refellitur prædicta ſententia.*
5 *Adſtruitur ſola authoritate Pontificis à Chriſto accepta dirimi matrimonium ratum profeſſione Religionis.*

1. DIximus ſuperius matrimonium conſummatum nulla via ſolui poſſe, neque etiam ratum ex diſpenſatione Pontificis. Supereſt verò dicendum, an ſolui poſſit Ordine ſacro aſſumpto, vel profeſſione Religionis, & quo iure ſoluatur? Conueniunt omnes Ordine ſacro aſſumpto matrimonium etiam ratum non ſolui, vt videre eſt apud Sanch. *lib.* 2. *diſp.* 18. *n.* 9. Gutierr. *c.* 54. *de matr. n.* 6. & deciditur in *extrauag. Antiqua Ioann.* XXII. *de Voto.* Econtrà verò profeſſione Religioois dirimi matrimonium ratum omnes Catholici firmant, deciſúmque eſt *in c. deſponſatam,* 27. *q.* 2. *c. decreta legalia eadem cauſa, & q.* & *c. ex publico. Cap. ex parte tua de conuerſ. coniugat. extrauag. Antiqua. Ioann.* XXII. *de Voto.* & in Trident. *ſeſſ.* 24. *can.* 6. ibi: ſi quis dixerit matrimonium ratum non conſummatum per ſolemnem profeſſionem alterius coniugis non dirimi anathema ſit. Quocirca emiſſione votorum, quibus nec ſolemnis profeſſio conſtat, nec verum Religioſum conſtituuot, nequaquam matrimonium ratum ſoluitur, vti conſtat ex *ſuprad. extrauag. Antiquæ de Voto.* Et tradit Sanch. & Gutierr. *ſuprà.* Vnde vota emiſſa à quibuſdam tertij Ordinis D. Franciſci, & Dominici, quæ ſolemnia non ſunt, nec Religioſum propriè conſtituunt, nequaquam matrimonium ratum valent diſſoluere. Secùs de ijs qui in communi viuunt, & veram emittunt profeſſionem, vt benè aduertit Sanch. *dicta diſp.* 18. *n.* 4. Gutierr. *cap.* 54. *n.* 2. Baſil. Ponce, *lib.* 9. *c.* 8. De votis religioſorum ordinum militarium Sancti Iacobi, Alcantaræ, Calatrauæ, qui nec viuunt in communi, neque illis excluduntur à coniugio, ſatis certum videtur matrimonium non ſolui, cùm matrimoniū poſſit conſiſtere cum eorū profeſſione. Solùm de Equitibus profeſſis in Ordine Sancti Ioannis eſt controuerſia, an eorum profeſſio matrimonium ratum diſſoluat: Qui cenſent eorum profeſſionem verum, & proprium ſtatum religioſum non conſtituere, conſequenter negabunt diſſolui, ſicuti docuit Dominic. Sotus *in* 4. *d.* 27. *quæſt.* 1. *art.* 4. *verſ. Quocirca.* Et *lib.* 7. *de iuſt. & iure, quæſt.* 5. *art.* 3. *ad* 3. Sarmiento, *lib. de reddit. Eccleſiaſt.* 4. *part. c.* 1. *n.* 13. At cùm communis ſententia meritò defendat hos Equites verè religioſos eſſe, & ex alia parte eorum votum caſtitatis cum matrimonij vſu non poſſe ſubſiſtere, conſequenter affirmat eorum profeſſionem matrimonium ratum diſſoluere: ſicuti docent Nauarr. *lib.* 3. *Conſil. tit. de conuerſ. coniugat. conſ.* 1. aliàs 2. Henrriq. *lib.* 11. *de matr. c.* 8. *n.* 6. Cordub. *in ſum. q.* 178. Barboſa *Rubrica ff. ſoluto matrimonio.* 2. *part. n.* 8?. Sanch. *lib.* 2. *diſp.* 18. *n.* 8. Gutierr. *cap.* 54. *n.* 7. Baſil. Ponce, *lib.* 9. *cap.* 7. *num.* 3. Azor. *tit.* 1. *lib.* 13. *cap.* 6 *quæſt.* 4.

2. Sed quo iure profeſſio ſolemnis matrimonium dirimat, variant Doctores, vt videre eſt apud Sanch. *lib.* 2. *diſp.* 19. *per totam.* Nam aliqui affirmant profeſſionem ex ſe hanc vim diſſoluendi matrimonium habere, vtpote quæ conſtituit ſtatum perfectiorem, & cum matrimonio repugnantem, & ex alia parte eſt mors ſpiritualis iuxta illud Pauli *ad Coloſſenſ.* 3. Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. Ergo potens eſt dirimere matrimonium carnale ſaltem ratum. Sic docent D. Thom. *in* 4. *d.* 27. *quæſt.* 1. *art.* 3. *quæſtiunc.* 2. *corp.* Richard. *eadem d. art.* 2. *quæſt.* 2. Durand. *quæſt.* 3. *n.* 9. Bellarm. *lib.* 2. *de monachis, cap.* 38. Couar. 4. *decret.* 2. *part. cap.* 7. §. 4. *n.* 7. & alij relati à Sanch. *dicta diſp.* 19. *n.* 1.

Verùm hæc ſententia nullo firmo fundamento nititur, nam ſi ob perfectionem ſtatus, & quia eſt mors ſpiritualis haberet profeſſio vim dirimendi matrimonium ratum ex natura ſua, & conſummatum dirimeret, eadémque efficacitas concedenda eſſet ſtatui clericali, & epiſcopali, quam tamen nullus ex ſupradictis Doctoribus audet admittere. Ratio verò à priori eſt manifeſta; nam profeſſio religioſa conſiſtere poteſt, cum matrimonio non ſolùm rato, ſed conſummato, vt cōtingit cùm ex conſenſu coniugis, vel diuortio facto alter profitetur. Sunt enim traditiones diuerſæ. Ergo ex natura rei, & ſecluſa Chriſti, & Eccleſiæ inſtitutione, nequaquam profeſſio matrimonium ratum valet dirimere.

3. Secunda ſententia attribuit profeſſioni hanc vim diſſoluendi matrimonium ratum ex iure diuino poſitiuo, credit enim Chriſtum Dominum ſtatui religioſo hanc vim conceſſiſſe: ſic docent pluribus relatis Sanch. *lib.* 2. *de matr. diſp.* 19. *n.* 3. Gutierr. *lib.* 1. *canon. qq. cap.* 17. *n.* 26. 35. *&* 43. Et *de matr. cap.* 54. *n.* 8. Baſil. *lib.* 9. *cap.* 5. Ducuntur, quia nullo poſitiuo, & Eccleſiaſtico iure inuenitur conceſſum profeſſioni religioſæ, vt matrimonium ratum dirimat, ſed omnes textus de hanc materia loquentes ſupponunt aliunde conceſſum, ſcilicet à Chriſto Domino, à quo hæc traditio in Eccleſia deriuata cenſetur. Vt videre eſt *in cap. deſponſatam.* 26. *quæſt.* 2. ibi enim (inquit Euſebius Pontifex) deſponſatam puellam non licet parentibus alij viro tradere; licet tamen illi monaſterium ſi voluerit eligere, hæc enim iuris ſtatuti declaratio fuit, & non illius prima conſtitutio. Idem conſtat *ex cap. ex publico de conuerſ. coniugat.* vbi Alexand. III. ex ſacri eloquij interpretatione hanc efficaciam deducit. Et Innocent. III. *in cap. ex parte eodem tit.* inquit. Quod etſi poſſit non inconſultè videri, quod ex quo matrimonium inter legitimas perſonas per verba de præſenti contrahitur, illis viuentibus in nullo caſu poſſit diſſolui, vt viuente reliquo alter ad ſecunda vota tranſmigret, etiamſi vnus fidelium, inter quos eſt ratum coniugium fieret hæreticus, & nollet permanere cum altero ſine contumelia creatoris, niſi fortè ſecùs fieret ex reuelatione diuina, quæ ſuperat omnem legem, ſicut à quibuſdam Sanctis legitur eſſe factum. In quo decreto expendenda ſunt illa verba, *in nullo caſu*, & illa, *niſi ex reuelatione diuina.* Idem traditur *in c. verùm, eodem tit.* Confirmant prædicti Doctores ſuam ſententiam variis exemplis. Primò exemplo Ioannis Euangeliſtæ, quem Chriſtus Dominus ex nuptiis ad Apoſtolatum vocauit, teſte Beda *in præfat. in Euangel. Ioann.* Ruperto 2. *lib. in Ioann.* Antonin. 3. *part. ſum. tit.* 1. Et *p.* 1. *Hiſtor. tit.* 5. Lyra *ad locum Ioann. de nupt.* vbi inquit, dicitur communiter, quòd hæ nuptiæ fuerunt Ioannis, à quibus eum Chriſtus vocauit ante conſummationem matrimo-

nii,

nij, ex hoc in Eccleſia obſeruatur, quod ante carnalem copulam poteſt licitè alter coniugum intrare Religionem. Secundò adducitur Tecla, quam ante matrimonium conſummatum Paulus conuertit teſte D. Ambroſio, *lib. 2. de Virginib. parum à princ.* Epiphanio *hereſi* 58. Auguſt. *lib.* 30. *contra Fauſtum*. Tertiò de Valeria refert Martial. *epiſt. 2. ad Toloſanos, c.* 8. cùm eſſet ſponſa Regis terreſtris, facta eſt ſponſa regis cœleſtis per meam prædicationem virginitatem mentis, & corporis Deo deuouens. Quartò Iulianus Martyr ab ſponſa Baſiliſa ſeparatus eſt, & monachus factus, prout refert ex Metaphraſte, Surius *in eius vita menſe Ianuario*. Quintò de Macario, Alexio, Cæcilia, Amon. & aliis tradit Gratian. *c. ſcripſit.* 27. *q.* 2. Ratione verò ſic ſuadetur. Diſſolutio matrimonij rati eſſe non poteſt niſi à Chriſto Domino immediatè, vel ex eius authoritate: at nullibi conſtat Chriſtum Dominum hac authoritatem diſſoluendi matrimoniũ per profeſſionem religioſam Pontifici tribuiſſe, potiùs quàm per ſtatum clericalem, aut cœlibatum. Ergo fatendum eſt non à Pontifice, ſed à Chriſto hanc proueniſſe diſſolutionem.

4. Sed neque hanc ſententiam probandam cenſeo: nam ſi Chriſtus Dominus hanc efficaciam ſtatui religioſo conceſſiſſet, cùm ſtatũ hunc non ſolùm profeſſio votorum ſolemnium, ſed etiam ſimplicium, & quæ ex voluntate Prælati diſſolui poſſunt, conſtituat, vt definitum eſt à Gregor. XIII. in bulla quæ incipit: *Quanto fructuoſius* edita anno 1582. ex huius ſtatus aſſumptione matrimonium ratum diſſolueretur: cùm ſolemnitas votorum ſolo iure Eccleſiaſtico introducta ſit. Hanc ſequelam immeritò concedit Baſil. Ponce, *lib. 9. cap.* 6. Tum quia Trident. *ſeſſ.* 24. *can.* 6. hunc effectum profeſſioni ſolemni attribuit, ibi: ſi quis dixerit matrimonium ratum, & non conſummatum per ſolemnem Religionis profeſſionem alterius coniugũ non dirimi anathema ſit. Cùm igitur expreſſerit ſolemnem, tacitè non ſolemnem excluſit. Vnde Ioann. XXII. *in extrauag. Antiquæ de Voto*, expreſsè decidit votis ſimplicibus matrimonium non dirimi, & licèt Innocent. III. & alij Pontifices non expreſſerint verbum *ſolemne*, ſed ſolùm dixerint per profeſſionem regularem matrimonium ſolui: id factum eſt, quia eo tempore nulla erat profeſſio regularis, quæ ſolemnis non eſſet. Neque his aduerſantur exempla illorum Sanctorum adducta. Non primum, nam verius eſt Ioannem Euangeliſtam non adfuiſſe vt ſponſum in illis nuptiis Cana Galileæ, ſed vt diſcipulum, vt optimè probat Cardin. Tolet. *in cap. 2. Ioann. à n.* 13. Cæſar Baronius *t.* 1. *annal. à n.* 31. *fol.* 106. neque ex illis nuptiis ad Apoſtolatum vocatus eſt, cùm conſtet *ex Matth.* 4. *& Marc.* 1. ante illud tempus fuiſſe vocatum. Neque decebat ex illis nuptiis, quas approbare intendebat ſponſum ad ſe vocare nuptiis diſſolutis. Gratis verò conceſſo exemplo non inde infertur neque vinculum matrimonii ſolutum eſſe, neque Ioannem Euangeliſtam caſtitatis votum emiſiſſe, neque ex conſenſu alterius coniugis ſeparationem non fuiſſe factam, neque Chriſtum Dominum vſum non fuiſſe ſua poteſtate excellentiæ abſque eo quòd regulam in poſterum ſeruandam tradiderit. Secundum exemplum S. Teclæ non eſt ad rem, ſiquidem eius coniugium erat cum infideli, à quo etſi conſummatum eſſet meritò potuit ſeparari, præcipuè cùm veriſſimile ſit non potuiſſe cum eo habitare abſque contumelia Creatoris, ſiquidem ab ipſomet ſponſo damnata fuit feris, & igni objecta. Minus congruit tertium exemplum de Valeria, cùm ex conſenſu ſponſi caſtitatem ſeruauerit, prout ipſemet Martial. *citato loco* refert. Et idem dicendum eſt de Iuliano, & Baſiliſa, cùm ſatis probabile ſit ex mutuo conſenſu ſe ſeparaſſe, & caſtitatem ſeruare voluiſſe, quod fieri poterat, etſi matrimonium conſummatum eſſet: neque ex illorum hiſtoria colligi poteſt vel vinculum matrimonij ſolutum eſſe, vel ipſos profeſſionem ſolemnem non emiſiſſe. Eadem reſponſio applicanda eſt ad exemplum Amonii, Ceciliæ, Macharii, & aliorum. Alexius verò Romanus eſto non ex conſenſu ſponſæ diſceſſerit: diſceſſit tamen ex diuina reuelatione, quæ ſuperat omnem legem, vt dixit Innocent. in *cap. ex parte. De conuerſ. coniugat.* neque ob illius diſceſſum fuit coniugium ſolutum, vt ſatis indicant illa verba ſponſæ, quæ poſt eius mortem protulit: Tot annos propter te vixi ſolitaria, & hodiè vidua relinquor. Ad rationem verò adductam concedo ex nullo iure ſcripto colligi poſſe potius Pontifici conceſſam fuiſſe facultatem diſſoluendi matrimonium ratum per profeſſionem religionis, quàm per ſtatum ordinis, aliúmve perfectiorem. Ex facto tamen ipſo iuncta Eccleſiæ traditione ſatis colligi hanc poteſtatem ſtatui religioſo reſtrictam eſſe. Adde non videri improbabile cuilibet alteri ſtatui perfectionis hanc vim diſſoluendi matrimonium ratum concedere potuiſſe.

5. Supereſt ergo dicendum profeſſionem religionis hanc vim diſſoluendi matrimonium ratum habere authoritate Pontificis à Chriſto Domino accepta, quam authoritatem Pontifici communicatam eſſe ex traditione Eccleſiæ à tempore Apoſtolorum collegimus, decebat namque Chriſtum Dominum ſuo Vicario relinquere poteſtatem inſtituendi aliquem ſtatum perfectionis, quo matrimoniũ ratum diſſolueretur: cùm enim certum ex fide ſit profeſſione Religioſa matrimonium ratum ſolui, probatúmque eſt id non poſſe ex natura profeſſionis prouenire, neque etiam immediatè ex inſtitutione Chriſti, reſtat dicendum, vt proueniat ex inſtitutione Pontificis per authoritatem à Chriſto Domino acceptam. Præterea compertum eſt profeſſionem religioſam matrimonium contrahendum dirimere non ex iure diuino immediatè, ſed Pontificio prouenire, ideóque aliquando contigit in Societate Ieſu profeſſionem religioſam votorum ſimplicium non diremiſſe matrimonium contrahendum, ſed hanc vim habuiſſe à tempore Gregor. XIII. per extrauagantem *Aſcendente Domino*. Ergo neque ex iure diuino, ſed Pontificio immediatè habet quod dirimat matrimonium contractum: cùm enim facilius ſit impedire effectum contractus antequam fiat, quàm eius naturam diſſoluere poſtquam factus eſt, vt decidit textus *in cap. quemadmodum, de iureiurando.* Si igitur ex iure diuino dirimeret profeſſio matrimonium contractum, potiùs reſpectu contrahendi hanc vim haberet, quàm cùm non habeat, ſed ſolùm ex iure Pontificio, aſſerendum eſt ex iure Pontificio prouenire profeſſioni religioſæ vim, & efficaciam matrimonium ratum diſſoluendi. Atque ita docent Hoſtienſ. *cap. ex publico.* verbo *conſummatum. de conuerſ. coniugat.* Et ibi Ioann. Andr. *num.* 9. Anton. *n.* 16. Anchartan. *repert. ſuper capus canonum, n.* 28. *de conſtit.* Felin. *conſ.* 16. *n.* 19. Gandauo *quodlibet.* 5. *q.* 35. Michaël de Medina *lib.* 5. *de ſacror. homin. contin. cap.* 86. & *ſeqq.* Leonard. Leſſius, *lib.* 2. *de iuſt. cap.* 41. *dub.* 8. *n.* 69. Coninch. *diſp.* 26. *dub.* 3. *concl.* 4. *num.* 37. Gaſpar Hurtado, *diſp.* 8. *difficult.* 4. *num.* 17. Franciſc. Suar. *t. 4. de relig. lib.* 9. *cap.* 6. *per totum, præcipuè à num.* 20. Paul. Laymao, *lib.* 5. *ſum. tract.* 10. 3. *p. cap.* 6. *à num.* 3.

§. V.

De tempore conceſſo coniugibus ad deliberandum de Religionis ingreſſu.

1 *Quid in hac parte iure decretum ſit.*
2 *Bimeſtre conceſſum eſt ad ingreſſum in nouitiatum.*
3 *Poteſt Iudex compellere ingredientem, vt vel profeſſionem faciat, vel ad coniugem reuertatur.*
4 *A quo puncto bimeſtre computandum ſit.*
5 *Authoritate iudicis poteſt hoc bimeſtre arctari, vel prorogari vrgente cauſa.*
6 *Bimeſtri tranſacto adhuc poteſt coniux incontinenti Religionem ingredi.*

7 *Omnibus coniugatis hoc bimeſtre conceſſum eſt, tametſi de ingredienda religione non cogitauerint.*

1 DIximus §. *præcedenti* licere coniugibus ante conſummatum matrimonium religionem ingredi. Supereſt videndum quanto tempore negare ſibi inuicem conſummationem poſſint, vt liberum habeant tranſitum in religionem. Qua in re reſpondet Alexand. III. *in c. ex publico de conuerſ. coniugat.* Epiſcopo Brixienſi, apud quem vir quidam conquerebatur, quòd eius vxor, quæ diu litigauerat de matrimonii valore, & condemnata adhuc renuebat cum eo habitare prætextu religionis ingrediendæ. Mandamus, inquit Alexand. quatenus ſi prædictus vir eam carnaliter non cognouerit, & eadem ad religionem tranſire voluerit, recepta ab ea ſufficienti cautione, quòd vel ad religionem tranſire, vel ad virum ſuum redire intra duorum menſium ſpatium debeat, ipſam abſoluas, &c.

2. Ex quo decreto manifeſtè conſtat bimeſtre conceſſum eſſe coniugi, qui matrimonium non cõſummauit ad deliberandum de Religionis ingreſſu. Et licèt Abbas *dicto c. ex publico, n.* 11. Præpoſit. *in c. fin.* 55. *diſt.* Nauarr. *c.* 16. *n.* 27. & alii cenſuerint prædictũ bimeſtre conceſſum ad ingreſsũ Religionis cũ effectu, ſcilicet ad profeſſionẽ, vti cõſtat ex *c. ex parte eodẽ tit. de conuerſ. coniugat.* At longè verius eſt ad ſolum ingreſſum in nouitiatum concedi, vti pluribus relatis docent Henriq. *lib.* 12. *c.* 5. *n.* 8. Sanch. *lib.* 2. *de matr. diſp.* 24. *n.* 4. *& ſeqq.* Gutierr. *de matr. c.* 54. *n.* 11. Baſil. Ponce, *lib.* 9. *c.* 9. *n.* 2. Coninch. *diſp.* 26. *dub.* 4. *n.* 41. *&* 48. Gaſpar Hurtado *diſp.* 8. *de matr. difficult.* 8. eo quod ſine manifeſto textu, & ratione recedendum non ſit à iure concedente annum nouitiatus ante profeſſionem. Et licèt in *c. Ad Apoſtolicam, de regularib.* concedatur, vt hic annus tum ex conſenſu nouitii, tum religionis coarctari poſſit, nullibi tamen inuenitur, quod ex conſenſu coniugis manentis in ſæculo coarctetur. Et certè illis in locis vbi Trident. receptum eſt, omnino veriſſimum exiſtimo prædictos duos menſes non pro profeſſione, ſed pro aſſumptione habitus eſſe intelligendos, concedendúmque eſſe integrum nouitiatus annum iuxta decretum *ſeſſ.* 25. *c.* 15. *de regul.* A quo decreto ſolùm eximit eos, qui monaſterium in commendam accipiunt, qui poſt ſex menſes tenentur ibidem profiteri, vel commendam renunciare: vt dicitur *dicta ſeſſ.* 25. *c.* 21. præſumuntur enim ii ſatis religionem agnoſcere, & religioni notos eſſe, quod ſecùs procedit in coniugibus, qui regulariter nunquam de Religione cogitarunt, & ſæpè ob odiũ coniugis religionem amplectuntur, vti refertur *c. ex parte de conuerſ. coniugat.* Et *c. veniens. Qui clerici, vel vouentes.* Quare ſi coniux cùm annos pubertatis attingit religionem ingreditur, tenetur coniux in ſæculo manens expectare vſque ad 16. annum, quo poſſit profeſſionem emittere, vt ex declaratione Concilij aduertit Baſil. Sanch. & alii *ſuprà*. Neque obeſt quod in *c. ex parte* ingreſſus pro profeſſione ſumatur, quia ille textus eſt diuerſi Pontificis, ſcilicet Innocentii, & nomen *ingreſſus* aliquando aſſumptionem habitus, aliquando profeſsionem ſignificat.

3. Quod ſi ingrediens religionem ibidem profiteri renuat, & aliam amplecti velit, ne coniugi relicto præiudicium ſit, poteſt iudex compellere deſignato termino peremptorio, vt in vna Religione profiteatur, vel ad virum redeat, vt optimè notarunt Henriq. *lib.* 12. *c.* 5. *n.* 8. *in fine.* Sanch. *diſp.* 24. *n.* 9. Gutierr. *de matr. c.* 54. *n.* 13. Coninch. *diſp.* 26. *dub.* 4. *n.* 45. Baſil. Ponce, *dicto lib.* 9. *cap.* 9. *in fine, num.* 10.

4. A quo autem puncto bimeſtre computandum ſit? Communiter Doctores aſſerunt computandum eſſe à die matrimonij contracti. Nam etſi in *dicto cap ex publico de conuerſ. coniugat.* bimeſtre computatum non fuit à die cõtracti matrimonii, cùm longum tempus præceſſerit poſt bimeſtris conceſſionem, ſed à die per iudicem deſignato, id factum eſt; quia illa mulier prætendebat matrimonium eſſe nullum, at valido declarato bimeſtre illi fuit deſignatum, quod duobus menſibus communiter occurrentibus completur, ſicuti ex cómuni latè probat Sanch. *dicto l.* 2. *diſp.* 24. *à n.* 3. Baſil. Ponce, *l.* 9. *c.* 9. *à n.* 4.

5. Grauior tamen eſt dubitatio, an authoritate iudicis poſſit hoc bimeſtre coarctari, vel prorogari? Affirmant communiter Doctores quos refert, & ſequitur Sanch. *d. diſp.* 24. *n.* 12. Gutierr. *c.* 54. *n.* 16. Baſil. Ponce, *lib.* 9. *c.* 9. *n.* 8. *& ſequentibus.* Nam hoc bimeſtre eſto à lege præſcribatur miniſterio iudicis imponendum, tempus tamen à lege præſcriptum, & maximè imponendum per iudicem ex cauſa vrgenti coarctari, vel prorogari poteſt. *Ex leg.* 2. *qui pro tribunali ff. de ſentent. & re iudicata* Et ibi Bart. *in* 4. Molin. *lib.* 2. *de primogen. c.* 14. *n.* 19. Et pluribus comprobat Baſil. *dicto c.* 9. *n.* 8.

6. Bimeſtri autem tranſacto non ita arctatur coniux ad reddendum debitum, conſummandúmque matrimonium, vt nequeat, ſi velit Religionem ingredi, quia dum conſummatum matrimonium non eſt, electio ſtatus religioſi conceditur, vti tradunt ex Innocent. Cardinali, Hoſtienſ. Butrio, & aliis Sanch. *l.* 2. *diſp.* 24. *n.* 27. Gutierr. *c.* 54 *n.* 19. Coninch. *diſp.* 26. *dub* 4. *n.* 49. Gaſpar Hurtado *diſp.* 8. *difficult.* 8. *n.* 30. & colligitur ex *c. ex publico de conuerſ. coniugat*, vt benè ponderat Coninch. *ſuprà.*

7. Quibus verò hoc bimeſtre concedatur? communis eſt ſententia omnibus coniugatis concedi, tametſi de religione ingredienda propoſitum non habeant, eo quòd illud habere poſſint, & caſu quo religionem non ingrediantur maiori affectu poſtmodum coniunguntur, quia deſideria dilata creſcunt. Ob quas rationes fuiſſe hoc bimeſtre conceſſum aſſerunt Gloſſa *in c. cõiuges.* 27. *q.* 2. verbo *primum.* Silueſter verbo *debitum. q.* 1. *cauſa* 4. Roſella *ibidem n.* 2. Armilla, *n.* 5. Et plures referens Sanch. *lib.* 2. *diſp.* 24. *n.* 25. Baſil. Ponce, *lib* 9. *c.* 9. *n.* 7. Sed verius exiſtimo cum Angelo, verbo *debitum. n.* 14. Coninch. *diſp.* 26. *dub.* 4. *n.* 46. Gaſpar Hurtado *dicta diſp.* 8. *difficult.* 8. hoc bimeſtre ſolùm concedi iis coniugatis qui animum habent religionis capeſſendæ. Ducor, quia à puncto contracti matrimonij tenentur coniuges ſibi inuicem reddere debitum, niſi iure Pontificio ob bonum religionis aliquo tempore hæc obligatio ſuſpendatur. At nullis aliis coniugibus inuenitur ſuſpenſa, niſi iis qui de religionis ingreſſu tractant; vt conſtat *ex cap. ex publico de conuerſ. coniugat.* vbi hoc bimeſtre, & non alibi inuenitur conceſſum. Ergo, &c.

§. VI.

De probationibus requiſitis, vt matrimonium contractum nullum eſſe iudicetur.

1 *In foro conſcientiæ nulla alia probatio præter teſtimonium ipſorum contrahentium requiritur.*

2 *In foro externo inſufficiens eſt contrahentium teſtimonium etiam de ficto conſenſu.*

3 *Quæ ſint coniecturæ ficti conſenſus latè examinatur.*

4 *Si matrimonium diſſoluendum ſit ob impedimentum affinitatis, vel conſanguinitatis vnico teſti non eſt fides adhibenda neceſſariò.*

5 *Non eſt licitum regulariter coniugibus propria authoritate recedere, etiam dum conſtat nullũ eſſe matrimoniũ.*

1. IN foro conſcientiæ nulla alia probatio videtur requiſita præter teſtimonium ipſorum cõtrahentium. His enim fides adhibenda eſt niſi aliunde colligatur manifeſta deceptio, cùm in hoc foro ſola ſalus deponentium ſpectetur, vt notauit Coninch. *diſp.* 26. *dub.* 6. *in princ.* Couar. 4. *decret.* 1. *cap.* 4. §. 1. *n.* 9. Et 2. *part. c.* 2. *à num.* 2. Menoch. *de præſumpt. lib.* 1. *præſumpt.* 77. *num.* 16. Et *lib.* 3. *præſumpt.* 1. *num.* 29. *&* 37. Et *conſil.* 385. *à n.* 21. *volum.* 4. Sanch. *lib.* 2. *diſp.* 45. *num.* 2.

2. At in foro externo inſufficiens eſt contrahentium teſtimonium,

teſtimonium, vt matrimonium contractum diſſoluatur, tametſi cauſa diſſolutionis ſit fictio conſenſus. Nam eſto hæc cauſa vt potè interna ſolùm ei qui eam opponit nota eſſe poſſit, eius tamen probatio eliditur matrimonio exteriùs contracto, vt colligitur apertè *ex cap. per tuas de probationib.* ibi: Nimis indignum eſt iuxta legitimas ſanctiones, vt quod quiſque ſua voce lucidè proteſtatus eſt, valeat proprio teſtimonio infirmare. Quocirca niſi aliæ coniecturæ adſint, quæ fictionem adfuiſſe certò moraliter perſuadeant, pro matrimonij valore ſtãdum eſt, vt tradunt Sotus *in 4.d.27.quæſt.1.art.3.propoſit.* 1. Nauarr. *c.22.n.* 28. Couar. 2.*part. decret.c.2.nu.* 4. Sanch. *lib.2. diſp.45.n.3.& ſeqq.* plures referens.

3. Coniecturæ autem huius ficti conſenſus aliquæ referuntur. Prima ſi cùm vir protulit verba conſenſus incontinenti reuocat, præſumi poteſt per inaduertentiam, & inconſiderationem ea protuliſſe, iuxta textum *in cap. præterea, de teſtibus cogendis*: ſicuti tradit aliis relatis Sanch. *dicta diſp.45.num.*6. Quod ſtante decreto Trident. vix locum babere poteſt, cùm parochus teneatur contrahentium conſenſum diligenter explorare, vt benè aduertit Couincb *diſp.26.dub.6.n.*70. Secunda, ſi poſt contractum matrimonium paulò poſt affirmet ſe fictè conſenſiſſe, & matrimonium aliud ineat, quia non eſt præſumendus ita citò reuocaturus conſenſum præſtitum, & cum damno prioris vxoris ad alias nuptias tranſiturus: qood à fortiori procedit, ſi ad Ordinem ſacrum aſcendat, vel Religionem ingrediatur. Credi enim non debet hos ſtatus ita perfectos aſſumpturus grauiſſimum peccatum mortale committens. Sic Angelus, *matrimonium* 2. *n.*16. Sylu. *eodem 4.quæſt.9.dicto* 1.& 3. Nauar. *c.22.n.*77. Sanch. *lib.2.diſp.45.n.*7. Cæterùm veriùs cenſeo banc coniecturam ficti conſenſus plenam non præſtare probationem. Qui enim auſus eſt Sacramentum matrimonij eludere, & coniugem decipere, quid mirum ſi audeat ordinem, vel religionem contra legitimas ſanctiones aſſumere? Quare niſi aliæ cauſæ adhibeantur ficti conſenſus, hanc inſufficientem iudicarem, vt benè notauit Coninch. *diſp.26. dub.6.n.*71. Tertia ſi coniux aſſerens fictè conſenſiſſe diſparis conditionis ſit ab alio tum in diuitiis, tum in nobilitate, ſatis præſumi poteſt fictum conſenſum præbuiſſe inquit Menoch. *de præſumptionib.lib.*3 *præſumpt.*1.*n.*35. Et *conſ.*385.*num.*20.*volum.* 4. Couar. 4.*decret.* 2. *part. cap.*2. *n.*4. Victoria *de matrim n.*249. Palaçios *in 4.d.*18.*diſp.*1. Sed neque hanc crederem ſufficientem coniecturam ficti conſenſus, cùm ſæpè videamus viros cæco amore ductos cõiuges pauperes, & ignobiliores aſſumere, vt benè notauit relatis Roſella, Nauarr. Sylneſt. & Bartholomeo à Ledeſma Sanch. *dicta diſp* 45.*n.*8. Vnde etſi fæminæ permitti poſſit ex vi huius teſtimonij in foro conſcientiæ alteri nubere; at viro in foro externo nequaquam permittendum eſt, vt rectè dixit Coninch. *dicta diſp.26.dub.6.n.*71. Quarta ſi teſtimonium ficti conſenſus comitetur metus grauis etſi per ſe inſufficiens ad irritandum matrimonium, quia tunc illa citiſſima manifeſtatio ficti conſenſus ſimul cum metu moralem certitudinem inducunt defuiſſe verum animum contrahendi. Sic Sotus *in 4.diſt.*27. *quæſt.*1.*art.*3.*propoſit.* 1. Bartholom. à Ledeſm. *dub.* 19. *de matrim.* quos refert, & ſequitur Sanch. *lib.2.diſp.45.n.*12. Coninch. *dicta diſp.26.dub.6.n.*71. Et hanc coniecturam probandam cenſeo, maximè ſi ex parte puellæ contingat. Quinta refertur, ſi vterque coniux fateatur fictè conſenſiſſe, quia ficti conſenſus nulla alia lucidior probatio haberi poteſt, iuxta doctrinam Baldi *in leg. fin.nu.*21. *Cod. de Hæred. inſtituendis.* At hæc coniectura mibi inſufficiens videtur, cùm ſæpè contingat vtrique coniugi matrimonij contracti pœnitere, qui ſi hac via illud diſſoluere poſſent multis fraudibus pateret oſtium. Faciliùs enim credi poteſt, vt rectè inquit Coninch. *dicto dub.6.nu.*71. eos tunc mentiri, quàm anteà fictè matrimonium contraxiſſe, præcipuè ſi publicè contractum eſt, vel conſummatũ. Debent ergo aliam cauſam ſui ficti conſenſus exhibere. Sexta, quam Doctores plures ſufficientem iudicant, alij inſufficientem aſſerunt eſt proteſtatio contractum matrimonij antecedens. Si enim aſſertor ficti conſenſus proteſtatus fuerit antecedenter ad matrimonium ſe fictè conſenſurum, cenſent Ioann. Andreas, Calderinus, Petrus de Ledeſma, Manuel Rodriguez relati à Sãch. & Gutierr. *locis ſtatim referendis* ſufficienter probare inualidè contraxiſſe. Econtrà Gloſſa *in c.una de ſponſalib.* verbo *Mulierem* communiter approbata à Doctoribus teſte Couar. 14. *decret.* 2.*part. c.*2.*in princ.nu.*3. Nauarr. *c.*22.*n.*78. Maſcard. *de probationib. concluſ.*1243.*n.* 10. *& ſequentibus* prædictam proteſtationem non prodeſſe, ſed ab ea fuiſſe receſſum facto contrario, ſcilicet matrimonij contractu. Sed communis ſententia, quam multis allegatis trãdunt Couarruuias, Maſcar. *vbi ſuprà*, Thom. Sanch. *diſp.45.n.*19. Gutierr. *de matr. c.*52.*n.* 1. prædictas ſententias conciliant, vt prima procedat, ſi proteſtatio facta eſt altero coniuge ſciente, & conſentiente; ſecunda, ſi facta eſt proteſtatio altero coniuge ignorante, vel repugnante. At vt rectè aduertit Coninch. *dicta diſp.*16.*dub.* 6. ſcientia alterius coniugis non infert receſſum à proteſtatione, quia conſenſum non inducit magis quàm ignorantia, ſed ſolùm præſtat, ne contractus factus iniurioſus ſit alteri contrahenti. Quapropter perquirendæ ſunt diligenter cauſæ, quæ ad prædictam proteſtationem mouent, quæ ſi moraliter loquendo inducant diſſenſum, & hæc tempore contractus perſeuerant, inualidus iudicari debet contractus, vt contingit ſi ad matrimonium metu cadente in conſtantem virum cogaris, & clàm coram teſtibus proteſteris non conſenſurum, nullatenus contractu celebrato cenſendus es à proteſtatione receſſiſſe, vt colligitur *ex c. Lotharies 31.quæſt.*2. Et *c.*1.*de his quæ vi, metúſve cauſa fiunt.* Et ibi Gloſſa, & Doctores communiter teſte Sanch. *lib.2.diſp.45.n.*22. Maſcard. *concluſ.*1243.*n.*13. Et Gutierr. *dicto c.52.num.*4. prædictam doctrinam comprobantibus authoritate Diiui *in leg. qui in aliena ff. de acquirenda hæreditate.* Notanter dixi, ſi cauſa proteſtandi, & diſſentiendi tempore contractus perſeuerat, nam ſi ceſſauit, præſumi poteſt à proteſtatione receſſiſſe, ideóque ſi metu ductus proteſtatus es diſſenſum, & ſic contraxiſti inualidus eſt contractus. At ſi poſt contractum copulam liberè habuiſti cenſeris à proteſtatione recedere, & matrimonium denuò contrahere illis in locis, vbi Trident. receptum non eſt, & matrimonium clandeſtinè contrahi poteſt, vt colligitur ex *c. inſuper* 4. *Qui matrimonium accuſare poſſunt.* Secùs verò vbi eſt Tridentinum receptum & matrimonia clandeſtina nulla ſunt, ſicuti notat Nauar. *c.22.n.*78. Gregorius Lopez, *leg.*3. verbo *carnalmente, tit.* 4.*part.*4. Sanch. *lib.2.diſp.35.n.21.&* 23. Gutier. *c.5.n.*10.

4. Hucuſque dictum cùm agitur de diſſoluendo matrimonio ob defectum conſenſus; Si autem ob impedimentum aliquod affinitatis, conſanguinitatis &c. lis intentetur, vnico teſti fidẽ non neceſſariò adhibere debes, imò nec potes, vt propter eius teſtimonium vel matrimonium diſſoluatur, vel debitum petenti denegetur, quia iura matrimonij poſſidentis non debent minui ob probationem tantùm probabilem, vti conſtat ex *c. cùm à nobis de Teſtibus, & atteſtationib.* Solùm enim illud teſtimonium te obligat ad veritatem diligenter inueſtigandam; ea autem diligentia facta, ſi noua probatio non ſuperueniat, qoa impedimentum plenè probetur dubium deponere debes, & in matrimonio, eiúſque vſu perſeuerare. Sicuti pluribus firmat Sanch. *dicta diſp.45.à n.*24. Doctores namque communiter conueniunt ad probationem impedimenti, quæ pro diſſoluendo matrimonio neceſſaria eſt debere duos teſtes omni exceptione maiores concurrere ex *c. ſuper eo c. cùm à nobis de Teſtibus, & atteſtationibus.* Hi autem cenſentur etiam conſanguinei ſi probatæ vitæ ſint, & matrimonium illis eſſet expediens: tunc enim eorum teſtimonium de matrimonij impedimento nulla exceptione repelli poteſt, ſicuti repelluntur domeſtici *in c. in litteris, de Teſtibus*, vt benè docuit Gutierr.

Gutierr. *de matrim. c. 44. præcipuè à n. 83.* Quinimò ipſimet contrahentes, vel alter illorum, ſi conſtaret matrimonium cupere ſufficientes eſſent, vt eis deponentibus de impedimento fides adhiberetur, maximè ſi eum eorum depoſitione fama concurreret, vt aduertit Sanch. *dicto lib. 2. diſp. 45. n. 34.* Cooinch. *diſp. 26. dub. 6. concl. 3.*

5. Ad extremum aduerte eſto concurrant illæ coniecturæ, quæ fictum conſenſum interfuiſſe demonſtrant, vel illæ probationes, quæ impedimentum adeſſe concludunt adhuc non licere coniugibus propria authoritate matrimonium diſſoluere, ſi matrimonium publicum ſit, ſed neceſſariò iudicis authoritas requirenda eſt, ne ſcandalum generetur. Secus videtur dicendum, ſi de matrimonio contracto non conſtat quia fuit clandeſtinum, vel ſi publicum fuit, iam teſtes obiere, neque vllum adeſt manifeſtationis periculum, ceſſat enim ratio, ob quam authoritas iudicis requiſita eſt. Atque ita docent Henriq. *lib. 11. c. 11. n. 4* Bartholomæus à Ledeſma *de matr. dub. 19. in fine.* Sanch. *lib. 2 diſp. 45. n. 13.*

PVNCTVM III.

De filiis gignendis, concupiſcentiáque ſedanda.

1 *Matrimonium in filiorum generationem, & in concupiſcentiæ remedium inſtitutum eſt.*
2 *Nullum eſt peccatum, ſi coniuges copulentur ob aliquem ex dictis finibus.*
3 *Qualiter ob alios fines extrinſecos eis liceat copulari.*
4 *Qualiter matrimonium prolem legitimam reddat. Reſpondetur remiſſiuè.*

1. MAtrimonium vt de ſe conſtat inſtitutum præcipuè eſt in filiorum generationem, vt hac via genus humanum conſeruaretur, & multiplicaretur. Deinde inſtitutum eſt in concupiſcentiæ remedium: quippè poſt lapſum primi parentis opportunum fuit hoc inſtitui remedium, ne caro quæ aduerſus ſpiritum concupiſcit voluntarem ad illicitos concubitus pertraheret, ideóque Paulus 1. *Corinth. 7.* inquit: Propter fornicationem, ſcilicet vitandam, vnuſquiſque ſuam vxorem habeat. Et paulò inferiùs: Reuertimini in idipſum, ne tentet vos Sathanas propter incontinentiam veſtram. Neque his obſtat, quod *eodem loco* dixerit de coniugibus: Tribulationem tamen carnis patientur huiuſmodi. Nam vt rectè explicant D. Thom. Caietan. Cornelius, Iuſtinian. aliique expoſitores *ibi*, noluit Paulus ſignificare coniuges grauiores carnis tentationes pati, quàm eos qui matrimonio iuncti non ſunt; ſed declarat anxietudines, & tribulationes, quas coniuges frequenter patiuntur tum in filiis procreandis, tum in domeſticis alendis, tum in ſe inuicem ſupportando: hæc enim omnia cùm ad corpus pertineant, tribulationem carnis Paulus appellauit, vt fatentur præcitati Doctores.

2. Ex his infertur nullum eſſe peccatum, ſi coniuges copulentur ob aliquem ex prædictis finibus, quia operantur ad finem à Deo præordinatum: vt benè tradit Durand. *in 4. d. 31. quæſt. 4.* Paludan. *quæſt. 2. art. 3.* Ioann. Maior. *quæſt. vnica concl. 4.* Nauarr. *c. 16. n. 32.* Michaël de Medina *de ſacrorum homin. continentia lib. 3. c. 13.* Philiarc. *de officio ſacerd. 2. part lib. 4. c. 19.* Coninch. *diſp. 34. dub. 7. concl. 1.* Saa, verbo *debitum num. 5.* Paul. Layman. *lib. 5. ſum. tract. 10. 3. p. c. 4. n. 1.* Gaſpar Hurtado *diſp. 10. difficult. 2.* Neque hanc rectitudinem tollit, tametſi coniuges orationibus, aliiſve mediis poſſent concupiſcentiam ſedare, quia eſt ei conſultum eſſet illis vti, nullo tamen præcepto aſtringuntur ob eorum vſum ab vſu coniugalis copulæ abſtinere, cùm ſit medium à Deo inſtitutum, & ab Apoſtolo commendatum, vt rectè notauit Laym. *d. c. 4. n. 2.*

3. Verùm ſi ob alios fines extrinſecos copulam habeas, ſcilicet, ob voluptatem carnis, communiter Doctores docent te peccatum veniale committere; quia alienum eſt à rationali natura velle bonum delectabile conſequi medio nullam per ſe honeſtatem habente: vti ex communi ſententia tradit S. Thom. *in 4. dub. 31. quæſt. 2. art. 3.* S. Bonauent. *art. 3. q. 3.* Sanch. aliis relatis, *lib. 9. diſp. 11. n. 4.* At oppoſitum verius credo, & quidem de copula habita ob ſanitatem corporis docent Ioann. Maior. *in 4. d. 31. q. vnica conclnſ. 3.* Henriq. *lib. 11. cap. 15. num 5.* Coninch. *diſp. 34. dub. 1. concl. 2. nu.* 10. Baſil. Ponce *lib. 10. cap. 8. n. 9.* Si enim licitum eſt, & rationi rectæ conſonum coniugali copula vti in conſeruationem ſpeciei, cur non licebit ea vti ob conſeruationem proprij indiuidui, cùm ad huius conſeruationem ſecundariò ſaltem referatur? ſicuti benè aliis relatis arguit Paul. Layman. *lib. 5. ſum. tract. 10. p. 3. c. 4. n. 3.* De copula verò ob voluptatem inde capiendam, ſi nimia non ſit, probat aliis allegatis Baſil. Ponce *dicto c. 8 n. 8.* Non enim rationi diſſonum eſt velle delectationem annexam copulæ coniugali, quæ ex ſe actus eſt iuſtitiæ, vt latiùs dixi *diſp. præced. punct. 10.*

4. Superest dicendum qualiter matrimonium poſſit illegitimam prolem legitimam reddere. Sed de hac qualitate ſatis abundè diximus, *tract. 13. de benefic. diſp. 4. punct. 1.* neque aliquid nouum occurrit notandum.

PVNCTVM IV.

De poteſtate petendi debitum, & obligatione reddendi, quam coniuges habent.

§. I.

Qualiter coniuges petere debitum poſſint, & teneantur reddere.

1 *Vnuſquiſque coniux alteri tenetur debitum reddere.*
2 *Debet tamen peti tanquam debitum.*
3 *Nec eſt neceſſe verbis exprimi petitio, ſed ſufficit ſignis.*
4 *Non eſt tacita petitio, quod alter periculum incontinentiæ habeat.*
5 *Negatio debiti legitimè petiti, peccatum mortale eſt.*
6 *Obligatus eſt coniux ſimul cùm coniuge habitare, niſi neceſſitas conſeruandi familiam vrgeat.*
7 *Item obligatus eſt coniux conſeruare vires neceſſarias ad debitum reddendum.*

1. EX poteſtate à Deo accepta vnuſquiſque coniux alteri ſe tradit ad coniugalem copulam, ex qua traditione in vnoquoque reſultat poteſtas vtendi corpore alterius, & obligatio reddendi, ſi petatur. Sic omnes Doctores catholici ex doctrinam colligentes ex Paulo, 1. *Corinth. 7.* Vxori vir debitum reddat, ſimiliter & vxor viro. Non enim dixit Paulus: Vir debitum petat, ſed reddat, quia petitio coitus libera eſt, neque coniugem arctat quantumuis variis tentationibus vexetur, poteſt enim orationibus, ieiuniis, aliiſque mediis periculo incontinentiæ conſulere. Quapropter ſola redditio eſt in præcepto, & obligat, ſub mortali, cùm debitum petitur tanquam debitum ſiue expreſsè, ſiue tacitè, ſeriò, conſtanter, & rationabiliter, vti ex omnium ſententia tradunt S. Thom. *in 4. diſt. 32. q. vnica art. 2. q. 1.* Durand. *q. 1. art. 1.* Nauarr. *cap. 16. nu. 26.* Paul. Layman. *lib. 5. tract. 10. part. 3. c. 1. n. 1.* Coninch. *diſp. 34. de matrim. dub. 2. concluſ. 3.* Gaſpar Hurtado *diſp. 10. difficult. 11. n. 50.* Baſil. Ponce, *lib. 10. de matr. c. 2. n. 4.*

2. Expendenda ſunt verba huius obligationis. Vt igitur obligeris ſub mortali reddere debitum, peti tibi debet tanquam debitum. Nam ſi conſtet ſolùm tibi peti ex gratia, & beneuolentia abſque animo inducendi obligationem, negatio debiti eo caſu peccatum non erit; quia non eſt petenti iniurioſa, cùm non ex iuſtitia petat: vt benè aduertit Rebell. *de matr. lib. 2. q. 16. ſect. 1.* Gaſpar Hurtado *dicta diſp. 10. difficult. 11. n. 51.* Deinde debet peti ſeriò, & conſtanter, quomodo petenti indicatur peti

tanquam

tanquam debitum, ſibique moleſtum eſſe ſi denegetur. Item debet petitio rationabilis eſſe, non immoderata quod prudentis arbitrio ſpectata coniugum conditione diiudicandum eſt.

3. Neque opportet prædictam petitionem verbis exprimi, ſufficit ſi aliquibus ſignis indicetur: ſæpè enim fœminæ naturali pudore impeditæ non audent expreſsè debitum petere, ſed ſolùm aliquibus ſignis ſuum animum indicant, quod ſufficiens eſt, vt vir teneatur reddere, vt eſt omnium ſententia. Et idem etſi rariùs contingere poteſt in viro comparatione fœminæ, à qua ob eius authoritatem, vel morum aſperitatem debitum non audet expreſsè petere, ſed tacitè, cui fœmina tenetur ſub obligatione annuere, vt rectè notauit Sanch. *lib.9.diſp.2.n.4.&* 5. Baſil. Ponce *lib.10.c.2.num.2.*

4. Addit Baſil. eſſe tacitum petendi genus, ſi coniugi periculum incontinentiæ ſubſit, niſi tu cum ea copulam habeas, tametſi ad illam habendam neceſſarium ſit quod debitū exigas, illa enim debiti exactio, redditio eſt debiti à neceſſitate petiti. Quippe matrimonium in concupiſcentiæ remedium inſtitutum eſt, ac proinde ex illo videntur coniuges obligari ſibi inuicem pericula incontinentiæ remouere. Sed rectiùs Coninch. *diſp.34.dub.2. concluſ.2.num.14.* Gaſpar Hurtado *diſp.10.difficult.11. num.49.* cenſent ex matrimonij contractu te obligatum non eſſe ab alio debitum exigere, vt periculum incontinentiæ in eo vites, quia per matrimonium tuum corpus alteri tradis, vt eo vtatur, cùm ſibi rationabiliter placuerit, non autem vt eum obliges ad illius vſum: aliàs obligatus eſſes petere debitum, tametſi agnoſceres coniugem non conſenſurum. Quòd verò matrimonium in concupiſcentiæ remedium inſtitutum ſit, id ſolùm probat quemlibet coniugem poteſtatem habere corpore alterius vtendi, vt in ſe concupiſcentiam ſedet, & obligationem reddendi cùm ſibi fuerit poſtulatum, vt in altero incontinentiam euitet. Illud verò eſt certum obligatum eſſe quemlibet coniugem incontinentiæ pericula ab alio coniuge remouere, ſicuti & quodlibet aliud peccandi periculum: ratione enim mutuæ ſubordinationis vnuſquiſque alterius ſaluti conſulere tenetur, vt benè notauit Coninch. *d.dub.2.num.5.*

5. Verùm etſi negatio debiti ſic petiti regulariter peccatum mortale ſit, ſi nulla ſubſit legitima cauſa negandi, aliquando, inquit Eman. Saa, verbo *debitum, n.18.* Sāch. *lib.9.diſp.2.à n.10.* Baſil. Ponce, *lib.10.c.2.n.5.* Paul. Layman. & Coninch. *ſuprà,* veniale peccatum eſſe ob leuitatem materiæ, vt ſi non abſolutè negaſti, ſed aliquantulum diſtuliſti, aut ſi aliqua tergiuerſatione à petitione coniugem auertiſti. Quinimo Baſilio placet, ſi negatio continua non ſit, ſed vna, vel altera vice, aut ſi petenti manè reddas nocte non eſſe mortale ſecluſo incontinentiæ periculo. Quod probandum non cenſeo. Tum quia vnica negatio debiti ſeriò, inſtanter, & legitimè petiti grauis materia eſſe videtur, & ſufficiens occaſio excitandi rixas, diſcordias, & inimicitias inter coniuges. Tum quia periculum incontinentiæ frequenter timeri poteſt, ſi renuas debitum concedere tempore quo coniux ad coitum excitatus eſt, neque huic periculo conſulis nocturna conceſſione debiti manè poſtulati. Quocirca cautè procedendum eſt, & potiùs præſtat petenti abſque difficultate annuere, quàm aliquam in redditione difficultatem oſtendere, ne coniugalis amor minuatur, & ad illicita percurrat.

6. Hinc infetes obligatum eſſe coniugem ſimul cùm coniuge habitare, neque poſſe ea renuente longam peregrinationem, & rebus domeſticis augendis, vel conſeruandis non neceſſariam inſtituere. At ſi neceſſitas alendæ familiæ poſtulet non debet peregrinationem omittere, vt voluptati coniugis ſatisfaciat. Breues autem peregrinationes, vſus, & conſuetudo in viris permittit, ſecùs in fœminis viro non conſentiente: vt hæc omnia tradit Sanch. *lib.9.diſp.4.per totam,* Coninch. *dub.2.in fine.*

7. Secundò inferes obligatum eſſe coniugem conſeruare vires neceſſarias, vt debitum iuſtè petitum reddere poſſit, quia eſt medium neceſſarium, vt obligationi reddendi debitum ſatisfacias, ſicuti notauit Baſil. Ponce, *lib.10.c.2.n.6.* Vnde ſi aduertit pollutionibus voluntariis aut copula cum alienis, ſe reddi notabiliter impotentem ad coniugalem vſum, ſine dubio peccat contra iuſtitiam, & ius debitum matrimonio, vt aduertit Sanch. *lib.9.diſp.3.n.3.* Baſil, Ponce, *d.c.2.n.6.* Layman. *lib.5.tract.10.3.part.c.1.n.2.* Quinimo obligatus eſt à ieiuniis, & pœnitentiis etiam præceptis abſtinere, ſi ob illorum executionem aduertat ab vſu coniugali impediri, quia obligatio iuſtitiæ, quam excutere non poteſt cuilibet alteri obligationi præferenda eſt: ratò tamen hic effectus ex obſeruatione præcepti Eccleſiaſtici prouenit; ad ſummum namque vires minuuntur aliquantulùm, quod nullius conſiderationis eſt, neque à præceptis exequendis excuſat. Atque ita docent Nauarr. *c.21.nu.16.* Sanch. *lib.9. diſp.3.n.10.* Valen. *2.2. diſp.9.q.2.pun.5.verſ. neceſſitas excuſat.* Coninch. *diſp.34.d.2.n.18.* Gaſpar Hurtado *diſp.10. de matrim.difficult.11.n.50.* Baſil. Ponce, & Layman. *ſuprà.* Ob eandem rationem vxor aduertens ob ieiunia ſe reddi pallidam, vel deformem ita vt viro occaſionem præbeat, vt ab ea animum auertat, & ad alienas ſe applicet, obligata eſt à prædictis deſiſtere. Sic Sanch. Baſil. Hurtado, & Coninch. *ſuprà.*

§. II.

Qualiter coniugibus, & ſponſis liceant amplexus, oſcula, & tactus impudici.

1 *Secluſa cauſa vrgente tactus impudici mortales ſunt, ſi adſit pollutionis periculum.*
2 *At cauſa vrgente prædicta licent in coniugibus.*
3 *Prædictos tactus exercitos, vbi copula haberi nequit, aliquibus placet eſſe mortales. Verius eſt oppoſitum.*
4 *Quando exercentur ab vno coniuge in abſentia alterius, mortales ſunt iuxta communem ſententiam.*
5 *Probabile eſt à mortali excuſari.*
6 *Tactus, quibus membrum virile, in vas præpoſterum fœminæ refricatur mortales ſunt: quidquid alij contra ſentiant.*
7 *Sponſis de futuro liciti ſunt oſculi, amplexus, & tactus aliàs honeſti, ſecùs de ſe turpes.*

1. Ferè omnes Doctores conueniunt, tactus in partibus verendis ſecluſa cauſa vrgente eſſe mortales ſi adſit pollutionis periculum etiam non intentæ. Nam eſto huiſmodi tactus liciti ſint coniugatis; eo quòd ſint via, & medium ad copulam habendam: at cùm ſub hac ratione non aſſumuntur, ſi periculum adeſt pollutionis, illiciti omnino redduntur quippè tam coniugatus, quàm ſolutus tenetur nō procurare ſeminis effuſionem: at adhibere cauſas proximè & per ſe pollutionem excitantes, ſicuti ſunt tactus turpes, eſt virtualiter pollutionem procurare. Ergo in eo euentu prædicti tactus omnino illiciti ſunt. Atque ita ex omnium ſententia tradit Sanch. *lib.9. de matr.diſp.45.n.16.iuncto n.34.* Vazq. *1.2.diſp.115.cap.2.* Coninch. *diſp.34.dub.vlt.concl.2.* & alij paſſim.

2. Notanter dixi *ſecluſa cauſa vrgente:* nam ex huius interuentu pollutio ex prædictis tactibus ſubſecuta non cenſetur volita, & procurata, ſed permiſſa, vti chirurgus tangens verenda læſi cum pollutionis periculo abſque periculo conſenſus à peccato excuſatur. Qua ratione amplexus, oſcula, & tactus alias honeſtos à mortali in coniugibus excuſarem, etiamſi pollutionis non intentæ periculū adeſſet, quia adeſt vrgens cauſa eos exercēdi; nempè ad mutuum amorem indicandum, & fouendum, ſicuti benè notauit Sanch. *lib.9.diſp.45.n.38.* Secùs verò cenſeo dicendum de tactibus inhoneſtis, tametſi ab altero coniuge petantur, quia interueniente pollutionis periculo, non habet ius illos petendi, ideóque ceſſat cauſa vrgens.

gens,quæ illos honeſtare poſſet, eſto contrarium videatur Sanch. *dicta diſp.*45. *n.*35. cuius doctrina corruit ex temperamento,& limitatione ab ipſo *ibidem* poſita.

Secluſo autem pollutionis periculo prædicti tactus aliàs turpes, & inhoneſti liciti ſunt in coniugibus. Si enim copula coniugalis illis licita eſt, licere debent media, quæ ad ipſam per ſe referuntur, ſicuti tradunt Doctores prædicti.

3. Solùm eſt dubium, quando prædicti tactus exercentur eo in loco, in quo copula coniugalis haberi nequit, vel exercentur abſque animo habendi copulam,ſed ſolùm ob captandam eorum delectationem. Tunc enim non videntur licere,cùm ceſſet cauſa, ob quam permittuntur ſcilicet iuuare naturam ad copulam coniugalem. Sic Anton. 1.*p.tit.* 1.*c.*20.§.6.Syluest.verbo *debitum. quæſt.*9.*num.*7. Margarita Confeſſorum 6.*præcepto caſu* 7. Humada *ſuper leg.* 2.*tit.* 1.*part.*1.*gloſſa* 2.*num.*18. Sed rectiùs Sanch.*lib.*9.*diſp.*44.*n.*12. Vazq.1.2.*diſp.*113.*nu.*3. *&* 4.Coninch.*diſp.* 34.*dub. vlt. in fine.* Gaſpar Hurtado *diſp.*10.*difficult.*10.*nu.*46.excuſant prædictos tactus,oſcula, & amplexus à culpa læthali, quia non honeſtantur ex copula,ad quam ſuapte natura referuntur, ſed ex matrimonio,quod ius ad copulam tribuit, & conſequenter ad media,quæ per ſe ad habendam copulam referuntur.

4. Grauior difficultas eſt, quando prædicti tactus ob eorum delectationem exercentur ab vno coniuge in abſentia alterius, an eo caſu ſint mortales? Et quidem ſi coniux abſens ſperatur proximè venturus,prædicti tactus culpa vacant, ſi eos exerceas animo copulam cum illo habendi, quia cenſendus es quaſi in præſentia illos exercere, & te ad coitum coniugalem præparare,vt benè Vazq.1.2.*diſp.*113.*num.*4. At ſi habeantur prædicti tactus abſque animo coniugalis copulæ ſola cauſa percipiendæ voluptatis,credit Vazq. *ſuprà*, & Armilla, verbo *impudicitia*, *n.*3.eſſe mortale. Moueri poſſunt,quia ex matrimonio non habes poteſtatem tuo corpore vtendi,niſi quatenus neceſſarium eſt,vt ab altero debitum petas, vel illi reddas,at in præſenti caſu nec debitum petere, nec reddere intendis. Non igitur tibi licet prædictus vſus. Deinde illi tactus, & carnis commotio ex ſe referuntur ad pollutionem,vel coitum. Ad coitum autem vt impoſſibilem nequaquam referri poſſunt. Reſtat ergo, vt ad pollutionem referantur. Ergo ſunt omnino illiciti.

5. Cæterum etſi prædicta ſententia tenenda, & conſulenda ſit, oppoſitam autem, quam defendit Sanch. *lib.*9.*diſp.*44.*n.*16.Ochagauia, *tract.*5.*de matr.q.*12.Gaſp. Hurtado *diſp.*10.*difficult.*10.*nu.*47. probabilem eſſe cenſeo,eo quòd illi tactus,vt pote coniugis natura ſua referuntur ad copulam coniugalem, à qua relatione non eximuntur, eſto copulam non intendas, vel impoſſibilis ſit ob alterius coniugis abſentiam. Hæc enim per accidens contingunt, quæ relationem intrinſecam illorum tactuum non mutant. Præterea ſicut ex matrimonio prouenit copulæ coniugali honeſtas, ſic tactibus,qui copulæ deſeruire poſſunt, tametſi per accidens non deſeruiant.

6. Sed quid dicendum de tactibus, quibus membrum virile in vas præpoſterum fœminæ intromittitur, vel in in eius ſuperficie refricatur animo non ibidem conſummandi,ſed ſe excitandi ad conſummationẽ in vaſe naturali? Aliquibus videri poſſet hoc non eſſe peccatum mortale, quia licitum eſt iuuare naturam tactibus ad copulam coniugalem: illi autem tactus etſi videantur ad Sodomiticam copulam referri, de facto tamen non referuntur. Ergo eorum inordinatio culpam venialem non excedit. Quod confirmari poteſt ex eo quòd tactus,quibus pudendum in os fœminæ intromittitur,vel inter eius crura refricatur abſque animo ibidem conſummandi, ſed potiùs animo coniugalem copulam habendi, communiter Doctores cenceut teſte Sanch.*lib.*9.*diſp.*17.*n.*4. *&* 5. non eſſe culpam mortalem, tametſi illa membra coniugali copulæ apta non ſint. Ergo idem erit de vaſe præpoſtero: atque ita indicat Nauarr.*l.*5.*conſilior.tit.de pœnitent. & remiſſ.conſ.*7. Et de refricatione pudendi in ſuperficie vaſis præpoſteri affirmat expreſſè Sanch.*dicta diſp.*17.*n.*5 culpam venialem non excedere,tametſi de intromiſſione pudendi in vas præpoſterum contrarium ſentiat. Cæterùm non ſolùm de intromiſſione membri virilis in vas fœminæ præpoſterum (quod certum eſſe debet,) ſed etiam de refricatione illius in prædicti vaſis ſuperficie, exiſtimo eſſe peccatum mortale, tametſi abſit periculum pollutionis,& fiat animo conſummandi in vas naturale fœminæ, quia prædicti tactus cenſendi ſunt ſodomiticæ copulæ inchoatio,eo quòd ex ſe,& ſpectata eorum natura ad ipſam referantur,quam relationem non tollit agentis intentio. Secùs eſt cùm os fœminæ, vel eius crura, aliæque corporis partes tangendæ aſſumuntur ad excitandum naturam,quia ſpectata coniugum conditione, & frequenti vſu, & conſuetudine ſe cognoſcendi illis partibus vtuntur,vt maiori cum voluptate copulam coniugalem habeant: ſic docuit Baſil. Ponce, *lib.*10.*c.*11.*n.*5.

7. Supereſt dicendum de ſponſis de futuro? Breuiter reſpondeo illis licitos eſſe amplexus,oſcula,& tactus aliàs honeſtos, ſecùs de ſe turpes, quia ratione contractus initi ius habere videntur vtendi illis mediis ex ſe indifferentibus,quæ mutuũ amorem excitant,& fouent,ideóque ſic eſt vſu,& conſuetudine introductum, abeſſe tamen debet pollutionis,vel coïtus periculum: ſic docent Nauarr. *c.*14.*n.*18.& *c.*16.*n.*12. Valen.2.2.*diſp.*9.*q.*3.*p.*3. *ad finem.* Saa verbo *luxuria.* §. *oſcula, & tactus.* Sanch. plures referens,*diſp.*46.*n.*48.

§. III.

Qualiter coniuges vti matrimonio bedentvtà culpa immunes ſint.

1 *Vaſe naturali vti debent, nec eſt mortale, etiamſi in accidenti aliqua ſit variatio.*
2 *Affirmant plures coniuges copulam incipientes, obligatos eſſe eam abſoluere. Alÿ prædictam ſentiam temperant.*
3 *Quid ſit ſentiendum.*
4 *Non eſt opus, vt vtriuſque coniugis ſeminatio concurrat.*
5 *Fœmina prius ſeminans obligata eſt expectare viri ſeminationem.*
6 *Verius eſt recedente viro non eſſe licitum fœminæ ſe prouocare ad ſeminandum.*
7 *Si poſt contractum matrimonium nequeat vir intra vas ſeminare, dum eſt dubia impotentia copulari poſſunt, ſecus ſi certa ſit.*
8 *Omnes conueniunt obligatam eſſe fœminam conceptum ſemen retinere.*
9 *Ob nullam cauſam licet fœminæ directè procurare abortum fœtus, qui probabiliter creditur animatus.*
10 *Si fœtus animatus non ſit, plures cenſent licitum eſſe.*
11 *Verius eſt hanc procurationem directam illicitam eſſe.*
12 *Fœtu probabiliter animato negant aliqui licere fœminæ medicamentis vti, vt ſuæ ſaluti conſulat cùm periculo aborſus.*
13 *Verius eſt oppoſitum.*
14 *Medice prædicta medicamenta applicare licet, imò obligatur.*
15 *Proponitur dubitandi ratio, an abuſus vxoris contra naturam contineat ſpecialem malitiam.*
16 *Reſoluitur continere.*
17 *Explicandum eſt in confeſſione huiuſmodi abuſum factum eſſe cum propria vxore.*

1. COnueniunt omnes coniuges vaſe naturali ad generationem deſtinato vti debere abſque periculo effundendi ſemen extra vas. Eo autem periculo ſecluſo,etſi aliqui quos refert Saanch. *lib.*9. *diſp.*16.*num.*2. non improbabiliter ſentiant peccatum læthale eſſe,ſi inuerſo ordine coeant, V.g. Si vir ſuccubus ſit,fœmina in-

cuba

cuba, & à fortiori ſi more beſtiarum præpoſterè in vaſe tamen naturali copula habeatur; eo quòd prædicti modi naturæ aduerſantur, & deprauatum animum indicant, nimiæque voluptati affectum. At probabilius eſt ſolam culpam venialem adeſſe, ſiue à latere, ſiue ſedendo, ſiue ſtando, ſiue præpoſterè fœminam agnoſcas. Nam prædictus modus non impedit (vt ſuppono) quin ſemen intra vas naturale fœminæ recipiatur ob virtutem attractiuam, quam matrix habet teſte Ariſtotel. *lib.* 2. *de generat.c.*4. & conſequenter nec generationem impedit, nec fini matrimonij qui eſt ſobolem concipi obſtat, ergo non eſt grauis deordinatio, quæ peccatum mortale valeat conſtituere. Atque ita defendit Caiet.2.2.*q.*154. *art.*1.*circa ſolut.ad* 4.Nauarr. *c.*16.*n.*42.Hẽriq.*l.c.*11.16. *n.*6.Saa, verbo *debitum coniugale verſ.nullus modus*.Sanch. pluribus citatis *dicto lib.*9 *diſp.*16.*n.*3. Coninch. *diſp.*34. *dub.*9.*in fine*.Gaſpar Hurtado, *diſp.*10.*difficult.*5. *num.* 19. Tolet.*lib.*7.*c.*20. & alij. Quod adeò verum eſt, vt etiamſi aliqua pars ſeminis extra vas decidat reliquo intra vas recepto non ſufficiat ad copulam læthalem conſtituendam teſte Baſil.*lib.*10.*c.*11.*nu.*3. Gaſpar Hurtado *d. difficult.*5.*n.*20.Sanch. aliis relatis, *n.*5. eo quòd totum ſemen non ſoleat in matrice retineri, ſed retento quod ad generationem ſufficit reliquum expellitur. Quinimo idem Baſil. & Sanch. prædictum modum à mortali excuſant. Et ſi ſcias non ita certò prolem generari, ac ſi debito modo fuiſſes vſus, quia non teneris generationem conuenientiori modo procurare. Satis enim eſt ſi modo conuenienti eam procures. Illud certum, ſi ſcias ex prædicto concubitu generationem impediri, eo quòd fœmina vel ob humiditatem, vel laxitatem non valet ſemen retinere, peccatum eſſe mortale, quia perinde eſt, ac ſi ſemen extra vas effunderes. Quod verum cenſeo, etſi ea expulſio, ſeu non retentio procedat ex aliqua infirmitate temporali fœminæ, quæ ſemen retinere poteſt ſeruato naturali modo concubitus.

2. Reſtant quæſtiones. Prima, an coniuges copulam incipientes teneantur eam abſoluere? Affirmant Syluеſt. verbo *debitum*.7. Azor.*t.*3 *lib.* 3.*c.*24.*q.*9. Petr. de Ledeſm. *q.*49.*art.*6. *dub.* 2. & alij, eo quòd nemini conceſſum eſt generationem impedire, & debito fine coniugalem coitum priuare. Alij temperant prædictam ſententiam, vt procedat caſu quo alter coniux ſiue vir, ſiue fœmina ſeminauerit, ne illius ſeminatio fruſtranea ſit, ſi cùm alterius ſeminatione nõ iungitur. Sic Ochagauia *tract.*5.*de matr.* *q.*3.Gaſpar Hurtado *difficult.*5.*n.*21.

3. Dicendum tamen eſt, ſi neuter ſeminauit, neque vllum eſt periculum effundendi ſemen, poterunt ex mutuo conſenſu à coitu deſiſtere, quia coniuges non tenentur generationem procurare, etſi teneantur eam contrariè non impedire. Neque ille incœptus coitus eſt aliud quàm quidam tactus partium verendarum, qui inter coniuges ſecluſo periculo pollutionis permiſſus eſt. Maximè cùm fieri poſſit ob rectum finem, ſcilicet, vt concupiſcentiam ſedent, & valetudini conſulant, & filiorum copia non abundent, quos nequeunt conuenienter alere. Atque ita docent Palud. *in* 4.*d.*31.*q.*3.*art.*2.*num.*15. Caiet. 2.2.*q.*154.*art.*11.*in fine*. Vemerum 3.*p. ſpecialis art.* 15.*concl.*5.Saa, verbo *debitum coniugale verſ.inchoatam copulam*. Sanch. aliis relatis, *lib.*9.*diſp.*19.*num.*3. Filiucius *tract.*10.*c.*9.Baſil. Ponce, *lib.*10.*c.*11.*n.*9. Verùm ſi fœmina ſeminauit, vel in eo periculo conſtituta ſit, mortale peccatum erit, ſi vir ante ſeminationem ex propoſito deſiſtat, vt benè Caiet. Veracruz, & aliis relatis docuit Sanch. *d. diſp.*19. *n.*5. Quia eſſet occaſio, & cauſa, vt fœmineum ſemen ſuo debito effectu fruſtraretur, & generatio inchoata diſſolueretur, cùm fœmineũm ſemen impotens ſit ad generandum niſi ſemine virili concurrente: Omnibus autem mandatum eſt non ſolùm ne ſemen effundant, ſed ne permittant fruſtrà effundi, ſi id impedire licitè poſſunt, & abſque graui incommodo. Quare ſi renuente fœmina vir ſeminare potens deſiſtat à ſeminando non ſolùm peccat contra naturam, ſed etiam aduerſus caſtitatem lædens ius vxoris, quod obligat ad reddendum debitum legitimè petitum, habendámque copulam generationi aptam, vt benè aliis relatis docuit Sanch. *diſp.*19. *n.*9. Neque excuſari poteſt niſi ob grauiſſimum illi damnum imminens. Econtrà dicendum exiſtimo viro ſeminante fœminam non eſſe obligatam ſeminare, quia ſecundùm receptiorem communiorémque ſententiam, quam tradit Ariſtot *lib.*1. *de generat.animal.c.*2. Et *lib.*2.*cap.* 3. Galen.*lib.*1.*de ſanitate tuenda.cap.*11. Et *lib.*2. *de natural. facultat.c.*3. Auicen. *lib.*9.*de animal.c.*1. Albert. Magnus *lib.*5.*de animal.cap. vlt.* & D. Thom. quem Theologi ſequuntur 3.*p.q.*31.*art.*4. *ad* 3. ſemen fœmineum generationi neceſſarium non eſt. Ergo impedita eius ſeminatione virile ſemen non defraudatur ſuo effectu, vt rectè Sanch *lib.*9.*diſp.*15.*num.*5.

4. Ex hic infertur non eſſe opus, vt vtriuſque coniugis ſeminatio ſimul concurrat, ſed vnus alterum præuenire poteſt, vt ex teſtimonio vniuerſitatis Complutenſis docuit Henriq. *lib.*11.*c.*15.*n.*3. & *cap.*16.*n.* 7. Sanch. *lib.*9.*diſp.*17.*n.*9.& 10.Baſil.Ponce, *lib.*10.*c.*11.*n.*3.

5. Secundò fit fœminam priùs ſeminantem obligatam eſſe expectare viri ſeminationem, ne eius ſemen fruſtraneum ſit, néve viri ſemen extra vas effundatur; at virum priùs ſeminantem obligatum non eſſe (etſi conueniens ſit) fœminæ ſeminationem expectare, partim quia fœmineum ſemen generationi non eſt opus, eſto ſit conueniens, partim quia in viro non recipitur, neque eius aſſiſtentia poſt emiſſum ſemen videtur ad generationem neceſſaria.

6. Secunda quæſtio prædictis annexa, an poſt quam vir ſemen intra vas fœminæ effudit, membrúmque extraxit, liceat fœminæ quæ nondum ſeminauit tactibus ſe prouocare ad ſeminandum? Sanch. *lib.*9.*diſp.*17.*num.*12. cenſet id licitum eſſe duplici fundamento nixus: primò quod ſatis probabile eſt ſemen fœmineum ad generationem eſſe neceſſarium, certum verò eſſe conuenientiſſimum, ergo fœmina ſemen emittens generationem ad minus perficit, ergo licitum illi eſt. Secundò quia fœminæ grauiſſimo peccandi periculo eſſent expoſitæ, ſi viro ſeminante, & illicò recedente, vt ſæpè contingit, ipſæ irritatæ libidine continere ſemen deberent. His conſentit Leſſius *lib* 4.*cap.*3. *dub.*7.*num.* 55. & *dub.*14.*num.*94. Cæterùm verius cenſeo recedente viro iam non eſſe licitum fœminæ ſemen effundere, ſi ſe continere poteſt. Tum quia verius eſt, & ferè certum generationi neceſſarium non eſſe. Tum & præcipuè quia coniugibus ea copula illis licita eſt per quam efficiuntur vna caro: at mulier illa effuſione ſeminis non videtur fieri vna caro cum viro vtpote abſente, & ab ea ſeparato. Ergo, &c.

7. Tertia, ſi poſt contractum matrimonium vir nequeat ſeminare intra vas, vel ob impotentiam ipſius quia imbecillis eſt, alióve morbo oppreſſus, vel ob impotentiam fœminæ, quæ nimis arcta eſt, & ſemen recipere nequit, liceátne ijs coniugibus copula vacare? Cui difficultati reſpondeo, dum eſt dubia impotentia copulari poſſunt, tametſi ſæpè ſemen extra vas effundatur, quia per accidens eo caſu contingit effuſio, cùm ad cognoſcendam impotentiam copula aſſumatur, quæ alia via certò cognoſci non poteſt, ideóque dubiis de impotentia triennium conceditur, iuxta *cap. laudabilem de frigidis, & maleficiat.* At ſi certò moraliter conſtet nullam ſeminandi intra vas ſpem ſubeſſe; ab eo puncto quo id conſtiterit, obligati ſunt coniuges à copula abſtinere, quia illis ſola coniugalis copula, & de ſe generationi apta permittitur, qualis non eſt extra vas fœmineum ſeminatio, quæ pollutio eſt, & coitus contra naturam: ſic Henriq. *lib.*11. *c.*15.*n.*4. Ludouic. Lop. 1.*p.inſtruct.c.*79. *ad finem*. Sanch. *lib.*9.*diſp.*27. *à n.* 20. Baſil. Ponce, *lib.*10.*c.*11.*n.* 6. Concedunt autem prædicti Doctores his coniugibus oſcula, amplexus, & tactus ſecluſo pollutionis periculo, quia eorum impotentia, vt ſupponimus, matrimonio contracto

quò

ſuperuenit, quod prædictis ius tribuit. Illud verò certius eſt non impediri prædictos coniuges à copula ex eo quòd fœmina ſemen acceptum, nequeat retinere. Nam eo ipſo, quo illud recipit, copula coniugalis conſũmatur: expulſio verò præter intentionem ſuccedens per accidens reputari debet. Præterquàm quod ſæpè præſumendum eſt retinere quod ad generationem ſufficit, ſicuti rectè aſſerit Sanch. *dicta diſp.* 17. *num.* 24.

8. Quarta, qualis obligatio fœminæ inſit conceptum ſemen retinendi? Omnes conueniunt obligatam eſſe ne conetur ad illius expulſionem, vel ſumendo potionem, vel ſe erigendo, aut vrinam emittendo: quia hæc expulſio parum diſtat à voluntaria pollutione, cùm in vtraque ſemen ſuo debito fine defraudetur, vti ex omnium ſententia tradit Syluest. verbo *debitum.* q. 7. Nauarr. *c.* 16. *num.* 33. Sanch. *lib.* 9. *diſp.* 10. *n.* 2. *& ſeqq.* Baſil. Ponce. *lib.* 10. *c.* 13. *n.* 1. Neque obinde fœminam aſtringimus, vt diu immota permaneat, & reſupina perſiſtat, ſed tantùm ne expulſionem procuret, cùm compertum ſit recepto ſemine os matricis claudi, ita vt ob diuerſum corporis ſitum nullum videatur adeſſe periculum expulſionis: & rectè aduertit Henriq. *lib.* 11. *c.* 16. *n.* 8. Sanch. *dicta diſp.* 20. *n.* 4. Baſil. *dicto c.* 13. *n.* 1. Laym. *lib.* 5. *tract.* 10. 3. *p. c.* 1. *n.* 7.

9. Controuerſia igitur eſt: an liceat fœminæ ob conſeruationem vitæ, famæ, & honoris aborſum procurare fœtus nondum animati, vel animati. In qua controuerſia certum eſt ob nullum finem licere directè procurare aborſum fœtus, qui probabiliter creditur animatus; quia intrinſecè malum eſt intendere innocentis necem, eiúſve periculo illum exponere. Vnde nullatenus licet fœminæ medicinas ſumere, quæ directè ad fœtus occiſionem tendunt, vt ſunt potiones venenatæ, percuſſiones, dilacerationes, quia horum ſumptio eſt directa innocentis occiſio, quæ nullo fine honeſtari poteſt, vti pluribus firmat Sanch. *dicta diſp.* 20. *n.* 7. Gab. Vazq. *c.* 2. *de reſtitut.* §. 1. *dub.* 7. Baſil. Ponce, *lib.* 10. *c* 17. *n.* 3.

10. Quod ſi conſtet fœtum animatum non eſſe, plures cenſent licitum eſſe aborſum directè procurare ob periculum mortis imminentis euitandum; quia ille aborſus non eſt homicidium etiam virtualiter, ſiquidem pereunte matre probabile eſt nunquam illum fœtum anima rationali eſſe informandum. Deinde ille inanimatus fœtus eſt quaſi quidam alius humor in corpore exiſtens: at ob conſeruandam ſalutem licet directè conari ad expulſionem humoris noxij. Ergo etiam licebit conari ad expellendum prædictum fœtum. Neque obſtat illicitam eſſe expulſionem ſeminis ſuperabundantis, & nocini, quia eius expulſio non permittitur, ne impediatur coniugalis vſus illa voluptate licitè percepta. Cùm ergo in expulſione prædicti fœtus non adſit ea voluptas, ob quàm arceantur homines à matrimonio, vſúque coniugali, nulla apparet ratio, ob quam licita eſſe non poſſit. Atque ita licere docuit S. Antonin. 3. *part. tit.* 7. *c.* 2. §. 2. Syluest. verbo *medicus.* q. 4. *dicto* 2. Nauarr. *c.* 25. *num.* 62. Couar. *Clement. ſi furioſus de homicid.* 1. *p.* §. 3. *n.* 1. *in fine.* Henriq. *lic.* 11. *c.* 16 *num.* 8. Eman Saa, verbo *homicidium in princ.* Et aliis relatis Sanch. *lib.* 9. *diſp.* 20. *num.* 9.

11. Cæterùm veriùs cenſeo hanc procurationem directam illicitam eſſe, tametſi liceat indirecta ſumendo medicamenta ſaluti neceſſaria, ex quibus indirectè, & per accidens fœtus inanimatus expellitur. Sic Petr. Nauarr. *lib.* 2. *de reſtit. c.* 3. *difficult. n.* 132. *in* 2. *edit.* Gab. Vazq. *opuſc. de reſtit. c.* 3. §. 2. *n.* 25. Et *c.* 2. §. 1. *dub.* 7. *num.* 28. Baſil. Ponce, *lib.* 10. *c.* 13. *n.* 2. Et colligitur ex D. Auguſt. relato *in c. aliquando.* 32. *q.* 2. appellante meretricem eam quæ prolem antequam viuat interimit. Et *in c. aliquis de homicid.* damnatur vt homicida qui mulieri aliquid dederit, vel fecerit, ne poſſit generare, concipere, aut naſci ſoboles. Et licèt hic textus explicari poſſet, quando nulla adeſt honeſta ratio. At Aug loquitur generaliter. Duplicem habet partẽ concluſio. Prima eſt illicitum eſſe directè aborſum procurare; ſecunda indirectã procurationẽ licere. De hac ſecunda ferè nullus dubitat, & ex *infrà* dicendis euidentiùs confirmabitur. Priorem partem ſic probo, quia illa expulſio fœtus, eſto homicidium non ſit, eſt tamen contra naturam æquè ac eſt expulſio ſeminis extra vas: ſi enim ſeminis directa effuſio nullo caſu licet, eo quòd nullum alium præter generationem habeat finem, à fortiori non licebit fœtus expulſio, qui ex ſemine coaleſcit, & ad quem ſemen immediatè refertur. Secundò probat Nauarra, hac ratione deducta ab inconuenienti: ſi enim ob vitandam mortem matris, ſalutémque illius recuperandam liceret fœtum inanimatum directè expellere, etiam licitum eſſet ob vitandam mortem ex partu ſibi probabiliſſimè imminentem. Item ob conſeruandam ſuam famam, & fortè vitam, quæ ex illicito concepto fœtu periclitantur, quæ nullo alio modò conſeruari poſſe credit, niſi aborſu procurato. Quam ſequelam Thom. Sanch. *lib.* 9. *de matr. diſp.* 20. *n.* 10. non audet concedere, & rationem differentiæ ſubdit: quia periculo mortis imminente fœtus eſt quaſi aggreſſor, ſecùs verò cùm periculum futurum eſt, & longè diſtat, cui fortè aliis mediis ſuccurri poteſt. Sed hæc euaſio non ſatisfacit, cuilibet enim ius æquale eſt defendendi famam, & vitam ab eo qui infallibiliter creditur erepturus, ſicuti ab eo, qui eam de facto tentat eripere; quia in vtroque caſu eſt actu moraliter aggreſſor. Si igitur fœtus reputandus eſt aggreſſor, cùm fœminæ ſaluti nocet, etiam reputandus cùm eius famam & euidenti periculo exponit. At in neutro caſu reputandus eſt aggreſſor iniuſtus, ſed iuſtus à natura, eiuſque authore ſic ordinatus: ac proinde ob hanc rationem non licet illum perimere.

12. Grauior dubitatio eſt, an fœtu probabiliter animato liceat fœminæ vt ſuæ ſaluti conſulat aliquibus medicamentis vti ſciens moraliter inde fœtum periturum? Gab. Vazq. *de reſtit. capite* 2. §. 1. *dub.* 7. *n.* 28. & *cap.* 5. §. 2. *dub.* 6. *n.* 23 *& ſeqq.* quem ſequitur Baſil. Ponce, *lib.* 10. *c* 13. *n.* 6. concedit miſſione ſanguinis vti poſſe; ſecùs verò purgatione, vnguentis, balneis, aliiſve medicamẽtis, probat priorem partem, quia ſanguis eſto ſit alimentum fœtus, eſt etiam ſimul matris alimentum; poteſt ergo mater in huius alimenti diſpoſitione ſibi priùs conſulere, quàm fœtui. Cùm ergo videat ſibi eſſe nociuum cùm ſuperabundat, poterit illum diminuere, tametſi eius diminutio fœtui noceat, quia non tenetur ob conſeruationem fœtus retinere alimentum, quod propriæ conſeruationi nociuum eſt. At aliis medicamentis inquit Vazq. & Baſil. vti fœmina non poteſt, eo quòd æquè præſtant innocentis occiſionem, ac propriam conſeruationem, vti autem medio, per ſe deſtinato ad occiſionem innocentis, vt vita propria conſeruetur, nullatenus licet: ergo.

13. Cæterùm verius cenſeo non ſolùm miſſione ſanguinis, ſed aliis medicamentis propriæ vitæ ſalutiferis vti fœminam poſſe, tametſi inde fœtus pereat, quia mors fœtus eo caſu cenſenda eſt per accidens contingere non ſolùm quoad matris intentionem, ſed etiam quoad executionem, ſiquidem medicamentum aſſumptum ex applicatione agentis directè refertur ad ſalutem matris conſeruandam. Cùm ergo mater ius habeat conſeruandi propriam vitam, ius habet vtendi illis mediis, quæ ad eius conſeruationem neceſſaria iudicantur, eſto inde alter noceant. Quod adeò verum eſt, vt etiamſi medicamentum æquè matri ſalutiferum ſit, ac fœtui nociuum poterit eo vti, quia in eo vſu ſolam ſuam ſalutem quærit, non fœtus necem; hanc enim tantùm permittit ſicuti docent Nauarr. *lib.* 2. *de reſtit. c.* 3. *difficult.* 2. *n.* 131. Aragon. 2. 2. *quæſt.* 64. *art.* 7. §. *ad* 2. Bañes *q.* 40. *art.* 1. *dub.* 11. *concluſ.* 2. Henriq. *lib.* 11. *de matr. cap.* 16. *num.* 8. Saa, verbo *homicidium in princ.* Sanch. aliis relatis, *diſp.* 20. *num.* 14. *&* 18.

14. Neque audiendi ſunt qui negant medico licere prædicta medicamenta applicare; potiùs enim credo exigente matre obligatum eſſe; cùm ex officio teneatur mederi infirmum mediis quibus ipſe infirmus licitè vti po-

teſt,

teſt, vt aduertit Sanch. aliis relatis, *d. diſp.* 20.*n.* 15. Neque ab huiuſmodi vſu impeditur ex eo quòd probabiliter credatur matre ab iis medicamentis abſtinente fœtum in lucem proditurum, & aqua baptiſmi abluendum, quia id incertiſſimum eſt, ideóque non videtur mater obligata certam mortem ſubire, vt fœtus ſalutem ſpiritualem dubiam procuret, vn benè notauit Baſil. *dicto cap.* 13.*num.* 6.

15. Quæſtio quinta, contineátne abuſus vxoris contra naturam ſiue ſodomiæ, ſiue pollutionis tantùm ſpecialem malitiam, quam continet idem abuſus inter ſolutos. Ratio dubitandi ea eſt, quia ſi ſpræcdictus abuſus aliquam ſpecialem malitiam contineret, ea eſſet iniuſtitiæ, aduerſus coniugem: at coniux in eo abuſu conſentit, & ad ipſum cooperatur, ergo malitiam iniuſtitiæ continere non poteſt. Deinde non eſt adulterium ob eandem rationem, quia non eſt iniuſtitia, & quia adulterium eſt alieni thori violatio, vt dixit Gelaſius, *cap. lex illa.* 36. *quæſt.* 1. Et tradit D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 154. *art.* 8. *in corp.* Tandem non eſt contra fidem in matrimonio datam; hæc enim tantùm videtur obligare, ne debitum petitum negetur, néve alteri coniuges commiſceantur; ſicuti docet D. Thom. *in* 4. *d.* 31. *quæſt.* 1. *art.* 2. *in corp.*

16. Nihilominus tenendum omnino eſt prædictum abuſum continere ſpecialem malitiam aduerſus fidem in matrimonio datam. Etenim per matrimonium ſibi inuicem coniuges corpora tradunt ad ſolum coniugalem vſum, & generationi aptum; cui traditioni prædictus abuſus contrarius eſt. Neque obeſt quod coniuges conſentiant, quia eorum conſenſus nullus eſt, vtpote procedens à non habentibus poteſtatem: ſicut enim poteſtatem non habent, vt alteri commiſceantur, ſic nec ad ſe indebitè cognoſcendum. Quare iuſtè appellati poteſt adulterium, ſiquidem eſt thori coniugalis violatio, nam vt rectè dixit Ambroſ. relatus *in c. nemo tibi.* 32.*q.*4. adulterium non eſt ſolùm cum aliena peccare coniuge, ſed omne quod non habet poteſtatem, coniugij, quod confirmauit Auguſt. *in c. adulterij.* 32. *quæſt.* 7. Atque ita docent Sotus *in* 4. *diſt.* 31. *quæſt. vnica, art.* 4. *ad finem.* Petr. de Ledeſm. *de matrim. quæſt.* 49. *art.* 6. *dub.* 2. *poſt* 1. *concluſ.* Sanch. *lib.* 9. *diſp.* 18. *à n.* 3. Baſil. Ponce, *lib.* 10. *cap.* 11. *num.* 7. Ioannes de Salas, *t.* 2. *tract.* 13. *diſp.* 6. *ſect.* 16.

17. Aduertunt tamen rectè Baſil. Ponce, & Sanch. vitum, & idem eſt de vxore, ſic matrimonio abutentem obligatum eſſe, vt ſuum peccatum perfectè explicet manifeſtare cum propria vxore abuſum commiſſum eſſe. Nam ſi diceret cum coniugata in genere abuſum commiſiſſe, plura peccata quàm commiſit ſignificaret, ſiquidem vltra violationem fidei matrimonij denotaret violationem matrimonij coniugatæ, & iniuſtitiam aduerſus eius vitum. Neque hanc impediret, eſto adderet fuiſſe ex conſenſu proprij viri, cùm ipſe conſentire non poſſet. Si autem diceret abuſum fuiſſe cum ſoluta commiſſum, non explicaret violationem fidei ab vxore factam, cuius ipſe particeps fuit. Tenetur erho declarare cum propria coniuge peccatum commiſſum eſſe.

§. IV.

An ratione loci, & temporis impediantur coniuges à debiti petitione & redditione.

1 *Illicita eſt copula coniugalis in loco publico.*
2 *Quid de loco ſacro? Remiſſiuè reſpondetur.*
3 *Copula coniugalis non ſuſceptis velationibus licet.*
4 *Ex conſenſu vtriuſque intra bimeſtre. Secus altero reſiſtente.*
5 *Diebus feriatis proceſſionum, vel ieiunij licet, etſi conuenientiſſimum ſit ab ea abſtinere.*
6 *Iis diebus petenti obligatus eſt alter coniux reddere.*
7 *Tempore fluxus menſtrui non eſt mortale debitum petere.*
8 *An ſit culpa venialis ex fine petitionis decidendum eſt.*
9 *Ex parte reddentis nulla eſt culpa.*
10 *Tempore peregrinationis, ſi probabile eſſet periculum aborſus, illicita eſſet debiti petitio, & redditio. Secus ſecluſo tali periculo, vt communiter contingit.*
11 *Idem eſt ſi periculum abſit receptum ſemen effundendi.*
12 *Secluſo prædicto periculo non eſt mortale eo tempore reddere, vel petere.*
13 *Quod dictum eſt de copula tempore menſtruo, dicendum eſt quando habetur poſt partum, antequam mulier à ſanguine purificetur.*
14 *Tempore quo proles lactatur, nulla eſt obligatio coniugibus abſtinendi à debiti petitione.*
15 *Coniux cui debitum petitur in prædictis caſibus obligatus eſt reddere.*
16 *Vtroque coniuge amente copula per ſe illicita eſt.*
17 *Vxor rationis compos poteſt à viro inſano debitum petere.*
18 *Coniux ſanæ mentis per ſe non tenetur debitum reddere amenti petenti.*

1. Quoad locum attinet in confeſſo eſt apud omnes illicitam eſſe copulam coniugalem publicè id eſt coram aliis, quia eſto de facto nemini ruina ſit, ex ſe tamen decentiæ, & honeſtati aduerſatur, occaſionémque præbet aſpicientibus turpis deſiderij, vel ſaltem delectationis moroſæ, ideóque teſtatur Sanch. *lib.* 9. *de matr. diſp.* 15. *n.* 1. neminem inueniſſe de hac re dubitandem. Quod non ſolùm intelligendum eſt de copula coniugali, ſed de quibuſcunque tactibus aliàs turpibus, vt pote ad Venerem valdè incitantibus, ſicuti notauit idem Sanch. *num.* 2.

2. Si verò de loco ſacro ſermo ſit *tract.* 11. *de immunit. Eccleſiæ punct.* 2. relatis diuerſis opinionibus, cenſui probabilius copulam coniugalem ibidem licitam eſſe, ſi alteri coniugum neceſſaria ſit ad vitandum incontinentiæ periculum; eo quòd diu recluſi contineri non poſſint abſque poteſtate exeundi: ſecùs verò ſi ad prædictum finem neceſſaria non ſit, poſſitque extra locum ſacrum haberi, vt præter ibi relatos docet Coninch. *diſp.* 34. *dub.* 9. *concl.* 8. Gaſpar Hurtado *diſp.* 10. *diffic.* 4. *n.* 16. Quæ omnia loco prædicto probaui, neque aliquid nouum addendum occurrit.

3. Quoad tempus ſpectat variæ difficultates agitari poſſent. Prima, an non ſuſceptis velationibus copula coniugalis illicita ſit? Cui difficultati *diſp. praced. pun.* 13.§.5. reſpondi per ſe nullum eſſe peccatum, eo quòd Concilium Trident. non verbis indicantibus præceptum, ſed conſilium vtatur.

4. Secunda an ante tranſactum bimeſtre conceſſum ad deliberandū de religionis ingreſſu liceat? Et nemini eſt dubium licere, ſi ex conſenſu vtriuſque babeatur, ſecùs verò ſi aliquis reſiſtat intendens religionem ingredi, quia ius ſibi conceſſum de religionis ingreſſu violatur, ſicuti latiùs dixi *hac diſp. pun.* 2. §. 5.

5. Tertia; an diebus feriatis proceſſionum, vel ieiunij liceat prædicta copula? Et nemini eſt dubium conuenientiſſimum eſſe prædictis diebus abſtinere, vt feruentiùs poſſint coniuges orationi, aliiſque piis operibus vacare: cui feruori non leuiter obſtat coniugalis vſus ob voluptatem ſibi innatam. At cùm nullibi ſit prohibitus coniugalis vſus ſi nulla eſt culpa, prædictis diebus habeatur. Quippe etſi plures ſancti relati à Gratiano 33. *quæſt.* 4. diebus feriatis, & ieiuniorum aſſerant coniuges à copula debere abſtinere, intelligendi ſunt ex decentia, & honeſtate, & vt libeiùs orationi aſſiſtant, vt ibidem explicat Gloſſa, & licèt

Innocent. Pontifex *in cap. propoſuiſti*, 82.*diſt.* vſus fuerit verbo *præcepit*, ibi : Nam ſic Paul. ad Corinth. ſcribit dicens. Abſtinete vos ad tempus, vt expeditiùs vacetis orationi, & hoc vtique laycis *præcepit*. Gloſſa verbum *præcepit* pro perſuaſit intellexit. Atque ita pluribus relatis docet Sanch. *lib.9. diſp.* 12. *à n.*5. Couinch. *diſp.*34. *dub.*9.*n.*75. Baſil. Ponce, *lib.*10. *c.*9.*n.*5. Gaſpar Hurtado, *diſp.*10.*difficult.*3.*n.*9.

6. Ex quo inferendum eſt his diebus petenti obligatum eſſe coniugem reddere ſub graui culpa; quia ob illam indecentiam obligatio iuſtitiæ non ſuſpenditur, vt docuerunt D. Anton. 3.*part.tit.*1.*c.*20.§.7. Paldan. *in* 4. *d.*32.*q.*1.*art.*1.*n.* 4. Sanch. *dicta diſp.*12.*n.*7. Cooinch. *n.*75. & alij apud ipſos.

Quæ dicta ſunt de diebus feriatis à fortiori procedunt de illo die, quo ſacra Eucharistia recepta, vel recipienda eſt, vti latiùs dixi *tract. de Eucher.pun.* 13. & videri poteſt Sanch. *lib.*9. *diſp.* 13.*per totam*.

7. Quarta: an tempore quo fœmina patitur fluxum menſtruum licita ſit debiti petitio, & redditio? Duplex eſt dubitandi ratio, prima ex parte prolis, quæ ſi eo tempore concipiatur exponitur periculo naſcendi leproſa, vel monſtruoſa. Secunda ex parte ſeminis, quod videtur in vanum effundi, cùm raiò, vel nunquam eo tempore apta ſit mulier conceptioni. Ob quas rationes plures Doctores, vt videre eſt apud Sanch. *lib.*9. *diſp.*21. *à n.*2. cenſent illicitam eſſe debiti petitionem, ſaltem ſub veniali culpa. Cæterùm verius exiſtimo culpam mortalem non eſſe eo tempore debitum petere; quia ex iure poſitiuo nulla ſtat prohibitio. Ex iure autem naturali non apparet grauis indecentia in eo coitu: Neque enim coniuges teneotur à copula abſtinere, quoties generatio ſubſequenda non eſt; aliàs ſenes, & ſteriles non ſe cognoſcere poſſent: damnum autem, quod proli ſubſequi poteſt timendum non eſt, vtpotè ferè nunquam contingens, & eſto aliquando contingeret, melius eſt proli eſſe lepra infectam, quàm non eſſe. Si autem illo coitus tunc non haberetur, fortè poſtmodum non eſſet generatio, aut non eſſet eadem, ergo ex nullo capite copula illa mortalem culpam conſtituere poteſt. Atque ita docet plutibus relatis. Sanch. *lib.*9. *diſp.*21. *num.*7. *iuncto num.*5. Gaſpar Hurtado *diſp.*10.*difficult.*3. *num.*10. Baſil. Ponce, *lib.*10.*cap.*14.*num.*5.*&* 6. Coninch. *diſp.*34. *dub.* 9.*num.*76.

8. An verò culpa venialis ſit eo tempore debitum petere? Ex fine petitionis decidendum eſt. Si enim ob vitandum in te, vel in altero coniuge incontinentiam, vel aliquod diſſidium, aut rixam ſedandam amorémque coniugalem fouendum ducatur, nulla erit culpa, vt rectè Sanch. *d. diſp.*21.*num.*5. *&* 7. Baſil. *num.*5. Hurtado *difficult.* 3. *num.*10. Azot. *tom.*3. *lib.*3. *cap.* 31. *quæſt.*13. At ſi prædictos fines, vel ſimiles ſecludas, & gratia voluptatis percipiendæ debitum eo tempore exigas, culpam venialem committes, ſicuti docent prædicti Doctores, partim quia ille acceſſus indecentiam continet, & animum indicat nimiæ voluptati debitum: partim quia fœmina eo tempore conceptioni inepta eſt, præcipuúſque finis coniugalis copulæ, qui eſt prolis generatio fruſtraneus redditur.

9. Illud verò certum exiſtimo ex parte reddentis nullam eſſe culpam debitum ſic petitum reddere; quia ea redditio honeſtiſſimum finem habet, nempe obligationi ex iuſtitia debitæ ſatisfacere, ob quam tollitur indecentia, quæ in eo actu interuenire poſſet, ſicuti contingit, cùm ob periculum incontinentiæ vitandæ ea copula habetur. Atque ita verius eſt non ſolùm poſſe fœminam viro petenti debitum reddere, ſed eſſe obligatam, ſi ipſe vir ſeriò, & conſtanter petat, vt benè aliis relatis docet Sanch. *dicta diſp.* 21. *num.* 16. Coninch. *dub.*9.*concl.*2.

10. Prædictæ quæſtioni proxima eſt quinta, an tempore peregrinationis licitum ſit coniugibus petere, redderéque debitum? Et quidem ſi probabile eſſet periculum abortus fœtus animati omnes conueniunt illicitam eſſe petitionem, & redditionem, neque honeſtandam ob vitandum incontinentiæ periculum, cui aliis viis ſuccurri poteſt: vita enim innocentis prædicto periculo præferenda eſt. Verùm vt rectè aduertit Sanch. *lib.* 9. *diſp.*22. *num.* 5. Coninch. *diſp.*34. *dub.* 9. *concl.* 3. Gaſpar Hurtado *diſp.* 10. *difficul.* 3. Baſil. Ponce, *lib.* 10. *c.*14. *n.*7. rarò vel nunquam prædictum contingit periculum, ideóque timendum non eſt, neque ob illud vſu iuris ſibi debiti priuandum.

11. Grauius periculum eſt receptum ſemen effundendi, & materiam incipientem coagulari diſſipandi, ſi immediatè poſt conceptionem coniux cognoſcatur. Sed neque in iſto caſu acceſſus ad cooingem cenſendus eſt mortalis, vt rectè Angel. verbo *debitum num.* 33. Syluest. *ibidem, quæſt.*5. Sanch. *diſp.*22.*num.*1. Coninch. *concluſ.*3. Gaſpar Hurtado *difficult.*3. *num.* 12. Quippe prædictum periculum non eſt morale, cùm rarò, vel nunquam contingat; eo quod poſt conceptionem matrix omnino claudatur, neque ob irritationem coitus præſumenda eſt aperiri. Neque caſus euenire poteſt, in quo coniuges cognoſcere poſſint prædictum periculum ſubeſſe. Præterquam quòd diſſipatio illius materiæ cùm præter intentionem eueniat, non eſt tanti momenti, vt ob id coniuges iure ſe cognoſcendi priuari debeant.

12. Secluſo autem prædicto periculo omnes Doctores *ſuprà* relati teſtantur non eſſe mortale eo tempore petere, vel reddere debitum, quia iuris poſitiui nulla ſtat prohibitio; ex iure autem naturali etſi videatur aliqua indecentia copulam habere tempore quo mulier conceptioni inepta eſt. At cùm matrimonium non ſolùm ad prolis generationem, ſed ad concupiſcentiæ mitigationem ſit inſtitutum, optimè ob prædictum finem copula habetur. Quapropter ſi petens debitum prædicto fine ſedandi concupiſcentiam, vel alio ſimili ducatur non ſolùm culpam mortalem, ſed etiam venialem vitabit. Neque hiã obſtat quòd coniux eo tempore inepta ſit conceptioni, & ſemen ſuo fine principali priuetur, quia per accidens id contingit ob prægnationem, non ex modo concubitus, quod ad peccandum neceſſarium erat.

13. Si autem copula habeatur immediatè poſt partum, antequam mulier à ſanguine purificata ſit, exiſtimo idem eſſe dicendum ac de coniuge menſtruata, quia in vtroque caſu eſt quædam indecentia, & nimiæ voluptatis ſignum. Quare niſi ad vitandum incontinentiæ periculum, ſedandámque rixam, vel diſcordiam copula habeatur, veniale peccatum erit. Secùs verò ſi aliquo ex prædictis finibus ducatur: ſic Baſil. Ponce, *dicto cap.*14. *num.*8.

14. Illud certius tempore quo proles lactatur nullam eſſe obligationem coniugibus abſtinendi à debiti petitione: eſſet enim intolerabile iugum, & ferè impoſſibile coniuges ſimul habitantes tamdiu abſtinere; præcipuè cùm proli, quæ lactatur nullum damnum immineat, nec fœtui concipiendo, vt experientia teſtatur. Quod ſi ex concepto fœtu agnoſcerent coniuges vbera eſſe ſiccanda, & ex alia parte carerent diuitiis, quibus poſſent prolem alteri lactandam tradere, adhuc credit Sanch. & rectè *d. diſp.* 22. *num.* 15. non eſſe obligatum virum abſtinere à debiti petitione ſibi moraliter impoſſibili; eo quòd proli ſuccurri poteſt, vel illam exponendo, vel ex eleemoſynis alendo ac ſi mater obiret.

15. Procerto tamen habendum eſt in prædictis caſibus huius quæſtionis coniugem coi debitum petitur obligatum eſſe reddere, quia eſto petens aliquam culpam venialem committat exigendo ob defectum recti finis: at reddens ab ea culpa immunis eſt, cùm recto fine ducatur ſatisfaciendi obligationi ex iuſtitia debitæ, ſicuti aduertit Coninch. Sanch. Gaſp. Hurtado, *loc. alleg.*

16. Sexta

16. Sexta quæſtio ; an tempore amentiæ licita ſit petitio, & redditio debiti ? Breuiter reſpondeo vtroque coniuge amente copula per ſe illicita eſt, ob periculum malæ educationis prolis, per accidens tamen à peccato excuſatur, quia libertate carent, ideóque ſeparandi ſunt, ne ſe carnaliter cognoſcant. Qui verò eos ad coitum excitaret ſine dubio mortale committeret ob damnum, quod proli ſequitur carendo parentibus, qui eam instruere poſſint: ſic Ludouic. Lopez 2. *part. inſtruct. c.* 52. *ad finem*. Petr. de Ledeſm. *q.* 58. *art.* 3. *dub.* 2. Sanch. *diſp.* 23. *n.* 5. Baſil. Ponce, *lib.* 10. *cap.* 14. *in fine*. Coninch. *diſp.* 34. *dub.* 9. *concluſ.* 6. Idem eſt ſi coniux ſit furioſa, & non ſterilis, quia adeſt periculum ſuffocandi prolem. Secùs verò ſi aliqua ex prædictis conditionibus ceſſet, & vir ſit ſui compos, quia ceſſat periculum aborſus, malæque educationis prolis, cùm habeat parentem, qui eam commodè poterit educare, vti nuper relati docuerunt.

17. Illud certius vxorem rationis compotem poſſe à viro inſano debitum petere, quia petit copulam ſibi debitam, à qua ob defectum iudicij in altero coniuge, priuari non debet. Quod adeò verum eſt, vt etiamſi adſit periculum, quod inſanus extra vas ſeminet, non tenetur coniux ſanæ mentis à debiti petitione abſtinere, quia illa effuſio eſt præter eius intentionem, neque illi vt pote ſuo iure vtenti tribuenda eſt. Sicuti docuit Sotus *in* 4. *d.* 34. *quæſt. vnica, art.* 4. *ad finem corp.* Petr. de Ledeſm. *quæſt.* 58. *art.* 3. *dub.* 2. *in ſolut. ad* 3. Henrriq. *lib.* 11. *cap.* 15. *num.* 4. & 10. Sanch. *diſp.* 23. *num.* 7. Coninch. *dub.* 9. *concluſ.* 6. *num.* 79.

18. Coniux verò ſanæ mentis per ſe non tenetur debitum reddere amenti petenti, quia ea petitio non eſt vſus dominij, cùm non ſit humana, & rationalis. Per accidens tamen obligari poteſt ad grauiora mala vitanda: ſic Sanch. *diſp.* 23. *num.* 10. Coninch. *num.* 79. Quod ſi redditio debiti amenti nociua ſit, penſanda eſt qualitas damni, vt inde colligatur, an ſub graui, vel ſub veniali culpa debeat coniux ſanæ mentis à redditione abſtinere: vti notauit Baſil. Ponce, *lib.* 10. *cap.* 14. *in fine*.

§. V.

An ratione cognationis ſpiritualis priuentur coniuges debiti petitione, & redditione.

1 *Cognatio ſpiritualis matrimonio ſuperueniens impedit debiti petitionem, & qualiter.*

2 *Extenditur prædicta doctrina ad patrinum.*

3 *Si extra neceſſitatem proles communis, vel alterius coniugis baptizetur, leuetúrue è ſacro fonte, coniux huius culpæ immunis debitum exigere poteſt.*

4 *Prædictum munus culpabiliter exercens debitum nequit petere ſecundùm communiorem ſententiam.*

5 *Verior eſt quæ negat ſic delinquentem priuatum eſſe debiti petitione.*

1. COgnatio ſpiritualis, quæ ex Baptiſmo, vel Confirmatione naſcitur ſuperuenire matrimonio poteſt, vt ſi parens prolem alterius coniugis ex alio matrimonio, vel præſenti habitam baptizet, vel de ſacro fonte leuet, aut in confirmatione teneat. Si igitur hoc fiat ex neceſſitate, quia non adeſt alius qui id præſtet, nullatenus impedimento eſt petendi, vel reddendi debitum, vt videtur expreſsè deciſum in *cap. ad limina*, 30. *quæſt.* 1.

2. Et licèt hic textus ſolùm de baptizante loquatur, communiter Doctores extendunt ad patrinũ tam in baptiſmo, quàm in confirmatione, & meritò; cùm ratio ob quam in baptiſmo excuſatur impedimentum eſt, quia nulla committitur culpa; at leuans de ſacro fonte, vel in confirmatione tenens, cùm non adeſt alius, nullam culpam committit, ſed munus ab Eccleſia ſtatutum præſtat. Non igitur vllum impedimentum petendi, reddendique debitum contrahere debet, vti ex communi ſententia firmat Sanch. *lib.* 9. *diſp.* 26. *n.* 3. tametſi contrà ſentiat Henrriq. *lib.* 11. *cap.* 15. *num.* 15. Petr. de Ledeſm. *quæſt.* 56. *art.* 1. *dub.* 1. *in princ.* Baſil. Ponce, *lib.* 10. *cap.* 6. *num.* 6. Et idem eſt, quando abſque vlla culpa hoc munus à coniuge præſtitum fuiſſet; eo quòd ignorantiam inuincibilem haberet prædictum baptizatum eſſe ſuum, vxoriſue filium, quia hoc impedimentum, & prohibitio petendi debitum, cùm pœna ſit, culpam exigit; vt tradit tanquam omnino certum Coninch. *diſp.* 34. *dub.* 8. *initio*. Azor *tom.* 3. *lib.* 3. *c.* 31. *q.* 10. *difficult.* 3. Baſil. Ponce *lib.* 10. *cap.* 6. *num.* 9. & colligitur *ex cap. ſi vir de cognat. ſpirituali*. Quinimo ſi factum fuit cum ignorantia huius legis prohibentis, & interdicentis coniugibus prædictum officium, ceſſat impedimentum ob eandem rationem, quia ceſſat culpa, vt pluribus firmat Baſil. *dicto cap.* 6. *num.* 8. Quod aliqui extendunt non ſolùm ad ignorantiam huius pœnæ, ſub qua eſt prohibitio facta, vt refert Baſil. *num.* 12.

3. Si verò ab vno coniuge extra neceſſitatem, atque adeò culpabiliter proles communis, vel alterius coniugis baptizetur, leuetúrve è ſacro fonte, aut in confirmatione teneat, coniux qui huius culpæ particeps non eſt debitum exigere poteſt, quod illi neceſſario eſt reddendum, vt ex omnium ſententia teſtatur Coninch. *diſp.* 34. *dub.* 8. *num.* 84.

4. Quocirca difficultas eſt, an culpabiliter exercens prædictum munus à debiti petitione arceatur, ita vt ſi vterque coniux culpabiles exiſtant, neuter poſſit debitum petere, neque vlla ſit illi obligatio reddendi? Affirmat communis ſententia teſte Sanch. *lib.* 9. *diſp.* 26. *num.* 6. Gutierr. *de matrim. cap.* 100. *num.* 6. Mouentur ex textu *in cap. peruenit.* & *cap. ſi quis* 30. *quæſt.* 1. vbi coniuges prædicto impedimento ligati iubentur ſeparari. Secundò *cap. noſſe, eadem cauſa, & quæſt.* dicitur non eſſe ſeparandos coniuges, ſi vtriuſque conſenſu impedimentum non acciderit: tacitè indicans ſi vtriuſque conſenſu contigiſſet ſeparandos eſſe. Tertiò in *cap. ad limina* excuſat textus à prædicto impedimento coniugem, qui in neceſſitate proprium filium baptizauit, laudabiliter fecit: at qui extra neceſſitatem baptizaſſet nullam excuſationis cauſam haberet. Quartò in *capite ſi vir de cognat. ſpirituali*, malitioſè vxoris filium in baptiſmo ſuſcipiens non ſeparatur à coniuge, ne ei fraus patrocinetur, at negata ei poteſtate petendi, & conceſſa obligatione reddendi nullatenus fraus patrocinatur. Ergo aſſerendum eſt ſic delinquentem iure exigendi debitum priuatum eſſe.

5. Cæterùm etſi prædicta ſententia communis ſit, verior eſt quæ negat ſic delinquentem priuatum eſſe debiti petitione, vt tradit Gloſſa in *cap.* 2. *de cognat. ſpirit.* verbo *debitum*. Et ibi Anchar. Præpoſit. & Cardinal. Durand. *in* 4. *d.* 42. *quæſt.* 1. *art.* 3. Suar. *tom.* 3. *de ſacram. quæſt.* 67. *art.* 8. §. *penult.* Coninch. *diſp.* 34. *dub.* 8. *n.* 69. Baſil. Ponce ex parte, *lib.* 10. *c.* 6. *n.* 4. Gaſpar Hurtado *diſp.* 10. *difficult.* 6. *num.* 24. Moueor, quia hæc grauiſſima pœna nullo iure aperto ſtatuta eſt, vt conſtabit ex ſolutione textuum qui *num. præcedenti* referuntur, Quinimo ex aliis textibus contrarium manifeſtè colligitur, ergo inducenda non eſt. Minorem in qua eſt tota difficultas ſic probo. Nam textus *in cap. peruenit* loquitur de fœminis, quæ ante contractum matrimonium filios in concubinatu ſuſceptos leuarunt, quas mirum non eſt vt à viris ſeparentur, cùm eorum coniugium nullum ſit. Eandem explicationem habet textus *in cap. ſi quis filiaſtrum*, ac proinde hi textus ad rem non faciunt. Et eſto intelligendi ſint de impedimento poſt matrimonium contracto correcti cenſendi ſunt per textum *in cap. noſſe. Cap. de eo. Cap. ad*

limina eadem cauſa,& queſt. Et *c. ſi vir de cognat. ſpiritua-li*:Ex teliquis verò textibus ſcilicet *Noſſe. Ad limina* 30. *quaſt.* 1. Ex textu in *cap. ſi vir de cognat. ſpirit.* ſolùm à contrario ſenſu argumentum fit, quod in iure firmum noo eſt, maximè in pœnis extendendis; ſæpè namque Pontifices ſua reſponſa cum limitatione proferunt, ſpecialémque rationem afferunt, non vt indicent ea limitatione, aut ratione deficiente contrarium eſſe pro lege habendum; ſed vt interrogatis plenè, & perfectè ſatisfaciant. Non igitur ex textibus in contrarium relatis colligi poteſt, ſic delinquentem iure petendi debitum priuatum eſſe. At probemus aliis textibus expreſsè ei permitti. Nam textus *in cap. de eo*, 5. 30. *quaſt.* 1. dicitur, ſi autem coniuges legitimi vnus aut ambo ex induſtria fecerint, vt filium ſuum de fonte ſuſciperent, ſi innupti permantre voluerint bonum eſt (hoc eſt ſi voluerint maoere continentiam ſeruantes) ſin autem grauis pœnitentia inſidiatori iniungatur, & ſimul maneant. Si igitur decidit textus quod ſimul permaneant, ſine dubio poteront debitom exigere, aliàs ſeparandi eſſent, ne periculo incootinentiæ eſſent expoſiti. At apertiùs doctrina conuincitur *ex cap. ſi vir de cognat. ſpirit.* vbi Pontifex inquit ſiue ex ignorantia, ſiue ex maliria id feceriot, non ſunt ab inuicem ſeparandi, nec alter ateri debitum debet ſubtrahere, niſi ad continentiam ſeruandam poſſint induci, quia ſi ex ignorantia ſactum eſt, eos ignorantia excuſate videtur, ſi ex malitia, eos ſua fraus non debet pattocinari, vel dolus. Notaoda ſunt verba, *non ſunt ab inuicem ſeparandi*; item *neque alteri debet debitum ſubtrahere*: quibus manifeſtè indicatur vtrumque retinere ius exigendi, aliàs poſſent debitum ſibi ſubtrahere. Item voluit Pontifex prouidere malitiæ, qua aliqui proptios filios è ſacro fonte leuabant, vt à coniogibus ſepararentur ob impedimentũ, qood cenſebatur contractum ex *c. peruenit*. Et *cap. ſi quis filiaſtrum*; & loco impedimenti iubet grauem eis pœnitentiam iniungi, ideóque eos quoad mutuam habitationem, petitionem, redditionémque debiti æquales facit iis qui ignorantes filios è ſacro fonte ſuſceperint, qnos ex omnium ſententia cooſtat debiti petitione priuatos non eſſe. Ergo aſſerendum eſt probabilius eſſe, & mihi certum cognationem ſpiritualem matrimonio ſuperuenientem non præſtare coniugibus impedimentum petendi, reddendique debitum.

§. VI.

An ob affinitatem matrimonio ſuperuenientem impediantur coniuges à debiti petitione, & redditione.

1 *Affinitas matrimonio ſuperueniens extenditur ſecundùm aliquos ad 4. gradum quoad debiti petendi priuationem.*

2 *Verius eſt ſpectato Trident. non extendi vltra 2. gradum.*

3 *Qualiter inceſtuoſus à prædicta pœna excuſetur.*

4 *Aliquando priuatus debiti petitione permitti poteſt debitum petere.*

5 *Impetratâ diſpenſatione impedimenti recuperat inceſtuoſus integrum ius petendi.*

6 *Innocens ab inceſtuoſo debitum petere poteſt, illique eſt reddendum.*

7 *Inceſtuoſo iniquè petenti non eſt coniux innocens obligatus reddere, etſi poſſit.*

1. Affinitas matrimonio ſuperueniens orta ex inceſtuoſa copula cùm coniugis conſanguineis ad minus in primo, & ſecundo gradu impedit debiti petitionem, vt colligitor *ex cap. tranſmiſſæ. Cap. tuæ fraternitatis, de eo qui cognouit conſanguin.* Et *cap. ſi quis viduam.* Et aliis, 3. *quaſt.* 7. An autem hæc affinitas, & impedimẽtum oriatur ex copula cum conſanguineis coniugis in tertio, vel quarto gradu? difficultate non caret: eo quòd antiquo iure, & matrimonium contrahendum impediebat, & poſt contractum prohibebat debiti petitionem. At Trident. *ſeſſ.* 24. *cap.* 4. ſtatuit, ne prædicta affinitas matrimonium contrahendum impediret vltra ſecuodum gradum, de prioatione autem debiti nec verbum fecit. Cùm ergo à iure antiquo recedendum non ſit, niſi quatenos iure nouo expreſſum fuerit & in iure nouo nulla quoad debiti petitionem reſtrictio inoeniatur, conuinci videbatot vſque ad quartum gradum extendi. Atque ita affirmat Paul. Comitol. *lib.* 1. *reſponſ. moral. q.* 138. & alij relati à Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 15.

2. Cæterùm veriùs eſt reſtricta affinitate ad ſecundum gradum quoad matrimonium contrahendum eo ipſo reſtringi quoad priuationem petendi debitum, quia priuatio exigendi debitum imponitur in pœnam copulæ inceſtuoſæ. At ſublato impedimento contrahendi matrimonium ob copulam cum conſanguineis in tertio, vel quarto gradu, ea copula non eſt cenſenda inceſtuoſa; quia non eſt cenſenda cum affine habita; ſicuti non cenſentur conſaoguinei, qui ſint extra quartum gradum; eo quòd extra illom non eſt impedimentum matrimonij contrahendi. Atque ita docent pluribus relatis Sanch. *lib.* 9. *diſp.* 27. *nu.* 14. Gutierr. *lib.* 1. *canon. qq. cap.* 23. *n.* 21. Et *de matr. c.* 99. *in fine.* Henriq. *lib.* 11. *c.* 15. Baſil. Ponce, *lib.* 7. *c.* 33, *in fine*, deciſúmque refert à ſacra Concilij congregatione.

3. Excuſatur inceſtuoſus à prædicta pœna, ſi ignorarit eſſe cooſanguineam ſuæ coniugis ad quam acceſſit, quia eo caſu excuſatur ab inceſtu, ac proinde à pœna ob inceſtum impoſita, vti expreſsè colligitur ex *cap.* 1. *de eo qui cognouit conſanguineam*, &c. Et tradit Sotus *in* 4. *d.* 37. *queſt. vnica, art.* 2. Victoria *de matrim. num.* 290. Rodrig. 2. *tom. ſum. c.* 143. *concl.* 11. Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 15. & *lib.* 9. *diſp.* 32. *num.* 47. Layman. *lib.* 5. *ſum. tract.* 10. 3. *part. cap.* 1. *num.* 14. Deinde excuſatur ſi per vim fuit cognitus ob eandem rationem, quia immunis eſt à culpa iuxta *cap. diſcretionem de eo qui cognouit*, &c. Quinimo non videtur improbabile ſi metu cadeote in conſtantem virum ea copula habita ſit inceſtuoſum retinere ius petendi debitum. Nam cùm hæc pœna iure Eccleſiaſtico inducta ſit, credendum non eſt peccanti ita coactè impoſitam eſſe, ait Sotus *d. art.* 2. Baſil. *lib.* 10. *c.* 7. *num.* 6. Et probabile cenſet Sanch. *lib.* 9. *diſp.* 31. *num.* 4. Layman. *dicto cap.* 1. *n.* 14. Illa verò excuſatio, quam tradit Sylueſt. verbo *luxuria, queſt.* 4. *dicto* 2. Angel. verbo, *inceſtus n.* 4. Saa, verbo *matrimonij impedimenta dirimentia, num.* 1. nempe ſi inceſtus fuerit occultus, nullatenus eſt admittenda: tum quia ex nullo textu colligitur. Tum quia ratò hoc impedimentum à coniugibus contraheretur, ſi oporteret inceſtum publicum eſſe. Atque adeò ex inceſtu occulto naſci prædictum impedimentum docuit Gloſſa *in cap. qui dormierit*, verbo *neutrum* 32. *queſt.* 7. Gutierr. *lib.* 1. *canon. qq. cap.* 23. *n.* 8. Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 15. *n.* 13. & *lib.* 9. *diſp.* 27. *num.* 2. Neque ſententia iudicis requiritur, vt benè Sanch. *lib.* 9. *diſp.* 30 *num.* 2. Et Layman. *d. c.* 1. *num.* 15.

4. Verùm eſto inceſtuoſus prioatus ſit debiti petitione; aliquando tamen permitti poteſt ea debiti petitio, videlicet ſi credat compartem ſui delicti grauem ſuſpicionem concepturam; eo quòd à debito petendo abſtinet. Neque enim credendum eſt legem Eccleſiaſticam cum graui honoris iactura obligare. Quod præſertim in vxoris inceſtu locum habere poteſt, vt benè notauit Layman. *loco nuper relato.* Deinde in gratiam coniugis innocentis permitti aliquando poſſe inceſtuoſo debiti tacitam petitionem teſtantur Sotus *in* 4. *d.* 37. *queſt. vnic. art.* 2. *poſt* 2. *concluſ.* Gutierr. *lib.* 1. *canonic. qq. cap.* 23. *num.* 9. Sanch. pluribus relatis, *l.* 9. *diſp.* 7. *n.* 1. Si enim vxor cogeretur ſemper debitum petere, oneroſum illi matrimonium eſſet, & periculo

incon

Digitized by Google

incontinentiæ exponeretur, credetéque poſſet ſe minus à viro diligi.

5. Illud verò eſt certum impetrata diſpenſatione prædicti impedimenti integrè inceſtuoſum recuperare ius petendi debitum, ac ſi nunquam affinitatem contraxiſſet, neque ad hanc impetrationem conſenſus innocentis requiritur, vt optimè aduertit Sanch. *lib. 9. diſp. 6. n.* 10. Quam diſpenſationem concedere poſſe Epiſcopum ſaltem ex conſuetudine teſtantur Sanch. *lib.* 8. *diſp.* 12. *n.* 4. Valen. *diſp.* 10. *q.* 5. *.* 5. Henriq. *l.* 12. *c.* 2. *n.* 6. Laym. *lib.* 5. *tract.* 10. 3. *p. c.* 1. *n.* 15. & alij plures apud ipſos. Ex priuilegio autem ſedis Apoſtolicæ ſuperiores Societatis, & quibus ipſi commiſerint eam concedere poſſunt, vti conſtat ex priuilegiis Societatis, verbo *diſpenſatio.*

6. Quoad innocentem attinet dubitare nemo poteſt poſſe ab inceſtuoſo debitum petere, illíque neceſſariò eſſe reddendum, quia ſine culpa priuari non debet iure ſibi debito, vt habetur *cap. diſcretionem, de eo qui cognouit conſanguineam.* Affinitas namque poſt matrimonium iniquè contracta illi nocere non debet qui iniquitatis particeps non fuit, vt deciditur *cap. tuæ fraternitatis eodem tit.*

7. An autem poſſit, vel teneatur inceſtuoſo iniquè petenti reddere? difficultate non caret, verius cenſeo nullam illi eſſe obligationem reddendi, tametſi reddere poſſit. Priorem partem docuit Gloſſa *in c. Noſſe,* 30. *q.* 1. verbo *defraudentur.* Couar. 4. *decret.* 2. *part. c.* 7. §. 2. *num.* 5. Gutierr. *lib.* 1. *canon. quaſt. cap.* 23. *n.* 6. Sanch. plures referens, *lib.* 9. *diſp.* 6. *n.* 8. eo quòd inceſtuoſi petitio nulla ſit, vt pote qui priuatus eſt iure petendi. Nulla igitur iniuſtitia committitur, ſi eius petitionem repellas. Argum. textus *in leg. ſi pupillus* 127. *ff. de verbor. obligat.* Et licèt aliquando eius petitioni annuas, non obinde obligatus es deinceps reddere; quia priuatio quam inceſtuoſus habet petendi debitum non eſt facta in tui fauorem, ſed in pœnam delicti commiſſi, ideóque nequit ob tui ceſſionem tolli, ſicuti benè notauit Sanch. *lib.* 9. *diſp.* 6. *num.* 9.

Secunda pars concluſionis ſcilicet te poſſe reddere difficilior eſt, eo quòd videaris cooperari iniquæ actioni petentis: at ſi attentè conſideretur nulla eſt iniquæ actioni cooperatio: quippe illa copula coniugalis ſecundùm ſe illicita non eſt, ſed ſolùm quatenus petitur ab inceſtuoſo: at petitioni inceſtuoſi non cooperaris formaliter, ſiquidem illum ad petendum non incitaſti, ſed ſolùm cooperaris copulæ petitæ. Ergo nulla in malitiam cooperatio adeſt. Ex alia autē parte delictum inceſtuoſi te grauare non debet, vt dicitur *cap. tranſmiſſa. c. tuæ de eo qui cognouit conſang.* Ergo æquè debes liber eſſe ad petendum, & reddendum ac ſi delictum commiſſum non eſſet. Atque ita docet Ledeſm. 2. *part.* 4. *q.* 60. *art.* 4. *poſt princ.* Sanch. *lib.* 9. *diſp.* 6. *n.* 12. Laym. *lib.* 5. *tract.* 10. 3. *part. cap.* 1. *num.* 15.

§. VII.

Qualiter voto caſtitatis emiſſo ante, vel poſt matrimonium impediantur coniuges à petitione redditionéque debiti.

1 *Aſtrictus caſtitatis voto peccat mortaliter matrimonium contrahens.*
2 *Contracto matrimonio abſtinere debet à debiti petitione. Nec reddere debet priori bimeſtri.*
3 *Religionem ingredi affirmant plures eſſe obligatum.*
4 *Verius eſt obligatum non eſſe.*
5 *Conſummato matrimonio tenetur coniux caſtitatem vouens reddere petenti, & mortua vxore caſtitatem ſeruare.*
6 *Si votum caſtitatis emiſſum ſit matrimonio contracto ex licentia coniugis nec petere, nec reddere poteſt.*
7 *Si emiſſum ſit neſciente coniuge etſi aliqui cenſeant inualidum eſſe; verius eſt prædictum votum valere.*
8 *Satisfit oppoſita rationi.*
9 *Qui caſtitatem vouet diuortio legitimè facto non poteſt coniugi adulteræ reconciliari.*

1. PRò certo habendum eſt aſtrictum caſtitatis voto peccare mortaliter contrahendo matrimonium, tametſi animum habeat ingrediendi religionem ante conſummationem. Tum quia manifeſtiſſimo periculo exponitur intentum non exequendi. Tum quia coniugem decipit ea intentione contrahendo, quæ ſi manifeſtata ſibi eſſet veroſimilius eſt non contracturum.

2. Contracto matrimonio abſtinere omnino debet à debiti petitione, quouſque diſpenſationem obtineat, quia id præſtare poteſt abſque coniugis iniuria. Reddere autem priori bimeſtri nequit, quia eo tempore in fauorem religionis non aſtringuntur coniuges ad reddendum, maximè ſi de religione aſſumenda cogitauerint. At votum obligat ad caſtitatem ſeruandam, quoties ſeruari poteſt.

3. Quæſtionem habet, an religionem ingredi teneatur? Affirmat D. Thom. *in* 4. *d.* 38. *quæſt.* 1. *art.* 3. *quæſtiunc.* 2. *ad* 3. Silueſt. verbo *matrimonium* 7. *quæſt.* 5. *dicto* 2. Nauarr. *cap.* 22. *num.* 73. Ioann. Azor. *tom.* 1. *lib.* 11. *cap.* 21. *quæſt.* 2. & alij plures. Mouentur, quia religio eſt vnicum medium, quod eo caſu habet vt caſtitatem ſeruet. Nec mirum eſt, quod obligetur exequi medium ita arduum, & difficile pro caſtitate promiſſa ſeruanda, cùm ipſe contrahens indebitè matrimonium in eas ſe anguſtias coniecerit.

4. Verius tamen eſt obligatum non eſſe religionem ingredi, tametſi votum emiſerit poſt matrimonium contractum ante illius conſummationem, niſi fortè tempore emiſſionis voti cogitauerit nullum aliud ſupereſſe medium exequendi votum præter Religionis ingreſſum. Quia non eſt cenſendus ſe velle obligare pro voti executione ad aſſumendum medium quod difficilius eſt ipſa re promiſſa. Secùs eſt quando tempore emiſſionis voti agnoſcitur nullum aliud ſupereſſe remedium voti exequendi, quia eo caſu (qui ratus eſt) cenſetur medium tacitè promitti, ne irriſoria promiſſio ſit. Atque ita docent Sotus *in* 4. *d.* 38. *quæſt.* 2. *art.* 1. §. *quid autem.* Henriq. *lib.* 12. *cap.* 2. *num.* 8. Saa, verbo *matrimonium de impediment. diriment. num.* 3. Leſſius *lib.* 2. *de iuſtit. p.* 46. *dub.* 5. *num.* 52. Coninch. *diſp.* 34. *dub.* 5. *num.* 35. Sanch. *lib.* 9. *diſp.* 34. *n.* 3. Baſil. Ponce, *lib.* 10. *cap.* 5. *num.* 12. Gaſpar Hurtado, *diſp.* 10. *difficult.* 8. *num.* 33. Layman. *lib.* 5. *tract.* 10. 3. *p. cap.* 1. *num.* 11. & colligitur apertè ex *extrauag.* Ioann. XXII. *Antiquæ de voto*, vbi Pontifex decernit eum qui poſt contractum matrimonium ante conſummationem inſignitus fuit ſacris non eſſe obligatum Religionem ingredi, præſumit enim Pontifex non habuiſſe intentionem ſe obligandi ad medium ita arduum, & difficile.

5. Conſummato verò matrimonio ſiue cum peccato, ſiue abſque illo tenetur coniux caſtitatem vouens reddere petenti debitum, quoties ipſi fuerit rationabiliter petitum, quia nequit priuare coniugem iure ex iuſtitia per matrimonium quæſito: & colligitur manifeſtè ex *cap. quidam, cap. placet de conuerſ. coniugator.* & vt certum docet Baſil. Ponce, *lib.* 10. *capite* 5. *num.* 6. Verùm mortua coniuge, vel ipſa adulterium committente, cùm in his euentibus ſeruare caſtitatem poſſit, ſine dubio voto aſtringitur, vt ex omnium ſententia tradit Coninch. *diſp.* 34. *dub.* 5. *num.* 37. Leſſius *lib.* 2. *c.* 41. *n.* 53. Paul. Laym. *lib.* 5. *tract.* 10. 3. *part. c.* 1. *n.* 11.

6. Quod ſi votum emiſſum ſit poſt matrimonium ſubdiſtinguendum eſt: ſi ſit emiſſum ex licentia coniugis nec petere, nec redere poteſt, quia conſentiens

tacitè iuri, quod habebat petandi, ceſſit. Et idem eſt ſi ex communi conſenſu caſtitatem vouerunt, neuter poteſt petere, aut reddere, ſed ſunt thoro ſeparandi, vt benè notauit Leſſius *lib. 2. de iuſtit. c.* 40. *dub.* 15. & *cap.* 41. *dub.* 6. Coninch. *diſp.* 34 *dub.* 6. *initio, n.* 39. & *in fine n.* 53. Baſil. Ponce, *lib.* 10. *c.* 5. *n.* 20. Layman. *lib* 5. *tract.* 10. 3. *part. cap.* 1. *num.* 12.

7. At ſi votum emiſſum ſit neſciente, vel non conſentiente coniuge, etſi D. Thom. *in* 4. *d.* 32. *quæſt. vnica art.* 4. *ad* 3. Paludan. *ibi diſt.* 38. *quæſt.* 3. *art.* 5. *concluſ.* 4. *in fine.* Petr. de Soto *ſect.* 16. *de matr.* §. *vlt.* & alij cenſeant prædictum votũ caſtitatis inualidum eſſe, eo quòd coniux ſe obligare non poſſit ad debitum non reddendum vt de ſe conſtat, neque etiam ad non petendum, cùm cedat in non leue coniugis grauamen, quæ ſemper petere obligaretur, ſuſpicionemque præberet coniugi vel odij, vel defectus, ob quas rationes ſuperiùs diximus, probabile eſſe aſtrictum impedimento affinitatis petere aliquando poſſe. At longè verius eſt: & ferè certum validum eſſe prædictum votum, vti docent aliis relatis Henriq. *lib.* 11. *c.* 15. *n.* 8. Nauarr. *c.* 12. *n.* 60. Leſſius, *lib.* 2. *c.* 40. *n.* 99. Sanch. *lib.* 9. *diſp.* 35. *n.* 25. Coninch. *diſp.* 34. *dub.* 6. *nu.* 49. Baſil. Ponce, *lib.* 10. *c.* 5. *n.* 19. Layman. *lib.* 5. *tract.* 10. 3. *part. c.* 1. *n.* 12. Et colligitur apertè *ex c. quidam. Cap. placet de conuerſ. coniugat.* Etenim coniux validè ſe voto caſtitatis aſtringit, quæ abſque præiudicio alterius coniugis obſeruari poteſt. At coniux matrimonij lege ad petendum debitum non aſtringitur, & commiſſo adulterio ab alio coniuge neque ad reddendum aſtringitur. Ergo ad hæc omnia voto caſtitatis obligari poteſt.

8. Neque obſtat ratio in contrarium adducta, ob quam Victoria *in ſum. n.* 293. Syluest. verbo *matr.* 7. *q.* 5. *dicto* 4. Angel. *ibi n.* 4. Roſell. verbo *impedimentum, impedim.* 4. *n.* 7. Et alij plures relati à Sanch. *lib.* 9. *diſp.* 7. *n.* 3. quibus adhæret Layman. *lib.* 5. *tract.* 10. 3. *p. c.* 1. *n.* 12. cenſent ſic voto caſtitatis aſtrictum poſſe petere debitum, quoties alteri coniugi eius votum oneroſum ſit, vel periculum incontinentiæ habeat, eo quòd ab ipſo debitum non petatur. Nam vt rectè inquit Coninch. *diſp.* 34. *dub.* 6. *n.* 47. non tenetur coniux vitare quidquid in alio coniuge moleſtum ſit; aliàs non tenebitur breues peregrinationes promiſſas facere, neque aliqua negocia expedire, ſi id credit aliquantulum moleſtum eſſe coniugi, ea enim moleſtia ſibi imputari debet, à qua facilè ſe liberare poteſt debitum ſaltem tacitè petendo. Et eadem ratione periculo incontinentiæ occurrere poteſt. Quod ſi nolit conuincitur ex malitia peccare, & vouentem obligatum non eſſe aduerſus ſuum votum procedere, vt prædictæ incontinentiæ conſulat. Nam ſi vouens ſimul cum coniuge habitans ob vitandum periculum propriæ incontinentiæ quod neceſſariò futurum eſt, non poteſt debitum petere, à fortiori nec poterit ob vitandum periculum incontinentiæ coniugis, cùm magis periculo proprio, quàm alieno proſpicere debeat. Aliàs ſi vterque ex mutuo conſenſu caſtitatem vouiſſent, poſſet vnuſquiſque ob alterius incontinentiæ periculum debitum petere, quod nemo concedet. Neque eſt ſimile de impedimento affinitatis contracto: hoc enim non poteſt coniux alteri manifeſtare, quia eſſet manifeſtare propriam turpitudinem, & alienam; ideóque ſi nunquam petat debitum, occaſionem præbet concipiendi vel ſic coniugem impeditum eſſe, vel odio, aut deſpectui haberi. At votum abſque vllo incommodo manifeſtare coniugi poteſt. Quo manifeſtato ceſſat occaſio iniquæ ſuſpicionis, ad quam manifeſtationem reputo eſſe vouentem obligatum. Quinimò credo ob periculum incontinentiæ obligari diſpenſationem illius voti petere, vt rectè Coninch *num.* 52.

9. At voto perſeuerante non probo ſententiam Sanch. *lib.* 9. *diſp.* 35 *n.* 28. aſſerentis prædictum votum caſtitatis non impedire, quin vouens coniugi adulteræ reconcilietur, illique debitum reddat; eo quòd nunquam fuerit factum de debito non reddendo, ſed non petendo. Quippe cenſendum eſt factum iuxta præſentem ſtatum, in quo nequaquam obligari poterat ad non reddendum. Hæc inquam ſententia mihi nullo modo probatur, aliàs ſic vouens abſolutè caſtitatem poſſet mortua coniuge aliud matrimonium inire, quod Sanch. non concedit. Signum ergo eſt ſub voto comprehendiſſe eam caſtitatem quam ſine præiudicio coniugis præſtare poſſet; atque adeò obligari tum ad non petendum debitum, tum ad non reddendum, quando licitè abſtinere à redditione poteſt, tum ad non contrahendum matrimonium coniuge mortua, vt rectè tradit Coninch. *dicta diſp.* 34. *dub.* 6. *n.* 50. Baſil. Ponce, *lib.* 10. *c.* 5. *n.* 19.

§. VIII.

Qualiter votum non contrahendi matrimonium, ſacros Ordines ſuſcipiendi, Religionemve ingrediendi impediat debiti petitionem & redditionem.

1. *Vouens matrimonium non contrahere peccat non ſolum contrahens, ſed conſummans.*
2. *Vouens ſacros ordines peccat grauiter matrimonium contrahendo.*
3. *Aſtrictus religionis voto peccat matrimonium contrahens, etſi animum habeat ante conſummationem Religionem ingrediendi.*
4. *Quid ſi ex mutuo conſenſu coniuges religionem voueant ante conſummatum matrimonium.*
5. *Si poſt conſummatum matrimonium religionem ex mutuo conſenſu voueant, nemo tenetur ingredi alio non ingrediente.*

1. VOuens matrimonium non contrahere peccat grauiter matrimonium contrahendo, an verò peccet illud conſummans? Alij affirmant, alij negant, vt videre eſt apud Sanch. *lib.* 9. *diſp.* 34. *à n.* 6. Verius exiſtiſtimo peccaturum, ſi non conſtet expreſsè voluiſſe ad ſolum contractum ſe obligare, eo quòd vouens à matrimonio abſtinere præcipuè vouere cenſetur abſtinere à copula, quæ matrimonio annexa eſt, cùm ex affectu caſtitatis illud votum emiſerit. Neque his obſtat, quod intans contrahere matrimonium ſatisfaciat iuramento matrimonium contrahendo, tametſi illud non conſummet; quia matrimonij contractus imbibitam in ſe habet conditionem, niſi meliorem ſtatum elegero, at abſtinentia à matrimonio potius imbibit conditionem abſtinendi à copula, quàm econtrà; ideóque videtur vtrumque ſub voto comprehendiſſe. Atque ita docet Ioann. Azor. *t.* 1. *lib.* 11. *c.* 2. *quæſt.* 7. Baſil. Ponce, *lib.* 10. *cap.* 5. *n.* 16. conſummato autem matrimonio, licitè poterit petere, & reddere, quia non eſt veriſimile ſub prædicto voto ea comprehendiſſe, aliàs eſſet votum abſolutæ caſtitatis. Quod conuincitur ex his quæ tradit Sanch. *d. diſp.* 34. *num.* 7.

2. Deinde vouens ſacros ordines ſuſcipere ſine dubio grauiter peccas matrimonium contrahendo, maximè ſi animo conſummandi contraxeris; cùm te reddas voti executioni impotentem. Si autem animo ingrediendi religionem contrahas, peccas tum ob periculum deſiſtendi ab ea intentione, & conſummandi matrimonium: tum ob deceptionem coniugi factam, quæ nullatenus contraheret, ſi eum animum agnoſceret. Contracto matrimonio non teneris religionem ingredi, etſi ſit medium vnicum voti exequendi, quia non cenſeris obligatus ad aſſumendum medium ipſa re promiſſa difficilius, vt expreſsè deciſum eſt à Ioann. XXII. in extrauag. *Antiquæ de voto.* Quare & petere, & reddere debitum potes; quia id voto non repugnat, ſicuti tradit Coninch. *diſp.* 34 *dub.* 7. *n.* 54. Baſil. Ponce, *lib.* 10. *cap.* 5. *n.* 15. Mortua verò vxore, vel adulterante, vel Religio-

nem

nem ingrediente teneris votum implere, quia licitè præſtare potes, vt benè aduertit Coninch. *ſuprà.*

3. Si verò aſtrictus es Religionis voto peccas matrimonium contrahendo, tametſi animum habeas ante conſummationem Religionem ingredi, tum ob periculum non exequendi votum, tum ob coniugis deceptionem, obligatúſque es ante conſummatum matrimonium votum implere, niſi fortè conſummatio matrimonij neceſſaria ſit, vt obligationi ex iuſtitia debitæ ſatisfacias, eo quòd ſub ſpe coniugij coniugem ſtupraueris. Conſummato matrimonio licitè petere, & reddere potes, quia votum religionis cùm non ſit votum caſtitatis non te obligat abſtinere à prædictis. At ſi coniux moriatur, vel adulterium committat, aliámue cauſam diuortij tribuat, obligatus es votum exequi, quia impeditus non es, vt tradit ex communi ſententia Sanch. *lib.* 9. *diſp.* 33. *q.* 2. *& diſp.* 35. *n.* 10. Azor. *t.* 1. *lib.* 11. *c.* 21. *quæſt.* 8. Baſil. Ponce, *lib.* 10. *c.* 5. *n.* 4. Coninch. *diſp.* 34. *dub.* 7. *n.* 55.

4. Sed quid ſi ex mutuo conſenſu coniuges religionem ante conſummatum matrimonium voueant, peccántne matrimonium conſummando? Huic quæſtioni optimè reſpondet Coninch. *dicta diſp.* 34. *dub.* 7. *à n.* 57. adhibita diſtinctione, ſi enim vnuſquiſque voueat religionem dependenter ab alterius in religionem ingreſſu non peccant matrimonium non conſummando, quia nemo obligatus fuit religionem ingredi niſi altero ingrediente. Quod ſi vterque nolit ingredi, vterque liber eſt ab obligatione, ſiquidem deficit conditio ad voti obligationem neceſſaria. At ſi vnuſquiſque voueat religionem, non quidem dependenter ab alterius in religionem ingreſſu, ſed dependenter ab eius voto, eo quòd promiſerit religionem ingredi, ſi alius ſimilem præſtiterit promiſſionem; promiſſione ab vtroque facta quilibet tenetur religionem ingredi, eſto alius non ingrediatur; quia appoſita fuit conditio ad obligationem voti requiſita. Quo caſu manifeſtum eſt, vtrumque mortaliter peccare matrimonium conſummando, cùm exponantur euidenti periculo votum non exequendi; vel quia alter nolens religionem intrare compartem cogit ad ſecum cohabitandum, vel quia ex copula habita redduntur impotentes ad ingreſſum ſi fortè filius concipiatur.

5. Verùm ſi poſt conſummatum matrimonium religionem ex mutuo conſenſu voueant, nemo tenetur religionem ingredi alio non ingrediente, niſi fortè vxor ſenex ſit, & de incontinentiæ periculo minimè ſuſpecta. Quo caſu ſolùm peccat ille per quem ſtat, quo minus votum impleatur, alius nempe impotentiâ excuſatur. At ſi nolens ingredi moriatur, vel occaſionem diuortij dederit, alter obligatur ingredi, ſi religioni aptus ſit, quamdiu verò non ingrediuntur copulæ vacare poſſunt, niſi periculum ſit concipiendi, ob quam cauſam impediantur à religionis ingreſſu: ſicuti hæc omnia notauit Coninch. *diſp.* 34. *dub.* 7. *n.* 63. Et conſentit Baſil. *lib.* 10. *c.* 5. *num.* 10.

§. IX.

An certitudo, opinio vel dubium de matrimonij contracti nullitate, impediat eius vſum.

1 *Ob nullam cauſam petere, vel reddere debitum potes certus de matrimonij nullitate.*

2 *Si ſolùm opinionem habeas nullitatis reddere teneris petenti.*

3 *Affirmat* Sanch. *te petere poſſe.*

4 *Veriùs eſt diſtinctione eſſe vtendum.*

5 *Quoties impeditus es à petitione debiti, alter non tenetur tibi reddere.*

6 *Si dubitas es de matrimonij valore, & cum eo dubio contraxiſti, non poteſt petere. Secus ſi bona fide fuit matrimonium contractum.*

1. OMnes Doctores aduerſus Magiſt. *in* 4. *d.* 38. *in fine* & Hugo de ſancto Victore *de ſacram. part.* 11. *cap.* 6. firmant ob nullam cauſam poſſe petere, vel reddere debitum qui certus eſt matrimonium contractum eſſe nullum; eſto nullitas proueniat ex impedimento iure humano introducto, eo quòd accederet ad non ſuam, & conſequenter fornicationem committeret, quæ intrinſecè mala eſt, & nullo fine honeſtari poteſt, ſicuti expreſsè definitur *cap. inquiſitioni* 44. *de ſententia excommunicat.* Et *cap. literis de reſtitut. ſpoliat.*

Neque his obeſt quòd Epiſcopus ſub excommunicatione præcipiat matrimonij vſum, quia illud præceptum procedit ex falſa præſumptione, quæ credit nullum ſubeſſe impedimentum, ac proinde in conſcientia nullam inducit obligationem. Neque item præſumi debet Epiſcopus ea coactione vtens velle in impedimento diſpenſare: tum quia ſæpè impedimentum eſt quod humana authoritate tolli non poteſt. Tum quia detecto poſteà impedimento coniuges ſeparantur, quouſque diſpenſatio obtineatur, & denuò contrahant. Signum ergo euidens eſt antea diſpenſatum non eſſe.

Quapropter coniugi ſic aſtricto nullum ſupereſt remedium, niſi arripere fugam, vel remouere impedimentum ſi in ſua eſt poteſtate, vel illius diſpenſationem quærere, ſi diſpenſabile eſt. An autem remouere impedimentum teneatur, ſi eius culpa contractum ſit poſteà dicemus, cùm de reualidatione matrimonij ſermo habebitur.

2. Quod ſi certus non ſis de nullitate matrimonij, ſed ſolùm opinionem habeas: reddere teneris petenti, neque vllo modo de matrimonij valore dubitanti, vti cũ D. Thom. *in* 4. *d.* 41. *quæſt. vnica art.* 5. *q.* 1. *ad* 3. docet Nauarr. *c.* 22. *num.* 81. Henriq. *lib.* 12. *de matr. c.* 6. *num.* 7. Rodrig. *ſum. c.* 243. *n.* 4. Petr. de Ledeſm. *de matr. q.* 45. *art.* 1. *dub.* 2. *in ſolut. ad* 3. Sanch. *lib.* 2. *diſp.* 44. *n.* 3. Gutierr. *de matr. c.* 49. *à n.* 23. definitúrque expreſsè *in c. exeutioni de ſentent. excommun.* ibi, ſi habeat conſcientiam ex credulitate probabili, & diſcreta quamuis non euidenti, & manifeſta reddere debet. Item non licet tibi ob opinionem, quæ falsò ſubeſſe poteſt alterum ſuo iure, & poſſeſſione priuare: maximè cùm ex parte illius ſit certitudo moralis matrimonium validum eſſe, cui certitudini præferri tua opinio non debet. Quod ſi dicas te periculo fornicandi exponere accedeos ad eam quam probabiliter credis non eſſe tuam? Facilè reſpondetur negando te periculo morali fornicationis exponi, cùm non accedas ad eam quam moraliter credis eſſe alienam, ſed quàm ſolùm probabiliter credis eſſe alienam, ſimúlque credis probabiliter eſſe tuam.

3. Difficilius eſt an poſſis petere debitum, ſi cùm ea opinione nullitatis matrimonium contraxiſti? Affirmat aliis relatis Sanch. *lib.* 2. *diſput.* 41. *num.* 9. Gutierr. *cap.* 49. *num.* 27. eo quòd tibi licitum ſit opinionem probabilem ſequi relicta probabiliori, at opinans illud matrimonium eſſe nullum, ſimul opinatur validum eſſe, potes ergo cui malueris adhærere. Neque obeſt quod in dubiis tutior pars ſit eligenda. *c. ſi quis autem de pœnitent. diſt.* 7. *c. iuuenis de ſponſalib. c. ad audientiam, &c. penult. de Homicid.* id enim intelligendum eſt de dubio, an ſit aliquid licitum, vel illicitum, quodque vocatur dubium practicum, non verò de dubio ſpeculatiuo, ac dubitatur, an hæc res ſit tua, vel aliena, an adſit pactum, vel non adſit, quo dubio ſtante certiſſimum eſſe poteſt te nullo præcepto aſtringi prædictaque re vti poſſe, vt rectè tradunt Sanch. & Gutierr. *loc. alleg* & Coninch. *diſp.* 34. *dub.* 10. *n.* 88. Et diximus latè, 1. *part. tract.* 1. *de conſcient. diſp.* 2. *&* 3.

5. Cæterùm in hac re diſtinctione vtendum eſt, & examinanda nullitatis cauſa: ſi enim impedimentum ſit iuris diuini, & naturalis: eo quòd probabiliter credas tempore contracti matrimonij coniugem viuere, etſi probabilius exiſtimes mortuum eſſe, nequaquam debitum petere potes, quia iniquè ob ſolam opinionem coniugem priorem ſpolias iure ſibi quæſito, & poſſeſſione

quàm in tuum corpus habet, ideóque in *c. in præſent.* 19. *de ſponſalib.* ſtatuitur neminem ad ſecundas nuptias tranſire poſſe, quin ei conſtet de prioris coniugis morte. Neque obeſt cuilibet licitum eſſe opinionem probabilem amplecti, quia eſto ſit opinio probabilis de morte coniugis, & de matrimonij valore, non tamen eſt probabilis opinio ea ſolùm opinione ſtante tibi licitum eſſe matrimonij contractum, neque vſum illius. Ab hac tamen doctrina excipi debet impedimentum impotententiæ, cuius opinio, vel dubium matrimonio contrahendo eiúſve vſui non obſtat, eo quòd ſtat poſſeſſio, & præſumptio pro potentia dum manifeſtè contrarium non probatur, neque alius eſt modus inueſtigandi veritatem quàm matrimonij vſu, ideóque à iure dubitantibus de impotentia conceditur experientia triennalis, iuxta *cap. laudabilem.* 5. *de frigid. & maleficiat.* & notarunt Vazq. *diſp.* 66. *c.* 4. Monteſin. *ibi diſp.* 29. *quæſt.* 4. Lorca *diſp.* 88. Baſil. Ponce, *lib.* 10. *de matrim. c.* 15. *n.* 14. Hurtado *de matr. diſp.* 10. *difficult.* 9. *in fine.*

At ſi impedimentum ſolo humano iure inductum ſit, adhuc ſubdiſtinguendũ eſt cum Ægid. de Coninch. *diſp.* 34. *dub.* 10. *num.* 104. Si enim tempore contrahendi matrimonij opinionem, vel dubium habeas ſubeſſe impedimentum, & diligentia facta ad veritatem inueſtigandam vincere dubium non potuiſti, à matrimonio contrahendo, eiúſve integro vſu non impediris, quia dum tibi non conſtat de impedimento iure humano inducto, liberum te reputare debes ob poſſeſſionem innatæ libertatis. Verùm ſi tibi conſtat impedimentum ſubeſſe, neſcis tamen certò an diſpenſatione ſublatum ſit, ſed tantùm probabiles rationes habes, iniquè matrimonium contrahis, & nullatenus debitum petere potes, etſi obligeris reddere: quia ſtat poſſeſſio pro impedimento, ſecùs eſſet ſi tibi conſtaret diſpenſationem obtentam eſſe, & probabiliter dubitares de illius nullitate, quia eo caſu ſtat pro diſpenſationis valore impedimentique ceſſatione poſſeſſio.

5. Illis euentibus quibus mala fide matrimonium contraxiſti ob cuius cauſam impeditus es à petitione debiti; alius id cognoſcens non tenetur tibi petenti debitum cõcedere; quia vbi nulla eſt petitio, nulla eſt culpa illius negatio. Quod ſi ex tua alteriúſve parte mala fides adfuit in matrimonio contrahendo nec petere, nec reddere poteſtis, ſed thoro ſeparari debetis, quia neuter ius acquiſiuit ratione cuius redditus honeſtari poſſit, vt benè notarunt Henriq. *lib.* 11. *c.* 11. *num.* 5. Sanch. *lib.* 9. *diſp.* 42. *n.* 7. & *lib.* 2. *diſp.* 41. *num.* 54. *& ſeqq.* Coninch *diſp.* 34. *dub.* 10. *num.* 102. Gutierr. *cap.* 49. *de matrim. num.* 30.

6. Tandem ſi dubius ſis de valore matrimonij, omiſſis opinionibus quas latè refert Sanch. *lib.* 2. *diſp.* 41. *q.* 4. *à n.* 42. Et ex illo Gutierr. *c.* 49. *à n.* 28. breuiter iuxta ſupradicta dicendum eſt, ſi tempore contractus ſic dubius de impedimento fuiſti, vt illicitè contraxeris; etſi tenearis debitum reddere alteri bona fide contrahenti; quia cũ iure ſuo ſpoliare nõ potes; at petere tibi non permittitur; quia ſtat pro impedimento poſſeſſio, & mala fides impedit, ne matrimonio viaris cum periculo fornicationis, ſicuti expreſsè definitur *in cap. Dominus de ſecund. nuptiis*, vti tradit D. Thom. communiter receptus *in* 4. *d.* 38. *in fine.* Sãch. pluribus relatis *l.* 2. *diſp.* 41. *num.* 45. Gutierr. *c.* 49. *num.* 28. Coninch. *diſp.* 34. *dub.* 10. *concluſ.* 3. *n.* 101. At ſi tempore matrimonij contrahendi bona tibi adfuit fides, ob ſuperueniens dubium vel opinionẽ de matrimonij nullitate non impediris à debiti petitione, quia ratione contractus bona fide celebrati ius & poſſeſſionem acquiſiuiſti in alterius cõiugis corpus. Non igitur ob ſuperueniens dubium deturbari à poſſeſſione debes. Neque contrarius eſt textus *in cap. inquiſitioni de ſentent. excommunicat.* nam eſto indiſtinctè loquatur, intelligendus eſt ante veritatis inquiſitionem, vel de illis qui dubij fuerunt tempore matrimonij contrahendi. Atque ita docet plures referens Sanch. *lib.* 2. *diſp.* 41. *n.* 46. *&* 47. Coninch. *d. diſp.* 34. *num.* 105.

§. X.

Quibus in euentibus excuſeris à debiti redditione.

1 *Excuſaris, ſi coniux adulterium committat te fidem ſeruante.*
2 *Item ſi diuortium legitimè factum ſit.*
3 *Præterea ſi coniux legitimè cedit iuri petendi.*
4 *Item excuſaris, ſi prudenter times aliquod graue damnum inde tibi prouenturum.*
5 *Deinde excuſaris, ſi prolis conceptæ nocumentum afferat.*
6 *Emittenti votum caſtitatis regulariter non teneris reddere.*
7 *Idem eſt ſi affinitatem ex inceſtu contraxeris.*
8 *Plures aſſerunt excuſare ab obligatione reddendi debitum difficultatem grauem in alendis filijs.*
9. *Verius cenſeo ob prædictam rationem te excuſari non poſſe.*

1. PRimò certum eſt te excuſatum eſſe ſi coniux adulterium committat te fidem ſeruante; debet autem adulterium tibi certum moraliter eſſe; dum enim tibi non conſtat, teneris debitum reddere, ipſéque adulter legitimè petere poteſt, dum adulterij crimine non excipitur. Quippe adulterium non ipſo iure priuat adulterum iure petendi debitum, ſed innocenti concedit poteſtatem ipſum priuandi, & repellendi. Aliàs ſi ipſo iure adulter priuatus eſſet iure petendi debitum, ante innocentis exceptionem peccaret petendo, quod ferè omnes Doctores negant. Signum ergo eſt retinere ius petendi quouſque ab innocente excipiatur, atque adeò non ſolùm vt licitum ſed vt iure debitum poſtulare poſſit. Atque ita docent Caiet. *tom.* 1. *tract.* 31. *opuſc.* 17. *reſponſ.* 4. Sotus *in* 4. *d.* 36. *quæſt. vnica art.* 4. Petr. de Soto *lect.* 16. *de matr.* Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 68. *num.* 4. & *lib.* 10. *diſp.* 10. *à num.* 8. Coninch. *diſp.* 23. *dub.* 12. *nu.* 87. Paul. Layman. *lib.* 5. *tract.* 10. 3. *part. c.* 1. *num.* 4.

2. Secundò te excuſat diuortium legitimè factum, ſicuti docent omnes Doctores, quippè hæc exemptio præcipuus illius effectus eſt; ex quibus autem cauſis diuortium fieri poſſit inferiùs dicemus.

3. Tertiò eſt certum te eſſe excuſatum, dum coniux legitimè cedit iuri petendi. Poterit tamen hanc ceſſionem reuocare periculo incontinentiæ ſuperueniente, niſi hæc ceſſio mutua ſit, vel voto caſtitatis confirmata, de quibus *infrà.*

4. Quartò liber es ab obligatione reddendi debitum, ſi ea eius redditione prudenter times aliquod graue damnum tuæ ſaluti corporali prouenturum, quia non teneris generationi filiorum, & ſpeciei propagationi vacare cum detrimento proprio. Neque enim poteſtatem tui corporis coniugi tradis ad coniugalem vſum, niſi ſalua eius incolomitate, vti ex communi ſententia docet D. Thom. *in* 4. *d.* 32. *quæſt. vnica art.* 1. Durand. *ibi q.* 1. *num.* 8. Gab. *q.* 1. *art.* 2. *concluſ.* 1. Sanch. aliis relatis, *lib.* 9. *diſp.* 24. *n.* 17. Azor. *tom.* 3. *lib.* 3. *c.* 31. *q.* 20. Layman. *lib.* 5. *tract.* 10. 3. *part. c.* 1. *n.* 5. Baſil. Ponce, *lib.* 10. *c.* 14. *à n.* 2. Coninch. *diſp.* 34. *dub.* 3. *n.* 20. Gaſpar Hurtado *diſp.* 10. *difficult.* 12. *n.* 53. Ex quo fit, ſi coniux ſit lepra, peſte, morbo gallico, alióve contagio infectus nequaquam teneris reddere, ſi ex medicorum iudicio periculum contagionis adſit, ob rationem dictam, quia prius proprio indiuiduo, quàm ſpeciei propagationi prouidere debes, vti expreſsè prædicti Doctores aſſerunt, & dicitur expreſsè in *cap.* 1. *de coniugio leproſorum.* Neque contrarium decidit Alexand. III. *in c.* 2. *eodem tit.* dicens. Si virum, vel vxorem leproſum fieri contigerit, & infirmus à ſano debitum exigat, generali præcepto Apoſtoli quod exigitur

eſt

eſt ſoluendum: nam Alexand. III. intelllexit de ſolutione debiti vna vel altera vice facta, eo quòd præſumpſit congreſſum longo tempore interpolatum nociturum. Quare ſi hæc præſumptio ceſſet, & moraliter conſtet ex vno coïtu graue damnum tibi prouenire poſſe, nequaquam teneris. Quod verum habet, tametſi à principio cognouiſſes coniugem prædicto contagio infectum eſſe, quia obligationi conſeruandi tuam corporalem ſalutem, illámque præferendi filiorum propagationi cedere non poteſt, tametſi contra videatur ſentire Layman. & Gaſpar Hurtado, *loc. alleg.*

Ob periculum tamen incontinentiæ docuit Gab. *in 4. d. 32. quæſt. 1. art. 2.* Petr. de Ledeſm. *q. 64. art. 1. circa 2. concluſ. difficult. 2. concluſ. 3.* Rodrig. *tom. 1. ſum. cap. 243. concluſ. 2.* te obligatum eſſe reddere petenti, quia ſpirituale damnum coniugis præferre debes tuo corporali damno. Sed rectiùs contrarium cenſuit aliis relatis Sanch. *lib 9. diſp. 24. n. 12.* Baſil. Ponce, *lib. 10. c. 14. n. 2.* Coninch. *diſp. 34. dub. 3. n. 21.* Laym. *l. 5. tract. 10. 3. p. c. 1. n. 5.* Quia illa non eſt extrema neceſſitas ſpiritualis, cui obligatus ſis ſuccurrere cum damno tuæ ſalutis corporalis, poteſt namque patiens periculum alia plura remedia adhibere, quibus diuina gratia adiutus illud vincat.

5. Quintò, ob eandem rationem excuſaris à debiti redditione, ſi nociua futura ſit proli conceptæ. Neque enim æquum erat cum iactura vnius bonum alterius intendere, maximè illius qui nondum in rerum natura exiſtit. Quinimo in probabili ſententia excuſaris, ſi proli concipiendæ damnum obuenturum ſit, quia leproſa, vel defectuoſa timetur naſcitura, ſi eo tempore concipiatur, vt conſtat ex iis quæ diximus de licito vſu coniugij tempore menſtrui, prægnationis, amentiæ, ebrietatis, &c.

6. Sexto emittenti votum caſtitatis, regulariter non teneris debitum reddere, quia ipſe in honorem Dei cenſendus eſt iuri petendi debitum tibi ceſſiſſe. Quod ſi votum caſtitatis ex tuo conſenſu emiſſum ſit, non ſolùm non teneris debitum illi reddere, ſed nec potes ab eo exigere, quia eius voto conſentiens iuri debitum petendi renunciaſti, vt latiùs ſuperius dictum eſt, & tradit Layman. *lib. 5. tract. 10. 3. p. c. 1. n. 12. & 15. in fine.*

7. Septimò affinitatem ex inceſtu contrahenti durante prædicto impedimento non teneris debitum reddere, vt eſt omnium ſententia, quia ob crimen commiſſum inceſtuoſus priuatus eſt iure petendi debitum *cap. tranſmiſſæ. c. tuæ fraternitatis de eo qui cognouit conſang. vxor. ſuæ.* Probabile tamen eſt iniquè petenti te reddere poſſe, ne ex delicto alterius ius tuum petendi, & reddendi debitum diminuatur, vti aduerſus alios probat Sanch. *lib. 9 diſp. 6. à n. 12.*

8. Octauò ab obligatione reddendi debitum ſub graui culpa excuſare difficultatem grauem parentum in alendis filiis ſi multiplicentur, aſſerunt Sotus *in 4. d. 32. q. vnica, art. 1.* Rodrig. *ſum. t. 1. c. 243. concluſ.* ... Saa, verbo *debitum. n. 18.* Quinimo Petr. de Ledeſm. *de matr. q. 64. art. 1. in fine.* Sanch. *lib. 9. diſp. 25. n. 3.* Gaſp. Hurtado, *diſp. 10. de matrim. difficult. 12. num. 54.* & alij cenſent ceſſante incontinentiæ periculo nullam culpam nec venialem committi in prædicta negatione. Monentur, quia ab aliis debitis ſoluendis excuſat magna incommoditas, & difficultas, cur ergo ab hoc debito non excuſabit? Præterea non teneris debitum reddere, ſi probabiliter times aliquod graue damnum tibi vel proli obuenturum: at ſi proles naſcatur graue tibi filiiſque natis damnum imminet, ſiquidem cogeris ex eleemoſynis emendicatis viuere. Ergo, &c.

9. Cæterùm veriùs cenſeo ob prædictam rationem debitum non poſſe negare, niſi coniux iuri petendi ceſſerit; eo quòd incommoditas, & difficultas, quam ex multiplicatione filiorum timere potes, præterquam quod dubia eſt, & incerta, ex ipſamet ſolutione debiti ex iuſtitia naſcitur. Non igitur eius ſolutionem impedire poteſt. Adde filiorum generationem eſſe præcipuum matrimonij finem, & primam coniugum obligationem, debet ergo hæc præferri obligationi illos alendi, cui obligationi ſi parentes nequeunt ex propriis commodè ſatisfacere, ſatisfaciant ex aliorum eeleemoſynis, filióſque exponant; obligationem tamen reddendi debitum non omittant. Sic docent expreſsè Rebell. *lib. 2. q. 16. ſect. 1.* Coninch. *diſp. 34. dub. 3. in fine.* Layman. *lib. 5. tract. 10. 3. c. 1. n. 16.* & videntur eſſe huius ſententiæ qui indiſtinctè affirmant eſſe peccatum mortale negare debitum, ne proles multiplicetur, vt ſunt Angel. verbo, *debitũ, n. 15. vbi* Syluest. *q. 8.* Nauarr. *c. 16. n. 25.* Margarita confeſſor. *6. præcepto verſ. 8. in fine.* Ludouic. Lopez, *1. p. inſtruct. c. 79. §. peccat.* Graffis, *1. p. deciſ. lib. 2. c. 83. n. 1.*

Nonò te excuſant aliqui à redditione debiti, ſi coniux petens excommunicatus ſit; quia excommunicatione ligatus priuatur communicatione fidelium. Sed hæc excuſatio nullatenus eſt admittenda; quia ob vitanda animarum pericula coniugibus excommunicatis communicatio permittitur. *Cap quoniam multos. 11. quæſt. 3.* Quod eſto de vxore loquatur, omnes Doctores ad virum extendunt, quia procedit eadem ratio, vt latiùs *tract. de excommunicat.* dicemus.

§. XI.

An debitum iniquè petenti poſſis concedere.

1 *Si petitio debiti iniqua ſit ex parte actus nequis petitioni annuere. Secus ſi ex parte perſonæ ſit iniqua petitio.*

2 *Temperat* Baſil. *ſecundam partem, ne procedat quando petens nequit à ſua petitione malitiam remouere.*

3 *Diſplicet prædicta limitatio.*

1. ALij generaliter negant, eo quòd non liceat iniquæ actioni cooperari. Alij econtrà concedunt, quia ob iniquam alterius petitionem non es tu priuandus poteſtate, quam ex matrimonio habes petendi, exigendíque debitum. Alij quibus ego aſſentior diſtinctione vtuntur, inquiunt enim, ſi petitio debiti iniqua ſit ob aliquam circunſtantiam, quæ ipſum actum externum vitiet, nequaquam poteris petenti debitum concedere, quia petit tibi illicitum, vt ſi abſque neceſſitate petat in loco ſacro, vel cum periculo aborſus, vel damni prolis, aut tui, vel parentis grauis nocumenti. Fateor tamen aliquando ex negatione debiti timeri poſſe grauiora mala quàm ex eius conceſſione, & eo caſu iam petita copula illicita non erit, ac proinde poteris petitioni annuere, ſicuti aduertunt Petr. de Soto, Sanch. & Laym. ſtatim referendi. At ſi non ob circumſtantiam tenentem ſe ex parte actus, ſed ex parte petentis petitio iniqua ſit, optimè poteris petitum concedere: quia concedis id quod ex ſe licitum eſt, nec tibi poteſt malitia imputari, vt ſi petat debitum ob malum finem: hac diſtinctione communiter Doctores vtuntur, vt videre eſt in Petro de Soto *lect. 16. de matr. in fine.* Couar. *4. decret. 2. p. c. 3. §. 1. n. 6.* Henriq. *lib. 11. c. 15. nu. 8.* Sanch. *lib. 9. diſp. 6. num. 7.* Coninch. *diſp. 34. dub. 4. à n. 25.* Paul. Layman. *lib. 5. ſum. tract. 10. 3. p. c. 1. in fine, num. 17.*

2. Secundam partem huius diſtinctionis reſtringit Baſil. Ponce, *lib. 10. cap. 3. à n. 3.* & Gaſpar Hurtado *diſp. 10. difficult. 13.* ne procedat, quando petens nequit à ſua petitione malitiam remouere, ſed ſolùm quando ab ea petit. ne poteſt ſeparare malitiam. Nam quando petit tibi copulam, à qua ipſe petens ſeparare malitiam nequit, neceſſariò à te poſtulat cooperationem ad actum, qui hîc, & nunc malus eſt. Secùs verò contingit, quando ab eo actu ſeparari malitia poteſt. Ex quo inferunt dubitanti de matrimonij valore aſtricto voto caſtitatis, vel impedimento affinitatis te non poſſe debitum reddere;

quia

quia ea copula petita ita mala eſt petenti, vt nequeas vlla ratione ab ea malitiam ſeparare. Secùs verò quando ſolùm eſt mala, quia prauo fine petita eſt.

3. Cæterùm huic limitationi acquieſcere non poſſum, ideóque exiſtimo ſuperiorem doctrinam generaliter veram eſſe, nempe quoties malitia non ſe tenet ex parte actus externi, ſed ex parte perſonæ petentis ob aliquam circunſtantiam, quæ non ipſum actum, ſed perſonam petentem afficiat, licitè te poſſe debitum petitum concedere, quia eo caſu non videris cooperari alterius peccato formaliter, ſiquidem illa actio externa in ſe peccatum non eſt, ſed quatenus procedit ab eo, qui eam exercere eſt impeditus ob votum, vel aliud impedimentum: ſi enim cùm petens iniquo fine in petitione ducitur, ſepararéque à petitione malitiam poteſt, non cenſeris eius iniquitati cooperari, neque etiam cenſendus es, cum voto caſtitatis aſtrictus, vel impedimento ligatus debitum petit: nam actio externa æquè ex prauo fine ac ex voto caſtitatis, vel affinitatis impedimento vitiatur. Cooperari autem actioni, quæ ſolùm ex circumſtantis ipſi extrinſeca mala eſt, non eſt intrinſecè malum, ſed ob aliquam rationabilem cauſam honeſtari poteſt. Quinimo exiſtimo non ſolùm te poſſe in ſupradicto caſu petitioni acquieſcere, ſed regulariter obligatū eſſe, vti pluribus firmat Sanch. *dicta diſp.6.n.7.* eo quòd petens non amiſerit ius petendi ex iuſtitia. Quod exemplis manifeſtari poteſt. Si enim dubius de matrimonij valore à te nullam dubitationem habente copulam petat, tametſi tu conſcius ſis illius dubitationis, teneris eius petitioni acquieſcere, quia ob eius erroneam conſcientiam ius petendi non amiſit. Item aſtrictus caſtitatis voto, ſi tibi non ceſſit ius petendi, & ceſſionem illius non acceptaſti, ſolùm Deo, & non tibi obligatur, ac proinde aduerſus Deum tantùm, & non aduerſus te petendo delinquit, ſicuti ſi nummos apud te depoſitos haberet, & Deo promitteret non exacturum, ſi poſtmodum exigeret, tu obligatus eſſes concedere, quia ex promiſſione Deo facta nullum ius retinendi illos acquiſiſti. Ab hac tamen regula excipit Sanch. *dicta diſp. 6. num.* 8. impedimentum affinitatis, quo ligatus ius petendi amiſit in pœnam commiſſi delicti; & ſicut ei qui propria voluntate ceſſit ius, non teneris debitum concedere, ſic non teneris concedere cui legibus prædictum ius ſublatum eſt.

PVNCTVM V.

De mutua coniugum habitatione, & effectibus inde ſubſecutis.

§. I.

Obligantur coniuges ad mutuam habitationem.

1 *Obligantur mutuò habitare.*
2 *Huic obligationi ex mutuo conſenſu cedere poſſunt.*
3 *Secluſo prædicto conſenſu peccatum graue eſt diu coniuges eſſe ſeparatos, niſi neceſſitas vrgeat.*
4 *Ex cauſa familiæ, vel reipublicæ neceſſaria poteſt vir ab vxore diutius ſeparari, & virum tenetur vxor ſequi, ſi commodè poteſt.*
5 *Vir ab vxore iuſtè diſcedens non tenetur ſecum vxorem deferre.*
6 *Ob votum caſtitatis, vel affinitatem contractam non licet alteri coniugi à domo, vel menſa recedere, ſed ſolùm ſeparare thorum.*

1. PRimò certum eſt coniuges obligatos eſſe iure naturali, & diuino ſimul habitare in eadem domo, ad eandem menſam accubare, & in eodem lecto iacere: id enim poſtulat matrimonij natura, quæ indiuiduam, & inſeparabilem coniugum vitam continet, iuxta illud *Geneſ.* 2. Propter hanc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Et *Math.* 5. Omnis qui dimiſerit vxorem ſuam excepta fornicationis cauſa, facit eam mœchari. Quod ſi aliquis coniugum huic obligationi non ſatisfaciat, compelli poteſt à iudice Eccleſiaſtico cenſuris, & brachio ſæculari inuocato iuxta textum, *in cap. litteras de reſtitut. ſpoliat.* Vbi Abbas, *n.* 29. Couar. 4. *decret.* 2. *p. cap.* 7. *initio, n.* 1. Anton. Cucus *lib.* 5. *inſtit. maiorat. tit.* 11. *n.* 126. Quinimò ſi controuerſia non ſit de matrimonij valore à ſæculari iudice poteſt compelli, eo quòd obligationi naturali ex contractu debitæ non ſatisfaciat, vt benè notauit Gloſſa *in c. non eſt de ſponſalib. per textum ibi.* Per officium iudicis, vel Epiſcopi loci. Et tradit Couarruu. *ſuprà, n.* 3. Sanch. aliis relatis, *lib.* 9. *diſp.* 4. *n.* 7. Potéſtque iudex Eccleſiaſticus aduerſus quemlibet alieni coniugis detentorem procedere iuxta dictum textum in *cap. non eſt de ſponſalib.* quia ad iudicem Eccleſiaſticum ſpectat iura matrimonij vtpote Sacramenti defendere, vt benè notauit Abbas *in d. cap. non eſt, n.* 3.

2. Huic obligationi habitandi ſimul poſſunt coniuges ex mutuo conſenſu cedere, ſi iuſta ceſſionis adſit cauſa, & nullum incontinentiæ ſit periculum, vti colligitur ex Paulo 1. *Corinth.* 7. Nolite fraudare inuicem niſi ex conſenſu ad tempus vt vacetis orationi. Dixit *ad tempus*, ob periculum incontinentiæ, vt conſtat ex illis verbis: Reuertimini in idipſum, ne tentet vos Sathanas. Quare ſecluſo incontinentiæ periculo poſſunt coniuges thoro ſeparari in perpetuum amore continentiæ, non ex odio, & indignatione, vt deciditur *cap. ſunt qui,* 27. *q.* 2. & *cap. quod Deo* 33. *q.* 5. Verùm ſi periculum adſit incontinentiæ etſi ex conſenſu ſit facta in perpetuum ſeparatio, diſſolui debet lege charitatis ad id obligante, vt benè aduertit Sanch. *dicto lib.* 9. *diſp.* 4. *num.* 5. Quapropter iudex Eccleſiaſticus nulla ratione coniuges iuniores permittere debet ſeparatim viuere, quia plerunque periculum incontinentiæ timeri poteſt, vt rectè dixit Abbas, *c.* 1. *num.* 7. *de coniugio leproſor.* Et ibi Alexand. de Neuo, *num.* 6.

3. Secluſo prædicto conſenſu peccatum graue eſt coniuges diu eſſe ſeparatos niſi cauſa alendæ, gubernandæque familiæ, vel ſuperioris præceptum, aliáve ſimilis neceſſitas intercedat, vti conſtat ex *cap.* 1. *de coniug. leproſor.* Quapropter nequit maritus inuita vxore longam peregrinationem vouere; quia ea abſentia non eſt ex cauſa neceſſaria. Neque obeſt, quod vxor maritum diſcedentem ſequi teneatur iuxta textum *in cap. vnaquaque* 13. *q.* 2. quia id verum eſt, quando ex cauſa neceſſaria diſcedit, vel diſcedit alicubi diutiùs commoraturus. Secùs quando diſcedit vagaturus, cuius comitatus vxorem non decet: ſicuti aliis relatis notat Sanch. *lib.* 9. *diſp.* 4. *num.* 15. Notanter dixi longam peregrinationem; nam breuem optimè poteſt vir inuita vxore præſtare. Cùm enim caput vxoris ſit, non decet ita vxoris conſortio aſtrictum eſſe, quin poſſit aliquandiu recreationis cauſa ab ea diſcedere, quod nullatenus vxori vtpote viro ſubjectæ permittitur, maximè cùm eius ſtatum non deceat peregrinatio.

4. Ex cauſa verò familiæ, vel reipublicæ neceſſaria poteſt vir ab vxore diutius ſeparari, ſecùs vxor à viro abſque eius conſenſu, cùm penes virum ſit familiæ gubernatio, & vxor ratò militiæ, negotiiſque tractandis idonea ſit. Diſcedentem autem maritum ex prædicta cauſa vxor ſequi debet, ſi facilè poſſit iuxta textum *in c. vnaquaque* 13. *q.* 2. Nam cùm penès maritum ſit neceſſaria ad familiæ gubernationem, & ſubſtentationem prouidere, & matrimonij natura poſtulet cohabitationem mutuam, tenetur vxor maritum diſcedentem ſequi ſi facilè poteſt, niſi fortè in contractu matrimoniali fuerit hæc obligatio excepta, de quibus latè dixi *diſp.* 1. *huius tr. p.* 15. vbi an vxorē relegatā teneatur vir comitari.

5. Verùm vir ab vxore ex prædictis cauſis diſcedens

dens non tenetur ſecum vxorem eum comitari volentem deferre; quia plerumque id moleſtiſſimum eſſet, nec leuibus expenſis ſubiectum. Quare niſi vir aliquo in loco diu commoraturus ſit, poſsitque abſque graui incommodo, reique familiaris iactura ſecum vxorem deferre non obligatur, vt rectè dixit Sanch. *lib. 9. diſp. 4. numer. 54.*

6. Ad extremum aduerte ob votum caſtitatis emiſſum, vel affinitatem contractam, etſi liceat coniugi ſeparare thorum, non tamen domum, aut menſam, quia prædicta ſolùm copulam impediunt, non tamen mutuam obſequiorum communicationem, & cohabitationem domeſticam, & commenſalem, vt docuit Gloſſa *in c. noſſe* verbo *non fraudentur, 30. q. 1.* Abbas *in c. ſi vir in fine de cognat. ſpirit. & c. 2. n. 2. de coniugio leproſor.* Sanch. aliis relatis, *lib. 9. diſp. 5. in fine, num. 19.*

§. II.

Qualiter coniuges ſibi inuicem alimenta ſubminiſtrare debeant.

1 *Coniuges obligantur ſibi mutua præſtare obſequia in ſui, ſuorúmque ſuſtentationem.*

2 *Accepta dote, & fortuitò pereunte, vel ex culpa mariti tenetur maritus vxorem alere.*

3 *Si vxor ab eius obſequio abſque neceſſaria cauſa receſſerit, non tenetur maritus eam alere. Secus ſi ex cauſa neceſſaria.*

4 *Item excuſatur maritus ſi inops ſit, & qualiter ſi pecuniam mutuam acceperit.*

5 *Item excuſatur maritus ab alimentis vxori præſtandis, ſi dos promiſſa ſoluta non fuerit.*

6 *Non excuſatur ab obligatione reddendi debitum, corrigendique vxorem.*

7 *Qualiter vxor obligari poſſit ad laborandum marito.*

1. Conueniunt Doctores coniuges obligari ſibi mutua præſtare obſequia in ſui, ſuorúmque ſuſtentationem. Quapropter vir tenetur vxorem, eiúſque filios alere, quia ad prædictum effectum eam dotatam accepit, vt conſtat *ex leg. pro oneribus. Cod. de iure dotium. leg. dotis fructus. ff. eodem tit.* Quod ſi indotatam accepit ab ea obligatione non liberatur. Præſumitur namque ſola vxoris perſona contentus eſſe, vti docet Surdus *de aliment. tit. 1. q. 32. num. 11. & tit. 7. q. 19. n. 1.* Matien. *lib. 5. recop. tit. 1. leg. 3. gloſſ. 2. num. 29.* Barboſa *2. p. Rub. ff. ſoluto matrim. n. 43.* Sanch. aliis relatis *lib. 9. diſp. 5. n. 8.* Quod intelligendum eſt caſu quo vxor pauper ſit, nam ſi diues exiſtat dotem conſtituere tenetur; tacitè enim cenſetur vir de dote pactum inire, dum vxorem diuitem accipit. Quod ſi ipſa poſtmodum renuat dotem aſſignare, eximitur vir ab obligatione eam alendi, ſicuti ſi à principio dos ſibi fuiſſet promiſſa, nec tamen ſoluta, vt optimè tradit Bald. *leg. fin. num. 9. Cod. de ſententiis, quæ ſine certa quantit.* Ioan. Lup. *c. per veſtras de donat. inter vir. & vxor. notab. 3. §. 2. n. 1. & ſeqq.* Gomez Arias, *leg. 27. Tauri. num. 130.* Sanch. *lib. 9. diſp. 5. num. 9.* At ſi non vxor, ſed eius parentes diuites ſint, cogi poſſunt iuxta legitimam aſſignare dotem, vt ex communi docet Molin. Ieſuita, *tom. 4. diſp. 424. in princ.* Interim autem à viro alenda eſt; quia inops eſt, & abſque promiſſione dotis accepta fuit, vt aliis relatis docet Molin. *diſp. 425. verſ. ſi marito dos.* Sanch. *lib. 9. diſp. 5. num. 9.*

2. Accepta dote, & fortuitò pereunte, & à fortiori pereunte ob culpam mariti tenetur maritus vxorem alere, quia iam ob dotis receptionem ſubiit eam obligationem, à qua ob fortuitum euentum eximi non debet, vt optimè tradit Sanch. *lib. 9. diſp. 5. n. 10. argum. leg. ſi cum dotem. 23. §. ſi maritus ff. Soluto matrim.* At ſi ob culpam ipſius vxoris dos petit, & etſi Abbas *conſ. 85. n. 4. volum. 2.* & Ioan. Lupus *cap. per veſtras de donat. inter vir. & vxor. notab. 3. §. 1. num. 5.* exiſtiment obligatum eſſe maritum eam alere ratione vinculi coniugalis, ſicut tenetur alere vxorem pauperem indotatam, verior mihi videtur ſententia Sanch. *d. lib. 9. diſp. 5. n. 10.* aſſerentis id verum eſſe, quando vxor careret parentibus qui eam alere poſſint, eo enim euentu coniugalis nexus exigit, vt ei vir alimenta ſubminiſtret, maximè ſi in eius obſequio ſit. At ſi parentes diuites habeat excuſatur vir ab eius ſuſtentatione, ſicuti excuſatur cùm dos ei promiſſa eſt, & non ſoluta. Perinde enim eſt à viro dotem culpa vxoris auferri, ac ſi culpa ipſius vxoris non ſolueretur. Quæ omnia optimè confirmantur ex *leg. quod ſi nulla ff. de religioſ. & ſumpt. funer.* vt rectè expendit Sanch. *vbi ſuprà.*[1]

3. Ab hac autem obligatione alendi vxorem eximitur maritus, primò ſi vxor ab eius obſequio abſque neceſſaria cauſa receſſerit; cùm enim teneatur in viri obſequio eſſe, *c. hac image 33. quæſt. 5.* ſi contra hanc obligationem recedat, meritò ei alimenta denegantur. Qui enim non facit quod debet æquum eſt ne recipiat quod oportet, Argum. *leg. ſi ea, Cod. de condition. inſertis. leg. Iulian. §. affinis. ff. de actionib. empti.* & tradunt aliis relatis Couarruu. *4. decret. 2. part. cap. 7. §. 5. num. 2.* Matien. *lib. 5. recopil. tit. 9. l. 2. gloſſ. 1. num. 52.* Gutier. *canonicar. qq. lib. 1. c. 24. num. 7.* Surd. *de aliment. tit. 1. quæſt. 32. n. 17.* Sanch. *lib. 9. diſp. 4. num. 20.* Layman, *lib. 5. ſum. tract. 10. 3. part. cap. 2. num. 2.* Secùs verò eſt, ſi ob ſæuitiam viri, aliamve culpam diſcedat; quia eo caſu diſcedit ex iuſta, & rationabili cauſa; ideóque alimentis debitis priuanda non eſt; aliàs maritus ex ſua iniquitate commodum reportaret, ſicuti docent expreſsè omnes Doctores nuper relati. Et idem eſt ſi ob mariti amentiam, vel morbum contagioſum compulſa ſit diſcedere, quia ille diſceſſus culpæ imputandus non eſt; ac proinde priuationem alimentorum inducere non debet, vt aduertit Lara *leg. ſi quis à liberis à §. ſi quis ex his num. 36. ff. de liberis agnoſcend.* Barboſa *2. part. Rub. ff. Soluto matr. nu. 43.* Layman *ſuprà, num. 2. verſ. præterea.* Sanch. *d. diſp. 4. n. 25.* Quinimo cenſeri non debet vxor culpa ſua diſcedere à viro, tametſi ob delictum commiſſum perpetuo carceri detrudatur, quia ille diſceſſus neceſſarius eſt, & coactus, cùm ipſa velit viro cohabitare, & delictum in cuius pœnam imponitur in virum commiſſum non fuit, neque ad illius ſeparationem tendit. Non igitur ob illum diſceſſum priuari alimentis debet, vt pluribus exornat Sanch. aduerſus alios Doctores *d. diſp. 4. n. 23.* Verùm ſi ſimul cùm hoc diſceſſu eius dos publicetur, ratione publicationis dotis excuſatur vir ab alimentis præſtandis, vt *num. præced.* diximus. Et ob eandem rationem exiſtimo cum Molin. Ieſuita *tract. 3. de iuſtit. diſp. 90. num. 7.* celebrato diuortio ob adulterium, & in pœnam delicti commiſſi bonis vxoris marito applicatis non eſſe obligatum maritum ad alendam vxorem. Perinde enim eſt, ac ſi alteri ea bona applicata eſſent. At vxor interpellare poterit iudicem, qui ex officio maritum compellet vxori aliunde bona non habenti neceſſaria ſubminiſtrare, ſicuti ex communi docet Iul. Clarus *lib. 5. ſent. §. adult. num. 17.* Layman. *lib. 5. ſum. tract. 10. 3. part. cap. 2. num. 2. verſ. adde.*

4. Secundò excuſatur maritus ab hac alimentorum ſubminiſtratione ſi inops ſit, quia nemo obligari poteſt ad impoſſibile. Quinimo vxor diues marito inopi miniſtrare alimenta debet, vti pluribus firmat Lara, *leg. ſi quis à liberis, §. ſi quis ex his, n. 14. ff. de liberis agnoſcend.* Surd. *de aliment. tit. 1. q. 35. n. 7. & ſeqq. & quæſt. 36. à n. 6.* Sanch. *lib. 9. diſp. 4. num. 27.* Quod ſi maritus inops pecuniam mutuò acceperit ad vxorem, filióſque alendos, ſolutóque matrimonio nulla ſuperſunt bona mariti, ex quibus illa debita ſoluantur, & plures cenſeant vxorem, & filios conueniri poſſe, obligatóſque eſſe, ſi bona habeant ad prædictæ pecuniæ ſolutionem, vt pote in eorũ commodum expenſæ, & ratione cuius ditiores facti ſunt: rectiùs Molina Ieſuita *diſp. 435. §. tertium eſt,* & Sanch. *lib. 9. diſp. 4. num. 29.* contrarium aſſerunt. Nam eſto in

eorum

eorum vtilitatem illa pecunia conſumpta ſit, nun fuit aliena, ueque illis indebita Quippe erat mariti, in cuius dominium rranſlata erat, & licèt maritus obligationem non haberet alendi vxurem, & filius cùn inops eſſet, neque petendi mutuam pecuniam, quam ſuluere non poterat: at accepta ea pecunia, & illius dominus factus obligatiunem haber vxorem, & filios alendi, ac proinde vxor, & filij non ab alieno, ſed ex vero dominio, & ex ſibi debitis ſubſtentationem acceperunt, nullam ergo obligationem ſoluẽdi habent: ideóque *lex* 60. *Tauri*, quæ hodie eſt *lex* 9. *tit.* 9. *lib.* 5. *recopilat.* decidit mulierem renunciantem lucria conſtante matrimonio acquiſitis obligatam non eſſe ad æs alienum conſtante matrimonio contractum. *Et in leg.* 61. *Tauri*, hodie 9. *tit.* 3. *lib.* 5. *recopilat.* aſſeritur mulierem obligatam non eſſe ad debita cootracta à marito, oiſi probatum fuerit ſimul cum marito ſe obligaſſe, & in eius vtilitatem mutuum ceſſiſſe: ergo ſi vxor, & filij expreſsè ad ſulutionem mutui non ſe obligaueriot, tametſi in eorum commodum expenſum ſit, non tenentur.

5. Tertiò excuſatur maritus ab alimentis vxori præſtandis, ſi dos promiſſa ſoluta non fuerit, ſiue foerit promiſſa ab vxore, eiúſque patentibus, ſiue ab alio quocumque extraneo, quia maritus de dote conueniens pro alimentis vxori præſtandis tacitè intendit nullam obligationem alimentorum ſubire dote non ſoluta. Ea tamen eſt differentia inter promiſſionem dotis factam ab vxore, eiúſque patre, vel ab extraneo, vt rectè Sanch. *lib.* 9. *diſp.* 5. *num.* 3. quod dote promiſſa ab extraneo, & non ſolura nullam maritus obligationem habet alendi vxorem, tametſi ob impotẽtiam non ſoluat: at ſi ab vxore, eiúſque patre promiſſa ſit, ſi ex impotentia non ſoluerint, dummodò tempore promiſſionis eam impotentiam non agnouiſſent, tenetur maritus vxori alimenta præſtare, ac ſi dotem recepiſſet, quia cenſeoda eſt dos eo caſu perire fortuitò; ſiquidem abſque culpa vxoris, vel parentis non ſoluitur. Quique conueniri nequeunt pro dote ſoluenda vltra quàm facere poſſunt.

6. Verùm eſto excuſetur maritus ab alimentis vxori præſtandis ob non ſolutam dotem promiſſam, non tamen excuſatur ab obligatione reddendi debitum, ipſámque regendi, & gubernandi, quia hæc obligatio ex matrimonij contractu naſcitur, à qua exiini non poteſt contractu non diſſoluto, uec diuortio celebrato, vti tradunt ex omnium ſententia Molin. *tract.* 2. *de inſtit. diſp.* 425. §. *ſi marito dos.* Sanch. *lib.* 9. *diſp.* 5. *num.* 1. Ex qua doctrina exiſtimo neceſſariò inferri maritum non poſſe ob dotem ſibi nou ſolutam omittere traductionem ſponſæ in propriam domum, aut iam traductam expellere, quia dumeſtica cohabitatio neceſſaria eſt, vt debitum coniux commodè exigere, eique reddi poſſit. Atque ita docent Couatruu. 2. *part. decret. cap.* 7. *in princ. num.* 2. Matient. *lib.* 5. *recopil. tit.* 1. *Rub. gloſſ.* 1. *n.* 91. Molin. *tract.* 2. *de iuſtitia, diſp.* 425. §. *ſi merito dos.* Sanch. alios referens *lib.* 9. *diſp.* 5. *num.* 17.

7. Supereſt quæſtio, an vxor obligari poſſit ad laborandum marito? Cui quæſtioni optimè reſpondet Layman. *lib.* 5. *ſum. tract.* 10. 3. *part. c.* 2. *in fine*, ſub hac diſtinctione; ſi enim (inquit) ſermo ſit de labore ad gubernationem, & ſuſtentationem familiæ neceſſario, qualis eſt cibos coquere, lauare veſtes, &c. ſpectari debet loci conſoetudo, & ſtatus vxoris, quæ ſi non patiantur huiuſmodi labores fieri ab vxore ſed à famula, non poterit obligari à marito ad prædicta præſtanda: argum. *leg. in tradum la* 1. *ff. de operis libertor.* ibi, ſed ſi liberta quæ operas promiſit ad eam dignitatem perueniat, vt inconueniens ſit præſtare patrono operas, ipſo iure hæc intercident. At ſi prædicti labores ſtatum vxoris non dedeceant, vel ita pauperes ſint, vt maritus famulam conducere nequeat, ſine dubio ad prædictum laborem præſtandum obligari à marito poterit, vt pluribus exornat Sanch. *lib.* 6. *de matr. diſp.* 6. *num.* 14.

Verùm ſi luquamur de labore ad lucrum neceſſario, tunc ſubdiſtinguendum eſt, ſi vxor attulit dotem ex cuius fructibus ali à marito ſufficieoter poteſt, oequaquam cogeuda eſt ad laborandum, quia vxor oon tenetur uperari, vt marito lucrum acquirat, cùm ſic lucrata ad vxorem iure communi pertioeant. At ſi nullam dotem attulit, vel attulit inſufficientem, vel culpa vxoris, aut caſu fortuito perit, cogi poterit ad laborandum iuxta eius ſtatum, & conditiouem; quia eo caſu non eſt cenſenda laburare in mariti lucrum, ſed io propriam ſuſtentatiuuem.

§. III.

Obligantur coniuges ſeinuicem corrigere.

1 *Vterque alterum corrigere tenetur, ſed cum diſcrimine.*
2 *Vir vxorem delinquentem moderatè punire poteſt.*
3 *Quæ ſint pœnæ, quas maritus vxori imponere poſſit in pœnam delicti commiſſi.*
4 *Punitio ex recto fine fieri debet, & delicto commenſurari.*

1. CVm coniuges indiuiduam vitæ cõſuetudinem retineant, æquum eſt vt coniugali affectu ſeinuicem corrigant, & ad peccatorum emeodationem adiuuent, hoc ramen diſcrimioe. Nam cùm vir ſit caput vxoris *Gen.* 2. Ad *Eph.* 5. & 1. *Corinth.* 11. poteſt vxori præcipere ea quæ ad familiæ gubernationem indicauerit expedire. At vxor nullum marito præceptum imponere poteſt. Deinde marito exhortatiooe, & punitiooe daruio eſt vxorem corrigere. At vxori vtpote ſub viri poteſtate exiſtenti ſolá exhortatio, non punitio permittitur. Hoc igitur ſuppoſito.

2. Poteſt vir vxorem delinquentem in pœnam delicti commiſſi punire, punitiooe inquam leui & moderata, vti conſtat ex *leg. rei indicatæ ff. ſoluto matrimonio*, neque enim mancipium eſt, nec famula, ſed ſocia, & adiutrix. Quod ſi delictuum eius conditionis ſit, vt grauem punitiouem exigat, non obinde marito conceditur ea punitio, ſed leuis tantùm, vt publicæ poteſtati integrum, & illæſum ius maneat puniendi prædictum delictum, ſi ad eius tribunal deferatur, vt notauit Victor. *relect. de poteſt. ciu. in fine*, Paul. Layman. *lib.* 5. *tract.* 10. 3. *p. c.* 2. *num.* 9. Neque enim vir comparatione vxoris, & paterfamiliâs comparatione domeſticorum poteſtatem puniendi ſibi ſubditos habent, niſi quatenus à republica illis conceſſum eſt. Quippe poteſtas delicta puniendi iure ipſo naturali incõmunitate reſidet, eo namque quo plures in vnum congregantur, ea communitas poteſtatem haber delicta puniendi, aliàs nec communitas conſeruari, neque in ſuo munere contineri ſinguli poſſent. Verùm quia commuoitates diuerſæ ſunt, aliæ perfectæ, vt eſt ciuitas, prouincia, regnum, nemini alteri ſubordinata; aliæ imperfectæ quæ partes ſunt harum ciuitatum ipſiſque ſubiectæ, inter quas minimum locum obtinent familiæ, integra poteſtas delicta punieodi vſque ad mortis pœnam in communitate perfecta reſidet, ſeu in eo qui prædictæ communitati præeſt; at communitas imperfecta, & qui illi præeſt ea ſolùm poteſtate gaudet quæ à perfecta communitate conceditur, & iudicata eſt ſufficiens ad illius conſeruationem. Quaptopter maritus cõparatione vxoris etſi poteſtatem habeat eius delicta puniendi, non tamen pœna graui ſed leui, & moderata, leuiori inqoam quàm filiorum delicta, & longè leuiori quàm mancipia, quia à perfecta communitate amplior poteſtas oon conceditur, vt ex vſu, & conſuetudine conſtat, neque oportebat coucedi, vt ſic mutuus coniugalis amor efficaciùs conſeruaretur.

3. Quod ſi roges quæ ſint pœnæ permiſſæ marito, quibus vxorem punire poſſit, & quæ non? Breuiter reſpondeo ſpectandam eſſe loci conſuetudinem, attenta vxoris conditione, quippe vxor humilis, & plebeia gra-

uiùs

uiùs puniri ſolet quàm nobilis. In particulari autem certum eſt non poſſe marirum punire vxorem pœna mortis, mutilationis, exilij perpetui, carceris, vulneris alteriúſve percuſſionis, ex qua eius ſalus, vel membrum periculum ſubeat; has enim pœnas ſibi reſpublica perfecta reſeruanit, quas nec dominis comparatione ſeruorum permiſit. Plerumque cenſerem ſubtractione cibi marirum vti debere in vxore punienda, quia hæc pœna ſufficiens videtur ad continendam vxorem, & eius defectus communiter contingentes puniendos. Cni pœnæ addi poſſunt aliquot recluſionis dies etiam compedibus appoſitis. Nam licèt priuati carceres omnibus priuatis interdicantur, vt conſtat *ex leg. vnica. Cod. de priuatis carceribus*. Et habetur *leg. regia* 5. *tit.* 23. *lib.* 4. *noua collect.* Et tradidit D. Thom. 2. 2. *q.* 65. *art.* 3. id intelligendum eſt de carcere perpetuo, & ordinario, ſecùs de carcere imperfecto, quique commiſſo delicto, & ad brene tempus deſignatur, vt rectè notauit Molin. *tract.* 3. *de iuſtit. diſp.* 2. *num.* 18. vxorem tamen cædere alapis, conculcare pedibus, fuſtibus percutere rarò permitterem, quia coniugali affectui, & timori, qui ſemper ſpectandus eſt, hæ graues punitiones ſi frequentes ſint non leuiter obſtant. Minus cenſeo concedendam verberum punitionem, quia hæc ſeruorum propria eſt, vti colligitur *ex leg. conſenſu poſt princ. Cod. de repudiis, Authent. de nuptiis* §. *mitiores collat.* 4. Et licèt aliquando cauſa vrgente ingenui ſoleant hac affici punitione, id contingit cùm in minori ætate ſunt conſtituti. Quapropter (niſi cauſa grauiſſima vrgeret) peccatum mortale exiſtimatem eam punitionem, etiamſi in ſuo genere lenis, & moderata ſit, quia ex ſe vxorem maximè dedecet, & in plurium ſententia ſufficientem præbet diuortij cauſam. Atque ita ſuſtinent Sotus, *lib.* 5. *de iuſt. q.* 2. *art.* 2. *in fine corp.* Arag. 2. 2. *quæſt.* 65. *art.* 2. *verſ. de marito*, Sanch. *lib.* 10. *diſp.* 18. *nu.* 16. plures referens Molin. *tract.* 3. *diſp.* 2. *in fine n.* 20. Rota apud Farinac. *deciſ.* 371. Baſil. Ponce, *lib.* 9. *cap. vlt. num.* 5.

4. Duo verò in hac punitione ſeruanda ſunt: primum, ne punitio delictum excedat, ſed illi conmenſuretur; quin potiùs expedit vt maritus leuius vxorem puniat, quàm delictum exigit. Etenim hac ratione pax, mutuáque beneuolentia inter ipſos conſeruabitur. Secundum, ne ex odio punitio fiat, ſed ex charitate, zelóque iuſtitiæ ad correctionem, emendationémque vxoris, & in domeſticorum exemplum.

PVNCTVM VI.

De diſſolutione matrimonij quoad thorum, & habitationem.

1. HVcuſque de proprietatibus matrimonij ſumus locuti, ſupereſt diſſeramus de eius contrariis. Matrimonium namque diximus vinculum eſſe indiſſolubile, obligationémque ſecum trahere reddere debitum, ſimúlque cohabitandi. Et licèt Iudæis fuerit permiſſum matrimonium conſummatum diſſoluere *Deuteronom.* 24. & *Malachia*, 2. At poſt legem euangelicam *Matth.* 5. & 19. nec Iudæis, nec gentilibus permiſſum eſt vinculum matrimonij conſummati diſſoluere: ſolùm enim fauore fidei matrimonio infidelium conceditur diſſolutio, ſi alter ad fidem conuertatur, altero in infidelitate remanente. Extra hunc caſum vinculum matrimonij conſummati tam fidelium, quàm infidelium indiſſolubile perſiſtit, ſola morte coniugis diſſoluendum, vti tanquam de fide certum definitum eſt ab Alexand. III. *cap. ex parte de ſponſalib.* & à Concil. Florent. *in Armener. inſtruct.* & à Trident. *ſeſſ.* 24. *canonic.* 10. Neque his obſtat quod Chriſtus Dominus *Matth.* 19. dixerit: Quicunque dimiſerit vxorem ſuam niſi ob fornicationem, & aliam duxerit mœchatur, & qui dimiſſam duxerit mœchatur, quaſi diceret ex cauſa fornicationis dimitti vxorem poſſe, & aliam duci abſque mœchia: id enim indicat exceptio illa niſi ob fornicationem. Non inquam obſtat, quia Chriſtus Dominus ſolùm dixit mœchari eum qui vxorem dimittit extra cauſam fornicationis. At de dimittente cauſa fornicationis exiſtente (inquit Caietan. in præſenti) nihil decidit. Prætera Chriſtus Dominus, voluit eo in loco libellum repudij, quo matrimonij vinculum, & mutua coniugum habitatio diſſoluebatur omnino tollere, & ſolùm permittere diſſolutionem cohabitationis ex cauſa fornicationis, ideóque inquit, Qui vxorem ſuam dimiſerit excepta cauſa fornicationis mœchatur, quia iniuſtè dimittens facit eam mœchari. Prædictus ergo textus diſſolutionem cohabitationis interdicit niſi ex cauſa fornicationis, nullo verbo facto de diſſolutione vinculi coniugalis, ſicuti explicat Auguſt. *lib.* 1. *de adulter. coniug. cap.* 9. Abulenſ. *c.* 19. Matth. *q.* 76. Maldonat. & Ianſen. *ibi.* Sanch. *lib.* 10. *de matrim. diſp.* 2. *num.* 3. vbi alios textus contrarium indicantes explicat. Quocirca quæſtio verſatur, quibus ex cauſis obligatio thori, & coniugalis habitationis diſſolui inter coniuges poſſit? Et nemini eſt dubium poſſe diſſolui ex mutuo conſenſu, quia nullo iure inuenitur interdictum, quin potius colligitur conceſſum ex Paulo *Corinth.* 7. debet tamen fieri diſſolutio non ex odio, & indignatione, ſed amore caſtitatis, & abſque incontinentiæ periculo, ideóque maturè, & longa examinatione facta, & non aliter hæc ſeparatio facienda eſt, vt frequenter omnes Doctores conſulunt. Supereſt ergo examinandum, qualiter ex delicto hæc cohabitatio diſſoluatur.

§. I.

An ex cauſa fornicationis diſſolutio coniugalis habitationis fieri poſſit.

1 *Adulterium cauſa eſt ſufficiens, vt vir ab vxore in perpetuum diuertat.*

2 *Nomine adulterij qualibet copula etiam ſodomitica intelligitur.*

3 *Debet adulterium formale eſſe.*

1. ADulterium vxoris cauſam eſſe ſufficientem, vt vir ab vxore diuertere in perpetuuum poſſit, conſtans eſt omnium catholicorum ſententia ex illo *Matth.* 5. & 19. Ego autem dico vobis, quicunque dimiſerit vxorem ſuam excepta cauſa fornicationis, &c. Et *ex c. ſignificaſti. Cap. gaudemus. Cap. ex litteris de diuort.*

Et licèt Chriſtus Dominus, aliiſque textus iuris canonici ſolùm de adulterio vxoris vtpore grauiori mentionem fecerint, ideóque Caiet. in illud *Matth.* 19. cenſuerit ſolis viris concedi ob adulterium vxoris ſeparationem. At veriſſima ſententia defendit in hac cauſa vtrumque coniugem parem eſſe, licitúmque eſſe vxori ob adulterium viri diuortium celebrare. Non enim cenſentur coniuges obligati ad mutuam cohabitationem, & debiti redditionem, niſi quatenus ſibi inuicem fidem datam ſeruauerint. Quare ex fide violata ab obligatione reddendi debitum, mutuóque cohabitandi innocens ſiue vir ſit, ſiue fœmina abſoluitur; ſicuti pluribus comprobat Sanch. *l.* 10. *diſp.* 3. *n.* 6. Farinac. 4. *quæſt.* 143. *n.* 9. Gutierr. *de matrim. c.* 129. *n.* 2. Coninch. *diſp.* 35. *dub.* 1. *initio, & n.* 6. Baſil. Ponce, *lib.* 9. *cap.* 16. *à n.* 4. Layman. *lib.* 5. *ſum. tract.* 10. 3. *part. c.* 7. *n.* 8. Gaſpar Hurtado *diſp.* 11. *difficul.* 2. & colligitur apertè ex illo Pauli 1. *Corinth.* 7. His qui matrimonio iuncti ſunt præcipio, non ego, ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere (ſubintellige abſque iuſta cauſa.) Quod ſi diſceſſerit (nempe ex iuſta cauſa) manere innuptam, aut viro ſuo reconciliari. Supponit ergo Paulus ex aliqua cauſa iuſta poſſe vxorem à marito diſcedere, aliàs cogeret eam viro ſuo reconciliari, nullatenúſque optionem daret ſe viro reconciliandi, vel continenter viuendi. Quod ſi aliquam cauſam iuſtam diſcedendi à marito vxor habere poſſet, maximè adulterium, quo fides ſibi data violatur.

2. Nomine adulterij ratione cuius diuortium cele-

brari ab innocente poſſit, etſi aliqui cenſuerint ſolam copulam naturalem cum alieno viro, vel fœmina eſſe intelligendam, communis ſententia defendit teſte Abbate *in cap. maritus de adulter, n.3.* Sanch. *lib.* 10. *diſp.* 4. *num.* 3. Coninch. *diſp.* 35. *dub.* 1. *concluſ.* 5. Baſil. Ponce, *c.* 16. *n.* 5. Layman. *dicto c.* 7. *n.* 7. Gaſpar Hurtado *dicta difficult.* 2. Ricio *deciſ.* 173. *in praxi*, & aliis ſodomiam, & beſtialem intelligi, quia his criminibus caro coniugis in alienam diuiditur contra matrimonij fidem. Debet autem ſodomia, & beſtialitas completa eſſe, id eſt cum ſeminis effuſione, aliàs non perfectè in alienam carnem eſſet diuiſio, neque conſummata iniuria, neque ſufficiens diuertendi cauſa. Quod à fortiori procedit in tactibus turpibus, pollutionéve, ſiue ſecum tantùm, ſiue cum alio, vti aduertunt omnes præcitati Doctores.

3. Debet autem adulterium occaſionem diuortij præbens formale eſſe; quare ſi ex aliquo capite ab ea malitia excuſatur; eo quòd ignoranter, vel per violentiam commiſſum ſit, nullo modo occaſionem diuortij præbere poteſt, quia alteri coniugi iniurioſum non eſt, vt rectè ex omnium ſententia docet Baſil. Ponce, *lib.* 9. *c.* 17. *n.* 8. Sanch. *lib.* 10. *diſp.* 5. *à n.* 11. Argum. *cap. cum per bellicam.* 34. *q.* 2. Et leg. *vxor 7. Cod. de repudiis.* Quinimo Abbas *conſ.* 4. *num.* 3. *volum.* 1. Roſella verbo *adulterium. n.* 5. Syluest. *ibi q. vlt.* Armilla *num.* 5. Tabiena, *quæſt.* 1. *n.* 3. Graffis, 2. *p. deciſ. lib.* 1. *c.* 12. *n.* 72. *caſu* 2. Et inclinat Greg. Lopez, *leg.* 7. verbo *por fuerça. tit.* 9. *p.* 4. Et probabile cenſet Sanch. *lib.* 10. *diſp.* 5. *n.* 13. affirmant adulterium cōmiſſum ex metu cadente in virū conſtantem non concedere innocenti ius diuertendi, quia non ex malitia, & dolo, quod videtur requiſitum iuxta *leg. penult. ff. ad leg. Iul. de adulter.* commiſſum eſt, & fauet Auguſt. relatus *in in c. propoſito.* 32. *q.* 5. excuſans Lucretiam ab adulterij crimine non quoad culpam, ſed quoad pœnam eo quòd metu coacta ſit. Sed prædictis aſſentiendum non eſt, nam cùm metus non excuſet à culpa adulterij, & fidei datæ violatione, quibus diuortium iure naturæ innititur, non poteſt à diuortio, dotíſque amiſſione excuſare, tametſi excuſet à pœna legibus indicta vt tradit Couar. 4. *decret al.* 1. *p. c.* 5. *initio, n.* 3. Azebedo *l.* 8. *recopil. tit.* 20. *leg.* 1. *n.* 22. Henriq. *l.* 11. *c.* 17. *n.* 5. & pluribus relatis Sāch. *lib.* 10. *diſp.* 5. *num.* 16. Coninch. *diſp.* 35. *dub.* 2. *n.* 10.

§. II.

Quibus in euentibus non liceat cōiugi ob adulterium commiſſum celebrare diuortium.

1 *Diuortium nequit eſſe, ſi vterque nocens ſit.*
2 *Ob adulterium, cuius author eſt maritus non poteſt vxor repudiari.*
3 *Ex eo quod maritus cauſam remotam adulterij vxori præbuerit, non impeditur à diuortio celebrando.*
4 *Ob adulterium iam condonatum nequit coniux innocens diuertere.*
5 *Si innocens ſigna remiſſionis adultero præſtet abſque animo remittendi, probabile eſt in foro conſcientiæ ad diuortium conari poſſe.*
6 *Remiſſio ſolùm eſſe poteſt de delicto præterito, non futuro.*
7 *Ex eo quòd vnus coniux adulter alterum de emendatione moneat, monitus non cedit iuri diuertendi, etſi aliqui contrà cenſeant.*

1. PRimò conueniunt Doctores diuortium eſſe non poſſe, ſi vterque nocens ſit, quia iniquum eſt vnius delictum punire alio delinquenti indemni ſeruato. Quapropter iura clamant paria delicta quoad priuatorum ius mutua compenſatione tolli. *Cap. penult. & vlt. de adulter. Cap. ſignificaſti. cap. ex litteris de diuortiis. Cap.* 1. *& ſeqq. per totam.* 32. *quæſt.* 6. Et leg. *ſi vxor ff. Ad leg. Iul. de adulter.* Et leg. *viro, atque vxore.* 39. *ff. ſoluto matrim.* & alijs. Neque refert, an adulterium vxoris grauius ſit, & publicum, vtrique adulterum ſecretum, & vnum prius, alterum poſterius, quia per quodcunque fides in matrimonio data violatur, & ius diuertendi ſolùm innocenti conceditur, vti docet ex omnium ſententia Sanch. *lib.* 10. *diſp.* 5. *à num.* 2. Baſil. Ponce, *lib.* 9. *cap.* 17. *à n.* 5. Coninch. *diſp.* 35. *dub.* 2. *n.* 12. Gutierr. *de marr. cap.* 129. *num.* 15. Paul. Layman. *tract.* 10. 3. *p. c.* 7. *num.* 13. Hæc tamen mutua compenſatio ſolùm eſt quoad diuortium, dotíſque amiſſionem, nam quoad accuſationem criminalem, & vindictam publicam non eſt compenſatio; cùm liberum ſit marito adultero accuſare criminaliter vxorem de adulterio, cùm tamen ipſi vxori non permittatur maritum accuſare. *leg.* 1. *Cod. ad leg. Iul. de adulter.* ſicuti aduertit Sanch. *lib.* 10. *diſp.* 8. *num.* 46. Layman. *lib.* 5. *tract.* 10. 3. *p. c.* 7. *n.* 13.

2. Secundò nequit maritus repudiare vxorem ob adulterium, cuius ipſe author fuit, quia eo caſu maritus æquè ac vxor culpabilis exiſtit: ſicuti docent ex omnium ſententia Sanch. *l.* 10. *diſp.* 5. *à n.* 3. Farina. 14. *quæſt.* 143. *§. ſeparatio thori*, Gutierr. *c.* 129. *n.* 16. Baſil. Ponce, *lib.* 9. *c.* 17. *n.* 7. Coninch. *diſp.* 35. *dub.* 2. *n.* 8. Gaſpar Hurtado *diſp.* 11. *difficult.* 3. *n.* 12. Layman. *tract.* 10. 3 *p. c.* 7. *num.* 8. Quod adeò verum eſt, vt etiamſi vxor proſtitutioni conſentiat, reáque adulterij ſit locus repudij non detur, vt colligitur expreſsè ex *cap. diſcretionem. §. quod ſi forſitan. De eo qui cognouit conſanguin.* &c. ibi *præſertim inuitam*: dictio enim illa *præſertim* declarat quod minoris dubitationis eſt, ſcilicet cùm conſentit inuita, & ſupponit idem eſſe in caſu magis dubio, qualis eſt cùm liberè conſentit. Neque enim æquum erat, vt eleganter inquit Iuriſconſult. Scæuola in *leg. cum mulier.* 47. *Soluto matrimonio.* quod maritus improbaret mores, quos ipſe, aut anteà corrupit, aut poſtea probauit, ſicuti omnes Doctores nuper relati aduertunt. Quinimo cenſeo, ſi adulterio tacitè conſentiat, eo quod potens facilè impedire non impedit nulla legitima occaſione intercedente, nequit illud obiicere, quia illo tacito conſenſu cenſendus eſt remittere ius diuertendi, quod ex iniuria illata ſibi conceditur, ideóque in *leg.* 2. *Cod. ad leg. Iuliam, de adulter.* vir conſentiens pœna lænonis punitur. Atque ita docent Caſtro, *lib.* 2. *de lege pœnali, cap.* 4. Henriq. *lib.* 11. *cap.* 17. *n.* 4. Sanch. pluribus relatis, *lib.* 10 *diſp.* 5. *n.* 5. vbi optimè aduertit mulierem conſciam de mariti adulterio, neque impedientem non eſſe cenſendam conſentire, quia ratò ipſa impedire poteſt, neque eius diſſimulatio vtpote quæ eſt viro ſubiecta cenſenda eſt delicti approbatio. Notanter dixi nulla legitima occaſione, ſi enim vir ſuſpicionem habens de vxoris adulterio diſſimulet ſe in lōginquum proficiſci animo ſtatim redeundi, vel teſtes abſconditos apponat, vt certus de adulterio poſſit vxorem dimittere, vel in futurum emendare, nullatenus cenſeri debet adulterio conſentire, ſed illud permittere ob honeſtum finem, ſicuti pluribus comprobat Sanch. *lib.* 10. *diſp.* 12. *num.* 52.

3. Ex eo autem quòd maritus cauſam remotam vxori dederit adulterium committendi negando inquam debitum, non ſuppeditando alimenta, atque eam è domo, & ex ſua cohabitatione expellendo, non cenſetur adulterio conſentire, neque à diuortio faciendo impeditur, vti colligitur *ex cap. ſignificaſti de diuortiis.* Et ibi Gloſſa verbo *materiam.* Neque enim mulier ad fornicandum vlla ratione adduci debebat: *cap. idne* 32. *q.* 5. Neque ignoſcendum eſt (vt inquit Vlpian *leg. palam. n.* 43. *ff. de ritu nuptiar.* Et Gloſſa *cap. ex litteris de Diuortiis.*) ei qui obtentu paupertatis turpiſſimam vitam agit. Atque ita fatentur omnes Doctores teſte Sanch. *lib.* 10. *diſp.* 5. *n.* 6. Gutierr. *cap.* 129. *n.* 8. Baſil. Ponce. *lib.* 9. *c.* 17. *n.* 7 Coninch. *diſp.* 35. *dub.* 1. *in fine.* Quod intelligendum inquiūt Thom. Sanch. Gutierr. Coninch. & Farin. *q.* 143. *n.* 12. niſi vir ea intentione vxorem repuliſſet, alimētiſve priuaſſet, vt neceſſitate compulſa adulterium committeret; quia eo caſu adulterium vxoris marito eſt voluntarium perindéque eſt, ac ſi adulterio conniueret.

4. Tertiò

Digitized by Google

4. Tertiò ob adulterium iam condonatum, & remiſſum nequit coniux innocens diuortium facere: ipſa enim condonatione, & remiſſione ceſſit iuri diuertendi acquiſito, ſicuti vniuerſi Doctores docent. Dupliciter autem hæc condonatio fieri poteſt expreſſè, vel tacitè: expreſſè fit, ſi verbis expreſſis remittat iniuriam ſibi factam, & ius diuertendi ex ea acquiſitum, *iuxta leg. ſi maritus. 25. §. ſi negauerint ff. ad leg. Iul. de adulter.* Tacita remiſſio contingit, ſi conſcius adulterij, & potens petere diuortium coniugi adultero copuletur, vel illum ita familiariter tractet, ſicut antea, nam prædictis ſignis ſatis præſumitur animum habuiſſe reconciliationis, ideóque ad intentandum diuortium, accuſandúmque adulterum non admittitur, vt tradit deciſio Rotæ apud Farinac. 193. *volum. 2. conſil.* Neque ad hanc condonationem requiritur adulteri acceptatio, quia ea condonatio eſt quædam iuris ceſſio, & remiſſio, qua ſignis exterioribus manifeſtata tollitur ab adultero impedimentum exigendi debitum, quod ex adulterio commiſſo contraxerat, vt rectè probat Sanch. *lib. 10. diſp. 14. à num. 2.*

5. Quod ſi innocens adultero prædicta ſigna remiſſionis præſter abſque animo remittendi ius quod habet accuſandi adulterum tum ciuiliter, tum criminaliter, etſi in foro externo nec diuortium, neque accuſationem intentare poſſit; at in foro conſcientiæ probabile eſt ius diuertendi & accuſandi integrum retinere, vti pluribus comprobat Sanch. *dicta diſp. 14. à n. 21.* eo quòd illa facta non ſint ipſo iure remiſſionis, ſi quidem facta ex imperio iudicis, eo quòd adulterium non plenè probatum ſit, remiſſionem non inducunt, ſed ſolùm ſunt ſigna animi remittentis. Quare eo animo deficiente nulla eſt cenſenda remiſſio. Quod ſatis indicat textus *in leg. quæſitum. 40. §. item quæritur ff. ad leg. Iuliam de adulter.* dum inquit deſtitiſſe videri. Et *leg. regia 8. tit. 17. part. 7.* caſpues que aſi la a cogio en ſu caſa, entiendeſe que la perdono. Non enim aſſerunt de facto remiſiſſe, ſed præſumi remiſſionem feciſſe.

6. Illud certum remiſſionem ſolùm eſſe poſſe de delicto præterito, non de futuro, ne delinquenti occaſio relabendi concedatur. Quapropter ſi reconciliatus iterum delictum committat poterit non ob delictum remiſſum, ſed ob delictum denuò patratum intentari ab innocente accuſatio tam ciuilis quoad diuortium, & dotem, quàm criminalis ad punitionem. Vnde ſi vterque fuerit nocens, ſibique mutuò iniuriam ceſſerint qui poſt reconciliationem lapſus fuerit diuortio ſubiectus eſt, neque innocenti diuortium intentanti obiicere poteſt crimina remiſſa. *cap. de his, de accuſationib.* Et *cap. ſi illic. 23. quæſt. 4.* iuncta Gloſſ. verbo *recidiuo.* Et *leg. tranſigere, Cod. de tranſactionib.* Neque remittentibus actiones conceditur regreſſus. Leg. *quæritur. verſ. ſi venditor. ff. de ædilitio edicto.* Et tradit ex communi ſententia Sanch. *l. 10. diſp. 5. n. 21.* Et *diſp. 6. n. 7.* Baſil. Ponce, *l. 9. c. 17. in fine.* Coninch. *diſp. 35. dub. 2. concl. 5. n. 17.* Molin. *tract. 3. diſp. 95.* Paul. Layman. *lib. 5. ſum. tract. 10. 3. p. c. 7. n. 14.*

7. An verò eo quòd vnus coniux adulter, & emendatus alterum de emendatione moneat, cenſeatur vterque ſibi reconciliari? Non conueniunt Doctores. Sanch. plures referens *lib. 10. diſp. 7. num. 4.* Paul. Layman. *lib. 5. ſum. tract. 10. 3. cap. 7. n. 14.* Coninch. *diſp. 35. dub. 2. n. 17. concl. 6.* cenſent reconciliationem factam eſſe non ſolùm ex parte illius qui monet, & reconciliationem offert de quo non videtur eſſe dubium, ſed etiam ex parte moniti, qui eſto reconciliationem non admittat, admittere illam tenetur, cùm ſit æquè nocens, ac petens reconciliationem. Sed rectiùs Baſil. Ponce, *lib. 10. c. 17. in fine,* Gaſp. Hurtado *diſp. 11. difficult. 3. n. 10.* cenſent admonitum ex ſola admonitione ſibi facta, & reconciliatione oblata, ſed non acceptata non ceſſiſſe iuri diuertendi, quod ex alterius adulterio acquiſierat; quia eſto æquè nocens ſit, ac petens reconciliationem, id ſolùm probat non poſſe alterum accuſare delicto ſibi non remiſſo, non tamen probat ceſſiſſe iuri diuertendi. At delicto remiſſo ſi poſt remiſſionem non deliquerit diuortium intentare poterit, quia nihil impedit: ſi verò iterum in delictum labatur, amittit ius diuortij petendi, emendatus verò intentare diuortium non poteſt, eo quòd ſibi non fuerit delictum remiſſum.

§. III.

An vxorem in adulterio perſiſtentem teneatur innocens dimittere.

1 *Plures affirmant obligatum eſſe recedere.*
2 *Verius eſt oppoſitum.*
3 *Aliquando per accidens hæc obligatio eſſe poteſt.*
4 *Raró, vel nunquam obligata eſt vxor diuertere à marito adultere.*

1. VIdimus innocentem neque iniuriam remittentem diuertere à coniuge nocente poſſe, inquirimus, an teneatur? Plures Doctores, quorũ meminit Sãch. *l. 10. diſp. 13. num. 4.* cenſent obligatum eſſe diuertere, à coniuge adultera; quòd apud ſe retinens, & debitum exigens, & reddẽs cenſeatur eius delicto conniuere, grauéque hæredibus legitimis detrimentum inferre, ſi illegitimi, & ſpurij ſupponantur. Et fortè ob hanc cauſam *Prouerb. 18.* dicitur; Qui autem tenet adulterum ſtultus eſt, & inſipiens, ſiquidem ea retentione ſuis hæredibus iniuriam irrogat debita hæreditate defraudando, ſuæque famæ notam lenonis imponit iuxta textum *in cap. ſicut crudelis. 23. q. 2.* ibi: Sicut crudelis, & iniquus eſt, qui caſtam dimittit vxorem, ita fatuus eſt, & iniuſtus qui retinet meretricem, patronus enim turpitudinis eſt. Et *cap. ſi vir de adulteriis.* Si vir ſciens vxorem ſuam deliquiſſe quæ non egerit pœnitentiam, ſed permanet in fornicatione, vixerit cum illa reus erit, & eius criminis particeps.

2. Cæterùm communior eſt ſententia, & vera per ſe ratione adulterij nullam eſſe obligationem vxorem adulteram dimittendi vti colligitur ex D. Auguſt. relato *in c. idololatr. 28. q. 2.* ibi: permiſit Dominus non iuſſit. Et *ex cap. quemadmodum, de iureiurando,* ibi: tutius eſſe adulteram non accuſare. Ad idem eſt *c. de benedicto. Cap. quod autem. Cap. non erit. cap. Cùm venundatur, c. apud miſericerdem. 32. q. 1.* Neque contrarium probant textus *n. n. præced.* relati, loquuntur enim de marito retinente vxorem adulteram nulla adhibita correctione, is namque eius turpitudinis particeps, & patronus cenſeri debet, & omnis nocumenti legitimis hæredibus facti cauſa. Secùs verò de marito qui retinet adulteram corrigens, & quantum in ſe eſt delictum impediens. Neque eſt vllus alius textus ex quo leuiter colligatur obligatio expellendi adulterã. Quinimo Chriſtus Dominus *Matth. 5. & 19.* à præcepto non dimittendi vxorem excepit fornicationis cauſam, indicans ſatis ſtante cauſa fornicationis, neque aſtringi maritum ad retinendam vxorem, neque ad illam expellendam, ſed vtrumque ei liberum eſſe. Nam cùm diuortium iure ipſo naturæ introductum ſit in pœnam delinquentis, & innocentis fauorem, æquum erat ne innocens ad illius executionem aſtringeretur, ſed illo pro ſuo libito vti poſſet, alias in illius pœnam verteretur. Atque ita ex communi ſententia ſuſtinent Sanch. *lib. 10. diſp. 13. à num. 6.* Coninch. *diſp. 35. dub. 3.* Paul. Layman. *lib. 5. ſum. tract. 10. 3. p. c. 7. n. 15.* Gaſp. Hurtado *diſp. 12. difficult. 4. à n. 15.*

3. Dixi, *per ſe*, nam per accidens ratione correctionis, vel ſcandali aliquando etſi rariſſimè obligari maritus poteſt: ſi enim credat maritus vxorem corrigendam eſſe, ſcandalúmque ſedandum, ſi eam ſaltem ad tempus dimittat, ídque præſtare poſſit abſque graui ſuo incommodo, lege charitatis tenebitur, vti aduertunt prædicti Doctores. At id fieri eſt impoſſibile, ideóque dixi

rariſſimè poſſe maritum obligari. Quippè vxor quæ in domo mariti eam reprebẽdentis,& punientis delinquit, inde dimiſſa liberiùs peccabit. Non igitur dimiſſio correctioni vxoris medium aptum eſt. Præterquàm quòd huiuſmodi medium eſt marito oneroſum, quia cogitur cœlibem vitam agere, tum quia firmat adulterij ſuſpicionem, quæ in graue dedecus ei cedit: vti autem medio ad corrigendam vxorem ita dubio & ſibi incommodo nullatenus maritus tenetur. Et ob eandem rationem non tenetur ratione vitandi ſcandali, ſeu ſuſpicionis, quam plures concipere poſſunt ſe delicta vxoris patrocinari, maximè cùm huic ſuſpicioni aliis mediis ſuccurri poſſit, nempe vxoris reprehenſione, recluſione, aliáve moderata punitione, qua ſatis intelligi poſſit ipſum minimè adulterio conſentire. Quod ſi adhuc ſuſpicio perſiſtit, patienter ſuſtinenda eſt, eſt enim ſcandalum non datum, ſed acceptum.

4. Ex his à fortiori infertur raro vel nunquam obligatam eſſe vxorem diuertere à marito adultero. Non enim tenetur correctionis præcepto, cùm ipſi vtpote viro ſubditæ datum non ſit virum corrigere puniendo, ſed monendo, & exhortando, neque dimiſſio cenſenda eſt medium aptum ad correctionem; quippe dimiſſus deterior fiet. Præterquàm quod vxori incommodiſſimum eſt, quæ cogitur & cœlibem vitam degere; & mariti conſortio ſibi regulariter vtiliſſimo priuari. Minus obligari poteſt ob vitandum ſcandalum, ſeu ſuſpicionem, quod ipſa mariti delictis aſſentiatur, cùm omnibus compertum ſit mulieres ægerrimè ferre maritos aliis commiſceri, neque potentes eſſe ad illos continendos, ſicuti aduertunt Henriq. *lib.11.c.17.n.3.* Matienzo, *lib.5. recopilat. tit.1. rub.gloſſ.1.n.101.* Saa, verbo *diuortium.n.6.* Sanch. plures referens, *diſp.13.n. vlt.* Coninch. *diſp. 35. dub.3. concl. 2.* Gaſpar Hurtado *diſp.11.difficult.4. in fine.*

§. IV.

An propria authoritate poſſit innocens à coniuge adultero diuertere, vel neceſſariò ſententia iudicis requiratur.

1 *Proponitur ratio dubitandi.*
2 *Secluſo ſcandalo tam ob adulterium occultum, quàm notorium licet diuortium facere.*
3 *Procedit hæc doctrina ſiue adulterium commiſſum ſit poſt ſpolium, ſiue ante.*
4 *Si ſpoliatus obiiciat ſpolianti adulterium, non obinde reſtituendus eſt, niſi adulterium ſpoliantis ſit æquè notorium.*
5 *Probatur efficaciter ob adulterium occultum poſſe innocentem recedere.*
6 *Satisfit obiectioni.*
7 *Vt prædictum diuortium fiat, debet innocens moraliter eſſe certus de adulterio coniugis.*
8 *Ea quæ in iudicio externo probata ſufficiunt, vt iudex ſententiam diuortij ferat, hanc certitudinem moralem præſtant.*
9 *Exorta controuerſia ſuper impotentia viri, ſi ipſe adulterium fateatur, non poteſt coniux ad diuortium ex ea confeſſione procedere.*
10 *Coniux recedens ob adulterium abſque ſententia reſtituendus eſt ſpoliato petente.*
11 *Spoliatus certus moraliter de adulterio non tenetur debitum reddere, tametſi ſuperior præcipiat.*

1. RAtio dubitandi ſumitur ex eo quòd iniquum videtur quemlibet in ſua propria cauſa iudicem eſſe. At ſi innocens ob alterius adulterium poſſet ſe à coniuge ſeparare, iudex in propria cauſa eſſet. Item diuortium eſt pœna nocentis, quam ius ipſo facto non imponit, ſed iudici remittit imponendam. Denique matrimonium eſt Eccleſiæ authoritate celebratum: debet ergo authoritate Eccleſiæ, & non ipſorum coniugum diſſolui, vti videtur traditum in *c. ſæculares, cap. hiſtoria 33. q.2.* ob quas rationes Gab. *in 4.d.35.q.vnica, art.2.concl.5.* cenſet etiam ob notorium adulterium non poſſe coniugem innocentem diuortium facere, ſed neceſſariò expectare debere Eccleſiæ iudicium. At quando delictum adulterij eſt occultum conſentit D. Thom. *dicta diſt.35. q.1.art.3.* Bonauent. *ibi.q.3.* Richar. *art.1.q.3.* Turrecremata *in cap. ſæculares, 33.q.2.* quos refert, & ſequitur Baſil. Ponce, *lib.9.cap.18. à num.6.*

2. Cæterùm verius cenſeo ſecluſo ſcandalo tam ob adulterium occultum, quàm notorium coniugi innocenti licere diuortium facere tam quoad debiti redditionem quàm quoad mutuæ cohabitationis ſeparationem. Sic Paludan. *in 4.d.35.q.1.art.3. concl.3.* Sanch. plures referens *lib.10.diſp.12.à n.5.& num.14. 31. & ſeqq.* Henriq. *lib.11.c.17.n.1.* Rebell. *l.2.q.17.* Ægid. Coninch. *diſp.35. n.2.* Gaſp. Hurtado *diſp.11.difficult.6.n.21.* & alij.

3. Et quidem quando adulterium notorium eſt per euidentiam facti, vel confeſſionem rei in iudicio etiam ciuili non ſolùm innocenti conceditur ius diuertendi ab adultero, ſed neque Eccleſia illum compellere poteſt ad adulterum recipiendum, vt videtur deciſum *in cap. ſignificaſti de diuortiis* ibi. Si notorium eſt mulierem ipſam adulterium commiſiſſe, ad eam recipiendam prætatus vir cogi nõ debet. Et fauet *c. ex parte de Sponſal.* ibi: quia nemini licet vxorem ſine manifeſta cauſa fornicationis dimittere, ergo ſtante manifeſta cauſa fornicationis licita eſt dimiſſio, neque vxor dimiſſa reſtituenda eſt, ſicuti docet Gloſſ. *c. Agathoſa*, verbo *fornicationis. 27. q.2.* Et *c. fin.* verbo *fornicationis de adulteriis.* Panorm. *c. conſtitutus.n.4.de conuerſ.coniugator.* Et *c. gaudemus. n.5.* Et Et *c. de illa.n.2. de diuort.* Et *c. ex parte de Sponſalib.* Et *c. fin. de adulter.* Tiraquel. *in leg. ſi vnquam*, verbo *reuertatur. n.137. Cod. de reuocand. donationib.* Gregor. Lopez, *leg.2.* verbo *ſeyendo tit.2.p.4.* Nauarr. *cap.22.num.23.* Surd. *de aliment. tit.7.q.16.* Sanch. *lib.10. diſp.12. num.32. iuncto num.13.* vbi plures refert. Et enim cùm delictum notorium eſt perinde eſt ac ſi publica ſententia, & iudicio reus damnatus eſſet.

4. Quæ doctrina veriſſima eſt, ſiue adulterium commiſſum ſit poſt ſpolium, ſiue ante. Quocunque enim tempore notoriè commiſſum ſit, reſtitutio deneganda eſt. Nam eſto in *dicto c. ſignificaſti* ſolùm facta ſit mentio adulterij poſt ſpolium perpetrati, id factum eſt, quia in eo aliqua ratio dubitandi eſſe poterat ex eo quòd ſpolians occaſionem adulterij dederit, non quia deciſio ad adulterium commiſſum poſt ſpolium reſtringenda ſit, cùm illud adulterium leuius ſit, quàm commiſſum ante ſpoliũ, vt rectè aliis relatis notauit Sãch. *l.10.diſp.12.n.30.*

5. Verùm ob adulterium occultum poſſe ſecluſo ſcandalo coniugem innocentem ab adultero diuertere nulla expectata ſententia hac efficaci ratione probo. Matrimonij natura ea eſt vt coniuges ſibi inuicem obligentur ad mutuam cohabitationẽ, & debiti redditionem, dum carnem ſuam in alienam non diuiſerint. Ergo facta hac diuiſione ab adultero ceſſat in innocente obligatio per contractum matrimonij accepta, ſicuti ceſſat quælibet alia promiſſio ceſſante conditione ſub qua tacitè facta eſt. Vnde in diuortio innocens non ſibi ius dicit, ſed iure à matrimonij natura conceſſo vtitur, quod ius Eccleſia approbando matrimonium approbare cenſetur, ideóque authoritate Eccleſiæ dici poteſt diuortiũ prædictum celebratum. Per quæ ratio dubitandi ſoluta eſt. Et confirmatur: ob adulteriũ notorium, ſeu vt placet Baſil. Ponce, ob adulterium, quod incontinenti notorium fieri poteſt probatione oblata licet coniugi innocenti propria authoritate à nocente diuertere, ergo æquè ei licebit in foro conſcientiæ ob adulterium ſecretum. Quippe ius diuertendi non ex publicitate, ſed ex delicto naſcitur. Publicitas enim ſolùm ad ſedandum ſcandalum requiritur; quare ſcandalo ceſſante quomodocunque conſtet de adulterio poſſidet innocens ius diuertendi.

6. Quod

Digitized by Google

6. Quod ſi dicas id verum eſſe ſpectata matrimonij natura; at ob vitandas hominum fraudes, & malitias hæc ſeparatio abſque Eccleſiæ declaratione interdicitur? obſtat; quia nullus eſt textus ex quo colligatur hoc præceptum, & obligatio. Nam textus qui pro ratione dubitandi referuntur nihil probant. Etenim *cap. ſacularis* non de dimiſſione ex cauſa adulterij, ſed ſæuitiæ loquitur, quæ cauſa cùm Eccleſiæ authoritate introducta ſit, & latitudinem habeat, æquum non erat cuiuſuis iudicio remitti, ſecùs in adulterio quod indiuiſibile eſt, & iure naturali diuortio cauſam præſtat. Præterquàm quod ibidem excommunicantur qui nullas cauſas diſſidij probabiliter proponentes, antequã lis per Eccleſiaſticos iudices decidatur vxores dimittunt, quod eſt diuerſum à noſtro caſu, in quo adulterium innocenti certum eſſe debet, vt dicemus. Textus *in cap. hiſtoria* præcipit vxorem ante omnia reſtitui, quia de adulterio nondũ conſtabat: ſolũ faceſſit negotiũ *text. in c. porrò, de diuortiis*, ibi, etiãſi parentela eſſet publica, & notoria abſque iudicio Eccleſiæ ab ea ſeparari non potuit, ſed hic textus non de diuortio quoad thorum, & cohabitationem loquitur, ſed de matrimonij diſſolutione quoad vinculum, & libertatem alteri copulandi. Quæ res cùm grauiſſima ſit, & grauioribus periculis expoſita, meritò iudicium Eccleſiæ requirit. Nullus eſt ergo textus, ex quo colligatur ſententiam Eccleſiæ expectandam eſſe ad diuortium: quinimo hanc neceſſariam non eſſe indicat textus *in c. ex parte de Sponſalib.* ibi. Quia nemini licet vxorem ſine manifeſta cauſa fornicationis dimittere. Supponit ergo ſtante manifeſta cauſa fornicationis, manifeſta inquam ipſi innocenti poſſe nulla expectata ſententia ab adultero recedere: & apertiùs id exprimitur à Hieronymo *in c. dixit Dominus.* 32. *q.* 1. ibi, vbicunque fornicatio eſt, vel fornicationis ſuſpicio, liberè dimittitur vxor. Notandum eſt verbum *liberè*, quod nullam requirit licentiam, vel ſententiam, quia ipſummet indicat eſſe ſententiam latã, vt pluribus comprobat Tiraquel. *in leg. ſi vnquam.* verbo *reuertatur à n.* 134. *Cod. de reuocandis donat.* Et colligitur apertè *ex c. pro humano*, verbo *liberè de Homicidio in* 6. Et licèt verbũ *liberè*, idẽ ſit (vt placet Baſil. Ponce, *l.* 9. *c.* 18. *in fine*) ac licitè, perperam tamen addidit ſententiam Eccleſiæ neceſſariam eſſe, cùm in prædicto textu nulla huius ſententiæ mentio fiat. Quódque non leuiter conſonat legi à Chriſto Domino latæ *Matth.* 5. *&* 19. concedenti viris ex cauſa fornicationis vxores dimittere. Ex qua conceſſione iudices Eccleſiaſtici colligunt quid in his cauſis debeant decidere, non tamen mariti de adulterio vxoris certi eorum iudicum deciſionẽ expectare aſtringũtur, vt falsò putauit Baſil. Ponce, *d. c.* 18. *n.* 9. Fauétque factum Ioſephi *Matth.* 1. volentis ſanctiſſimam virginem occultè dimittere ob adulterij ſuſpicionem, ſicuti multis comprobat Maldonat. *ibi.* Et Suar. *t.* 2. *in* 3. *p. q.* 29. *art.* 1. *ſect.* 2.

7. Vt autem prædictum diuortium innocens faciat, debet certus moraliter eſſe de adulterio coniugis alterius, ob dubium enim, vel ſuſpicionem probabilem nequit in ſuum coniugem quaſi ſententiam ferre, & iure quod habet priuare, ſicuti omnes Doctores notant, & colligitur *ex parte de Sponſalib.* ibi: quia nemini licet vxorem abſque manifeſta fornicationis cauſa dimittere. Et licèt *in c. dixit Dominus*, 32. *q.* 1. dicatur vbicunque fornicatio eſt, vel fornicationis ſuſpicio liberè dimittitur vxor. Nomine ſuſpicionis non quæcunque ſuſpicio, ſed violẽta, quæque certitudini morali æquiualet intelligitur.

8. Dubium tamen eſt, quæ hanc certitudinem moralem præſtent? reſpondeo ea ſola eſſe quæ in iudicio externo probata ſufficerent, vt iudex ſententiam diuortij proferret, vt multis comprobat Sanch. *lib.* 10. *diſp.* 12. *n.* 40. Gutierr. *c.* 129. *n.* 12. Quippe coniux innocens recedẽs ab adultero, quaſi ſententiam profert. In particulari autem eſſe ſolum cum ſola, nudum cum nuda, in eodem lecto, non eſt dubium eſſe ſufficiens adulterij indicium, vti deciditur in *in c litteris, de præſumpt.* Oſcula autem, & amplexus præciſè etſi plures Doctores, quos refert Sãch. *dicta diſp.* 12. *n.* 46. cenſeant ſufficere ad ſeparationem verius eſt oppoſitum vt tradit ipſe Sanch. *n.* 47. eo quòd neque ex natura rei, neque ex aliqua lege plenè adulterium inde probetur: at ſi prædicta oſcula, & amplexus contingerent in loco abdito, & ſecreto, vbi facilè copula haberi poſſet, vel aliis coniecturis, adiuuentur, ſine dubio credo ſufficere ſi non ad condemnationẽ criminalem pœnæ ordinariæ, benè tamen ad diuortij ſeparationem, vt pluribus allegatis docuit Burſat. *conſ.* 218. *n.* 3. *volum.* 2. Maſcard. *de probat. concl.* 57. *n.* 5. & *concl.* 64. *à n.* 1. Couarruu. 4. *decret.* 2. *p. c.* 7. §. 6. *n.* 3. Azebedo *lib.* 8 *recopil tit.* 20. Rob. *n.* 14. Graſſis 1. *p. deciſ. lib.* 2. *c.* 84. *num.* 3. Nauarr. *Rub. de iudiciis. n.* 10. Neque contradicit Sanch. ſi benè inſpiciatur, vt conſtat ex his quæ dixerat *dicta diſp.* 12. *num.* 45. *in fine.*

Et idem dicendum exiſtimo, ſi aliquæ litteræ amatoriæ ipſius mulieris reperirentur, quibus adulterium præteritum fateretur, nam eſto illa confeſſio vtpote extraiudicialis non plenè delictum probet. At facta in iudicio plenè illud probaret. Cùm ergo in præſenti agamus de diuortio extraiudicialiter facto, ea confeſſio extraiudicialis ſufficiens eſſe debet, maximè cùm prædictæ confeſſioni adiungantur amatoriæ litteræ Amaſio miſſæ, quæ ſimul cum illa confeſſione ſufficienter iudicem mouere poſſent ad iudicium de adulterio ferendum, vt rectè tradit Menoch. *de præſumpt. lib.* 5. *præſumpt.* 41. *in fine.* Pariſius *conſ.* 54. *in fine volum.* 4. Maſcard. *de probat. concl.* 64. *n.* 10. Si enim inquit Sanch. *dicta diſp.* 12. *n.* 51. Et conſentit Gutierr. *c.* 129. *n.* 12. *verſ. quarto concluſ.* ſatis eſt vt coniux innocens diuertere poſſit, ſi de ſui coniugis adulterio, ſeu de illius violento indicio certior fiat à perſona fide digniſſima, cui meritò prudentiſſimus quiſque fidem haberet, quia illud dictum certitudinem moralem præſtat; à fortiori confeſſio ipſius coniugis adulterantis in amatoriis litteris facta certitudinem moralem præſtare cenſenda eſt. Minor namque probatio adulterij, ſeu illius violentæ ſuſpicionis requiritur ad diuortium propria authoritate factum, quàm factum iudicio Eccleſiæ. Præterquam quod ſatis probabile eſt, vt pluribus firmant Ioann. Bapt. Feriet. *conſ.* 168. *nu.* 4. *&* 5. Farinac. *t.* 4. *q.* 136. *n.* 18. Gutierr. *c.* 129. *n.* 18. *in fine.* ad diuortium celebrandum non eſſe opus ea indicia adulterij, quæ ſuſpicionem violentam, ſed ſatis eſſe quæ probabilem, & vehementem ſuſpicionem indicarent.

9. Illud pro certo habendũ eſt ſi exorta controuerſia ſuper impotentia viri ad matrimonij diſſolutionem, ipſe fateatur adulterium commiſiſſe, ex ea confeſſione etſi in iudicio facta non poteſt vxor diuortium intentare, quia illa confeſſio præſumi debet fraudulenta ad elidendam vxoris intentationem, factaque eſt contra formam præſcriptam *in c. ex litteris de diuortiis*, vt rectè notauit Ricius *in praxi dec.* 232. Et ex illo Baſil. Põce, *l.* 10. *c.* 18. *n.* 4.

10. Verùm etſi nulla expectata Eccleſiæ ſententia poſſit innocẽs ſecluſo ſcandalo ſe à coniuge adultero ſeparare; at ſi coniux ſpoliatus querelã formet de iniuria ſibi illata, reſtitutionémque petat, ſtatim reſtituẽdus eſt, neque ſeparatio permittẽda, quouſque adulteriũ plenè probatum ſit: ſicuti deciſum eſt *c. ſignific. de diuortiis*, per argumentum à contrario ſenſu; expreſſiùs *c.* 2. *c. in litteris. cap. in conqueſt. cap. item cùm quis de reſtitut. ſpoliator.* & tradunt omnes. Neque enim æquum eſt coniugem publicè priuare ſuo iure, & poſſeſſione. quin publicè cõſtet de cauſa ob quã eo iure, & poſſeſſione priuatus eſt. Quocirca hæc reſtitutio quoad omnia facienda eſt tam quoad mutuam cohabitationem, quàm quoad debiti redditionem, vt habetur *cap. redintegranda* 1. *&* 1. 3. *q.* 1. quia his omnibus ſpoliatus eſt, neque vllum adeſt periculum, vel dãnum, ob cuius cauſam impedienda ſit reſtitutio quoad debitũ coniugale, ſicuti adeſt cùm ſpoliatur coniux ob matrimonij nullitatem. Quo caſu oblatis incontinenti

probationibus non reſtituitur ſpoliatus ad coniugale debitum ob peccati periculum, ſed ad mutuam cohabitationem. *cap. litteras de reſtit. ſpoliat.* Atque ita tradit Syluest. *matrimonium*, 10.*q.*5. Tabiena *eodem*. 4.*q.* 9. *n.* 10. Alberic. *in ſuo dictionario* verbo *matrimonium*, 9. *verſ. vlt.* Sanch. *lib.*10. *diſp.* 12. *num.*15.

11. Ipſe tamen ſpolians certus moraliter de adulterio, præcepto ſuperioris iubentis ſpoliato reddi debitum obedire non tenetur, quia prædictum præceptum vtpote ex falſa præſumptione latum obligationem non inducit, maximè cum ex eius obſeruatione viro ſpolianti nocumentum proueniat bigamiæ, ſi velit ad Ordines tranſire, & vxorem virginem acceperit, neque poſt adulterium cognouerit. Quo caſu quia damnum eſt irreparabile exiſtimat Sanch. *dicta diſp.* 12. *n.* 22. *circa finem*, cum Menoch. *de recuperand.poſſeſſ.rem.* 1.*n.* 115. & 308. Alexandro *in leg. naturaliter.* §. *nihil commune*, *n.* 20. *ff. de acquir. poſſeſſ.* Gregor. Lopez *leg.* 27. verbo *que le entregaſe tit.* 2.*part.* 3. virum ſpoliantem, offerentémque probationes incontinenti, id eſt intra breue tempus arbitrio iudicis, cogendum non eſſe vxorem ſpoliatam admittere ad coniugale debitum, tametſi ad omnia alia reſtituatur. Argum. *c. litteras de reſtit. ſpoliat.* Extra hunc verò caſum etſi ſpoliata priùs receſſerit, vel ſpolians incontineti offerat probationes, reſtitutio facienda eſt, vt multis comprobat Sanch. *dicta diſp.*12. *à num.*20.

§. V.

Qualiter coniux innocens procedere debeat diuortium iudicialiter intentans.

1 *Duplici actione ciuili, & criminali poteſt procedere.*

2 *Si maritus ad pœnam ſanguinis vxorem accuſet, coram iudice ſæculari agere debet: ſi verò ad alias pœnas coram ſæculari, vel Eccleſiaſtico.*

3 *Si ciuiliter procedat coniux ad diuortium, litem coram Eccleſiaſtico intentare debet.*

4 *Intentata ciuili actione nequit coniux ad criminalem tranſire, vel è contrà.*

5 *Pendente lite ſiue criminali, ſiue ciuili alimenta, & litis expenſa vxori miniſtrandæ ſunt.*

6 *Si vxor legitimè accuſata falſis probationibus ſe defendat, ſolùm obligata eſt reſtituere marito expenſas litis.*

7 *Obligatus videtur maritus dotem vxori in hac parte reſtituere. Quidquid alij contraſentiant.*

1. DVplex actio coniugi innocenti conceditur aduerſus coniugem adulterum ciuilis, & criminalis. Ciuilis eſt, quæ ad ſeparationem thori, mutuæque habitationis, & amiſſionem dotis tendit, criminalis, quæ ad pœnam ſanguinis procedit. Hæc autem criminalis actio ſolùm competit marito aduerſus vxorem, non econtrà, vt expreſsè deciditur *in leg.* 1.*Cod. ad leg. Iul. de adulteriis.* Et *leg. regia* 3 *tit.*20. *lib.*3 *noua recopilat.* ideóque accuſanti criminaliter marito vxorem de adulterio non licet vxori exceptionem adulterij mariti opponere, quia in hac actione pares non ſunt, neque in illis delictis quoad prædictam pœnam admittitur compenſatio. Actio ciuilis vtrique coniugi competit, & vnius delictum alterius delicto compenſatur.

2. Si igitur maritus ad pœnam ſanguinis vxorem accuſet, neceſſariò actionem intentare debet coram iudice ſæculari, quia ſolus ille eſt competens ad pœnam ſanguinis imponendam, vti deciditur *c. ſententiam ſanguinis, Ne clerici, vel monachi.* Et *cap. tua de procuratorib.* Et ibi Panormit. *n.* 6. Immola *n.* 10. At ſi ad alias pœnas infligendas accuſetur adulter coram ſæculari, vel Eccleſiaſtico iudice actio intentari poteſt, quia vterque iudex competens eſt, locúſque datur præuentioni. Quippe adulterium eſt iniuria ſacramento matrimonij facta, cuius punitio vtrique iudici ſæculari, & eccleſiaſtico competit, ſicuti optimè tradit Panormit. *dicto cap. num.*6. Couarru. 4.*decret.* 2.*part.cap.* 7. §. 7. *n.* 20. Iulius Clarus *lib.* 5.*recept.* §. *fin.q.* 37. *n.*3. Anaſtaſ. Germon. *lib.*3. *de ſacror. immunit.cap.*12 *num.*58. Barboſa *l.* 2.*part.*1. *in princ. num.* 139. *ff. ſolutio matrimonio*, quos refert, & ſequitur Sanch. *lib.*10. *diſp.*8.*num.*16.

3. At ſi ciuiliter procedat coniux ad diuortium, amiſſionémque dotis, neceſſariò coram eccleſiaſtico actionē intentare debet. Nam cùm agatur de obligatione matrimonij diſſoluenda, ſolus iudex eccleſiaſticus competens eſt, ſicut colligitur *ex c. tua de procurat.* & *cap.* 1. *vt lite non conteſtata.* Et tradit Iulius Clarus, & Anaſtaſ. Germonius *vbi ſuprà.* Couarruu. *dicto c.*7. §. 6.*n.* 8. Anton. Gomez *leg.* 80. *Tauri n.*47. Graffis 1.*part.deciſ. lib.*2. *cap.*84.*num.* 12. & aliis relatis Sanch. *lib.*10. *diſp.*8.*n.*15.

4. Intentata autem ciuili actione nequit coniux ad criminalem tranſire, non ſolùm quando pendet vnius actionis iudicium, vt deciditur expreſsè *in leg. vnica, Cod. quando ciuilis actio criminali præiudicat*, ſed etiam eo iudicio finito, eo quòd in hac cauſa diuortij vtrumque iudicium ad idem tendit, ſcilicet ad punitionem adulteri, vel priuando illum poteſtate exigendi debitum, dotíſque amiſſione, vel pœnam mortis imponendo. Quo caſu vna actio alteri præiudicat, vt notat Gloſſa *in ſupradicta leg. vnica*, verbo *de re familiari.* Et Abbas *c. tua n.*5. *de procuratorib.* Barboſa *leg.* 2.*part.*1 *in princ. num.*138. *& ſeqq. ff ſoluto matrimonio.* Sanch. *lib.*10. *diſp.*8.*n.* 19. vbi *num.* 20. optimè probat neque etiam per exceptionem licere marito qui prius de adulterio vxorem accuſauit, & deſtitit, vel victus fuit obiicere adulterium vxori eius conſortium, bonáque dotalia repetenti, deduceret namque alia via in iudicium, quod iudicatum eſt, vel iudicandum pendet contra *leg. duobus* 19. *ff. de except. rei iudicata.*

5. Pendente lite ſiue criminali, ſiue ciuili alimenta, & litis expenſæ vxori miniſtrandæ ſunt, non ſolùm quando ipſa diuortium aduerſus virum ob adulterium ab eo commiſſum intentaret, quod certiſſimum eſſe rectè tradunt Gutierr. *lib.*1.*can.cap.*24.*n.*7. Barboſa *Rub. ff. ſoluto matrim.* 2.*part.n.*44.*in fine.* Sanch. *d.diſp.*8.*n.*28. ſed etiam quando aduerſus illam diuortium à viro intentaretur, quia lite pendente nihil eſt innouandum, quod procedit etiamſi adulterium notorium ſit, vt aduertunt Zeballos *in ſuis q.commun.q.*734.*n.*18. *& ſeqq.* Farinac. *t.* 4.*q.*143.*n* 43. Gutierr. *c.*129.*n.*20. Sanch. *loco allegato*, tametſi in foro conſcientiæ ad ea alimenta, & expenſas ſubminiſtrandas non teneatur vir certus de vxoris adulterio, vti tradunt Sanch. Gutierr. & Farinac. nuper allegati. Quinimo neque in foro externo tenetur vir ſubminiſtrare alimenta vxori è domo ſuo fugienti ob timorem, quem habet eſſe à viro malè tractandam cauſa adulterij ſuſpicati, vti rectè Farinac. *dicta quæſt.* 143. *n.* 45. Gutierr. *cap.* 129. *de matrim. num.* 21. Quippe vir non tenetur extra domum vxorem alere, quando ipſe cauſam receſſus non dedit.

6. Quod ſi vxor legitimè de adulterio accuſata falſis ſe probationibus defendat, impediátque diuortium, & applicationem ſuorum bonorum marito, veriùs eſt ſolùm committere peccatum in hac falſitate, obligatámque eſſe reſtituere marito expenſas litis, & ſi quid aliud damnum ex illius proſecutione incurrit; ſiquidem ad impediendum diuortium, & applicationem ſuorum bonorum marito nullum ius habet, at nullam obligationem haberet reſtituendi marito bona quæ per ſententiam illi eſſent applicanda. Quippe ad proprietatem illorum bonorum nullum habet ius niſi media ſententia, quæ eſto iniuſtè impediatur, ea iniuſtitia non eſt aduerſus maritum, ſed aduerſus rempublicam, publicúmque iudicium, quod peruertit, ſicuti docuit Nauarr. *cap.* 18. *n.* 49. Graffis 1. *part.deciſ.lib.*3. *cap.*7.*num.* 25. Medina *lib.* 1.*ſum.cap.*14. §. 35. Ludouic. Lopez 1.*part.inſtruct. cap.* 159. §. *At Nauarrus*, & alij, quos refert, & ſequitur Sanch. *lib.*10.*diſp.*8.*num.*14.

Digitized by Google

7. Ex his inferendum videtur obligatum eſſe maritum dotem vxoris reſtituere, à qua ſe ſeparauit ob adulterium commiſſum, ſiquidem vxor dotem perdere non poteſt, quouſque per ſententiam ad illius priuationem damnata ſit, vti pluribus firmat Couarru. 4. *decret. 2. part. c. 7. §. 6. n. 1.* eſt enim dotis amiſſio pœna adulterij lata *in c. plerunque, de donat. inter virum & vxor. leg. conſenſu. §. 1. Cod. de repudiis. Leg. vnica, §. taceat. Cod. de rei vxoriæ actione. Leg. mulier §. ſocer. ff. ad leg. Iul. de adulteriis.* At reus pœnam ſubire non tenetur, quouſque ſententia ſaltem declaratoria criminis accedat, vt latè probauimus *tract. de legibus*, vbi *de lege pœnali.* Ergo vxor dotem amittere non tenetur ante ſententiam, ac proinde maritus videtur obligatus ei dotem reſtituere. Contrarium defendit Sanch. *lib. 10. diſput. 8. n. 13.* ea motus ratione, cui competit exceptio, ne aliquid ſoluere aſtringatur habet ius retinendi tam in foro conſcientiæ, quàm externo, vt probauit *lib. 6. diſp. 38. n. 34.* at maritus ob adulterium vxoris ab ea recedens habet ius excipiendi contra vxorem repetentem dotem opponens ipſi adulterium, ratione cuius liberatur à dotis ſolutione, ergo poteſt dotem ipſam retinere. Et confirmat ex textu in *cap. plerunque de donationib. inter vir. & vxor.* vbi vxor recedens à viro ob cauſam fornicationis iudicio Eccleſiæ, aut propria voluntate, nec reconciliata poſtea ſit, eidem dotem, vel dotalitium repetere non valebit. Si igitur repetere non valet dotem, ergo maritus illam retinere poterit. Sed hæ rationes non conuincunt. Fateor namque retinere quemlibet poſſe omne illud, pro quo ipſo iure habet exceptionem ne ſoluat; at adulterium non excipit ipſo iure à ſolutione dotis, neque ipſo iure dotem marito concedit, ſed media ſententia, ergo quouſque ſententia adueniat non habet maritus ius dotis retinendæ. Quod verò adulteræ denegetur iudicialis repetitio dotis, non inde infertur maritum illum retinere ante ſententiam poſſe, ſicuti non infertur marito acquiri, ſed ſolùm infertur vxorem in foro externo nullum ius habere. vt ſibi dos concedatur, cùm potiùs commiſſo adulterio veniat dote priuanda. Atque ita verius exiſtimo maritum propria authoritate ab vxore adultera recedentem non poſſe ante ſententiam eius dotẽ retinere, tametſi vxori dotem repetenti exceptionem adulterij opponere poſſit, ne illi concedatur, ſeu potiùs ſibi applicetur, vt benè tradit Abbas *dicto capite plerumque n. 4.* Angelus, verbo *adulterium n. 6.* Silueſt. *q. 6.* Roſella, verbo, *diuortiũ, n. 4.*

§. VI.

Qualiter facto diuortio propria authoritate, vel per ſententiam ſe gerere poſſit innocens.

1 *Poteſt innocens vxori reconciliari, etſi non obligetur.*
2 *Satisfit obiectioni.*
3 *Poteſt coniux innocens ſacros Ordines ſumere, vel religionem ingredi.*
4 *Non tenetur maritus vxori adulteræ alimenta præbere.*
5 *Proponuntur duæ quæſtiones.*
6 *Si ſententia diuortij nulla fuit, reſtituenda ſunt omnia vxori.*
7 *Procedit etiamſi ſacris ſit initiatus.*
8 *Si vterque coniux credens diuortium legitimè eſſe factum ſtatum mutauerit, vterque poteſt alterum repetere, etſi* Sanch. *contrarium cenſeat.*
9 *Si innocens in adulterium incidat, antequam ſententia tranſeat in rem iudicatam, obligatus eſt coniugi reconciliari.*
10 *Si adulterium commiſſum ſit, poſtquam ſententia diuortij tranſit in rem iudicatam, plures cenſent non eſſe obligatum reconciliari in foro conſcientia, benè tamen ex officio iudicis.*
11 *Verius eſt in foro conſcientia, & ad petitionem partis eſſe reconciliandum.*
12 *Satisfit fundam. oppoſitis.*
13 *Si poſt hanc ſententiam innocens ſacros Ordines ſuſcepit vel Religionem profeſſus eſt, non eſt reſtituendus.*
14 *Examinatur, an facto diuortio teneatur vir in adulterium incidens dotem vxori reddere.*
15 *Quid ſi ante latam ſententiam conueniat vir cum vxore adultera de lucranda dote.*

1. CErtum eſt diuertentem iuſtè ab vxore adultera, & rebus in eodem ſtatu permanentibus etſi poſſit vxori reconciliari, nullam tamen habere obligationem, tametſi vxor emendata ſit; quia adulterium eſt cauſa perpetui diuortij, ſicuti tradit Durand. *in 4. diſt. 35. q. 2.* Bonauent. *eadem diſt. art. 1. q. 5.* Paludan. *q. 2. art. 2.* Maior. *q. 1. prope finem.* Gab. *q. 1. art. 1. concl. 7.* Soto *diſt. 39. q. vnica art. 3. concl. 4.* Baſil. Ponce, *lib. 9. cap. 19. n. 6.* Layman, *lib. 5. ſum. tract. 10. 3. part. cap. 19. num. 16.* & ferè omnes Doctores.

2. Neque contrarium probatur *ex c. ego dixi, 34. q. 1. & 2.* vbi inquit textus; Si vir non recepit ſuam vxorem iam pœnitentem peccat, & magnum peccatum admittit, quia id intelligendum eſt, quando ex indignatione & odio non admitteret, vt iure diuortij vteretur; vel dic peccare ſi timeat incontinentiæ periculum vxoris eam repellendo, cui tamen periculo abſque graui incommodo ſubuenire poſſit. Neque item obſtat textus *in cap. quod autem, 32. q. 1.* dicens: Nunc autem poſtquam Chriſtus ait adulteræ. Neque ego te condemnabo: quis non intelligat debere maritum ignoſcere, quod videt ignouiſſe Dominum amborum. Et *cap ſi vir de adulteriis.* dicitur: Quod ſi mulier dimiſſa egerit pœnitentiam, & voluerit ad virum ſuum reuerti debet, ſed non ſæpe recipere peccatricem. Notandum eſt verbum *debet*, quod videtur obligationem indicare, ſed rectiùs dicitur, ſi explicemus verbum *debet*, indicare obligationem debiti ex honeſtate, & æquitate, non ex lege, & præcepto.

3. Secundò eſt certum poſſe coniugem innocentem, neque nocenti reconciliatum Ordines ſacros aſſumere, vel Religionem ingredi, ſi diuortium per ſententiam iudicis celebratum ſit, conſtat *ex cap. Agathoſa 27. q. 2.* & *ex cap. conſtitutus. Cap. veniens de conuerſ. coniug.* Et ratio eſt manifeſta, quia ob adulterium commiſſum ius exigendi debitum, mutuámque cohabitationem adulter amiſit, ac proinde innocens ab omni coniugali debito liber eſt; nihil ergo impedit; quin Religionem ingrediatur, vel ordines ſacros aſſumat; & idem eſt ſi velit ſolùm ſimplex caſtitatis votum emittere. Atque ita tradit D. Thom. ab omnibus receptus *in 4. diſt. 35. q. vn. art. 5. ad 3.* At ſi ex adulterio occulto receſſerit, etſi validè inuito nocente ordines aſſumat, vel religionem profiteatur, illicitè tamen id præſtat, quia poteſt à nocente petente reſtitutionem reuocari, quod in graue religionis, & ordinis aſſumpti detrimentum cedit, & in proximorum non leue ſcandalum. Quinimo eſto adulterium notorium ſit, ſi tamen ſententia iudicialis non acceſſit, credo graue peccatum committere qui ſacros ordines, vel religionem profiteretur adultero inuito, eo quòd ſub opinione poſitum ſit ante ſententiam latam diuortij coniugem ſpoliatum, etiamſi ex cauſa notoria ſpoliatus ſit, eſſe reſtituendum, vt optimè tradit Sanch. *lib. 10. de matrim. diſp. 11. à num. 12. & ſeqq.*

4. Tertiò etſi plures Doctores, quorum meminit Sanch. *lib. 10. diſp. 8. à num. 23.* ſatis probabiliter cenſeant obligatum eſſe maritum alimenta vxori adulteræ præbere, eo quòd per diuortium non deſinat eſſe vxor, maximè ſi ipſe maritus occaſionem adulterij dederit eam è domo expellens, vel crudeliter tractans, verius tamen eſt nullam marito innocenti ſubeſſe obligationem, quia ob adulterium ab omni debito coniugali ſolutus eſt, vt multis comprobat Sanch. *d. diſp. 8. n. 25. & ſeqq.* Farinac. *t. 4. q. 143. n. 41.* Gutier. *cap. 129. num. 23.*

5. Quo circa controuerſia in eo ſita eſt, an ſi coniux innocens deprehendat ſententiam diuortij fuiſſe ex falſa

præſumptione latam, eo quòd teſtes de adulterio deponentes decepti ſunt, vel ipſe ante ſententiam adulterium commiſerit, teneatur vxori ſpoliatæ reconciliari eique dotem, aliáque bona reddere, ac ſi ſententia lata non eſſet? & ſimiliter vertitur quæſtio, an eandem reconciliationem teneatur præſtare, ſi poſt ſententiam latam adulterium committat.

6. Circa primum caſum fatentur omnes Doctores reconciliationem faciendam eſſe, eo quòd illa ſententia nulla fuerit, neque tranſire poſſit in rem iudicatam, cùm æquè vterque coniux innocens ſit, vel nocens. Quapropter ſpoliatus ſi de nullitate ſententiæ aliundè conſtaret nullo petito beneficio reſtitutionis, poſſet aduerſus illam reclamare, & iudex annuere debebit. Quod ſi de errore ſententiæ aliunde non conſtat petito beneficio reſtitutionis ex clauſula generali: Si quæ mihi iuſta cauſa ſubeſt *leg.1.§.fin. ff.ex quibus cauſis maiores*. Quod beneficium neceſſariò concedendum eſt, vt pluribus firmat Gutierr. *de iuram. 3. part. cap.7.num.*8. Zeballos *in ſuis qq. practicis, quæſt.*542.*num.* 3. probabit ex nouis actibus falſitatem, cui prædicta ſententia adhæſit: qua facta probatione reuocanda ſententia eſt, & ſpoliatus per omnia reſtituendus.

7. Quod adeò verum eſt, vt eſto is in cuius fauorem diuortium celebratum eſt ſacris ſit initiatus, vel profeſſionem fecerit, adhuc cogendus eſt cùm coniuge ſpoliato habitare, quia illa ſtatus mutatio obſtare non poteſt iuri ſpoliato quæſito, vti ex communi ſententia tradit D. Thom *in 4.d.35.q.vnica art.5.ad* 3. Silueſt. verbo *diuortium quæſt.*21.*n.*24. Sotus *in 4.d.36.q. vnic. art. 5.ad* 3. Graffis 2.*part.deciſ.lib.*1.*cap.*12. *num.*62. Sanch.*lib.*10. *diſp.9.num.*9. Baſil. Ponce, *lib.9.cap.*20. *num.* 2. Quinimo eſto à coniuge ſpoliato non repetatur, poteſt ipſe ſecluſo ſcandalo religionem deſerere, vt pote cuius profeſſio nulla fuit, eo quòd aſtrictus erat coniugali debito iuxta textum in *c.quidam cap. veniens de conuerſ. coniugat. Cap. ſunt qui dicant. Cap. Agathoſa* 27.*q.*2. Et tradit aliis relatis Sanch. *d.diſp.9.num.*10. Baſil. Ponce, *cap.* 20.*num.*2. Cui non obſtat decretum Trident. *ſeſſ.*25.*de regularib. cap.*19. damnans tanquam apoſtatas eos qui quacunque ex cauſa habitum dimittunt, quia id intelligendum eſt de his qui ſponte habitum dimiſerint, ſecùs de his qui ex obligatione; qualis eſt coniugatus qui ex obligatione coniugij dìmiñit, vt benè notauit Baſil. Ponce *loco alleg.*

8. Verùm ſi vterque coniux credens diuortium legitimè eſſe factum ſtatum mutauerit, exiſtimat Sanch. *d. diſp.9.num.*13. neutrum poſſe alterum repetere, quia ille in cuius fauorem diuortium factum eſt religionem ingrediens, vel ordinem ſacrum aſſumens ceſſit quantum in ſe fuit iuri debitum exigendi, qua ceſſione facta alius religionem ingrediens nullam ei irrogat iniuriam, ac proinde ingreſſus tenet. Sed verius eſt neutram profeſſionem valere, & quemlibet repetere alterum poſſe, nam ſpoliantis profeſſio vtpote facta abſque legitimo ſpoliati conſenſu eandem nullitatem habet, ac ſi ſententia diuortij lata non eſſet, ſiquidem illa ſententia, vt ſupponimus, nulla fuit. Et ob eandem rationem profeſſio ſpoliati nulla eſt, quia eſt facta in præiudicium ſpoliantis integrum coniugale ius retinentis, cui ex errore ceſſit, ideóque nec cedere potuit. Atque ita docent expreſſè Aſterius *lib.8.ſum.2.part.tit.*34.*art.*2. *q.*5. Roſella verbo *diuertium. num.*2. huiuſque ſententiæ ſunt omnes Doctores, qui indiſtinctè aſſerunt profeſſionem ſpoliantis eſſe nullam, nulla reſtrictione facta, an vterque ſtatum mutauerit.

9. Quoad ſecundum caſum, quando poſt ſententiam innocens in adulterium incidit. Grauior eſt dubitatio. Et quidem ſi adulterium commiſſum ſit, antequam ſententia tranſeat in rem iudicatam, eo quòd elapſum non ſit appellationis tempus, vel lata ſit aduerſus minorem, qui beneficio reſtitutionis vti poteſt, abſque dubio obligatus eſt coniugi dimiſſo reconciliari, neque poteſt etiamſi occultiſſimum ſit adulterium, proſequi diuortium; quia æquè reus eſt, & delicta compenſata ſunt, ſicuti notauit Baſil. Ponce, *lib 9.cap.*20.*num.*3. Sanch.*lib.* 10.*diſp.9.num.*30.*in fine.*

10. At ſi adulterium commiſſum ſit poſtquam ſententia diuortij tranſit in rem iudicatam; graues Theologi, & Canoniſtæ ſentiunt adulterum dimiſſum non poſſe dimittentem repetere, neque dimittentem obligatum eſſe in foro conſcientiæ dimiſſo reconciliari, eſſe tamen ex officio iudicis reconciliandos, ſi periculum incontinentiæ ſubſit, ſicuti tradit D. Thom. *in 4. diſt.35.quæſt. vn.art.6. ad* 4. Et ibi Durand. *q.2.art.*2. Sotus *diſt.36.q. vnica art.6.ad* 3. Henriq.*lib.*11.*c.*17. *n.*3. Et alij plures, quos refert, & ſequitur Sanch.*lib.*10.*diſp.9.n.*30. *& ſeqq.* Layman.*lib.5.ſum.tract.*10.3.*part. cap.7.dum.*14.

Probat Sanch. priorem partem ſuæ ſententiæ. Primò quia quod ſemel benè definitum minimè retractandum eſt *cap.quod benè 6.q.*4. Secundò quia ſeruitus ſemel amiſſa non renaſcitur, *c. quæris de conſecrat. diſt. 4.leg. Stithum §. aream ff. de ſolutionib.* at ſeruitus coniugis innocentis amittitur lata diuortij ſententia, ergo poſtmodum adulterante non renaſcitur. Tertiò etſi adulterij exceptio alio adulterio extinguatur, at exceptio rei iudicatæ aboleri non poteſt adulterio poſt ſentẽtiam admiſſo. Quartò diuortij ſentẽtia abſoluit innocentẽ à debito coniugali Societatis, ita vt fornicans poſtea non cenſeatur adulter comparatione coniugis dimiſſi, ſed in ordine ad Deum ob vinculum matrimonij perſeuerans, ſicuti non cenſetur coniux iniuriam facere ei, qui ſuo adulterio conniuet, ceſſante verò iniuria ceſſat cauſa diuortij. Quintò ſententia diuortij non fertur ſub conditione aliqua in fauorem rei, nimirum ſi innocens ſe continuerit, ſed comperatione illius abſoluta eſt, tranſitque in rem iudicatam. Si ergo innocentem à coniugali ſeruitute abſolute liberet, non poterit adulterium ad eam ſeruitutem reuocare, maximè cùm id iure cautum non inueniatur, & omnia iura clament ſententiam ritè latam reuocari non poſſe. Secundam partem ſcilicet poſſe iudicem ex officio cõpellere prædictum coniugem innocentẽ poſtea nocentem, vt alteri aduerſus quẽ ſententia diuortij lata eſt reconcilietur, probat Sanch. ex doctrina Bart *in leg.*1. *§ hoc autem iudicium n.*2. *ff.de damno infecto*, aſſerentis iudicem vti poſſe officio ſuo in publicam vtilitatem, & miſerabilium perſonarum. Præterquàm quòd adulterium ſuperueniẽs præiudicat rei iudicatæ ob animæ periculũ.

11. Nihilominus longè verius eſt non ſolùm ex iudicis officio, ſed ad petitionem partis cogendum eſſe innocentem poſtmodum nocentem innocenti dimiſſo reconciliari, obligatóſque eſſe in conſcientia hanc præſtare reconciliationem quolibet volente: ſic docuit Gloſſa *in cap.ex litteris de diuortijs*, verbo *adinuicem ſeparati.* D. Antonin.3.*part.tit.*1.*cap.*21.§ 6. Paludan.*in 4.diſt.*35. *q.2.art.*2. Nauarr.*lib.4.conſil.conſ.1.de diuort.in 2.edit.n.*2. Petr. de Soto de *matr.lect.*12. *paulò ante finem.* Graffis 2. *p.deciſ.lib.1.c.12.n.73.caſu* 3. Molina *t.3.diſp.95.num.* 5. Conincli. *diſp.* 35.*dub* 2.*n.*13. Baſil. Ponce, *lib.9.cap.*20. & alij plures relati à Sanch. *numere 6. lib.* 10. *diſp.* 9. *n.*27. vbi hanc ſententiam cenſet valde probabilem. Ratio autem videtur manifeſta, quia ſententia diuortij ob adulterium ab altero coniuge commiſſum non concedit innocenti ius ab eo diuertendi, ſed ius quod ex adulterio acquiſiuit declarat, vt eo publicè vti poſſit. At ius quod ex adulterio innocenti acquiritur eſt dum innocẽs eſt, ergo facto nocente ceſſat prædictum ius, ac proinde obligatus eſt reconciliari, ſicuti obligaretur, ſi adulterium commiſiſſet ante ſententiam latam.

12. Neque argumenta in contrarium vrgent. Ad primum concedo ritè definitum non eſſe retractandum ex illis cauſis, ex quibus definitum eſt, at ſi noua cauſa ſuperueniat, retractari poterit, neque hæc dicenda eſt prioris ſententiæ retractatio, ſed nouæ cauſæ deciſio. Eodem modo ſecundum argumentum ſoluendum eſt,

admit

admittimus namque ſeruitutem amiſſam non redire, niſi ei noua cauſa contrahatur, vt contingere poteſt in ſeruo manumiſſo, qui ſi iterum in bello iuſto capiatur, iterum poteſt in eandem ſeruitutem redire. Cùm ergo poſt ſententiam adulterium ſuccedat, quo innocens nocens factus eſt, ſeruitus, & obligatio antiqua, à qua ob ſuam innocentiam, & alterius delictum exemptus erat redit, ſicuti rediret, ſi denuò adultero reconciliaretur; ſuum enim delictum vim habet reconciliationis, ſiquidem eo alterius delictum compenſatur. Ad tertium concedo exceptionem rei iudicatæ ſemper nocenti obſtare, ne poſſit in dubium reuocare ſententiam latam, at ei nullo modo obſtat, quin ob aliam cauſam denuò ſuperuenientem litem intentet, & nouam ſententiam exigat. Ad quartum omnino negandum eſt ſententiam diuortij impedire, quin adulterium poſtmodum commiſſum iniurioſum ſit coniugi dimiſſo. Etenim ſententia diuortij ſolùm eximit innocentem à debiti redditione, & mutua habitatione, non tamen à debito, quo omnis coniugatus aſtringitur ne aliis copuletur, aliàs ſententia foueret crimina, ac proinde adulterium poſt ſententiam commiſſum iniurioſum eſt coniugi dimiſſo. Poterit ergo illa iniuria iniuriam à ſe factam compenſare. Ad quintum admitto ſententiam latam diuortij in odium rei, & fauorem innocentis tranſire in rem iudicatam. Sed hoc intelligendum eſt rebus in eodem ſtatu permanentibus, ſecùs ſi innocens factus ſit nocens. Quæ conditio tacitè in ſententia diuortij imbibitur, Quippe iure naturali contractus matrimonij poſtulat ne innocens à nocente diuertat, niſi dum fuerit innocens, quam naturam ſententia mutare non intendit.

13. Quod ſi poſt ſententiam latam quæ tranſit in rem iudicatam innocens ſacros ordines ſuſcepit, vel religionem profeſſus eſt, & facta profeſſione, vel ſacris ordinibus ſuſceptis adulterium committat, nullatenus vxori reddendus eſt, quia ius quod Religio, & Ordo validè, & legitimè ſuſcepti acquiſierunt, non poteſt proprio delicto infirmari, vt rectè notauit Coninch. *diſp.* 35. *dub.* 2. *n.* 16. Baſil. Ponce, *lib.* 9. *cap.* 20. *n.* 7. Secùs eſſet, ſi ſacros ordines, vel religionem ſuſcepiſſet, antequam ſententia tranſiret in rem iudicatam, vt ſuperiùs diximus: quia eo caſu illegitime ordo, & religio ſuſcipitur, ideóque coniugi non planè dimiſſo præiudicare nequit.

14. Ex his deciditur quæſtio, an facto diuortio in fauorem viri, qui poſtmodum adulterium commiſit, teneatur dotem vxori reddere? Et quidem in noſtra ſententia cùm matrimonium redintegretur, nemini eſſe poteſt dubium dotem reddendam eſſe, ſicque tanquam certum tradit Gregor. Lopez *leg.* 8. verbo *eſe miſmo, tit.* 2. *part.* 4. Barboſa *leg. viro, atque vxore* 40. *n.* 3. *ff. Soluto matrimonio.* Mexia *taxa panis concl.* 6. *num.* 63. Baſil. Ponce, *lib.* 9. *cap.* 20. *in fine.* At ſtante ſententia Sanch. quæ coniugi dimiſſo repetitionem denegat coniugis dimittentis in adulterium lapſi, ſolúmque iudici concedit poteſtatem compellendi prædictos coniuges ad reconciliationem ob periculum incontinentiæ, dubium eſt, an ipſe iudex poſſit cogere virum, vt dotem vxori reddat? In quo dubio Sanch. negatiuam partem tuetur, eo quòd inſtauratio matrimonij officio iudicis ob periculum incontinentiæ vitandum non competit, quod optimè poteſt, quin dos vxori reddatur. Verùm eſto ad vitandum incontinentiæ periculum non ſit neceſſarium dotem vxori reddere, at in pœnam delicti nouiter commiſſi, & ad coniugalem amorem fouendum poſito quòd matrimonium inſtauratur, expediens eſt dotem vxori reddi. Si ergo ob vitandum incontinentiæ periculum poteſt iudex ex officio compellere prædictos coniuges ad mutuam cohabitationem, cur non poterit obligare ad dotem coniugi reddendam, vt ea mutua habitatio cum debito amore fiat?

15. Addit inſuper Thom. Sanch. *d. diſp.* 9. *n.* 37. Si ante latam ſententiam conueniat vir cum vxore adultera de lucranda dote ob deſiſtentiam ab accuſatione criminali, ſi ipſe poſtmodum in adulterium incidat, obligatum eſſe reſtituere dotem, quia ea delicta compenſantur, prædictúmque pactum tacitum imbibit conditionem, niſi delictorum compenſatio fiat, non placet; nam eſto delicta quoad accuſationem ciuilem diuortij compenſentur, quoad accuſationem autem criminalem nullatenus admittunt compenſationem, vti aliis relatis tradit Cancera *in ſuis quæſt. criminalib. q. tangentibus puniționem delicti, cap.* 4. *n.* 46. Zenedo *collectan. iuris, collect.* 166. *n.* 4. Non enim criminaliter accuſare poteſt mulier virum adulterum, benè tamen vir adulter mulierem adulteram, vti habetur *leg.* 1. *Cod. ad leg. Iul. de adulter.* Et *leg. regia, tit.* 17. *part.* 7. Et *leg.* 13. *in fine, tit.* 9. *part.* 4. Et *c. apud miſericordem.* §. *publico iudicio,* 32. *q.* 1. Neque accuſara mulier de adulterio ſe tueri poteſt exceptione adulterij mariti, tametſi publicũ ſit, vt alios referens docuit Couarru. 2. *p. decret. c.* 7. §. 6. *n.* 5. Et conſentit his omnibus Sanch. *lib.* 10. *diſp.* 8. *à n.* 33. *& ſeqq.* Si igitur vir pactũ cum vxore iniuit de dote lucranda, eo quòd ab accuſatione criminali deſiſtat, cùm eandem accuſationem criminalem commiſſo adulterio poſſet inſtituere, ac ſi adulterium non commiſiſſet nequaquam cenſendum eſt pactum diſſolui, ſed integrum, & firmum perſeuarare, dotémque vxori accuſatione criminali non facta reſtituendam eſſe.

§. VII.

An lata ſententia diuortij teneatur coniux dimittens reconciliari innocenti, quandocunque ipſe velit, vel liberum ſit illi Ordines ſuſcipere, vel religionem ingredi.

1 *Per ſe obligatus eſt reconciliari, nec ſtatum mutare poteſt.*
2 *Hæc obligatio non mutandi ſtatum permanet dum ſubeſt ſpes reconciliationis.*
3 *Aliquando & per accedens excuſatur nocens reconciliari innocenti.*
4 *Ingreſſo in religionem adultero, vel innocente, non tenetur alter religionem ingredi.*

1. Etſi plures Doctores, quotum meminit Sanch. *lib.* 10. *diſp.* 10. *num.* 2. *&* 10. exiſtiment neque improbabiliter, non eſſe obligatum coniugem adulterum reconciliari innocenti acceptanti diuortij ſententiam, ſed poſſe coniuge innocente inconſulto, imò inuito de ſuo ſtatu diſponere religionem ingrediendo, vel ſacros ordines ſuſcipiendo, aut votum caſtitatis emittendo, quia ſententia diuortij etſi in fauorem innocentis feratur, quatenus ei concedit optionem diuertendi à coniuge nocente, aut ei ſe reconciliandi, at indirectè cedit in fauorem nocentis. Nam eo ipſo quo innocens eligit diuortium, nocens excuſatur à debito coniugali, quo illi aſtrictus erat. Quippe ea electione remiſit mutuam illius ſocietatem. Longè tamen verius eſt per ſe obligatum eſſe coniugem adulterum innocenti reconciliari, neque poſſe caſtitatem integrè vouere; ordinémve ſacrũ aſſumere, aut religionem ingredi, dum ſpes ſubeſt reconciliationis, ſicuti docent ex iuriſperitis Gloſſ. *in cap ex litteris* verbo *redire de diuortiis.* Felin. *in cap. lator declarat.* 8. *n.* 9. *de ſent. & re iudic.* Silueſt. verbo *diuortium, q.* 10. Gregor. Lopez *leg.* 5. verbo *de adulterio, tit.* 10. *part.* 4. Barboſa *Rub. ff. Soluto matrim.* 2. *p. num.* 22. *in fine.* Et *leg.* 2. *p.* 1. *in princ. n.* 100. *in fine.* Ex Theologis D. Thom. *in* 4. *diſt.* 35. *q. vnica art.* 6. *ad* 3. & ibi Bonauent. *art. vn. q.* 5. Durand. *q.* 2. *art.* 1. *n.* 6. Paludan. ... D. Antonin. 3. *p. tit.* 1. *cap.* 21. §. 6. *verſ. effectus accuſationis.* Abulenſ. *c.* 19. *Matth. q.* 75. Graffis 1. *p. deciſ. lib.* 2. *cap.* 84. *num.* 14. Et 1. *p. lib.* 1. *cap.* 12. *n.* 66. Sanch. alios plures referens. *lib.* 10. *diſp.* 10. *num.* 3. *& ſeqq.* Baſil. Ponce, *lib.* 9. *c.* 19. *n.* 1. *& ſeqq.* Coninch. *diſp.* 35. *dub.* 5. *à n.* 25. Layman. *lib.* 5. *ſum. tract.* 10. 3. *part. cap.* 7. *num.* 14. Ratio ea eſt quia ſenten

ſeotentia diuortij non plus iuris concedit innocenti, vel nocenti, quàm quod iure ipſo naturali eis competit ob adulterium commiſſum, eſt enim vt ſæpè dictum eſt illius iuris declaratoria. At adulterium non eximit nocentem ab obligatione reddendi debitum, & cohabitandi cum innocente, ſi ipſe velit; aliàs ex ſuo delicto commodum reportaret adulter, ſed hanc exceptionem innocenti concedit, in recompenſationem iniotiæ ſibi factæ, & fidei violatæ. Ergo quandocunque innocens volet ſibi nocentem reconciliari, & ab eo debitum coniugale, mutuámque habitationem exigere, tenetur nocens obedire.

2. Hæc aotem obligatio, qua coniux nocens arctatur non murandi ſtatum ſolùm durat (vt dixi) dum reconciliationis ſubeſt ſpes, nam ea deficiente liberum illi eſt ſtatum religionis, vel ordioem ſacrum aſſumere, vtpote qui non præſumitur ab innocente repetendus, quod impedire poterat, vt optimè notaoit Coninch. *dicta diſp. 35. dub. 5. concl. 4. num. 26.* & ſupponunt Doctores omnes *num. preced.* relati. Vnde ſi vxor ſententia lata à iudice ſæculari de eius adulterio, vel illo notorio exiſtente detrudatur in monaſterium pœnitentiam actura, ſi intra biennium illius recluſionis non illam reperat, vir poterit religionem profiteri, ea enim repetitionis omiſſione ceoſetur iure ſic diſponenre conſentire ingreſſui: habetur Autheot. *ſed hodie. Cod. Ad leg. Iul. de adulter.* cuius deciſio iure canonico reuocata non eſt, vt rectè aduertit Abbas, *cap. gaudemus de diuortiis. n. 7.* Hoſtienſ. *ibi, num. 3.* Ioann. Andr. *num. 3.* Anchar. *num. 2.* Baſil. Ponce, *lib. 9. cap. 19. n. 3.* Sanch. *lib. 10. diſp. 10. n. 8.* Secundò ſi adulter emendatns ſæpius reconciliationem petat, & innoceos deneget. Poterit ſtatum mutare; quia prædicta denegatione tacitè innuit nolle vnquam ſibi nocentem reconciliare, qua ſpe ſublata iniuſtè, & irrationabiliter vellet vt oocens de ſtatu ſuo ſemper ſuſpenſus exiſtat, vti colligitur ex *cap. gaudemus de diuortiis.* Et tradit Sanch. *dicto num. 8. & 16.* Baſil. Ponce, *n. 4.* Coninch. *diſp. 35. dub. 5. num. 26.* Layman. *lib. 5. ſum. tract. 10. 3. p. cap. 7. n. 12.* Tertiò ſi innocens ſacris ordinibus initiatus eſt, vel religionem profeſſus, liberum eſt oocenti ſtatum religionis eligere, quia repeti oequit ab innocente, vtpote qui ſtatum elegit vſui coniugali oppoſitum, ſicuti docet Ioann. de Friburgo *ſum. confeſſor. lib. 4. tit. 22. q. 14.* Palaçios *in 4. diſt. 35. q. vnica, dub. 2.* Roſella verbo *diuortium. num. 11.* Silueſt. *ibi quæſt. 10.* Sanch. *lib. 10. diſp. 10. num. 6.* Baſil. Ponce *dicto cap. 19. num. 2.* Et licèt Palaçios idem eſſe exiſtimet, ſi votum ſimplex caſtitatis emiſerit innocens, quia eo impeditur à petitione debiti, & petenti iniquè nulla eſt obligatio reddendi in plurium ſententia. At verius eſt ob prædictum votum ab innoceore factum non excuſari nocentem ab eius reconciliatione, eo quòd per votum caſtitatis non ceſſerit iuri iuſtitiæ quod habet exigendi debitum ab alio coniuge, neque in illius fauorem abſtinere promiſit à debiti petitione, ſed tantùm in honorem Dei. Atque in tradit Sanch. *dicta diſp. 10. num. 6.* Baſil. Ponce, *lib. 9. c. 19. n. 1.* tametſi non ſatis conſequenter, nam cùm ipſe *lib. 10. cap. 3.* cenſeat excuſari coniugem à reddendo debito, quoties alter iniquè petit ob circunſtantiam aliquam, quam ipſe tollere non poteſt, conſequenter affirmare debebat nocentem obligatum non eſſe reddere debitum coniugi innocenti petenti voto caſtitatis aſtricto, cùm tamen *dicto cap. 19. n. 2.* coottarium aſſerat. Præterea votum caſtitatis etſi impediat eo ligatum, debitum coniugale exigere, & alterum coniugem excuſet ab obligatione reddendi caſu quo petatur; at nullatenus impedit extra thorum mutuam cohabitationem, & obſequiorum communicationem. Ergo ad hanc obſequiorum communicationem, & mutuam cohabitationem, optimè poterit innocens voto caſtitatis aſtrictus coniugem nocentem repetere, & compellere.

3. Dixi teneri per ſe nocentem ad conſortium innocentis redire, vt tacitè indicarem per accidens excuſari aliquando poſſe. Si enim vxor ſeparata eſt à viro ob adulterinm commiſſum, raro compelli poteſt ad eius conſortium redire ob timorem, quem rationabiliter habere poteſt mortis ſibi inferendæ, aut iniquæ tractationis, ingentíſque ſæuitiæ, vt aduertit optimè Gutier. *c. 129. de matr. num. 14.*

4. Ad extremum adoerto ingreſſo in religionem adultero illis in euentibus in quibus ingredi permittitur noo eſſe obligatum innocentem ad ingreſſum, neque ad votum caſtitatis emittendum. Quinimo neque ingredieote innocente in religionem aſtringitur nocens ad illius ingreſſum, vt benè aduertit Sotus *in 4. d. 36. quæſt. vnica, art. 5. ad 3.* Layman. *lib. 5. ſum. tract. 10. 3. p. c. 7. n. 12.* Sanch. *lib. 10. diſp. 10. concl. 4. num. 15.* Cooinch. *diſp. 35. dub. 5. initio. concl. 1.* Quia textus *in cap. ſanè, cap. cum ſit. c. ſignificauit de conuerſ. coniugator.* exigentes motuum coniugum ingreſſum intelliguntur, cum matrimonij iura integra, & illæſa ſunt, ſecùs verò quando ob diuortium ſunt diminuta.

§. VIII.

Qualiter ob hæreſim liceat catholico coniugi diuertere.

1 *Ob alias cauſas à carnali fornicatione licet diuortium.*
2 *Ob hæreſim pertinacem licitè fieri poteſt.*
3 *Separatus propria authoritate Catholicus ab Hæretico nequit ſacris initiari, vel religionem ingredi.*
4 *Aliqui cenſent hæreticum iudicio Eccleſiæ damnatum, & ab hæreſi reſipiſcentem admittendum eſſe à Catholico coniuge.*
5 *Alij probabilius eximũt Catholicum ab hac obligatione.*
6 *Hæreticus ſic damnatus nullatenus poteſt inuito Catholico ſtatum mutare.*
7 *Ex eo quòd Catholicus hæretico copuletur, ſi copula habeatur ante ſententiam non obinde cenſendus eſt remittere ius diuertendi, ſecùs ſi poſt ſententiam.*
8 *In hoc crimine hæreſis non datur compenſatio ſicut in adulterio.*

1. Licitum eſſe ob alias cauſas à carnali fornicatione coniugem innocentem à ſuo conſorte diuertere Catholica veritas eſt definita in Trident. *ſeſſ. 24. can. 8.* ibi. Si quis dixerit Eccleſiam errare, cùm ob multas cauſas ſeparationem inter coniuges quoad thorum, ſeu quoad cohabitationem ad certum incertúmve tempus fieri poſſe decernit, anathema ſit: conſtátque ex *toto tit. de diuortiis, & de conuerſione coniugatorum.* Neque huic veritati obſtat, quod Chriſtus Dominus *Matth. 5. 19.* ſolùm carnalem fornicationem aſſignauerit, vt poſſit coniux innocens ab altero tametſi contra eius voluntatẽ ſeparari, quia Chriſtus Dominus loquutus eſt de cauſa perpetuæ ſeparationis, & quæ per ſe contractui matrimonij obſtat: & hæc ſola eſt fornicatio carnalis, reliquæ autem cauſæ ex ſe perpetuam ſeparationem non inferũt, ſed ſolùm dum cauſæ ipſæ perſiſtunt. Neque matrimonij ſunt propriæ, eique directè oppoſitæ, ſed communes aliis ſocietatibus, & confœderationibus. Hoc ſuppoſito.

2. Inter cauſas, ob quas præter adulterium licitum eſt coniugi innocenti diuertere à nocente eſt hæreſis non quæcunque, ſed pertinax (qualis cenſenda eſt, quæ poſt vnam, & ſecundam correctionem perſiſtit iuxta illud Pauli *ad Tit. 3.* Hæreticum hominem poſt vnam, & ſecundam correctionem deuita) ſicuti colligitur *ex c. non ſolùm* Et *c. idololatria, 28. q. 1.* Et *c. fin. de cõuerſ. coniugat. Cap. quanto de diuortiis.* Ratio huius concluſionis eſt, quia plerunque ex cohabitatione cum hæretico pertinaci imminet periculum coniugi Catholico, eiúſque proli: ob quam rationem etſi de facto in aliquo caſu hoc periculum eſſet, non obinde impeditur Catholicus à diuortio celebrando, quia ſatis eſt quod hoc periculum vt in plurimum adſit, vt rectè notauit Coninch. *diſp. 35. dub. 4 num. 24.*

Sanch.

Sanch. *lib.* 10 *diſp.* 15. *n.* 9. Paul. Layman. *lib.* 5. *tract.* 10. 3. *p. c.* 7. *n.* 16. Quando verò periculum peruerſionis agnoſcitur non ſolùm poteſt Catholicus, ſed etiam debet ſe ab hæretico ſeparare, quia periculum peccati iure naturæ quilibet vitare tenetur, ſicuti docuit Sanch. aliis relatis *dicta diſp.* 15. *n.* 5. Layman. *dicto c.* 7. *n.* 16. Baſil. Ponce *lib.* 9. *c.* 22. *n.* 2. Crederem tamen hoc eſſe intelligendum, quando coniux hæreticus Catholicum niteretur peruertere, grauiſſimúmque eſſet periculum aſſentiendi iuxta textum *in c. de diuortiis*; alias non videtur obligatus catholicus diuortium facere. Quippè nemo tenetur communia pericula peccandi cum graui ſui detrimento fugere, vti conſtat ex his quæ latè diximus *tract.* 6. *de charit. diſp. vlt. de ſcandalo*. At negari non poteſt catholico graue eſſe ſe à coniuge ſeparare, eius cohabitatione, & obſequio carere, & cœlibem eſſe. Adde ex tali ſeparatione ſæpè imminere coniugi incontinentiæ periculum. Quomodo ergo obligandus eſt fugere periculum peruerſionis non grauiter vrgens, ſi ex eius fuga incidat in periculum graue incontinentiæ?

3. Separatus verò propria authoritate coniux Catholicus nequit ſacris initiari, nec validè religionem ingredi, quia cedit in præiudicium coniugis hæretici, qui conuerſus ſic initiatum, vel profeſſum repetere poteſt, neque ipſe Catholicus ſe tueri poteſt hæreſi etiam notoria ab altero coniuge commiſſæ; quia hæc ſecluſa Eccleſiæ declaratione non præbet cauſam perpetui diuortij, ſed temporalis, nempè dum ipſa perſiſtit, quare hæreſi ceſſante ceſſat cauſa diuortij, & obligatur hæretico pœnitenti reconciliari, in quo maximè differt ab adulterio carnali: hoc enim vtpote matrimonio directè oppoſitum ſemel commiſſum perpetui diuortij cauſam præbet; ſecùs verò adulterium ſpirituale, quòd eſt hæreſis, requirit namque permanentiam, ſicuti aduertunt Sanch. *lib.* 10. *diſp.* 15. *n.* 10. *& ſeqq.* Baſil. Ponce, *lib.* 9. *c.* 22. *num.* 2. Paul. Layman. *lib.* 5. *ſum. tract.* 10. 3. *p. cap.* 7. *num.* 16. Coninch. *diſp.* 35. *dub.* 4. *num.* 24.

4. Quare controuerſia inter Doctores eſt, an hæreticum iudicio Eccleſiæ declaratum, & ab hæreſi reſipiſcentem teneatur Catholicus ad ſui conſortium admittere? Et quidem pleruoque conſultiſſimum videtur eam præſtare reconciliationem: tum quia Chriſtianam pietatem commẽdat. Tum quia non leuiter iuuabit hæreticum pœnitentem ad perſeuerandum in fide, ad vitandum incontinentiæ periculum, nimiæque triſtitiæ, & deſperationis. Quinimo Gofred. *ſum. tit. de conuerſ. infidelium, n.* 4. credit hanc ſubeſſe Catholico obligationem, quia eſtò in *cap. de illa de diuortiis* eximatur ab hac obligatione: at prædicta conceſſio videtur reuocata per textũ *in c. quanto de diuortiis*, vbi vir Catholicus compellitur admittere coniugem ab hæreſi reſipiſcentem. Cui doctrinæ aſſentitur Henriq. *lib.* 11. *de matr. cap.* 17. *n.* 6. ea moderatione adhibita, ſi intra biennium ſigna dederit perfectæ emendationis. Gloſſa verò *in c. de illa de diuortiis in fine*. Et *c. quantò eodem tit. in fine*. Et *c. fin.* verbo *iudicio*. Ioan. Andreas *in dicto c. quãto*. Et *c. de illa*. Abulenſ. *in c.* 19. *Matth. q.* 76. *in corp. verſ. dicendum*. Iulius Clarus, *lib.* 5. *receptar.* §. *hæreſis, n.* 15. Sotus *in* 4. *diſt.* 39. *q. vnica, art.* 4. *ad* 3. Ludouic. Lopez 2. *p. inſtruct. c.* 53. §. *licet*. Et *c.* 54. *verſ. notandum eſt*. Palaçios *in* 4. *diſt.* 35. *diſp. vn. poſt medium*. Surdus *de aliment. tit.* 7. *q.* 21. *n.* 7. Et alij plures relati à Sanch. *diſp.* 15. *n.* 18. aſſerunt Catholico ſubeſſe obligationem recipiendi hæreticum iudicio Eclcleſiæ damnatum reſipiſcentem, ſi vellet in ſæculo manere, neque excuſari poſſe ab hac obligatione niſi religionis ingreſſo, eo quòd *in c. fin. de conuerſ. coniugat.* (cui deciſioni ſtandum eſt) videatur conceſſa facultas non recipiendi hæreticum pœnitentem ſub prædicta conditione religionis, inquit enim textus. Mulier quæ in fide remanſit poteſt nolente viro, qui ab infidelitate reuertitur, propter quam ab eo fuerat iudicio Eccleſiæ ſeparata ad religionem liberè conuolare.

5. Sed rectiùs eximunt catholicum à prædicta obligatione recipiẽdi hæreticum damnatum Couarruu. *in* 4. *decret.* 2. *p. c.* 7. §. 5. *n.* 5. Caſtrò *lib.* 2. *de iuſta hæretic. punit. c.* 7. Matien. *lib.* 5. *recopil. tit.* 1. Rub. *gloſſ.* 1. *c.* 80. Barboſa *Rub.* 2. *p. n.* 20. *ff. ſoluto matr.* Graſſis 1. *p. deciſ. lib.* 2. *c.* 84. *n.* 16. Et 2. *p lib.* 1. *c.* 12 *n.* 22. Et aliis relatis Sanch. *lib.* 10. *diſp.* 15. *n.* 19. Coninch. *diſp.* 35. *dub.* 4. *n.* 24. Paul. Layman. *lib.* 5. *ſum. tract.* 10. 3. *p. c.* 7. *n.* 16. Baſil. Ponce, *lib.* 9. *c.* 22. *n.* 3. Gaſpar Hurtado *diſp.* 11. *difficult.* 5. *n.* 20. & alij. Mouentur hac efficaci ratione; Eccleſia in pœnam hæreſis priuat hæreticũ iure quod in ſuum coniugem habebat exigendi coniugale debitum, mutuámque cohabitationem, ſicuti priuat aliis bonis, & iuribus quæſitis, & Catholicum coniugem eximit à prædicta obligatione, vt conſtat *ex c. de illa de diuortiis*, vbi inquit textus: De illa, quæ à viro ſuo labente in hæreſim ipſius conſortium ſine iudicio Eccleſiæ declinauit, videtur nobis quod mulier ei, cùm reuerſus fuerit, eſt reddenda, quæ etſi reuerti noluerit, compellatur. Si verò iudicio Eccleſiæ ab eo receſſit ad recipiendum eum nullatenus dicimus compellendam. Neque contrarium deciditur in *c. quanto de diuortiis*, vbi mulier compellitur ad virum hæreticum pœnitentem redire, quia id factum eſt, eo quòd proprio iudicio, & non Eccleſiæ iudicio ab illius conſortio ſe ſeparauerit. Et licèt *in c. fin. de conuerſ. coniugator.* concedatur mulieri, quæ in fide remanſit, vt nolente viro ab infidelitate reuerſo, propter quam iudicio Eccleſiæ ab eo fuerat ſeparata poſſit liberè ad religionem conuolare, nullo modo ad huiuſmodi ingreſſum arctatur, ſed eo ingreſſu liberè conceſſo declaratur plena exemptio, quam dicta mulier catholica habebat à mutua cum viro habitatione. Cenſetur autem catholicus iudicio Eccleſiæ ab hæretico ſeparari, eo ipſo quo hæreticus vt talis iudicio Eccleſiæ declaretur, quantumvis priuatim, & in ſecreto ab inquiſitoribus hoc iudicium fiat, vt rectè aduertit Sanch. *dicta diſp.* 15. *n.* 20. quia eſt pœna, quæ delicti declarationem conſequitur.

Quocirca coniux Catholicus inuito hæretico dãnato poteſt, & in ſæculo manere, & ad religionem tranſire, vel ſacros ordines ſuſcipere, ſicuti poteſt diuortio facto ob adulterium carnale, quia æquè ſententia hæreſis lata eximitur à coniugali debito, ac exemptus eſt adulterio declarato. Atque ita docet Barboſa *Rub.* 2. *p. n.* 20. *ff. ſolutò matrim.* Sanch. *d. diſp.* 15 *n.* 21. Baſil. Ponce, *lib.* 9. *c.* 22. *n.* 3.

6. Hæreticus verò ſic damnatus, & ab hæreſi reuerſus nullatenus poteſt inuito Catholico ſtatum mutare, ſed potiùs tenetur ad catholici conſortium redire, ſi ipſe velit, quia illa fuit pœna ob hæreſim impoſita, quæ non debet in detrimentum innocentis cedere. Quare eſto probabile ſit ſententia diuortij lata ob adulterium, quã innocens acceperat, nocentem obligatum non eſſe ad conſortium innocentis redire; in præſenti autem nullo modo id probabile cenſendum eſt, quia ſeparatio ex adulterio integrè fit in fauorem innocentis, & ob iniuriam ipſi factã: at ſeparatio ex hæreſi præcipuè fit ob iniuriã fidei, & religioni factã, & in eius ſatisfactionem, neque acceptatione innocentis indiget, ac proinde nõ liberatur hæreticus à ſeruitute coniugali prædicta condẽnatione facta, ſic iti aduertit Silueſt. verbo *diuortium. q.* 10. Sotus *in* 4. *diſt.* 39. *q. vnic. art.* 4. *ad* 3. Barboſa *Rub.* 2. *p. n.* 22 *ff. ſoluto matrimonio*. Sanc. aliis relatis *diſp.* 15. *n.* 24. Baſil. Põce, *l.* 9. *c.* 22. *n.* 4.

7. Ex eo autem quòd catholicus hæretico copuletur, ſi copula ante ſententiam hæreſis habeatur, non obinde cenſendus eſt remittere ius diuertendi, quia nequit remittere ius diuertendi, quod ex hæreſis perſeuerantia naſcitur. Ex hæreſi autem præterita, neque ab Eccleſia damnata nullum ius diuertendi habet, quod poſſit remittere. At ſi copula poſt ſententiam habeatur, quo caſu habet ius diuertendi, & ſic ſubeſt eius condonationi. Thom. Sanch. *lib.* 10. *diſp.* 15. *n.* 26. diſtinguit, ſi cùm habetur copula animus adeſt cõdonandi manifeſtũ eſt remittere ius diuertendi per ſententiã acquiſitum, ac proinde ea remiſſione facta iã licitũ non eſſe diuertere. Si verò expreſſus animus adeſſet nõ condonãdi, nulla cẽſeri debet remiſſio,

ſiqui

ſiquidem hæc abſque voluntate eſſe non poteſt. Quod ſi neuter animus expreſsè adeſſet nec condonandi, nec non condonandi, etſi in diuortio ob adulterium carnale cēſenda ſit facta remiſſio, ſecùs verò in diuortio ob adulterium ſpirituale. Quippe diuortiū ob adulteriū carnale ideò fit, quia caro coniugis in alienam diuiditur, quæ diuiſio noua copula coniugis redintegratur. At diuortiū ob adulterium ſpirituale, ſcilicet hæreſim non fit, quia caro coniugis in alienam diuidatur, ſed quia Deo, eiuſque fidei, & religioni irrogatur iniuria, quæ non videtur ob copulam ceſſare. Sed diſplicet hoc vltimum dictum Sanch. ideóque exiſtimo habita copula poſt ſententiam remiſſionem iuris diuertendi neceſſariò præſumendam eſſe; nam eſto in pœnam iniuriæ irrogatæ Deo ab hæretico abſoluatur coniux catholicus à debito coniugali, ea abſolutio in fauorem catholici fit, cui ipſe cedere poteſt. Qui ergo copulam habet cum hæretico, iam ea copula proteſtatur ſe nolle ab hæretico diuertere, cedit igitur iuri diuertendi quod habet, vt docuit Baſil. Ponce, *lib.9.c.22.num.5.*

8. Supereſt dicendum, an in hoc crimine hæreſis, ſicuti in adulterio detur cōpenſatio: Et omiſſis variis ſententiis, quas refert Sanch. *l.10.diſp.16.n.1. & 2.* dicendū eſt cum eodē Sanch. *n.3. &* Baſil. Ponce *lib.9.c.22.n.6.* nullam in hoc crimine eſſe cōpenſationem, & primò eſſe non poteſt compenſatio adulterij cum hæreſi ante ſententiam, nam hæreſis ante ſententiam non eſt cauſa perpetui diuortij, ſicuti eſt adulterium, ſed ad tempus dum hæreticus inquam non corrigitur. Non igitur adulter, à quo hæreticus recedere intendit ſe tueri poteſt exceptione hæreſis nondum damnatæ. Neque etiam eſt cōpenſatio cum hæreſi Eccleſiæ iudicio declarata. Nam eſto ob vtramque cauſam adulterium ſcilicet, & hæreſim diuortium eſſe poſſit, ob diuerſam tamen rationem contingit; quippe diuortium ex adulterio eſt ob violationem fidei coniugio debitæ; at diuortium ex hæreſi fit in pœnam ob violationem fidei Deo, eiúſque religioni debitæ, ideóque vnum delictum cum alio compenſari non poteſt, ac proinde quilibet ius habet ab altero recedendi adulter ab hæretico, & hæreticus ab adultero. Quinimo neque vnius hæreſis cum alterius hæreſi venit compenſanda, nam cùm pœna diuortij ob hæreſim non imponatur ob iniuriam coniugio factam, ſed Deo, nequit vnius hæreſis pœna cum alterius hæreſis pœna compenſari. Non enim vnius hæreſis alterius hæreſis grauitatem diminuit, ſicuti contingit in adulterio carnali; in quo vnius iniuria alterius iniuria compenſatur, vtpote quæ eidem coniugio aduerſantur.

§. IX.

Qualiter ob alias cauſas, maximè ob ſæuitiam, liceat facere diuortium.

1 *Quoties abſque graui periculo animæ vel corporis nequeunt coniuges ſimul habitare, eſt ſufficiens cauſa diuortij.*

2 *A coniuge incitante ad peccatum poteſt incitatus ſe ſeparare.*

3 *Licitum eſt vxori ſe ſeparare à viro qui lenocinium exercet, &c.*

4 *Ceſſante inductione ad peccatum, ceſſat diuortium.*

5 *Quoties coniugi graue damnum corporis imminet, quod alia via auerti non poteſt, datur occaſio diuortij.*

6 *Si coniux alterius vitæ inſidias paret, vel aliud graue damnum moliatur, licet diuortium. Debet tamen iudicis authoritas interuenire.*

7 *Ob malum graue factum, niſi timeatur futurum, non datur diuortium.*

8 *Retentio concubinæ domi, vel extrà præſtat plerumque vxori cauſam diuertendi.*

9 *Coniux recedens ob prædictum timorem cauſam coram iudice Eccleſiaſtico tractare debet.*

10 *Probationes ſaum iæ concludentes eſſe debent.*

11 *Si probationes integræ non ſint, datur locus cautioni de non offendendo. Et quæ cautio præſtanda ſit.*

12 *Si ad tempus ſententia diuortij fuerit lata, neuter poteſt ſtatum mutare, ſecùs ſi in perpetuum.*

13 *Si coniux minor ſit, in cuius odium ſententia diuortij lata eſt, beneficio reſtitutionis gaudet.*

1. Plures cauſæ diuortij præter ſupradictas aſſignātur à Doctoribus, quæ ſub hac regula perſtringuntur. Quoties abſque graui periculo animi, vel corporis nequeunt coniuges ſimul habitare, datur ſufficiens cauſa diuortij, vti ex communi ſententia tradit Sanch. *lib.10. diſp.17. &* 18.*n.*19. Baſil. Ponce, *lib.9.c.23.* Coninch. *diſp.35.dub.4.* Paul. Layman. *lib.5.ſum.tract.10.3.p.c.7.nu.16.* Nemo enim cenſendus eſt alteri ſe velle obligare cum graui ſui iactura, etenim prius ſibi quàm alteri conſulere debet.

2. Ex qua doctrina quæ veriſſima eſt infertur poſſe coniugem innocentem, quem alter ad peccandum incitat, nec monitus deſiſtit ab eo ſe ſeparare, vti probat text. *in c.2 de Diuortiis, & c. idololatria* 28.*q.*2. Et quamuis in his textibus ſermo ſit de inductione ad infidelitatem, cum eadem ſit ratio de quolibet peccato, ob vitandum illius periculum, poterit coniux ab altero cōiuge diuortium facere. Quod eleganter tradit Hieronym. in illa verba *Matth.* 18. Si oculus tuus ſcandalizat te, erue eum, & proiice abs te, inquit enim Hieronym. ſententiam Chriſti eſſe, vt ſi hi qui nobis coniuncti ſunt, & inſtar oculorum, vt parentes, filius, vxor cauſa ſint ruinæ ab illis recedamus. Atque ita tradit Nauarr. *c.22.n.22.* Bellar. *lib.1.de matr.c.14.* innumeris relatis Sanch. *lib.10. diſp.17. à n.5. & ſeq.* Baſil. Ponce, *lib.9.cap.23.n.1.& 2.* Coninch. *diſp.35.dub.4.*

3. Quapropter licitum eſt vxori ſe ſeparare à viro qui lenocinium exercet, vel in domum introducit procaces viros, qui ipſam ſollicitent, vel incitat vxorem ad furta tegenda, & ſimulanda, vel vult vt pellicem foueat, & alia ſimilia: præſtant enim diuortio ſufficientem cauſam, vti ex communi tradunt Doctores prædicti. Ad idem eſt ſi coniux ſit veneficus, quia ob ſocietatem dæmonis graue malum tum animæ, tum corporis timeri poteſt, vt aduertit Coninch. *d. diſp.35. dub.4.n.23.* Sanch. *lib 10.diſp.18.n.22.* Laym. *dicto c.7.n.16.* Gaſp. Hurtado *diſp.12. difficult.5.num.19.* Neque ad hanc ſeparationem indiget coniux innocens iudicis ſententia, quia iure ipſo naturali conceditur, vt pote quæ non eſt perpetuo, ſed ad tempus dum adeſt periculum, vt bene docuit Sanch. *lib.10.diſp.17 n.10.*

4. Ceſſante autem inductione ad peccatum, illiúſque periculū, ceſſat diuortium, quia ſolùm ob vitandum prædictum periculum conceditur, vti aduertunt prædicti Doctores. Quare eſto coniux pluribus vitiis irretitus ſit, ſi tamen ceſſat ad peccatum inductio, nulla ratione licitum eſt diuortium, vt colligitur ex *c.2.de Diuortiis* argumento à contrario. Et tradit *ibi* Gloſſa ab omnibus recepta. Et D. Thom *in 4. diſt.39.q. vn. art.6. in corp.* Sanch. *lib.10. diſp. 17. num. 1.* Baſil. Ponce, *cap. 23. num. 3.* tametſi Sotus *in 4.d.39 q.vn.art.4.ad.4.* Ludouic. Lop. 1. *inſtruct. c.53.ad finem.* Sanch. *dicta diſp.17.n.* Laym. *c.17.n.16.* concedant titulo correctionis poſſe coniugem etiam vxorem à viro vitiis irretito diuertere ad tempus, ſi ex eo receſſu ſperatur fructus. Sed vt benè aduertit Baſil. Ponce, *lib.9. cap.23. n. 3.* maturo iudicio, & magna prudentia opus eſt, plerunque enim maiora mala inde naſcuntur, nec leuis occaſio ſumitur iræ, & indignationis.

5. Secundò infertur quoties coniugi graue damnum corporis imminet ex mutua cohabitatione, quod alia via auerti non poteſt niſi diuortio facto, fieri rectè poteſt ob ſupradictam rationem, quia debito alterius nemo ſatisfacere tenetur cum tanto ſui detrimento. Hac igitur ratione licet coniugi ſano ſe ſeparare à leproſo

Digitized by Google

leproſo peſte, vel alio morbo contagioſo infecto, vti diximus *ſuprà*, & tradit Nauarr. *cap.* 22. *num.* 22. Saa, verbo *diuortium num.*8. Henriq. *lib.*11. *de matr. c.*4.*in fine.* Coninch.*diſp.*35.*dub.*4 *n* 22. Layman.*lib.*5.*tract.*10. 3.*p.c.*7. *n.*16. Ad idem eſt,ſi ob furorem, vel ebrietatem coniugis prudenter timeas graue malum tibi inſerendum,quod ſola fuga vitare potes;vti tradunt Couarrun.4. *decret.*2.*p.c.*7.§.5.*n.*3. Ludouic. Lop. 2. *p. inſtruct.c.*54. *paulo poſt princ.caſu* 3.Sanch. *lib.* 10 *diſp.* 18.*n.* 18. Secùs verò eſt (vt aduertunt prædicti Doctores) ſi prædictum periculum non immineat,iuxta textum *in c.ſi vxorem.*32. *q.*5. & *leg.ſi cum dotem.*23. § *ſi maritus.ff.ſoluto matr.* ibi. Nihil enim tam humanum eſt qoàm fortuitis caſibus mulieris maritum,vel vxorem viri participem eſſe.Simile eſt, ſi vir latrocinium exerceat,timeátque mulier prudenter, vt illius criminis ſociam puniendam eſſe,vel ſaltem reputandam;ſi alia via præter fugam non ſupperit ſubueniendi huic periculo, poterit conſortium viri fugere. Non enim eius ſocietati aſtricta eſt cum graui ſuæ vitæ & honoris detrimento,vt rectè tradit D. Anton. 3.*p.tit.*1.*c.*20. §.10.*caſu* 1.Paludan. *in* 4.*d.*32.*q.*1.*art.*2 *n.*7. Et *diſt.*39.*q. vnica,art.*3.*n.*14.Nauarr.*c.*22.*n.*22. Barboſa *Rub.ff.ſoluto matrim.*2.*p.num.*29. Saa, verbo *diuortium. num.*5. Sanch. *diſp.*18.*num.*21.

6. Huc pertinet, ſi coniux alterius vitæ inſidias paret vel aliud malum graue moliatur, quod facilè vitari non poteſt, niſi diuortio facto, poterit coniux innocens recedere,vti expreſsè deciditur *in cap.litteras de reſtit. ſpoliator.* Et *c.ex tranſmiſſa,eodem tit.*Et *c.*1. *Vt lite non conteſtata.* Debet tamen hic receſſus non authoritate propria, ſed iudicis fieri,niſi in mora periculum adſit,vt benè aduertit Sanch. *dicta diſp.*18.*num.*3.Baſil.Ponce, *lib.* 9.*c.*23. *n.*7.iuxta textum *in c. porro. Cap. ſignificaſti. de diuort.* Neque in hoc caſu eſt marito reſtituenda vxor ob damnum irreparabile,quod ex prædicta reſtitútione ſequeretur, vt notat Abbas *in c.litteras de reſtit.ſpoliat.*Gloſſa *in c.de benedicte* 32.*q.*1. Gutierr. *lib.*1.*canon.qq.c.*24.*n.* 5.Sanch. *lib.* 10.*diſp.*18.*num.*2. Baſil. Ponce, *cap.* 23. *n.*7. & alij. Sed receptis probationibus per informationem ſummariam incontinenti, ſi iudici videantur ſufficiẽtes ad timorem, deponitur vxor apud probam, & honeſtam fœminam impoſito viro præcepto ſub excommunicatione, ne illi malum inſerat, iuxta textum *in c.ex tranſmiſſa de reſtitut. ſpoliat.* Regolariter autem deponi ſolet in monaſterio, quia eſt locus aptior ad violentiam impediendam, vt benè Abbas *ibi,n.*4. Butrius *n.*9. Poſſet tamen in domo patris,vel matris,vel ſororis ſequeſtrari, quinimo exiſtimat Riccius *praxi,deciſ.*242.Baſil.Ponce,*c.*23.*num.*11.prædictam domum monaſterio eſſe præferendam.

Et licèt prædicti textus *c.litteras.cap. ex tranſmiſſa* tantùm loquantur de vxore timente viri ſæuitiam, non inde infertur in viro prudenter timente vxoris ſæuitiam locum non habere prædictam diſpoſitionem, habet vtique cùm eadem ratio propriæ defenſionis militet, vt pluribus firmat Gotierr. *dicto c.*24.*n.*8.Sanch.*dicta diſp.*81. Baſil. Ponce, *n.*8. Textus verò de vxore ſpecialiter loquuntur, quia frequentiùs in illas viri ſæuiunt, quàm è contra.

7. Notanter dixi, ſi aliquod malum graue moliatur. Non enim damnum factum diuertendi cauſam præbet, niſi inde ſumatur præſumptio ſufficiens iterum inferendum eſſe,vt aduertit Laym. *l.*5.*ſum. tract.*10.3.*p.c.*7.*n.*17. & Gutierr. *lib.*1.*canon. qq.c.*24.*n.*9. Barboſa *Rub.ff. Soluto matrim.*2.*p.n.*32. Sanch. *lib.*10. *diſp.* 18. Regulariter ex percuſſionibus immoderatis, & ſanguinolentis concipitur timor probabilis ſimilium,niſi cautio ſufficiens adhibeatur,vt conſtat ex his quæ tradit Farinac. *lib.* 2. *conſil. conſ.*137.

8. Neque mihi diſplicet quod tradit Bald.*c.*1.*n.*3.*Vt lite non conteſtata.* Decius *conſ.*530 *n.*3.*volum* 4. Matien. *lib.*5.*recopil.tit.*9.*leg.*2.*gloſſ.*1.*num.*52. Sanch.aliis relatis *diſp.*18.*num.* 20. retentionem concubinæ domi vel extra præſtare vxori plerunque ſufficientem cauſam dimittendi non ſolùm titulo adulterij ſed ſæuitiæ, eo quòd cauſa regulariter ſit moleſtæ cohabitationis, & perpetuæ diſcordiæ inter coniuges, quæ graue malum cenſenda ſunt, vt docuit Henriq.*lib.*11.*c.*17.*num.*7. Sanch. *lib.* 10. *diſp.* 18. *num.*11.

9. Recedens ergo coniux ob prædictum timorem iuſtum cauſa coram iudice Eccleſiaſtico tractanda eſt, quia agitur de diſſolutione obligationis Sacramenti matrimonij, de qua vt pote ſpirituali ſolus Eccleſiaſticus iudex eſt. *Cap.*2.*de Iudiciis*: vti ex communi docet Couarru.4. *decret.*2.*p.c.* 7.§.6.*n.* 14. Interim autem vxori litiganti alimenta,& expenſæ ad litem ſubminiſtrãda à viro ſunt, ne his deſtituta à cauſa cadat, vt tradit Rota *deciſ.* 250. apud Farinac. *volum.*2. *conſil.* & Riccium *in praxi deciſ.*235.*n.*6.Gutierr.*lib.*1.*canon.qq.c.*24.*n.*7. Baſil. Ponce, *c.*23.*n.*7.Sanch.*diſp.*18.*n.*30.

10. Probationes autem ſæuitiæ vt diuortium ſequatur concludentes eſſe debent, quia ſub dubio nemo iure certo eſt ſpoliandus, & tradit Pariſius *conſ.*54.*n.*16. *volum.*4.Barboſa *Rub.ff.ſoluto matrim.*2.*p. n.* 27. Roſa apud Farinac. *volum.*1.*deciſ.*371. Teſtes verò ſingulares in hac materia probant,modò omnes teſtentur in genere ſæuitiam,vt docuit Rota *ſupra deciſ.*156. Baſil. Ponce, *lib.*9. *cap.*23.*n.*6. vbi ex prædicta deciſione Rotæ, & Caniſio, *c.*2. *de diuortiis.* & Riccio *praxi deciſ.* 235.aſſerit probata plenè ſæuitia non eſſe vxorem marito tradendam, quantumuis cautionem de non offendendo offerat, quia non decet vxorem iuſtè trepidantem fragilitati cautionis committere: etenim cautio non mutat maleuolum animum. §. *fin. inſtit. de ſuſpectis tutorib.* facitque *c.accedens el.* 2. iuncta Gloſſa verbo *inimicis. Vt lite non conteſtata,*& pluribus exornat Sanch.*diſp.*18.*n.*33.

11. Si verò probationes integræ non ſint, tunc eſt locus cautioni de non offendendo, cautioni inquam pignoratitiæ,vel fideiuſſoriæ,iuxta *leg. ſi mandato Titij.* 39. *§.fin.ff mandati.*Quoties enim cautio ob ſuſpicionem perſonæ exigitur, ſemper debet eſſe cum pignore,vel fideiuſſore,*leg.ſi fideiuſſor.*7.§.*fin. ff. qui ſatis dare cogantur.* vt vt pluribus relatis Sanch.*d.diſp.*18.*n.*36.& Riccius *prax. deciſ.*254. *n.* 2. vt nequeat iudex contentus eſſe cautione iuratoria viri, tametſi impotens ſit pignoratitiam, vel fideiuſſoriam cautionem præſtare. Sed rectiùs contrarium cenſet Sanch. *dicta diſput.*18.*num.*42. eo quòd ad impoſſibilia nemo obligandus ſit. Præterquàm quòd in *cap. litteras de reſtitut.ſpoliat.* vbi cauetur dandam eſſe vxori cautionem pignoratitiam, vel fideiuſſoriam, ſubditur, ſi fieri poteſt. Ergo quando id fieri non poteſt contentus eſſe debet iudex iuratoria cautione. Adde regulam generalem eſſe non habentem pignora, aut fideiuſſores, quia pauper, aut aduena eſt ſatisfacere ſi cautionem iuratoriam præſtet. Authen.*generaliter. Cod. de Epiſcop. & Cleric.* Et tradunt plures referentes Roland. *conſ.* 43.*num.* 21. Barboſa *leg. diuortio.* 8. §. *interdum num.* 26. *ff. ſoluto matrim.* Sanchez *lib.* 10. *diſp.* 18. *numero* 38. à qua regula communi præſens caſus non inuenitur exceptus. Quinimo exiſtimo ſi vir aliàs bonæ vitæ, & famæ exiſtat, ſatisfacere ſi cautionem iuratoriam præſtet, tametſi pignoratitiam, vel fideiuſſoriam præſtare poſſet, quia præſumendum eſt maiorem timorem habiturum violandi iuramentum, quàm quamlibet aliam cautionem, vt tradit in præſenti Gloſſa, & Innocent. *in capite ex tranſmiſſa, de reſtitut. ſpoliator.* Couarruu. 2. *part.decret. capite* 7.§. 5. *à num.* 1. *& ſeqq.* Sanch. *lib.* 10. *diſp.* 18. *num.* 43. Laym. *lib.* 5. *ſum. tract.* 10. 3. *part. cap.*7. *num.* 17. Quapropter veriſſimum eſt, quod multis comprobat Sanchez *d. diſp.* 18.*num.* 32. *&* 41. arbitrio iudicis plurimum deferri, quæ cautio præſtanda ſit;nam *in cap. litteras. & cap. tranſmiſſa* ſolùm exigitur cautio ſufficiens, quæ eſto regulariter ſemper debeat eſſe pignoratitia, vel fideiuſſoria, aliquando tamen iuratoria eſſe poteſt, vt ex dictis conſtat.

12. Pronunciata ſententia diuortij ob viri ſæuitiam ſi ad tempus reſtringatur, ſcilicet quouſque experiatur, an vir ſigna emendationis dederit, vel cautionem obtulerit, apertum eſt neutrum coniugem poſſe ſtatum mutare, quia obſtat ius matrimonij. At ſi ſententia abſoluta ſit, eo quòd deſperetur vir corrigendus eſſe à ſæuitia quantumuis cautionem dederit, poterit innocens ad religionem, vel ordines tranſire eo modo ac ſi diuortium ob adulterium celebratum eſſet, quia obſtare poſſet debitum coniugale. At hoc oſtare nequit, ſiquidem non ſperatur futurum: viro autem in cuius odium diuortium celebratur, nequit ſicut adulter inuito innocẽte religionem ingredi, exceptis illis caſibus in quibus diximus adulterũ ingredi poſſe: ſic docet Sanch. *lib.* 10. *diſp.* 18. *n.* 48. *vſque in finem.* Baſil. Ponce, *cap.* 23. *num.* 9. Quod ſi poſt diuortium ob ſæuitiam celebratum coniux innocens ad ſui conſortium ſæuum virum admittat, eo ipſo cenſetur iniuriam factam remittere, & ſecuritatẽ habere in eius cohabitatione, ac proinde (niſi nouæ ſe offerant) diuertere ex præteritis nequit, vt notatauit Far in. *l.* 2. *conſ.* 156. *in fine* Baſil. Ponce, *l.* 9. *c.* 23. *n.* 9.

13. Ad extremum aduerte, ſi coniux minor ſit in cuius odium ſententia diuortij lata eſt ob elapſum tempus probationis beneficio reſtitutionis vti poteſt. Nam eſto ad contrahendum matrimonium maior cenſeatur, non tamen ad matrimonij diſſolutionem. Neque ex illa conceſſione, quæ eſt exceptio à regula generali cenendi ſunt omnes caſus matrimonio pertinentes, maximè cùm inde non commodum, ſed damnum minori accreſceret, vti ex Sfortia notauit Baſil. Ponce, *cap.* 23 *fin e.*

§. VIII.

Facto diuortio, an dos vxori reſtituenda ſit: & an apud ipſam eiúſque expenſis filij ſint educandi.

1 *Vxori reſtituenda eſt dos, & medietas lucrorum, ſi culpa viri diuortium factum ſit.*

2 *Si ob adulterium vxoris, nec dos, nec lucrum reſtituitur. Sed ob ſæuitiam aliqui cenſent reſtituendam eſſe. Verius eſt oppoſitum.*

3 *Filij educandi ſunt apud eum coniugem, quem iudex arbitrabitur ſpectato antiquo iure.*

4 *Si ob matris culpam diuortium fiat, cenſent plures apud patrem filios alendos eſſe poſt triennium.*

5 *Verior eſt ſententia qua affirmat expenſis matris alendos eſſe etiam infra triennium.*

6 *Si diuortium neutrius culpa fiat, vtrinſque expenſis alendi ſunt.*

1. VXori reſtituendam eſſe dotem, ſi diuortium non culpa vxoris, ſed viri factum ſit, colligitur manifeſtè *ex cap.* 1. *de donat. inter vir. & vxor.* vbi Abbas Bald. *in c.* 1. *vt lite non conteſtata*, & deinde reſtituẽda eſt medietas lucrorum vſque ad diuortij tempus, vt habetur *cap. ſignificauit*, iuncta Gloſſa *de donationib. inter vir. & vxor.* Et tradit Couarruu. 4. *decret.* 2. *part. c.* 7. §. 1. *nu.* 6. Antonin. Gomez *leg.* 53. *Tauri num.* 72. Matienz. *lib.* 5. *recop. leg.* 2. *tit.* 9. *gloſſ.* 1. Gutierr. *lib.* 1. *canon. qq. c.* 24. *num.* 14. Quinimo, Palaçios Rubios, Ferdinand. Gomez, Perez, *in additionib. ad Segnram.* Couaruu. quos refert, & ſequitur Gutierr. *d. cap.* 24. *n.* 15. exiſtimant eo caſu omnium lucrorum medietatẽ, quæ à viro poſt ſeparationen acquiruntur vxori competere, ac ſi matrimonium eſſet illæſum. Ex acquiſitis verò poſt ſeparationem ab vxore nihil vir noxius habet teſte Baldo *in leg. ſi vxor. num.* 6. *in fine. Cod. de conditionib. inſertis*, Et *leg. non ſine, Cod. de bonis quæ liberis*, Decio *leg.* 1. *num.* 10. *Cod. vnde vir, & vxor.* Matienzo *dicta leg.* 2. *gloſſ.* 1. *num.* 53. Gutierr. *dicto lib.* 1. *canon. qq. cap.* 24. *num.* 16. Quod ſi vxor dotem non attulerit, vel illi placuerit potius ali à viro, quàm ſibi dotem concedi, debent illi à viro alimenta ſubminiſtrari, tametſi aliunde habeat vnde viuat, vt cõbrobat Farinac, *quæſt.* 143. §. *ſeparatio thori*, *num.* 46. *& ſeqq.* & § *expulſio. num.* 237. Math. de Afflictis *deciſ.* 10. *num.* 1. *&* 3. Gutierr. *de matrim. cap.* 129. *num.* 24. & *ſeqq.* eo quòd iuſtum ſit nihil ei detrahi ex fructibus quos illæſo matrimonio perceptura erat, vtpote quæ nullam in ſeparatione habet culpam.

2. Verùm ſi diuortium fiat ob vxoris culpam, ſi ea culpa ſit adulterij, neque dos illi reſtituenda eſt nec vlla pars lucri acquiſiti matrimonio conſtãte, vel acquirendi poſt diuortium. Quinimo ipſa obligatur communicare viro quidquid acquirit, vt rectè aliis relatis docent Matien. *lib.* 5. *recopil. tit.* 9. *leg.* 2. *gloſſ.* 1. *n.* 54. *&* 55. Gutierr. *lib.* 1. *can. qq. cap.* 24. *num.* 17. *& ſeqq.* Si verò ob ſæuitiam factam diuortium ſit, exiſtimat. Baſil. Ponce, *lib.* 9. *cap.* 13. *num.* 12. dotem illi eſſe reſtituendam. Nam eſto in *cap. plerumque, de donationib. inter vir. & vxor.* ſtatuatur mulierem debere dotem amittere, ſi eius culpa diuortium factum ſit, id intelligi debet, ſi talis ſit culpa cui amiſſio dotis annexa ſit; hæc autem nulla eſt alia præter adulterium, vt conſtat ex *dicto cap. plerunque*, & viri mortem, *leg. ſi ab hoſtibus* 11. §. *ſi vir vxorem. ff. Soluto matrimonio*, ergo ob ſæuitiã dos amittenda non eſt. Sed immeritò Baſil. à communi ſententia, quam tradit Sanch. *lib.* 10 *diſp.* 4. 20. & *diſp.* 20. *num.* 6. recedit, licèt *dicto cap. plerunque* abſque vlla limitatione affirmetur vxorem amittere dotem, ſi eius culpa diuortium fiat; alias vir innocens dotis adminiſtratione, & fructu, quem haberet non facto diuortio priuandus eſſet abſque culpa. Et licèt ob ſolum adulterium, & mortem viri directè vxor dote priuetur, indirectè tamen ob quodlibet delictum, quod ſeparationem mutuæ habitationis inducit.

3. Quoad filiorum educationem attinet, ſi ius antiquum Codicis ſpectemus in arbitrio iudicis conſtitutum erat apud quem ſoboles diſſoluto matrimonio alenda eſſet. *l. vnica. Cod diuortio facto*: regulariter primo triennio apud matrem, poſtmodum apud patrem iudex arbitrabatur, iuxta *leg. nec filium*, *Cod. de patria poteſtate.* At iure nouiſſimo Authenticorum deciſum eſt, vt ſi pater cauſam diuortij præſtiterit, apud matrem ad ſecundas nuptias non venientem liberi communes nutriantur patris expenſis. Si verò contrà apud patrem matris expenſis, niſi pater minus idoneus ſit, tunc enim apud matrem locupletem filij educandi ſunt: habetur expreſsè Authent. *ſi pater Cod. diuortio facto, apud quem liberi morari, & educari debent*, cui conſonat lex regia 3 *tit.* 19. *part.* 4. Qua in lege tres indicantur limitationes. Prima, ſi vir diuortij cauſam dedit apud matrem innocentem venientem ad ſecundas nuptias non ſunt educandi filij, ſed patris expenſis ſi locuplex fuerit educandi filij apud eũ quem iudex arbitrabitur, vt notauit Sanch. *dicto lib.* 10. *diſp.* 20. *n.* 4. Layman. *lib.* 5. *ſum. tract.* 10. 3. *p. c.* 7. *in fine.* Quod ſi mater pauper ſit, & minus idonea ad alendam prolem patri nocenti locupleti proles relinquitur educanda, quia in his ſpectatur quod proli commodius ſit, ſicuti notauit Sanch. & Layman. *locis allegatis*, Secunda limitatio eſt, ſi mater cauſam diuortij dedit, ipſaque locuplex eſt, & pater pauper, matri relinquantur filij alendi, quia pater vt inquit Authent. minus idoneus eſt: & tradit Sanch. & Laym. *ſuprà.* Et diciditur expreſsè Authent. *vt liceat matri & auiæ* §. *illud collat.* 8. Tertia, ſi contingat coniugem, ob cuius culpam diuortium celebratur eſſe fidelem, alterum verò in cuius fauorem fit diuortium infidelem eſſe, proles fideli alenda traditur ob fidei fauorem. Argum. *c. fin. de conuerſ. infidelium*, quodque indicatur in *dict. Authen.* illis verbis, *ſi minùs idoneus ſit.* Et tradit Angel. verbo *filius n.* 22. Syluest. *ibi, q.* 21 *n.* 24. Gutierr. *lib.* 1. *canon. qq. c.* 24. *n.* 19. Sanch. *d. diſp.* 20 *num.* 4. Layman. *d. c.* 7. *in fine.* His poſitis.

4. Controuerſia inter Doctores eſt, an quando ob

matris

Digitized by Google

matris culpam diuortium fit, debeant illius expenſis filij apud patrem procreari? Nam eſto in *d. Authent ſi pater*, dictum ſit, ſi mater cauſam diuortij præſtiterit, tunc apud patrem matris locupletis expenſis filios alendos eſſe, illa verba *matris locupletis expenſis* non habentur in originali, ſed addita fuerunt ab Irnerio, vt notauit Gloſſa *in dicta Authent. vt liceat*, verbo *alantur*: ac proinde legem conſtituere non poſſunt, ſed tanquam caſus omiſſus iuris communis regulis decidendus eſt. At iure communi matri ſolùm infra primum triennium competit filio alimenta præbere, poſtmodum ipſi patri: *leg. Nouſenius*. Et *leg. ſi quis à liberis. §. ſi vel parens ff. de liberis agnoſcend*. Ergo abſque fundamento aſſeritur matris nocentis expenſis filios alendos eſſe apud patrem. Atque ita tenet Salicet. *in leg. alimenta n. 3. ff. de negociis geſtis*, & reputat verius ſpectato iuris rigore Alexand. *dicta leg. alimenta num.* 6. Boër. *conſ.* 17. *num.* 11.

5. Sed nullatenus recedendum eſt à communi ſententia aſſerente expenſis matris delinquentis filios apud patrem alendos eſſe, vt habetur in dicta Authen. *ſi pater*. Et tradit *ibi* Gloſſa *in fine*. & ibi Salizet. *in fine*. & Gloſſa *in d. leg. alimenta*, verbo *materna*, & ibi Bart. *n.* 1. Paul. *n.* 3. Gloſſa *in cap. fin.* verbo *inſidientur de conuerſ. infidel.* Et ibi Anton. *n.* 11. Cardin. *quæſt.* 6. Syueſt. verbo *filius*, *q.* 21. *num.* 24. Gutierr. *lib.* 1. *can. qq. cap.* 24. *num* 19. & *de matrimonio quæſt.* 129. *num.* 25. Sanch. alios referens, *lib.* 10. *diſp.* 20. *num.* 7. Layman. *lib.* 5. *ſum. tract.* 10. 3. *part. cap.* 7. *in fine*. Ratio ea eſt, nam in pœnam delicti ob cuius cauſam matrimonium diſſoluitur obligatur alimenta præbere filiis ſiue maiores triennio ſint, ſiue minores. Ergo mater eandem culpam committens æquè damnata cenſenda eſt, ſiquidem mater eſt correlatiuum patris, & diſpoſitum in vno correlatiuo, in alio cenſendum eſt eſſe diſpoſitum, quando eadem militat ratio, vt multis comprobat Euerard. *loco à correlatiuo n.* 7. & 8. ideóque lex regia 3. *tit.* 19. *part.* 4. vt indicaret hanc obligationem alendi filios delinquentis expenſis aliam eſſe ab obligatione, quæ iure communi parentibus ineſt, nullius mentionem patris delinquentis fecit, ſed generaliter eam obligationem impoſuit ei, qui diuortij cauſam dedit, ſiue filij maiores ſint triennio, ſiue minores, ibi: y ſi acaeçieſe que ſe parta el caſamiento por alguna raçon derecha, a quel pro cuya culpa ſe partio es tenudo de dar de lo ſuyo con que crien los fijos fuere rico quier ſean menores de tres años quier ſean mayores: e el otro no ſue en culpa los debe criar, e auer en guarda por tal raçon como ſobredicha es. Et cùm lex pœnalis ſit, nec pater tenebitur filios minores triennio, nec mater nocens maiores alere, quouſque ſententia adueniat, vt benè notauit Sanch. *dicta diſp.* 20. *num.* 8. vbi *n.* 9. aduertit non eſſe hanc deciſionem extendendam ad diuortium iniquè, & contra iuris ordinem factum, quia *lex regia* 3. & dicta Authent. *ſi pater* expreſsè de diuortio legitimè facto loquuntur, & pœnæ extendendæ non ſunt vltra caſum in lege comprehenſum.

6. Verùm ſi diuortium neutrius culpa fiat, vti quando fit mutuo conſenſu; vel culpa vtriuſque factum eſt, vt quando vterque de hæreſi damnatus eſt; vel vnus commiſit adulterium, & alter hæreſim, rectè cenſet Thom. Sanch. *diſp.* 20. *num.* 10. ius commune Codicis latum *in leg. Nec filium, Cod. de patria poteſtate* ſeruandum eſſe, vbi ſtatuitur filios minores trienno apud matrem, maiores verò apud patrem, eiúſque expenſis alendos eſſe, niſi iudex aliud fuerit arbitratus iuxta *leg. vnic. Cod. de diuortio facto*, &c. quod nulla alia lege mutatum reperitur. At quando diuortium non ſolùm quoad thorum, & habitationem, ſed quoad vinculum fit, eo quòd contractum matrimonium fuerit impedimento dirimente, filij eo tempore concepti vtriuſque coniugis expenſis alendi ſunt, iuxta textum *in cap.* 1. *qui filij ſint legit imi*. Quod videtur procedere ſiue ſint minores, ſiue maiores triennio, eo quòd æquum non ſit vnum coniugem amplius quàm alium grauari, cùm vterque bona fide proceſſerit. Lex verò Codicis ſtatuens expenſis matris minores triénio, & patris expenſis maiores triennio alendos eſſe, expreſsè loquitur de filiis conceptis ex matrimonio legitimo. Non ergo debet ad conceptos ex matrimonio nullo extendi. Atque ita tradit Surd. *de aliment. tit.* 1. *quæſt.* 14. *num.* 8. & *tit.* 7. *q.* 13. *num.* 18. Sanch. *lib.* 10. *diſp.* 20. *num.* 11. Quod ſi aliquis coniugum mala fide in contrahendo matrimonio fuerit; illius expenſis filij alendi ſunt, vt pote qui fuit in culpa vt haberentur, ſicuti rectè notauit Sanch. *ſuprà*.

§. XI.

Qualiter religionis ingreſſu, vel ordinis ſacra aſſumptione diuortium inter coniuges fieri poſſit.

1 *Coniux matrimonio conſummato, & ſecluſa cauſa diuortij nequit licitè, nec validè religionem profiteri.*

2 *Hic nulliter profeſſus obligatus eſt caſtitatem ſeruare quantum commodè poſſit.*

3 *Non eſt obligatus etiam ad religionem in genere.*

4 *Poteſt ſic profeſſus propria authoritate religionem deſerere.*

5 *Satisfit obiectioni.*

6 *Quæ dicta ſunt de profeſſione facta abſque licentia coniugis, procedunt ſi licentia metu extorta ſit.*

7 *Coniux abſque alterius licentia nequit ſacros ordines ſuſcipere matrimonio non conſummato, validè tamen ſuſcipit.*

8 *Ordinatus abſque licentia coniugis non tenetur ad coniugem redire niſi ipſa petat.*

9 *Vno coniuge ex licentia alterius religionem ingrediente, debet alter religionem ingredi, niſi ſenex ſit & nullum incontinentiæ periculum adſit.*

10 *Ætas in hoc propoſito arbitrio Epiſcopi relinquitur.*

11 *Non eſt neceſſaria alia licentia niſi à coniuge ad religionis ingreſſum.*

12 *Coniux iubens, religionem ingredi debet vt in ea profiteatur, tametſi contra ſentiat* Palaçios.

13 *Votum perpetuæ caſtitatis, quod coniux in ſæculo emittit non ſit ſolemne profeſſione alterius.*

14 *Si coniux licentiam concedens nec religionem ingrediatur, nec votum emittat, non obinde alterius profeſſio irritatur.*

15 *Si prædictus coniux ex cuius licentia alter profeſſionem emiſit nolit profiteri, vel votum caſtitatis emittere, & periculum incontinentiæ patiatur, tenetur Epiſcopus profeſſum coniugi reuocare.*

16 *Quæ dicta ſunt de religionis profeſſione, eadem obſeruari debent in ordinis ſacri aſſumptione.*

17 *Spectato iuris rigore verius cenſerem obligatum non eſſe coniugem concedentem licentiam religionem profiteri.*

18 *Coniugatus ad ordines promotus nequit cum coniuge habitare.*

19 *Si aliquis de facto ſacris initiatus ſit, quin vxor religionem profiteatur, vel votum caſtitatis emittat, petátque ſibi maritum reddi, reddi debet.*

20 *Votum caſtitatis, quod vxor in hoc euentu emittit inhabilem reddit coniugem ad matrimonium mortuo viro.*

21 *Quod verum eſt, ſiue vxor conſenſerit expreſsè ordinationi, ſiue diſſimulauerit.*

22 *Coniugatus ad ordinem ſacrum aſcendens abſque expreſſa vxoris licentia irregularis eſt.*

23 *Si ex vxoris licentia aſcendat, ipſa tamen caſtitatis votum non emittat, etſi aliqui excuſent à prædicta irregularitate, ſeu ſuſpenſione, verius eſt in eam incidere.*

1. Coniux matrimonio conſummato, & ſecluſa alia cauſa diuortij nequit licitè nec validè religionem

gionem profiteri abſqne alterius coniugis licentia, vti habenır expreſsè in *cap. quidam*, 3. & *c. placet de conuerſ. coniugat.* coniux namque matrimonio conſummato non eſt ſui iuris, ſed alterius, cui ſe per matrimonium tradidit, nequit ergo abſque eius conſenſu tradi religioni, ſicuti ſeruus inuito domino non poteſt religiooi addici. Quod ſi de facto ſic profeſſioneın emittat, repeti ab altero coniuge poteſt, vtpote qui ius integrum, & illæſum habet, cui profeſſio nulla præiudicare non potuit.

2. Verùm hic nulliter profeſſus obligatus erit ad caſtitatem ſeruandam quantum cum matrimooio compati poteſt, vti cauetur io *ſupradictis capitib. Quidam*, & *Placet*, quia præſumitur ſe voluiſſe obligare in quantum poſſit. Cùm ergo ſe potuerit obligare ad non petendum debitum durante matrimonio, & illo diſſoluto ad integram caſtitatem, cenſendus eſt ad eam caſtitatem media illa profeſſione ſe obligare voluiſſe. At ſi expreſſam voluntatem habuiſſet non ſe obligandi ad caſtitatem, niſi dum in ſtatu religioſo perſiſteret, vel ex ſuppoſitione quod religioſus eſſet, ceſſabit eius obligatio, quia deciſio Pontificis ſolùm in præſumptione, fundatur, vt ex communi ſententia tradit Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 34. *num.* 3. Leſſius *lib.* 2. *c.* 41. *n.* 29. Baſil. Ponce, *lib.* 9. *c.* 11. *n.* 3. Gurierr. *c.* 95. *de matr. n.* 20. Paul. Laym. *lib.* 5. *ſum. tract.* 10. 3. *p. c.* 7. *n.* 4.

3. Illud verò certum eſſe debet ſic religionem abſque licentia coniugis profitentem, non remanere obligatum etiam ad religiouem in genere mortua vxore, quia illa profeſſio, & traditio nulla fuit, neque in illa imbibitur votum ingrediendi religionem, ſed eſt ipſemet ingreſſus qui cùm nullus ſit uullam parit obligationem, ſicuti ſi coniugatus tentatet cum alia contrahere, ex prædicto contractu neque ſponſalia naſcerentur, neque vlla obligatio mortua coniuge contrahendi. In quo eſt latum diſcrimen à voto caſtitatis, quod durante coniugio vim habere poteſt, quatenus obligat ad non petendum debitum, abſtinendum à copula cum aliena. Secùs eſt in profeſſione, quæ cùm abſoluta ſit ſtante coniugio nullum effectum habere poteſt coniuge non conſentiente, vt colligitur manifeſtè ex *dicto c. placet*. & *c. quidam de conuerſ. coniugator.* Et tradit Sanch. *d. diſp.* 34. *n.* 10. Leſſius *num.* 25. Baſil. Ponce, *num.* 5. Gutierr. *cap.* 95. *à num.* 23. Layman, *d. cap.* 7. *num.* 4.

4. Ex hac doctrina inferunt prædicti Doctores Baſilio excepto ſic profeſſum coniuge non reuocante poſſe propria authoritate religionem deſerere: vti deciditur *cap.* 2. 31. *quæſt.* 5. iuncta Gloſſa *ibi*. Et *cap. vna ſola* 31. *q.* 5. & *cap. accedens de conuerſ. coniugat.* Imò Sotus *in* 4. *d.* 27. *quæſt.* 1. *art.* 4. *verſ. caſus autem*. Sanch. *num.* 15. Layman. *n.* 4. & alij cenſent obligatum eſſe ad coniugem redire, dum non cooſentit eius ingreſſui, quia eſt manifeſta iniuria tem alienam, qualis tunc eſt coniugatus contra voluntatem domini retinere. Neqoe his obſtat Trident. *ſeſſ.* 25. *cap.* 19. *de regularib.* damnans tanquam apoſtatam eum qui quacunque ex cauſa habitum dimiſerit, quia hoc intelligeodum eſt cum ſpontè dimittit, ſecùs ſi dimittat ex obligatione coniugij, vt ipſemet Baſilius ſibi contrarius explicat *d. lib.* 9. *cap.* 20. *n.* 2.

5. Neque his obſtat quod in *cap. placet de conuerſ. coniugat.* aſſeratur de muliere ſic religionem ingreſſa in eius poteſtate non eſſe ad ſæculum redire, ſed in poteſtate mariti, & ideò quantum ad ipſum tenuit votum, quod poſt mortem viri tenere oon deſiit. Non inquam obſtat, nam cùm textus dicit non eſſe in poteſtate mulieris ad ſæculum redire, intelligi debet, quin monaſterio conſtet fuiſſe irritam profeſſionem: aliàs ius habet egreſſum impediendi. Vel dic noo poſſe ad ſæculum redire, hoc eſt ad vitam coniugalem vt aotea ratione voti caſtitatis quo eſt aſtricta, quo impeditur à debiti petitione, & mortuo coniuge aſtringitur ad continendum.

6. Quæ dicta ſunt de profeſſione facta abſque licentia coniugis procedunt, ſi licentia metu cadeote in conſtantem virum extorta ſit, quia metus reddit licentiam nullam, vt habetur *cap. accedens* 17. *de conuerſ. coniugator. cap notificaſti.* 33. *q.* 5. & aduertit Sanch. *diſp.* 35. *à num.* 1. Gutierr. *d. c.* 95. *n.* 24. Baſil. Ponce, *lib.* 9. *cap.* 11. *n.* 15. Layman. *lib.* 5. *ſum. tract.* 10. 3. *p. c.* 7. *n.* 4. Et idem eſt ſi dolo interueniente licentia fuerit extorta, quia tollit voluntarium, & colligitur ex *cap. veniens de conuerſ. coniugat.* vbi mulier ea licentia ingrediens reuocaretur, oiſi inhoneſta vixiſſet, vt benè notarunt aliis relatis Sanch. *diſp.* 35. *n.* 10. Gutierr. *cap.* 95. *num.* 25. Baſil. Ponce, *d. c.* 11. *num.* 15. Layman. *cap.* 7. *num.* 4.

7. Quoad ordines attinet nequit coniux abſque alterius licentia ordines ſacros ſuſcipere etiam matrimonio non conſummato, ſi tameo de facto ſuſcipiat, validè ſuſcepit. Eſt omnium ſenteotia definita in *c. coniugatus de conuerſ. coniugator.* & io *extrauag. Antiqua de voto.* Neque obeſt quod ante conſummationem matrimonij poſſit coniux ad religionem tranſire alterius licentia minimè requiſita, quia id permiſſum eſt eo quòd profeſſio matrimonium ratum dirimat, ſecùs ordo ſacer: & quia vtrique coniugi eſt communis poteſtas ad religiooem, ſecùs ad ordinem. Quapropter ſic ordinatus poterit à coniuge reuocari, quia eius malitia non debet præiudicare coniugi. Excipe niſi ante conſummationem velit religionem ingredi. Quod ſi coniux tempore ordinationis non reclamauerit cùm poſſit, etſi aliqui cenſeaot eo ipſo liceotiam concedere. Rectiùs. Thom. Sanch. *diſp.* 35. *n.* 13. Gutierr. *cap.* 95. *de matrim. n.* 26. negant ſolam diſſimulationem ſufficientam eſſe, quia diſſimulatio non eſt licentia: & in re ita graui, & iuri proprio præiudicanti expreſſa licentia requiritur ſicuti ad religionis ingreſſum vt colligitur ex *c. conſuluit, de conuerſ. coniugator.*

8. Ordinatus verò abſque licentia coniugis non tenetur ad coniugem redire, niſi ipſa petat, maximè ſi matrimonium conſummatum non ſit, ſicuti aduertitur *in ſuprad. extrauag. Antiqua de Voto.* Quinimò pluribus placet, vt videre eſt in Sanch. *lib.* 9. *diſp.* 38. *num.* 16. non poſſe ad coniugem non exigentem redire, tametſi facta profeſſione poſt matrimonium conſummatum poſſet: quia profeſſio abſque licentia coniugis nulla fuit, at ordo ſuſceptus valorē habet. Sed verius apparet in vtroque caſu idem eſſe dicendum, quia licèt ordo ſuſceptus valorem habeat, oon tamen pugnat cum matrimonio, niſi quatenus votum caſtitatis habet annexum, quod æquè habet profeſſus. Ergo ſi non obſtante eo voto profeſſus redire poteſt ad coniugem, ſic poterit ſacris ordinatus: eo autem vtcunque redacto petere nequaquam poteſt, benè tamen reddere ob coniugis ius, quod integrum eſt.

9. Hucuſque dixi de profeſſiooe religionis, & ordinis aſſumptione abſque licentia coniugis, ea verò poſita validus & licitus eſt ingreſſus, debet tamen is qui licentiam concedit ſimul ingredi iuxta textum *in c. cum ſit.* 4. *de conuerſ. coniugat.* niſi fortè ſit ita ſenex, vt nulla de eius incontinentia ſuſpicio ſubſit, vt habetur *cap. vxoratus.* 8. Et *cap. ad Apoſtolica* 13. *eodem tit.* ibi, non eſt alter coniux recipiendus ad obſeruantiam regularem, niſi reliquus perpetuam continentiam repromittat, ſed & vitam debet mutare (ſcilicet ingrediendo religionem) niſi fortè ſit eius ætatis, vt ſine ſuſpicione incootinentiæ valeat in ſæculo manere. Vbi notandum eſt non ſatis eſſe ſenilem ætatem habere, ſed & incontinentiæ ſuſpicione carere: neque è contrà ſufficit de incontinentia ſuſpectum non eſſe, ſed oportet ſenem eſſe, vtrumque enim requiritur, vt benè aduertit Sanch. *l.* 7. *diſp.* 32. *n.* 9. *&* 10. Gutierr. *c.* 95. *num.* 8. *&* 9. Hæc diſpoſitio vtrique coniugi communis eſt teſte Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 32. *in princ.* Gutier. *cap.* 95. *num.* 1. Paul. Layman. *lib.* 5. *ſum. tract.* 10. 3. *p. cap.* 7. *n.* 2. Baſil. Ponce, *lib.* 9. *c.* 12. *n.* 1. quidquid abſque fundamento cenſeat Gaſpar Hurtado *diſp.* 11. *difficult.* 9 *nu.* 28. Nam eſto in *c. vxoratus* ſola vxor excipiatur à religionis ingreſſu, at in *c. ad Apoſtolica* vterque coniux excipitur ſi ita ſenex ſit, & abſque incontinentiæ ſuſpicione in ſæculo remanere poſſit.

10. Ætas autem in hoc propoſito, vt excuſetur vir, aut fœmina à religionis ingreſſu arbitrio Epiſcopi relinquitur ſpectatis perſonæ circunſtantiis, valetudine, robore, & modo procedendi. Nam eſto ad ouorum, & lacticiniorum eſum, & ad excuſationem ieiunij ſeaageſimus annus cenſeatur ſufficiens, quia hæ leges communitati impouuntur, ideóque ſpectant quod frequenter contingit, at in caſu præſenti cùm hæc diſpoſitio non communitatem ſpectet, ſed ſingulares perſonas, certa regula definiri nequit, vt benè notauit Baſil. Ponce, *d. lib. 9. c. 12. n. 3. in fine*. Sanch. *dicta diſp. 32. à n. 15*. Gutierr. *c. 95. num. 2. & 3*. Pl erunque in viris ſexagenaria ætas & in fœminis quinquagenaria iudicari debet ſufficiens, vtpote quæ ſpectato communi curſu inſufficiens eſt generationi.

11. Præter ſupradictam coniugis licentiam plures quorum meminit Sanch. *diſp. 32. à n. 3*. eaigunt licentiam Epiſcopi, vt tranſitus in religionem legitimè, & validè fiat, nec reuocari poſſit, argum. *c. ſi vir & vxor. 27. q. 2*. ibi: ſi vir & vxor diuertere pro ſola religioſa inter ſe conſenſerint vita, nullatenus ſine Epiſcopi conſcientia fiat: & *c. 1. de conuerſ. coniugator.* dicitur: Si coniua ſenex ſit ſat eſſe votum in ſæculo interueniente Epiſcopi authoritate. Sed rectiùs Sanch. pluribus relatis *d. diſp. 32. à n. 4*. Gutierr. *c. 95. n. 4*. Baſil. Pōce, *l. 9. c. 12. n. 2*. Paul. Laym. *l. 5. ſum. tract. 10. 3. p. c. 7. n. 3*. aſſerunt prædictā licentiam ad valorem profeſſionis neceſſariam non eſſe, quia nec textus *in c. ſi vir*, neque vllus alius pro valore profeſſionis requirit licentiam Epiſcopi. Maior difficultas eſt, an pro licito ingreſſu neceſſaria ſit? Sanch. Gutierr. & Baſil. negant, eo quòd cenſeant nullum eſſe latum præceptum in dictis capitibus; & ſi forte latum ſit iam conſuetudine eſſe abolitum. Cæterùm verius cenſeo & præceptum latum fuiſſe in *dicto cap. ſi vir, & vxor.* illa enim dictio *nullatenus* neceſſitatem importat ſaltem præcepti. Neque in contrarium eſt conſuetudo, quin potiùs ſolitum eſt licentiam Epiſcopi poſtulari in prædicto euentu, vt tradit Gloſſa *in d. cap. 1. de conuerſ. coniugator.* & notauit Layman. *ſuprà*. Etenim cùm Epiſcopo competat eaaminare, & iudicare an coniua dans licentiam teneatur religionem ingredi, vel ſatisfaciat ſuæ obligationi votum caſtitatis emittens, neceſſariò dicendum videtur licentiam Epiſcopi requiri maximè eo caſu, quo coniua præbens licentiam ad religionem non tranſitet.

12. Et licet Palaçios *in 4. d. 27. diſp. 2. verſ. quocirca*, cenſeat coniugem iuuenem ſuſpectum de incontinentia non eſſe obligatum religionem ingredi, vt in ea profiteatur, ſed ſolùm vt in ea recluſus à ſæculari conuerſatione ſemotus exiſtat iuxta textum in *cap. vxoratus de conuerſ. coniug.* ibi, ſi autem fuerit talis quæ ſuſpicione non carcat voto continentiæ celebrato à ſæcularium hominum conuerſatione ſemoueatur. Communis, & vera ſententia, quam tradit Abbas *in d. c. vxoratus, & c. accedens de conuerſ. coniugator.* Syłueſt. verbo *diuortium, q. 13. num. 2*. Sotus *in 4. d. 27. q. 1. art. 4. verſ. poteſt*. Palaçios ſibi contrarius *d. 32. diſp. 2. verſ. at vrgentior eſt*. Sanch. *lib. 7. diſp. 32. n. 4. ad finem*. Gutierr. *c. 95. n. 6*. Baſil. Ponce, *lib. 9. c. 12. n. 3*. aſſerit neceſſariò debere eſſe ingreſſum ad profitendum, vt ſatis colligitur ex textibus de hac materia loquentibus: æquè enim de vtroque coniuge loquuntur. Nam textus *in c. vxoratus* poſt verba ſuprà relata inquit, & in loco religioſo vbi Deo ſeruiat perpetuò commoretur: reclnſio namque perpetua ſolùm ex profeſſione religionis prouenire poterat. Sed eapreſſiùs id traditur *in c. 2. eodem tit.* ibi, niſi vxor ad religionem tranſierit, & *cap. cum ſis*. Niſi vterque ad religionem migrauerit, & *c. Agathoſa 27. q. 2*. poſtquam copulatione coniugij viri, atque mulieris vnum corpus efficitur non poteſt ea parte conuerti, & ex parte manere in ſæculo. Quancunque autem religionem approbatam quæ propriè religio ſit ingrediens coniux huic obligationi ſatisfaciet. Vnde vir ſatisfaciet aſſumpto habitu equitum ſancti Ioannis: nam eſto extra clauſtrum viuat, virtute profeſſionis non eſt eiſdem periculis, ac ſæcularis ſubiectus. Atque ita docet Baſil. Ponce, *d. c. 12. num. 3*. teſtatúrque ſe vidiſſe in praxi obſeruari, & meritò: cùm iura ſolùm tranſitum ad religionem expoſtulent. Fœmina verò à fortiori ſatisfaciet ingrediens religionem ſancti Iacobi, quia vera eſt religio, tametſi controuerſum ſit, an eius vota ſolemnia, an ſimplicia fuerint.

13. Votum perpetuæ caſtitatis, quod coniua manens in ſæculo emittit profeſſione alterius in religione non ſit ſolemne, neque matrimonium ſubſequens mortuo coniuge dirimit, quia nullus eſt textus vnde ea ſolemnitas colligatur & ſine manifeſto fundamento in præiudicium matrimonij ſtatuenda non eſt, vt benè ait Gloſſa *in c. ſeriatim* verbo *poſt mortem 31. diſt.* Sanch. aliis relatis, *lib. 7. diſp. 32. n. 8*. Gutierr. *c. 95. n. 7*. Baſil. Ponce, *lib 9. c. 12. n. 3*. Quippe nullum votum ſolemne agnoſcitur niſi in religione approbata, vel in ordinis ſacri ſuſceptione emiſſum ſit, vt deciditur *in c. vn. de Voto in 6.*

14. Quod ſi coniux de licentia alterius profeſſionem emittat, & concedens licentiam religionem non ingrediatur cùm iuuenis ſit, vel de incontinentia ſuſpectus, non obinde eius profeſſio irritatur, ſed firma perſiſtit, vt colligitur apertè ea *c. Agathoſa. 27. q. 2*. ad valorem profeſſionis conſiderat reatus vel licentiam coniugis, vel illius conuerſionem. Et *in c. ex parte el 1. de conuerſ. coniugat.* ibi. Quia verò licèt prædictus D. vxore ſua in ſæculo remanente de iure ad religionem nequiuerit proficiſci, &c. Non enim dicitur profeſſio nulla, ſed facta contra iuris ordinem, cuius omiſſio quando non eſt de ſubſtantia vitiat actum, ſicuti multis allegatis comprobat Sanch. *lib. 7. diſp. 33. n. 2. & ſeqq.* Gutierr. *d. c. 95. num. 11. & ſeqq.* Baſil. Ponce, *lib. 9. c. 12. n. 4.*

15. Quapropter ſi prædictus coniua ex cuius licentia alter profeſſionem emiſit induci non poteſt ad religionē profitendam, vel votum emittendum, ſicuti obligatus eſt eo ipſo quo licentiā conceſſit; compelli tamen non poteſt. Quia votū caſtitatis, religioniſque aſſumptio ex propria, & non ea aliena voluntate eſſe debet, vt tradet Leſſius *lib. 2. 41. n. 26. in 2. edit.* Quinimo ſi periculū ſit incontinētiæ, tenetur Epiſcopus ſic profeſſum cōiugi reuocare quouſque votū continentiæ emittat, vel religionis profeſſionē faciat, quia vſque tunc non cedit perfectè iuri ſuo, vt apertè colligitur *ex c. 1. de conuerſ. coniug.* ibi. Dicimus quod niſi vaor ad religionem tranſierit, aut perpetuā caſtitatē promiſerit; vir poteſt, & debet de monaſterio reuocari, ipſe tamen eaire nequit. Atque ita tradit Sanch. *l. 7. diſp. 35. n. 15*. Gutierr. *c. 95. n. 17*. Baſil. Ponce, *l. 9. c. 12. n. 5*. Mortuo autē coniuge prędictus profeſſus ad monaſterium redire debet, quia eius profeſſio valida fuit, & ſolùm eius executio ob coniugis incontinentiam ſuſpenſa, vt tradit Leſſius, Sanch. & Gutierr. & Baſil. *ſuprà*, imò eo ſolùm quòd caſtitatis votum emittat, tametſi ve debet religionē non profiteatur, tenetur profeſſus ad monaſteriū redire, quia voto caſtitatis emiſſo ſimul cum licentia cōceſſa abdicauit à ſe ius exigendi debitum. Quo facto profeſſus reddere non tenetur, nec poteſt ob ius profeſſionis, quod eo caſu vrget; vt benè notanit Baſil. Ponce *dicto c. 12. n. 5*. Sanch. *diſp. 33. q. vlt.* Et colligitur à contrario ſenſu *ex cap. 1. de conuerſ. coniugator.*

16. Si verò de aſſumptione ordinis ſacri ſermo ſit, communior ſententia docet eadem obſeruanda eſſe, quæ in aſſumptione religionis diximus; quia eadem, & efficacior videtur eſſe ratio, cùm grauiori periculo incontinentiæ expoſita ſit vxor iuuenis in ſæculo manens viro ad ordines promoto, quàm in religione profeſſo; colligitúrque ea *c. Agathoſa. 27. q. 2. c. Epiſc. 77. diſt.* ibi, religione promiſſa: Et *c. cum ſis. c. ex parte de conuerſ. coniugator.* & tradit Gloſſa *in c. coniugatorum de conuerſ. coniugat.* Et in eatrauag. *Antiqua de voto*. Et *in c. ſi ſe*, verbo *ſeparetur. 28. diſt.* Couaruu. *4. decret. 2. p. c. 6. §. 3. num. 3*. Nauarr. *in manuali, c. 22. nu. 52*. Gregor. Lopez *leg. 38. in fine, tit. 6. p. 1. & leg. 2.* verbo *en orden. tit. 10. p. 4*. Anton. Cucbus *lib.*

r.*inſtit.maiorat.tit.* 12.*num.*123.Sauch. aliis relatis *lib.*7. *diſp.*39.*n.*6.Gutierr. *c.*96.*n.*1.

17. Cæterùm ſpectato iuris rigore probabilius cenſetem coniugem concedentem licentiam obligatum non eſſe religionem profiteri, tametſi iuuenis ſit, & de incontinentia ſuſpecta, ſed ſatis eſſe ſi votum caſtitatis emittat, eo quòd nullus ſit textus, vnde hæc obligatio ad religionis profeſſionem colligatur: nam textus in *c. Agathoſa* non de ordinato, ſed religionem ingrediente abſque vxoris licentia loquitur. *Cap.* verò *Epiſcopus*, in quo dicitur religione promiſſa ab vxore maritus ordinetur. Nomine religionis promiſſæ non profeſſionem, ſed caſtitatis votum, quod eſt opus religionis cenſet Gloſſa *ibi* eſſe intelligendum, quod ſatis indicatur, cùm de vtroque æquè dictum ſit conuerti quam conuerſionem caſtitatis voto vterque præſtabat, non enim initiandus religionem profitebatur, ſed caſtitatem promittebat. *Cap.* verò *cùm ſit.* Et *c. ex parte* non de ordinandis, ſed de maritis religionem profitentibus loquuntur. Textus *in cap ſanè.* & *c.coniugatus de conuerſ.coniugator.* de ordinatis agunt: & ex *cap. ſanè* tantùm infertur neminem coniugatum poſſe ad epiſcopatum aſſumi, niſi eius vxor religionem priùs profiteatur, nullo verbo de aliis ordinibus facto; *in cap. coniugatus*, vbi de aliis ordinibus ſermo eſt ſola continentia videtur requiri; inquit enim textus, niſi ab vxore continentiam profitente fuerit abſolutus. Ergo ſpectato iuris rigore ſola continentia ab vxore promiſſa poteſt vir ex eius licētia ſacris initiari, excepta aſſumptione ad epiſcopatum, in qua profeſſio vxoris requiritur. Atque ita docet Eman. Saa, verbo *diuortium*, *n.*4. Baſil. Ponce, *lib.*7.*c.*15.*à num.*5. & alij plures relati à Sanch. *lib.*7.*diſp.*39. *n.*1. Verùm ſpectata conſuetudine nullus ſacris initiari permittitur, quin eius vxor prius religionem profiteatur, aut ſi ſenex ſit, & de incontinentia non ſuſpecta caſtitatis votum emittat, vt aduertit Baſil. *ſuprà.*

18. Coniugatus ad ordines promotus nequit cum coniuge habitare, niſi ſequeſtrato cubiculo, vt habetur *cap. Epiſcopus* 77. *diſt.* Et tradit Gloſſa *ibi.* Abbas *in cap. coniugatus*, *num.* 5. *de conuerſ. coniugat.* Sanch. aliis relatis *diſp.*39.*num.*8. Gutierr. *c.*95.*n.*3. vbi Sanch. & Gutierr. prudenter conſulunt neque in eadem domo eſſe permittendos habitare ob vitandam iniquæ ſuſpicionis occaſionem.

19. Si verò aliquis de facto ſacris ordinatus ſit, quin vxor licentiam concedens religionem profiteatur, vel votum caſtitatis emittat, petitque ob periculum incontinentiæ ſibi maritum reddi. Negat Sanch. *diſp.*39. *n.*12. reddendum eſſe, ſed ipſam eſſe compellendam, vt votum emittat, ad quod emittendum concedens licentiam vt maritus ordinaretur ſe aſtrinxit. Sed verius mihi eſt cogi non poſſe ad ſeruandam caſtitatem, ſi de facto votum non emiſerit, ſicuti idem Sanch. docet de vxore illius qui religionem profeſſus eſt, nullo caſtitatis voto ab ea emiſſo.

20. Votum autem caſtitatis, quod vxor in hoc euentu emittit, cenſet Dominic. Sotus *lib.*7. *de inſtit.* & *iure.* *q.*5.*art.*3.*in ſolut.ad* 2.*in fine.* Baſil. Ponce, *lib* 2.*de matr c.* 2. *num.* 10. non irritare matrimonium ſubſequens, ſicuti dictum eſt de voto vxoris manentis in ſæculo cùm eius vir religionem profitetur. Mouentur, quia ſolùm votum in religione approbata, & in ſuſceptione ordinis habet hanc ſolemnitatem dirimendi matrimonium ſubſequens *cap.vn de Voto in* 6. Cæterùm omnino tenendum eſt prædictum votum inhabilem reddere coniugem ad matrimonium mortuo viro: habetur expreſsè *c.ſi ſe.c.quia ſunt.* 28.*diſt.* ibi: ſi in coniugio diaconi mulierē de qua agitur fuiſſe conſtiterit, ij, qui malè ſocietati ſunt diſiungantur. Et colligitur ex cap. *ſi qua vidua, eadem diſt.* & *c. ſeriatim in fine*, 32.*diſt.* & approbatur a lege regia. 40.*tit.* 6.*part.*1. ibi. E otro ſi deſpues que hubieren ſus marido, muerto que no ſe puedan deſpues caſar, y ſi ſe caſaren no vale, & *ibi* Gregor. Lopez *verbo* que tuen ſi la orden. Et tradit Gloſſa *in d. c. ſeriatim* verbo *poſt mortem.* Sanch. multos referens *lib.*7.*diſp.*40.*num.*2.& *ſeqq.* Gutierr. *c.*96.*num.*5. Azor aſſerens eſſe omnium *t.*1.*lib.*13.*c.*14. *q.*11. Quippè ordini ſacro ad quem vir ex licentia coniugis aſſumitur debitum erat, ne eius coniux aliud matrimonium iniret. Quod ſecundùm probabilem ſententiam verum eſſe teſtatur Sanch. *dicta diſp.*40.*num.*7. Gutierr. *cap.*95.*num.* 8. tametſi vxor ignara huius iuris ſit, eo quòd ad hanc inhabilitatem inducendam ſola clericalis ordinis reuerentia ſpectatur.

21. Quando autem vxor conſcia ordinationis nec conſentit, nec diſſentit (quod rarò vel nunquam euenire poteſt, cùm nemo initiandus ſit, quin priùs de moribus, & vita informatio habeatur) exiſtimat Sanch. *d. diſp.*40.*n.*5. non reddi inhabilem ad contrahendum matrimonium mortuo coniuge: quia illa diſſimulatio in re tam graui non eſt reputanda conſenſus, ideóque præiudicat vxori ordinatio viri, quæ facta fuit ea ignorante. Sed contrarium verius exiſtimo cum Gloſſa *in cap. quia ſunt.* verbo *fuiſſe* 28. *diſt.* & ibi Archidiac. Dominic. Gregor. Lopez *in leg. regia*, 40 *tit.* 6.*part.* 1. per textum ibi: que no pueden caſar deſpues que ellos ſon muertos quier conſiradigan o non, quando ſe qui ſieren ordenar. Gutierr. *c.*96.*n.* 7. & aliis pluribus relatis à Sanch. *ſuprà.* Quia ea diſſimulatio toto vitæ tempore continuata infert conſenſum verum, & irreuocabilem; quòd ſecùs eſſet, ſi viuentem coniugem vt pote ordinatum abſque eius expreſſo conſenſu ad ſuum conſortium reuocaret.

22. Ad extremum, coniugatus etiam matrimonio non conſummato ad ordinem ſacrum aſcendens abſque expreſſa vxoris licentia ſuſpenſionem, ſeu irregularitatem incurrit, vti definitur in extrauag. *Antiquæ de voto.* Vnde neque in ordine ſuſcepto miniſtrare poteſt, neque ad ſuperiorem promoueri, neque beneficium, aut officium eccleſiaſticum obtinere. Ex ſuſceptione tamen ordinum minorum hæc pœna non contrahitur, quia prædicta cōſtitutio de aſcenſu ad ordines ſacros expreſsè loquitur.

23. Si verò ex licentia vxoris ad ſacros ordines aſcendat, tametſi ipſa nec religionem ingrediatur, vel caſtitatis votum emittat, viri obligata eſt à ſupradicta pœna excuſatur ſecundùm plurium Doctorum ſententiam, quæ mihi non probatur, eo quòd poteſt ſic ordinatus ab vxore caſtitatis voto non ligata repeti, ad quod vitandum prædicta conſtitutio lata eſt. Præterquam quòd in *dicta extrauag.* aſſeritur coniugatum, qui ad ſacros ordines aſcenderit aliter quam ſacris canonibus nouerit conuenire affici prædicta pœna. At qui ad ſacros ordines aſcendit, quin eius vxor religionem profiteatur, vel votum caſtitatis emittat, ſi ſenex ſit, & incontinentiæ non ſuſpecta aſcendit aliter quàm ſacris canonibus præſcribitur: ergo. Sic Gloſſ. *in d. extrauag.* verbo *nouerit.* Dominic. Sotus *in* 4.*d.*27.*q.*1.*art.* 4. *paulò ante verſ.* & *per hæc.* Ab hac pœna excuſatur ordinatus ex qualibet ignorantia modò affectata non ſit, vt aduertit Sanch. *lib.*7. *diſp.*49. *n.*3. quia dicta extrauagans vtitur verbo *præſumere.* Deinde excuſatur, ſi matrimonium ex aliquo capite nullum ſit, quia verè non eſt coniugatus. Et à fortiori excuſabitur, ſi ordo ſuſceptus nullus fuerit, eo quòd Epiſcopus intentionem conferendi non habuerit, quod nunquam præſumi poteſt, vt notauit Sanch. *ſuprà.*

Pvnctvm VII.

De ratificatione matrimonij quod nullum fuit.

Matrimonium eſſe poteſt nullum, primò ſi aliquis ex contrahentibus, vel vterque fictè conſenſit. Secundò ſi conſenſit coactè. Tertiò, ſi erat aliquo impedimento ad contrahendum ligatus. Quartò, ſi defecit præſentia parochi, & teſtium. Ad reualidandum matrimonium certum eſt cauſam nullitatis de medio auferendam eſſe, ac proinde ſi nullum fuit matrimonium,

quia

Digitized by Google

quia adfuit fictio, vel coactio, hæc ceſſare debent. Si verò nullum fuit, quia ob impedimentum inhabiles erant, ſublato impedimento habiles eſſe debent. Tandem ſi ex defectu præſentiæ parochi, & teſtium fuerit nullum, coram parocho, & teſtibus renouandum eſt.

§. I.

Qualiter matrimonium nullum ex defectu veri conſenſus ſit ratificandum.

1 *Plures cenſent fictè conſentientem obligatum eſſe verè contrahere.*

2 *Oppoſitum probabilitate non caret.*

3 *Si tui ficti conſenſus indicia præbuiſti, non es obligatus contrahere. Non eſt tamen indicium diſpar conditio contrahentium.*

4 *Ratione damni quod ſemper imminet tenetur fictè conſentiens contrahere.*

5 *Ex vi contractus non videtur ab hac obligatione te eſſe immunem.*

6 *Plures affirmant coniugem verè conſentientem non teneri renouare conſenſum.*

7 *Probabilius eſt obligatum eſſe.*

8 *Quæ dicta ſunt de ficto conſenſu, dicenda ſunt de conſenſu extorto per metum.*

1. PLuribus placet fictè conſentientem obligatum eſſe ex vi contractus ad verum conſenſum præſtandum, tum ex virtute fidelitatis, qua obligatur traditionem externam præſtare veram, & non fictam; ſi enim ex promiſſione de futuro naſcitur obligatio verum efficiendi quod promittitur, ſic ex traditione, ſeu affectione præſenti naſcitur obligatio reddendi verum quod aſſeritur, cùm ergo aſſerat, ego te accipio in meam vxorem, tenetur eam verè, & ex animo accipere, tum ex virtute iuſtitiæ, qua vnicuique ſuum ius reddendum eſt, at coniugi verè conſentiēti debetur verus conſenſus, vt ſic æqualitas ſeruetur in contractu, ergo quouſque fictè conſentiens verè conſentiat, prædictis obligationibus non ſatisfacit. Præterea omnes Doctores fatentur, ſi ex hac fictione aliquod damnum coniugi verè contrahenti proueniat, obligatum eſſe ad illius reparationem, vtpote quod iniuſtè datum eſt: at ſemper ex hac fictione damnum prouenit coniugi verè contrahenti, quod per ſe nulla alia via niſi matrimonium contrahendo reparari poteſt. Quippè cogetur coniux verè conſentiens vel religionem intrare, vel ſemper innuptam manere, cùm ab Eccleſia nunquam creditum ſit fictè alterum conſenſiſſe, tameſi contractum proteſtationem ficti conſenſus faceret; prudenter namque contrario facto indicaret à proteſtatione receſſiſſe. Tenetur ergo verè contrahere, vt huic damno, quod à prædicta fictione inſeparabile eſt ſatisfaciat. Atque ita docent Ioan. Maior. *in 4. diſt.* 27. *q.* 1. Petr. de Soto *lect.* 3. *de matr.* §. *primum.* Petr. de Ledeſm. *q.* 45. *art.* 4. *dub.* 1. §. *in hac difficultate.* Petr. Gregor. *lib.* 9. *ſyntagm. cap.* 5 *n.* 6. Baſil. Ponce, *lib.* 2. *de matr. c.* 5. *num.* 5.

2. Cæterùm etſi prædicta ſententia tenenda, & conſulenda ſit, oppoſita tamen probabilitate non caret, vt immeritò Petr. de Ledeſm. & Baſil. cenſent. Satis enim eſt quod eam reputauerint probabilem Victor *in ſum. num.* 252. & alij quos refert Petr. de Ledeſm. eámque expreſsè tenuerint Martin. de Ledeſm. 2 *p.* 4. *q.* 47. *art.* 4. Sanch. *l.* 1. *de matr. diſp.* 11. *n.* 5 Gaſp. Hurtado *diſp.* 3. *diffic.* 9. *in fine. n.* 35. Gutierr. *de matr. c.* 46. *n.* 14. & alij. Præterquā quòd nō eſt ratione probabili, vt videbimus deſtituta.

3. Vt igitur certa ab incertis ſeparemus, aſſerendum eſt, ſi fictè contrahas matrimonium, & tui ficti conſenſus indicia præbeas, quibus prudenter præſumi poteſt coniux fictionem cognouiſſe, eo caſu obligandus non es contrahere, vt rectè aduertit Sanch. *dicta diſp.* 11. *n.* 8. & conſentit Baſil. *dicto c.* 5 *num.* 3. *&* 8. quia tunc ceſſat fictio, & deceptio vtpote à coniuge cognita, neque eo poſito tu coniugem decipis, ſed ipſa ſe decipit. Ex eo autem quod diſparis conditionis exiſtas, etſi Thom. Sanch. *d. diſp.* 11. *num.* 8 cenſeat eſſe ſufficiens indicium, vt coniux præſumere poſſit fictionem in conceſſu adeſſe, oppoſitum longè verius exiſtimo. Cum enim ſæpè viri nobiles cum ignobilibus, diuites cum pauperibus cæco amore ducti copulentur, quare coniux ignobilis, vel pauper prudenter præſumere non poterit id ipſum ſecum contingere? Aliàs ſi diſpar inter contrahentes conditio ſignum fictionis eſſet, ſemper matrimonium contractum inter diſpares eſſet vt nullum iudicandum, vtpote cui deficit verus conſenſus, quod falſiſſimum eſt.

4. Secundò dico ratione damni, quod ſemper infertur coniugi ex prædicta fictione, quodque alia via quam contrahendo matrimonium reparari non poteſt, obligatus es contrahere, ſic docet expreſsè Thom. Sanch. *dicta diſp.* 11. *n.* 5. Et conuincitur ratione vltima pro prima ſententia allata. Quippè regulariter coniux patietur in famæ detrimentum, ob cuius cauſam alteri nubere non poterit. Neque id permitteretur ab Eccleſia, eo quòd cenſeat matrimonium legitimè contractum eſſe, vt probatum eſt.

5. Secluſis his, & ſimilibus damnis ex vi contractus non videtur improbabile te obligatum non eſſe ad denuò contrahendum. Fateor namque te obligatum eſſe, tum ex fidelitate, tum ex iuſtitia cùm contrahis, verè contrahere, peccaréque mortaliter in re tam graui ea deceptione vtentem, quod ſolùm probant fundamenta *n.* 1. adducta. Nego tamen ex ea fictione ſecluſis damnis aliquam tibi ſubeſſe ſatisfaciendi, & denuo contrahendi obligationem, ſiquidem neque retines, neque acceptaſti traditionem coniugis, ſed per ſe æquè ipſa libera eſt, ac ſi nullus contractus factus eſſet. Ex quo ergo capite præter damnum illatum obligari potes ad contrahendum? certè ex nullo: aliàs ſi ſolùm ex vi contractus naſceretur obligatio tollendi deceptionem, & verum conſenſum præſtandi, qui religionem fictè profiteretur obligatus eſſet verè, & ex animo profiteri, quod communiter Doctores negant apud Nauarr. *in c. ſtatuimus,* 19 *q.* 3. *n.* 73. Sotum *lib.* 7. *de iuſtit. q.* 1. *art.* 2. *verſ. an vero.* Anglis *Florib.* 2. *p. q.* 1. *de voto art.* 1. *difficult.* 4. Henriq. *lib.* 11. *de matr. c.* 11. *n.* 3. *in fine.* Aragon. 2. 2. *q.* 88. *art.* 1. *initio.* Man. 2. *t. ſum. c.* 92. *n.* 5. & diximus *tract.* 16. *de ſtatu religioſo,* vbi de ratificatione profeſſionis irritæ.

6. Poſito te obligatum eſſe ſaltem ex damno coniugi illato ad verum conſenſum præſtandum, ſupereſt dicēdum qualiter illum præſtare debeas? Neque dubium eſſe debet te obligatum eſſe exteriùs conſenſum internum manifeſtare alteri coniugi, aliàs matrimonium, quod ſenſibile ſignum eſt nō perficeretur, vt rectè aduerſus Sanch. *lib.* 2. *diſp.* 32. *num.* 11. aduertit Coninch. *diſp.* 24. *dub.* 10. *num.* 94. Baſil. Ponce, *lib.* 4. *c.* 24. *n.* 3. *&* 8. Gaſp. Hurtado *diſp.* 3. *diffic.* 9. *num.* 31. Difficultas in eo tantùm verſatur, an cùm denuò conſentis, & fictionem tollis, debeat alter coniux qui ex animo conſenſit denuo conſentire, vel ſufficiat prædictus conſenſus præteritus moraliter permanens? Affirmant illum conſenſum præteritum ſufficientem eſſe Hoſtienſ. *in c. dilectus de Sponſalib.* verbo *contrarie,* Ioan. Andr. *ibi. n.* 7. Ancharran. *n.* 3. Alexand. de Neuo, *num.* 18. Silueſt. *matrimonium.* 8. *q.* 2. *dicto* 6. Nauarr. *ſum. c.* 22. *num.* 80. Sanch. *lib.* 2. *diſp.* 32. *n.* 6. Conich. *diſp.* 24 *dub.* 10. *num.* 55. *&* 90. Mouentur, quia ad matrimonium opus non eſt, vt vtriuſque conſenſus actualiter exiſtat, ſufficit illius moralis exiſtentia, ſicuti in aliis contractibus: at coniux qui verè conſenſit, cenſetur in ſuo conſenſu moraliter perſiſtere, ſiquidem ſe vt verum coniugem tractat, ergo cum tu denuò conſentis apponis quidquid matrimonio deficiebat. Nil ergo amplius petendum eſt. Hinc infert Sanch. non eſſe tibi opus certiorem coniugem facere de nullitate matrimonij, quia hæc notitia ſolum deſiderari poterat, vt ipſa renouaret conſenſum.

7. Cæterùm longè verius exiſtimo vtriuſque conſenſum renouandum eſſe. Moueor: quia conſenſus coniugis

ex animo conſentientis non perſeuerat moraliter, eo quod tantum conſenſerit tacitè, vel expreſsè quonſque tu verè, vel fictè conſenſum præſtiteris, eo enim præſtito conſenſu, & matrimonio apparenter celebrato, ceſſat illius conſenſus, neque vltra cenſetur prorogari. Nam eſto poſtmodum te vt coniugem tracter, non eſt quia primus conſenſus perſeuerat, ſed quia perſeuerat in eius opinione ius ex primo conſenſu præterito acquiſitum. Quod manifeſte conuincitur, nam etſi coniuges verum cõſenſum præſtantes poſtmodum contracto matrimonio diſſentiant, eorum diſſenſus nihil officit quominus ſe vt coniuges tractent, ergo ille tractatus non eſt ſignũ, neque effectus actualis cõſenſus, ſed præteriti. Sed cõceſſo gratis alterum coniugẽ in priori conſenſu perſeuerare, ille prior conſenſus nunquã poteſt matrimonium conſtituere, quia ille conſenſus nullus fuit, eo quod fuerit acceptatio tui corporis abſque tua voluntate tradiri, & ſui traditio, quã tu non acceptaſti. Et deinde proceſſit ex errore perſonæ, quam eſſe habilem putaſti, cùm tamen iure naturæ ob defectũ voluntatis inhabilis extiterit. Nunquam ergo talis conſenſus quantumcunque perſeueret matrimonium conſtituere poteſt. Quod enim à principio nullum eſt tractu temporis non conualeſcit. Ergo neceſſarium eſt, vt ſimul tuo conſenſu nouiter præſtito alter denuò conſentiat, aliàs nunquam matrimonium, quod ex vtriuſque coniugis conſenſu coaleſcit perfici poterit. Atque ita docent Felin. *cap. ex parte de Reſcript. n.* 11. *ampliat.* 4. Palaçios *in* 4. *d.* 27. *diſp.* 1. *poſt princ.* Bartholom. à Ledeſm. *de matr. dub.* 19. Leſſius *lib.* 2. *c.* 41. *dub.* 7. *n.* 16. *in fine.* Baſil. Ponce, *lib.* 4 *c.* 24. *n.* 2. Paul. Comitol. *lib.* 1. *reſponſ. moral. q.* 120. vbi refert ſic Clementem VIII. declaraſſe. Gaſpar Hurtado *diſp.* 3. *de matrim. difficult.* 9. *num.* 31. Hinc inferendum eſt corolarium oppoſitum ei, quod prior ſententia intulit. ſcilicet opus eſſe coniugem certiorem facere de nullitate matrimonij, vt ſic poſſit nouum præſtare conſenſum; aliàs ſemper cenſebitur priori conſenſui perſiſtere, operarique ex præſumpto illius valore, vt latiùs §. *ſequenti* dicemus, & tradunt Leſſius, Baſil. Hurtado, Comitol. & alij.

8. Quæ dicta ſunt de ficto conſenſu dicenda ſunt de conſenſu extorto per metum cadentem in conſtantem virum; ſiquidem iure poſitiuo æquè nullum reddit conſenſum, ac ſpectato iure naturali illum reddit fictio, vti notarunt Leſſius, Baſil. Sanch. & alij Doctores *locis allegatis.*

§. II.

Qualiter reualidandum ſit matrimonium nullum ob impedimentum dirimens.

1 *Sublato impedimento vtriuſque conſenſus reualidandus eſt.*
2 *Plures cenſent non eſſe opus vtrumque coniugem fieri conſcium nullitatis matrimonij.*
3 *Verius eſt fieri certiorem debere.*
4 *Excipe, niſi grauiſſima inconuenientia timeantur.*

1. SVblato impedimento certum eſſet debet vtriuſque conſenſum reualidandum eſſe, nam cum vtriuſque conſenſus fuerit acceptatio, & traditio perſonæ inhabilis, nequit ex illis matrimonium coaleſcere, debet ergo vterque renouari. Neque vlla ratio eſt quare magis vnius conſenſus, quam alterius renouandus ſit, cum vterque fuerit circa perſonam illegitimam; ideoque vtriuſque coniugis conſenſum renouandum eſſe docuerunt pro certo Gloſſa *in c. non debet*, verbo *de catero*, per textum ibi *de conſanguinit. & affinit.* Couarui. 4. *decret.* 2. *part. c.* 4. *in princ. n.* 5. Nauarr. *c.* 22. *num.* 47. & 80. Sarmiento *lib.* 6 *ſelect. interpretat. c.* 17. *in fine.* Martienzo *lib.* 5. *recopil. Rub. tit.* 1. *gloſſ.* 1. *num.* 66. Sanch. aliis relatia *lib.* 2. *diſp.* 35. *num.* 2. & *ſeqq.* Gutierr. *de matrim. c.* 47. *n.* 3. Coninch. *diſp.* 14. *dub.* 10. *num.* 90. Baſil. Ponce, *lib.* 4. *cap.* 24. *num.* 2. & *ſeqq.* Gaſpar Hurtado *diſp.* 3. *de matrim. difficul.* 9. *per totam.* Hoc poſito.

2. Controuerſia verſatur, an vterque debeat fieri conſcius nullitatis matrimonij, vel ſatis ſit impedimentum ſublatum eſſe, vt intelligatur coniuges denuo conſentire ſi ſe vt coniuges tractent? Prima ſententia negat eſſe neceſſarium, ſed ſat eſſe ſi ab altero coniuge petas, vt te in coniugem recipiat ipſéque innuat, & cum eo affectu ad illam accedas, vti docuit Caietan. *t.* 1. *opuſcul. tract.* 12. *de matrim. q.* 2. & *in ſum.* verbo *matrimonium tit. contractus matrimonij poteſt reddi ex ſeptem capitibus vitioſus.* Sotus *in* 4. *diſt.* 28. *quæſt.* 1. *art.* 1. *concl.* 3. *caſu* 1. & præcipuè *diſt.* 29. *q.* 2. *art.* 1. *dub. vlt.* Cordub. *qq. lib.* 1. *q.* 11. *art.* 2 *dicto* 1. & *ſum. q.* 51. *opin.* 1 Petr. de Ledeſm. *de matr. quæſt.* 45. *art.* 3. *dub. vlt.* § *ſed dubium eſt.* Henriq. *lib.* 11. *de matrim. cap.* 3. *num.* 6. Man. Rodrig. 1. *t. ſum. c.* 220. *num.* 2. *in ſecunda edit.* & plures ex iis Doctoribus id aſſerunt, eſto coniux ignarus nullitatis matrimonij non eſſet conſenſurus ſi veritatem agnoſceret; quia de facto conſentit. Mouentur, quia ſublato impedimento ſunt hæ perſonæ habiles ad contrahendum, ergo ſi de facto conſentiant, conſenſus erit legitimus. Et explicari poteſt, ſi ij coniuges ſponſalia contraxiſſent, & ſublato impedimento copulam haberent, cenſeretur matrimonium illis in locis, in quibus Trident. non viget, conſummari. Ergo copula ſignum eſt ſufficiens conſenſus ad conſtituendum matrimonium requiſiti.

3. Secunda ſententia longè probabilior poſtulat vtrumque coniugem fieri certiorem aliquo modo nullitatis matrimonij, vt poſſint conſenſum legitimum præſtare, quam docuerunt plurimi Doctores, quos refert, & ſequitur Sanch. *lib.* 2. *diſp.* 36. *num.* 3. Gutierr. *cap.* 47. *à n.* 4. Baſil. Ponce *lib.* 4. *cap.* 25. *à n.* 2. Coninch. *diſp.* 24. *dub.* 10: *à num.* 90. Gaſpar Hurtado, *diſp.* 3. *diffic.* 10. *à num.* 37. Paul. Comitol. *lib.* 1. *reſponſor. moral. quæſt.* 120. & alij. Ratio ea eſt; quia conſenſus neceſſariò requiſitus ad matrimonium denuò conſtituendum procedere debet ex intentione efficiendi matrimonium: at credens matrimonium factum eſſe, ita vt de illius nullitate nullum dubium, aut ſuſpicionem habeat, credit matrimonium denuo celebrare ſibi eſſe impoſſibile: Ergo nequit conſenſum eli[illegible]ientem pro matrimonij conſtitutione. Quare eſto coniuges habiles ſint, & ſe vt coniuges tractent, id procedit ex præſumptione, quam habent de valore matrimonij; & de iure ob illud acquiſito, non tamen ex intentione denuò contrahendi, quod neceſſarium erat ad matrimonium ratificandum. Verùm ſi coniux ſuſpicionem aliquam habeat matrimonium eſſe nullum, ea ſtante ſeriò poteſt velle contrahere denuo, caſu quo matrimonium nullum ſit; hanc enim voluntatem conditionalem optimè imperare poteſt ſuſpicio nullitatis.

4. Quod ſi grauia inconuenientia timeantur; ſi coniugi nullitatis matrimonij ſuſpicio ingeratur, vt frequenter timeri poſſunt, ſi ex parte fœminæ impedimentum fuerit appoſitum, non videtur improbabile poſſe priorem opinionem eo caſu ſuſtineri. Nam eſto hoc periculo ſecluſo tuta non ſit, at hoc periculo poſito probabilis cenſeri poteſt, vt docent Sanch. & Gutierr. *locis allegatis.* Sunt enim aliqua licita in caſu vrgentis neceſſitatis, quæ ea ſecluſa non licent. Non enim licet ſecluſa neceſſitate ob ſola ſigna contritionis exhibita pœnitentem abſoluere, quod tamen licitum eſt in articulo mortis. Neque item licet in ſola manu puerum communiter baptizare, benè tamen ſi in partu periclitetur. Sic in præſenti dicendum videtur.

* * *

§. III.

§. III.

An matrimonium coram parocho & teſtibus celebratum, inualidum tamen ob occultum impedimentum, ſit iterum coram parocho, & teſtibus celebrandum.

1 *Proponitur ratio dubitandi ex decreto* Trident.
2 *Satis probabile eſt decretum prædictum* Trident. *non extendi ad hunc caſum.*
3 *Debet eſſe impedimentum omnino occultum, & qualiter intelligatur.*
4 *Eſto parochus, vel aliquis ex teſtibus neceſſariis impedimentum agnoſcat, non videtur improbabile opus non eſſe coram parocho, & teſtibus iterum contrahere.*
5 *Fit ſatis fundamentis* num. 1. *adductis.*
6 *Quis poſſit in prædicto impedimento diſpenſare. Reſpondetur remiſſiuè.*

1. RAtio dubitandi ſumitur ex decreto Concilij *ſeſſ.24.c.1.de reformat. matrim.* ibi enim ſtatuitur, vt quoties matrimonium contrahendum ſit coram parocho, & duobus vel tribus teſtibus contrahatur, aliàs irritum ſit, & nullum. At parochus, & teſtes aſſiſtentes matrimonio, quod ob aliquod impedimentum nullum exiſtit, verè, & propriè non aſtiterunt, quia matrimonium ſub aliquo impedimento dirimente contractum matrimonium non eſt. Ergo ſi parochi, & teſtium præſentia matrimonio contrahendo requiritur, neceſſariò requiſita videtur cùm matrimonium nullum ratificatur, quia eo tempore, & non antea matrimonium contrahitur; quippè forma interuenire debet, cum actus producitur in ſuo eſſe, vt comprobat Baldus *in leg. obſeruare §. fin.n.5. de officio Proconſulis.* Atque ita tradunt loquentes de omni matrimonio nullo, quod renouandum eſt Paul. Comitol. *lib.1.reſponſ. moral.q.120.* Baſil. Ponce, *lib.5.c.6.* referuntque Clementem V I I I. de hac re conſultum qualiter matrimonium ex defectu conſenſus fœminæ nulliter celebratum renouandum eſſet, reſpondiſſe eſſe neceſſarium nouum conſenſum vtriuſque coram parocho & teſtibus, admonito prius marito de matrimonij nullitate. Sed ad euitandum ſcandalum Sanctitatem diſpenſare, vt ſecretò inter ſe contrahant renouato cõſenſu cum legitimatione prolis. Idem deciſum fuit in Rota teſte Farinac. *deciſ.* 265. Specialiter autem quando matrimonium nullum fuit ob impedimentum vtrumque coniugem afficiens eſſe coram parocho, & teſtibus reualidandum docuerunt Nauarr. *lib.4. conſil. tit. 1. de ſponſal. conſ.11.* aliàs *tit.de deſponſat.impuber.conſ.3.* Palacius *in 4. d.27.quæſt.1.fol.566. in fine.* Matienzo *in leg. 1. tit. 1.gloſſ. 1.num.3.lib. 5.noua collect.* Bartholom. à Ledeſm. *de matrim.dub.17.fol.1275.* Gutierr. *lib.1.canon. qq c. 18.per totum.* & *tract.de iuram.confirmat.1.part. c.51.n. 22. & ſeqq.* & *tract. de matrim.cap. 47.à n.3.* Mouentur, quia in diplomate Cruciatæ conceditur commiſſario facultas diſpenſandi in matrimonio nullo ob occultum impedimentum, ne poſtmodum coram parocho, & teſtibus celebretur. Et ſecluſa diſpenſatione, & Pontificis commiſſione id fieri non poterat, aliàs priuilegium fruſtra eſſet. Deinde in diſpenſationibus conceſſis ad reualidandum matrimonium propter occultum impedimentum hæc clauſula apponi ſolet. Si ita eſt cum eis, vt inter ſe publicè, & ſeruata forma concilij Trident. contrahant, diſpenſes. Supponit ergo pontifex aliter matrimonium reualidari non poſſe.

2. Cæterùm etſi prædicta ſententia quoad fieri poſſit ſeruanda ſit, ne coniuges de nullitate matrimonij ſcrupulum habeant, at quia ex eius rigida obſeruatione plura incommoda oriri poſſunt, cenſeo ſatis probabile eſſe, & in conſcientia ſecurum Tridentini decretum non extendi ad eum caſum, in quo matrimonium coram parocho & teſtibus celebratum; nullum tamen ob occultum impedimentum renouandum eſt. Et quidem quando matrimonium fuit nullum ob impedimentum ex parte tantùm vnius ex contrahentibus, eo quòd fictè, vel metu coactus conſenſerit, non eſſe opus coram parocho, & teſtibus reualidari affirmant Nauarr. *cap.22. n.70.* Henriq. *lib.11.c.3.n.7.* Rodrig. *t.1.ſum.c.208.n.7.* Ricius *in deciſ.curiæ archiepiſcop. Neapolit.deciſ.98.* & *in praxi fori eccleſiaſt.deciſ.246.in 1.edit.* Sanch. *lib. 2.diſp. 32. n. 13.* Reginald. *lib.32.n. 183.ad finem.* Gutierr. *de matrim. cap.46. n.15.* Layman. *lib.5.ſum. tract.10.par.4.cap.vlt.* Bonac. *de matrim.q.2.pun.4.n.4.* Rebell. *de obligat.inſtit.2.part.lib.2. quæſt.9.n.5.* Poſſeuin. *c.20.n.25.* Auguſt. Barboſa *de poteſt. Epiſc.2.part.alleg.32.n.157.* Coninch. *diſp. 24. dub. 10.n. 82.* Gaſpar Hurtado *diſp.3.de matrim.difficult. 11.* Generaliter verò, & indiſtinctè quoties matrimonium ex aliquo impedimento occulto nullum coram parocho, & teſtibus celebratum fuit, non indigere ſolemnitate à Concilio requiſita ad ſui reualidationem firmarunt Franciſc. Leo *in theſauro fori Eccleſiaſt. 2.part. cap. 9.n.83.* Nauarr. *conſ.14. & 32.de ſponſalib.in noua edit.* Petr. de Ledeſm. *de matr.q.45.art.5.concl. 2.ante vltimum dubium.* Sanch. Bonac. Reginald. Coninch. Gaſpar Hurtado, Barboſa, *loc. alleg.* teſtantúrque plures ex iis Doctoribus, videlicet Nauarr. Sanch. Petrus de Ledeſma, Coninch. Hurtado Pium V. ſic declaraſſe, & ſacræ pœnitentiæ prætorium ea declaratione frequenter vti. Rationem huius concluſionis quando impedimentum ſe tenet ex parte vnius tantùm, aſſerunt plures ex dictis Doctoribus eſſe, quia Trident. ſolùm obligat ad præſentiam parochi, & teſtium apponendam matrimonio celebrato: at in præſenti non matrimonium celebratur, ſed eius defectus ſuppletur ſublato metu, vel fictione. Hæc tamen ratio mihi diſplicet. Nam vt ex ſuperioribus conſtat matrimonium quod nullum fuit ex impedimento ſe tenente ex parte vnius, conſenſu vtriuſque eſt renouandum, ac proinde cùm de facto renouatur non ſolũ matrimonij defectus ſuppletur, ſed verum matrimonium fit. Quare ratio vnica concluſionis ea eſt, quia finis Trident. *ſeſ.24 c. 1. de reformat.* ſtatuentis, ne matrimonia ſine parocho & teſtibus celebrentur fuit impedire valorem matrimonij, quod antiquo iure clandeſtinũ erat, & ex quo ſequi poterat illud grauiſſimum inconueniens, quod coniuges ad alias nuptias tráſirent, vti conſtat ex proœmio prædicti decreti. At occulto impedimento ligatus contrahens matrimonium in facie Eccleſiæ nunquam prohibitus fuit cognita nullitate ſecretò matrimonium renouare, neque illud matrimonium ſic reualidatum iudicatum fuit clandeſtinum, neque ex illo oriri poterant inconuenientia quæ à Concilio ponderantur. Ergo hoc matrimonium ſub prædicto decreto comprehenſum non fuit; ac proinde tanquam caſus omiſſus metiri debet iuris communis regulis. Et confirmatur, quia ſolùm illud matrimonium cenſendum eſt clandeſtinum, quod Eccleſia clandeſtinum reputat. At matrimonium coram parocho & teſtibus celebratum, nullum tamen ob occultum impedimentum, quod poſtmodum ſecretò reualidatur, nunquam Eccleſia illud iudicat, nec iudicare poteſt clandeſtinum eſſe ſed æquè iudicat illud legitimum, ac quodlibet aliud matrimonium. Ergo hoc matrimonium in prædicto decreto Concilij non irritatur.

3. Notanter dixi impedimento occulto; nam ſi publicum eſt, eo quòd multi impedimentum ſciant, vel ad forum contentioſum ſit deductum, vel ſaltem ſit impedimentum, quod plenè probari poteſt duobus inquam teſtibus iuxta *c.quoties de Teſtibus*; teſte Maſcard. *de probat.concluſ.410.n.19. vnde n.9.* qui teſtes debent eſſe omni exceptione maiores, vt docet idem Maſcard. *concl.* 1023.*num.* 4. neceſſariò reualidandum eſt matrimonium coram parocho, & teſtibus; nam cùm hoc matrimonium ad petitionem vnius partis diſſolui poſſit non conſtat Eccleſiæ firmiter de eius valore, ac proinde vt Eccleſiæ

ſie

Digitized by Google

ſic conſtet, vt nulla ratione illud valeat diſſoluere, neceſſum eſt iterum coram parocho, & teſtibus renouari, vt benè aduertont Henriq. *lib.* 11. *cap.* 3. *n.* 6. Sanch. *lib.* 2. *diſp.* 37. *num.* 11. Coninch. *diſp.* 24. *dub.* 10. *num.* 84. Rebell. *lib.* 2. *q.* 0. Gaſpar Hurtado *diſp.* 3. *difficult.* 11. *num.* 43. Non tamen dicendum eſt impedimentum eſſe publicum, cùm tres vel quatuor ſcirent impedimentum ſolùm ex relatione coniugis, quia eorum ſcientia non præſtat ſufficiens teſtimonium ad matrimonij diſſolutionem, cùm non ſit maioris efficacitatis, quàm dictum, & confeſſio ipſius coniugis, vt bene notarunt Sanch. & Henriq. *ſuprà*. Qui idem cenſent & benè ſi impedimentum ſit deductum ad forum contentioſum, & ibi non fuit probatum, nec probari plenè poteſt, quia in iis caſibus Eccleſia iudicat, & iudicare ſemper debet validum eſſe matrimonium, nec permittet coniuges ſeparari.

4. Præterea inquit Sanch. *dicta diſp* 37. *n.* 10. ſi parochus, vel aliquis ex teſtibus matrimonio neceſſariis impedimentum agnouerint, matrimonium coram parocho, & teſtibus reualidandum eſſe, quia Eccleſiæ non plenè conſtat de eius valore. Nam in tantùm conſtat Eccleſiæ matrimonium validum eſſe, quatenus conſtat parocho & teſtibus neceſſariis, qui nomine Eccleſiæ matrimonio contrahendo aſſiſtont. Excipit tamen Sanch. niſi parochus ex ſola confeſſione impedimentum nouiſſet, quia cum non poſſit ea vti notitia ad teſtificandum, & probandum impedimentum; reputanda eſt ac ſi non eſſet. Sed rectius contrarium cenſet Coninch. *dicta diſp.* 24. *dub.* 10. *n.* 84. eo quod parochus & teſtes nō ſunt teſtes valoris matrimonij, ſed contractus matrimonij ſecundùm formam ab Eccleſia præſcriptam, quod optimè præſtant, tametſi aliquis eorum agnoſcat impedimentum dirimens ſubeſſe. Non enim ex vi illius ſcientiæ, & teſtimonio matrimonium contractum diſſolui poteſt, ac proinde ſemper Eccleſiæ conſtabit firmiter validum eſſe matrimonium.

5. Reſtat ſatisfacere rationibus oppoſitis. Ratio dubitandi ex probatione noſtræ ſententiæ ſoluta eſt; dicimus namque hunc caſum non eſſe comprehenſum ſub dicto Tridentini decreto, eo quod nec ratio, nec finis illius legis ad renouationem matrimonij in facie Eccleſiæ legitimè celebrati extenditur, & conſequenter neque ipſa lex. Declarationi Clementis VIII. opponimus declarationem Pij V. ita grauibus teſtibus firmatam. Deinde dicimus in illo caſu, ſicut in deciſione Rotæ adducta à Farinacio neceſſarium erat coram parocho & teſtibus renouari matrimonium, quia impedimentum erat ad minus probabile, & ex conſequenti matrimonium, neque etiam quoad apparentiam ſubſiſtebat, vel dic eſſe neceſſarium vtriuſque coniugis conſenſum coram parocho & teſtibus renouari non abſolutè, ſed ad omnem ſecuritatē præſtandam, ſcrupulóſque tollendos. Tandem illa declaratio eſto de impedimento omnino occulto, neque probabili, & de neceſſitate ſimpliciter loqueretur, eſſetque authentica; non obinde nos cogit illam ſequi, quia vim legis non habet, vtpote cui deficit publicatio, ſed intra terminos ſententiæ cuiuſdam grauis authoris continetur. Priuilegio Commiſſarij generalis Cruciatæ reſpondemus ſæpè priuilegia concedi, non quia ſint ſimpliciter neceſſaria, ſed ad tollendam omnem dubitationem. Præterea fortè extenditur, vt inquit Coninch. *d. diſp.* 24. *dub.* 10. *num.* 90. ad impedimentum occultum eſto probabile ſit, modò publicum de facto non ſit. Ad clauſulam, quæ refertur ex ſacra pœnitentiaria reſpondet Sanch. *dicta diſp.* 37. *num.* 9. eſto virtute illius commiſſionis diſpenſate confeſſarius non poſſit, vt occultè celebretur matrimonium, poteſt tamen diſpenſare in impedimento, quo ſublato poſſunt coniuges inter ſe ſecretò contrahere, quia ipſi non videntur obligati ad prædictam formam ſeruandam, ſi aliàs neceſſaria non eſt. Adde illa verba ſeruata forma Concilij Trident. apponi non in vi conditionis, ſed in vi monitionis, hoc eſt monetur confeſſarius, vt coniugibus præcipiat, vt matrimonium ſeruata Trident. forma celebrent, ſi id neceſſarium eſſe iudicauerit. Non enim videtur Pontifex velle nouum onus his contrahentibus imponere, ſed illos monere de onere à Trident. impoſito, ſi fortè illud ſubire teneantur.

6 Quis autem in prædicto impedimento occulto diſpenſare poſſit, vt coniuges ſecretò contrahant per ſe ſolus eſt ſummus Pontifex: in caſu tamen vrgentis neceſſitatis, eo quòd non ſit recurſus ad Pontificem, vel ad aliquem qui vices Pontificis habeat, poterit Epiſcopus, & Legatus à latere, vt latiùs dicemos *in fine diſputationis ſequentis*.

DISPVTATIO IV.

De matrimonij impedimentis, eorúmque diſpenſatione.

CONSTAT ex *Trident. ſeſſ.* 24. *can.* 4. eſſe in Eccleſia ob bonum commune, rectámque ſacramenti matrimonij adminiſtrationem, aliqua impedimenta impedientia tantùm; hoc eſt quæ impediunt, ſeu prohibent ne contrahatur; at ſi de facto fuerit contractum, ratum, & firmum relinquunt. Alia appellantur dirimentia, non quia matrimonium validum dirimant (hoc enim eſt impoſſibile) ſed quia dirimunt attentatum impediúntque ne ratum fiat.

PVNCTVM I.

Penès quem ſit poteſtas ſtatuendi impedimenta, tum impedientia, tum dirimentia.

1 *Pontifici conceſſa eſt hæc poteſtas.*
2 *Alteri à Pontifice datum non eſt matrimonij impedimenta fidelibus ſtatuere.*
3 *Magiſtratus ciuiles Chriſtiani nequeunt circa matrimonia fidelium diſponere.*
4 *Optimè poſſunt circa matrimonia infidelium ſibi ſubiectorum.*
5 *Conſuetudine mutari, vel conſtitui impedimenta poſſunt.*

1. NEmini Catholicorum dubium eſſe poteſt penès Pontificem in comparatione fidelium poteſtatem eſſe ſtatuendi ea impedimenta tum impedientia, tum dirimentia, quæ bono communi Eccleſiæ, rectæque illius gubernationi expedire iudicauerit, vt conſtat ex Trident. *ſeſſ.* 24. *can.* 4. ibi. Si quis dixerit Eccleſiam non poſſe conſtituere impedimenta matrimonium dirimentia, vel in iis conſtituendis erraſſe, anathema ſit. Neque ex hac poteſtate infertur poſſe Eccleſiam materiam, vel formam matrimonij, quas Chriſtus Dominus in Sacramentum eleuauit, aliqua ex parte mutare (id enim permiſſum non eſt.) Etenim materia, & forma Sacramenti matrimonij non eſt quilibet contractus, ſed contractus qui ab Eccleſia validus, & firmus fuerit habitus, non tamen contractus irritus, & nullus. Poteſt autem Eccleſia matrimonij contractum inter has, vel illas perſonas, vel abſque hac, & illa ſolemnitate celebratum irritum, & nullum decernere, aliter factum validum ſtatuere. Quo poſito decreto Sacramentum matrimonij inter illas perſonas inhabiles, vel abſque illa ſolemnitate ab Eccleſia requiſita nullum erit, quia nullus eſt contractus, cui ratio Sacramenti inniti debebat.

2. Alteri à Pontifice datum non eſt matrimonij impedimenta fidelibus ſtatuere: nam eſto Epiſcopi in ſua diœceſi hanc poteſtatem haberent ex vi ſui muneris, vt docet Couarru. 4. *decret.* 2. *p. c.* 6. §. 1. Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 1. Baſil.

Baſil.*lib.6.c.1.in fine.* Gaſpat Hurtado *diſp.12.difficult.2.num.5.* quod negant Suarez *t.6.de cenſur.diſp.7.ſect.4.n.5.* Coninch.*diſp.30.dub.1.num.3.& 8.* At certum eſt de facto ea poteſtate carere, ſolique Pontifici reſeruari, vti docent Couarru. Sanch. Baſil. & Coninch. *locis allegatis.* Et Paulus Layman. *lib.5.ſum.tract.10. 4.p. cap.1.* eo quòd matrimonij impedimenta ſtatuere cenſeatur cauſa grauiſſima, quæ meritò à prima Sede prouenire debent.

3. Hinc infertur nullatenus Magiſtratibus ciuilibus Chriſtianis permiſſum eſſe circa matrimonia fidelium diſponere ea impediendo, vel irritando, alióve modo mutando. Arg. *c. tuam de ordine cognitionum. Cap.multorum.35.q.6. Cap.cùm ſecundùm Apoſtolum, de ſecundis nuptiis.* Et colligitur ea Trident.*ſeſſ.24.can.12.* Quippe matrimonia fidelium Sacramenta ſunt, ac proinde eorum diſpoſitio penes Eccleſiam eſſe debet, vt rectè Bellarmin.*lib.1.de matr.c.32.* Quaptopter etſi Coninch. *diſp.30.dub.1.n.7.* Sanch. *lib.7.diſp.3.à num.2.* Henriq. *lib. lib.12. c.1. initio,* cenſeant fideles ſubiectos principibus ethnicorum, aſtringi impedimentis iuxta leges eorum ciuiles ſtatutis, eo quod matrimonium etſi Sacramentum ſit, eſt tamen contractus poteſtati ciuili ſubiectus, ſicuti omnes alij contractus, longè verius eſt ab illis impedimentis exemptos eſſe, & ſolùm impedimentis ab Ecſia ſtatutis ligari. Tum quia fidelium matrimonium eo ipſo quo à Chriſto in Sacramentum eleuatum eſt deſinit eſſe contractus ciuilis, & politicus, & fit ſacer, & Eccleſiaſticus, ac proinde ſoli Eccleſiæ ſubiectus. Tum quia Eccleſiæ plurimum intereſt, vt omnes eius ſubditi vniformes ſint in matrimonio contrahendo, credendúmque eſt, vt hæc ſeruetur vniformitas fideles ſibi ſubditos exemiſſe à legibus de matrimonij valore, vel nullitate diſponentibus; ſicuti tradunt Sotus *in 4.d. 42. q. 2. art.2.* Couarru. *4. decret.2.p.c.6.§.1.* Baſil.*lib.6. c.2.à num. 3.* Layman.*lib.5.ſum.tract.10.4.p.c.1.num.3.* Gaſpar Hurtado *diſp.12.de matr.difficult. 2.n.7.* Poſſunt tamen prædicti magiſtratus plura decernere, quæ matrimonij ſubſtantiam nec mutant, neque impediunt, ſed ſunt illi extrinſeca, & acceſſoria, vt circa dotem, circa arrhas, & ſponſaliriam largitatem, donationem inter coniuges, & ſimilia, vt benè aduertit Baſil.Ponce, *lib.6.c.2.in fine n.5.*

4. Conſultò dixi non poſſe magiſtratus ſæculares aliquod impedimentum annullans matrimonium fidelium ſtatuere, vt tacitè indicarem optimè poſſe pro matrimoniis infidelium qui ſibi ſubduntur ea impedimenta decernere, quæ recto regimini ſibi viſa fuerint cõuenire, quia eorum matrimonium eſt contractus ciuilis, & politicus, ac proinde ſicut poteſtatem habent condendi leges irritantes alios contractus ciuiles, ſic in matrimonij contractu procedere poſſunt, vt colligitur *ex cap. gaudemus. de diuortiis.* Et tradit Gloſſa *in c.ſi quis ancillam,* verbo *legibus,29.q.2.* D.Thom *in 4.d.39.q. vnica art. 1.ad 4.* Paludan.*diſt.26.q.4.art. 3. in ſolut. ad 4.* Sotus *diſt. 39. in ſolut.ad 3.* Bellarmin.*lib.1.de matr.c.21.& 22.* Sanch. aliis relatis *lib.7.diſp.3. à num.5.* Baſil. Ponce, *lib.6. c.1.num.2.*

5. Supererat dicendum, an matrimonij impedimenta à Pontifice ſtatuta tolli conſuetudine poſſint, vel alia de nouo conſtitui? Sed huic difficultati abundè ſatisfecimus *tract. 3. de legib.diſp.3. de conſuetud.* ibi enim, ſpecialiter *pun. 4.* probauimus conſuetudinem legitimè præſcriptam habere vim abrogandi legem, & aliam denuò conſtituendi, quia illam abrogat, & conſtituit ex tacito conſenſu principis, vt latiùs tradit in præſenti Sanch. *lib.7.diſp.4.num.11.& ſeqq.* Baſil.Ponce, *lib.6. cap. 4.num. 6.* Coninch.*diſp.30.dub.1.à num. 12.* Gaſpar Hurtado *diſp.12.difficult.2.n.8.* & alij communiter.

* *
*

PVNCTVM II.

Quæ ſint impedimenta impedientia.

IMPEDIMENTA impedientia tantùm in duplici ſunt differentia. Quædam procedunt ex crimine, quædam non. Quæ ex crimine oriuntur his verſibus continentur.

Inceſtus, raptus ſponſatæ, mors mulieris.
Suſceptus propria ſobolis, mors presbiteralis.
Vel ſi pœniteat ſolemniter, aut monialem
Accipiat: prohibent hæc coniugium ſociandum.

Quæ verò ex crimine non procedunt verſibus ſequentibus explicantur.

Eccleſiæ vetitum, necnon tempus feriatum,
Atque cathecismus, ſponſalia iunge votum.
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

§. I.

Explicantur impedimenta impedientia orta ex crimine.

1 *Expenditur primum impedimentum impediens, quod eſt Eccleſiæ vetitum.*
2 *Ex vi huius prohibitionis non irritatur matrimonium, ſed ſolùm impeditur.*
3 *Secundum impedimentum eſt tempus feriatum.*
4 *Explicatur materia huius prohibitionis.*
5 *In prædicta lege nequit alius à Pontifice diſpenſare.*
6 *Tempore interdicti, & ceſſationis à diuinis matrimonium ſolemniter celebrari poteſt.*
7 *Tertium impedimentum eſt cathecismus, & qualiter intelligatur.*
8 *Plures Doctores cenſent hoc impedimentum iure nouo* Trident. *ſublatum non eſſe.*
9 *Communior eſt ſententia oppoſita.*
10 *Debet parochus nomina patrinorum qui ſolo cathecismo aſſiſtunt in libro notare.*
11 *Quartum impedimentum eſt ſponſalia, in quo ſolus Pontifex diſpenſare poteſt.*
12 *Quintum eſt votum ſimplex non nubendi, ordines ſuſcipiendi, ingrediendi religionem, & caſtitatem ſeruandi, & qualiter obliget.*
13 *Proponitur ratio difficultatis, an prædictum impedimentum obliget, etiamſi animum habeas religionem ingrediendi ante conſummationem.*
14 *Verius eſt prædicta vota impedire.*
15 *Si poſt aliquod ex prædictis votis virginem defloraſti abſque promiſſione coniugij, voto teneris.*
16 *Imo eſto vi, dolo, aut fraude violaſſes.*
17 *Si ſub promiſſione coniugij violatio facta eſt, & ipſa fuit conſcia voti non excuſaris à voto. At ſi ignara fuit, voti executio ſuſpenditur, & matrimonium contrahere debes petita diſpenſatione.*
18 *Quid ſi nulla impetrata diſpenſatione matrimonium contrahis.*

1. PRimum impedimentum impediens tantùm enumeratur, Eccleſiæ vetitum, hoc eſt quando à Pontifice, vel Epiſcopo, ſeu eius iuriſdictionem habente, imo & parocho, vt placet Paludano *in 4.d.34.quæſt.1. art.1.concl.4.* Silueſtro *Matrimonium.7.q.1.n. 2.* Nauarr. *c.22.n.68.* Sàa, *de impedimentis matrimonij non dirimentibus, num.1.* Sanch.*lib.7.diſp.6.n.6.* Baſilio Ponce, *lib. 6.c.7. n.2.* Coninch. *diſp. 20.dub.3.n.23.* Gaſpar Hurtado. *diſp. 25.difficult. 1.* prohibetur coniugibus matrimonium ſaltem ad tempus: poteſt enim parochus ad ſedandum ſcandalum, vitandas rixas, inueſtigandum impedimentum,

PVNCTVM vel

Digitized by Google

vel in alicuius feſtiveneratiouem nuptias ioterdicere extraiudicialiter pto aliquo tempore.

Quo præcepio coniuges obligantur, niſi manifeſtè iniuſtum videatur, quod nunquam eſt præſumendum. Obligantur autem plerunque ſub mortali, quia materia grauis eſt, vt ſatis colligitur ex *c. 1. de matrimonio contra interdictum Eccleſiæ*, vbi traoſgreſſores huius præcepti in pœnam ad rempus arbitrio iudicis deſignandum ſeparantur, quæ pœna cùm grauis ſit, indicat culpam eſſe grauem. Atque ita docet Sanch. *lib.7.diſp.15.n.4.* Baſil. Ponce, *lib.6.c.7. n.8.* Coninch. *diſp. 30. dub.3.initio.* Gaſp. Hurtado, *diſp.25.de matrim.n.1.* Conſultò dixi *plerunque.* Nam aliquando ſolùm hoc præceptum ſub veniali aſtringere poteſt, vti Sanchez & Baſil. *loc. alleg.* docuerunt, nempe ſi in venerationem alicuius feſti prohibitio matrimonij eo die fiat. Non enim videtur grauiter offendi feſti veneratio; tametſi matrimonium celebretur.

2. Ex vi tamen huius prohibitionis à parocho, vel Epiſcopo latæ matrimonium non irritatur, neque irritari poteſt, quia ipſis datum non eſt impedimentum dirimens matrimonio contrahendo ſtatuere. Quinimo eſto à Pontifice lata ſit, ſi clauſulam irritantem non habeat, ſolùm impediet matrimonium, non dirimet, vt habetur *cap.1. & 2. de matrim. contracto contra interdictum Eccleſiæ.* At ſi clauſulam irritantem habeat, vti habere poteſt, ſi adſit rationabilis cauſa matrimonium non ſubſiſtet; poteſtatem enim habet Pontifex cauſa iuſta intercedente inhabilem reddendi ſingularem perſonam ad matrimonium aliquod contrahendum, ſicuti poteſt ſua generali conſtitutione, vt rectè ponderauit Baſil. Ponce, *lib.6.c.7. à n.5.* Et colligitur *ex c. ad diſſoluendum. de deſponſat. impuberum. Cap. tuæ fraternitatis, de ſponſa duorum.*

3. Secundum impedimentum eſt tempus feriatum: Eccleſia namque optans fideles aliquibus tēporibus intenſiùs orationi, ieiunio, aliiſque pœnitentiæ operibus vacent; prohibuit illis temporibus nuptiales ſolemnitates, vtpotè quæ animum ab iis ſpiritualis exercitiis maximè auertunt. Antiquo iure plura erant tempora huius prohibitionis. At Trident. *ſeſſ. 24. c. 10.* ea reſtrinxit dicens. Ab Aduentu Domini noſtri Ieſu Chriſti vſque in diem Epiphaniæ, & à feria 4. cinerum vſque in octauam Paſchatis *incluſiuè* antiquas ſolemnium nuptiarum prohibitiones diligenter ab omnibus obſeruari ſancta ſynodus præcepit; in aliis verò temporibus nuptias ſolemniter celebrari permittit, quas Epiſcopi vt ea qua decet modeſtia, & honeſtate fiant curabunt, ſancta enim res eſt matrimonium, & ſanctè tractandum.

Dies igitur contenti in prædicto decreto ſunt omnes à prima Dominica aduentus, quæ ad minus incipit à media nocte vſque in diem octauæ Paſchatis *incluſiuè.* Verbum enim *incluſiuè* ad omnia præcedentia referri debet, vt notarunt Sanch. *lib.7. diſp.7.n.1.* Saa, verbo *matrimonij impedimenta non impedientia num.1.* Baſil. Ponce, *lib.6.c.8.n.4.* Quinimo Sanch. *n.1.* credit ſatis probabiliter hanc prohibitionem incipere à primis veſperis ſabbathi præcedentis Dominicam aduentus, quia ab eo tempore aduentus officium incipit.

4. Materia huius prohibitionis, ſi ius antiquum ſpectemus non ſolùm erat benedictio nuptialis, & ſolemnis traductio ſponſæ in domum ſponſi, ſed ipſe matrimonij contractus, illiúſque conſummatio, vt conſtat ex pluribus textibus 33. *q.4.* At ſpectato Tridentino (cui ſtandum eſt) ſolæ nuptiæ ſolemnes prohibitæ cenſentur. Nomine autem nuptiarum ſolemnium benedictiones nuptiales vulgò velaçiones intelliguntur ſecundum omnium ſententiam. Quam exiſtimo debere ad illas benedictiones, quæ pro ſecundis nuptiis in aliquibus Epiſcopatibus conceduntur, quia eſto non ſint benedictiones nuptiales in rigore, conſtituunt tamen nuptias ſolemnes ab Eccleſia illis temporibus prohibitas, ſicuti aduertit Baſil. Ponce, *lib.6.c.8.n.23.* Gutierr. *de matr.c. 106. à n. 14.* Deinde venit intelligenda ſub nomine nuptiarum ſolemnium traductio ſponſæ in domum ſponſi, quam conuiuia publica, choreæ, aliáque ſigna lætitiæ comitantur, quia verè ſunt nuptiæ ſolemnes; ſic docuit Thom. Sanch. *lib.7.diſp.7. 16.* Baſil. Ponce, *lib. 6.c.8.n.9.* Coninch. *diſp. 30 dub.3.n.23. & 36.*

Credo tamen ſatis probabile eſſe ſecluſo ſcandalo licere matrimonium celebrare plurium concurſu, & conuiuio, aliiſque lætitiæ ſignis, ſoláſque benedictiones Eccleſiæ in *ſupradicto decreto* prohiberi conſuetudine ſic interpretante videntibus, & conſentientibus Prælatis, vt inquit Sanch. *dicta diſp.7. à n.7.* Gaſp. Hurtado, *diſp.25. difficult.1. num.3.* Fauétque huic ſententiæ conſuetudo, quam refert Baſil. Ponce, *lib.6.c.8, num.14.* aliquorum oppidorum diæceſis Salmantinæ, vbi Ruſtici ſabbatho ante Aduentum benedicuntur, & Dominica Aduentus ſolemnis fit ſponſæ traductio, quæ ſimul cum ſponſo in thalamo in medio foro conſtructo collocatur, ibique vicini conuocati poſt prandia, & comeſſationes choreas ducunt, & munera ſponſis offerunt: quam conſuetudinem tolerandam eſſe ipſe Baſil. aſſeuerat.

Neque obſtat textus *in c. neque vxorem, 33. quæſt. 4.* ibi; Neque vxorem ducere, neque conuiuia facere in quadrageſimali tempore conuenire poſſe vllo modo arbitror. Quia conſuedine abrogatum eſt ex parte. Vel dic id eſſe intelligendum, quando fit cum tanta ſolemnitate vt ſcandalum adſit. Præterquam quòd in *ſupradicto decreto* non de obligatione, ſed de conuenientia eſt ſermo. Quod ſi vrgeas, benedictiones Eccleſiæ non prohibentur ratione ſui, ſunt enim quid ſpirituale, ſed propria conuiuia, & feſtiuitates inde manantes. Ergo hæc à fortiori prohibentur. Reſpondeo negando conſequentiā, quia finis ſub præceptū non cadit. Præterquam quòd non ob eam rationem prohibentur benedictiones, ſed ne Eccleſia videatur ſua authoritate conuiuia, & feſtiuitates coniugum approbare, ad eáque concurrere tempore quo ipſa intendit omnes fideles ad ieiunium, & orationem excitare. Illud verò exiſtimo certum licere iis temporibus ſponſalia, & matrimonium abſque ſolemnitate celebrare, & à fortiori conſummare, quia hæc comprehendi non poſſunt ſub nuptiis ſolemnibus, vt benè tradūt Sanch. Baſil. Coninch. Hurtado & alij relati.

5. In hac lege vtpote à Concilio generali lata etſi Sotus *in 4.d.32.quæſt. vnica, art. 3. in fine.* Iacobus de Graffis *1.p.deciſ.lib.2.c.85.n.29.* Baſil. Ponce, *lib.6.cap.7. num. 11.* credant Epiſcopum iure ordinario diſpenſare poſſe, eo quòd reſeruatum non ſit, verius exiſtimo cum Sanch, *diſp.7.n.6.* Henriq. *lib.11.c.16.n.2.* extra caſum vrgentis neceſſitatis (qui rarò contingere poteſt) non eſſe Epiſcopo conceſſam hanc poteſtatem. Quia generale eſt non poſſe inferiorem in lege ſuperioris diſpenſare, niſi ei fuerit commiſſum.

6. Tempore verò interdicti, & ceſſationis à diuinis communior eſt ſententia matrimonium ſolemniter celebrari poſſe, & conſummari, vti colligitur ex *c. capellanus de Feriis* ibi. Quocunque tempore celebrari poſſe, eámque eſſe Romanæ Eccleſiæ conſuetudinem. Et tradit Nauarr. *c.27.n.179.* Couarruu. *cap. Alma.2.p.§.2.n.7.* Henriq. *lib.13.c.45.* Tolet. *lib.1. c.53. n. 3.* Sanch. *lib.7. diſp.8.per totā,* & alij apud ipſos. Benedictiones verò minimè poſſunt fieri, quia pertinent ad ordinis exercitium, & ad diuinum officium recitandū. At ſi coniuges bullam Cruciatam habeant, poſſent benedici ſeruata forma præſcripta *in c. Alma mater, de Sentent. excom. in 6.*

8. Tertium impedimentum eſt cathecismus, id eſt inſtructio, ſeu profeſſio fidei facta ante ianuā Eccleſiæ ſuper baptizando, ſeu nomine baptizati: ſicuti habetur *cap. ante baptiſmum de conſecrat. diſt. 4.* impedítque matrimonium contrahendum antiquo iure ſpectato, ex *cap. contracto de cognat. ſpirituali.* Et *cap. 2. eodem tit. in 6.* in illis gradibus, in quibus cognatio ſpiritualis per baptiſmum impedit, quia de ſe eſt initium

ſpiri

Digitized by Google

ſpiritnalis regenerationis, ſicut ſponſalia initium ſunt matrimonij. Et licèt catechiſmus regulariter baptiſmum præcedat, attamen id impedimentum præſtat, tametſi ſubſequatur baptiſmum ob vrgentem aliquam cauſam domi factum, quia ſpectatur non quod ex accidenti contingit, ſed quod frequentiùs eſt, ideóque *c. 2. de cognat. ſpiritual. in 6.* dicitur contrahi hoc impedimentum per catechiſmum, qui baptiſmum præcedit, id eſt qui frequenter & in plurimum præcedit baptiſmum: vt rectè aduertit Couaruu. 2. *p. decret. cap. 6. §. 4. num.* 12. Henriq. *lib.* 12. *c.* 2. *n.* 1. Sanch. *lib. 7. de matr. diſp.* 10. *num.* 7. aduerſus Bartholom. de Ledeſm. *dub.* 46. *de matr.* & Sotum *in 4. d. 37. q. vnica, art. 1. ad finem corp.* aſſerentes non improbabiliter ex cathecismo baptiſmum ſubſequente nullum impedimentum contrahi.

8. Controuerſia inter Doctores eſt, an iure nouo Trident. *ſeſſ.* 24. *cap.* 2. *de reformat.* ſublatum ſit hoc impedimentum? Plures, grauéſque Doctores poſt Concilium ſcribentes negant. Matienzo *lib. 5. recopil. tit. Rub. gloſſ. 1. n.* 148. Anton. Cuchus, *lib. 5. inſtit. matr. tit.* 12. *num.* 17. Lancelot. *in inſtit. iuris canonici, lib. 2. tit. de triplici cognat per cathecis* Tolet. *lib. 7. c. 14. in fin.* Palaçios *diſt.* 42. *q. vn* Barthol. de Ledeſm. *dub.* 46. & alij plures relati à Gutierr. *cap* 84. *n.* 6. aſſerentes ad primum gradum, ſicuti cognatio orta ex baptiſmo hoc impedimentum reſtrictum eſſe. Ratio eſt, quia eſto Concilium omnem aliam cognationem ſpiritualem abſtulerit præter eam, quæ oritur ex baptiſmo intelligi debet abſtuliſſe omnem cognationem ſpiritualem dirimentem, ſecùs impedientem tantùm, vti colligitur ex principio *ipſius cap.* 2. Correctio namque iuris communis vitanda eſt quoad fieri poſſit, cùm igitur Concilium non expreſſerit abſtuliſſe omnem cognationem ſpiritualem tam dirimentem, quàm impedientem, intelligi debet ſolam dirimentem, vtpote præcipuam abſtuliſſe.

9. Cæterùm communior ſententia, quam docet Sanch. *lib. 7. diſp.* 10. *n.* 12. Gutierr. *c.* 84. *de matr. n.* 6. Baſil. Ponce, *lib.* 16. *cap.* 11. *circa finem.* Reginald. *lib.* 31. *n.* 190. Rebell. *de obligat. inſtit. 2. p. lib. 3. q. 18. n.* 20. Coninch *diſp.* 30. *dub.* 3. *num.* 24. Gaſpar Hurtado, *de matr. diſp.* 25. *difficult.* 1. *n.* 4. aſſerit concilio Trident. hoc impedimentum ſublatum eſſe, eo quòd Concilium dixerit: Impedimentum cognationis ſpiritualis ſolùm extendi debere ad leuantem baptizatum de ſacro fonte, eiúſque patrem, & matrem, *omnibus inter alias perſonas huius ſpiritualis cognationis impedimentis ſublatis.* Ergo tollit impedimentum, quod inter profeſſorem fidei, & inter baptizatum eſſe poterat. Nam eſto impedimentum ortum ex catechiſmo non ſit dirimens, ſed impediens, nihilominus vniuerſalis negatiua, quæ negat omne aliud impedimentum, de quolibet impedimento cognationis ſpiritualis intelligi debet; præcipuè cùm hoc decretum ſit iuris communis, & in fauorem matrimonij, quòd latè eſt interpretandum, tametſi antiqui iuris correctorium.

10. Hinc Sanch. Baſil. Ponce, Gutierr. *&* alij prudenter monent parochum obligatum eſſe ſcribere nomina patrinorum, qui baptizandum leuarunt de ſacro fonte, ſi fortè ſolùm cathecismo aſtiterint id debere exprimere, quia ex vno munere contrahunt impedimentum dirimens, ex alio autem munere nullum impedimentum, vel ad ſummum impediens.

11. Quartum impedimentum eſt ſponſalia, quæ dum durant conſtat apud omnes iure naturæ matrimonium contrahendum cum alia impedire; eſt enim contra fidelitatem & iuſtitiam rem vni promiſſam eo inuito alteri tradere. In quo impedimẽto ſolus Pontifex ex rationabili cauſa diſpenſare poteſt, non autẽ Epiſcopus. Quippe Epiſcopi lege lata à Pontifice in *c. ex lit. el. 2. de ſponſ.* iubentur, vt ſponſalia obſeruari procurent. In lege autem ſuperioris qualis eſt Pontifex nequit regulariter inferior diſpenſationem concedere. Præterquam quod ſponſalibus eſt ius tertio acquiſitum; in iure autem tertio acquiſito non diſpenſat Epiſcopus, vt patet in teſtamentis, donationibus, &c. Atque ita tradit Sotus *in 4. d. 37. vnica art. 1. concl.* 2. Henriq. *lib. de matr. cap. 2. num.* 2. Sanch. *lib. 1. de matr. diſp.* 61.

12. Quintum eſt votum ſimplex non nubendi, ordinéſve recipiendi, ingrediendi religionem, vel caſtitatem ſeruandi? Quodlibet enim ex his votis iure naturali, & diuino matrimonium impedit, vt habetur *c. conſuluit. Cap. veniens. Cap. Rurſus. Qui Clerici, vel vouentes* Et *cap. vnico de Voto in 6.* Et quidem votum non ineundi matrimonium, eſſe impedimentum matrimonio contrahendo, nemini dubium eſſe poteſt, vt teſtatur Henriq. *lib.* 11. *c.* 2. *n.* 1. Sanch. *lib. 7. diſp.* 11. *num.* 7. Gutierr. *cap.* 85. *n.* 3. Baſil. Ponce, *lib. 6. c.* 12. *num.* 1. quia directè opponitur matrimonio. Idem eſt de ordine ſacro aſſumendo, vel religionem ingrediendo, quia ſunt ſtatus à matrimonio diuerſi, quibus aſſumendis impedimentum præſtat matrimonium, vti tradunt prædicti Doctores. Qui id ipſum aſſerunt de voto abſoluto caſtitatis, quo corpus vouentis Deo conſecratur, nequit ergo alteri tradi. Quinimo eſto hæc vota conditionalia ſint, vel dilata in tempus futurum, ſcilicet cùm ſtudia fuerint conſummata, cùm parentes obierint, cùm beneficium obtentum fuerit matrimonio impedimentum præſtant, vt rectè notauit Sanch. *d. diſp.* 11. *n.* 7. Baſil. *dicto cap.* 12. *num.* 1. Gutierr. *c.* 85. *num* 3. Quia eſto eorum obligatio perfecta non ſit quouſque conditio ponatur, vel tempus adueniat, obligant tamen his votis aſtrictum, ne ſe incapacem, & inhabilem reddat ad eorum executionem.

Neque prædicta vota deſinunt eſſe matrimonij impedimenta, eo quòd vehementibus carnis ſtimulis vrgearis, vt aduertit ex communi Sanch. *dicta diſp.* 11. *à n.* 11. Gutierr. *cap.* 85. *num.* 5. & *ſeqq.* Coninch. *diſp.* 30. *dub* 3. *n.* 27. Baſil. Ponce, *lib. 6. cap.* 12. *n.* 2. Etenim ſtatus religionis, ordinis ſacri, vel cœlibatus ita eſt excellens, & perfectus, vt meritò ob illum aſſequendum omnes illas difficultates ſuperare debeas; ſiquidem diuina gratia adiutus id præſtare vales, oratione inquam & ieiunio, aliíſque pœnitentiæ operibus.

13. Quare difficultas in eo verſatur, an prædicta vota impedimentum matrimonio præſtent, ſi animum habeas illud non conſummandi, ſed ante conſummationem ad religionem tranſeundi? Ratio difficultatis eſt, quia matrimonij contractus ſecluſa conſummatione non impedit religionis ingreſſum, & conſequenter neque ordinis aſſumptionẽ, & cœlibatum, ergo prædicta vota matrimonium cum hac intentione aſſumptum non impediunt. Atque ita docet Rebell. 2. *p. de obligat. inſtit. lib. 3. q.* 17. *à num.* 2. Baſil. Ponce, *lib. 5. cap. 12. num.* 4. *&* 5.

14. Cæterùm omnino tenendum exiſtimo prædicta vota impedimentum præſtare matrimonio etiam ſub ea intentione tranſeundi ad religionem contracto. Quippe negari non poteſt te contrahendo matrimonium in graue periculum coniici ab ea intentione religionis deſiſtendi. Ergo ſaltem ratione periculi talis contractus illicitus eſt. Quæ ratio procedit, eſto is quocum contrahis conſcius ſit tuæ intentionis, ſi verò ignarus ſit eſt manifeſta deceptio & iniuria. Nam eſto cuilibet à iure conceſſum ſit bimeſtre ad deliberandum de religionis ingreſſu poſt matrimonium contractum, neque vllus ex contrahentibus poſſit alterum obligare, ne ad religionem trãſeat, ſi Deus inſpirauerit, optimè tamen poteſt obligare, & de facto obligat, ne contractũ celebres animo firmo ad religionẽ tranſeundi, quin is animus ei manifeſtus fiat. Nam dum hũc animũ non manifeſtas, præſumeris animo conſummandi matrimoniũ contrahere; quia is eſt cõmunis contrahendi modus, ergo ſi ab hoc contrahendi modo deſiſtis contrahentem decipis, qui nullatenus contraheret, ſi eum animum cognoſceret, eſt igitur iniuſtitia.

15. Grauior dubitatio eſt, ſi poſt aliquod ex prædictis votis emiſſis virginem defloraſſes? Et quidem ſi id factum eſt abſque promiſſione coniugij, ipſáque libere

conſentit à voti executione non liberaris, quia ea libertas contingere poterat ex eo quod virgini damnum ex iuſtitia reſarciendum factum ſit, quòdque reſarciri nequit votum exequendo, at virgini liberè conſentienti nullum tale damnum irrogatur, quia ſcienti, & volenti nulla fit iniuria. Ergo ex illa defloratione non impediris votum exequi, vt docet Leſſius *lib.* 2. *cap.* 10. *n.* 9. Petr. Nauarr. *lib.* 2. *de reſtit. cap.* 3. *num.* 423. Thom. Sanch. alijs relatis, *lib.* 7. *diſp* 14. *num.* 11. Gabr. Vaſq. *de reſtit. cap.* 3. §. 2. *dub.* 6. *num.* 21. Baſil. Ponce, *lib.* 6. *cap.* 12. *num.* 6.

16. Quod ſi ipſam vi, dolo, aut fraude violaſti, etſi tenearis damnum integrè reſarcire augendo dotem, vt æquè bene nubat, ac ſi corrupta non eſſet; non tamen teneris præcisè ad eam ducendam, vti docuerunt Nauarr. *ſuprà*. Leſſius *num.* 10. Sanch. *n.* 12. & conſequenter à voti executione non excuſaris. Neque his obſtat textus *in c.* 1. *de adulteriis*. vbi dicitur, ſi quis ſeduxerit virginem nondum deſponſatam, dotabit eam, & habebit vxorem; quia hic textus intelligendus eſt poſt ſententiam iudicis non in foro conſcientiæ, vt rectè Syluest. verbo *luxuria* q. 5. Couarruu. 2. *p. de ſponſal. c.* 8 §. 8 *num.* 19.

17. At ſi ſub promiſſione coniugij virginem violaſti tui voti conſciam, nullam contrahis obligationem ducendi illam, ſed voto exequendo obligatus, ſicut antea extitis, quia cùm tempore promiſſionis impeditus eſſes à matrimonio contrahendo, idque virgo cognouit, cognouit te obligari non potuiſſe, ac proinde cenſenda eſt gratis ſuum corpus tibi præſtitiſſe. Secùs eſt ſi ipſa tui voti ignara extitit, quia eo caſu obligaris eam ducere, & votum ſuſpenditur, vt docuit Sanch. *lib.* 1. *diſp.* 45. *num.* 3. Gabr. Vazq. *de reſtit. cap* 3. §. 2. *dub.* 6. *num.* 20. Baſil. Ponce, *lib.* 6. *cap.* 12. *num.* 10. obligatio namque iuſtitiæ ſuperueniens orta ex accepto virginis corpore in tui vſum ſub ea conditione ducendi illam, præualet promiſſioni caſtitatis, & religionis Deo factæ; ſicuti ſi poſt votum eleemoſynæ præſtandæ, alienum ſurriperes, deberes priùs huic debito ſatisfacere, quàm voto. Et licèt poſſes damno virgini illato ſatisfacere dotis augmento, non obinde liberaris ab ea ducenda, quia ex vi contractus non debes pecuniam, ſed matrimonium. Et quoties aliquid in ſpecie creditori debetur, illud præſtandum eſt, nec ſufficit, ſi æquiualens concedatur creditore non conſentiente. Verùm vt prædictæ obligationi iuſtitiæ ſatisfacias, debes diſpenſationem voti priùs petere, quæ neceſſariò concedenda eſt.

18. Quod ſi nulla impetrata diſpenſatione matrimonium contrahis, peccas contrahendo, vtpote qui aſſumis ſtatum promiſſioni repugnantem, vt dictum eſt. Matrimonio autem contracto, ſi votum fuit de non contrahendo matrimonium, alicui videri poſſet nullam tibi ſupereſſe obligationem, ſed credo te obligatum eſſe non petere, quia prædictum votum vtpote ex affectu caſtitatis elicitum eſt de non contrahendo matrimonium ſimpliciter, & perfectè ſcilicet de non contrahendo, & conſummando, ex quo voto obligaris ad non petendum. At ſi votum fuit de ordine ſacro aſſumendo, ceſſat matrimonio contracto etiam non conſummato, cùm non poſſis abſque licentia coniugis illud votum exequi, vt definitum eſt *extrauag. Antiqua de Voto*. Quod ſi votum fuerit religionis aſſumendæ teneris ante conſummationem illud exequi cùm poſſis, niſi fortè virgini defloratæ ſub promiſſione coniugij non fuerit ex ſolo contractu matrimonij plenè ſatisfactum. Tandem ſi caſtitatis fuerit votum, nullatenus petere potes, etſi tenearis reddere; quia quoad eam partem votum ſeruare potes. Qui autem prælati in iis votis ante vel poſt contractum matrimonium diſpenſare poſſint latè dixi *tract. de voto diſp. vlt. pun.* 12. & *aliis*.

§. II.

Expenduntur impedimenta impedientia ex crimine orta.

1 *Primo loco enumerandus eſt inceſtus, & quid ſit.*

2 *Antiquo iure ex copula cum conſanguineis intra quartum gradum contrahebatur, nunc ex copula cum conſanguineis intra ſecundum gradum.*

3 *Copula cum conſanguineis ſponſæ de futuro non eſt inceſtus, niſi intra primum gradum.*

4 *Matrimonio nullo exiſtente non datur inceſtus.*

5 *Inceſtus habitus cum conſanguineis propriis præſtat impedimentum ex probabili ſententia.*

6 *Supradicta doctrina, & impedimento inceſtus plures limitationes adhibita examinantur.*

7 *Secundum impedimentum eſt raptus alienæ ſponſæ.*

8 *Quæ ſint pœnæ iure ciuili his raptoribus conſtituta.*

9 *Quæ iure canonico.*

10 *Quæ iure nouo Tridentino.*

11 *His pœnis à* Trident. *ſtatutis non eſt locus, cùm raptus contingit occaſione explendæ libidinis, & non matrimonij contrahendi.*

12 *Nec item eſt locus ſi puella raptui conſentiat.*

13 *Aliqui cenſent excuſari à prædictis pœnis Concilij raptorem propriæ ſponſæ de futuro.*

14 *Verius eſt oppoſitum.*

15 *Si dolo falſiſue promiſſis fœmina adducatur, non eſt raptus pœnis* Trident *obnoxius.*

16 *Quibus in locis* Trident. *decretum vigeat.*

17 *Tertium impedimentum eſt vxoricidium, & explicatur.*

18 *Hoc impedimentum etſi* Sanch. *negat extendi ad viricidium. Verius eſt oppoſitum.*

19 *Quartum eſt ſuſceptio propriæ ſobolis de ſacro fonte, & explicatur.*

20 *Quintum eſt mors presbiteralis.*

21 *Sextum pœnitentia ſolemnis.*

22 *Septimum acceptio fœminæ Deo ſacratæ.*

23 *Prædicta impedimenta ex crimine orta vſu, & conſuetudine abrogata ſunt.*

1. IN-ter hæc impedimenta enumerandus primo loco eſt inceſtus conſurgens ex copula habita cum conſanguineis coniugis; vti habetur *cap.* 1. *Cap. tranſmiſſa, de eo qui cognouit conſanguin. vxoris ſuæ*. Et tradunt omnes teſte Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 15. *num.* 1. Zeuallos *in ſuis communib. opin. quæſt.* 737. *initio.*

2. Antiquo iure hoc impedimentum contrahebatur ex copula cum cõſanguineis intra quartũ gradum, Argum. *c. non debet de conſanguinit. & affinit.* vt pro certo firmat Sanch *d. diſp.* 15. *n.* 4. & *lib.* 9. *diſp.* 27. *n.* 12. Gutierr. *c.* 8. *n.* 5. At nouo iure Trident. *ſeſſ.* 24. *cap.* 4. ſolùm ad conſanguineos intra ſecundum gradum extenditur, vt multis allegatis probat Sanch. & Gutierr. *ſuprà*, referúntque ſic ſæpè deciſum eſſe à ſacra Congregatione.

4. Quando verò coniux matrimonio copulatus non eſt, ſed ſolùm ſponſalia de futuro contraxit, inceſtum non committit niſi copulam habeat cum conſanguineis ſponſæ intra primum gradum, eò quòd nouo iure Trident. *dicta ſeſſ.* 24. *c.* 3. impedimentum publicæ honeſtatis ex ſponſalibus ortum non excedit primum gradum, & conſequenter extra illum gradum non conſtituit inceſtum, vt probat Sanch. *dicto lib.* 7. *diſp.* 15. *n.* 5. & *ſeqq.* Et *lib.* 9. *diſp.* 27. *num.* 6. Gutierr. *lib.* 1. *can. qq. c.* 23. *num.* 15. & *de matr. cap.* 87. *num.* 8.

4. Quod ſi matrimonium nullũ extiterit, copula cum conſanguineis coniugis non erit impedimentum matrimonio contrahendo, tametſi fuerit inceſtus, niſi ea copula fuerit cum matre, vel filia coniugis, Argum. *textus in cap. ſi quis cum matre* 34. *q.* 2. Quo caſu etiam ipſæ prædictum impedimentum contrahent, ſi conſciæ fuerint delicti, ſic tradit Sanch. *d. diſp.* 15. *n.* 7. Gutierr. *c.* 87. *n.* 9.

5. Con

5. Controuerſia autem eſt, an inceſtus habitus cum conſanguineis propriis impedimentū præſtet? Qua in re duplex eſt ſententia, & vtraque ſatis probabilis teſte Sanch. *lib. 7. diſp.* 11. *à num.* 15. Sed ex his veriorem reputo quæ affirmat eſſe impedimentum, quàmque docet Gloſſa *in cap. de inceſtis in fine* 35. *quaſt.* 3. per textum *ibi.* Et *c. ſi quis viduam* 32. *q.* 7. & *c. ſi duo* 35. *q.* 6. & approbatur expreſsè a *lege regia* 13. *tit.* 2. *p.* 4. ibi: el vno dellos (ſcilicet que inpiden el contraer el matrimonio) vn peccado que llaman en latin *inceſtus* que quiere tanto deçir como pecado que home faç façiendo à ſabiendas con ſu parienta, o parienta de ſu mujer, o de otra con quien hubieſe yaçido haſta el quarto grado: & *ibi* Gregor. Lopez verbo *con ſu parienta.* Cui opinioni credo ſtandum eſſe maximè in hoc regno Caſtellæ, cùm iuri canonico conformis ſit. Tametſi contrarium cenſeat Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 15. *n.* 15. Zeuallos *in ſuis commun. opin. q* 737. *num.* 3. & alij plures apud ipſos.

6. Supradictæ doctrinæ de impedimento inceſtus plures limitationes Doctores adhibent; quas breuiter perſtringam. Primò aſſerunt & rectè requiri neceſſariò, vt ſcienter inceſtus admiſſus ſit, quia ita cauetur *in c.* 1. *de eo qui cognouit conſanguineam.* Et tradit Sanch. *d. diſp.* 32. 15. *à n.* 9. Gutierr. *d. c.* 87. *n.* 11. Non tamen eſt opus, vt inceſtuoſus agnoſcat hoc impedimentū ſibi appoſitū eſſe. Satis enim eſt, quod agnouerit inceſtum cōmiſiſſe, vt benè notauit Sanch. *lib.* 9. *diſp.* 32. *n.* 44. Secundò debet eſſe inceſtus voluntarius, non violenter commiſſus, iuxta textum *in cap. diſcretionem. De eo qui cognouit conſanguineam*: & tradit Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 15. *n.* 10. Gutierr. *d. cap.* 87. *num.* 14. Baſil. Ponce, *lib.* 6. *cap.* 13. *in fine.* Tertiò requiritur inceſtum copula conſummatum, quare ſi ſemen extra vas legitimum fœminæ emiſſum ſit non conſtituit affinitatem, neque prædictum impedimentum, vt notarunt Sanchez *num.* 11. & Gutierr. *num.* 15. Quartò aſſerunt Dominic. Sotus, Corduba, Henriq. Viuald. Eman. Saa, *loc. ſtatim referendis* opus eſſe, vt inceſtus committatur cum conſanguineis coniugis viuentis non defunctæ. Nam poſt mortem coniux non eſt, & verba legis præcipuè in pœnarum impoſitione cum proprietate ſunt accipienda, & quoad fieri poteſt reſtringenda. Sed rectiùs contrarium docuerunt Sarmiento *lib.* 7. *ſelect. c.* 10. *in princ.* Quando *in* 4. *d.* 41. *diſp. vnica. propoſit.* 8. Petr. Ledeſm. *de matr. quaſt* 58. *art.* 4 *dub.* 1. Sanch. *dicta diſp.* 13. *num.* 12. Gutierr. *de matrim. cap.* 87. *num.* 17. Baſil. Ponce, *cap.* 13. *num.* 7. nempè hoc impedimentum contrahi, ſiue coniux viuus, ſiue mortuus fuerit, eo quòd textus de hac materia loquentes ſolùm exigant, vt inceſtus committatur, qui verè committitur, tametſi coniux mortua fuerit. Præterquam quòd in communi modo loquendi, qui ſemper ſpectandus eſt, conſanguinei coniugis dicuntur, eſto mortua fuerit coniux. Vt colligitur ex *lege regia* 13. *tit.* 2. *part.* 4. idque expreſsè videtur deciſum *in cap. tranſmiſſæ de eo qui cognouit conſanguin.* vbi textus loquitur, quando vxore defuncta inceſtus commiſſus eſt, ob cuius cauſam decidit virum debitum petere non poſſe, benè tamen reddere. Quintò requirunt alij inceſtum publicum eſſe iure, vel facto, aliàs publicè non erit inceſtuoſus à matrimonio impediendus, Sed contrarium optimè docuit Gloſſa *in cap. qui dormierit,* verbo *neutram* 32. *quaſt.* 7. Alphonſ. à Caſtro *lib.* 2. *de lege pœnali*: §. *rurſus* Gutierr. *lib.* 1. *canon. qq. cap.* 23. *num.* 8. & *de matr. cap.* 87. *num.* 18. & 19. Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 15. *num.* 13. & 14. Ratò namque impedimentum hoc contraheretur, ſi inceſtus publicus futurus eſſet, neque textus hanc publicitatem expoſtulant. Neque inde fit ipſum inceſtuoſum non eſſe impeditum a matrimonio publicè, & ſecretò contrahendo, nam ob impedimentum occultum impediri optimè poteſt iure quidem, & lege, non iudicis officio.

7. Secundum impedimentum matrimonio contra-

hendo eſt raptus alienæ ſponſæ, *Cap. ſtatutum.* 27. *quaſt.* 2. Ponimus raptum propriæ eſſe, cùm libidinis causâ alia perſona ſiue nupta, ſiue innupta vi aut dolo abducitur de vno loco in alium, non ratione commodioris vſus, ſed violentiæ inferendæ, vt rectè Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 12. *num.* 21.

8. Variæ pœnæ iure ciuili ſunt his raptoribus ſtatutæ, vt conſtat ex *leg. vn. Cod. de raptu virginum,* vbi raptores capite plectuntur, eorúmque bona perſonæ raptæ addicuntur. Debet tamen perſona rapta eſſe honeſtæ vitæ, quando raptus committitur, aliàs non ſubiicitur his pœnis, ſed aliis arbitrio iudicis, vt habetur in dicta lege, iuncta Gloſſa, verbo, *virginum.* Et *leg. regia* 3. *tit.* 20 *p.* 7. Item requiritur, vt nihil ante de matrimonio actum fuerit. Quippe ſponſalibus contractis raptus reputari non debet, vt expreſsè cauetur *in cap. penult. de Raptorib.*

9. Iure canonico ſtatutum eſt, vt raptor alienæ ſponſæ publica pœnitentia mulctetur, & impedimentum ſit non dirimens, ſed impediens matrimonium cum quolibet contrahendum, *c. ſtatutum* 27. *q.* 2. Qui enim alienum matrimonium perturbare auſus eſt, meritò priuatur proprio. Dixi alienæ ſponſæ. Si enim fœmina deſponſata non eſſet, imò ſi non eſſet per verba de præſenti, non contrahit raptor prædictum impedimentum, quia ſponſa de futuro in rebus odioſis non venit nomine ſponſæ intelligenda, vt rectè notauit Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 12. *n.* 45. vbi requirit ad hoc impedimentum, vt vir tentatur raptui ſuæ ſponſæ, nam ſi ipſe cōſenſum præberet, ceſſabit impedimentum; cùm in eius fauorem latum ſit. Quod ſi diſſentiente viro ſponſa raptui conſentiat, impedimentum contrahit non ſolùm raptor, ſed rapta, ita vt diſſoluto eo matrimonio nequeant licitè aliud inire, iuxta *c. ſtatutum,* quia fit perfecta iniuria matrimonio, & viro in cuius fauorem impedimentum ſtatuitur.

10. Nouo iure Trident *ſeſſ* 24. *cap.* 6. raptor cuiuſcumque mulieris, ac omnes illi qui conſilium, auxilium, vel fauorem ei præbuerint ipſo iure excommunicantur, & perpetua infamia percelluntur, omniúmque dignitatum incapaces redduntur. & ſi clerici fuerint à proprio gradu decidunt, obligatúrque raptor ſiue raptam duxerit, ſiue non, dotare. Quæ pœnæ iudicis ſententiam expoſtulant excepta pœna excommunicationis, quæ ipſo iure incurritur teſte Sanch. alios referente *lib.* 7. *diſp.* 13. *num.* 1. Neque raptor ab iis liberatur, eſto raptam ducat, vt notauit Sanch. *ſuprà*, & Leſſius *lib.* 4. *c.* 3. *num.* 66. Gutierr. *cap.* 86. *num* 26. Decernit præterea ſancta Synodus inter raptorem & raptam quandiu ipſa in poteſtate raptoris manſerit nullum poſſe conſiſtere matrimonium. Ex quibus verbis, vt docent omnes eo in caſu eſt impedimentum dirimens. Quod ſi rapta à raptore ſeparata, & in loco tuto, & libero conſtituta eum in virum habere conſenſerit, raptor in vxorem habeat.

11. Aliqui Doctores, vt Ioann. Vela *de pœnis delictor. cap.* 29. §. *ſed ego.* Alphonſ. à Veracruz *in append. ad ſpecul. coniugale, vbi de raptu pag.* 81. §. *hîc conſiderandum.* Eman. Saa, verbo *matrimonium numero* 9: referens deciſum eſſe à ſacra Congregatione, teſtantur prædictas omnes pœnas, & inhabilitatem ad matrimonium contrahere raptorem, eſto non animo contrahendi matrimonium, ſed explendæ libidinis fœminam rapuerit, quia Concilium generaliter, & indiſtinctè loquitur. Sed rectiùs Salcedo *pract. cap.* 78. *in fine.* Rodriguez 1. *1. ſum. caſ.* 213. *num.* 7. Vega, 2. *tom. cap.* 234. *notab.* 1. *caſu* 157. Coninch. *diſp.* 31. *dub.* 4. *in fine.* Paul. Layman. *lib.* 5. *ſum. tract.* 10. *part.* 4. *cap.* 13. *in fine.* Thom. Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 13. *n.* 3. Gutierr. *cap.* 86. *num.* 8. Leſſius *lib.* 4. *c.* 3. *num.* 64 aſſerunt prædictas pœnas ſolùm incurrere raptorem qui animo contrahendi matrimonium fœminam rapuerit. Tum quia hoc decretum eſt pœnale, & correctorium iuris communis, *c. fin. de raptorib.* ergo reſtringendū eſt. Item quia Tridentinū in prædicto decreto matrimonij libertatem fauere

Digitized by Google

intendit, ideóque irritum reddit attentatum ex raptu, vt hac irritatione coërceret raptores videntes ſuum finem conſequi non poſſe. Non igitur extendendum eſt ad raptorem ex cauſa libidinis.

12. Deindè his pœnis non eſt locus, ſi puella raptui conſentiat, tametſi parentes eius renitantur, quia hoc decretum concilij in fauorem matrimonij latum eſt cuius libertati parentum repugnantia non obeſt, ideóque illius non meminit Concilium, ſed ſolùm puellæ conſenſus, vt conſtat ex illis verbis. Quod ſi rapta à raptore ſeparata, & in loco tuto, &c. Et licèt iure ciuili repugnantibus parentibus raptus committatur puniendus. At præſenti decreto Concilij non quilibet raptus animo contrahendi matrimonium diſſentiente puella vindicatur, vt aliiis relatis docuit Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 13. *n.* 13. *&* 14. Coninch. *diſp.* 31. *dub.* 4. *in fine*. Paul. Layman. *d.c.* 13. *n.* 4. tametſi contrarium immeritò ſentiat Gutierr. *c.* 86. *n.* 17. Henriq. *lib.* 12. *cap.* 14. *num.* 4.

13. Præterea Henriq. *lib.* 12. *de matrim. c.* 14. *num.* 4. *&* 5. & Leſſius, *lib.* 4. *c.* 3. *n.* 70. affirmant excuſari à prædictis pœnis concilij raptorem propriæ ſponſæ de futuro, quia in *cap. penult. de raptorib.* hoc delictum à raptu excuſatur, & apertiùs videtur definitum à Gelaſio *c. lex illa.* 36. *q.* 1. vbi raptum dicitur eſſe commiſſum vbi puella de cuius nuptiis antea nihil actum fuerat videbatur abducta, quaſi diceret raptum non eſſe, quando de nuptiis antea eſſet actum.

14. Nihilominus longè probabilius, & omnino dicendum exiſtimo cum Sanch. *dicta diſp.* 13. *n.* 15. Gutierr. *c.* 86. *num.* 22. incurrere raptores in pœnas hoc Concilij decreto contentas, ſi ſponſam de futuro renitentem abducat, eo quòd libertas matrimonij offenditur, cùm vi abducatur, vt contrahat: fauétque textus in *c. penult. de raptorib.* Neque Gelaſius contrarium decidit, ſed ſolùm dixit videri abductam, quoties antea de nuptiis actum non eſſet, id eſt quoties antea de nuptiis præſentibus, non futuris actum non eſſet, ſeu quoties nuptiæ antea celebratæ non eſſent, vt explicat *ibi* Gloſſa: ſecùs eſſet, ſi parentibus renitentibus ipſa ſponſa de futuro libens abduceretur, nam eo caſu non eſt raptus his pœnis ſubiectus.

15. Præterea notant Sanch. aliis relatis *lib.* 7. *diſp.* 12. *n.* 32. & *diſp.* 13. *n.* 11. *&* 12. Gutierr. *c.* 86. *de matr. n.* 14. *&* 15. ſi dolo, falsíſve promiſſis fœmina abducatur, non eſſe raptum Tridentini pœnis obnoxium, quia non eſt violentia, quæ ad proprium raptum requiritur. Neque obeſt eam abductionem pœnis latis *in leg. vn. Cod. de Raptu virginum*, puniri vt raptom, quia id cauetur expreſsè in ea lege. Cùm ergo in Tridentino id expreſſum non ſit, non debet eius diſpoſitio, quæ pœnalis eſt, & correctoria ad raptum improprium extendi.

16. Tandem eſt notandum decretum Trident. ſolùm habere locum illis in locis, in quibus receptum eſt; aliàs ſtandum erit antiquo iuri *c. fin. de Raptorib.* Deinde non extendi ad raptores fœminas, quia ius non præſumit viro violentiam inferendam eſſe; quod ſi aliquando inferatur, ea durante matrimonium conſiſtere non poterit, ſecùs ea ceſſante, tametſi extra poteſtatem raptoris non fuerit vir conſtitutus; & iuxta hæc explicandus eſt Gutierr. *d.c.* 86. *in fine*.

7. Tertium impedimentum eſt vxoricidium, non quidem animo ineundi aliud matrimonium: tunc enim eſt impedimentum dirimens, ſed factum ob odium, vindictam, vel quia deprehenſa eſt in adulterio. Nam licèt leges ciuiles vxoricidium ob eam cauſam non puniant, lex verò canonica omnibus illicitè vxorem interficientibus hanc pœnam conſtituit, vt conſtat *ex c. interfectores. Cap. quicunque.* 33. *q.* 2. ſecùs eſſet ſi authoritate iudicis conuicta, & condemnata interficeretur, vt colligitur ex *dicto c. quicunque*, ibi: Quicunque vxorem abſque lege, vel ſine cauſa, & certa probatione interfecerit, &c. Quaſi diceret, qui lege poſita, & probatione facta interficit, non incurrit impedimentum. Atque ita tradit Sanch. aliis relatis *lib.* 7. *diſp.* 16. *à n.* 2. Gutierr. *c.* 88. *à n.* 2. Baſil. *l.* 6. *c.* 14. *n.* 1.

18. Hoc impedimentum negat Thom. Sanch. *lib.* 7. *de matr. diſp.* 16. *num.* 6. extendi ad viricidium, eo quòd in prædictis textibus nulla huius delicti facta ſit mentio, ſed tantùm de vxoricidio, neque eſt eadem ratio, nam viricidium rarò cõtingit; quia vxores timidæ ſunt, vxoricidium verò frequentius ob virorum audaciam, ad quam reprimendam hoc impedimentum eſt conſtitutum. Sed rectiùs contrarium docuit Gutierr. *c.* 88. *n.* 34. Baſil. Ponce, *lib.* 6. *c.* 14. Rebell. *de oblig. iuſtit.* 2. *part. lib.* 3. *quæſt.* 18. *§. de vxoricidio.* Caniſius, *c.* 1. *de Diuortiis*, & alij plures relati à Sanch. ipſéque probabile reputat. Nam eſto in prædictis capitibus nulla de viricidio mentio facta ſit; ratio tamen decidendi, & apponendi prædictum impedimentum eodem modo, imo efficaciùs procedit in viricidio, quàm in vxoricidio. Etenim in *c. admonere*, 33. *q.* 2. vbi hoc impedimentum ſtatuitur vxoricidio, hæc ratio ſubiungitur, occidiſti vxorem tuam, partem corporis tui legitimo matrimonio ſociatam, filios tuos orphanos feciſti. Quæ æquè in vxore, ac in viro procedit. Præterea id videtur expreſsè deciſum in *c.* 1. *de Diuortiis*, vbi mulier quæ marito inſidias tendit, ipſéque ſe defendendo alium occidit priuatur ſpe coniugij, fauétque *c. ſiqua mulier.* 31. *q.* 1. *Cap. nihil iniquum. Cap. indignantur.* 32. *q.* 3.

19. Quartum impediens eſt ſuſceptio propriæ ſobolis de ſacro fonte, animo cauſandi diuortium debitum coniugi negando, iuxta textum *in c. De eo* 30. *q.* 1. ibi; ſi præuaricator coniugij ſuperuixerit acerrima pœnitentia mulctetur, & ſine ſpe coniugij remaneat. Meritò namque priuatur coniugio in perpetuum qui impedimentum voluit apponere ei quod habebat. Quod impedimentum Doctores extendunt ſi proprium filium baptizet, aut illius ſit in baptiſmo patrinus animo inſidiandi matrimonio, quia eſt eadem ratio. Ex quo fit deficiente eo animo nullum eſſe impedimentum, quia non cenſetur coniugij præuaricator. Vnde ſi neceſſitate vrgente pater filium ſuum baptizet nullam cognationem ſpiritualem cum coniuge contrahit, ac proinde nec priuatur poteſtate petendi debitum, neque à matrimonio impeditur, vti conſtat *ex c. ad limina* 30. *q.* 1. imo ſi abſque vlla neceſſitate, ſi ex ignorantia facti, aut iuris fiat hac pœna non afficitur, quia hæc pœna priuationis petendi debitum malitiam exigit, vt colligitur *ex c. ſi vir de cognat. ſpirituali.* Et ibi Abbas, Nauarr. *c.* 16 *n.* 34. Probabilitate tamen videtur carere etiam in hoc caſu non eſſe priuatum coniugem poteſtate debitum exigendi, vti plures docent relati à Sylueſt. verbo *matrim.* 8. *q.* 7. Et inclinat Suar. *tom.* 3. *in* 3. *p. q.* 67. *art.* 8. *in comment.* Quia *c. ſi vir.* ſolùm de redditione debiti mentionem fecit dicens, vnus alteri debitum non ſubtrahat, non de petitione. Imo *c. de eo* 30. *q.* 1. affirmat, ſi vterque coniux ad delictum concurrerunt, velintque ſimul habitare non eſſe ſeparandos, ergo poſſent debitum petere, quando enim vterque priuatus eſt poteſtate exigendi, ab Eccleſia quoad thorum ſeparantur.

20. Quintum impedimentum eſt mors presbiteralis, id eſt mors Sacerdotis, conſtat *ex c.* 2. *de pœnit. & remiſſionib.* ibi: Qui presbiterum occiderit conuictus vſque ad vltimum vitæ ſuæ tempus militiæ cingulo careat, & abſque ſpe coniugij maneat. Etenim ſacerdos ex officio matrimonio aſſiſtit, ergo eum interficiens debet eo priuari. Debet tamen delictum eſſe in iudicio probatum, vt indicant illa verba textus *conuictus*, & notarunt Hoſtienſ. Antonio. & Abbas *ibi*. Et licèt aliqui dicant ſufficere in foro pœnitentiæ conuictum eſſe, hoc minus probabile eſt, quia in illo foro nulla eſt propria conuictio, vt rectè dixit Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 6. *n.* 9. cùm ibi non ſint alij teſtes, neque alius accuſator præter ipſummet pœnitentem.

21. Sextum eſt pœnitentia ſolemnis, quæ inter impedimenta impedientia orta ex crimine enumeratur; non quia ipſa ſit crimen, ſed quia ex crimine procedit, ſeu propter ipſum imponitur, priuat matrimonio contrahendo, dum durat. *Cap. de his. c. fin.* 33. *q.* 2. Ratio:

quia

quia non decent nopiiæ, quæ ſecum lætitiam aſſerunt, eum qui luctui, & pœnitentiæ aſtrictus eſt.

22. Septimum, & vltimum eſt acceptio fœminæ Deo ſacratæ, quando ſcienter aliquis ſanctimonialem ducere præſumit, conſtat ea *cap. in ergo.* 27. *q.* 1. Ratio: quia iniuriam irrogauit Chriſto eius ſponſo, ideóque debet coniugio in perpetuum priuari.

23. Supereſt dicendum, an hæc impedimenta ex crimine orta quatenus omni matrimonio in perpetuum priuant, conſuetudine ſint abrogata? Negant Rebell. *lib.* 3. *de impedim. q.* 18. *in fine.* Toletus inclinat *lib.* 7. *c.* 19. Sed rectiùs Nauarr. *c.* 22 *num.* 75. & 87. Henriq. *lib.* 12. c. 2. *n.* 1. *in comment.* Leſſius *lib.* 4. *cap* 3. *num.* 68. *in* 2 *edit.* Thom. Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 17. *n.* 8. alios referens.. Baſil. Ponce, *lib.* 6. *c.* 14. *in fine.* Coninch. *diſp.* 30. *dub.* 3. *n.* 25. Gaſp. Hurtado *diſp.* 25. *difficul.* 1. *n.* 6. Paul Layman. *lib.* 5. *ſum. tract.* 10. 4. *p. c.* 15. *in fine*, aſſerunt conſuetudine hæc impedimenta ſublata eſſe, ſiquidem videntibus, nec contradicentibus prælatis plures aliquo ea his impedimentis ligati contrahunt matrimonium nulla diſpenſatione petita, adeò vt Nauarr. dicat ſe non meminiſſe alicuius qui prædictam diſpenſationem poſtulauerit. Quod ſi aliquis ob maiorem ſecuritatem eam diſpenſationem velit habere ad Epiſcopum recurrat, qui ſpectato iure antiquo, quod in hac parte immutatum non eſt eam concedere poteſt, teſte Nauarr. *lib.* 4. *conſ.* 9. *n.* 5. *de conſanguin.* Paul. Laym. *d. c.* 15. *in fine.* Sanch. & Leſſio *ſuprà.*

Pvnctvm III.

Quæ ſint impedimenta dirimentia, & quam obligationem inducant.

1 *Statuuntur impedimenta dirimentia.*

2 *Mortale peccatum aduerſus illam virtutem in cuius honorem ſtatuitur impedimentum, committit contrahens aliquo impedimento ligatus.*

3 *Vltra prædictum peccatum committitur ſacrilegium aduerſus Sacramentum matrimonij.*

4 *Excuſaris à prædicto peccato ſi metu contrahas abſque animo conſummandi.*

5 *Quando copula habita ab iis qui matrimonio impediti ſunt, contineat malitiam diſtinctam à fornicatione.*

1. Impedimenta dirimentia matrimonium etiam ſpectato nouo Trident. iure ad hos verſus reduci poſſunt.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen:
Cultus diſparitas, Vis, Ordo, ligamen, honeſtas:
Si ſis affinis, ſi fortè coire nequibis:
Si parochi, & duplicis deſit præſentia teſtis:
Raptave ſit mulier, nec parti reddita tuta.
Hæc ſocianda vetant, connubia, facta retractant.

2. Certum eſt apud omnes te graue peccatum commiſſurum, ſi aliquo ex his impedimentis ligatus velis matrimonium contrahere, opponis enim te graui Eccleſiæ legi. Dubium autem eſt quod peccatum committas? Et quidem te committere peccatum aduerſus illam virtutem in cuius honorem impedimentum apponitur manifeſtum eſt. Cùm autem impedimenta non vnam, ſed plures virtutes ſpectent, non vnum peccatum ſpecie, ſed diuerſum committis. V. g. impedimentum erroris, conditionis, raptus, vis, ſtatuitur in obſeruationem iuſtitiæ, ne ſcilicet contrahens ignarus prædictorum impedimentorum decipiatur. Quare ſi aliquo ex his impedimentis tentas aliquem inducere ad matrimonium iniuſtitiæ peccatum committis. Ad idem eſt ſi matrimonio ligatus tentares cum alia contrahere iniuſtus eſſes, non ſolùm contrahenti quem decipis, ſed coniugi, cui obligatus exiſtis; eandem iniuſtitiam committis, ſi abſque parochi, vel teſtium præſentia attentas contrahere, quia contractus abſque hac ſolemnitate prohibetur, ne iniuſtitia fiat coniugi eam deſerendo. Quod ſi ligatus crimine contrahis iuſtitiam vindicatiuam lædis, in cuius honorem impedimentum hoc appoſitum eſt. Aduerſus pietatem delinquis, ſi impedimento affinitatis, vel conſanguinitatis ligatus contrahas. Tandem ſacrilegium committis, ſi cum impedimento voti, vel diſparitate cultus vis matrimonium inire, quia in obſeruationem religionis hæc impedimenta ſtatuuntur.

3. Solùm eſt dubium, an vltra prædictum peccatum committas aliud peccatum ſacrilegij aduerſus Sacramentum matrimonij. Negat Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 5. *num.* 1. Gaſpar Hurtado *diſp.* 12. *difficult.* 3. *n.* 11. eo quòd ſtante impedimento non apponatur materia, nec forma Sacramenti, cui iniuria irroganda eſſet. Sed rectiùs contrarium cenſuit Petr. de Ledeſin. *de matr. q.* 50. *art.* 1. *difficult.* 3. *poſt ſecundam concluſionem.* Paul. Laym. *lib.* 5. *ſum. tract.* 10. *p.* 4. *c.* 1. *in fine.* Coninch. *diſp.* 30. *dub.* 2. *concl.* 4. eo quòd ſic contrahentes abutantur nomine, & ritibus Sacramenti matrimonij ad ſimulandum ſuam nequitiam, quod Sacramento matrimonij iniurioſum eſt. Neque obeſt ſic contrahentes agnoſcere matrimonium ſubſiſtere non poſſe, carere que animo contrahendi. Satis enim eſt ad peccatum ſacrilegij, quod ſimulare ſuſceptionem intendant. Quod ſi dicas, quæ ſimulatio eſt, cùm nulla ſit materia, & forma Sacramenti; hæc namque eſt contractus validus, qui ſtante impedimento dirimente ceſſat. Reſpondeo ſimulationem conſiſtere in eo quòd apparenter materiam, & formam matrimonij apponis, intendiſque videri matrimonium contrahere, cum tamen de facto non contrahas.

4. Verùm ſi vi vel metu coactus contrahas abſque animo conſummandi ab omni peccato excuſaris, quia ceſſat ſimulatio, omnibus enim conſtat matrimonium nullum eſſe, léxque Eccleſiaſtica, vel diuina impedimentum indicens etſi perſiſtat quoad irritationem matrimonij, at ceſſat quoad obligationem abſtinendi ab eo contractu nullo, vt rectè docuerunt Sanch *lib.* 7. *diſp.* 5. *à n* 4. & *ſeqq.* Coninch. *diſp.* 30. *dub.* 2. *concl.* 2. Paul Layman. *lib.* 5. *ſum. tract.* 10. *p.* 4. *c.* 1. *in fine.* Baſil. Ponce *lib.* 4. *c.* 16. *n.* 3. Gaſpar Hurtado *diſp.* 12. *difficult.* 3. *n.* 12. Quippe non eſt animus legiſlatoris aſtringere ad ſuæ legis obſeruationem interueniente ita graui damno. Quod verum habet etiamſi impedimentum ſit iuris naturalis. Nam eſto in eo impedimento non poſſit legiſlator diſpenſare, vt matrimonium conſiſtat, benè tamen vt exteriùs repræſentetur, ineatúrque contractus inſtar matrimonij contracti.

5. Copula verò habita ab iis qui matrimonio impediti ſunt non ſemper habet malitiam aliam à fornicatione diſtinctam, ſed ſolùm quando contractus matrimonij prohibetur præcipuè ob indecentiam, quæ in ea copula reperitur. Hac enim ratione copula inter affines, & conſanguineos vltra fornicationem habet inceſtus malitiam, quia contractus matrimonij inter has perſonas prohibitus, non tam ob contractum, quàm ob ipſam copulam prohibetur. Et idem eſt de copula habita ab iis qui diſparis cultus ſunt, vel voto caſtitatis ligati exiſtunt. Secùs verò dicendum eſt de copula habita ab iis, qui impedimento conditionis ſeruilis, criminis, vel raptus ligati exiſtunt: quia hic matrimonij contractus non ob indecentiam copulę, ſed in fauorem perſonæ liberę, vel in pœnam delicti commiſſi interdicitur. Atque ita docent Sanch. *lib.* 7. *diſp* 5. *n.* 7. Coninch. *diſp.* 30. *dub.* 2. *concl.* 2. *n.* 21. Gaſpar Hurtado *diſp.* 12. *difficult.* 3. *num.* 14.

Pvnctvm IV.

Qualiter error perſonæ impedimentum præſtet matrimonio contrahendo.

1 *Error perſonæ iure naturæ matrimonium dirimit.*

2 *Error qualitatis, qui ſit cauſa contractus ex plurium ſententia dirimit.*

3 *Verum eſt oppoſitum.*

4 *Satisfit fundam. oppoſitis.*

5 *Duplex limitatio prædictæ ſententiæ apponitur.*

1. MAtrimonium in quo error perſonæ committitur iure naturæ nullum eſt, quia deficit conſenſus neceſſariò requiſitus. Si enim credens eſſe Mariam quacum contrahis, tibi Catharina ſupponatur, matrimonium non ſubſiſtit; quia in Catherinam non conſentis, neque obeſt, quòd baptizans, confirmans, vngens, & conſecrans Petrum, quem eſſe Ioannem credidi, vel vendens triticum Petro, quem Franciſcum eſſe putaui, baptiſmus, abſolutio, conſecratio, & venditio ſubſiſtant, quia in iis non ſpectatur hæc vel illa perſona determinata, ſed quæ præſens fuerit, parùm enim refert baptiſmo, confirmationi, aliiſve Sacramentis ſit hæc, vel illa perſona, cui miniſtrantur, ideóque intentio miniſtri non ad ſingularem perſonam puta Petrum, vel Franciſcum refertur, ſed ad eam quæ præſens eſt. Et idem eſt in venditione, in qua ſolùm æqualitas inter rem venditam, & pretium attenditur, non autem perſona, cui venditio fit. At in matrimonio vtpote quod indiuiduam vitæ conſuetudinem inter coniuges retinet, maximè intereſt ſit hæc, vel illa perſona, præcipuè cū perſona quæ traditur intret in formale obiectum Sacramenti. Atque ita tradit D. Thom. *in 4.d.30.quæſt.1.art.2.* Sanch. plures referens, *lib.7.diſp.18.n.12.* Suar. *in 3.part.tom.3.diſp.13.ſect.4. ad finem.* Gutierr. *c.89.de matrim.n.2.* Coninch. *diſp.31.dub.1.n.9.* Paul. Layman. *lib.5.ſum. tract.10.p.4.c.2. in princ.* Gaſpar Hurtado *diſp.13.difficult.1.*

2. Verùm ſi error ſit circa qualitatem, qui tamen ſit cauſa matrimonij aliàs non contrahendi. Graues Doctores, Præpoſit. ſcilicet, *in c.vlt. de coniugio leproſor. in fine.* Ioann. Methimna *de reſtit.q.33. paulo poſt princ.* Euerardus cogitandum reliquit in *ſua centuria legali*, loco *à matrimonio ſpirituali ad carnale, num.2.* cenſent in foro conſcientiæ inualidum eſſe id matrimonium, ſecùs in foro externo. Mouentur, quia contractus, cui error cauſam præbet vel iure naturæ eſt irritus, vel ope iudicis venit irritandus. At matrimonium ſemel validum nequit irritari. Ergo affirmare debemus eſſe ipſo iure irritum. Et confirmari poteſt exemplo eleemoſynæ, quæ ex errore qualitatis redditur nulla. Si enim Franciſco eo quòd pauperem exiſtimabas eleemoſynam tribuas nulla eſt donatio, ſi ipſe diues ſit, & tamen eſt error qualitatis. Ergo etiam nulla erit traditio tui corporis Mariæ facta: eo quòd putaſti virginem eſſe, & diuitem, aliiſque qualitatibus ornatam, cùm tamen his omnibus careat.

3. Cæterùm omnino tenendum eſt ex prædicto errore, etſi cauſa fuerit, vt matrimonium contraheretur aliàs non contrahendum, matrimonium non reddi irritum: eo quòd non impedit conſenſum ſubſtantialiter requiſitum, hic enim conſiſtit in traditione tui corporis huic perſonæ; quæ traditio non impeditur, tametſi deceptus ſis, credens eſſe nobilem, diuitem, aliiſque dotibus ornatam, quia prædictæ qualitates te incitarunt ad traditionem faciendam, ſed non fuerunt materia, vel obiectum illius. Adde ſi ob errorem qualitatis, qui fuit cauſa contractus matrimonium redderetur irritum, paſſim matrimonia nulla fierent, & facta diſſoluerentur, quod grauiſſimis damnis, & inconuenientibus eſſet obnoxium. Aſſerendum igitur eſt ob ſolum errorem qualitatis non reddi matrimonium irritum. Atque ita docent Gloſſa *in leg. à Diuo Pio 58.* verbo *actionem ff. de Ritu nuptiarum.* Couarruu. *4.decret.2.part.cap.3.§.7.n 3.* & *lib.1. variar. reſolut.cap.5.n.1.* Molina, *tract.2. de iuſtit.diſp.352.§.7. illud eſt obſeruandum.* Gregor. de Valencia, *2.2.diſp.5.q.20. part.4.§.2.* Sanch. *lib.7.diſp.10.* Gutierr. *cap.89.n.3.* Paul. Layman. *lib.5.ſum. tract.10. part.4.cap.2.nu.2.* Coninch. *diſp.31.dub.1.concl.2.num.12.* & alij paſſim.

4. Neque rationes *num. præcedenti* allatæ alicuius momenti ſunt. Ad primam reſpondeo ex errore qualitatis irritari contractus ope iudicis, qui irritationem ſuſcipere poſſunt. At cum matrimonium ſemel validum hanc irritationem ſuſcipere non poſſit, & ex alia parte eſſet grauiſſimum inconueniens, ſi ob prædictum errorem ipſo iure irritaretur, Eccleſia noluit ex hac cauſa matrimonium irritare. Quod ſi vrgeas, ſicut Eccleſia irritauit matrimonium metu graui contractum, ſic irritare poterat contractum ex errore, cùm vtrumque æquè inuoluntarium cauſet? Reſpondeo eſſe latum diſcrimen, nam metus iniuſtus facilè probatur, non ſic dolus, ideóque expediens fuit irritare matrimonium ex metu, ſed non ex dolo, ne plura matrimonia dubia eſſent & omnia litibus inuoleretur. Ad confirmationem concedo nullam eſſe donationem illius eleemoſynæ, quia error commiſſus eſt non in qualitate, ſed in ſubſtantia, ad ſubſtantiam enim, & obiectum eleemoſynæ pertinet vera paupertas non ficta, & ſimulata, eſt enim eleemoſyna miſeriæ, alienæ ſubleuatio. Non ergo ſubleuari poteſt à miſeria qui miſeriam non habet. Secùs contingit in matrimonio, cuius ſubſtantia, & eſſentia in traditione corporis pro corpore ad coniugalem vſum conſiſtit, quæ certè non vitiatur, tametſi adſit error aliquarum qualitatum, quia non ob ipſas eſt traditio, etſi ipſæ ad traditionem excitent.

5. Prædictam doctrinam dupliciter temperant Doctores, primò ne procedat in eo qui expreſſam voluntatem habet non contrahendi, niſi qualitate exiſtente. Nam tunc nullum erit matrimonium deficiente ea qualitate, non ex errore qualitatis, ſed ex defectu ſubſtantialis conſenſus, qui ſub conditione appoſitus eſt, vt rectè Sanch. *diſp.18.num.2.* Gutierr. *c.89.n.6.* Layman. *tract.10. part.4.c.2.n.2.* Coninch. *diſp.31.dub.1.à n.12.* & alij. Secundò temperant prædicti Doctores, ne procedat, ſi error qualitatis infert errorem perſonæ. Quod contingit, quando qualitatum narratio eò tendit, vt perſona aliàs ignota cognoſcatur, qualitatéſque narratæ non communes ſunt, ſed ſingulares indiuiduationem perſonæ denotantes. V. g. ſi te fingeres filium Petri primogenitum; cùm tamen non ſis, quia ea non eſt qualitas communis, ſed ſingularis perſonam indicans; eáque de cauſa error in ea qualitate non eſt error qualitatis tantùm, ſed error perſonæ. Secùs eſt ſi te diuitem, vel nobilem fingeres, quia ſunt qualitates communes non perſonæ indiuiduationem indicantes, vt latiùs explicat Sanch. *d. diſp.18.à n.25.* Coninch. *d.dub.1.à n.14.*

Pvnctvm V.

De impedimento conditionis ſeruilis.

§. I.

Qualiter conditio ſeruilis matrimonium impediat.

1 *Si liber cum ancilla contrahat ignarus ſeruitutis, eſt nullum matrimonium, & quare.*

2 *Hæc irritatio ex iure gentium prouenit ſecundùm probabilem ſententiam.*

3 *Verius eſt ſolo iure Eccleſiaſtico matrimonium impedire.*

4 *Quod verum eſt, etſi ancilla breui tempore eſſet libertatem conſequutura eſto contra ſentiat* Sanch.

5 *Valet matrimonium, ſi libertas conceſſa eſt pro aliquo determinato tempore.*

6 *Liber coniux propria authoritate, detecta ſeruitute recedere poteſt, ſi ſcandalum abſit.*

7 *Onus probandi ſeruilē conditionē aliqui cenſent libero incumbere. Verius eſt hanc obligationem ancillæ ineſſe.*

8 *Si liber conſcius eſt ſeruitutis, nulla eſt matrimonij irritatio.*

9 *Error ſeruitutis vera, & propria, non autem aſcriptitia, & originaria irritat matrimonium.*

1. CErtum eſt, ſi liber cum ancilla contrahat, vel libera cum ſeruo ignorans conditionem ſeruilem, matrimonium irritum reddi ex textu expreſſo *in cap.2.3. & vlt. de coniugio ſeruorum. Cap. ſi quis ingenuus, 29. quæſt.2.* Et *leg. regia 11. tit.2. part.4.* Ratio huius prohibitionis, &

& irritationis duplex eſt. Primã tradit D. Thom. communiter receptus *in 4. diſt. 36. quæſt. vnica, art.* 1. quia expedit æqualitatem ſeruari in matrimonij contractu, niſi ipſi contrahentes inæqualitati cedant. At liber cum ancilla contrahens, vel libera cum ſeruo ignorans ſeruitutem, nequit eſſe in contractu æqualitas, ſiquidem liber plenam, & liberam ſui corporis poteſtatem concedit ſeruo quam tamen ſeruus libero non concedit; ſiquidem ratione ſeruitutis impeditur, ne ſæpè debitum coniugi volenti reddat, ne eius obſequiis aſſiſtat, ne prolis educationi incumbat; eo quòd in domo Domini cogitur aſſiſtere, ibique occupatur, in terras remotas mittitur, imo venditur. Secunda ratio huios prohibitionis ſumitur ex prædicta ratione. Cùm enim hic error ſit ita grauis, & enormis etiamſi qualitatis ſit, æquum fuit vt Eccleſia matrimonium ex prædicto errore irritaret, tametſi ex errore aliarum qualitatum validum relinqueret.

2. Dubitant autem Doctores, an hęc irritatio ex iure naturali proueniat, an tantùm ex iure Eccleſiaſtico? Satis probabile eſt errorem conditionis ſeruilis matrimonium ſaltem iure gentium irritare, eo quòd ſit error in ſtatu bonis matrimonij maximè repugnante, quippè aduerſatur mutuæ cohabitationi, cùm debeat ſeruus in domo domini habitare, & poſſit in partes remotas mitti. Contradicit bono fidei, cùm non poſſit pro libito reddere debitum; ſed cùm vacauerit, dominique obſequiis ſatisfecerit. Præterea obſtat bono prolis, ſiquidem eam alere nequit, cùm non ſit in eius poteſtate. Quæ omnia non æquè militant in errore aliarum qualitatum. Nam eſto leproſus, morbo contagioſo infectus, relegatus, bannitus nequeant liberè vſui matrimonij, eiuſque obſequiis vacare: at id per accidens contingit: in ſeruo autem per ſe vtpote qui ſtatum habet prædictis bonis repugnantem. Ergo mirum non eſt, quod error aliarum qualitatum non reddat matrimonium irritum, error verò conditionis ſeruilis ex ſe illud irritum reddat. Sic docent Syłueſt. verbo *matrimonium. 6. q. 1.* Angles *in florib. 4. ſent. art. 1. p. ſuper diſt. 36. q. de errore ſeruilis conditionis, art. 1. dub. 1.* inclinat Layman. *lib. 5. ſum. tract.* 10. *part. 4. cap. 2. num. 3.* verſ. *Porrò.*

3. Sed longè probabilius eſt ſolo iure Eccleſiaſtico conditionem ſeruilem ignoratam à libero impedimentum eſſe dirimens matrimonij contrahendi, vti pluribus relatis firmat Sanch. *lib. 7. de matrim. diſp. 19. num.* 16. Gutierr. *c. 90. num.* 1. Coninch. *diſp. 31. dub. 2. concluſ.* 1. & alij communiter. Ratio eſt, quia ſi ex iure naturali irritum matrimonium eſſet, ea irritatio debebat prouenire, eo quòd ſeruitus bonis matrimonij obſtaret, vel ex deceptione, & iniuria libero coniugi facta. Ex priori capite irritatio eſſe non poteſt, aliàs ſiue ignorata ſeruitus ſiue cognita eſſet, redderet matrimonium irritum, neque inter ſeruos ſubſiſtere matrimonium poſſet, quod nullatenus dicendum. Ex deceptione autem, & iniuria libero coniugi facta non irritatur iure naturæ matrimonium, ſed ſolùm Eccleſiaſtico; quia illa deceptio non eſt facta in ſubſtantia contractus, ſed in illius qualitate: ſubſtantia namque contractus conſiſtit in mutua corporum traditione ad vſum coniugalem: hæc enim in contractu ſerui cum libero reperitur, & licèt traditio ſerui non ſit ita plena, & expedita, ſicuti traditio liberi, non obinde eſſentia matrimonij deſtruitur, etenim matrimonij eſſentia ſolùm requirit, vt coniux alteri coniugi obligetur debitum reddere quoties legitimè impeditus non fuerit. Fundamentum verò *num. præcedenti* adductum ſolùm probat conuenientius fuiſſe, vt ex errore ſeruitutis matrimoniũ ab Eccleſia irritaretur, quàm ex errore aliarum qualitatum, non tamen probat iure naturæ, vel gentium irritari. Quippe eſſe qualitatem impedientem matrimonij bona per modum ſtatus, vel ex accidenti non poteſt ex ſe diuerſum impedimentum conſtituere, cùm ſit ſolùm accidentalis differentia intra terminos erroris qualitatis contenta.

4. Temperat Thom. Sanch. *lib. 7. diſp. 19. n. 4.* cui conſentit Coninch. *diſp. 31. dub. 2. n. 26.* prædictam doctrinam, ne procedat in contractu liberi cum ancilla, cui libertas intra breue tempus, ſcilicet ſex menſes promiſſa à Domino ſit: eo quòd videantur ceſſare rationes, ob quas Eccleſia matrimonium liberi cum ancilla irritum reddidit, & moraliter loquendo reputari debet matrimonium cum libera contractum; ſiquidem libertatem ita breui tempore conſecutura eſt. Quod enim parum diſtat, nihil diſtare videtur. Sed contrarium probabilius cenſuit Gutierr. *cap. 90. n. 6.* & Baſil. Ponce, *lib. 7. c. 43. n.* 1. eo quòd textus abſolutè irritauerint matrimonium liberi cum ancilla ignorata ſeruitute, ob deceptionem, quam liber patitur, & inuoluntarium quod in tali contractu habere præſumitur, quæ rationes in prædicto caſu procedunt; ſiquidem abſolutè eſt contractus liberi cum ancilla ſeruitute ignorata, ideóque liber eſt deceptus, & præſumi iure poteſt inuoluntarius eſſe.

5. Illud verò certum eſſe debet, ſi contrahas cum ea, cui libertas conceſſa eſt pro aliquo determinato tempore validum eſſe matrimonium, vt rectè docuit Thom. Sanch. *lib. 7. diſp. 19 n. 3.* Gutierr. *c. 90. n. 3.* aduerſus Sotum, Ledeſm. Vegam, & alios, quia abſolute cum libera contrahis. Præterquam quod libertas pro quocunque tempore conceſſa perpetua eſt. *leg. libertas 31. aliàs 32.* iuncta *leg. ideo ſtatim ſequenti, ff. de manum. teſtamento.* Ex quo à fortiori conſtat valere matrimonium, ſi cum libera contractum ſit, quia non ſeruitus præterita, ſed præſens impedit matrimonij valorem, vti ex communi tradit Couarruu. 4. *decret. 2. p. cap. 3. §. 7. n.* 1. Thom. Sanch. *lib. 7. diſp. 9. n.* 10. Gutierr. *cap 90. num.* 19.

6. Adeò certum eſt matrimonium liberi cum ancilla ignorata ſeruitute nullum eſſe, vt liber coniux detecta ſeruitute propria authoritate recedere poſſit, ſi ſcandalum abſit; quia cùm matrimonium nullam vim habeat, nullo vinculo poteſt à receſſu impediri. Regulariter autem, ſi matrimonium publicè contractum ſit, de eóque conſtet, ſcandalum erit, ſi abſque iudicio Eccleſiæ ſeparatio fiat, vt aliis relatis docuit Sanch. *lib. 7. diſp. 19. n. 7.* Gutierr. *c. 90. num.* 11. Baſil. *lib. 7. cap. 43. in fine.* Quinimo non ſolùm liber, ſed ſeruus recedere poteſt etiam renuente libero; quia tã ex parte ſerui, quàm liberi contractus nullus fuit, niſi forte ex tali contractu, & deceptione facta damnum aliquod libero illatum ſit, cui ſeruus ſatisfacere nequeat aliter quàm matrimonium ratificando.

7. Sed cui incumbat onus probandi conditionem ſeruilem cognitam eſſe, vel ignoratam, vt matrimonium inter ſeruum, & liberum validum, vel irritum declaretur? non cõueniunt Doctores Nam Henriq. *l. 11. de matr. c. 10. nu.* 5. credit liberum obligatum eſſe probare ignorantiam conditionis ſeruilis, aliàs præſumendum eſſe ſcienter contraxiſſe. Mouetur ex textu *in c. fin. de coniugio ſeruorum.* ibi. Mandamus quatenus ſi conſtiterit quòd miles ignoranter contraxit cum ancilla. Ergo ipſi militi competit ignorantiam probare, ſiquidem quouſque conſtet de eius ignorantia tuetur ancilla in poſſeſſione matrimonij. Adde alleganti ignorantiam pro fundamento ſuæ intentionis incumbit onus eam probandi, vt pluribus cõprobat Maſcard. *de probat. volum. 2. concl. 279. n.* 39.

8. Nihilominus contraria ſententiã affirmans hanc obligationem probationis competere ancillæ cum libero contrahenti longè verior eſt, prout docuit Hoſtienſ. *in d. c. fin.* verbo *conſtiterit.* Et ibi Ioan. Andr. *num.* 3. Abbas *num.* 6. Cardinal. *in princ. in 1. oppoſit.* Anton. de Butrio *n.* 6. Alexand. de Neuo. *n.* 5. Et Præpoſit. quos refert, & ſequitur Sanch. *lib. 7. diſp. 19, num.* 8. Gutierr. *c. 90. num.* 14. Etenim cum iure ipſo irritum ſit matrimonium liberi cum ancilla ob inæqualitatem contrahentium, hanc inæqualitatem allegans, habet ſuam intentionem de nullitate matrimonij in ipſa lege fundatam, à qua remoueri nequit, niſi probetur liberè, & cum ſcientia illius in-

æqualitatis contraxiſſe. Ergo non ipſi ſed ancillæ valorem matrimonij procuranti competit onus probandi. Præterea ſcientia alieni facti nunquam præſumitur, ſed potiùs ignorantia. *Reg. præſumit. ignorant. de Regul. Iuris in 6. & leg. verius, ff. de probationib.* Et pluribus exornat Maſcard. *concl.* 1214. *n.* 50. Cùm igitur præſumptio ignorantiæ conditionis ſeruilis ſtet pro libero ancillæ competet ſcientiæ probatio, niſi fortè tempore contractus eſſet eo in loco coniugis ſeruitus communiter nota. Nam eo caſu præſumitur liber ſcientiam ſeruitutis habuiſſe, quia ſemper quis eſt præſumendus ſcientiam habere illorum, quæ communiter nota ſunt, vt dedidit textus *in c. 1. de poſtulat. prælator. Cap. quod dictus, diſt.* 16. Et notauit Gutierr. *dicto c. 90. num.* 17. Neque his obſtat textus in *c. fin. de coniugio ſeruorum.* Nam ibi ſolùm dicitur diſſoluendum eſſe coniugium, ſi conſtiterit militem ignoranter contraxiſſe. Ex eo autem quòd ancilla ſcientiam ſuæ conditionis non probauerit, cenſendum eſt conſtare. Neque ſemper alleganti ignorantiam incumbit onus probandi, ſed ſolùm quando hæc ignorantia non præſumitur, vt ex ipſo Maſcardo colligitur.

9. Sæpiùs *in hoc* § reperiui, ignorata ſeruitute. Nam ſi matrimonium à libero cum ancilla contrahatur conſcio conditionis ſeruilis, matrimonium vtique ſubſiſtit, quia hæc irritatio ob deceptionem libero factam, & inuoluntarium conſenſum præſūptum inducta eſt vt definitur *in c. 2. de coniugio ſeruor.* Et *c. ſi quis liber.* 19. *q.* 2. Et *c. ſi quis ingenuus, eadem cauſa, & q.* Et *leg. regia, tit.* 2. Et *leg.* 1. *tit.* 5. *part.* 4. Et tradit alios referens Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 19. *n.* 13. Gutierr. *cap* 90. *n.* 23. vbi aduertunt prædictis iuribus derogatū eſſe, *leg. cum ancillis, Cod. de inceſtu nuptiar.* decidente inualidum eſſe in matrimonium inter ſeruum, & liberum; quia id ſolùm intelligendum eſt ignorata ſeruitute, ſecus illa detecta. Quinimo nullum peccatum videtur liber committere ex eo quod ancillam ducat in vxorem, quia nullibi prohibetur, tametſi irregularis cenſeatur. Argum. textus *in c. ſi quis viduam diſt.* 34. ibi: Si quis viduam, aut eiectam receperit, aut meretricem, aut ancillam, non poteſt eſſe presbiter, aut diaconus, aut ex eorum numero qui miniſterio ſacro deſeruiunt, eo quòd vilis, aut infamis reputatur, ſicuti docet Sanch. *dicta diſp.* 19 *num.* 14 Gutierr. *d. c.* 90. *n.* 14. *&* 25.

10. Ad extremum aduerte errorem ſeruitutis veræ, & propriæ matrimonij impedimentum eſſe, non autem impropriæ, qualis eſt aſcriptitia, & originaria. Quippe ſunt aliqui qui vocantur ſerui aſcriptitij, quia in perpetuum adſcripti ſunt glebæ, ſeu agro colendo in cōmodum dominorum nihil eſt cultura ſibi deducentes, præter neceſſaria ad vitæ ſuſtentationem, quorum filij originarij ſerui appellantur. Cum his ergo ſi contrahas ignorata eorum ſeruitute matrimonium tenet, quia hi etſi cum ſeruis ſimilitudinem habeant, verè ſerui non ſunt, ſed liberi; ideóque à legitimis actibus non repelluntur, vt tradunt communiter Doctores *in cap.* 2. *de coniugio ſeruor.* teſte Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 19. Gutierr. *c.* 90. *n.* 10. Paul. Laym. *lib.* 5. *ſum. tract.* 10. *part.* 4. *cap.* 2. *in fine.* Coninch. *diſp.* 31. *dub.* 2. *initio.*

§. XI.

Qualiter ſerui inuitis Dominis matrimonium contrahere poſſint.

1 *Conueniens fuit hac matrimonia ſeruorum non irritare.*
2 *Peccat mortaliter Dominus matrimonia ſeruorum impediens.*
3 *Poteſt Dominus non obſtante quod ſeruus de matrimonio contrahendo tractauerit, eū in partes remotas vēdere, niſi fortè ex licentia Domini ſponſalia cōtraxerit.*
4 *Satisfit obiectioni.*
5 *Matrimonio contracto æquè Dominus occupare ſeruum poteſt, ac ſi coniugatus non eſſet.*
6 *Aliqui cenſent in partes remotas vendi poſſe.*
7 *Verius eſt peccare Dominum, ſi abſque vrgenti cauſa eam faciat venditionem.*
8 *Vir renuente vxore nequit ſe in ſeruum vendere.*

1. ETſi Eccleſia potuerit irritare matrimonia ſeruorum abſque dominorum conſenſu celebrata, ſicuti potuit irritare eorum in religione profeſſionem, *cap. qui verò,* 16. *q.* 1. De facto tamen nunquam credimus irritaſſe, vti colligitur *ex c. omnibus.* 19. *q.* 2. & *cap.* 1. *de coniugio ſeruorum.* Etenim cùm matrimonium ſit à natura conceſſum, tum ad propagationem generis humani, tum in remedium concupiſcentiæ, conueniens maximè fuit ne vlli hominum ſtatui interdiceretur, maximè cùm matrimonium impedimento non ſit, quin ſeruus ſuas operas in Domini vtilitatem impendat.

2. Ex quo fit peccare mortaliter dominum, & ab Eccleſia coercendum qui ſeruum ſuum à matrimonio contrahendo impediret, vel ob eam cauſam durè tractaret, quia offendit ſeruum in iis quæ illi natura conceſſit, vti ex omnium ſententia tradit Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 21. *à n.* 5. Gutierr. *cap.* 92. *à n.* 1. Baſil. Ponce, *lib.* 7. *c.* 42. *num.* 3. Coninch. *diſp.* 31. *dub.* 2. *concl.* 3. & alij communiter.

3. Difficultas autem eſt, an poſſit Dominus ſciens ſeruum tractare de matrimonio ineundo vendere in partes remotas, quo matrimonium impediatur, & ſe indemnem ſeruet? Et quidem ſi ſponſalia ſeruus nondum contraxit, certum eſſe debet poſſe à domino vendi, quia tunc vtitur iure ſuo, & licèt inde matrimonium impediatur, id per accidens eſt, nec domino imputandum, vt rectè Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 21. *n.* 9. Gutierr. *c.* 92. *n.* 6. Coninch. *diſp.* 31. *dub.* 2. *num.* 32. At ſi ſponſalia contracta ſunt cenſet Sanch. & Gutierr. non poſſe ſeruum à domino vendi in eas partes, vbi coniux eum ſequi commodè non poſſet, quia læderet ius coniugi acquiſitum. Sed hoc verum eſſe credo, quando ex voluntate domini, eiúſque licentia ſponſalia contracta eſſent, quia eo caſu cenſendus eſt Dominus tacitè promiſiſſe matrimonium non impediturus quantum commodè poſſit, ac proinde niſi graui neceſſitate premeretur, non poſſet ſeruum in eas partes remotas vendere. At ſi abſque licentia domini ſponſalia contracta ſunt, verius cenſeo abſque vllo peccato poſſe dominum vendere ſeruum in remotas partes, tametſi inde matrimonium impediendum ſit, tum in pœnam quod eo inconſulto ſponſalia contraxerit, tum quia ſuo iure vtitur, cui ſponſalia derogare non potuerunt. Sponſa namque ius non acquiſiuit ad matrimonium ſerui, niſi quatenus ſeruus ſe illi tradere poterat. At ſeruus nequit ſe illi tradere iura ſui domini diminuens. Argu. *c.* 1. *de coniugio ſeruorum.* Et tradit expreſsè. Nauarr. *c.* 22. *n.* 34. Coninch. *diſp.* 31. *dub.* 2. *num.* 37.

4. Neque his obſtat, quod iudex eccleſiaſticus interpellatus à ſeruo poſſit impedire venditionem prædictam, ſi abſque vrgenti domini neceſſitate fiat; Tum quia ad hunc effectum ſufficit quod ſit probabile non poſſe dominum ſic ſeruum vendere, & ſit opinio matrimonio fauens. Tum quia præſumere iudex eccleſiaſticus poteſt iniquo animo eam fieri venditionem ſolùm ob matrimonium impediendum, ſi æquè cōmodè eo in loco vendi ſeruus poteſt. Tum denique quia regulariter ex charitate obligatur dominus, ne matrimoniū ſeruo maximè commodum indirectè impediat, cùm ſua non intereſt.

5. Matrimonio autem contracto ſiue ex voluntate domini, ſiue eo non conſentiente æquè dominus poteſt occupare ſeruum, ac ſi coniugatus non eſſet; vti expreſsè definitur *in c.* 1. *de coniugios ſeruorum,* ibi, debita tamen & conſueta ſeruitia non minus (quàm antea) debent propriis dominis exhibere, & tradunt expreſsè Nauarr. *c.* 22. *num.* 34. Saa, verbo *matrim.* §. *impedimenta dirimentia, num.* 1. Henriq. *lib.* 11. *c.* 10. *n.* 4. Coninch. *diſp.* 31. *dub.* 2. *num.* 35. Ratio eſt, quia ex matrimonio ſolùm ſeruus ſe coniugi obligauit ad coniugalem vſum, quatenus poſſit

abſque

abſque præiudicio domini cuius eſt; aliàs matrimonium cederet in graue domini præiudicium. Ex quo fit poſſe dominom ſeruum mittere in partes longinquas cauſa alicuius negocij quod ſua intereſt expediendi. Si enim poteſt liber homo lucri captandi cauſa diu ab vxore abeſſe, tametſi eius continentia periclitetur, cur noo poterit ſeruus ob vtilitatem domioi, cui aſtrictus eſt, abeſſe ab vxore?poteſt vtique. Secluſa tamen vtilitate graui, ſeu neceſſitate nequit dominus diu impedire ſeruum, ne vxori accedat:quia ſaltem id eſſet contra charitatem, imo contra iuſtitiam, cùm moderatum cooiugij vſum permittere debeat.

6. An verò poſſit in partes remotas vendi, vbi eum commodè coniux ſeqoi non poteſt, variant Doctores. Nam Coninch *diſp.31.dub.2.n.37. concluſ.5.* credit poſſe abſque iniuſtitia vendi, eo quòd per matrimonium ius domini non diminuatur, vt ex *n.præcedenti* cõſtat, peccare tamen contra charitatem, ſi abſque rationabili cauſa in eas partes remotas vendat, ſiquidem lex charitatis quemlibet obligat ſui proximi damnum vitare, cùm commodè poſſit. At graue damnum ſeruus coniugatus patitur io ea venditione; ſiquidem vſu matrimonij perpetuo priuatur.

7. Cæterùm Gloſſa *in c.1.de coniugio ſeruorum*, verbo, *ſeruitia*. Innocent. *ibi num. vnico.* Syluest. verbo *ſeruitus q.7.* Petr. de Ledeſm. *quæſt.52.art.2.dub.1.poſt ſolut. ad 5.* Sanch. *lib.7. diſp.22. à n.8. & ſeqq.* Baſil. Ponce, *lib.7. c.42.à n.5.* & alij probabilius exiſtimant non ſolùm contra charitatem, ſed etiam contra iuſtitiam peccare dominum, ſi abſque vrgenti cauſa, qualis eſſet vitare proprium damnum graue, ſeruum in remotas partes venderet, vbi commodè coniux alter ſequi eum non poſſet, ſiquidem hac via matrimonij vſum directè impediret, quod concedendũ non eſt; aliàs poteſtas cõtrahendi matrimonium, quam ſeruus habet inutilis, & fruſtranea eſſet, ſi poſſet à domino illius vſus omnino impediri. Neque obſtat aliquo modo ius domini in ſeruum ex matrimonio diminui, quia id mirum non eſt, cum matrimonium iure naturali ſeruo conceſſum ſit, & ſeruitus iure gentium introducta. Debet ergo hæc oaturali coniugij iuri cedere. Conſultò dixi, niſi cauſa vrgens prædictæ venditionis adeſſet; etenim ſi ſeruus minaretur mortem domino, aut clàm eius bona ſurriperet, neqoe alia via huic malo cõmodè ſuccurrere dominus poſſit, niſi ſeruum in eas remotas partes vendendo, poſſet vtique, tametſi ex eius conſenſo matrimonium eſſet contractum; quia tunc ea venditio potiùs ſeruo quàm domino imputanda eſt, cùm ſeruus illius fuerit cauſa, dominus autem ius habet ſe defendendi, indemnémque ſeruandi, vti docuit Palaçios *in 4.diſt.30.diſp. vn. dub.5.* Sanch. *d.diſp.22.num.10.*

8. Nonquam tamen exiſtimo coocedendum eſſe, quod ſentit Sanch. *lib.7.diſp.23.n.2.* poſſe virum renuente vxore in ſeruum vendi. Nam eſto ipſe caput vxoris ſit, & domus gubernationem habeat, non tamen habet ſui corporis poteſtatem, ſed mulier, ac proinde non poteſt ita ſe alteri tradere, vt hanc poteſtatem vxoris diminuat; diminueret vtique, ſi ſe ſeruituti addiceret poſſet; ſiquidem ea ſtante nequiret vxor pro libito eius corpore vti, ſicuti antea, deciſúmque expreſsè eſt *lege regia fin.tit.5.part.4.* ibi: Si por ventura el marido ſe tornaſe ſieruo a ſabiendas por auer raçon de ſe partir de ſu mujer, no debe valer, ni ſe departira el caſamiento, antes lo puede ſa mujer demandar, y ſacarlo aunde la ſerui dunbre ſi quiſiere. Y eſto es porque a derecho ael, e porque naçe en de muy gran deshonrra a ella, y a ſus hijos ſi los hubiere. Et tradit ibi Gregor. Lopez, Gutierr. *c.91. in fine, num.18. & ſeqq.* Neqoe contrarium probat textus *in c. ferlatum eſt, 29. quæſt.2.* ibi enim ingenui venditio neque approbatur, neque reprobatur, ſed ſolùm definitur vxorem non eſſe redigendam in ſeruitutem. Præterea mirum non eſt, quod illa venditio valida fuerit, cùm ſit facta diſſoluto matrimonio per diuortium, vti notauit Baſil. Ponce, *lib.7.c.44 in fine.*

§. III.

Quibus in euentibus ſeruus matrimonium contrahendo libertatem conſequatur.

1 *Libertatem conſequitur, ſi dominus in coniugem accipiat.*

2 *Secundò, ſi dominus ſeruum, vel ancillam in matrimonium collocet cum perſona libera ignara ſeruitutis.*

3 *Ancilla libertatem obtinet, ſi eius dominus eam nuptui tradat dotale inſtrumentum conficiens: & an hæc diſpoſitio extendatur ad ſeruum.*

4 *Illis in euentibus, in quibus ſeruus libertatem conſequitur, valet matrimonium ex valdè probabili ſententia.*

5 *Verius eſt maximè in Hiſpania inualidum eſſe.*

6 *Fit ſatis fundamentis oppoſitis.*

1. PRimò libertatem ſeruus conſequitur, ſi Dominus io coniugem accipiat. Nam eſto Couarruu. *in 4. decret.2.part.c.3.§.7. num.1.* Palaçios *in 4. diſt.30. diſp. vnica poſt medium.* Molina Ieſuita *diſp.39. §. ſextus eſt.* Henriq. *lib.11.c.10.num 4.* Saa, verbo *matrimonium, ibi de impedimentis dirimentib. num.1.* Sanch. *lib.7.diſp.10. n.11.* Gutierr. *c.91.n.13.* cenſeant ſolo iure regio Caſtellæ ſtatuto *in leg.1.tit.13.p.4.* & *leg.5.tit.22. eadem part.4.* id verum eſſe, non autem iure communi, cùm nullibi habeatur, longè verius exiſtimo cum Gregor. Lopez *ibi* Gabr. Vazq. *3.part. diſp.81.c.8.n.41.* Baſil. Ponce, *lib.7. cap.44.n.3.* Gaſp. Hurtado, *diſp.14.difficult.4.* & aliis non ſolùm iure regio Caſtellæ ſed iure ipſo naturali hanc libertatem conſequi iure etiam communi, cùm nihil in oppoſitum deciſum ſit. Etenim eo ipſo, quo Dominus ancillam ſuam io matrimonium ducit ſociam ſui efficit, illíque ſuam dignitatem communicat, ac tandem poteſtatem concedit, vt vna caro efficiantur, vt notatum eſt Authen. *de conſulib. §. ſi autem collat.4.* Et *leg. mulieribus. Cod. de Dignitatibus.* Et *lege regia 9.tit.2.part.2.* Ergo ex vi matrimonij deſtruitur ſeruitus, & ingenuitas communicatur, eáque de cauſa lex *regia.1.* notanter dixit. Ca tan gran fuerça ha el matrimonio que luego que es fecho es la madre porende libre y los hijos legitimos. Matrimonio inquam concedit hanc efficaciam reddendi ſeruam liberam, non autem vlli legi. Neque his obeſt, quod Agar vocetur ancilla poſtquam illam duxerit Abrahamus, *Gen.16.21.* Et *ad Galat.4.* quia ſic appellatur, eo quòd ante matrimooium fuerit, & poſt matrimonium non fuerit ad domus gubernatiooem aſſumpta, ſed in illius miniſtratione vt antea permanſerit, tametſi libertatem fuerit conſecuta. Quod verò Ariſtotel. *1.polit.cap.1.* refert apud plures nationes vxores ancillas appellari, ſolùm indicat gentes illas barbaras eſſe, vel vxores tanquam ancillas miniſtrare, non quia verè ancillæ eſſent.

Hinc rectè infert Baſil. Ponce, *lib.7.cap.44.num.5.* matrimonio eam vim & efficacitatem eſſe, vt quoties ingenuus ſeruo copularetur eum liberum redderet, niſi ius patrono prius quæſitum impediret, quo æquum non eſt eo renuente priuari; niſi forte in pœnam alicuius delicti commiſſi.

2. Secundò, ſi Dominus ſeruum, vel ancillam in matrimonium collocaret cum perſona libera ignara ſeruitutis, neque eam detegeret, eo ipſo ſeruus, vel ancilla libertatem conſequeretur, nulla iudicis ſententia requiſita, vti expreſsè habetur *in authen. ad hæc. Cod. de latina libert.* ibi: Qui ſuam ancillam credenti tradidit in matrimonium tanquam liberam, ſiue conceſſerit dotale inſtrumeotũ, aut ſciens eam duci tacuit ex ſtudio, dominium etiam amittit, eáque ad ingenuitatem rapitur. Quæ deſumpta eſt ex Authent. *de nuptiis §. ſi verò. verſ. hoc autem decernimus, collat.4.* ibi, non erit iuſtum, tale non cõ-

ſtare matrimonium, ſed tacitam libertatem ſequi ſiue virum ſiue ancillam, cùm tale a domino ſit conſentit à domino ſit. Conſentit *lex regia 5. tit. 22. p. 4.* ibi: caſando ſe ſieruo alguno con mujer libre ſabiendolo lo ſu ſeñor, e non lo contradiciendo façeſe el ſieruo libre por ende, e que eſo miſmo ſeria ſi caſaſe la ſierua con hõbre libre: ſubintelligitur quando liber ignarus ſuit ſeruitutis, vti explicat *lex regia 5. tit. 5. eadem part.* 4. Et tradit Couarr. 4. *decret. 2. part c. 3. §. 7. num.* 1. Quinimo ex eo ſolùm quòd Dominus ſciuerit matrimonium à ſeruo cum libero ſeruitutis ignaro contrahi, & ſeruitutem non manifeſtauerit ſeruus libertatem conſequitur, vt videtur definitum *in dicta Authen.* & *in leg. regia* 1. & *5. tit. 5. part. 4.* & *leg. 5. tit. 21. eadem part.* Et licèt ſpectato iure communi requiratur dolus ad hanc pœnam amiſſionis ſerui inducendam, vt conſtat ex illis verbis Authent. tacuerit ſtudio, & tradit ibi Gloſſa & Bald. At ſpectato iure noſtro regio, verius eſt dolum neceſſarium non eſſe, ſed eo ipſo quo ſciuerit matrimonium contrahi, & tacuerit ſeruus ad ingenuitatem rapitur, vt colligitur ex dictis legibus regiis, & notauit Gutierr. *c. 91 de matr. n.* 8. Prætertquam quòd ſemper dolus in hac taciturnitate præſumi debet.

3. Tertiò ancilla libertatem obtinet, ſi eius Dominus eam nuptui tradat dotale inſtrumentum conficiens. eſto tradat homini libero ſcienti ſeruitutem, & colligitur ex *leg. vnica Cod. de latina libertate.* Nam eſto ibi nihil de ſcientia ſeruitutis dicatur, ſubintelligendum eſt, vt aliquid ſpeciale hæc lex ſtatueret vltra hoc quod id *Authen. ſequens. Ad hac*, eſt ſtatutum vti aduertit Abbas *in c. illud num. 11. de præſumptionib.* Molin. Ieſuita *tom. 1. tract. 2. diſp. 39. §. ſeptimus eſt* Sanch. *lib. 7. diſp. 20. n. 9.* Gutierr. *cap. 91. n.* 10. An autem hæc diſpoſitio extendatur ad ſeruum, ſi eius patronus donationem propter nuptias, ſeu dotem conſtituat? Negat Sanch. eo quòd in *dicta lege vnica* ſolius ancillæ mentio facta ſit. Quod ſi vellet ad ſeruum extendi id explicaret, ſicuti fecit *Authent. ad hac Cod. de latina libert.* Rectius tamen cenſuerunt Abbas, & Gutierr. *locis allegatis*, aſſirmantes diſpoſitionem ad ſeruum extendi debere, eo quòd ſit eadem ratio. Etenim cum dotis conſtitutio ſit propria hominis liberi, eo ipſo quòd Dominus ſuæ ancillæ, vel ſeruo præſtat cenſetur liberum facere. Quod verò in dicta lege de ſola ancilla fiat mentio, eſt gratia frequentioris vſus; frequentius enim dotale inſtrumentum fœminis conficitur non viris. Ex eo autem quòd alter præſente Domino ancillæ dotalia inſtrumenta conficiat nullatenus cenſenda eſt ancilla manumiſſa, quia textus ſolùm de domino conficiente inſtrumenta dotalia loquitur. Non igitur ad permiſſionem extendi debet, vt rectè aduertunt Sanch. & Gutierr. *loc. cit.*

4 Grauis tamen eſt quæſtio, an illis in euentibus, in quibus ſeruus libertatem conſequitur matrimonio contracto, matrimonium validum ſit? Et procedit difficultas de matrimonio contracto ſerui cum libero ſeruitutis ignaro. Qua in re Gloſſa *in cap fin. de coniugio ſeruorum*, & alij plures, quos refert, & ſequitur Sanch. *lib. 7. diſp. 20. n.* 14. affirmatiuam partem tuentur. Tum quia expreſsè approbatur *in Authent. de nuptiis. collat.* 4. ibi. Non erit iuſtum tale non conſtare matrimonium. Tum quia in iure canonico ſola coniugia ſerui cum libero ſeruientis ignaro irritantur, at præſens coniugium dici non poteſt eſſe ſerui cum libero, cùm eo facto deſinat eſſe ſeruus, & liber fiat: tum denique quia prædicta ſeruitus bonis matrimonij non obeſt, quæ eſt ratio ob quam matrimonium liberi cum ſeruo irritatur.

5. Cæterùm in præmiſſa ſpecie inualidum eſſe matrimonium maximè in Hiſpania verius cenſeo cum Couarruu. 4. *decret. 2 q. c. 3. §. 7. n.* 1. Gregor. Lopez *leg. 1. tit. 5. part.* 4. Gutierr. *c. 91. num.* 16. eo quòd expreſsè in *dicta leg.* 1. ſic declaratum ſic declaratum ſit ibi. Emaguer que diçe de ſuſo que el ſieruo ſe torna libre, porque veo ſabe ſu ſeñor que ſe caſa, è lo encubre, con todo eſto no vale el caſamiento, por que ella no lo ſabia que era ſieruo quando caſo con el: fueras ende ſi deſpues lo conſintieſe por palabra o por fecho, &c. Ratio autem ea eſt, quia ius canonicũ abſolute matrimonium ſerui cũ libero ſeruitutis ignaro irritũ fecit ob defectũ voluntarij, quem liber habere cenſetur. At huiuſmodi matrimonium verè contractum eſt à libero cum ſeruo, quia ſeruus vt libertatem conſequatur debet prius contrahere. Ergo contractus ſtante ſeruitute formaliter ſit, ſiquidem præcedere debet libertatis conſecutionem. Et confirmo, nullus eſt textus canonici iuris, quo hoc matrimonium validum eſſe declaratur, vt ex præcedenti conſtare poteſt. Deficiente autem iure canonico recurrendum eſt ad ius ciuile commune iuxta *c. 1. & 2. de noui operis nuntiat.* At in Hiſpania ius commune ciuile eſt ius regium, non autem ius ciuile Romanorum, illúdque in deciſionibus cauſarum ſeruandum eſt, vti probat Didac. Perez *in 3. quæſt. proœmiali in ordin. regal. verſ. his tamen non obſtantibus.*

6. Neque fundamenta contraria vrgent. Ad primum ex *Authen. de nuptiis* reſpondeo ad ſummum probare vbi ius commune Romanorum obſeruatur matrimonium validum eſſe, ſecùs vbi illius leges vim obligandi non habent. Secundò reſpondeo eius deciſionem aduerſus ius canonicum nullam vim habere poſſe maximè in nullitate, vel valore Sacramenti matrimonij declarando, cùm hæc cauſa ſit ſpiritualis. Ius autem canonicum (vt probatum eſt) comprehendit ſub deciſione ſua generali irritante matrimonium ſerui cum libero hunc caſum. Ergo iuri ciuili non eſt datum contrarium definire. Tertiò nego in illa Authent. deciſum eſſe matrimonium valere, ſed iuſtum eſſe vt valeat, ſubintelligitur, ſi ipſi poſtmodum conſenſerint, vt explicat lex regia relata, & indicant illa verba *tacitam libertatem ſequi*; priùs enim ſeruus libertatem conſequitur, & ea obtenta iuſtum eſt matrimonium conſtare, cùm nullum iam ſubſit impedimentum. Ad ſecundum nego prædictum coniugium non eſſe ſerui cum libero, eſt vtique; tametſi libertatem conſequatur ſtatim. Ad tertium, admitto prædictum coniugium bonis matrimonij non obſtare, nego tamen inde inferri validum eſſe. Non enim coniugia ſerui cùm libero ſeruitutis ignaro irritantur ex eo quòd bonis matrimonij aliqualiter obſtent, aliàs irritari deberent, eſto liber conſcius eſſet ſeruitutis, ſed irritatur ob deceptionem libero factam, & inuoluntarium illius conſenſum; hæc autem deceptio, & inuoluntarius conſenſus in præſenti caſu adeſt, ſiquidem contrahit cum ſeruo, quem liberum eſſe credit, neque præſumi poteſt contracturus, ſi veritatem agnoſceret. Quod ſi obiicias hinc inferri libertatem non eſſe conceſſam in matrimonij fauorem, ſiquidem matrimonium non ſubſiſtit? Negandum eſt quia ad illum effectum ſufficit quod matrimonium abſque vllo impedimento conditionis ſeruilis ſtatim ſubſiſtere poſſit, ſi coniuges velint. Adde non ſolùm in fauorem matrimonij, ſed in pœnam delicti à Domino ſerui commiſſi hæc libertas conceditur.

§. IV.

An filij conditionem patris, vel matris ſequantur.

1 *Quoad ſtatum libertatis, vel ſeruitutis non patris, ſed matris conditionem ſequuntur.*

2 *Procedit concluſio etiamſi quis filium, vel filiam ex ſua ancilla habuerit.*

3 *Debet tamen mater, vt filius hanc ſeruitutem induat, tempore conceptionis, prægnationis, & partus ſeruituti eſſe obnoxia.*

4 *Quoad nobilitatem, alióſque honores filius non ſolùm legitimus, ſed naturalis patrem ſequitur.*

1. Quoad

1. Qvoad ſtatum libertatis, vel ſeruitutis certum eſt filios non patris, conditionem, ſed matris ſequi, ita vt ſi mater libera ſit, liberi ſint filij, tametſi eorum pater ſeruus exiſtat. Econtrà verò ſi mater ſeruituti ſubiecta eſt filij inde nati ſerui efficiuntur, eſto pater libertatẽ habeat, ſicuti dedicitur *in §. penult. inſtit. de iure perſonarum. §. ſed & ſi quis, inſtit. de ingenuis, Leg. partum. Cod. de rei vindicat. Cap. fin. de ſeruis non ordinand.* Rationem tradit D. Thom. communiter receptus *in 4. d. 39. q. vnic. art. 4. in corp.* eo quòd ſeruitus qualitas ſit potiùs corpus quàm animam afficiens, at corpus potiùs à matre quàm à patre procedit, cùm in eius vtero formetur, coaugmentetur, & coaleſcat. Si tamen alicubi contrarium conſuetudine introductum ſit, illi ſtandum eſt. Quippe ſeruitus iuris eſt humani, ac proinde ex iure humano, quod conſtituit conſuetudo variari poteſt, & apertè colligitur *ex cap. licèt de coniugio ſeruorum.* Et tradit Molin. *tract. 2. diſp. 33. ad finem.* Sanch. plures referens *lib. 7. diſp. 24. n. 9.* Gutierr. *c. 93. n. 8.*

2. Procedit concluſio etiamſi quis filium, vel filiam ex ſua ancilla habuerit, eo ipſo ſeruus ipſius efficitur, vt probat *lex ſecunda, Cod ſi mancipium ita fuerit alienatum,* iuncta Gloſſa *ibi*, verbo *filium*, & notauit Sanch. *dictâ diſp. 24. n. 6.* Gutierr. *c. 93. num. 6.* Item procedit ſiue filij ex legitimo matrimonio naſcantur, ſiue non, quia textus relati nullam in hac parte exceptionem faciunt, vti conſtat ex *leg. & ſeruorum, verſ. ingenui ſunt. ff. de ſtatu hominum.* Et tradit Sanch. *ſuprà, n. 8.* Gutierr. *n. 7.*

3. Vt autem filius prædictam conditionem maternæ ſeruitutis induat, opus eſt, vt tempore conceptionis, prægnationis, & partus mater ſeruituti ſubiecta ſit. Nam ſi aliquo ex his temporibus libera extiterit, etſi aliis obnoxia ſeruituti fuerit, filius liber eſt cenſendus, vt conſtat *ex §. ſed & ſi quis inſtit. de ingenuis, & manumiſſ.* Et tradit Gloſſ. *in fin.* verbo *deteriorem*, 32. *q.* Molina *dicta diſp. 33. ad finem.* Sanch. *à num. 10.* Gutierr. *n. 9.*

4. Verùm ſi de nobilitate, aliiſque honoribus loquamur, filius legitimus patris conditionem ſequitur, vt expreſsè dedicitur *in leg. cùm legitimè ff. de ſtatu hominũ,* & *leg. regia 3. tit. 21. p. 2. leg. 1. tit. 11. p. 7.* Quinimo eandem conditionem ſequitur filius naturalis, tametſi ex concubina domi non retenta natus ſit, vti noſtro iure regio deciſum eſt in dicta *leg. 1. tit. 11. p. 7.* Neque his obeſt textus *in lege regia 3. tit. 15. p. 4.* excludens filium naturalem à patris, & aui honoribus, quia vt rectè tradit Azebedo *leg. 10. n. 5. tit. 8. lib. 5. noue collect.* Rojas *de ſucceſsionib. ab inteſtato c. 15.* Gutierr. *cap. 93. n. 2.* & alij hæc lex *regia 3.* loquitur de filiis naturalibus non quibuſcunque, ſed ex damnato coitu natis: Si ergo nec patri ſuccedunt; neque eius nobilitatem, & honorem participant. Secùs verò qui propriè naturales ſunt, qui ex teſtamento integrè ſuccedere patri poſſunt, vt habetur *leg. 11. tit. 13. p. 6.* & *leg. 10. Tauri*, & ab inteſtato ſuccedũt in duabus vnciis iuxta *leg. 8. tit. 13. p. 6.* & cõſequenter patentis nobilitatem, & honores participare poſſunt.

Pvnctvm IV.

Qualiter votum, & ordo matrimonium dirimant.

1 *Votum ſimplex caſtitatis non eſt impedimentum dirimens, niſi fuerit emiſſum in Societate I E S V poſt biennium.*

2 *Votum ſolemne emiſſum in profeſſione religionis, & ſuſceptione ordinis impedimentum eſt dirimens.*

3 *Graues Doctores cenſent votum emiſſum in religione iure naturæ matrimonium dirimere.*

4 *Vera ſententia eſt non iure naturæ, ſed ſolo iure eccleſiaſtico.*

5 *Ordo impedimentum præſtat iure Eccleſiaſtico matrimonio contrahendo.*

6 *Qualiter autem ordo obliget, & an ſuſceptus ex metu, vel ante pubertatem matrimonium impediat, remiſſiuè reſpondetur.*

1 Conſtat apud omnes votum ſimplex caſtitatis non eſſe impedimentum dirimens matrimonio contrahendo, vti definitum eſt in *c. conſuluit. Cap. rurſus. Qui clerici, vel vouentes. Cap. vnico de voto in 6.* Ab hac doctrina excipitur votum caſtitatis, ſimul cum aliis duobus paupertatis, & obedientiæ emiſſum in Societate Ieſu poſt biennium, quod etſi ſimplex ſit efficaciam habet dirimenti matrimonium, vt conſtat ex bulla edita à Gregorio XIII. quæ incipit *Aſcendente Domino.*

2. Votum autem ſolemne quale eſt emiſſum in religionis profeſſione, & in ſuſceptione ordinis ſacri impedimentum dirimens eſt matrimonij contrahendi, vt conſtat *ex c. meminimus, & ex d. c. Rurſus. & c. fin. Qui clerici, vel vouentes.* & ex *dicto c. vn. de voto in 6.* & ex Trident. *ſeſſ. 24. can. 9.* Neque de hac doctrina eſt inter Catholicos vlla controuerſia.

3. Solùm dubitant quo iure votum caſtitatis maximè in religionis profeſſione emiſſum præſtet impedimentum dirimens matrimonio contrahendo? Graues Doctores, Durand. *in 4. d. 38. q. 1. in fine corp.* Dominic. Sotus. *lib. 7. de iuſtit. q. 2. art. 5. verſ. ſed interrogas?* Petr. de Soto *lect. 5. de matr. ſub finem.* Couar. *num. 2. p. de ſponſal. cap. 7. §. 4.* & alij cenſent iure naturæ matrimonium dirimere, eo quòd voto caſtitatis, paupertatis, & obedientiæ verum religioſum conſtituentibus tradatur religioſus religioni obſequendæ. At res vni tradita nequit alteri tradi, ergo nequit religioſus ſe coniugi tradere matrimonium contrahendo.

4. Cæterùm communis, verâque ſententia docet non iure naturæ, ſed ſolùm iure eccleſiaſtico votum in profeſſione religionis, & à fortiori in ordine ſacro emiſſum matrimonium dirimere, ſicuti multis comprobat Sanch. *lib. 7. diſp. 26. à num. 2.* Coninch. *diſp. 31. dub. 6. num. 67. & ſeqq.* Vazq. *1. 2. diſp. 165.* Baſil. Ponce, *lib. 7. c. 22. num. 4.* Gaſpar Hurtado, *diſp. 15. difficult. vnica.* Paul. Layman. *lib. 5. ſum. tract. 10. p. 4. c. 3. n. 1.* Ratio à poſteriore ſumitur, quia matrimonium ſimul cum profeſſione religionis cohærere poteſt, vt manifeſtè conſtat in eo qui ex licentia coniugis, vel diuortio legitimo facto religionem profitetur. Signum ergo eſt nec profeſſionem ex ſe dirimere coniugium, neque coniugium profeſſionem. A priori verò ea eſt ratio, quia eſto religioſus voto continentiæ ſe religioni tradat, ea traditio ſolùm eſt vt à religione gubernetur, & dirigatur in propriæ perfectionis conſecutione iuxta regulas ipſius religionis. At prædicto fini non obſtat coniugiũ ſecluſo illius vſu, vt conuincitur exemplo Beatiſſimæ Virginis, & plurid coningatorũ, qui religionẽ profeſſi sũt, ergo iure naturæ profeſſio religionis matrimonium dirimere non poteſt. Reſtat ergo, vt ſolùm iure eccleſiaſtico hanc vim, & efficaciam habeat. Præterea votum eſſe ſimplex vel ſolemne ſolo iure eccleſiaſtico inductum eſt, vt probauimus latè *tract. 15. de Voto, diſp. 1. & tract. 16. de ſtatu religioſo* ex definitione Bonifac. VIII. *in cap. vnic. de Voto in 6.* & ex Gregorius XIII. *in bulla Aſcendente domino.* At votum ſimplex omnes fatentur ex ſe non dirimere matrimonium, eſto illud impediat. Ergo nec votum ſolemne illud ex ſe dirimere poterit, ſed ſolùm iure eccleſiaſtico, à quo ſolemnitatem accipit.

5. Quoad ordinem attinet etiam eſt certum de fide ſacrum ordinem vel ratione ſui, vel voti caſtitatis ſecum annexi matrimonium contrahendum dirimere, vt colligitur *ex c. 1. & 2. Qui clerici, vel vouentes. Cap. à multis de ætate, & qualit. & c. placuit. Cap. lectores, & aliis. 32. diſp. & leg. regia 16. tit. 2. p. 4.* Quo autem iure hanc efficaciam dirimendi matrimonium ſacer ordo habeat? Variant Doctores. Alij dicunt iure diuino poſitiuo. Alij iure naturali. Sed rectiùs cenſent qui ſolo iure Eccleſiaſtico eam poteſtatem ordini concedunt. Quippe nullus eſt locus

locus ſcripturæ, neque Concilij, ex quo colligi poſſit Chriſtum Dominum hanc poteſtatem dirimendi matrimonium ordini conceſſiſſe. Ex iure autem naturali non illum continet ordo, ſiquidem optimè cum ordine compati poteſt traditio corporis ad coniugalem vſum. Supereſt ergo vt ſolùm ex iure Eccleſiaſtico habeat ſacer ordo efficaciam dirimendi matrimonium. Atque ita docet Sanch. *diſp.* 28. *n.* 25. Gutierr. *c.* 94. *n.* 10. Rebell. *lib.* 9. 4. Vazq. *tom.* 3. *in* 3. *p. diſp.* 249. *c.* 2. Baſil Ponce, *lib.* 7. *cap.* 27. *n.* 5. & alij, & nos latè diximus *tract. de ordine. p.* 17.

6. Supererat dicendum, an ordo ſuſceptus obliget ad caſtitatem abſtinendúmque à coniugio non ſolùm ob votum ibi incluſum, ſed etiam ratione ſui ex lege Eccleſiaſtica? Item an ſuſcipiens ordinem ex metu cadente in conſtantem virum vel in ætate impuberi, vel ante vſum rationis, vel ignarus obligationis hac aſtringatur obligatione. Sed has difficultates *prædicto tr. de ordine pun.* 17. examinaui, quibus nihil ſpeciale addendum occurrit.

Pvnctvm III.

De impedimento conſanguinitatis.

1 *Quid ſit conſanguinitas.*
2 *Diſtinguitur per lineas & gradus.*
3 *Pro computatione graduum triplex regula conſtituitur.*
4 *Quæ ſit computatio graduum, ſpectato iure ciuili & canonico.*
5 *Quoad ſucceſſiones computatio ciuilis ſeruanda, ſecus quoad matrimonium.*
6 *Conſanguinitas impedimentum eſt dirimens matrimonium contrahendum ex iure poſitiuo.*
7 *An iure naturæ ſit aliqua conſanguinitas dirimens matrimonium. Referuntur ſententiæ.*
8 *Probabilius eſt in primo gradu lineæ rectæ matrimonium irritum eſſe.*
9 *In aliis gradibus incertiſſimum eſt.*
10 *De gradibus lineæ tranſuerſæ plures cenſent in primo iure naturæ eſſe irritum matrimonium.*
11 *Contrarium verius eſt.*
12 *Satisfit oppoſitis rationibus.*
13 *Quædam illatio apponitur.*

1. Conſanguinitas (teſte D. Thom. ferè ab omnibus recepto *in* 4. *diſt.* 40 *q. vn. art.* 1.) eſt vinculum, ſeu propinquitas perſonarum ab eodem ſtipite deſcendentium. Dicitur vinculum, quia conſanguinei, eo quòd ab vno ſanguine originem trahunt, ſeu in vno ſanguine communicant vinculo amicitiæ ligantur. Quod apertiùs indicant illa verba ab eodem ſtipite deſcendentium, ex eo namque quòd ab vna radice deſcendant, & ab ea virtutem accipiant inter ſe ſicuti rami vnius arboris colligantur. Neque opus eſt illis verbis ab eodem ſtipite deſcendentium, addere verbum *propinquo* vt placuit Paludan. *in* 4. *d.* 40. *q.* 1. *art.* 1. Et Couarruu. *in* 4. *decret.* 2. *p. c.* 6. §. 6. *n.* 1. *& ſeqq.* Satis enim verbo ſtipitis hæc propinquitas declaratur, nam eſto omnes ab Adamo deſcendant, eiúſque virtus omnibus quoad ſpeciem communicetur, non tamen quoad indiuiduationem, complexionem, morúmque ſimilitudinem: hæc enim ex ſtipite propinquo prouenire debent, ideóque deſcendentes quo ab ſtipite remotiores exiſtunt, minus ſtipiti aſſimilantur, vt optimè notauit Iſidorus relatus *in c. conſanguinitas.* 35. *quæſt* 4.

2. Diſtinguitur conſanguinitas per lineas, & gradus. Linea eſt ordinata collectio perſonarum ab vno ſtipite deſcendentium, ſeu omnes perſonæ conſanguineæ collectiuè ſumptæ. Et hæc eſt duplex, altera recta, altera tranſuerſa. Recta eſt collectio eorum, quorum vnus ab alio originatur, continétque aſcendentes, & deſcendentes. Tranſuerſa eſt collectio conſanguineorum ab eodem ſtipite deſcendentium, quorum vnus ab alio non originatur. Quoties autem mentio lineæ fit, niſi aliud exprimatur de linea recta intelligendum eſt, non de tranſuerſa, vt notauit Maſcard. Anton. Peregrin. *de Fideicommiſſ. art.* 22. *& ſeqq.* Gradus verò eſt habitudo coniunctionis vnius conſanguinei ad alterum per ordinem ad ſtipitem, à quo deſcendunt.

3. Pro computatione graduum triplex regula à Doctoribus conſtituitur, vt videre eſt apud Sanch. *lib* 7. *diſp.* 50. *à num.* 4. Prima eſt pro linea recta. Tot gradibus vnus alteri coniungitur, vel ab eo diſtat, quot generationibus ab eo deſcendit. Vnde filius eſt in primo gradu cum patre, quia media vnica generatione ab eo procedit, nepos cum auo in ſecundo gradu, quia duplex generatio mediat, & ſi de reliquis. Secunda regula eſt lineæ tranſuerſæ æqualis iuxta textum *in cap. ad ſedem.* Et *in c. parentela.* 35. *quæſt.* 5. inquit, tot gradibus vnus alteri coniungitur, vel ab eo diſtat, quot quilibet coniungitur, vel diſtat à communi ſtipite: quia ſolùm ratione illius, & per illius reſpectum coniunguntur, vel diſtant, ideóque fratres ſunt in primo gradu, quia in ordine ad ſtipitem vterque immediatè coniungitur. Tertia regula habita in *c. fin. de conſanguin.* pro linea tranſuerſali inæquali eſt, tot gradibus vnus alteri cõiungitur, vel ab eo quot diſtat à communi ſtipite is qui remotior eſt. V. g. Maria eſt neptis Petri, Franciſca eius abneptis, Paulus verò eiuſdem abnepos, hîc ab vtraque æqualiter ſcilicet quatuor grabus diſtabit, quia tot diſtat à Petro. Etenim cùm tantùm ratione communis ſtipitis cõiungantur, nequeunt magis inter ſe cõiungi, quã remotior fuerit illi cõiũctus.

4. In computatione graduum lineæ rectæ conuenit ius ciuile cum canonico, ſecùs in computatione graduum lineæ tranſuerſæ ſiue æqualis, ſiue inæqualis. Nam ius ciuile computat omnes gradus, qui ſunt in perſonis computatis, cum autem in quolibet ſit ſuus gradus ab alio diſtinctus, etſi ab ſtipite vterque æqualiter differat plures gradus computat. Vnde aſſerit duos fratres eſſe in ſecundo gradu, ſeu in duplici gradu cum ſtipite, quia vnuſquiſque ſuum gradum habet per ordinem ad ſtipitem communem. Et duo filij fratrum ſunt in quarto gradu, quia vnuſquiſque duplici generatione diſtincta ab alio deſcendit ad ſtipite, & conſequenter duplicem gradum diſtinctum continet.

5. Quoad ſucceſſiones computatio iuris ciuilis ſeruanda eſt, vt deciditur *in leg. regia* 3. *tit.* 6. *part.* 4. tam in foro Eccleſiaſtico, quam in ſæculari, vt tradit Couarruu. *in* 4. *decret.* 2. *p. cap* 6. §. 6. *num.* 8. In aliis verò contractibus, & actionibus, ſeruanda eſt computatio illius fori, ad quem pertinet contractus. At quoad matrimonium fidelium ſemper computatio iuris canonici ſpectari debet; quia in hac parte nihil ius ciuile diſponere valet, ſicuti hæc omnia notarunt Couarruu. *ſuprà*, Sanch. *lib. diſp.* 50. *n.* 8. Gutierr. *c.* 98. *n.* 11. traditúrque à lege *reg* 3. *tit.* 6. *p.* 3.

6. Conſanguinitas igitur impedimentum eſt dirimens matrimonium contrahendum, non quidem ex iure aliquo diuino veteri *Leuitic.* 18. quo antiquitus matrimonium dirimebatur, quia illud ius lege Euangelica abrogatum eſt: nec nouo aliquo à Chriſto promulgato, quia nullum extat, ſed iure Pontificio, quod olim vſque ad ſeptimum gradum extendebatur, vt conſtat *ex c. ad ſedem.* 35. *q.* 5. Nunc autẽ ad quartum incluſiuè extenditur iuxta textum in *c. debet de conſanguin.* Ratio huius prohibitionis eſt, quia matrimonium, ſicut & reliqua omnia ad fouendam charitatem referri debet, ad quem finem maximè expedit matrimonium inter conſanguineos interdicere, vt ſic homines obligentur cùm non conſanguineis contrahere, & hac via reſpublica in charitate, & amore fundetur. Quippè conſanguinei ſatis erant amore, & familiaritate coniuncti titulo conſanguinitatis, ac proinde non indigebant matrimonio ad charitatem fouendam. Expediebat ergo matrimonium, quod vinculum eſt amoris ad eos tantùm qui prædicto titulo amicitiæ carent, extendere. Præterea actus con-

iugalis

actus coniugalis quandam ex ſe indecentiam, & turpitudinem refert, quæ dedecet reuerentiam conſanguineis debitam. Deinde cùm conſanguinei ſummam inter ſe familiaritatem habeant, eorum pudicitia periclitaretur, ſi inter illos matrimonia contrahi poſſent. Tandem vſus coniugalis redderetur immoderatus, ſi amori ſanguinis coniugalis amor accederet.

7. Quæſtionem habet, an iure naturæ aliqua conſanguinitas matrimonium irritet? In qua variæ ſunt ſententiæ, quas latè refert Sanch. *lib.* 7. *diſ.* 51. *per totam.* Nam alij cenſent matrimonium conſiſtere non poſſe in linea recta inter patrem, & filium. Alij extendunt ad ſecundum gradum, alij ad quartum. Alij ad omnes aſcendentes, & deſcendentes. Quoad lineam tranſuerſam aliqui affirmant in primo gradu ſcilicet inter fratres matrimonium non poſſe conſiſtere. Alij ad omnes gradus *Leuit.* 18. prohibitos extendunt.

8. Sed in hac varitate mihi probabilius apparet in primo gradu lineæ rectæ matrimonium iure prohibitum & inualidum eſſe, vti communis omnium ſententia docet, vt videre eſt in Caiet. 2. 2. *quæſt.* 154. *art.* 9. *circa ſolut. ad* 3. Soto *in* 4. *diſt.* 40. *q. vnic. art.* 3. *concluſ.* 2. Valen. *t.* 4. *diſp.* 10. *q.* 5. *pun.* 3. §. 4. Thom. Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 51. *n.* 7. Gutierr. *c.* 98. *num.* 13. Coninch. *diſp.* 32. *dub.* 1. *concluſ.* 2. *num.* 13. Baſil. Ponce, *lib.* 7. *c.* 31. *num.* 4. Paul. Layman. *lib.* 5. *ſum. tract.* 10. *p.* 4. *c.* 6. Gaſpar Hurtado *diſp.* 17. *difficult.* 3. Probant aliqui quia pater, & filius vna perſona reputantur. Non igitur inter ipſos matrimonium conſiſtere poteſt. Præterea matrimonium æqualitatem reſpicit inter coniuges, cùm vnus alteri ſuum corpus ad vſum coniugalem tradat: at inter patrem, & filiam, & à fortiori inter filium, & matrem æqualitas eſſe non poteſt, cùm ſemper debeat deſcendens ſuo progenitori ſubiici. Ergo. Hæ tamen rationes leues ſunt. Nam eſto vna perſona reputentur pater, & filius, de facto duæ perſonæ ſunt diſtinctæ. Ergo ob diſtinctionem irritari matrimonium non poteſt. Deinde etſi genitus genitore inferior ſit, & ſubiectus iure naturæ, hęc tamen ſubiectio non obeſt, quin in ordine ad vſum coniugalem æqualitatem habeat. Quapropter ex his rationibus ſolùm probatur conueniens non eſſe prædictum matrimonium, non tamen conuincitur eſſe irritum, ideóque concluſionem hac conſideratione probandam cenſeo. Matrimonium ad copulam refertur; copulam autem inter conſanguineos primi gradus lineæ rectæ omnes gentes, imo bruta animalia horrent, & auerſantur, teſte Ariſtot. *de hiſt. animal. lib.* 9. *c.* 49. Et Plinio *lib.* 8. *hiſt. natural. c.* 42. Et docet Ambr. *epiſt.* 66. *ad Paternum.* Ergo credibile non eſt humanum genus hanc à Deo accepiſſe poteſtatem tradendi corpus ad vſum ita horribilem, & turpem. Neque inde fit ſtante extrema neceſſitate propagandi genus humanum, eo quòd ſolus pater, & filia, vel filius, & mater ſubſiſtunt, non eſſe licitum, nec validum tale matrimonium: vt docent Caietan. 2. 2. *quæſt.* 154. *art.* 9. Petr. de Ledeſm. *q.* 54. *art.* 3. *difficult.* 1. Ægid. Coninch. *diſ.* 32. *dub.* 1. *n.* 14. Gaſpar Huprado, *diſp.* 17. *de matr. difficult.* 3. & alij. Quia turpitudo, & indecentia quæ in tali matrimonio reperitur ob reuerentiã conſanguineis ita iũctis debitam, ſufficienter honeſtari videtur ob neceſſitatem generis humani propagandi: ad quem finem matrimonium dirigitur ſicuti in omnium ſententia honeſtaretur, ſi ob aliquem finem honeſtum Deus in prædicto matrimonio diſpenſaret. Atque ita vt probabilius defendit Thom. Sanch. plures referens *lib.* 7. *diſp.* 51. *num.* 10. Gutierr. *c.* 98. *n.* 14. Henrriq. *lib.* 12. *cap.* 9. Baſil. Ponce, *lib.* 7. *cap.* 31. *num.* 4. Paul. Layman. *lib.* 5. *ſum. tract.* 10. *part.* 4. *cap.* 6. *num.* 1. Fauétque huic ſententiæ aliqualiter D. Chryſoſtom. 44. *in Geneſ.* Et D. Ambroſ. *lib.* 1. *de Abraham, cap.* 6. Quatenus excuſant filias Loth à culpa in concubitu cum patre, eo quòd putauerint nullum ſupereſſe virum, qui generationi deſeruire poſſet. Dixi aliqualiter, quia ſi Doctores non excuſant filias Loth à culpa, eo quòd credant in prædicto euentu licitam fuiſſe copulam, ſed quia exiſtimarunt illas ignorantia inuincibili laboraſſe, tũ exiſtimantes omnes alios homines periiſſe, tum credentes illo remedio vti potuiſſe etiam matrimonio non contracto, quod à veritate alienum eſt.

9. Quod verò in aliis gradibus extra primum iure naturæ matrimonium irritetur, incertiſſimum eſt. Nam Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 51. *num.* 15. plures referens, Baſil. Ponce, *lib.* 7. *cap.* 81. *num.* 6. negant, eo quòd auus non ſit principium nepris, neque auia nepotis, ſed ſolùm applicant principium. Ideóque non debetur eis ea reuerentia quæ patri debetur, ac proinde non eſt ea turpitudo, & indecentia, quæ in acceſſu cum parente cernitur, ob quam credendum ſit negatam à Deo aſcendentibus, & deſcendentibus hanc poteſtatem ſibi mutuò corpora tradendi in coniugium. Aliàs non ſolùm in quarto, ſed in quinto, & vlteriori gradu in infinitum matrimonium iure naturæ prohitum eſſet. Alij verò ſcilicet Scotus *in* 4. *d.* 40. *q. vnic. art.* 2. Bellarm. *lib.* 1. *de matr. cap.* 28. Coninch. *diſp.* 32. *dub.* 1. *concluſ.* 3. *n.* 16. Paulus Layman. *lib.* 5. *ſum. tract.* 10. *part.* 4. *cap.* 6. *n.* 2. Gaſp. Hurtado *diſp.* 17. *difficult.* 4. cenſent iure naturæ vetitum eſſe matrimonium deſcendentis cum quolibet aſcendente, eo quòd ab eo dependeat in ſuo eſſe, illúmque ob eam cauſam revereri debeat, cui reuerentiæ vſus coniugij obſtat, vt ex vſu omnium gentium benè inſtitutarum liquet, Argum. *leg. Nuptiæ ff. de Ritu nuptiar.* ibi, Nuptiæ conſiſtere non poſſunt inter eas perſonas, quæ in numero parentum, liberorúmve ſunt, ſiue proximi, ſiue vlteriores ſint vſque in infinitum. Et *leg. vlt ff. eodem tit.* Iure gentium inceſtum committit, qui ex gradu aſcendentiũ, vel deſcendentium vxorem duxerit. Ex his conſtat quàm incertum ſit, an matrimonium inter aſcendentem, & deſcendentem iure naturæ irritetur. Sed quia matrimonij valor quoad fieri poſſit ſuſtinendus ſit, & quia negari non poteſt, quo quis magis à ſuo principio diſtat, minus illi eſſe coniunctum, minorémque illi reuerentiam deberi, minúſque inhoneſtum eſſe illi in matrimonium iungi, credo extra primum gradum non irritari. Nam quod vltra quartum gradum non irritetur, ea ratione conuincor. Pontifices *in c. ad ſedem* 35. *q.* 5. ad ſeptimum gradum impedimentum conſanguinitatis extẽderunt, poſtmodum Innocent. III. *in c. non debet de conſanguinit. & affinit.* ad quartum reſtrinxit. At hi Pontifices non ſolùm de gradibus lineæ tranſuerſæ, ſed etiam rectæ locuti ſunt, aliàs poſſet quis cum ſuo aſcendente in ſecundo gradu matrimonium contrahere, ſequens opinionem probabilem illud matrimonium iure naturæ irritum non eſſe. Ergo vltra quartum gradum nulla eſt prohibitio etiam in linea recta.

10. Verùm ſi de gradibus lineæ tranſuerſæ loquamur Abulenſ. *Leuit.* 18. *q.* 5. Sotus *in* 4. *d.* 40. *q. vnica, art.* 2. Couarruu. *in* 4. *decret.* 2. *p. cap.* 6. §. 10. *num.* 15. Sanch. aliis relatis, *diſp.* 52. *num.* 11. Bellarm. *cap.* 28. Valent. *tom.* 4. *diſp.* 10. *quæſt.* 5. *pun.* 3. §. *controuerſia.* Paulus Layman. *lib.* 5. *ſum. tract.* 10. *part.* 4. *c.* 6. *n.* 3. Gutierr. *c.* 98. *num.* 20. & alij cenſent matrimonium in primo gradu huius lineæ ſcilicet inter fratres iure naturæ irritum eſſe. Quibus fauet Innocent III. *in c. gaudemus de Diuortiis,* vbi de conuerſis ad fidem inquit. Si in ſecundo, vel vlteriobus gradibus contraxerunt non eſſe ſeparandos, tacitè innuens ſeparandos eſſe, ſi in primo contraxerint. Ratio eſt, quia actus coniugalis ob turpitudinem, quam præ ſe fert aduerſatur naturali pudori, ac reuerentiæ, quæ ſanguine ita iunctis debetur. Et quia periculum non leue haberent fratres libidinoſi affectus ob continuam cohabitationem, ſi ſcirent coniugium non ſibi à natura eſſe interdictũ; ideóque plures gentes talem copulam, & matrimonium deteſtatæ ſunt, vt refert Ariſt. *l.* 2. *politic. c.* 2. Et Abraham *Geneſ.* 12. aſſerens Saram eſſe eius ſororẽ, ſatis putauit ſuſpicionem coniugij à ſe remouere, quod non præſtaret, ſi coniugium cum ſorore cõſiſtere poſſet.

11. Cæterùm veriùs cenſeo iure naturæ prædictum matrimonium inter fratres valere, vti docuit D. Thom. 2.2. *q.154.art.9. ad* 3. Caietan.. *ibidem*. Alexand. Aleoſ. 3.*part.quæſt.*35.*memb.*6.Scotus *in* 4. *diſt*.40. *quæſt. vnica*. Durand. *ibidem.q.vnica,n.*9. Richard.*art.*1.*q.*2. Et aliis pluribus relatis Baſil.Ponce,*lib.*7.*c.*32.*num.* 3. Coninch. *diſp.*32.*dub.*1.*num.*19.Gaſpar Hurtado *diſp.*17.*difficult.*5. *num.*12. Moueor, quia id quod iuri naturali contrarium eſt omnes gentes deteſtantur, nullóque tempore licitum eſſe reperitur. At coniugia inter fratrea ab initio mundi licita fuerunt, tametſi poſtea vt genus humanum latiùs propagaretur fueriot interdicta,vt rectè notauit Auguſt. *lib.*15.*de ciuitate Dei,c.* 16. Pluréſque gentes benè inſtitutæ ea coniugia ſuſtioueront, teſte Paleoto *lib. de nothis filiis,c.* 3.*num.* 2. *& ſeqq.* imò in Romana prouincia refertur in aliquibus partibus eam conſuetudinem vigere. Signum ergo eſt ea matrimonia iure naturæ irrita non eſſe.

12. Neque rationes contrariæ vrgent. Nam Innocent. III. *in c. gaudemus*,ſolùm decidit ſecundo, & tertio gradu coniunctos ſeparandoa non eſſe. De primo indeciſum reliquit,eo quòd ſub opioione eſſet conſtitutum. Ad rationem autem negamus eam indecentiam io copula coniugali fratrom reperiri,vt ob eam credendum ſit iure naturæ ea matrimonia irritari, aliàs à principio non valereut. Præterquam quòd maior,vel ſaltem æqualis indecentia reperitur in eo quod vnus duabus ſororibus copuletur; vel duo fratrea vni vxori; cùm tamen in his ſæpè diſpenſatum ſit. Ex periculo autem incootinentiæ nequit colligi inualidum eſſe matrimonium, ſed ad ſummum illicitum cauſa legitima deficieote. Ad factum Abraham ſatis eſt quod matrimonia inter fratres frequenter non contingerent,non tamen conuincit nunquam contrahi poſſe.

13. Ex his à fortiori infertur iure naturali non dirimi matrimonium inter neporem & amitam, inter patruum,& ſobrinam, cùm minorem indecentiam ea copula præ ſe ferat, videamúſque ſæpè cum magnis principibus eſſe à Pootifice diſpenſatum.

PVNCTVM VIII.

De impedimento affinitatis.

1 *Quid ſit affinitas.*
2 *Ex qua copula oriatur affinitas.*
3 *Ex penetratione vaſis fæminei abſque ſeminatione,vel ex ſeminatione extra vas non oritur affinitas.*
4 *Non eſt neceſſe copulam licitam,& coniugalem eſſe.*
5 *Veriùs eſt ſpectato iure naturæ affinitatem ex copula fornicaria non oriri.*
6 *Satisfit argum. oppoſitis.*
7 *Ad quem gradum extendatur affinitas.*
8 *Aliqui cenſent iure naturæ irritum eſſe matrimonium in affinibus primi gradus, tam linea recta,quàm tranſuerſa.*
9 *Alij in ſolo primo gradu linea recta.*
10 *In nullo gradu affinitas ex copula fornicaria irritat matrimonium iure naturæ.*
11 *Affinitas linea tranſuerſa ex copula coniugali orta nequaquam dirimit matrimonium iure naturæ.*
12 *Veriſimilius eſt nullam affinitatem linea recta matrimonium iure naturæ dirimere.*
13. *Fit ſatis fundam.* num.8. *adductis.*
14 *Soluuntur fundam.*num.9. *relata.*

1. AFfinitas eſt propinquitas perſonarum ex copula carnali proueniens,nulla ex ſe præſuppoſita parentela Sic. D. Thom. receptus ob omnibus *in* 4.*diſt.* 41. *quæſt. vnica art.*1.*qq.*3.*argum.*2. Gloſſa *in arbore affinitatis* 35. *quæſt.* 5. Etenim cùm per copulam vir, & fœmina vna caro efficiantur, conſanguinei fœminæ redduntur viri affines, & propinqui in eodem gradu ac ſunt cum fœmina, & conſanguinei viri redduntur affines, & propinqui fœminæ io eodem gradu ac ſunt cum viro,iuxta Gloſſam *in cap.non debet*, verbo *in ſecundo de conſanguinit. & affinit.* deciditúrque *in cap. Fraternitatis* 35.*quæſt.*10.ibi:ſi vna caro fuerit, quomodo poterit aliquis eórum propinquus vni pertinere, niſi pertineat alteri.

2. Copula, ex qua neceſſariò affinitas naſcitur nulla alia eſt præter eam, quæ ex ſe generationi apta eſt, quæque matrimonium conſummare poteſt, vti multis comprobat Sanch.*lib.*7.*diſp.*64.*n.*8. *& ſeqq.* Baſil. Ponce, *lib.*7.*c.*33.*n.*2.Couinch.*diſp.*32. *dub.*4. *n.*46. Paul.Laym. *lib.*5.*ſum.tract.*10.*part.*4.*c.*5.*n.*1. quia per illam copulam, & non aliam vna caro efficiuntur.

3. Hinc manifeſtè infertur ex penetratione vaſis fœminei abſque ſeminatiooe,itémque ex ſeminatione extra vas fœmineum naturale affinitatem non naſci,vt probat textus *in c.extraordinaria* 35.*q.*5. Quinimo in probabili ſententia abſque viri,& fœminæ ſeminatione: quia pluribus placet non improbabiliter vtriuſque ſeminationem generatiooi neceſſariam eſſe, ac proinde matrimonij conſummationi. Neque is obſtat textus *in cap.iuuenis de ſponſalib.*& *c. Fraternitati, de eo qui cognouit conſanguin. vxoris ſuæ*, vbi decernitur ſeparandum eſſe virum à coniuge,eo quòd ſororem eius nondum ſeptennem duxerit & forſan cum ea tentauit cooſummare, nec potuit, extraordinariáve libidine polluit. Non inquam obſtat, nam eo caſu oon fit ſeparatio ob impedimentum affinitatis, ſed ob impedimentum publicæ honeſtatis, loquitur enim Pootifex de ſponſalibus. Quapropter ex matrimonio quouſque conſummatum ſit, etſi oriatur impedimentum publicæ honeſtatis,de quo infrà, nulla tamen affinitas naſcitur, hæc enim copulam neceſſariò requirit,vti definiuit Pius V. in bulla edita Kalend. Iulij anno 1568. ſuper declaratiooem Concilij de impedimento affinitatis, quæ incipit, Ad Romanam: & expreſſerat *lex regia* 5. *tit.* 6.*part.*4. & multis comprobat Sanch. *lib.*7. *diſp.*64.*n.*25.Gutierr.*c.*99.*n.*7.

4. Nullo tamen modo neceſſarium eſt copulam ex qua affinitas naſcitur licitam, & coniugalem eſſe; nam eſto fornicaria ſit, ſufficit ad affinitatem inducendam ſaltem iure Eccleſiaſtico,vt conſtat ex Trident.*ſeſſ.*24. *de reformat.c.*4. & habetur *cap.diſcretionem,de eo qui cognouit conſanguin.* &c. Solùm eſt dubium, an ſpectato iure naturali ex copula fornicaria naſcatur affinitas? Negant naſci Nauarr. *lib.* 4.*conſil.tit. de ſponſalib. conſ.*7. aliàs *tit.de conſanguinit.conſ.*12.Ledeſm.2.*part.q.*57.*art.*3. *paulò poſt princ.*Victoria *ſum. vbi de matr.n.*296.Henriq. *lib.*12.*cap.*1.*num.*2.Thom. Sanch. *lib.*7. *diſp.*65.*n.*9. Mouentur primò *ex leg.non facilè* §.*affines.*& §.*ſciendum ff. de gradibus affinit.* ibi: ſciendum eſt neque cognationem, neque affinitatem eſſe poſſe, niſi nuptiæ non interdictæ ſint, ex quibus affinitas coniungitur. Secundò affinibus ex copula fornicaria nulla ſunt impoſita nomina, ſicuti ſunt impoſita affioibus ex legitimo thoro. Ergo ſignum eſt apud gentea nullum eſſe huius affinitatis veſtigium. Tertiò,& præcipuè,quia ex copula fornicaria nulla naſcitur propinquitas,quæ amicitiam, ſeu reuerentiam excitet inter conſanguineos. Non enim filius excitatur ad amorem, reuerentiamve exhibendam fœminæ à ſuo patre turpiter cognitæ. Ergo nulla ex tali copula affinitas naſcitur.

5. Sed longè verior eſt contraria ſententia, quam docuit Ioan. Andr. *in cap.*1.*num.*3. *de conuerſ. infidel.* Et ibi Anton. *num.* 2. *oppoſit. vnica.* Cardinal. *ibi in princ. n.*1. *oppoſit.* 1. Vemerum 1. *part.ſpeculi art.*47.*in probat. ſecundæ concluſionis.* Rebell.*lib.*3. *de matr. quæſt.* 15. *concluſ.*2. Coninch. *diſp.*32.*dub.*4 *concluſ.*1.*num.*49. Gaſpar Hurtado *diſp.* 20. *difficult.*2. & colligitur *ex leg. liberi* 4. *Cod.de Nuptiis.* vbi ſtatuitur, ne filij ducant parentũ concubinas,quia id minus religioſum,& probabile eſt.Sentię

ergo

Digitized by Google

ergo Alexand. Imperarot ex prædicta copula affinitatem onri, & quod magis eſt, Amoſ. 1. *num.* 7. tanquam grauiſſimum ſcelus reputatur quod pater, & filius introierint fornicandi cauſa ad eandem puellam, cuius nulla alia cauſa vt rectè aduerrit Ægid. de Coninch. eſſe poterat, quàm quia per talẽ copulam contrahatur affinitas. Ratio verò ea eſt, quia ideò per copulam coniugalem naſcitur affinitas, quia per ipſam efficiuntur coniuges vna caro, vnuſque ſanguis. At æquè propriè efficiuntur qui copulam fornicariam habent; vt expreſsè dixit Paul. 1. *ad Corinth.* 6. *n.* 15. ibi: An neſcit qui adhæret meretrici (ſcilicet per fornicationem) vnum corpus efficitur. Erunt, inquit, duo in carne vna. Ergo contrahunt propriè affinitatem cum alterius conſanguineis, vtpote accedentes ad eorum ſanguinem.

6. Neque argumenta in contrarium vrgent. Nam lex *Non facilè*, negat affinitatem, imo & cognationem ex nuptiis interdictis non abſolutè, ſed quoad aliquos ciuiles effectus, ſcilicet ſucceſſionem, ſicuti etiam negat cognationem, & affinitatem capire diminutis, non quidem cognarionem, & affiniratem naturalem, hæc enim tolli non poterat, ſed ciuilem in ordine ad ſucceſſionem. Ad ſecundum nego affinibus ex copula fornicaria non eſſe impoſita ea nomina, quæ affinibus ex copula coniugali. Sunt etenim. Frequenter ramen non ſic appellantur, eo quòd hæc affinitas non honoris, ſed dedecoris ſit. Ad tertium admitto ex prædicta copula fornicaria non naſci affinitatem, quæ amorem, & reuerentiam excitet. At id neceſſarium non eſt, ſatis enim eſt quod fiant vna caro. Præterea nego ex tali copula per ſe ſumpta non naſci amiciriam, & reuerenriam: naſcitur namque, cuius ſignum eſt, quod filius etiam patre mortuo abhorreat coitom cum patris concubina, ne patris turpirudinem reuelet. Quod ſi in concubinæ odium, & non in eius amorem exciterit, id naſcitur, quia ea copula eius patri perditionis occaſio erat.

7. Porro affinitas, etſi iure antiquo vſque ad ſeptimum gradum, ſicuti conſanguiniras extendebatur iuxta textum *in cap. nullum. cap æqualiter* 35. *q.* 3. at nunc reſtricta eſt ad quartum gradum ex textu *in c. non debet de conſanguinit. & affinit.* Et licèt in illis textibus nulla ſit menrio affinitatis ortæ ex copula illicita cùm ex hac affinitas oriatur, ſicut ex copula licita *Cap. diſcretionem. De eo qui cognouit conſanguineam vxoris ſuæ*: omnes Doctores teſte Gutierr. *c.* 99. *n.* 11. extendunt eam affinitatem ad eoſdem gradus, ac extenditur affinitas ex copula licita, niſi nouo Trident. *decreto ſeſſ.* 24. *c.* 4. *de reformat. matrimonij*, ad ſecundum gradum reſtricta eſſet.

8. Quæſtio igitur eſt, an aliqua affinitas iure naturæ irritum reddat matrimonium? Negari non poteſt eſſe indecens, & peccatum abſque legitima cauſa matrimonium contrahere cum affine in primo gradu ſiue lineæ rectæ, ſiue tranſuerſæ, maximè ſi affinitas ex legitimo thoro naſcatur, vti probat Coninch. *diſp.* 32. *dub.* 4. *num.* 51. Sanch. *diſp.* 52. *n.* 7. Sed an tale matrimonium ſit irritum tam in affine lineæ rectæ, quàm tranſuerſæ? non eſt conſtans Doctorum ſententia. Nam Paludan. *in* 4. *d.* 41. *q.* 1. *art.* 5. *concluſ.* 2. S. Antonin. 3. *part. tit.* 1. *cap.* 11. & 14. & alij plures relati à Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 52. *num.* 5. cenſent non ſolùm in affinibus lineæ rectæ, ſed etiam in affinibus lineæ tranſuerſæ matrimonium iure naturæ irritum eſſe in primo gradu. Mouentur ex illo *Matth.* 14. & *Marc.* 6. vbi Ioannes Baptiſta reprehendit Herodem, eo quòd vxorem fratris ſui acceperit, neque valet dicere accepiſſe illam viuente fratre ſuo Philippo. Contrarium enim dicit Chryſoſtom. *hom.* 41. *in Matth.* & probabile reputat Auguſt. *lib. de fide, & operib. c.* 19. At Herodes lege Moyſis *Leuit.* 18. Non reuelabis turpitudinem fratris tui, non aſtringebatur, vt pote qui gentilis erat, & non Iudæus. Ergo quia aduerſus legem naturalem delinquebat reprehendebatur à Baptiſta. Secundò in *c. gaudemus de diuortiis* deciditur infideles ad fidem conuerſos, ſi in ſecundo, vel tertio gradu affinitatis exiſtant non eſſe ſeparandos. Ergo ſupponitur eſſe ſeparandos, ſi in primo gradu coniuncti ſunt. Tertiò ſecundum valde probabilem ſententiam matrimoniũ conſiſtere nequit inter fratrem, & ſororem, at vxor fratris ſoror reputatur, eo quòd per copulam vna caro ſint effecti. Ergo vxor fratris nequit eo mortuo eſſe vxor alterius fratris.

9. Alij grauiſſimi Doctores cenſent affinitatem lineæ rectæ in primo gradu, V. g. inter priuignum, & nouercam, vel priuignum, & vitricum, ſocerum, & nurum, ſocrum, & generum matrimonium irritum eſſe iure naturæ: ſic docent Nauarr. *lib.* 4. *conſil. tit. de ſponſalib. conſ.* 14. *edit.* 2. Sotus *in* 4. *d.* 41. *quæſt. unica art.* 3. *circa finem.* Couarruu. 4. *decret.* 2. *part. c.* 6. §. 10. *num.* 6. Vaſquez *tom.* 2. *q.* 74. *art.* 8. *diſp.* 112. *num.* 7. Coninch. *diſp.* 32. *dub.* 4. *concl.* 3. *num.* 53. Valent. *t.* 4. *diſp.* 10. *q.* 5. *p.* 3. *verſ. tertiò controuerſia eſt.* Bellarm. *cap.* 28. *de matr. poſt initium.* Paul. Layman. *lib.* 5. *ſum. tract.* 10. *p.* 4. *c.* 6. *aſſert.* 5. *num.* 5. & alij relati à Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 66. *num.* 6. ſumitúrque ex *leg. ſi adulterium* §. *quare ff. ad leg. Iul. de adult.* Et ex *leg. vlt.* §. *nouerca ff. de conditione ſine cauſa*, in quibus hæ nuptiæ inceſtuoſæ vocantur. Et præcipuè *ex c.* 2. *Amos*, vbi tanquam ſcelus grauiſſimum exaggeratur quod filius, & pater iuerint ad puellam conſtuprandam, quia eo facto, inquit textus, nomen ſanctum Dei violarunt, id eſt gentibus talem copulam deteſtantibus occaſionem præbuerunt nomen Dei blaſphemandi; ob quam cauſam Paul. 1. *Corinth.* 5. Corinthios reprehendit, eo quòd inter ipſos audiretur fornicatio, qualis neque inter gẽtes, ita vt vxorem patris ſui aliquis habeat. Neque credendũ eſt Deum dixiſſe in antiqua lege *Leuit.* 20. pœnã grauiſſima ignis periturum qui ſupra vxorem filiam duxerit matrem eius, niſi hoc coniugium naturæ legibus maximè aduerſaretur. Deinde eſt argumentum à ratione. Matrimonio namque coniuges vna caro efficiuntur, ergo reuerentiam, quam filius patri debet, eandem fermè exhibere tenetur ſuæ nouercæ vt colligitur ex Auguſt. *lib.* 22. *contra Fauſtum c.* 61. relato *in cap. ſir vir.* 35. *quæſt.* 3. At negari non poteſt eſſe contra reuerentiam patri debitam, ſi eius vxori filius commiſceatur. Et confirmatur, inter conſanguineos lineæ rectæ iure naturæ conſiſtere nequit matrimonium in primo gradu: at affines æquè à matrimonio, ac conſanguinei excluduntur, *c.* 1. *de conſanguinit. & affinit.* Ergo matrimonium inter affines in primo gradu eſſe non poterit iure naturæ ſpectato.

10. Cæterùm aliter in hac quæſtione dicendum exiſtimo. Et primis certum eſſe debet affinitatem ex copula fornicaria procedentem in nullo gradu iure naturæ matrimonium irritare. Nam eſto ex illa copula affinitas naſcatur, quod probabilius cenſuimus, eſt tamen quædam affinitas minus perfecta, quæ nullo iure probari poteſt matrimonio impedimentum eſſe. Præcipuè cùm videamus ſæpè in hac affinitate Pontificem in ſacra pœnitentiara diſpenſare; quod nullatenus præſtaret, ſi iure naturæ ea affinitate matrimonium irritaretur. Atque ita vt certum tradunt Sanch. *lib* 7. *diſp.* 66. *num.* 3. Rebell. *lib.* 3. *de matr. quæſt.* 15. *concluſ.* 2. Paul. Layman. *lib.* 5. *ſum. tract.* 10. *part.* 4. *c.* 6. *concluſ.* 5. *num.* 6. & alij Doctores in concluſionibus ſequentibus referendi.

11. Secundò affinitatem lineæ tranſuerſæ naſcentem ex copula coniugali nequaquam matrimonium iure naturæ dirimere. Tenent hanc ſententiam innumeri Doctores, qui varios tractatus ediderunt in defenſionẽ matrimonij Henrici VIII. cum Catharina, quod ipſe conabatur irritũ eſſe, eo quòd prius cum ſuo fratre nupſiſſet, & præter eos docent Couarr. 4. *decret.* 2. *p. c.* 6. §. 10. *n.* 7. & *ſeqq.* Bellarm. *l.* 1. *de matr. c.* 28. Valẽt. *t.* 4. *diſp.* 10. *q.* 5. *pũ.* 3. *verſ. in aliis autem gradibus.* Sanch. *l.* 7. *diſp.* 66. *n.* 11. Baſil. *lib.* 7. *c.* 34. *n.* 3. & alij apud ipſos, qui referunt ſæpè Pontificem in hac affinitate diſpenſaſſe, quod nullatenus faceret, ſi iure naturæ matrimonium dirimeret. Et Clemens VII. authoritate Pontificia declarauit diſpenſationẽ con-

ceſſam à Iulio II. Henrico VIII. pro matrimonio cum Catherina eius coniuge validam fuiſſe. Vnde de hac quæſtione nullus videtur dubitandi locus. Præterea in ſtatu legis naturæ Iacob duxit Lyam, & Rachelem ſorores, *Geneſ.* 29. & Iudas *Geneſ.* 38. eidem fœminæ conceſſit duos fratres in viros, & *Deuteron.* 27. cautum erat, vt frater vxorem fratris ſui abſque liberis defuncti duceret, quæ nullatenus permitterentur, ſi illud coniugium iuri naturæ aduerſaretur. Denique indecentia, quæ in hoc matrimonio reperitur, non videtur tanti momenti vt ob ipſam aſſerendum ſit authorem naturæ noncõceſſiſſe affinibus poteſtatem ſe in coniugium tradendi.

12. Tertiò dico veroſimilius eſſe nullam affinitatem lineæ rectæ matrimonium iure naturæ dirimere, quæ eſt ſententia D. Thom. 2.2.*q.*154. *art.*9. *in ſolut. ad* 3. Et ibi Caietan. Alexand. Alenſ. 2.*p.q.*169. *memb.*2. *&* 3. *p.q.*27. *memb.*4. *art.*3.§. 2. Henriq. *lib.*11.*c.*1. *n.*2.&*c.*9. *n.*5. Sanch. plures referens *l.*7. *diſp.* 66. *n.* 7. Baſil. Ponce, *lib.*7. *cap.*34.*n.*5. Rebell. *de obligat. inſtit.* 2.*p.lib.*3.*q.*15. *n.*10. & colligitur manifeſtè ex concilio Agathenſi *can.* 6. & Concilio Epaunenſi *can.* 30. vbi prohibetur matrimonium contrahi cum priuigna cum nouerca relicta fratris, vel auunculi, at ſi contractum ſit ante eam prohibitionem decernitur ſuſtinendum eſſe, quod euidentiſſimum ſignũ eſt validum à Pontifice reputari. Idem cõſtat ex concilio Aurelanienſi 3. *can.* 10. vbi hac verba habentur. De inceſtis coniunctionibus ita quæ ſunt ſeruentur, vt ſi qui aut modò ad baptiſmum veniunt, aut quibus patrum ſtatuta ſacerdotali prædicatione antea in notitiam non venerunt, ita pro nouitate non conueſionis ac fidei ſuæ credidimus conſulendum, vt contracta hucuſque huiuſmodi coniugia non ſoluantur, ſed in futurũ, quod de inceſtis coniunctionibus in anterioribus canonibus interdictum eſt obſeruetur, id eſt, vt ne quis ſibi ſub coniugij nomine ſociare præſumat relictam patris filiam, relictam fratris, ſororem fratris ſobrinam, cõſobrinam, vel relictã auonculi, vel patrui. Ergo ſentit Põtifex iure naturæ prædictam affinitatem matrimonium non dirimere, aliàs conuerſi ad fidem ſeparandi eſſent, vtpote qui inualidè contraxiſſent. Fauétque huic ſententiæ illud *Reg.* 3.*c.*2. vbi Adonias petit Abiſac vxorem patris ſui defuncti in coniugem. Et quod tradit Valerius Maximus, *lib.*5.*c.*7. de Seleuco Syriæ Rege qui prudenter (inquit) filio ſuo Antiocho periculosè ægrotanti ob amorem Stratonices nouercæ ſuæ eam illi in coniugem conceſſit. Etenim cùm matrimonium iure naturæ irritum eſſe non poſſit ſecluſo errore, niſi ex defectu potentiæ ad generationem, vel quia coniuges ſe mutuò ſubiici non poſſint ad debitum reddendum, prolem educandam, & familiam gubernandam, vel quia Deus ob indecentiam in eo matrimonio repertam noluit poteſtatem concedere hominibus ad tale coniugium. Et in matrimonio, quod filius V. g. cum vxore parentis ſui defuncti contraheret nihil horum reperiatur, conuincitur iure naturæ irritum eſſe non poſſe matrimonium ex vlla affinitate. Minorem probo. Affinitas in primo gradu lineæ rectæ non conſtituit impotentiam ad generationem, vt de ſe liquet, neque impedit debitam coniugum ſubjectionem. Nam eſto filius reuerentiam debeat vxori patris ſui, id non tollit, quin ipſa matrimonio contracto ſubiici ei poſſit in domeſtica gubernatione. Neque item ex eo quod fuerit vxor ſui patris oritur tam grauis indecentia, vt cauſa vrgenti honeſtari non poſſit cum ea coniugium. Si enim honeſtatur coniugium in affinitate lineæ rectæ orta ex copula fornicaria, cur non honeſtari poterit in affinitate orta ex licita copula, cum hæ affinitates ſolùm differant penes magis, & minus? Hinc inferendum eſt, ſi infideles aliqui in primo gradu affinitatis coniuncti ſint, & ad fidem conuertantur nullatenus ſeparandos eſſe, niſi fortè iuxta ritum ſuarum legum tale matrimonium irritaretur, vti conſtat ex prædictis Conciliis, & notarunt Vemeruz. 2. *part. ſpeculi, art.* 25. *circa finem.* Henriq. *lib.*12.*c.*9.*num.*5. Sanch. *lib.*7. *diſp.*66. *num.*8.

13. Supereſt ſatisfacere fundamentis aliarum ſententiarum. Et quidem ea quæ *num.*8. adduximus probantia iure naturæ affinitatem in primo gradu lineæ tranſuerſæ matrimonium dirimere facilia ſunt. Nam primo deſumpto ex reprehenſione à ſancto Ioanne Baptiſta Herodi facta, negamus Philippum fratrem Herodis mortuum eſſe, ſicuti negat S. Thom. *in illum locum Matth.* Et Beda *in eum locum Marci.* Et alij apud Maldonat. Et Ioſeph. *lib.*18. *antiquit. c.*6. Sed gratis conceſſo Philippum mortuum eſſe, adhuc Herodi non licebat vxorem fratris ſui habere, eo quòd *Leuit.* 18. coniugium cum vxore fratris demortui liberos relinquentis prohibitum eſſet, & Philippus reliquerat filiam Herodiadem ſaltatricem: & Herodes quamuis gentilis eſſet, quia tamen erat filius Iudæi cuiuſdam lege Moyſis aſtringebatur. Ad ſecundum *ex c. gaudemus de diuortiis*, reſpondeo ibi nec negari, neque affirmari, an coniuncti in primo gradu ſeparandi eſſent, præterquam quòd potiùs de gradibus conſanguinitatis, quàm affinitatis textus loquitur. Ad tertium etſi concedamus inter fratrem, & ſororem matrimonium iure naturæ conſiſtere non poſſe, non inde infertur non poſſe cum vxore fratris demortui, nam eſto per matrimonium coniuges efficiantur vna caro, extrinſecè tamen.

14. Difficiliora ſunt fundamenta *n.*9. adducta, ad probandum iure naturæ eſſe irritum coniugium cum affinibus in primo gradu lineæ rectæ, at nullatenus conuincunt, vt à ſententia Pontificum declaratione firmata recedamus. Ad primum deſumptum ex *leg. adulterium*, & ex *leg. vlt.* concedo nuptias cum iis affinibus inceſtuoſas eſſe, quia ſunt prohibitæ ob indecentiam, & irritæ iure communi ſpectato, ſecus iure naturali. Ad ſecundum *ex loco Amos*, reſpondeo meritò grauiſſimum ſcelus reputatum eſſe, quia fuit quoddam adulterium, & indecentiſſimum, ſicuti fuit illud quod Paulus 1. *Corinth.* 5. reprehendit, viuente enim patre, illóque renitente filius vxori patris ſui copulatur teſte Caietano, Sedulio, & aliis relatis à Iuſtiniano, & Cornelio in illum locum. Quod verò *Deuter.* 20. pœna ignis prædictum coniugium puniatur, inde ſolùm conuincitur eſſe indecentiſſimum, ac proinde homines ab eo auertendos eſſe, neque tale coniugium permittendum, niſi ex vrgentiſſima cauſa, & quia hæc rarò contingere poteſt, ideo Pontifices nunquam in hac affinitate diſpenſarunt. Tertium ex ratione petitum probat indecens eſſe secluſa vrgentiſſima cauſa prædictum coniugium, non tamen probat irritum eſſe. Minorem namque reuerentiam nouercæ, quàm matri, à qua eſſe accepiſti, exhibere teneris. Ad confirmationem dico æquè affines in primo gradu, ac conſanguineos excludi à matrimonio contrahendo, ſi ius poſitiuum ſpectetur, ſecùs ſi ius naturale.

PVNCTVM IX.
De impedimentis cognationis ſpiritualis, & legalis.

1 *Quæ ſit cognatio ſpiritualis.*
2 *Quas perſonas afficiat.*
3 *Quæ ſit cognatio legalis.*
4 *Quis poſſit adoptare.*
5 *Quotuplex ſit adoptio.*
6 *Cognatio legalis eſt triplex.*
7 *Qualibet ex his cognationibus impedimentum eſt dirimens matrimonio contrahendo.*
8 *Hoc impedimentum cognationis legalis plures cenſent ex ſola adoptione perfecta oriri.*
9 *Verius eſt oppoſitum.*
10 *Soluuntur contraria fundamenta.*
11 *Prima ſpecies cognationis legalis durat perpetuò.*
12 *Aliqui cenſent extendi hoc impedimentum ad omnes deſcendentes adoptati ſine termino. Alij ad ſecundum gradum. Alij ad quartum.*

13 *Reiiciuntur.*

13 *Reiiciuntur hi dicendi modi.*
14 *Solùm inter adoptantem, & adoptatum hæc cognatio, & impedimentum intercedit.*
15 *Cognatio legalis linea tranſuerſa contrahitur, & perſeuerat, dum filius ſub poteſtate adoptantis exiſtit.*
16 *Cognatio legalis per modum affinitatis perpetua cenſenda eſt.*

1. COgnatio ſpiritualis ſecundum omnes Doctores eſt propinquitas perſonarum iure eccleſiaſtico inducta ſuceptione, vel conceſſione Sacramenti, Baptiſmi, & Confirmationis, éſtque impedimentum dirimens matrimonij contrahendi, vt conſtat ex *tot. tit. de cognat. ſpiritituali.* Et *c. 1. eodem tit. in 6.* Et Trident. *ſeſſ. 24. cap. 2.* Etenim per Baptiſmum regeneratur ſpiritualiter puer, & per Confirmationis Sacramentum in eſſe roboratur. Decuit ergo, vt ſicur per carnalem generationem contrahitur cognatio matrimonium impediens, ſic per huiuſmodi regenerationem, & roborationem contraheretur ſaltem ab iis perſonis, quæ immediatè cócurrerent.

2. Antiquo iure plures perſonas hoc impedimentum afficiebat, at ſpectato Trident. *ſeſſ 24. c. 2.* ſolùm afficit baptizantem, & de ſacro fonte leuantem comparatione baptizati, illiúſque patris, & matris. Et idem eſt in Confirmatione, omnibus inter alias perſonas huius cognationis impedimentis ſublatis. Vt baptizans, vel confirmans hoc impedimentum contrahat nihil aliud requiritur, quàm quod verum Sacramentum miniſtret. At ſuſcipiens baptizatum, vel confirmatum debet eſſe deſignatus, & rationis compos, & non religioſus, & ſuſcipere baptizatum in baptiſmo ſolemni, imò ſecundum probabilem ſententiam per ſe ipſum, vti hæc omnia latiùs proſecuti ſumus *tract. de Baptiſmo. pun. 11. §. 1. & 2.*

3. Cognatio legalis eſt propinquitas perſonarum ex adoptione proueniens. Adoptio verò eſt actus legitimus per quem fit filius, aut nepos qui non eſt naturam fermè imitans, vel vt placet D. Thom. communiter recepto, *in 4. diſt. 42. q. 2.* eſt legitima ſuſceptio extraneæ perſonæ in filium, vel nepotem, vel deinceps. Vtraque definitio in idem recidit. Dicitur actus legitimus, ſeu legitima ſuſceptio, quia debet eſſe ſecundùm leges tum ciuiles, tum canonicas. Dicitur ſuſceptio, quia per eam ſuſcipit adoptans in filium, vel nepotem, quem à natura non habet, & quo naturæ defectum ſupplet. Dicitur extraneæ perſonæ, quia eſt extra adoptantis poteſtatem. Dicitur in filium, vel nepotem, quia nemo in fratrem, vel patrem adoptari poteſt. *Leg. nec apud, Cod. de hæred. inſtit.*

4. Vt autem quis alterum adoptare poſſit debet eſſe maſculus, fœminis namque ex reſcripto principis non eſt datum adoptare, eo quòd filios ſub ſua poteſtate non contineant. Item debet eſſe ſui iuris, & maior viginti-quinque annis, quia aliàs ſua adminiſtrare nequit. Deinde naturaliter potens ad liberos gignendos, quia in defectum filiorum, quos ſpectata natura habere poſſet permittitur adoptio, ideóque debet adoptatum excedere ſaltem octodecim annis, vt ratione ætatis pater illius eſſe poſſit, quia ad ſimilitudinem filij carnalis hæc adoptio inducta eſt. Quinimo ſi adoptionem fectam ſcilicet arrogationem præſtet quadraginta annos complere debet, ac tandem neque abſens adoptare poteſt etiam per procuratorem, ſed neceſſariò adoptans præſens eſſe debet, vt ipſe qui neceſſariò debet eſſe ſui compos adoptio niſi perfecta ſit conſentiat. Quæ omnia habentur *inſtit. & ff de adoptionib.* Et latè tradit Angel. verbo *adoptio, n. 4.* Syueſt. *q. 2. & 5.* Sanch. *lib. 7. diſp. 63. n. 3.* Molina *tom. 2. diſp. 217.*

5. Adoptio verò, ex qua cognatio legalis oritur duplex eſt, alia perfecta, in qua reſcripto principis perſona extranea quæ ſui iuris eſt tranſit in poteſtatem, & familiam adoptantis, ſicuti alij filij legitimi. Quæque dicitur arrogatio, quia à principe rogatur adoptans, an velit adoptatum in filium, vel nepotem habere & adoptatus an id fieri conſentiat. Imperfecta verò eſt, quæ authoritate cuiuſlibet iudicis merum, & mixtum imperium habentis perſona extranea eſto ſui iuris non ſit, ſed ſub alterius poteſtate conſtituta in filium, vel nepotem aſſumitur. Quæque patri adoptiuo non ſuccedit neceſſariò ex teſtamento, ſicuti ſuccedit arrogatus, ſed ſolùm ab inteſtato, vt conſtat *ex §. ſed hodie, §. adoptio, §. item,* & aliis *inſtit. de adoptionib.* Et *leg. regia 7 tit. 7. part. 4.* Et *leg. 1. & 2. Cod. & ff. de adoptionib.* Adoptio verò abſque authoritate principis, vel magiſtratus effecta, etiamſi publicè fiat nullius eſt effectus, quia prædictæ leges hanc conditionem pro forma expoſtulant, qua deficiente corruit actus, vt benè notauit Abbas *in c. vn. 3. de cognat. legali.* & ibi Ioan. Andr. *num. 1.* Angelus, verbo *adoptio, n. 3.* Sylueſt. *eodem. q. 8.* Gregor. Lopez, *leg 7. p. 4.* verbo *ſucarta* Sanch. *lib. 7. diſp. 63. num. 18.*

6. Cognatio legalis ex adoptione ſiue perfecta, ſiue imperfecta proueniens triplex eſt. Prima in linea recta inter adoptantem, & adoptatum, vti habetur *in §. ergo non omnes, inſtit. de Nuptiis.* Et *leg. quin etiam, ff. de Ritu nuptiarum.* Et *leg. regia 7. tit. 7. part.* Secunda eſt lateralis, ſeu in linea tranſuerſa inter adoptatum, & filios carnales adoptantis, de qua *in §. inter eas, inſtit. de Nuptiis.* Et *leg. per adoptionem ff. de Ritu nuptiar.* Et *dicta lege regia 7.* Et *c. vnico De cognatione legali cap. adoptionem. 30. q. 3.* Tertia fundatur in legali quadam affinitate ad ſimilitudinem affinitatis carnalis inter adoptantem, & vxorem adoptati, & inter adoptatum, & vxore adoptantis iuxta *leg. adoptiuus ff. de Ritu nuptiar.* Et *dicta leg. regia 7. tit. 7. part. 4.* Et tradit D. Thom. receptus ab omnibus *in 4. d. 42. q. 2. art. 3. in corp.*

7. Quamlibet ex his cognationibus impedimentum eſſe dirimens matrimonio contrahendo firmant ferè omnes Doctores, vt videre eſt in Abbate *Rub. de cognat. legali n. vnico.* Alexand. de Neuo *cap. vnico. num. 10. eodem tit.* Sylueſt verbo *matrim. 8. q. 8.* D. Thom. *in 4. d. 42. q. 2. art. 2. in corp.* Et ibi Bonau. *art. 1. verſ. de adoptione, & art. 2. in fine.* Gregor. Lopez *leg. regia 7. tit. 7. part. 4.* Gallego *de cognat. legali cap. 3. num. 56.* Lanceloto *inſtit. iuris canonici, lib. 2. tit. de triplic. cognat.* vbi de legali, *§. legalis cognatio.* Baſil. Ponce, *lib. 7. cap. 41. n. 2.* Sanch. *lib. 7. diſp. 63. num 17.* Gutierr. *cap. 102. n. 4.* Paul. Layman *lib. 5. ſum. tract. 10 part. 4. c. 7. num. 3.* Coninch. *diſp. 32. dub. 3.* Gaſp. Hurtado *diſp. 19. difficult. 2. num. 4.* Etenim cùm legibus ciuilibus ſuperiùs relatis ſtatutum ſit, quamlibet ex ſupradictis cognationibus impedimentum eſſe dirimens matrimonio contrahendo, & à iure canonico in Rubrica de cognatione legali approbata ſit in communi cognatio legalis, efficitur quamlibet ex ſupradictis cognationibus impedimentum eſſe. Sed ſpecialiter prima ſpecies cognationis legalis lineæ rectæ approbata eſt à Nicolao Papa *in c. dilegere. 30. q. 3.* tanquam impedimentum dirimens matrimonium contrahendi, ibi. Quandoquidem nec inter eos qui natura, & eos qui adoptione filij ſunt venerandæ Romanæ leges matrimonia contrahi permittunt. Secunda verò ſpecies cognationis legalis in linea tranſuerſa approbatur *in cap. per adoptionem, eadem cauſa, & q.* ſed præcipuè *in c. vn. de cognat. legali* ſtatuitur impedimentum eſſe dirimens. Si quidem inquit textus nuptias conſiſtere non poſſe inter filium legitimum, & ſororem adoptiuam. Verbum enim *poteſt* præpoſita negatione tollit potentiam, & reddit actum nullum, vt pluribus exornat Sanch. *lib. 6. diſp. 38. num. 20.* Præterquam quòd verbum *conſiſtere* præpoſita negatione indicat nullam conſiſtentiá nec valorem habere prædictum matrimonium. De tertia ſpecie ſolùm eſt difficultas, an impedimentum præſtet matrimonio contrahendo, eo quòd nullo textu iuris canonici, à quo impedimenta ſtatuenda ſunt approbata reperiatur, ſed id non obeſt, quia ſatis eſt, quod in Rubrica generaliter approbetur, & conſuetudine Romanæ

Eccleſiæ confirmetur, ſicuti rectè notarunt Sanch. Hurtado, Layman, & alij *ſuprà*. Ratio autem ob quam hoc impedimentum ab Eccleſia ſtatutum eſt ea eſſe videtur, quæ in conſanguinitate, & affinitate carnali. Quippe ex prædicta adoprione naſcitur quidem ſpecialis amor, & amicitia inter adoptantem, eiuſque filios carnales, & adoptatum. Ergo vt matrimonium quod amotis vinculũ eſt ad alios extraneos extẽdatur. Præterquam quòd adoptatus ſpeciali reuerentia proſequi tenetur adoptantem, cui reuerentiæ non leuiter copula obſtat. Denique adoptatus cum adoptante, eiúſque vxore, & filiis habitare debet. Si autem matrimonium ipſis interdictum non eſſet, facilè in libidinem laberentur. Meritò ergo Eccleſia illis matrimonium interdixit.

8. Reſtat duplex quæſtio. Prima, an prædicta cognatio legalis impedimentum præſtans matrimonio contrahendo oriatur, non ſolùm ex adoptione perfecta, ſcilicet atrogatione, ſed etiam ex imperfecta? Grauiſſimi Doctores, & ſatis probabiliter cenſent ex ſola adoptione perfecta oriri. Sic Innocent. *in cap. vn. num. vnico de cognat. legali*. Sylueſt. verbo *matrim*. 8. *q*. 8. *dicto* 4. Ledeſm. 2. *p. q*. 59. *art*. 3. *fine*. Henrriq. *lib*. 12. *num*. 3. Petr. Ledeſma *de matr. q*. 57. *art*. 2. *concl*. 3. Sanch. alios referens *lib*. 7. *diſp*. 63. *num*. 9. inclinant Coninch. *diſp*. 32. *dub*. 3. *in fine*. Paul, Layman. *lib*. 5. *tract*. 10. *p*. 4. *c*. 7. *num*. 3. Ochagauia, *q*. 58. *de matr*. Mouentur primò, quia hæc cognatio legalis conſtituta eſt ad ſimilitudinem cognationis carnalis; at hæc neceſſariò petit filium ſub poteſtate parentis conſtitui. Ergo &c. Secundò conſtituitur ad ſimilitudinem eorum qui legitimè nati ſunt. Quam ſimilitudioem habere adoptiui nequeunt, quouſque in poteſtatem, & familiam parentis adoptantis adſciſcantur. Tertiò ex vi huius cognationis legalis dirimitur matrimonium inter adoptiuum, & filios carnales adoptantis, quod nullatenus eſſe poteſt, niſi vterque ſub poteſtate adopiantis ſint conſtituti. Quartò ratio præcipua, ob quam Eccleſia hoc impedimentum conſtituit iuxta D. Thom. *in* 4. *d*. 42. *quaſt*. 2. *art*. 2. *in corp*. eſt ob vitandum periculum incontinentiæ inter ſic cognatos. Quod neceſſariò futurum eſſet matrimonio non interdicto. At ſi adoptatus in poteſtatem adoptantis, eiúſque familiam non tranſit, prædictum pericolum ceſſat, cùm ſimul non habitent Ergo. Quintò impedimenta matrimonij in dubio potiùs reſtringi, quàm extendi debent ob matrimonij fauorem, Cùm ergo ſtatutum ſit cognationem legalem impedimeotum eſſe matrimonij contrahendi de cognatione legali orta ex adoptione perfecta videtur intelligendum, ſiquidem hæc eſt propria adoptio, alia ſolùm eſt ad perfectam adoptionem diſpoſitio, vt inquit D. Thom. *d. d*. 42. *quaſt*. 2. *art*. 1. *ad* 1.

9. Nihilominus contraria ſententia verior mihi videtur, & in praxi omnino ſequenda, quam doceot Gloſſa *in c. vnic. ad finem de cognat. legali*. Et ibi Hoſtienſ. *in fine*. Abbas *num*. 3. Couarruu. *in* 4. *decret*. 1. *part*. *c*. 6. *§*. 5. *num*. 2. Gregor. Lopez *leg*. 7. *tit*. 7. *part*. 4. verbo *que proſitaron*. Tolet. *lib*. 7. *ſum*. *c*. 4. *num*. 7. Rebell. *de obligat. inſtit*. 2. *part*. *lib*. 3. *q*. 7. Baſil. Ponce, *lib*. 7. *c*. 41. *in princ*. Gaſpar Hurtado *diſp*. 19. *difficult*. 2. *num*. 3. Auguſt. Barboſa *de poteſt. Epiſc*. 3. *part. alleg*. 51. *in fine*. Gutierr. *de matr*. *c*. 102. & alij plures, quos refert Sanch. *d. diſp*. 63. *n*. 8 vbi hanc ſententiam valde probabilem cenſent. Ratio eſt, oam adoptio ex qua adoptatus non tranſit in poreſtatem, & familiam adoptantis vocatur imperfecta, id eſt minus perfecta quàm arrogario, attamen in ſe vera propria, & perfecta adoptio eſt, ſicque communiter appellatur, & colligitur, ex *§. adoptio inſtit. de adoptionib*. Et *leg. adoptiuus ff. de Ritu nuptiar*. Et notatur expreſsè lege *regia* 7. *tit*. 7. *part*. 4. At textus ex iure canonico, in quibus cognatio legalis impedimentum aſſeritur de adoptione abſolutè loquuntur, vt videre eſt in *cap. ita diligere. Cap. per adoptionem* 30. *q*. 3. & *cap. vnico de cognat. legali*: Ergo abſque fundamento firmo reſtringitur cognatio legalis, vt ſolùm procedat in atrogatione: lex namque abſolutè loquens abſolutè intelligenda eſt, nec diſtinctionibus eius efficacia minuenda, vt inquit textus *in leg. non diſtinguemus*, 8. *cum ſimilib. ff. de recept. arbitr*.

10. Neque fundamenta oppoſita obſtant. Ad primum concedo hoc impedimentum inductum eſſe ad ſimilitudinem cognationis, ſed non obinde infertur omnia quæ in cognatione carnali interueniunt debere in hac cognatione adoptiua intercedere. Satis enim eſt quod ſicut filius carnalis ſuccedit patri, & ad patrem refertur, ſuo modo adoptiuus ſuccedat, & ad patrem referatur. Eodem modo reſpondemus ad ſecundum, Ad tertium admitto cognationem ortam ex adoptione imperfecta non dirimere matrimonium inter aduptatum, & filios carnales adoptantis, quia inter ipſos non eſt cognatio, ſecùs inter adoptatum, eiuſque vxores. Ad quartum concedo ceſſare prædictas rationes, ſed quia oon ceſſat ratio reuerentiæ, & amicitiæ inter cognatos, ob quam hoc impedimentum Eccleſiam diximus ſtatuiſſe, nec prædictum impedimentum ceſſat. Ad vltimum admitto impedimenta mattimonij reſtringenda eſſe, quantum verba legis illa ſtatuentis permiſerint. At verba legis nullatenus permittunt reſtringi impedimentũ cogoationis legalis ad ſolã arrogationem, cùm ſimplex adoptio vera, & propria adoptio ſit, vt probatũ eſt.

11. Secunda quæſtio eſt, quantum duret hæc cognatio legalis, & ad quotum gradum extendatur? Dicendum eſt in prima ſpecie cognationis legalis lineæ rectæ, ſcilicet inter adoptantem perpetuò durare impedimentum matrimonij contrahendi, vt probat textus *in § ergo non omnes, inſtit. de Nuptiis*. Et *leg. quin etiam* 53. *ff. de Ritu nuptiarum*. & *cap. ita diligere* 30. *quaſt*. 3.

12. Sed ad quotum gradum, hæc cognatio extendatur? variant Doctores. Nam Antonin. 3. *part. tit*. 1. *c*. 13. D. Thom. *in* 4 *d*. 42. *art*. 3. *in corp*. Sylueſt. *matrim*. 8. *q*. 8. *dicto* 2. Vemerum. 1. *part ſpeculi art. concluſ*. 1. Vgolin. *de ſacram. vbi de matrim. cap*. 19. *num*. 3. & alij cenſent extendi ad omnes deſcendentes adoptati ſine termino. Mouentur, quia iure ciuili hæc cognatio ad omnes deſcentes in infioitum extenditur, vt probat textus *in §. ergo non omnes, verſ & hæc adeò, inſtit. de Nuptiis*. At iure canouico approbata eſt cognatio iure ciuili inducta *c. ita diligere* 30. *q*. 3. ergo &c. Alij verò, vt Henrriq. *lib*. 12. *de matr c*. 12. *n*. 3. cenſent ſolùm ad ſecundùm gradum extendi, ſcilicet inter adopiantem & adoptatum eiuſque filios, argumento dèſumpto ex affinitate carnali orta ex copula illicita, quæ ſpectato iure nouo Trident. ſolùm ad ſecundum extenditur. Alij vt Nauarr. *cap*. 12. *num*. 45. Faber. *inſtit. de Nuptiis §. inter eas n. vnico*. Sotus *in* 4. *d*. 42. *q*. 2. *art*. 2, *concl*. 2. Tolet. *lib*. 7. *c*. 4. *n*. 7. Valen. *c. tom*. 4. *diſp*. 10. *q*. 5. *p*. 3. *poſt initium*. Saa, verbo *matrimonium*, vbi de impedimentis *num*. 6. Baſil. Ponce, *lib* 7. *c*. 41. *n*. 3. & alij cenſent ad quartum gradum extendi, eo quòd hæc cognatio eſt ad ſimilitudinem cognationis carnalis, at cognatio carnalis reſtricta eſt ad quartum gradum *cap. non debet. de conſanguinit. & affinit*. Ergo hæc cognatio cẽſenda eſt ad eum gradum reſtricta. Nam quoties duo ſe habent vt menſura, & menſuratum, lex corrigens menſuram ceoſetur corrigere menſuratum.

13. Sed hi modi dicendi nullatenus mihi probantur. Non primus, quia textus *in §. ergo non omnes*: nullatenus dicit ad omnes deſcendentes cognationem extendi, ſed ad ſummum ad filios adoptati, vt conſtat ex illis verbis, vt quamuis per adoptionem parentum, liberorúmve loco ſibi eſſe cæperint, non poſſiut inter ſe matrimonio iungi. Neque etiam placet ſecundus modus dicendi Henrtiq vt pote abſque vllo fundamento inuentus; cùm cognatio legalis non minus imitetur cognationem carnalem ex copula licita, quàm ex illicita. Præterquam quòd reſtricta affinitate ex copula illicita nõ debet cenſeri reſtricta cognatio orta ex adoptione, quæ diuerſiſſima eſt. Neque item probanda eſt reſtrictio, vel extenſio

ad quartum gradum. Nam eſto cognatio legalis ex ſimilitudine ad carnalem conſtituatur, non inde inſertur cognationem carnalem eſſe menſuram legalis, aliàs cognatio legalis non ſolùm in linea recta, ſed tranſuerſa ad quartum gradum extenderetur. Præterquam quòd cognatio carnalis, & affinitas reſtrictæ ſunt ad quartum gradum, ne paſſim matrimonia inualida eſſent eo quòd ſunt impedimenta frequentiſſima, quod nullatenus procedit in cognatione legali, quæ rarò contingit.

14. Quocirca mihi maximè probatur ſententia Sanch. *lib.7. diſp.63.n.34.* Laym. *lib.5 ſum. tract. 10.p.4. c.7.n. 3.* Gaſp. Hurtado *diſp.19.difficult.3.n.7.* Coninch. *diſp.32.dub.4. 3. initio*, aſſerentium ſolùm inter adoptantem, & adoptatum hanc cognationem, & impedimentum intercedere, quia hæ perſonæ tantùm iure canonico exprimuntur. At cùm adoptata aliqua perſona cenſeantur adoptati omnes illi qui tẽpore adoptionis ſub eius ſint poteſtate, vt apertè probat *lex ſi pater familiâs ff. de adoptionib*, efficitur ſanè hoc impedimentum cognationis legalis lineæ rectæ extendi ad omnes illos, qui ſub poteſtate adoptati erant tempore adoptionis, nullóque modo inter adoptantem & ipſos vllo tempore matrimonium contrahi poſſe, ſed ad alias perſonas non extenditur. Quare matrimonium conſiſtere poterit inter adoptantem, & filiam adoptati, quæ poſt adoptionem nata fuit, vel fuit extra poteſtatem adoptati. Item cũ filia filiæ adoptiuæ, quia mulier neminem habet in ſua poteſtate. *§. fœmina inſtit. de adoptionib.* Item cum quibuſcumque filiis illegitimis adoptati, quia hi non poſſunt eſſe in adoptati poteſtate. *§. vlt. inſtit. de Nuptiis*, ſicuti notauit Sanch. *d. diſp.63.n.35.* Couarruu. *4. decret. 2.p.c.6.§.5.* Layman. *lib.5. ſum. tract.10.4.p.c.7.n.3.*

15. Secundò dico cognationẽ legalem lineæ trãſuerſæ ſcilicet inter filios carnales adoptãtis, & ipſum adoptatũ cõtrahi, & perſeuerare, dũ ſub poteſtate adoptãtis exiſtunt vt probat textus *in c.vn. cognat. legali. Cap. per adoptionem. 30. q. 3.* Et *l. per adoptionem ff. de Ritu nuptiar.* & *§. inter eas inſtit. de Nuptiis.* Etenim cùm hæc cognatio legalis inducta ſit ob ſimilitudinem fraternitatis, quæ inter filios carnales, & adoptatum reperitur, tamdiu cenſetur perſiſtere, quamdiu ij ſub adoptantis poteſtate permanent. Quocirca quoties patria poteſtas ſoluitur vel morte adoptantis, vel emancipatione ſecundum leges, vel filij adoptiui, vel naturalis ceſſat impedimentum prædictum, & matrimonium contrahi poteſt, vti ex omnium ſentẽtia tradunt Abbas, Cardinal. & Præpoſit. *in dicto c. vnico.* Gregor. Lopez *in dicta leg.7.tit.7. part.4.* verbo *los filios.* Sanch. *diſp.63.n.30.* Paul. Layman. *dicto c.7.num.3.* Baſil. Ponce, *lib.7.c.41.n.4.* Coninch. *diſp.32.dub. 3.* Ad alias perſonas hæc cognatio non extenditur, quia nullus eſt textus ex quo extẽſio colligi poſſit. Quare non extenditur ad filios adoptatos inter ſe, neque ad eorum parentes cum adoptante, neque inter filios adoptatos cum illegitimis adoptantis. Nam textus in *cap. vnico de cognat. legali* decidit non poſſe filium adoptatum cum filio carnali, & naturali adoptantis contrahere durante patria poteſtate: at filius illegitimus nõ ſolet naturalis appellari, & ex alia parte non eſt ſub poteſtate patria. Ergo cum ipſo non prohibetur matrimonium, vti notarunt prædicti Doctores, quidquid ſine fondamento dicat Baſil. Ponce, *d. cap.41. num.4. de filiis illegitimis.*

16. Tertiò dico cognationem legalem, quæ per modum affinitatis contracta eſt inter vxorem adoptantis cum adoptato & inter vxorem adoptati cum adoptante perpetuam eſſe, eo quòd reuerentia, cui innititur perpetua ſit, ſicuti deciſum eſt in *leg. adoptiuus, 14. ff. de Ritu nuptiar.* Et *leg. regia 8.tit.7.p.4.* Et tradit ex omnium ſententia Sanch. *l.7.diſp.63.n.24.* Layman. Baſil. Coninch. Gaſpar Hurtado *locis allegatis.* Neque ad alias perſonas hæc cognatio extenditur, cùm de iis tantùm perſonis iura loquantur.

Pvnctvm. X.

De impedimento publicæ honeſtatis.

1 *Quid ſit impedimentum iuſtitiæ publicæ honeſtatis.*
2 *Non eſt iuris naturalis, ſed poſitiui.*
3 *Vnde hoc impedimentum iure antiquo ortum haberet, expenditur.*
4 *Quid Trident. in hoc impedimento ſtatuerit.*
5 *Reſtrictio Concilij ſolùm pro ſponſalibus, non pro matrimonio rato intelligitur.*
6 *Aliqui cenſent ex ſponſalibus nullis ob defectum conſenſus, vel vel ob aliud impedimentum occultum naſci hoc impedimentum.*
7 *Oppoſitum verius eſt.*
8 *Ex ſponſalibus mutuo conſenſu diſſolutis oriri hoc impedimentum affirmant* Sanch. *& alij.*
9 *Sed contrarium tenendum eſt.*

1. IMpedimentum iuſtitiæ publicæ honeſtatis ortum habet ex ſponſalibus de futuro, & matrimonio de præſenti, ex eo namque quód quis ſponſalia, vel matrimonium cum aliqua contrahat, propinquus ſit omnibus conſanguineis ſuæ ſponſæ, & econtra ſponſa propinqua facta eſt conſanguineis ſui ſponſi. Appellatur autem hoc impedimentum iuſtitiæ publicæ honeſtatis, quia iuſtum, & æquum eſt ob publicam honſtatem decorem, & decentiam impedire, ne ſponſus cum conſanguineis ſuæ ſponſæ, vel ſponſa cum conſanguineis ſui ſponſi contrahat.

2 Hoc impedimentum non eſt iuris naturalis, vt de ſe conſtat, & fatentur omnes, ſed eſt iure eccleſiaſtico introductum, vt conſtat *ex cap ſi quis vxorem. Cap. ſi quis deſponſauerit 27.q.2. Cap. litteras de deſponſat. impuber. Cap. iuuenis. c. veniens. cap. ad audientiam. Cap. ſponſalia de ſponſalib.* & *cap. vnico de ſponſalib. in 6.* & Trident. *ſeſſ. 24. cap. 3. de reformat. matrim.*

3. Iure antiquo hoc impedimentum ſiue ex ſponſalibus, ſiue ex matrimonio extendebatur ad conſanguineos intra quartum gradum. Nam licèt textus de hoc impedimento loquentes gradum illius non expreſſerint, ſed ſolùm dixerint extendi ad conſanguíneos ſponſi, vel ſponſæ: cùm ſanguinei poſt Innocent. III. *in c. Non debet de conſanguin. & affinit.* intra quartum gradum, & non vltra reputentur, efficitur hoc impedimentum ad conſanguineos intra quartum, & non vltra extendi.

Rurſus oriebatur ex ſponſalibus, & matrimonio puris, hoc eſt abſolutis, & cum certa perſona initis ſiue valida, ſiue irrita fuerint, modò non fuerint irrita ex defectu conſenſus, nec præiudicium prioribus afferent, eſt expreſſa deciſio *c. vnic. De ſponſalib. in 6.* Quare ex ſponſalibus, vel matrimonio conditionatis ante impletam conditionem nullum impedimentum naſcebatur, quia conditio conſenſum ſuſpendit, efficitque ne ſponſalia, vel matrimonia ante illius euentum effectum habeant. Impleta verò conditione qui cenſent eo ipſo abſque nouo conſenſu ſponſalia, vel matrimonium conſiſtere, affirmabunt naſci impedimentum, ſecùs qui nouum conſenſum requirunt. Item neque oriebatur impedimentum ex ſponſalibus metu vel errore perſonæ, vel abſque ſufficiente deliberatione, veróque conſenſu celebratis, quia hæc ſunt nulla ex defectu conſenſus, bene tamen ex ſponſalibus, vel matrimonio ex aliquo alio impedimento, vel ſolemnitatis defectu irritis, vti declarauit Cardinalium congregatio apud Farinacium, & Barboſam *ſeſſ. 24.c.3.* Trident. Et apud Rebellum *in append. ad lib.4. num. 20.* Quocirca non videtur audiendus Sanch. *lib. 7. diſp.30.n. 13.* aſſerens ex matrimonio rato celebrato abſque paracho, vel teſtibus nullum impedimentum naſci, quia neque ſpeciem habet contractus. Quippè prædictus contractus nullus non eſt ex defectu conſenſus; ſed ex defectu ſolemnitatis à Concilio requiſitæ. At textus *in c. vnico de ſponſalibus in 6.* decidit ex ſponſalibus, vel ma-

trimonio rato celebrato abſque parocho, vel teſtibus nullum impedimentum naſci, quia neque ſpeciem habet contractus. Quippè prædictus contractus nullus non eſt ex defectu conſenſus ſolemnitatis à Concilio requiſitæ. At textus *in c. vnico de ſponſalibus in 6.* decidit ex ſponſalibus, vel matrimonio nullis ex quacumque cauſa præter defectum conſenſus hoc impedimentum publicæ honeſtatis oriri. Ergo ex prædicto contractu nullo neceſſariò oritur, referúntque Farinac. Barboſa, & Rebell. deciſum fuiſſe à ſacra Congregatione in hæc verba: Præſuppoſita declaratione per conſtitutionem Pij V. ſuper hoc decreto (ſcilicet *ſeſſ. 24. c. 3.*) cenſuit congregatio oriri impedimentum publicæ honeſtatis ex ſponſalibus per verba de præſenti etiam nulliter contractis, omiſſa forma decreti Concilij *ſeſſ. 24. cap. 1.* & conſtat ex *c. Ad audientiam de ſponſalib.* vbi exiſtente matrimonio nullo ob impedimentum conſanguinitatis oritur publica honeſtas. Atque ita docent Baſil. Ponce, *lib. 7. cap. 35. in fine.* Gaſp. Hurtado *diſp. 21. difficult. 2. n. 7.* Et colligitur ex Layman. *lib. 5. ſum. tract. 10. p. 4. cap. 9. num. 5.*

Neque item oritur hoc impedimentum ex ſponſalibus, vel matrimonio irritis ob priorũ præiudiciũ. V. g. promiſiſti ducere Mariam, & ante horum ſponſaliorum legitimam diſſolutionem contrahis cum eius ſorore, ex tali contractu nullo vtpote præiudicante priori nullum oritur impedimentum, vt expreſsè deciditur *dicto c. vnico. De ſponſalib. in 6.* Et notauit Sanch. *lib. 7. diſp. 68. num. 24.* Gutierr. *c. 103. n. 17.* Difficultas eſt caſu quo priora ſponſalia cum Maria conditionalia eſſent, & contracta cum eius ſorore abſoluta? Qua in re dicendum eſt, ſi ante euentum conditionis ſponſalia de futuro cum eius ſorore contraxeris, nullus eſt contractus, nullúmque impedimentum, quia in præiudicium prioris obligationis nemini te obligare poteras. Quod verum cenſeo etiam iure antiquo ante Trident. ſpectato. At ſi non ſponſalia de futuro, ſed verum matrimonium ratum contrahas, cùm hoc matrimonium validè eſto illicitè contractum ſit, prioribus ſponſalibus conditionatis derogat. Hæc de iure antiquo.

4. Verùm Trident. *ſeſſ. 24. c. 3. de reformat. matrimonij* conſtitutionem edidit in hæc verba. Iuſtitiæ publicæ honeſtatis impedimentum, vbi ſponſalia quacunque ratione valida non erũt, ſancta Synodus prorſus tollit, vbi autem valida fuerint primum gradum non excedunt, quoniam in vlterioribus gradibus iam non poteſt huiuſmodi prohibitio abſque diſpendio obſeruari. Ex quo decreto manifeſtè conſtat duplicem reſtrictionem impedimento publicæ honeſtatis factam eſſe; primam ne contrahatur prædictum impedimentum ex ſponſalibus nullis, ſecundam, ne contrahatur vltra primum gradum, cùm tamen iure antiquo ex ſponſalibus inualidis, niſi inualida eſſent ex defectu conſenſus, vel in præiudicium priorum contraheretur impedimentum vſque ad quartum gradum.

5. Et licèt aliqui graues Doctores, Nauarr. *c. 22. n. 58. in man. Hiſp.* Couarruu. 4. *decret. 2. part. c. 6. §. 2. num. 2.* Ludouic. Lopez, *2. p. inſtruct. c. 50.* cenſeant reſtrictionem à Concilio factam non ſolùm de ſponſalibus, ſed etiam de matrimonio rato eſſe intelligendam, eo quòd reſtrictione facta in acceſſorio cenſenda ſit facta in principali, præcipuè cùm ex matrimonio rato nullo non inueniatur expreſſum naſci hoc impedimentum. Quæ ſententia ante declarationem Pij V. editam anno 1568. in bulla quæ incipit, *Ad Romanam*, probabilis eſſe poterat. At poſt prædictam declarationem nullatenus ſuſtinenda eſt. Inquit enim Pontifex, quod cùm multi dubitauerint, an decretum Concilij Trident. *ſeſſ. 24. cap. 3.* intelligatur de ſponſalibus de futuro, vel etiam de matrimonio de præſenti non conſummato. Authoritate Apoſtolica tenore præſentium declaramus, & definimus decretum Concilij huiuſmodi omnino intelligendum eſſe, & procedere in ſponſalibus de futuro dumtaxat, non autem in matrimonio (ſicut præfertur) contracto, ſed in eo durare adhuc impedimentum in omnibus illis caſibus, & gradibus, in quibus de iure veteri ante prædictũ decretũ Concilij introductũ erat. Atque ita obſeruarunt Nauarr. *d. c. 22. n. 57. in man. latino.* Henriq. *lib. 12. cap. 10. n. 2.* Gregor. de Valen. *tom. 4. diſp. 10. quæſt. 5. pun. 3.* Sanch. *lib. 7. diſp. 70. n. 5.* Gutierr. *c. 103. n. 23.* Baſil. Ponce, *lib. 7. cap. 35. num. 3.* deciſúmque eſt à ſacra Congregatione, prout refert Farinac. & Barboſa *dicto cap. 3. Concilij.* Et Rebell. *in append. ad lib. 4. de oblig. inſtit. n. 102.*

6. Sed an ex ſponſalibus nullis ob defectum conſenſus, vel ob aliud impedimentum omnino occultũ naſcatur impedimentum? difficultate non caret. Nam Thom. Sanch. *lib. 7. diſp. 68. n. 14.* Henriq. *lib. 12. cap. 10.* Baſil. Ponce, *lib. 7. c. 35. n. 10.* Paul. Layman. *lib. 5. ſum. tract. 10. p. 4. c. 9. n. 4.* & alij cenſent naſci, eo quòd hoc impedimentum ſtatutum ſit propter indecentiam, quam ſecùm trahit matrimonium cum conſanguinea in primo gradu illius quacum ſponſalia contraxiſti: hæc autem indecentia ſemper oritur quoties conſtat publicè ſponſalia valida fuiſſe, tametſi de facto irrita ſint. Vnde cùm Conciliũ dicit ex ſponſalibus quacunque ratione valida non fuerint non contrahi hoc impedimentum, intelligendũ eſt verbum *quacunque ratione*, quæ cognoſcitur, & ſcitur.

7. Sed rectiùs meo iudicio Nauarr. *cap. 22. num. 57.* Petr. de Ledeſm. *q. 55. art. 4. in dubio 1. circa ſolutionem tertij.* Veracrum. *in append. ad ſpeculum fol. 76.* Rebell. *lib. 3. q. 4.* Gaſpar Hurtado, *diſp. 21. difficult. 1. num. 4.* Coninch. *diſp. 32. dub. 5. num. 69.* affirmarunt ex prædictis ſponſalibus nullum naſci impedimentum. Quia Concilium generaliter dixit, ex ſponſalibus quacumque ratione inualida fuerint nullum impedimentum contrahi. Ergo abſque fundamento reſtringitur ad ea quæ ſunt publicè inualida. Aliàs neque ex ſponſalibus validis omnino occultis impedimentum oriretur, ſiquidem nulla indecentia eſſet in tali contractu cũ cõſanguineis ſponſæ. Quapropter non eſt ſpectanda indecentia publica quæ apud homines oriatur, ſed quæ oritur ſpectato ipſo contractu.

8. Deinde eſt dubium, an ex ſponſalibus, mutuo conſenſu diſſolutis oriatur ſupradictum impedimentum? Affirmat Sanch. *lib. 7. diſp. 68. num. 21.* Piaſecus *in praxi Epiſcop. 2. p. c. 4.* Layman. *lib. 5. ſum. tract. 10. p. 4. c. 9. num. 3.* Mouentur ex *cap. ſi quis vxorem. Cap. ſi quis deſponſauerit.* Et *c. acceſſit de Deſponſat. impuber.* & *c. ſponſam de ſponſalib.* quibus textibus conſtat hoc impedimentum perpetuum eſſe, nec mortem ſponſi, vel ſponſæ ceſſare, quinimo nec diſſenſu vnius vt probat textus *in dicto cap. acceſſit.*

9. Sed in contrarium eſt declaratio ſacræ Congregationis apud Farinacium *dicto c. 3.* & apud Rebellum *in dicto append. lib. 4. n. 99.* quæ ſic habet. Si ſponſalia ſoluuntur de conſenſu Congregatio cenſuit eſſe inualida. Propter hanc declarationem cenſeo ex ſponſalibus, quæ mutuo conſenſu diſſoluuntur, vel quæ diſſoluuntur ex cauſa legitima non oriri dictum impedimentum, quia ea non reputantur à Concilio valida abſolutè, & ſimpliciter eo quòd firmiter, & in perpetuum non valuerint, ſed ſolùm reputantur valida ſecundùm quid, & pro aliquo determinato tempore, ac proinde ex illis non oritur impedimentum iuſtitiæ publicæ honeſtatis. Secùs eſt de ſponſalibus morte alterius diſſolutis; hæc enim ſimpliciter, & in perpetuum valida fuerunt, ac proinde ex illis impedimentum naſcitur. Sic docuit Eman. Saa, verbo *matrimonium*, vbi de impedimentis dirimentibus *n. 12.* Baſil. Ponce, *lib. 7. c. 30. n. 9.* Gutierr. *c. 103. n. 11.* Gaſpar Hurtado *diſp. 21. difficult. 1. n. 5.* Rebell. & Farinac. *loc. alleg.*

PVNCTVM XI.

De impedimento diſparis cultus.

1 *Explicatur hoc impedimentum.*
2 *Non prouenit hoc impedimentum à iure naturali, ſed à*

poſitiuo

poſitiuo Eccleſiaſtico.

3 *Vnde habeatur hæc irritatio.*

4 *Ex diſpenſatione Pontificis poteſt fidelis cum infideli contrahere.*

5 *Coniugia fidelium cum hæreticis aliqui cenſent eſſe irrita.*

6 *Contrarium omnino tenendum eſt.*

7 *Satisfit oppoſitis rationibus.*

8 *Quamuis matrimonium Catholici cum Hæretico validum ſit, iure tamen Eccleſiaſtico eſt prohibitum.*

9 *An aliquo caſu liceat? Proponitur dubitandi ratio.*

10 *Spectato iure naturæ licitum eſt aliquando hæc inire coniugia: Et quid ſpectato iure Eccleſiaſtico.*

11 *Apponitur quædam illatio pro declaratione ſuperioris ſententiæ.*

12 *Aliquando poteſt Catholicus cum hæretico matrimonium contrahere, etiam ſtante periculo ſubuerſionis, animo tamen firmo ſubuerſioni non aſſentiendi.*

13 *In contrahendo coniugio neceſſario ſeruandi ſunt ritus, & forma ab Eccleſia Romana præſcripti.*

1. Certum eſt apud omnes diſparitatem cultus, quæ interuenit inter perſonam baptizatam cum non baptizata impedimentum eſſe matrimonio contrahendo, eo quòd dedecet poſita Chriſti inſtitutione matrimonium in Sacramentum eleuante, vt aliquis baptizatus matrimonium ſuſcipiat, quod Sacramentum non ſit. At ſi baptizatus cum non baptizato contraheret, eius matrimonium Sacramentum non eſſet, eo quòd non baptizatus incapax ſit alicuius Sacramenti recipiendi, & nequit ex parte vnius eſſe Sacramentum, & non ex parte alterius, cùm matrimonium vnicum, & indiuiſibile vinculum ſit afficiens duo extrema.

2. Hoc autem impedimentum non prouenit à iure naturali, nam ſtante hac religionis diuerſitate, coniuges obligari poſſunt ad mutuam cohabitationem, debitique redditionem; & prolis educationem, qui eſt finis, & matrimonij eſſentia, tametſi ea habitatio diſcordiis obnoxia ſit, & prolis recta educatio ſatis periculoſa. Hæc enim ſolùm probant ea coniugia plerunque illicita eſſe, non tamen conuincunt eſſe irrita. Aliàs Salomon ducens filiam Pharaonis, & Iacob filias Laban, & Ioſeph filiam Putipharis, & Moyſes filias Iethro, & Eſther nubens Aſſuero irrita inirent coniugia, & quod magis eſt ſanctiſſima Monica Auguſtini mater, quæ infideli nupſit, & Clothildes Clodouæo in concubinatu eſſent. Quod non eſt dicendum. Neque his obſtat, quod coniux fidelis priuilegio fidei poſſit ab infideli diuertere & matrimoniũ initum diſſoluere aliud contrahendo, quia hæc poteſtas non contradicit matrimonij eſſentiæ, quæ ſolùm eſt, vt coniuges per ſe obligentur ad mutuam cohabitationem, quacum obligatione optimè ſtat, vt ex accidenti excuſentur. Neque item hoc impedimentum iure diuino poſitiuo conſtitutum eſt, quia nullus eſt textus, ex quo colligatur. Et licèt Chriſtus Dominus matrimonium fidelium in Sacramentum eleuauerit, non inde probatur inhabilitaſſe fideles ad ineundum matrimonium, quod Sacramentum non eſſet. Quæ eſt communis ſententia Canoniſtarum, & Theologorum teſte Couarruu. *in 4. decret. 2. p. c. 56. §. 11, n. 1.* Matienzo *l. 5. recopil. tit. 1.* Gloſſ. 1. *in Rub num.* 159. Sanch. *lib. 7. diſp. 71. n. 7. & ſeqq.* Baſil. Ponce, *lib. 7. c. 47. num. 2. & 3.* Gutierr. *c. 104. num. 1.* Coninch. *diſp. 31. dub. 3. concluſ. 1. & alijs.*

3. Quocirca ſolo iure eccleſiaſtico aſſerendum eſt hoc coniugium fidelis cum infideli irritum eſſe, vt prædicti Doctores teſtantur, ex quibus aliqui cenſent iure ſcripto hanc irritationem habere, nempe ex Concilio Nicæno primo *can. 67. & 69.* vbi æquè punitur nubens infideli, ac ſi duas vxores acciperet, neque admittitur ad pœnitentiam, niſi infidelem relinquat. Et licèt aliqui de ſeparatione quoad thorum, & habitationem explicent, rectiùs videtur explicandus textus de ſeparatione matrimonij quoad vinculum; ſiquidem ſic conuenit hæc conſtitutio cum *leg. vnica. Cod. de nuptiis gentil.* vbi tanquam adulteria hæc coniugia reputantur. Sed eſto nullus ſit textus expreſſus, conſuetudine tamen à Romana Eccleſia approbata certiſſimum eſt diſparitatem cultus impedimentum eſſe dirimens matrimonij contrahendi, colligitúrque apertè *ex c. 28. quæſt. 1.*

4. Ex his infertur ex diſpenſatione Pontificis poſſe fidelem cum infideli matrimonium inire, ſiquidem ſolo iure eccleſiaſtico irritum eſt. Quinimo ſi grauis cauſa huius diſpenſationis intercedat, periculúmque peruerſionis tum in coniuge, tum in prole caueatur, licita erit talis diſpenſatio, atque ideò non ſolùm validè, ſed licitè contrahi matrimoniũ poterit, ſicuti notauit Sanch. *lib. 7. diſp. 71. n. 10.* Gutierr. *c. 104. n. 2.* Coninch. *diſp. 31. d. 3. in fine.* Quod amplius conſtabit ex poſtmodum ſubiiciendis.

5. Quoad coniugia fidelis cum hæretico attinet. Aliqui ex iuriſperitis etſi pauci ſenſerunt irrita eſſe. Gloſ. *in c. fin.* verbo *contra ſubſtantiam de conditionib. appoſitis.* Hoſtienſ. *in c. 1. de coniugio ſeruorum, num. 1.* Carretius *de hæreticis, num. 157.* Simancas *de Catholic. inſtitutionib. c. 40. & 46.* Rojas *in ſingul. 228 n. vn* Quibus fauet *lex 15. tit. 1. p. 4.* Mouentur ex *can. 72.* ſextæ ſynodi generalis in Trullo, vbi hæc verba habentur, non licere virum orthodoxum cum muliere hæretica, neque orthodoxam cum viro hæretico copulari. Sed ſi quid huiuſmodi ab vllo ex omnibus factum apparuerit irritas nuptias exiſtimari, & nefarium coniugium diſſolui: Expendenda ſunt verba *irritas & diſſolui* quæ nullitatem coniugij demonſtrant. Præterea quæ lege prohibentur ſi fiant, pro infectis habenda ſunt, *leg. non dubium, Cod. de legib.* At matrimonium catholici cum hæretico prohibitum eſt tum iure diuino, tum eccleſiaſtico. Ergo habendum eſt pro infecto; iuxta *textum in cap. videtur nobis 35. q. 6.* ibi: Nam quod contra interdictum, & ordinem Eccleſiæ factum eſt ratum non haberi tam diuinæ, quàm humanæ legis proclamat authoritas; quia ea quam inordinatè ſuperduxit, prohibitione renitente vxor non eſt.

6. Cęterùm omnino dicendum eſt matrimonium catholici cum hęretico validum eſſe, vt teſtatur D. Thom. ab omnibus Theologis receptus *in 4. d. 39. q. vnica art. 1. ad 5.* & ex iuriſperitis ferè omnes, prout eos refert, & ſequitur Sanch. *lib. 7. diſp. 72. à n. 2.* Ioann. Gutierr. *cap. 104. num. 6.* & alij paſſim. Colligitúrque *ex c. decreuit de hæreticis in 6.* vbi nubens hęretico dote priuatur, non tamen iubetur ſeparari. Probatque vſus, & conſuetudo ab Eccleſia Romana receptus, quo prędicta matrimonia ſuſtinentur, tametſi prohibeantur.

7. Neque his obſtant quæ in contrarium adduximus. Nam canoni 72. *ſextæ ſynodi* reſpondent Sanch. Gutierr. Ægid. & alij nullius eſſe authoritatis, eo quòd ſuppoſititij ſint. Secundò concedendo legitimæ authoritatis eſſe, vt placuit Gratiano *in c. ſextam ſynodum. c. habeo 17. diſtinct.* Et colligitur ex Anaſtaſio Bibliothecario *in præfat. ad ſeptimam ſynodum.* Reſpondeo antiquis temporibus matrimonia catholici cum hæretico irrita fuiſſe, ſicuti colligitur ex concilio Carthaginen. III. *can. 12.* & Calcedonenſi, *can. 14.* & Illiberitano, *can. 11. 16. & 17.* & Agathenſi *can. 67.* In quibus eodem modo de matrimonio cum hæreticis, ac de matrimonio cum infidelibus, & Iudæis eſt ſermo. At poſtmodum conſuetudine abrogata eſt annullatio matrimonij catholici cum hæretio perſeuerante irritatione, & annullatione fidelis cum infideli. Præterquam quòd nomen hæretici *in prædicto can. 72.* non incongruè ſumitur pro infideli, vti explicuit Theodor. Balſaminis in commentario ad Nomocanonem Photij *tit. 12. de hæreticis can. 13.* quem refert & ſequitur Baſil. Ponce, *in append. ad c. 46. lib. 7. cap. 1.* Et conſentit Reginald. *2. tom prax lib. 31. n. 169.* Ad textum *in c. videtur nobis,* & ad legem *non dubium.* reſpondeo facta contra legem habenda pro infectis, quando lex factum irritat, ſecùs ſi ſuſtinet. In *dicto c. videtur nobis:* non

ſuſtinetur

ſuſtinetur coniugium, quia factum eſt viuente priori coniuge, & cum conſanguinea.

8. Verùm eſto matrimonium catholici cum hæretico validum ſit, iure tamen eccleſiaſtico prohibitum eſt, vt conſtat ex Concilio Calcedonenſi, *c.* 13. Carthagin. *c.* 12. Laodiceno *c.* 10. *&* 31. Illiberitano *can* 16. Et habetur *c. non oportet* 28. *q.* 1. & *cap. decreuit, de Hæreticis in* 6. Deinde pluribus placet iure diuino poſitiuo hoc matrimonium interdictum eſſe illis verbis Pauli 2. *Corinth.* 6. Nolite iugum ducere cum infideli. Et 2. *Corinth.* 7. Si dormierit vir eius, nubat tamen in Domino, vt videre eſt apud Iuſtinian. Cornelium, & Tulet. *in ea loca.* Quinimo iure naturali hæc coniugia prohiberi perſuadet periculum peruerſionis coniugis catholici, iniquæ educationis prolis, & minus pacificæ cohabitationis, quod plerunque contingit, vt multis comprobat Baſil. *in dicto append. cap.* 2. *per totum.*

9. Sed an hoc matrimonium ita ſit prohibitum, vt nullo caſu illud celebrare liceat? difficultate non caret, nam eſto aliquando ceſſet periculum peruerſionis coniugis, iniquæ educationis prolis, & rixoſæ cohabitationis: at negari nequit plerunque tale periculum adeſſe. Ergo obligatio legis, quæ reſpicit periculum frequenter contingens, ceſſare non poterit, ex eo quòd in hoc, vel illo caſu periculum prædictum abſit. Præterea hæreticus recipiens, & adminiſtrans ſacramentum matrimonij peccat, vtpote qui obſtat effectui gratiæ recipiendæ. Ergo etiam peccat Catholicus prædicto peccato cooperans. Item exponitur catholicus periculo non recipiendi verum ſacramentum matrimonij, ſi hæreticus credat non eſſe ſacramentum à Chriſto inſtitutum, vel ſi credat licitum eſſe libellum repudij, & ſub hac intentione contrahat, quia contrahit ſub intentione eſſentiæ matrimonij aduerſa.

10. Cæterùm omnino dicendum eſt ſpectato iure naturæ licitum eſſe coniugium inire cum hæretico, quoties prudenter, & probabiliter creditur periculum ſubuerſionis, & iniquæ educationis prolis, & iurgioſæ cohabitationis ceſſare, ſicuti notauit Coninch. *diſp.* 31. *dub.* 3. *concl.* 3. & *diſp.* 26. *num.* 21. Nam lex naturalis in tantum obligat abſtinere à prædicto coniugio, quatenus in eo prædictum periculum imminet (vt omnes fatentur) ergo ceſſante prædicto periculo ceſſat obligatio abſtinendi. Deinde ſpectato iure eccleſiaſtico, ſi in aliqua prouincia, vel regno hoc periculum credatur vt in plurimum ceſſare, ceſſat illius obligatio. Qua ratione aſſerunt Azor. *1. t. inſtit. moral. lib.* 8. *c.* 11. *quæſt.* 5. Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 72. *num.* 5. Gutierr. *c.* 104. *n.* 7. Gaſpar Hurtado *diſp.* 24. *difficult.* 2. *in fine.* in Germania, Polonia, Gallia, aliiſque prouinciis, quibus catholici cum hæreticis permixtim habitant licita eſſe coniugia, quia periculum peruerſionis, & iniquæ educationis prolis, minúſque pacificæ cohabitationis plerunque ceſſat. Sed vt rectè aduertit Cornel. *in* 1. *Corinth.* 7. *circa finem.* Coninch. *diſp.* 31. *dub.* 3. *in fine.* Baſil. Ponce, *in append. matrimonij catholici cum hæretico, c.* 2. *in fine.* Layman. *lib.* 5. *ſum. tract.* 10. *part.* 4. *c.* 14. *n.* 2. cautè in hac parte procedendum eſt. Nam eſto plerunque in illa regione periculum abſit, ideòque lex eccleſiaſtica non videatur obligare: at ſæpè in vno, vel altero caſu periculum adeſt, & tunc lex naturalis obligat à tali coniugio abſtinere. Præterea eſto periculum abſit, adeſt tamen ſcandalum in tali contractu, maximè ſi hæreticus palam hæreſim profiteatur. Quapropter vt illud coniugium liceat, periculum ſubuerſionis, & ſcandali abeſſe debet. Et ex his ſoluta eſt prima dubitandi ratio. Ad ſecundam concedo hæreticum iniquè ſacramentum matrimonij recipere, nego tamen catholicum ſuæ iniquitati cooperari, cùm poſſit hæreticus Dei gratia adiutus peccatum illud vitare. Ad tertium ſatis eſt, quod hæreticus velit celebrare matrimonium, prout eſt ab Eccleſia receptum, quamuis ipſe ex errore priuato contrarium Eccleſiæ cenſeat.

11. Ex his manifeſtè conſtat quoties periculum peruerſionis in aliqua prouincia communiter ceſſat, neque cernitur adeſſe in matrimonio, de quo celebrando tractatur, poterit quis abſque vlla diſpenſatione licitè illud matrimonium inire, quia obligatio tum legis eccleſiaſticæ, tum naturalis prohibentis matrimonium catholici cum hæretico eo caſu ceſſat. At, ſi in aliqua prouincia, vbi catholici non permittuntur ſecurè ſuam religionem profiteri, concedatur aliquibus hæc ſecuritas, rectáque prolis educatio, exiſtimo etſi priuata authoritate matrimonium contrahere non poſſint, bene tamen accedente Pontificis diſpenſatione, ſiquidem ſolùm ex obligatione legis eccleſiaſticæ abſtinere ab eo coniugio tenebantur. Quando autem cenſeantur catholici hanc ſecuritatem habere prudentis arbitrio relinquitur ſpectatis circumſtantiis. Equidem ſi inter magnos principes, ſi fidem dent iuramento firmatam ſufficiens ſecuritas reputanda eſt, maximè ſi danti fidem interſit illius inuiolabilis obſeruatio, vt benè notauit Baſil. Ponce, *in d. append. cap.* 5. *num.* 4. *& ſeqq.*

12. Quinimo verum exiſtimo cum eodem Baſilio *c.* 6. *&* 7. poſſe catholicum cum hæretico matrimonium contrahere cum periculo ſubuerſionis, animo tamen firmo prædictæ ſubuerſioni non aſſentiendi, ſi ex ſubeundo eo periculo magni fructus ſperentur, vt ſi ſperetur multorum catholicorum conuerſio, eorum tranquillus ſtatus, & Eccleſiæ catholicæ non leue augmentum. Pontificémque debere in ſua lege eccleſiaſtica diſpenſare, quia periculum peccandi ſubire non eſt intrinſecè malum, quin ex rationabili cauſa honeſtari poſſit, vt multis exemplis comprobaui *tract. de charit. diſp. vlt. de ſcandalo.* Et *tract. de peccatis diſp.* 2. *pag.* 9. §. 3. Et colligitur manifeſtè ex illo *Iudith* 9. quæ ob populi liberationem periculo non leui amittendæ caſtitatis ſe expoſuit, & ex illo *Eſther* 2. quæ nubens Aſſuero abſque ſuæ religionis manifeſtatione periculum ſubiit deſerendi religionem, vel ſaltem præcepta diuina de ciborum abſtinentia tranſgrediendi, prout hæc omnia ponderat Serarius in prædicta loca.

13. In contrahendo hoc coniugio ſeruandi neceſſariò ſunt ritus, & forma ab Eccleſia Romana præſcripti, & nullatenus permittendi qui iniquæ ſectæ, & erroris profeſſio fuerint. Illis autem ſeruatis optimè poteſt parochus huic matrimonio aſſiſtere, & hæreticus licentiam concedere; quia aſſiſtit cuidam contractui de ſe licito ſacramentique celebrationi, quæ rectè peragi poterat. Quod verò ab hæretico iniquè recipiatur, & miniſtretur nec parocho, nec Epiſcopo tribuendum eſt, vt latiùs proſequitur Baſil. Ponce. *d. append. cap.* 9.

PVNCTVM. XII.

De impedimento criminis.

1 *Duplex eſt crimen inhabiles reddens ad matrimonium.*
2 *Explicatur vtrumque crimen.*
3 *Examinatur, an occiſio coniugis abſque adulterio præſtet impedimentum.*
4 *Requiritur ad hoc impedimentum, vt occiſio phyſicè facta ſit, vel ſaltem eius conſilio, & mandato.*
5 *Secundò requiritur, vt occiſio fiat intentione ineundi matrimonium cum coniuge ſuperſtite.*
6 *Tertiò ſufficit ſiue occiſio ſit vxoris, ſiue viri.*
7 *Si vtrique matrimonium contracturi infideles ſint, cùm adulterium committunt, vel occaſionem præſtant, verius eſt impedimentum non eſſe.*
8 *Vt adulterium impedimentum præſtet requiritur matrimonium vtrique contracturo eſſe notum.*
9 *Item eſt neceſſarium, vt adulterium copula inter vas fœmineum copuletur.*
10 *Quale debeat eſſe hoc matrimonium contractum, ex quo hoc impedimentum oriatur.*
11 *Qualis promiſſio de matrimonio contrahendo. Et primò debet eſſe externa, & acceptata.*

12 *Aliquibus placet ſolam non ſufficere. Sed verius eſt oppoſitum.*

13 *Non opus eſt eſſe promiſſionem mutuam, etſi aliqui contrarium affirmant.*

14 *Debet eſſe promiſſio pura, non conditionalis.*

15 *Promiſſio matrimonij poſt mortem coniugis eſt irrita.*

16 *Prædicto impedimento criminis annectitur raptus, vti iam explicatum eſt.*

1. DVplex eſt crimen, in cuius pœnam Eccleſia inhabiles reddit reos ad matrimonium contrahendum non abſolutè, ſed cum ea perſona, quacum delinquens contrahere intendens delictum commiſit, vt rectè aduerſus Palaçios notauit Sanch. ex communi ſententia, *lib.* 7. *diſp.* 78. *num.* 21. Gutierr. *cap.* 105. *num.* 23. Coninch. *diſp.* 31. *dub.* 5. *concl.* 5. Ratio huius prohibitionis eſt, ne ſpe coniugij futuri coniugi innocenti mors immineat.

2. Primum crimen eſt adulterium ſimul cum occiſione coniugis proprij, vel alieni. *Cap.* 1. *c. ſignificaſti. Cap. ſuper hoc, De eo qui duxit in matrimonium. Cap. de conuerſione infidelium, c. ſi quis viuente.* 31. *q.* 1. Secundum eſt adulterium cum promiſſione facta de matrimonio poſt obitum coniugis contrahendo, vt conſtat ex *c.* 1 *Cap. veniens.* Et præcipuè *ex c. fin. De eo qui duxit in matr.* Et *cap. relatum* 31. *quæſt.* 1. Non ſufficit adulterium, vt impedimentum matrimonij contrahatur, ſed opus eſt adulterio occiſionem coniugis, vel futuri coniugij promiſſionem adiungi, vt notatur expreſsè *in c. ſignificaſti, de eo qui duxit vxorem, &c.* Et *leg. regia fin. tit.* 2. *part.* 4. iuxta quam doctrinam intelligendi ſunt textus *in c.* 1. & *cap. illud verò* 30. *quæſt.* 1. generaliter aſſerentes nemini licere ducere eam, quam per adulterium polluit, hoc eſt ſi ſimul cum adulterio mortem viri machinatus eſt, vel coniugium promiſit. Et *c.* 1. *de eo qui duxit in matrimonium*, vbi inquit textus, nullus copulet matrimonio, quam prius polluerat adulterio, illam maximè, cui fidem dederat vxore ſua viuente, aut quæ machinata eſt in mortẽ vxoris. Verbum illud *maximè* intelligendum eſt demonſtratiuè, id eſt inquam, vel ſimili quæ prius dicta determinat, vt benè notauit Coninch *diſp.* 31. *d.* 5. *concluſ.* 5. *n.* 64. Gutierr. *c.* 105. *n.* 2. Et tradit Abbas *d. c.* 12. *n.* 3. Alexand. de Neuo *num.* 6. Præpoſit. *num.* 2. Neque item ſufficit promiſſio de matrimonio contrahendo, ſed neceſſariò debet adulterio adiungi, vt conſtat *ex cap. relatum* 31. *q.* 1. *c.* 1. *Cap. veniens.* Et *cap. fin. de eo qui duxit in matrimonium*, &c. Et tradunt omnes Doctores.

3. Dubium autem eſt, an occiſio coniugis proprij, vel alieni abſque adulterio præſtet impedimentum occiſori, ne matrimonium cum coniuge ſuperſtite contrahat? Qua in re Sanch *lib.* 7. *diſp.* 79. *n.* 9. refert plures affirmantes adulterium neceſſariò requiri alios negantes. Sed ipſe diſtinctione vtitur. Si enim (inquit) vterque machinatus eſt mortem coniugis inhabiles ſunt ad contrahendum inter ſe, tametſi adulterium ab ipſis commiſſum non ſit: at ſi vnus ex illis tantùm mortem machinatus eſt, adulterium adeſſe debet, vt impedimentum contrahatur. Prior pars videtur manifeſtè probari *ex c. laudabilem.* 1. *De conuerſione infidelium*, vbi nulla mentione facta adulterij Sarracenos qui ex mandato & conſilio vxorum viros perimerunt matrimoniis cum illis vxoribus interdicitur. Secunda pars ſcilicet requiri adulterium, quando vnus tantùm mortem machinatus eſt, colligitur *ex cap. ſi quis viuente,* 30. *q.* 1. *c.* 1. *Cap. ſuper hoc. Cap. ſignificaſti, de eo qui duxit in matrim.* & aliis, vbi ſemper cum machinatione mortis adulterium coniungitur. Atque ita docent Ioan. Andr. *in c. ſuper hoc, de eo qui duxit in matrimonium.* Et *c.* 1. *n.* 2. *de conuerſione infidelium.* Et ibi Abbas n. 8. Nauarr. *cap.* 22. *n.* 46. Gregor. Lopez *leg. fin. tit.* 2. *part.* 4. verbo *qualquiera.* Bellarm. *lib.* 1. *de matr. cap.* 22. *verſ. crimen homicidij.* Valent. 4. *tom. diſp.* 10. *quæſt.* 5. *pun.* 3. *de impedimento criminis.* Tolet. *lib.* 7. *c.* 6. *n.* 3. Thom. Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 78. Gutierr. *cap.* 105. *num.* 11. Coninch. *diſp.* 31. *n.* 51. Baſil. Ponce, *lib.* 7. *c.* 45. *num.* 4. Gaſpar Hurtado *diſp.* 23. *difficult.* 1. *num.* 5. Layman. *lib.* 5. *ſum. tract.* 10. *part.* 4. *c.* 10. *num.* 2. & alij.

4. Vt verò hæc crimina occiſionis, & adulterij impedimentum pariant aliquæ conditiones requiruntur. Primò requiritur, vt occiſio phyſicè ab adultero facta ſit, vel ſaltem eius conſilio, & mandato, vt colligitur ex *c. ſi quis viuente.* 31. *q.* 1. Et *cap.* 1. *de conuerſione infidelium:* Neque ſufficit mortem eſſe attentatam, vel conſilium, aut mandatum dediſſe, ſi illius non fuit cauſa, vt pluribus comprobant Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 87. *à n.* 5. Gutierr. *c.* 105. *à n.* 7. Paulus Layman. *dicto c.* 10. *n.* 1. Quinimo ſecundùm probabiliorem ſententiam, quam defendit Gloſ. *in dicto c. ſi quis viuente*, verbo *occidiſſe.* Et *cap.* 1. *de eo qui duxit, in fine.* Et ibi Abbas, *n. vlt.* Henriq. *lib.* 12. *cap.* 14. *n.* 2. Sanch. *dicta diſp.* 78. *n.* 6. Gutierr. *c.* 105. *n.* 8. Coninch. *diſp.* 31. *dub.* 5. *n.* 50. Layman. *d. c.* 10. *num.* & alij. Non ſufficit ratam habere prædictam occiſionem, quia ratihabitio non eſt cauſa occiſionis, ſed ſupponit occiſionem factam. Neque obſtat ratihabitionem mandato comparari. *Reg. ratihabitionem. De Regulis iuris in* 6. quia id intelligitur de his quæ ſolùm à voluntate ratum habentis pendent, vel in iis quæ iure diſponente pro mandato reputantur, quod tamen in præſenti non contingit.

5. Secundò requiritur, vt occiſio fiat intenſione ineundi matrimonium cum coniuge ſuperſtite. Nam hoc impedimentum ſtatuitur, ne cupiditate alienij matrimonij coniuges occidantur, qui finis locum non habet in in iis, qui vt liberiùs libidini vacent, vel ob vitandam accuſationem, vel ob aliam cauſam coniugem occidunt, vti tradit D. Thom. *in* 4. *d.* 37. *q.* 2. *art.* 1. Paludan. *ibi.* Henriq. *l.* 12. *c.* 14. *n.* 2. Valẽt. *t.* 4. *diſp.* 10. *q.* 5. *pun.* 3. Sanch. pluribus relatis *lib.* 7. *diſp.* 78. *n.* 13. Gutierr. *c.* 105. *n.* 16. Coninch. *diſp.* 31. *dub.* 5. *n.* 51. Laym. *lib.* 5. *ſum. tract.* 10. *part.* 4. *c.* 10. *n.* 2. *verſ. tertio.* Baſil. Ponce, *lib.* 7. *c.* 45. *num.* 5. Gaſpar Hurtado *diſp.* 21. Intentio verò ineundi matrimonium debet eſſe cum perſona determinata; aliàs ſi coniugem occidas animo ineundi matrimonium abſque determinatione perſonæ impedimentum non contrahis, eo quòd non cenſeatur vera contrahendi matrimonium intentio cùm matrimonium eſſe non poſſit cum incerta, vti notauit Matienxo *lib.* 5. *recopil. tit.* 1. *Rub. gloſſ.* 1. *n.* 180. Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 78. *n.* 18. Gutierr. *c.* 105. *n.* 22. Ægid. Coninch. *d. diſp.* 31. *dub.* 5. *num.* 55. Layman. *dicto c.* 10. *num.* 2. Si tamen occidas animo ineundi matrimonium cum vna ex filiabus Petr. Placet Vemeruz *in ſuo ſpeculo coniug.* 1. *p. art.* 34. *in fine.* Sanch. & Gutierr. *ſuprà*, te impeditum eſſe à contrahendo cum qualibet illarum, quia omnes nuncupatim, & expreſsè intentæ fuerunt. Quod difficultate non caret. Nam eſto intentæ omnes ſint; ſunt tamen intentæ ſub indifferentia, & indeterminatione, quacum matrimonium conſiſtere nequit. Inſuper requirunt Baſil. *lib.* 7. *c.* 45. *num.* 4. Gaſpar Hurtado *diſp.* 23. *difficult.* 1. *num.* 3. intentionem hanc exterius indicari, quia aliàs ab Eccleſia quæ de occultis non iudicat puniri non poterit. Sed rectiùs alij Doctores huius limitationis non meminerunt, quia Eccleſia non punit intentionem præcisè, ſed occiſionem externam ea intentione factam, & cùm puniat lege ipſa, & non per ſententiam opus non eſt de intentione conſtare. Argum. deſumpto *ex Clement.* 1. §. *verùm de hæreticis*, vbi inquiſitores excommunicantur qui odio, vel amore ducti iniuſtitiam reis faciunt, illud certum in foro externo eam intentionem ſemper adfuiſſe præſumitur, quoties occiſo coniuge intendit adulter matrimonium cum ſuperſtite inire, vti aduertit Sotus *in* 4. *d.* 37. *q. vnic. art.* 4. *concl.* 5. Sanch. aliis relatis. *d. diſp.* 78. *num.* Gutierr. *c.* 105. *num.* 23.

6. Tertiò alij è quorum numero eſt Victoria *in ſumma de matrim. num.* 292. Ledeſm. 2. *p.* 4. *q.* 61 *art.* 2. *poſt* 3 *propoſit.* Canedo *in ſum. Sacram.* vbi de matr. *cap.* 5. *ad finem, in commento num.* 38. Et probabile reputat Henriq. *lib.* 12.

*lib.*12.*c.*14.*n.* 2. *in com.litt. V.* requirunt occiſionem debere eſſe vxoris non viri, quia textus *in cap.* 1.*cap. ſuper hoc. cap. ſignificaſti, de eo qui duxit in matrimonium* de ſola vxoris occiſione loquuntur, qui ad viri interſectionem vtpote minus frequentem non debent extendi. Sed hæc ſententia ſuſtinenda non eſt, nam eſto relati textus ſolùm loquantur de vxoricidio; at textus *in cap. ſi quis viuente* 31.*q.*1. Et *c.*1.*de conuerſione infideliũ*, expreſſè de viricidio loquuntur. Prætetquam quòd eadem eſt ratio, & diſpoſitum in vno correlatiuo in alio cenſeri debet diſpoſitum. Atque ita docent Gloſſa *in c.fin.de eo qui duxit in matr.* Matienzo *lib.*5.*recopilat.tit.*1. *Gloſſ* 1. *Rubrica.n.*197. Sanch. innumeros referens *d.diſp.*78.*num.*8. Gutierr.*c.*105.*n.*10. Coninch. *diſp.*31. *dub.*5.*concl.*3.*n.*55. Baſil. Ponce *lib.*7.*c.*45.*n.*5. Layman. *dicto c.* 10.*n.*2. Quod verum habet, tametſi occidens infidelis ſit, modò adulter fidelis exiſtat, nam licèt Eccleſia infideliũ delicta punire nequeat; poteſt tamen fideles punire, ſi delicto cooperati ſint, eos ad matrimonium inhabilitando. Cenſebuntur autem delicto cooperari, tum ſi ex eorum conſilio mors coniugis euenerit, tum ſi adulterium commiſerint: vt tradit Sanch. *lib.*7.*diſp.*78.*num.*3. Gutierr.*c.*105.*n.* 6. Coninch. *diſp.*31.*dub.*5.*concl.*3. Tolet.*lib* .7.*ſum. cap.*6.*n.*2. Philiarc. *de officio ſacerdotis, tom.*1.2.*p.lib.*2.*c.*5.*impedim.*4.

7. Verùm ſi vterque matrimonium contracturi infideles ſint, cùm adulterium committunt, vel occiſionem præſtant, vel promiſſionem faciunt futuri coniugij, verius videtur impedimentum non contracturos poſtmodum ad fidem conuerſos, eo quòd delictum ob cuius cauſam eſt appoſitum impedimentum non fuerit in Eccleſia conſummatum, hoc eſt perfectum, & integrè patratum à fideli Eccleſiæ ſubjecto, vti notauit Sanch. *diſp.* 79.*num.* 43. Layman. *lib.* 5. *ſum.tract.*10. *part.* 4. *cap.*10.

8. Quoad adulterium attinet, quod ſimul cum occiſione, vel coniugij promiſſione coniunctum eſſe debet: requiritur, vt vtrique contracturo matrimonium notum ſit, aliàs non erit perfectè adulterium præbens occaſionem captandæ mortis coniugi, vt colligitur *ex c.* 1. *de eo qui duxit in matrim.* Quare ſi vir coniugatus cum fœmina ignara coniugij copuletur, & animo ineundi cum ea matrimonium ſuam vxorem interficiat, non erit à coniugio impeditus, quia ex parte fœminæ non fuit adulterium formaliter. Quod verum credo eſto, fœmina coniugata eſſet, quia adulterium, quod ipſa committit non potuit eſſe occaſio captandæ mortis coniugi à ſe ignoratæ, vti notarũt Sanch. *dicta diſp.*78.*n.*12. Gutierr.*d.c.*105. *num.*14. & 15. Coninch. *diſp.* 31. *dub.*5.*n.*53. Layman. *lib.*5.*ſum.tract.*10 *part.*4.*c.*10.*n.*2. Excuſat ab hoc impedimento quælibet ignorantia etiam craſſa, & ſupina ſecundum Sanch. *diſp.*79.*num.*38. Rebellum. *lib.*3.*quæſt.*8. eo quòd hæc ignorantia non ſit iuris, ſed facti. In facto autem excuſat quælibet ignorantia iuxta *reg. ignorantia de Regul.iuris in* 6. Præterquam quòd hoc impedimentum naſcitur ex adulterio, ad quod omnes fatentur dolum eſſe neceſſariò requiſitum. Ex *leg.penult ff. ad leg. Iuliam de adulter.* At dolus conſiſtere non poteſt cum ignorantia. Sed rectius Nauarr.*cap.*22.*num.*46. Valent.*tom.*4. *diſp.*10 *q.*5.*pun.*3. Coninch. *diſp.*31.*dub.*5. *n.* 61. Gaſpar Hurtado *diſp.*23. *difficult.*2.*num.*7. & alij plures relati à Sanch. *ſupra*, cenſent ſolam ignorantiam, quæ ab adulterij culpa excuſat excuſare ab hoc impedimento. Cùm autem ſola ignorantia probabilis non craſſa, & ſupina à culpa adulterij excuſet, ſola prædicta ignorantia ab hoc impedimento excuſare poteſt. Neque obſtat quod adulterium non reputetur ſtante qualibet ignorantia ad incurrendas pœnas latas *in lege Iulia de adulteriis*, quia illæ pœnæ, vtpote grauiſſimæ meritò exigunt adulterium dolo commiſſum. At hoc impedimentum non tam in pœnam adulterij, quàm pro remouenda occaſione inſidiandi vitæ coniugi ſtatutum eſt, ſufficit ergo adulterium eſſe culpabile. Secundò eſt neceſſarium, vt adulterium copula intra vas fœmineum conſummetur, aliàs non erit perfectè adulterium impedimentum præſtans, vti docuit Gloſſa, Cardinalis, Abbas, & alij in *dicto cap. fin. de eo qui duxit in matrim.* Sanch. *lib.*7.*diſp.*79. *à princ.* Gutierr. *d.c.* 105.*num.*28. Deinde neceſſarium eſt, vt matrimoniũ verum ſit, aliàs re ipſa adulterium non erit, vt docent prædicti Doctores Sanch.*num.* 40. Gutierr. 24. Tandem requiritur vt adulterium ſimul cum promiſſione futuri coniugij, vel coniugis occiſione durante eodem matrimonio contingat; nam ſi aliquod ex his diſſoluto coniugio eueniat impedimentum non præſtat, ſicuti notarunt Sylueſt. verbo *matr.* 8. *quæſt.*9. *dicto* 5. Sotus *in* 4. *diſt.*37.*quæſt.vnica.art.*4. Sanch. *diſp.*79.*num.*5. Coninch. *dub.*5.*num.*60. Layman.*d.cap.*10.*num.*3.

9. Cùm autem adulterium vt impedimentum ſit matrimonij contrahẽdi requiratur neceſſariò coniungi occiſioni coniugis, vel matrimonio inter ipſos adulteros contracto, vel fidei datæ de matrimonio poſt mortem ineundo: ſupereſt explicandum qualiter hoc matrimonium contrahi, qualitèrque fides dari debeat, vt locus ſit prædicto impedimento. Aliqui è quorum numero eſt Gaſpar Hurtado *diſp.*23.*difficult.*2.*num.*8. cenſent inſufficiens eſſe clandeſtinum matrimonium, eo quòd hæc ſit pœna quæ reſtringenda eſt, & non amplianda, videtúrque appoſita pro matrimonio, quod aliàs validum foret, niſi coniux viueret, quódque ſolùm præſtat occaſionem captandæ mortis coniugi. Sed rectius Sanch. *lib.*7. *diſp.*79.*n.*8. Coninch. *diſp.*31. *dub.*5.*n.*65.*in fine*, cenſent ſufficere quodlibet matrimonium attentatum, etiamſi clandeſtinum ſit: nam textus hoc impedimentum inducentes ſolùm ponderant matrimonij attentationem, cùm ſciant neceſſariò irritum eſſe debere, eo quòd viuente contrahatur. Aliàs ſi matrimonium attentaretur contrahi cum conſanguinea inſufficiens eſſet, quod non eſt dicendũ, cùm hic contractus eſto ſponſalia non conſtituat, præbet tamen ſufficientẽ anſam captandi coniugi mortẽ.

10. Promiſſio verò de matrimonio contrahendo debet eſſe externa, & acceptata, aliàs non eſt vera promiſſio, nec de ſe nata obligationem parere, vt fatentur ferè omnes Doctores. Aliqui ſcilicet Coninch. *diſp.*31.*d.*5.*n.*58. Baſil. Ponce, *lib.*7.*cap* 45.*n.*2. Rebell.*lib.*3.*quæſt.*8. Gaſp. Hurtado, *diſp.* 23. *difficult.*2. *num.* 9. cenſent taciturnitatem eſſe ſufficiens ſignum conſenſus, eo quòd vt quid fauorabile promittatur. In iis autem quæ vt fauorabilia offeruntur conſenſus præſumitur ex ſola taciturnitate. Sed rectius Sanch. *diſp.*79.*num.* 25. Gutierr. *dicto cap.* 105. *num.* 28. cenſent inſufficientem eſſe taciturnitatem. Nam eſto matrimonium vt quid fauorabile offeratur de facto, vt offerretur fauorabile non eſt. Tum quia acceptans inhabilis redditur ad illud matrimonium contrahendum, & pœnis Eccleſiaſticis ſubiicitur. Tum quia in probabili ſententia obligatur ad repromittendum, quod oneroſum eſt. At cùm promiſſio non eſt gratuita, ſed oneroſa, onúſque continet, non cenſetur acceptari ex ſola taciturnitate, vt tradunt Doctores *in regula. Qui tacet, de Reg. Iuris, in* 6. Et *leg. quæ dotis, ff. Soluto matrim.* Neque obſtat quod promiſſarius ignorauerit onus, quod ex acceptatione promiſſionis ſubiit, quia ea ignorantia vtpote iuris non præſumitur, & cùm taciturnitas ſola iuris præſumptione conſenſum inferat, nullatenus in præſenti inferri poteſt.

11. Secundò requirunt plures, vt promiſſio vera ſit ſcilicet ex animo ſe obligandi, implendíque promiſſum, quia aliàs non eſt vera promiſſio, ſed promiſſionis fictio. Et cùm hoc impedimentum aduerſus promittentes feratur, neceſſariò debent verè promittentes eſſe, quia verba maximè in pœnalibus propriè intelligenda ſunt. Et explicari poteſt exemplo legis inducentis irregularitatem rebaptizantibus, & excommunicationem hæreſim proferentibus, qui ſi fictè rebaptizent, vel hæreſim proferãt, & non ex animo nulla ex prædictis pœnis ligantur. Atque ita docent Henriq.*lib.*12.*cap* 14.*n.*3. Saa, verbo *matr.* vbi de impedimentis *num.*7. Man. 1.*tom ſum.cap.*229 *num.*7. Gaſpar Hurtado, *diſp.*23.*difficult.*2.*num.* 9. Et probabile reputat Layman.*lib.*5.*ſum.tract.*10.*part.*4.*cap.*10. *num.* 4.

Sed

Digitized by Google

Sed probabilius eſt promiſſionem fictam ſufficere ad prædictum impedimentum inducendum, modò fictio exteriùs non appareat, ſicuti docuit Sanch. *dicta diſp.*79. *num.*10. Gutierr. *dicto c.*105. *n.* 28. Coninch. *dub.* 5. *n.*57. Quia ex promiſſione fictò facta, & cuius fictio non cognoſcitur neque anſa occidendi coniugem naſcitur, ac ex vera promiſſione. Ius autem hoc impedimentum conſtituit ad dictam occaſionem tollendam. Ergo promiſſioni apparenter veræ hoc impedimentum cenſeri debet appoſitum.

12. Tertiò aliquibus placet neque improbabiliter promiſſionem debere eſſe mutuam, vt impedimentum præſter. Nam aliàs non eſt promiſſio de ſe ſufficiens ad ſponſalia conſtituenda. Iura autem exigentia ad hoc impedimentum matrimonium de præſenti, vel fidem datam de coniugio futuro indicant neceſſarium eſſe, vt illud matrimonium celebretur; qualiter aliàs eſſet celebrandum, & ea fides detur, quæ ad ſponſalia conſtituenda ſufficit. Sic indicat Gloſſ. *in c. ſignificaſti. De eo qui duxit, &c.* Et tradit Bellarm. *lib.*1. *de matr. cap.*22. *caſu ſecundo.* Henriq. *lib.*12. *cap.*14. *num.*3. Vgolin. *de ſacram. tract. de matr. cap.* 19. *n.*8. & inclinat Layman. *d. cap.*10. *num.*4. *verſi quinta conditio.* Sed contrarium probabilius cenſuit Sotus *in* 4. *diſtinct.* 37. *q. vnica art.* 4. §. *ſecundus caſus.* Anglis *in* 4. *ſentent. part.* 1. *vbi de matr. impedimen. quæſt. de diuortio ob adulterium. art.* 3. Sanch. *lib.*7. *diſp.*79. *num.* 20. Rebell. *lib.* 3. *q.* 8. Baſil. Ponce. *lib.*7. *cap.*45. *num.*2. Gaſpar Hurtado *diſp.*23. *difficult.* 2. *n.*9. & alij communiter. Colligitúrque *ex cap. ſignificaſti. de eo qui duxit in matrimonium*, vbi maritus impeditur à matrimonio contrahendo, eo quòd viuente vxore fidem puellæ dederit de matrimonio contrahendo. Neque ibi indicatur puella viciſſim ſuam dediſſe fidem. Adde in omnibus hoc impedimentum ſtatuentibus ſolùm requiſitum eſt adulterium cum promiſſione coniugij eſſe poſſit, quin mutua ſit, vt probabilius defendimus, *diſp.*1. *huius tractatus*, interueniente adulterio impedimentum præſtabit.

13. Quartò placet Nauarr. *lib.*4. *conſil. conſ.*2. *de eo qui duxit.* Rodrig. *c.*219. *concluſ.*5. Sanch. *lib.*7. *diſp.* 79. *num.* 11. promiſſionem conditionatam ſufficere ad hoc impedimentum inducendum, eo quòd promiſſio conditionata vera promiſſio ſit, obligans promittentem conditionis euentum expectare, ideóque anſam præbet mortis coniugi captandæ; quæ eſt ratio ſtatuendi hoc impedimentum. Sed rectiùs procedunt Coninch. *diſp.* 31. *dub.*5. *num.*59. Gaſpar Hurtado, *diſp.*23. *difficult.* 2. *n.* 10. qoibus adhæret Laym. *lib.*5. *ſum tract.*10. *part.*4. *c.*10. *verſ. ſexta conditio*, aſſerentes promiſſionem debere eſſe puram aut ſaltem ante mortem coniogis purificatam, quia eſto promiſſio conditionata obliget expectare conditionis euentum, at pendente conditione nullatenus obligat exequi quod promiſſum eſt, ideóque non debet cenſeri ſimpliciter, & abſolutè promiſſio. Cùm autem hoc impedimentum promiſſioni coniugis annexum ſit, de promiſſione vera, & propria, & quæ aliàs coniugij obligationem induceret, intelligi debet. Quippè verba legis maximè in pœnalibus non extendenda, ſed potiùs reſtringenda ſunt, & hæc ratio probat, eſto ex prædicta promiſſione daretur anſa occidendi coniugem, quia ob ſimilitudinem rationis non debet fieri in pœnalibus extenſio. Præterquam quòd ex promiſſione conditionata ante mortem coniugis non æquè datur occaſio occidendi coniogem, ſicuti ex promiſſione abſoluta, ſiquidem ex prædicta promiſſione concipitur ſpes certa coniugij, ſed ſub dubio, & ſub conditionis euentu.

14. Ad extremum obſeruandum eſt promittentem alteri conſugium poſt mortem ſuæ coniugis grauiter peccaturum, vt deciditur *in c. fin. de eo qui duxit in matrimonium.* Quinimo probabilius eſt eam promiſſionem irritam eſſe non ſolùm quando impedimentum præſtat matrimonij contrahendi, quod certiſſimum eſt, ſed

etiam quando ex ea promiſſione impedimentum non oritur, eo quòd non ſit occiſioni, vel adulterio coniuncta; quia hæc promiſſio a iure reprobatur, vtpote quæ anſam præbet inſidiandi vitæ coniugis. Argum. *cap. de conceſſ. præbendæ.* vbi ob hanc cauſam redditur irrita promiſſiò beneficij vacaturi. Et tradunt in præſenti Abbas *in cap. fin. n.* 2. *de eo qui duxit.* Et ibi Alexand. de Neuo *n.* 4. Anchattan. *cap. ſuper hoc, num.* 2. *eodem tit.* Lancelot. *inſtitut. iuris canon. lib.* 2 *tit. de diuortiis.* §. *cum ea autem* verbo *dederint.* Sanch. *lib.*7. *diſp.*79. *num.* 40. Layman. *lib.*5. *ſum. tract.*10. *part.*4. *cap.*10. *in fine.*

15. Huic impedimento criminis annecti poteſt impedimentum raptus, quod nouo iure Trident. *ſeſſ.*24. *c.*6. *de reformat.* ſtatutum eſt inter raptorem, & raptam, quamdiu ipſa in poteſtate raptoris manſerit, de quorum intellectu latis diximus *hac diſp. p.*1. §. 2. *à num.*20.

Pvnctvm XIII.

De impedimento ligaminis.

IMpedimentum ligaminis appellatur ipſum matrimonium rectè contractum, quo ligatur coniux, ne poſſit eo durante aliud matrimonium inire. Hoc impedimentum non ſolùm iure Eccleſiaſtico, ſed etiam naturali, & diuino ſtatutum eſt, vt latiùs diximus *diſp.* 3. vbi de vnitate, & indiſſolubilitate matrimonij. At eo matrimonio diſſoluto per mortem ceſſat impedimentum matrimonij contrahendi.

§. I.

Qualiter conſtare debet de coniugis obitu, vt poſſit ſuperſtes aliud matrimonium inire.

1 *Debet eſſe certus de coniugis morte.*
2 *Aliqui diuerſam certitudinem requirunt, ſi authoritate publica, & non priuata matrimonium contrahendum ſit.*
3 *Verius eſt eandem certitudinem requiri ſiue propria, ſiue iudicis authoritate contrahatur.*
4 *Prudentis arbitrio remittitur certitudo moralis ad contrahendum matrimonium requiſita.*
5 *Vnius teſtimonium ſufficere plures affirmant.*
6 *Alij oppoſitum cenſent.*
7 *Conciliantur ſupradicta ſententia.*
8 *Qualiter fama de morte coniugis certitudinem moralem præſtet.*

1. VT poſſit coniux ſecundum matrimonium inire, certus eſſe debet de morte prioris coniugis, eo quòd noui matrimonij contractus cedit in præiudicium illius, ſi forte ſuperſtes ſit, qoíque iure ſuo in caſu dubio ſpoliandus non eſt. Præterquam quòd præſumendus eſt viuere, dum contrarium probatum non fuerit, vt conſtat *ex leg. vlt. Cod. de ſacro ſanctis Eccleſiis.* Atque ita tradunt omnes *in cap. in præſentia de ſponſalib.* Quo textu corrigitur *lex vxores ff. de diuortiis*, quæ vxori dubitanti de morte coniugis abſentis licentiam concedit nubendi poſt quinquennium expectatum, vel poſt quadriennium, vt habetur *in leg. vxor. Cod. de Repudiis.* Itemque correctũ eſt *Authent.* hodie *Cod. de Repudiis*, vbi vxori audienti virum in bello obiiſſe interdicuntur nuptiæ, quin priùs per ſe, vel per alium adeat belli ducem, ipſéque iuret obiiſſe, & aliorũ teſtimonia recipiat, & inſuper expectet per annũ. Non enim hanc diligentiam præſtare tenetur. Satis enim eſt, ſi abundè certa reddatur de morte coniugis, vti deciſum eſt in dicto *c in præſentia*, ita tradunt Gutierr. *lib.* 2. *pract. q.*8. *n.*5. Et *de matr. c.* 51. *n.* 1. Sanch. *lib.*2. *diſp.*46. *n.*1. & 2. alij apud ipſos.

2. Dubium tamen eſt quæ certitudo requiratur de morte coniugis, vt quis poſſit tum propria authoritate, tum authoritate iudicis aliud inire matrimonium?

Plures, grauéſque Doctores relati à Sanch. *lib. 2. diſp.46. num.5.* cenſent ad contrahendum matrimonium propria authoritate ſufficere certitudinem probabilem, ſecùs verò ad contrahendum authoritate iudicis. Priorem partem probant *ex c.cum per bellicam*, 34 *q.2.* ibi. Nec tamen culpabilis iudicetur qui perſonam eius mariti, quî iam non eſſe eaiſtimatur aſſumpſit. Et *ex c. quoniam §. Porro, verſ. ſi autem. Vt lite non conteſtata*, ibi: Si autem de carnali coniugio ſit agendum, tamdiu alteruter coniugum eapectetur, donec de ipſius obitu veriſimiliter præſumatur. At eaiſtimationem, ſeu veriſimilitudinem certitudo probabilis, ſeu opinio præſtat. Ergo hæc ſufficit. Præterea operans ea credulitate probabili prudenter cenſetur operari. Secundam partem probant *ex c. in præſentia de ſponſalibus*, ibi. Nec permittas eos authoritate. Eccleſiæ contrahere, donec certum nuncium recipiant de morte virorum. Et ratione confirmatur; nam Eccleſia nequit coniugem, quem ſua authoritate in matrimonium coniunxit liberum declarare ad nouum matrimonium ineundum, quin ei conſtet prius diſſolutum eſſe.

3. Cæterùm verius eaiſtimo eandem certitudioem requiri, vt quis propria authoritate nouum contrahat matrimonium, & vt iudex id permittat, eo quòd textus in *cap. in præſentia, de ſponſalib.* æquè de vtroque caſu loquitur: Inquit enim. Non poſſunt tales ad aliorum conſortium conuolare, nec permittas eos authoritate Eccleſiæ contrahere, donec certum nuncium recipiant de morte coniugis, vbi certus nuncius requiritur, tum vt Eccleſia eos contrahere permittat, tum vt ipſi contrahere poſſint. Et in *c. Dominus de ſecundis nuptiis* cauetur, ne aliquis ad ſecundas nuptias tranſire præſumat, donec ei conſtet quod ab hac vita migrauerit coniux eius. Debet ergo certitudo moralis adeſſe, non ſolùm vt Eccleſia facultatem contrahendi concedat, ſed vt quilibet ſua authoritate contrahere poſſit. Ratio verò videtur aperta, quia ea quæ ſolùm præſtant probabile iudicium de morte coniugis inſufficientia ſunt, vt coniux ſuo iure, & poſſeſſione ſpolietur. Nam eſto ex iudicio probabili quis prudenter operetur ea quæ in nullius cedunt præiudicium, non tamen ea quæ iuri alterius acquiſito præiudicant. Neque contrarium probant textus *in cap. cum per bellicam. Cap. quoniam*, eaigunt namque exiſtimationem, & veriſimilitudinem non quamcunque, ſed certam moraliter, vti tradunt Gloſſa *in d. cap. in præſentia in fine*. Et ibi Abbas, & *in d. cap. quoniam, num.* 1x. Couarruu. 4. *decret. 2. part. c. 7. §. 3. num. 3.* Gutierr. 2. *pract. quæſt. 8. n. 4. & ſeqq.* Maſcard. *de probat. concluſ.* 1074. *num.* 4. Sanch. *lib. 2. diſp. 46. num. 6.* Coninch. *diſp.* x5. *dub. 3. in fine.* Et alij apud ipſos.

4. Quæ autem certitudinem moralem præſtent prudentis arbitrio relinquitur ſpectatis circunſtantiis, vt optimè aduertunt Couarruu. Gutierr. & Sanch. *ſuprà.* Ea tamen certitudine habita poterit coniux ad ſecundas nuptias tranſire nulla licentia ordinarij requiſita, quia nullibi cauetur hanc licentiam eapoſtulandam eſſe, ſicuti notauit Silueſt. verbo *matrim.* 8 *q.* 13. *dicto* 4. Gutierr. *lib. 2. pract. qu. 8. num. 9.* & *de matrim. cap. 51. in fine.*

5. Sed an vnius teſtimonium de morte prioris coniugis ſufficiat hanc moralem certitudinem præſtare? Affirmant Abbas *in dicto cap. in præſentia, n. 6.* Et ibi Hoſtienſ. *ad finem* Angelus verbo *matr. 3. impedim.* 13. Veracruz 1. *part. ſpeculi art. 42. concl.* 1. Gutierr. *lib. 2. pract. q. 8. n. 4. & de matrim. c. 51. n. 2.* Mouentur ex *dicto cap. in præſentia*, vbi ſolùm certus nuntius eaigitur, certus inquam, qui ſpectata qualitate perſonæ, & modo deponendi prudenter iudicetur certum deponere.

6. Alij verò, è quorum numero eſt Bart. *in leg. 2. §. ſi dubitetur n. 1. ff. quemadmodum teſtamenta aperiantur.* Man. 1. *t. ſum. c.* 233. *n. 2.* Sanch. *lib. 7. diſp. 46. n.* 12. cenſent vnius teſtimonium, niſi aliis coniecturis adiuuetur inſufficiens eſſe. Ducuntur, quia vnius teſtimonium non plenè probat, ſed ſemiplenè, ideóque ſolùm probabile iudicium generare poteſt, non certum. Ob quam cauſam *in leg. iuriſiurandi*, verſ. *ſimili modo, Cod. de Teſtib.* Et *cap. veniens, in fine, de teſtibus*, dicitur vocem vnius nullius eſſe, id eſt nullius effectus eſſe ad ſententiam proferendam. Si enim in cauſis pecuniariis ex vnius tantùm teſtimonio nequit iudex poſſidentem ſua poſſeſſione priuare: quomodo poterit in cauſa matrimoniali, in qua grauius nocumentum vertitur.

7. Cæterùm hæ ſententiæ etſi videantur oppoſitæ re ipſa conueniunt; nam ſententia Bart. vera eſt, dictum vnius teſtis per ſe ſpectatum inſufficiens eſſe, cui non opponitur prior ſententia concedens vnius teſtimonium ſufficere, quia id concedit quando maior probatio haberi non poteſt, & teſtis ex modo deponendi certum deponere præſumitur. Quod manifeſtè colligitur ex *dicto c. in præſentia*, vbi textus loquitur de maritis, qui cauſa captiuitatis, vel peregrinationis ſeptennio aberant, de quorum vita, vel morte vxores certificari non poterant etſi diligentiam adhibuerint. Quo caſu decidit textus, ſi certus nuntius adſit, id eſt ſi vnus qui fide dignus ſit, & verbis veroſimilibus de morte coniugis teſtetur, ſufficiens eſſe, vt ad ſecundas nuptias poſſint tranſire: ſic has ſententias conciliat Gutierr. *de matrim. c. 51. n. 2.* & videtur eapreſſum *in lege regia, 5. t. 7. part. 7.* Otroſi deçimos que ſiendo el marido de alguna mujer captiuo, o yendo en Romeria, o por otro algun lugar eſtraño, ſi a la mujer venieſen nuebas del, o mandalo que era muerto, e la perſona que ſe lo diçe fueſe home de creer, ſi deſpues ſe caſaſe ella con otro maguer no fueſe muerto el marido primero, e tornaſe a ella no podria acuſar de adulterio, pro quanto ella ſe caſo coidando que lo podia haçer con derecho. Et ibi Gregor. Lopez adducens textum *in d. cap. in præſentia de Sponſalibus.*

8. Ex his infertur famam præcisè de morte coniugis inſufficientem eſſe ad ſecondum matrimonium ineundum, quia fama vt pote orta ab incerto authore, & ſæpe fallaci certitudinem moralem non præſtat, vt deciditur in *c. veſtra de cohabitat. clericor.* At ſi hæc fama aliis adminiculis adiuuetur, quæ prudentis arbitrio certitudinem faciant moralem, vt ſi mors contigerit in bello, vel in loco diſtanti, vel vir ſit ſenex, vel æger, vel non redit cùm redire promiſit, ſufficiens videtur, vt poſſit coniux ad alias nuptias tranſire, quia fama iis circunſtantiis veſtita certitudinem moralem præſtat, iuxta Gloſſam *in cap. quoniam frequenter*, verbo *præſumatur. Vt lite non conteſte.* Et tradit Abbas *in c. in præſentia de ſponſ. n. 6.* Nauarr. *cap. 22. n. 53.* Maſcard. *concl.* 1075. *n* 4. Gutierr. *d. c. 51. n. 4.* Sanch. *diſp. 46. n. 15.* & alij apud ipſos. Fama verò probanda eſt duobus teſtibus omni exceptione maioribus, qui deponere debent ſe à fide dignis audiuiſſe, eſſéque in illo loco publicum, ſéque credere rem ita ſe habere. Quinimo ſi coniecturæ probabilis mortis coniugis non adſint explicare debent à quibus perſonis audiuerint, niſi fortè ſex vel octo teſtibus fama comprobetur, ſicuti hæc omnia latiùs proſequitur Maſcard. *concluſ.* 749. & *concl.* 1074. Thom. Sanch. *d. diſp 46. num. 16.* Leonard. Leſſius, *lib. 2, de iuſtit. cap. 29. n. 144.*

§. II.

Qualiter pœnæ iure ciuili ſtatutæ fæminis, intra annum luctus ſecundò nubentibus, iure canonico correctæ ſint.

1 *Qualiter annus luctus computandus ſit.*
2 *Prima pœna eſt infamia.*
3 *Secunda ne poſteriori viro poſſit in vltima voluntate relinquere vltra tertiam partem ſuorum bonorum.*
4 *Tertia eſt incapacitas cuiuſcunque hæreditatis, & legati à quocunque præter maritum relicti.*
5 *Quarta, vt omnia relicta in vltima voluntate à marito priori amittat.*
6 *Quinta, ne conſanguineis vltra tertium gradum ab inteſtato*

inteſtato ſuccedere poſſit.

7 *Sexta vt filiis prioris matrimonij medietatem ſuorum bonorum concedat.*

8 *Has pœnas non incurrit vxor, ſi primum matrimonium, vel ſecundum non ſubſiſtit.*

9 *Hæ pœnæ non extenduntur ad virum, qui intra annum luctus vxoris, ducit.*

10 *Omnes prædictæ pœnæ iure canonico ſunt correctæ, etſi aliqui contrarium cenſeant.*

11 *Sublatæ ſunt hæ pœnæ non ſolùm in foro eccleſiaſtico, ſed etiam ſeculari.*

12 *vxor nubens intra annum luctus capax eſt cuiuſcunque hæreditatis ſiue ab extraneo, ſiue à marito relictæ.*

13 *Proponitur quæſtio, an legatum relictum ſub conditione, ne ad ſecundas nuptias tranſeat, quodque intra annum luctus peti non poteſt, correctum ſit iure canonico.*

14 *Iure canonico correcta non eſt prædicta diſpoſitio.*

15 *Qualiter alimenta vxori viduæ præſtanda ſint ab hæredibus mariti, ſi ad ſecundas nuptias tranſeat.*

16 *Quid de veſte lugubri.*

17 *Quid de lecto quotidiano.*

1. PLures ſunt pœnæ iure ciuili impoſitæ fœminis intra annum luctus nubentibus, vt conſtat *ex tot. tit. Cod. de Secundis nuptiis.* Annus luctus computatur à die mortis prioris viri, & ignoranti cedit iuxta *leg. genero. ff. de his qui notantur infamia.* Hæ pœnæ ſtatutæ ſunt, tum vt filij poſt mortem prioris coniugis nati ad ipſum ſciantur pertinere, tum ne vllus ſuſpicari poſſit vxorem cupiditate noui matrimonij ineundi, viri morti cooperatam eſſe, vti expreſsè deciditur *in lege regia 3. tit. 6. p. 7.* Et *ibi* Gregor. Lopez *in gloſſ. vlt.*

2. Prima pœna viduæ nubentis intra annum luctus, eſt infamia, quam incurrit ipſo iure tam ipſa, quàm vir eam ducens, vti habetur *in leg. 1. Cod. de ſecundis nuptiis,* iuncta Authent. *de nuptiis §. prima ſiquidem collat.* 4. Et tradit Bald. *in dicta leg. 1. num. 1. verſ. infamis.* Et ibi Salicet. *n. 1. notab. 1.* Requiritur tamen ſententia declaratoria delicti, ſeu facti ſcilicet matrimonij ſecundò contracti, vt rectè aduertit aliis relatis Sãch. *l. 7. diſp. 87. n. 3.*

3. Secunda pœna eſt, ne poſteriori viro poſſit in vltima voluntate relinquere vltra tertiam partem ſuorum bonorum ex dicta *leg. 1. Cod. de ſecundis nuptiis.* Ex quo fit manifeſtè neque in vita poſſe vltra hanc tertiam partem illi donare. Nam cùm omnis donatio inter coniuges irrita ſit, niſi morte donantis confirmetur, & hæc confirmari nequit vltra tertiam partem, efficitur vltra tertiam partem donari in vita non poſſe. Atque ita docent Gloſſ. *in dicta leg. 1.* verbo *teſtamento.* Et Salicet. *num. 4. quæſt.* 1. Sanch. alios referens *dub. diſp. 87. num. 4.* Quòd ſi mulier ſecundum virum inſtituat hæredem ſuorum bonorum, cenſent Gloſſa, & Salicet. *locis allegatis* validam eſſe inſtitutionem, ne mulier teſtata, & inteſtata decedat, at obligari virum hæredibus ab inteſtato omnia reſtituere tertia parte excepta. Bart. autem *in dicta leg. 1. n. 1.* & Baldo *num. 10.* placet inſtitutionem valere quoad tertiam partem, & quoad reliquas cedere hæredibus ab inteſtato, quod mihi magis probatur. Neque obeſt quod mulier partim inteſtata decedat ex caſu aliquo ſpeciali, & à lege inducto.

4. Tertia pœna eſt, vt ea mulier nubens intra annum luctus reddatur incapax & inhabilis cuiuſcunque hæreditatis, legati, fideicommiſſi, donationis cauſa mortis à quocunque præter maritum hæc relinquantur *ex dicta leg. 1. Cod. de Secundis nuptiis*: ibi: omnium præterea hæreditatum, legatorum, fideicommiſſorum ſuprema voluntate relictorum, mortis cauſa donationum ſit expers. Hæc namque omnia ab hæredibus, aut ab inteſtato ſuccedentibus vindicari iubemus. Notandum inquam eſt verbum *expers*, quod denotat nullam partem in eo relicto habere poſſe, iuxta *leg. expertes litterarum. Cod. de decurionib. lib. 10.* Item notandum verbum *vindicari*, quod probat in vindicantis dominio rem exiſtere. *Leg. in rem actio. 23. ff. de rei vindic.* ac proinde vxorẽ nubentem nullum dominium in ſibi relicta acquirere, ſed ea omnia hæredibus, vel ſucceſſoribus ab inteſtato competere. Atque ita tradunt in *dicta leg. 1.* Alberic. *num. 1. in fine.* Et ibi Cynus *in princ. notab. 3. & n. 6 quæſt. 8.* Salicet. *n. 1. notab. 2.* Decius *n. 10. notab. 8.* quos refert, & ſequitur Sanch. *dicta diſp. 87. n. 8.* vbi optimè infert obligatam eſſe vxorem nulla expectata ſententia iudicis hæc ſibi relicta aliis hæredibus, ſeu ſucceſſoribus ab inteſtato reſtituere, vtpote quæ nullum dominium in iis acquiſiuit, neque capax eſt acquirendi.

5. Quarta pœna eſt, vt omnia relicta in vltima voluntate à marito priori amittat, vt conſtat *ex dicta leg. 1. Cod. de ſecundis nuptiis.* Exprimitur autem ſpecialiter hæc pœna vltra præcedentem, eo quòd mulier intra annum luctus nubens non redditur incapax donationis inter viuos à quocunque alio præter maritum factæ. At donationis factæ à marito omnino incapax eſt, cùm enim durante matrimonio donata à marito vxori non acquirantur, niſi morte confirmata ſint, in morte autem incapax ſit cuiuſcunque à marito relicti, fit ſanè nihil à marito donatũ retinere poſſe, ſed omnia hæredibus, vel ſucceſſoribus mariti obligatam eſſe reddere, vt expreſsè habetetur *in lege regia 3. tit. 12. p. 4.* ibi: debe de perder las arrhas, y la donaçion que le fiço el marido finado, y las otras que le fiço el marido finado. Y las otras coſas que le hubieſe dexado en ſu teſtamento, e d. ben las de auer los fijos que fincaren del, y ſi fijos no dexare los parientes que hubieren de heredar lo ſuyo. Atque ita tradunt Bald. *in dicta leg. 1. n. 6.* Et ibi Decius *num. 5. notab. 13.* Surdus *de aliment. tit. 7. q. 22. num. 14.* Sanch. aliis relatis *d. diſp. 87. n. 10. & n. 13.* rectè aduertit hæc intelligenda eſſe de donatis titulo lucratiuo, non oneroſo, quia de his tantùm prædicta *lex 1.* loquitur, ideóque non comprehendit ſponſalitiã largitionẽ, quia hæc non titulo lucratiuo, ſed remuneratorio conceditur. Et præcipuè quia hæc conſtante matrimonio acquiritur vxori, vnde ea priuari non poteſt niſi accedente ſententia condemnatoria, vel ſaltem declaratoria criminis ſeu facti.

6. Quinta pœna eſt, ne conſanguineis vltra tertium gradum ab inteſtato ſuccedere poſſit; habetur *in dicta leg. 1. Cod. de ſecundis nuptiis,* & docent ibi Baldus *n. 8.* Decius *n. 20.* Sanch. *n. 15.*

7. Sexta eſt, vt filiis prioris matrimonij medietatem ſuorum bonorum concedat. *Leg. ſi qua mulier. 4. Cod. ad Senatus-conſult. Tertulian.* Et *§. prima ſiquid.* Authent. *de Nuptiis, collat. 4.* Hæc autem qua ratione pœna eſt, & non declaratio bonorum, quæ aliàs filiis competunt neceſſariò requirit ſententiam ſaltem declaratoriam, cùm ſit priuatio iuris iam legitimè quæſiti.

8. Has tamen pœnas non incurrit vxor ſecundum probabiliorem ſententiã, ſi eius matrimonium primum nullum fuit, quia re ipſa non nupſit ſecundò, & docuit aliis relatis Ripa *in Rub. de ſecundis nuptiis, n. 14.* Et idẽ videtur dicendum, ſi matrimonium ſecundum non ſubſiſtit, eſto primum legitimum fuerit, quia re ipſa ſecundò non nupſit. Et licet priori viro iniuria facta ſit, & fortè grauior contrahens irritè ſecundas nuptias, non obinde infertur affici eodem eſſe pœnis impoſitis ſecundò nubẽtibus, cùm ipſa ſolùm apparenter nubat, & non verè, & propriè. Verùm in foro externo digna eſt, vt prædictis pœnis afficiatur, ſicuti notauit Sanch. *diſp. 87. n. 18.* Neque item in prædictas pœnas incidit coniux ſecundò nubens, ſi primum matrimonium conſummatum non fuit, vel ſecundum intra annum luctus non conſummetur. Nam cùm hæc lex pœnalis ſit, & libertati matrimonij non leuiter obſtans, verba illius in omni proprietate ſumẽda ſunt. At hæc *lex 1. Cod. de ſecund. nuptiis* vtitur verbo *maritus* & verbo *nuptiarum*, quæ ſolùm matrimonio poſt conſummationem applicantur. Atque ita defendit aliis relatis Sanchez *d. diſp. 87. n. 19.* Quod verò vidua

ætaris minoris ſit, ſi ſecundò nubat intra annum luctus, nullatenus à prædictis pœnis ob eam cauſam excuſari poterit, quia *dicta lex* 1. generaliter, & indiſtinctè loquitur, ſicuti notarũt Bald. *ibi. poſt princ.* Et Decius, *n.* 2. *&* 21.

9. Illud eſt ferè apud omnes certum teſte Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 87. *n.* 20. nullomodo has pœnas eſſe extendẽdas ad virum qui intra annum luctus vxorem ſecundò ducat, vt expreſsè notatur *in §. prima ſiquidem*, Authent. *de Nuptiis, collat.* 4. ibi: Sed viri quidem ibant omni obſeruatione ſecuri. Et colligitur ex *dicta leg.* 1. *Cod. de ſecundis nuptiis.* & *leg. ſi qua mulier. Cod. ad Senatuſconſultum Tertulianum*, quæ expreſsè de vxore loquuntur, & licèt diſpoſitum in vno correlatiuo in alio cẽſeri debeat diſpoſitum, id ſubintelligitur quando eſt eadem ratio in vtroque, quæ tamen non eſt in præſenti cùm fœminis competat viros lugere, ac proinde à nuptiis abſtinere. Secùs verò viris qui lugere vxores non compelluntur, *leg. vxores ff. de his qui notantur infamia.* His poſitis.

10. Etſi aliqui cenſeant iure canonico prædictas pœnas corrigi non poſſe, cùm non tendant ad impediendum matrimonium abſolutè, ſed ad impediendam illius accelerationem. Alij verò iudicent ſolam pœnam infamiæ ſublatam eſſe, ſiquidem illius tantùm mentio facta eſt *in cap. finalis, De ſecundis nuptiis.* At veriſſima, communiſſimáque ſententia docet omnes prædictas pœnas correctas eſſe; quod optimè potuit præſtare ius canonicum, tum vt libertati matrimonij faueret, tum vt periculum peccandi in viduis euitaret: quæ rationes æquè in aliis pœnis, ac in pœna infamiæ procedunt, cùm ex timore aliarum pœnarum detineri coniux poſſet, etſi tentationibus carnis vexata à matrimonio contrahendo. Sic pluribus relatis Couarruu. *in* 4. *decret.* 2. *p. c.* 3. *§.* 9. *num.* 5. *&* 6. Gregor. Lopez *leg.* 3. verbo *faſta vn año tit.* 12. *part.* 4. Gutierr. *in leg. nemo poteſt. ff. de legatis* 1. & *de matr. c.* 108. *n.* 3. Sanchez innumeros referens, *lib.* 7. *diſp.* 87. *num.* 13. & expreſsè deciditur *in leg. regia.* 3. *tit.* 1. *l.* 5. *nona collect.* ibi: Mandamos que las mujeres viudas puedan libremente caſar dentro del año, &c. ſin alguna pena, y ſin alguna infamia, &c. no obſtante quales quier leyes de fueros y ordenamientos, y otras quales quier leyes, &c. Quod adeò verum eſt, vt eſto vidua nubat in ea parte anni, vt meritò dubitari poſſit à quo proles ſit an à priore, vel poſteriori marito, non obinde in aliquam pœnam incurrit. Quia textus in *dicto c. fin.* & lex regia indiſtinctè, & generaliter facultatem nubendi concedunt, neque ad aliquam anni partem reſtringunt, vt alios referens docet Couarruu. *in* 4. *decret.* 2. *part. cap.* 4. *§.* 9. *num.* 3. Antonio. Gabriel. *lib.* 3. *commun. opin. tit. de ſecundis nuptiis, concluſ.* 5. *num.* 6. Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 87. *num.* 26. Gutierr. *cap.* 108. *n* 7.

11 Neque ſolùm huiuſmodi pœnæ ſublatæ ſunt quoad forum Eccleſiaſticum, ſed etiam quoad forum ſæculare, aliàs ſi in foro ſæculari obſeruandæ eſſent, meritò vidua à contrahendo matrimonio deterreretur, ne legalis infamiæ, aliarúmque pœnarum iacturam in illo foro ſuſtineret contra textum *in dicto cap. fin. De ſecundis nuptiis.* Atque ita vt certum tradit Gloſſa *ibi*, Ioann. Andreas *num.* 5. Alexandr. de Neuo *num.* 12. Petr. Surdus *de aliment. tit.* 7. *q.* 22. *n.* 15. Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 87. *n.* 27. Gutierr. *cap.* 108. *num.* 8.

12. Ex quo fit vxorem intra annum luctus nubentem non ſolùm capacem, & habilem eſſe cuiuſcunque hæreditatis, & legati, ſeu donationis cauſa mortis ab extraneo relictæ, ſed etiam relictæ à marito, quia hæc inhabilitas, pœna grauiſſima erat, retardaréque poterat à matrimonio, ideóque ſublata eſt ab Eccleſia, vt aliis relatis docuit Sanch. *num.* 25. Gutierr. *n.* 5. Et eadem ratione ſublata eſt pœna, de qua *in leg. ſi qua mulier.* 4. *Cod. ad Senatuſconſultum Tertulian.* Et in Authent. *de nuptiis. §. prima ſiquidem, collat.* 4. nempe quod mulier intra annum nubens teneatur medietatem ſuorum bonorum filiis prioris matrimonij concedere, quia hæc etiam eſt pœna in odium feſtinationis nuptiarum inducta, ideóque abroganda ſicut & aliæ pœnæ, vt notarunt aliis relatis Sanch. *n.* 28. Gutierr. *d. c.* 108. *n.* 9.

13. Superſunt aliquot quæſtiones. Prima, an ex *dicto cap. fin. de ſecundis nuptiis.* & *leg. regia* 3. *tit.* 1. *lib.* 5. *collect.* correctum ſit Authent. *cui relictum. Cod. de indicta viduit. tollenda.* Et Authent. *de nuptiis. §. qua verò, verſ. vnde ſancimus, collat.* 4. quibus ſtatuitur legatum coniugi ab altero coniuge, ſeu extraneo relictum ſub conditione ne ad ſecundas nuptias tranſeat minimè peti poſſe intra annum luctus, niſi ſpes nuptiarum deficiat; at tranſacto anno peti poſſe præſtita cautione de re cum fructibus reſtituenda, ſi conditioni paritum non fuerit? Videtur namque correctum eſſe, eo quòd abſque cauſa legatarius impediatur à petitione legati toto anno luctus, cùm tamen legatum, cui nullum tempus à teſtatore deſignatum eſt ſtatim legatario cedat. Quod ſi dicas impediri à petitione legati eo anno, quia præſumitur durante anno abſtinere à nuptiis potius timore pœnarũ, quàm ob retinendum legatum? Obſtat, quia prædicta lex æquè de legatis viro ac vxori relictis loquitur, cùm tamen vir ducens vxorem intra annum luctus nullas incurrat pœnas. Non igitur in timore pœnarum fundari poterat prædicta prohibitio, ac proinde vt contraria nuptiis cenſeri debet abrogata.

14. Cæterùm tenendum eſt prædictam legem iure canonico, aut regio correctam non eſſe, eo quòd nullam pœnam contineat, ſed diſpoſitionem voluntati teſtatoris maximè fauentem. Quippe cùm teſtator velit legatum legatario acquiri ſub ea conditione abſtinendi à nuptiis, & huic voluntati faueat maximè, ne legatum ſtatim concedatur, illius enim detentione per annum legatarij voluntas abſtinendi à nuptiis cognoſcitur, fit ſanè iure canonico, aut regio eam diſpoſitionem nullatenus corrigi. Et licèt leges Imperatorum quatenus tales ſunt, nullam vim in Hiſpania obtineant, attamen vt ſunt rationi naturali conformes, neque legibus Hiſpaniæ contrariæ omnino ſeruantur, vt latè probat Burgos de Paz *in leg.* 1. *Tauri à num.* 520. Cùm ergo diſpoſitio Authent. *cui relictum* nec pœnalis ſit, nec contraria iuri canonico, aut noſtro regio ſeruanda eſt. Atque ita tradit Acoſta *in leg. cum tale §. ſi arbitratu, n.* 34. *ff. de conditionib. & demonſtrat.* Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 87. *n.* 29. Gutierr. *d. cap.* 108. *num.* 10. *& ſeqq.*

15. Quæſtio ſecunda eſt circa alimenta vxori viduæ præſtanda ab hæredibus mariti. Etenim hæredes mariti obligantur vxori ſuperſtiti dotem conſiſtentem in bonis immobilibus ſtatim tradere, at conſiſtentem in bonis mobilibus, ſe mouentibus, & incorporalibus poſt annum à die mortis mariti, iuxta *leg. vnic. §. exactio Cod. de rei vxoria actione*, & *legem regiam penult. tit.* 11. *p.* 4. A qua veriſſima doctrina duo caſus excipiendi ſunt, in quibus bona dotalia mobilia ſtatim poſt mortem mariti ſunt reſtituenda. Primus, ſi in teſtamento ea bona præcipiantur à marito vxori reſtitui. Vt enim legatum illud aliquid operetur, ſtatim ea bona reſtituenda ſunt, iuxta *leg.* 1. *ff. de Dote prælegata*, & *§. ſed ſi vxori inſtit. Ad leg. Falcidiam.* Et tradit Surd. *de aliment. tit.* 7. *q.* 22. *n.* 11. *&* 12. Barboſa *in leg.* 2. *ff. Soluto matrimonio, n.* 36. Secundus eſt, ſi maritus promiſit dotem ſoluto matrimonio reſtituturum, quia illa promiſſio vt aliquid operetur videtur facta de reſtituenda ſtatim dote dilationíque legali renunciatum, iuxta Bart. *in leg. ſi diuortio, n.* 5. *ff. de verb. obligat.* Et tradit Barboſa *ſupra*, & Gutierr. *d. cap.* 108. *n.* 17. Interim autem quod dos in his rebus mobilibus conſiſtens non reſtituitur, obligantur hæredes mariti pauperẽ vxorem ſuperſtitem alere ex ſententia Gloſſæ communiter receptæ *in dicto §. exactio*, verbo *reſtituendis.* Et *in leg. diuort. gloſſ.* 2. *ff ſoluto matr.* Et tradit pluribus relatis Matienzo *in leg.* 3. *gloſſ.* 2. *n.* 19. *tit.* 1. *l.* 5. *nona collect.* Barboſa *in leg.* 2. *in princ. n.* 16. *ff. ſoluto matr.* Verùm ſi prædicta vidua intra annum luctus nubat, ceſſat obligatio in hæredibus eam alendi, tamen

tamen

metſi dotem intra illum annum non reſtituant, ſicuti non obligantur reſtituere niſi in caſibus ſupradictis, vt relato Iaſon. *in §. fuerat. num. 35. inſtit. de actionib.* docuit Matienzo *ſuprà num. 34.* Barboſa, *num. 31.* Couarruu. 2. *p. decretal. cap. 3. §. 9. n. 9.* Surd. *de alimentis. tit. 7. q. 22. num. 9.* Sanch. *lib. 7 diſp. 87. n. 30.* Gutierr. *c. 208. n. 14.* & alij apud ipſos. His poſitis.

Dubium eſt, an hæc aduerſentur diſpoſitioni *c. fin. de ſecundis nuptiis*, ſiquidem viduæ tranſeunti ad ſecundas nuptias intra annum luctus denegantur alimenta alioquin præſtanda. Sed dicendum eſt nequaquam prædicto *cap.* aduerſari, neque illam conſuetudinem vllo iure canonico corrigi. Quippè viduæ pauperi ad ſecundas nuptias tranſeunti non denegantur alimenta ab hæredibus mariti in pœnam, ſeu odium feſtinati matrimonij, ſed quia iam marito competit obligatio alendi. Quare ſi ab hac obligatione maritus excuſetur, eo quòd inops ſit, hæredes priori mariti dum dotem non reſtituunt, ceſſare non debent ab alimentis præſtandis. Sic Antonius Cuchus *lib. 5. inſtit. maiorib. tit. 12. 11. num. 190.* Matienzo *in leg. 3. gloſſ. 1. nu. 19. tit. 1. lib. 5. recopilat.* Sanch. *lib. 7. diſp. 87. n. 30.* Gutierr. *cap. 108. n. 18.*

16. Quæſtio tertia eſt circa veſtes lugubres, quas hæredes mariti defuncti vxori ſuperſtiti concedunt. Qua in re variæ ſunt ſententiæ, vt videre eſt apud Matienzo *dicta leg. 3. gloſſ. 1. à n. 39.* Couarruu. 4. *decret. 2. p. c. 3. §. 9. num. 10.* Gutierr. *lib. 2. pract. q. 95. à n. 6.* Antonius Cuchus *lib. 5. inſtit. maiorat. tit. 12. num. 190.* Sanch. *lib. 7. diſp. 87. num. 31.* Alij aſſerunt hæredes mariti obligatos eſſe vxori ſuperſtiti veſtes lugubres concedere, quando obligati ſunt alimenta præſtare. Alij cenſent ſemper eſſe obligatos viles, & ordinarias veſtes concedere, ſecùs magni valoris. Quod ſi nubat obligatam eſſe hæredibus reſtituere eas veſtes pretioſas, ſecùs viles, quia pretioſæ videntur ſub ea conditione donatæ, viles autem abſolutè. Ego verò exiſtimo in hac parte ſeruandam eſſe conſuetudinem. Quod ſi de conſuetudine non conſtet, credo probabilius nullatenus viduam tranſeuntem ad ſecundas nuptias obligatam eſſe has veſtes lugubres ſiue modici, ſiue magni pretij hæredibus reſtituere. Nam ſi hæredes obligati erant vel conſuetudine, vel titulo alimentorum has veſtes lugubres vxori ſuperſtiti concedere, non poſſunt ab ea tranſeunte ad ſecundas nuptias repetere, quia eo caſu loco alimentorum ſuccedunt, quæ ſemel præſtita nunquam reſtituuntur. At ſi hæredes abſque vlla obligatione has veſtes lugubres vxori ſuperſtiti conceſſerint, cùm ea conceſſio facta non fuerit ſub expreſſa conditione, ad ſecundas nuptias tranſeat, non videtur vxor obligata ad eas veſtes reddendas. Verùm caſu quo vxor tranſiens ad ſecunda vota, & infra annum luctus teneatur prædictas veſtes lugubres reſtituere, vt placet pluribus relatis à Sanch. *dicta diſp. 87. num. 31.* nequaquam excuſatur ab hac obligatione ex *dicto cap. fin. de ſecundis nuptiis*, quia hæc reſtitutio non eſt ob pœnam ſecundarum nuptiarum, ſed quia ſecondis nuptiis contractis defecit conditio ſub qua veſtes illæ conceſſæ erant. Atque ita docent Anton. Cuchus, Matienzo, Gutierr. & Sanch. *loc. alleg.*

17. Quæſtio quarta eſt de lecto quotidiano, quod ex bonis coniugis defuncti tradendum eſt ſuperſtiti iuxta *leg. 6. tit. 6. l. 3. fori.* Quæ ſic ait. Si el marido, o la muger muriere el lecho que auia quotidiano ſinque al viuo, y ſi ſe caſare tornelo à partiçion con los herederos del muerto: an inquam hæc obligatio reddendi lectum iure canonico abrogata ſit? Et dicendum eſt nequaquam abrogatam eſſe, quia hæc obligatio tam virum, quàm fæminam ad ſecunda vota intra annum luctus tranſeuntem reſpicit, cùm tamen pœnæ iure ciuili inductæ ſolam vxorem aſtringant. Præterea hæc obligatio non eſt pœna nuptiarum, ſed legalis quædam diſpoſitio concedens coniugi infra annum à nuptiis abſtinenti lectum ex bonis coniugis defuncti. At tranſeunti ad ſecunda vota intra illum annum medietatem tantùm, vti ex communi ſententia tradit Sanch. *lib. 7. diſp. 87. n. 32.*

Nomine lecti quotidiani non venit intelligendũ ſericum, & pretioſum, quo tempore matrimonij coniuges vtebantur, ſed quod fuerit conueniens ſtatui viduali iuxta perſonarum qualitatem, vt pluribus firmat Menoch. *lib. 4. præſumpt. 134. n. 5.* Gutierr. *l. 2. pract. q. 93. n. 6.* Sanch. *diſp. 87. n. 32.* Sed an veniat intelligendus cancellus, hoc eſt cama de madera? Negat Queſada *lib. diuerſar. q. c. 28. circa finem.* Gutierr. *lib. 2. pract. q. 95. in fine, n. 21.* Argum. *leg. hæres meus. §. fin. ff. de legatis, 3.* vbi ideò cenſentur legati lecti teſtitudinei, etiamſi habeant pedes inargentatos, quia illorum fuit facta expreſſa mentio. Cùm ergo in hoc legato nullius fiat mentio cancelli, hîc non venit intelligendus. Sed hoc argumentum non vrget, expreſſiò namque lecti teſtitudinei inducit obligationem concedendi cancellum quantumuis ornatum, qui deficiente expreſſione concedendus non eſſet, benè tamen communis, & vulgaris. Nam cùm lecti omnes frequenter & in plurimum habeant cancellum legato lecto ea omnia intelligenda ſunt, quæ lectum communiter componunt. Si (vt inquit Gutierr. & Queſada) comprehenduntur puluinaria, hoc eſt almoadas, y colchones, ſyndones, & lodices, id eſt mantas y ſabanas ex textu & Gloſſa *in leg. in ſtatum. ff. de Verbor. ſignificat.* & ornamenta lecti, id eſt cortinas de la cama, y cobertor, *per textum in leg. librorum. §. fin. ff. de legatis.* 3. cur non armatura lecti comprehendi debeat, cùm abſque illa nullus ferè lectus conſiſtat?

Hic lectus deducendus eſt ex bonis coniugis defuncti ſuper lucratis, ſi adſint, ſin minus ex capitali ei competenti debitis ex iuſtitia prius ſolutis. Quod ſi ad horum ſolutionem bona illius præter lectum inſufficientia ſint, non eſt lectus concedendus, quia huiſmodi lectus conceditur per modum ſucceſſionis, & hæreditatis, vt indicat titulus, & Rubrica de las herençias, ſub quo lex collocatur. At hæres, & ſucceſſor nemo eſſe poteſt bonorum defuncti niſi ære alieno deducto, quia illius bona tantùm ſunt quæ ſuperſunt deducto ære alieno. Ex *leg. ſubſignatum. §. bona ff. de Verbor. ſignificat. Leg. fructus ff. Soluto matrimonio.* Et aliis relatis à Baeza *de non meliorandis ratione dotis filiabus, c. 22. à n. 1. & ſeqq.* Atque ita tradit Gutierr. *lib. 2. pract. q. 94. per totam.* Sanch. *lib. 7. diſp. 87. n. 32.* Zeuallos *in ſuis qq. pract. q. 1. num. 10.*

Prædictum lectum coniux ſuperſtes accipit præſtita cautione de illo reddendo ad partitionem, ſi ad ſecunda vota tranſeat ſcilicet intra annum luctus, vt aduertit Gutierr. *d. lib. 2. pract. q 95. n. 15.* Quare ſi vir, vel fœmina ad ſecunda vota intra annum luctus tranſierit, ſtatim tenetur in conſcientia lectum acceptum reddere, vt inter ipſum, & mariti hæredes diuidatur, id enim indicant illa verba. Et ſi ſe caſare tornelo a partiçion con los hærederos del muerto. Quid enim eſt inquit Gutierr. *ſuprà*, tornelo a partiçion con los hærederos del muerto, quàm ipſum diuidere cum eiſdem ſaltem in æſtimatione? Sed hoc intelligendũ videtur caſu quo ex bonis ſuperlucratis ductus ſit, quia eo caſu diuidendus erat. Nam ſi nulla ſuperfuerunt bona ſuperlucrata, ſed ex capitali defuncti fuit lectus deductus, placet Gutierr. *d. q. 95. à n. 17.* integrè hæredibus defuncti eſſe reddendum, quia ſecluſa hac lege integrè illis competebat. Quod certè difficultate non caret, cùm lex de quolibet lecto ſiue ex bonis ſuperlucratis, ſiue ex capitali defuncti deducto abſolutè ſtatuat reddendum eſſe non vtcunque, ſed ad partitionem, hoc eſt vt inter ipſum, & hæredes defuncti diuidatur.

§. III.

Quæ ſint pœnæ iure ciuili ſtatutæ in fauorem filiorum prioris matrimonij, & an hæ iure canonico abrogatæ cenſeantur.

1 *Prima pœna. Coniux tranſiens ad ſecundas nuptias amittit proprietatem omnium bonorum; quæ à coniu-*

ge defuncto habuit, reſeruantúrque filiis prioris matrimonij retento ſolo vſufructu.

2 *Secunda. Ne coniux ſiue vir, ſiue fœmina ſecundum matrimonium contrahens poſſit dare nouo coniugi plus, quam dederit vni ex filiis prioris matrimonij, cui minus dedit.*

3 *Tertia. Secundo nubens amittit filiorum tutelam.*

4 *Non ſufficit ad amittendam tutelam matrimonium eſſe ratum, etſi aliqui contrarium opinentur.*

5 *Tranſitu facto ad ſecundas nuptias ipſo iure amittitur tutela.*

6 *Si maritus vxorem tutricem filiorum relinquat in teſtamento, communis ſententia defendit ipſo iure amitti tutelam.*

7 *Si exprimit, eſto ad ſecunda vota tranſeat, probabilius eſt officio iudicis repelli à tutela debere.*

8 *Plures docent hanc pœnam extendi ad patrem ſecundam vxorem ducentem. Sed oppoſitum tenendum eſt.*

9 *Quarta pœna. Vidua filiorum tutrix tranſiens ad ſecundas nuptias, quin prius adeat iudicem incidit in omnes pœnas, quæ viduis infra annum luctus nubentibus impoſitæ ſunt.*

10 *Quinta. Aliquibus placet matrem tranſeuntem ad ſecundas nuptias amittere teſtamenti executionem. Sed contrarium tenendum eſt.*

11 *Poteſtas teſtandi vxori à marito conceſſa non expirat ob tranſitum ad ſecundas nuptias.*

12 *Sexta pœna eſt priuatio educationis filiorum.*

13 *Per tranſitum ad ſecundas nuptias non priuari educatione filiorum, ſed venire priuandam plures Doctores cenſent.*

14 *Probabilius exiſtimo ipſo iure priuatam eſſe educatione, nec iudicem poſſe ei illam concedere.*

15 *Satisfit oppoſitis fundamentis.*

16 *Hæc pœna non extenditur ad patrem tranſeuntem ad ſecunda vota.*

17 *Septima pœna aſſeritur à pluribus eſſe, ne poſſit mulier ſecundò nubens exemplariter ſubſtituere, filio mente capto, muto, & ſurdo, &c.*

18 *Hanc ſententiam admittit* Greg. Lopex, *cùm ſubſtitutio iniquo animo præſumitur facta.*

19 *Verius eſt non priuari matrem ſecundò nubentem poteſtate exemplariter ſubſtituendi.*

20 *Suppoſita priori ſententia eſt grauis quæſtio, an ſubſtitutio exemplaris facta à matre vidua reddatur irrita ipſa poſtea ad ſecundas nuptias tranſeunte. Et referuntur plures ſententiæ.*

21 *Verius eſt ſubſtitutionem non euaneſcere.*

22 *Pater ſecundo coniugatus non priuatur poteſtate exemplariter ſubſtituendi in omnium ferè ſententia.*

23 *Octaua pœna ſolet aſſignari priuatio ſuccedendi in tacita pupillari ſubſtitutione. Sed non eſt admittenda.*

24 *Nona pœna eſt priuatio priuilegij honoris mariti.*

25 *Decima, ne teneatur filius alioqui diues dotem ſuæ matri pauperi ſecundo nubenti conſtituere.*

26 *Vndecima. Nequit ad ſecundas nuptias tranſiens donationem filio factam reuocare ratione ingratitudinis.*

27 *Duodecima eſt amiſſio tacitæ hypothecæ, quam vidua habet in bonis mariti, iuriſque prælationis. Sed non admittitur.*

28 *Decima tertia eſt tum obligatio, quam pater habet rogatus ab auo reſtituendi hæreditatem filiis, tum obligatio præſtandi cautionem de bono vſu ad venditionem.*

29 *Decima quarta eſt obligatio, quam ſubit mater filij bona adminiſtrans de modicis.*

30 *Poſſunt coniuges ſe obligare ſub aliqua pœna abſtinere à ſecundo coniugio priori diſſoluto.*

31 *Prædictæ pœnæ iure canonico non ſunt irritæ.*

1. SAnch. *lib.7.diſp.88. à n.2. vſque ad 37.* refert has pœnas, eáſque optimè explicat, ideóque eius ordinem ſequemur.

Prima igitur pœna eſt, vt coniux tranſiens ad ſecundas noptias amittat proprietatem omnium bonorum, quæ à coniuge defuncto habuit, reſeruentúrque filiis prioris matrimonij retento ſolo vſufructu, iuxta *leg. fœmina Cod. de ſecundis nuptiis*, & tradit. Gabr. *lib. 1. commun. opin. tit de ſecund. nupt. concl. 1. à num.* 18. De qua pœna agemus *§ ſequenti.*

2. Secunda ne coniux ſiue vir, ſiue fœmina ſecundum matrimonium contrahens poſſit dare nouo coniugi in dotem, vel alio titulo plus quàm dederit ſiue in vita, ſiue in morte vni ex filiis prioris matrimonij cuiminus dedit: ſic habetur *in leg. hac edictali 6. in princ. Cod. de ſecund. nuptiis.* Quod ſi plus dederit, ea parte qua exceſſit irritum erit, reliquum verò firmom ſubſiſtet, vt colligitur *ex dicta leg hac edictali 6. in princ. Cod. de ſecund. nuptiis.* Et *ibi* Gloſſa, Alexand. de Neuo *cap. fin. n. 8. de ſecund. nupt.* Et docuit Anton. Gabr. *tom. 3. comm. opin. lib. 3. tit. de ſecundis nuptiis, concluſ. 4.* Sanch. *d. lib. 7. diſp.* 88 *n. 3.*

3. Tertia. Mater ſecundò nubens amittit filiorum tutelam, *leg. fin.* & Authent. *sacramentum. Cod. quando mulier tutela officio.* & Authent. *vt ſine prohibitione matris §. vn. collat. 7.* & *leg. 5. tit. 16 part. 6.* Et idem intelligendum eſt; ſi curatrix filiorum ſit, quia diſpoſitum in tutela cenſetur in curatoria diſpoſitum, Argum. *leg. quod ſi nolit, § quod procuratore ff. de Ædilitio edicto.* Et docet Gloſſa *in authen. matri, & auiæ* verbo *tutelam. Cod. quando mulier.* Decius *in cap. ex parte M. de appellationib.* Gregor. Lopez *in leg. 4.* verbo *la guarda. tit. 26. part. 6.* Sanch. alios referens *d. diſp. 88. n. 11.* Amittit inquam non per ſponſalia de futuro, quia hæ non ſunt nuptiæ, ſed nuptiarum promiſſio. Et Authen. *ſacramentum* expreſsè dixit contractis ſecundis nuptiis. Quod adeò verum eſt, vt nec iudex denegare ei tutelam poſſit ob ſponſalia contracta, quia vſque hæc perficiantur ſupecta reputari non debet. Sicuti vt probabilius docuerunt Gregor. Lopex *in dicta leg. 5.* verbo *caſandoſe* Gutierr. *de tutelis 1. part. cap. 9. n. 2.* Menoch. *de arbitrar. caſu 151. num 7.* Sanch. *lib. 7. diſp. 88. num. 5.* Matrimonium verò ratum, & firmum eſſe debet, aliàs non verificabitur ad ſecundas nuptias verè & propriè tranſiſſe, vt rectè aduerſus Baldum *in cap. ex parte M. num. 20. de appellationib.* notauit Sanch. *d. diſ. 88. n. 7.*

4. Sufficere autem matrimonium ratum eſſe, tametſi conſummatum non ſit ad amittẽdam tutelam docet Bald. *in leg. omnem, 10. ad Senatuſconſultum Tertullian.* Alexan. de Neuo *in cap. fin. num. 10. de ſecundis nuptiis.* Anton. Gabr. *tom. 3. commun. opin. lib. 3. tit. de ſecund. nupt. concl. 9. num. 13.* quos refert, & ſequitur Sanch. *d. diſp. 88. num. 6.* Quia textus vxorem tranſeuntem ad ſecundas nuptias tutela priuant, eo quòd violauerit datam fidem à nuptiis abſtinendi, & quia per matrimonium ſuſpecta redditur malæ adminiſtrationis. At hæ rationes procedunt, eſto matrimonium conſummatum non ſit, ergo, &c. Nihilominus verius cenſeo requiri matrimonium eſſe conſummatum. Tum quia textus de tranſitu ad ſecundas nuptias expreſsè locuti ſunt, nuptiæ autem propriè non ſunt quouſque matrimonium ſit conſummatum. Præterea hæ leges pœnales, & correctoriæ non debent extendi, ſed potius reſtringi, ac proinde de matrimonio in ſuo eſſe perfecto, quale eſt conſummatum intelligi debent. Sicuti docuerunt Rom. *ſingul. 229. tu habes quod mater.* &c. Neuixanus *lib. 2. ſilua nuptialis num. 50.* Boërius *q. 266. n. 5.* Goxadinus *conſ. 18. n. 4.* Menoch. *de arbitr. caſu 151. num. 8.* Ad rationem oppoſitam negandum eſt matrimonij contractu abſque conſummatione perfectè fidem datam violari, aut ſoſpectam de mala adminiſtratione reddi.

5. Porro tranſitu ad ſecundas nuptias amittitur tutela ipſo iure, ita vt in conſcientia obligatur mater à tutelæ munere abſtinere, vt docuerunt Gregor. Lopez, *in leg. 5. tit. 16. part. 6.* verbo *el mas cercano.* Anton. Gomez *in leg. 14. Tauri, num. 10.* Nauarr. *cap. 25. n. 67.* Sanch. innumeros referens *d. diſp. 88. num. 10.* eò quòd matri

cenſenda

cenſenda ſit tutela conceſſa ſub conditione, ne ad ſecunda vota tranſeat, vt indicat iuramentum, quod in ſuſceptione tutelæ præſtat à nuptiis abſtinendi iuxta *leg. fin. Cod. quando mulier.* At tutor ſub conditione datus ſi conditioni non pareat ceſſat *ex leg. tutor datus. ff. de teſtamentaria tutela,* manifeſtéque ſupponitur *in c. ex parte M. de appellationib.* ibi, prædicti filij eius ſub poteſtate & tutela ipſius minimè permanerent, cùm iam ad ſecunda vota tranſiſſet. Neque obſtat quod *in Authen. ſacramenta. Cod. quando mulier tutelæ officio,* &c. dicatur contractis ſecundis nuptiis expelli eam à tutela conuenit, quaſi non de neceſſitate, ſed de honeſtate expellenda ſit; & non ipſo iure, ſed iudicis officio. Non inquam obſtat, quia textus loquitur de expulſione quoad factum, non quoad ius, quæ expulſio non eſt neceſſaria, cum ipſo iure tutela deſierit, eſt tamen maximè conueniens, vt nulla ratione tutelæ munere vti audeat.

6. Verùm ſi maritus ſuam vxorem tutricem filiorum reliquerit in teſtamento, eſt grauis quæſtio, an mater tranſiens ad ſecunda vota hanc tutelam teſtamentariam amittat? Et quidem quando abſolutè, & ſimpliciter eam relinquit communis eſt ſententia, quam defendit Greg. Lopez *in leg. 5.* verbo *ſacar, tit. 16 part. 6.* Anton. Gomez, *in leg. 14. Taurs. n. 11.* Gutierr. *de tutelis, 1. p. c. 9. num. 16.* Molin. *de primogenitis, lib. 1. cap. 9. n. 46.* Matienzo *lib. 5. recopilat. tit. 1. leg. 3. gloſſa 2. num. 9.* Sanch. *d. diſp. 88. num. 8.* & alij apud ipſos amitti ipſo iure, Argum. Authent. *de Nuptiis collat. 4. §. ſin autem tutelam. verſ. nos autem*, vbi textus quoad amittendam tutelam æqualem facit ſecundò nubentem, et qui ante tranſactum lugubre tempus nupſerit. At nubens infra annum luctus incapax eſt cuiuſcunque tutelæ. Ergo, &c. Deinde quia textus excludentes matrem à filiorum tutela generaliter, & indiſtinctè loquuntur. Ergo tam de tutela legitima, quàm teſtamentaria ſunt intelligendi, maximè cùm eadem ratio in vtroque procedat, ſcilicet ſuſpicio malæ adminiſtrationis, & bonorum diſſipationis ob ſecundi viri affectum. Ea autem deſignatio facta à marito defuncto operatur, ne eius vxor ſuſcipiens tutelam obligetur ſatisdare iuxta *textum inſtit. de ſatiſdat. tutor. in princ.* eo quòd eius fides fuerit à filiorum parente approbata, non tamen operatur tutelæ retentionem, ſi ad ſecunda vota tranſeat, cùm præſumi non debeat eam habuiſſe intentionem. Si enim id intenderet, exprimere poterat.

7. At ſi de facto vxorem tutricem filiorum reliquit exprimens eſto ad ſecunda vota tranſeat, Baldus *in cap. ex parte M. num. 2. de appellat.* Et ibi Francus *num. 2. notab. 3.* Silua nuptialis *lib. 2.* verbo *vidua non eſt nubendum. num. 50.* Matienzo *dicta leg. 3. gloſſ. 2. num 9.* Sanch. *d. diſp. 88. num. 9.* cenſent non ſolùm non amittere tutelam per tranſitum ad ſecundas nuptias; ſed neque iudicis officio ab ea expelli poſſe. Quia ea deſignatione qualificata omnem videtur maritus ſuſpicionem quæ eſſe poterat malæ adminiſtrationis excluſiſſe. Si enim hanc ſuſpicionem excludit à quolibet extraneo, quem deſignaret, cur non ab eius vxore ſibi magis nota? Nihilominus etſi hæc ſententia valdè probabilis ſit, probabiliorem reputo, quam tradit Ruin. *conſ. 87. num. 10. volum. 5.* Anton. Gomez *dicta leg. 14. Tauri num. 11. in fine.* matrem ſecundò nubentem ſaltem officio iudicis expelli à tutela debere. Moueor, quia leges in filiorum fauorem priuarunt matrem ſecundò nubentem filiorum tutela, eo quòd præſumpſerit matres ſecundò nubentes vt in plurimum bona filiorum iniquè eſſe adminiſtraturas, quinimo ob affectum ſecundi mariti eorum vitæ inſidiaturas. At ex deſignatione à marito facta hæc ſuſpicio frequenter contingens purgari non poteſt, tametſi purgetur ſingularis, & priuata ſuæ vxoris ſuſpicio, ergo non obſtante ea deſignatione leges ſuam vim, & efficaciam retinent. Et confirmo: nullibi eſt conceſſum poſſe matrem ad ſecunda vota tranſeuntem retinere tutelam ex mariti conceſſione, neque marito leges hanc priuationem indicentes abrogare, aut in illis diſpenſare. Ergo abſque fundamento aſſeritur ex conceſſione mariti poſſe matrem tranſeuntem ad ſecunda vota tutelam filiorum retinere. Neque oppoſitum fundamentum vrget, quia extraneo non interdicitur tutela à lege, benè tamen matri tranſeunti ad ſecunda vota, neque extraneus ſuſpectus eſt malæ adminiſtrationis, ſic mater ad ſecunda vota tranſiens.

8. Sed an hæc pœna amittendi filiorum tutelam extendatur ad patrem ſecundam vxorem ducentem? difficultate non caret; nam eſto de ſola matre leges loquantur, diſpoſitum in vno correlatiuo, in alio cenſeri debet diſpoſitum, maximè cùm eadem ratio in vtroque procedat, ſcilicet ſuſpicio malæ adminiſtrationis ob affectum ſecundi coniugis. Atque ita docent Angel. *Authent. de non eligendo ſecundo nubentes. §. quia vere num. 16.* Ripa *in leg. fin. queſt. 26. Cod. de reuocandis donat.* Caſaneus *in conſuetudin. Burgund. Rub. 6. §. 8. num. 2. in fine.* & *num. 7.* Sed oppoſitum omnino tenendum eſt, nam ſi filij ſub poteſtate parentis ſint conſtituti, quando pater ad ſecunda vota tranſit, cùm per coniugium non amittat vſumfructum in bonis filij, *leg. fin Cod de bonis maternis*, nec legitimam illorum bonorum adminiſtrationem ratione vſus fructus competentem amittere debet, vti deciditur *in leg. generaliter in fine verſ. negotia. Cod. de ſecundis nuptiis.* Si verò filij emancipati ſint; & illorum tutor pater exiſtat, cùm tranſit ad ſecunda vota, etſi probabile ſit tutelam amittere ob rationem ſuperiùs dictam, longè verius eſt eam retinere, quia nullibi cautum eſt patrem ob ſecundum coniugium amittere tutelam, ſed ſolùm de matre id eſt deciſum. At leges pœnales, & correctoriæ non debent ex vno caſu ad alium extendi, maximè cùm adeſt diuerſa ratio, vt in præſenti. Quippè pater vtpote maiori prudentia, & iudicio præditus ob nouum coniugium filiorum amorem non perdit, ſicuti matres, quia leuioris ſunt ingenij, perdere cenſentur. Argum. *leg. lex quæ tutores. Cod. de adminiſtr. tutorum.*

9. Quarta pœna. Vidua filiorum tutrix ſi ad ſecundas nuptias tranſeat, quin prius adeat iudicem petátque filiis tutorem deſignari, & ſuſceptæ tutelæ rationem reddat, & ſoluat quidquid ratione tutelæ debuerit, incidit in omnes pœnas, quas viduis intra annum luctus nubentibus diximus impoſitas eſſe, vt expreſsè habetur Authen. *de Nuptiis. §. ſi autem tutelam; collat.* 4. Et Authent. *eiſdem pœnis. Cod. de Secundis nuptiis.* Hæc enim pœna non imponitur ob nouum coniugium ſed ob infidelitatem commiſſam in tutelæ adminiſtratione. Nam cùm in ſuſceptione tutelæ nuptiis renunciauerit, vt deciditur *in Authent. ſacramentum. Cod. quando mulier tutelæ officio*, &c. promiſeritque tacitè ad ſecunda vota non migraturam niſi priùs iudice adito, & tutore filiis petito, & ſuſceptæ tutelæ ratione reddita; & his omiſſis ad ſecundas nuptias tranſit, ſupradicta pœna afficitur; vt poſt alios antiquiores probat Anton. Gabriel. *tom. 3. commun. opin. lib. 3. tit. de ſecundis nuptiis. concl. 9. num. 9.* Sanch. *lib. 7. diſp. 88. num. 13.* Quinimo ob hanc cauſam, priuatur mater, ne illi filio ſuccedere ab inteſtato poſſit etiam via ſubſtitutionis, ſi impubes moriatur, *ex leg. omnem. 6. Cod. ad ſenatuſconſultum Tertullian.* Bonáque poſterioris viri ſunt tacitè obligata pro mala huius fœminæ adminiſtratione. *Ex leg. ſi mater. Cod. ex quibus cauſis tacit. pignor.* vti notarunt Anton. Gabr. *dicta concl. 9. num. 4.* Sanch. *d. num. 13.* Ab hac pœna eximitur mater, ſi minor ſit tempore ſuſceptæ tutelæ, tametſi maior fuerit tempore quo ſecundas nuptias contraxit, quia cùm tutela minoribus ſit interdicta, ea ſuſceptio nulla fuit ac proinde tutrix non eſt cenſenda. Deinde eximitur vir ſecundam vxorem ducens, quia ipſe obligatur ante matrimonium tutorem petere, cùm matrimonij contractu tutelam non amittat, vt rectè docuerunt Anton. Gabr. & Sanch. *ſuprà*.

10. Quinta: aliquibus placet matrem tranſeuntem ad ſecundas nuptias amittere teſtamenti executionem

quæ illi eſt à viro commiſſa, eo quòd tutela, & executio teſtamenti æquiparentur, & ex vno ad aliud argumentari liceat. Teſte Gloſſ. *in leg. antepenul.* verbo *ad aliam. ff. de Tutelis.* Et *leg. vxores* verbo *aſcripſit. ff. de Falſis.* Et aliis relatis Peralta *in leg. omnem, num.* 19 *ff. de legatis* 2. At hæc mater perdit ob nuptias tutelam, ergo & teſtamenti executionem. Atque ita docent, prout refert Sanch. *d. diſp.* 88. *n.* 14. Guilielmus Bened. *c. Raynutius,* verbo *qui cum alia n.* 203. *de teſtament.* Lucas de Pena *in leg. quoties. col.* 2. *verſ. ſed pone mulier. c. de priuileg. ſchol. lib.* 12. Spino *in ſpeculo teſtament. gloſſ.* 28. *princ. num.* 35. Et ſub dubio Ioan. Lupus *Rub. de donation. inter vir. & vxorem.* §. 67. *num.* 15. Sed contrarium omnino tenendum eſt cum ipſo Ioanne Lupo *in leg.* 31. *tauri num.* 38. Couarruu. *in c. tua num.* 3. *de teſtament.* Gregor. Lopez *in leg.* 2. verbo *frayles tit.* 10. *p.* 6. Auiles *in proœm. c. prætor. gloſſ.* 1. *num.* 43. Matienzo *lib.* 5. *recop. tit.* 4. *leg.* 5. *gloſſ.* 8. *n.* 5. Sanch. hos & alios plures referente *d. diſp.* 88. *num.* 14. eo quòd nullibi cautum ſit vxorem ſecundò nubentem perdere teſtamenti executionem. Neque ex amiſſione tutelæ hæc amiſſio infertur, ſicuti neque ex conceſſione tutelæ infertur teſtamenti executionem conceſſam eſſe, vt manifeſtè probat lex *cùm pater.* §. *hereditatem ff. de legat.* 2. iuncta *leg. ſi arrogati ff. de tutelis,* vbi deportatione finitur tutela, non tamen executionis, vel electionis officium. Ratio eſt, quia tutela conceſſa à lege eſt matri in filiorum commodum, cui non leuiter obſtant ſecundæ nuptiæ. At teſtamenti executio à teſtatore conceditur nullius in particulari commodum reſpiciens. Non igitur mirum eſt, quod tutela nouis nuptiis finiatur, non tamen teſtamenti executio.

11. Hinc rectè inferunt Ioann. Lupus *dicta leg.* 31. *Tauri, n.* 38. & 39. Sanch. *d. diſp.* 88. *n.* 15. poteſtatem teſtandi vxori à marito conceſſam non expirare ob tranſitum ad ſecundas nuptias, quia nullibi hæc priuatio indicitur.

12. Sexta pœna eſt priuatio educationis filiorum, cùm enim filij apud matrem potiùs, quàm apud quamlibet aliam perſonam educandi ſint, ſi non victricum eis induxerit, vt dicitur *in leg.* 1. *Cod. vbi pupilli educari debeant:* & Authent. *de nuptiis.* §. *eiuſdem quoque, collat.* 4. Et Authent. *vt liceat matri, & auiæ.* §. *illud quoque collat.* 8. At victrico eis inducto non apud matrem, ſed apud aliam perſonam educari debent.

13. Difficultas ergo inter Doctores eſt, an per tranſitum ad nuptias priuetur mater filiorum educatione, vel ſolùm reddatur ſuſpecta, iudiciſque arbitrio relinquatur, an priuari, vel concedi educatio debeat iuxta circumſtantias occurrentes.

Qua in re plures grauéſque Doctores, quos referunt, & ſequuntur Molina *tom.* 1. *de iuſt. diſp.* 224. *n.* 12. Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 88. *num.* 17. cenſent matrem ſecundò nubentem non priuari filiorum educatione, ſed venire à iudice priuandam, niſi fortè probauerit illius eſſe moris, & honeſtatis, vt tollat omnem ſuſpicionem malæ educationis, quam per matrimonium incurrit; nam eo caſu filiorum educatio non eſt illi auferenda, ſicuti lite mota in Granatenſi prætorio ablata non fuit teſte Sanch. *d. n.* 17. Mouentur præcipuè *ex leg.* 1. *Cod. vbi pupilli educari debeant,* vbi inquit textus, educatio pupillorum tuorum nulli magis quàm matri eorum ſi non victricum eis induxerit committenda eſt. Quando autem inter eam, & cognatos, & tutores orta fuerit dubitatio aditus Præſes prouinciæ inſpecta perſonarum qualitate, & conditione perpendet vbi puer educari debeat. Remittitur ergo iudicis arbitrio penès quem puer educandus ſit lite mota inter matrem, cognatos, & tutores. Neque valet id eſſe intelligendum, dum mater victricum filiis non induxerit. Tum quia ante inductionem victrici non eſt in arbitrio iudicis conſtitutum, penès quem puer educandus ſit, cùm lex matrem omnibus aliis præferat. Tum quia pronomen illud *eam* quod relatiuum eſt, refertur ad caſum propinquiorem præcedentem, qui eſt cùm mater filiis victricum inducit. Secundò *ex leg ſi paterno* 15. *Cod. de negotiis,* vbi ſupponitur educationem priuigni victrico commiſſam eſſe, ibi; Si paterno affectu priuignas tuas aluiſti. At victricus magis ſuſpectus eſt de mala educatione alienæ prolis, quàm mater. Ergo matri ea educatio deneganda non eſt, quæ victrico conceditur. Tertiò ex dicto Platonis *dialog.* 11. *de legib.* lege conſtituendũ dicebat filiorum educationem apud matrem ſecundò nubentem non eſſe ex toto reiiciendam, ſed in propinquorum facultate poſitum eſſe voluit. Hinc conſequenter infert Sanch. *dicta diſp.* 88. *num.* 19. matrem ſecundò nubentem non excludi à pupillorum educatione, eo quòd pupillis ſucceſſura ſit in parte, vel in tota hæreditate, quia eſto ob hanc cauſam ſuſpicio iniquæ educationis augeatur, ideóque grauior probatio moris, & honeſtatis ad illam elidendam ſit requiſita. At cùm nullibi cautum ſit ex hoc capite matrem priuari; non debet priuatio induci. Quapropter ſi inter matrem denuò nubentem, filióque ſucceſſuram, & eius cognatos agitur lis penès quem pupillus ſit educandus, ſi mater probauerit æquè benè apud ipſam, quàm apud alium quemlibet cognatum pupillum educari poſſe, obligatur iudex ei pupilli educationem concedere. Argum. *leg.* 1. *Cod. vbi pupilli educari debeant,* vbi deciditur qualitatem, & coniunctionem contendentium ſuper pupilli educatione ſpectandam eſſe; & rectè, quia cùm duo contendunt præualet qui potentior eſt, *leg. pupillum.* § *fin. ff. de Re indicata.* Et tradit Barboſa *in leg.* 1. *part.* 7. *num.* 59. *ff. Soluto matrim.* At mater coniunctior eſt filio, & ob hanc partem potentior, ergo illi educatio eſt concedenda, ſicuti tradit Sanch. *d. diſp.* 88. *n.* 18.

14. Nihilominus etſi hæc ſententia ſatis probabilis ſit, veriorem, & probabiliorem reputo, quæ aſſerit matrem tranſeuntem ad nuptias priuatam eſſe filiorum educatione, nec iudicem poſſe eam illi permittere. Sic docet Gloſ. *in auth. vt liceat matri & auiæ,* §. *illud quoque,* verbo *non venerit, collat.* 8. Ruinus *conſ.* 87. *in fine, volum.* 5. Menoch. *de arbitrar. caſu* 168. *num.* 10. Matienzo *lib.* 5. *recopilat. tit.* 1. *leg.* 3. *gloſſ.* 2. *num.* 8. Spino *ſpeculo teſtament. gloſſ.* 19. *princip. num.* 13. Et alij relati à Sanch. *d. diſp.* 88. *num.* 16. *in fine.* Moueor, nam, *ex dicta leg.* 1. *Cod. vbi pupilli educari debeant.* Et Authen. *de nuptiis* §. *eiuſdem quoque collat.* 4. Et Authent. *vt liceat matri, & auiæ,* §. *illud quoque collat.* 8. expreſsè dicitur tradendam eſſe matri, vtpote fide digniori educationem filiorum, niſi ad ſecundas tranſierit nuptias. Hæc igitur ſupponunt tranſeunti ad ſecundas nuptias non eſſe filiorum educationem concedendam. Et licèt in *dicta leg.* 1. ſubiungatur, quando inter matrem, & cognatos orta fuerit dubitatio de filiorum educatione, præſidem prouinciæ arbitrari poſſe, penès quem filius educari debeat attenta perſonarum qualitate, & conditione, inde non infertur prouinciæ præſidi commiſſum eſſe arbitrium concedendi filiorum educationem matri ad nuptias tranſeunti. Quippe hæc dubitatio, & lis mota non eſt inter matrem denuò nuptam, ſed inter matrem viduam & cognatos. Quod mihi perſuadet pronomen illud *eam,* quod relatiuum eſt, & refertur ad præcedentia cum ſuis qualitatibus, vt probat aliis relatis Roland. *conſ.* 79. *n.* 54. *volum.* 3. Menoch. *conſ.* 390. *n.* 13. *volum* 4. At textus in verbis antecedentibus ſolùm de matre vidua egerat, inquit enim concedendam eſſe matri educationem pupillorum, ſi non victricum eis induxerit, mater inquam non inducens pupillis victricum vidua eſt. Ergo in illis verbis nuptias negauit, non conceſſit. Non igitur pronomen *eam* ad matrem nuptam referri poteſt, vti voluit Sanch. Et licèt matri viduæ ius ſtatuerit filiorum educationem concedi, non obinde infertur arbitrio iudicis locum non eſſe, quippè matri concedi, non obinde infertur arbitrio iudicis locum non eſſe, quippè matri concedenda eſt, ſi bonæ opinionis exiſtat, & non aliter, vt declarat lex *regia* 19. *tit.* 16. *part.* 6. *ibi.* Pero ſi hubieſe madre que fueſe mujer de buena ſama, bien le puede dar

el

el fijo que le crée, e ella puede lo tener mientras mantubiere viudez. Arbitrari ergo iudex debet an bonæ opinionis eaiſtat, vt meritò ei concedenda ſit filiorum educatio, vel potiùs neganda, & aliis cognatis coocedeoda. Secudò moueor ex *dicta leg.* 19. ius commune declarante, quæ decidit matrem ſecundò nubentem priuandam illico eſſe filiorum educatione, inquit enim textus: Mas luego que caſare, deben ſacar ad guet fano de ſu poder: vbi notandum eſt aduerbium illud *luego* latinè ſtatim, moa, illicò, quod omnem dilationem excludit, & conſequenter probationem, quæ in contrarium eſſe poterat, iudiciſque ſententiam, vt ea multis probat Tiraquel. *in leg. ſi vnquam*, verbo *reuertatur. n.* 109. *Cod. de reuocand. donationib.* Gutierr. *de iuram. confirm.* 1. *part. c.* 62. *num.* 4. Deinde ponderandum eſt verbum *debet*, quod neceſſitatem, non voluntatem importat, vt pluribus exornat Tiraquel. *lib* 1. *de retractu lignagier*, §. 1. *gloſſ.* 15. *initio*. Sanch. *lib.* 4. *diſp.* 23. *num.* 2. Non igitur eſt locus iudicis arbitrio. Neque valet dicere ſupradicta procedere caſu quo mater non probauerit incontinenti eius mores, & conditionis eſſe, vt omnem ſuſpicionem malæ educationis excludat, quia ſi huiuſmodi probationibus locus eſt, iam non illicò, & ſtatim filiorum educatione priuatur, neque ex neceſſitate, ſed ex probationis defectu. Si enim lex vellet vt in filiorum educatione retineretur poſt nuptias ipſa probante nullius ſuſpicionis ream eſſe, vteretur verbo *poteſt*, & non verbo *debet*, diceretque, mas luego que ſe caſare podran le ſacar el guerfano de ſu poder. Ergo cùm vſa fuerit lex verbo *debet* omnem hanc probationem excluſit. Quod non leuiter confirmatur ex eo quòd eodem tenore matrem ſecundò nubentem à filiorũ educatoine hæc lex excluſit. At eã excluſit *lex regia* 5. *tit.* 16. *p.* 6. à tetela *ibi*: debe ſacar los moços de ſu guarda de ſu poder. Et quod magis eſt eodem tenore ac ius commune à tutela matrem ſecundò nubentem excluſit, vt conſtat ea Authen. *ſacramentum. Cod. quando mulier tutela officio. ibi*: ſed contractis ſecundis nuptiis expelli eam à tutela conuenit. Et Authent. *vt ſine prohibitione matres*, §. *vnico. verſ. propterea igitur ſancimus collat.* 7. ibi: Mox tamen vt ſecundas contraxerit nuptias repente expelli à tutela. Ergo abſque fundamento aſſeritur *leg.* 1. *Cod. vbi pupilli educari debeant*, arbitrium iudicis concedi in pupillorum educatiooe, poſtquam mater ad ſecunda vota tranſit. Tertiò matrem ſecundò nubentem leges priuant tutela, eo quòd præſumaot cæco amore noui mariti ductam bona pupillorum diſſipaturam, imo illorum vitæ inſidiaturam, vt conſtat *leg. lex quæ tutores, Cod. de administrat.* Et Authent. *de nuptiis*, §. *fin. verſ. nos autem, collat.* 4. Et *leg. regia* 19. *tit.* 16. *part.* 6. Sed hæc ratio æquè procedit in educatione, imo & efficaciùs quàm in tutela, quando tutela ab educatione ſeparatur, cùm educatio perſonam reſpiciat, tutela verò bonorum adminiſtrationem. Præterquam quòd tutela regulariter ſimul cum educatione coniungitur. Si igitur mater ob ſecundas nuptias ſic ſuſpecta redditur ad bonorum pupilli adminiſtrationem, vt iure ipſo ea adminiſtratione priuetur; à fortiori educatione cenſenda eſt priuata. Et confirmatur. Nam victrico permittitur bonorum pupilli adminiſtratio, *Cod. contrario iudicio tutelæ* Sed non illius educatio ſecundum Gloſſ. *ibi* verbo *proponis*. Et *leg.* 1. *verſ. ſi non victricum. Cod. vbi pupilli educari debeant*, quia maiorem fiduciam poſtulat educatio perſonæ, quam illius bonorum adminiſtratio. Ergo ſi mater nubens ob ſuſpicionem excluditur ab adminiſtratione bonorum pupilli, ab eius educatione excluſa cenſetur. Quartò quoties lex ob præſumptionem aliquid certum ſtatuit, omnem probationem cenſetur excludere, tametſi expreſsè eam non excludat, quia eſt præſumptio iuris, & de iure, vti tradit Abbas *in cap. quanto, n.* 2. *de præſumptionib.* Et ibi Felin. *n.* 3. Couarruu. 4. *decret.* 1. *part. c.* 4. §. 1. *num.* 2. Menoch. *lib.* 1. *præſumpt. q.* 3. *num.* 12. Maſcard. *de probat. concl.* 1218. *n.* 4. At leges ob præſumptionem iniquæ educationis ſtatuunt, ne matri ſi ad ſecundas nuptias tranſeat pupilli educandi concedantur, ſed ex eius poteſtate extrahantur. Ergo aduerſus hanc præſumptionem nulla eſt admittenda probatio. Neque obſtat præſumptionem iuris & de iure, aduerſus quam nulla admittitur probatio ex actibus præteritis ſumendam eſſe: teſte Euerardo *in ſuis locis topicis*, loco *à tempore ad tempus, n.* 2. Menoch. *de præſumpt. lib.* 1. *q.* 3. *in fine*; quominus hæc præſumptio (quidquid dicat Sanch. *d. diſp.* 88. *n.* 17.) ſit iuris, & de iure, ſiquidem ea actu præterito ſcilicet ex nouo matrimonio, nouique viri amore præſumit ius iniquitatem in educatione committendam, quod ſatis eſt, vt ſit præſumptio iuris, & de iure, vt colligitur manifeſtè ex Authen. *ſed iam neceſſe, Cod. de donationib. ante nuptias.* iuncta Gloſſ. *Authen. de æqualitate dotis, collat.* 7. §. *aliud quoque* verbo *priuilegium*. Et pluribus comprobat idem Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 37. *n.* 8. Illud verò cenſeo priori ſententiæ concedendum hanc priuationem educationis non ipſo iure induci, ſed iudicis officio faciendam eſſe, eo quòd textus ſolùm priuationem futuram indicent, & Doctores de hac materia loquentes id ipſum ſupponant, vt benè aduertit Sanch. *dicta diſp.* 88. *n.* 21. Quare dum mater ſecundò nubens à iudice non priuatur pupillorum educatione, optimè illam retinere poterit.

15. Argumenta in contrarium non vrgent. Primum ex probatione noſtræ concluſionis ſolutum eſt; non enim ad matrem nuptam, ſed viduam referendum eſt arbitrium iudicis, nam cùm mater, & vidua ad pupillorum educationem debeat eſſe bonæ famæ, poteſt aliquando hæc qualitas deficere, vt meritò cognati agere poſſint apud iudicem de remouendo eam à pupillorum educatione, vt conſtat *ex leg.* 1. iuncta Gloſſ. verbo *ex conditione*. Et *leg. ſi diſceptetur*, 5. *Cod. vbi pupillus educari debeat*. Ad ſecundum admitto victrico concedi poſſe tutelam cum educatione, nego tamen matri nubenti concedi poſſe. Tum quia victricus non eſt à iure ſuſpectus, neque ob præſumptionem iuris exclusus, ſicuti eſt mater. Tum quia mater ob eius leuitatem, & cæcum in victricum amorem præſumitur vitæ pupillorum inſidiatura; quod tamen de victrico non præſumitur. Ad tertium. Plato non decidit quid factum ſit, ſed quid eſſet faciendum, cui tamen ſententiæ Imperatores non adhæſerunt.

16. Hæc pœna ex omnium ferè ſententia teſte Matienzo *lib.* 5. *recopil. tit.* 1. *leg.* 3. *gloſſ.* 2. *n.* 8. Spino *in ſpeculo teſtament. gloſſ.* 29. *num.* 14. Sanch. *diſ.* 88. *n.* 20. ad patrem tranſeuntem ad ſecunda vota non extenditur, quia leges magis de patre, quàm de matre fidunt, ideóque patri tutelam concedunt, quam matri denegant.

17. Septimam pœnam mulieris ſecundò nubentis eſſe affirmat Matienzo *dicta gloſſ.* 2. *n.* 37. Spino *gloſſ.* 25. *num.* 7. Et plures relati à Sanch. *n.* 22. ne poſſit exemplariter ſubſtituere filio mente capto, muto, ſurdo, & prodigo cui bonis interdictum eſt, quique teſtari nequeunt, eo quòd hæc poteſtas matri conceſſa ſit ob pietatem, qua filios proſequi debet, iuxta legem *Humanitati*, 9. *Cod. de impub. & aliis ſubſtit.* Et *leg. regiam* 11. *tit.* 5. *part.* 6. At hæc humanitas, & pietas ceſſat ipſa ad ſecundas nuptias tranſeunte, ſiquidem eo facto nouerca, & inimica filiorum conſtituitur, *leg. lex quæ tutores. Cod. de adminiſtrat. tutorum*. Ergo, &c. Secundò. Hæc mater nuptiis denuò contractis priuatur adminiſtratione bonorum filij viuentis, quia excluditur ab eius tutela. Ergo etiam priuari debet adminiſtratione bonorum poſt mortem, cùm reſpectu vtriuſque æquè ſuſpecta cenſeatur.

18. At Gregor. Lopez *in dicta leg.* 11. verbo *las madres*. Molin. *de iuſtit. tom.* 1. *tract.* 2. *diſp.* 185. *verſ. vtrum mater*, & alij plures relati à Sanch. *num.* 23. admittunt prædictam ſententiam, cùm ſubſtitutio iniquo animo præſumitur facta, vt ſi facta fuiſſet in eius Amaſio, aut victrico, quia non decet eam ſubſtitutionem ſubſiſtere, quæ pietati, & humanitati filij contraria eſt. Secùs verò

ſi ea

ſi ea ſubſtitutio ita piè, & honeſtè facta eſſet, vt meritò poſſet filium ſi ſui compos eſſet eam fore ratum habiturum, quia tunc in filium humanitatem exercet, ne inteſtatus decedat.

19. Sed vt rectè Sanch. pluribus relatis *dicta diſp.* 88.*n.*24. etſi prædictæ ſententiæ probabiles ſint, longè probabilius eſt matrem ſecundò nubentem non priuari poteſtate exemplariter ſubſtituendi, quia nullibi hæc pœna indicta eſt. Et ea priuatione tutelæ non poteſt deſumi argumentum ad hanc priuationem inducendam; partim quia pœnæ extendendæ non ſunt, maximè cùm adeſt diuerſa ratio vt in præſenti, ſiquidem ſublata matri tutela iudex ex officio tutorem deſignat: at ſublata matri poteſtate ſubſtituendi filio nequit iudex ſubſtituentem deſignare, quod eſſet graue filij præiudicium, quia inteſtatus deceder; partim quia patri ſuſpecto denegatur tutela filij ſuperſtitis. *Leg. ſi cũ. dotẽ.* §. *eo tempore. ff. Soluto matr*, nõ tamen negatur poteſtas pupillariter ſubſtituẽdi.

20. Suppoſita autem priori ſententia tanquam vera mouet Sanch. *num.* 25. grauem quæſtionem, an ſubſtitutio exemplaris facta à matre vidua reddatur irrita ipſa poſtea ad ſecundas nuptias transeunte? Qua in re refert plures affirmare irritam eſſe, eo quòd illa ſubſtitutio non cenſeatur conſummata, & perfecta eo tempore quo facta eſt, cùm adhuc filius, & mater viuant, poſtmodum verò perfici nequeat ob matris incapacitatem, ergo redditur irrita. Argumen. *leg. ſi ſub vna* §. *ſi quis viam ff. de verborum obligationib.* & quia incapacitas ſuperueniens ſubſtituenti annullabit ſubſtitutionem, *leg. cohæredi* §. *cum filio. ff. de vulgari.* Ergo incapacitas ſuperueniens ſubſtituenti annullabit ſubſtitutionem. Alios refert negantes ſubſtitutionem eſſe irritam, ſi piè, & humanè facta ſit, qualis fieret à filio, ſi ſui compos eſſet, ſecùs ſi aliter. Alios dicentes eſſe nullam ſubſtitutionem, ſi ea facta ſtatim ad ſecundas nuptias, tranſit, quia præſumitur doloſè fieri, ſecùs ſi ex interuallo.

21. Sed his ſententiis omiſſis verius eſt ſubſtitutionem non euaneſcere, vt tradit Sanch. aliis relatis *dicta diſp.* 88. *num.* 25. eo quòd illa ſubſtitutio tempore habili facta integra ſit, & perfecta, tametſi effectum non ſortiatur, quouſque filius decedat, quia eſt ſubſtitutio poſt filij vitam, neque ex nouis nuptiis irritari poteſt, ſicuti non irritatur teſtamentum ante furorem factum furore ſuperueniente. §. *item furioſi inſtit. quibus non eſt permiſſum facere teſtamentum.* Neque ex eo quòd ſubſtitutio euaneſcat incapacitate, ſuperueniente ſubſtituto, inferri poteſt nullam reddi incapacitatem ſuſtituenti ſuperuenientem: quia eſt longè diuerſa ratio, quia in ſubſtituto ſubſtitutio habere debet effectũ, qui ſi incapax eſt tempore quo illum habere debet, perit ſubſtitutio. At ex parte ſubſtituentis à puncto quo ſubſtitutio fit integrum effectum habet, neque pendet à futura illius incapacitate.

22. Patrem verò ſecundò coniugatum non priuari poteſtate exemplariter ſubſtituendi filio eſt certum apud omnes, teſte Boërio *deciſ.* 188. *n.* 2. Matienzo *lib.* 5. *recop tit.* 1. *leg.* 3. *gloſſ.* 2. *num.* 37. Sanch. alios plures referente *dicta diſp.* 88. *num.* 26. eo quòd de patre nullibi cautum ſit, & ius de patre potiùs quàm de matre confidit.

23. Octaua pœna, quam aliqui Doctores relati à Sanch. *dicta diſp.* 88. *num.* 27. aſſignant matri ſecundò nubenti eſt priuatio ſuccedendi in tacita pupillari ſubſtitutione: nam cùm hæc ſucceſſio ex voluntate ſubſtituentis pendeat, meritò præſumi poteſt ſubſtituentem velle, ne mater. quæ filio impuberi iniurioſa eſt ad ſecunda vota tranſeundo, ei ſuccedat. Sed verius eſt, quod pluribus firmat Sanch. *n.* 28. ex ſolis nuptiis ſecundò contractis hanc voluntatem præſumi non poſſe. Nam cùm ius hanc ſucceſſionem matri concedat in tacita ſubſtitutione pupillari, qua ob tranſitum ad ſecundas nuptias iure ipſo non priuatur, ſiquidem nullus eſt textus hanc priuationem indicens, credendum eſt ſubſtituentem abſolutè velle in ſua ſubſtitutione ſe iuris diſpoſitioni conformare, ac proinde dum aliud non explicat velle matrem ſecundò nubentem excluſam non eſſe à ſubſtitutione tacita pupillari filij.

Quæ autem ſint coniecturæ ſufficientes, vt præſumamus matrem excluſam eſſe, ſi ſecundò nubat, ſicuti excluditur in ſubſtitutione expreſſa pupillari arbitrio prudentis relinquendum eſt. Communior ſententia teſte Sanch. *d. diſp.* 88. *num.* 29. *& ſeqq.* affirmat eſſe ſufficientem coniecturam, ſi ſubſtituens matri legatum reliquerit ſub conditione viduitatis, vel dum vidua fuerit. Qui enim voluit fœminam ſecundò nubentem a parte ſuorum bonorum excludere, meritò præſumi poteſt voluiſſe excludere à tota hæreditate.

24. Nona pœna eſt priuatio priuilegij honoris prioris mariti. Etenim dum mulier vidua permanet, eodem priuilegio honoris fruitur, ac quando nupta erat; quia cenſetur ſub matrimonio præcedenti eſſe vt tradunt omnes *in leg. vlt. Cod. de bonis maternis, leg. fœminæ ff. de ſenatoribus. leg filij verſ. vidua ff. ad Municipal.* Et pluribus exornat Tiraquel. *de nobilit. c.* 18. *n.* 9. At ſi ad ſecundas nuptias tranſeat, pereunt prioris viri priuilegia honoris, vtpote quæ cenſeri non poteſt ſub eo matrimonio eſſe, ſuccedunt priuilegia poſterioris viri ſi aliqua ſunt, vti habetur Authent. *de nuptiis. collat.* 4. §. *non tamen permittimus.* Et *leg. mulieres Cod. de dignitatib. lib.* 12.

25. Decima, quam ferè omnes Doctores tradunt, ne teneatur filius alioquin diues dotem ſuæ matri pauperi ſecundò nubenti conſtituere; quia æquum non erat obligari ad præſtandum quod ſibi indecens, & inhonoroſum erat. Verùm ſi mater præſumatur periculum incontinentiæ ſubire, niſi matrimonium contrahat, affirmant Tiraquel. *de iure primogen. quæſt.* 62. *num.* 13. & *leg.* 2. *connub. gloſſ.* 1. *part.* 2. *n.* 9. Boërius *deciſ.* 129. *in fine.* Baeza *de non meliorandis filiab. c.* 12. *n.* 49. Et aliis relatis Sanch. *d. diſp.* 88. *n.* 32. obligatum eſſe filium dotem conſtituere, quia minus illi indecens eſt ſuæ matris nouum coniugium, quàm meretricium. Vt ergo meretricium vitet neceſſaria ad coniugium ſubminiſtrare debet. Cæterùm etſi hoc ſemper conſulendum ſit, verius exiſtimo hanc filio obligationem non ſubeſſe. Quippè hæc obligatio prouenire poteſt vel ex iure poſitiuo, vel naturali. In iure poſitiuo nullus reperitur textus, ex quo colligi poſſit. Ex iure autem naturali ſolùm habetur obligatum eſſe filium matri egenti, ſiue viduæ ſiue nuptæ alimenta miniſtrare, iuxta leg. *ſi quis à liberis.* §. *parens. ff. de liberis agnoſcendis.* Et licet dos, loco alimentorum ſuccedat, valeatque argumentum ex alimentis ad dotem, vt probat Euerard. loco *ab alimentis ad dotem num.* 1. id procedit in parentibus, qui dotem filiis conſtituere tenentur. Secùs in filiis comparatione parentum, quibus vt nubant non tenentur conſtituere dotem: aliàs ſicut obligatur filius ſuæ matri egenti nuptæ alimenta miniſtrare, obligaretur dotem conſtituere, etiam ſecluſo incontinentiæ periculo. Ob vitandum verò in matre periculum incontinentiæ non videtur obligatus deſignare dotem, quia nemo tenetur alienum peccandi periculum vitare cum graui ſui iactura. At deſignatio dotis non leuiter filio præiudicat tum in honore, tum in re familiari. Et quamuis matris meretricium magis quàm matrimonium filio iniurioſũ ſit: at ea iniuria non eſt filio imputanda. Secùs. verò iniuria matrimonij, ſi ipſe ad matrimonium dotem conſtituat. Non igitur obligandus videtur matri periculum incontinentiæ habenti dotem deſignare. Atque ita tradit Bald. *in leg. vnica in fine. Cod. de inofficioſis dotib.* Corraſius *in leg. qui liberos num.* 115. *ff de Ritu nuptiar.*

26. Vndecima: nequit ad ſecundas nuptias tranſiens donationem filio factam reuocare ratione ingratitudinis, quia præſumitur non ob ingratitudinem filij, ſed vt vitrico placeat reuocare, vt dicitur in Authent. *quod mater. Cod. de reuocandis donationib.* Et habetur *in leg.* 7. *Cod. eodem tit.* & §. *mater.* Authent. *de Nuptiis*: in quibus

textibus

textibus triplex caſus excipitur. Primus, ſi filius vitæ matris inſidiatus fuerit. Secundus ſi manus impias in eam iniecerit. Tertius, ſi iacturam totius ſubſtantiæ molitus fuerit. Hac tamen pœna non afficitur pater ſecundum coniugium contrahens, quia nullibi cauetur, & quia non præſumitur ob amorem vxoris animum mutatus, ſicuti præſumitur de matre ob eius innatam inconſtantiam, & leuitatem: ſic tradit Sanch. *dicta diſp.* 88. *num.* 35. *ex gloſſa in dicta authent. mater.* verbo. *niſi tamen*, & *d. Authent. quod mater in fine.*

27. Duodecima, iuxta aliquos, quos tacito nomine refert Garron, *Rub. Cod. ſe ſecundis nuptijs, n.* 52. *pœna.* 26. eſt amiſſio tacitæ hypothecæ, quam vidua habet in bonis mariti, iuriſque prælationis pro dote ſibi ſoluenda, iuxta *leg. aſſiduis. ff. qui potiores in pignore.* Etenim cùm hæc hypotheca, & ius prælationis concedatur, vt facilius fœminæ nubere poſſint. *leg.* 1. *ff. ſoluto matrimonio*, in vidua iam nupta ratio prædicta ceſſat, ac proinde ceſſare debet priuilegium. Sed rectiùs Sanch. pluribus relatis *d. diſp.* 88. *n.* 34. negat viduam ſecundò nubentem amittere dictam hypothecam, & ius prælationis. Nam eſto hoc priuilegium fœminis concedatur, vt facilius nuptias contrahere poſſint. At nuptiis contractis, eóque priuilegio acquiſito, ſemper retinetur, ſiue nuptiæ iterum contrahantur, ſiue non, quia ab his iam non pendet, aliàs vidua incapax nuptiarum ob religionis profeſſionem priuata eſſet eo priuilegio, quod non eſt dicendum. Ergo ex eo quòd ſecundas nuptias contraxerit priuilegium tacitæ hypothecæ, & iuris prælationis, quod in bonis mariti prioris acquiſiuit nullatenus amittit, cùm nullo iure hæc pœna inducta ſit.

28. Decimatertia pœna eſt, tum obligatio, quam pater habet rogatus ab auo eſt, reſtituere hæreditatem, & filiis ſatisdare de ea reſtituenda, ſi ſecundam vxorem ducat. *Leg. iubemus.* §. *in ſupradictis, Cod. ad Trebellian.* Et Authent. *de Nuptiis.* §. *placet.* Tum obligatio præſtandi cautionem de bono vſu aduentitiorum, quorum vſumfructum habet, iuxta *leg. Hac edictali.* §. *his illud, Cod. de ſecundis nuptiis.* Et tradit Matienzo *lib.* 5. *recop. tit.* 1. *leg.* 3. *gloſſ.* . *num.* 12. *&* 16. Sanch. *d. diſp.* 88. *num.* 35.

29. Decimaquarta pœna eſt obligatio quam ſubit mater filij bona adminiſtrans reddendi rationem de modicis: Authent. *de Nuptiis.* §. *ſin autem tutelam*, quia ob ſecundas nuptias ſuſpecta redditur, à qua obligatione exempta erat in ſtatu viduali, iuxta *leg quamuis ff. de conditionib. & demonſtrationib.* Bald. *in leg. cum oportet.* §. *fin. num.* 4. *Cod. de bonis quæ liberis.* Paul. *ibi.* §. *fin. in fine.* Matien. *lib.* 5. *recopil. tit.* 1. *leg.* 3. *gloſſ.* 2. *num.* 2. quos refert, & ſequitur Sanch. *d. diſp.* 88. *n.* 36. Addit que id verum eſſe, tametſi à viro relicta ſit tutrix filiorum, & à reddendis rationibus releuata, quia non præſumitur releuari tranſiens ad ſecundas nuptias, & in filiorum præiudicium, niſi id fuerit expreſſum.

30. Ad extremum docet rectè Sanch. *d. diſp.* 88. *num.* 37. aduerſus alios grauiſſimos Doctores poſſe coniuges ſe mutuò obligare ſub aliqua pœna abſtinendi à ſecundo coniugio priori illo diſſoluto, quia nullus eſt textus hanc obligationem pœnalem interdicens. Nam textus *in cap. gemma de ſponſalib.* Et *leg. Titia ff. de verborum obligationib.* interdicunt ſtipulationem ſponſalibus appoſitam, ne ab illis recedatur. Quæ ſtipulatio meritò caſſatur, quia cogit ad matrimonium ineundum, quod coactè contractum difficiles exitus habet. *Cap. requiſiſti. De ſponſalib.* At hæc ſtipulatio non ad matrimonium ineundum, ſed ad abſtinendum à matrimonio cogit, quod longè diuerſum eſt. Et licèt textus *in leg. quoties* 22. *ff. de conditionib. & demonſtrationib.* reiiciat conditionem appoſitam abſtinendi à nuptiis, & textus *in leg. adigere* 6. *ff. de iure patronatus.* remittat iuramentum à liberto factum de vxore non ducenda, non inde infertur prædictam ſtipulationem, & obligationem pœnalem à ſecundis nuptiis abſtinendi inualidam eſſe, quia prædicti textus ſolùm reiiciunt conditionem, & iuramentum abſtinendi à nuptiis, quod de primis nuptiis intelligendum eſt iuxta textum *in Authent. cui relictum. Cod. de indicta viduit.* non autem reiiciunt conditionem, & iuramentum à ſecundis nuptiis abſtinendi. Præterquam quòd aliud eſt conditio, & iuramentum ex aliena voluntate appoſitum, aliud eſt ſi propria voluntate ſuſcipiatur: primum in prædictis legibus reiicitur, non autem ſecundum. Quinimo iuramentum à primis nuptiis abſtinendi nunquam reiici poteſt iure canonico ſpectato, aliàs votum, & iuramentum virginitatis ſeruandæ irritum eſſet, quod non eſt dicendum.

31. Quoad ſecundum in titulo huius §. propoſitum an ſcilicet prædictæ pœnæ iure canonico irritatæ ſint. Quamuis aliqui grauiſſimi Doctores, quorum meminit Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 88. *num.* 38. cenſeant ſpectato iuris rigore irritari, eo quòd obſtent matrimonij libertati, cui fauere intendit textus *in cap. fin. de nuptiis.* Attamen receptiſſima ferè omnium Doctorum ſententia eſt, nullam ex prædictis pœnis iure canonico caſſari; eo quòd non ſint pœnæ ob ſecundas nuptias impoſitæ, ſed poſitis ſecundis nuptiis ſint quædam legales diſpoſitiones iuri naturali maximè conformes in fauorem filiorum prioris matrimonij; ſicut rectè expendunt poſt alios antiquiores Conarruu. *in* 3. *decret.* 2. *part. cap.* 3. §. 9. *num.* 5. Anton. Gabr. *commun. opin. lib.* 3. *tit. de ſecundis nuptiis concl.* 6. *à n.* 1. Matien. *lib.* 5. *recopil. tit.* 1. *leg.* 3. *gloſſ.* 2. *num.* 2. *&* 44. Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 88. *num.* 39. Gutierr. *in repetit. leg. nemo poteſt, num.* 2. *ff. de legatis.* 2. & *lib.* 2. *pract. quæſt.* 95. *num.* 5. & *de matrim. cap.* 108. *num.* 21. *&* 22. & alij.

§. IV.

Qualiter parens ſecundum matrimonium contrahens, teneatur reſeruare filiis prioris matrimonij bona, quæ à primo matrimonio proceſſerunt.

1 *Coniux ad ſecunda vota migrans, tenetur reſeruare filiis prioris matrimonij quidquid ab alio coniuge accepere titulo lucratiuo.*

2 *Procedit deciſio non ſolùm in matre tranſeunte ad ſecundas nuptias, ſed etiam in patre ſecundum coniugium ineunte.*

3 *Item procedit in bonis à coniuge acceptis non ſolùm immediatè, ſed etiam mediatè.*

4 *Reſeruanda ſunt hæc bona, vt æqualiter inter filios prioris matrimonij diuidantur.*

5 *Non eſt correctum per legem regiam* 19. Tauri.

6 *Filius prælatus in tertia parte bonorum, an ſuccedere debeat in proprietate quinti à matre amiſſi æqualiter cum ſuis fratribus, vel an in eo melioratus intelligatur.*

7 Sanch. *cenſet melioratum intelligi.*

8 *Verius eſt oppoſitum.*

9 *Coniux ad ſecundas nuptias tranſiens, non poteſt proprietatem bonorum immobilium, quæ ab alio coniuge accepit alienare.*

10 *Si de facto coniux prædicta bona alienauerit, non amittitur vſusfructus coniugi, nec filij poſſunt à poſſeſſoribus vindicare, tametſi contrarium cenſeat* Bald.

11 *Poſt mortem coniugis poterunt filij ea petere, & vendicare à poſſeſſoribus.*

12 *Si parens ea bona non alienauit, ſed conſumpſit, tenentur hæredes ex illius bonis ſatisfacere.*

13 *Hæredes mariti obligati ſunt reſtituere vxori bona in dotem accepta, & æſtimata, ſi culpa mariti perierunt.*

14 *Vt locus ſit huic reſeruationi quadruplex conditio requiritur.*

15. *Qui veniant nomine coniugis ad ſecundas nuptias tranſeuntis intelligendi.*

16 *Deinde expenditur quale debeat eſſe matrimonium.*

17 Supra

17 Supradictis bonis reſeruandis continetur legatum, quod ex quinto bonorum coniux à coniuge prædefuncto accepit.

18 Mater ad ſecundas nuptias tranſiens tenetur reſeruare bona, quæ ex ſubſtitutione pupillari patris accepit per mortem filij.

19 Hæc bona, quæ filiis ex teſtamento patris reſeruanda ſunt debent eſſe bona ex ſubſtantia patris procedentia.

20 Bona conceſſa coniugi ſuperſtiti contemplatione coniugis prædefuncti, affirmant plures reſeruanda eſſe filiis prioris matrimonij. Sed oppoſitum verius eſt.

21 An coniux ſuccedens filio in dotem ab vtroque coniuge donatam reſeruare eam teneatur filiis prioris matrimonij. Affirmat Azebedo, ſed rectius Sanch. aſſerit ſolam dimidiam partem reſeruandam eſſe.

22 Examinatur, an reſeruanda ſit legitima prioris, quam filius defunctus matri ſuperſtiti, & tranſeunti ad ſecundas nuptias reliquit.

23 Non tenetur reſeruare filius prioris matrimonij bona, quæ peruenerunt ad filium ex ſubſtantia aui, in quibus pater vel mater tranſiens ad ſecunda vota ſucceſſit.

24 Coniux ſecundò nubens ſuccedit pleno iure quoad proprietatem, & vſumfructum in bonis, quæ aliunde peruenerunt ad filium, quam ex ſubſtantia parentis mortui.

25 Procedit hæc reſeruatio bonorum quoad proprietatem, tametſi filij hæredes coniugis defuncti non fuerint.

26 Bona coniugis defuncti ſuperſtiti parta titulo oneroſo ipſius ſunt pleno iure.

27 Coniux ſuccedens in bonis, quæ filius à ſuo patre ex titulo oneroſo habuit, non eſt obligatus reſeruare ea filiis prioris matrimonij.

28 Arrha reſeruanda non ſunt filiis prioris matrimonij, ſecùs verò ſponſalitia largitas.

29 Lucra acquiſita conſtante matrimonio quoad medietatem non ſunt reſeruanda.

30 Bona quæ coniux ſuperſtes aquirit ex defuncti patrimonio, lege, ſeu conſuetudine ſic diſponente reſeruanda ſunt filiis, iuxta probabiliorem ſententiam.

31 Bona quæ coniux ſuperſtes acquirit ex pacto cum defuncto inito, verius eſt reſeruanda non eſſe.

32 Quarta pars bonorum coniugis defuncti debita coniugi ſuperſtiti pauperi, reſeruanda eſt filiis prioris matrimonij.

33 Ad bonorum reſeruationem neceſſariò requiritur, vt filij prioris matrimonij ſuperſint.

34 Proponuntur ſententiæ, an ſi ex priori matrimonio ſuperſint filij, cùm coniux ad ſecundas nuptias tranſit, ipſique nulla relicta prole viuente coniuge deceſſerint, obtineat coniux pleni dominium illorum bonorum, ac ſi nullos ex priori matrimonio filios habuiſſet.

35 Reſoluitur parentem ſecundo coniugatum in ea proprietate ſuccedere, conſolidarique eum vſufructu.

36 Soluuntur oppoſita fundamenta.

37 Fructus illorum bonorum, quos coniux tranſiens ad ſecunda vota percipere poteſt, & quorum proprietas filiis prioris matrimonij reſeruatur, ſi tẽpore mortis nondum percepti ſint, ad filios prioris matrimonij pertinent.

1. Coniux ad ſecunda vota migrans tenetur ſeruare filiis prioris matrimonij quidquid ab alio coniuge acceperit, quocunque titulo lucratiuo, ſiue donatione inter viuos, ſiue ex vltima voluntate reſeruato ſibi tantùm vſufructu dum vixerit: Habetur in leg. fœmina in princ. & leg. hac edictali §. illud. Cod. de ſecundis nuptiis. leg. 2. Cod. de indicta viduit. tollenda. leg. mater, Cod. ad Tertullian. Et Authent. de Nuptiis §. ſi vero expectet, collat. 4. Et leg. regia 26. tit. 13. par. 5. & tradunt ferè omnes Doctores. Quod adeò verum eſt, vt ſtatim ac ſecundum matrimoniũ perficitur nulla expectata iudicis ſentẽtia dominium & proprietas illorum bonorum iure ſic diſponente liberis prioris matrimonij adiudicetur, ſolúſque vſusfructus patri concedatur, vt conſtat ex dicta Authent. de Nuptiis §. ſi verò collat. 4. Et ex d. leg. fœmina. Et Authent. ex teſtamento. Et Authent. in donationibus, de ſecundis nuptiis. Et leg. generaliter initio. Cod. eodem tit. Et notauit Sanch. diſp. 89. num. 2. Gutierr. cap. 109. num. 4. Ratio huius deciſionis præcipua eſt iniuria tum coniugi defuncto, tum liberis ipſius facta, vti colligitur ex Authent. de Nuptiis. §. ſi autem tutelam. & §. qua verò, & §. ſoluto, & aliis.

Et licèt textus in dicta leg. fœmina in princ. loquatur de de coniuge tranſeunte ad ſecundas nuptias poſt annum luctus, à fortiori eſt idem dicendum ſi tranſeat intra annum luctus, vti docuit Gloſſa ibi verbo ſtatutum. & d. leg generaliter eodem verbo. & ibi Bald. in princ. ante primum notabile. Sanch. d. diſp. 89. num. 2. Gutierr. cap. 109. num. 7. Quippe iniuria coniugi defuncto, & liberis irrogata grauior eſt.

2. Proceditque deciſio non ſolùm in matre tranſeunte ad ſecundas nuptias, ſed etiam in patre ſecundum coniugium ineunte, vti colligitur ex Authent. de nuptiis, collat. 4. §. ſi verò expectet. ibi: Et hæc communis mulieris, & viri mulcta ſit poſita. Et leg. generaliter, Cod. de ſecundis nuptiis. Fauor namq; filiorum, qui ab hac reſpicitur æquè in patre, ac matre procedit, vt multis allegatis docet Couarrun. 4. decret. 2. part. cap. 3. §. 9. n. 7. Anton. Gomez in leg. 15. Tauri num. 4. Matien. lib. 5. recopilat. tit. 1. leg. 4. gloſſ. 3. num. 1. Azebedo ibi num. 29. Gutierr. lib. 2. pract. quæſt. 95. num. 3. & de matrim. cap. 109. num. 8. & 25. Sanch. innumeros referens lib 7. diſp. 89. n. 10. expreſſéque deciſum eſt in leg. 15. Tauri, quæ hodiè eſt lex 4. tit. 1. lib. 5. noua collect.

3. Rurſus deciſio procedit non ſolùm in bonis à coniuge immediatè acceptis, ſed etiam mediatè. V. g. ex ſucceſſione filij prioris matrimonij. Quia hæc propriè ſunt à coniuge accepta, vt colligitur ex authent. de Nuptiis. §. hinc nos, verſ. ſi autem inteſtatus. Et ibi Gloſſa. Et pluribus comprobat Sanch. dicta diſp. 89. n. 18. Gutier. c. 19. n. 2. quidquid in contrarium prætendit Fachineus lib. 3. contr. cap. 64. comparatione bonorum, quæ ex ſucceſſione filij habentur.

4. Reſeruare autem debet hæc bona æqualiter inter filios prioris matrimonij diuidenda. Nam licet iure antiquo Codicis in leg. general. in princ. Et leg. fœmina. Cod. de ſecundis nuptiis, permiſſum eſſet matri ad ſecundas nuptias tranſeunti bona à coniuge priore accepta inter filios prioris matrimonij diuidere, & in eis præferre quem ex illis vellet. At iure nouo authenticorum hæc electio, & diuiſio ſublata eſt, vt conſtat ex Authent. lucrum, Cod. de ſecundis nuptiis. ibi: lucrum hoc æqualiter inter liberos diſtribuatur, non arbitrio parentis permittitur. Idem habetur Athent de Nuptiis §. venient. collat. 4. Et Authent. de non eligendo ſecundo nubentes. §. proſpeximus, collat. 1. Et licèt Sarmiento, lib. 7. ſelect. cap. 11. num. 1. contendat diſpoſitionem iuris antiqui Codicis incorrectam eſſe quoad bona, quæ coniux ex ſucceſſione filij acceperat, ſiquidem Authent. de non eligendo. Et Authent. de Nuptiis, §. venient. Et Authent. lucrum. Cod. de ſecundis nuptiis, & aliis expreſsé tantùm loquuntur de bonis ab alio coniuge acceptis immediatè, non verò de iis quæ mediatè ſcilicet ex ſucceſſione filij acquiruntur, & iuris correctio quoad fieri poſſit vitanda eſt. At rectiùs Anton. Gomez in leg. 14. Tauri n. 2. & 3. Matien. lib. 5. recopil. tit. 1. leg. 3. gloſſ. 2. num. 42. Azebedo in leg. 4. n. Molin. t. 1. tract. 2. diſp. 163. notab. 3. Sanch. lib. 7. diſp. 89. n. 4. Gutierr. lib. 3. pract. quæſt. 43. n. 25. Et de matrim. cap. 109. num. 9. & 10. cenſent nullatenus coniugem poſſe in bonis quæ filiis prioris matrimonij reſeruantur diuiſionem, aut prælationem facere, eo quòd hæc diuiſio, & prælatio ex natura rei fieri nequit ab eo qui in bonis dominium non habet, ſolúmque ex permiſſione legis id præſtare poteſt. At lex antiqua Codicis non permittebat expreſsè hanc diuiſionẽ, & prælationem in bonis à coniuge immediatè habitis, ſed ſolùm in bonis, quæ à coniuge immediatè prouenerunt. Leges verò Authenticorum omnem hanc diuiſionem, &

prælatio

prælationem iure codicis permiſſam ſuſtulerunt. Ergo cenſenda eſt ſublata poteſtas diuidendi, & præferendi tam in bonis immediatè à coniuge habitis, quàm mediatè.

5. Neque hoc correctum vllo modo eſt per legem regiam 19. *tauri*, hodie lex 3. *tit*. 6. *lib*. 5. *collect*. qua ſtatuitur vt poſſint parentes meliorare filium quem malint in tertia, & quinta ſuorum bonorum parte, ibi: Puedan ſeñalar en cierta coſa o parte de ſu hacienda el tertio, y quinto de majora; quia hæc lex loquitur de bonis, quæ parentis propria ſunt, non de bonis, quæ ſunt filiorum propria, & tantùm vſusfructus parenti competit, vt rectè notauit Sanch. *diſp*. 89. *num*. 3. Gutierr. *cap*. 109. *n*. 10.

6. Ex his deducitur qoid ſentieodum ſit, ſi coniux prædefunctus prætulit filium in tertia bonorum ſuorum parte, & quintom reliquit coniugi ſuperſtiti iure legati, qui poſtmodum ad ſecundas nuptias tranſit, an ille filius prælatus in tertia parte bonorũ ſuccedere debeat in proprietate illius quinti æqualiter eum ſuis fratribus, iuxta diſpoſitionem dictæ Authent. *lucrum*. *Cod*. *de ſecundis nuptiis*, quæ decidit æqualiter inter filios prædictum lucrum eſſe diſtribuendum non arbitrio parentis, an potius ille filius in tertia illius quinti meliorandus ſit.

7. Sanch. *dicta diſp*. 89. *num*. 5. cenſet meliorandum, & reſiduum inter ipſum, & alios fratres æqualiter diuidendum, teſtatúrque duos cauſidicos prætorij Granatenſis à ſe conſultos ſic affirmaſſe. Ducitur ea ratione, quia Authenticæ ſunt inſertæ in libro Codicis à quodam priuato authore, ideóque vim legis obtinere nequunt, niſi quatenus cum originario concordant. At Authent. *lucrum*, malè tranſlatum eſt ex originario quod eſt Authent. *de nuptiis* §. *venient*, *collat*. 4. ſiquidem omiſſa ſunt verba, ideóque ſecundùm portionem vnuſquiſque hoc lucretur. Ergo filius ille ſucceſſurus eſt in illo quinto ſecundùm portionem, ſecundùm quam patri defuncto ſucceſſit, cùm ſuccedat in illius bonis, atque adeò in tertia præferendus eſt.

8. Verùm etſi hic mudus dicendi probabilis ſit, veriorem exiſtimo qui affirmat filium illum æqualiter cum aliis fratribus in illo quinto ſucceſſurum, quod ipſemet Sanch. generaliter probauit aduerſus Sarmiento *dicta diſp*. 89. *n*. 3. & 4. Et docet expreſsè Gutierr. *c*. 109. *n*. 12. & *ſeqq*. Et ſubobſcurrè Ripa *in leg fæmina*, *in princ*. *in noua edit*. *quæſt*. 25. *num*. 67. *Cod*. *de ſecundis nuptiis*. Moueor: quia filius ille eſto fuerit à patre prælatus in tertia ſuorum bonorum parte, non tamen fuit prælatus in illo quinto, cùm integrum coniugi ſuperſtiti reliquerit, neque aliquid diſpoſuit de diſtributione illius quinti caſu quo coniux ſecundom matrimoniom iniret. Ergo reliquit iuris communis diſtributioni, qua ſtatuitur æqualiter inter filios diſtribuendum eſſe. Secundò: Authenticæ eſto inſertæ ſint in libro Codicis à quodam priuato authore (quod non credimus) vim tamen legis obtinent, prout ibi inſertæ ſunt, quia ſic ſunt à tẽpore immemoriali approbatæ, & ſecundùm earum tenorem cauſæ in tribunalibus deciduntur; ac proinde eſto malè tranſlata eſſe ex originario, ſecundùm illius tranſlationem interpretatio facienda eſt. Tertiò: quia dictum. Authent. originarium *de Nuptiis*. §. *venient*. nullatenus hanc inæqualitatem, & prælationem probat, ſed potius contrarium, cùm manifeſtè dicat ex æquo (id eſt æqualiter) bona illa inter liberos eſſe diuidenda, quia omnes æquè ſecundis nuptiis offenduntur. Cùm verò iniquit vnuſquiſque ſecundùm portionem ſuam lucretur, non intelligit de portione prælationis, de qua nulla mentio facta eſt, ſed de portione legitima in qua omnes filij æqualiter patri ſuccedunt.

9. Secundò deducitur coniugem ad ſecundas nuptias tranſeuntem non poſſe proprietatem bonorum, quæ ab alio coniuge accepit alienare, obligare, aut de ea alio modo diſponere; quia non proprietas, ſed vſusfructus tantùm ei competit, vtt decıſum eſt *in leg. fæmina*. & *leg generaliter*. *in princ*. *Cod*. *de ſecundis nuptiis*. Et Authent *de nuptiis*. §. *ſed quod ſancitum eſt collat*. 4. & tradunt omnes. Ideóque tenetur maximè mater illorum bonorum inuentariom facere, & ſatiſdare de illorum reſtitutione filiis facienda cum æſtimatione damni, vel deteriorationis. iuxta *leg*. *Hac edictali* §. *is illud*. & §. *mobilium*. *Cod*. *de ſecundis nuptiis*. Et *ibi* Gloſſa communiter recepta. Quod intelligendum eſt, ſi bona ſint mobilia, nam ſi immobilia ſint, & mater ſic ſoluendo non videtur obligata prædictam cautionem præſtare, quia hæc difficilius alienantur, & quia omnia ſua bona ſunt tacitè hypothecata pro horum bonorum ſolutione, iuxta *leg*. *ſi quis prioris*. §. *finali*, *Cod*. *de ſecundis nupt*. Et tradunt Anton. Gomez *in leg*. 15. *tauri*. *n*. 5. Azebedo *in leg*. 4. *n*. 50 & 53 *tit*. 1. *lib*. 5. *noua collect*. Gutierr. *c*. 109. *de matr*. *n*. 16.

10. Quod ſi de facto coniux prædicta bona alienauerit. placet, Baldo *in leg*. *generaliter*. §. *in his*. *Cod*. *de ſecundis nuptiis*. ſtatim coniugem amittere vſumfructum, & cum proprietate conſolidari, poſſéque filios ea à quibuſcunque poſſeſſoribus vindicare, argum. textus *in leg*. *ſic vſusfructus*. *ff de iure dotium* & §. *finitur*, *inſtit*. *de vſufructu*. Sed rectiùs contrarium cenſuit Anton. Gomez *in dicta leg*. 15. *tauri*. *num*. 5. Sanch. *d*. *diſp*. 89. *num*. 7. Gutierr. *cap*. 109. *num*. 14. eo quòd illa bona non ſint filiis adiudicanda, niſi poſt mortem coniugis vſufructuarij, iuxta Authent. *de non eligendo ſecundo nubentes*. §. *hoc autem*. *collat*. 4. At contingere poteſt, vt filij priùs quàm mater decedant, quo caſu nihil ad eos pertinet. Nequeunt ergo viuente matre ea bona vindicare. Quod ſecùs eſt in aliis vſufructariis, quorum bonorum dominium irreuocabiliter alteri competit, quæ ſi à fructuario alienentur indebitè, dominus ea vindicare poteſt. At filij non ſunt firmiter domini illorum bonorum, ſiquidem decedentes ante matrem, neque ipſi, neque eorum hæredes aliquid acquirunt, ac proinde ante mortem matris ea vindicare nequeunt, vti colligitur ex Authent. *de Nuptiis*. §. *ſed quod ſancitum eſt*. Et *ibi* Gloſſa.

11. Poſt mortem verò coniugis poterunt filij ea petere, & vindicare à poſſeſſoribus, quod non ſolùm verom exiſtimo de iis bonis, quæ poſt tranſitum ad ſecundas nuptias alienata ſunt, ſed de his quæ antea alienata fuerunt. Nam licèt ea alienatio facta ſit tempore congruo, at facta eſt ſub eo onere à ſecundis nuptiis abſtinendi. Qua conditione non ſeruata reuocabilis eſt alienatio à filiis poſt mortem matris, vt pote in eorum præiudicium facta, ſicuti tradit ex communi ſententia Anton. Gomez *in dicta leg*. 5. *tauri*. *num*. 5. Gutierr. *d*. *cap*. 109. *num*. 15. probátque expreſsè *textus in* §. *hoc autem Authent*. *de non eligendo ſecundò nubentes*, *collat*. 1..

12. Quod ſi parens ea bona non alienauit, ſed conſumpſit, tenentur hæredes ex illius bonis filiis ſatisfacere, vt deciditur *in leg*. *fæmina*. Et *leg*. *generaliter Cod*. *de ſecundis nuptiis*. nam cùm ſolùm vſufructum in illis bonis habeat, nequit ea conſumere. Quod ſi voluntariè conſumit obligatur illorum æſtimationem filiis tradere. Secùs eſſet, ſi abſque eius culpa bona illa conſumerentur; quia tunc filiis vtpote dominis pereunt, iuxta *leg*. *incendium Cod ſi certum petatur*. Atque ita tradit Bald. *in dicta leg*. *generaliter*. *num*. 2. Nicolaus Arelatenſ. *ibi*. *num*. 116. Ripa *in dicta leg*. *fæmine in fine*. Sanch. *lib*. 7. *diſp*. 89. *num*. 8. Gutierr. *c*. 109. *num*. 17.

13. Iuxta quam doctrinam inferr Gutierr. *à n*. 18. & *ſeqq*. obligatos eſſe hæredes mariti reſtituere vxori bona in dotem accepta, & æſtimata, ſi culpa mariti perierunt. Secùs verò ſi ipſi probauerint abſque illius culpa conſumpta eſſe. Quod intelligendum eſt de bonis in ſpecie conſiſtentibus, ſecùs verò de bonis, quæ conſiſtunt in pondere, numero, & menſura; hæc enim etiam inæſtimata tenentur hæredes mariti vxori reddere iuxta valorem, & æſtimationem tempore diſſoluti matrimonij contingentem, quia ea accipit maritus quaſi mutuum ſub obligatione diſtrahendi vendendi, & conſumendi.

Digitized by Google

Quippè maritus conſtituitur cuſtos, & procurator vxoris, & ipſius rerum dotalium. Vide Anton. Gom. *lib.* 51. *tauri.* à *num.* 42.

14. Vt verò huic reſeruationi bonorum locus ſit, quadruplex conditio requiſita eſt ex communi ſententia teſte Sanch. *diſp.* 89. *num.* 9. & Gutierr. *cap.* 109. *num.* 24. Prima, vt coniux ad ſecundas nuptias tranſeat. Secunda vt bona ſint acquiſita ex coniugis prædefuncti patrimonio. Tertia, vt ſint acquiſita titulo lucratiuo. Quarta, vt ſuperſint filij prioris matrimonij.

15. Circa primam conditionem, quæ eſt vt coniux ad ſecundas nuptias tranſeat, dubitatur primò, quid nomine coniugis intelligatur? Et certum eſt intelligi non ſolùm matrem, ſed patrem, vt ſuperiùs diximus. An autem intelligantur aui, & proaui comparatione nepotum, aliorúmque deſcendentium? Negat Molin. *tit.* 1. *tract.* 2. *diſp.* 163. *notab.* 3. eo quòd leges ſtatuentes hanc bonorum reſeruationem frequenter nomine filiorum vtuntur, *vt in leg. fœmina in princ. Cod. de ſecundis nuptiis.* Et Authent. *de nuptiis. § quoad infirmas*, ibi: filiis, quibus ſolis hæc ſeruamus: vbi notanda eſt dictio *ſolis*. quæ nepotes excludit. *leg. iubemus. § fin. Cod. ad Trebellian.* Et licèt hæreditas magis debita ſit parentibus, quàm aliis aſcendentibus. Authent. *defuncto, Cod. ad Trebellian.* hoc ſolùm probat auos, & proauos priuandos hæreditate eſſe ob ſecundum coniugium, ſiquidem parentes priuantur, non tamen de facto priuatos eſſe, cùm leges correctoriæ, & finales ex ſimilitudine rationis extendi non debent vltra caſum expreſſum. Cæterùm communiſſima ſententia eſt, & omnino ſequenda, auos, & proauos ſicut & parentes priuari quoad proprietatem bonis ab auita, & proauita acceptis, ſicuti priuantur parentes ob ſecundum matrimonium contractum, reſeruaríque nepotibus, aliiſque deſcendentibus, ſicuti docuit Gloſſa *in leg. generaliter in princ. Cod de ſecundis nuptiis.* Menoch. *concl.* 155. *num.* 31. *volum.* 2. Gregor. Lopez *in leg.* 26. verbo *fincan. tit.* 13. *part.* 5. Matieo. *lib.* 5. *recopil. tit.* 1. *leg.* 3. *Gloſſ.* 3. *in fine.* Gutierr. *de matr. cap* 109. *nu.* 27. Sanch. plures referens *lib.* 7. *diſp.* 89. *num.* 12. Ratio eſt, quia eſto in prædictis legibus nomen filij tantùm expreſſum ſit, id factum eſt ratione frequentioris vſus, & quia de patre ſermo habebatur; præterquam quòd in *leg. fœmina in fin. princ.* nomine liberorum vtitur, ſicut & Authent. *lucrum Cod. de ſecũdis nuptiis.* At appellatione liberorum nepotes, reliquíque deſcendentes veniunt, vti dicitur *in leg. liberorum.* 220. *ff. de verb. ſignificat.* Deinde in *leg. in quibus. Cod. de ſecundis nuptiis.* Et *leg. ſi quis prioris, Cod. eodem tit.* expreſsè habetur non ſolùm filiis, ſed nepotibus, & pronepotibus hæc bona reſeruari.

Hoc autem, vt rectè notarunt Sanch. & Gutierr. *ſuprà* intelligendum eſt de bonis, quæ auus ab auia, vel è contrà acceperit, eſto ad nepotes priùs peruenerint. Secùs eſt de bonis aliunde quàm ab auo, vel auia ſuſceptis, quæque pater, vel mater reliquerit filiis ſuis. In his namque eſto auus, vel auia ſuccedat, non obligatur ea nepotibus reſeruare tranſiens ad ſecunda vota. Quia hæc nec media è ſunt bona coniugis prædefuncti.

16. Secundò dubitatur, quale debeat eſſe matrimonium tam primum, quàm ſecundum, vt locus ſit prædictæ bonorum reſeruationi? Et in primis certum eſt priùs matrimonium debere eſſe conſummatum, nam cùm hæc reſeruatio in filiorum fauorem ſtatuta ſit, ceſſante matrimonij conſummatione, non adſunt filij, quibus fauor præſtari poſſit, quibuſque irrogetur iniuria matrimonio ſecundò contracto, vti docuit Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 87. *num.* 19. Gutierr. *cap* 109. *num.* 28. *in fine.* Si autem hoc primum matrimonium conſummatum ſit, at conſtat fuiſſe irritum, diſtinguendum eſt, ſi vtriuſque coniugis malitia contigit irritatio, quo caſu filij illegitimi ſunt, nullatenus ſecundo matrimonio prædicta reſeruatio contrahitur. At ſi ex parte alterius coniugis bona fides adfuit, quæque ſufficit, vt filij legitimi naſcantur, docet Ripa *Rub. Cod. de ſecund. nupt. num.* 13. Sanch. *diſp.* 89. *num.* 13. locum eſſe huic reſeruationi, quia his filiis vtpote legitimis irrogatur iniuria nouis nuptiis. Quod mihi difficile eſt. Nam cùm hæc reſeruatio pœnalis ſit, & impoſita ob ſecundas nuptias, & hæ verè, & propriè ſecundæ non ſint, ſed primæ, ſiquidem priores irritæ fuerunt, non videtur dicta reſeruatio ad has nuptias extendi, neque filij propriè dehoneſtantur, ex eo quòd eorum parens nouas nuptias contrahat, cùm tamen priores veræ non fuerint. Si enim Sanch. *dicto num.* 13. cenſet excuſari ab hac reſeruatione, ſi ſecundum coniugium irritum ſit, quia verè non eſt coniugium; cur non excuſabit, quod prius matrimonium irritum fuerit?

Poſito autem priori matrimonio legitimo & conſummato, verius exiſtimo ſecundum matrimonium & legitimum, & conſummatum eſſe debere, vti docet Sanch. *d. diſp.* 89. *num.* 13. Gutierr. *cap.* 109. *num.* 28. Debere eſſe legitimum conſtat, quia aliàs non eſt ſecundum. Quod verò debeat eſſe conſummatum probo, quia textus hanc reſeruationem indicentes vtuntur nomine nuptiarum ad quas coniux ſuperſtes tranſire debet. At nomine nuptiarum matrimonium conſummatum intelligitur, maximè in legibus correctoriis, & pœnalibus, qualis hæc eſt. Præterea quia nec viro, nec filiis prioris matrimonij plenè, & perfectè irrogatur iniuria ſecundo matrimonio abſque conſummatione.

17. Circa ſecundam contionem, quæ eſt, vt bona ſint à coniuge prædefuncto accepta, varias mouet quæſtiones Sanch. *d. lib.* 7. *diſp.* 89. *à n.* 14. quem ſequitur Gutierr. *d. cap.* 109. *num.* 29. Prima, an ſub prædictis bonis reſeruandis contineatur legatum, quod ex quinto bonorum, vel iuxta conſuetudinem loci coniux ſuperſtes à coniuge prædefuncto accepit? Ratio dubitandi eſt, quia hoc legatum accepit coniux à coniuge prædefuncto, tanquam ab extraneo, ſiquidem extraneo concedi poterat, ideò namque ſi filius prioris matrimonij leget aliquid patri, vel matri, non tenetur pater, vel mater tranſiens ad ſecundas nuptias hoc legatum filiis reſeruare, quia accepit à filio tanquam ab extraneo, vt expreſsè deciditur in Authent. *ex teſtamento. Cod. de ſecundis nuptiis.* Ergo idem erit in legato à coniuge accepto. Sed oppoſitum omnino tenendum eſt in filiorum fauorem ex expreſſo textu *in leg. fœmina in princ. Cod. de ſecundis nuptiis* ibi: teſtamento iure directo, aut fidei commiſſi, aut legati titulo, quia hæc omnia habentur titulo lucratiuo, neque corrigitur hæc lex per Authent. *ex teſtamento*, ſed ob fauorem filiorum, & ſatisfactionem iniuriæ illis illatæ redditur coniux deterioris conditionis, quàm quilibet alius extraneus, vti docuerunt Oldrad. *conſ.* 33. *num.* 3. Ripa *in dicta leg. Fœmina in princ. in noua edit. q.* 19. *num.* 51. Boërios *deciſ.* 185 *num.* 7. Palaçios Rubios, *leg* 41. *tauri. num.* 22. Et ibi Caſtillo. *num.* 8. Ziſuentes *leg.* 15. *tauri. num.* 2. Et *ibi* Anton. Gomez. *n.* 2. Matien. *lib.* 5. *recopil. tit.* 1. *leg.* 3. *gloſſ.* 2. *nu* 3. Azebedo *leg.* 4 *num.* 21. & 29. Molina *lib.* 2. *de Hiſpanor. primogen. cap.* 10. *num.* 60. Molina Ieſuita, *t.* 2. *tract.* 2. *diſp.* 431. *verſ. dubium eſt.* Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 89. *num.* 14. Gutierr. *cap.* 109. *n.* 29.

18. Secunda quæſtio, an hæc reſeruatio comprehendat bona, quæ ex ſubſtitutione pupillari patris per mortem filij conſecuta mater eſt? Si enim ſubſtitutio illa pupillaris cenſeatur teſtamentum patris intrat reſeruatio, vt eſt notiſſimum. Si verò cenſeatur teſtamentum filij ceſſat reſeruatio ex Authent. *ex teſtamento. Cod. de ſecundis nuptiis.* Quod ſi cenſeatur vtriuſque patris, & filij, patris quoad ordinationem; filij quoad ſucceſſionem grauior eſt dubitatio. In qua Bald. *conſ.* 42. quod incipit *Ad euidentiam. n.* 3. & latiùs *conſ.* 216. incipiens *caſus talis eſt*: cenſet non teneri matrem ad ſecundas nuptias tranſeuntem ea bona filiis reſeruare, quia eſto ex ordinatione teſtamentaria ſui coniugis acceperit, accepit tamen ex filij ſucceſſione teſtamentaria iuxta *leg. Papinianus. §. ſed neque impuberi ff. de inofficioſo teſtam.*

Ergo

Ergo poterit mater ea ſibi reſeruare, nam in caſu dubio pœna reſeruationis extendēda non eſt. Conſentit Boërius *deciſ.* 186.*num.*2. Anton. Gab. *t.* 3. *commun. opin. lib.* 3. *tit. de ſecundis nuptiis. concl.* 3. *num.* 24. Sed rectiùs Garton. *authent. ex teſtamento à num.* 25. *vſque ad* 18 *Cod. de ſecundis nuptiis.* Acoſta *in cap. ſi pater.* 3. *p.* verbo *cenſendum. num.* 19. *de Teſtament. in* 6. Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 89. *num.* 15. Gutierr. *cap.* 109. *num.* 30. cenſent bona, quæ mater habet ex ſuſtitutione pupillari patris filio facta reſeruanda eſſe aliis filiis prioris matrimonij. Quia ea bona non ex legatione, & liberalitate filij accepit, ſiquidem filius ea matri auferre, aut grauare non poterat, ſicuti poteſt quæ ex ſuo teſtamento, & liberalitate reliquit. Sed ea mater habet ex liberalitate teſtamentaria ſui coniugis; quippe poterat coniux prædefunctus coniugem à ſubſtitutione excludere, & alteri extraneo concedere. Sed quæ coniux ſuperſtes ex liberalitate ſui coniugis, & ex illius bonis accepit, tenetur filiis prioris matrimonij reſeruare. Ergo tenetur reſeruare bona ex hac ſubſtitutione pupillari accepta.

19. Hæc autem bona, quæ filiis ex teſtamento patris reſeruanda ſunt debent eſſe bona ex ſubſtantia patris procedentia. Si enim aliunde ſint, eo quòd alius tertius patri commiſerit poteſtatem teſtandi, ſeu de ſuis bonis diſponendi, & vtens hac facultate ea bona ſuo coniugi reliquit, vel abſolutè, vel per ſubſtitutionem pupillarem, nequaquā hæc filiis prioris matrimonij reſeruanda ſunt: quia hæc non à coniuge conferuntur quoad veram dominij tranſlationem, ſed ſolùm quoad electionem, & executionem, cùm ipſe illorum dominus non fuerit, ſed ab eo qui poteſtatem coniugi conceſſit. Argum. *leg. vnum ex familia* § *ſi de falcidia ff. de legat.* 2. ſicuti notauit Sanch. *d. diſp.* 89. *num.* 16. Gutierr. *cap.* 109. *num.* 30.

20. Tertia quæſtio, an bona conceſſa coniugi ſuperſtiti contemplatione coniugis prædefuncti teneatur tranſiens ad ſecunda vota filiis prioris matrimonij reſeruare? Supponimus ita conceſſa eſſe coniugi ſuperſtiti, vt eſto contemplatione coniugis prædefuncti fuerint conceſſa, verè illorum dominus fiat. In hac quæſtione affirmatiuam partem nempe reſeruanda eſſe hæc bona tuetur Anton. Gomez *in leg.* 14. *tauri num.* 7. Valaſc. *conſ.* 16. *n.* 2. *volum.* 1. Molin. *t.* 2. *de iuſt. tract.* 2. *diſp.* 431. *verſ. dubium eſt.* Mouentur quia moraliter loquendo cenſenda ſunt ea bona à coniuge prædefuncto procedere, ſiquidem ob illius cauſam coniugi ſuperſtiti donata ſunt, aliàs non donanda. Sed rectius contrarium cenſuit Roman, *conſ.* 405. *an.* 1. Decius *in cap. Eccleſia de conſtitution. n.* 125. Caſtillo *leg.* 15. *tauri num.* 2. *verſ. ſed primum verius,* Azebedo *in leg.* 4. *num.* 42. *tit.* 1. *lib.* 5. *noua collect.* Villabos *in ſuo erario commun. opin. lit. B. num.* 38. Sanch. alios allegans *diſp.* 89. *num.* 17. Gutierr. *cap.* 109. *n.* 31. Ducor, quia lex priuans coniugem ob ſecundas nuptias proprietate bonorum acquiſitorum, & filiis prioris matrimonij reſeruans eſt pœnalis, vti tradunt omnes, & conſtat, ex Authent. *de nuptiis.* § *ſi vero expectet.* ibi, & hæc communis mulieris, & viri mulcta ſit. Sed hæc loquitur de bonis, quæ coniux ab alio coniuge accepit, vt probat manifeſtè lex *fœmina in princ. Cod. de ſecundis nuptiis*, ibi: ex facultatibus priuum maritorum: & paulò inferiùs ex bonis priorum maritorum. Ergo non debet extēdi ad bona, quæ nō ex facultatibus mariti, ſed ex alterius facultatibus cōtēplatione mariti cōiugi donata ſunt. Nam eſto cenſeantur fictione iuris à merito donata, non tamē verè, & propriè. Non igitur lex pœnalis ad ea bona extēdi debet.

21. Quarta quæſtio, an coniux quæ ſucceſſit filiæ in dotem ab vtroque coniuge donatam reſeruare eam teneatur filiis prioris matrimonij tranſiens ad ſecunda vota? Affirmat etſi dubius Axeb. *in leg.* 4. *n.* 57. *tit.* 1. *lib.* 5. *noua collect.* eo quòd in illa dote, quæ filiæ patrimonium eſt nequeat diſtingui pars, quæ ab ipſa coniuge ſuperſtite proceſſit. Sed rectiùs Sanch. *d. diſp.* 89. *num.* 20. cenſet ſolam dimidiam partem illius dotis reſeruandam eſſe, ſi ab vtroque coniuge æquè dos conſtituta fuit; ſin minus reſeruandam eſſe ſolam eam partem, quæ à bonis coniugis prædefuncti proceſſit, quia ſola ea reſeruantur, non tamen reſeruantur quæ à coniuge ſuperſtite proceſſerunt. Non enim coniux ſuperſtes ſua propria bona filiis prioris matrimonij reſeruare debet, ac proinde nec tenetur reſeruare vſumfructum, quem in bonis coniugis prædefuncti habet, vti notauit Sanch. *d. diſp.* 89. *n.* 11. Gutierr. *c.* 109. *n.* 15. Neque item quæ propria induſtria, & labore acquiſiuit, vti tenent omnes.

22. Quinta quæſtio. Quidam filius aliis ſuis fratribus legitimam patris reliquit, vnus ex his fratribus deceſſit, ob cuius obitum mater hæres fuit non ſolùm legitimæ illius filij, ſed etiam illius partis, quam ex ſuo patre acceperat, reſeruandáne eſt hæc pars aliis filiis, ſi ad ſecundas nuptias tranſeat? Affirmat Azebedo *in leg.* 40. *num.* 50. *tit.* 1. *lib.* 5. *recopilat.* motus ex doctrina Baldi *in Authent. ex teſtamento. num* 1. *Cod. de ſecundis nuptiis* aſſerentis bonorum originem ſpectandam eſſe. Hæc autem bona à patre proceſſerunt, ergo ea filiis prioris matrimonij reſeruanda ſunt. Sed rectiùs Petr. Barboſa *in leg. poſt dotem, num.* 76. *in fine. ff. ſoluto matrimonio*, referens decisum eſſe Sanch *d. diſp.* 89. *num.* 22. Gutierr. *cap.* 109. *num.* 30. cenſent prędictam partem fratris pręmortui in qua alius frater ſucceſſit, non eſſe filiis prioris matrimonij reſeruandam. Quia eſto à patre proceſſerit, non tamen proceſſit immediatè, ſed mediatè ſcilicet medio fratre. At vt rectè tradit Salicet. *in Authent. ex teſtamento* paulò poſt *princ.* ſuper vęrbo *peruenerunt. Cod de ſecundis nuptiis*, coniux tranſiens ad ſecunda vota ea ſola bona reſeruare tenetur filiis prioris matrimonij, quæ ab altero coniuge immediatè acceperit, vel media ſucceſſione filij in bonis paternis. Secùs verò quæ acceperit media ſucceſſione filij in bonis fratris, quia hæc non ſunt cenſenda bona parentis, ſed fratris, à quo originem duxerunt.

23. Sexta quæſtio eſt de bonis, quæ peruęnerunt ad filium ex ſubſtantia aui, aliorúmque aſcendentium pręter patrem, & matrem, an ſi pater, vel mater tranſiens ad ſecundas nuptias in his bonis filio ſuccedat, teneatur ea aliis ſuis filiis prioris matrimonij reſeruare: Affirmant Matienzo *lib.* 5. *recopil tit.* 1. *leg.* 3. *gloſſ* 2. *num.* 15. Et Molin. *t.* 1. *de iuſt. tract.* 2. *diſp.* 163. *notab.* 3. Quia ea bona videntur ex ſubſtantia paterna prouenire. Sed contrarium tenendum eſt cum Bartholo. *in Authent. ex teſtamento. num.* 2. *Cod. de ſecundis nuptiis.* Gregor. Lopez *in leg.* 26. *tit.* 13. *part.* 5. verbo *fincan.* Anton. Gomez, *leg. tauri, num.* 2. Azebedo *leg.* 4. *num.* 43. *tit.* 1. & *leg.* 6. *tit.* 9. *lib.* 5. *noua collect.* Ant. Gab. 3. *t. commun. opin lib.* 3. *tit. de ſecundis nuptiis. concl.* 3. *num.* 16. Sanch. aliis relatis, *diſp.* 89. *num.* 23. Gutierr. *de matr. cap.* 109. *num.* 33. Nam textus hanc reſeruationem indicentes expreſsè loquuntur de bonis, quę ex ſubſtantia coniugis præmortui peruenerunt ad filium, & in quibus ſuperſtes coniux ex lege ſuccedit. At cùm hęc diſpoſitio (vt ſępè dictum eſt) pœnalis ſit non debet ex vno caſu, ad alium extendi; maximè cùm ſub nomine ſubſtantiæ paternæ non veniat intelligenda ſubſtantia, quæ ab auo, & proauo proceſſit. Item per tranſitum ad ſecundas nuptias ſolus coniux pręmortuus propriè offenditur, eiuſque filij, non autem auus, & proauus. Ergo ſubſtantia aui, & proaui, aliorúmque aſcendentium non debet in hac reſeruatione comprehendi. Quod procedit, tametſi contemplatione patri hæc bona filio ab auo relicta ſint, vti notarunt Azebedo *d. l.* 4. *n.* 43. Sanch. *n.* 23. *in fine* Gutierr. *n.* 34.

24. Ex his à fortiori infertur coniugem ſecundò nubentem ſucedere pleno iure quoad proprietatem, & vſumfructum in bonis, quę aliunde peruenerunt ad filium, quàm ex ſubſtantia parentis pręmortui nempè quę ad ipſum ex perſona extranea peruenerunt, vel ipſe filius ſua acquiſiuit induſtria, vti habetur *in leg mater* 5. *Cod. ad Tertulian.* Et in Authent. *de nuptiis.* § *hinc nos alia, verſ.*

ſed quarta, *collat.* 4. Et licèt grauis controuerſia inter Doctores ſit, an hoc procedat, ſi coniux poſt mortem filij ſecundas contraxerit nuptias verior, & receptior eſt ſententia, quam aliis allegatis docet Sanch. *diſp.* 89. *num.* 24. Gutierr. *cap.* 109. *num.* 35. procedere ſiue coniux poſt mortem filij, ſiue ante contraxerit nuptias, vt videtur expreſsè deciſum Authent. *de nuptiis.* §. *hinc nos, verſ. ſed quanta*, ibi; & quanta quidem quæ ex paterna ſubſtantia ad filium peruenerunt, eorum ſolum modò habet vſum ad ſecundas omnino ſiue prius, ſiue poſtea veniens nuptias, in reſiduis verò omnibus rebus, quæ aliunde erant filij præter paternam ſucceſſionem veniat ſecundùm vocationem noſtram. Ecce qualiter coniux tranſiens ad ſecundas nuptias ſiue ante, ſiue poſt mortem filij pleno iure ſuccedat in his omnibus, quæ filius habuit aliunde quàm ex paterna ſubſtantia.

25. Monent rectè Sanch. *d. diſp.* 89. *num.* 25. & Gutierr. *d. cap.* 109. *num.* 36. hanc reſeruationem bonorum quoad proprietatem, quam coniux tranſiens ad ſecunda vota tenetur facere filiis prioris matrimonij, procedere tametſi filij hæredes coniugis defuncti non fuerint, eo quòd hæreditati paternæ renũciauerint, niſi fortè ob ingratitudinem à ſucceſſione repellantur. Deciditur expreſsè Authent. *hæres. Cod. de ſecundis nuptiis.* ibi: hæredes lucro cedunt liberis, licèt hæredes non ſint patris, aut matris, aut vtriuſque, niſi fuerint ingrati, & probetur ingratitudo. Quippe per renunciationem ſolùm præſumuntur cedere ſucceſſioni iure ſanguinis illis competenti, non autem hæreditati, quæ ob iniuriam illis factam à lege conceditur. Excipe niſi renunciationis tempore iam ea bona coniugi ſuperſtiti peruenerint, nam eo caſu cenſenda eſt renunciatio extendi ad prædictum lucrum, vti ex Decio *conſ.* 206. *volum.* 2. *& Rub. Cod. de ſecundis nuptiis. num.* 7. Ripa *leg. fœmina in princ. quæſt.* 6. *num.* 19. tradit Sanch. *d. num.* 25. & Gutierr. *num.* 36. Dixi, niſi ob ingratitudinem à ſucceſſione repellantur, quia ingrati velut mortui reputantur. §. *quoniam infirmos*, verbo *vbique tamen inſtit. de Nuptiis.* & ſicut ſi mortui eſſent filij, nulla eſſet illis reſeruatio, ſic nulla eſt ingratis. Idem probat Sanch. & Gutierr. de filiis ſucceſſionis incapacibus, vti ſunt profeſſi in ordine Minorum, & Societatis Ieſu, quibus nihil eſt reſeruandum.

26. Circa tertiam conditionem, quæ eſt, vt bona coniugis defuncti ſuperſtiti parta ſint titulo lucratiuo. Nam ſi titulo oneroſo parta fuerint, efficiuntur plenè coniugis quoad proprietatem, & vſumfructum, vti colligitur *ex leg. fœmina in princ. Cod. de ſecundis nuptiis* ibi, donationibus factis, vel cuiuſlibet munificæ liberalitatis præmio: & ex Authent. *hoc lucrum. Cod. eodem tit.* vbi bona reſeruanda filiis ob ſecundas nuptias appellantur lucrum. Quo nomine ſola acquiſita titulo lucratiuo digna ſunt, vt ex omnium ſentẽtia tradit Sanch. *diſp.* 89. *num.* 26. Gutierr. *cap.* 109. *num.* 37. Et plures referens Azebedo *leg* 4. *num.* 47. *tit.* 1. *lib.* 5. *nouæ collect.*

27. Ex his primò deducitur coniugem ſuccedentem in aliquibus bonis, quæ filius ex titulo oneròſo habuit à ſuo patre non eſſe obligatam nouas nuptias contrahentem reſeruare filiis prioris matrimonij, quia hæc non habet coniux à coniuge prædefuncto ex munifica liberalitate, ſed ex filij contractu, vti notauit Garron. in Authent. *ex teſtamento in edit. noua num.* 29. *Cod. de ſecundis nuptiis.* Sanch. *diſp.* 89. *n.* 28. Gutierr. *capit.* 109. *numero.* 40.

28. Secundò deducitur quid ſentiendum ſit de arrhis, & ſponſalitia largitate? Fateor communem eſſe ſententiam prædicta reſeruanda eſſe filiis prioris matrimonij, vt conſtat ex pluribus, quos refert, & ſequitur Sanch. *lib.* 6. *diſp.* 41. *n.* 3. Gutierr. *cap.* 109. *n.* 38. At veriorem, & probabiliorem exiſtimo ſententiam aſſerentem arrhas pleno iure cõiugis eſſe, nec reſeruari debere filiis prioris matrimonij; quia non cõcedũtur titulo lucratiuo ſed remuneratorio ad compenſandam inquam nobilitatem, pudicitiam, aliáſve dotes ſponſæ, ideóque ſolent inſtar contractus deduci in pactum, neque aliter vxor, eiúſve parentes ad matrimonium conuenire volunt. Secùs verò eſt de ſponſalitia largitate, quæ in ſignum amoris conceditur, & de qua loquitur textus *in leg. fœmina Cod. de ſecundis nuptiis.* ibi. Quidquid de facultatibus priorum maritorum ſponſalium iure, quidquid etiam nuptiarum ſolemnitate percepit. Quæ omnia latiùs probaui *diſp.* 1. *p.* 12. §. 8.

29. Tertiò deducitur quid ſit ſentiendum de lucris acquiſitis conſtante matrimonio: Et breuiter reſpondeo medietatem illorum lucrorum, quæ cõiugi diſſoluto matrimonio competit ita illius eſſe propriam, vt eſto ad ſecundas nuptias tranſeat, non obligetur filiis prioris matrimonij reſeruare, quia cenſetur propria induſtria acquiſita. Nam eſto fuerit acquiſita induſtria alterius coniugis, ob vitam indiuidualem, quam profitentur, vnius labor alteri communis eſt, ſicuti docent Ripa *in leg. fœmina in princ. q.* 22. *num.* 59. *Cod. de ſecundis nuptiis.* Couarruu. 4 *decret.* 2. *p. cap.* 3. §. 9. *num.* 8. Anton. Gomez *leg.* 14. *tauri num.* 3. & Tello *num. vnico* Caſtillo *num.* 2. Azebedo, *leg.* 6. *num.* 1. & ibi Matien. *gloſſ.* 2. *num.* 2. *tit.* 9. *lib.* 5. *collect.* Thom. Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 89. *num.* 29. Gutierr. *lib.* 2. *pract. quæſt.* 95. *num.* 21. & *de matr. cap.* 109. *n.* 40. aduerſus Zifuentes *leg.* 14. *Tauri. num.* 1. Et Menchaca *de ſucceſſ. creat. lib.* 1. §. 1. *numero* 15. *in fine*.

30. Quartò infertur quid ſit ſentiendum de bonis, quæ coniux ſuperſtes acquirit ex defuncti patrimonio ſtatuto, lege, ſeu conſuetudine ſic diſponente? Grauiſſimi Doctores ſequuti Bald. *in leg. fin. Cod. de bonis quæ liberis in fine*, cenſent hæc bona reſeruanda non eſſe, ſic Menoch. aliis relatis, *conſ.* 255. *n.* 32. *vol.* 2. Caſtillo *l.* 15. *tauri n.* 2. & ibi Anton. Gomez, *n.* 3. Gomez Arias *leg.* 12. *tauri. n.* 16. *&* 17. Segura *de bonis lucratis conſtante matrim. num.* 86. Gregor. Lopez, *in leg.* 26. verbo *las arrhas. tit.* 13. *part.* 5. Et inclinat Ioann. Lupus, *leg.* 14. *tauri num.* 7. Ducuntur quia hæc bona non acquirit coniux ex munifica liberalitate mariti, ſiquidem ipſo inuito acquiruntur, ſed ex neceſſitate per legem inducta ob matrimonij contractum. At leges indicantes reſeruationem loquuntur de acquiſitis à marito titulo liberali: ergo &c. Nihilominus etſi prædicta ſententia ſatis probabilis ſit, probabiliorem exiſtimo, quæ aſſerit prædicta bona filiis reſeruanda eſſe, quam docuit Bald. ſibi contrarius *Authent. ex teſtamento, num.* 6. *Cod. de ſecundis nuptiis.* Bartol. *in leg. vn. num.* 2. *verſ. item poſſumus. Cod. de inofficioſis dotib.* Couarruu. 4. *decret.* 2. *p. cap.* 3. §. 9. *n.* 7. Matienzo *lib.* 5. *recopil. tit.* 9. *leg.* 6. *gloſſ.* 2. *n.* 3. Azebedo *in leg.* 3. *num.* 2. & *leg.* 4. *num.* 27. *tit.* 1. *lib.* 5. *recopilat.* Ioann. Garcia *de coniugali acquæſtu num.* 8. & *de expenſis. cap.* 13. *num.* 16. Sanch. aliis relatis *lib* 7. *diſp.* 87. *num.* 30. Gutierr. *lib.* 2. *pract. quæſt.* 95. *num.* 20. & *de matr. cap.* 109. *num.* 42.

31. Quintò infertur deciſio illius quæſtionis, ſi vterque coniux paciſcantur, qui primus deceſſerit, alteri relinquat quintam ſuorum bonorum partem, an hæc pars coniugi ſuperſtiti adiudicata reſeruari debeat filiis prioris matrimonij? Affirmat. Boërius *deciſ.* 285. *n.* 7. *&* 8. Guilielm. Benedictus *cap.* Raynutius *de teſtament.* verbo *vxorem. deciſ.* 5. *vbi de ſucceſſione ab inteſtato. num.* 87. & verbo *qui cum alia. num.* 205. Garron. Authent. *ex teſtam n.* 86. *in noua edit.* Ioann. Garcia *de coniugali quæſt. n.* 8. & *de expenſis c.* 13. *n.* 16. Ducuntur, quia eſto ſint acquiſita ex contractu, contractus ille non tollit liberalitatem & munificentiam, cùm nihil ex parte coniugis ſuperſtitis, datum fuerit defuncto in compenſationem, ſeu commutationem lucri acquiſiti. Sed rectius contrarium cenſuit Ripa, *dicta leg. fœmina quæſt.* 17. *num.* 39. *Cod. de ſecundis nuptiis*, & quamuis dubius Ioann. Lupus, *leg.* 14. *tauri. n.* 7. Sanch. *diſp.* 89. *num.* 32. Gutierr. *cap.* 109. *num.* 43. eo quòd hoc lucrum competit coniugi ſuperſtiti ex contractu oneroſo, quippè obligatus erat tantundem

dem coniugi defuncto concedere, ſi fortè prius quàm ipſe deceſſiſſet. Non igitur ex liberalitate, & munificentia coniugis prædefuncti habet, cum in eius commutationem, obligationem ſubierit, defunctóque tradiderit tantumdem illi concedendi, ſi anteaquam ipſe præmoreretur.

31. Ad extremum huius conditionis aduertit optimè Sanch. *lib. 7. diſp. 89. num.* 33. & Gutierr. *cap.* 109. *num.* 43. quartam partem bonorum coniugis defuncti debitam coniugi ſuperſtiti pauperi, iuxta diſpoſitionem textus in Authent. *preterea. Cod. vnde vir, & vxor.* & *leg. regia 7. tit.* 13. *part.* 6. reſeruandam eſſe filiis prioris matrimonij in omni euentu, ſiue coniux ſuperſtes tranſeat ad ſecundas nuptias, ſiue non; quia ſic cauetur in dicta Authent. ob filiorum fauorem. Hac enim ratione, & paupertati coniugis & filiorum commodo lex conſuluit. Et quamuis in dicta lege regia 7. hoc commiſſum ſit, non inde inferri debet deciſionem Authent. correctam eſſe, vt rectè notauit Gutierr. *num.* 43. Hæc quarta, vt placet Gregor. Lopez *in dicta leg. 7.* verbo *filios* extrahenda eſt non de quinta parte, de qua poteſt quilibet diſponere, ſed de cumulo hæreditatis. Neque obeſt, quod filij grauentur in legitima, quia non grauantur ex libera voluntate parentis, ſed ex legis diſpoſitione, vt manifeſtè conſtat, cum filij ab inteſtato ſuccedunt parenti, quo caſu coniux pauper hanc quartam petere poteſt. An autem debeatur coniugi pauperi, ſi patrem diuitem habeat? variant Doctores, vt videre eſt in Gregor. Lopez, *dict. leg. 7. in medio.* Barboſa *in leg maritum.* 13. *num.* 99. *ff. Soluto matrimonio.* Verius exiſtimo debitam eſſe. Tum quia hæc quarta pars debetur vxori non habenti propria bona, vt conſtat ex illis verbis legis regiæ. Ni ella lo hubieſe de lo ſuyo. Tum quia abſolutè pauper eſt, etſi diuitem patrem habeat.

33. Vltima conditio requiſita ad bonorum reſeruationem eſt, vt ſuperſint filij prioris matrimonij, vt conſtat ex dicta *leg. fœmina, Cod. de ſecundis nuptiis.* & Authent. *de nuptiis. § ſi vero expectet.* & *§. prima ſiquidem collat.* 4. & *leg. generaliter. Cod. de ſecundis nuptiis.* Nam cum in illorum fauorem hæc reſeruatio ſtatuta ſit, illis deficientibus ceſſat. Neque refert, an coniux defunctus ex alio matrimonio liberos habeat, vt teneatur coniux ſuperſtes, ex quo nulli liberi habiti ſunt bona à coniuge defuncto accepta illis reſeruare, quia textus in dicta leg. fœminæ & leg. generaliter de coniuge quæ liberos habens tranſit ad ſecunda vota expreſsè loquuntur, ſicuti aliis relatis notarunt Sanch. *lib. 7. diſp.* 89. *n.* 34. Gutierr. *cap.* 109. *num.* 45.

34. Difficultas autem eſt, an ſi ex priori matrimonio ſuperſunt filij, cum coniux ſecundas nuptias contrahit, ipſique nulla relicta prole viuente coniuge deceſſerint, obtineat coniux plenè dominium illorum bonorum, ac ſi nullos ex priori matrimonio filios habuiſſet? Negat Gloſſa *in authent. ex teſtamento* verbo *filij. Cod. de ſecundis nuptiis.* Corneus *conſ.* 241. *num.* 6. *volum.* 2. Ludouic. Roman. *conſ.* 379. *in fine*: eo quod hæc priuatio inducta eſt in compenſationem iniuriæ viro, filiiſque prioris matrimonij irrogatæ, quæ nullatenus ceſſat, tametſi poſt contractas nuptias filij deceſſerint. Deinde proprietas illorum bonorum à puncto ſecundi matrimonij contracti, filiis prioris matrimonij eſt applicata. Ergo per illorum mortem non redit ad coniugem, ſed tranſit ad illorum ſucceſſores.

Alij, è quibus eſt Bolognin. *addit. ad Matheſilanum. de ſucceſſion. ab inteſtato art. 2. princip. membro* 1. *num.* 22. Garron. *Rub. Cod. de ſecundis nuptiis in noua edit. remedio 3. ad euitandas pœnas ſecundò nubentium, num.* 124. & Authent. *ex teſtamento, num.* 79. *Cod. eodem tit.* aſſerunt prædictam ſententiam procedere, cum filij decedentes hæredem inſtituunt, ſecùs verò quando ab inteſtato decedunt. Nam decendentibus ab inteſtato ſine prole illorum parens ſuccedit, & proprietas cum vſufructu conſolidatur. At inſtituto hærede videtur hæres in proprietate ſuccedere, quia hæres filij perſonam repræſentat. Authent. *de iureiurando à moriente præſtito in princ.*

35. Cæterùm longè verius eſt, & omnino tenendum parentem ſecundò coniugatum in ea proprietate ſuccedere, conſolidarique cum vſufructu. Quæ fuit ſententia Bart. *conſ.* 54. *volum.* 1. & Auth. *de non eligendo §. hoc autem. num.* 1. & 1. *collat.* 1. & Authent. *ex teſtamento, num.* 1. *Cod. de ſecundis nuptiis.* & ib Bald. *num.* 2. Anton. Gomez, *leg.* 14. *tauri num.* 1. Tello *leg. 6. tauri num.* 16. Zeuallos *in ſuis qq. pract. quæſt.* 671. Sanch. innumeros inferentis *dicta diſp. 89. num.* 37. Gutierr. *cap.* 109. *num.* 46. Moueor. *ex leg. fœmina. §. illud ad finem. Cod. de ſecundis nuptiis.* vbi textus ad hanc reſeruationem excludendam æquiparat coniugem non ſuccepiſſe filios ex priori matrimonio, vel illus mortuos eſſe, ibi. Quod ſi nullam ex priori matrimonio habuerit ſucceſſionem, vel natus, natiue deceſſerint. At nulla exiſtente ſucceſſione nulla eſt reſeruatio. Ergo etiam nulla eſt filiis decedentibus. Neque ibi deciditur, an deceſſerint inteſtati, vel teſtati, ſed ex eo tantùm quòd deceſſerint reſeruatio tollitur; vti colligitur, ex §. *quoniam infirmus* Authent. *De Nuptiis.* Ex quo fit hanc proprietatem, quæ filiis applicatur, non applicari ipſis firmiter & irreuocabiliter, ſed potius reuocabiliter, & pendenter à morte ſui parentis illis viuentibus. Nam ſi illi prius deceſſerint, nequaquam de proprietate illa diſponere poſſunt, ſed redit ad parentem, vt de illorum interitu aliquod accipiat ſolatium, *iuxta textum in leg. Hac edictali. §. his illud verſ. hoc quoq, caueat. Cod. de ſecundis nuptiis.* ibi vt ad eandem lucrum redeat luctuoſum. Ex quo fit in facultate, quam habet filius deſcendentibus carens, etiamſi ſub patria poteſtate exiſtat modò pubes ſit diſponendi de tertia ſuorum bonorum parte iuxta *leg. 6. Tauri*, quæ hodie eſt *lex 1. tit. 8. lib. 5. compilat.* & *leg. 5. Tauri*, quæ hodie eſt *lex 4. tit. 4. eodem lib.* non eſſe computandam proprietatem horum bonorum, quæ poſt mortem ſui parentis ad ipſum deuenire debebat, quia illa proprietas decedente ipſo redit ad parentem, & cum vſufructu conſolidatur; vti aliis relatis notauit Sanch. *lib. 7. diſp.* 89. *num.* 39. Gutierr. *cap.* 109. *num.* 47.

36. Ex his ſoluta ſunt oppoſita fundamenta. Admitimus hanc proprietatem bonorum filiis applicari in compenſationem iniuriæ, ſed reuocabiliter, ſi prius quam parens deceſſerint, vel incapaces ſucceſſionis extiterint. Ideóque etſi coniux tranſiens ad ſecundas nuptias priuetur proprietate illorum bonorum, ad illam tamen morte, ſeu incapacitate filiorum ſuperueniente redire poteſt. Et licèt hæres à filio deſignatus illius perſonam repræſentet, illa repræſentatio non eſt vera ſed ficta, vti denotant verba illa Authent. *hæres quodam modo videtur eadem perſona cum defuncto*: dictio *quodammodo* improprietatem reportat. *leg. in ſuis ff. de liberis, & poſthumis.* Præterquam quòd non poteſt defunctum repræſentare, niſi in iis in quibus hæres exiſtit, at cum proprietatem illam nequeat defunctus in alium transferre, vtpote quæ non eſt ſibi abſolutè, & irreuocabiliter data, non poteſt comparatione illius hæredem inſtituere.

37. Denique aduerte fructus illorum bonorum, quos coniux tranſiens ad ſecunda vota percipere poteſt, & quorum proprietas filiis prioris matrimonij reſeruatur, ſi tempore mortis nondum percepti ſint, ad filios prioris matrimonij ſimul cum proprietate pertinent, quia vſufructuarius prout erat ille coniux non tráſmittit ad hærades fructus nondum perceptos; nec illos facit ſuos. *ex leg ſur. leg. ſi defuncta. ff. de vſufructu. leg. ſi vſufructuarius meſſem. ff. quemadmodum vſufructus amittatur. §. is verò inſt. de rerum diuiſione*, & tradunt aliis relatis Azebedo *leg. 4. nu. 56. tit. 1. lib. 5. recopil.* Sanch. *lib. 7. diſp.* 89. *num.* 40. Gutierr. *cap.* 109. *num.* 48.

§. V.

Expenduntur caſus, in quibus coniux tranſiens ad ſecunda vota non tenetur reſeruare filiis prioris matrimonij bona, quæ ex coniugis prædefuncti ſubſtantia proceſſerunt.

1 *Excuſatur à reſeruatione bonorum, ſi filius decedens ſuperſtitem patrem inſtituat hæredem, aut legato, vel fideicommiſſo ea bona parenti relinquat.*

2 *Secundò quoties filij prioris matrimonij conſenſum præſtiterint ſecundis nuptiis à parente contractis.*

3 *Proponuntur obiectiones aduerſus hunc caſum, & ſoluuntur.*

4 *Debet eſſe conſenſus manifeſtus.*

5 *Item omnium filiorum.*

6 *Deinde à filio pubere præſtitus.*

7 *Non requiritur in filio nuptiis parentis conſentiente ſcientia, quod amittat reſeruationem prædictorum bonorum.*

8 *Conſenſus filiorum ſecundis nuptiis parentis præſtitus non euitat pœnas impoſitas ſecundo nubentibus, quæ non ſunt in fauorem filiorum ſtatuta.*

9 *Tertiò excuſatur à reſeruatione, ſi ex viri prædefuncti conſenſu coniux ſuperſtes ad ſecunda vota tranſeat.*

10 *Conſenſus coniugis defuncti in ſecundum matrimonium debet eſſe expreſſus, vel coniecturis certis manifeſtus.*

11 *Si coniux defunctus teſtetur bona à ſe relicta coniugi ſuperſtiti fuiſſe titulo oneroſo, & non lucratiuo donata, reſeruanda non ſunt.*

12 *Quartò excuſant aliqui ab hac reſeruatione, ſi coniux tranſiens ad ſecundum matrimonium minor ſit. Sed contrarium eſt verius.*

13 *Quintò excuſant aliqui, ſi filius poſt ætatem pupillarem decedat, illique mater ſuccedat in bonis paternis. Sed non admittitur.*

14 *Sextò, ſi nubat ex priuilegio principis.*

1. PRimus, & præcipuos caſus, in quo coniux ſecundum mattimonium iniens excuſatur à teſeruatione bonorum coniugis prædefuncti, eſt ſi filius decedens ſuperſtitem patrem inſtituat hæredem, aut legato, vel fideicommiſſo ea bona parenti relinquat. Habetur eapteſsè Authent. *ex teſtamento. Cod. de ſecundis nuptiis*. & Authent. *de nuptiis collat. 4. §. hinc nos verſ. ſi igitur.* Quippe eo euentu percipit pater ea bona à filio iuſtar cuiuſdam extranei, vti; dicitur in dicto Authent. *ex teſtamento.* At extraneus inſtitutus hæres, legatarius, vel fideicommiſſarius poſſidebit ea bona pleno iure quoad proprietatem, & vſumfructum. Ergo eodem modo parens ea poſſidere debet. Quæ ratio probat, ſiue inſtiturio, legatum, aut fideicommiſſum contingat antequam parens ſecundas nuptias contrahat, vel poſt illas contractas: vttoque euentu proprietatem, & vſumfructum illorum bonorum acquirit, quia inſtar eatranei illi conceſſa ſunt. Atque ita docent Bartolus *authent. de nuptiis §. hinc nos. num.* 1. & Authent. *de non eligendo ſecundò nubentes. §. cum igitur. num. 7. collat.* 1. *Angel. in pr. num.* 7. Ciſuentes *leg. 15. tauri. n. 1. poſt. 4. limitat. verſ. in 2. caſu.* Anton. Gab. *t. 3. lib. 3. de ſecundis nuptiis. concl. 3. num.* 26. Villalobos *in ſuis communib. opinionib. litt. B. num.* 37. Sanch aliis relatis, *diſp. 89. num. 41. & 42.* Gutierr. *de matr. cap. 109. num. 49.*

2. Secundus: quoties filij prioris matrimonij conſenſum præſtiterint ſecundis nuptiis à parente coottactis, excuſatur parens à pœna reſeruationis, eo quòd hæc iudicta ſit in ſatisſactionem iniuriæ prædictis filiis irrogatæ, quæ iniuria omnino ceſſat ipſis filiis conſentientibus. Atque ita docent Gloſſa Anthent. *de non eligendo ſecundo nubemet. verbo copulantur.* & ibi Angel. *num.* 8. Pariſius *conſ. 29. num* 81. *volum.* 3. Ciſuentes, *leg. 15. tauri, num. 2. limit.* 1. & ibi Caſtillo *num.* 15. *verſ. vnum tamen.* Anton. Gomez *num.* 6. Matienzo *leg. 3. gloſſ. 2. num. 43. tit. 1. lib. 5. compilat.* Azebedo *leg. 4. num. 36. eiuſdem tit. & lib.* Thom. Sanch. plures referens *lib. 7. diſp. 89. num.* 43. Menoch. *conſ. 626. num. 1. volum.* 7. Gutierr. *cap. 109. de matr. num.* 50.

3. Sed aduerſus hanc communem ſententiam inſurgit Sarmiento *lib. 1. Selectar. interpretat. cap. 4. per totum*, quem ſequitur Andreas Fachineus, *lib. 3. controuerſ. iuris cap.* 65. Mouentur primò; quia nulla eſt lex, ex qua colligi poſſit hanc reſeruationem in hoc caſu ceſſare. Quod ſi dicas ceſſate, quia ceſſat ratio ob quam hæc reſeruatio inducta eſt? obſtat, quia hæc reſeuatio non ſolum ob iniuriam ſactam filiis, quorum charitatem ſecundas nuprias conttahens negligere videtur, ſed etiam ob iniuriam cooiugi prædefuncto irrogatam, cuius memoriam deſpicit, abolereque intendit, vti dicitur in Authent. *de Nuptiis §. ſin autem.* Ergo eſto ceſſet iniuria ſacta filiis ob eorum conſenſum, cum non ceſſet iniuria coniugi prædefuncto irrogata, ceſſare non debet hæc reſeruatio. Secundò filij nuptias parentis impedire nequeunt, & illis aſſentientes opus laudabile exercent. Non igitur ob eam cauſam detrimentum pati debent; ſiquidem iure conſtitutum eſt, vt qui contradicendo actum impedire nequit, nullum conſentiendo ſibi paret præiudicium. *leg. Cauus ff. de pignoratitia actione.* & *leg. quæ dotis ff. ſoluto matrimonio.* & tradit latè Tiraquel. *de retractu conuention. §. 1. gloſſ. 9. num.* 146. Verùm et ſi hæ rationea difficiles ſint, ob illas tamen non eſt à communi ſententia recedendum. Quare ad primam reſpondeo admittendo prædictam reſeruationem ſtatutam eſſe in compenſationem iniuriæ, tum coniogi defuncto, tum filiis prioris matrimonij factæ coniunctim, & non diuiſim. Vnde deficiente aliqua ex his iniuris ceſſat pœna reſeruationis. Ad ſecundam, admitto filios impedire non poſſe nuptias ſui parentis, at obligatos non eſſe illis conſentire, & quamuis qui impedire nequit actum nullom ſibi paret præiudicium pœnale conſentiendo; benè tamen parare ſibi poteſt præiudicium legale, cum lex ob conſenſum præſtitum tollere poſſit ius, quod aliàs non conſentiens haberet, vt manifeſtum eſt in domino qui ſui ſerui matrimonio conſentit, qui ratione conſenſus præſtiti nequit ſeruum venundare in partes longinquas, vbique matrimonio vti non poſſit.

4. Conſenſos autem, quem filij præſtare debent parentis coniugio, debet eſſe manifeſtus, ita vt apertè conſtet prædictum cooiugium approbare. Quare non ſufficit quod ſciant ſuum parentem velle ſecundum inire matrimonium, nec repugnent, quia in his quæ grauis ſunt præiudicij ſcientia cum taciturnitate non eſt ſignum ſufficiens conſenſus, maximè cum filij plures rationes honeſtas habere poſſint non contradicendi, ſicuti aduerſus alios docet Sanch. *diſp. 89. num.* 44. Marc. Anton. Peregrin. *conſ. 78. num. 11. & 17.* Fachineus *dicto cap. 65. verſ. quinta concluſio, iuncto §. iam quid mihi.* Azebedo *leg. 4. num. 36. tit. 1. lib. 5. noua collect.* Gotierr. *cap.* 109. *numero.* 51.

5. Item debet eſſe conſenſus omnium filiorum vt omnibus præiudicet. Vnde ſi aliqui conſentiant, alij verò repugnent, vel ſaltem negatiuè ſe habeant ſoli conſentientes bonorum proprietate priuabuntur. Non enim vnius conſenſus alteri præiudicate debet vt aliis relatis notauit Sanch. *d. diſp. 89. num.* 45. Gutierr. *cap. 109. num.* 51. Quod ſi filij deceſſerint relictis nepotibus, ſatis erit horum conſenſus, vtpote qui filiorum perſonam repræſentant, & in iure acquiſito ſuis parentibus ſuccedunt, vt benè notauit Menoch. *conſ. 155. num. & 31 volum.* 2. Sanch. *nu.* 46. Gutierr. *num.* 52.

6. Inſuper requiritur conſenſus à filio pubere præſtitus. Nam impuberes vtpote ignari conſilij inſufficientes ſunt ad hanc ceſſionem. Quod verum eſt quamuis accedat licentia, vel conſenſus tutoris, vt aduerſus Anton. Gab. *t. 3. commun. opin. lib. 3. tit. de ſecundis nuptiis, concl.* 1.

concl. 1.*num.* 36. probat latè Garron. *Rub. de ſecundis nuptiis in noua edit.rem.*2. *contra pœnas ſecundò nubentium, num.* 122. *verſ. an ſi filij.* Sanch. *diſp.* 89. *num.* 47. Gutierr.*num.* 52. Quod ſi pubes ſi filius, minor tamen 25. annis iuſta cauſa moueri debet ad hunc conſenſum præſtandum, vt firmiter cenſeatur reſeruationi cedere; aliàs reſtitui poteſt in integrum, ſicuti relato Angelo *conſ.* 396. *num.* 4. & Menochio *conſ.* 237. *num.* 21. *lib.* 3. tradit Fachineus *lib.* 3. *controuerſ. iuris cap.* 65.*verſ. tertia concluſio.* Gotierr. *num.*53. & 54.

7. Nullatenus verò requiritur in filio nuptiis parentis conſentiente ſcire ſe amittere reſeruationem prędictorum bonorum prædictum conſenſum præſtando, non ſolùm in foro externo, in quo ignorantia huius iuris non præſumitur, ſed neque in foro conſcientiæ. Quippe hæc reſeruatio non tollitur, eo quòd filius cedat reſeruationi, & proprietatem bonorum ob ſecundas nuptias ſibi applicatam renunciet, ſed quia conſentiendo nuptiis tollit cauſam, ob quam hæc reſeruatio indicitur, ſcilicet iniuriam ſibi per ſecundas nuptias irrogatam, vt acutè notauit Sanch. *num.* 47. Gutiert. *num.*56.

8. Illud tamen in propoſito obſeruandum eſt cum Sanch.*num.*48. Gutiert.*num.*57.conſenſum filiorum ſecundis nuptiis parentum præſtitum nihil operari ad euitandas pœnas, quæ non ſunt in fauorem filiorum ſtatutæ, ſed ſolùm ad euitandas pœnas legales concernentes ipſorum fauorem. Vnde ſi defunctus legatum vxori relinquat ſub conditione, ne ad ſecundas nuptias tranſeat, ipſa verò ex filiorum conſenſu nubat, legatum amittet; quia filiorum conſenſus diſpoſitioni parentis defuncti præiudicare nequit.

9. Tertius caſus, in quo ceſſat obligatio prædictæ reſeruationis eſt, ſi ex viri prædefuncti conſenſu coniux ſuperſtes ad ſecunda vota tranſeat. Nam cùm in compenſationem, ſatisfactionémque iniuriæ defuncto coniugi, & filiis irrogatæ hæc reſeruatio ſit inducta, & viro conſentiente hæc iniuria ceſſet, ceſſat reſeruatio, vti pluribus relatis ex communi ſententia firmat Sanch. *dicta diſp.*89.*num.*49.Gutierr. *in leg. nemo poteſt. num.* 17. *ff. de legat.*1.& *de matr. cap.* 109. *num.* 58. aduerſus Sarmiento *lib.* 1 *ſelect.c.* 4. *n.* 3. Fachineum. *lib.*3. *controuerſ. cap.*65.*verſ.quarto.* Quod procedit, vt benè ſupradicti Doctores Sanch. & Gutierr. aduertunt, eſto infra annum luctus nupſerit, quia abſolutè nubit ex conſenſu viri,& ſic ceſſat iniuria. Pœnæ verò iure ciuili inductæ nubentibus infrà annum luctus iure canonico abrogatæ ſunt. Neque opus eſt, vt conſenſui parentis præmortui conſenſus filiorum accedat, vt contra Corraſium *lib.* 3.*miſcellan cap.* 1. *num.* 12. & Azebedo *dicta leg.* 4. *num.* 37.*tit.*1.*lib.*5.*compilat.* docuerunt Menoch. *conſ.*155. *num.*33.Sanch. *diſp.* 89.*num.* 55. Gutierr. *cap.* 109. *num.* 63. eo quòd hæc reſeruatio æquè ſatisfactionem iniuriæ viro præmortuo irrogatæ filiis ſtatuitur. Quare ſi ex conſenſu filiorum ceſſat, ceſſare debet ex viri conſenſu. Neque obeſt quod filij ex tali conſenſu detrimentum patiantur, quia id ex conſequentia euenit, ex eo quòd pater iniuriam remittit, & iure ſuo vtitur.

10. Conſenſus verò coniugis defuncti in ſecundum matrimonium ſuperſtitis debet eſſe expreſſus, vel coniecturis certis manifeſtus; qualis eſſet, ſi legatum vxori reliquiſſet, caſu quo ad ſecunda vota tranſiret, ſufficienter enim illa legatione nuptias illius approbauit; vt tradit Bald. *in leg.*1.*num.* 6.*Cod de ſecundis nuptiis.* Sanch. alíis relatis, *diſp.*89.*num* 52. Gutierr.*de mat.c.*109.*n.*60. Quod verum eſt, tametſi intra annum luctus nupſerit, quia pœnæ ob feſtinatas nuptias iure ciuili ſtatutæ prorſus abrogatæ ſunt, vti notarunt Sanch. & Gutierr. *ſuprà.* Non tamen eſt coniectura certa approbationis nuptiarum, quod coniux defunctus poteſtatem coniugi ſuperſtiti reliquerit diſponendi in vita, vel in morte de legatis à ſe relictis; virtute enim huius poteſtatis non poterit de proprietate legati ſibi conceſſi diſponere, ſi ad ſecundas nuptias tranſeat, quia illa poteſtatis conceſſio non eſt nuptiarum approbatio; ſicuti docuerunt Sanch. *num.* 53 Gutierr. *num.*61.

11. Quod ſi coniux defunctus teſtetur bona à ſe relicta coniugi ſuperſtiti fuiſſe titulo oneroſo, & non lucratiuo donata, ſatis eſt, vt coniux tranſiens ad ſecundas nuptias ea plenè retinere poſſit, nec debeat ex titulo nuptiarum filiis illius reſeruare. Nam cùm ſola coniugis defuncti voluntate hæc reſeruatio ceſſet, & hæc locum non habeat in bonis titulo oneroſo quæſitis, ſufficienter ſuam voluntatem declarauit affirmans titulo oneroſo ea bona coniugi dediſſe: ſicuti aliis relatis tradit Simon de Pretis *de interpret. vltim. volunt lib.* 1.*interpret.* 1. *circa legata. dub.*10.*num.* 121. quem refert, & ſequitur Sanch.*lib.*7.*diſp.*89.*num.*57.& Gutierr. *cap.*109. *n.*65.

12. Quartum caſum, in quo coniux tranſiens ad ſecunda vota excuſatur ab hac reſeruatione, & retinere bona à coniuge accepta poteſt, aſſerunt Socin.*in reg.*272. *num.* 3.Boërius *deciſ.* 185. *in fine.* Villalobos *in ſuo erario commun.opin. lit. B. n.* 30. Anton. Gabriel. *t.* 3. *commun.lib.* 3. *de ſecund.nupt.concl.* 1.*num.* 46. eſſe, ſi coniux tranſiens minor ſit, quia ratione minoris ætatis videtur ab hac pœna excuſata, vti videtur probare *lex.* 2. *Cod. ſi aduerſus delictum.* Sed meritò contrarium cenſuit Azebedo *lib.*5.*recopil.tit.* 1.*leg.*4.*n.*38.Sanch. *diſp.*89.*num.*58. Gutierr.*d.cap.*109. *num.*66. Fachn. *lib.* 3. *controuerſ. cap.* 69.*in fine*: quia nullo iure probatur hæc limitatio, nec rationi conſona erat, cùm in præſenti non agatur de damno vitando, ſed de lucro captando, in quo euentu minor ætas nihil refert. Lex verò 2. excuſat minorem à priuatione ſucceſſionis, aliiſque pœnis ſecundò nubentibus indictis, eo quòd prius non adierit iudicem, petieritque tutorem filiis deſignari. Quod alienum eſt à noſtro inſtituto.

13. Quintum caſum referunt aliqui, ſi filius poſt ætatem pupillarem decedat, illíque mater ſuccedat in bonis paternis, quia videtur hæc non à parente, ſed à filio accipere. Sed rectius Ciſuentes *leg.* 15. *tauri. n.* 2. *limitat.*4.Azebedo *d.leg.*4.*tit.*1.*l.*5.*recop.n.* 40. & 41. Sanch. *d.diſp.*89.*num.*59. Gutierr.*cap.*109.*num.*67. cenſent nullatenus hunc caſum eſſe admittendum; nam eſto filius ante, vel poſt ætatem pupillarem decedat, ſi in illius bonis parens ab inteſtato ſuccedit, cenſetur non à filio tanquam ab extraneo, ſed à filio perſonam patris repræſentante, atque adeò ab eius patre ea bona accipere, vti colligitur apertè ex *Authent. de Nuptiis collat.* 4 § *hinc nos, verſ. ſi igitur.*

14. Sextus caſus eximens coniugem ſecundo nubentem à reſeruatione bonorum eſt, ſi nubat ex priuilegio principis; nam cùm hoc priuilegium aliquid operari debeat, ſi hanc reſeruationem non tollit nihil eſt quod operari poſſit ſiquidem pœnæ ſtatutæ nubentibus intra annum luctus abrogatę ſunt. Atque ita docet *Gloſſa in leg. ſolet.* 10. *verbo liceat. ff. de his qui notantur infamia.* Angel. *in repetit.leg. Mater, Cod. ad Tertulianum num.*5. Decios *in leg.* 1.*num.*10. *Cod. de ſecundis nuptiis.* Anton. Gomez *leg.* 15. *tauri. num.* 6. *ad fin.* Boërius *deciſ.* 185. *num.*25. Anton. Gabr. *t.*3.*commun.opin.lib.*3.*tit.de ſecundis nuptiis, concl.* 1. *n.*43. Azebedo *leg.*4. *num.* 46. *tit.* 1. *lib.*5.*recopilat.* Sanch. *lib.*7.*diſp.*89.*num.*60. Gutierr.*cap.* 109.*num.* 68. eſtque omnium ſententia teſte Fachineo *dicto cap.* 65. *in fine*. tametſi ipſe contrarium cenſeat.

Alios caſus refert Gutierr.in quibus non habet locum hæc reſeruatio, ſed eos §. *præcedenti* retulimus, idéoque ab eis in præſenti ſuperſedendum eſt.

§. VI.

An vidua fornicationem committens incidat in pœnas ſecundò nubentibus ſtatutas.

1 *Pœnæ iure ciuili ſtatuta aduerſus ſecundò nubentes intra annum luctus iure canonico non corriguntur, quatenus*

nus afficiunt viduam fornicantem.

2 *Poſt annum luctus ſi vidua fornicetur probabilius eſt non incurrere pœnas ſtatutas nubentibus intra annum luctus.*

3 *Quoad pœnas ſtatutas ſecundò nubentibus non eſt dubium viduam fornicantem incurrere.*

4 *Iure Caſtella vidua luxurioſè viuens amittit lucra, quæ conſtante matrimonio acquiſiuit, tenetúrque hæredibus mariti reſtituere, non tamen amittit dotem.*

5 *Prædictæ pœnæ locum habent in foro conſcientia iuxta probabilem ſententiam.*

6 *Lectius eſt ſola accedente iudicis authoritate.*

7 *Ex his infertur viduam fornicantem priuari ſententia declaratoria criminis accidente proprietate bonorum ex prioris viri ſubſtantia acquiſitorum.*

8 *In viro luxurioſè viuente hanc pœnam locum habere negant plures.*

9 *Probabilius eſt oppoſitum.*

10 *Vidua fornicationem committens amittit tutelam, educationémque filiorum.*

1. TAmetſi iure canonico correctæ ſint pœnæ iure ciuili ſtatutæ aduerſus ſecundò nubentes intra annum luctus, nullatenus tamen corriguntur, quatenus afficiunt viduam fornicantem. Nam vt conſtat *ex c. fin. de ſecundis nuptiis*, hæ pœnæ corriguntur, ne illis ſecundæ nuptiæ, quæ licitæ ſunt impedirentur, quod in fornicatione, quæ omni iure illicita eſt non procedit. Neque rationi conſonum erat, vt ius canonicum viduis delinquentibus faueret. Atque ita vt certum ex omnium ſententia aduerſus vnum Corneum tradit Sanch. *lib. 7. diſp.* 90. *num.* 1. Gutierr. *cap.* 110. *num.* 1.

Quapropter vidua intra annum luctus fornicationem committens incidit in omnes pœnas, quæ iure ciuili ſtatutæ ſunt eo tempore nubentibus, vt conſtat *ex Authent. de reſtit. & ea quæ parit.* §. *fin.* & ſubditur ibi ratio. Non enim aliquid amplius habet caſtitate luxuria & habetur *leg. regia.* 3. *tit.* 12. *part.* 4. Et licèt plures Doctores videantur ad has pœnas incurrendas exigere conſuetudinem fornicandi. At longè verius eſt vnicam fornicationem intra annum luctus commiſſam ſufficientem eſſe, vti tradit Couarruu. 4. *decret.* 2. *p. cap.* 7. §. 6. *num.* 12. *in fine.* Acoſta *in cap. ſi pater.* 1. *p. verbo legauit. num.* 40. *de Teſtament. in* 6. Ioann. Garcia *de coniugali acquæſtu. num.* 45. Matien. *lib.* 5. *recopilat. tit.* 9. *l.* 5. *gloſſ.* 8. *num.* 5. Barboſa *leg.* 2 *part.* 1. *in princ. num.* 67. *ff. ſolute matr.* Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 90. *num.* 2. & colligitur tum ex dicto Authent. quod viduam parientem non ex priori matrimonio omnibus pœnis ſecundò nubentium afficit: partus autem ex vnica fornicatione prouenire poteſt, idque indicat verbum illud *propter ſtuprum.* Item ratio illius textus decidendi, ne plus luxuriæ, quam caſtitati tribuatur. Tum ex dicta lege regia ibi. Si antes que paſaſe el año ficicſe maldad de ſu cuerpo.

2. Poſt annum verò luctus, ſi vidua fornicetur probabilius eſt non incurrere pœnas ſtatutas nubentibus, intra annum luctus, eo quod textus in §. *fin. authent. de reſtitut. & ea quæ parit*, vbi hæ pœnæ fornicantibus indicuntur, expreſsè de fornicantibus intra annum luctus loquitur. Neque eſt eadem ratio de fornicante poſtmodum, ſiquidem fornicatio tempore luctus commiſſa grauior eſt, magíſque virum offendit. Si enim ius ciuile iudicauit ob nuptias eo tempore contractas dehoneſtari, à fortiori id ipſum de fornicatione cenſebit. Atque ita docet aliis relatis Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 90. *num.* 5. vbi *num.* 6. id ipſum dicendum eſſe aſſerit ſpectato iure noſtro regio *in leg.* 4. *tit.* 12. *part.* 4. ibi: ſi anteque paſaſe el año, per argumentum à contrario. Cui non obſtat *lex* 9. *tit.* 12. *lib.* 3. *fori*, quæ inquit. Si deſpues de la muerte de ſu marido no ficiere buena vida purdalo todo quanto la dexo. Nam vt rectè tradit Acoſta *cap ſi pater de Teſtam. num.* 36. & 41. Matien. *lib.* 5. *recop. tit.* 9. *leg.* 5. *gloſſ.* 8. *num.* 5. & *c.* 6. Barboſa *leg.* 2. *part.* 1. *in princ. n.* 67. & 68. *ff. ſolute matr.*. Sanch. *diſp.* 90. *num.* 6. Gutierr. *cap.* 110. *num.* 1. leges fori vim legis non obtinent, niſi vſu comprobentur. Prætetquam quod loquitur de vidua, quæ turpiter viuendi habitum habet, moréque meretricio ſtupra admittit.

3. Verùm quoad pœnas ſtatutas ſecundò nubentibus non eſt dubium viduam fornicantem ſiue intra annum luctus, ſiue poſt incurrere, ne plus tribuatur luxuriæ, quàm caſtitati contra *Authent. de reſtitut. & ea quæ parit.* § *fin.* vti latè probat Garron. *Rub. Cod. de ſecundis nupt. pœna* 28. *num.* 57. Auiles *in proœmio cap. prætor. gloſſ.* 1. *num.* 36. Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 70. *num.* 7. Gutierr. *cap.* 110. *num.* 2.

4. Iure autem Caſtellæ vidua luxurioſè viuens ſiue intra annum luctus, ſiue poſt amittit lucra, quæ conſtante matrimonio acquiſiuit, tenetúrque ea hæredibus mariti reſtituere, ſicuti expreſsè decidit lex regia 5. *fine. tit.* 9. *lib.* 5. *recopilat.* Ad quem effectum non ſatis eſt viduam ſemel, aut iterum fornicari, ſed neceſſarium eſt huic vitio deditam eſſe, id enim indicant verba illa legis. Y ſiendo viuda viuiere luxurioſamente; vti colligitur *ex leg. & mulieri.* 15. *ff. de curatore furioſo*, *& aliis, &c.* ibi: & mulieri quæ luxurioſè viuit: iuncta gloſſ. verbo & mulieri. Neque enim cenſenda eſt vitam luxurioſam agere quæ ſemel tantùm fornicata eſt, vt benè aliis relatis docent Couarruu. *in* 4. *decret.* 2. *p. cap.* 7. §. 6. *num. in* 12. *in fine.* Acoſta *in cap ſi pater.* 1. *p.* verbo *legauit, num.* 38. *de teſtam. lib.* 6. Auiles *in proœmio cap. prætor. num.* 39 Matien. *lib.* 5. *recopilat. tit.* 9. *leg.* 5. *gloſſ* 8. *num.* 7. Azebedo *leg.* 4. *tit.* 1. *lib.* 5. *n.* 12. Barboſa *l.* 2. *par.* 1. *in princ. num.* 69. *ff ſolute matrim.* Zeuallos *pract. quæſt. q.* 708. *num.* 16. Sanch *lib.* 7. *diſp* 90 *num.* 8. Gutierr. *lib.* 2. *pract. q.* 121. *perietam.* & *de matr. cap.* 110. *num.* 4. tametſi contrarium ſentiant Anton. Gomez, Mexia, Ioann. Garcia, relati à Sanch. *d. num.* 8.

Dotem verò nequaquam ammittit vidua fornicationem committens, etiam intra annum luctus, quia nullibi habetur hæc priuatio, vti aliis relatis docuerunt Acoſta *ſuprà. num.* 44. Matien. *num.* 10. Barboſa *num.* 65. Sanch. *num.* 6. Gutierr. *num.* 6.

5. Sed an prædictæ pœnæ locum habeant in foro conſcientiæ ante vllam iudicis ſententiam, ita vt vidua intra annum luctus fornicans teneatur nulla expectata ſententia reſtituere quidquid à marito liberali titulo acceperit; etſi poſt illum annum, vel intra luxurioſè viuat, omnia lucra conſtante matrimonio acquiſita? Non leuis eſt difficultas, eo quòd vidua ſic delinquens eiſdem pœnis afficiatur, quibus iure ciuili afficienda erat, ſi nuberet, vt conſtat ex Authent. *de reſtitut. & ea quæ parit.* §. *fin.* Et ex *leg. regia.* 3. *tit.* 12. *part.* 4. At ſi intra annum luctus nuberet, ipſo iure amittit omnia legata à priori viro illiúſque hæredibus applicantur, vt deciditur *in leg.* 1. *Cod. de ſecundis nuptiis.* Et colligitur ex eo quòd lex non fiſcum, ſed hæredes mariti vocet ad ſucceſſionem ea namque vocatione, & applicatione innuit ſub conditione non tranſeundi ad nuptias donata eſſe, ac proinde tranſitu ad nuptias ceſſare donationem & donatum hæredibus applicari. Ergo idem dicendum eſt, ſi fornicationem committeret, aliàs plus haberet luxuria, quàm caſtitas contra textum in Authent. *de reſtit. & ea quæ parit.* §. *fin.* Atque ita innuunt Præpoſit. *cap. tanta q.* 9. *num.* 16. *Qui filij ſint legitimi.* Garron. *Rub. Cod. de ſecund. nupt. num.* 73. *verſ. & plus dico.* Corneus *leg. fideicommiſſum. num.* 3. *verſ. & ex prædictis*, *Cod. de Fideicommiſſ.* Et ibi Padilla *num.* 12. Tello *leg.* 6 *tauri*, *n.* 21. Surd. *de aliment. tit.* 7. *q.* 24. *n.* 12. & 23.

6. Sed rectiùs Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 90. *num* 11. quem ſequitur Gutierr. *d. cap.* 110. *num.* 7. exiſtimat viduam ſic delinquentem non eſſe obligatam hæredibus mariti reſtituere quod ab ipſo acceperat, aut conſtante matrimonio acquiſierat, quouſque criminis declaratio accedat.

Quia

Quia eſto iure ipſo priuetur bonis prædictis, cùm ea priuatio in pœnam delicti ſtatuatur, neceſſariò exigit ſententiam ſaltem declaratoriã criminis, vt multis comprobaui *tract. de legib. diſp. 2. pun. 2.* Neque obeſt quod non fiſcus, ſed hæredes vocentur, quia ob iniuriam defuncto factam applicantur ea bona iis, qui eius perſonam repræſentant, media tamen ſententia. Neque inde fit plus tribui luxuriæ, quàm caſtitati, ſiquidem idem quod ſecundis nuptiis iure ciuili amittendum erat, amittitur fornicatione, tametſi modus amittendi diuerſus ſit, eo quòd nuptiæ non ſint delictum, ac proinde amiſſio ob illas pœna propriè eſſe non poteſt. Secùs verò amiſſio ob fornicationem, quæ quia pœna eſt ſententiam exigit.

7. Ex his videtur inſerendum viduam fornicantem priuari ſententia declaratoria criminis accedente, proprietate bonorum ex prioris viri ſubſtantia acquiſitorum, obligariſque eam filiis prioris matrimonij reſeruare, ſicuti ſi ad ſecundas nuptias tranſiſſet, ne plus habeat luxuria, quàm caſtitas contra textum in Authent. *de reſtitut. & ea quæ parit in vndecimo menſe poſt mortem viri. §. fin.* eſtque communis omnium ſententia teſte Azebedo *leg. 4. n. 10. & 11. tit. 1. lib. 5. compilat.* Gutierr. *cap.* 110. *num.* 11. Thom. Sanch. *lib. 7. diſp. 90. num.* 13. quamuis ipſe *n.* 14. contrarium ſentiat in foro conſcientiæ, eo quòd in fœmina fornicante nõ ſit eadem ſuſpicio iniquæ tractationis filiorum prioris matrimonij, quæ eſt ſecundò nupta, cùm nec amaſium, neque illius filios ita ardenter diligat, ac ſecundò nupta ſolet maritum, eiúſque filios diligere. Quæ fuit ratio huius reſeruationis.

8. Sed an in viro luxurioſè viuente hæc pœna locum habeat? variant Doctores. Pinelus *in leg. vlt. n. 19. Cod. de bonis maternis*, quem ſequitur Gutierr. *d. c.* 110. *num.* 23. negat, eo quòd in viro non procedat eadem ratio, in matre. Nam mater ob eius leuitatem, imprudentiam, ac iudicij defectum æquè redditur ſuſpecta filiis prioris matrimonij fornicando, ac nubendo. At pater vtpote prudentior, ac iudicio conſtantior luxurioſè viuendo filiis ſuſpectus non redditur. Et fortè ob hanc rationem luxurioſè viuenti mulieri interdicitur tanquam prodigæ bonorum adminiſtratio, vt ex communi reſoluit Ant. Gomez *leg. 14. tauri. num.* 13. Arias Pinel. *dicta leg. fin. num.* 24. quæ tamen viro luxurioſè viuenti non interdicitur. Neque obeſt plus operari caſtitatem, quàm luxuriam contra textum in Authent. *de reſtitut. & ea quæ parit. §. fin.* ſiquidem vir ad ſecundas nuptias tranſiens priuatur bonorum proprietate ex coniugis defuncti ſubſtantia quæſitorum, non tamen luxurioſè viuens; quia id procedit quando eſt eadem ratio, quæ non videtur eſſe in præſenti.

9. Cæterùm etſi hæc ſententia probabilis ſit, probabiliorem exiſtimo virum luxurioſum æquè priuari proprietate bonorum, ac fœminam, quæ fuit expreſſa ſententia Nicolai Arelatenſ. *Cod. de ſecundis nuptiis. q. 5. n.* 22. Bolognini *addit. ad Matheſilanum de ſucceſſione ab inteſt. art. 2. princip.* Cifuentes *leg. 15. tauri ad finem.* Tello *leg. 6. tauri num.* 25. Et fauet Ripa *leg. fin. q. 26. num.* 98. *Cod. de reuocandis donationib.* Et Bart. *leg. his ſolis in fine. Cod. eodem tit.* Moueor, quia hæc reſeruatio bonorum, (vt ſæpè dictum eſt) ſancita fuit in ſatisfactionem iniuriæ, quæ per ſecundas nuptias tum coniugi defuncto, tum illius filiis irrogatur: at hæc iniuria grauior fit fornicatione ſiue commiſſa à fœmina, ſiue à viro. Ergo æquum eſt vt eadem pœna mulctetur, locúmque habeat dictum authent. ne luxuriæ pluſquàm caſtitati tribuatur.

10. Secundò infero ob eandem rationem viduam fornicantem ſiue intra annum luctus, ſiue poſt amittere tutelam, educationémque filiorum, vti pluribus firmant Azebedo *leg. 4. n. 14. tit. 1. lib. 5. collect.* Sanch *diſp. 90. n.* 15. Gutierr. *de tutelis. 1. p. cap. 9. num.* 19. & *de matr. cap.* 110. *num.* 15. Nam cùm ſecundis nuptiis prædicta tutela ipſo iure priuata ſit, educatione verò niſi contrarium iudici videatur, efficitur fornicatione priuandam eſſe, ne plus comparet luxuria, quàm caſtitas. Debet tamen ſententia ſaltem declaratoria criminis accedere, quia aliàs non videtur obligata vidua tutelam, educationemque filiorum relinquere, cùm experientia teſte compertum ſit plures viduas fornicari, quæ tutelam, educationémve filiorum non relinquunt, nec tamen obinde à confeſſariis non abſoluuntur, ſicuti benè notarunt Gutierr. & Sanch. *ſuprà.* Illud certum ex eiſdem Doctoribus virum viduum luxurioſum tutela non eſſe priuandum, ſiquidem ea per ſecundum coniugium non priuatur.

§. VII.

An pœnæ à teſtatore impoſitæ ſecundis nuptiis ſint iure canonico correctæ, locúmque habeant in coniuge fornicante.

1 *Suppono conditionem excludentem nuptias à teſtatore appoſitam ei, qui nunquam nupſit, neque matrimonium conſummanit nullam eſſe; valere tamen ſi viduæ appoſita ſit.*

2 *Hæreditas, ſeu legatum vxori, vel viro relictum ſub conditione, ne tranſeat ad ſecunda vota ceſſat omnino, & in foro conſcientiæ reſtituendum eſt hæredibus legantis nulla expectata ſententia iudicis.*

3 *Dupliciter conditio excludens à ſecundis nuptiis poteſt apponi à teſtatore.*

4 *Si legatum ſub conditione negatiua factum ſit, tenetur, inſtitutus cautionem præſtare de conditione obſeruanda ſin minus reſtituturum legatum.*

5 *Si verò legatum ſub conditione diſtributiua fuerit, nullam cautionem tenetur legatarius præſtare.*

6 *An prædictum legatum annuatim relictum legatarius acquirat illo anno, quo conditioni non paruit? variant Doctores.*

7 *Verius eſt legatum non deberi legatario integrè, ſed pro quota anni parte qua à nuptiis abſtinuit.*

8 *Legatum coniugi ab alio coniuge, vel ab extraneo abſolutè relictum nequaquam amittitur, etſi ſecundo, vel tertiò nubat.*

9 *Examinatur, an legatum relictum coniugi ſub hac conditione, ſi caſtè, & honeſtè vixerit amittatur tranſitu ad ſecundas nuptias. Proponitur triplex ſententia.*

10 *Approbatur vltima.*

11 *Si ſecundæ nuptiæ ſtatum viduæ, eiúſque conditionem dedecerent, etſi* Sanch. *exiſtimet prædicta conditione excludi. Verius eſt oppoſitum.*

12 *Examinatur an legatum relictum ſub conditione caſtè, & honeſtè viuendi vnica fornicatione amittatur? Proponitur duplex ſententia.*

13 *Has duas extremas ſententias* Sanch. *conciliat.*

14 *Ex qua diſtinctione tria infert.* Sanch.

15 *Diſplicet diſtinctio à* Sanch. *conſtituta, & reſoluitur quæſtio.*

16 *Satisfit fundamentis primæ ſententiæ.*

17 *Examinatur an legatum ſub conditione caſtè, & honeſtè viuendi amittatur à fœmina amplexibus virorum, tactibúſque impudicis vacanti. Affirmat communis ſententia.*

18 *Contrarium defendit* Nauarr.

19 Sanch. *ſub diſtinctione reſpondet.*

20 *Quid nobis ſentiendum ſit. Et ſatisfit diſtinctioni à* Sanch. *conſtituta.*

21 *Deciditur legatum relictum ſub conditione non tranſeundi ad ſecundas nuptias non amitti fornicatione, nec matrimonio irrito.*

22 *Nec item amittitur dictum legatum ſponſalibus de futuro nec matrimonio de præſenti non conſummato.*

23 *In foro tamen externo ex officio iudicis amittendum eſt fornicatione commiſſa, aut matrimonio irrito contracto.*

24 *Legatum*

24 *Legatum relictum viduæ, dum vidua fuerit nequaquam amittitur etiam ex iudicis officio, ex eo quod religionem profitetur.*

25 *Legatum relictum coniugi ab alio coniuge, quandiu in eius domo habitauerit, tranſitu ad ſecundas nuptias amittitur.*

26 *Legatum relictum coniugi, quandiu cum filiis defuncti commoratus fuerit tranſitu ad ſecunda vota perire, ſiue legatum relictum ſit vxori a marito, ſiue è contra affirmant plures.*

27 *Verius eſt non amitti ipſo iure, ſi coniux velit filios ſecum retinere.*

28 *Decedentibus filiis mater prædictum legatum retinere poteſt.*

29 *Legatum alicui relictum, quandiu apud vxorem teſtatoris commoratus fuerit, tranſeunte ipſa ad ſecundas nuptias non perit, tametſi legatarius cum ea vxore non commoretur.*

30 *Vir condens teſtamentum, & legans vxori, ſi ea defuncta aliam ducat, non debetur legatum poſteriori, ſi ſub nomine proprio legatum factum eſt.*

31 *Si verò ſub nomine appellatiuo legatum factum eſt, vt lego vxori meæ, alij affirmant, alij negant.*

32 *Examinatur quibus conferendum ſit legatum annuum pro maritandis fœminis relictum, & aſſeritur ſolis fœminis primò nubentibus eſſe conferendum.*

33 *Fœminis iam maritatis etiam pauperibus legatum pro fœminis maritandis non videtur concedi poſſe.*

34 *Quid ſi hoc legatum certæ perſonæ relictum ſit.*

Aliqua in hoc §. ſunt certa, alia apud Doctores controuerſa, vt notauit Sanch. *lib. 7. diſp. 91. per totam.*

1. Primò ſuppono conditionem excludentem nuptias à teſtatore appoſitam ei qui numquam nupſit neque matrimonium conſummauit nullam eſſe, valere tamen ſi viduæ appoſita ſit; vt pluribus comprobat Sanch. *lib. 1. diſp. 33. & 34. num. 30 & ſeqq.* & *lib. 7. diſp. 91. num. 5.* Matienzo *leg. 3. gloſſ. 2. num. 14. tit. 1. lib. 5. nouæ collect.* Gutiett. *cap. 111. num. 1.* & nos diximus *diſp. 1. & 2.* vbi de conditione à nuptiis retrahente.

2. Vnde fit hæreditatem, ſeu legatum vxori, vel viro relictum ſub conditione ne tranſeat ad ſecunda vota ceſſare omnino, & in foro conſcientiæ nulla expectata iudicis ſententia reſtituendum eſſe hæredibus legantis, quia illa non eſt pœna, ſed conditio à teſtatore appoſita vt legatum effectum habeat, vt multis relatis docet Sanch. *dicta diſp. 91. num. 3.* Gutierr. *cap. 111. num. 3.* Vazq. *de teſtament. cap. 8. §. 2. num. 31.* Et colligitur apertè ex Authent. *cui relictum. Cod. de indicta vidui.* Et idem cenſet Sanch. & Gutierr. eſſe dicendum de legato relicto ſub hac conditione, ſi caſtè vixerit, amittitur namque quantumuis occultè conditio ceſſet. Quod veriſſimum eſt poſito quòd teſtator intellexerit de turpitudine occulta, quia illa non eſt pœna delicti, ſed conditio requiſita pro legato obtinendo. At mihi difficile eſt credere teſtatorem ſub illis verbis, ſi caſtè vixerit turpitudinem occultam, & omnino ſecretam voluiſſe excludere. Sed potiùs cenſerem ſolam turpitudinem, ex qua honor, & fama læditur intelligendam eſſe, ſicuti credit Menchaca *de ſucceſſ. progreſſu, in præf. lib. 1. numero. 98.*

3. Secundò præmitto conditionem excludentem à ſecundis nuptiis dupliciter à teſtatore apponi poſſe, negatiuè, vel diſtributiuè; negatiuè apponitur quando nuptiæ abſolutè negantur, vt ſi dicas lego coniugi centum ſi non nupſerit, ſi caſtitatem ſeruauerit. Diſtributiuè verò apponitur, cùm iuxta executionem conditionis legatum diſtribuitur, vt ſi lego vxori hæreditatem, illiúſve fructus quandiu, quouſque, ſeu donec vidua fuerit.

4. Si legatum ſub conditione negatiua factum ſit tenetur inſtitutus cautionem præſtare de conditione obſeruanda, ſin minus reſtiturum legatum cum fructibus iuxta *leg. Mutiana.* Et *leg. hæres meus. §. qui poſt Mutianum.* Et *§. quamuis ff. de condit. & demonſtrat. Leg. cum filius §. qui Mutianum ff. de legatis 2.* Et *leg. regia 7. tit. 4. part. 6.* Legatum verò poſt annum ab obitu teſtatoris numerandum tradendum eſt, niſi fortè antea ſpes nuptiarum deficiat. Vt expreſsè deciditur Authent. *cui relictum. Cod. de indicta vidui. tollend.* Et Authent. *de nuptiis. § quæ verò, verſ. vnde ſancimus,* quod iure canonico correctum non eſt, vt ſuperius diximus. Etenim cùm prædictæ conditioni contrauenire inſtitutus poſſit, dum viuit, æquúmque ſit legato non priuari; meritò ius diſpoſuit, vt legatum legatorio traderetur præſtita ſupradicta cautione. Hæc autem cautio (ſi fieri poteſt) pignoratitia, vel fideiuſſoria eſſe debet, ſin autem iuratoria ſufficit ſecundùm Greg. Lopez, *leg. 7.* verbo *no quiſiere tit. 4. part. 6.* Et Molin. *t. 1. tract. 1. diſp. 206. verſ. quando aliquis.* Quod ſi poſtmodum hæres, vel legatarius conditioni non paruerit, tenetur hæreditatem, vel legatum cum omnibus ſuis fructibus ab initio perceptis aliàs ſucceſſuro reſtituere, quia ea inſtitutio, & legatio nulla eſt eiúſque nullitas retrotrahitur ad initium inſtitutionis, & legationis, vt expreſsè deciditur Authent. *cui relictum. Cod. de indicta vidui. tollenda.* ibi. Quod ſic admittitur, ac ſi ei relictum, vel ordinatum non eſſet. Atque ita docent *ibi* Paulus *num. 4.* Iaſon *num. 7.* Mol. *lib. 2. de primogen. cap. 12. num. 21.* Alter Molina Ieſuita. *t. 1. tract. 2. diſp. 207. verſ. poſtea de iure.* Mantica *de coniect. vltim. volunt. lib. 11. tit. 19. num. 22.* Sanch. *lib. 7. diſp. 91. num. 6.* Quinimo vt benè tradit Molin. *lib. 2. de primog. cap. 12. num. 21.* Mantica *num. 22.* Couarruu. *reg. peccatum 2. p. §. 6. num. 4.* Sanch. *dicto num. 6.* non ſolùm obligatur reſtituere fructus perceptos, ſed aliàs percipiendos à ſucceſſore, ſi inſtitutio, vel legatio defuiſſet, quia in his detrimentum paſſus eſt.

5. Verùm ſi legatum ſub conditione diſtributiua fuerit, nullam legatarius tenetur præſtare cautionem, eo quòd nihil receptum obligari poſſit ad reſtituendum, cùm nihil accipere poſſit, niſi conditione impleta, vti notauit Salizer. *leg. fin. num. 3. Cod. de indicta vidui.* Ruin. *conſ. 170. num. 2. in fine.* Mantica *lib. 11. de coniecturis vltim. volunt. tit. 19. num. 22.* Quos refert, & ſequitur Sanch. *lib. 7. diſp. 91. num. 9.*

6. Sed an prædictum legatum annuatim relictum legatarius acquirat illo anno, quo conditioni non paruit? Diſcordant Doctores. Nam Imola *in leg. cum filius. §. qui Mutianam. num. vnico de legat. 2.* Et Acoſta *lib. 2. ſelect. cap. 18. num. 4.* negant, quia legatum non debetur, niſi poſita conditione, at ea conditio integro anno non extitit, ergo legatum integrum illius anni deberi non poteſt. Limitat autem Acoſta niſi conditio defecerit abſque culpa legatarij, eo quòd initio anni mortuus ſit, quia tunc ceſſandum eſt conditione integrè impleta, ac proinde legatum integrè deberi.

Verùm in vtroque euentu deberi legatum viduæ, eo anno quo nubit, affirmarunt Alberic *in leg. defuncta num. 3. ff. de Vſufructu, & quemadmodum quis vtatur.* Iaſon *in leg. diuortio in princ. num. 7. ff. Soluto matrimonio.* Signorolus *conſ. 66.* Mantica *de coniectur. vltimar. volunt. lib. 10. tit. 2. num. 24.* Sanch. *lib. 7. diſp. 91. num. 10.* Mouentur *ex leg. filiu & leg. à nobis, ff. de annuis legatis,* vbi ſtatuitur ſat eſſe annum inceptum eſſe, vt legatum annuum integrè debeatur. Quippè, ſi initio anni ea conditio extitit, eo ipſo legatum legatario acquiritur.

7. Cæterùm etſi hæ ſententiæ ſint ſatis probabiles, veriorem exiſtimo legatum non deberi legatario integrè, ſed pro quota anni parte, qua à nuptiis abſtinuit. Nam cùm ſolùm debitum ſit pro tempore, quo à nuptiis abſtinet, ſiquidem ſub ea conditione conceditur; à nuptiis autem non integro anno, ſed parte illius abſtinuit, cenſendus eſt partem legati, & non integrum legatum acquiſiſſe.

acquiſiſſe. Quod non obſcurè docuit Bart. *in dicta leg. à nobis.* Et Crotus *in leg. nemo poteſt. num.* 54. *ff. de legat.* 1. quatenus aſſeruntur legatum relictum ſub conditione alicuius facti à legatorio exequendi deberi pro quota anni parte, qua legatarius factum executus eſt; quibus adhæret Mantica *de coniecturis vltim. volunt. lib.* 10. *tit.* 2. *num.* 14. Ergo legatarius, cui legatum relictum eſt ſub conditione abſtinendi à nuptiis non poterit legatum habere, niſi pro ea anni parte, qua à nuptiis abſtinuit. Neque contrarium colligitur *ex leg. filia*, & *leg. à nobis*, quia ibi tantùm dicitur legatum annuum deberi conditione initio anni exiſtente, ſed an totum integrúmque legatum debeatur leges non decidunt. Præterquam quòd prædictæ leges intelligi poſſunt de legato, quod diuiſionem non patitur.

8. Tertiò præmitto legatum coniugi ab alio coniuge, vel ab extraneo abſolutè relictum nequaquam amittitur, etſi ſecundò, vel tertiò nubat, quia cùm nuptiæ non ſint delictum, & abſque vlla conditione legatum relictum fuerit, nulla eſt cauſa ob quam amitti poſſit, maximè cùm iure canonico correctæ ſint pœnæ iure ciuili ſtatutæ intra annum luctus nubentibus. Atque ita docent Couarruu. 4. *decret.* 2. *p. cap.* 3. §. 9. *num.* 11. Acoſta *leg. cum tale.* §. *ſi arbitratu, limitat. fin. num.* 32. *ff. de conditionib. & demonſt.* Mantica *de coniectur. vltim. volunt. lib.* 10. *tit.* 5. *num.* 21. Surd. *de alimentis*, *tit.* 7. *quæſt.* 23. *num.* 18. Sanch. aliis relatis *lib.* 7. *diſp.* 91. *num.* 12. Gutierr. *de matr. cap.* 111. *num.* 5. Quod procedit, tametſi alimenta, vſúſquefructus legata ſint. Nam cùm coniux defunctus hæc legans potuerit ſecundas nuptias excludere, & ſub conditione ab illis abſtinendi legatum concedere, poſito quòd id non expreſſerit, cenſendus eſt permiſiſſe; ſi enim ex ea omiſſione in aliis legatis nuptiæ cenſentur permiſſæ, cur non in legato alimentorum, quod fauorabilius eſt? Atque ita docent Surd. *de aliment. tit.* 7. *quæſt.* 23. *num.* 6. *& ſeqq.* Anton. Gab. *t.* 3. *commun. opin. lib.* 3. *tit. de ſecundis nuptiis concl.* 1. *num.* 43. Sanch. aliis relatis *lib.* 7. *diſp.* 91. *num.* 12. Gutierr. *d. cap.* 111. *num.* 5. His poſitis Sanch. *à num.* 14. ſex quæſtiones mouet.

9. Prima an legatum relictum coniugi ſub hac conditione, ſi caſtè, & honeſtè vixerit amittatur tranſitu ad ſecundas nuptias? In qua quæſtione triplicem refert ſententiam. Prima eſt Bart. in Authent. *de non eligendo ſecundo nubentes.* §. *cùm igitur. n.* 1. Et *in leg. vlt. in fine. Cod. de indicta viduitate.* Abbatis, *cap. quod à te n.* 3. *de cleric. coniugat.* Et *cap. vt clericorum*, *n.* 5. *De vita, & honeſtate clericor.* Felin. *in cap. ſi cautio. num.* 40. *de fide inſtrumentor.* Caſtillo *in leg.* 15. *tauri n.* 1. *verſ. quod eſt verum.* Menchaca *de ſucceſſionum progreſſu lib.* 3. §. 27. *n.* 19. Ludouic. Lopez, *lib.* 2. *de contract. lib. cap.* 45. *verſ. tamen verior eſt.* Vega 2. *t. ſum. cap.* 32. *caſu* 29. Molinæ Ieſuitæ, *t.* 1. *tract.* 2. *diſp.* 207. *poſt medium*, quæ negat prædictum, legatum amitti, niſi fortè de teſtatoris voluntate, aut ex communi vſu loquendi appareat illis verbis nuptias excludi. Ducuntur eo quòd ſecundæ nuptiæ, imo tertiæ caſtitati, & honeſtati non obſtent ex textu expreſſo *in cap. Nicæna.* 31. *diſt.* Et *leg. mulier.* § *cum proponeretur ff. ad Senatus conſultum Trebellianum.* Et tradit D. Thom. 2. 2. *quæſt.* 152. *art.* 3. *in corp.* Secunda, quæ eſt aliorum, quos tacito nomine refert Roſella, verbo *adulter n.* 6. diſtinguit, an legans vir doctus ſit, vel ſimplex. Si doctus ſit, cùm ſciat ſecundis nuptiis caſtitatem ineſſe, non eſt cenſendus illis verbis nuptias excludere, maximè cùm interpretatio facienda ſit aduerſum eum, qui legem potuit dicere apertiùs. At ſi vir ſimplex ſit, credendum eſt ſub omnimoda caſtitate legatum reliquiſſe.

10. Tertia, cui ipſe Sanch. vt probabiliori adhæret hac vtitur diſtinctione, ſi legatum relictum ſit à filiis, vel nepotibus ipſius coniugis ad ſecundas nuptias tranſeuntis, vel ab alio coniuge defuncto, eiúſque conſanguineis, legatum amittetur ſecundis nuptiis contractis, ſecùs verò ſi à quocunque alio fuerit legatum relictum. Et placet hæc ſententia præcipuè, quia communis eſt, vt conſtat ex iis quæ adducit Couarruu. 4. *decret.* 2. *p. cap.* 3. §. 9. *num. vlt.* Anton. Gomez, *leg.* 14. *tauri num.* 9. Mantica *de coniectur. vltimar. volunt. lib.* 11. *tit.* 19. *n.* 31. Villalobos *in communib. opinionib.* verbo *vxor num.* 126. Zeuallos *in ſuis qq. pract. quæſt.* 151. *num.* 3. Sanch. *dicta diſp.* 91. *à n.* 16. Deinde verba quæ indifferentia ſunt, & quæ varios ſenſus recipere poſſunt, intelligi debent ſumi à proferente ſecundùm ſenſum, qui ſua maximè intereſt. *Leg. fin. in fine. ff. de obligationib. & actionib.* At illa verba ſi caſtè, & honeſte vixerit indifferentia ſunt, vt de omnimoda, & perfecta caſtitate intelligantur, vel de ſola caſtitate, quæ coniugio ineſt: ex alia parte coniugi defuncto, eiúſque conſanguineis, viduæque filiis magni refert, vt de perfecta caſtitate, quæ abſtinentiam à nuptiis continet intelligantur, ſiquidem hac ratione vidua amorem, & memoriam ſui coniugis conſeruat, qui ſecundis nuptiis aboletur. Ergo ſic intelligenda ſunt. Quæ ratio in aliis perſonis non procedit, ideóque aliæ perſonæ dictis verbis ſolam turpitudinem propriam cenſendæ ſunt voluiſſe excludere. Et licèt aliqui Doctores cenſeant tertias, & vlteriores nuptias excludi, eo quò à caſtitate nuptiarum multiplicatio deficiat. At rectiùs Couarruu. *dicto cap.* 3. §. 9. *in fine.* Anton. Gomez, *leg.* 14. *tauri num.* 9. Gregor. Lopez, *leg.* 1. verbo *omas. tit.* 12. *part.* 4. Mantica *de coniectur. vltim. volunt. lib.* 11. *tit.* 19. *n.* 32. Sanch. *diſp.* 21. *n.* 24. cenſent nullatenus excluſas eſſe, quia æquè tertiæ, vlterioréſque nuptiæ caſtæ ſunt ſicuti primæ, & ſecundæ.

11. Si autem ſecundæ nuptiæ ſtatum viduæ, eiúſque conditionem dedecerent, vel quia eſt ætatis prouectæ, vel quia tertium ordinem D. Franciſci profeſſa eſt, vel quia nubit longè inferiori, aut legantis inimico cenſet Sanch. plures referens *à n.* 26. prædictas nuptias excluſas eſſe illis verbis ſi caſtè, & honeſtè vixerit à quocunque fuerit ea conditio appoſita, quia illæ nuptiæ cùm viduæ famam denigrent, non cenſendæ ſunt honeſtæ. Cæterùm contrarium verius cenſerem, nam eſto illæ nuptiæ viduam dedeceant, & legantem offendant, id prouenit ex circunſtãtiis extrinſecis, non ex eo quòd caſtitati, aut honeſtati opponantur. Si igitur illis verbis *ſi caſtè, & honeſtè vixerit*, appoſitis à conſanguineis coniugis, vel ab alio extraneo ſola turpitudo illicita excluditur, ſecundæ, vel tertiæ nuptiæ quantumuis minus conuenientes excluſæ non erunt.

12. Quæſtio ſecunda: an legatum relictum ſub conditione caſtè, & honeſtè viuẽdi vnica fornicatione amittatur? In hac quæſtione duplicem ſentẽtiam refert Sanch. *dicta diſp.* 91. *à num.* 31. Prima negat, quæ eſt Azebedi *in leg.* 4. *tit.* 1. *num.* 19. *lib.* 5. *noua collect.* Ducitur ex §. *item lex Iulia de adulteriis*, *in verſ. eadem lege*, *inſtit. de publicis iudiciis*: vbi lege Iulia puniri dicitur ſtuprum illius qui virginem, vel viduam honeſtè viuentem etiam abſque vi ſtuprauerit. Supponit ergo cum honeſtate vitæ ſtuprum vnicum conſiſtere poſſe. Secundò *ex leg. ſtuprum* 41. *ff. de Ritu nuptiarum*, ibi: ſtuprum intelligitur etiam in his mulieribus eſſe quæ turpiter viuerent, vulgóque quæſtum facerent: vbi notandum eſt turpiter viuere, & quæſtum facere idem eſſe. Tertiò ex vnico actu non denominatur quis honeſtus, vel in honeſtus, ſicuti neque prodigus, aut liberalis, ſed ad prædictam denominationem actuum frequentia deſideratur, vti pluribus exornat Sanch. *dicto n.* 41. Quartò luxurioſè viuere opponitur caſtè, & honeſtè viuere, vt de ſe conſtat: at non dicitur luxurioſè quis viuere ex ſolo vnico actu fornicationis, vt *ſuperiori* §. diximus, ſed neceſſariò habitus, & conſuetudo turpiter viuendi deſideratur. Ergo &c.

Secunda ſententia quæ vnica fornicatione contenta eſt, vt legatum amittatur eſt Baldi, *in leg. penult. in princ. n. vnico, ff. de excuſat. tutorum.* Iaſon. *in leg. fin. num.* 31. *verſ. in vltima parte, Cod. de indicta viduit.* Præpoſiti *cap. Nicæna, n.* 4. *diſt.* 31. Guilielm. Benedicti *cap. Raynutius num.* 228.

verſ.

verſ. qui cum alia de Teſtamentis. Beroij, *conſ.* 30. *num.*2. *volum.*2.Zephali,*conſ.*500.*n.*39.*volum.*4. Bertachini *in ſuo repertorio lit. V.* verbo *vxor vſufructuaria*. Silueſt. verbo *legatum* 1. *quæſt.*5.*n.*9. & verbo *legatum.*2.*in fine.* Couarruu.4.*decret.*2.*p.cap.*6.§.8.*n.*17.Nauarr.*cap.*23.*num.*62.& *cap.*25.*num.*65. Zenedo *collect.*154. *ad decret.n.*9. & 10. Henriq.*lib.*13.*de excommunicat.cap.*56 *num.*2.*in comment. lit.V.*Philiarci *de officio Sacerdotis.t.*2. *par.*2.*lib.*6. *cap.*22. Meoochij *de præſumpt. lib.*4. *præſumpt.*188.*n.*12. Manticæ *de coniecturis vltim. volunt.lib.*11. *tit.*19. *num.*35.Vegæ 2.t. *ſum.cap.*32.*caſu* 9.& *t.*1.*cap.*94.*caſu.*1.*ad finem.*Ludouic. Lopez,*t.*1.*inſtructor. conſcient. cap.*195. *poſt medium.*Ducuntur primò, quia ſi vnicam fornicationem committas inhoneſtus,& turpis es,quippe hæc nomina,turpis, adulter, homicida, raptor &c. delictum ſignificantia vnico actu contenta ſunt, vt conſtat *ex leg. Athletas.§. præuaricator ff.de his qui notantur infamia.* Et *leg.quis ſit fugitiuus, ff.de edilitio edicto.* Et *cap. fin. de raptorib.* Et tradit Abbas *in cap.*1.*n.*38.*de iudiciis* Et ibi Decius *in* 2. *lectura.n.*112. Dominic. *in cap.* 1. *de vita, & honeſtate clericor. in* 6. *n.*8. Et Francus *ibi n.*3. At qui turpis, & iohoneſtus eſt, caſtè & honeſtè non viuit. Ergo ob vnicam fornicationem conditio caſtè viuendi non ſeruatur. Secundò ſi promittas caſtè viuere, (vti promittunt qui ſubdiaconatu inſigniuntur,iuxta textum *in cap.*1. Et *cap.quando diſt.*28. & omnes religioſi cùm profeſſionem faciunt) promittis ab omni actu turpi abſtinere. Ergo teſtator petens pro conditione ſui legati vt caſtè viuas,petit vt ab omni actu turpi te contineas. Tertiò caſtè, & honeſtè viuere eſt caſtitatem ſeruare. At voica fornicatione commiſſa non ſeruatur caſtitas,ſed potiùs violatur.Ergo vnica fornicatio, vnicúſque actus turpis ſufficit, vt cooditioni caſtè viuendi non pareas.

13. Has duas extremas ſententias Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 91.*n.*33.hac diſtinctione conciliat. Si legatum viduæ relictum ſit ab eius filiis,vel à marito, eiuſque filiis,vel ab aliquo alterutrius conſanguineo, arctiſſimáve amicitia coniuncto,vnica fornicatione amittitur, vtpote qui voica fornicatione grauiter offendatur,& io hoc caſu ſecundam ſententiam veram cenſet. At ſi legatum ob alio extraneo relictum ſit, poſtulat etiam fornicationum frequentiam, vt iure optimo poſſit dici eius vita impudica, & inhoneſta.Probat Sanch.ſuam diſtinctionem;nam eſto illa verba caſtè, & honeſtè viuere habitum ſonent, nec poſſit dici vita impudica, & inhoneſta illius viduæ,quæ ſemel aut iterum fornicatur, ideóque appoſita ab extraneo exigunt turpitudinis frequentiam. At appoſita ab his qui vnica fornicatione legatarij grauiter dehoneſtantur,credendum eſt illis verbis voluiſſe omnem turpitudinem excludere, ſicuti ad hanc offenſiooem ſuperiùs collegimus illis verbis non ſolùm turpitudinem illicitam voluiſſe maritum à coniuge ſuperſtite excludere,ſed quæ ſecundis nuptiis ineſt. Neque alienum eſt à proprietate ſermonis aliquando ob cauſam grauem, & vrgeotem recedere. Argum. *leg. maritum.* 29. *verſ. qui quæſtioni. ff. ad leg.Iuliam,de adulteriis*, vbi ſola vnica permiſſio adulterij per maritum, cenſetur de vxore quæſtus factus ob rei grauitatem, cùm tamen propriè quæſtum facere conſuetudinem adulterandi ob pretium ſignificet.

14. Hinc tria infert Sanch.*d.diſp* 91.*à num.*34.Primò legatum ab vxore, eiúſque filiis relictum viro ſuperſtiti ſub conditione caſtè, & honeſtè viuendi vna vel altera fornicatiooe, ſeu turpitudine commiſſa nòn amitti, ſed opus eſſe turpitudinis frequentia. Quod à fortiori procèdit, ſi à conſanguineis viri relictum ſit. Ducitur, quia nec vxor, nec alij conſanguinei grauiter offenduntur ex vna, vel altera viri fornicatiooe, acproinde nulla ratio eſt cogens à verborum proprietatè recedere, ſicuti in fornicatione,fœminæ cootingit.Secundò infert, & rectè Sanch. plures referens legatum amiſſum vel ob fornicationem, vel ob vitam inhoneſtam non recuperari reditu ad meliorem frugem, quia conditione legati deficiente legatum expirauit.Tertiò deducit legatum annuum relictum ad collocandas fœminas honeſtas, ſeu honeſtæ vitæ poſſe coocedi iis quæ vna,vel altera vice fornicatæ ſunt, tametſi conſanguineæ ſint teſtatoris, quia ex quo teſtator nullam conſanguineam ſpecialiter deſignauit, ſed extraneas ſimul cum ipſis legati participes fecit,quamuis conſanguineis ius prælationis concesserit, videtur æqualiter in omnibus caſtitatem exegiſſe, neque ex turpitudine conſanguineæ ſingulariter offendi.

15. Cæterùm huic diſtinctioni Sanch. acquieſcere non poſſum: non enim teſtator eam conditionem caſtè, & honeſtè viuendi appoſuiſſe cenſendus eſt,ob vitandam ſuam infamiam,ſed ob caſtitatis amorem,& in illius obſeruationem, & cultum, vt patet in eo, qui legatum relinquit pro maritandis fœminis caſtè viuentibus. Ergo non ex infamia proueniente teſtatori ex turpitudine legatarij colligendus eſt valor, vel nullitas legati, ſed ex violatione virtutis caſtitatis. At caſtitatis virtus æquè violatur vnica fornicatione à legatariis teſtatori extraneis,ſicut ab eius coofanguineis Ergo idem in omnibus dicendum eſt. Quapropter exiſtimo ſecundam ſententiam probabiliorem eſſe, tenendámque in iudicando, & ſoluendo, nempe conditionem illam caſtè, & honeſtè viuendi vnica fornicatione publica ſioe facto, ſiue iure deficere. Et præter rationes ibi adductas hac conſideratione conuincor. Vidua cuius fornicatio publicè conſtat cenſeri oequit caſtè, & honeſtè vixiſſe, ſiquidem ſaltem eo tempore quo fornicata eſt ioboneſtè vixit. Deinde ex vnica fornicatione denominatur fœmina ſimpliciter, & abſolutè inhoneſta,& impudica etiam ſecundùm Sanch. *diſp.*41.*num.*40. Ergo denominari nequit caſta, & honeſta,ergo nec caſtam vitam duxiſſe. Debet tamen fornicatio publica,eſſe,vt legatum amittatur, quia dum occulta eſt, etſi apud Deum ioboneſta ſit, apud homines tamen caſtè,& honeſtè viuere cenſetur, & teſtator præſumi debet de honeſtate viſibili, & hominibus apparente locutum eſſe; aliàs fœmina ſecretò ſe polluens incapax eſſet legati, quod pro fœminis honeſtis relictum eſt. At eo ipſo, quo turpitudo probata fuerit etſi vnica ſit, repellendus eſt legatarius à legato, vtpote cui conditio requiſita non aptatur. Et ex his ſoluitur fundamentum Sanch.

16. Fundamenta verò primæ ſententiæ ſic dilues. Ad primum deſumptum ex § *item lex Iulia, de Adulteriis* admittimus ſtuprum committi poſſe cum virgine,vel vidua honeſtè viuere,honeſtè inquam antequam ſtuprum committeret,ſecùs illo commiſſo.Ad ſecundum *ex leg ſtuprum* reſpondeo ibi tantùm definiri ſtuprum eſſe poſſe cum his mulieribus, quæ ita turpiter viuunt, vt ſui quæſtum faciant, ibi tamen non deciditur viuere turpiter eſſe quæſtum facere, ſiquidem abſque quæſtu poteſt mulier turpiter viuere. Ad tertium concedo ex vnico actu honeſtatis non denominari quempiam honeſtum, negamus tamen non denominari inhoneſtum, & turpem ex vnico actu turpitudinis, quippè bonum ex integra cauſa, malum ex quocumque defectu. Ad quartum admitto luxurioſè viuere opponi contrariè,caſtè, & honeſtè viuere, ſed non contradictoriè, ideóque ſtare optimè poteſt quod quis non caſtè,& honeſtè vixerit quin vixerit luxurioſè, quia ad vitam luxurioſam requiritur, quod luxuriis abundet, at vt quis dicatur non caſtè, & honeſtè vixiſſe, ſufficit quod aliquando à caſtitate defecerit.

17. Quæſtio tertia, an legatum ſub conditione caſtè, & honeſtè viuendi amittatur à fœmina amplexibus virorum,tactibúſque impudicis vacanti? Communis ſententia cenſet amitti,quia hæc caſtitati aduerſantur,& fœminam inhoneſtam, & impudicam denominant. Sic Bald. *conſ.* 207.*num.* 1.& 2.*volum.*4. Couarruu.4. *decret.*2.*p.cap.*7.§. 6.*num.*3.*in fine.*Menoch.*de præſumpt.lib.*5. *præſumpt.*41.*n.* 38.Mantica *de coniectur. vltim. volunt. lib.*11. *tit.*19.*n.*34. Salcedo *additionib.ad Bernard.Diaz reg.*216.*in fine.*Zenedo.*collect.*154.*ad decretal.n.*9 & 10.Graſſis 1.*p.deciſ.lib.*2. *cap.*11.*num.*58. Man.*ſum.t.*1.*cap.*99.*n.*1. Sara *leg.ſi quis à liberis*.

liberis. §. *ſi quis ex his. num.*147. *de liberis agnoſcendis*. Et alij relati à Sanch. *diſp.*91. *num.* 38.

18. Contrariam ſententiam defendit. Nauarr. *ſum.c.* 23.*n.*92.eo quòd prædicti actus etſi caſtitati aduerſentur, quia tamen non plenè,& perfectè, ſed inchoatiuè aduerſantur non denominant fœminam ſimpliciter impudicam, nec legati incapacem. Et confirmari poteſt ex iis quæ tradit Sanch.*lib.* 10.*diſp.*4.*num.* 12.aſſerens prædictis tactibus non præberi ſufficientem cauſam diuortio, nec dotis amiſſioni.

19. Sanch. verò *dicta diſp.*91.*n.*40. ſequens Ludouic. Lopez 1. *p. inſtruct. cap.* 293. cenſet prædictum legatum amitti,ſi toties hos actus fœmina multiplicauerit, vt meritò impudica cenſenda ſit. Secùs verò ex vno, vel alio actu huiuſmodi laſciuo. Nam eſto vnicus actus fornicationis ſufficiat ad amittendum legatum à viro, eiúſque conſanguineis coniugi relictum, id eſt quia actus fornicationis, vtpote in materia luxuriæ perfectus, & completus committentem denominat ſimpliciter impudicum. Secùs verò eſt de eiuſmodi actu impudico.

20. Cæterùm in hac quæſtione aliter dicendum videtur. Si enim forum externum ſpectemus, prima ſententia aſſerens fœminam his turpibus actibus vacantem legatum amittere ſoſtinenda eſt, tum ob ſuſpicionem vehementem, quam de ſe præbet fornicationis, vel pollutionis, tum in pœnam turpitudinis commiſſæ, meritò namque priuari à iudice debet legato honeſtè, & caſtè viuentibus relicto,quæ ſic turpiter viuit. At ſi forum conſcientiæ ſpectemus placet mihi Nauarri ſententia. Nam cùm hæc priuatio odioſa ſit, non eſt vltra proprietatem verborum extendenda. At verba caſtè,& honeſtè viuendi ſecundùm proprietatem ſumpta non deficiunt plenè, & perfectè ex huiuſmodi actibus libidinoſis ſecluſa fornicatione, vel pollutione. quia in materia luxuriæ non ſunt actus conſummati, & perfecti. Ergo ex illis tantùm legatum amitti non poteſt;nam ad amittendum legatum conditionale debet conditio integrè deficere.

Diſtinctionem verò Sanch. ſuis dictis parum conſequentem nullatenus probandam cenſeo. Si enim vnicus actus huiuſmodi turpitudinis non ſufficit ad excludendam conditionem caſtæ,& honeſtæ vitæ,cùm tamen vnica pollutio,vel fornicatio ſufficiat, neque etiamſi pluties multiplicetur ſufficiens erit. Quippe ob multiplicationem non redditur diuerſus,aut diſtinctus,ergo ſi ratione ſui non reddit committentem ſimpliciter inhoneſtum,& impudicum,quia integrè,& perfectè non eſt caſtitati oppoſitus,ſicuti eſt pollutio,vel fornicatio,neq; etiam multiplicatus reddit committentem ſimpliciter inhoneſtum, & impudicum,cùm nunquam integrè,& perfectè, ſed inchoatè tantùm caſtitati opponatur.

21. Quæſtio quarta, an legatum relictum ſub conditione non tranſeundi ad ſecundas nuptias amittatur fornicatione,vel matrimonio irrito, aut conſummato? Breuiter reſpondeo fornicatione non amitti, quia ſub abſtinentia à ſecundis nuptiis non continetur abſtinentia à fornicatione, aliàs vouens non nubere peccaret contra votum fornicando. Neque obeſt quod fornicatio magis contraria ſit teſtatoris voluntati, quàm nuptiæ, vtpote quæ magis caſtitati opponitur,magiſque ipſum,& legatarium dehoneſtat, quia cùm ſub illis verbis abſtinendi à nuptiis ea voluntas expreſſa non ſit, cenſenda eſt mente retenta, ac proinde nullum effectum operari. Sic docet Nauarr.*cap.*25.*n.*65.Sanch.*diſp.*91.*n.*42. aduerſus Acoſta *in leg.eum tale.§.ſi arbitratu,in fine n.*25. *&* 30.*ff.de condit. & demonſtrat* Zenedo *collect.*154.*ad decretal.num.*9.

Neque etiam matrimonio irrito ſiue culpabiliter,ſiue abſque culpa contracto legatum prædictum amittetur, quia cum matrimonium irritum non ſit matrimonium, ſed ſolùm matrimonij attentatio, ex illo verificari non poteſt ſic contrahentem ad matrimonium tranſire, ſed ſolùm illius tranſitum procuraſſe. At conditio prædicta legati non procurationem matrimonium excludit. Ergo ob illam procurationem, & attentationem legatum in foro conſcientiæ amittendum non eſt. Fauétque huic ſententiæ regula iuris. Non præſtat impedimentum quod de iure non ſortitur effectum, & axioma illud quod vitioſè factum eſt reputari debet, ac ſi factum non eſſet, iuxta *leg. quoties.ff. Qui ſatisdari cogantur*, & *leg.* 4. §. *condemnatũ.ff de Re iudicata*. Et tradit Sanch. *d.diſp.*91.*n.*43.

22. Neque item amittetur dictum legatum ſponſalibus de futuro contractis, quia per ſponſalia de futuro conditioni abſtinendi à nuptiis propriè non contrauenitur. Quippe ſponſalia de futuro non ſunt nuptiæ, ſed nuptiarum initium, & illarum obligatio. Et licèt proximè accingendus reputari debet pro accincto, *leg. ſi pecuniam ff. de conditione ob cauſam*, id ſolùm habet locum in fauorabilibus,& à iure expreſſis, ſicuti etiam diſpoſitum in matrimonio cenſeri debet in ſponſalibus diſpoſitum, iuxta *leg. oratio.ff. de ſponſalib.* At cùm iure non ſit diſpoſitum,quod ſub conditione à teſtatore appoſita abſtinendi à nuptiis ſponſalia contineantur, neque ea conditio fauorabilis ſit,ſed potiùs odioſa,non eſt cur ad ſponſalia extendatur, vt latè, & optimè probat Beroius *toto conſ.* 31. *volum.* 2. Simon de Pretis *de interpret. vltim. volunt. lib.*1. *interpret.*1. *circa legata. dub.* 10. *num.* 116. Sanch. *lib.* 7. *diſp.*91. *num.*44.

Nec denique videtur amittendum per matrimonium de præſenti,quod conſummatum non ſit, quia ante conſummationem non eſt à voluntate teſtatoris integrè receſſum. Nuptiæ namque propriè non ſunt,quouſque matrimonium conſummetur,ſic docuit Sanch. *num.* 45.

23. Verùm etſi in foro conſcientiæ non amittatur legatum per fornicationem, aut matrimonium irritum, at ex officio iudicis amittendum eſt in pœnam delicti, ne plus habeat luxuria, quàm caſtitas. Et idem cenſeo ob ſponſalia, & à fortiori ob matrimonium, meritò enim priuari debet legato, qui voluntatem habuit ſe illo priuandi. Neque his diſſentit Sanch. *d. diſp.*91. *à num.*43.

24. Illud eſt certum legatum relictum viduæ, dum vidua fuerit nequaquam amitti, neque ex iudicis officio amitti debere ex eo quòd religionem profiteatur, quia religio viduali vitæ non obſtat, ſed potiùs firmiter conſeruat. Neque profeſſio religionis delictum eſt, ſed potius opus maximè laudabile, vt ob illius cauſam legato priuari debeat. ſic relato Baldo, Iaſ. & aliis docuit Sanch. *n.*46.

25. Quæſtio quinta quid dicendum ſit de legato relicto coniugi ab alio coniuge, quandiu in eius domo, vel cum eius filiis habitauerit, an inquam tranſiens ad ſecundas nuptias illud amittat?

Et quidem legatum habitationis etiam abſolutè relictum vxori à viro, vel econtrà tranſitu ad ſecundas nuptias omnino amittitur, eo quòd prædictum legatum factum ſit, vt legatarius habitatione ipſa defuncti memoriam conſeruet, quæ tamen ſecundis nuptiis aboletur, vti tradit Gregor. Lopez *in leg.*21. verbo *el e ſu mujer. tit.*31. *part.*3. Perez *lib.*5. *ordin. tit.*2. *leg.*1. *fol.*115. Sanch. *lib.*7. *diſp.*91. *n.*50. Et idem eſt dicendum, quando legatum factum ſit coniugi ſuperſtiti, dum in domo coniugis defuncti perſtiterit, quia eo legato procuratur memoria defuncti retineri, cui ſecundæ nuptiæ obſtant; ſicuti docuit Bald. *in leg. voluntatis. num.*10. *Cod. de Fideicommiſſ.* Iaſon *in leg.*1. *n.*5. *Cod. de legatis*. Surdus *de aliment. tit.*7. *q.* 23. *n.* 22. quos refert,& ſequitur Sanch. *lib.*7. *diſp.*91. *num.*51.

26. Si verò loquamur de legato relicto coniugi, quandiu cum filiis defuncti commoratus fuerit, grauior eſt dubitatio, an per tranſitum ad ſecunda vota pereat legatum? Affirmant perire tam legatum relictum vxori à marito, quàm relictum marito ab vxore Guilielmus Benedictus *cap. Raínutius n.*170. verbo *qui cum alia de Teſtament.* Ioann. Lupus *leg.*15. *tauri. n.*5. Et ibi Caſtillo *poſt princip.* Gomez Arias *leg.*13. *tauri. n.*1. Matien. *lib.*5. *recopil. tit.* 1. *leg.*3. *gloſſ.* 2. *num.*18. & alij quos refert, & ſequitur Sanch. *lib.*7. *diſp.*91. *n.*48. Ducuntur, quia ſic legans intendit, vt filiorum educatio,& habitatio apud coniugẽ ſuperſtitem

perpetua ſit. At hæc impediuntur tranſitu ad ſecundas nuptias, ſiquidem coniux redditur ſuſpecta malæ tractationis, filiiſque præbetur ſufficiens cauſa diuertendi à matris denuò nuptæ ſocietate, ergo petit legatum.

27. Cæterùm etſi hæc ſententia ſit ſatis probabilis, probabiliorem exiſtimo, quæ affirmat ipſo iure nõ amitti prædictum legatum, ſi coniux tranſiens ad ſecunda vota velit filios ſecum retinere, vt tradit Gloſſa *in leg. cum tale.* verbo *ſententia. ff. de condit. & demonſtrat.* Bart. & Pinel. ibi *ſtatim in principio.* Salicet. *leg. 1. n. 4. Cod. de legatis.* Lara *leg. ſi quis à liberis. §. ſi quis ex his. n. 196. & 197. ff. de liberis agnoſcendis*, & alij. Ducor, quia vir tranſiens ad ſecunda vota non amittit filiorum tutelam, nec educationem, mater verò etſi tutelam amittit, non tamen educationem, etſi arbitrio iudicis relinquitur, an conſeruari in ea debeat, vti ſuperiùs probauimus etiam ex ſententia Sanch. Ergo ex ſolo tranſitu ad ſecundas nuptias non habent filij occaſionem ſufficientem à ſocietate matris diuertendi, ſiquidem ipſa illius honeſtatis, moris, & conditionis eſſe poteſt, quæ ſuſpicionẽ ortam ex ſecundis nuptiis euincat.

28. An autem decedentibus filiis mater prædictum legatum amittat? Difficultate non caret, eo quòd videatur legatum eſſe factum coniùgi in fauorem filiorum, vt ipſi rectè educarentur. Nihilominus ſatis probabile eſt retineri à coniuge poſſe, quia credendum eſt non adæquatè in filiorum fauorem fuiſſe legatum factum, ſed in beneficium coniugis, & ob illius contemplationem, ideóque ceſſante filiorum fauore non ceſſat legatum, ſicuti relato Garron. *Rub. Cod. de ſecundis nuptiis, pœna 15. n. 34.* docet Sanch. *diſp. 91. num. 49.*

29. Hinc inferẽdum eſt legatum alicui relictum quandiu apud vxorem teſtatoris commoratus fuerit, tranſeunte ipſa ad ſecundas nuptias non perire legatum, tametſi legatarius cum illa vxore non commoretur, quia teſtator intendit eo legato obligare legatarium, vt quantum in ſe eſt cum eius vxore viuat; at tranſeunte ipſa ad ſecundas nuptias ceſſat eſſe teſtatoris vxor, & reputatur vxor comparatione teſtatoris, & legatarij ac ſi mortua eſſet, ergo quamuis legatarius cum illa non commoretur non eſt illi culpæ tribuendum. Non igitur legatum amittere debet, ſicuti multis comprobat Simon de Pretis *de interpretat. vltim. volunt. lib. 1. interpretat. 1. circa legata. dub. 10. n. 5.* quem refert, & ſequitur Sanch. *lib. 7. diſp. 91. n. 52.*

30. Quæſtio ſexta, an vir condens teſtamentum, & legans vxori ea defuncta aliam ducat debeatur legatum illud vxori poſteriori. Manifeſtum eſt non deberi, ſi ſub nomine proprio legatum factum eſt, vt ſi dixerit, lego meæ coniugi Mariæ. Sic relato Menoch. *de præſumpt. lib. 4. præſumpt. 122. n. 14.* tradit Sanch. *dicta diſp. 91. num. 58.* Gutierr. *cap. 111. de matr. n. 8.* Limitat autem, & benè, niſi teſtator ſecundæ vxori nomen prioris impoſuiſſet, quia ea impoſitione manifeſtè indicauit voluiſſe ſecundum loco prioris ſubrogari iuxta textum *in leg. filia. §. vlt. ff. de condit. & demonſtrat.*

31. Si verò ſub nomine appellatiuo legatum factum eſt, vt lego vxori meæ. Alij affirmant, alij negant deberi, prout referunt Couarruu. *in cap. requiſiſti n. 3. de teſtament.* Mantica *de coniectur. vlt. volunt. lib. 8. tit. 15. num. 1. & 2.* Menoch. *de præſumpt. lib. 4 præſumpt. 122. n. 8.* Et quidem ſi vir tempore conditi teſtamenti coniugatus non erat certum debet eſſe legatum vxori poſtmodum aſſumptæ debitum eſſe, nam cùm vxori mortuæ debitum eſſe non poſſit; ne ea diſpoſitio irrita ſit, affirmandum eſt legare voluiſſe vxori aſſumendæ: ſic tradunt Couarruu. & Mantica *ſuprà.* Sanch. *dicta. diſp. 91. n. 59.* At ſi vir coniugatus erat tempore conditi teſtamenti, quamuis Menoch. *n. 11. & 12.* ſatis probabiliter exiſtimet poſteriori vxori legatum deberi, quia teſtator in ea diſpoſitione perſeuerans, cùm eam reuocare poſſet, ſatis indicauit voluiſſe ſecundæ vxori applicari, maximè cùm in caſu dubio ſemper ea præſumptio ſumenda eſt, quæ actum, & diſpoſitionem teſtatoris ſuſtinet, non verò quæ illum caſſum, & irritum reddit; probabilius eſt caſſam eſſe diſpoſitionem, & vxori poſtmodum aſſumptæ indebitum eſſe legatum, vti docuit Sanch. *dicta diſp. 91. n. 59.* Gutierr. *de matr. cap. 111. n. 9.* cum Couarruu. & Mantica *ſuprà.* Nam tempore conditi teſtamenti illud legatum referri non poterat ad vxorem poſtmodum aſſumptam, quia illi teſtator neque affectus erat, nec dum illius cogitationem habere poterat, poſtmodum verò nullum huius relationis indicium dedit, nam perſeuerantia in priori actu potius huic relationi aduerſatur, quàm fouet, quippè ea diſpoſitio ſecundæ vxori aptari nequit, niſi ex voluntate teſtatoris ex prima in ſecundam vxorem ſubrogatio fiat.

Temperat autem hanc doctrinam Barboſa *in leg. diuortio. §. 8. n. 10. ff. Soluto matrimonio*, quem ſequitur Sanch. *d. diſp. 91. n. 60.* ne procedat in legato alimentorum, ſeu alio quouis vxori fauorabili, quia concurrente duplici fauore ſcilicet vltimæ voluntatis, & rei legatæ præſumendus eſt teſtator ſecundam vxorem loco prioris ſubrogare voluiſſe. Et placet hæc limitatio.

32. Quæſtio ſeptima quibus conferendum ſit legatum annuum maritandis fœminis relictum?

Etſi Ripa, Decius, & Silueſt. relati à Sanch. *dicta diſp. 91. n. 54.* videantur ſentire fœminis ſecundò nubentibus conferri hoc legatum poſſe. At longè verius eſt, & omnino tenendum ſolis fœminis primò nubentibus eſſe conferendum, quia ea teſtatoris verba de ſolis primis nuptiis intelligi debent. Argum. *leg. boues §. hoc ſermone. ff. de verb. ſignificat.* ibi: hoc ſermone, dum nupta erit, primæ nuptiæ ſignificantur. Et ibi Tiraquel. plures referens *num. 11.* Et docuit Bartol. *in proœmio decretal. n. 25.* Guilielm. Benedict. *cap. Raynutius.* verbo *qui cum alia. n. 79. de Teſtamentis.* Mantica *de coniecturis vltim. volunt. lib. 8. tit. 5. num. 21.* Gutierr. *de matr. cap. 111. n. 7.* Sanch. aliis relatis *diſp. 91. num. 55.*

Hanc doctrinam Sanch. cui Gutierr. adhæret variis modis temperat; primò ne procedat in vidua, quæ prius matrimonium non conſummauit, nam comparatione huius ſecundæ nuptiæ primæ cenſeri debent, nam nuptiæ quæ conſummatæ non ſunt nuptiæ integræ, & perfectæ non appellantur. Secundò, ne procedat in vidua, cuius prius matrimonium irritum fuit, quia præſtare non debet impedimentum quod de iure non ſortitur effectum, neque illa vidua ſecũdò nubit, cùm primæ nuptiæ, vtpotè irritæ, nuptiæ non ſint. Tertiò temperat caſu quo nullæ eſſent fœminæ ætate nubiles, nam cùm hoc legatum poſito quod perſonæ determinatæ factum non ſit exigat neceſſariò, vt perſona, cui eſt concedendum habilis ſit ad matrimonium, in cuius finem conceditur ex communi ſententia tradit Bald. *in leg. ſancimus in fine Cod. de nuptiis.* Garron. *Rub. Cod. de ſecundis nuptiis. num. 5.* deficientibus illis fœminis viduæ concedi poteſt ex veroſimili teſtatoris mente, ne opus pium differatur. Quod ſi legatum certæ perſonæ factum ſit, quæ tamen 12. annum nacta non eſt, alteri applicari nequit, quia teſtator eam perſonam determinatè deſignans dilationi legati tradendi conſentit. Quippè legatum, quouſque fœmina nuptiis apta ſit concedi non debet, quia non vrget cauſa, ob quam factum eſt, vt benè docet Mantica *lib. 11. de coniectur. vltim. volunt. tit. 21. num. 5.* Sanch. *diſp. 91. num. 62.*

33. Fœminis autem iam maritatis etiam pauperibus legatum pro fœminis maritandis non videtur concedi poſſe, quia defecit finis teſtatoris, quippe teſtator eo legato intendit, vt fœminæ defectu dotis innuptæ ſint, néue earum pudicitia periclitetur, quæ ratio in fœminis maritatis ceſſat. Atque ita ſuſtinent Bald. *in leg. fin. n. 21. Cod. de ſentent. quæ ſine certa quantit.* Iaſon *leg. quominus. num. 133. verſ. quinto pro eadem parte ff. de flumin.* Perez *lib. 5. ordin. tit. 2. leg. 1. verſ. dubium eſt* Sanch. *d. diſp. 91. num. 64.* Gutierr. *cap. 111. num. 10.*

34. Verùm ſi hoc legatum certę perſonę vt in matrimonium collocaretur relictum ſit, ipsáque viuo teſtatore, ipsóque ignorante nupſerit, cenſet Mantica *de coniectur.*

vltim

*vltim.volunt.lib.*12.*tit.*1.*n.*13.legatum perirè, quia deficit finis, ob quem eſt conceſſum. Secùs verò (inquit) ſi conſcio teſtatore oupſerit, quia ex eo quòd teſtamẽtum non mutauit, cùm poſſet, præſumitur voluiſſe legatum illud puellæ conferri oneribus contracti matrimonij ſuſtinendis. Sed rectiùs Ioan. Lup. *cap. per veſtras de donation. inter vir. & vxor. notab.* 3. § 20. *n.*6. Satmiento *lib.* 3. *ſelect. cap.* 1. *n.*10. Tiraquel. *tract. ceſſante cauſa limit.* 28. *in fine.* Spino *ſpeculo teſtamentor. gloſſ.* 14. *princip. n.* 152. Zeuallos, *in ſuis qq. pract. q.* 138. *à n.*6. Gutierr. *cap.* 111. *n.* 11. Sanch. aliis relatis *diſp.* 91. *n.*65. affirmant ſiue ſciente, ſiue ignorante teſtatore fœmina hæc oupſerit poſſe illi legatum prædictum conferri, quia oon extinguit legatum, ſed potiùs illud firmat conditionem legati impletam eſſe. Argument. *leg. ſi iam facta* 11. *ff. de conditionib. & demonſtrat.* & pluribus exornat Couarruu. *cap. officij n.* 20. *de teſtament.* Neque finis legati præcipuus cenſendus eſt in præſenti deficere. Hioc namque eſt teſtatorem ſe beneuolum animum, & benefactorem illius fœminæ oſtendere qui poſt matrimonium contractum adhuc perſeuera. Quinimò exiſtimat Sanch. *n.*66. quem ſequitur Gutierr. *num.* 11. legatum relictum conſanguineis maritandis etſi dari non poſſit maritatis tempore teſtamenti, vtpote quod incertis perſonis relictum ſit, benè tamen dari poſſe iis, quæ mortuo teſtatore nupſerint, quia ab eo tempore ius aliquale in prædictum legatum habent, neqoe omnino incertis perſonis relictum eſt, ſed aliquo modo certis ſcilicet conſanguineis, in quas ſuam affectionem, & voluntatem oſtendere teſtator poteſt.

Pvnctvm XIV.

De impedimento impotentia.

§. I.

Quid, & qualis ſit Impotentia ad matrimonium.

1 *Impotentia ad copulam eſt impotentia ad penetrandam vas fœmineum.*

2 *Multiplex eſt impotentia.*

3 *Variant Doctores, an impotentia, qua vinci nequit abſque probabili periculo grauis morbi ſit perpetua.*

4 *Communis ſententia, & amplectenda aſſerit ſolam eam impotentiam, qua abſqua peccato, vel morte corporali, aut illius graui periculo vinci nõ poteſt, eſſe perpetuam.*

5 *Si iudicio medicorum impedimentum remoueri poſſit abſque graui vita periculo per opus humanum, & licitum non conſtitui impotentiam perpetuam.*

6 *Examinatur quaſtio, an fœmina nupta, cuius arctitudini ex medicorum iudicio ſubueniri poteſt abſque graui vita periculo obligata ſit ſciſſuram pati.*

7 *Reſoluitur fœmina licitum eſſe ſciſſuram pati, quoties abſque periculo corporali eam ſuſtinere poteſt.*

8 *Deinde fœmina, qua nullam in ſe ſpecialem arctitudinem habet obligata non eſt ſciſſuram ſuſtinere, tametſi abſque vllo incommodo poſſit.*

9 *Verùm ſi fœmina pra cateris acta ſit, & conſcia huius arctitudinis contrahat cum eo qui illius eſt ignarus, probabilius reputo obligatam eſſe ſciſſuram pati, ſi abſque graui ſua ſalutis detrimento ſuſtinere poſſit.*

10 *Fœmina nunquam obligata eſt hanc ſciſſuram à viro medicis inconſultis pati.*

11 *Fœminam, qua ob eius arctitudinem non potuit à viro agnoſci, ideóque ab eius conſortio ſeparata fuit, ſi poſtmodum probatum fuerit ab alio cognitam fuiſſe, affirmant plures reddendam eſſe priori viro nullo laboranti impedimento frigiditatis, vel maleficij.*

12 *Sed rectiùs alij cenſent ex eo facto non ſumi ſufficientem præſumptionem, quod potuerit à viro cognoſci.*

13 *Non eſt impotentia perpetua ad matrimonium, eſto fœmina ſciat concipere non poſſe abſque manifeſto periculo vita, vel ſui, vel prolis.*

1. IMpotentia ad copulam eſt impotentia ad penetrandum vas fœmineum, & ſemen generationi aptum intra illud effundendi: quæ impotentia prouenire poteſt à natura, tam ex parte viri ſi ſit nimis frigidus, aut calidus, quàm ex parte fœminæ ſi ſit nimis arcta, vel prouenire poteſt ab extrinſeco, vt ex caſtratione, vel maleficio.

2. Deinde hæc impotentia alia eſt abſoluta comparatione omnium fœminarum, alia reſpectiua comparatione huius, vel illius fœminæ. Rurſus alia eſt perpetua, alia temporalis: perpetua eſt, quæ abſque peccato, vel coporali periculo tolli non poteſt per opus humanum, vt expreſsè à contrario ſenſu colligitur *ex cap. fraternitatis, De Frigidis, & maleficiatis.* ibi. Nos autem perſpicaciter attendentes, quod impedimentum illud non erat perpetuum, quod præterdiuinum miraculum per opus humanum abſque corporali periculo poterat remoueri, ſententiam diuortij per errorem licèt probabilem nouimus eſſe prolatam, &c. Ex quo textu Doctores communiter colligunt impotentiam, quæ ſolo diuino miraculo remoueri poteſt perpetuam eſſe; quia miraculum cùm ſit præter rerum naturam expectari nequit, necdum comprobari, ſicuti pluribus comprobat Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 93. *num.* 8. Gutierr. *de matr. cap.* 112. *n.* 22. Deinde colligunt impotentiam, quæ abſque peccato tolli nequit perpetuam eſſe quia id poſſumus, quod iure poſſumus. Cùm autem peccatum iure facere oon poſſimus, nequaquam eſt poſſibile illud impedimentum remouere, vti pluribus comprobat Sanch. *d. diſp.* 93. *num.* 9. Gutierr. *d. cap.* 112. *num.* 23. Coninch. *diſp.* 31. *dub.* 7. *num.* 76. Paul Laymàn. *lib.* 5. *ſum. tract.* 10. *par.* 4. *cap.* 11. *num.* 1.

3. Sed quid nomine corporalis periculi intelligatur, an mors ipſa, an illius periculum, an etiam periculum grauis morbi? variant Doctores. Aliquibus placet impotentiam, quæ vinci oequit abſque probabili periculo grauis morbi eſſe perpetuam. Nam eſto *in dicto cap. Fraternitatis* videatur periculum mortis exigi, inquit enim textus: violentia inferatur non ſolummodò leuis, ſed ita grauis, vt ex ea mortis periculum timeatur. Ergo cùm ex graui morbo hoc periculum mortis eueniret, ſi timetur grauis morbus, etiam mors timeri debet, & conſequenter impotentia quæ vioci non poteſt abſque grauis morbi periculo perpetua cenſenda erit. Sic Henriq. *de matr. lib.* 12. *cap.* 7. *num.* 6. Vega *tit.* 2. *ſum. cap.* 34. *caſu* 111. Alij verò ſuſtinent ſolam eam impotentiam, quæ abſque peccato, vel morte nequit tolli eſſe perpetuam, nam quæ cum periculo mortis tollitur ſuperſtite perſona quæ erat impotens dici non poteſt perpetua, ſiquidem ipſo facto probatum eſt durante vita tolli poſſe. Sic Innocent. *in dicto cap. Fraternitatis à n.* 1. *& ſeqq.* Ioann. Andreas *ibi n.* 16. Anton. de Butrio *n.* 22. *&* 23. Anchart. *n.* 16. *q.* 2. Cardinal. *n.* 5. Præpoſit. *n.* 18. *&* 20. & alij relati à Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 9. *num.* 16.

4. Communis tamen ſententia, & amplectenda aſſerit ſolam eam impotentiam, quæ abſque peccato, vel morte corporali, aut illius graui periculo vinci non poteſt eſſe perpetuam; quia periculum graue morti æquiualet. Quæ verò abſque periculo grauis morbi ſuperari non poteſt, perpetua cenſenda eſt, ſi mobus ille mortis periculum inducat, ſecùs verò ſi ſolam grauẽ moleſtiam, & dolorem: ſic Gloſſa communiter recepta *in dicto cap. Fraternitatis.* verbo *corporali.* Gregor. Lopez, *leg.* 2. *tit.* 8. *part.* 4. verbo *ſin peligro.* Matien. *lib.* 5. *recopilat. tit.* 1. *Rub. gloſſ.* 1. *num.* 97. Sanch. pluribus relatis *lib.* 7. *diſp.* 93. *num.* 18. Gutierr. *de matr. cap.* 112. *num.* 28. Layman. *lib.* 5. *ſum. tract.* 10. *par.* 4. *capite* 11. *num.* 1.

5. Ex his infertur, ſi iudicio medicorum impedimentum remoueri poſſit abſque graui vitæ periculo per opus humanum, & licitum, tametſi patiens impedimentum renuat curationem, imò nec teneatur illam ſuſtinere non eſt cenſendum illud impedimentum perpetuum, quia impedimenti perpetuitas non peodet ex voluntate

patientis impedimentum, neque ex eo quòd tollatur, vel non tollatur, ſed ex eo quòd ſpectata rei natura tolli, vel non tolli poſſit abſque vitæ periculo, vti docuit Palud. *in 4. d. 34 q. 2. art. 2. concl. 2. n. 3.* D. Anton. *3. p. tit. 1. c. 12. §. 1.* Dominic. Sotus *in 4. d. 34. q. vnica art. 2. verſ. ſed ais*, & alij plures, quos refert, & ſequitur Sanch. *lib. 7. diſp. 93. n. 15.* Quando autem medici dubij ſunt, an ex medicamentis apponendis ad remouendam impotentiam periculũ mortis ſubſit, cenſendum eſt ſubeſſe, vt rectè cum Petr. de Ledeſin. aduertit Sanch. *d. n. 15.* Gutierr. *de matr. c. 112. n. 27.*

6. Supereſt tamen triplex grauis quæſtio. Prima, an fœmina nupta, cuius arctitudini ex medicorum iudicio ſubueniri poteſt abſque graui vitæ periculo vt apta viri congreſſui reddatur obligata ſit ſciſſurã pati? In qua quæſtione diſtinguendum eſt, an fœmina præ cæteris arcta ſit, ob cuius arctitudinem à viro nequit cognoſci, an verò ex parte ſua nullam præ cæteris arctitudinem habeat. Si præ cæteris arcta ſit tenent plures relati à Sanch. *lib. 7. diſp. 93. n. 31.* obligatam eſſe ſciſſuram pati, quoties abſque graui periculo mortis iudicatur fieri poſſe. Nam cùm illud matrimonium validum ſit, & ex matrimonio obligatio ad copulam oriatur. Hæc autem eſſe non poſſit abſque ſciſſione, videtur obligata ſciſſuram ſuſtinere. Quando verò fœmina nullam ſpecialem arctitudinem habet præter virgineum clauſtrũ, cenſet Petr. de Ledeſin. *tract. de matrim. quæſt. 58. art. 1. circa finem.* non eſſe fœminam obligatam pati ſciſſuram, aut aliam curationem ſubire, tametſi abſque graui incommodo eam ſuſtinere poſſit; quia per ipſam non ſtat quominus debitum reddat. Non igitur ipſi, ſed viro penès quem eſt defectus ſunt medicamenta adhibenda. Sanch. verò *lib. 7. diſp. 93. n. 32. & 34.* plures referens ſentit fœminam ſiue præ cæteris arcta ſit, ſiue non, obligatam eſſe ſciſſuram pati, quando abſque periculo grauis infirmitatis fieri poteſt, tametſi non abſque graui moleſtia, & dolore, hic enim videtur ſuſtinendus, vt obligationi coniugali fiat ſatis.

7. Cæterùm in hac re dicendum primò eſt aduerſus Bald. *lib. 7. cap. 62.* fœminæ licitum eſſe ſciſſuram pati, quoties abſque periculo corporali eam ſuſtinere poteſt, quia licitum eſt naturam iuuare ad actum honeſtum, vti omnes Doctores ſupponunt de hac quæſtione tractantes, cum inquirant, an obligata ſit.

8. Secundò dico, fœmina, quæ nullam in ſe ſpecialem arctitudinem habet vt à viro cognoſcatur præter virgineum pudorem, obligata non eſt ſciſſuram ſuſtinere, tametſi abſque vllo incommodo eam ſuſtinere poſſit, vti docuit Petr. de Ledeſin. *ſuperius* relatus, & Gaſp. Hurtado *diſp. 22 difficult. 7.* Et Baſil. Ponce. *lib. 7 de impedim. c. 62. à n. 2.* Moueor, quia coniux in matrimonio corpus ſuum alteri coniugi tradit ad vſum coniugalem, prout à natura deſtinatum eſt, at natura non deſtinauit apertionem clauſtri virginalis in ordine ad coniugalem vſum fieri debere alio medio quàm viri pudendo, quinimo omnem alium modum vtpote extraordinarium natura abhorret, ergo non tenetur fœmina illo vti.

9. Tertiò dico, ſi fœmina præ cæteris arcta ſit, & conſcia huius arctitudinis contrahat cum eo qui illius eſt ignarus, probabilius reputo obligatam eſſe ſciſſuram pati, ſi abſque graui ſuæ ſalutis detrimento eam ſuſtinere poſſit, in quo communi ſententię aſſentior. Ducor quia ſic contrahens virum decipit non manifeſtans ei illa difficultatem, quam ipſe præſumere non tenebatur. Ergo ratione illius deceptionis obligata eſt ea medicamenta ſuſtinere, quę virgineũ clauſtrum diſponant æquè aptum congreſſui, ac eſt clauſtrum cæterarum fœminarũ. Fateor tamen hanc obligationem raro contingere poſſe, cùm vix poſſit euenire, quod fœmina ſciat ſe præ cęteris arctam eſſe, eiuſq; arctitudinẽ à viro ſuperari non poſſe, ideóq; cenſeo raro vel nunquam obligandam eſſe ad eam ſciſſionem ſuſtinendam, cùm ipſa per matrimonium viro corpus ſuum tradidit aperiendum, non chirurgo. Et fortè ob hanc cauſam nunquã iura ſtatuerunt in litibus ſubortis de impotentia virgineum clauſtrum aliquo artificio reſerari, ſed ſolùm triennalem habitationem concedunt. Signum ergo eſt nullam huius medij eſſe obligationem.

10. Illud verò certiſſimum eſt etiam in doctrina Sanch. *lib. 7. diſp. 93. n. 29.* fœminam obligatam non eſſe hanc ſciſſuram à viro medicis inconſultis pati, ſed illo tentante eam præſtare ligno, ferro, digitis, alióve inſtrumento poſſe ab eius conſortio fugere, quouſque huius violentiæ ſecuritatem faciat. Quippè viro datum non eſt portam virgineam alio inſtrumento, quam ſui pudendo reſerare, maximè cum ex hac reſeratione non leue damnum ſalutis fœmina pati poſſit, periculumque ſit, vt facta reſeratione adhuc commiſceri viro non poſſit.

11. Secunda quęſtio, an fœmina, quæ ob eius arctitudinẽ non potuit à viro cognoſci, ideóq; ab eius conſortio ſeparata ſit, ſi experientia teſte probatũ fuerit ab alio cognitã fuiſſe, debeat priori viro reddi, qui nec frigiditate, nec maleficio laborabat? Affirmant Innocent. *in d. c. fraternitatis. à n. 1. & ſeq.* Et ibi Hoſtienſ. *n. 7.* Alex. de Neuo aſſerens cõmunem *n. 17.* quia eo facto videtur ſufficienter comprobari potuiſſe à priori viro illam arctitudinem ſuperari, ac proinde validum fuiſſe inter illos coniugium.

12. Sed rectiùs Abbas *in d. c. fraternitatis. n. 2. & 3.* & ibi Gloſſa verbo *ſimili*, & alij plures, quos refert, & ſequitur Sanch. *lib. 7. diſp. 93. n. 13. & ſeq.* Gutierr. *cap. 112. n. 26.* cenſent non ex eo quòd à ſecundo viro cognita ſit ſumi concludentem præſumptionẽ, quod potuerit à priori cognoſci, ſed attentè examinandũ eſt, & inſpiciendũ, an ſecundus vir ſit priori omnino ſimilis ætate, robore, ac mẽbro virili. Nam ſi in aliquo ex his diſſimilis exiſtat, nõ eſt priori viro reddenda. Secùs verò, ſi diſſimilitudo probata non fuerit, nam eo caſu præſumitur eſſe priori ſimilis, & conſequenter potuiſſe à priori cognoſci; vti traditur in *d. c. Fraternit.* ibi, ſententiam diuortij per errorẽ licèt probabilem nouimus eſſe prolatam, cùm pateat ex poſtfacto quod ipſa cognoſcibilis erat illi, cuius ſimili cõmiſcetur.

13. Tertia quæſtio, an cenſeatur impotentia perpetua ad matrimonium, ſi fœmina ſciret concipere non poſſe abſque manifeſto periculo vitæ vel ſui; vel prolis: Ratio dubij eſt, quia ſtante eo periculo fœminæ eſt impoſſibilis copula; cùm nõ poſſit ei abſque peccato vacare. Ergo nequit obligationem ad copulã ſubire, quæ eſt matrimonij eſſentia. Sic docuit Henriq. aliis relatis *lib. 12. de matr. c. 7. n. 8.* ſed rectiùs Sanch. alios plures referens. *lib. 7. diſp. 93. n. 27. & 28.* Gutierr. *c. 112. n. 17.* Coninch. *diſp. 31. dub. 7. n. 86.* affirmant eam impotentiã perpetuam non eſſe, quia ſolùm eſt impotentia pro tempore quo fœmina apta eſt cõceptioni, cùm autem euenire poſſit tempus ſterilitatis conuincitur manifeſtè eam impotentiã perpetuam non eſſe Non enim requiritur ad matrimonium, vt coniuges ſe obligent ad reddendum debitũ quouis tempore. Satis enim eſt ſi ſe obligent ad illud reddendum, cùm legitimum impedimentum abſit, aliàs contrahens morbo affectus, quo à debiti redditione excuſatur diceretur impotentiam ad contrahendum perpetuam habuiſſe.

§. II.

Quæ impotentia impedimentum ſit matrimonij contrahendi.

1 *Impotentia perpetua, & abſoluta vas fœmineum penetrandi, ibidemque ſemen effundendi de ſe generationi aptum, ſit impedimentum dirimens. Secùs ſi hæc impotentia temporalis ſit.*

2 *Aliquibus placet eſſe neceſſarium, quod fœmina ſeminare valeat, ſed non approbatur.*

3 *Steriles optimè poſſunt matrimonium contrahere.*

4 *Senes decrepiti capaces ſunt matrimonij contrahendi, ſi natura vel arte calere poſſint.*

5 *Senex adeò exhauſtus, vt iudicio medicorum iuuari non poſſit ad copulã habendã aptus non eſt matrimonio cõtrahendo, etſi plures Doctores contrarium ſentiant.*

6 *Infirmus cuius ſalus deſperata eſt, capax eſt matrimonij contrahendi.*

7 *Hoc matrimoniũ habet vim legitimãdi prolẽ antea ſuſceptã.*

8 *Si impotentia non ſit perpetua, ſed temporalis impedimentum non præſtat matrimonio contrahendo.*

9 *Si ea impotentia temporalis diu duratura eſt, illius conſcius peccat mortaliter, ſi alteri coniugi ſuam impotentiam non manifeſtet.*

10 *Impotentia ſiue temporalis, ſiue abſoluta ſuperueniens matrimonio contracto nequit illud diſſoluere.*

11 *Si ſuperueniat impotentia verum ſemen effundendi, non impedit debiti petitionem, & redditionem. Secùs ſi impotentia ſit ſeminandi extra vas.*

12 *Si impotentia ſuperueniens non ſit copula, ſed generationis non eſt obligata mulier & reddere, tametſi poſſit reddere, & petere.*

1. CErta ſententia eſt ferè omnium Doctorum impotentiam perpetuam, & abſolutam vas fœmineum penetrandi, ibidémque ſe meneffundendi de ſe generationi aptum eſſe impedimentum dirimens matrimonij contrahendi. Secùs verò ſi hæc impotentia temporalis ſit, aut matrimonio ſuperueniat. Conſtat. *ex cap. 2. & cap. Fraternitatis*, & aliis *de Frigidis, & maleficiat.* Et *ex leg. regia 17. tit. 2. part. 4.* & *leg 6. tit. 8. eadem part.* Ratio prioris partis eſt manifeſta. Nam cùm per matrimonium coniuges fiant vna caro, hoc præſtare nequeunt altero impoté te coire. Quapropter ſi vir vas fœmineum penetrare nequeat, tametſi in illius introitu ſemen verum effundat, cenſeri debet impotens ad matrimonium, quia illa ſeminatio per ſe non ſufficit, vt coniuges fiant vna caro, tametſi aliquando per accidens virtute naturali matricis aliqua pars ſeminis intromitatur. Prætetea illa ſeminatio per ſe illicita eſt, quia eſt ſeminatio extra vas, ergo potentia ad ſic ſeminandum impotentia cenſenda eſt, cùm non ſit potentia ad actum honeſtum, & licitum. Si autem vir potens ſit vas fœmineum penetrare, impotens tamen effundere ſemen per ſe generationi aptum, nequaquam matrimonio contrahendo aptus eſt, quia nequit ſe obligare ad copulam, ex qua vna caro fiant, iuxta illud *Geneſ. 2.* Erunt duo in carne vna. Ob quam cauſam Sixtus V. anno 1587. definiuit eunuchos vtroque teſticulo caré tes iure naturæ incapaces eſſe matrimonij contrahendi, nam eſto valeant vas fœmineum penetrare, non tamen poſſunt emittere ſemen, quod per ſe generationi aptum ſit, vti latiùs innumeros referens docet Sanch. *lib. 7. diſp. 92. à n. 7. & ſeqq.* Gutierr. *lib. 1. canon. qq. cap. 16. n. 18.* & *de matr. cap. 112. n. 7.* Coninch. *diſp. 31. dub. 7. num. 76.* Paul. Layman *lib. 5. ſum. tract. 10. par. 4. cap. 11. num. 1.* Gaſpar Hurtado *diſp. 22. difficult. 3. n. 7.* & *difficult. 5. per totam.*

2. Quod ſi vir potens ſit vas fœmineum penetrare, & intra illud ſemen ex ſe generationi aptum effundere, quamuis aliquid Doctores, quorũ meminit Sanch. ſtatim referendus, quibus Gaſpar Hurtado, *d. difficult. 5. in fine* adhæret, inſuper requirant, vt fœmina ſeminare valeat, vt matrimonium inter ipſos cõtractum teneat; longè verius eſt eam potentiam ſeminandi neceſſariam non eſſe, vt tradit Sanch. *dicta diſp. 92. n. 9.* Gutierr. *lib. 1. canon. qq. cap. 16. n. 16.* & *de matr. cap. 112. n. 8.* Nam eſto ſemen mulieris generationi valde conferat, ſimpliciter tamen neceſſarium non eſt, & ſaltem negari non poteſt id eſſe dubium: at in caſu dubio pro matrimonij valore ferenda eſt ſententia iuxta textum *in cap. fin. de ſentent. & re iudicata.*

3. Ex his deducitur quid dicendum ſit de matrimonio ſenium, & ſterilium? Et quidem ſteriles non poſſe verum matrimonium contrahere docuit Iaſon *conſ. 115. num. 1. volum. 1.* Felin. *in cap. cum ſit. n. 15. verſ. demum ſcire, de foro competenti*, eo quòd impotentes ſint copulæ generationi aptæ, ad quam tanquam ad finem primarium matrimonium refertur. Sed contrarium tanquam omnino certum tenendum eſt cum D. Thom. paſſim ab omnibus recepto *in 4. diſt. 34. q. vnica art. 2.* Barboſa *leg. 1. n. 98. ff. ſoluto matr.* Sanch. *lib. 7. diſp. 92. à n. 24.* Gutierr. *de matr. cap. 112. n. 16.* quia ſteriles valentes ſemen effundere vna caro efficiuntur, nam eſto ex illo ſemine generatio nequeat euenire; id nõ eſt ex ſeminis natura, quæ eiuſdem rationis eſt cum natura aliorum ſeminum generationem inferentium, ſed ex ſpeciali qualitate, & temperamento ſubjecti, ac proinde matrimonij valori obſtare non poteſt. Neque refert quod finis primarius matrimonij fruſtretur per accidens, quia non eſt ſpectandum, quod per accidens contingit, ſed quod per ſe ex illa copula euenire poteſt. Adde matrimonij finem non eſſe tantùm prolis generationem, ſed concupiſcentiæ remedium per copulam de ſe generationi ſufficientem, qui finis in ſterilibus obtinetur.

4. Quoad ſenes decrepitos attinet impotentes eſſe ad matrimonium cõtrahendum aſſeruit Portius *in princ. inſt. de nuptiis. col. 4. ad finem. in verſ. in fine gloſſa.* Et dubius manſit Ant. Gomez *leg. 9 tauri, n. 57. in fine.* Et probabile cenſuit Henriq. *lib. 12. de matr. c. 7. n. 3. in comment. litt. X.* eo quòd inepti videantur ad copulã generationi aptam. Sed longè verius eſt, & omnino tenendum capaces eſſe matrimonij contrahendi, ſi natura, vel arte calere poſſint ad coïtum, quia eo ipſo fieri poſſunt vna caro, ex qua generatio per ſe ſequi poſſit. Vix enim reperietur vllus adeò ſenex, qui aliquãdo natura, vel ſaltem medicinæ arte non poſſit ad copulam excitari, vt tradit Gloſſa *in cap. nuptiarum. 27. q. 1.* verbo *in quibuſdam.* Tiraq. plures referens *in leg. 6. connubiali, gloſſ. 1. par. 6. n. 19.* ideóque Eccleſia nullos ſenes à matrimonio contrahendo reiicit. Atque ita docet S. Thom. *in 4. d. 34. q. vnica art. 2 ad 3.* Couarr. *4. decret. 1. p. cap. 8. §. 2. n. 10.* Mantica *de coniect. vltim. volunt. lib. 11. tit. 13.* Duenas *in reg. 350. limit. 1.* Rod. *tit. 1. qq. reg. q. 13. art. 1.* Gutierr. *c. 112. de matr. n. 13.* Sanch. aliis relatis *diſp. 92. n. 19. & ſeqq.* In fœminis autem certiſſimum eſſe debet ob ſenectutem non eſſe cenſendas impotentes ad matrimonium, ſiquidem earum frigiditas non impedit ſeminis virilis receptionem, vti docuit Silneſt. verbo *mat. 8. q. 16. dicto 4.* Barboſa *in leg. 1. p. 1. n. 97. ff. ſoluto matr.* Anton. Cuchus, *lib. 5. inſt. maiorat. tit. 12. num. 262.* Sanch. *dicta diſp. 92. num. 22.* Gutierr. *d. cap. 112. n. 14.*

5. Quinimo ſenem adeò exhauſtum, vt iudicio medicorum iuuari non poſſit ad copulam habendam, graues Doctores, nempe Tabiena verbo *impedimentum, impedim. 12 q. 3. n. 4.* Nauarr. *lib. 4 conſil. tit. de ſponſalib. conſ. 39. num. 15. & 18.* aliàs *tit. de deſponſat. impub. conſ. 4. num. 15. & 18.* Man. Rod. *in ſum. 1. t. c. 235. concl. 5. n. 5.* Vega *2. t. ſum. cap. 34. caſu 61.* quibus fauent Anton. de Butrio *in cap. 2. n. 5. de frigidis, & maleficiat.* Iaſon *in leg. ſed eſt quæſitum. n. 1. ff. de liberis, & poſtumis.* Roland. à Valle *de lucro dotis, q. 103. n. 17. t. 9 tract. diuerſor. in nouis*, cenſent capacẽ eſſe matrimonij contrahendi, quia ſaltem habitu retinet potentiam intra vas ſeminandi, tametſi actu & per accidens ob ſenectutem ea priuatus ſit. Sed rectius cõtrarium probat Abbas *in c. 2. de Frig. & maleficiat. n. 5.* Et ibi Innoc. *n. vnico.* Anchar. *n. 1.* Hoſt. *in fin.* Præpoſit. *n. 4.* Alexand. de Neuo *n. 4.* Gloſſ. *in leg. ſed eſt quæſitum 6.* verbo *nec etas, ff. de liberis, & poſtumis.* Et Additio ad Gloſſ. *in leg. ſancimus.* verbo *homines, Cod. de Nuptiis.* Gregor. Lopez *leg. 1. tit. 8. par. 4. in fine.* Matien. *Rub. tit. 1. lib. 5. recopil. gloſſ. 1 num. 193.* Anton. Cuchus *lib. 5. inſtit. maiorat. tit. 12. n. 257.* Gutier. *canon. qq. lib. 1. c. 16. n. 13.* & *de matr. c. 112. n. 16.* Barboſa *leg. 1. part. 1. n. 94. ff. ſoluto matr.* Sanch. *lib. 7. diſp. 92. n. 14.* Paul. Laym. *lib. 5. ſum. tract. 10. par. 4. cap. 11. in fine.* Etenim huiuſmodi ſeni copula eſt impoſſibilis, ergo nequit ad illam obligari. Ergo impotens eſt ad matrimonium contrahendum, de cuius eſſentia eſt obligatio natiua an copulam. Nec refert, an hæc impotentia à natura, an ex accidenti proueniat, ex quocunque enim capite oriatur reddit ſubjectum incapax matrimonij contrahendi, vtpote quod ad copulam obligari non poteſt.

6. Hinc oritur grauis difficultas, an infirmus cuius ſalus deſperata eſt capax ſit matrimonij contrahendi. Videtur namque incapax eſſe, ſiquidem in eo ſtatu eſt conſtitutus, vt nulla medicinæ arte iuuari poſſit ad copulam habendam. Habet igitur impotentiam perpetuam, ac proinde ſubire non poteſt obligationẽ a matrimonio requi-

prooenire impotentiam ex maleficio,ſi nimis hòrreat vitum ſibi copulari volentem, nullâque via pertrahi poſſit ad acceſſum,cùm tamen circa alios moueatur, & excitetur,vel comparatione viri nimis arcta reddatur, cùm tamen compertum ſit aliis ſimilibus non reddi.

4. Sed non deſunt Doctores, qui ſentiant ex maleficio oriri non poſſe impotentiam perpetuam, quia nullum eſt maleficium,quod tolli non poſſit, vel Eccleſiæ exorciſmis, vel ſaltem ab authore maleficij, vel ab alio malefico. Ergo nulla eſt ex maleficio impotentia perpetua,ſiquidem humana induſtria ceſſare poteſt: ſic docuit Gloſſa *in c.fin.33.q.1.& in c.fraternitatis de frigid. & maleficiat*. Innocent. *in c. laudabilem.5. eodem.tit.*

Sed contraria ſeotentia ſcilicet poſſe dari impotentiam perpetuam prouenientem ea maleficio veriſſima eſt,vti docuit D. Thom.*in 4.d.34.q.vnica art.3. in corpore*, qoem ferè omnes ſequuntur teſte Saoch. *diſp.94.à n.8.*Gutierr.*de matr.c.113.n.1.*Baſil. Pooce, *lib.7.cap.65. num. 6.* colligitúrque expreſsè *ex c.fin.33.q.1.* quod eſto ſit cuiuſdam Archiepiſcopi, vſu, & conſuetudine Eccleſiæ approbatus eſt,vti cenſent Doctores *in c.fin. de Frigid.& maleficiat.*per textum *ibi*,& probatur *ex leg. 5. regia,& fin.tit.8.part.4.* Et ratione conuincitur, nam experiêntia teſte reddi cooiux poteſt ex maleficio ſic impotens ad copulam, ac ſi frigidus à natura eſſet, quia maleficio deſtructa eſt generatiua poteotia, neque humana induſtria reparari poteſt. Quod ſi impotentia non ſit deſtructa, ſed ſolùm maleficio ligata,& impedita, contingere poteſt, vt hoc ligamen, & impedimentum tolli nequeat,ordinariis Eccleſiæ exorciſmis,alióve medio licito.Nam eſto author maleficij, & quicunque alius ſigna malefica remouere poſſit animo deſtruendi pactum cum dæmone initum, fortè author maleficij mortuus eſt,nec reperitur alius qui hæc ſigna remouere ſciat.Ergo eo caſu cenſenda eſt impotentia perpetua.

5. In dubio, an ex maleficio naſcatur impotentia perpetua, vel temporalis, triennio cooiuges copulæ carnali vacare debent, quam ſi perficere non potuerint, declarandum eſt adeſſe perpetuam impotentiam, ex textu *in c.fin.de frigidis,& maleficiat.* Et tradit ea communi Sanch. *lib.7.diſp.94.n.12.*Gutierr.*c.113.n.7.*

§. IV.

An impotentia ex defectu ætatis impedimentum ſit matrimonij contrahendi.

1 *Spectato iure natura nulla atas ſignata eſt matrimonio contrahendo.Secùs iure Eccleſiaſtico.*

2 *Ab hac doctrina excipitur, niſi proximus pubertati diſcretione,potentiâque coeundi polleat.*

3 *Quis dicatur proximus pubertati.*

4 *Qui ante atatem puberem contraheret ignorans malitiam ſupplere atatem,moraliter peccaret.*

5 *Omnino tenendum eſt completa pubertate aptos eſſe ad matrimonium contrahendũ,tametſi potentiam coeundi non habeant, etſi aliqui contrarium cenſeant.*

6 *Cùm dubium eſt, an impotentia perpetua, vel temporalis ſit, non poſſunt coniuges diſſolutionem petere, quouſque plenam pubertatem nacti ſint.*

1. SPectato iure naturæ nulla ætas determinata ſignata eſt matrimonio contrahendo, ſed ea cenſetur apta, quæ perfectum vſum rationis attingit, quia illa eſt ſufficiens, vt contrahens ſe obliget ad copulam coniugalem media potentia ſucceſſu temporis habendam, ſicuti ea omoium ſententia docuit Sanch. *lib. 7. diſp.104.num.11.* Iure tamen eccleſiaſtico ætas ad matrimonium contrahendum eſt in viris decimus quartus annus completus, in fœminis duodecimus, vti conſtat *ex c.puberes.c.continebatur.cap.atteſtationes.cap.ex litteris de deſponſat.impuber.* Quod adeò verum eſt,vt eſto Rebell.*lib.3.q.16.ſect.2.* cenſeat non eſſe neceſſarium eam ætatem mathematicè completam eſſe, ſed ſufficere, ſi moraliter completa ſit, vti iudicatur ſi 20. vel 30. dies deficiant, quia quod parum diſtat nibil diſtare videtur & quia ea ætas definita eſt ub præſumptionem potentiæ ad copulam,quæ eo tempore, & non antea creditur adeſſe. Rectiùs tamen Sanch. *diſp. 104. in princ.* Baſil. Ponce *lib.7.cap.65.num.1.*Gaſpar Hurtado *diſp.22.difficult.12. num.45* & alij aſſerunt eam ætatem mathematicè compleri debere, ſicuti debet compleri ætas ad profeſſionem religionis, & ordines aſſumendos. Etenim quoties ius ætatem alicui actui præſcribit integra eſſe debet. Neque in his quæ à iure præſcripta ſunt locum habet regula illa. Quod parum diſtat, &c. aliàs nihil firmum eſſet, ſed ſolùm procedit regula illa in his quæ ab humano arbitrio peudent.Neq; obſtat quod ob præſumptionem potentię eo tempore frequenter contingentẽ ætas determinetur Satis enim eſt quod determinata ſit, vt nemini liceat prædictæ determinationi contrauenire.

2. Ab hac doctrina excipiendum eſt, niſi proximus pubertati diſcretione, potentiâque coëundi polleat,iuxta textum *in cap. continebatur.c. de illis de deſponſat. impuberum.* Quia eo caſu valide, & licitè tum in foro conſcientiæ,tum in foro externo matrimonium contrahet. Sed quia hæ qualitates ante pubertatem præſumuntur,vt rectè tradit Sanch. *dicta diſp.104.n.21.* Baſil. Ponce,*dicto c.65.num.1.*contrahenti incumbit onus probandi eas qualitates ante contractum habuiſſe, aliàs irritum matrimonium iudicabitur. Primò namque probare debet matrimonij valorem, illiúſque onera rectè percepiſſe.Hoc enim intelligitur ſub nomine diſcretionis,& prudentiæ,cuius fit mentio *in cap. fin.de deſponſat. impuber.* Deinde probare debet habuiſſe coëundi potentiam, quæ per copulam cum alia, vel ſeminis effuſione,ſi fortè contingit, vel per alia ſigna medicorum iudicio probanda eſt,vt benè Baſilius *dicto c.65.n.4.*

3. Proximus verò pubertati dicitur ſecundùm aliquos cui duo,vel tres anni deficiunt,alij cui ſex menſes tantùm,alij arbitrio iudicis relinquunt,alij & verius cui ſolus vnus anous deficit, vt inſinuatur *in c. continebatur, de deſponſat. impuber.*

4. Qui autem ante ætatem puberem contraheret ignorans malitiam ſupplere ætatem mortaliter peccaturus eſſet, vtpote qui attentat contractum ab Eccleſia reprobatum,inire,vt colligitur *ex cap.non eſt,2.de deſponſat.impuber.* Et tradunt aduerſus Sanch.*lib.1. diſp.17.* Rebell.*lib.4.q.5.* Coninch.*diſp.21.n.54.* Baſil Ponce,*lib.7.cap.65.n.3.* Gaſpar Hurtado *diſp.22. difficult.12.n.47.* Ex vrgentiſſima tamen cauſa poterit ordinarius cum impuberibus vſum rationis habentibus diſpenſare, vt matrimonium validè, & licitè contrahant: ſicuti notauit Sanch.*diſp.104.n.9.*Gaſpar Hurtado,*d.difficult.12.in fin.*

5. Pubertate obtenta ſi deſit contrahenti potentia coëundi non deſunt qui probabiliter aſſerant matrimonium non ſubſiſtere, quia contrahens ex defectu ætatis non obtinet coëundi potentiam non videtur ætatem ad matrimonium requiſitam obtinere iuxta textum *in cap. puberes,de deſponſat.impuber.* Et tradit ibi Gloſſa, verbo *tardiſſimè.*Et *in c.continebatur,eodem tit.*verbo *proximè.*Et *in ſum.*verbo *ſponſalia 30.q.2.*Abbas *in dicto cap. puberes. num.4.* dicens forte hanc ſententiam eſſe veriorem. Alphonſ. à Venerua *in ſuo ſpeculo coniugali,art.39.concl.2.*

Sed longè verius eſt, & omnino tenendum completo in viris decimo quarto anno, & in fœminis duodecimo habiles eſſe ad matrimonium contrahendum, rametſi potentiam coëundi non habeant, modò ſperent ſucceſſu temporis eam habituros,vt docuit Syluest. verbo *matrimonium 5.q.7.*Couarruu.*4.decret.2.p.cap.5. n.2.* Petr. de Ledeſm. *q.58.art.5. in fine.* Maſcard. *de probat. concl.889.num.10.* Sanch.*lib.7.diſp.104.num.5.* Gutierr. *cap.117.n.1.* quia textus eam potentiam poſtulant, cùm ante pubertatem contrahitur matrimonium, non verò adepta pubertate, aliàs non daretur triennium ad experiendum an illa impotentia temporalis ſit, vel perpetua

tua, ſed illicò coniugium diſſoluendum eſſet.

6. Sed quod tempus expectandum ſit, vt cenſeatur illa impotentia perpetua vel temporalis? Variant Doctores. Alij cenſent triennium eſſe expectandum, alij biennium. Verius, & receptius eſt diſſolutionem peti non poſſe, quouſque coniuges plenam pubertatem adepti ſint, ſcilicet vir decimum octauum annum, & fœmina decimumquartum, iuxta textum *in §. minorem. inſtit. de adoptionib.* Et *leg. arrogato ff. eodem.* Et *leg. Mela ff. de alimentis, & cibariis.* Quippè cùm hominum complexiones diuerſæ ſint, æquitas poſtulat ne matrimonij diſſolutio intentetur ob impotentiam, quouſque coniux ea ætate polleat, in qua perfectum robur natura comparat: ſicuti aliis relatis docuit Sanch. *lib. 7. diſp.* 104. *n.* 18. Gutierr. *c.* 117. *n.* 1. Baſil. Ponce, *lib.* 7. *c.* 65 *n.* 1. Excipe niſi ad oculum pateat impotentiam non ex imbecillitate naturæ, ſed ex frigiditate, vel alio impedimento prouenire, vti aduertunt Gutierr. & Sanch. *ſuprà.*

§. V.

An hermaphroditus impotens ſit matrimonio contrahendo.

1 *Quis ſit hermaphroditus.*
2 *Quando hermaphrodito conſtat quo ſexu emineat validè, & licitè ſecundùm illum matrimonium contrahit.*
3 *Si ſecundùm ſexum imbecilliorem contrahat validè contrahet, & fortè licitè, ſi potens ſit ad coitum.*
4 *Illud certum coniugio ſecundùm vnum ſexum contracto, non poſſe alio vti.*
5 *Quam diligentiam facere hermaphroditus debet, cùm dubius eſt, quo ſexu præualeat.*

1. HErmaphroditus eſt qui vtroque ſexu pollet virili, & fœmineo. Iudicatur autem vir, vel fœmina iuxta ſexum prçualentem ex textu *in leg. quæritur.* 10. *ff. de ſtatu hominum.* Quod ſi neuter prçualeat, æquè vir, ac fœmina iudicandus eſt, electióque ſexus ei conceditur, à qua ſemel facta variare non licet; vti docet aliis relatis Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 106. *num.* 1. Gutierr. *de matrim. cap.* 119. *num.* 1.

2. Quando hermaphrodito conſtat quo ſexu emineat validè, & licitè ſecundùm illum matrimonium contrahit, ita vt ſi ſexu virili prçualeat fœminam ducere poſſit, ſi autem præualeat fœmineo, viro poſſit copulari, vti docuit Gloſſa *in c. ſi teſtes,* verbo *ad teſtimon.* 4. *q.* 3. Angel. verbo *hermaphroditus. n vlt.* Syluest. Tabiena, & Armilla *eodem, in fine.* Sanch. *diſp.* 196. *n* 4 Gutierr. *d. c.* 119. *n.* 1.

3. Sed an ſecundùm ſexum imbecilliorem validè, & licitè contrahere matrimonium poſſit? Difficultate non caret. Sanch. *dicta diſp.* 106. *n.* Gutierr. *d. c.* 119. *n.* 1. negant eo quòd ex ſexu fortiori vir, vel fœmina hermaphroditus reputetur, non autem ex ſexu debili, & infirmo. Sed rectiùs diſtinguit Baſil. Ponce, *lib.* 7. *de imped. cap.* 65. *in fine, n.* 8. Gaſpar Hurtado *diſp.* 22. *difficult.* 10. *in fine, n.* 35. ſi ſecundùm ſexum debilem impotens eſt ad coïtum, non poterit ſecundùm illum contrahere. At ſi potens ſit validè, & fortè licitè contrahere poterit, quia eſto ex ſexu fortiori vir, vel fœmina denominetur, abſolutè tamen & ſimpliciter vir, vel fœmina eſt ſexu debiliori ſpectato, cùm ſecundùm illum habeat potentiam ad congreſſum. Igitur attento naturæ iure poterit iuxta illum contrahere. Iure autem poſitiuo nullibi inuenitur irritum tale coniugium, quinimo nec prohibitum. Ergo non ſolùm validum, ſed fortè licitum erit ſecluſo vſu. & conſuetudine.

4. Illud eſt certum coniugio ſecundùm vnum ſexum contracto peccatum adulterij eſſe altero vti, quia hermaphroditus nequit alteri corpus ſuum tradere in duplicis ſexus vſum, ſed in vſum vnius tantùm, vt çqualitas ſeruetur.

5. Quod ſi non conſtet hermaphrodito quo ſexu præualeat, ſpectato vſu, & conſuetudine nequit matrimonium contrahere, quin priùs à medicis inueſtigetur quem ſexum habeat fortiorem, qui ſi dubij ſint, electio ſexus hermaphodito conceditur. Quam electionem coram iudice Eccleſiaſtico facere obligatur, penes quem eſt cautionem iuratoriam ab hermaphrodito petere, quod nunquam altero ſexu vtetur. Quæ diligentia ſemper præmittenda eſt antequam parochus huic matrimonio interſit, ſicuti benè docent Maiol. *de irregularit, lib.* 3. *c.* 25. *n.* 16. Sanch. *d. diſp.* 106. *num.* 6. *& ſeqq.* Gutierr. *d. cap.* 119. *n.* 2. *& ſeqq.*

§. VI.

Qualiter impotentia perpetua impedimentum ſit matrimonij contrahendi.

1 *Si matrimonium ſumatur pro traditione corporis ad prolem generandam, vt frequenter ſumitur, non ſolum iure poſitiuo, ſed naturali impedimentum præſtat impotentia perpetua. Secùs ſi matrimonium ſumatur pro quadam confœderatione.*
2 *Aliqui affirmant hanc confœderationem verum matrimonium conſtituere.*
3 *Oppoſitum verius eſt.*
4 *Satisfit fundamento* Baſilij.

1. SI matrimonium ſumatur, vt communiter ſumitur pro traditione corporis ad prolem generandam, omnes ferè Doctores conueniunt non ſolùm iure poſitiuo, ſed naturali non poſſe cum impotentia affectus ſe ad copulam obligare, vti colligitur *ex tota cauſa* 33. *q.* 1. Et *ex toto tit. de Frigidis, & maleficiat.* Et ex motu proprio Sixti V. edito anno 1587. At ſi matrimonium ſumatur pro quadam confœderatione ad ſimultaneam habitationem, obſequiorúmque communicationem ſecluſo incontinentiæ periculo, non videtur ex impotentia ad coïtum irritari, tametſi omnino diſſuadendum ſit, ſic pluribus comprobat Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 97. *à n.* 5. & Gutierr. *de matr. c.* 115. *à n.* 1. Et colligitur *ex cap. conſultationi.* Ex *cap. laudabilem de frigdiis, & maleficiat.* Et *cap.* 2. 33. *quæſt.* 1. Et ex dicto motu proprio Sixti V. Et *ex lege regia* 1. *tit.* 9. *part.* 4. ibi: Pero ſi quiſieren callar ſu embargo, y viuir en vno no como marido y muier para a yuntarſe carnalmente, mas como hermanos puedan lo façer.

2. Controuerſia autem eſt, an illa ſocietas, & confœderatio verum matrimonium conſtituat tam iure naturæ, quàm Eccleſiaſtico. Affirmare videtur Paludan. *in* 4 *d.* 34. *q.* 2. Antonin. 3 *p. tit.* 1. *c.* 22. §. 3. Veracruz *in ſuo ſpeculo coniug.* 1. *p. art.* 38. Petr. Sotus *lect.* 5. *de matr. cap.* 8. Medina *lib.* 5. *de continentia, c.* 74. quibus fauet D. Thom. *in* 4 *d.* 34 *q.* 1. *art.* 2. *ad* 4. *&* 3. *p. quæſt.* 29. *art.* 2. prout eos refert, & ſequitur Baſil. Ponce, *lib.* 7. *de mat. c.* 56. Mouentur *ex dicto c. conſultationi, & c. laudabilem de Frigidis, & maleficiat.* & ex dicto motu proprio Sixti V. vbi ſupponitur poſſe inter impotentes matrimonium contrahi in ordine ad caſtè viuendum. Ratione à priori ſuam ſententiam Baſilius confirmat, quia de eſſentia matrimonij tantùm eſt mutua coniunctio animorum in naturalem vitæ ſocietatem cum diuerſitate ſexus: at hçc coniunctio ſtare optimè poteſt cum impotentia ad coitum, ergo impotentia ad coïtum matrimonio non obeſt. Conſequentia, & minor legitimæ ſunt. Maiorem in qua eſt difficultas ſic probat; quia commune eſt, & ſatis à Doctoribus receptum dominium rei ab vſu illius diſtingui. Poteſt ergo coniux impotens dominium ſui corporis alteri tradere, tametſi illius vſum non tradat. Ergo eſſe corpus impotens ad vſum obſtare nequit dominij translationi. A poſteriori probat Baſilius, quia nullum Sacramentum eſſe poteſt, ſi illi deſit materia neceſſaria, vt patet in Baptiſmo, Pœnitentia, Euchariſtia, & Confirmatione. At hoc Sacramentum Matrimonij conſiſtere

poteſt

poteſt abſque porentia ad copulam, vt contingit, cum hæc impotentia matrimooio iam contracto ſuperuenit. Ergo.

3. Cæterùm omnino dicendum eſt talem confœderatiooem verum matrimonium non eſſe, non ſolùm iute Eccleſiaſtico quod mihi certiſſimum eſt, ſed etiam iute naturali. Quæ fuit ſententia Bonauent. *in 4 d.* 34. *art.* 2. *quæſt.* 1. Nauarr. *cap.* 22. *n.* 60. & *lib.* 4. *conſil tit. de frigidis, & maleficiat. conſ.* 3. *n.* 2. *in ſecunda edit.* Matien. *Rub. gloſſ.* 1. *n.* 196. *tit.* 1. *lib.* 5. *collect.* Barboſa *leg.* 1. *par.* 1. *num.* 91. *ff. Soluto matrim.* Gutierr. *de matr. cap.* 114. *n.* 1. Coninch. *diſp.* 31. *dub.* 7. *concl.* 1. *num.* 76. Gaſpar Hurtado, *diſp.* 22. *difficult.* 4. *num.* 10. Vazq. 3. *p. diſp.* 125. *cap.* 7. Sanch. plures referens *lib.* 7. *diſp.* 97. *art.* 2. colligitúrque ex dicto motu proprio Sixti V. abſolutè defioientis impotentes ineptos eſſe ad matrimonium contrahendum, idque ſatis inſinuatur *in cap. conſultationi.* Et *cap. laudabilem, de Frigid. & maleficiat.* vbi abſque vlla diſtinctione matrimonij ad copulam, vel ad caſtè conuiuendum deciditur ſtante impotentia non poſſe coniugem haberi vt vxorem. Ratio verò videtur manifeſta, quia matrimonium primò, & per ſe inſtitutum eſt ad honeſtam humani generis propagationem, vt conſtat ex illo *Geneſ.* 2. Propter hanc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna, &c. At cooiux impotens nequit tradere ſui corporis dominium ad prædictam propagationem, tametſi tradat, vti ſeruus ad rerum domeſticarum obſequium, ergo nequit verum matrimonium conſtituere. Præterea ſi prædicta coufœderario eſſet verum matrimonium, pater cum filia, frater cum ſorore contrahere poſſent, ſiquidem inter ipſos mutua obligatio ſibi inuicem obſequendi, & alendi poteſt intercedere. Item ex mutuo conſeoſo diſſolui hoc matrimonium poſſet, cùm ſolùm ob bonum prolis, & in ordine ad illam indiſſolubile cenſeatur. Deinde adulterium non eſſet acceſſus ad aliam, ſiquidem non traditur corpus, cuius alter habeat dominium. Quæ certè abſurda ſunt. Et quamuis Baſilius illis reſpondere inteodat, credo intentionem non eſſe aſſecutum.

4. Fundamentum, quo mouetur Baſil. leuiſſimum eſt. Dicimus nàmque matrimonij eſſentiam eſſe animorum, corporúmque coniunctionem in naturalem vitæ ſocietatem, homanique generis propagationem, vt colligitur ex definitioue matrimonij communiter approbata, & ſatis indicata ab Alexand. III. *in cap. illud quoque,* 11. *de præſumptionib.* diceote eſſe coniunctionem maris, & fœminæ, & ex fine ad quem eſt inſtitutum. Et licèt dominium rei ab vſu illius diſtinguatur, at nequit tradi dominium, quin tradatur ius & poteſtas illa re vtendi, tametſi ex alio capite contiogat eam poteſtatem ligari, & vſum illius impediri, vt euenit in iis qui matrimonium contrahunt ſub voto caſtitatis, vel ſub promiſſione inuicem facta caſtè viuendi. Minus efficax eſt ratio à poſteriori. Aliud enim eſt fieri matrimonium, & Sacramentum, aliud eſſe matrimonium factum. Ad matrimonium, Sacramentúmque conſtituendum neceſſariò requiritur corpus generationi aptum, quia debet tradi illius dominium in ordine ad geoerationem, ſecùs verò poſt matrimooium contractum, quia dominium ſemel traditum non perit pereunte potentia generandi, cuius indicium manifeſtum eſt, quia impotentibus, quibus impotentia contracto matrimonio ſuperoenit licent tactus, oſcula, & amplexus, qui tamen noo licent iis qui cognita impotentia contraherent, vti tradit Saoch. plures referens *lib.* 7. *diſp.* 97. *num.* 4. Gutierr. *cap.* 114. *num.* 3.

§. VII.

Qualiter dubia impotentia impedimentum ſit matrimonij contrahendi, vel ſaltem illius vſus.

1 *Dubius de impotentia neceſſariò abſtinere debet à matrimonij contractu ſub graui culpa.*

2 *Si non obſtante dubio contrahat non ſolùm reddere, ſed & petere poteſt, vt Eccleſiæ conſtet, an valide contraxerit.*

3 *Si dubitetur, an matrimonium conſummauerit, & re diligenter examinata dubium vinci nequit, ſententia ferenda eſt pro matrimonij valore.*

4 *Quando dubium eſt, an præceſſerit impotentia, vel ſubſecuta fuerit matrimonium, aſſerunt plures ſatis probabiliter præſumi debere præceſſiſſe.*

5 *Verior eſt oppoſita ſententia.*

6 *Procedit doctrina, quando poſt longum tempus à matrimonij contractu allegatur impotentia.*

7 *Quando eſt dubium, an impotentia naturalis, vel accidentalis ſit, præſumi accidentalis debet.*

DVplex dubium de impotentia eſſe poteſt. Primum, an ſit vera impotentia. Secundum, an præceſſerit, vel ſubſequuta ſit matrimonium.

1. Dubius de impotentia neceſſariò abſtinere debet, ſub graui culpa à matrimonij contractu, tum ob grauem iniuriam, quam alteri coniugi potenti irrogat, vti ex certa ſententia tradit Sanch. *diſp.* 103. *in fine.* Gutierr. *de matr. cap.* 116. *in fine n.* 3.

2. Quod ſi non obſtante eo dubio contrahat non ſolùm reddere, ſed & petere poteſt, vt Eccleſiæ conſtet, an validè, vel inualidè contraxerit, ſicuti prædicti Doctores aduertunt. Si verò intra triennium quod ab Eccleſia conceditur ad hanc ioueſtigationem non potuerit matrimonium conſummare, iudicio Eccleſiæ ſeparandus eſt, quia præſumitur cum impotentia perpetua contraxiſſe.

3. At ſi dubitetur, an matrimonium conſummauerit, & re diligenter examinata vinci dubium nequit, ſententia ferenda eſt pro matrimonij valore, quia vnuſquiſque præſumitur potens, dum contrarium noo probatur, vt docuit Innocent. *in cap.* 1. *n.* 3. *de Frigid. & maleficiat.* Domioicus Sotus *in* 4. *d.* 34. *q. vnica art.* 2. *verſ. rogas.* Et alij quos congerit Sanch. *ſuprà n.* 3. Gutierr. *c.* 126. *n.* 2.

4. Rurſus cùm de impotentia conſtat, dubitatur autem an præceſſerit, vel ſubſecuta fuerit matrimonium? variant Doctores, vt videre eſt apud Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 103. *à n.* 1. Et quidem ſiue impoteotia proueniat ex frigiditate naturę, ſiue proueniat ex maleficio, ſiue ex humana induſtria, debere præſumi matrimonij contractũ præceſſiſſe aſſerunt ſatis probabiliter Hoſtienſ. *in ſum. de frigid. & maleficiat. §. quæ impotentia n.* 7. Et *in c. fraternitatis, n.* 4. *eodem tit.* ibique coromuniter ſcribentes Montaluus *in leg.* 4. & *leg.* 7. *ad finem tit.* 8. *part.* 4. Gregor. Lopez *leg.* 5. *eodem tit. & part.* verbo *de tal embargo.* Matien. *Rub. gloſſ.* 1. *num.* 204. *tit.* 1. *lib.* 5. *collect.* Maſcard. *de probat. concl.* 816. *num.* 19. & *concl.* 1027. *num.* 3. Henriq. *lib.* 12. *cap.* 8. *num.* 3. & alij plures relati à Sanch. *dicta diſp.* 103. *num.* 2. Quorum fundamentum eſt. Nam impotentia quæ eſt à natura ſemper præſumitur fuiſſe, cum ea quæ à natura proueniunt perpetua ſint, impotentia verò accidentalis, etſi per ſe non præſumatur adeſſe, niſi dum fuerit probata; at poſito quod in præſenti conſtat eam adeſſe, & ſolùm dubium eſt, an matrimonium præceſſerit, vel ſubſequota ſit, expedit præſumptionem ſumere, quæ coniugibus, proli, & matrimonio fauorabilior ſit: at prædictis fauorabilius eſt, ſi præſumatur impotentiam præceſſiſſe. Quippè poteſt coniux potens aliud matrimonium inire & prolem generare, vitaréque periculum accedendi ad non ſuam. Ergo &c.

5. Nihi

5. Nihilominus verior mihi videtur ſententia Ant. de Buttio *in cap. Fraternitatis, num. 20. de frigid. & malefic.* præſumi debere impotentiam quamcunque matrimonio ſubſecutam eſſe, non præceſſiſſe, & de impotentia accidentali proueniente ſcilicet ex maleficio, vel morbo, vel abſciſſione membri docuit Sanch. *dicta diſp.* 103. *n.* 5. Gutierr. *dicto cap.* 116. *n.* 3. Etenim vnuſquiſque præſumi debet à natura potens, dum contrarium non probatur. Ergo aſſerenti illam impotentiam coniugis ante matrimonium fuiſſe, cum id non conſtet incumbit onus probandi, quod ſi probationi ſuccumbit præſumendus eſt fuiſſe potens, atque adeò matrimonium ritè contractum eſſe. Neque eſt periculum accedendi ad non ſuam, cùm iure optimo præſumere debeat ſuam eſſe. Potius namque in diſſolutione matrimonij hoc periculum repetitur, ſi fortè potens alteri copuletur, cùm dubium maximum ſit, an ſit priori ligatus.

6. Prædicta doctrina procedit, quando poſt longum tempus, ſcilicet poſt aliquot annos à matrimonij contractu allegatur impotentia. Nam ſi illicò, ac matrimonium contractum eſt impotentia opponatur; eáque conſtet cenſenda eſt matrimonium præceſſiſſe. Non enim breui tempore præſumi quis poteſt ex vno ad aliud extremum tranſire, vti notarunt Sanchez, & Gutierr. *loc. alleg.*

7. Quando verò dubium eſt, an impotentia naturalis, vel accidentalis ſit ſemper præſumenda eſt accidentalis, quia dum contrarium non conſtat, non eſt præſumendum naturam defeciſſe. Sic Sanchez, & Gutierr. *ſuprà.*

§. VIII.

Qualiter coniugi tam potenti, quàm impotenti liceat aduerſus matrimonium proclamare.

1 *Coniugi potenti licitum eſt proclamare aduerſus impotentem quocunque tempore.*

2 *Mulieri allegantí viri impotentiam tranſacto bimeſtri à matrimonio contracto, & copula attentata deneganda eſt audientia, quouſque triennium tranſeat.*

3 *Qualiter coniugi impotenti liceat reclamare explicatur.*

1. HVcuſque diximus, qualiter impotentia impedimentum præſtet matrimonio contrahendo: ſupereſt dicendum qualiter ſic contractum diſſoluendum ſit. Cùm autem ea diſſolutio regulariter incipiat à coniugum querela, vtpote quibus eſt impotentia notior, examinandum eſt qualiter proponi poſſit? Et quidem coniugi potenti licitum eſſe proclamare aduerſus impotentem manifeſtum eſt, cùm ſua maximè interſit non eſſe impotenti alligatum. Sed quo tempore proclamare debeat vt audiatur non ſatis conſtat. Nam *in cap. 1. de frigidis, & maleficiat.* denegatur audientia mulieri allegantí viri impotentiam, ſi initio matrimonij hoc eſt poſt vnum, vel duos menſes à contracto matrimonio, & copula intentata non proclamauerit. At *in cap. fin. eodem tit.* auditur mulier reclamans poſt octo annos. Et *cap. fraternitatis, eodem*, auditur reclamans poſt multos, & meritò: quia quod nullum eſt tractu temporis conualeſcere non poteſt.

2. Dicendum igitur eſt mulieri allegantí viri impotentiam tranſacto bimeſtri à matrimonio contracto, & copula attentata audientiam denegandam eſſe, non quidem abſolutè, ſed quouſque triennium tranſeat, quia præſumitur verum non dicere, ſiquidem ita ſerò proclamauit. Citò enim, & in paruo tempore (ait Pontifex) ſcire potuit, ſi ſecum vir coïre potuiſſet. Excipe tamen niſi per ſigna certa, & euidentia, vel veroſimiliter euidentia impotentiam ſe offerat probare; tunc enim triennium expectandum non eſt, ſed ſtatim audiri debet, quia ceſſat falſitatis præſumptio, in qua deciſio Pontificis nitebatur: vti pluribus comprobat Sanch. *lib. 7. diſp. 109. num. 5.* Gutierr. *cap. 120. n. 20.* Notanter dixi tranſacto bimeſtri à matrimonio contracto, & copula attentata. Nam eſto *leg. regia 6. tit. 8. part. 4.* ſolum vnicum menſem concedat, ſtandum eſt deciſioni *cap. 1. de frigid. & maleficiat.* bimeſte concedentis. Hoc autem bimeſtre computandum eſt à die, quo vir poſt matrimonium contractum copulam intentauit, vti colligitur ex *dicto cap. 1.* dum eam rationem ſerotinæ proclamationis reddit, quod citò mulier noſſe poſſet, an vir ſecum coire potuiſſet; hoc namque nullo modo ſcire potuiſſet, niſi vir copulam intentaſſet. Ergo à tempore nixus copulæ, & attentatæ bimeſtre computandum eſt, vt rectè Gloſſ. *in ſum.* verbo *quod autem, in fine 33. q. 1.* Et *in cap. laudabilem,* verbo *celebrati de frigidis, & maleficiat.* Et ibi Innocent. & Hoſtienſ. *ſtatim in princ.* Anton. de Butrio, *num. 10.* Alexand de Neuo *n. 10.* Sanch. *lib. 7. diſp. 109. num. 4.* Gutierr. *cap. 120. n. 19.* Tranſacto autem triennio conceditur mulieri audientia; tametſi per ſigna dubia impotentiam probare intentet, iuxta textum *in cap. fraternitatis.* Et *c. fin. de frigidis, & maleficiat.* Sicque huiuſmodi textus qui videbantur oppoſiti conciliat Sanch. *dicta diſp. 109. n. 14.* cui adhæret Gutierr. *c. 120. n. 17.*

3. Quoad coniugem impotentem attinet, ſi periculum incontinentiæ timeat, niſi diſſolutionem matrimonij procuret, receptum à Doctoribus eſt reclamare poſſe, eo quòd tunc nequeat cum coniuge ſimul habitare, eúmque vt ſororem habere. Quod ſi prædictum periculum abſit (quòd raro contingit) diſtinguendum eſt, ſi tempore contractus matrimonij ſuam impotentiam ignorauit optimè reclamare poteſt, ne cogatur onera matrimonij ſuſtinere, vxorémque alere, vti colligitur *ex cap. 1. de frigidis, & maleficiat.* vbi vir propriam frigiditatem allegauit. Et idem eſt ſi impedimentum ſe teneat ex parte fœminæ, eo quòd abſque periculo corporali nequit apta reddi viri congreſſui reclamare poteſt, ne viro tanquam capiti ſubiiciatur, cùm tamen caput non ſit. At ſi tempore contracti matrimonij ſuæ impotentiæ conſcius fuerit, nequit renuente coniuge potente ſeparationem procurare, quia ratione deceptionis factæ, & iniuriæ irrogatæ, videtur obligationem ſuſcepiſſe omnia onera matrimonij ſuſtinendi: ſicut hæc omnia docet Silueſt. *Matrimonium 8. q. 16. dicto 1.* Sanch. pluribus relatis *diſp. 114. n. 1. & ſeqq.* Gutierr. *de matr. c. 121. n. 13.*

§. IX.

Quæ probatio requiratur, vt matrimonium diſſolui poſſit ob impotentiam.

1 *Probationes exigendæ ſunt quoad fieri poſſit clariores.*

2 *Expenduntur ſigna impotentiæ.*

3 *Si impotentiæ ſigna ſint certa, & euidentia, ſtatim abſque alia probatione, alióque termino ſpectato coniugium diſſoluendum eſt.*

4 *Si ſigna veroſimilia ſint, ita vt impotentiam moraliter certam demonſtrent, non eſt expectandum triennium.*

5 *In prædicto caſu non requiritur iuramentum coniugum, & ſeptimæ manus propinquorum, etſi aliquibus contrarium placeat.*

6 *Si ſigna impotentiæ dubia tantùm ſint, & vnus coniux impotentiam fatetur, alius negat, ſeruanda eſt forma ſtatuta* in cap. laudabilem de frigid. & maleficiat.

7 *Si elapſo triennio adhuc veritas cognoſci non poteſt, regulariter prò matrimonio ſententia ferenda eſt.*

8 *Quod ſi vterque coniux impotentiam fatetur, plures cenſent non eſſe concedendum triennium, ſed tempus arbitrarium.*

9 *Oppoſita ſententia verior eſt.*

10 *Satisfit fundamento oppoſito.*

11 *Vltra triennium requiritur iuramentum vtriuſque coniugis, & alia conditiones.*

1. DIſſolutio matrimonij grauiſſima eſt, vtpote in qua verſatur non leue animarum periculum, ideóque

ideóque oportet iudicem nimis circumſpectum eſſe, & probationes exigere quoad fieri poſſit clariores. Vt docet Gloſſ. *in cap. fin. in fine de frigid. & maleficiat.*

2. Signa igitur impotentiæ in triplici ſunt differentia. Quædam certò, & euidenter concludunt. Quædam veroſimiliter. Quædam dubiè, & præſumptinè tantùm. Quæ fuit diſtinctio Anton. de Butrio *in cap. laudabilem de frigid. & maleficiat. num.* 14. Et ibi Præpoſit. *num. vlt.* Et Alexand de Neuo, *nu.* 16. *&* 17. & aliorum, quos refert, & ſequitur Sanch. *diſp.* 107. *num.* 2. Gutierr. *de matr. cap.* 120. *num.* 2. Baſil. Ponce, *lib.* 7. *cap.* 66. *num.* 2. Signa euidentia ſunt ex parte viri, ſi teſticulis careat, ſi virilia ſint amputata, ſi omnino ſicca ita vt erigi ad coitum nequeant. Ex parte fœminæ ita ſi ita arcta eſt, vt iudicio medicorum à nullo viro abſque manifeſto periculo cognoſci valeat. Veroſimilia cenſentur ex parte viri quando aliqualiter membrum ad copulam erigitur, & ex parte fœminæ quando ob exceſſum pudendi timetur ab eo viro cognoſci non poſſe, benè ab aliis. Dubia verò ſunt, quando ex maleficio impotentia procedit, vel ex alio capite prudentis arbitrio, & in his Doctores conueniunt, vt videre eſt apud Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 107. *à num.* 3. Gutierr. *de matrim. cap.* 129. *à nu.* 2. Baſilio Ponce *lib.* 7. *cap.* 66. *num.* 2. His poſitis.

3. Dico primò, ſi impotentiæ ſigna ſint certa, & euidentia ſtatim abſque alia probatione, alióque termino ſpectato coniugium diſſoluendum eſt, vti ex omnium ſententia tradit Sanch. Gutierr. & Baſil. *ſuprà*. Quippe triennium, aliæque probationes à iure requiruntur, vt impotentia conſtet; ea autem manifeſtè apparente fruſtrà exhibentur.

4. Secundò dico, ſi ſigna veroſimilia ſint, ita vt impotentiam moraliter certam demonſtrent triennium expectandum non eſt, quippe in humanis moralis certitudo euidentiæ æquiualet. Sic docet Sanch. *dicta diſp.* 107. *n.* 4. Gutierr. *c.* 120. *n.* 4. Baſil. Ponce, *lib.* 7. *cap.* 66. *n.* 2. *&* 6. Gaſpard. Hurtado *diſp.* 22. *diffic.* 11. *n.* 38.

5. Addunt tamen Anton. de Butrio, *in cap. laudabilem de frigid. & maleficiat. n.* 14. Et ibi Alexand. de Neuo, *num.* 17. Sanch. Baſil. *&* Gutierr. *ſuprà*, in prædicto caſu requiri iuramentum coniugum, & inſuper ſeptimæ manus propinquorum, hoc eſt iuramentum ſeptem teſtium propinquorum ex parte cuiuſlibet coniugis, aut illis deficientibus ſeptem vicinorum reſtantium ſe credere coniuges verum fateri, & prætetea neceſſarium eſſe, vt coniux impotens inſpiciatur à medicis, ſeu matronis, quorum omnium teſtimonia conuenientia ſint. Sed licèt hæc communi Doctorum ſenſu probata ſint, ſpectato iuris rigore placet mihi ſententia Gaſparis Hurtado *diſp.* 22. *de matr. difficult.* 11. *n.* 38. aſſerentis nec iuramentum coniugum, nec ſeptimæ manus propinquorum, nec impotentis inſpectionem neceſſaria eſſe, cùm ſigna impotentiæ moraliter certa ſunt. Non enim illæ probationes iure naturali requiri poſſunt, neque aliquæ aliæ, cùm de veritate impotentiæ moraliter certum ſit. Neque item iure poſitiuo, quia iuramentum coniugum, & ſeptima manus propinquorum, inſpectióque impotentis ſolùm requiritur in caſu dubio, & poſt triennium habitationem, vt conſtat *ex cap. laudabilem*, & *ex cap. fin. de frigid. & maleficiat.* vbi hæc habentur. Si igitur triennalis habitatio ſtante morali certitudine impotentia neceſſaria non eſt, neque etiam prædictæ aliæ conditiones, quæ ſubſequuntur.

6. Tertiò dico, ſi ſigna impotentiæ dubia tantùm ſint, & vnus coniux impotentiam fateatur, alius neget, ſeruanda eſt forma ſtatuta *in dicto cap. laudabilem de frigid. & maleficiat.* nempe iis coniugibus iuramentum eſſe deferendum de impotentia, & inſuper accedere debet iuramentum ſeptimę manus propinquorum, id eſt ſeptem conſanguineorum illius coniugis impotentiam fatentis, qui teſtentur ſe credere illum coniugem verum dicere. Ex parte verò coniugis negantis impotentiam nulli teſtes iurantes requiruntur, vti docuerunt Innocent. Ioan. Andr. & Ancharran. *in cap. laudabilem de frigidis, & maleficiat. in princ.* Quos refert, & ſequitur Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 109. *n.* 13. Gutierr. *cap.* 120. *num.* 10. Præterea debet triennium his coniugibus concedi, vt copulæ vacent, ſicuti ex communi ſententia decidit Rota apud Farinac. 1. *p. deciſ.* 695. Quod triennium omnino concedendum eſt, cùm impotentia ex maleficio prouenit, quia decurſu temporis, & orationis inſtantia, aliiſque remediis adhibitis fortè remouebitur, vti tradit Hoſtienſ. *in d. cap. laudabilem num.* 1. & *cap. fin ad finem.* verbo *triennium de frigid. & maleficiat.* Et ibi Ioan. Andr. *n.* 11. Ancharran. *num.* 9. *notab.* 12. Gregor. Lopez, *leg.* 5. verbo *fecha eſte plaço, tit.* 8 *part.* 4. Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 107. *num.* 9. Gutierr. *de matr. cap.* 110. *num.* 7.

7. Quod ſi elapſo triennio adhuc vnus affirmet, & alter neget matrimonium conſummatum eſſe, neque veritas per ſigna veroſimiliter certa inueniri poſſit, regulariter pro matrimonio ſententia ferenda eſt, quia ſtat pro illo poſſeſſio, vti notauit Alexand. de Neuo *in dicto cap. laudabilem, num.* 17. *caſu* 4. Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 109. *num.* 15. Quod efficaciùs procedit, quando mulier aſſerit ſe à viro cognitam eſſe, tunc enim potiùs ipſi, quàm viro neganti credendum eſt; vt rectè aliis relatis docuerunt Maſcard. *de probationib. concl.* 312. *num.* 24. Sanch. *diſp.* 109. *num.* 9. Gutierr. *cap.* 120. *num.* 25. Baſil. Ponce *lib.* 7. *cap.* 66. *num.* 8. Neque enim præſumi debet fœminam velle cum impotenti habitare. Si verò ipſa neget ſe à viro cognitam eſſe, offerátque probare matronarum aſpectu, adhuc exiſtimat Baſilius non eſſe illi fidem adhibendam, ſed viro aſſerenti eam cognouiſſe, eo quod hic adſpectus vtpote minus decens, non eſt permittendus. Præterquam quod fallaciæ ſubiectus eſt. Sæpè enim mulieres ſe virgines fingunt, cùm tamen ſint corruptæ. Sed contrarium in hac ſpecie communis ſententia firmat cum Gloſſa *in cap. ſi quis acceperit.* verbo *tempore* 33. *q.* 1. Et *in cap. propoſuiſti, in fine.* Et *cap. penult. de probationib.* Et *cap.* 1. verbo *caput de frigid. & maleficiat.* Gutierr. *de matr. cap.* 120. *num.* 21. Sanch. pluribus relatis *diſp.* 109. *num.* 6. & probari videtur ex dicto *cap. propoſuiſti*; vbi iuramento puellæ, & teſtimoniis illarum ſeptem mulierum fides eſt potiùs ordinata. Et licèt hæc probatio vtpote minus decens permittenda non ſit, quando alia haberi poteſt, at aliis probationibus deficientibus ob veritatem inueniendam permitti debet, rationéque neceſſitatis honeſtatur. Neque obeſt eſſe probationem deceptioni ſubiectam, id enim ſolùm probat non eſſe veroſimilem, & ſatis probabilem, aliàs nulla humana probatio adhibenda eſſet, cùm omnes fallaciæ ſubiiciantur.

8. Quando verò vterque coniux impotentiam fatetur, plures grauéſque Doctores aſſerunt non eſſe concedendum triennium, ſed tempus aliquod arbitrarium, vt duorum, vel trium menſium, vel ad ſummum vnius anni. Quo elapſo accedente iuramento coniugum, & ſeptimæ manus propinquorum abſque vlla alia diligentia eſſe matrimonium diſſoluendum. Sic docuit Gloſſa *in cap.* 1. verbo *per verum*, & verbo *probari de frigid. & maleficiat.* Angelus *Matrimonium* 3. *impedimento* 16. Roſella *diuortium, num.* 1. Silueſt. *q.* 18. *num.* 21. & alij relati à Sanch. *diſp.* 108. *num.* 3. Et probari poteſt *ex d. cap.* 1. *de frigidis, & maleficiat.* vbi mulier allegans viri impotentiam. Si intra bimeſtre reclamaſſet audiretur, & matrimonium nullo expectato triennio diſſolueretur. Neque ſatisfacit, ſi dicas id verum eſſe, quando per ſigna certa vel moraliter certa viri impotentiam probaret, quia eo caſu non denegaretur audientia, etiamſi ſerò reclamaſſet, vt ſuperiùs diximus. Loquitur ergo textus de probatione impotentiæ ex ſignis dubiis. Deinde probatur ex *cap. laudabilem, eodem tit. de frigidis, & maleficiat.* à contrario ſenſu, ibi enim triennium conceditur, quia vnus negat impotentiam; alter affirmat. Nullus eſt autem textus

triennium

Digitized by Google

triennium exigens vtroque coniuge impotentiam teſtante, ergo abſque fundamento petitur. Tandem quia efficax probatio videtur eſſe vtriuſque coniugis confeſſio, ſiquidem elapſo triennio hæc ſufficiens iudicatur.

9. Nihilominus communior, veriórque ſententia, & tenenda aſſerit in prædicto caſu triennium concedendum eſſe, quam docuit Gloſſa *in cap. ſi quis acceperit*, verbo *tempore*. 33. *quæſt*. 1. & *cap. laudabilem de frigidis, & maleficiat*. verbo *vterque*. Abbas ibi *in fine*. & *in cap*. 1. *eodem. tit. num*. 5. & *cap. fin. num*. 4. D. Thom. *in* 4. *d*. 34. *in expoſit. littera Mag. verſ. ſeptima manu*. Gregor. Lopez, *leg*. 6. *tit*. 8. *part*. 4. *in gloſſ. fin*. Maſcard. *de probat. t*. 1. *concl*. 311. verbo *coitus. num*. 4. & *t*. 2. verbo *frigiditas. n*. 5. 8. & 16. Silueſt. verbo *matrimonium* 8. *num*. 16. Et alij quam plures Canoniſtæ, & Theologi, quos refert, & ſequitur Sanch. *diſp*. 108. *num*. 5. Gutierr. *de matr. cap*. 120. *num*. 20. Baſil. Ponce, *lib*. 7. *cap*. 66. *n*. 4. Gaſpar. Hurtado, *diſp*. 22. *difficult*. 11. *num*. 40. Et colligitur *ex dicto cap. laudabilem*, vbi *in princ*. ſtatuitur dubiis probationibus de impotentia triennium eſſe concedendum. Deinde diſtinguuntur duo caſus, non vt in illis hæc triennij probatio omittatur, ſed an vltra illam aliæ probationes requirantur, vti ex contextu litteræ conſtat. Et præterea ratione conuincitur. Si enim cùm vnus negat, alter affirmat impotentiam triennium aſſignatur, vt veritas eluceat: eadem & potiore ratione aſſignandum eſt, cùm vterque teſtatur impotentiam; quippè hic caſus grauiori periculo deceptionis eſt expoſitus, iuſtéque timeri poteſt inter coniuges colluſio ob voluntatem à matrimonio recedendi, ideóque iudex cautiſſimè procedere debet, & veritatem diligentiùs inueſtigare. Adde etſi vtriuſque coniugis confeſſio probet impotentiam adeſſe, at probare nequit eſſe perpetuam, cùm eam ſignis certis, vel veroſimiliter certis non probent, debet ergo triennium adhiberi, vt ipſis, iudicique conſtet, an temporalis ſit, vel perpetua, an ex maleficio, vel ex alia cauſa, quæ decurſu temporis remoueatur.

10. Neque fundamentum oppoſitæ ſententiæ vrget. Ad textum *in cap*. 1. reſpondemus mulieri ſerò reclamanti denegari audientiam, quouſque triennium elabatur, quia præſumitur fictè reclamare, vel reclamare ex ſignis tantùm dubiis, & non euidentibus. Quando verò intra bimeſtre reclamat conceditur audientia, quia præſumitur ex ſignis certis velle impotentiam probare. Quod ſi illam ex his ſignis non probet, conceditur triennium. Textus verò *in cap. laudabilem* noſtram ſententiam confirmat, vti *num. præcedenti* expendimus, ibique diximus, quare vltra confeſſionem vtriuſque coniugis triennium requiratur.

11. Rurſus vltra triennium requiritur iuramentum vtriuſque coniugis fatentium impedimentum. Vir namque iurare debet ſe bona fide, & abſque dolo copulam intentaſſe, nec conſummare potuiſſe, mulier verò iurare debet per eam non ſtetiſſe, quin matrimonium conſummaretur. Inſuper accedere debent ex parte cuiuſlibet coniugis ſeptem propinqui, ipſis verò deficientibus ſeptē vicini bonæ famę, qui iurare debent ſe credere coniuges verum affirmare. Vti habetur *dicto c. laudabilem*. Et tradit lex regia 5. *tit*. 8. *p*. 4. Quod ſi tot teſtes haberi non poſſint pauciores ſufficiunt arbitrio iudicis, vt docuit Gloſſa *in c. requiſiſti*. verbo *ſeptima manu* 33. *q*. 1. Greg. Lopez, *in d. leg*. 5. verbo *ſic te*. Maſcard. *de probat. concl*. 889. *n*. 7. Sanch. aliis relatis *diſp*. 108. *n*. 12. Quinimo ſi deſint conſanguinei, & vicini ſufficiunt alij teſtes omni exceptione maiores: vt tradit ipſe Sanch. *n*. 13. Gutierr. *cap*. 120. *n*. 11. & 12. Baſil. Ponce, *lib*. 7. *cap*. 66. *num*. 5. Forma autem huius iuramenti: etſi iure communi ſpectato fieri deberet tactis ſacroſanctis Euangeliis; vt conſtat ex *d. cap. laudabilem*, conſuetudine tamen præſcriptum eſt, vt ſuper Cruce præſtetur, teſte Couaruu. *in cap. quamuis pactum, de Pactis in* 6. 1. *p*. §. 1. *n*. 2. *ad finem*. Sanch. *lib*. 7. *diſp*. 108. *num*. 14. Gutierr. *de matr. cap*. 120. *n*. 13.

Præter hoc iuramentum aliqui exigunt inſpectionem impotentis, ſed abſque firmo fundamento. Cùm *in cap. laudabilem* non exigatur hæc diligentia, cùm vterque coniux fatetur impedimentum, vti notauit Sanch. *lib*. 7. *diſp*. 108. *num*. 6. Gutierr. *cap*. 120. *num*. 9. Baſil. Ponce, *d. cap*. 66. *num*. 5. Iuramentum autem coniugum, & propinquorum ita neceſſarium eſt, vt eo deficiente ſententia lata pro matrimonij diſſolutione nulla ſit, vti colligitur *ex d. cap. laudabilem*. & *cap. fin. de frigid. & maleficiat*. & tradit Sanch. Gutierr. & Baſilius *ſuprà*.

§. X.

A quo tempore triennium computandum ſit, & quales debeant eſſe matronæ de virginitate depoſituræ.

1 *Non eſt computandum triennium à die contracti matrimonij, niſi copula fuerit intentata.*

2 *Proponuntur variæ ſententiæ à quo tempore computandum ſit.*

3 *Verius cenſeo ſpectato iuris rigore computandum eſſe à die quo coniuges ſimul habitarunt in eodem lecto.*

4 *Computandum eſt hoc triennium, modò coniuges plenam pubertatem fuerint adepti.*

5 *Hoc triennium continuum eſſe debet.*

6 *Matronarum teſtimonium de virginitate deponentium, fallaciæ ſubjectum eſt.*

7 *Sufficiunt duo vel tres, etſi aliqui ſeptem requirant.*

8 *Quales debeant eſſe matronæ de virginitate depoſituræ.*

1. TRiennium ad inueſtigandam impotentiam ſtatutum *in d. cap. laudabilem de frigid. & maleficiat*. computari non poteſt à die contracti matrimonij, niſi copula attentata fuerit, vt colligunt omnes Doctores *ex cap. requiſiſti* 33. *q*... teſte Sanch. *lib*. 7. *diſput*. 110. *num*. 1. Gutierr. *cap*. 121. *num*. 1.

2. Sed an ab eo die numerandum ſit, an verò à decreto iudicis; variant Doctores. Nam Hoſtienſ. *in ſum. tit. de frigidis, & maleficiat*. §. *qualiter, & quando num*. 12. & *in cap. fin. eodem tit. num*. 10. Et ibi Ioan. Andr. *num*. 11. Ancharran. *num*. 9. *notab*. 12. Anton. Cochus *lib*. 5. *inſtit. maiorat. tit*. 12. *num*. 267. Caualcan. 2. *p. deciſ*. 18. *num*. 7. & alij cenſent in impedimento maleficij enumerandum eſſe à die copulæ intentatæ. Alij verò è quorum numero eſt Henriq. *in cap*. 1. *n*. 2. *de frigid. & maleficiat*. Brunck. *de ſponſalib. concl*. 18. *declarat* 4. *num*. 10. & 14. id concedunt in impedimento frigiditatis. At Gloſſa *in ſum*. verbo *quod autem* 33. *q*. 1. Abbas *in cap. fin. de frigid. & maleficiat*. Et ibi Innocent. Gregor. Lopez *leg*. 5. *tit*. 8. *part* 4. verbo *dar plaço*. Gutierr. *de matrim. cap*. 121. *n*. 3. Sanch. aliis relatis *lib*. 7. *diſp*. 110. *num*. 4. & 5. in omni impedimento, ſed præcipuè in impedimento frigiditatis enumerari triennium debere à die quo coniuges ſimul habitarunt in eodem lecto, quia ab eo die vehementer præſumitur copulæ vacaſſe, vt notauit Gutierr. *dicto cap*. 121. *num*. 2.

3. Ego verò cenſeo ſpectato iuris rigore hanc vltimam ſententiam veriorem eſſe, vti colligitur ex *d. cap. laudabilem*, vbi expreſsè habetur triennium enumerandum eſſe à die celebrati coniugij, quia ab eo die præſumuntur coniuges copulam intentaſſe. Idem demonſtratur *in cap. fin. eodem tit. de frigid. & maleficiat*. vbi mulier allegans multis annis cum viro habitaſſe, nec potuiſſe pati congreſſum nullo expectato vlteriori triennio ſeparatur. Verùm ſpectata conſuetudine, ſtylóque Romanæ curiæ triennium computandum eſt à decreto iudicis, quia ab eo die præmiſſa peccatorum confeſſione, & Euchariſtiæ ſumptione diligentiùs copula procuratur. Sic ſæpè tenuit Rota teſte Farinac. *volum*. 1. *conſilior. deciſ*. 27. & 277. & *volum*. 2. *conſilior. deciſ*. 192. & 226. Ricio *in praxi deciſ*. 239. *num*. 1. Baſilio Ponce, *lib*. 7. *cap*. 66. Quod ſi ante iudicis decretum triennalis habitatio

præceſſit

præceſſit, arbitrio iudicis relinquitur iuſtis de cauſis abbreuiare triennium, vt notauit Rota *dicta deciſ.* 126. Ricius, & Baſil. *loc. alleg.*

4. Quod verò aliqui Doctores cenſent triennium enumerandum eſſe ſiue à die matrimonij contracti, ſiue à decreto iudicis, tametſi coniuges non fuerint plenariè pubertatem adepti, minus verum eſt. Nam eſto *in d. cap. laudabilem.* Et *cap. fin. de frigidis, & maleficiat.* nulla ætatis diſtinctione appoſita omnibus de impotentia dubitantibus ſtatuatur triennium. At rationi conſonum eſt, ne ante plenam pubertatem, quæ in viris eſt 18. annus & in fœminis 14. dictum experientiæ tempus incipiat. Quippè dum eam ætatem coniuges non attingunt, præſumi inte poteſt impotentiam coëundi non ex frigiditate, aut maleficio, ſed ex debili complexione, & conditione prouenire, vt optimè docuit Cardin. *in cap. puberes, num. vnic. de deſponſat. impuber.* quem ſequitur Sanch. *lib.* 7. *diſput.* 110. *num.* 10. Gutierr. *de matrim. cap.* 121. *num.* 4.

5. Hoc triennium continuum eſſe debet, vti decliditur *cap. fin. de frigidis, & maleficiat.* ibi, intra prædictos octo annos continuum triennium inſimul habitaſſe. Quod ſi interpolatum fuerit ſupplendum eſt, vt docuit Ioan. Andreas *in d. cap fin. num.* 9. Maſcard. alios referens, *de probat. concl.* 889. *num.* 8. Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 111. *num.* 5. Gutierr. *de matr. cap.* 121. *num.* 8. Aliquibus placet, ſcilicet Siluestro. *quæſt.* 10. *num.* 23. Henriq. *lib.* 12. *de matr. cap.* 7. *num.* 2. & *cap.* 8. *num.* 2. non eſſe cenſendum interpolari, ſi per maiorem anni partem inſimul habitent. argumento deſumpto ex habitatione ſcholaſticorum in vniuerſitatibus, qui ſi maiori anni parte commorentur, toto anno cenſentur commorati. Alij minus probabiliter interpolati iudicant triennium, & ſupplendum, ſi aliquibus diebus etſi paucis ſeparentur. Rectiùs tamen Hoſtienſ. Ioan. Andreas, Præpoſit. Panormit. & alij, quos referunt, & ſequuntur Maſcard. *de probationib. concl.* 889. *num.* 8. & 9. Sanch. *d. diſp.* 111. *à num.* 3. Gutierr. *num.* 7. & 8. Baſil. Ponce *lib.* 7. *cap.* 66. *in fine.* ſentiunt triennium hoc non perdere continuationem ex eo quòd vno vel altero menſe anni coniuges ob negotia occurrentia ſeparati viuant, quia continuatio triennij non debet eſſe mathematica, ſed ciuilis, & moralis, & qualem coniuges frequenter habent, quæ ob breuem abſentiam, tum peregrinationis, tum negotij domeſtici gerendi cauſa non cenſetur deperdi.

6. Quoad matronas attinet de virginitate fœminæ depoſituras iuxta textum *in cap. Ne cuiquam, cap. quod ſi pœnitentia* 27. *q.* 1. & *cap. fraternitatis.* Et *cap. litteræ de frigidis, & maleficiat.* negare non poſſum eatum teſtimonium fallaciæ ſubjectum eſſe, eo quòd fœminæ corruptæ ſæpè ſe virgines effingant, vti docuit Auguſt. *lib.* 1. *de ciuit. Dei. cap.* 18. Ambroſ. *lib.* 6. *epiſt.* 1. *ad Syngrium Veronenſim Epiſcopum.* Panormit. *in dicto cap. fraternitatis.* Arnald. à Villanoua *lib.* 3. *breuiarij. cap.* 6. Et ſupponitur *cap. penult. de probationib.* Sed non obinde ea diligentia omittenda eſt, quia ex ea eſto non certò veritas non eliciatur, elicitur tamen probabiliter. Ob quam probationem diligentia quæ aliàs minus decens eſt licita, & honeſta redditur.

7. Has matronas alicui videri poſſet debere eſſe ſeptem, eo quòd in *cap. propoſuiſti de probationib.* dicatur iuramento puellæ, & teſtimonii is illarum ſeptem mulierum eſſe potiùs fidem adhibendam. Verùm ibi narratur factum, non autem deciditur id neceſſarium eſſe ad atteſtationem. Quare exiſtimo duas, vel tres ſufficere. Non enim recedere debemus abſque expreſſo textu à regula communi aſſerente in ore duorum, vel trium ſtate omne verbum. *Cap. in omni negotio de teſtibus.* Quinino Maſcard. *de probationib. concl.* 174. *num.* 21. placet, ſi in oppido vna tantùm matrona ſit, & hæc ſatis perita eius teſtimonium ſufficiens eſſe, quódque probabile reputat Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 113. *n.* 17.

8. Debent autem hæ matronæ eſſe honeſtæ, prouidæ, & prudentes, vt conſtat *ex cap. fraternitatis, cap. fin. de frigidis, & maleficiat.* ttſtarique debent iuxta propriæ artis peritiam, hoc eſt quantum ex arte propria conijcere poſſunt virginem eſſe, aut non eſſe, impedimentum habere arctitudinis, vel non. Aliam autem certitudinem habrre nequaquam poſſunt. Vt verò teſtimonium præbeant, debent non tantùm inſpicere virginem, ſed manibus obtrectare, vt videtur ſupponi *cap. penult. de probationib.* ibi, ſæpè manus fallitur, & oculus obſtetricum. Præter has diligentias alias poterit iudex facere, ſi hæ ſibi viſæ non fuerint ſufficientes. Vnde poteſt medicos vocare, vt etiam ex eorum teſtimonio impedimentum arctitudinis conſtet. Neque enim in re tam graui, vt benè Sanch. *diſp.* 113. *num.* 28. *in fine*, quælibet diligentia ſuperflua cenſenda eſt: agitur námque de matrimonij diſſolutione, dèque licentia ad alium coniugium tranſeundi.

§. XI.

An coniux propria authoritate recedens ob alterius impotentiam ſit ſtatim reſtituendus.

1 *Refertur triplex ſententia.*
2 *Reſoluitur coniugem recedentem ſtatim eſſe reſtituendum, niſi incontinenti probationes impotentiæ certas, & euidentes offerat.*
3 *Quod efficacius procedit, cùm coniux recedit, antequam triennium experientiæ à iure conceſſum elapſum ſit.*

1. TRes ſententias probabiles refert in hoc puncto Sanch. *lib.* 7. *diſp.* 112. Alij negant eſſe locum reſtitutioni, quia ſpolium non eſt, vbi matrimonium non fuerit conſummatum. Argum. *cap. ex tranſmiſſa, de reſtitut. ſpoliat.* vbi viro petenti reſtitutionem vxoris ei conceditur, dummodò probet matrimonium & copulam. Ergo cùm coniux potius intendit copulæ impotentiam probare, nequit reſtitutionem petere. Alij verò affirmant reſtitutionem concedendam eſſe, ſi ſponſa de præſenti traducta ſit in domum ſponſi, ſecùs ſi ſe virginem eſſe probauerit. Alij tandem concedunt reſtitutionem quoad habitationem, mutuáque obſequia, ſecùs quoad copulam, quia copulæ poſſeſſionem non habet.

2. Ego verò dicendum exiſtimo coniugem recedentem ſtatim eſſe reſtituendum, niſi incontinenti coniux recedens probationes impotentiæ certas, & euidentes offerat: nam illis oblatis non reſtitutio, ſed matrimonij irriti declaratio facienda eſt. At ſecluſa probatione certa, & euidenti impotentiæ reſtituendus eſt coniux recedens antequam de valore matrimonij audiatur, non ſolùm ad mutuam cohabitationem, obſequiorúmque exhibitionem, vt placuit Sanch. *d. diſp.* 112. *n.* 8. ſed etiam vt copulæ vacare poſſint, vti colligitur *ex cap. ex parte, de reſtitut. ſpoliator.* Ratione namque matrimonij coniuges ad inuicem ius poſſident, niſi religionem profiteri velint, vt mutua ſibi obſequia præſtent, mutuóque habitent, mutuóque reddant ſibi debitum petitum. Ergo coniux hoc iure alterum ſpolians ante omnia cogendus eſt coniugi ſpoliato reſtitutionem præſtare.

3. Hæc efficacius procedunt, cùm coniux recedit antequam triennium experientiæ à iure conceſſum elapſum ſit, eo quòd hoc tempus à iure concedatur ad examinandam impotentiam. Qua examinatione omiſſa impotentiæ allegatio nullius eſt momenti, vti docuit Sanch. *dicta diſp.* 112. *num.* 12. Quod ſi lapſo triennio coniux ob impotentiam alterius recedit, non eſt ſtatim reſtituendus, ſed admitti debent impotentiæ exceptiones, ſicuti ex communi ſententia tradit Sanch. *ſupra.*

§. XII.

Qualiter prius matrimonium ob impotentiam diſſolutum reſtaurandum ſit.

1 *Si ob impotentiam ex frigiditate prouenientem ſeparetur à priori coniuge, incapax eſt alterius coniugij.*

2 *Matrimonio diſſoluto ob fœminæ arctitudinem, ſi illa aliud ineat, ſub diſtinctione reſpondetur, an reddenda ſit priori viro.*

3 *Si diſſolutio matrimonij ob impotentiam ex maleficio prouenientem facta fuerit iuxta requiſita à iure, nulla reſtauratio facienda eſt.*

4 *Si ob impotentiam in genere abſque expreſſione cauſa ſpecialis prius matrimonium diſſoluatur, & vir impotens aliud ineat matrimonium ſtatim ſeparandus eſt.*

5 *Illis in caſibus, in quibus prius matrimonium inſtaurandum eſt, vterque coniux pœnitentiam agere debent de periurio.*

6 *Coniuges redditi ad prius coniugium poſteriori diſſoluto, ſi intra triennium copulari non poſſunt ſeparandi ſunt, & ad poſterius coniugium reddendi.*

7 *Sententia in coniugali cauſa non tranſit in rem iudicatam.*

8 *Apponuntur aliqua notabillia pro prædictorum intelligentia.*

1. SI coniux ob impotentiam ex frigiditate prouenientem à priori coniuge ſeparetur, incapax eſt alterius coniugij. Quare ſi de facto aliud init ſtatim ſeparandus eſt, vtpote incapax iudicatus. Si verò ſecundum matrimonium conſummauerit priori coniugi ſi viuit, reſtituendus eſt, quia iam conſtat falsò impotentiam allegaſſe. Et idem eſt, ſi quamlibet aliam fœminam fornicariè cognouiſſet. Quinimo eſto prior vxor obierit cùm ſecundas nuptias contrahit, ad illis ſeparari debet omnino, quouſque ſe potentem probet, & Eccleſiam fuiſſe deceptam, quia interim ſtat aduerſus eum præſumptio. Vti ex communi ſententia docent Sanch. *lib.*7. *diſp.*99. *à num.*4. Gutierr. *de matr. cap.*115. *num.*1. *& ſeqq.* Baſil. Ponce *lib.*7. *cap.*64.

2. Matrimonio autem diſſoluto ob fœminæ arctitudinem, ſi ipſa aliud ineat matrimonium, diſtinguendum eſt, ſi ſeparatio fuerit, eo quòd comparatione cuiuſlibet viri iudicata fuit ita arcta, vt abſque periculo vitæ cognoſci non poſſit ſeparanda eſt, & priori coniugi reddenda. At ſi facta fuerit matrimonij diſſolutio ob arctitudinem reſpectiuam, quia ſcilicet reſpectui prioris viri arcta fuit iudicata (vti regulariter contingit) non eſt ſtatim à ſecundo viro ſeparanda, & priori reddenda, tametſi non leuis adſit præſumptio nullitatis ſecundi coniugij, ſed ante omnia examinandum eſt, an ſecundus vir priori ſit omnino ſimilis, vt inde inferatur à priori viro cognoſci potuiſſe, iuxta texta *in cap. fraternitatis de frigidis, & maleficiat.* Quippè poteſt mulier comparatione vnius eſſe ita arcta, vt abſque periculo vitæ nequeat cognoſci, quæ ab aliis abſque hoc periculo cognoſcibilis ſit, vt rectè tradit Sanch. *d. diſp.*99. *à num.*15. Coi aſſentitur Gutierr. *d. cap.* 115. *num.* 4. Baſilius *lib.* 7. *cap.*64. *num.*5.

3. Verùm ſi diſſolutio matrimonij ob impotentiam ex maleficio prouenientem facta fuerit lapſo triennio experientiæ, aliiſque probationibus à iure requiſitis, nulla reſtauratio facienda eſt, tametſi maleficiatus aliud matrimonium ineat: quia ſatis commune eſt aliquem eſſe maleficiatum comparatione vnius tantùm, & non alterius, ſicuti videtur expreſsè deciſum *in cap. fin.* 33. *quæſt.*1. & *leg. regia finali tit.*8. *part.*4. ibi: Nas ſi el que fueſe maleficiado maguer lo departieſe la ſanta igleſia de vna muger, ſi deſpues caſaſe con otra bien puede fincar con la ſegunda, e no debe tornar a la primera. E eſto es porque podria ſer maleficiado a la primera muger, e no a la ſegunda. Et tradit ibi Gregor. Lopez, Sanch. plures referens *lib.*7. *cap.*65. *n.*6.

4. Quod ſi ob impotentiam viri in genere abſque expreſſione cauſæ ſpecialis prius matrimonium diſſoluatur (quod iudex præſtare non debet) ſi vir impotens aliud ineat matrimonium ſtatim ſeparandus eſt, vtpote qui abſolutè eſt impotens iudicatus; mulier verò ſi alteri nubat ſeparari non debet, quouſque prius inueſtigetur cauſa impotentiæ, ob quam prius coniugium fuerit diſſolutum, quod optimè cognoſcetur, ſi iudex qui prioris matrimonij diſſolutionis ſententiam protulit cauſam diſſolutionis expreſſerit. At ea non expreſſa ex actis in priori proceſſu, & ex cauſis quas teſtes, & matronæ reddiderint colliget iudex diſſolutionis cauſam. Quod ſi neque ex his cognoſci poſſit, denuò iudex inquirat cauſam impotentiæ. Interim tamen mulier à ſecundo coniugio ſeparari non debet, quia ſtat pro ipſo poſſeſſio vt prudenter diſcurrit Sanch. *lib.*7. *diſp.*99. *à n.* 27. quem ſequitur Gutierr. *de matr. d. cap.*115. *n.*9. Baſil. Ponce *lib.*7. *cap.*64. *num.*4.

5. In illis autem caſibus in quibus prius matrimonium inſtaurandum eſt, vterque coniux pœnitentiam agere debent de periurio commiſſo, dum in ſeparatione iurarunt impotentiam iuxta textum *in cap. laudabilem de frigid. & maleficiat.* ibi: & peracta pœnitentia cogantur, ad connubia priora redire. Et idem habetur *cap. requiſiſti* 33. *q.*1. Sed vt inquit Turrecremata *ibi in fine*, ſatis eſt pœnitentiam incœptam eſſe, imo vt placet Sanch. *d. diſp.*99. *num.*30. Gutierr. *cap.*115. *num.*10. ſufficit eſſe pœnitentiam eſſe iniunctam, quia ſatis eſt pœnitentiæ exequendæ obligationem ſubiiſſe, vt peracta moraliter cenſeatur. Neque enim credendum eſt Pontificem velle ob pœnitentiæ executionem inſtaurationem prioris matrimonij differre cum animarum iactura.

6. Coniuges verò redditi ad prius coniugium poſteriori diſſoluto ob errorem deprehenſum, ſi intra triennium copulari, non poſſunt, omnino ſeparandi ſunt, & ad poſterius coniugium reddendi, quia conuincitur impotentiam reſpectiuam vel ex frigiditate, vel ex maleficio habere vt pluribus relatis aſſerit Sanch. *d. diſp.*99. *num.*34. At ſi tempore quo prius coniugium inſtaurandum eſſet alter coniux ſit profeſſus, cùm per profeſſionem prius matrimonium ratum diſſoluatur, nulla eſt reſtitutio facienda. Coniux verò tranſiens ad ſecundum matrimonium ſeparandus eſt, ſi ante profeſſionem alterius tranſiuit, quia nulliter contraxit: ſecùs verò ſi profeſſione facta tranſiſſet, vti ex Petro de Ledeſma notauit Sanch. *d. diſp.*99. *num.*38. vbi *num.*39. inquir: ſi ad ſacros ordines vir aſcendiſſet, vxore in ſæculo remanente reſtituendum vxori eſſe, ſi ipſa petat, quia ſacris ordinibus matrimonium ratum non diſſoluitur, ſecùs ipſa non petente.

7. Ex ſupradictis manifeſtum eſt, ſententiam in coniugali cauſa latam quantumcumque confirmata ſit, vel lapſus fuerit terminus ad appellandum non tranſire in rem iudicatam, ſed retractandam eſſe quoties compertum fuerit ex errore proceſſiſſe, vti decitur *cap. lator. in verſ. mandamus. Cap. conſanguinei. Cap. tenor. de ſententia, & re iudic. Cap. fraternitatis de frigidis, & maleficiat.* Et ibi communiter Doctores, quos refert, & ſequitur Couarruu. 4. *decret.*2. *part. cap.*8. §. 12. *num.*12. *& ſequentibus.* Sanch. *lib.*7. *diſp.*100. *num.*1. *& ſequentibus.* Quinimo iudex ex officio etiam inuita parte tenetur ad huiuſmodi retractationem, quia ſua intereſt peccata auferre, & inconuenientia vitare, vt dicitur in *cap. Porro de diuortiis.* At non leue eſt inconueniens matrimonium validum irritum declarare, & virtute huius declarationis coniuges ſe liberos reputare, cùm tamen non liberi, ſed alligati exiſtant. Sic docuit Cardinal. *in cap. lator. num. vnico verſ. in gloſſ. fin. de ſentent. & re iudic.* Sanch. *d. diſp.*100. *num.*3. Gutierr. *c.*15. *num.*14.

8. Pro huius illationis intelligentia plura aduertunt

Couarruu.

Couartuu. Sanch. & Gutierr. *locis allegatis*, quæque ſunt maximè notanda. Primò ſententia in cauſa matrimoniali non tranſit in rem iudicatam quoad hoc vt per vim querelæ non poſſit contra eam allegati non ſolùm à coniuge condemnato, ſed etiam à quocunque alio, quia omnibus competit peccata vitare. Suſcipit authoritatem rei iudicatæ, ne per appellationem corrigi poſſit, néve impugnetur, quin allegans contra ipſam ſuæ impugnationis cauſam veroſimilem proponat, quam iudex prius ſummariæ non citato aduerſario cognoſcere debet, qua veroſimili apparente audiendùs eſt, ſin minus repellendus. Audiri autem debet noua querela, nouóque libello propoſito, quia ſecundùm priorem inſtantiam tranſit ſententia in rem iudicatam, ex textu *in cap. ex litteris ad finem, de in integrum reſtitut.* proponendáque eſt querela coram eo iudice, qui adiri poteſt per ſimplicem querelam, qui eſt ipſe coram quo priùs cauſa matrimonialis acta fuit, vel agi poterat. Secundò aduertunt ſententiam in cauſa matrimoniali tranſite in rem iudicatam, quoad expēſas, in quibus ſuccumbens condemnatus fuit, quia ex firmitate huius condemnationis nullum peccatum fouetur, quæ eſt ratio retractandi ſententiam circa matrimonij nullitatem. Ex quo euidenter infertur, ſi obſeruata ſententia ex conſenſenſu vtriuſque coniugis peccatum ceſſet, vti contingit, cùm lis mouetur circa matrimonij valorem ob impedimentum metus, vel conditionis ſeruilis ignoratæ. Et hic qui allegauit impedimentum ſuccumbit, quia pronunciata ſententia valuiſſe coniugium legitimo tempore non appellauit, aut appellationem non eſt proſecutus, non poteſt aduerſus ſententiam latam inſurgere, quia ex huius obſeruatione nullum eſt peccatum.

Pro complemento doctrinæ de impedimentis matrimonij ſupererat dicendum de impedimento coactionis, & clandeſtinitatis Sed de his *diſp.* 2. vbi de matrimonio coacto, & clandeſtino latè egimus.

Pvnctvm Vlt.

De diſpenſatione impedimentorum matrimonij.

Plura in præſenti examinanda *tract. 5. de legib. diſput. vlt. de diſpenſationib.* pro tenuitate noſtri ingenij enodauimus, ideóque illis ſuppoſitis quæ propria fuerint huius puncti, decidemus.

§. I.

Qui poſſint diſpenſare in impedimentis matrimonij dirimentibus.

1 *In impedimentis iure naturali, & diuino dirimentibus nulla humana poteſtas diſpenſare poteſt. Secus in impedimentis iure Eccleſiaſtico dirimentibus.*

2 *Præter ſummum Pontificem nullus alius iure ordinario in prædictis impedimentis diſpenſare poteſt.*

3 *Hinc fit iure ordinario non poſſe Epiſcopum diſpenſare in prædictis impedimentis.*

4 *Neque item delegatus ſummi Pontificis, niſi ei ſpecialiter committatur.*

5 *Commiſſarius Cruciatæ ex delegatione poteſtatem habet diſpenſandi impedimento affinitatis ex fornicatione prouenientis.*

6 *Deinde Nuntij Hiſpaniarum facultatem ſpecialem habent diſpenſandi ante & poſt contractum matrimonium in impedimento publicæ honeſtatis.*

7 *Ratione vrgentis neceſſitatis poſſe Epiſcopum diſpenſare cum his, qui bona fide impedimento ligati contraxerunt, vt matrimonium ratificent, docent Doctores communiter.*

8 *Explicatur qualis ſit vrgens neceſſitas hanc poteſtatem concedens.*

9 *Prædicta poteſtate gaudet Epiſcopus non ſolum poſt contractum matrimonium, ſed etiam antè, ſi caſus neceſſitatis exigentis diſpenſationem occurrat.*

10 *Aliqui aſſerunt poſſe Epiſcopum poſt matrimonium contractum, diſpenſationéque ſubreptitia obtenta diſpenſare in eo impedimento diſpenſationem Pontificis confirmando.*

11 *Hæc extenſio non approbatur.*

12 *Vicarius generalis Epiſcopi non gaudet hac facultate.*

13 *Reſoluitur poſſe Epiſcopum prædicto Vicario eam facultatem concedere.*

14 *Satisfit oppoſitis fundamentis.*

15 *Plures Doctores cenſent non poſſe Epiſcopum diſpenſare in impedimentis matrimonio ſuperuenientibus petitionem debiti interdicentibus.*

16 *Verius eſt ſpectata conſuetudine hanc Epiſcopis facultatem eſſe conceſſam.*

17 *Ob eam conſuetudinem poſſunt Epiſcopi diſpenſare, vt debitum petant qui voto caſtitatis ligati matrimonium contraxerunt.*

18 *Societatis Religioſi, aliique Mendicantes deſtinati à ſuo Prouinciali facultatem habent diſpenſandi ad petendum debitum, cum his qui voto caſtitatis ligati contraxerunt.*

1. Ex ſupradictis conſtat aliqua eſſe impedimenta iure diuino, imo naturali matrimonium impedientia, alia verò ſolo Eccleſiaſtico. In impedimentis iure naturali, & diuino matrimonium impedientibus, qualia ſunt impotentiæ, & ligaminis, & ſecundùm communem ſententiam conſanguinitatis in primo gradu nullus poteſt diſpenſare, quia nullibi inuenitur hæc conceſſa poteſtas: vti colligitur ex his quæ diximus *d. tract. 3. diſp. 6. punct. 2. & 3.* At in impedimentis, quæ à iure Eccleſiaſtico proueniunt, optimè poteſt Pontifex diſpenſare; licitè ſi adſit cauſa, validè ea non interueniente, ſiquidem ab eius voluntate habent eſſe matrimonij impedimenta, vt latiùs dixi *d. diſput. 6. punct. 4.* Solùm erat dubium, an Pontifex diſpenſando in impedimento, quod matrimonium dirimebat, quo ſublato coniuges denuò contrahunt filium illegitimè conceptum legitimum reddat non ſolùm quoad officia eccleſiaſtica, ſed etiam quoad ſæcularia. In quo dubio etſi plures negauerint, probabilius cenſuimus affirmatiuam partem *tract. 13. de benef. diſp. 4. p. 1. §. 5.*

2. Præter ſummum Pontificem nullus alius iure ordinario in prædictis impedimentis diſpenſare poteſt, quia in lege ſuperioris nequit inferior diſpenſationem concedere, niſi ab ipſomet ſuperiore iure, vel conſuetudine reperiatur conceſſum. Vti diximus *d. diſp. 6. p. 5.* At nec iure, nec conſuetudine reperitur poſſe alium à Pontifice iure ordinario in impedimentis dirimentibus diſpenſare. Ergo horum diſpenſatio ſolius eſt ſummi Pontificis. Sic docuit Anaſtaſ. Germanius *de ſacrorum immunitab. lib. 3. cap. 11. n. 105.* Tolet. *lib. 7. ſum. c. 18. n. 5.* Gutierr. *de matr. c. 122. n. 2.* Sanch. plures referens *lib. 8. diſp. 6. num. 14.*

3. Hinc fit in his impedimentis iure ordinario non poſſe Epiſcopum diſpenſare; quodque de impedimento affinitatis, ſeu conſanguinitatis deciſum eſt à ſacra congregatione teſte Farinacio *volum. 4. deciſ. conſil. ſeſſ. 24. cap. 5 ad finem.* ibi, Epiſcopus authoritate ordinaria non habet facultatem in gradibus affinitatis, ſeu conſanguinitatis à iure prohibitis contrahentes matrimonia diſpenſandi. At idem eſt de aliis impedimentis. Quare non eſt audiendus Dominic. Sotus *in 4. d. 42. quæſt. 1. art. 1. ante ſolutionem ad primum principale*, aſſerens poſſe Epiſcopum diſpenſare in impedimento cognationis ortæ ex baptiſmo tempore neceſſitatis collato. Et *quæſt. 2. art. 2. in fine corp.* quem ſequitur Ludouic. Lopez *1. part. inſtruct. cap. 51. in fine.* Eman. Saa, verbo

matrimonium, vbi de impedimentis dirimentibus *num.6.* aſſerens diſpenſare poſſe in impedimento cognationis legalis. Et *d.41. quæſt. vnica art.1. in fine.* Cui adhæret Ludonic. Lop. *tract. de matr. cap. vlt. verſ. propterea.* Saa, verbo *matr.* vbi de impedimentis dirimentibus, *num.12.* dicens in impedimento publicæ honeſtatis ex ſponſalibus ortæ, ſi expeditiſſimus non ſit acceſſus ac Pontificem poſſe Epiſcopum diſpenſare. Non inquam Sotus, neque alij Doctores ipſum ſequentes audiendi ſunt, quia nullo fundamento nituntur, cuius virtute in his impedimentis hanc poteſtatem Epiſcopo concedant, cùm in aliis impedimentis ex omnium ferè ſententia denegetur. Sicuti rectè notauit Sanch. *dicta diſp.6. n.17.* Gutierr. *tract. de matr. cap.122. num.4.*

4. Secundò fit in his impedimentis neque Legatum ſummi Pontificis poteſtatem habere, niſi ei ſpecialiter committatur, quia in diſpenſationibus non habet Legatus à latere ampliorem facultatem in prouincia ſibi commiſſa, quàm Epiſcopus in ſua diæceſi: ſicuti docent Gloſſa *in cap. quia circa*, verbo *à ſede.* Et *cap. quod dilectio*, verbo *indulgentiam de conſanguinit. & affinit.* Innocent. *in cap. ex parte num. vnico de Tranſactionibus.* Et ibi Immola *num.6.* Abbas *in c. quod tranſlationem, n.9. de officio legati.* Couarruu. *de ſponſ. 2. part. c 6. § 10. n.1.* Anton. Cuchus *lib.2. inſtit. maiorat. tit.5. n.142.* Coninch. *diſp.13. dub.3. concl.5.* Gutierr. *de matr. cap.122. num.3.* Sanch. *lib.3. diſp.6. num.15.* & alij paſſim.

5. Dixi iure ordinario, nam ex delegatione commiſſarius Cruciatæ poteſtatem habet diſpenſandi in impedimento affinitatis ex fornicatione prouenientis cum his qui ſeruata forma Trident *ſeſſ.24. c.1. de reform. matrim.* contraxerint hoc impedimento ligati, ſi tamen ex parte vnius contrahentis bona fides adfuerit tẽpore contractus matrimonij, ipſique declarata fuerit eius nullitas, tametſi cauſa ſpecialis non declaretur, vti aduertit Sanch. *lib.8. diſp.6 n.23.* Gutierr. *c.121. n.8.* Coninch. *diſp.33. dub.3. conc.6 in fine* Gaſp. Hurtado *de matr diſp.16. diffic.2. n.8.* Baſil. Ponce, *lib.8. c.13 n.8.* Inſuperq; poteſtatem habet legitimandi prolem ſuſceptam, & ſuſcipiendã ex eo matrimonio. Quod intelligendũ eſt quãdo fuit ſuſcepta vtriuſq; contrahentis male fide, vti aduertetunt Sanch. Coninch. Baſil. & Hurtado *ſupra.* Nã ſtãte bona fide ex parte vnius proles inde concepta legitima eſt, iuxta textum in *c. ex tenore. Qui filij ſint legitimi.* Hanc poteſtatem diſpenſandi, & legitimandi prolem exercere poteſt cõmiſſarius etiam præſente Pontifice, quia eſt ei abſq; vlla reſtrictione cõceſſa, ſicuti notarunt Sanch Baſil. Coninch. & alij *ſuprà.*

6. Deinde Nuntij Hiſpaniarom facultatem ſpecialem habent diſpenſandi ante & poſt contractum matrimonium, in impedimento publicæ honeſtatis, legitimandique prolem ſuſceptam, teſte Nicolao Garcia 11. *part. de beneſic. cap.5. num.367.* quem approbare videtur Baſil. Ponce, *lib.8. cap.13 n.10.*

7. Ratione tamen vrgentis neceſſitatis poſſe Epiſcopum diſpenſare cum his qui bona fide impedimento ligati contraxerint, vt matrimonium ratificent docent communiter Doctores, Silueſt. verbo *diſpenſatio, qu.9. §.15.* Armilla ibi: *n.20.* Angel. *num.5.* Nauarr. *cap.22. num.85.* Sanch. *lib.2. diſp.40. num.3.* Coninch. *diſp.33. dub.3. concl.3.* Vaſq. *1.2. diſp 178. cap.2. num.16.* Rebell. *2. part. de obligat. inſtit. lib.3. quæſt.5. num.10.* Salas *de legib. diſp.10. ſect.3. num.25.* Baſil. Ponce, *lib.8. cap.13. num.2.* Ricius *praxi deciſ.261.* Gaſpard. Hurtado *diſput.26. de matr. difficult.2. n.6.* Gutierr. *de matr. cap.49. à n.7.* & alij plures apud ipſos. Ratio, quia cùm hæc facultas diſpenſandi animarum bono maximè expediat, non eſt veroſimile Epiſcopis denegatam eſſe à Pontifice, præcipuè cum ipſe Pontifex ignorare non poſſit paſſim Epiſcopos hac facultate vti, Doctoreſque litteris, & ſcripturis mandare ea vti poſſe.

8. Vt autem hac poteſtate Epiſcopus vtatur vrgens neceſſitas eſſe debet, qualis eſt ſi coniuges abſque graui inconuenienti ſeparari non poſſunt, neque pro diſpenſatione obtinenda eſt facilis recurſus ad Pontificem, vel ad eum qui vices Pontificis haberet, tum ob paupertatem, tum quia Pontifex, & priuilegiatus longè diſtant, & interim coniuges incontinentiæ periculum patiuntur, vti aduertunt prædicti Doctores. Neque pauperibus coniugibus obligatur Epiſcopus pecunias concedere, vt diſpenſationem impetrent, ſicuti aſſeruit Gab. Vaſq. *loco citato*: quia alia opera nobiliora Epiſcopo offerri poſſunt, in quæ ſuam pecuniam expendat, vt benè Salas, *de legib. diſp.20. ſect 3. n 27.* Sanch. *lib.4 ſum cap.40. n.39.* Baſil. Ponce, *lib.8. de matr. cap.13. n.3.* Et latiùs diximus *dicta diſp.6. de legib. p.5. n.9.* Item impedimentum debet eſſe ſecretum, aliàs non vrgeret neceſſitas obtinendi ab Epiſcopo diſpenſationem, vti docuerunt pluribus relatis Ricius, Sanch. Coninch. Baſil *locis allegatis.* Præterea debent coniuges matrimonium bona fide contraxiſſe, quia non præſumitur Pontifex aliter velle facultatem Epiſcopo concedere: coniuges enim mala fide contrahentes digni non ſunt Eccleſię benignitatem experiendi, cuius ſalubria præcepta temerè contempſerunt. Vnde ſi temerè, & malitioſè omiſſis denuntiationibus contraxerint, nequaquam poterit Epiſcopus diſpenſare ob rationem Trident. *ſeſſ.24. c.5. de reform. matr.* quia eius authoritatem contempſerunt, indignique ſunt experiendi Eccleſiæ benignitatem, ſicuti aduertit Sanch. Coninch. & Baſil. *loc. alleg.* Quinimo Nicol. Garcia 11. *part. de benef. cap.5. nu.357.* vtriuſque coniugis bonam fidem ad hanc epiſcopalem diſpenſationem exigit; aliàs coniugi mala fide contrahenti diſpenſatio concederetur. Sed rectiùs Thom. Sanch. *lib.2. diſp.40 n.4.* Et Baſil. Ponce, *lib.8. c.13. n.4.* cenſent vnius coniugis bonam fidẽ ſufficientem eſſe ad hanc diſpenſationem concedendam, quia ſtante vnius coniugis bona fide cenſetur matrimoniũ bona fide contractũ. Argum. *c. cùm inhibitio de clandeſtina deſponſ.* Et *c. ex tenore. Qui filij ſint legitimi.* Neque æquum erat, vt malitia vnius alteri noceret, potiùs namque benignitatem Eccleſiæ decet, vt ratione innocentis nocenti beneficiat.

9. Prædicta poteſtate gaudet Epiſcopus non ſolum poſt contractum matrimonium, ſed etiam antea, ſi caſus neceſſitatis exigentis diſpenſationem occurrat, ſicuti occurrere poteſt, cùm aliquis morti proximus matrimonium contrahere aſtringitur ob legitimandam prolem, ob reſtaurandum honorem, ob diſcordias ſedandas, vel ob propriæ animæ ſalutem, vti docuerunt Sanch. *lib.2. diſp.40. n.7.* Gab. Vazq. *d. diſp.178. cap.2.* Salas *de legib. diſp.20. ſect.3.* Baſil. Ponce, *lib 8. c.13. n.6.* Gaſp Hurtado, *diſp.26. diffic.2. n.7.* Et colligitur *ex c 2. de deſponſ. impub.* ibi: Diſtrictiùs inhibemus, ne aliqui ante ætatem canonibus præſcriptam coniungantur, niſi fortè aliqua vrgentiſſima neceſſitate interueniente, vtpote pro bono pacis talis coniunctio toleretur. Toleretur inquam non permiſſiuè, ſed approbatiuè, vt aduertit Baſil. Ponce, *d. cap.13. n.6.* Ergo ex vrgenti neceſſitate ante contractum matrimonium poteſt Epiſcopus in impedimento ætatis diſpenſare, ſed eadem eſt ratio in aliis impedimentis. Ergo in omnibus admitti debet hæc diſpenſatio. Ratio autem id manifeſtè conuincit, ideò namque conceditur Epiſcopo poteſtas diſpenſandi in his impedimentis matrimonio contracto, quia cõmuni reipublicæ bono, animarumq; ſaluti expedit, ne vrgente neceſſitate homines remedio ſalutari deſtituantur: at ante matrimonium cõtractũ vrgere ea neceſſitas diſpenſationis poteſt, vt compertum eſt. Ergo concedenda eſt Epiſcopis hæc poteſtas.

10. Ad hæc reduci poteſt ſententia Gloſſæ, Cardin. Hoſtienſ. Henric. Alexand. de Neuo, & aliorum *in cap. quia circa, de conſanguinit. & affinit.* Speculatoris *tit. de deſponſat. §. nunc. de Epiſcoporum. num.17. verſ.144.* Selua *beneficior. 4. part. qu.7. nu.240.* Bertachini *tract. de epiſcopo, lib.4. part.2. q.49 num.139. verſ.141.* Conrad. *in templo iudic. lib.2. cap.5. de Epiſcopo. §.4. n.10. verſ.140.* Gutierr. *de poteſt. Pontificis c.17. verſ.127.* ſub dubio Baſil. Ponce,

lib. 8.

lib.8.cap.53. Et Gaſpar. Hurtado *diſp.26.difficult.2.* aſſerentium poſſe Epiſcopum poſt matrimonium contractum diſpenſatione que ſubreptitia obtenta diſpenſare in eo impedimento, diſpenſationem Pontificis confirmando. Quia id videtur conceſſum in *d. cap. quia circa,* quatenus Pontifex conſultus de his qui ſubreptitia diſpenſatione contraxerunt reſpondit Epiſcopo interroganti: Diſſimulare poteris, vt remaneant in copula ſic contracta, cùm ex ſeparatione videas graue ſcandalum imminere, illa namque diſſimulatio diſpenſatio eſt. Nam licet diſſimulatio ſuperioris, quæ ſuo facto, & impunitate fit non ſit diſpenſatio, vt probat textus in *cap. cùm iam dudum de præbendis*: at diſſimulatio verbis facta diſpenſatio cenſeri debet, quia eſt quædam approbatio.

11. Hæc tamen extenſio mihi non probatur, quia nullo fundamento nititur. Nam ex textu *in c. quia circa,* nullatenus colligi poteſt Pontificem Epiſcopis hanc poteſtatem conceſſiſſe, ad ſummum enim probaretur eo caſu datam fuiſſe illi Epiſcopo eam facultatem, non tamen inde inferendum eſt omnibus Epiſcopis datam eſſe. Sed neque hoc ex prædicto textu probatur. Non enim Pontifex alicuius diſpenſationis meminit, ſed ſolùm dixit ob graue ſcandalum ex ſeparatione imminens permittendos eſſe illos coniuges in ſua bona fide perſeuerare. Si autem ipſe Pontifex diſpenſaret, vel facultatem diſpenſandi Epiſcopo concederet, monendi eſſent coniuges, vt matrimonium reualidarent, quia copula ſubſequens cùm procederet ex errore, quo credebant ſe matrimonio eſſe ligatos matrimonium conſtituere non poterat, vt falsò, & ſatis inconſequenter ſuis principiis exiſtimauit Baſil. Ponce, *dicto lib.8.c.13.n.7.* vt interpretationem legitimam Thom. Sanch. *lib.2.de matr. diſp.38. n.12.* impugnaret.

12. Vicarius verò generalis Epiſcopi prædicta facultate diſpenſandi non gaudet, tametſi in eius facultate expreſſum eſſet vt poſſit diſpenſare in caſibus epiſcopalibus etiam matrimonialibus, quia cùm ij caſus non pertineant Epiſcopo iure ordinario, ſed extraordinario, ob vrgentem neceſſitatem non cenſentur epiſcopales, vti docuit Henriq. *lib.12.c.13.n.1.* Sanch. *lib.1.diſp.40.n.9.& 10.* Gutierr. *de matr.c.49.n.12.& 13.*

13. An autem Epiſcopus eam facultatem ſuo Vicario vel alteri delegare poſſit? difficultate non caret, eo quòd iuriſdictio voluntaria commiſſa ex priuilegio principis delegari non poteſt, ſecundùm Bald. *leg.3. n.6.Cod. quando prouocare non eſt neceſſe.* Et tradit Gratian. plures referens *reg.443. n.13.* ſed hæc iuriſdictio diſpenſandi in caſu vrgentis neceſſitatis commiſſa eſt à Pontifice Epiſcopis, ergo nequeunt Epiſcopi eam delegare. Et confirmari poteſt tum *ex c.vlt. §.fin.de officio delegati.* vbi dicitur: Quod nulli cui commiſſum fuerit excommunicare, vel abſoluere aliquos, diſpenſare cum irregularibus licet hæc aliis demandare; quia non iuriſdictio ſed certum miniſterium illi committitur: tum ex decreto Trident. *ſeſſ.24. cap.6.de reform.* ibi: & in quibuſcunque caſibus, concedit namque Epiſcopis caſus occultos vt poſſint ab eis per ſeipſos, vel per vicarium ſpecialiter deputatum, quoſcunque ſibi ſubditos abſoluere. Ergo ex ſe vicarium deputare Epiſcopi non poterant, aliàs vt quid Concilium id expreſſit? Sed omnino tenendum eſt poſſe ſuo Vicario, & cuilibet alteri poteſtatem diſpenſandi in impedimentis ob vrgentem neceſſitatem ſpecialiter delegare, ſicuti docuit Couarruu. *lib.3. var. cap.20.à n.6.* Sanch. *lib.2.diſp.40.à n.15.* Gutierr. *de matr.cap.4.nu.16.* Ratio ea eſt, quia hæc poteſtas à Pontifice conceditur Epiſcopis quatenus tales ſunt. At iuriſdictio principis priuilegio, competens alicui non qua talis perſona eſt, ſed quatenus talem dignitatem, vel officium retinet, non eſt delegata, ſed ordinaria, & iuriſdictionis ordinariæ iura habet, vt tradit Bart. *in leg. ambitioſa. nu.34. ff. de decretis ab ordine faciend.* Couarruu. *d.cap.20.n.6.* Sanch. *diſp.40.n.14.* Gutierr. *n.16.* Ergo hæc poteſtas Epiſcopis competens cùm eorum dignitati, & officio perpetuò ſit annexa delegari potuit iuxta Gloſſ. *in cap. fin. de officio ordinarij.* Quod adeò verum eſt, vt non ſolùm poſſit Epiſcopis hanc poteſtatem delegare pro vno vel alio caſu occurrente poſtquam ipſe caſus euenerit, vt placuit Henriq. *lib.6. de pœnit.c.14. n.7.* iuncto commento *litt. O.* Et *lib.14.de irregularit.c.19.in fine,* ſed antequam caſus vllus euenerit poterit hanc poteſtatem ſuo Vicario, vel alteri ad omnes caſus euenturos ſpecialiter delegare. Verbum enim *ſpecialiter* non ſpecialem caſum exigit, ſed ſpecialem, & expreſſam delegationem, vt tradit aliis relatis Sanch. *d. diſp.40. n.17.* Gutierr. *cap.49. n.21.*

14 Neque obſtat oppoſitum fundamentum: admitto iuriſdictionem commiſſam à principe delegari non poſſe, ſi commiſſa ſit perſonæ, ſecùs verò ſi commiſſa ſit dignitati, vel officio in perpetuum. Et ad textum, *in cap. vlt. §. fin.de officio delegati,* reſpondeo id eſſe intelligendum, quando nudum miniſterium committitur perſonæ, quod non eſt quando ex priuilegio perpetuo dignitati conceſſo eam poteſtatem habet, quia tunc non eſt nudum miniſterium, ſed iuriſdictio ordinaria. Ad decretum Concilij reſpondet optimè Sanch. & Gutierr. *locis alleg.* non poſſe Vicarium ratione vicariatus diſpenſare in iis caſibus, qui ob vrgentem neceſſitatem Epiſcopis conceduntur, benè tamen ſi ſpecialiter ad id munus fuerit deputatus. Neque enim dicendum eſt in hac commiſſione Epiſcopis facta certæ perſonæ induſtriam electam eſſe, ſiquidem non ſolùm Epiſcopis præſentibus, ſed futuris facta eſt. At futuri Epiſcopi incogniti ſunt. Ergo illis electis non eſt electa induſtria certæ perſonæ, vt optimè docet Iaſon *in leg. more. n.65. ff. de iuriſdict. omnium iudic.* Gregor. Lopez *in leg.47.in fine tit.18.part.3.* Menoch. aliis relatis *lib.1. de arbitr.q.64.n.17.*

15. Porrò ſi de impedimentis matrimonio ſuperuenientibus loquamur, quæque debiti petitionem interdicunt, vti eſt affinitas contracta cum coniuge ob inceſtum cum eius conſanguinea in primo vel ſecundo gradu commiſſum, vel ſpiritualis cognatio ob filium leuatum ex ſacro fonte, plures grauiſſimique Doctores Couarr. *in 4 decret.2.p. c.7.§.2.n ad finem.* Matien. *lib.5.recopilat. tit.1.Rub.gloſſ.1.n.103.* Graffis *1.p. deciſ.lib.2.cap.81.n.3.* Gaſpar. Hurtado *diſp.26. difficult.2.* & alij quorum meminit Gutierr. *lib.1.canon.qq.cap.23.num.16.* exiſtimant Epiſcopo nequaquam competere hanc poteſtatem diſpenſandi, niſi ad ſummum in caſu vrgentis neceſſitatis, vti diximus competere in impedimentis matrimonium dirimentibus, vt matrimonium contrahatur, quia nullibi reperitur hæc poteſtas Epiſcopis conceſſa.

16. Cæterùm etſi ſpectato iuris rigore prædicta ſententia amplectenda ſit; at ſpectata conſuetudine cenſeo veriſſimum poſſe Epiſcopum cum his coniugibus in debiti petitione diſpenſare, vti probat vſus, & conſuetudo, quem habent in his impedimentis diſpenſandi. Neque dici poteſt id fieri ob vrgentem neceſſitatem, cùm facilis ſemper aditus pateat ad religioſos Mendicantes, qui hac poteſtate diſpenſandi gaudent. Atque ita ſuſtinet Valencia *4 t.diſp.10.q.5.p.5.* Sanch. *lib.8. diſp.12. n.13.* Baſil. Ponce *lib.8.c.13.n.9.* Gutierr. *de matr. c.122. n.15.*

17. Ob eandem conſuetudinem aſſerendum eſt poſſe Epiſcopum diſpenſare, vt debitum petant ij qui voto abſoluto caſtitatis ligati matrimonium contraxerunt. Nam eſto hæc diſpenſatio ſit relaxatio partis voti caſtitatis abſoluti, ideoque ex iure non competit Epiſcopis, competit tamen illis ex conſuetudine, vt tradit aliis relatis Sanch. *lib.8.diſp.12.à n.4.* Gutierr. *de matr.c.122.n.14.*

18. Illud eſt omnino certum Societatis religioſos, alioſque Mendicantes, quique horum priuilegiis communicant, ſi à ſuo Prouinciali facultatem habeant poſſe diſpenſare ad petendum debitum cum iis, qui voto ſimplici caſtitatis ligati contraxerunt, quique poſt contractum matrimonium affinitatem habent, vti conſtat ex conceſſione facta à Pio V. relata *in manuſc. ipſis fol.79.*

fol.79. Et io noſtris Priuilegiis, verbo *diſpenſatio.* §.8. *&* 9. Et tradit plures teferens Sanch. *lib.*8. *diſp.*16. *num.*3. *&* 8. Gutierr. *d.cap.*122. *nu.*14. *& ſeqq.* Et licèt Manuel Rodrig. *addit.ad bullam*, §.13. *num.*17. hoc priuilegium Religioſis conceſſum diſpenſandi ad petendum debitum cum iis qui voto caſtitatis ligati contraxerunt, vel poſt cootractum matrimonium affioitatis impedimēto aſtringuotur, extendat ad eos, qui cognationem ſpiritualem contraxerint. Rectiùs tamen Sanch. *lib.*8. *diſp.*16. *n.*9. negat, quia eſt diuerſum impedimentum, & priuilegium noo debet ex vno caſu ad alium diuerſum eatendi.

§. II.

Quæ ſint cauſæ ob quas Pontifex in impedimentis matrimonium dirimentibus diſpenſare licitè poſſit.

1 *Vrgentior cauſa requiritur pro gradu propinquiori, quàm pro remoto.*

2 *Expenduntur latè cauſa, quæ communiter à Doctoribus aſſignantur.*

3 *Expenduntur cauſa pro diſpenſatione votorum Religionis, & Caſtitatis.*

4 *Exiſtente cauſa legitima an teneatur Pontifex diſpenſare? Remiſſiuè reſpondetur.*

1. QVædam ex his impedimentis proueniunt ex ſola lege Pontificia, vti eſt impedimentum affinitatis, conſanguinitatis, cognationis legalis, vel ſpiritualis, &c. Alia ſupponunt ſpecialem obligatiooem proueniētem à voluntate ipſorum coniugū matrimonio aduerſam, vti ſunt votum Religionis, & Caſtitatis. Hoc poſito.

Communis eſt omnium ſententia vrgentiorem cauſam requiri; vt diſpenſatio concedatur in gradu propinquiori conſaoguinitatis, vel affinitatis, quàm in remoto, quia quo gradu propinquior eſt, eo minùs decet coniunctio. Et eadem tatione grauior cauſa exigitur pro diſpenſatione cooſanguinitatis, quàm affinitatis, & pro diſpenſatione cognationis ſpiritualis, quàm legalis, & pro voto ſolemni, quàm ſimplici. Quò enim vinculum ſtrictius eſt, eò magis vrget ratio prohibitionis. Deinde cæteris paribus, faciliùs io prædictis impedimeotis diſpenſatur cum principibus, quàm cum nobilibus, & faciliùs cum iis, quàm cum diuitibus, & faciliùs cum iis, quàm cum hominibus ea infima plebe, vti colligitur ex Trident. *ſeſſ* 24. *cap.*5. aſſerente in ſecundo gradu conſanguinitatis ſolùm magnis principibus diſpenſationem concedi debere. Neque inde fit vitium acceptionis perſonarum committi, cùm adſit ſpecialis ratio huius prærogatiuæ concedenda, ſcilicet bonum pacis, & ſedis Apoſtolicæ indigentia, vel ſaltem grauis vtilitas, quæ prouenit ea eo quòd has perſouas ſpecialiter deuictas habeat, vt notauit Coninch. *diſp.*33. *dub.*5. *n.*44.

2. Specialiter autem loquendo plures cauſæ legitimæ aſſignantur à Doctoribus, quibus Pontifex moueri poteſt ad diſpenſationem concedendam, quas breuiter perſtringemus.

Prima eſt vitatio ſcandali, quod euenit, ſi mulier iacturam famæ patiatur, niſi viro pro quo petitur diſpenſatio nubat, vel ſi lis grauis, graueſque diſcordiæ timeantur, vel periculum fornicationis ob frequentem habitationem, niſi illud matrimonium celebretur. Hæc enim reddunt diſpenſationem honeſtam, & conuenientem tum ipſis coniugibus, tum reipublicæ; ſicuti docuit Nauarr. *cap.*22. *n.vlt.* Couarruu. 4. *decret.*2. *p.cap.*6. §.10. *n.*13. Sanch. multis citatis *diſp.*19. *n.*4. Baſil. Ponce *lib.*8. *cap.fin. n.*21. Coninch. *diſp.*33. *dub.*5. *n.*45. Secunda, ſi non reperiatur matrimonium æquale in eodem loco, ob anguſtiam loci, vel ob propagationem familiæ. Nam diſpenſatione negata cogitur fœmina aut innupta manere, quod eſt graue damnum; aut in alium locum migrare, quod eſt nimis durum; aut inferiori nubere, quod bono communi non expedit, ſiquidem ex eo matrimonio infælices ſolent eaitus ſperari, & pax mutuuſque amor abeſſe. Sic Sanch. *diſp.*19. *n.*13. Baſilius *d. cap. fin. n.*22. Coninch. *dicto dub.*5. *n.*46. & deciſum eſt à ſacra Congregatione 18. Nouembris anno 1570. prout Sanch. refert: æqualitas autem noo eſt penſanda ſolùm ex generis, aut diuitiatum paritate, ſed magis ex honeſtate motum, ne inter coniuges pax deficiat, vt benè aduertunt Sanch. Baſilius, & Coninch. *ſuprà.* Tertia eſt defectus dotis ſufficientis, ob quem noo poteſt viro extraneo æquali nubere. Eapedit namque bono communi matrimonium inter æquales celebrari. Quod venit intelligendum, etiamſi poſt mortem parentum ſperet ſufficientem dotem habitura, ſi tamen de præſenti eam non habet, neque habere poſſit, eo quòd oequeat parentes cogere ad dotem competentem ſibi aſſignandam. Nam cùm dos de præſenti neceſſaria ſit ad ooera matrimonij ſuſtinenda, & conſtet nullum extraneum æqualem reperiri, qui eam ducere velit, ne cogatur innupta manere, poteſt Pontifex in impedimento conſanguinitatis diſpenſare. Sic Henriq. *lib.*12. *de matr. cap.*3. *n.*9. Sanch. *d.diſp.*19 *n.*25. Baſil. *cap.fin.n.*23. Cooinch. *n.*46. Quarta, ſi in aliquo ex coniugibus periculum adſit grauem patiendi iacturam in bonis quæ poſſidet, vel ius habet poſſideodi, niſi matrimonium contrahat cum eo quo eſt impeditus. Quia ad pietatem pertinet fauere patienti iacturam in propriis boois. Quæ cauſa contingit, cùm duo conſanguinei inſtituti ſunt hæredes ſub coodirione, vt inter ſe coniungantur; aut ſi fœmina ſi dotem habeat litibus implicatam, & conſanguineus eam volens ducere in negociis peritus eſt, neque alius extraneus æqualis ita eapertus offertur. Sic Gutierr. *conſ.*18. *num.*11. Sanch. *diſp.*19. *num.*19. *&* 20. Baſil. *dicto cap.fin.n.*23. Acquiſitio autem diuitiarum per ſe non eſt ſufficiens cauſa diſpenſationis, quia non tam ad pietatem, & bonum aoimæ conducit, quàm ad bonum temporale, quod regolariter in his diſpenſationibos attendi oon debet. Vti aduertit Baſil. *d. cap.fin. n.*23. Quinta cauſa legitimam diſpenſationem concedendi eſt conſeruatio alicuius illuſtris familiæ in eodem ſanguine, expedit enim reipublicæ bono hæc conſeruatio, *leg.*1. §. *denunciare. verſ. publicè. ff. de ventre inſpiciendo.* Et ſic inter principes hæc vnica cauſa pro diſpeoſatiooe obtinenda aſſignari ſolet. Quinimo conſeruatio diuitiarum in magna qoantitate in eadem familia præbet ſufficientem diſpenſationis cauſam ex *dicta leg.*1. Quia reipublicæ bono maximè eapedit familias locupletes integras conſeruare, ſicuti docent aliis relatis Sanch. *d.diſp.*19. *n.*30. Baſil. *cap.fin.n.*24. Coninch. *diſp.*33. *dub.*5. *num.*49. Gaſpar. Hurtado *diſput.*16. *difficult.*3. *n.*12. Sexta; proles habita cum conſanguinea ex matrimonio bona fide contracto, quia pietati congrui, ne coniuges ſeparentur iuxta teatum *in cap. quia circa de conſanguinit.* Secùs verò eſſet, ſi proles mala fide vtriuſque coniugis ſuſcepta eſſet, quia inceſtus noo poteſt mouere Pontificem, vt diſpenſationem, & fauorem inceſtuoſo concedat; *cap. cùm haberet. De eo qui duxit in matrimonium*, ibi: Cùm multiplicitas prolis ita ſuſceptæ magis eorum crimen exaggeret. Atque ita docent Gutierr. *lib.*2. *can. qq. cap.*15. *n.*107. Sanch. plures referens *lib.*8. *diſp.* 19. *num.*33. Baſil. Coninch. *&* Hortado *locis allegatis.* Septima, excellentia meritorum diſpenſationem petentis, vel eius cui petitur diſpeoſatio. Sicuti habetur *cap. tali coniugio.* 1. *qu.*7. Pertinet enim ad bonum commune Pontificem illis ſe gratum eahibere, vt ſic alij ad ſimilia eaercenda moueantur. Prætetquam quòd dignum eſt, vt benignitatem Eccleſiæ eaperiantur qui de ea ſunt benemeriti. Sic Gallego *de cognat. ſpirit. cap.*22. *n.*17. Sanch. *diſp.*19. *n.*32. Coninch. *&* Baſil. *ſuprà.* Octaua ſolet legitima cauſa diſpenſandi iudicati exhibitio peconiarum in ſubſidium ſedis Apoſtolicę maaimè in gradibus aliquantulum remotioribus. Meritò namque ob illud opus pietatis eximi poteſt à communi

communi legis obligatione. Sanch. *n.*55. Gaſp. Hurtado *diſp.*26. *difficult.* 3. *n.*12. Coninch. *n.*49. His adde legitimam cauſam diſpenſationis conſurgere poſſe ex pluribus ſimul ſumptis, quarum ſingulæ inſufficientes reputantur, vti notauit Sanch. *d. diſp.* 19. *num.* 34. Coninch. & Hurtado, *ſuprà*.

3. Quæ hactenus dicta ſunt ſpecialiter procedunt pro diſpenſatione impedimentorum, quæ ex ſolo iure Eccleſiaſtico ortum habent. Si verò loquamur de cauſis legitimis ad diſpenſandum in illis impedimentis, quæ ex ipſis coniugibus naſcuntur, quæ nulla alia ſunt, quàm votum religionis, vel caſtitatis. Et intelligendum eſt de his votis quatenus ſolemnia ſunt, & impedimentum dirimens præſtant matrimonio contrahendo. Nam eo caſu grauiſſima cauſa, & quæ in bonum commune cedat exigitur. Cùm enim obſeruatio inuiolabilis, & perpetua votorum, quæ in profeſſione religionis, Ordiniſque ſacri aſſumptione emittuntur Eccleſiæ expedientiſſima ſit, cauſa vi cuius hæc obſeruatio relaxetur grauiſſima eſſe debet. Ea verò ſtante poſſe Pontificem diſpenſare vt probabiliùs defendimus, 2. *p. tract.* 16. *de ſtatu religioſo. diſp. vlt. punct. vlt.* At ſi de votis religionis, & caſtitatis ſimplicibus, quæque matrimonium contrahendum non dirimunt, ſed impediunt ſermo ſit, ea cauſa diſpenſandi legitima eſt quæ voti executioni obſtat; obſtare autem poteſt vel ob periculum graue tranſgrediendi votum, vel ob grauem difficultatem illud exequendi, ſicuti latè explicui *tract.* 15. *de voto. diſp.* 2. *pun.* 9.

4. An verò exiſtente cauſa legitima teneatur Pontifex diſpenſare? Dixi *dicto tract.* 3. *de legib. diſp.* 6. *pun.* 8. §. 2. Qualiter autem pro diſpenſatione concedenda cognitio cauſæ requiratur, *ibidem* explicui, *pun.* 13.

§. III.

Quæ expreſſio falſitatis, vel veritatis ſuppreſſio vitiet diſpenſationem in matrimonij impedimentis.

1 *Semper eſt exprimendus gradus diſpenſandus.*
2 *Negant plures taciturnitatem copulæ inter conſanguineos, vel affines irritare diſpenſationem.*
3 *Ex qua doctrina infertur iniquè Ordinarios cùm diſpenſationem expediunt, interrogare diſpenſandos, an copulam habuerint.*
4 *Probabilior eſt ſententia aſſerens mentionem eſſe faciendam copulæ.*
5 *Soluitur oppoſitum fundamentum.*
6 *Qualiter mentio facienda eſt copulæ ſiue publicæ, ſiue ſecretæ.*
7 Sanch. *negat extendi prædictam doctrinam ad eos qui impedimento cognationis legalis, ſpiritualis, vel publicæ honeſtatis ligati ſunt. Sed contrarium eſt probabilius.*
8 *Copula habita eo fine, vt faciliùs impetretur diſpenſatio, hic finis explicandus eſt.*
9 *Si contrahentes copulam, ſeu infamiam ex ea prouenientem allegent pro cauſa diſpenſationis, eamque copulam habuerint, vt faciliùs poſſent diſpenſationem impetrare, obligati ſunt intentionem declarare.*
10 *Aliis difficultatibus, quæ circa hanc materiam occurri poſſunt remiſſiuè reſpondetur.*

1. De hac quæſtione latè egi *dicto tract. de leg. diſp.* 6. *pun.* 16. §. 3. 4. & 5. Semper enim exprimi debet gradus diſpenſandus. Si autem eſſent coniuges conſanguinei, vel affines in tertio gradu, & proponeretur ſecundus, diſpenſatio valida eſſet, quia ſub ſecundo tertius continetur, ſed non econtrà: vti plures referens docet Sanch. *lib.* 8. *diſp.* 24. *n.* 17. & 18. Gutierr. *de matr. cap.* 124. *n.* 8. & 9. Baſil. *lib.* 8. *cap.* 17. *n.* 31. Quod ſi coniuges conſanguinei, vel affines eſſent duplici ex parte, id ex ſtylo curiæ Romanæ videtur explicandum neceſſariò, ne vitietur diſpenſatio, teſte Sanch. *lib.* 8. *diſp.* 24. *n.* 5. Baſil. Ponce *lib.* 8. *cap.* 17. §. 5. *n.* 25. Coninch. *dub.* 6. *n.* 81. Gaſpar. Hurtado *diſp.* 26. *difficult.* 6. Gutierr. *cap.* 124. *n.* 1. & deciſum referunt à Rota *in noniſſ. volum.* 3. *lib.* 1. *deciſ.* 117. Et *lib.* 2. *deciſ.* 70. *n.* 1. tametſi contrarium ſentiat Henriq. *lib.* 11. *c.* 10. Petr. de Ledeſm. *vbi de matr. c.* 27. & alij relati à Sanch. *ſuprà*. Quinimo ſæpè non eſt ſufficiens explicare gradum conſanguinitatis, ſed neceſſariò explicandus eſt qualis ſit. V. g. ſi fœmina ſit amita illius quocum nubere velit, tenetur hanc conſanguinitatis qualitatem explicare. Nam cùm per matrimonium reddatur ſubdita, & inferior ſuo conſobrino, cui iure naturæ ſuperior erat, iuſtè exigitur mentio huius qualitatis diſpenſationem difficiliorem reddentis, vt aduertit Sotus *in* 4. *diſt.* 40. *quæſt. vnica. art.* 3. *verſ. quarta demum.* Molina *t.* 1. *de iuſtit. diſput.* 161. *verſ. illud tamen.* Sanch. *diſp.* 14. *n.* 12. Gutierr. *de matr. cap.* 124. *n.* 4. eſto contra ſentiat Baſil. *lib.* 8. *cap.* 17. *n.* 27. Ob eandem rationem, ſi publicæ honeſtatis impedimentum ex matrimonio naſcatur exprimendum eſt, quia difficiliùs diſpenſatur, quàm impedimentum ortum ex ſponſalibus, vti docuerunt Sanch. *n.* 16. Gutierr. *n.* 7. aduerſus Baſil. *d. c.* 17. *n.* 30.

2. Solùm ſupereſt difficultas, an taciturnitas copulæ inter conſanguineos, vel affines irritet diſpenſationem conſanguinitatis, vel affinitatis?

Negant irritare grauiſſimi Doctores. Nauarr. *lib.* 4. *conſil. tit. de ſponſal. conſ.* 2. *in fine*: aliàs *tit. de conſanguinit. & affinit. conſ.* 10. *in fine.* Salcedo *addit. ad pract.* Bernard. Diaz, *cap.* 116. *verſ. vnde meritò.* Ouand. *in* 4. *d.* 41. *diſp. vnica. ante* 12. *propoſit.* Eman. Saa, verbo *diſpenſatio. n.* 11. Henriq. *lib.* 12. *c.* 2. *n.* 7. Petr. de Ledeſm. *de matrim. q.* 56. *art. vlt. dub.* 2. *difficult.* 3. *concl.* 1. & *in ſum. vbi de matr. c.* 27. *circa* 1. *concl. dub.* 4. Rodrig. 1. 2. *ſum. c.* 238. *n.* 8. Vega 2. *t. ſum. c.* 34. *caſu* 97. Baſil. Ponce *lib.* 8. *c.* 17. §. 6. *n.* 32. & *ſeqq.* Gaſpar. Hurtado *diſp.* 26. *de matr. difficult.* 5. Zeballos *pract. q.* 737. *num.* 6. Mouentur quia inceſtus per ſe non eget diſpenſatione, cùm impedimentum non ſit matrimonio contrahendo. Ex alia parte non reddit difficiliorem diſpenſationem conſanguinitatis, vel affinitatis, ſed potius mouet Pontificem ad illius conceſſionem. Ergo ex eius taciturnitate vitiari non poteſt diſpenſatio. Nam vt tradit Gloſſa *in cap. ſuper litteris de reſcriptis*, verbo *litteras*. Et *ibi* Felin. *n.* 8. Decius, *nu.* 9. Beroius, *num.* 75. quoties tacetur veritas, quæ ſi fuiſſet expreſſa faciliorem redderet conceſſionem, conceſſio non eſt ſubreptitia cenſenda. Præterea copulam explicandam eſſe in diſpenſatione conſanguinitatis, vel affinitatis non eſt ſtatutum iure ſcripto, vt de ſe conſtat, neque etiam conſuetudine, aut ſtylo curiæ, ſiquidem eam conſuetudinem, & ſtylum plures Doctores negant, tametſi alij affirment. Ergo non eſt ea obligatio inducenda.

3. Ex his inferunt prædicti Doctores iniquè Ordinarios cùm diſpenſationem ſuper conſanguinitate, vel affinitate expediunt interrogare diſpenſandos an copulam habuerint, cùm eius mentio neceſſaria non fuerit. Quod ſi aliquando in litteris diſpenſationis appoſita fuerit clauſula, *dummodò copulam non habuerint*, intelligi debet de copula publica & probata, ſecùs de ſecreta, ideoque, etſi copulam habuiſſent, negare cum reſtrictione poſſunt.

4. Nihilominus etſi prædicta ſententia probabilis ſit, probabiliorem exiſtimo, quæ aſſerit mentionem eſſe copulæ faciendam, faciendam inquam ſi copula publica ſit in diſpenſationis petitione, ſi autem copula fuerit ſecreta in ſacra Pœnitentiaria. Sic pluribus firmat Sanch. *lib.* 8. *diſp.* 25. *n.* 8. Gutierr. *lib.* 1. *canon. qq. c.* 15. *n.* 12. & *de matr. c.* 124, *in fine.* Coninch. *diſp.* 33. *dub.* 6. *n.* 83. Rebell. *lib.* 3. *de matr. q.* 5. *n.* 14. Valerius Reginald. *in praxi fori pœnitent. lib.* 31. *num.* 200. *verſ. ſinnlque.* Ludouic. Lopez *inſtruct. conſcient. t.* 1. *c.* 196. Paul. Comitol. *reſponſ. moral. lib.* 1. *q.* 104. Zerola *in praxi Epiſcop.* 1. *p.* verbo *diſpenſatio*, §. 4. Stephanus Quaranta *in ſum. bullarij* verbo

Digitized by Google

*matrimoniales diſpenſationes.n.*13.Marc.Anton.Genuenſ. *in praxi Archiepiſc. curiæ Neapolit. cap.*25.*n.*4 Nicolaus Garcia *de beneſic.par.*8.*c.*3.*n.*31.*& ſeqq.*refertque à ſacra Congregatione ſæpè eſſe deciſum,quaſque declarationes adducit Barboſa *in remiſſion. conſilij ſeſſ.*24.*cap.*5.Moueor nam etſi inceſtus ſoleat faciliorem reddere diſpenſationem,cùm non ex malitia ad ipſam impetrandam habitus eſt, ſed ex infirmitate; attamen facit, vt diſpenſatio aliter concedatur quam concedenda eſſet eo non habito. Quippe expreſſo inceſtu diſpenſat Pontifex pœnitentias aliquas iniungens,& maiorem pecuniæ ſummam exigens, præcipitque ſuperſtiti,ne aliud matrimonium ineat. At tacere veritatem, qua expreſſa non ſolet Pontifex eodem modo diſpenſare, reddit diſpenſationem ſubreptitiam, vt latè probaui *dicta diſp.*6. *de legib. p.*16. §.3. Et docet Sanch. *lib* 8.*diſp.*21.*n.*17. Ergo ex taciturnitate copulæ redditur diſpenſatio ſubreptitia.

Neque his obeſt, quòd Ordinarij rarò, vel nunquam ſoleant interrogare diſpenſandos, an copulam habuerint, teſte Gutierr. *de matr. c.*124.*n.*14 quia cùm mentio illius in ſupplicatione facta non ſit, ſupponunt habitam non eſſe, Ordinarij namque ſolùm tenentur inueſtigare, an preces veritati nitantur. Quod ſi aliquando hanc præſtiterint interrogationem vel ex officio, vel quia Pontifex in reſcripto appoſuit clauſulam, dummodò copula habita non ſit, tenentur diſpenſandi cauſam manifeſtare quantumcunque occulta ſit,ſi fortè in ſacra Pœnitentiaria diſpenſationem illius non obtinuerint, aut non intenderint obtinere,quia vt benè inquit Sanch. *dicta diſp.*25. *n.*15.*&* 16. Et Gutierr. *n.*14. hæc interrogatio non tendit ad puniendam copulam, ſed ad impediendum diſpenſationis ſubreptitiæ vſum, & matrimonium irritum; quo caſu tenentur diſpenſandi veritatem fateri, vel à diſpenſationis vſu deſiſtere, vt latiùs Sanch. *lib.*3. *diſp.*14. *num.*3.

5. Hinc ſoluitur oppoſitum fundamentum:dicimus namque ex ſtylo curiæ huius copulæ mentionem eſſe faciendam, & meritò, nam vi prædictæ obligationis arcentur conſanguinei, vel affines matrimonium contracturi ab inceſtu. Neque huic ſtylo obſtat, quod plures Doctres illum negent, cùm longè plures, & grauiores illum aſſerant: id enim ſolùm probat noſtram ſententiam non eſſe vndequaque certam, quin contraria probabilis ſit.

6. Dixi mentionem eſſe copulæ faciendam in ſupplicatione diſpenſationis, quando copula publica eſt, quia inde nullum detrimentum diſpenſandis prouenit,potiùs namque ſcandalo ſatisfaciunt. At ſi copula ſecreta ſit non eſt credendum Pontificem velle illius fieri publicè mentionem, quia id cederet in diſpenſandorum infamiam, ideoque non in ſupplicatione diſpenſationis publica, ſed in ſacra Pœnitentiaria tacito nomine contrahentium manifeſtari inceſtus debet ſimul cum gradu affinitatis, vel conſanguinitatis,in quo Pontifex diſpenſauit,vel diſpenſaturus eſt,vti notauit Gallego *de cognat. ſpirit. cap.*24.*num.*3. quem ſequitur Sanch. *lib.*3.*diſp.*25. *num.*11.

7. Sed an hæc doctrina extendenda ſit ad eos, qui impedimento cognationis legalis, ſpiritualis, vel publicæ honeſtatis ligati ſunt, Non conueniunt Doctores. Nam Sanch. *lib.*8.*diſp.*25. *num.*9. negat eo quòd copula inter hos habita non ſit propriè inceſtus, neque adſit ſtylus curiæ de illius manifeſtatione. Sed contrarium probabilius cenſuit Gallego *de cognat. ſpirit. cap.*24. *n.*3. *& ſeqq.* Garcia *de beneſic.* 8. *p. cap.* 3. *num.*65. vbi *num.*66. refert deciſiones ſacræ Congregationis. Ratio eſt,quia copula habita cum iis, qui matrimonium contrahere impediuntur in reuerentiam alicuius virtutis inceſtuoſa eſt, vel ſacrilega, vti ipſe Thom. Sanch. pluribus relatis tradit *lib.*7. *diſp.*5. *n.*6.*&* 7. At copula habita inter eos, qui impedimento cognationis ſpiritualis, legalis, & publicæ honeſtatis obſtricti ſunt prohibetur in reuerentiam virtutis religionis, vel pietatis, vt ipſemet Sanch. fatetur *num.*10. Ergo eſt ſpecialis mentio illius facienda in ſuplicatione diſpenſationis horum impedimentorum, ſicuti fit cùm petitur diſpenſatio impedimenti conſanguinitatis,vel affinitatis. Prætetea negare non poſſumus expreſſa hac copula Pontificem non eodem modo diſpenſationem in his impedimentis concedere, ac ſi expreſſa non fuiſſet. Quippè expreſſa copula maiorem pecuniæ compoſitionem exigit, pœnitentias iniungit, & ſuperſtitem prohibet, ne ad aliud matrimonium tranſeat: quæ eſt ratio ob quam ipſe Sanch. fatetur illius eſſe mentionem faciendam, cùm impetratur diſpenſatio in impedimento conſanguinitatis, vel affinitatis.

8. Quod ſi copula habita ſit eo fine, vt faciliùs impetretur diſpenſatio: Henriq. *lib.*12. *de matr. cap.*3.*n.*8. Garcia 8.*p. de beneſic. cap.*3.*n.*96. cenſent, ſi contrahentes aliàs cauſas pro diſpenſatione allegauerint non opus eſſe huius qualitatis copulæ mentionem facere. Sed rectiùs contrarium cenſuit Gutierr. *lib.* 1. *canon.qq.c.*15. *n.*20. Sanch. plures referens *lib.*8.*diſp.*25. *n.*38. eo quòd ex ſtylo curiæ in reſcriptis diſpenſationis in cuius ſupplicatione mentio copulæ facta eſt,hæc clauſulæ apponatur. Dummodò copula habita non ſit ſpe diſpenſationis faciliùs obtinendæ.

9. Illud verò exiſtimo certum; ſi contrahantes copulam, ſeu infamiam ex ea prouenientem allegent pro cauſa diſpenſationis, eámque copulam habuerint, vt faciliùs poſſent diſpenſationem impetrare,obligatos eſſe eam intentionem declarare. Tum quia intentione expreſſa difficiliùs Pontifex diſpenſat, & grauiori pœnitentia iniuncta, copioſioríque ſumma pecuniæ exacta. Tum quia ea tacita intentione virtualiter falſum exprimitur, cùm propoſita copula, nec declarata illius malitia cenſeatur ex fragilitate carnis commiſſa. Atque ita docent Sanch. *&* Gutierr. *ſuprà.* Garcia *dicto cap.*3.*n.*96. Nauarr. *cap.*22 *n.*86. Tolet. *lib.*7.*cap.*18. Rodrig. *qq.regular.*2.*t.q* 46. *art.*6. Rebellus 2.*p.lib.*3. *q.*5. *n.*24. Probabile tamen eſt hanc intentionem iniquam manifeſtam eſſe debere, nam ſi interius tantùm concepta ſit, cùm humanæ poteſtati non ſubdatur, non videtur neceſſariò exprimenda, vt notauit Gaſp. Hurtado *diſp.*26.*de matr. difficult.*5. *in fine.*

10. Superat dicendum, an ligatus duplici impedimento debeat vtriuſque mentionem facere,ne ſubreptitia ſit diſpenſatio. Sed de hac difficultate dixi *diſp.*6. *de legib. p.*16. §.4. *num.*10. Item explicandæ erant clauſolæ apponi ſolitæ in diſpenſationibus pro foro conſcientiæ, & externo, niſi de his latè egiſſem *d. diſp.*6. *p.* 15. §.1. *&* 2. Item quando cauſa in diſpenſationibus allegata ſubſiſtere debet, & quando ex eius ceſſatione corruat diſpenſatio. Sed de his actum eſt *diſp.*4. *de legib. vbi de priuilegiis. p.* 15. ideóque omnia quæ huic tractatui de matrimonio deſiderari poterant explicata ſunt. Vtinam rectè, & in Dei honorem.

INDEX SELECTIORVM
RERVM HVIVS QVINTÆ PARTIS
OPERIS MORALIS,

Quam vnicus tractatus XXVIII. complectitur.

A

Affinitas.

AFFINITAS eſt impedimentum dirimens matrimonium. *Diſp.4.Pun.8.*
Ex qua copula hæc affinitas oriatur. *ibid. num. 2.*
Ad quam gratiam ſe extendat. *num.7.*

Arrha.

Quæ ſit arrharum natura, & quare in contractu ſponſalium permittantur. *Diſp.1.Pun.12.§.1.n.1.*
Arrhæ neceſſariò debent tradi. *num.2.*
Qualiter eſſe traditæ probentur. *num.3.*
In quauis quantitate concedi poſſunt ſpectato iure communi. *num.5.*
Conſtitui poſſunt in ſpecie, & non in quantitate numerata. *num.6.*
Negant plures vtrimq; conſtitui arrhas poſſe. *num.7.*
Sed oppoſitum verius eſt. *num.8.*
Arrhæ pignora matrimonio contracto reddendæ ſunt concedenti. *Diſp.1.Pun.12.§.2.num.1.*
Pœna dupli, vel quadrupli adiecta arrharum traditioni non excluditur ab ſponſalibus. *num.3.*
Non debetur hæc pœna antè iudicis ſententiam. *n.4.*
Arrhas conceſſas in remunerationem pudicitiæ, nobilitatis, dotis &c. retinere ſponſa poteſt, eſto virgo non ſit. *Diſp.1. Pun.12.§.3.num.3.*
Concedi poſſunt hę arrhę ante & poſt matrimoniū. *n.4.*
Prædictæ arrhæ ſpectato iure noſtro regio excedere non poſſunt decimam bonorum partem donantis. *Punct. 12.§.4.num.1.*
Qualiter ad hunc exceſſum bona computanda ſint. *num.2.& ſeqq.*
Arrhæ promiſſæ a marito habente filios prioris matrimonij extrahendæ ſunt de ſola quinta bonorum parte. *num.7.*
Valida eſt arrharum promiſſio quoad eam partem quæ decimam attingit, ſecus quoad exceſſum. *Pun.12. §.5. num.1.*
Inualida eſt arrharum promiſſio vltra decimam in vtroque foro. *num.3.& ſeqq.*
Neque iuramento firmatur. *num. 8.*
Cui incumbat onus probandi arrhas, ſponſalitiámque largitatem quantitatem legibus præſcriptam excedere. *Diſp.1.Pun.12.§.6.*
Qualiter minor, filius-familias, & pubes arrhas promittere poſſint. *§.7.per totum.*
Promittens arrhas excuſatur ab obligatione illas ſoluendi, ſi dos ſibi promiſſa culpabiliter non ſoluatur. *§.7.num.5.*
Arrhæ ante conſummatum matrimonium non acquiruntur ſponſæ irreuocabiliter. *Diſp.1.Pun.12.§ 8.n.1.*
Qualiter per oſculum acquirantur. *ibi nn.2.& ſeqq.*
Conſummato matrimonio loctatur ſponſa, vel eius hæredes totum quod ab ſponſo acceperit, niſi arrhæ interuenerint. *num.8.*
Electione facta ab vxore, vel eius hæredibus non licet variare. *num.9.*
Si intra 20. dies non elegerint, purgare moram non poſſunt. *num.10.*
Poteſt ſponſa ſi alteri non obiit æquè de arrhis, & ſponſalitia largitate diſponere, ac de aliis bonis. *Diſp.1. Pun. 12. §.9. num.1.*
Ex probabiliori ſententia diſponere poteſt de arrhis, etiamſi ad ſecundas nuptias tranſeat, non vero de ſponſalitia largitate. *num.3. & ſeqq.*

B

Bimeſtre.

Qualiter computandum ſit Bimeſtre conceſſum coniugibus ad deliberandum de religionis ingreſſu. *Diſp.3. Pun.2.§.5.*
Explicatur an omnibus coniugibus hoc Bimeſtre concedatur, & an authoritate iudicis arctari vel prorogari poſſit. *ibid.*

C

Cognatio.

Cognatio ſpiritualis & legalis qualiter ſit impedimentum matrimonij contrahendi. *Diſp.4.Pun.9.*
Quas perſonas afficiat. *ibid.*

Conditio.

Reijcitur conditio teſtatoris maiorem quantitatem apponentis feminæ non nubenti, quàm nubenti. *Diſp. 1. Pun.1. num.3.*
Item ſi leges virgini centum ſi non nupſerit. *num.5.*
Reijcitur à legato conditio nubendi ex alterius conſenſu, & arbitrio. *num.6.*
Conditio auertens à liberis reijcitur à diſpoſitione vltimæ voluntatis. *num.9.*
Appoſita viduæ, vel viduo non reijcitur. *num.10.*
Conditio ab ſtatu clericali, vel religioſo auertens non vitiat contractum inter viuos ex probabiliori ſententia. *num. 12.*
Valida eſt conditio ingrediendi religionem legatis appoſita *num.13.*
Satisfacit huic conditioni animo profitendi ingrediens. *num.15.*
Subſiſtit conditio appoſita, ne nubat extra familiam, vel oppidum. *num.17.*
Suſtinetur conditio prohibens nuptias pro aliquo determinato tempore. *num.18.*

Coniuges.

Qualiter ſimul obligentur habitare, & ab hac obligatione excuſentur. *Diſp.3.Pun.5.§.1.*
Tenentur ſibi inuicem ſubminiſtrare alimenta. *§. 2.*
Item ſe inuicem corrigere, & qualiter. *§.3.*

Conſanguinitas, & Conſanguineus.

Conſanguinitas quid ſit, & qualiter impedimentum præſtet matrimonio contrahendo. *Diſp.4.Pun.7.*

Crimen.

Duplex crimen dirimit matrimonium contrahendum. *Diſp.4.Pun.12.num.1.& 2*
Occiſio cum intentione ineundi matrimonium cum altero coniuge eſt impedimentum. *num.3.& ſeqq.*
Item adulterium cum promiſſione coniugij, & qualis promiſſio debeat eſſe. *ibid.*

Cultus

Cultus diſparitas.
Impedimentum eſt matrimonij ex iure Eccleſiaſtico. *Diſp.4.Pun.11.num.1.& ſeqq.*
Quibus in euentibus liceat Catholico cum infideli, vel hæretico matrimonium contrahere. *ibi.*
D
Debitum.
Vnuſquiſque coniux tenetur alteri debitum reddere, ſi tanquam debitum petatur. *Diſp.3.Pun.4.§.1.*
Quando cenſeatur petere *ibi.* Negatio debiti legitimè petiti peccatum mortale eſt. *n.5.* Obligatur coniux vires conſeruare ad debitú moderatè reddendú. *n.7.*
Qualiter coniuges vti matrimonio debeant, vt à culpa immunes ſint. *Diſp.3.Pun 3.§.3.*
Explicatur quando ratione loci, & temporis impediantur coniuges à debiti petitione, & redditione. §.4.
Qualiter cognatione ſpirituali. §.5.
Qualiter ob affinitatem ſuperuenientem. §.6.
Qualiter voto caſtitatis emiſſo ante, vel poſt matrimonium. §.7.
Qualiter voto non contrahendi matrimonium, ſuſcipiendi ſacros Ordines, religionē ingrediendi. §.8.
Quibus in euentibus certitudo, opinio, vel dubium de matrimonij contracti nullitate impediat illius vſum. §.9.
Expenduntur alij caſus in quibus excuſeris. §.10.
Quando ob iniquam debiti petitionem excuſeris. §.11.
Denunciatio.
Facere denuntiationem debea qui impedimentum matrimonij contrahendi nouit. *Diſp.2.Pun.3.§.6.*
Quod procedit etiam ſi occultum ſit, & infamatorium *ibi.* Ipſemet contrahens tenetur fateri impedimentum, vel à contractu deſiſtere. *ibi.*
Diſpenſatio.
Declaratur quis poſſit diſpenſare in impedimentis matrimonium dirimentibus. *Diſp.4.Pun.vlt.§.1.*
Apponuntur cauſæ, ob quas Pontifex in impedimentis matrimonium dirimentibus diſpenſare licitè poſſit. §.2.
Diſpenſatio ſæpe ex expreſſione falſitatis, vel taciturnitate veritatis vitiatur, & quando id contingat. §.3.
Diuortium.
Diuortium ex cauſa fornicationis fieri poteſt. *Diſp.3. Pun.6.§.1.*
Quæ culpa ad hunc effectum ſufficiat. *ibi.*
Quibus in euentibus non licet coniugi ob adulterium celebrare diuortium, explicatur. §.2.
Propria authoritate ſecluſo ſcandalo poteſt innocens à coniuge adultero diuertere. §.4.
Qualiter coniux innocens procedere debet diuortium iudicialiter intentans. §.5.
Qualiter facto diuortio propria authoritate, vel per ſententiam ſe gerere poſſit innocens. §.6.
Latáne ſententia diuortij teneatur coniux dimiſſus reconciliari innocenti, quandocunque ipſe velit, vel liberum illi ſit Ordines ſuſcipere, religionem ingredi. §.7.
Qualiter ob hæreſim liceat Catholico coniugi diuertere. §.8.
Qualiter ob alias cauſas maximè ob ſæuitiam. §.9.
Facto diuortio an ſit dos reſtituenda vxori, & an apud ipſam eiúſque expenſis filij ſint educandi? §.10.
Qualiter religionis ingreſſu, ordinis aſſumptione fieri diuortium poſſit. §.11.
F
Filij.
Concepti ex coitu cum deſpōſata per verba de futuro, non ſunt ſpurij, ſed naturales. *Diſp.1. Pun.7.in fine.*
H
Hermaphroditus.
Quis ſit, & qualiter à contrahendo matrimonio arceatur. *Diſp.4. Pun.14.§.5.*
Contracto matrimonio ſecundùm vnum ſexum non poteſt alio vti. *ibid. num.4.*
Honeſtas.
Publica honeſtas impedimentum eſt matrimonij. *Diſp.4. Pun.10.*
Ad quotum gradū extendatur nouo Trident. iure. *ibi.*
Ex quibus ſponſalibus, & ex quo matrimonio contrahatur. *num.5.& ſeqq.*
I
Impedimenta matrimonij.
Qui habeant poteſtatem ſtatuendi impedimenta tum impedientia, tum dirimentia. *Diſp.4.Pun.1.*
Explicantur impedimenta impedientia non orta ex crimine. *Pun.2.§.1.*
Declaratur quæ ex crimine ortum habeat. §.2.
Quæ ſint impedimenta dirimentia, & quam obligationem inducant. *Pun.3.per totum.*
Impotentia.
Quæ & qualis impotentia impedimentum ſit matrimonij. *Diſp.4. Pun.14.§.1.& §.2.*
An impotentia reſpectiua matrimonium impediat, & qualiter cognoſcatur. §.3.
Impotentia proueniens ex ætate iure naturæ non impedit matrimonium, bene iure poſitiuo, & quæ ætas ad hoc requiratur. §.4.
Impedit impotentia perpetua non ſolùm iure poſitiuo, ſed naturali matrimonij contractum. §.6.
Qualiter dubia impotentia impedimentum ſit matrimonij contrahendi, vel ſaltem illius vſus. §.7.
Liceátne coniugi tam potenti, quàm impotenti aduerſus matrimonium proclamare, & qualiter. §.8.
De probatione requiſita, vt matrimonium diſſoluatur ob impotentiam. §.9.
A quo tempore trienniū computandum eſt, & quales debent eſſe matronæ de virginitate depoſituræ. §.10.
Coniux recedens ob impotentiam propria authoritate ſtatim reſtituēdus eſt, niſi incontinenti probationes impotentię certas, & euidentes offerat. §.11.
Qualiter reſtaurandum eſt matrimonium ob impotentiam diſſolutum. §.12.
L
Legatum.
Legatum virgini relictum ſub conditione ſi Titio nubat, non efficitur caducum, ſi alteri nubat ex paterno iuſſu. *Diſp.1. Pun 10.num.7.*
Legatum ſub conditione ſi nobilē ducas, an obtineas, ſi nobilē prima vice ducas, ſecunda vice ignobilē. *n.8.*
Grauatus aliquam ducere in vxorem amittátne legatū ſi requiſitus renuat, & iam ſi poſtmodū velit. *n.9.*
An grauatus Mariam ducere committat legatū ducta alia, ſi viduus effectus Mariam ducere velit. *n.10.*
Quid ſi grauatus ſit ducere Mariam, & ipſa recuſauit, & poſtea velit. *num.11.*
Aſtrictus ducere Mariam, ſi ipſa renuat committit hæreditatem ex communi ſententia. *num.12.& 13.*
Quid de teſtatore relinquente legatū Mariæ, ſi Titius cum ea contraxerit, & Titius recuſauerit. *num.14.*
Perdátne legatarius legatū, ſi cōditio caſu deficiat. *n.15.*
Qualiter legatum relictū pueris maritandis concedi poſſit religionem ingredientibus. *num.17.& ſeqq.*
Quare ius præſumit teſtatorem legatum certæ perſonæ relictum velle concedere, ſi religionem ingrediatur, non autem relictum perſonis incertis. *num.20.*
M
Matrimonium.
Matrimonium vnde dicatur. *Diſp.1. Pun.1. num.1.*
Quæ ſit eius definitio propria. *num.2.*
Qualiter beatiſſima Virgo matrimoniū cōtraxerit. *n.3.*
Triplex eſt matrimonium. *num.4.*
Quo tempore matrimonium ſit inſtitutum in ratione contractus. *num.5.*
Quo tempore in ratione ſacramenti. *num.6.*

Matri

I N D E X.

Matrimonium ſacramentum virtutem habet conferendi gratiam ex opere operato. *num.7.*

Quæ matrimonia ſint ſacramenta. *Diſp.2. Pun.2.*

Quę ſit materia, & forma ſacraměti matrimonij. *Pun.3.*

Quis ſit eius miniſter. *Pun.4.*

Qui conſenſus ad matrimonium requiſitus. *Pun.5.*

Qualiter hic conſenſus ſimul debeat exiſtere. *Pun.6.*

Qualiter exprimendus ſit hic conſenſus. *Pun.7.*

Quibus verbis, vel ſignis cenſeatur expreſſus. *Pun.8.*

Qualiter per procuratorem contrahi poſſit. *Pun.9.*

Quo fine contrahi debeat. *Pun.10. & Diſp.3. Pun.3.*

Matrimonium ſub conditione honeſta tẽporis præſentis, vel præteriti cenſendũ eſt purum. *Diſp.2. Pun.11. § 1.*

Contractum verò ſub conditione futura, ſi eſt neceſſaria, vel infallibiliter futura non impedit eius valorem. *§.2. num.1. & 2.*

Secus de contingente. *num.3.*

Adueniente conditione matrimonium ſubſiſtit abſque nouo conſenſu. *num.6.*

Quando cenſeatur impleta conditio, ſi patri placuerit. *num.7.*

Non arctantur contrahentes ad procurandam conditionis executionem. *num.9.*

Illis in locis in quibus Trident. receptum eſt verius exiſtimo parochum & teſtes aſſiſtere debere conditionis executioni.

Matrimonium ex conditione impoſſibili appoſita non vitiatur. *Diſp.2. Pun.11. §.3. num.1.*

Intelligendum eſt de conditionibus impoſſibilibus per naturam, non de conditionibus impoſſibilibus perplexitatis. *num.2. & 3.*

Neque item de conditionibus impoſſibilibus ex accidente. *num.4.*

Nec de conditionibus impoſſibilibus præſentis, vel præteriti temporis. *num.5.*

Qualiter contractum ſub conditione turpi ſubſiſtat. *Pun.11. §.4.*

Quando tempus, cauſa, & modus matrimonio appoſitus obſtet illius valori. *§.5. per totum.*

Qualis metus, & quo iure matrimonij contractum vitiet. *Diſp.2. Pun.12. per totum.*

Matrimonium clandeſtinũ quod ſit. *Diſp.2. Pun.13. §.1.*

Qualiter Eccleſia potuerit matrimonia clandeſtina irrita reddere. *§.2.*

Sub qua obligatione, & qua ratione denunciationes matrimonio contrahendo præmittendæ ſunt. *§.3.*

Qui poſſint in denuntiationibus diſpenſare, & quæ ſit cauſa legitima diſpenſationis. *§.4.*

Debeat ne ordinarius ſtante aliqua legitima cauſa diſpenſare? Deciditur aliquando obligatum eſſe, aliquando non. *§.5.*

Ex prædictis denuntiationibus tenetur qui impedimentum agnouit denuntiare. *§.6.*

Qualiter parochus, & ordinarius ſe gerere debent, cùm impedimentum apponitur. *§.7.*

Præſentia parochi, & teſtium à Concilio requiſita explicatur. *§.8.*

Debeat ne parochus vtriuſque contrahentis, & in propria parochia aſſiſtere. *§.9.*

Quæ conditiones ſeruandæ ſunt in parocho, vel illius delegato, vt validè, & licitè matrimonio aſſiſtat. *§.10.*

Quis ſit ordinarius valens aſſiſtere matrimonio, & aſſiſtendi licentiam concedere. *§.11.*

Qualiter parochus, & ordinarius licentiam aſſiſtendi matrimonio concedere poſſint, & debeant. *§.12.*

Explicantur conditiones teſtium pro matrimonio contrahendo requiſitorum. *§.13.*

Expenduntur pœnæ matrimonij clandeſtini. *§.14.*

Matrimonium vnicum eſſe debet. *Diſp.3. Pun.1. num.1.*

Quæ obſtent illius vnitati. *num.1. & ſeqq.*

Matrimonium legitimũ, ratum, & conſummatũ explicatur; & quo iure indiſſolubile ſit. *Diſp.3. Pun.2. §.1.*

Matrimonia conſummata fidelium nequeunt ex Pontificis diſpenſatione ſolui. *§.2. num.1.*

Neque item rata matrimonia. *num.3.*

Qualiter infidelium matrimonium ſolui poſſit. *§.3.*

Qualiter fidelium ratum ſoluatur. *§.4.*

Aſtruitur ſola authoritate Pontificis à Chriſto accepta dirimi poſſe religionis profeſſione. *ibid.*

Quæ probatio requiſita ſit, vt matrimonium contractum nullum eſſe iudicetur. *§.6.*

Matrimonium nullum ex defectu veri conſenſus qualiter ratificandum ſit. *Diſp.3. Pun.7. §.1.*

Qualiter cùm nullũ eſt ob impedimentũ dirimens. *§.2.*

Sitne matrimonium corã parocho, & teſtibus celebratũ inualidum, tamen ob occultum impedimentũ iterum coram parocho, & teſtibus celebrandum. *§.3.*

Matrimonium ſecundò contrahens teneatúrne reſeruare filiis prioris matrimonij bona quæ à primo matrimonio proceſſerunt, & quæ bona. *Diſp.4. Pun.13. & ſeqq.*

Mors.

Qualiter de coniugis morte conſtare debet, vt poſſit coniux ſuperſtes aliud matrimonium inire. *Diſp.4. Pun.13. §.1. per totum.*

O

Ordinarius.

Quis ſit Ordinarius valens aſſiſtere matrimonio & aſſiſtendi licentiam cõcedere. *Diſp.2. Pun.13. §.11.*

Oſcula.

Oſcula, tactus, amplexus qualiter coniugibus liceant. *Diſp.3. Pun.4. §.2.*

P

Pactum.

Pactum ſponſalibus adiectum permanendi in aliquo loco, obligat. *Diſp.1. Pun.15. § 2. num.1. & ſeqq.*

Obligari poteſt maritus ſub aliqua pœna, eamque ſoluere debet interueniente iudicis authoritate. *n.4.*

Si maritus diſcedat à loco promiſſo poteſt ab vxore vindicari. *num.5.*

Deobligata eſt vxor illum comitari. *num.6.*

Procedit, dummodo cauſa legitima non occurrerit mutandi domicilium. *num.9.*

Valet pactũ, ne vir aliquã ciuitatem ingrediatur. *n. 22.*

Pœna.

Pœna lucri non acquirendi à nuptiis retrahens in vltimis voluntatibus appoſita ei qui nunquam matrimonium contraxit, nec conſummauit nulla eſt. *Diſp.1. Pun.11. num.1.*

Appoſita in contractu irreuocabili inter viros vitiat contractum. *num.2.*

Pœnæ ſtatutæ iure ciuili fœminis intra annum luctus nubentibus iure canonico corriguntur, & quæ ſint hæ pœnæ. *Diſp.4. Pun.13. §.2.*

Expenduntur pœnæ iure ciuili ſtatutæ in fauorem filiorum prioris matrimonij, & an hæ iure canonico abrogatæ cenſeantur. *§.5.*

Item an pœnæ à teſtatore impoſitæ ſecundis nuptiis ſint iure canonico correctæ, locumque habeant in coniuge fornicante. *§.7.*

Promiſſio.

Quæ ad promiſſionem requirantur, & an gratuita obligationem inducat grauem, & an indigeat acceptatione. *Diſp.1. Pun.12. & ſeqq.*

Promiſſio facti alieni iure canonico valet, & quid iure ciuili. *Diſp.1. Pun.5.*

Promiſſio facta à viro vxori propter nuptias tenet nuptiis ſecutis. *Pun.10. num.3.*

Item facta ab alio tertio. *num.4.*

Neque infirmatur dicta promiſſio, eſto contrahentes ſint conſanguinei. *num.5. Vide Sponſalia.*

R

Religio.

Peccas, ſi contrahas ſponſalia animo firmo ingrediendi

INDEX.

diendi ſeligionem ſponſæ eo animo non manifeſtato. *Diſp.1. Pun.18.num.7.*

An aſtrictus ſponſalibus iuratis, ſi poſtmodum religionis votum emittas poſſis matrimoniũ inire animo ingrediendi religionem ante conſummationẽ, *n.8.*

Quid ſi votum emiſſum ſit ante ſponſalia, & fœminam deflotaſſes ſub fide de matrimonio cõtrahendo. *n9.*

Quod tempus coniugibus concedatur ad deliberandum de religionis ingreſſu. *Diſp.3. Pun.2. §.5.*

S

Seruitus, & Seruus.

Seruilis conditio matrimonium contrahendum dirimit ex ſolo iure eccleſiaſtico. *Diſp.4. Pun.5. §.1.*

Ceſſat impedimentum, ſi libertas conceſſa eſt pro aliquo determinato tempore. *ibid. num.5.*

Item ſi liber conſcius eſt ſeruitutis. *num.8.*

Et quæ ſeruitus hoc impedimentum inducat, cuique incumbat onus probandi ſeruitutem. *ibid.*

Qualiter ſerui inuitis dominis matrimonium contrahere poſſint. *dicto Pun.5. §.2.*

Quibus in euentibus ſeruus matrimonium contrahendo libertatem aſſequatur. *§.3.*

Filij quoad ſtatum ſeruitutis, vel libertatis matris conditionem ſequuntur. *§.4. num.1.*

Quoad nobilitatem, alioſque honores patris conditionem filij ſequuntur. *num.4.*

Sponſalia.

A quo dicta ſint ſponſalia. *Diſp.1. Pun.1. n.1. & ſeqq.*

Sponſalia conſtituuntur promiſſione libera, vera non ſimulata, de matrimonio contrahẽdo. *Pun.2. n.1. & ſeq.*

Debent eſſe circa perſonam determinatam. *num.7.*

Exprimi debet exteriùs promiſſio. *num.8.*

Quæ promiſſio mutua eſſe debet. *num.9.*

Obligari tamen potes ad ducendam puellam ills non ſe abſolutè obligante. *num.11.*

An ob promiſſionẽ gratuitã obligeris ſub mortali. *n.14.*

Non eſt opus fieri publicæ promiſſionem. *num.15.*

Promiſſio conſtituens ſponſalia acceptationem exigit. *Diſp.1. Pun.3. num.2.*

Qualiter promiſſio abſenti facta intimari debet, vt acceptare intelligatur. *num.4.*

An acceptatio promiſſarij innoteſcere debeat promittenti. *num.5.*

Non cenſetur puella repromittere ex eo quod tuam promiſſionem de matrimonio acceptet. *num.8.*

De verbis, & ſignis, quibus ſponſalia contrahuntur tam ab impuberibus, quàm à puberibus. *Tract.28. Diſp.1. Pun.4. per totum.*

Qualiter obligẽtur pro aliis ſpõſalia contrahẽtes. *Pun.5.*

Qui matrimonio contrahendo perpetuo impeditus eſt non poteſt ſponſalia contrahere. *Diſp.1. Pun.6. n.1.*

Debet contrahens rationis vſum habere. *num.2.*

Ante ſeptennium nequeunt contrahi. *num.3.*

Debet ſeptennium phyſicè eſſe completum. *num.4.*

Ante ſeptennium contracta adueniente ſeptennio habitatione mutua ratificantur. *num.9.*

Qualiter preces inualida ſponſalia contrahens. *nu.10.*

Peccas mortaliter, ſi impubes matrimonium per verba de præſenti contrahas. *num.12.*

Sponſalia inducunt obligationem grauem matrimonij contrahendi. *Diſp.1. Pun.7.*

Nulla pœna obligari poteſt ſponſus ad ſponſalia, tametſi iuret. *Diſp.1. Pun.9. à num.1. & ſeqq.*

Quid dicendum eſt de pœna conſiſtente in lucro acquirendo. *Pun.10. per totum.*

Pro illorum ſecuritate dari poſſunt fideiuſſores. *Diſp.1. Pun.14. num.1.*

An dari poſſint pignora. *num.2. & 3.*

Sponſalia conditionalia qualem obligationem inducant, vbi de conditione impoſſibili, turpi, & contingenri. *Tract.28. Diſp.1. Pun.16. per totum.*

Diſſoluuntur Sponſalia etiam iurata ex mutuo conſenſu. *Pun.18. num.2. & ſeqq.*

Impuberes Sponſalia contrahentes reſilire non poſſunt, quouſque pubertatem attingant. *num.5.*

Si pubes cum impubere contraxerit puberi non permittitur reſilire. *num.6.*

Si parentes pro filiis impuberibus contraxerint filiis non eſt datum reſilire, quouſque puberes ſint. *n.7.*

Impuberes reſilire poſſunt nacta pubertate, etiamſi Sponſalia iurauerint. *num.8. & 9.*

Religionis ingreſſu ſoluuntur Sponſalia ex parte illius qui in ſæculo remanet. *Diſp.1. Pun.18. per totum.*

Ordinis ſuſceptione qualiter dirimãtur Spõſalia. *Pun.19.*

Illicitè Ordines ſuſcipiuntur. *ibid.*

Qualiter voto religionis, ordiníſue ſacri ſuſcipiendi, vel continentiæ diſſoluantur ſponſalia. *Pun.20.*

Qualiter matrimonio cum alia ſubſecuto. *Pun.21.*

Qualiter ſecundis ſponſalibus. *Pun.22.*

Qualiter ob ſponſi abſentiam. *Pun.23.*

Qualiter ob lapſum termini præfixi. *Pun.24.*

Qualiter ex cauſa fornicationis. *Pun.25.*

Qualiter ob ſuperueniens iuris impedimentũ. *Pun.26.*

Qualiter ob defectum corporis, vel animæ. *Pun.27.*

Qualiter ob fortunarum defectum, aliáſve cauſas ſuperuenientes. *Pun.28.*

Prædictæ cauſæ ſi ſponſalia præceſſerunt, & ignorentur, ſponſalia diſſoluunt, ac ſi poſtmodum ſuperueniſſent. *Pun.29.*

Quando laborans occulto impedimento, quod compartem ab ſponſalibus contrahendis auerteret, poſſet eo tacito ſponſalia contrahere, & ad eorum executionem compartem compellere. *Pun.30.*

Qualiter iudicis authoritas pro diſſolutione ſponſalium requiratur. *Pun.31.*

Quę probatio pręſtãda eſt in ſpõſaliũ diſſolutione. *P.32.*

An iuſtè ab ſponſalibus reſiliens comparti teneatur ſoluere expẽſas, ſi quas in parãdis nuptiis fecerit. *Pu.33.*

Sponſalitia largitas.

Quæ dona facta ab ſponſo ſponſæ, vel è contra, aut ab eorum conſanguineis, vel extraneis ſponſalitia largitas nuncupetur. *Diſp.1. Pun.13. §.1. per totum.*

In qua quãtitate, & ex quibus bonis præſtari poteſt. *§.2.*

Quo tempore concedenda ſit. *§.3.*

Qualiter acquiratur, ſeu amittatur. *§.4.*

Sponſus de futuro.

Fornicationem committens peccat peccato iniuſtitiæ. *Diſp.1. Pun.7. num.5.*

Non tamen eſt adulterium hoc peccatum. *num.8.*

Renuens implere ſponſalia compellendus eſt in foro conſcientiæ, & externo. *Pun.8. num.1.*

Compulſio tamen moderata eſſe debet. *num.3.*

Si cauſa ſubeſt diſſoluendi ſponſalia non eſt cogendus, ſed cauſa iudicialiter cognoſci debet. *Pun.8. n.5.*

Compulſio à iudice Eccleſiaſtico, & ſæculari præſtari poteſt. *num.6.*

Sponſa qualiter in loco tuto conſtituenda eſt, cùm ab alio exigitur pro ſponſa. *Tract.28. Diſp.1. Pun.34.*

Vidua.

Vidua qualiter fornicationẽ committens incidat in pœnas ſecundò nubentibus ſtatutas. *Diſ.4. Pun.13. §.6.*

Vxor.

Obligationem habet vxor ſequendi maritum, niſi probabiliter timeat eſſa ibidem malè tractandam. *Diſp.1. Pun.15. §.1. num.1. & 2.*

Quod verum eſt, tametſi vir domiciliũ non mutet. *n.3.*

Vel etiam ſi ob pœnam delicti in exilium mittatur. *n.4.*

Secus ſi hinc inde vagari cupit, niſi fortè ſolitus fuerit vagari, & hoc ab vxore cognitum. *num.5. & 6.*

Quando maritus teneatur vxorem ſequi. *num.7.*

FINIS.

ANT 1742210

Digitized by Google